

Basisteksten

Rechten van het Kind

Basisteksten Rechten van het Kind

Prof. dr. WENDY DE BONDT (red.)

Bijgewerkt tot 1 februari 2019

Wendy De Bondt
Basisteksten Rechten van het Kind
Oud-Turnhout / 's-Hertogenbosch
Gompel&Svacina
2019

700 blz. – 24 x 17 cm
ISBN 978 94 6371 112 8
D/2018/14.401/15
NUR 820

© Wendy De Bondt en Gompel&Svacina

Alle rechten voorbehouden. Behoudens de bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke, voorafgaande en schriftelijke toestemming van de auteur en van de uitgever.

Al het mogelijke werd gedaan om de informatie in dit boek zo juist en actueel te maken als kan. Auteur of uitgever kunnen niet verantwoordelijk worden gesteld voor mogelijke nadelen die lezers door eventuele onvolkomenheden in het boek zouden ondervinden.

Gompel&Svacina bvba
Reebokweg 1 | B-2360 Oud-Turnhout | info@gompel-svacina.be
Rietveldenweg 60 | NL-5222 AS 's-Hertogenbosch | info@gompel-svacina.nl
www.gompel-svacina.eu

Inhoudstafel

Algemeen kader	9
Verklaring van Genève over de Rechten van het Kind (1924).....	11
Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948).....	12
Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (1950).....	15
Verklaring van de Rechten van het Kind (1959).....	19
Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (1966).....	20
Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (1966)	24
Algemene Commentaar nr. 17 – Rechten van het Kind (1989)	31
Verdrag inzake de rechten van het kind (1989)	33
Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind betreffende een mededelingsprocedure (2011).....	44
Treaty-specific guidelines regarding the form and content of periodic reports to be submitted by States parties under article 44, paragraph 1 (b), of the Convention on the Rights of the Child (2010).....	49
Algemene Commentaar nr. 5 – General measures of implementation of the Convention (2003)	55
Europees Charter kinderrechten (1979)	67
Aanbeveling 1121 met betrekking tot de rechten van kinderen (1990).....	70
Conventie uitoefening rechten door kinderen (1996).....	72
Strategy for the Rights of the Child (2016-2021)	76
Naar een EU Strategie voor de rechten van het kind (2006)	88
Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (2007).....	95
Kinderrechten Agenda (2011) en implementatieoverzicht (2015)	101
Uittreksels geconsolideerde versie van de Belgische Grondwet (1994).....	109
Decreet houdende oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris en houdende oprichting van een Commissie van toezicht met betrekking tot voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren (1997)	112
Samenwerkingsakkoord tussen de Staat en de gemeenschappen en gewesten inzake de oprichting van een Nationale Commissie voor de rechten van het kind (2005)	118
Decreet houdende een vernieuwd jeugd- en kinderrechtenbeleid (2012).....	121
Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan (2012)	137
Arbeid, Sport & Vrije tijd	141
IAO Verdrag nr. 10 Minimum Age (Agriculture) (1921).....	143
IAO Verdrag nr. 29 betreffende de gedwongen of verplichte arbeid (1930).....	144
IAO Verdrag nr. 112 Minimum Age (Fishermen) (1959).....	150
IAO Verdrag nr. 138 betreffende de minimumleeftijd voor toelating tot het arbeidsproces (1973).....	152
IAO Verdrag nr. 182 betreffende het verbod van de ergste vormen van kinderarbeid en de onmiddellijke actie met het oog op de afschaffing ervan (1999).....	156
Europees Sociaal Handvest (1961)	158
Europees Sportcharter (1992)	167
Europese Code voor Ethisch Sporten (2010).....	170
Uittreksel Wet betreffende de arbeidsovereenkomsten (1978)	173
K.B. waarbij sommige categorieën studenten uit het toepassingsgebied van Titel VI van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten worden gesloten (1995).....	175
Uittreksels Arbeidswet (1971).....	176

K.B. waarbij aan jeugdige werknemers beneden 16 jaar ondergrondse arbeid verboden wordt (1972)	180
K.B. betreffende de nachtarbeid van jeugdige werknemers (1972).....	180
K.B. betreffende de kinderarbeid (1993).....	181
Wet betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars (1978)	183
Decreet tot vaststelling van het statuut van de niet-professionele sportbeoefenaar (1996).....	186
Panathlon Verklaring Ethiek in de Jeugdsport (2014).....	189
Uittreksels Sociaal Strafwetboek (2010)	191
Asiel & Migratie	195
Algemene Commentaar Nr. 6 – Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin (2005)	197
Recommendation on life projects for unaccompanied migrant minors (2007)	210
EU Actieplan niet-begeleide minderjarigen (2010–2014)	213
Richtlijn 2008/115/EG over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven.....	222
Richtlijn 2011/95/EU van 13 december 2011 inzake normen voor de erkenning van onderdanen van derde landen of staatlozen als personen die internationale bescherming genieten voor een uniforme status voor vluchtelingen of voor personen die in aanmerking komen voor subsidiaire bescherming en voor de inhoud van de verleende bescherming	228
Richtlijn 2013/32/EU betreffende gemeenschappelijke procedures voor de toekenning en intrekking van de internationale bescherming	238
Richtlijn 2013/33/EU tot vaststelling van normen voor de opvang van verzoekers om internationale bescherming	256
Uittreksels Wet betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (1980).....	266
K.B. betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (1981)	320
K.B. betreffende de dringende medische hulp die door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn wordt verstrekt aan de vreemdelingen die onwettig in het Rijk verblijven (1996).....	352
K.B. tot regeling van de werking van en de rechtspleging voor het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (2003).....	353
Programmawet Voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (2002)	360
Omzendbrief betreffende de signalementfiche van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen en hun tenlasteneming (2015).....	365
K.B. tot vastlegging van het stelsel en de werkingsregels voor de centra voor observatie en oriëntatie voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (2007).....	367
Omzendbrief betreffende niet-begeleide Europese minderjarigen in kwetsbare toestand (2007).....	370
Omzendbrief betreffende de verwijdering van gezinnen met schoolgaand(e) kind(eren) van minder dan 18 jaar – Optreden van politiediensten in scholen (2003)	372
K.B. tot bepaling van de voorwaarden en de modaliteiten voor het verlenen van materiële hulp aan een minderjarige vreemdeling die met zijn ouders illegaal in het Rijk verblijft (2004)	373
Omzendbrief ter vervanging van de omzendbrief van 16 augustus 2004 betreffende het koninklijk besluit van 24 juni 2004 tot bepaling van de voorwaarden en de modaliteiten voor het verlenen van materiële hulp aan een minderjarige vreemdeling die met zijn ouders illegaal in het Rijk (2006).....	374
Wet betreffende de opvang van asielzoekers en van bepaalde andere categorieën van vreemdelingen (2007)	378
Omzendbrief inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking m.b.t. de slachtoffers van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel (2008)	392
Gewapende conflicten	403
Verdrag van Genève betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd (1959).....	405
Verklaring over de bescherming van vrouwen en kinderen in tijden van nood en gewapend conflict (1974).....	431

Aanvullend Protocol bij de Conventies van Genève inzake de bescherming van de slachtoffers van internationale gewapende conflicten (1977)	433
Aanvullend Protocol bij de Conventies van Genève inzake de bescherming van de slachtoffers van niet-internationale gewapende conflicten (1977)	461
Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof (1998)	466
Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind, inzake kinderen in gewapend conflict (2000)	479
The Paris Principles Principles and guidelines on children associated with armed forces or armed groups (2007)	481
Kindvriendelijke justitie	507
Beijing Rules Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (1985)	508
Algemene Commentaar nr. 8 – The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment (2006)	514
Algemene Commentaar nr 10 – Children’s rights in juvenile justice (2007)	521
Algemene Commentaar nr. 12 – The right of the child to be heard (2009)	535
Richtsnoeren betreffende Kindvriendelijke justitie (2010)	550
Richtlijn (EU) 2016/800 betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure	558
Uittreksels Belgisch Strafwetboek (1867)	572
Wet betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade (1965)	575
Decreet betreffende het jeugddelinquentierecht (2019)	594
Jeugdhulp & Gezondheidszorg	617
Uittreksel Belgisch strafwetboek (1867)	619
Uittreksel Burgerlijk Wetboek (1804)	621
Uittreksel Wet betreffende de euthanasie (2002)	625
Uittreksel wet betreffende de rechten van de patiënt (2002)	627
Uittreksel wet tot regeling van de vereiste kwalificaties om ingrepen van niet-heelkundige esthetische geneeskunde en esthetische heelkunde uit te voeren en tot regeling van de reclame en informatie betreffende die ingrepen (2013)	631
Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp (2004)	632
Decreet betreffende de integrale jeugdhulp (2013)	637
Privacy & Sociale Media	659
Aanbeveling (2018)7 met richtlijnen voor het respect, de erkenning en de invulling van de rechten van het kind in een digitale omgeving	661
Modernised Convention for the Protection of Individuals with Regard to the Processing of Personal Data (2018)	673
Verordening (EU) 2016/679 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG	681
Children's Online Privacy Protection Act (1998)	693

Algemeen kader

Verklaring van Genève over de Rechten van het Kind (1924)

Aangenomen door de Volkenbond op 26 september 1924

Art. 1.–Het kind moet voldoende mogelijkheden krijgen om zich zowel op materieel als op geestelijk vlak normaal te kunnen ontwikkelen.

Art. 2.–Kinderen die hulp nodig hebben, moeten geholpen worden (het kind dat honger heeft moet eten krijgen, het zieke kind moet verzorgd worden, ...).

Art. 3.–Het kind moet als eerste ondersteuning krijgen in tijden van nood.

Art. 4.–Het kind moet in de mogelijkheid gesteld worden om middelen van bestaan te verwerven en moet tegen elke vorm van uitbuiting worden beschermd.

Art. 5.–Het kind moet opgevoed worden in het besef dat zijn talenten aangewend moeten worden in dienst van zijn medemensen.

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948)

*Aangenomen de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 10 december 1948
Belgisch Staatsblad, 31 maart 1949*

Deze Universele Verklaring van de Rechten van de Mens als het gemeenschappelijk door alle volkeren en alle naties te bereiken ideaal, opdat ieder individu en elk orgaan van de gemeenschap, met deze Verklaring voortdurend voor ogen, ernaar zal streven door onderwijs en opvoeding de eerbied voor deze rechten en vrijheden te bevorderen, en door vooruitstrevende maatregelen, op nationaal en internationaal terrein, deze rechten algemeen en daadwerkelijk te doen erkennen en toepassen, zowel onder de volkeren van de Staten zelf die Lid van de Verenigde Naties zijn, als onder de volkeren van gebieden die onder hun jurisdictie vallen.

Art. 1.–Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich jegens elkander in een geest van broederschap te gedragen.

Art. 2.–Een ieder heeft recht op alle rechten en vrijheden die in deze Verklaring opgesomd staan, zonder enig onderscheid van welke aard dan ook, zoals volk, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.

Verder zal geen onderscheid worden gemaakt op basis van de politieke, juridische, of internationale status van het land of gebied waartoe iemand behoort, onverschillig of het een onafhankelijk, of niet-zelfbesturend gebied betreft, dan wel of er een andere beperking van de soevereiniteit bestaat.

Art. 3.–Iedereen heeft recht op leven, vrijheid en onschendbaarheid van zijn persoon.

Art. 4.–Niemand zal in slavernij of horigheid gehouden worden. Slavernij en slavenhandel zijn in iedere vorm verboden.

Art. 5.–Niemand zal onderworpen worden aan folteringen, noch aan een wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing.

Art. 6.–Iedereen heeft, waar hij zich ook bevindt, het recht als persoon erkend te worden voor de wet.

Art. 7.–Allen zijn gelijk voor de wet en hebben zonder onderscheid aanspraak op gelijke bescherming door de wet. Allen hebben recht op gelijke bescherming tegen iedere discriminatie in strijd met deze Verklaring en tegen iedere ophitsing tot een dergelijke discriminatie.

Art. 8.–Een ieder heeft recht op daadwerkelijke bescherming van bevoegde nationale rechterlijke instanties tegen handelingen welke in strijd zijn met de grondrechten die hem toegekend zijn door de grondwet of de wet.

Art. 9.–Niemand mag onderworpen worden aan willekeurige arrestatie, detentie of verbanning.

Art. 10.–Een ieder heeft, in volle gelijkheid, recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak door een onafhankelijke en onpartijdige gerechtelijke instantie bij het vaststellen van zijn rechten en verplichtingen en bij het bepalen van de gegrondheid van ingestelde strafvervolgning.

Art. 11.–§1. Eenieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd, heeft er recht op voor onschuldig te worden gehouden, totdat zijn schuld krachtens de wet bewezen wordt in een openbare rechtszitting, waarbij hem alle waarborgen, nodig voor zijn verdediging, zijn toegekend.

§2. Niemand zal voor schuldig worden gehouden aan enig strafrechtelijk vergrijp op grond van enige handeling of enig verzuim, welke naar nationaal of internationaal recht geen strafrechtelijk vergrijp betekenden op het tijdstip waarop de handeling of het verzuim werd begaan. Evenmin zal een zwaardere straf worden opgelegd dan die, welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was.

Art. 12.–Niemand zal onderworpen worden aan willekeurige inmenging in zijn persoonlijke aangelegenheden, in zijn gezin, zijn thuis of zijn briefwisseling, noch aan enige aantasting van zijn eer of goede naam. Tegen een dergelijke inmenging of aantasting heeft eenieder recht op bescherming door de wet.

Art. 13.–§1. Eenieder heeft het recht zich vrijelijk te verplaatsen en te vertoeven binnen de grenzen van elke Staat.

§2. Eenieder heeft het recht welk land dan ook, met inbegrip van het zijne, te verlaten en naar zijn land terug te keren.

Art. 14.–§1. Eenieder heeft het recht om in andere landen asiel te zoeken en te genieten tegen vervolging.

§2. Op dit recht kan geen beroep worden gedaan ingeval van strafvervolgning wegens misdrijven van niet-politieke aard of handelingen in strijd met de doeleinden en beginselen van de Verenigde Naties.

Art. 15.–§1. Eenieder heeft recht op een nationaliteit.

§2. Aan niemand mag willekeurig zijn nationaliteit worden ontnomen, noch het recht worden ontzegd om van nationaliteit te veranderen.

Art. 16.–§1. Zonder enige beperking op grond van ras, nationaliteit of godsdienst, hebben mannen en vrouwen van huwbare leeftijd het recht om te huwen en een gezin te stichten. Zij hebben gelijke rechten wat het huwelijk betreft, tijdens het huwelijk en bij de ontbinding ervan.

§2. Een huwelijk kan slechts worden gesloten met de vrije en volledige toestemming van de aanstaande echtgenoten.

§3. Het gezin is de natuurlijke en fundamentele groepseenheid van de maatschappij en heeft recht op bescherming door de maatschappij en de Staat.

Art. 17.–§1. Eenieder heeft recht op eigendom, hetzij alleen, hetzij tezamen met anderen.

§2. Niemand mag willekeurig van zijn eigendom worden beroofd.

Art. 18.–Iedereen heeft het recht op vrijheid van gedachte, geweten en religie; dit recht omvat tevens de vrijheid om van godsdienst of overtuiging te veranderen, alsmede de vrijheid hetzij alleen, hetzij met anderen zowel in het openbaar als in zijn particuliere leven, zijn godsdienst of overtuiging te belijden door het onderwijzen ervan, door de praktische toepassing, door eredienst en de inachtneming van de geboden en voorschriften.

Art. 19.–Eenieder heeft recht op vrijheid van meningen en meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid om zonder inmenging een mening te koesteren en om door alle middelen en ongeacht grenzen, inlichtingen en denkbeelden op te sporen, te ontvangen en door te geven.

Art. 20.–§1. Eenieder heeft recht op vrijheid van vreedzame vereniging en vergadering.

§2. Niemand mag worden gedwongen om tot een vereniging te behoren.

Art. 21.–§1. Eenieder heeft het recht om deel te nemen aan het bestuur van zijn land, rechtstreeks of door middel van vrij gekozen vertegenwoordigers.

§2. Eenieder heeft het recht om op voet van gelijkheid te worden toegelaten tot de overheidsdiensten van zijn land.

§3. De wil van het volk zal de grondslag zijn van het gezag van de regering; deze wil zal tot uiting komen in periodieke en eerlijke verkiezingen, die gehouden zullen worden krachtens algemeen en gelijkwaardig kiesrecht en bij geheime stemmingen of volgens een procedure die evenzeer de vrijheid van de stemmen verzekert.

Art. 22.–Een ieder heeft als lid van de gemeenschap recht op sociale zekerheid en heeft er recht op, door middel van nationale inspanning en internationale samenwerking, en overeenkomstig de organisatie en de hulpbronnen van elke staat, en dat de economische, sociale en culturele rechten die onmisbaar zijn voor zijn waardigheid en voor de vrije ontplooiing van zijn persoonlijkheid, verwezenlijkt worden.

Art. 23.–§1. Eenieder heeft recht op arbeid, op vrije keuze van beroep, op rechtvaardige en gunstige arbeidsvoorwaarden en op bescherming tegen werkloosheid.

§2. Eenieder, zonder enige achterstelling, heeft recht op gelijk loon voor gelijke arbeid.

§3. Eenieder die arbeid verricht, heeft recht op een rechtvaardige en gunstige beloning, welke hem en zijn gezin een menswaardig bestaan verzekert, welke beloning zo nodig met andere middelen van sociale bescherming zal worden aangevuld.

§4. Eenieder heeft het recht om vakverenigingen op te richten en zich daarbij aan te sluiten ter bescherming van zijn belangen.

Art. 24.– Iedereen heeft het recht op rust en op eigen vrije tijd, met inbegrip van een redelijke beperking van de arbeidstijd en op periodieke vakanties met behoud van loon.

Art. 25.–§1. Eenieder heeft recht op een levensstandaard die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin, waarbij inbegrepen voeding, kleding, huisvesting en geneeskundige verzorging en de noodzakelijke sociale diensten, alsmede het recht op voorziening in geval van werkloosheid, ziekte, invaliditeit, overlijden van de echtgenoot, ouderdom of ander gemis aan bestaansmiddelen, ontstaan ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van zijn wil.

§2. Moeder en kind hebben recht op bijzondere zorg en bijstand. Alle kinderen, al dan niet wettig, zullen dezelfde sociale bescherming genieten.

Art. 26.–§1. Eenieder heeft recht op onderwijs. Het onderwijs zal kosteloos zijn, althans wat het lager- en basisonderwijs betreft. Het lager onderwijs zal verplicht zijn. Technische- en beroepsopleiding zullen algemeen beschikbaar worden gesteld en hoger onderwijs zal gelijkelijk openstaan voor iedereen die daartoe de begaafdheid bezit.

§2. Het onderwijs zal gericht zijn op de volledige ontwikkeling van de menselijke persoonlijkheid en op de versterking van de eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Het zal het begrip, de verdraagzaamheid en de vriendschap onder alle naties, volkeren of godsdienstige groepen bevorderen en het zal de werkzaamheden van de Verenigde Naties voor de handhaving van de vrede steunen.

§3. Aan de ouders komt in de eerste plaats het recht toe om de soort van opvoeding en onderwijs te kiezen, welke aan hun kinderen zal worden gegeven.

Art. 27.–§1. Eenieder heeft het recht om vrijelijk deel te nemen aan het culturele leven van de gemeenschap, om te genieten van de kunst en om deel te hebben aan wetenschappelijke vooruitgang en de vruchten daarvan.

§2. Eenieder heeft recht op de bescherming van de geestelijke en materiële belangen, voortvloeiende uit een wetenschappelijk, letterkundig of artistiek werk dat hij heeft voortgebracht.

Art. 28.–Iedereen heeft het recht op het bestaan van een zodanige maatschappelijke en internationale orde waarin de rechten en vrijheden die in deze Verklaring worden genoemd, ten volle kunnen worden verwezenlijkt.

Art. 29.–§1. Eenieder heeft plichten jegens de gemeenschap, zonder welke de vrije en volledige ontplooiing van zijn persoonlijkheid niet mogelijk is.

§2. In de uitoefening van zijn rechten en vrijheden zal eenieder slechts onderworpen zijn aan die beperkingen welke bij de wet zijn vastgesteld, en wel uitsluitend ter verzekering van de onmisbare erkenning en eerbiediging van de rechten en vrijheden van anderen en om te voldoen aan de gerechtvaardigde eisen van de moraliteit, de openbare orde en het algemeen welzijn in een democratische gemeenschap.

§3. Deze rechten en vrijheden mogen in geen geval worden uitgeoefend in strijd met de doeleinden en beginselen van de Verenigde Naties.

Art. 30.–Geen bepaling in deze Verklaring mag zodanig mogen worden uitgelegd, dat welke Staat, groep of persoon dan ook, daaraan enig recht kan ontleen om iets te ondernemen of handelingen van welke aard dan ook te verrichten, die afbraak van een van de rechten en vrijheden in deze verklaring genoemd, ten doel hebben.

Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (1950)

*Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Raad van Europa op 4 november 1950
Belgisch Staatsblad, 19 augustus 1955, err, 29 juni 1961*

ARTIKEL 1 – Verplichting tot eerbiediging van de rechten van de mens

De Hoge Verdragsluitende Partijen verzekeren een ieder die ressorteert onder haar rechtsmacht de rechten en vrijheden die zijn vastgesteld in de Eerste Titel van dit Verdrag.

TITEL I RECHTEN EN VRIJHEDEN

ARTIKEL 2 – Recht op leven

1. Het recht van een ieder op leven wordt beschermd door de wet. Niemand mag opzettelijk van het leven worden beroofd, behoudens door de tenuitvoerlegging van een gerechtelijk vonnis wegens een misdrijf waarvoor de wet in de doodstraf voorziet.

2. De beroving van het leven wordt niet geacht in strijd met dit artikel te zijn geschied ingeval zij het gevolg is van het gebruik van geweld, dat absoluut noodzakelijk is:

- (a) ter verdediging van wie dan ook tegen onrechtmatig geweld;
- (b) teneinde een rechtmatige arrestatie te bewerkstelligen of het ontsnappen van iemand die op rechtmatige wijze is gedetineerd, te voorkomen;
- (c) teneinde in overeenstemming met de wet een oproer of opstand te onderdrukken.

ARTIKEL 3 – Verbod van foltering

Niemand mag worden onderworpen aan foltering en aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen.

ARTIKEL 4 – Verbod van slavernij en dwangarbeid

1. Niemand mag in slavernij of dienstbaarheid worden gehouden.

2. Niemand mag gedwongen worden dwangarbeid of verplichte arbeid te verrichten.

3. Niet als “dwangarbeid of verplichte arbeid” in de zin van dit artikel worden beschouwd:

- (a) elk werk dat gewoonlijk wordt vereist van iemand die is gedetineerd overeenkomstig de bepalingen van artikel 5 van dit Verdrag, of gedurende zijn voorwaardelijke invrijheidstelling;
- (b) elke dienst van militaire aard of, in het geval van gewetensbezwaren in landen waarin hun gewetensbezwaren worden erkend, diensten die gevorderd worden in plaats van de verplichte militaire dienst;
- (c) elke dienst die wordt gevorderd in het geval van een noodtoestand of ramp die het leven of het welzijn van de gemeenschap bedreigt;
- (d) elk werk of elke dienst die deel uitmaakt van normale burgerplichten.

ARTIKEL 5 – Recht op vrijheid en veiligheid

1. Een ieder heeft recht op vrijheid en veiligheid van zijn persoon. Niemand mag zijn vrijheid worden ontnomen, behalve in de navolgende gevallen en overeenkomstig een wettelijk voorgeschreven procedure:

- (a) indien hij op rechtmatige wijze is gedetineerd na veroordeling door een daartoe bevoegde rechter;
- (b) indien hij op rechtmatige wijze is gearresteerd of gedetineerd, wegens het niet naleven van een overeenkomstig de wet door een gerecht gegeven bevel of teneinde de nakoming van een door de wet voorgeschreven verplichting te verzekeren;
- (c) indien hij op rechtmatige wijze is gearresteerd of gedetineerd teneinde voor de bevoegde rechterlijke instantie te worden geleid, wanneer er een redelijke verdenking bestaat, dat hij een strafbaar feit heeft begaan of indien het redelijkerwijs noodzakelijk is hem te beletten een strafbaar feit te begaan of te ontvluchten nadat hij dit heeft begaan;
- (d) in het geval van rechtmatige detentie van een minderjarige met het doel toe te zien op zijn opvoeding of in het geval van zijn rechtmatige detentie, teneinde hem voor de bevoegde instantie te geleiden;
- (e) in het geval van rechtmatige detentie van personen ter voorkoming van de verspreiding van besmettelijke ziekten, van geesteszieken, van verslaafden aan alcohol of verdovende middelen of van landlopers;
- (f) in het geval van rechtmatige arrestatie of detentie van een persoon teneinde hem te beletten op onrechtmatige wijze het land binnen te komen, of van een persoon waartegen een uitwijzings- of uitleveringsprocedure hangende is.

2. Een ieder die gearresteerd is moet onverwijld en in een taal die hij verstaat op de hoogte worden gebracht van de redenen van zijn arrestatie en van alle beschuldigingen die tegen hem zijn ingebracht.
3. Een ieder die is gearresteerd of gedetineerd, overeenkomstig lid 1.c van dit artikel, moet onverwijld voor een rechter worden geleid of voor een andere magistraat die door de wet bevoegd verklaard is rechterlijke macht uit te oefenen en heeft het recht binnen een redelijke termijn berecht te worden of hangende het proces in vrijheid te worden gesteld. De invrijheidstelling kan afhankelijk worden gesteld van een waarborg voor de verschijning van de betrokkene ter terechtzitting.
4. Een ieder, wie door arrestatie of detentie zijn vrijheid is ontnomen, heeft het recht voorziening te vragen bij het gerecht opdat deze spoedig beslist over de rechtmatigheid van zijn detentie en zijn invrijheidstelling beveelt, indien de detentie onrechtmatig is.
5. Een ieder die het slachtoffer is geweest van een arrestatie of een detentie in strijd met de bepalingen van dit artikel, heeft recht op schadeloosstelling.

ARTIKEL 6 – Recht op een eerlijk proces

1. Bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde vervolging heeft een ieder recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat bij de wet is ingesteld. De uitspraak moet in het openbaar worden gewezen maar de toegang tot de rechtszaal kan aan de pers en het publiek worden ontzegd, gedurende de gehele terechtzitting of een deel daarvan, in het belang van de goede zeden, van de openbare orde of nationale veiligheid in een democratische samenleving, wanneer de belangen van minderjarigen of de bescherming van het privé leven van procespartijen dit eisen of, in die mate als door de rechter onder bijzondere omstandigheden strikt noodzakelijk wordt geoordeeld, wanneer de openbaarheid de belangen van een behoorlijke rechtspleging zou schaden.
2. Een ieder tegen wie een vervolging is ingesteld, wordt voor onschuldig gehouden totdat zijn schuld in rechte is komen vast te staan.
3. Een ieder tegen wie een vervolging is ingesteld, heeft in het bijzonder de volgende rechten:
  - (a) onverwijld, in een taal die hij verstaat en in bijzonderheden, op de hoogte te worden gesteld van de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging;
  - (b) te beschikken over de tijd en faciliteiten die nodig zijn voor de voorbereiding van zijn verdediging;
  - (c) zich zelf te verdedigen of daarbij de bijstand te hebben van een raadsman naar eigen keuze of, indien hij niet over voldoende middelen beschikt om een raadsman te bekostigen, kosteloos door een toegevoegd advocaat te kunnen worden bijgestaan, indien de belangen van een behoorlijke rechtspleging dit eisen;
  - (d) de getuigen à charge te ondervragen of te doen ondervragen en het oproepen en de ondervraging van getuigen à décharge te doen geschieden onder dezelfde voorwaarden als het geval is met de getuigen à charge;
  - (e) zich kosteloos te doen bijstaan door een tolk, indien hij de taal die ter terechtzitting wordt gebezigd niet verstaat of niet spreekt.

ARTIKEL 7 – Geen straf zonder wet

1. Niemand mag worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten, dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde. Evenmin mag een zwaardere straf worden opgelegd dan die, die ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was.
2. Dit artikel staat niet in de weg aan de berechting en bestraffing van iemand, die schuldig is aan een handelen of nalaten, dat ten tijde van het handelen of nalaten, een misdrijf was overeenkomstig de algemene rechtsbeginselen die door de beschaafde volken worden erkend.

ARTIKEL 8 – Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven

1. Een ieder heeft recht op respect voor zijn privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie.
2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

ARTIKEL 9 – Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst

1. Een ieder heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst; dit recht omvat tevens de vrijheid om van godsdienst of overtuiging te veranderen, alsmede de vrijheid hetzij alleen, hetzij met anderen, zowel in het openbaar als privé zijn godsdienst te belijden of overtuiging tot uitdrukking te brengen in eredienssten, in onderricht, in praktische toepassing ervan en in het onderhouden van geboden en voorschriften.
2. De vrijheid zijn godsdienst te belijden of overtuiging tot uiting te brengen kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die die bij de wet zijn voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in

het belang van de openbare veiligheid, voor de bescherming van de openbare orde, gezondheid of goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

ARTIKEL 10 – Vrijheid van meningsuiting

1. Een ieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of te verstrekken, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen. Dit artikel belet Staten niet radio- omroep-, bioscoop-of televisieondernemingen te onderwerpen aan een systeem van vergunningen.

2. Daar de uitoefening van deze vrijheden plichten en verantwoordelijkheden met zich brengt, kan zij worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties, die bij de wet zijn voorzien en die in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de nationale veiligheid, territoriale integriteit of openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen, om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen.

ARTIKEL 11 – Vrijheid van vergadering en vereniging

1. Een ieder heeft recht op vrijheid van vreedzame vergadering en op vrijheid van vereniging, met inbegrip van het recht met anderen vakverenigingen op te richten en zich bij vakverenigingen aan te sluiten voor de bescherming van zijn belangen.

2. De uitoefening van deze rechten mag aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die, die bij de wet zijn voorzien en die in een democratische samenleving noodzakelijk zijn in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, voor de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Dit artikel verbiedt niet dat rechtmatige beperkingen worden gesteld aan de uitoefening van deze rechten door leden van de krijgsmacht, van de politie of van het ambtelijk apparaat van de Staat.

ARTIKEL 12 – Recht te huwen

Mannen en vrouwen van huwbare leeftijd hebben het recht te huwen en een gezin te stichten volgens de nationale wetten die de uitoefening van dit recht beheersen.

ARTIKEL 13 – Recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel

Een ieder wiens rechten en vrijheden die in dit Verdrag zijn vermeld, zijn geschonden, heeft recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel voor een nationale instantie, ook indien deze schending is begaan door personen in de uitoefening van hun ambtelijke functie.

ARTIKEL 14 – Verbod van discriminatie

Het genot van de rechten en vrijheden die in dit Verdrag zijn vermeld, moet worden verzekerd zonder enig onderscheid op welke grond ook, zoals geslacht, ras, kleur, taal, godsdienst, politieke of andere mening, nationale of maatschappelijke afkomst, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte of andere status.

ARTIKEL 15 – Afwijking in geval van noodtoestand

1. In tijd van oorlog of in geval van enig andere algemene noodtoestand die het bestaan van het land bedreigt, kan iedere Hoge Verdragsluitende Partij maatregelen nemen die afwijken van zijn verplichtingen ingevolge dit Verdrag, voor zover de ernst van de situatie deze maatregelen strikt vereist en op voorwaarde dat deze niet in strijd zijn met andere verplichtingen die voortvloeien uit het internationale recht.

2. De voorgaande bepaling staat geen enkele afwijking toe van artikel 2, behalve ingeval van dood als gevolg van rechtmatige oorlogshandelingen, en van de artikelen 3, 4, eerste lid, en 7.

3. Elke Hoge Verdragsluitende Partij die gebruik maakt van dit recht om af te wijken, moet de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa volledig op de hoogte houden van de genomen maatregelen en van de beweegredenen daarvoor. Zij moet de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa eveneens in kennis stellen van de datum waarop deze maatregelen hebben opgehouden van kracht te zijn en de bepalingen van het Verdrag opnieuw volledig worden toegepast.

ARTIKEL 16 – Beperkingen op politieke activiteiten van vreemdelingen

Geen der bepalingen van de artikelen 10, 11 en 14 mag beschouwd worden als een beletsel voor de Hoge Verdragsluitende Partijen beperkingen op te leggen aan politieke activiteiten van vreemdelingen.

ARTIKEL 17 – Verbod van misbruik van recht

Geen der bepalingen van dit Verdrag mag worden uitgelegd als zou zij voor een Staat, een groep of een persoon een recht inhouden enige activiteit aan de dag te leggen of enige daad te verrichten met als doel de rechten of vrijheden die in dit Verdrag zijn vermeld teniet te doen of deze verdergaand te beperken dan bij dit Verdrag is voorzien.

ARTIKEL 18 – Inperking van de toepassing van beperkingen op rechten

De beperkingen die volgens dit Verdrag op de omschreven rechten en vrijheden zijn toegestaan, mogen slechts worden toegepast ten behoeve van het doel waarvoor zij zijn gegeven.

Verklaring van de Rechten van het Kind (1959)

Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1959

Art. 1.—Elk kind geniet alle rechten in de Verklaring zonder enige vorm van discriminatie.

Art. 2.—Het zal speciaal beschermd worden en de gelegenheid krijgen om zich in vrijheid en waardigheid op een gezonde en normale manier te ontwikkelen.

Art. 3.—Van bij de geboorte heeft het recht op een naam en een nationaliteit.

Art. 4.—Het zal genieten van de sociale zekerheid met speciale pre- en post-natale zorg voor hem en zijn moeder en recht hebben op voeding, huisvesting, ontspanning en medische dienstverlening.

Art. 5.—Het fysiek, mentaal of sociaal gehandicapte kind zal aangepaste behandeling, opvoeding en zorg krijgen.

Art. 6.—Het kind zal zo veel mogelijk opgroeien in een sfeer van tederheid en morele en materiele veiligheid, met de zorg en onder de verantwoordelijkheid van zijn ouders. Jonge kinderen zullen slechts uitzonderlijk van hun moeder worden gescheiden. De gemeenschap en de autoriteiten zullen speciale zorg besteden aan de kinderen zonder familie en zonder adequate inkomsten.

Art. 7.—Het heeft recht op verplicht kosteloos lager onderwijs en op spel en ontspanning.

Art. 8.—In alle omstandigheden zal het kind het eerst recht hebben op bescherming en bijstand.

Art. 9.—Het zal beschermd worden tegen elke vorm van verwaarlozing, wreedheid en uitbuiting en niet tewerkgesteld worden voor een aangepaste minimumleeftijd.

Art. 10.—Het kind zal ook afgeschermd worden van raciale, religieuze en andere discriminaties en opgevoed worden in een geest van verstandhouding, verdraagzaamheid, vriendschap en broederlijkheid ten overstaan van alle volkeren.

Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (1966)

*Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 19 december 1966,
Belgisch Staatsblad 6 juli 1983*

DEEL I.

Art. 1.–1. Alle volken bezitten zelfbeschikkingsrecht. Uit hoofde van dit recht bepalen zij in alle vrijheid hun politieke status en streven zij vrijelijk hun economische, sociale en culturele ontwikkeling na.

2. Alle volken kunnen ter verwezenlijking van hun doeleinden vrijelijk beschikken over hun natuurlijke rijkdommen en hulpbronnen, evenwel onverminderd eventuele verplichtingen voortvloeiende uit internationale economische samenwerking, gegrondvest op het beginsel van wederzijds voordeel en op het internationale recht. Onder geen voorwaarde mogen een volk zijn bestaansmiddelen worden ontnomen.

3. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, met inbegrip van de Staten die verantwoordelijk zijn voor het beheer van gebieden zonder zelfbestuur en van trustgebieden, bevorderen de verwezenlijking van het zelfbeschikkingsrecht en eerbiedigen dit recht overeenkomstig de bepalingen van het Handvest der Verenigde Naties.

DEEL II.

Art. 2.–1. Iedere Staat die partij is bij dit Verdrag verbindt zich maatregelen te nemen, zowel zelfstandig als binnen het kader van de internationale hulp en samenwerking, met name op economisch en technisch gebied, en met volledige gebruikmaking van de hem ter beschikking staande hulpbronnen, ten einde met alle passende middelen, inzonderheid de invoering van wettelijke maatregelen, tot een algehele verwezenlijking van de in dit Verdrag erkende rechten te komen.

2. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag verbinden zich te waarborgen dat de in dit Verdrag opgesomde rechten zullen worden uitgeoefend zonder discriminatie van welke aard ook, wat betreft ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.

3. De ontwikkelingslanden kunnen, daarbij behoorlijk rekening houdend met de rechten van de mens en hun nationale economie, bepalen in hoeverre zij de in dit Verdrag erkende economische rechten aan niet-onderdanen zullen waarborgen.

Art. 3.–De Staten die partij zijn bij dit Verdrag verbinden zich het gelijke recht van mannen en vrouwen op het genot van de in dit Verdrag genoemde economische, sociale en culturele rechten te verzekeren.

Art. 4.–De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen dat, wat het genot van de door de Staat overeenkomstig dit Verdrag verleende rechten betreft, de Staat deze rechten slechts mag onderwerpen aan bij de wet vastgestelde beperkingen en alleen voor zover dit niet in strijd is met de aard van deze rechten, en uitsluitend met het doel het algemeen welzijn in een democratische samenleving te bevorderen.

Art. 5.–1. Geen bepaling van dit Verdrag mag zodanig worden uitgelegd als zou zij voor een Staat, een groep of een persoon het recht inhouden enige activiteit te ontplooiën of enige daad te verrichten, die ten doel heeft de rechten of vrijheden welke in dit Verdrag zijn erkend, te vernietigen of deze rechten en vrijheden meer te beperken dan bij dit Verdrag is voorzien.

2. Het is niet toegestaan enig fundamenteel recht van de mens dat in een land, ingevolge wettelijke bepalingen, overeenkomsten, voorschriften of gewoonten, wordt erkend of bestaat, te beperken of ervan af te wijken, onder voorwendsel dat dit Verdrag die rechten niet of slechts in beperkte mate erkent.

DEEL III.

Art. 6.–1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht op arbeid, hetgeen insluit het recht van een ieder op de mogelijkheid in zijn onderhoud te voorzien door middel van vrijelijk gekozen of aanvaarde werkzaamheden; zij nemen passende maatregelen om dit recht veilig te stellen.

2. De door een Staat die partij is bij dit Verdrag te nemen maatregelen ter volledige verwezenlijking van dit recht, dienen onder meer te omvatten technische programma's, programma's voor beroepskeuzevoorlichting en opleidingsprogramma's, alsmede het voeren van een beleid en de toepassing van technieken gericht op gestadige economische, sociale en culturele ontwikkeling en op het scheppen van volledige gelegenheid tot het verrichten van produktieve arbeid onder omstandigheden die de individuele mens het genot waarborgen van de fundamentele, politieke en economische vrijheden.

Art. 7.—De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van een ieder op billijke en gunstige arbeidsvoorwaarden, die in het bijzonder het volgende waarborgen :

- a) Een beloning die alle werknemers als minimum het volgende verschaft : (i) een billijk loon en gelijke beloning voor werk van gelijke waarde zonder onderscheid van welke aard ook; in het bijzonder dienen aan vrouwen arbeidsvoorwaarden te worden gewaarborgd die niet onderdoen voor die welke op mannen van toepassing zijn, met gelijke beloning voor gelijk werk; (ii) een behoorlijk levenspeil voor henzelf en hun gezin overeenkomstig de bepalingen van dit Verdrag;
- b) Veilige en hygiënische arbeidsomstandigheden;
- c) Gelijke kansen voor een ieder op bevordering in zijn werk naar een passende hogere positie, waarbij geen andere overwegingen mogen gelden dan die van anciënniteit en bekwaamheid;
- d) Rustpauzen, vrije tijd en een redelijke duur van de werktijd en periodieke vakanties met behoud van loon, alsmede behoud van loon op algemeen erkende feestdagen.

Art. 8.—1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag verbinden zich het volgende te waarborgen :

- a) Het recht van een ieder vakverenigingen op te richten en zich aan te sluiten bij de vakvereniging van zijn keuze, slechts met inachtneming van de regels van de betrokken organisatie, ter bevordering en bescherming van zijn economische en sociale belangen. Aan de uitoefening van dit recht mogen geen beperkingen worden verboden, behalve die welke bij de wet zijn voorgeschreven en die in een democratische samenleving geboden zijn in het belang van de nationale veiligheid of de openbare orde, dan wel voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen;
  - b) Het recht van vakverenigingen nationale overkoepelende organen te vormen en het recht van deze laatste, internationale vakverenigingsorganisaties op te richten of zich daarbij aan te sluiten;
  - c) Het recht van vakverenigingen vrijelijk hun werkzaamheden te ontplooiën, waarbij zij aan geen andere beperkingen zijn onderworpen dan die welke bij de wet zijn voorgeschreven en welke in een democratische samenleving geboden zijn in het belang van de nationale veiligheid of de openbare orde, dan wel voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen;
  - d) Het stakingsrecht, mits dit wordt uitgeoefend overeenkomstig de wetten van het desbetreffende land.
2. Dit artikel verhindert niet het treffen van wettelijke maatregelen ter beperking van de uitoefening van deze rechten door leden van de gewapende macht van de politie of van het ambtelijk apparaat van de Staat.
3. Geen bepaling van dit artikel geeft de Staten die partij zijn bij het Verdrag van 1948 van de Internationale Arbeidsorganisatie betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht de bevoegdheden wettelijke maatregelen te treffen die de in dat Verdrag voorziene waarborgen in gevaar zouden brengen of de wet zodanig toe te passen dat deze in gevaar zouden worden gebracht.

Art. 9.—De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van een ieder op sociale zekerheid, daarbij inbegrepen sociale verzekering.

Art. 10.—De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het volgende:

1. De grootst mogelijke bescherming en bijstand dient te worden verleend aan het gezin, dat de natuurlijke en fundamentele kern van de maatschappij vormt, in het bijzonder bij de stichting daarvan en zolang het de verantwoording draagt voor de zorg voor en de opvoeding van kinderen die nog niet in eigen levensonderhoud kunnen voorzien. Een huwelijk moet door de aanstaande echtgenoten uit vrije wil worden aangegaan.
2. Aan moeders dient bijzondere bescherming te worden verleend gedurende een redelijke periode voor en na de geboorte van hun kind. Gedurende deze periode dient aan werkende moeders verlof met behoud van loon of verlof gekoppeld aan toereikende uitkeringen krachtens de sociale zekerheidswetgeving te worden toegekend.
3. Bijzondere maatregelen ter bescherming van en ter verlening van bijstand aan kinderen en jeugdige personen dienen te worden genomen zonder enigerlei discriminatie ter zake van afstamming of anderszins. Kinderen en jeugdige personen dienen te worden beschermd tegen economische en sociale uitbuiting. Tewerkstelling van zulke personen voor het verrichten van arbeid die schadelijk is voor hun zedelijk of lichamelijk welzijn, levensgevaar oplevert, dan wel groot gevaar inhoudt dat hun normale ontwikkeling zal worden geremd, dient strafbaar te zijn bij de wet. De Staten dienen tevens leeftijdsgrenzen vast te stellen waarbeneden het verrichten van loonarbeid door kinderen verboden en strafbaar bij de wet dient te zijn.

Art. 11.—1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van een ieder op een behoorlijke levensstandaard voor zichzelf en zijn gezin, daarbij inbegrepen behoorlijke voeding, kleding en huisvesting, en op steeds betere levensomstandigheden. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag nemen passende maatregelen om de verwezenlijking van dit recht te verzekeren, daarbij het essentieel belang erkennende van vrijwillige internationale samenwerking.

2. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, het fundamentele recht erkennende van een ieder gevrijwaard te zijn tegen honger, nemen zowel zelfstandig als door middel van internationale samenwerking de maatregelen, waaronder mede begrepen bijzondere programma's, die nodig zijn ten einde :

- a) De methoden voor de voortbrenging, verduurzaming en verdeling van voedsel te verbeteren door volledige gebruikmaking van de technische en wetenschappelijke kennis, door het geven van voorlichting omtrent de

beginselen der voedingsleer en door het ontwikkelen of reorganiseren van agrarische stelsels op zodanige wijze dat de meest doelmatige ontwikkeling en benutting van natuurlijke hulpbronnen wordt verkregen;

b) Een billijke verdeling van de wereldvoedselvoorraden in verhouding tot de behoefte te verzekeren, daarbij rekening houdende met de problemen van zowel de voedsel invoerende als de voedsel uitvoerende landen.

Art. 12.–1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van een ieder op een zo goed mogelijke lichamelijke en geestelijke gezondheid.

2. De door de Staten die partij zijn bij dit Verdrag te nemen maatregelen ter volledige verwezenlijking van dit recht omvatten onder meer die welke nodig zijn om te komen tot :

- a) Vermindering van het aantal doodgeborenen en van de kindersterfte, alsmede een gezonde ontwikkeling van het kind;
- b) Verbetering van alle aspecten betreffende de hygiëne van het gewone milieu van de mens en van het werkmilieu;
- c) Voorkoming, behandeling en bestrijding van epidemische en endemische ziekten, alsmede van beroepsziekten en andere ziekten;
- d) Het scheppen van omstandigheden die een ieder in geval van ziekte geneeskundige bijstand en verzorging waarborgen.

Art. 13.–1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van eenieder op onderwijs. Zij zijn van oordeel dat het onderwijs gericht dient te zijn op de volledige ontplooiing van de menselijke persoonlijkheid en van het besef van haar waardigheid en dat het dient bij te dragen tot de eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Zij zijn voorts van oordeel dat het onderwijs een ieder in staat dient te stellen een nuttige rol te vervullen in een vrije samenleving en het begrip, de verdraagzaamheid en de vriendschap onder alle volken en alle rasgemeenschappen, etnische en godsdienstige groeperingen, alsmede de activiteiten van de Verenigde Naties voor de handhaving van de vrede dient te bevorderen.

2. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen dat, ten einde tot een volledige verwezenlijking van dit recht te komen:

- a) Het lager onderwijs voor allen verplicht en kosteloos beschikbaar dient te zijn;
- b) Het middelbaar onderwijs in zijn verschillende vormen, waarbij inbegrepen het technisch onderwijs en de beroepsopleiding op middelbaar niveau, door middel van alle passende maatregelen en in het bijzonder door de geleidelijke invoering van kosteloos onderwijs voor een ieder beschikbaar en algemeen toegankelijk dient te worden gemaakt;
- c) Het hoger onderwijs door middel van alle passende maatregelen en in het bijzonder door de geleidelijke invoering van kosteloos onderwijs voor een ieder op basis van bekwaamheid gelijkelijk toegankelijk dient te worden gemaakt;
- d) Het basisonderwijs zoveel mogelijk dient te worden gestimuleerd of geïntensiveerd ten behoeve van personen die geen lager onderwijs hebben genoten of dit niet hebben voltooid;
- e) De ontwikkeling van een stelsel van inrichtingen voor onderwijs op alle niveaus met kracht dient te worden nagestreefd, een verantwoord stelsel van studiebeurzen in het leven dient te worden geroepen en de materiële omstandigheden van het onderwijzend personeel voortdurend dienen te worden verbeterd.

3. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag verbinden zich de vrijheid te eerbiedigen van ouders of wettige voogden om voor hun kinderen of pupillen andere dan door de overheid opgerichte scholen te kiezen, die beantwoorden aan door de Staat vast te stellen of goed te keuren minimumonderwijsnormen en hun godsdienstige en zedelijke opvoeding te verzekeren overeenkomstig hun eigen overtuiging.

4. Geen onderdeel van dit artikel mag zodanig worden uitgelegd dat het de vrijheid aantast van individuele personen of rechtspersonen inrichtingen voor onderwijs op te richten en daaraan leiding te geven, met inachtneming evenwel van de in het eerste lid van dit artikel neergelegde beginselen en van de voorwaarde dat het aan deze inrichtingen gegeven onderwijs beantwoordt aan door de Staat vastgestelde minimumnormen.

Art. 14.–Iedere Staat die partij is bij dit Verdrag en die op het tijdstip waarop hij partij werd in het moederland of in andere onder zijn rechtsmacht vallende gebieden verplicht kosteloos lager onderwijs nog niet heeft kunnen invoeren, verbindt zich binnen twee jaar een tot in bijzonderheden uitgewerkt plan voor de geleidelijke tenuitvoerlegging, binnen een redelijk in dit plan vast te stellen aantal jaren, van het beginsel van verplicht kosteloos lager onderwijs voor allen op te stellen en uit te voeren.

Art. 15.–1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen het recht van een ieder :

- a) Deel te nemen aan het culturele leven;
- b) De voordelen te genieten van de wetenschappelijke vooruitgang en de toepassing daarvan;
- c) De voordelen te genieten van de bescherming van de geestelijke en stoffelijke belangen voortvloeiende uit door hem verricht wetenschappelijk werk of uit een literair of artistiek werk waarvan hij de schepper is.

2. De door de Staten die partij zijn bij dit Verdrag te nemen maatregelen om tot de volledige verwezenlijking van dit recht te komen houden mede in die, welke noodzakelijk zijn voor het behoud, de ontwikkeling en de verbreiding van wetenschap en cultuur.

3. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag verbinden zich de vrijheid te eerbiedigen die onontbeerlijk is voor het verrichten van wetenschappelijk onderzoek en scheppend werk.
4. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag erkennen de voordelen die de stimulering en ontwikkeling van internationale contacten en van samenwerking op wetenschappelijk en cultureel gebied met zich brengen.

DEEL IV.

Art. 16–25. Niet opgenomen

DEEL V.

Art. 26.–Niet opgenomen

Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (1966)

*Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 19 december 1966
Belgisch Staatsblad 6 juli 1983*

DEEL I

Art. 1.–1. Alle volken bezitten het zelfbeschikkingsrecht. Uit hoofde van dit recht bepalen zij in alle vrijheid hun politieke status en streven zij vrijelijk hun economische, sociale en culturele ontwikkeling na.

2. Alle volken kunnen ter verwezenlijking van hun doeleinden vrijelijk beschikken over hun natuurlijke rijkdommen en hulpbronnen, evenwel onverminderd verplichtingen voortvloeiend uit internationale economische samenwerking, gegrondvest op het beginsel van wederzijds voordeel en op het internationale recht. Onder geen voorwaarde mogen een volk zijn bestaansmiddelen worden ontnomen.

3. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, met inbegrip van de Staten die verantwoordelijk zijn voor het beheer van gebieden zonder zelfbestuur en van trustgebieden, bevorderen de verwezenlijking van het zelfbeschikkingsrecht en eerbiedigen dit recht overeenkomstig de bepalingen van het Handvest der Verenigde Naties.

DEEL II.

Art. 2.–1. Iedere Staat die partij is bij dit Verdrag verbindt zich de in dit Verdrag erkende rechten te eerbiedigen en deze aan een ieder die binnen zijn grondgebied verblijft en aan zijn rechtsmacht is onderworpen te verzekeren, zonder onderscheid van welke aard ook, zoals naar ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.

2. Voor zover bestaande wettelijke of andere maatregelen hierin niet reeds voorzien, verbindt iedere Staat die partij is bij dit Verdrag zich, overeenkomstig zijn staatsrechtelijke procedures en de bepalingen van dit Verdrag, alle nodige wettelijke of andere maatregelen te nemen om aan de in dit Verdrag erkende rechten uitvoering te geven.

3. Iedere Staat die partij is bij dit Verdrag verbindt zich :

a) Te verzekeren dat een ieder wiens rechten of vrijheden als in dit Verdrag erkend, worden geschonden recht heeft op daadwerkelijke rechtshulp, zelfs indien deze schending zou zijn begaan door personen in de uitoefening van hun ambtelijke functie;

b) Te verzekeren dat het recht van een ieder die aanspraak maakt op zodanige rechtshulp wordt vastgesteld door bevoegde rechterlijke, bestuurlijke of wetgevende autoriteiten, of door een in het rechtsstelsel van de Staat erkende andere bevoegde autoriteit, en de mogelijkheden van het instituut van rechtsherstel verder tot ontwikkeling te brengen;

c) Te verzekeren dat de bevoegde autoriteiten wanneer rechtsherstel is toegekend dit daadwerkelijk ten uitvoer leggen.

Art. 3.–De Staten die partij zijn bij dit Verdrag verbinden zich het gelijke recht van mannen en vrouwen op het genot van alle in dit Verdrag genoemde burgerrechten en politieke rechten te verzekeren.

Art. 4.–1. Bij een algemene noodtoestand die een bedreiging vormt voor het bestaan van het volk en welks aanwezigheid officieel is afgekondigd, kunnen de Staten die partij zijn bij dit Verdrag maatregelen nemen, die afwijken van hun verplichtingen ingevolge dit Verdrag, mits deze maatregelen niet verder gaan dan de toestand vereist en niet in strijd zijn met andere verplichtingen welke voortvloeien uit het internationale recht en geen discriminatie uitsluitend op grond van ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst of maatschappelijke afkomst inhouden.

2. Op grond van deze bepaling mag niet worden afgeweken van de artikelen 6, 7, 8 (eerste en tweede lid), 11, 15, 16 en 18.

3. Iedere Staat die partij is bij dit Verdrag die gebruik maakt van het recht tot afwijking van de bepalingen daarvan stelt de andere Staten die partij zijn bij dit Verdrag, door tussenkomst van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, onverwijld in kennis van de bepalingen waarvan hij is afgeweken, alsmede van de redenen die hem daartoe hebben genoopt. Eveneens door tussenkomst van de Secretaris-Generaal wordt een volgende kennisgeving gedaan op de datum waarop de afwijking ophoudt van kracht te zijn.

Art. 5.–1. Geen bepaling van dit Verdrag mag zodanig worden uitgelegd als zou zij voor een Staat, een groep of een persoon het recht inhouden enige activiteit te ontplooiën of enige daad te verrichten, die ten doel heeft de rechten en vrijheden welke in dit Verdrag zijn erkend, te vernietigen of deze rechten en vrijheden meer te beperken dan bij dit Verdrag is voorzien.

2. Het is niet toegestaan enig fundamenteel recht van de mens dat in een land, ingevolge wettelijke bepalingen, overeenkomsten, voorschriften of gewoonten, wordt erkend of bestaat, te beperken of ervan af te wijken, onder voorwendsel dat dit Verdrag die rechten niet erkent of dat het deze slechts in mindere mate erkent.

DEEL III.

Art. 6.–1. Een ieder bezit een inherent recht op het leven. Dit recht wordt door de wet beschermd. Niemand mag naar willekeur van zijn leven worden beroofd.

2. In landen waar de doodstraf niet is afgeschaft, mag een doodvonnis slechts worden uitgesproken voor de ernstige misdrijven overeenkomstig de wet zoals die ten tijde dat het misdrijf wordt gepleegd van kracht is en welke niet in strijd is met de bepalingen van dit Verdrag en met het Verdrag inzake de voorkoming en bestraffing van genocide. Deze straf kan slechts worden voltrokken ingevolge een eindvonnis door een bevoegde rechtbank geweest.

3. Wanneer beroving van het leven het misdrijf genocide inhoudt, is het wel verstaan dat geen enkele bepaling in dit artikel een Staat die partij is bij dit Verdrag de bevoegdheid geeft af te wijken van enigerlei verplichting die is aanvaard krachtens de bepalingen van het Verdrag inzake de voorkoming en de bestraffing van genocide.

4. Een ieder die ter dood is veroordeeld heeft het recht gratie of verzachting van het vonnis te vragen. Amnestie, gratie of verzachting van het vonnis kan in alle voorkomende gevallen worden verleend.

5. De doodstraf mag niet worden opgelegd voor misdrijven die zijn gepleegd door personen beneden de leeftijd van achttien jaar en mag niet worden voltrokken aan zwangere vrouwen.

6. Op geen enkele bepaling van dit artikel kan een beroep worden gedaan om de afschaffing van de doodstraf door een Staat die partij is bij dit Verdrag op te schorten of te voorkomen.

Art. 7.–Niemand mag worden onderworpen aan foltering, noch aan wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing. Niemand mag vooral ook, zonder zijn in vrijheid gegeven toestemming, worden onderworpen aan medische of wetenschappelijke proefnemingen.

Art. 8.–1. Niemand mag in slavernij worden gehouden; slavernij en slavenhandel in iedere vorm zijn verboden.

2. Niemand mag in dienstbaarheid worden gehouden.

3. a) Niemand mag gedwongen worden dwangarbeid of verplichte arbeid te verrichten;

b) Lid 3, a), mag niet zodanig worden uitgelegd dat in landen waar gevangenisstraf met dwangarbeid kan worden opgelegd als straf voor een misdrijf, het verrichten van dwangarbeid op grond van een door de bevoegde rechter uitgesproken veroordeling tot een zodanige straf wordt uitgesloten.

c) Niet als, "dwangarbeid of verplichte arbeid" in de zin van dit lid worden beschouwd :

(i) arbeid of diensten, voor zover niet bedoeld in alinea b), die gewoonlijk worden verlangd van iemand die wordt gevangen gehouden uit hoofde van een wettig bevel van een rechtbank of van iemand gedurende diens voorwaardelijke invrijheidstelling;

(ii) elke dienst van militaire aard en, in landen waar dienstweigering op grond van gewetensbezwaren wordt erkend, die nationale diensten die bij de wet van principiële dienstweigeraars worden gevorderd;

(iii) elke dienst welke wordt gevorderd in het geval van een noodtoestand of ramp die het bestaan of het welzijn van de gemeenschap bedreigt;

(iv) alle arbeid of elke dienst die deel uitmaakt van de normale burgerplichten.

Art. 9.–1. Een ieder heeft recht op vrijheid en onschendbaarheid van zijn persoon. Niemand mag worden onderworpen aan willekeurige arrestatie of gevangenhouding. Niemand mag van zijn vrijheid worden beroofd, behalve op wettige gronden en op wettige wijze.

2. Iedere gearresteerde dient bij zijn arrestatie op de hoogte te worden gebracht van de redenen van zijn arrestatie en dient onverwijld op de hoogte te worden gebracht van de beschuldigingen die tegen hem zijn ingebracht.

3. Een ieder die op beschuldiging van het begaan van een strafbaar feit wordt gearresteerd of gevangen gehouden dient onverwijld voor de rechter te worden geleid of voor een andere autoriteit die door de wet bevoegd is verklaard rechterlijke macht uit te oefenen en heeft het recht binnen een redelijke termijn berecht te worden of op vrije voeten te worden gesteld. Het mag geen regel zijn dat personen die op hun berechting wachten in voorarrest worden gehouden, doch hun invrijheidstelling kan afhankelijk worden gesteld van de garanties in een later stadium van de rechtsgang voor de rechtbank te verschijnen voor hun berechting en, zo daartoe aanleiding bestaat, voor de tenuitvoerlegging van het vonnis.

4. Een ieder die door arrestatie of gevangenhouding van zijn vrijheid is beroofd, heeft het recht voorziening te vragen bij de rechter, opdat die rechter binnen korte termijn beslist over de wettigheid van zijn gevangenhouding en zijn invrijheidstelling beveelt, indien zijn gevangenhouding onrechtmatig is.

5. Een ieder die het slachtoffer is geweest van een onwettige arrestatie of gevangenhouding heeft recht op schadeloosstelling.

Art. 10.–1. Allen die van hun vrijheid zijn beroofd dienen te worden behandeld met menselijkheid en met eerbied voor de inherente waardigheid van de menselijke persoon.

2. a) Personen tegen wie een beschuldiging is ingebracht dienen, uitzonderlijke omstandigheden buiten beschouwing gelaten, gescheiden te worden gehouden van veroordeelde personen en dienen aanspraak te kunnen maken op een afzonderlijke behandeling overeenkomend met hun status van niet veroordeelde persoon.

b) Jeugdige personen tegen wie een beschuldiging is ingebracht dienen gescheiden te worden gehouden van volwassenen en zo spoedig mogelijk voor de rechter te worden geleid.

3. Het gevangenisstelsel dient te voorzien in een behandeling van gevangenen die in de eerste plaats is gericht op heropvoeding en reclassering. Jeugdige overtredders dienen gescheiden te worden gehouden van volwassenen en behandeld te worden in overeenstemming met hun leeftijd en rechtspositie.

Art. 11.—Niemand mag gevangen worden genomen uitsluitend omdat hij niet in staat is een uit een overeenkomst voortvloeiende verplichting na te komen.

Art. 12.—1. Een ieder die wettig op het grondgebied van een Staat verblijft, heeft, binnen dit grondgebied, het recht zich vrijelijk te verplaatsen en er zijn verblijfplaats vrijelijk te kiezen.

2. Een ieder heeft het recht welk land ook, met inbegrip van het eigen land, te verlaten.

3. De bovengenoemde rechten kunnen aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die welke bij de wet zijn voorzien, nodig zijn ter bescherming van de nationale veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden of van de rechten en vrijheden van anderen en verenigbaar zijn met de andere in dit Verdrag erkende rechten.

4. Aan niemand mag willekeurig het recht worden ontnomen naar zijn eigen land terug te keren.

Art. 13.—Een vreemdeling die wettig op het grondgebied verblijft van een Staat die partij is bij dit Verdrag, kan slechts uit die Staat worden gezet krachtens een overeenkomstig de wet genomen beslissing, terwijl het hem, tenzij dwingende redenen van nationale veiligheid een tegengestelde beslissing rechtvaardigen, is toegestaan zijn bezwaren tegen zijn uitzetting kenbaar te maken en zijn geval opnieuw te doen beoordelen door, en zich met dit doel te doen vertegenwoordigen bij de bevoegde autoriteit dan wel door een of meer personen die daartoe speciaal door de bevoegde autoriteit zijn aangewezen.

Art. 14.—1. Allen zijn gelijk voor de rechtbanken en de rechterlijke instanties. Bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolgung, of het vaststellen van zijn rechten en verplichtingen in een rechtsgeding, heeft een ieder recht op een eerlijke en openbare behandeling door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige bij de wet ingestelde rechterlijke instantie. De toegang tot de rechtszaal kan aan de pers en het publiek worden ontzegd, gedurende het gehele proces of een deel daarvan, in het belang van de goede zeden, van de openbare orde of de nationale veiligheid in een democratische samenleving, of wanneer het belang van het privé leven van de partijen bij het proces dit eist, of in die mate als door de rechter onder bepaalde omstandigheden strikt noodzakelijk wordt geoordeeld, wanneer openbaarmaking de belangen van de rechtspraak zou schaden; evenwel dient elk vonnis dat wordt gewezen in een strafzaak of een rechtsgeding openbaar te worden gemaakt, tenzij het belang van jeugdige personen zich daartegen verzet of het proces echtelijke twisten of het voogdijchap over kinderen betreft.

2. Een ieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd wordt voor onschuldig gehouden, totdat zijn schuld volgens de wet is bewezen.

3. Bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolgung heeft een ieder, in volle gelijkheid, recht op de volgende minimumgaranties :

a) onverwijld en in bijzonderheden, in een taal die hij verstaat, op de hoogte te worden gesteld van de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging;

b) te beschikken over voldoende tijd en faciliteiten die nodig zijn voor de voorbereiding van zijn verdediging en zich te verstaan met een door hemzelf gekozen raadsman;

c) zonder onredelijke vertraging te worden berecht;

d) in zijn tegenwoordigheid te worden berecht, zichzelf te verdedigen of de bijstand te hebben van een raadsman naar eigen keuze; ingeval hij geen rechtsbijstand heeft, van dat recht op de hoogte te worden gebracht; rechtsbijstand toegewezen te krijgen, indien het belang van de rechtspraak dit eist, en zonder dat daarover betaling van hem kan worden verlangd, indien hij niet over voldoende middelen beschikt;

e) de getuigen à charge te ondervragen of te doen ondervragen en het oproepen en de ondervraging van getuigen à décharge te doen geschieden op dezelfde voorwaarden als het geval is met de getuigen à charge;

f) zich kosteloos te doen bijstaan door een tolk, indien hij de taal die ter zitting wordt gebezigd niet verstaat of niet spreekt;

g) niet te worden gedwongen tegen zichzelf te getuigen of een bekentenis af te leggen.

4. Wanneer het jeugdige personen betreft, dient rekening te worden gehouden met hun leeftijd en de wenselijkheid hun reclassering te bevorderen.

5. Een ieder die wegens een strafbaar feit is veroordeeld heeft het recht zijn veroordeling en vonnis opnieuw te doen beoordelen door een hoger rechtscollege overeenkomstig de wet.

6. Indien iemand bij een einduitspraak wegens een strafbaar feit is veroordeeld en het vonnis vervolgens is vernietigd, of indien hem daarna gratie is verleend, op grond van de overweging dat een nieuw of een pas aan het licht gekomen feit onomstotelijk aantoonde dat van een gerechtelijke dwaling sprake is, wordt degene die, als gevolg van die veroordeling, straf heeft ondergaan, overeenkomstig de wet schadeloos gesteld, tenzij wordt aangetoond dat het niet tijdig bekend worden van het onbekende feit geheel of gedeeltelijk aan hemzelf te wijten was.

7. Niemand mag voor een tweede keer worden berecht of gestraft voor een strafbaar feit waarvoor hij reeds overeenkomstig de wet en het procesrecht van elk land bij einduitspraak is veroordeeld of waarvan hij is vrijgesproken.

Art. 15.–1. Niemand kan worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten, dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde. Evenmin, mag een zwaardere straf worden opgelegd dan die welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was. Indien, na het begaan van het strafbare feit de wet mocht voorzien in de oplegging van een lichtere straf, dient de overtreder daarvan te profiteren.

2. Geen enkele bepaling van dit artikel staat in de weg aan het vonnis en de straf van iemand die schuldig is aan een handelen of nalaten, hetwelk ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde, van strafrechtelijke aard was overeenkomstig de algemene rechtsbeginselen die door de volkerengemeenschap worden erkend.

Art. 16.–Een ieder heeft, waar hij zich ook bevindt, het recht als persoon erkend te worden voor de wet.

Art. 17.–1. Niemand mag worden onderworpen aan willekeurige of onwettige inmenging in zijn privé leven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling, noch aan onwettige aantasting van zijn eer en goede naam.

2. Een ieder heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting.

Art. 18.–1. Een ieder heeft het recht op vrijheid van denken, geweten en godsdienst. Dit recht omvat tevens de vrijheid een zelf gekozen godsdienst of overtuiging te hebben of te aanvaarden, alsmede de vrijheid hetzij alleen, hetzij met anderen, zowel in het openbaar als in zijn particuliere leven zijn godsdienst of overtuiging tot uiting te brengen door de eredienst, het onderhouden van de geboden en voorschriften, door praktische toepassing en het onderwijzen ervan.

2. Op niemand mag dwang worden uitgeoefend die een belemmering zou betekenen van zijn vrijheid een door hemzelf gekozen godsdienst of overtuiging te hebben of te aanvaarden.

3. De vrijheid van een ieder zijn godsdienst of overtuiging tot uiting te brengen kan slechts in die mate worden beperkt als wordt voorgeschreven door de wet en noodzakelijk is ter bescherming van de openbare veiligheid, de orde, de volksgezondheid, de goede zeden of de fundamentele rechten en vrijheden van anderen.

4. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag verbinden zich de vrijheid te eerbiedigen van ouders of wettige voogden, de godsdienstige en morele opvoeding van hun kinderen op pupillen overeenkomstig hun eigen overtuiging te verzekeren.

Art. 19.–1. Een ieder heeft het recht zonder inmenging een mening te koesteren.

2. Een ieder heeft het recht op vrijheid van meningsuiting; dit recht omvat mede de vrijheid inlichtingen en denkbeelden van welke aard ook op te sporen, te ontvangen en door te geven, ongeacht grenzen, hetzij mondeling, hetzij in geschreven of gedrukte vorm, in de vorm van kunst, of met behulp van andere media naar zijn keuze.

3. Aan de uitoefening van de in het tweede lid van dit artikel bedoelde rechten zijn bijzondere plichten en verantwoordelijkheden verbonden. Deze kan derhalve aan bepaalde beperkingen worden gebonden, doch alleen beperkingen die bij de wet worden voorzien en nodig zijn :

a) in het belang van de rechten of de goede naam van anderen;

b) in het belang van de nationale veiligheid of ter bescherming van de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden.

Art. 20.–1. Alle oorlogspropaganda is bij de wet verboden.

2. Het propageren van op nationaliteit, ras of godsdienst gebaseerde haatgevoelens die aanzetten tot discriminatie, vijandigheid of geweld, is bij de wet verboden.

Art. 21.–Het recht op vreedzame vergadering wordt erkend. De uitoefening van dit recht kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die welke in overeenstemming met de wet worden opgelegd en die in een democratische samenleving geboden zijn in het belang van de nationale veiligheid of de openbare veiligheid, de openbare orde, de bescherming van de volksgezondheid of de goede zeden of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

Art. 22.–1. Een ieder heeft het recht op vrijheid van vereniging, met inbegrip van het recht vakverenigingen op te richten en zich bij vakverenigingen aan te sluiten voor de bescherming van zijn belangen.

2. De uitoefening van dit recht kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die, welke bij de wet zijn voorgeschreven en die in een democratische samenleving geboden zijn in het belang van de nationale veiligheid of de openbare veiligheid, de openbare orde, de bescherming van de volksgezondheid of de goede zeden of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Dit artikel belet niet het opleggen van wettige beperkingen aan leden van de strijdmacht en van de politie in de uitoefening van dit recht.

3. Geen bepaling in dit artikel geeft de Staten die partij zijn bij het Verdrag van 1948 van de Internationale Arbeidsorganisatie betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht de bevoegdheid wettelijke maatregelen te treffen, die de in dat Verdrag voorziene waarborgen in gevaar zouden brengen, of de wet zodanig toe te passen dat deze in gevaar zouden worden gebracht.

Art. 23.–1. Het gezin vormt de natuurlijke en fundamentele kern van de maatschappij en heeft het recht op bescherming door de maatschappij en de Staat.

2. Het recht van mannen en vrouwen van huwbare leeftijd een huwelijk aan te gaan en een gezin te stichten wordt erkend.

3. Geen huwelijk wordt gesloten zonder de vrije en volledige toestemming van de aanstaande echtgenoten.

4. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag nemen passende maatregelen ter verzekering van de gelijke rechten en verantwoordelijkheden van de echtgenoten wat het huwelijk betreft, tijdens het huwelijk en bij de ontbinding ervan. In geval van ontbinding van het huwelijk wordt voorzien in de noodzakelijke bescherming van eventuele kinderen.

Art. 24.–1. Elk kind heeft, zonder onderscheid naar ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom of geboorte, recht op die beschermende maatregelen van de zijde van het gezin waartoe het behoort, de gemeenschap en de Staat, waarop het in verband met zijn status van minderjarige recht heeft.

2. Elk kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en krijgt een naam.

3. Elk kind heeft het recht een nationaliteit te verwerven.

Art. 25.–Elke burger heeft het recht en dient in de gelegenheid te worden gesteld, zonder dat het onderscheid bedoeld in artikel 2 wordt gemaakt en zonder onredelijke beperkingen :

a) deel te nemen aan de behandeling van openbare aangelegenheden, hetzij rechtstreeks of door middel van vrijelijk gekozen vertegenwoordigers;

b) te stemmen en gekozen te worden door middel van betrouwbare periodieke verkiezingen die gehouden worden krachtens algemeen en gelijkwaardig kiesrecht en bij geheime stemming, waardoor het vrijelijk tot uitdrukking brengen van de wil van de kiezers wordt verzekerd;

c) op algemene voet van gelijkheid te worden toegelaten tot de overheidsdiensten van zijn land.

Art. 26.–Allen zijn gelijk voor de wet en hebben zonder discriminatie aanspraak op gelijke bescherming door de wet. In dit verband verbiedt de wet discriminatie van welke aard ook en garandeert een ieder gelijke en doelmatige bescherming tegen discriminatie op welke grond ook, zoals ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.

Art. 27.–In Staten waar zich etnische, godsdienstige of linguïstische minderheden bevinden, mag aan personen die tot die minderheden behoren niet het recht worden ontzegd, in gemeenschap met de andere leden van hun groep, hun eigen cultuur te beleven, hun eigen godsdienst te belijden en in de praktijk toe te passen, of zich van hun eigen taal te bedienen.

DEEL IV.

Art. 28–39. Niet opgenomen

Art. 40.–1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag nemen de verplichting op zich verslag uit te brengen over de maatregelen die zij hebben genomen en die uitvoering geven aan de in dit Verdrag erkende rechten, alsmede de vooruitgang die valt waar te nemen in het genot van die rechten :

a) binnen een jaar na de inwerkingtreding van dit Verdrag voor de betrokken Staten die er partij bij zijn; en

b) vervolgens telkens wanneer de Commissie dit verzoekt.

2. Alle rapporten worden voorgelegd aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, die ze ter bestudering doorzendt aan de Commissie. In deze rapporten dienen de factoren en de eventuele moeilijkheden te worden aangegeven die van invloed zijn op de uitvoering van dit Verdrag.

3. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties kan, na overleg met de Commissie, aan de desbetreffende gespecialiseerde organisaties afschriften doen toekomen van de delen der rapporten die binnen het terrein van hun werkzaamheden vallen.

4. De Commissie bestudeert de haar door de Staten die partij zijn bij dit Verdrag voorgelegde rapporten. Zij zendt haar rapporten en het door haar passend geoordeelde algemene commentaar aan de Staten die partij zijn. De Commissie kan dit commentaar, te samen met de afschriften van de rapporten die zij van Staten die partij zijn bij dit Verdrag heeft ontvangen, eveneens toezenden aan de Economische en Sociale Raad.

5. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag kunnen opmerkingen ten aanzien van eventueel commentaar dat overeenkomstig het bepaalde in lid 4 van dit artikel wordt geleverd, voorleggen aan de Commissie.

Art. 41.–1. Een Staat die partij is bij dit Verdrag kan, krachtens dit artikel, te allen tijde verklaren, dat hij de bevoegdheid van de Commissie erkent kennisgevingen waarin een Staat die partij is beweert dat een andere Staat die partij is diens uit dit Verdrag voortvloeiende verplichtingen niet nakomt, in ontvangst te nemen en te behandelen. Kennisgevingen als bedoeld in dit artikel kunnen alleen in ontvangst worden genomen en worden behandeld indien zij zijn ingezonden door een Staat die partij is, die een verklaring heeft afgelegd dat hij ten aanzien van zichzelf deze bevoegdheid van de Commissie erkent. Geen kennisgeving wordt door de Commissie in ontvangst genomen, indien het een Staat die partij betreft, die zulk een verklaring niet heeft afgelegd. Kennisgevingen die krachtens het bepaalde in dit artikel worden ontvangen worden overeenkomstig de volgende procedure behandeld :

a) Indien een Staat die partij is bij dit Verdrag van oordeel is dat een andere Staat die partij is de bepalingen van dit Verdrag niet uitvoert, kan hij door middel van een schriftelijke kennisgeving de zaak onder de aandacht brengen van die Staat die partij is. Binnen drie maanden na ontvangst van de kennisgeving stuurt de ontvangende Staat de Staat die de kennisgeving had gezonden een schriftelijke uiteenzetting of een andere schriftelijke verklaring, waarin de zaak wordt opgehelderd en waarin, voor zover mogelijk en ter zake doende, wordt verwezen naar procedures en rechtsmiddelen die in het land zelf reeds zijn toegepast, nog hangende zijn of waartoe zou kunnen worden overgegaan.

b) Indien de zaak niet tot genoegen van de beide betrokken Staten die partij zijn wordt geregeld binnen zes maanden na ontvangst van de eerste kennisgeving door de ontvangende Staat, heeft elk der beide Staten het recht de zaak bij de Commissie aanhangig te maken, door middel van een kennisgeving die zowel aan de Commissie als aan de andere Staat wordt gezonden.

c) De Commissie behandelt een bij haar aanhangig gemaakte zaak alleen nadat zij er zich van heeft overtuigd dat alle binnenlandse rechtsmiddelen in de betrokken zaak zijn benut en uitgeput, in overeenstemming met de algemeen erkende beginselen van het internationale recht. Dit is evenwel niet het geval indien de toepassing der rechtsmiddelen onredelijk lange tijd vergt.

d) De Commissie komt in besloten zitting bijeen wanneer zij kennisgevingen krachtens dit artikel gedaan aan een onderzoek onderwerpt.

e) Met inachtneming van het bepaalde in alinea c) stelt de Commissie haar goede diensten ter beschikking van de betrokken Staten die partij zijn, ten einde de zaak in der minne te regelen op basis van eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden als erkend in dit Verdrag.

f) Bij elke bij haar aanhangig gemaakte zaak kan de Commissie tot de betrokken in alinea b) bedoelde Staten die partij zijn het verzoek richten ter zake dienende inlichtingen te verstrekken.

g) De in alinea b) bedoelde betrokken Staten die partij zijn hebben het recht zich te doen vertegenwoordigen wanneer de zaak in de Commissie wordt behandeld, en hun standpunt mondeling en/of schriftelijk kenbaar te maken.

h) De Commissie brengt twaalf maanden na de datum van ontvangst van een krachtens alinea b) gedane kennisgeving een rapport uit als volgt :

(i) indien een oplossing als voorzien in alinea e) is bereikt, beperkt de Commissie haar rapport tot een korte uiteenzetting van de feiten en van de bereikte oplossing;

(ii) indien geen oplossing als voorzien in alinea e) is bereikt, beperkt de Commissie haar rapport tot een korte uiteenzetting van de feiten; de schriftelijk kenbaar gemaakte standpunten en een op schrift gestelde samenvatting van de mondeling naar voren gebrachte standpunten van de Staten die partij zijn, worden aan het rapport gehecht.

In elk van beide gevallen wordt het rapport toegezonden aan de betrokken Staten die partij zijn.

2. De bepalingen van dit artikel treden in werking wanneer tien Staten die partij zijn bij dit Verdrag verklaringen hebben afgelegd krachtens het eerste lid van dit artikel. Deze verklaringen worden door de Staten die partij zijn nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, die afschriften daarvan doet toekomen aan de andere Staten die partij zijn. Een zodanige verklaring kan te allen tijde door middel van een aan de Secretaris-Generaal gerichte kennisgeving, worden ingetrokken. Een zodanige intrekking heeft geen invloed op de behandeling van een zaak die het onderwerp vormt van een kennisgeving die reeds is gedaan krachtens dit artikel; geen enkele volgende kennisgeving door een Staat die partij is wordt in ontvangst genomen nadat de kennisgeving van intrekking van de verklaring door de Secretaris-Generaal is ontvangen, tenzij de betrokken Staat die partij is een nieuwe verklaring heeft afgelegd.

Art. 42.–1. a) Indien een zaak die, overeenkomstig het bepaalde in artikel 41, bij de Commissie aanhangig is gemaakt, niet is afgewikkeld naar genoegen van de betrokken Staten die partij zijn, kan de Commissie, mits daartoe vooraf de toestemming van de betrokken Staten die partij zijn is verkregen, een conciliatiecommissie ad hoc (hierna te noemen de Conciliatiecommissie) benoemen. De goede diensten der Conciliatiecommissie staan ter beschikking van de betrokken Staten die partij zijn met het oog op een minnelijke schikking van de zaak op basis van eerbiediging van de bepalingen van dit Verdrag;

b) De Conciliatiecommissie bestaat uit vijf personen die aanvaardbaar zijn voor de betrokken Staten die partij zijn. Indien de betrokken Staten die partij zijn niet binnen drie maanden tot overeenstemming kunnen komen ten aanzien van de samenstelling van de Conciliatiecommissie, hetzij geheel of ten dele, worden de leden van de conciliatiecommissie ten aanzien van wie geen overeenstemming kon worden bereikt, bij geheime stemming met twee derde meerderheid door de Commissie uit haar leden gekozen.

2. De leden van de Conciliatiecommissie treden op in persoonlijke hoedanigheid. Zij mogen geen onderdaan zijn van de betrokken Staten die partij zijn, of van een Staat die geen partij is bij dit Verdrag, of van een Staat die geen verklaring krachtens artikel 41 heeft afgelegd.

3. De Conciliatiecommissie kiest haar eigen voorzitter en stelt haar eigen huishoudelijk reglement vast.

4. De vergaderingen van de Conciliatiecommissie worden als regel ten hoofdkantore van de Verenigde Naties of op het kantoor van de Verenigde Naties te Genève gehouden. Zij kunnen evenwel op andere door de Conciliatiecommissie in overleg met de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties en de betrokken Staten die partij zijn vast te stellen geschikte plaatsen worden gehouden.

5. Het secretariaat waarin overeenkomstig het bepaalde in artikel 36 is voorzien staat eveneens de krachtens dit artikel ingestelde commissies ten dienste.

6. De door de Commissie ontvangen en geverifieerde gegevens worden ter beschikking gesteld van de Conciliatiecommissie, die de betrokken Staten die partij zijn kan verzoeken andere ter zake dienende gegevens te verstrekken.

7. Wanneer de Conciliatiecommissie de zaak grondig heeft overwogen, doch in elk geval niet later dan twaalf maanden nadat haar de zaak in handen is gegeven, legt zij de voorzitter van de Commissie een rapport voor dat ter kennis wordt gebracht van de betrokken Staten die partij zijn :

a) Indien het de Conciliatiecommissie niet mogelijk is haar bestudering van de zaak binnen twaalf maanden te beëindigen, beperkt zij haar rapport tot een korte verklaring tot waar zij met de bestudering van de zaak is gevorderd.

b) Indien een minnelijke schikking op basis van eerbied voor de rechten van de mens zoals deze in dit Verdrag worden erkend wordt bereikt, beperkt de Conciliatiecommissie haar rapport tot een korte uiteenzetting van de feiten en van de gevonden oplossing.

c) Indien geen schikking als bedoeld in alinea b) wordt bereikt, bevat het rapport van de Conciliatiecommissie een overzicht van haar bevindingen met betrekking tot alle feitelijke gegevens die betrekking hebben op de geschilpunten tussen de betrokken Staten die partij zijn, en haar oordeel ten aanzien van de mogelijkheid van een minnelijke schikking van de zaak. In dit rapport dienen tevens de schriftelijke en een overzicht van de mondelinge verklaringen die door de betrokken Staten die partij zijn zijn afgelegd te worden opgenomen.

d) Indien het rapport van de Conciliatiecommissie wordt ingediend overeenkomstig alinea c), delen de betrokken Staten die partij zijn binnen drie maanden na ontvangst van het rapport de voorzitter van de Commissie mede of zij de inhoud van het rapport van de Conciliatiecommissie al dan niet aanvaarden.

8. De bepalingen van dit artikel laten de verantwoordelijkheden van de Commissie uit hoofde van artikel 41 onverlet.

9. De betrokken Staten die partij zijn komen gelijkkelijk op voor alle onkosten die door de leden van de Conciliatiecommissie worden gemaakt, overeenkomstig ramingen die door de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties worden verstrekt.

10. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties is bevoegd de onkosten van de leden van de Conciliatiecommissie te betalen, zo nodig, voordat deze overeenkomstig het bepaalde in lid 9 van dit artikel, door de betrokken Staten die partij zijn worden vergoed.

Art. 43.—De leden van de Commissie en van de conciliatiecommissies ad hoc die kunnen worden ingesteld krachtens het bepaalde in artikel 42, genieten de faciliteiten, voorrechten en immuniteiten van deskundigen die zijn uitgezonden door de Verenigde Naties, zoals die zijn vastgesteld in de desbetreffende delen van het Verdrag nopens de voorrechten en immuniteiten van de Verenigde Naties.

Art. 44.—De bepalingen voor de uitvoering van dit Verdrag zijn van toepassing, onverminderd de procedures die ter zake van de rechten van de mens worden voorgeschreven door of krachtens de oprichtingsakten en de overeenkomsten van de Verenigde Naties en de gespecialiseerde organisaties en vormen geen beletsel voor de Staten die partij zijn bij dit Verdrag hun toevlucht te nemen tot andere procedures ter regeling van een geschil, overeenkomstig tussen hen van kracht zijnde algemene of bijzondere internationale overeenkomsten.

Art. 45.—De Commissie doet, door tussenkomst van de Economische en Sociale Raad, de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties een jaarverslag van haar werkzaamheden toekomen.

DEEL V.

Art. 46—... Niet opgenomen

Algemene Commentaar nr. 17 – Rechten van het Kind (1989)

Aangenomen door het Mensenrechten Comité bij het BUPO-Verdrag op

1.—Article 24 of the International Covenant on Civil and Political Rights recognizes the right of every child, without any discrimination, to receive from his family, society and the State the protection required by his status as a minor. Consequently, the implementation of this provision entails the adoption of special measures to protect children, in addition to the measures that States are required to take under article 2 to ensure that everyone enjoys the rights provided for in the Covenant. The reports submitted by States parties often seem to underestimate this obligation and supply inadequate information on the way in which children are afforded enjoyment of their right to a special protection.

2.—In this connection, the Committee points out that the rights provided for in article 24 are not the only ones that the Covenant recognizes for children and that, as individuals, children benefit from all of the civil rights enunciated in the Covenant. In enunciating a right, some provisions of the Covenant expressly indicate to States measures to be adopted with a view to affording minors greater protection than adults. Thus, as far as the right to life is concerned, the death penalty cannot be imposed for crimes committed by persons under 18 years of age. Similarly, if lawfully deprived of their liberty, accused juvenile persons shall be separated from adults and are entitled to be brought as speedily as possible for adjudication; in turn, convicted juvenile offenders shall be subject to a penitentiary system that involves segregation from adults and is appropriate to their age and legal status, the aim being to foster reformation and social rehabilitation. In other instances, children are protected by the possibility of the restriction - provided that such restriction is warranted - of a right recognized by the Covenant, such as the right to publicize a judgement in a suit at law or a criminal case, from which an exception may be made when the interest of the minor so requires.

3.—In most cases, however, the measures to be adopted are not specified in the Covenant and it is for each State to determine them in the light of the protection needs of children in its territory and within its jurisdiction. The Committee notes in this regard that such measures, although intended primarily to ensure that children fully enjoy the other rights enunciated in the Covenant, may also be economic, social and cultural. For example, every possible economic and social measure should be taken to reduce infant mortality and to eradicate malnutrition among children and to prevent them from being subjected to acts of violence and cruel and inhuman treatment or from being exploited by means of forced labour or prostitution, or by their use in the illicit trafficking of narcotic drugs, or by any other means. In the cultural field, every possible measure should be taken to foster the development of their personality and to provide them with a level of education that will enable them to enjoy the rights recognized in the Covenant, particularly the right to freedom of opinion and expression. Moreover, the Committee wishes to draw the attention of States parties to the need to include in their reports information on measures adopted to ensure that children do not take a direct part in armed conflicts.

4.—The right to special measures of protection belongs to every child because of his status as a minor. Nevertheless, the Covenant does not indicate the age at which he attains his majority. This is to be determined by each State party in the light of the relevant social and cultural conditions. In this respect, States should indicate in their reports the age at which the child attains his majority in civil matters and assumes criminal responsibility. States should also indicate the age at which a child is legally entitled to work and the age at which he is treated as an adult under labour law. States should further indicate the age at which a child is considered adult for the purposes of article 10, paragraphs 2 and 3. However, the Committee notes that the age for the above purposes should not be set unreasonably low and that in any case a State party cannot absolve itself from its obligations under the Covenant regarding persons under the age of 18, notwithstanding that they have reached the age of majority under domestic law.

5.—The Covenant requires that children should be protected against discrimination on any grounds such as race, colour, sex, language, religion, national or social origin, property or birth. In this connection, the Committee notes that, whereas non-discrimination in the enjoyment of the rights provided for in the Covenant also stems, in the case of children, from article 2 and their equality before the law from article 26, the non-discrimination clause contained in article 24 relates specifically to the measures of protection referred to in that provision. Reports by States parties should indicate how legislation and practice ensure that measures of protection are aimed at removing all discrimination in every field, including inheritance, particularly as between children who are nationals and children who are aliens or as between legitimate children and children born out of wedlock.

6.—Responsibility for guaranteeing children the necessary protection lies with the family, society and the State. Although the Covenant does not indicate how such responsibility is to be apportioned, it is primarily incumbent on the family, which is interpreted broadly to include all persons composing it in the society of the State party

concerned, and particularly on the parents, to create conditions to promote the harmonious development of the child's personality and his enjoyment of the rights recognized in the Covenant. However, since it is quite common for the father and mother to be gainfully employed outside the home, reports by States parties should indicate how society, social institutions and the State are discharging their responsibility to assist the family in ensuring the protection of the child. Moreover, in cases where the parents and the family seriously fail in their duties, ill-treat or neglect the child, the State should intervene to restrict parental authority and the child may be separated from his family when circumstances so require. If the marriage is dissolved, steps should be taken, keeping in view the paramount interest of the children, to give them necessary protection and, so far as is possible, to guarantee personal relations with both parents. The Committee considers it useful that reports by States parties should provide information on the special measures of protection adopted to protect children who are abandoned or deprived of their family environment in order to enable them to develop in conditions that most closely resemble those characterizing the family environment.

7.—Under article 24, paragraph 2, every child has the right to be registered immediately after birth and to have a name. In the Committee's opinion, this provision should be interpreted as being closely linked to the provision concerning the right to special measures of protection and it is designed to promote recognition of the child's legal personality. Providing for the right to have a name is of special importance in the case of children born out of wedlock. The main purpose of the obligation to register children after birth is to reduce the danger of abduction, sale of or traffic in children, or of other types of treatment that are incompatible with the enjoyment of the rights provided for in the Covenant. Reports by States parties should indicate in detail the measures that ensure the immediate registration of children born in their territory.

8.—Special attention should also be paid, in the context of the protection to be granted to children, to the right of every child to acquire a nationality, as provided for in article 24, paragraph 3. While the purpose of this provision is to prevent a child from being afforded less protection by society and the State because he is stateless, it does not necessarily make it an obligation for States to give their nationality to every child born in their territory. However, States are required to adopt every appropriate measure, both internally and in cooperation with other States, to ensure that every child has a nationality when he is born. In this connection, no discrimination with regard to the acquisition of nationality should be admissible under internal law as between legitimate children and children born out of wedlock or of stateless parents or based on the nationality status of one or both of the parents. The measures adopted to ensure that children have a nationality should always be referred to in reports by States parties.

Verdrag inzake de rechten van het kind (1989)

*Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989,
zoals aangepast door resolutie 50/155 van 21 december 1995
Belgisch Staatsblad 17 januari 1992 en 3 augustus 2004*

Deel I

Art. 1.–Voor de toepassing van dit Verdrag wordt onder een kind verstaan ieder mens jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt.

Art. 2.–1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, eerbiedigen en waarborgen de in het Verdrag beschreven rechten voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, vermogen, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn (of haar) ouder of wettige voogd.

2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat het kind wordt beschermd tegen alle vormen van discriminatie of bestraffing op grond van de status of de activiteiten van, de meningen geuit door of de overtuigingen van de ouders, wettige voogden of familieleden van het kind.

Art. 3.–1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.

2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuur maatregelen.

3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht

Art. 4.–De Staten die partij zijn, nemen alle nodige wettelijke, bestuurlijke en andere maatregelen om de in dit Verdrag erkende rechten te verwezenlijken. Ten aanzien van economische, sociale en culturele rechten nemen de Staten die partij zijn deze maatregelen in de ruimste mate waarin de hun ter beschikking staande middelen dit toelaten en, indien nodig, in het kader van internationale samenwerking

Art. 5.–De Staten die partij zijn, eerbiedigen de verantwoordelijkheden, rechten en plichten van de ouders of, indien van toepassing, van de leden van de familie in ruimere zin of de gemeenschap al naar gelang het plaatselijk gebruik, van wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind, voor het voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in dit Verdrag erkende rechten, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind

Art. 6.–1. De Staten die partij zijn, erkennen dat ieder kind het inherente recht op leven heeft.

2. De Staten die partij zijn, waarborgen in de ruimst mogelijke mate de mogelijkheden tot overleven en de ontwikkeling van het kind

Art. 7.–1. Het kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en heeft vanaf de geboorte het recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.

2. De Staten die partij zijn, waarborgen de verwezenlijking van deze rechten in overeenstemming met hun nationale recht en hun verplichtingen krachtens de desbetreffende internationale akten op dit gebied, in het bijzonder wanneer het kind anders staatloos zou zijn

Art. 8.–1. De Staten die partij zijn, verbinden zich tot eerbiediging van het recht van het kind zijn of haar identiteit te behouden, met inbegrip van nationaliteit, naam en familiebetrekkingen zoals wettelijk erkend, zonder onrechtmatige inmenging.

2. Wanneer een kind op niet rechtmatige wijze wordt beroofd van enige of alle bestanddelen van zijn of haar identiteit, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand en bescherming, teneinde zijn identiteit zo snel mogelijk te herstellen

Art. 9.–1. De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind niet wordt gescheiden van zijn of haar ouders tegen hun wil, tenzij de bevoegde autoriteiten onder voorbehoud van de mogelijkheid van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijk recht en de toepasselijke procedures, beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. Een dergelijke beslissing kan noodzakelijk zijn in een bepaald geval,

zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouders, of wanneer de ouders gescheiden leven en er een beslissing moet worden genomen ten aanzien van de verblijfplaats van het kind.

2. In procedures ingevolge het eerste lid van dit artikel dienen alle betrokken partijen de gelegenheid te krijgen aan de procedures deel te nemen en hun standpunten naar voren te brengen.

3. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind dat van een ouder of beide ouders is gescheiden, op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders te onderhouden, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind.

4. Indien een dergelijke scheiding voortvloeit uit een maatregel genomen door een Staat die partij is, zoals de inhechtenisneming, gevangenneming, verbanning, deportatie, of uit een maatregel het verlijden ten gevolge hebbend (met inbegrip van overlijden, door welke oorzaak ook, terwijl de betrokkene door de Staat in bewaring wordt gehouden) van één ouder of beide ouders of van het kind, verstrekt die Staat, op verzoek, aan de ouders, aan het kind of, indien van toepassing, aan een ander familielid van het kind de noodzakelijke inlichtingen over waar het afwezige lid van het gezin zich bevindt of waar de afwezige leden van het gezin zich bevinden, tenzij het verstrekken van die inlichtingen het welzijn van het kind zou schaden. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijk verzoek op zich geen nadelige gevolgen heeft voor de betrokkene(n).

Art. 10.–1. In overeenstemming met de verplichting van de Staten die partij zijn krachtens artikel 9, eerste lid, worden aanvragen van een kind of van zijn ouders om een Staat die partij is, voor gezinshereniging binnen te gaan of te verlaten, door de Staten die partij zijn met welwillendheid, menselijkheid en spoed behandeld. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijke aanvraag geen nadelige gevolgen heeft voor de aanvragers of hun familieleden.

2. Een kind van wie de ouders in verschillende Staten verblijven, heeft het recht op regelmatige basis, behalve in uitzonderlijke omstandigheden, persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met beide ouders te onderhouden. Hiertoe, en in overeenstemming met de verplichting van de Staten die partij zijn krachtens artikel 9, tweede lid, eerbiedigen de Staten die partij zijn het recht van het kind en van zijn of haar ouders welk land ook, met inbegrip van het eigen land, te verlaten, en het eigen land binnen te gaan. Het recht welk land ook te verlaten is slechts onderworpen aan de beperkingen die bij de wet zijn voorzien en die nodig zijn ter bescherming van de nationale veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden, of van de rechten en vrijheden van anderen, en verenigbaar zijn met de andere in dit Verdrag erkende rechten

Art. 11.–1. De Staten die partij zijn, nemen maatregelen ter bestrijding van de ongeoorloofde overbrenging van kinderen naar en het niet doen terugkeren van kinderen uit het buitenland.

2. Hiertoe bevorderen de Staten die partij zijn het sluiten van bilaterale of multilaterale overeenkomsten of het toetreden tot bestaande overeenkomsten.

Art. 12.–1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.

2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht

Art. 13.–1. Het kind heeft het recht op vrijheid van meningsuiting; dit recht omvat mede de vrijheid inlichtingen en denkbeelden van welke aard ook te vergaren, te ontvangen en door te geven, ongeacht de landsgrenzen hetzij mondeling, hetzij in geschreven of gedrukte vorm, in de vorm van kunst, of met behulp van andere media naar zijn of haar keuze.

2. De uitoefening van dit recht kan aan bepaalde beperkingen worden gebonden, doch alleen aan de beperkingen die bij de wet zijn voorzien en die nodig zijn:

- a) voor de eerbiediging van de rechten of de goede naam van anderen; of
- b) ter bescherming van de nationale veiligheid of van de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden

Art. 14.–1. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst.

2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen de rechten en plichten van ouders en, indien van toepassing, van de wettige voogden, om het kind te leiden in de uitoefening van zijn of haar recht op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

3. De vrijheid van eenieder zijn of haar godsdienst of levensovertuiging tot uiting te brengen kan slechts in die mate worden beperkt als wordt voorgeschreven door de wet en noodzakelijk is ter bescherming van de openbare veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden, of van de fundamentele rechten en vrijheden van anderen

Art. 15.–1. De Staten die partij zijn, erkennen de rechten van het kind op vrijheid van vereniging en vrijheid van vreedzame vergadering.

2. De uitoefening van deze rechten kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die welke in overeenstemming met de wet worden opgelegd en die in een democratische samenleving geboden zijn in het belang van de nationale veiligheid, de openbare orde, de bescherming van de volksgezondheid of de goede zeden, of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen

Art. 16.–1. Geen enkel kind mag worden onderworpen aan willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar privé-leven, in zijn of haar gezinsleven, zijn of haar woning of zijn of haar correspondentie, noch aan enige onrechtmatige aantasting van zijn of haar eer en goede naam.

2. Het kind heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting

Art. 17.–De Staten die partij zijn, erkennen de belangrijke functie van de massamedia en waarborgen dat het kind toegang heeft tot informatie en materiaal uit een verscheidenheid van nationale en internationale bronnen, in het bijzonder informatie en materiaal gericht op het bevorderen van zijn of haar sociale, psychische en morele welzijn en zijn of haar lichamelijke en geestelijke gezondheid. Hiertoe dienen de Staten die partij zijn:

- a) de massamedia aan te moedigen informatie en materiaal te verspreiden die tot sociaal en cultureel nut zijn voor het kind en in overeenstemming zijn met de strekking van artikel 29;
- b) internationale samenwerking aan te moedigen bij de vervaardiging, uitwisseling en verspreiding van dergelijke informatie en materiaal uit een verscheidenheid van culturele, nationale en internationale bronnen;
- c) de vervaardiging en verspreiding van kinderboeken aan te moedigen;
- d) de massamedia aan te moedigen in het bijzonder rekening te houden met de behoeften op het gebied van de taal van het kind dat tot een minderheid of tot de oorspronkelijke bevolking behoort;
- e) de ontwikkeling aan te moedigen van passende richtlijnen voor de bescherming van het kind tegen informatie en materiaal die schadelijk zijn voor zijn of haar welzijn, indachtig de bepalingen van de artikelen 13 en 18

Art. 18.–1. De Staten die partij zijn, doen alles wat in hun vermogen ligt om de erkenning te verzekeren van het beginsel dat beide ouders de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Ouders of, al naar gelang het geval, wettige voogden, hebben de verantwoordelijkheid voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Het belang van het kind is hun allereerste zorg.

2. Om de toepassing van de in dit Verdrag genoemde rechten te waarborgen en te bevorderen, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand aan ouders en wettige voogden bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen, en waarborgen zij de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kinderopvang.

3. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat kinderen van werkende ouders recht hebben op gebruikmaking van diensten en voorzieningen voor kinderopvang waarvoor zij in aanmerking komen

Art. 19.–1. De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, zolang het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft.

2. Deze maatregelen ter bescherming dienen, indien van toepassing, doeltreffende procedures te omvatten voor de invoering van sociale programma's om te voorzien in de nodige ondersteuning van het kind en van diegenen die de zorg voor het kind hebben, alsmede procedures voor andere vormen van voorkoming van gevallen van kindermishandeling zoals hierboven beschreven, en voor opsporing, melding, verwijzing onderzoek, behandeling en follow-up van zodanige gevallen, en, indien van toepassing, voor inschakeling van rechterlijke instanties

Art. 20.–1. Een kind dat tijdelijk of blijvend het leven in het gezin waartoe het behoort moet missen, of dat men in zijn of haar eigen belang niet kan toestaan in het gezin te blijven, heeft recht op bijzondere bescherming en bijstand van staatswege.

2. De Staten die partij zijn, waarborgen, in overeenstemming met hun nationale recht, een andere vorm van zorg voor dat kind.

3. Deze zorg kan, onder andere, plaatsing in een pleeggezin omvatten, kafalah volgens het Islamitisch recht, adoptie, of, indien noodzakelijk, plaatsing in geschikte instellingen voor kinderopvang. Bij het overwegen van oplossingen wordt op passende wijze rekening gehouden met de wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding van het kind en met de etnische, godsdienstige en culturele achtergrond van het kind en met zijn of haar achtergrond wat betreft de taal

Art. 21.–De Staten die partij zijn en die de methode van adoptie erkennen en/of toestaan, waarborgen dat het belang van het kind daarbij de voornaamste overweging is, en:

- a) waarborgen dat de adoptie van een kind slechts wordt toegestaan mits daartoe bevoegde autoriteiten, in overeenstemming met de van toepassing zijnde wetten en procedures en op grond van alle van belang zijnde en betrouwbare gegevens, bepalen dat de adoptie kan worden toegestaan gelet op de verhoudingen van het kind met zijn of haar ouders, familieleden en wettige voogden, en mits, indien vereist, de betrokkenen, na volledig te zijn ingelicht, op grond van de adviezen die noodzakelijk worden geacht, daarmee hebben ingestemd;

- b) erkennen dat interlandelijke adoptie kan worden overwogen als andere oplossing voor de zorg voor het kind, indien het kind niet in een pleeg- of adoptiegezin kan worden geplaatst en op geen enkele andere passende wijze kan worden verzorgd in het land van zijn of haar herkomst;
- c) verzekeren dat voor het kind dat bij een interlandelijke adoptie is betrokken waarborgen en normen gelden die gelijkwaardig zijn aan die welke bestaan bij adoptie in het eigen land;
- d) nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat, in het geval van interlandelijke adoptie, de plaatsing niet leidt tot ongepast geldelijk voordeel voor de betrokkenen;
- e) bevorderen, wanneer passend, de verwezenlijking van de doeleinden van dit artikel door het aangaan van bilaterale of multilaterale regelingen of overeenkomsten, en spannen zich in om, in het kader daarvan te waarborgen dat de plaatsing van het kind in een ander land wordt uitgevoerd door bevoegde autoriteiten of instellingen

Art. 22.–1. De Staten die partij zijn, nemen passende maatregelen om te waarborgen dat een kind dat de vluchtelingenstatus wil verkrijgen of dat in overeenstemming met het toepasselijke internationale recht en de toepasselijke procedures als vluchteling wordt beschouwd, ongeacht of het al dan niet door zijn of haar ouders of door iemand anders wordt begeleid, passende bescherming en humanitaire bijstand krijgt bij het genot van de van toepassing zijnde rechten beschreven in dit Verdrag en in andere internationale akten inzake de rechten van de mens of humanitaire akten waarbij de bedoelde Staten partij zijn.

- 2. Hiertoe verlenen de Staten die partij zijn, naar zij passend achten, hun medewerking aan alle inspanningen van de Verenigde Naties en andere bevoegde intergouvernementele organisaties of niet-gouvernementele organisaties die met de Verenigde Naties samenwerken, om dat kind te beschermen en bij te staan en de ouders of andere gezinsleden op te sporen van een kind dat vluchteling is, teneinde de nodige inlichtingen te verkrijgen voor hereniging van het kind met het gezin waartoe het behoort. In gevallen waarin geen ouders of andere familieleden kunnen worden gevonden, wordt aan het kind dezelfde bescherming verleend als aan ieder ander kind dat, om welke reden ook, blijvend of tijdelijk het leven in een gezin moet ontberen voordeel voor de betrokkenen;
- e) bevorderen, wanneer passend, de verwezenlijking van de doeleinden van dit artikel door het aangaan van bilaterale of multilaterale regelingen of overeenkomsten, en spannen zich in om, in het kader daarvan te waarborgen dat de plaatsing van het kind in een ander land wordt uitgevoerd door bevoegde autoriteiten of instellingen.

Art. 23.–1. De Staten die partij zijn, erkennen dat een geestelijk of lichamelijk gehandicapt kind een volwaardig en behoorlijk leven dient te hebben, in omstandigheden die de waardigheid van het kind verzekeren, zijn zelfstandigheid bevorderen en zijn actieve deelneming aan het gemeenschapsleven vergemakkelijken.

2. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het gehandicapte kind op bijzondere zorg, en stimuleren en waarborgen dat aan het daarvoor in aanmerking komende kind en degenen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar verzorging, afhankelijk van de beschikbare middelen, de bijstand wordt verleend die is aangevraagd en die passend is gezien de gesteldheid van het kind en de omstandigheden van de ouders of anderen die voor het kind zorgen.

3. Onder erkenning van de bijzondere behoeften van het gehandicapte kind, dient de in overeenstemming met het tweede lid geboden bijstand, wanneer mogelijk, gratis te worden verleend, rekening houdend met de financiële middelen van de ouders of anderen die voor het kind zorgen. Deze bijstand dient erop gericht te zijn te waarborgen dat het gehandicapte kind daadwerkelijk toegang heeft tot onderwijs, opleiding, voorzieningen voor gezondheidszorg en revalidatie, voorbereiding voor een beroep, en recreatiemogelijkheden, op een wijze die ertoe bijdraagt dat het kind een zo volledig mogelijke integratie in de maatschappij en persoonlijke ontwikkeling bereikt, met inbegrip van zijn of haar culturele en intellectuele ontwikkeling.

4. De Staten die partij zijn, bevorderen, in de geest van internationale samenwerking, de uitwisseling van passende informatie op het gebied van preventieve gezondheidszorg en van medische en psychologische behandeling van, en behandeling van functionele stoornissen bij gehandicapte kinderen, met inbegrip van de verspreiding van en de toegang tot informatie betreffende revalidatiemethoden, onderwijs en beroepsopleidingen, met als doel de Staten die partij zijn, in staat te stellen hun vermogens en vaardigheden te verbeteren en hun ervaring op deze gebieden te verruimen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

Art. 24.–1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van de gezondheid. De Staten die partij zijn, streven ernaar te waarborgen dat geen enkel kind zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden.

2. De Staten die partij zijn, streven de volledige verwezenlijking van dit recht na en nemen passende maatregelen, met name:

- a) om baby- en kindersterfte te verminderen;
- b) om de verlening van de nodige medische hulp en gezondheidszorg aan alle kinderen te waarborgen met nadruk op de ontwikkeling van de eerste-lijnsgezondheidszorg;
- c) om ziekte, ondervoeding en slechte voeding te bestrijden, mede binnen het kader van de eerste-lijnsgezondheidszorg, door onder andere het toepassen van gemakkelijk beschikbare technologie en door het voorzien in voedsel met voldoende voedingswaarde en zuiver drinkwater, de gevaren en risico's van milieuverontreiniging in aanmerking nemend;

d) om passende pre- en postnatale gezondheidszorg voor moeders te waarborgen;
 e) om te waarborgen dat alle geledingen van de samenleving, met name ouders en kinderen, worden voorgelicht over, toegang hebben tot onderwijs over, en worden gesteund in het gebruik van de fundamentele kennis van de gezondheid en de voeding van kinderen, de voordelen van borstvoeding, hygiëne en sanitaire voorzieningen en het voorkomen van ongevallen;

f) om preventieve gezondheidszorg, begeleiding voor ouders, en voorzieningen voor en voorlichting over gezinsplanning te ontwikkelen.

3. De Staten die partij zijn, nemen alle doeltreffende en passende maatregelen teneinde traditionele gebruiken die schadelijk zijn voor de gezondheid van kinderen af te schaffen.

4. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe internationale samenwerking te bevorderen en aan te moedigen teneinde geleidelijk de algehele verwezenlijking van het in dit artikel erkende recht te bewerkstelligen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden

Art. 25.—De Staten die partij zijn, erkennen het recht van een kind dat door de bevoegde autoriteiten uit huis is geplaatst ter verzorging, bescherming of behandeling in verband met zijn of haar lichamelijke of geestelijke gezondheid, op een periodieke evaluatie van de behandeling die het kind krijgt en van alle andere omstandigheden die verband houden met zijn of haar plaatsing

Art. 26.—1. De Staten die partij zijn, erkennen voor ieder kind het recht de voordelen te genieten van voorzieningen voor sociale zekerheid, met inbegrip van sociale verzekering, en nemen de nodige maatregelen om de algehele verwezenlijking van dit recht te bewerkstelligen in overeenstemming met hun nationaal recht.

2. De voordelen dienen, indien van toepassing, te worden verleend, waarbij rekening wordt gehouden met de middelen en de omstandigheden van het kind en de personen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar onderhoud, alsmede iedere andere overweging die van belang is voor de beoordeling van een verzoek daartoe dat door of namens het kind wordt ingediend.

Art. 27.—1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind.

2. De ouder(s) of anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind, hebben de primaire verantwoordelijkheid voor het waarborgen, naar vermogen en binnen de grenzen van hun financiële mogelijkheden, van de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind.

3. De Staten die partij zijn, nemen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden en met de middelen die hun ten dienste staan, passende maatregelen om ouders en anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind te helpen dit recht te verwezenlijken, en voorzien, indien de behoefte daaraan bestaat, in programma's voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting.

4. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om het verhaal te waarborgen van uitkeringen tot onderhoud van het kind door de ouders of andere personen die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind dragen, zowel binnen de Staat die partij is als vanuit het buitenland. Met name voor gevallen waarin degene die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind draagt, in een andere Staat woont dan die van het kind, bevorderen de Staten die partij zijn de toetreding tot internationale overeenkomsten of het sluiten van dergelijke overeenkomsten, alsmede het treffen van andere passende regelingen.

Art. 28.—1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden zij zich er met name toe:

a) primair onderwijs verplicht te stellen en voor iedereen gratis beschikbaar te stellen;

b) de ontwikkeling van verschillende vormen van voortgezet onderwijs aan te moedigen, met inbegrip van algemeen onderwijs en beroepsonderwijs, deze vormen voor ieder kind beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken, en passende maatregelen te nemen zoals de invoering van gratis onderwijs en het bieden van financiële bijstand indien noodzakelijk;

c) met behulp van alle passende middelen hoger onderwijs toegankelijk te maken voor een ieder naar gelang zijn capaciteiten;

d) informatie over en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze voor alle kinderen beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken;

e) maatregelen te nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen en het aantal kinderen dat de school vroegtijdig verlaat, te verminderen.

2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te verzekeren dat de wijze van handhaving van de discipline op scholen verenigbaar is met de menselijke waardigheid van het kind en in overeenstemming is met dit Verdrag.

3. De Staten die partij zijn, bevorderen en stimuleren internationale samenwerking in aangelegenheden die verband houden met onderwijs, met name teneinde bij te dragen tot de uitbanning van onwetendheid en analfabetisme in de gehele wereld, en de toegankelijkheid van wetenschappelijke en technische kennis en moderne onderwijsmethoden te vergroten. In dit opzicht wordt met name rekening gehouden met de behoeften van de ontwikkelingslanden

Art. 29.–1. De Staten die partij zijn, komen overeen dat het onderwijs aan het kind dient gericht te zijn op:

- a) de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind;
- b) het bijbrengen van eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en voor de in het Handvest van de Verenigde Naties vastgelegde beginselen
- c) het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne of de hare;
- d) de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten, en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking;
- e) het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving.

2. Geen enkel gedeelte van dit artikel of van artikel 28 mag zo worden uitgelegd dat het de vrijheid aantast van individuele personen en rechtspersonen om onderwijsinstellingen op te richten en daaraan leiding te geven, evenwel altijd met inachtneming van de in het eerste lid van dit artikel vervatte beginselen, en van het vereiste dat het aan die instellingen gegeven onderwijs voldoet aan de door de Staat vastgelegde minimumnormen.

Art. 30.–In de Staten waarin etnische of godsdienstige minderheden, taalminderheden of personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking voorkomen, wordt het kind dat daartoe behoort niet het recht ontzegd te zamen met andere leden van zijn of haar groep zijn of haar cultuur te beleven, zijn of haar godsdienst te belijden en ernaar te leven, of zich van zijn of haar eigen taal te bedienen.

Art. 31.–1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind, en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven.

2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind volledig deel te nemen aan het culturele en artistieke leven, bevorderen de verwezenlijking van dit recht, en stimuleren het bieden van passende en voor ieder gelijke kansen op culturele, artistieke en creatieve bezigheden en vrijetijdsbesteding.

Art. 32.–1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind te worden beschermd tegen economische exploitatie en tegen het verrichten van werk dat naar alle waarschijnlijkheid gevaarlijk is of de opvoeding van het kind zal hinderen, of schadelijk zal zijn voor de gezondheid of de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke of maatschappelijke ontwikkeling van het kind.

2. De Staten die partij zijn, nemen wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen en maatregelen op onderwijsterrein om de toepassing van dit artikel te waarborgen. Hiertoe, en de desbetreffende bepalingen van andere internationale akten in acht nemend, verbinden de Staten die partij zijn zich er in het bijzonder toe:

- a) een minimumleeftijd of minimumleeftijden voor toelating tot betaald werk voor te schrijven;
- b) voorschriften te geven voor een passende regeling van werktijden en arbeidsvoorwaarden;
- c) passende straffen of andere maatregelen voor te schrijven ter waarborging van de daadwerkelijke uitvoering van dit artikel.

Art. 33.–De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen, met inbegrip van wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen en maatregelen op onderwijsterrein, om kinderen te beschermen tegen het illegale gebruik van verdovende middelen en psychotrope stoffen zoals omschreven in de desbetreffende internationale verdragen, en om inschakeling van kinderen bij de illegale productie van en de slukhandel in deze middelen en stoffen te voorkomen.

Art. 34.–De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te beschermen tegen alle vormen van seksuele exploitatie en seksueel misbruik. Hiertoe nemen de Staten die partij zijn met name alle passende nationale, bilaterale en multilaterale maatregelen om te voorkomen dat:

- a) een kind ertoe wordt aangespoord of gedwongen deel te nemen aan onwettige seksuele activiteiten;
- b) kinderen worden geëxploiteerd in de prostitutie of andere onwettige seksuele praktijken;
- c) kinderen worden geëxploiteerd in pornografische voorstellingen en pornografisch materiaal.

Art. 35.–De Staten die partij zijn, nemen alle passende nationale, bilaterale en multilaterale maatregelen ter voorkoming van de ontvoering of de verkoop van of de handel in kinderen voor welk doel ook of in welke vorm ook.

Art. 36.–De Staten die partij zijn, beschermen het kind tegen alle vormen van exploitatie die schadelijk zijn voor enig aspect van het welzijn van het kind

Art. 37.–De Staten die partij zijn, waarborgen dat:

- a) geen enkel kind wordt onderworpen aan foltering of aan een andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing. Doodstraf noch levenslange gevangenisstraf zonder de mogelijkheid van vervroegde invrijheidstelling wordt opgelegd voor strafbare feiten gepleegd door personen jonger dan achttien jaar;

- b) geen enkel kind op onwettige of willekeurige wijze van zijn of haar vrijheid wordt beroofd. De aanhouding, inhechtenisneming of gevangenneming van een kind geschiedt overeenkomstig de wet en wordt slechts gehanteerd als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke duur;
- c) ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, wordt behandeld met menselijkheid en met eerbied voor de waardigheid inherent aan de menselijke persoon, en zodanig dat rekening wordt gehouden met de behoeften van een persoon van zijn of haar leeftijd. Met name wordt ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, gescheiden van volwassenen tenzij het in het belang van het kind wordt geacht dit niet te doen, en heeft ieder kind het recht contact met zijn of haar familie te onderhouden door middel van correspondentie en bezoeken, behalve in uitzonderlijke omstandigheden;
- d) ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd het recht heeft onverwijld te beschikken over juridische en andere passende bijstand, alsmede het recht de wettigheid van zijn vrijheidsberoving te betwisten ten overstaan van een rechter of een andere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit, en op een onverwijlde beslissing ten aanzien van dat beroep.

Art. 38.–1. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe eerbied te hebben voor en de eerbiediging te waarborgen van tijdens gewapende conflicten op hen van toepassing zijnde regels van internationaal humanitair recht die betrekking hebben op kinderen.

2. De Staten die partij zijn, nemen alle uitvoerbare maatregelen om te waarborgen dat personen jonger dan vijftien jaar niet rechtstreeks deelnemen aan vijandelijkheden.

3. De Staten die partij zijn, onthouden zich ervan personen jonger dan vijftien jaar in hun strijdkrachten op te nemen of in te lijven. Bij het opnemen of inlijven van personen die de leeftijd van vijftien jaar hebben bereikt, maar niet de leeftijd van achttien jaar, streven de Staten die partij zijn ernaar voorrang te geven aan diegenen die het oudste zijn.

4. In overeenstemming met hun verplichtingen krachtens het internationale humanitaire recht om de burgerbevolking te beschermen in gewapende conflicten, nemen de Staten die partij zijn alle uitvoerbare maatregelen ter waarborging van de bescherming en de verzorging van kinderen die worden getroffen door een gewapend conflict

Art. 39.–De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen ter bevordering van het lichamelijk en geestelijk herstel en de herintegratie in de maatschappij van een kind dat het slachtoffer is van welke vorm ook van verwaarlozing, exploitatie of misbruik, foltering of welke andere vorm ook van wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing, of gewapende conflicten. Dit herstel en deze herintegratie vinden plaats in een omgeving die bevorderlijk is voor de gezondheid, het zelfrespect en de waardigheid van het kind.

Art. 40.–1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind dat wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld omwille van het begaan van een strafbaar feit, op een wijze van behandeling die geen afbreuk doet aan het gevoel van waardigheid en eigenwaarde van het kind, die de eerbied van het kind voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van anderen vergroot, en waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd van het kind en met de wenselijkheid van het bevorderen van de herintegratie van het kind en van de aanvaarding door het kind van een opbouwende rol in de samenleving.

2. Hiertoe, en met inachtneming van de desbetreffende bepalingen van internationale akten, waarborgen de Staten die partij zijn met name dat:

a) geen enkel kind wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld omwille van het begaan van een strafbaar feit op grond van enig handelen of nalaten dat niet volgens het nationale of internationale recht verboden was op het tijdstip van het handelen of nalaten;

b) ieder kind dat wordt verdacht van of vervolgd wegens het begaan van een strafbaar feit, ten minste de volgende garanties heeft:

i. dat het voor onschuldig wordt gehouden tot zijn of haar schuld volgens de wet is bewezen;

ii. dat het onverwijld en rechtstreeks in kennis wordt gesteld van de tegen hem of haar ingebrachte beschuldigingen, of indien van toepassing door tussenkomst van zijn of haar ouders of wettige voogd, en dat de juridische of andere passende bijstand krijgt in de voorbereiding en het voeren van zijn of haar verdediging;

iii. dat de aangelegenheid zonder vertraging wordt beslist door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie in een eerlijke behandeling overeenkomstig de wet, in aanwezigheid van een rechtskundige of anderszins deskundige raadsman of -vrouw, en, tenzij dit wordt geacht niet in het belang van het kind te zijn, met name gezien zijn of haar leeftijd of omstandigheden, in aanwezigheid van zijn of haar ouders of wettige voogden;

iv. dat het er niet toe wordt gedwongen een getuigenis af te leggen of schuld te bekennen; dat het getuigen à charge kan ondervragen of doen ondervragen en dat het de deelneming en ondervraging van getuigen à décharge onder gelijke voorwaarden kan doen geschieden;

v. indien het schuldig wordt geacht aan het begaan van een strafbaar feit, dat dit oordeel en iedere maatregel die dientengevolge wordt opgelegd, opnieuw wordt beoordeeld door een hogere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie overeenkomstig de wet;

vi. dat het kind kosteloze bijstand krijgt van een tolk indien het de gebruikelijke taal niet verstaat of spreekt;

vii. dat zijn of haar privé-leven volledig wordt geëerbiedigd tijdens alle stadia van het proces.

3. De Staten die partij zijn, streven ernaar de totstandkoming te bevorderen van wetten, procedures, autoriteiten en instellingen die in het bijzonder bedoeld zijn voor kinderen die worden verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld omwille van het begaan van een strafbaar feit, en, in het bijzonder:

a) de vaststelling van een minimumleeftijd onder welke kinderen niet in staat worden geacht een strafbaar feit te begaan;

b) de invoering, wanneer passend en wenselijk, van maatregelen voor de handelwijze ten aanzien van deze kinderen zonder dat men zijn toevlucht neemt tot gerechtelijke stappen, mits de rechten van de mens en de wettelijke garanties volledig worden geëerbiedigd.

4. Een verscheidenheid van regelingen, zoals rechterlijke bevelen voor zorg, begeleiding en toezicht, adviezen, jeugdreclassering, pleegzorg, programma's voor onderwijs en beroepsopleiding en andere alternatieven voor institutionele zorg dient beschikbaar te zijn om te verzekeren dat de handelwijze ten aanzien van kinderen hun welzijn niet schaadt en in de juiste verhouding staat zowel tot hun omstandigheden als tot het strafbare feit.

Art. 41.—Geen enkele bepaling van dit Verdrag tast bepalingen aan die meer bijdragen tot de verwezenlijking van de rechten van het kind en die zijn vervat in:

a) het recht van een Staat die partij is; of

b) het in die Staat geldende internationale recht

Deel II

Art. 42.—De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe de beginselen en de bepalingen van dit Verdrag op passende en doeltreffende wijze algemeen bekend te maken, zowel aan volwassenen als aan kinderen.

Art. 43.—1. Ter beoordeling van de voortgang die de Staten die partij zijn, boeken bij het nakomen van de in dit Verdrag aangegeven verplichtingen, wordt een Comité voor de Rechten van het Kind ingesteld, dat de hieronder te noemen functies uitoefent.

2. Het Comité bestaat uit achttien deskundigen van hoog zedelijk aanzien en met erkende bekwaamheid op het gebied dat dit Verdrag bestrijkt. De leden van het Comité worden door de Staten die partij zijn, gekozen uit hun onderdanen, en treden op in hun persoonlijke hoedanigheid, waarbij aandacht wordt geschonken aan een evenredige geografische verdeling, alsmede aan de vertegenwoordiging van de voornaamste rechtsstelsels.

3. De leden van het Comité worden bij geheime stemming gekozen van een lijst van personen die zijn voorgedragen door de Staten die partij zijn. Iedere Staat die partij is, mag één persoon voordragen, die onderdaan van die Staat is.

4. De eerste verkiezing van het Comité wordt niet later gehouden dan zes maanden na de datum van inwerkingtreding van dit Verdrag, en daarna iedere twee jaar. Ten minste vier maanden vóór de datum waarop de verkiezing plaatsvindt, richt de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties aan de Staten die partij zijn een schriftelijk verzoek hun voordrachten binnen twee maanden in te dienen. De Secretaris-Generaal stelt vervolgens een alfabetische lijst op van alle aldus voorgedragen personen, onder aanduiding van de Staten die partij zijn die hen hebben voorgedragen, en legt deze voor aan de Staten die partij zijn bij dit Verdrag.

5. De verkiezingen worden gehouden tijdens de vergaderingen van de Staten die partij zijn, belegd door de Secretaris-Generaal, ten hoofdkantoren van de Verenigde Naties. Tijdens die vergaderingen, waarvoor twee derde van de Staten die partij zijn het quorum vormen, zijn degenen die in het Comité worden gekozen die voorgedragen personen die het grootste aantal stemmen op zich verenigen alsmede een absolute meerderheid van de stemmen van de aanwezige vertegenwoordigers van de Staten die partij zijn en die hun stem uitbrengen.

6. De leden van het Comité worden gekozen voor een ambtstermijn van vier jaar. Zij zijn herkiesbaar indien zij opnieuw worden voorgedragen. De ambtstermijn van vijf van de leden die bij de eerste verkiezing zijn gekozen, loopt na twee jaar af; onmiddellijk na de eerste verkiezing worden deze vijf leden bij loting aangewezen door de Voorzitter van de vergadering.

7. Indien een lid van het Comité overlijdt of aftreedt of verklaart om welke andere reden ook niet langer de taken van het Comité te kunnen vervullen, benoemt de Staat die partij is die het lid heeft voorgedragen een andere deskundige die onderdaan van die Staat is om de taken te vervullen gedurende het resterende gedeelte van de ambtstermijn, onder voorbehoud van de goedkeuring van het Comité.

8. Het Comité stelt zijn eigen huishoudelijk reglement vast.

9. Het Comité kiest zijn functionarissen voor een ambtstermijn van twee jaar.

10. De vergaderingen van het Comité worden in de regel gehouden ten hoofdkantoren van de Verenigde Naties of op iedere andere geschikte plaats, te bepalen door het Comité. Het Comité komt in de regel eens per jaar bijeen. De duur van de vergaderingen van het Comité wordt vastgesteld en, indien noodzakelijk, herzien door een vergadering van de Staten die partij zijn bij dit Verdrag, onder voorbehoud van de goedkeuring van de Algemene Vergadering.

11. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties stelt de nodige medewerkers en faciliteiten beschikbaar voor de doeltreffende uitoefening van de functies van het Comité krachtens dit Verdrag.

12. Met de goedkeuring van de Algemene Vergadering ontvangen de leden van het krachtens dit Verdrag ingesteld Comité emolumenten uit de middelen van de Verenigde Naties op door de Algemene Vergadering vast te stellen voorwaarden.

Art. 44.–1. De Staten die partij zijn, nemen de verplichting op zich aan het Comité, door tussenkomst van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, verslag uit te brengen over de door hen genomen maatregelen die uitvoering geven aan de in dit Verdrag erkende rechten, alsmede over de vooruitgang die is geboekt ten aanzien van het genot van die rechten:

- a) binnen twee jaar na de inwerkingtreding van het Verdrag voor de betrokken Staat die partij is;
  - b) vervolgens iedere vijf jaar.
2. In de krachtens dit artikel opgestelde rapporten dienen de factoren en eventuele moeilijkheden te worden aangegeven die van invloed zijn op de nakoming van de verplichtingen krachtens dit Verdrag. De rapporten bevatten ook voldoende gegevens om het Comité een goed inzicht te verschaffen in de toepassing van het Verdrag in het desbetreffende land.
3. Een Staat die partij is die een uitvoerig eerste rapport aan het Comité heeft overgelegd, behoeft in de volgende rapporten die deze Staat in overeenstemming met het eerste lid, letter b, overlegt, basisgegevens die eerder zijn verstrekt, niet te herhalen.
4. Het Comité kan Staten die partij zijn verzoeken om nadere gegevens die verband houden met de toepassing van het Verdrag.
5. Het Comité legt aan de Algemene Vergadering, door tussenkomst van de Economische en Sociale Raad, iedere twee jaar rapporten over aangaande zijn werkzaamheden.
6. De Staten die partij zijn, dragen er zorg voor dat hun rapporten algemeen beschikbaar zijn in hun land.

Art. 45.–Teneinde de daadwerkelijke toepassing van het Verdrag te bevorderen en internationale samenwerking op het gebied dat dit Verdrag bestrijkt aan te moedigen:

- a) hebben de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere organen van de Verenigde Naties het recht vertegenwoordigd te zijn bij het overleg over de toepassing van die bepalingen van dit Verdrag welke binnen de werkingssfeer van hun mandaat vallen. Het Comité kan de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere bevoegde instellingen die zij passend acht, uitnodigen deskundig advies te geven over de toepassing van het Verdrag op gebieden die binnen de werkingssfeer van hun onderscheiden mandaten vallen. Het Comité kan de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere organen van de Verenigde Naties uitnodigen rapporten over te leggen over de toepassing van het Verdrag op gebieden waarop zij werkzaam zijn;
- b) doet het Comité, naar zij passend acht, aan de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere bevoegde instellingen, alle rapporten van Staten die partij zijn, toekomen die een verzoek bevatten om, of waaruit een behoefte blijkt aan, technisch advies of technische ondersteuning, vergezeld van eventuele opmerkingen en suggesties van het Comité aangaande deze verzoeken of deze gebleken behoefte;
- c) kan het Comité aan de Algemene Vergadering aanbevelen de Secretaris-Generaal te verzoeken namens het Comité onderzoeken te doen naar specifieke thema's die verband houden met de rechten van het kind;
- d) kan het Comité suggesties en algemene aanbevelingen doen gebaseerd op de ingevolge de artikelen 44 en 45 van dit Verdrag ontvangen gegevens. Deze suggesties en algemene aanbevelingen worden aan iedere betrokken Staat die partij is, toegezonden, en medegedeeld aan de Algemene Vergadering, vergezeld van eventuele commentaren van de Staten die partij zijn

Deel III

Art. 46.–Dit verdrag staat open voor ondertekening door alle Staten.

Art. 47.–Dit Verdrag dient te worden bekrachtigd. De akten van bekrachtiging worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties.

Art. 48.–Dit Verdrag blijft open voor toetreding door iedere Staat. De akten van toetreding worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties.

Art. 49.–1. Dit Verdrag treedt in werking op de dertigste dag die volgt op de datum van nederlegging bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties van de twintigste akte van bekrachtiging of toetreding.

2. Voor iedere Staat die dit Verdrag bekrachtigt of ertoe toetreedt na de nederlegging van de twintigste akte van bekrachtiging of toetreding, treedt het Verdrag in werking op de dertigste dag na de nederlegging door die Staat van zijn akte van bekrachtiging of toetreding.

Art. 50.–1. Iedere Staat die partij is, kan een wijziging voorstellen en deze indienen bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. De Secretaris-Generaal deelt de voorgestelde wijziging vervolgens mede aan de Staten die partij zijn, met het verzoek hem te berichten of zij een conferentie van Staten die partij zijn, verlangen teneinde de voorstellen te bestuderen en in stemming te brengen. Indien, binnen vier maanden na de datum van deze mededeling, ten minste een derde van de Staten die partij zijn een dergelijke conferentie verlangt, roept de Secretaris-Generaal de vergadering onder auspiciën van de Verenigde Naties bijeen. Iedere wijziging die door een

meerderheid van de ter conferentie aanwezige Staten die partij zijn en die hun stem uitbrengen, wordt aangenomen, wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de Algemene Vergadering.

2. Een wijziging die in overeenstemming met het eerste lid van dit artikel wordt aangenomen, treedt in werking wanneer zij is goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en is aanvaard door een meerderheid van twee derde van de Staten die partij zijn.

3. Wanneer een wijziging in werking treedt, is zij bindend voor de Staten die partij zijn die haar hebben aanvaard, terwijl de andere Staten die partij zijn gebonden zullen blijven door de bepalingen van dit Verdrag en door iedere voorgaande wijziging die zij hebben aanvaard.

Art. 51.–1. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties ontvangt de teksten van de voorbehouden die de Staten op het tijdstip van de bekrachtiging of toetreding maken, en stuurt deze rond aan alle Staten.

2. Een voorbehoud dat niet verenigbaar is met doel en strekking van dit Verdrag is niet toegestaan.

3. Een voorbehoud kan te allen tijde worden ingetrokken door een daartoe strekkende mededeling gericht aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, die vervolgens alle Staten hiervan in kennis stelt. Deze mededeling wordt van kracht op de datum van ontvangst door de Secretaris-Generaal.

Art. 52.–Een Staat die partij is, kan dit Verdrag opzeggen door een schriftelijke mededeling aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. De opzegging wordt van kracht één jaar na de datum van ontvangst van de mededeling door de Secretaris-Generaal.

Art. 53.–De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties wordt aangewezen als de depositaris van dit Verdrag.

Art. 54.–Het oorspronkelijke exemplaar van dit Verdrag, waarvan de Arabische, de Chinese, de Engelse, de Franse, de Russische en de Spaanse tekst gelijkelijk authentiek zijn, wordt nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties.

Bij de neerlegging van de bekrachtigingsoorkonde heeft België de volgende interpretatieve verklaringen afgelegd :

1. In verband met artikel 2, lid 1, legt de Belgische Regering niet-discriminatie op grond van nationale afkomst uit als noodzakelijk de verplichting voor de Staten inhoudend om aan vreemdelingen dezelfde rechten te waarborgen als de eigen onderdanen. Dit begrip moet verstaan als ertoe strekkende iedere willekeurige gedraging uit te bannen, doch niet verschillen in behandeling, stoelend op objectieve en redelijke overwegingen, overeenstemmend met de beginselen die in democratische samenlevingen gelden.

2. De artikels 13 en 15 zullen door de Belgische Regering worden toegepast in de context van de bepalingen en de beperkingen welke in de artikels 10 en 11 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van 4 november 1950, door gezegd Verdrag worden opgesomd of toegestaan.

3. De Belgische Regering legt lid 1 van artikel 14 in die zin uit, dat het recht van het kind op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst, overeenkomstig de geldende bepalingen van het artikel 18 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten van 19 december 1966 evenals van het artikel 9 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de rechten van de mens en de Fundamentele Vrijheden van 4 november 1950, ook de vrijheid impliceert om zijn godsdienst of overtuiging te kiezen.

4. Met betrekking tot lid 2 b.(v) van artikel 40 is de Belgische Regering van oordeel dat de uitdrukking "overeenkomstig de wet" in fine van deze bepaling betekent dat :

a) deze bepaling niet van toepassing is op minderjarigen die krachtens de Belgische wet in tweede aanleg schuldig zouden zijn bevonden en veroordeeld, tengevolge van een beroep ingesteld tegen hun vrijspraak in eerste aanleg;

b) deze bepaling niet van toepassing is op minderjarigen die krachtens de Belgische wet rechtstreeks verwezen worden naar een hoger rechtscollege zoals het Hof van Assisen.

Wet 4 september 2002 tot instelling van een jaarlijkse rapportage over de toepassing van het Verdrag inzake de rechten van het kind

Belgisch Staatsblad 17 oktober 2002

Art. 1.–Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2.–De regering brengt jaarlijks, op initiatief van de Minister van Justitie, aan de Federale Kamers een verslag uit over het beleid gevoegd tot uitvoering van de bepalingen van het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind.

Dit verslag wordt uitgebracht in de vorm van een voortgangsnota met een specifiek actieplan en houdt een evaluatie in van de maatregelen die werden genomen. Het omvat, naast een verslag over het kinderrechtenbeleid van de regering in zijn geheel, ook deelverslagen per departementen over de maatregelen die werden genomen en de actiemogelijkheden.

Het verslag wordt jaarlijks ingediend vóór 20 november, de internationale kinderrechtendag.

Art. 3.–Het eerste verslag wordt ingediend vóór 20 november 2002.

Kondigen deze wet af, bevelen dat zij met 's Lands zegel zal worden bekleed en door het Belgisch Staatsblad zal worden bekendgemaakt.

Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind betreffende een mededelingsprocedure (2011)

Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 19 december 2011

Belgisch Staatsblad 21 februari 2014

DEEL I – Algemene bepalingen

Artikel 1 – Bevoegdheid van het Comité inzake de Rechten van het Kind

1. Een staat die partij is bij dit Protocol erkent de bevoegdheid van het Comité zoals vastgelegd in dit Protocol.
2. Het Comité oefent zijn bevoegdheid niet uit ten aanzien van een staat die partij is bij dit Protocol voor zaken die te maken hebben met een schending van de rechten die zijn vastgelegd in een overeenkomst waarbij voornoemde staat geen partij is.
3. Het Comité verklaart een mededeling onontvankelijk wanneer ze betrekking heeft op een staat die geen partij is bij dit Protocol.

Artikel 2 – Algemene beginselen betreffende de taken van het Comité

Bij het uitoefenen van de taken die op grond van dit Protocol aan het Comité worden toegewezen, zal het Comité zich laten leiden door het beginsel inzake de belangen van het kind. Het zal ook oog hebben voor de rechten en de meningen van het kind, waarbij passend belang wordt gehecht aan de mening van het kind in overeenstemming met zijn leeftijd en rijpheid.

Artikel 3 – Procedureregels

1. Het Comité hecht zijn goedkeuring aan de procedureregels die moeten worden gevolgd bij de uitvoering van de taken die op grond van dit Protocol aan het Comité worden toegewezen. Het Comité zal zich daarbij dan ook specifiek laten leiden door artikel 2 van dit Protocol om kindgevoelige procedures te garanderen.
2. Het Comité bouwt in zijn procedureregels een aantal waarborgen in om te voorkomen dat het kind gemanipuleerd wordt door personen die namens het kind optreden. Het Comité kan ook weigeren een mededeling te onderzoeken wanneer het van mening is dat dit niet in het belang is van het kind.

Artikel 4 – Beschermende maatregelen

1. Een staat die partij is doet het nodige om zeker te stellen dat personen onder zijn bevoegdheid niet het voorwerp zijn van schendingen van de mensenrechten, mishandeling of intimidatie als gevolg van mededelingen of van de samenwerking met het Comité op basis van dit Protocol.
2. De identiteit van de betrokken persoon of groep van personen wordt niet openbaar gemaakt zonder dat de persoon of de groep personen hiervoor zijn uitdrukkelijke toestemming heeft gegeven.

DEEL II – Mededelingsprocedure

Artikel 5 – Individuele mededelingen

1. Er kunnen aan het Comité mededelingen worden gedaan door personen of groepen van personen onder de rechtsmacht van een staat die partij is, die stellen het slachtoffer te zijn van schending door die staat van de rechten die worden genoemd in een van de volgende akten :
  - (a) Het Verdrag;
  - (b) Het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie;
  - (c) Het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de deelname van kinderen aan gewapende conflicten.
2. Personen of een groep van personen namens wie aan het Comité een mededeling wordt gedaan, moeten hiervoor hun toestemming geven, tenzij de persoon die de mededeling doet kan rechtvaardigen dat hij namens deze personen of groep van personen zonder hun toestemming optreedt.

Artikel 6 – Voorlopige maatregelen

1. Na ontvangst van een mededeling en voor een beslissing ten gronde is getroffen, kan het Comité te allen tijde een dringend verzoek richten tot de betrokken staat die partij is om de nodige voorlopige maatregelen te treffen teneinde mogelijk onherstelbare schade voor het (de) slachtoffer(s) van de vermeende schending te voorkomen.
2. Wanneer het Comité gebruik maakt van zijn bevoegdheid overeenkomstig lid 1 van dit artikel, houdt dat niet in dat de mededeling als ontvankelijk of gegrond wordt beschouwd.

Artikel 7 – Ontvankelijkheid

Het Comité beschouwt een mededeling als onontvankelijk wanneer :

- (a) de mededeling anoniem is;
- (b) de mededeling niet schriftelijk is;
- (c) de mededeling misbruik inhoudt van het recht om dergelijke mededelingen te doen of onverenigbaar is met de bepalingen van het Verdrag en de facultatieve protocollen bij het Verdrag;
- (d) dezelfde aangelegenheid reeds door het Comité werd onderzocht, dan wel in het kader van een andere internationale onderzoeks- of beslechtsingsprocedure werd of wordt onderzocht;
- (e) niet alle beschikbare nationale rechtsmiddelen zijn uitgeput. Uitzonderingen op deze regel zijn mogelijk wanneer de toepassing van de rechtsmiddelen onredelijk lang op zich laat wachten of waarschijnlijk geen effectief herstel zal opleveren;
- (f) de mededeling duidelijk ongegrond is of onvoldoende is gestaafd;
- (g) de feiten waarop de mededeling betrekking heeft zich hebben voorgedaan vóór de inwerkingtreding van dit protocol voor de betrokken staat die partij is, tenzij deze feiten na die datum voortduurden;
- (h) de mededeling niet wordt toegezonden binnen een jaar nadat alle beschikbare nationale rechtsmiddelen zijn uitgeput, tenzij degene die de mededeling doet kan aantonen dat het niet mogelijk was de mededeling binnen dat tijdsbestek te doen.

Artikel 8 – Kennisgeving van de mededeling

- 1. Tenzij het Comité een mededeling onontvankelijk verklaart zonder zich daarvoor tot de betrokken staat die partij is te wenden, brengt het Comité alle toegezonden mededelingen zo snel mogelijk op vertrouwelijke wijze ter kennis van de betrokken staat die partij is.
- 2. De staat die partij is stuurt het Comité schriftelijke toelichtingen of verklaringen waarin hij nadere uitleg verschaft over de zaak en, in voorkomend geval, over de eventueel getroffen maatregel. Dit gebeurt zo snel mogelijk en uiterlijk binnen zes maanden.

Artikel 9 – Minnelijke schikking

- 1. Het Comité biedt de betrokken partijen zijn goede diensten aan om tot een minnelijke schikking te komen op basis van de inachtneming van de verplichtingen zoals vastgelegd in het Verdrag en de bijbehorende Facultatieve Protocollen.
- 2. Een overeenkomst op basis van een minnelijke schikking die werd bereikt onder auspiciën van het Comité maakt een einde aan het onderzoek van de mededeling in toepassing van dit Protocol.

Artikel 10 – Onderzoek van mededelingen

- 1. Het Comité onderzoekt de op basis van dit Protocol gedane mededelingen zo snel mogelijk in het licht van de toegezonden documentatie, op voorwaarde dat alle betrokken partijen in het bezit werden gesteld van deze documentatie.
- 2. Het Comité komt achter gesloten deuren bijeen om de mededelingen die op basis van dit Protocol werden toegezonden, te onderzoeken.
- 3. Wanneer het Comité om voorlopige maatregelen heeft verzocht, zal het het onderzoek van de mededeling zo snel mogelijk afhandelen.
- 4. Om mededelingen van vermeende schendingen van economische, sociale of culturele rechten te onderzoeken, onderzoekt het Comité of de stappen die de staat die partij is op basis van artikel 4 van het Verdrag heeft genomen, redelijk zijn. Het Comité houdt daarbij voor ogen dat de staat die partij is een aantal beleidsmaatregelen kan nemen voor de tenuitvoerlegging van de economische, sociale en culturele rechten waarin het Verdrag voorziet.
- 5. Na een mededeling te hebben onderzocht, stelt het Comité de betrokken partijen onverwijld in kennis van zijn standpunten en formuleert het, in voorkomend geval, een aantal aanbevelingen.

Artikel 11 – Opvolging

- 1. De staat die partij is schenkt de nodige aandacht aan de standpunten en, in voorkomend geval, de aanbevelingen van het Comité en stuurt het een schriftelijk antwoord met meer uitleg over de stappen die hij heeft ondernomen en overwogen in het licht van de standpunten en aanbevelingen van het Comité. De staat die partij is stuurt zo snel mogelijk en uiterlijk binnen zes maanden een antwoord.
- 2. Het Comité kan de staat die partij is om nadere toelichting verzoeken over de maatregelen die hij als antwoord op de standpunten en aanbevelingen van het Comité heeft genomen of, in voorkomend geval, over de tenuitvoerlegging van een overeenkomst op basis van een minnelijke schikking. Naar gelang van de voorkeur van het Comité kan het de staat die partij is ook verzoeken hierover toelichting te verschaffen in de opeenvolgende rapporten die de staat die partij is moet overleggen op basis van artikel 44 van het Verdrag, artikel 12 van het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie of artikel 8 van het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de deelname van kinderen aan gewapende conflicten, indien van toepassing.

Artikel 12 – Interstatelijke mededelingen

1. Een staat die partij is bij dit Protocol kan op eender welk tijdstip verklaren dat hij de bevoegdheid erkent van het Comité om een mededeling in ontvangst te nemen en te onderzoeken, waarin een staat die partij is verklaart dat een andere staat die partij is de verplichtingen niet nakomt die zijn vastgelegd in een van de volgende akten waarbij de staat partij is :

(a) het Verdrag;

(b) het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie

(c) het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de deelname van kinderen aan gewapende conflicten.

2. Het Comité neemt geen mededelingen in ontvangst betreffende een staat die partij is die niet een zodanige verklaring heeft afgelegd dan wel mededelingen van een staat die partij is en die niet een zodanige verklaring heeft afgelegd.

3. Het Comité zal aan de betrokken staten die partij zijn zijn goede diensten aanbieden om ter zake een minnelijke schikking te treffen, met inachtneming van de verplichtingen die in het Verdrag en de bijbehorende Facultatieve Protocollen zijn vastgelegd.

4. De staten die partij zijn leggen een verklaring in de zin van het 1e lid van dit artikel neer bij de Secretaris-generaal van de Verenigde Naties, die een afschrift van deze verklaring naar de andere staten die partij zijn zendt. Een staat die partij is kan de Secretaris-generaal er op eender welk tijdstip van in kennis stellen dat de verklaring wordt ingetrokken. De intrekking van de verklaring betekent niet dat zal worden geraakt aan het onderzoek van een zaak die het voorwerp is van een mededeling die eerder op basis van dit artikel werd toegezonden; zodra de Secretaris-generaal kennis heeft genomen van de intrekking van de verklaring worden op basis van dit artikel geen verdere mededelingen door staten die partij zijn meer in ontvangst genomen, tenzij de staat die partij is een nieuwe verklaring heeft afgelegd.

DEEL III – Onderzoeksprocedure

Artikel 13 – Onderzoeksprocedure voor ernstige of systematische schendingen

1. Wanneer het Comité betrouwbare informatie ontvangt die wijst op ernstige of systematische schendingen door een staat die partij is van de rechten die zijn vastgelegd in het Verdrag of in het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie of het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de deelname van kinderen aan gewapende conflicten, zal het Comité de staat die partij is verzoeken aan het onderzoek van de informatie mee te werken en, te dien einde, onverwijld zijn opmerkingen in verband met de desbetreffende informatie toe te sturen.

2. Het Comité kan op grond van de eventueel geformuleerde opmerkingen van de betrokken staat die partij is, evenals van enige andere betrouwbare informatie waarover het beschikt, een of meer van zijn leden aanwijzen om een onderzoek te voeren en zo spoedig mogelijk verslag uit te brengen aan het Comité. Wanneer zulks gerechtvaardigd is, kan het onderzoek met instemming van de staat die partij is bezoeken op diens grondgebied omvatten.

3. Een dergelijk onderzoek is vertrouwelijk en in alle stadia van de procedure wordt de staat die partij is om medewerking verzocht.

4. Na de bevindingen van een dergelijk onderzoek te hebben onderzocht, deelt het Comité die bevindingen aan de betrokken staat die partij is mee, samen met eventuele opmerkingen en aanbevelingen.

5. Na ontvangst van de bevindingen en van de opmerkingen en aanbevelingen van het Comité dient de betrokken staat die partij is zijn opmerkingen binnen een termijn van zes maanden bij het Comité in.

6. Nadat de onderzoeksprocedure zoals bedoeld in het 2e lid van dit artikel is afgerond, kan het Comité na hierover met de betrokken staat die partij is overleg te hebben gepleegd, beslissen een samenvatting van de bevindingen van de onderzoeksprocedure op te nemen in het verslag, waarin artikel 16 van dit Protocol voorziet.

7. Elke Staat die partij is, kan bij de ondertekening of bekrachtiging van dan wel bij de toetreding tot dit Protocol verklaren dat hij de bevoegdheid van het Comité op basis van dit artikel niet erkent ten aanzien van de rechten die in sommige of in alle van de in het 1e lid opgesomde akten zijn vastgelegd.

8. Elke Staat die conform lid 7 van dit artikel een verklaring heeft afgelegd, kan deze op eender elk tijdstip weer intrekken middels kennisgeving aan de Secretaris-generaal van de Verenigde Naties.

Artikel 14 – Opvolging van de onderzoeksprocedure

1. Na het verstrijken van de in artikel 13, lid 5, bedoelde termijn van zes maanden kan het Comité, indien nodig, de betrokken staat die partij is verzoeken de maatregelen mee te delen die als gevolg van een dergelijk onderzoek zijn genomen.

2. Het Comité kan de staat die partij is om nadere toelichting verzoeken over de maatregelen die hij ingevolge een krachtens artikel 13 verricht onderzoek heeft genomen. Naar gelang van de voorkeur van het Comité kan het de staat die partij is ook verzoeken hierover toelichting te verschaffen in de opeenvolgende rapporten die de staat die partij is moet overleggen op basis van artikel 44 van het Verdrag, artikel 12 van het Facultatief Protocol bij het

Verdrag inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie of artikel 8 van het Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de deelname van kinderen aan gewapende conflicten, indien van toepassing.

DEEL IV – Slotbepalingen

Artikel 15 – Internationale bijstand en samenwerking

1. Het Comité kan, met de toestemming van de betrokken staat die partij is, naar de gespecialiseerde organisaties, fondsen en programma's van de Verenigde Naties en andere bevoegde organen zijn standpunten of aanbevelingen betreffende mededelingen en onderzoeken zenden, waaruit blijkt dat het behoefte heeft aan technisch advies of ondersteuning. In voorkomend geval worden ook de opmerkingen en voorstellen van de staat die partij is met betrekking tot de standpunten of aanbevelingen van het Comité doorgestuurd.

2. Het Comité kan, met de toestemming van de betrokken staat die partij is, ook zaken onder de aandacht van deze organen brengen die verband houden met mededelingen die op basis van dit Protocol werden onderzocht en die hen, elk in hun bevoegdheidsgebied, kunnen helpen de wenselijkheid te beoordelen van internationale maatregelen die kunnen bijdragen tot het bijstaan van de staten die partij zijn om vooruitgang te boeken bij de toepassing van de door het Verdrag en/of de bijbehorende Facultatieve Protocollen erkende rechten.

Artikel 16 – Verslag aan de Algemene Vergadering

In het verslag dat het Comité om de twee jaar conform artikel 44, lid 5, van het Verdrag aan de Algemene Vergadering voorlegt, geeft het een samenvatting van zijn activiteiten op basis van dit Protocol.

Artikel 17 – Wijde verspreiding van en informatie over het Facultatief Protocol

Elke staat die partij is verbindt zich ertoe dit Protocol zoveel mogelijk onder de aandacht te brengen en zo wijd mogelijk te verspreiden en de toegang tot informatie over de standpunten en aanbevelingen van het Comité te vergemakkelijken, met name betreffende zaken waarbij de staat die partij is betrokken is. Deze staat hanteert met het oog hierop passende en actieve middelen en formats die toegankelijk zijn voor zowel volwassenen als kinderen, met inbegrip van personen met een handicap.

Artikel 18 – Ondertekening, bekrachtiging en toetreding

1. Dit Protocol staat open voor ondertekening door elke staat die het Verdrag of een van de eerste twee Facultatieve Protocollen bij het Verdrag heeft ondertekend, bekrachtigd of die tot het Verdrag of een van de eerste twee Facultatieve Protocollen bij het Verdrag is toegetreden.

2. Dit Protocol staat open voor bekrachtiging door elke staat die het Verdrag of een van de eerste twee Facultatieve Protocollen bij het Verdrag heeft bekrachtigd of die tot het Verdrag of een van de eerste twee Facultatieve Protocollen bij het Verdrag is toegetreden. Akten van bekrachtiging worden neergelegd bij de Secretaris-generaal van de Verenigde Naties.

3. Dit Protocol staat open voor toetreding door elke staat die het Verdrag of een van de eerste twee Facultatieve Protocollen bij het Verdrag heeft bekrachtigd of die tot het Verdrag of een van de eerste twee Facultatieve Protocollen bij het Verdrag is toegetreden.

4. De toetreding gebeurt middels neerlegging van een akte van toetreding bij de Secretaris-generaal van de Verenigde Naties.

Artikel 19 – Inwerkingtreding

1. Dit Protocol treedt in werking drie maanden na neerlegging van de tiende akte van bekrachtiging of toetreding.

2. Ten aanzien van elke staat die dit Protocol bekrachtigt of tot het Protocol toetreedt na neerlegging van de tiende akte van bekrachtiging of akte van toetreding, treedt het Protocol in werking drie maanden na neerlegging door voornoemde staat van zijn eigen akte van bekrachtiging of toetreding.

Artikel 20 – Schendingen die na de inwerkingtreding plaatshebben

1. Het Comité is alleen bevoegd voor schending door een staat die partij is van de rechten zoals vastgelegd in het Verdrag en/of de eerste twee bijbehorende Facultatieve Protocollen, wanneer de schending plaatsheeft na de inwerkingtreding van het Protocol.

2. Wanneer een staat partij wordt bij het Protocol, gelden zijn verplichtingen jegens het Comité in verband met schending van de rechten zoals vastgelegd in het Verdrag en/of de eerste twee bijbehorende Facultatieve Protocollen alleen wanneer de schending plaatsheeft nadat het Protocol voor de betreffende staat in werking is getreden.

Artikel 21 – Wijzigingen

1. Elke staat die partij is mag een wijziging aan het Protocol voorstellen en dit voorstel tot wijziging aan de Secretaris-generaal van de Verenigde Naties voorleggen. De Secretaris-generaal zendt de voorgestelde wijzigingen naar de staten die partij zijn met het verzoek hem ervan in kennis te stellen of ze wensen dat de staten die partij zijn bijeenkomen om de voorstellen te bestuderen en ter zake een beslissing te nemen. Als binnen vier maanden na de datum van deze mededeling ten minste een derde van de staten die partij zijn zulke bijeenkomst wenst, zal de Secretaris-generaal deze bijeenkomst onder auspiciën van de Verenigde Naties beleggen. Wijzigingen die met een

tweederde meerderheid van de aanwezige en stemmende staten die partij zijn worden aangenomen, worden door de Secretaris-generaal aan de algemene vergadering ter goedkeuring en, daarna, aan alle staten die partij zijn, voor aanvaarding voorgelegd.

2. Wijzigingen die conform lid 1 van dit artikel zijn aangenomen en goedgekeurd, treden in werking op de dertigste dag nadat het aantal neergelegde akten van aanvaarding gelijk is aan tweederde van het aantal staten die partij zijn op de datum van de aanneming van de wijziging. Daarna treedt de wijziging ten aanzien van elke staat die partij is in werking op de dertigste dag na neerlegging door de staat die partij is van zijn eigen akte van aanvaarding. Wijzigingen zijn alleen bindend voor de staten die partij zijn voor zover deze ze hebben aanvaard.

Artikel 22 – Opzegging

1. Elke staat die partij is kan het Protocol op eender welk tijdstip opzeggen middels een schriftelijke kennisgeving aan de Secretaris-generaal van de Verenigde Naties. De opzegging wordt van kracht een jaar na ontvangst van de kennisgeving door de Secretaris-generaal.

2. Onverminderd de opzegging, blijven de bepalingen van het Protocol van toepassing op mededelingen die worden gedaan op basis van artikel 5 of artikel 12 dan wel op onderzoeken die op basis van artikel 13 werden ingesteld voordat de opzegging daadwerkelijk van kracht werd.

Artikel 23 – Neerlegging bij en kennisgeving door de Secretaris-generaal

1. De Secretaris-generaal van de Verenigde Naties is de depositaris van het Protocol.

2. De Secretaris-generaal stelt alle staten die partij zijn in kennis van :

- (a) de ondertekeningen, bekrachtigingen en toetredingen in het kader van het Protocol;
- (b) de datum van inwerkingtreding van het Protocol en van elke wijziging aan het Protocol conform artikel 21;
- (c) elke opzegging van het protocol conform artikel 22.

Artikel 24 – Talen

1. Dit Protocol is opgesteld in het Arabisch, het Chinees, het Engels, het Frans, het Russisch en het Spaans, alle teksten zijnde gelijkelijk authentiek, en zal in het archief van de Verenigde Naties worden neergelegd.

2. De Secretaris-generaal van de Verenigde Naties stuurt alle staten die partij zijn een gewaarmerkt afschrift van het Protocol.

Treaty-specific guidelines regarding the form and content of periodic reports to be submitted by States parties under article 44, paragraph 1 (b), of the Convention on the Rights of the Child (2010)

Aangenomen door het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties op 1 oktober 2010 (CRC/C/58/Rev.2)

A. Introduction and purpose of reporting

1.–In accordance with article 44 of the Convention on the Rights of the Child, each State party undertakes to submit periodic reports on the measures taken to give effect to its undertakings under the Convention. The initial report is due within two years following the entry into force of the Convention for the State party and thereafter every five years. These guidelines apply to periodic reports, States parties which have not yet submitted their initial reports should use the reporting guidelines for initial reports.¹

2.–The Optional Protocol on the sale of children, child prostitution and child pornography (OPSC) and the Optional Protocol on the involvement of children in armed conflict (OPAC) require each State party to submit a report on the measures taken to implement the provisions of the Protocol.² The initial reports under each Protocol is due within two years following the entry into force of the Protocol in the State party. Initial reports under OPSC and OPAC should follow the reporting guidelines specific to each Protocol, as should reports by States parties that have ratified the Protocols but not the Convention.³

3.–States parties that have submitted their initial report under the respective Protocol shall include further information relevant to implementation of the Protocols in reports submitted to the Committee under article 44 of the Convention. The present reporting guidelines include reference to the provisions of the Protocols and are intended for States that have submitted their initial reports under the Protocols.

4.–States parties to the Convention that have not yet ratified either or both Protocols should also use these reporting guidelines for reporting on implementation of the Convention and disregard the information requested in relation to the Protocols.

5.–These treaty specific reporting guidelines are developed in accordance with the harmonized reporting guidelines for all human rights treaty bodies and should be applied in conjunction with the preparation and submission of a common core document. The harmonized guidelines on reporting to the international human rights treaty bodies, including on the elaboration of a common core document were adopted in 2006, HRI/GEN/2/Rev.6. Together these two guidelines constitute the basis for harmonized reporting under the Convention on the Rights of the Child and its Protocols. State party reports under the Convention are henceforth constituted of two parts: a common core document and a document that specifically relates to the implementation of the Convention and its Protocols, when applicable (hereinafter referred as “The treaty specific report”). These reporting guidelines adopted on 1 October 2010 replace those adopted by the Committee on 3 June 2005 (CRC/C/58/Rev.1).

6.–States parties should take into account the general guidance and requirements provided in the harmonized guidelines on reporting, in particular, those concerning: the purpose of reporting (paras. 7 to 11), the collection of data and drafting of reports (paras. 12 to 15), periodicity (paras. 16 to 18), the form of reports (paras. 19-23), the content of reports (paras. 24-30) and the reporting process at the national level (para. 45).

B. Common core document

7.–The common core document constitutes the first part of any report prepared for the Committee in accordance with the harmonized reporting guidelines and should contain general information about the reporting State, the general framework for the protection and promotion of human rights, as well as information on non-discrimination, equality and effective remedies. The common core document should not exceed 60- 80 pages.

8.–In general, information that is included in the common core document should not be repeated in the treaty specific report submitted to the Committee. The State party should aim to update the information contained in the common core document with relevant information in conjunction with the submission of treaty specific reports. In

---

¹ Initial reporting guidelines on the Convention; CRC/C/5 were adopted on 30 October 1991

² Article 12 of the OPSC and article 8 of the OPAC.

³ The Committee has adopted specific guidelines for OPSC; CRC/C/OPSC/2, (3 November 2006), and for OPAC; CRC/C/OPAC/2 (19 October 2007). See Annex 2 and 3 to this document.

accordance with paragraph 27 of the harmonized guidelines, the Committee may request that the common core document be updated if it considers that the information it contains is out of date.

9.–If States cross-reference the Committee to information provided in the common core document, they should indicate precisely the relevant paragraphs in which such information is provided.

10.–The Committee underlines that, should a State party not have submitted a common core document, or if the information in the common core document has not been updated, all relevant information must be included in the Treaty specific document.

C. Treaty specific report

Format and Content

11.–The present guidelines pertain to the preparation of the second part of reports and apply to periodic reports to the Committee. The treaty specific report should contain all information relating to the implementation of the Convention and its two Protocols, as applicable. The treaty specific report should be limited to 60 pages.⁴

12.–The Committee emphasizes that throughout the treaty specific report, the information provided by the State party regarding the implementation of each provision should make specific reference to the previous recommendations of the Committee under the Convention, and the Protocols if applicable, and provide details on how the recommendations have been addressed in practice. Explanations for non-implementation of recommendations or principal obstacles encountered should be provided, as well as, information on measures envisaged to overcome such obstacles.

13.–The treaty specific report should contain additional information specific to the implementation of the Convention and its Protocols, taking into account the relevant general comments of the Committee, as well as information of a more analytical nature on how laws, legal systems, jurisprudence, the institutional framework, policies and programmes impact on children within the jurisdiction of the State party. General information on the framework for the protection of human rights provided in the common core document should not be repeated.

14.–While statistical information should be included in the common core document, the treaty specific report should include specific data and statistics, disaggregated according to age, sex and other relevant criteria, which are pertinent to the implementation of the provisions of the Convention and the Protocols. States parties should include statistical data as indicated in the annex to these reporting guidelines. Statistics should be submitted as a separate annex in one of the working languages of the Committee (English, French or Spanish); these will for reasons related to resources not be translated.

15.–States may wish to submit separately copies of the legislative, judicial, administrative and other texts referred to in the report, where these are available in a working language of the Committee. These texts will not be reproduced for distribution, but will be made available to the Committee for consultation.⁵

16.–The treaty specific report should cover the period between the consideration of the State party's previous periodic report and the submission of the current report.

Substantive information to be contained in the report

17.–The treaty specific report should provide information according to the clusters of rights identified by the Committee, as identified below. The State party should indicate progress and challenges in achieving full respect for the provisions of the Convention and Protocols, as applicable. In particular, the State party is requested to provide specific information on actions taken to implement the recommendations from previous concluding observations as they relate to each cluster. References to the information required in relation to the Protocols are specifically indicated.⁶

I. General measures of implementation (arts. 4, 42 and 44, para. 6, of the Convention)

18.–Information relating to specific reservations and declarations to the Convention and the Protocols, and efforts to limit or withdraw them, should be included in the treaty specific report. Any reservation or declaration relating to any article of the Convention or its Protocols by the State party should be explained and its continued maintenance clarified. States parties to the OPAC that have indicated an age below 18 years in their binding declaration (art. 3)

⁴ The harmonized reporting guidelines provide that initial treaty-specific documents should not exceed 60 pages, and subsequent periodic documents should be limited to 40 pages (HRI/GEN/2/Rev.6, para. 19). However, taking into account a majority of States parties have to include information on the Convention as well as the two Optional Protocols, the Committee will allow an extension of 20 pages in the length of reports.

⁵ The harmonized reporting guidelines; HRI/GEN/2/Rev.6, para. 20

⁶ Although States parties integrating information on the Protocols in the harmonized treaty specific report have already submitted their initial reports under the Protocols, they may still wish to refer to the reporting guidelines under the Protocols.

regarding the minimum age for voluntary recruitment into their national forces should indicate whether this minimum age has been raised.

19.—In this section, the State party should include relevant and updated information in relation to the Convention and its Protocols, as applicable, in particular on:

- a) Measures adopted to review and bring domestic legislation and practice into full conformity with the provisions of the Convention and its Protocols. States parties to the OPAC and OPSC should provide details of relevant penal and other applicable legal provisions for each Protocol;
- b) Whether a comprehensive national strategy and corresponding plan or plans of action for children have been adopted and to what extent implemented and evaluated; and whether and how these form part of the overall development strategy, public policies and relate to specific sectoral strategies and plans. In the case of federal governments, whether plans for children cover beyond the central level and to which extent;
- c) Which government authority has the overall responsibility to coordinate implementation of the Convention and its Protocols, with what level of authority;
- d) Whether the budget allocated for the implementation of the Convention and its Protocols is clearly identified and can be monitored as it relates to the comprehensive national strategy and corresponding plan for children;
- e) Whether international assistance and development aid are provided and received directly related to the implementation of the Convention, its Protocols and related national strategies and plans;
- f) Whether an independent national human rights institution (NHRI) for monitoring implementation has been established and if it receives individual complaints from children or their representatives. States parties to OPAC should indicate whether a NHRI is mandated to monitor military schools and the military, if voluntary recruitment is permitted below the age of 18 years;
- g) Measures that have been taken to make the principles and provisions of the Convention and its Protocols widely known to adults and children alike through dissemination, training and integration into school curricula;
- h) Efforts undertaken or foreseen to make reports and concluding observations widely available to the public at large, to civil society, business organizations and labour unions, to religious organizations, the media, and others as appropriate;
- i) Efforts undertaken or foreseen to make reports and concluding observations widely available to the public at large at the national level;
- j) Cooperation with civil society organizations, including non-governmental organizations and children's and youth groups, and the extent to which they are involved in planning and monitoring of the implementation of the Convention and its Protocols.

20.—Under this cluster, State parties are requested to provide information on whether the impact of activities by business corporations likely to affect the enjoyment of their rights by children (extractive, pharmaceutical, agroindustry, among others) are evaluated and whether measures are taken to investigate, adjudicate, repair and regulate.

21.—Under this cluster, States parties are requested to take into account the general comment No. 2 (2002) on the role of independent national human rights institutions and general comment No. 5 (2003) on general measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child.

II. Definition of the child (art. 1 of the Convention)

22.—In this section the State party should include relevant and updated information with respect to article 1 of the Convention, concerning the definition of a child under their domestic laws and regulations. If the age of majority is below the age of 18 years, the State party should indicate how all children benefit from protection and their rights under the Convention up to the age of 18 years. The State party should indicate the minimum marriage age for girls and boys.

III. General Principles (arts. 2, 3, 6 and 12)

23.—Under this cluster, States parties should provide relevant information on;

- a) Non-discrimination (art. 2);
- b) Best interests of the child (art. 3);
- c) The rights to life, survival and development (art. 6);
- d) Respect for the views of the child (art. 12).

24.—Information, complementing that contained in common core document, should be provided on special measures taken to prevent discrimination (art. 2) and to ensure that disadvantaged children are able to enjoy and exercise their rights. Mentioned should be made, when appropriate, of measures to combat gender-based discrimination and to ensure the full enjoyment of their rights by children with disabilities, children belonging to minorities and to indigenous children.

25.—Furthermore, States parties should provide updated information on legislative, judicial, administrative or other measures in force, particularly on how the principles of the “best interests of the child” (art. 3) and “respect for the views of the child” (art. 12) are addressed and implemented in legislative, administrative and judicial decisions.

26.—With regard to the right to life, survival and development (art. 6), information should be provided on measures taken to ensure that children enjoy this right without discrimination. States parties should indicate measures taken to;

- a.) guarantee that capital punishment is not imposed for offenses committed by persons below 18 years;
- b.) register deaths and extra-judicial killings of children;
- c.) prevent suicide and eradicate infanticide and other relevant issues affecting the right to life, survival and development of children.

27.—Under this cluster, States parties are requested to take into account the general comment No. 12 (2009) on the rights of the child to be heard and general comment No. 11 (2009) on indigenous children and their rights under the Convention.

IV. Civil rights and freedoms (arts. 7, 8, 13-17, 28 (2), 37 (a) and 39)

28.—States parties should provide relevant and updated information in respect of the following issues:

- a) Birth registration, name and nationality (art. 7);
- b) Preservation of identity (art. 8);
- c) Freedom of expression and the right to seek, receive and impart information (art. 13);
- d) Freedom of thought, conscience and religion (art. 14);
- e) Freedom of association and of peaceful assembly (art. 15);
- f) Protection of privacy and protection of the image (art. 16);
- g) Access to information from a diversity of sources and protection from material harmful to his or her well-being (art. 17);
- h) The right not to be subjected to torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, including corporal punishment (art. 37 (a) and 28 (2));
- i) Measures to promote physical and psychological recovery and social reintegration of child victims (art. 39).

29.—Under this cluster, and if appropriate, references can be made to the particular role of the media with regard to the promotion and protection of child rights.

30.—Under this cluster, States parties are requested to take into account the general comment No. 8 (2008) on the rights of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment.

V. Family environment and alternative care (arts. 5, 9-11, 18, paras. 1 and 2; 19-21, 25, 27, para. 4 and 39)

31.—Under this cluster, States parties are requested to provide relevant and updated information, including the principal legislative, judicial, administrative or other measures in force, regarding the questions of:

Family environment and parental guidance in a manner consistent with the evolving capacities of the child (art. 5);

- a) Parents’ common responsibilities, assistance to parents and the provision of child care services (art. 18);
- b) Separation from parents (art. 9);
- c) Family reunification (art. 10);
- d) Recovery of maintenance for the child (art. 27, para. 4);
- e) Children deprived of a family environment (art. 20);
- f) Periodic review of placement (art. 25);
- g) Adoption, national and inter-country (art. 21);
- h) Illicit transfer and non-return (art. 11);
- i) Abuse and neglect (art. 19), including physical and psychological recovery and social reintegration (art. 39).

32.—Under this cluster, States parties are requested to take into account the general comment No. 7 (2005) on implementing child rights in early childhood. The Committee further draws attention to the Guidelines for the Alternative Care of Children contained in General Assembly resolution 64/142 adopted on 20 November 2009.

VI. Disability, basic health and welfare (arts. 6, 18, para. 3, 23, 24, 26, 27, paras. 1-3 and 33)

33.—Under this cluster, States parties are requested to provide relevant and updated information in respect of:

Children with disabilities and measures taken to ensure their dignity, self-reliance and active participation in the community through access to all kinds of services, transportation and institutions, in particular to education and cultural activities (art. 23);

34.—In this section, States parties should provide relevant and updated information in respect of:

- a) Survival and development (art. 6, para. 2);
- b) Health and health services, in particular primary health care (art. 24);
- c) Efforts to address the most prevalent health challenges and promote physical and mental health and well-being of children, and to prevent and deal with communicable and non-communicable diseases;

- d) Reproductive health rights of adolescents and measures to promote a healthy lifestyle;
- f) Measures to prohibit and eliminate all forms of harmful traditional practices, including, but not limited to, female genital mutilation and early and forced marriages (art. 24, para. 3);
- g) Measures to protect children from substance abuse (art. 33);
- h) Measures ensure the protection of children with incarcerated parents and children living in prison with their mothers.

35.—Under this cluster, States parties are furthermore requested to provide information on;

- a.) Social security and childcare services and facilities (arts. 26 and 18, para. 3);
- b.) Standard of living and measures, including material assistance and support programmes with regard to nutrition, clothing and housing in order to ensure the child's physical, mental, spiritual, moral and social development and reduce poverty and inequality (art. 27, paras. 1-3).

36.—Under this cluster, States parties are requested to take into account the general comment No. 3 (2003) on HIV/AIDS and the rights of the child, general comment No. 4 (2003) on adolescent health and development in the context of the Convention on the Rights of the Child and the general comment No. 9 (2006) on the rights of children with disabilities.

VII. Education, leisure and cultural activities (arts. 28, 29, 30 and 31)

37.—Under this cluster, States parties are requested to provide relevant and updated information in respect of laws, policies and their implementation, quality standards, financial and human resources, and any other measures to ensure the full enjoyment of the respective rights from early childhood to tertiary and vocational education and training, in particular by children in disadvantaged and vulnerable situations:

- 38.**—a) The right to education, including vocational training and guidance (art. 28);
- b) Aims of education (art. 29) with reference also to quality of education;
- c) Cultural rights of children belonging to indigenous and minority groups (art. 30)
- d) Education on human rights and civic education;
- e) Rest, play, leisure, recreation and cultural and artistic activities (art. 31).

39.—Under this cluster, States parties are requested to take into account the general comment No. 1 (2001) on the aims of education, No. 7 (2005) on implementing child rights in early childhood, No. 9 (2006) on the rights of children with disabilities and No. 11 (2009) on indigenous children and their rights under the Convention.

VIII. Special protection measures (arts. 22, 30, 32-36, 37 (b)-(d), 38, 39 and 40)

40.—Under this cluster, States parties are requested to provide relevant information on measures taken to protect:

- a) Children outside their country of origin seeking refugee protection (art. 22), unaccompanied asylum-seeking children, internally displaced children, migrant children and children affected by migration;
- b) Children in armed conflicts (art. 38), including physical and psychological recovery and social reintegration (art. 39);

States parties to OPAC should provide information on;

- Implementation of previous concluding observations under the Protocol;
  - The minimum age for military conscription;
  - The minimum age for voluntary recruitment;
  - Any major developments concerning legal and policy measures undertaken for the implementation of the Protocol, including whether jurisdiction over such crimes has been exercised, including extra-territorially;
  - Whether children have taken direct part in hostilities;
  - Measures taken to provide physical and psychological recovery of children who have been recruited or used in hostilities, including through, for example, technical cooperation and financial assistance;
  - Whether child asylum seekers and migrants are screened to identify children affected by armed conflict and provide them with adequate assistance for their physical and psychological recovery;
  - Whether children have been charged for war crimes committed while recruited or used in hostilities.
- c) Children in situations of exploitation, including physical and psychological recovery and social reintegration:
- (i) Economic exploitation, including child labour (art. 32) with specific reference to applicable minimum ages;
  - (ii) Use of children in the illicit production and trafficking of narcotic drugs and psychotropic substances (art. 33);
  - (iii) Sexual exploitation and sexual abuse (art. 34);
  - (iv) Sale, trafficking and abduction (art. 35)

States parties to OPSC should provide information on;

- Implementation of previous concluding observations under the Protocol;

- Any major developments concerning legal and policy measures undertaken for the implementation of the Protocol, including whether all acts defined under arts. 2 and 3 have been incorporated in the criminal legislation and whether extra-territorial jurisdiction over such crimes has been exercised;
- Measures to establish liability of legal persons for offenses under the Protocol;
- Prevention measures and promotion of awareness of the harmful effects of the offenses under the Protocol;
- Measures taken to provide social reintegration and physical and psychological recovery for child victims of offenses under the Protocol and ensure that they have access to procedures to seek compensation;
- Measures adopted to protect children who have been victims and/or witnesses of the practices prohibited under the Protocol during all stages of the criminal justice process;
- Efforts to promote international cooperation and coordination concerning the prevention, detection, investigation, prosecution and punishment of the offences covered by the Protocol, among national authorities and relevant regional or international organizations, as well as relevant national and international non-governmental organizations;
- Steps taken to support international cooperation to assist the physical and psychological recovery, social reintegration and repatriation of victims of the offences covered by the Protocol, including bilateral aid and technical assistance; and support for the activities of international agencies or organizations.

(v) Other forms of exploitation (art. 36);

d) Children in street situations

e) Children in conflict with the law, victims and witnesses:

(i) The administration of juvenile justice (art. 40), the existence of specialized and separate courts and the applicable minimum age of criminal responsibility;

(ii) Children deprived of their liberty, and measures to ensure that any arrest, detention or imprisonment of a child shall be used as a measure of last resort and for the shortest appropriate time and that legal and other assistance is promptly provided (art. 37 (b), (c) and (d));

(iii) The sentencing of children, in particular the prohibition of capital punishment and life imprisonment (art. 37 (a)) and the existence of alternative sanctions based on a restorative approach;

(iv) Physical and psychological recovery and social reintegration (art. 39);

(v) Reports should further describe the training activities developed for all professionals involved with the system of juvenile justice, including judges and magistrates, prosecutors, lawyers, law enforcement officials, immigration officers and social workers, on the provisions of the Convention, the Protocols as applicable, and other relevant international instruments in the field of juvenile justice, including the United Nations Guidelines on Justice in Matters Involving Child Victims and Witnesses of Crime (annexed to Economic and Social Council resolution 2005/20 of 22 July 2005)

f.) Children belonging to a minority or an indigenous group (art. 30).

41.—Under this cluster, States parties are requested to take into account the general comment No. 6 (2005) on the treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin, general comment No. 10 (2007) on children's rights in juvenile justice and No. 11 (2009) on indigenous children and their rights under the Convention

Algemene Commentaar nr. 5 – General measures of implementation of the Convention (2003)

Aangenomen door het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties op 27 november 2003

I. Introduction

A. The best interests of the child: a right, a principle and a rule of procedure

1.–Article 3, paragraph 1, of the Convention on the Rights of the Child gives the child the right to have his or her best interests assessed and taken into account as a primary consideration in all actions or decisions that concern him or her, both in the public and private sphere. Moreover, it expresses one of the fundamental values of the Convention. The Committee on the Rights of the Child (the Committee) has identified article 3, paragraph 1, as one of the four general principles of the Convention for interpreting and implementing all the rights of the child,⁷ and applies it as a dynamic concept that requires an assessment appropriate to the specific context.

2.–The concept of the “child's best interests” is not new. Indeed, it pre-dates the Convention and was already enshrined in the 1959 Declaration of the Rights of the Child (para. 2), the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (arts. 5 (b) and 16, para. 1 (d)), as well as in regional instruments and many national and international laws.

3.–The Convention also explicitly refers to the child's best interests in other articles: article 9: separation from parents; article 10: family reunification; article 18: parental responsibilities; article 20: deprivation of family environment and alternative care; article 21: adoption; article 37(c): separation from adults in detention; article 40, paragraph 2 (b) (iii): procedural guarantees, including presence of parents at court hearings for penal matters involving children in conflict with the law. Reference is also made to the child's best interests in the Optional Protocol to the Convention on the sale of children, child prostitution and child pornography (preamble and art. 8) and in the Optional Protocol to the Convention on a communications procedure (preamble and arts. 2 and 3).

4.–The concept of the child's best interests is aimed at ensuring both the full and effective enjoyment of all the rights recognized in the Convention and the holistic development of the child.⁸ The Committee has already pointed out⁹ that “an adult's judgment of a child's best interests cannot override the obligation to respect all the child's rights under the Convention.” It recalls that there is no hierarchy of rights in the Convention; all the rights provided for therein are in the “child's best interests” and no right could be compromised by a negative interpretation of the child's best interests.

5.–The full application of the concept of the child's best interests requires the development of a rights-based approach, engaging all actors, to secure the holistic physical, psychological, moral and spiritual integrity of the child and promote his or her human dignity.

6.–The Committee underlines that the child's best interests is a threefold concept:

(a) A substantive right: The right of the child to have his or her best interests assessed and taken as a primary consideration when different interests are being considered in order to reach a decision on the issue at stake, and the guarantee that this right will be implemented whenever a decision is to be made concerning a child, a group of identified or unidentified children or children in general. Article 3, paragraph 1, creates an intrinsic obligation for States, is directly applicable (self-executing) and can be invoked before a court.

(b) A fundamental, interpretative legal principle: If a legal provision is open to more than one interpretation, the interpretation which most effectively serves the child's best interests should be chosen. The rights enshrined in the Convention and its Optional Protocols provide the framework for interpretation.

(c) A rule of procedure: Whenever a decision is to be made that will affect a specific child, an identified group of children or children in general, the decision-making process must include an evaluation of the possible impact (positive or negative) of the decision on the child or children concerned. Assessing and determining the best interests of the child require procedural guarantees. Furthermore, the justification of a decision must show that the right has been explicitly taken into account. In this regard, States parties shall explain how the right has been respected in the decision, that is, what has been considered to be in the child's best interests; what criteria it is based

---

⁷ The Committee's general comment No. 5 (2003) on the general measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child, para. 12; and No. 12 (2009) on the right of the child to be heard, para. 2.

⁸ The Committee expects States to interpret development as a “holistic concept, embracing the child's physical, mental, spiritual, moral, psychological and social development” (general comment No. 5, para. 12).

⁹ General comment No. 13 (2011) on the right to protection from all forms of violence, para. 61.

on; and how the child's interests have been weighed against other considerations, be they broad issues of policy or individual cases.

7.–In the present general comment, the expression “the child's best interests” or “the best interests of the child” covers the three dimensions developed above.

B. Structure

8.–The scope of the present general comment is limited to article 3, paragraph 1, of the Convention and does not cover article 3, paragraph 2, which pertains to the well-being of the child, nor article 3, paragraph 3, which concerns the obligation of States parties to ensure that institutions, services and facilities for children comply with the established standards, and that mechanisms are in place to ensure that the standards are respected.

9.–The Committee states the objectives (chapter II) of the present general comment and presents the nature and scope of the obligation of States parties (chapter III). It also provides a legal analysis of article 3, paragraph 1 (chapter IV), showing the links to other general principles of the Convention. Chapter V is dedicated to the implementation, in practice, of the principle of best interests of the child, while chapter VI provides guidelines on disseminating the general comment.

II. Objectives

10.–The present general comment seeks to ensure the application of and respect for the best interests of the child by the States parties to the Convention. It defines the requirements for due consideration, especially in judicial and administrative decisions as well as in other actions concerning the child as an individual, and at all stages of the adoption of laws, policies, strategies, programmes, plans, budgets, legislative and budgetary initiatives and guidelines – that is, all implementation measures – concerning children in general or as a specific group. The Committee expects that this general comment will guide decisions by all those concerned with children, including parents and caregivers.

11.–The best interests of the child is a dynamic concept that encompasses various issues which are continuously evolving. The present general comment provides a framework for assessing and determining the child's best interests; it does not attempt to prescribe what is best for the child in any given situation at any point in time.

12.–The main objective of this general comment is to strengthen the understanding and application of the right of children to have their best interests assessed and taken as a primary consideration or, in some cases, the paramount consideration (see paragraph 38 below). Its overall objective is to promote a real change in attitudes leading to the full respect of children as rights holders. More specifically, this has implications for:

- (a) The elaboration of all implementation measures taken by governments;
- (b) Individual decisions made by judicial or administrative authorities or public entities through their agents that concern one or more identified children;
- (c) Decisions made by civil society entities and the private sector, including profit and non-profit organizations, which provide services concerning or impacting on children;
- (d) Guidelines for actions undertaken by persons working with and for children, including parents and caregivers.

III. Nature and scope of the obligations of States parties

13.–Each State party must respect and implement the right of the child to have his or her best interests assessed and taken as a primary consideration, and is under the obligation to take all necessary, deliberate and concrete measures for the full implementation of this right.

14.–Article 3, paragraph 1, establishes a framework with three different types of obligations for States parties:

- (a) The obligation to ensure that the child's best interests are *appropriately integrated and consistently applied* in every action taken by a public institution, especially in all implementation measures, administrative and judicial proceedings which directly or indirectly impact on children;
- (b) The obligation to ensure that all judicial and administrative decisions as well as policies and legislation concerning children demonstrate that the child's best interests have been a primary consideration. This includes describing how the best interests have been examined and assessed, and what weight has been ascribed to them in the decision.
- (c) The obligation to ensure that the interests of the child have been assessed and taken as a primary consideration in decisions and actions taken by the private sector, including those providing services, or any other private entity or institution making decisions that concern or impact on a child.

15.–To ensure compliance, States parties should undertake a number of implementation measures in accordance with articles 4, 42 and 44, paragraph 6, of the Convention, and ensure that the best interests of the child are a primary consideration in all actions, including:

- (a) Reviewing and, where necessary, amending domestic legislation and other sources of law so as to incorporate article 3, paragraph 1, and ensure that the requirement to consider the child's best interests is reflected and implemented in all national laws and regulations, provincial or territorial legislation, rules governing the operation

of private or public institutions providing services or impacting on children, and judicial and administrative proceedings at any level, both as a substantive right and as a rule of procedure;

(b) Upholding the child's best interests in the coordination and implementation of policies at the national, regional and local levels;

(c) Establishing mechanisms and procedures for complaints, remedy or redress in order to fully realize the right of the child to have his or her best interests appropriately integrated and consistently applied in all implementation measures, administrative and judicial proceedings relevant to and with an impact on him or her;

(d) Upholding the child's best interests in the allocation of national resources for programmes and measures aimed at implementing children's rights, and in activities receiving international assistance or development aid;

(e) When establishing, monitoring and evaluating data collection, ensure that the child's best interests are explicitly spelled out and, where required, support research on children's rights issues;

(f) Providing information and training on article 3, paragraph 1, and its application in practice to all those making decisions that directly or indirectly impact on children, including professionals and other people working for and with children;

(g) Providing appropriate information to children in a language they can understand, and to their families and caregivers, so that they understand the scope of the right protected under article 3, paragraph 1, as well as creating the necessary conditions for children to express their point of view and ensuring that their opinions are given due weight;

(h) Combating all negative attitudes and perceptions which impede the full realization of the right of the child to have his or her best interests assessed and taken as a primary consideration, through communication programmes involving mass media and social networks as well as children, in order to have children recognized as rights holders.

16.—In giving full effect to the child's best interests, the following parameters should be borne in mind:

(a) The universal, indivisible, interdependent and interrelated nature of children's rights;

(b) Recognition of children as right holders;

(c) The global nature and reach of the Convention;

(d) The obligation of States parties to respect, protect and fulfill all the rights in the Convention;

(e) Short-, medium- and long-term effects of actions related to the development of the child over time.

IV. Legal analysis and links with the general principles of the Convention

A. Legal analysis of article 3, paragraph 1

1. "In all actions concerning children"

(a) "in all actions"

17.—Article 3, paragraph 1 seeks to ensure that the right is guaranteed in all decisions and actions concerning children. This means that every action relating to a child or children has to take into account their best interests as a primary consideration. The word "action" does not only include decisions, but also all acts, conduct, proposals, services, procedures and other measures.

18.—Inaction or failure to take action and omissions are also "actions", for example, when social welfare authorities fail to take action to protect children from neglect or abuse.

(b) "concerning"

19.—The legal duty applies to all decisions and actions that directly or indirectly affect children. Thus, the term "concerning" refers first of all, to measures and decisions directly concerning a child, children as a group or children in general, and secondly, to other measures that have an effect on an individual child, children as a group or children in general, even if they are not the direct targets of the measure. As stated in the Committee's general comment No. 7 (2005), such actions include those aimed at children (e.g. related to health, care or education), as well as actions which include children and other population groups (e.g. related to the environment, housing or transport) (para. 13 (b)). Therefore, "concerning" must be understood in a very broad sense.

20.—Indeed, all actions taken by a State affect children in one way or another. This does not mean that every action taken by the State needs to incorporate a full and formal process of assessing and determining the best interests of the child. However, where a decision will have a major impact on a child or children, a greater level of protection and detailed procedures to consider their best interests is appropriate.

Thus, in relation to measures that are not directly aimed at the child or children, the term "concerning" would need to be clarified in the light of the circumstances of each case in order to be able to appreciate the impact of the action on the child or children.

(c) "children"

21.—The term "children" refers to all persons under the age of 18 within the jurisdiction of a State party, without discrimination of any kind, in line with articles 1 and 2 of the Convention.

22.–Article 3, paragraph 1, applies to children as individuals and places an obligation on States parties to assess and take the child's best interests as a primary consideration in individual decisions.

23.–However, the term “children” implies that the right to have their best interests duly considered applies to children not only as individuals, but also in general or as a group. Accordingly, States have the obligation to assess and take as a primary consideration the best interests of children as a group or in general in all actions concerning them. This is particularly evident for all implementation measures. The Committee¹⁰ underlines that the child's best interests is conceived both as a collective and individual right, and that the application of this right to indigenous children as a group requires consideration of how the right relates to collective cultural rights.

24.–That is not to say that in a decision concerning an individual child, his or her interests must be understood as being the same as those of children in general. Rather, article 3, paragraph 1, implies that the best interests of a child must be assessed individually. Procedures for establishing the best interests of children individually and as a group can be found in chapter V below.

2. “By public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies”

25.–The obligation of the States to duly consider the child's best interests is a comprehensive obligation encompassing all public and private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities and legislative bodies involving or concerning children. Although parents are not explicitly mentioned in article 3, paragraph 1, the best interests of the child “will be their basic concern” (art. 18, para. 1).

(a) “public or private social welfare institutions”

26.–These terms should not be narrowly construed or limited to social institutions *stricto sensu*, but should be understood to mean all institutions whose work and decisions impact on children and the realization of their rights. Such institutions include not only those related to economic, social and cultural rights (e.g. care, health, environment, education, business, leisure and play, etc.), but also institutions dealing with civil rights and freedoms (e.g. birth registration, protection against violence in all settings, etc.). Private social welfare institutions include private sector organizations – either for-profit or non-profit – which play a role in the provision of services that are critical to children's enjoyment of their rights, and which act on behalf of or alongside Government services as an alternative.

(b) “courts of law”

27.–The Committee underlines that “courts” refer to all judicial proceedings, in all instances – whether staffed by professional judges or lay persons – and all relevant procedures concerning children, without restriction. This includes conciliation, mediation and arbitration processes.

28.–In criminal cases, the best interests principle applies to children in conflict (i.e. alleged, accused or recognized as having infringed) or in contact (as victims or witnesses) with the law, as well as children affected by the situation of their parents in conflict with the law. The Committee¹¹ underlines that protecting the child's best interests means that the traditional objectives of criminal justice, such as repression or retribution, must give way to rehabilitation and restorative justice objectives, when dealing with child offenders.

29.–In civil cases, the child may be defending his or her interests directly or through a representative, in the case of paternity, child abuse or neglect, family reunification, accommodation, etc. The child may be affected by the trial, for example in procedures concerning adoption or divorce, decisions regarding custody, residence, contact or other issues which have an important impact on the life and development of the child, as well as child abuse or neglect proceedings. The courts must provide for the best interests of the child to be considered in all such situations and decisions, whether of a procedural or substantive nature, and must demonstrate that they have effectively done so.

(c) “administrative authorities”

30.–The Committee emphasizes that the scope of decisions made by administrative authorities at all levels is very broad, covering decisions concerning education, care, health, the environment, living conditions, protection, asylum, immigration, access to nationality, among others. Individual decisions taken by administrative authorities in these areas must be assessed and guided by the best interests of the child, as for all implementation measures.

(d) “legislative bodies”

31.–The extension of States parties' obligation to their “legislative bodies” shows clearly that article 3, paragraph 1, relates to children in general, not only to children as individuals. The adoption of any law or regulation as well as collective agreements – such as bilateral or multilateral trade or peace treaties which affect children – should be governed by the best interests of the child. The right of the child to have his or her best interests assessed and taken

¹⁰ General comment No.11 (2009) on indigenous children and their rights under the Convention, para. 30.

¹¹ General comment No.10 (2007) on children's rights in juvenile justice, para. 10.

as a primary consideration should be explicitly included in all relevant legislation, not only in laws that specifically concern children. This obligation extends also to the approval of budgets, the preparation and development of which require the adoption of a best-interests-of-the-child perspective for it to be child-rights sensitive.

3. “The best interests of the child”

32.—The concept of the child's best interests is complex and its content must be determined on a case-by-case basis. It is through the interpretation and implementation of article 3, paragraph 1, in line with the other provisions of the Convention, that the legislator, judge, administrative, social or educational authority will be able to clarify the concept and make concrete use thereof. Accordingly, the concept of the child's best interests is flexible and adaptable. It should be adjusted and defined on an individual basis, according to the specific situation of the child or children concerned, taking into consideration their personal context, situation and needs. For individual decisions, the child's best interests must be assessed and determined in light of the specific circumstances of the particular child. For collective decisions – such as by the legislator –, the best interests of children in general must be assessed and determined in light of the circumstances of the particular group and/or children in general. In both cases, assessment and determination should be carried out with full respect for the rights contained in the Convention and its Optional Protocols.

33.—The child's best interests shall be applied to all matters concerning the child or children, and taken into account to resolve any possible conflicts among the rights enshrined in the Convention or other human rights treaties. Attention must be placed on identifying possible solutions which are in the child's best interests. This implies that States are under the obligation to clarify the best interests of all children, including those in vulnerable situations, when adopting implementation measures.

34.—The flexibility of the concept of the child's best interests allows it to be responsive to the situation of individual children and to evolve knowledge about child development. However, it may also leave room for manipulation; the concept of the child's best interests has been abused by Governments and other State authorities to justify racist policies, for example; by parents to defend their own interests in custody disputes; by professionals who could not be bothered, and who dismiss the assessment of the child's best interests as irrelevant or unimportant.

35.—With regard to implementation measures, ensuring that the best interests of the child are a primary consideration in legislation and policy development and delivery at all levels of Government demands a continuous process of child rights impact assessment (CRIA) to predict the impact of any proposed law, policy or budgetary allocation on children and the enjoyment of their rights, and child rights impact evaluation to evaluate the actual impact of implementation.¹²

4. “Shall be a primary consideration”

36.—The best interests of a child shall be a primary consideration in the adoption of all measures of implementation. The words “shall be” place a strong legal obligation on States and mean that States may not exercise discretion as to whether children's best interests are to be assessed and ascribed the proper weight as a primary consideration in any action undertaken.

37.—The expression “primary consideration” means that the child's best interests may not be considered on the same level as all other considerations. This strong position is justified by the special situation of the child: dependency, maturity, legal status and, often, voicelessness. Children have less possibility than adults to make a strong case for their own interests and those involved in decisions affecting them must be explicitly aware of their interests. If the interests of children are not highlighted, they tend to be overlooked.

38.—In respect of adoption (art. 21), the right of best interests is further strengthened; it is not simply to be “a primary consideration” but “the paramount consideration”. Indeed, the best interests of the child are to be the determining factor when taking a decision on adoption, but also on other issues.

39.—However, since article 3, paragraph 1, covers a wide range of situations, the Committee recognizes the need for a degree of flexibility in its application. The best interests of the child – once assessed and determined – might conflict with other interests or rights (e.g. of other children, the public, parents, etc.). Potential conflicts between the best interests of a child, considered individually, and those of a group of children or children in general have to be resolved on a case-by-case basis, carefully balancing the interests of all parties and finding a suitable compromise. The same must be done if the rights of other persons are in conflict with the child's best interests. If harmonization is not possible, authorities and decision-makers will have to analyse and weigh the rights of all those concerned, bearing in mind that the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration means that the child's interests have high priority and not just one of several considerations. Therefore, a larger weight must be attached to what serves the child best.

---

¹² General comment No. 5 (2003) on general measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child, para. 45.

40.–Viewing the best interests of the child as “primary” requires a consciousness about the place that children’s interests must occupy in all actions and a willingness to give priority to those interests in all circumstances, but especially when an action has an undeniable impact on the children concerned.

B. The best interests of the child and links with other general principles of the Convention

1. The child’s best interests and the right to non-discrimination (art. 2)

41.–The right to non-discrimination is not a passive obligation, prohibiting all forms of discrimination in the enjoyment of rights under the Convention, but also requires appropriate proactive measures taken by the State to ensure effective equal opportunities for all children to enjoy the rights under the Convention. This may require positive measures aimed at redressing a situation of real inequality.

2. The child’s best interests and the right to life, survival and development (art. 6)

42.–States must create an environment that respects human dignity and ensures the holistic development of every child. In the assessment and determination of the child’s best interests, the State must ensure full respect for his or her inherent right to life, survival and development.

3. The child’s best interests and the right to be heard (art. 12)

43.–Assessment of a child’s best interests must include respect for the child’s right to express his or her views freely and due weight given to said views in all matters affecting the child. This is clearly set out in the Committee’s general comment No. 12 which also highlights the inextricable links between articles 3, paragraph 1, and 12. The two articles have complementary roles: the first aims to realize the child’s best interests, and the second provides the methodology for hearing the views of the child or children and their inclusion in all matters affecting the child, including the assessment of his or her best interests. Article 3, paragraph 1, cannot be correctly applied if the requirements of article 12 are not met. Similarly, article 3, paragraph 1, reinforces the functionality of article 12, by facilitating the essential role of children in all decisions affecting their lives¹³.

44.–The evolving capacities of the child (art. 5) must be taken into consideration when the child’s best interests and right to be heard are at stake. The Committee has already established that the more the child knows, has experienced and understands, the more the parent, legal guardian or other persons legally responsible for him or her have to transform direction and guidance into reminders and advice, and later to an exchange on an equal footing.¹⁴ Similarly, as the child matures, his or her views shall have increasing weight in the assessment of his or her best interests. Babies and very young children have the same rights as all children to have their best interests assessed, even if they cannot express their views or represent themselves in the same way as older children. States must ensure appropriate arrangements, including representation, when appropriate, for the assessment of their best interests; the same applies for children who are not able or willing to express a view.

45.–The Committee recalls that article 12, paragraph 2, of the Convention provides for the right of the child to be heard, either directly or through a representative, in any judicial or administrative proceeding affecting him or her (see further chapter V.B below).

V. Implementation: assessing and determining the child’s best interests

46.–As stated earlier, the “best interests of the child” is a right, a principle and a rule of procedure based on an assessment of all elements of a child’s or children’s interests in a specific situation. When assessing and determining the best interests of the child in order to make a decision on a specific measure, the following steps should be followed:

- (a) First, within the specific factual context of the case, find out what are the relevant elements in a best-interests assessment, give them concrete content, and assign a weight to each in relation to one another;
- (b) Secondly, to do so, follow a procedure that ensures legal guarantees and proper application of the right.

47.–Assessment and determination of the child’s best interests are two steps to be followed when required to make a decision. The “best-interests assessment” consists in evaluating and balancing all the elements necessary to make a decision in a specific situation for a specific individual child or group of children. It is carried out by the decision-maker and his or her staff – if possible a multidisciplinary team –, and requires the participation of the child. The “best-interests determination” describes the formal process with strict procedural safeguards designed to determine the child’s best interests on the basis of the best-interests assessment.

A. Best interests assessment and determination

48.–Assessing the child’s best interests is a unique activity that should be undertaken in each individual case, in the light of the specific circumstances of each child or group of children or children in general. These circumstances relate to the individual characteristics of the child or children concerned, such as, inter alia, age, sex, level of

¹³ General comment No. 12, paras. 70-74.

¹⁴ Ibid., para. 84.

maturity, experience, belonging to a minority group, having a physical, sensory or intellectual disability, as well as the social and cultural context in which the child or children find themselves, such as the presence or absence of parents, whether the child lives with them, quality of the relationships between the child and his or her family or caregivers, the environment in relation to safety, the existence of quality alternative means available to the family, extended family or caregivers, etc.

49.—Determining what is in the best interests of the child should start with an assessment of the specific circumstances that make the child unique. This implies that some elements will be used and others will not, and also influences how they will be weighted against each other. For children in general, assessing best interests involves the same elements.

50.—The Committee considers it useful to draw up a non-exhaustive and non-hierarchical list of elements that could be included in a best-interests assessment by any decision-maker having to determine a child's best interests. The non-exhaustive nature of the elements in the list implies that it is possible to go beyond those and consider other factors relevant in the specific circumstances of the individual child or group of children. All the elements of the list must be taken into consideration and balanced in light of each situation. The list should provide concrete guidance, yet flexibility.

51.—Drawing up such a list of elements would provide guidance for the State or decision-maker in regulating specific areas affecting children, such as family, adoption and juvenile justice laws, and if necessary, other elements deemed appropriate in accordance with its legal tradition may be added. The Committee would like to point out that, when adding elements to the list, the ultimate purpose of the child's best interests should be to ensure the full and effective enjoyment of the rights recognized in the Convention and the holistic development of the child. Consequently, elements that are contrary to the rights enshrined in the Convention or that would have an effect contrary to the rights under the Convention cannot be considered as valid in assessing what is best for a child or children.

1. Elements to be taken into account when assessing the child's best interests

52.—Based on these preliminary considerations, the Committee considers that the elements to be taken into account when assessing and determining the child's best interests, as relevant to the situation in question, are as follows:

(a) The child's views

53.—Article 12 of the Convention provides for the right of children to express their views in every decision that affects them. Any decision that does not take into account the child's views or does not give their views due weight according to their age and maturity, does not respect the possibility for the child or children to influence the determination of their best interests.

54.—The fact that the child is very young or in a vulnerable situation (e.g. has a disability, belongs to a minority group, is a migrant, etc.) does not deprive him or her of the right to express his or her views, nor reduces the weight given to the child's views in determining his or her best interests. The adoption of specific measures to guarantee the exercise of equal rights for children in such situations must be subject to an individual assessment which assures a role to the children themselves in the decision-making process, and the provision of reasonable accommodation¹⁵ and support, where necessary, to ensure their full participation in the assessment of their best interests.

(b) The child's identity

55.—Children are not a homogeneous group and therefore diversity must be taken into account when assessing their best interests. The identity of the child includes characteristics such as sex, sexual orientation, national origin, religion and beliefs, cultural identity, personality. Although children and young people share basic universal needs, the expression of those needs depends on a wide range of personal, physical, social and cultural aspects, including their evolving capacities. The right of the child to preserve his or her identity is guaranteed by the Convention (art. 8) and must be respected and taken into consideration in the assessment of the child's best interests.

56.—Regarding religious and cultural identity, for example, when considering a foster home or placement for a child, due regard shall be paid to the desirability of continuity in a child's upbringing and to the child's ethnic, religious, cultural and linguistic background (art. 20, para. 3), and the decision-maker must take into consideration this specific context when assessing and determining the child's best interests. The same applies in cases of adoption, separation from or divorce of parents. Due consideration of the child's best interests implies that children have access to the culture (and language, if possible) of their country and family of origin, and the opportunity to access information about their biological family, in accordance with the legal and professional regulations of the given country (see art. 9, para. 4).

---

¹⁵ See Convention on the Rights of Persons with Disabilities, art. 2: "Reasonable accommodation" means necessary and appropriate modification and adjustments not imposing a disproportionate or undue burden, where needed in a particular case, to ensure [...] the enjoyment or exercise on an equal basis with others of all human rights and fundamental freedoms.

57.—Although preservation of religious and cultural values and traditions as part of the identity of the child must be taken into consideration, practices that are inconsistent or incompatible with the rights established in the Convention are not in the child's best interests. Cultural identity cannot excuse or justify the perpetuation by decision-makers and authorities of traditions and cultural values that deny the child or children the rights guaranteed by the Convention.

(c) Preservation of the family environment and maintaining relations

58.—The Committee recalls that it is indispensable to carry out the assessment and determination of the child's best interests in the context of potential separation of a child from his or her parents (arts. 9, 18 and 20). It also underscores that the elements mentioned above are concrete rights and not only elements in the determination of the best interests of the child.

59.—The family is the fundamental unit of society and the natural environment for the growth and well-being of its members, particularly children (preamble of the Convention). The right of the child to family life is protected under the Convention (art. 16). The term "family" must be interpreted in a broad sense to include biological, adoptive or foster parents or, where applicable, the members of the extended family or community as provided for by local custom (art. 5).

60.—Preventing family separation and preserving family unity are important components of the child protection system, and are based on the right provided for in article 9, paragraph 1, which requires "that a child shall not be separated from his or her parents against their will, except when [...] such separation is necessary for the best interests of the child". Furthermore, the child who is separated from one or both parents is entitled "to maintain personal relations and direct contact with both parents on a regular basis, except if it is contrary to the child's best interests" (art. 9, para. 3). This also extends to any person holding custody rights, legal or customary primary caregivers, foster parents and persons with whom the child has a strong personal relationship.

61.—Given the gravity of the impact on the child of separation from his or her parents, such separation should only occur as a last resort measure, as when the child is in danger of experiencing imminent harm or when otherwise necessary; separation should not take place if less intrusive measures could protect the child. Before resorting to separation, the State should provide support to the parents in assuming their parental responsibilities, and restore or enhance the family's capacity to take care of the child, unless separation is necessary to protect the child. Economic reasons cannot be a justification for separating a child from his or her parents.

62.—The Guidelines for the Alternative Care of Children¹⁶ aims to ensure that children are not placed in alternative care unnecessarily; and that where alternative care is provided, it is delivered under appropriate conditions responding to the rights and best interests of the child. In particular, "financial and material poverty, or conditions directly and uniquely imputable to such poverty, should never be the only justification for the removal of a child from parental care [...] but should be seen as a signal for the need to provide appropriate support to the family" (para. 15).

63.—Likewise, a child may not be separated from his or her parents on the grounds of a disability of either the child or his or her parents.¹⁷ Separation may be considered only in cases where the necessary assistance to the family to preserve the family unit is not effective enough to avoid a risk of neglect or abandonment of the child or a risk to the child's safety.

64.—In case of separation, the State must guarantee that the situation of the child and his or her family has been assessed, where possible, by a multidisciplinary team of well-trained professionals with appropriate judicial involvement, in conformity with article 9 of the Convention, ensuring that no other option can fulfil the child's best interests.

65.—When separation becomes necessary, the decision-makers shall ensure that the child maintains the linkages and relations with his or her parents and family (siblings, relatives and persons with whom the child has had strong personal relationships) unless this is contrary to the child's best interests. The quality of the relationships and the need to retain them must be taken into consideration in decisions on the frequency and length of visits and other contact when a child is placed outside the family.

66.—When the child's relations with his or her parents are interrupted by migration (of the parents without the child, or of the child without his or her parents), preservation of the family unit should be taken into account when assessing the best interests of the child in decisions on family reunification.

67.—The Committee is of the view that shared parental responsibilities are generally in the child's best interests. However, in decisions regarding parental responsibilities, the only criterion shall be what is in the best interests of the particular child. It is contrary to those interests if the law automatically gives parental responsibilities to either or

¹⁶ General Assembly resolution 64/142, annex.

¹⁷ Convention on the Rights of Persons with Disabilities, art. 23, para. 4.

both parents. In assessing the child's best interests, the judge must take into consideration the right of the child to preserve his or her relationship with both parents, together with the other elements relevant to the case.

68.—The Committee encourages the ratification and implementation of the conventions of the Hague Conference on Private International Law,¹⁸ which facilitate the application of the child's best interests and provide guarantees for its implementation in the event that the parents live in different countries.

69.—In cases where the parents or other primary caregivers commit an offence, alternatives to detention should be made available and applied on a case-by-case basis, with full consideration of the likely impacts of different sentences on the best interests of the affected child or children.¹⁹

70.—Preservation of the family environment encompasses the preservation of the ties of the child in a wider sense. These ties apply to the extended family, such as grandparents, uncles/aunts as well friends, school and the wider environment and are particularly relevant in cases where parents are separated and live in different places.

(d) Care, protection and safety of the child

71.—When assessing and determining the best interests of a child or children in general, the obligation of the State to ensure the child such protection and care as is necessary for his or her well-being (art. 3, para. 2) should be taken into consideration. The terms “protection and care” must also be read in a broad sense, since their objective is not stated in limited or negative terms (such as “to protect the child from harm”), but rather in relation to the comprehensive ideal of ensuring the child’s “well-being” and development. Children’s well-being, in a broad sense includes their basic material, physical, educational, and emotional needs, as well as needs for affection and safety.

72.—Emotional care is a basic need of children; if parents or other primary caregivers do not fulfil the child’s emotional needs, action must be taken so that the child develops a secure attachment. Children need to form an attachment to a caregiver at a very early age, and such attachment, if adequate, must be sustained over time in order to provide the child with a stable environment.

73.—Assessment of the child's best interests must also include consideration of the child’s safety, that is, the right of the child to protection against all forms of physical or mental violence, injury or abuse (art. 19), sexual harassment, peer pressure, bullying, degrading treatment, etc.,²⁰ as well as protection against sexual, economic and other exploitation, drugs, labour, armed conflict, etc.(arts. 32-39).

74.—Applying a best-interests approach to decision-making means assessing the safety and integrity of the child at the current time; however, the precautionary principle also requires assessing the possibility of future risk and harm and other consequences of the decision for the child’s safety.

(e) Situation of vulnerability

75.—An important element to consider is the child’s situation of vulnerability, such as disability, belonging to a minority group, being a refugee or asylum seeker, victim of abuse, living in a street situation, etc. The purpose of determining the best interests of a child or children in a vulnerable situation should not only be in relation to the full enjoyment of all the rights provided for in the Convention, but also with regard to other human rights norms related to these specific situations, such as those covered in the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, the Convention relating to the Status of Refugees, among others.

76.—The best interests of a child in a specific situation of vulnerability will not be the same as those of all the children in the same vulnerable situation. Authorities and decision-makers need to take into account the different kinds and degrees of vulnerability of each child, as each child is unique and each situation must be assessed according to the child’s uniqueness. An individualized assessment of each child’s history from birth should be carried out, with regular reviews by a multidisciplinary team and recommended reasonable accommodation throughout the child’s development process.

(f) The child’s right to health

77.—The child’s right to health (art. 24) and his or her health condition are central in assessing the child’s best interest. However, if there is more than one possible treatment for a health condition or if the outcome of a treatment is uncertain, the advantages of all possible treatments must be weighed against all possible risks and side effects, and the views of the child must also be given due weight based on his or her age and maturity. In this respect, children should be provided with adequate and appropriate information in order to understand the situation and all

¹⁸ These include No. 28 on the Civil Aspects of International Child Abduction, 1980; No. 33 on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption, 1993; No. 23 on the Recognition and Enforcement of Decisions Relating to Maintenance Obligations, 1973; No. 24 on the Law Applicable to Maintenance Obligations, 1973.

¹⁹ See recommendations of the Day of general discussion on children of incarcerated parents (2011).

²⁰ General comment No. 13 (2011) on the right of the child to freedom from all forms of violence.

the relevant aspects in relation to their interests, and be allowed, when possible, to give their consent in an informed manner.²¹

78.—For example, as regards adolescent health, the Committee²² has stated that States parties have the obligation to ensure that all adolescents, both in and out of school, have access to adequate information that is essential for their health and development in order to make appropriate health behaviour choices. This should include information on use and abuse of tobacco, alcohol and other substances, diet, appropriate sexual and reproductive information, dangers of early pregnancy, prevention of HIV/AIDS and of sexually transmitted diseases. Adolescents with a psycho-social disorder have the right to be treated and cared for in the community in which he or she lives, to the extent possible. Where hospitalization or placement in a residential institution is necessary, the best interests of the child must be assessed prior to taking a decision and with respect for the child's views; the same considerations are valid for younger children. The health of the child and possibilities for treatment may also be part of a best-interests assessment and determination with regard to other types of significant decisions (e.g. granting a residence permit on humanitarian grounds).

(g) The child's right to education

79.—It is in the best interests of the child to have access to quality education, including early childhood education, non-formal or informal education and related activities, free of charge. All decisions on measures and actions concerning a specific child or a group of children must respect the best interests of the child or children, with regard to education. In order to promote education, or better quality education, for more children, States parties need to have well-trained teachers and other professionals working in different education-related settings, as well as a child-friendly environment and appropriate teaching and learning methods, taking into consideration that education is not only an investment in the future, but also an opportunity for joyful activities, respect, participation and fulfilment of ambitions. Responding to this requirement and enhancing children's responsibilities to overcome the limitations of their vulnerability of any kind, will be in their best interests.

2. Balancing the elements in the best-interests assessment

80.—It should be emphasized that the basic best-interests assessment is a general assessment of all relevant elements of the child's best interests, the weight of each element depending on the others. Not all the elements will be relevant to every case, and different elements can be used in different ways in different cases. The content of each element will necessarily vary from child to child and from case to case, depending on the type of decision and the concrete circumstances, as will the importance of each element in the overall assessment.

81.—The elements in the best-interests assessment may be in conflict when considering a specific case and its circumstances. For example, preservation of the family environment may conflict with the need to protect the child from the risk of violence or abuse by parents. In such situations, the elements will have to be weighted against each other in order to find the solution that is in the best interests of the child or children.

82.—In weighing the various elements, one needs to bear in mind that the purpose of assessing and determining the best interests of the child is to ensure the full and effective enjoyment of the rights recognized in the Convention and its Optional Protocols, and the holistic development of the child.

83.—There might be situations where "protection" factors affecting a child (e.g. which may imply limitation or restriction of rights) need to be assessed in relation to measures of "empowerment" (which implies full exercise of rights without restriction). In such situations, the age and maturity of the child should guide the balancing of the elements. The physical, emotional, cognitive and social development of the child should be taken into account to assess the level of maturity of the child.

84.—In the best-interests assessment, one has to consider that the capacities of the child will evolve. Decision-makers should therefore consider measures that can be revised or adjusted accordingly, instead of making definitive and irreversible decisions. To do this, they should not only assess the physical, emotional, educational and other needs at the specific moment of the decision, but should also consider the possible scenarios of the child's development, and analyse them in the short and long term. In this context, decisions should assess continuity and stability of the child's present and future situation.

B. Procedural safeguards to guarantee the implementation of the child's best interests

85.—To ensure the correct implementation of the child's right to have his or her best interests taken as a primary consideration, some child-friendly procedural safeguards must be put in place and followed. As such, the concept of the child's best interests is a rule of procedure (see para. 6 (b) above).

²¹ General comment No. 15 (2013) on the right of the child to the enjoyment of the highest attainable standard of health (art. 24), para. 31.

²² General comment No. 4 (2003) on adolescent health and development in the context of the Convention on the Rights of the Child.

86.—While public authorities and organizations making decisions that concern children must act in conformity with the obligation to assess and determine the child's best interests, people who make decisions concerning children on a daily basis (e.g. parents, guardians, teachers, etc.) are not expected to follow strictly this two-step procedure, even though decisions made in everyday life must also respect and reflect the child's best interests.

87.—States must put in place formal processes, with strict procedural safeguards, designed to assess and determine the child's best interests for decisions affecting the child, including mechanisms for evaluating the results. States must develop transparent and objective processes for all decisions made by legislators, judges or administrative authorities, especially in areas which directly affect the child or children.

88.—The Committee invites States and all persons who are in a position to assess and determine the child's best interests to pay special attention to the following safeguards and guarantees:

(a) Right of the child to express his or her own views

89.—A vital element of the process is communicating with children to facilitate meaningful child participation and identify their best interests. Such communication should include informing children about the process and possible sustainable solutions and services, as well as collecting information from children and seeking their views.

90.—Where the child wishes to express his or her views and where this right is fulfilled through a representative, the latter's obligation is to communicate accurately the views of the child. In situations where the child's views are in conflict with those of his or her representative, a procedure should be established to allow the child to approach an authority to establish a separate representation for the child (e.g. a guardian ad litem), if necessary.

91.—The procedure for assessing and determining the best interests of children as a group is, to some extent, different from that regarding an individual child. When the interests of a large number of children are at stake, Government institutions must find ways to hear the views of a representative sample of children and give due consideration to their opinions when planning measures or making legislative decisions which directly or indirectly concern the group, in order to ensure that all categories of children are covered. There are many examples of how to do this, including children's hearings, children's parliaments, children-led organizations, children's unions or other representative bodies, discussions at school, social networking websites, etc.

(b) Establishment of facts

92.—Facts and information relevant to a particular case must be obtained by well-trained professionals in order to draw up all the elements necessary for the best-interests assessment. This could involve interviewing persons close to the child, other people who are in contact with the child on a daily basis, witnesses to certain incidents, among others. Information and data gathered must be verified and analysed prior to being used in the child's or children's best-interests assessment.

(c) Time perception

93.—The passing of time is not perceived in the same way by children and adults. Delays in or prolonged decision-making have particularly adverse effects on children as they evolve. It is therefore advisable that procedures or processes regarding or impacting children be prioritized and completed in the shortest time possible. The timing of the decision should, as far as possible, correspond to the child's perception of how it can benefit him or her, and the decisions taken should be reviewed at reasonable intervals as the child develops and his or her capacity to express his or her views evolves. All decisions on care, treatment, placement and other measures concerning the child must be reviewed periodically in terms of his or her perception of time, and his or her evolving capacities and development (art. 25).

(d) Qualified professionals

94.—Children are a diverse group, with each having his or her own characteristics and needs that can only be adequately assessed by professionals who have expertise in matters related to child and adolescent development. This is why the formal assessment process should be carried out in a friendly and safe atmosphere by professionals trained in, inter alia, child psychology, child development and other relevant human and social development fields, who have experience working with children and who will consider the information received in an objective manner. As far as possible, a multidisciplinary team of professionals should be involved in assessing the child's best interests.

95.—The assessment of the consequences of alternative solutions must be based on general knowledge (i.e. in the areas of law, sociology, education, social work, psychology, health, etc.) of the likely consequences of each possible solution for the child, given his or her individual characteristics and past experience.

(e) Legal representation

96.—The child will need appropriate legal representation when his or her best interests are to be formally assessed and determined by courts and equivalent bodies.. In particular, in cases where a child is referred to an administrative or judicial procedure involving the determination of his or her best interests, he or she should be provided with a

legal representative, in addition to a guardian or representative of his or her views, when there is a potential conflict between the parties in the decision.

(f) Legal reasoning

97.—In order to demonstrate that the right of the child to have his or her best interests assessed and taken as a primary consideration has been respected, any decision concerning the child or children must be motivated, justified and explained. The motivation should state explicitly all the factual circumstances regarding the child, what elements have been found relevant in the best-interests assessment, the content of the elements in the individual case, and how they have been weighted to determine the child's best interests. If the decision differs from the views of the child, the reason for that should be clearly stated. If, exceptionally, the solution chosen is not in the best interests of the child, the grounds for this must be set out in order to show that the child's best interests were a primary consideration despite the result. It is not sufficient to state in general terms that other considerations override the best interests of the child; all considerations must be explicitly specified in relation to the case at hand, and the reason why they carry greater weight in the particular case must be explained. The reasoning must also demonstrate, in a credible way, why the best interests of the child were not strong enough to be outweighed by the other considerations. Account must be taken of those circumstances in which the best interests of the child must be the paramount consideration (see paragraph 38 above).

(g) Mechanisms to review or revise decisions

98.—States should establish mechanisms within their legal systems to appeal or revise decisions concerning children when a decision seems not to be in accordance with the appropriate procedure of assessing and determining the child's or children's best interests. There should always be the possibility to request a review or to appeal such a decision at the national level. Mechanisms should be made known to the child and be accessible by him or her directly or by his or her legal representative, if it is considered that the procedural safeguards had not been respected, the facts are wrong, the best-interests assessment had not been adequately carried out or that competing considerations had been given too much weight. The reviewing body must look into all these aspects.

(h) Child-rights impact assessment (CRIA)

99.—As mentioned above, the adoption of all measures of implementation should also follow a procedure that ensures that the child's best interests are a primary consideration. The child-rights impact assessment (CRIA) can predict the impact of any proposed policy, legislation, regulation, budget or other administrative decision which affect children and the enjoyment of their rights and should complement ongoing monitoring and evaluation of the impact of measures on children's rights.²³ CRIA needs to be built into Government processes at all levels and as early as possible in the development of policy and other general measures in order to ensure good governance for children's rights. Different methodologies and practices may be developed when undertaking CRIA. At a minimum, they must use the Convention and its Optional Protocols as a framework, in particular ensuring that the assessments are underpinned by the general principles and have special regard for the differentiated impact of the measure(s) under consideration on children. The impact assessment itself could be based on input from children, civil society and experts, as well as from relevant Government departments, academic research and experiences documented in the country or elsewhere. The analysis should result in recommendations for amendments, alternatives and improvements and be made publicly available.²⁴

VI. Dissemination

100.—The Committee recommends that States widely disseminate the present general comment to parliaments, governments and the judiciary, nationally and locally. It should also be made known to children – including those in situations of exclusion –, all professionals working for and with children (including judges, lawyers, teachers, guardians, social workers, staff of public or private welfare institutions, health staff, teachers, etc.) and civil society at large. To do this, the general comment should be translated into relevant languages, child-friendly/appropriate versions should be made available, conferences, seminars, workshops and other events should be held to share best practices on how best to implement it. It should also be incorporated into the formal pre- and in-service training of all concerned professionals and technical staff.

101.—States should include information in their periodic reporting to the Committee on the challenges they face and the measures they have taken to apply and respect the child's best interests in all judicial and administrative decisions and other actions concerning the child as an individual, as well as at all stages of the adoption of implementation measures concerning children in general or as a specific group.

²³ General comment No. 16 (2013) on State obligations regarding the impact of the business sector on children's rights, paras. 78-81.

²⁴ States may draw guidance from the Report of the Special Rapporteur on the right to food on Guiding principles on human rights impact assessments of trade and investment agreements (A/HRC/19/59/Add.5).

Europees Charter kinderrechten (1979)

Aangenomen door de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa op 4 oktober 1979

The Assembly,

- 1.–Taking into account the reports of its Committee on Social and Health Questions on the legal position of the child and commercial exploitation, on child labour and medical care and on child abuse (Docs. 4376 and 4387);
- 2.–Recalling its Recommendation 561 of 1969 on the protection of minors against ill-treatment and noting with satisfaction that the Committee of Ministers has borne in mind the guidelines set out in that recommendation in the intergovernmental work of the Council of Europe;
- 3.–Recalling the European Convention on Human Rights and the European Social Charter;
- 4.–Bearing in mind the United Nations Declaration on the Rights of the Child, of 20 November 1959;
- 5.–Welcoming the decision of the United Nations to proclaim 1979 the International Year of the Child (IYC) and noting with appreciation the programmes initiated in developing countries by specialised United Nations agencies such as UNICEF;
- 6.–Expressing the earnest hope that IYC and the subsequent efforts will promote the legal protection of children, enhance awareness of their problems and needs and improve their living conditions in all regions of the world;
- 7.–Emphasising that a society's vitality depends on the possibilities it offers the younger generations for growth and development in safety, self-realisation, solidarity and peace;
- 8.–Aware of the fact that the vast majority of children are loved and cared for and also aware of the fact that the children in member states of the Council of Europe enjoy a better fate than those in developing countries, whose problems for daily survival, food and shelter are still acute;
- 9.–Convinced that there is still need for improvement of the children's situation also in Western Europe, in particular where there is poverty and social injustice;
- 10.–Convinced that it must stress once again, on the occasion of the International Year of the Child, the importance of safeguarding children against abuse;
- 11.–Considering that physical and psychological maltreatment of children is one of the most abhorrent abuses which takes place in any country;
- 12.–Considering that abuse should not be taken as solely physical punishment inflicted upon children by parents, guardians or custodians but as a wider problem covering all physical and emotional ill-treatment, neglect and also denial of love and affection;
- 13.–Considering that all member governments should give priority to legislation safeguarding children against abuse from parents or legal guardians, including the possibility in severe cases of removing the abused child from the custody of the abuser;
- 14.–Bearing in mind the exposed situation in general of children, the existing exploitation of children and the sharp increase in the hard pornography industry, and taking into account that this industry represents a particularly vile way of profit-making;
- 15.–Convinced that the public display of violence, criminality and terrorism in the mass media constitutes a permanent danger for youth;
- 16.–Considering that there are in Europe too many families living in a state of extreme poverty, and that children of the fourth world more than others suffer from the lack of food, medical care, social provision and the inadequacy of the education system;
- 17.–Recommends that the Committee of Ministers take without delay appropriate steps for the creation of a European Charter on the Rights of the Child which should be designed to give the maximum assistance to parents to fulfil their grave responsibilities, and take into account, inter alia, the following principles and guidelines :
  - 17.1.–General principles
    - a. Children must no longer be considered as parents' property, but must be recognised as individuals with their own rights and needs ;
    - b. Government policies and programmes in member countries must take into account the importance for children of love and affection as much as their need for material assistance ;

c. By ensuring the schooling of all children, and in particular of the most deprived children, educational programmes and upbringing in general in member countries should aim at: international solidarity and peace, education for democracy, co-operation and equality, equality of rights and of opportunities between sexes.

17.2.–The legal position of the child

- a. The rights of children in their environment should be safeguarded by creating for this purpose an official authority at community level ;
- b. The children's legal status in family and institutions ought to be co-ordinated and better unified;
- c. The concept of "parental authority" must be superseded by "parental responsibility", and by a clear description of children's rights as individual family members ;
- d. The children's legally defined rights to their own legal voice (official advocate) in cases of conflicts between parents, such as divorce and separation proceedings, must be improved, and based upon the principle that the interests of the child shall be regarded as paramount;
- e. It should be confirmed that children, in time of war, should be given appropriate protection as provided by the Geneva Conventions of 1949 for the protection of victims of war.

17.3.–Child abuse

- a. Education for parenthood should be given during the last years at school both for boys and girls ;
- b. Consideration should be given to the needs of children whose mothers go out to work ; where economic conditions force a mother to work to support her family, subsidised help should be available, such as local authority day care centres ; and society should offer assistance so that one of the parents, when he or she so wishes, can devote himself or herself exclusively to the care and upbringing of the children without being subject to economic constraints ;
- c. Teachers and others in regular contact with children who often recognise that the family is going through stress should alert social services;
- d. Legal provisions should encourage professionals connected with child care to contact social authorities when suspicion of abuse against children arises, and also encourage others to contact welfare authorities in such cases;
- e. Steps should be taken in order to improve the co-operation between officials of all groups connected with child care, such as school teachers, nursery school teachers, psychologists, social workers, lawyers and police officers with regard to child abuse;
- f. In the light of the importance of early diagnosis, existing knowledge on child abuse should be included as a compulsory part of the training for all groups of personnel dealing with children in all member countries.

17.4.–Prostitution and pornography

- a. The fostering of healthy and responsible attitudes to sexual behaviour by providing objective information on family, contraception and venereal diseases should be encouraged;
- b. Particular attention should be paid to any connections between child prostitution and organised crime and narcotics, and to the fact that a liberal attitude towards the so-called "soft" drugs may have heavy negative consequences (see Recommendation 609 of the Assembly);
- c. Strict laws and regulations should be adopted to abolish child pornography, and such laws and regulations should be harmonised among member states.

17.5.–V. Child labour. Child labour, which is on the increase despite the persisting unemployment in member countries, must be regulated in a manner that protects the child against exploitation, against dangers to health and against practices which restrict its proper education and its physical, moral and mental development, by adopting in particular the following legal criteria :

- a. Prohibition of full-time work under the age of 16 must become the objective in all member states and achieved within the next four years, and in the meantime all member states should accept and implement Article 7 of the European Social Charter fixing the minimum age for admission to employment ;
- b. The so-called "occasional work" or work in family businesses must be strictly regulated and must not interfere with the normal schooling and normal development of the child ;
- c. European standards for child labour minimum age requirements should also apply to European companies functioning abroad ;
- d. As parents are primarily responsible for child labour, the competent public authorities should inform the parents regularly of the existing legislation, risk and consequences of child labour.

17.6.–Social and medical protection

- a. The rights of every child to life from the moment of conception, to shelter, adequate food and congenial environment should be recognised, and national governments should accept as an obligation the task of providing for full realisation of such rights;
- b. The right to adequate care, including effective measures against disease and accidents, and adequate medical attention should be ensured;

- c. All member governments should establish systems of obligatory free medical examination of children ;
- d. All member governments should establish systems of obligatory free medical examination of children ;
- e. The right of handicapped children to be properly looked after and to be given adequate training and education should be guaranteed ; urgent attention should be given to the problem of the child kept in long-stay hospitals ; the organisation of voluntary visiting schemes should be considered, using media publicity and other methods.

17.7.–Sports

- a. It should be ensured that high performance sports remain a voluntary undertaking, that no coercion of any sort be indulged in and that human dignity be respected at all times;
- b. To reduce health hazards and educational disadvantages, regulations should be introduced in training methods and training periods;
- c. Supervision should be exercised on the use of certain drugs which can prematurely stop growth or affect sexual development; drug detection tests during competitions ought to be increased;
- d. The possibility for handicapped children to participate in sporting activities should be improved;

18.–Further recommends that the Committee of Ministers consult the Parliamentary Assembly on the content of the proposed European Charter on the Rights of the Child.

Aanbeveling 1121 met betrekking tot de rechten van kinderen (1990)

Aangenomen door de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa op 1 februari 1990

The Assembly,

1.—Recalling that a society's vitality depends on the opportunities it offers its younger generation for growth and development in safety, self-realisation, solidarity and peace ;

2.—Considering that children, that is human beings who have not attained their majority, are in need of special assistance, care and protection, and considering that the parents' primary responsibility needs to be reasserted and cannot be called into question ;

3.—Considering that children, for the full and harmonious development of their personality, should grow up in an atmosphere of happiness, love and understanding ;

4.—Considering that the right of children to special protection imposes obligations on society and on the adults normally dealing with them such as parents, teachers, social workers, doctors and others ;

5.—Considering that, in addition to the right to be protected, children have rights they may independently exercise themselves - even against opposing adults ;

6.—Considering that parental powers and the authority of other adults on children are derived from a duty for protection and should exist only as long as they are necessary for the protection of the person and property of the child ;

7.—Considering that these powers decline as the child matures and that a child is subsequently able to exercise an increasing number of rights ;

8.—Considering that there is much uncertainty about the rights people under age have or may enjoy, and that it is highly desirable that all member states grant full legal capacity at the same age ;

9.—Considering that young persons, more and more frequently, travel, study and work abroad, and that, for this reason, coherent action and legislation are desirable in Council of Europe member states in respect of the rights of the child ;

10.—Welcoming the adoption of the Convention on the Rights of the Child by the General Assembly of the United Nations in November 1989 ;

11.—Recalling its Recommendations 874 (1979) on a European Charter on the Rights of the Child, 1071 (1988) on child welfare and 1074 (1988) on family policy ;

12.—Recalling Recommendation No. R (88) 16 of the Committee of Ministers to member states on ratifying and improving the implementation of the conventions and agreements concluded within the Council of Europe in the field of private law, notably the conventions which protect the interests of the child,

13.—Recommends that the Committee of Ministers :

a. invite member states :

13.1.1.—in so far as they have not yet done so, to sign and ratify :

a. the European Social Charter (1961, European Treaty Series, No. 35), and, in particular, to accept Article 7 thereof on the protection of children and young people, Article 17 on the protection of mothers and children and Article 19, paragraph 6, on family reunion, and to ensure that the standards therein are fully enforced ;

b. the European Convention on the Adoption of Children (1967, European Treaty Series, No. 58) ;

c. the European Convention on the Legal Status of Children Born out of Wedlock (1975, European Treaty Series, No. 85) ;

d. the European Convention on Recognition and Enforcement of Decisions concerning Custody of Children and on Restoration of Custody of Children (1980, European Treaty Series, No. 105) ;

e. International Labour Organisation (ILO) Convention No. 138 on the Minimum Age of Admission to Employment (1973) ;

13.1.2.—to envisage, if they have not yet done so, the appointment of a special ombudsman for children, who could inform them on their rights, counsel them, intervene and, possibly, take legal action on their behalf ;

13.1.3.—to do whatever they can in favour of the rapid ratification and implementation of the United Nations Convention on the Rights of the Child ;

b. instruct the competent steering committees to examine the possibility of drawing up an appropriate legal instrument of the Council of Europe in order to complete the United Nations Convention on the Rights of the Child, and, in particular, to instruct the Steering Committee for Human Rights (CDDH) to consider the possibility of elaborating an additional protocol to the European Convention on Human Rights concerning the rights of the child ;

c. arrange for the above-mentioned European legal instrument to embody not only the civil and political rights of children but also their economic and social rights, and accordingly instruct the Steering Committee for Human Rights to collaborate with other committees in the various sectors concerned, such as the social and employment sectors ;

d. instruct the European Committee on Legal Co-operation (CDCJ), or another appropriate intergovernmental expert committee, to make a full study on the position of children in courts and on the acts a minor is entitled to accomplish before the age of full legal capacity, with a view to arriving at common European positions ;

e. convene a small group of highly competent independent experts to study how children may exercise the fundamental rights which have been granted to them by such international instruments as the European Convention on Human Rights and the European Social Charter ;

f. better inform children of the rights they have ;

g. establish co-ordination to ensure the systematic study of the rights of children and co-operation with other international organisations such as the European Community, the International Labour Organisation, The Hague Conference on Private International Law and non-governmental organisations.

Conventie uitoefening rechten door kinderen (1996)

*Aangenomen door de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa op 25 januari 1996
België is geen partij bij dit instrument*

Chapter I – Scope and object of the Convention and definitions

Art. 1.–Scope and object of the Convention

1. This Convention shall apply to children who have not reached the age of 18 years.

Art. 2.–Definitions

For the purposes of this Convention:

- a) the term "judicial authority" means a court or an administrative authority having equivalent powers;
- b) the term "holders of parental responsibilities" means parents and other persons or bodies entitled to exercise some or all parental responsibilities;
- c) the term "representative" means a person, such as a lawyer, or a body appointed to act before a judicial authority on behalf of a child;
- d) the term "relevant information" means information which is appropriate to the age and understanding of the child, and which will be given to enable the child to exercise his or her rights fully unless the provision of such information were contrary to the welfare of the child.

Chapter II – Procedural measures to promote the exercise of children's rights

A. Procedural rights of a child

Art. 3.–Right to be informed and to express his or her views in proceedings

A child considered by internal law as having sufficient understanding, in the case of proceedings before a judicial authority affecting him or her, shall be granted, and shall be entitled to request, the following rights:

- a) to receive all relevant information;
- b) to be consulted and express his or her views;
- c) to be informed of the possible consequences of compliance with these views & the possible consequences of decision.

Art. 4.–Right to apply for the appointment of a special representative

- 1. Subject to Article 9, the child shall have the right to apply, in person or through other persons or bodies, for a special representative in proceedings before a judicial authority affecting the child where internal law precludes the holders of parental responsibilities from representing the child as a result of a conflict of interest with the latter.
- 2. States are free to limit the right in paragraph 1 to children who are considered by internal law to have sufficient understanding.

Art. 5.–Other possible procedural rights

Parties shall consider granting children additional procedural rights in relation to proceedings before a judicial authority affecting them, in particular:

- a) the right to apply to be assisted by an appropriate person of their choice in order to help them express their views;
- b) the right to apply themselves, or through other persons or bodies, for the appointment of a separate representative, in appropriate cases a lawyer;
- c) the right to appoint their own representative;
- d) the right to exercise some or all of the rights of parties to such proceedings.

B. Role of judicial authorities

Art. 6.–Decision-making process

In proceedings affecting a child, the judicial authority, before taking a decision, shall:

- a) consider whether it has sufficient information at its disposal in order to take a decision in the best interests of the child and, where necessary, it shall obtain further information, in particular from the holders of parental responsibilities;
- b) in a case where the child is considered by internal law as having sufficient understanding:
  - ensure that the child has received all relevant information;
  - consult the child in person in appropriate cases, if necessary privately, itself or through other persons or bodies, in a manner appropriate to his/her understanding, unless this would be manifestly contrary to the best interests of the child;
  - allow the child to express his or her views;
  - c) give due weight to the views expressed by the child.

Art. 7.–Duty to act speedily

In proceedings affecting a child the judicial authority shall act speedily to avoid any unnecessary delay and procedures shall be available to ensure that its decisions are rapidly enforced. In urgent cases the judicial authority shall have the power, where appropriate, to take decisions which are immediately enforceable.

Art. 8.–Acting on own motion

In proceedings affecting a child the judicial authority shall have the power to act on its own motion in cases determined by internal law where the welfare of a child is in serious danger.

Art. 9.–Appointment of a representative

1. In proceedings affecting a child where, by internal law, the holders of parental responsibilities are precluded from representing the child as a result of a conflict of interest between them and the child, the judicial authority shall have the power to appoint a special representative for the child in those proceedings.

2. Parties shall consider providing that, in proceedings affecting a child, the judicial authority shall have the power to appoint a separate representative, in appropriate cases a lawyer, to represent the child.

C. Role of representatives

Art. 10.– 1. In the case of proceedings before a judicial authority affecting a child the representative shall, unless this would be manifestly contrary to the best interests of the child:

a) provide all relevant information to the child, if the child is considered by internal law as having sufficient understanding;

b) provide explanations to the child if the child is considered by internal law as having sufficient understanding, concerning the possible consequences of compliance with his or her views and the possible consequences of any action by the representative;

c) determine the views of the child and present these views to the judicial authority.

2. Parties shall consider extending the provisions of paragraph 1 to the holders of parental responsibilities.

D. Extension of certain provisions

Art. 11.– Parties shall consider extending the provisions of Articles 3, 4 and 9 to proceedings affecting children before other bodies and to matters affecting children which are not the subject of proceedings.

E. National bodies

Art. 12.– 1. Parties shall encourage, through bodies which perform, inter alia, the functions set out in paragraph 2, the promotion and the exercise of children's rights.

2. The functions are as follows:

a) to make proposals to strengthen the law relating to the exercise of children's rights;

b) to give opinions concerning draft legislation relating to the exercise of children's rights;

c) to provide general information concerning the exercise of children's rights to the media, the public and persons and bodies dealing with questions relating to children;

d) to seek the views of children and provide them with relevant information.

F. Other matters

Art. 13.–Mediation or other processes to resolve disputes

In order to prevent or resolve disputes or to avoid proceedings before a judicial authority affecting children, Parties shall encourage the provision of mediation or other processes to resolve disputes and the use of such processes to reach agreement in appropriate cases to be determined by Parties.

Art. 14.–Legal aid and advice

Where internal law provides for legal aid or advice for the representation of children in proceedings before a judicial authority affecting them, such provisions shall apply in relation to the matters covered by Articles 4 and 9.

Art. 15.–Relations with other international instruments

This Convention shall not restrict the application of any other international instrument which deals with specific issues arising in the context of the protection of children and families, and to which a Party to this Convention is, or becomes, a Party.

Chapter III – Standing Committee

Art. 16.–Establishment and functions of the Standing Committee

1. A Standing Committee is set up for the purposes of this Convention.

2. The Standing Committee shall keep under review problems relating to this Convention. It may, in particular:

a) consider any relevant questions concerning the interpretation or implementation of the Convention. The Standing Committee's conclusions concerning the implementation of the Convention may take the form of a recommendation; recommendations shall be adopted by a three-quarters majority of the votes cast;

b) propose amendments to the Convention and examine those proposed in accordance with Article 20;

c) provide advice and assistance to the national bodies having the functions under paragraph 2 of Article 12 and promote international co-operation between them.

Art. 17.–Composition

1. Each Party may be represented on the Standing Committee by one or more delegates. Each Party shall have one vote.

2. Any State referred to in Article 21, which is not a Party to this Convention, may be represented in the Standing Committee by an observer. The same applies to any other State or to the European Community after having been invited to accede to the Convention in accordance with the provisions of Article 22.

3. Unless a Party has informed the Secretary General of its objection, at least one month before the meeting, the Standing Committee may invite the following to attend as observers at all its meetings or at one meeting or part of a meeting:

–any State not referred to in paragraph 2 above;

–the United Nations Committee on the Rights of the Child;

–the European Community;

–any international governmental body;

–any international non-governmental body with one or more functions mentioned under paragraph 2 of Article 12;

–any national governmental or non-governmental body with one or more functions mentioned under paragraph 2 of Article 12.

4. The Standing Committee may exchange information with relevant organisations dealing with the exercise of children's rights.

Art. 18.– Meetings

1. At the end of the third year following the date of entry into force of this Convention and, on his or her own initiative, at any time after this date, the Secretary General of the Council of Europe shall invite the Standing Committee to meet.

2. Decisions may only be taken in the Standing Committee if at least one-half of the Parties are present.

3. Subject to Articles 16 and 20 the decisions of the Standing Committee shall be taken by a majority of the members present.

4. Subject to the provisions of this Convention the Standing Committee shall draw up its own rules of procedure and the rules of procedure of any working party it may set up to carry out all appropriate tasks under the Convention.

Art. 19.–Reports of the Standing Committee

After each meeting, the Standing Committee shall forward to the Parties and the Committee of Ministers of the Council of Europe a report on its discussions and any decisions taken.

Chapter IV – Amendments to the Convention

Art. 20.–1. Any amendment to the articles of this Convention proposed by a Party or the Standing Committee shall be communicated to the Secretary General of the Council of Europe and forwarded by him or her, at least two months before the next meeting of the Standing Committee, to the member States of the Council of Europe, any signatory, any Party, any State invited to sign this Convention in accordance with the provisions of Article 21 and any State or the European Community invited to accede to it in accordance with the provisions of Article 22.

2. Any amendment proposed in accordance with the provisions of the preceding paragraph shall be examined by the Standing Committee which shall submit the text adopted by a three-quarters majority of the votes cast to the Committee of Ministers for approval. After its approval, this text shall be forwarded to the Parties for acceptance.

3. Any amendment shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of one month after the date on which all Parties have informed the Secretary General that they have accepted it.

Chapter V – Final clauses

Art. 21.–Signature, ratification and entry into force

1. This Convention shall be open for signature by the member States of the Council of Europe and the non-member States which have participated in its elaboration.

2. This Convention is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

3. This Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which three States, including at least two member States of the Council of Europe, have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of the preceding paragraph.

4. In respect of any signatory which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval.

Art. 22.–Non-member States and the European Community

1. After the entry into force of this Convention, the Committee of Ministers of the Council of Europe may, on its own initiative or following a proposal from the Standing Committee and after consultation of the Parties, invite any non-member State of the Council of Europe, which has not participated in the elaboration of the Convention, as well as the European Community to accede to this Convention by a decision taken by the majority provided for in Article 20, sub-paragraph d of the Statute of the Council of Europe, and by the unanimous vote of the representatives of the contracting States entitled to sit on the Committee of Ministers.

2. In respect of any acceding State or the European Community, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Art. 23.–Territorial application

1. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which this Convention shall apply.

2. Any Party may, at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Convention to any other territory specified in the declaration and for whose international relations it is responsible or on whose behalf it is authorised to give undertakings. In respect of such territory the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.

3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Art. 24.–Reservations

Strategy for the Rights of the Child (2016-2021)

Aangenomen door de Raad van Europa in maart 2016

Introduction

1. The Council of Europe protects and promotes human rights, which includes the rights of the child. This document sets the priorities of the Council of Europe in this area for the period 2016 to 2021.

2. This Strategy identifies:

- the Council of Europe's achievements to build upon (chapter I);
- the major challenges for the rights of the child (chapter II);
- five priority areas and actions for meeting those challenges (chapter III);
- working methods to deliver the Strategy (chapter IV).

3. The five priority areas to guarantee the rights of the child are:

1. Equal opportunities for all children
2. Participation of all children
3. A life free from violence for all children
4. Child-friendly justice for all children
5. Rights of the child in the digital environment

4. Children in Council of Europe member States are entitled to enjoy the full range of human rights safeguarded by the European Convention on Human Rights, the United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC) and other international human rights instruments. These include civil, political, economic, social and cultural rights. This Strategy seeks to encompass all these categories of human rights and sets out the Council of Europe's and its member States' commitment to make these rights a reality for all children.

5. The Council of Europe's work on the rights of the child is based on the UNCRC and in particular its four general principles:²⁵

1. Non-discrimination (Article 2). The rights of the child apply to all children without discrimination on any ground. All rights are to be granted without discrimination of any kind, irrespective of the child's or his or her parent's or legal guardian's race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national, ethnic or social origin, property, disability, birth²⁶, sexual orientation, gender identity²⁷, or other status. This Strategy attributes attention to the application of the non-discrimination principle across all five priority areas.

2. Best interests of the child (Article 3). In all actions concerning children, the best interests of the child shall be a primary consideration. The Council of Europe will work on making this principle operational throughout the objectives of this Strategy.²⁸

3. Right to life, survival and development (Article 6). Children have an inherent right to life and to protection from violence and suicide. Development should be interpreted in its broadest sense, embracing the child's physical, mental, spiritual, moral, psychological and social development.

4. The right to be heard (Article 12). Children's participation is one of the five priority areas of the Strategy, but it is also a cross-cutting objective. Involving children in decision-making at individual, family, organisation and policy level in society is key to realising their rights. The Council of Europe is committed to taking a participatory approach to the rights of the child in all dimensions of this Strategy and to support its member States in doing so.

6. The Strategy is the result of a broad consultation with member States, civil society, ombudspersons for children, other international organisations and children.²⁹ This process was guided by the Committee of Experts on the Council of Europe Strategy for the Rights of the Child (DECS-ENF) which met three times from 2014 to 2015. The Strategy was adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 2 March 2016 and launched at a high-level conference in Sofia, Bulgaria, on 5-6 April 2016.

---

²⁵ UN Committee on the Rights of the Child General Comment No. 5 (2003) on General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child

²⁶ UNCRC, Article 2.1.

²⁷ CM/Rec(2010)5 on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity

²⁸ Decision of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the Conclusions of the Conference on the "Best Interests of the Child", Brussels, 9-10 December 2014 at its meeting of 15 April 2015 (DD(2015)266

²⁹ Questionnaires were completed by 39 member States, 34 NGOs and 13 ombudspersons for children. Six international organisations provided written feedback

7. The stakeholders contributing to the Strategy development also considered the views of children. A secondary analysis of over 130 consultations with children in Council of Europe member States was specifically prepared to inform the development of this Strategy.³⁰ The results of this analysis will remain a reference document in the course of the Strategy implementation. Some member States also directly consulted children at national level on their contribution to the Strategy.

8. The beneficiaries of the priority areas and actions outlined in this Strategy and its Annex are children, i.e. persons under the age of 18 living in the 47 Council of Europe member States. The action of the Council of Europe as an intergovernmental organisation, however, is mediated through the governments of its member States, which are driving its implementation along with other stakeholders, such as civil society and ombudspersons for children.

9. The duration of this Strategy is six years. A mid-term evaluation with the possibility for adjustments will be carried out after three years under the guidance of member States and other relevant stakeholders.

I. The Council of Europe and the rights of the child: achievements to build upon

10. In its almost 10 years of existence since 2006, the programme “Building a Europe for and with Children” has striven to protect and promote the rights of the child in Council of Europe member States. Among many others, the following results have been achieved:³¹

- Legislative and policy change to improve the protection of children’s rights has been brought about through a comprehensive set of two binding and 18 non-binding standards on children’s rights elaborated by member States and adopted by the Committee of Ministers.³² These conventions, recommendations and guidelines advance the implementation of the UN Convention on the Rights of the Child at European level.
- The knowledge base on progress and challenges in the implementation of the rights of the child under the relevant Council of Europe conventions has been broadened through reliable data collected by at least eight monitoring and other mechanisms of the Council of Europe.³³
- Member States have received support, upon request, in implementing children’s rights through more than 160 activities in 28 co-operation projects³⁴ implemented by the Council of Europe, as well as through numerous bilateral activities within the Council of Europe Programme and Budget. More than 200 activities on children’s rights involving all 47 member States were organised under the previous Strategy, from 2012 to 2015.
- Transversal and flexible working methods have been established with member States through the Network of National Co-ordinators on Children’s Rights and, in 2014 and 2015, the Committee of Experts on the Council of Europe Strategy for the Rights of the Child.
- Children’s views have been sought and taken into account in the development of recommendations of the Committee of Ministers on children’s rights³⁵ and communication tools targeted at children.
- Strong partnerships with other international organisations and non-governmental organisations have been developed and have placed the Council of Europe as a key driver of children’s rights at European and international levels.
- Children, parents, professionals and policy makers were made more aware of the rights of the child through accessible tools, attractive audio-visual material and innovative campaigns produced by the Council of Europe such as the ONE in FIVE Campaign to stop sexual violence against children³⁶

³⁰ Council of Europe (2015), Challenges to children’s rights today: What do children think? A desktop study on children’s views and priorities to inform the Council of Europe Strategy for the Rights of the Child

³¹ See the Implementation Report on the Strategy 2012-2015 (CM(2015)174).

³² European Convention on the Adoption of Children (revised) (CETS No. 202; 2008/2011); Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (Lanzarote Convention) (CETS No. 201; 2007/2010). For a list of all binding and non-binding Council of Europe standards protecting children’s rights, see www.coe.int/children

³³ European Committee of Social Rights (ECSR); Committee of the Parties to the Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (Lanzarote Committee); Committee for the Prevention of Torture (CPT); European Commission against Racism and Intolerance (ECRI); Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (ACFC); Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (GRETA); European Commission for Democracy through Law (Venice Commission); Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (ECRML).

³⁴ From 2006 to mid-2015, children’s rights were addressed in 11 Joint Programmes with the European Union and 17 co-operation projects financed by Voluntary Contributions

³⁵ For instance, the Guidelines on child-friendly justice adopted by the Committee of Ministers in 2010 take into consideration the conclusions from approx. 3,800 children in 25 member States. Children’s views were also taken into account in the drafting process of the Guidelines on child-friendly health, the Recommendation on child-friendly social services, and the Recommendation on participation of children and young people under the age of 18.

³⁶ For instance, the TV spot and children’s book “Kiko and the Hand” were created within the framework of the ONE in FIVE Campaign targeting young children and their parents (www.underwearrule.org).

- Children's rights have been mainstreamed across the organisation with the effect that 35 sectors and policy fields of the Council of Europe contributed to the implementation of the 2012-2015 Strategy for the Rights of the Child.

II. Are we there yet? Challenges for children's rights today and tomorrow

11. The UNCRRC brought about a paradigm shift in the way in which society should view children, namely as true subjects of rights and agents of change. 25 years after the entry into force of the UNCRRC (1990), however, this idea is still challenged. Despite the progress achieved, children's rights are violated on a daily basis. There are still gaps in children's legal protection, and even more between law and practice. Strong political commitment paired with the allocation of sufficient resources and a broad societal awareness of the rights of the child are needed to ensure that children are seen and treated as full rights-holders. Based on children's own views as well as information received from member States, civil society and ombudspersons for children, this chapter gives an overview of the most compelling challenges for children's rights over the coming years.

1. POVERTY, INEQUALITY AND EXCLUSION

12. The economic crisis has deeply affected children. Out of the 32 Council of Europe member States monitored in a UNICEF report, child poverty increased in 20 countries and decreased in only 12.³⁷ According to Eurostat, children are the age group at the highest risk of poverty or social exclusion. Children living in poverty reportedly are feeling excluded and stigmatised.³⁸ They are less likely than their better-off peers to do well in school, enjoy good health and realise their full potential later in life.³⁹ With cycles of poverty lasting through generations, Europe risks producing a "lost generation" of disillusioned young people, with potentially grave consequences for cohesive societies and political stability.⁴⁰ High levels of unemployment and cutbacks in public welfare may lead to increasing levels of stress amongst affected families, which create new risk factors of violence and neglect.⁴¹

13. A large number of children across Europe feel excluded and identify discrimination as a key rights issue to be dealt with.⁴² Not being able to enjoy education, play and share leisure time with others, or being bullied because of one's ethnic origin, sexual orientation or other status, are all marking experiences for children that leave traces throughout their lives. From a human rights perspective, the quality of a society is measured by how it is treating its most vulnerable and marginalised groups. These include several groups of children, such as children with disabilities, children without parental care, children from minorities including Roma⁴³ children, children on the move or otherwise affected by migration, children deprived of liberty, children living and/or working on the streets and children of imprisoned parents.

2. VIOLENCE

14. Violence is a primary concern expressed by children.⁴⁴ Violence against children constitutes a violation of the rights of the child, compromises children's social development and affects the enjoyment of their other rights.⁴⁵ Violence often has devastating short- and long-term mental and physical health consequences, at times persisting across generations. Beyond the impact on individual victims, research by non-governmental organisations indicates that violence is associated with far-reaching costs for society.⁴⁶ Ending all forms of violence against children is therefore a legal, ethical and economic imperative.

15. Despite significant advances in addressing violence against children, progress is still too slow and fragmented. The risk of violence against children, especially girls, remains present in every setting, including in the digital

³⁷ UNICEF Office of Research (2014), *Children of the Recession: The impact of the economic crisis on child well-being in rich countries*, Innocenti Report Card 12.

³⁸ Council of Europe (2015), *Challenges to children's rights today: What do children think?*, chapter 10.

³⁹ European Commission Recommendation "Investing in children: breaking the cycle of disadvantage", 2013.

⁴⁰ See Parliamentary Assembly Resolution 1885(2012) "The young generation sacrificed: social, economic and political implications of the financial crisis".

⁴¹ Child Helpline International (2013), *Voices of young Europe RWD*.

⁴² Council of Europe (2015), *Challenges to children's rights today: What do children think?*, chapter 8.

⁴³ The terms "Roma and Travellers" are being used at the Council of Europe to encompass the wide diversity of the groups covered by the work of the Council of Europe in this field: on the one hand a) Roma, Sinti/Manush, Calé, Kaale, Romanichals, Boyash/Rudari; b) Balkan Egyptians (Egyptians and Ashkali); c) Eastern groups (Dom, Lom and Abdal); and, on the other hand, groups such as Travellers, Yenish, and the populations designated under the administrative term "Gens du voyage", as well as persons who identify themselves as Gypsies.

⁴⁴ *Ibid.*, chapter 4.

⁴⁵ See UN Committee on the Rights of the Child General Comment No. 13 (2011) on the right of the child to freedom from all forms of violence, according to which "violence" is understood to include all forms of physical or mental violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation, including sexual abuse.

⁴⁶ Overseas Development Institute and Child Focus Alliance (2014), *The costs and economic impact of violence against children*.

environment and in places where children should be safest – in schools, in all forms of care, in justice institutions, during leisure activities, sports and in the home. Progress is hampered by insufficient investment in violence prevention, fragmented and poorly enforced national policies, scarce data and research, as well as insufficient attention to child-sensitive mechanisms for counselling, reporting, recovery and reintegration.

16. Violence against children in conflicts is an unacceptable reality in Europe. Even once a conflict ends, children will remain traumatized by what they were obliged to experience and witness. Building and re-building trust among the young generation is an important task to tackle.

3. A JUSTICE SYSTEM MADE FOR ADULTS

17. European judicial systems are still insufficiently adapted to the specific needs of children. Research demonstrates that the rights of children to be heard, to be informed, to be protected, and not to be discriminated, are not always fulfilled in practice.⁴⁷ Children in conflict and in contact with the law all have specific rights to which the justice system frequently does not respond to adequately. Restriction of liberty of children is not, contrary to UNCRC requirements, considered only as a last resort and for the shortest possible period of time. Administrative detention of migrant and other children and conditions of deprivation of liberty pose serious challenges to the realisation of their rights.

18. The case law of the European Court of Human Rights and the European Committee of Social Rights illustrates the many situations in which children's rights are at stake. In recent years, the Court has found a range of violations of the European Convention on Human Rights with respect to children, for instance of Article 8 (Right to respect for private and family life), Article 9 (Freedom of thought, conscience and religion), and Article 14 (Prohibition of discrimination).⁴⁸ The European Committee of Social Rights has also found several States in breach of the European Social Charter, including for not having prohibited corporal punishment in a sufficiently precise and binding manner.

4. CHALLENGES FOR FAMILIES AND PARENTS

19. The family, whatever its form, is the fundamental unit of society and the natural environment for the growth and well-being of children. Children enormously value relationships with their parents and siblings.⁴⁹ Families can, however, be confronted with numerous challenges: the economic crisis has exposed many families to unemployment and insecurity about the future. Reconciling work and family life remains difficult for many parents and in particular for single parents, who are mostly women. Violence experienced and witnessed by children can take place within a family context. An increasing number of families are affected by migration. New information and communication technologies add an entirely new dimension to parenting. Many parents lack support in fulfilling their role in raising their children and guaranteeing their rights.

5. RACISM HATE AND RADICALISATION

20. The recent economic crisis has deeply affected social cohesion in many member States, which may eventually threaten both the rule of law and democracy.⁵⁰ The European Commission against Racism and Intolerance (ECRI) speaks of "scapegoating" and notes an increase in hate speech against vulnerable groups and in racist violence. Radicalisation of children and youth is another issue of concern that calls for more investments into education for tolerance and intercultural dialogue.⁵¹ There are cases in which children from European countries are being recruited by extremist groups. Responses will need to be found to prevent this, but also to re-integrate minors who have been abroad to join extremist groups and have returned.

6. GROWING UP IN A DIGITAL WORLD

21. Whether it is through computers, gaming consoles, tablets or smartphones, the digital world exposes children to a wealth of opportunities. Access to the Internet and to digital literacy is gradually being considered as dimensions of the rights of the child to freedom of expression, to participation and to education. Yet the digital environment also exposes children to harmful content and its effects, privacy and data protection issues and other risks, including online sexual abuse and excessive exposure to sexualised images. In some cases, such as cyber-bullying and self-exposure, children's own conduct online may harm others and represent a risk to them. Parents and teachers struggle to keep up with technological developments so that a generation divide has become increasingly apparent.⁵²

⁴⁷ EU Agency for Fundamental Rights (FRA) (2015), Child-friendly justice – Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU member States.

⁴⁸ European Court of Human Rights, Factsheet Children's Rights, March 2015.

⁴⁹ Council of Europe (2015), Challenges to children's rights today: What do children think?, chapter 11.

⁵⁰ Council of Europe (2015), State of Democracy, Human Rights and the Rule of Law in Europe. Report by the Secretary General of the Council of Europe.

⁵¹ Declaration of the Committee of Ministers of the Council of Europe: "United around our principles against violent extremism and radicalisation leading to terrorism", Brussels, 19 May 2015

⁵² EU Kids Online (2014), EU Kids Online: findings, methods, recommendations

7. MIGRATION

22. Children on the move and otherwise affected by migration are one of the most vulnerable groups in Europe today.⁵³ In some countries, they face limited access to justice, education, social and health services. While unaccompanied children face a particularly precarious situation⁵⁴, migrant children at large even when accompanied by parents often suffer persistent violations of their human rights. The principle of the best interests of the child is too often neglected in asylum and immigration procedures. The use of detention instead of child welfare protection, failures in appointing effective guardianship, family separation and demeaning age assessment procedures are emblematic of the different ways in which migrant children fall through loopholes in child protection frameworks. They are also at high risk of trafficking⁵⁵ and exploitation. Children left behind when their parents migrate, as well as stateless children are likewise at a heightened risk of finding their rights violated.

III. Priority areas

23. To address the issues outlined above, five priority areas have been identified. This chapter describes these areas, which are all anchored in the UNCRC, the European Convention on Human Rights, the European Social Charter, and other Council of Europe standards protecting the rights of the child.

24. Figures at the end of each chapter summarize for each priority area the expected impact at beneficiary level (children), outcome at the level of member States and other stakeholders, and a non-exhaustive selection of outputs produced by the Council of Europe. Given the normative character of the Council of Europe's mandate, the Council of Europe's performance will mainly be evaluated at output and outcome level, though efforts will be made to also generate evidence on impact.⁵⁶

25. In the framework of a pilot project on risk management within the organisation,⁵⁷ a certain number of risk factors that could negatively affect the achievements of outcomes as well as mitigating actions were identified. The described risk factors are not exhaustive and will be elaborated in more detail during the inception phase of the Strategy implementation. Insufficient financial and human resources as well as lack of political commitment are general risk factors that apply to all priority areas.

1. EQUAL OPPORTUNITIES FOR ALL CHILDREN

26. The UNCRC recognises the right of every child to a standard of living adequate for the child's physical, mental, spiritual, moral and social development. The European Social Charter guarantees children's rights to appropriate social, legal and economic protection. In line with the UNCRC and the European Social Charter, families should be afforded all necessary protection and assistance in order to fulfil their crucially important role.

1.1. Guaranteeing children's social rights

27. The Council of Europe will promote the European Social Charter as a key set of minimum standards safeguarding the rights of families and children, which is particularly relevant in times of economic austerity.⁵⁸ Special attention will be given to the follow-up of the conclusions and decisions of the European Committee of Social Rights on provisions relevant to children's rights.⁵⁹

28. Child poverty and social exclusion can most effectively be addressed through child protection systems that carefully integrate preventive measures, family support, early childhood education and care⁶⁰, social services, education and housing policies. Member States will therefore be encouraged to follow and implement the Committee of Ministers Recommendations on child-friendly social services⁶¹, on child-friendly healthcare⁶², on the access of young people from disadvantaged neighbourhoods to social rights⁶³, and the Recommendation of the

⁵³ See SG/Inf(2015)33, Migration challenges for Europe: need for collective action.

⁵⁴ See UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), Safe and Sound: what States can do to ensure respect for the best interests of unaccompanied and separated children in Europe, 2014.

⁵⁵ See Council of Europe Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (2015), 4th General Report

⁵⁶ See United Nations Evaluation Group (2013), Handbook for Conducting Evaluations of Normative Work in the UN System

⁵⁷ See Financial regulations and supplementary provisions of the Council of Europe, adopted by the Committee of Ministers on 29 June 2011 and amended on 19-20 November 2013

⁵⁸ Parliamentary Assembly Resolution 1995(2014) "Ending child poverty in Europe"

⁵⁹ See in particular Article 7 (right of children and young persons to protection), Article 11 (right to protection of health), Article 16 (right of the family to social, legal and economic protection), Article 17 (right of children and young persons to social, legal and economic protection), Article 30 (Right to protection from poverty and social exclusion) and Article 31 (right to housing).

⁶⁰ See CM/Rec(2002)8 on child day-care

⁶¹ CM/Rec(2011)12.

⁶² Guidelines on child-friendly healthcare, adopted by the Committee of Ministers on 21 September 2011

⁶³ CM/Rec(2015)3.

Congress of Local and Regional Authorities on the social reintegration of children living and/or working on the streets⁶⁴. They may also take into consideration the European Commission Recommendation “Investing in children: breaking the cycle of disadvantage”⁶⁵ and its work on integrated child protection mechanisms⁶⁶. With a view to guaranteeing the best interests of the child in all measures affecting them⁶⁷, member States will also be supported in introducing and enhancing the quality and effect of child impact assessments.

1.2. Countering discrimination

29. The right to non-discrimination (see chapter I) is guaranteed by the European Convention on Human Rights and the UNCRC, of which it is also a general principle.

30. The Council of Europe will continue to protect the rights of children with disabilities based on the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UNCRPD) and the Council of Europe Recommendations on ensuring full inclusion of children and young persons with disabilities into society⁶⁸ and on deinstitutionalisation and community living of children with disabilities⁶⁹. Participatory research will be undertaken on the specific opportunities and risks for children with disabilities in the digital environment.

31. In line with Committee of Ministers Recommendation on the rights of children living in residential institutions⁷⁰ and the UN Guidelines on the Rights of Children in Alternative Care, the Council of Europe will also pay specific attention to the situation of children in all forms of alternative care and provide guidance to professionals in this field in implementing a child-rights based and participatory approach to their work. Where large residential care facilities (institutions) remain, the Council of Europe will promote the deinstitutionalisation of care of children, in particular of children under the age of three.

32. The rights of children on the move or otherwise affected by migration will be protected and promoted by various Council of Europe bodies, including the Council of Europe Commissioner for Human Rights. Member States will be supported in upholding their human rights obligations in line with the case-law of the European Court of Human Rights, the conclusions of the European Committee on Social Rights (ECSR), and of the Committee for the Prevention of Torture (CPT), the Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (GRETA) as well as the European Commission against Racism and Intolerance (ECRI). Furthermore, the Council of Europe will guide member States in taking a co-ordinated child rights based approach, bearing in mind also the Recommendations on life projects for unaccompanied migration minors⁷¹, on strengthening the integration of children of migrants and of immigrant background⁷², and on the nationality of children.⁷³

Special attention will be paid to the situation of unaccompanied migrant children and to the link between migration and trafficking of children. The Parliamentary Assembly of the Council of Europe will continue to support the Campaign to End Immigration Detention of Children.⁷⁴

33. The Council of Europe will continue to protect and promote the rights of children from minorities, in particular through the work of the Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities (ACFC) and the Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages (ECRML). Through the latter, the Council of Europe will particularly protect and promote the rights of children from traditional ethnic or national minorities regarding the use of their language in private and public life and at school.

34. Action will be undertaken in particular to evaluate the effective implementation of Roma children's rights, to address the issue of early/child marriage, to strengthen access of Roma children and in particular girls and children with disabilities to inclusive education, to make full use of trained Roma mediators and assistants under ROMED,⁷⁵

⁶⁴ Recommendation 253 (2008) of the Council of Europe Congress of Local and Regional Authorities

⁶⁵ European Commission Recommendation “Investing in children: breaking the cycle of disadvantage”, 2013

⁶⁶ See European Commission (2015), 9th European Forum on the rights of the child, Reflection Paper, Coordination and cooperation in integrated child protection systems

⁶⁷ UN Committee on the Rights of the Child General Comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration

⁶⁸ CM/Rec(2013)2

⁶⁹ CM/Rec(2010)2

⁷⁰ CM/Rec(2005)5

⁷¹ CM/Rec(2007)9

⁷² CM/Rec(2008)4

⁷³ CM/Rec(2009)13

⁷⁴ See <http://website-pace.net/web/apce/children-in-detention>.

⁷⁵ ROMED is a Joint Programme by the Council of Europe and the European Union aiming to train Roma mediators around Europe. See www.coe-romed.org

as well as to fight stereotypes against Roma children through developing a child-friendly version of the Dosta! campaign.⁷⁶

35. To fight discrimination on the grounds of gender and promote equality between girls and boys, the Council of Europe will continue to address stereotypes and sexism, notably in media⁷⁷ and education⁷⁸, as well as oversexualisation.

36. Based on Recommendation CM/Rec(2010)5 on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation or gender identity, the Council of Europe will undertake research on the situation of LGBT and intersex children as regards the realisation of their rights.

2. PARTICIPATON FOR ALL CHILDREN

37. Children have the right to be heard and participate in decisions affecting them, both as individuals and as a group. Indeed everyone has the right to freedom of expression, as guaranteed under Article 10 of the European Convention on Human Rights. The UNCRC grants children the right to express their views freely in all matters affecting them and to have their views given due weight in accordance with their age and maturity.⁷⁹

2.1. Promoting children's right to participate

38. The Council of Europe will provide guidance on how to embed child participation in practice in a systematic manner and in all contexts relevant for children. Based on the Recommendation on the participation of children and young people under the age of 18⁸⁰, it will support member States in using the Council of Europe's Child Participation Assessment Tool as one means to measure progress towards fulfilling the rights of children to participate in matters concerning them. Action will be undertaken to facilitate exchange of experiences on rights-based child participation⁸¹ in co-operation with the Council of Europe youth sector, child and youth organisations, ombudspersons for children and child advisory bodies and based on the principles of independence, representation, competence, information and continuity.

2.2. Reaching out to children

39. The Council of Europe will continue to involve children and give due respect to their views in the development, implementation and evaluation of its child-related standards, policies and activities, respecting the above-mentioned principles. In doing so, special emphasis will be given to the participation of children in vulnerable situations, such as children with disabilities, children living in poverty, children in care, Roma children, children on the move or otherwise affected by migration, and children from minorities. Efforts will be reinforced to reach out to children and those who care for and work with them through websites, applications, social media, games, publications and other child-friendly tools.

2.3. Strengthening participation in and through schools

40. The Council of Europe will strengthen the opportunities for children's participation in the school setting and the democratic governance of schools by supporting the development of citizenship and human rights education in its member States, in the framework of the implementation of the Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education.⁸² Children's participation in the 2nd review of the implementation of the Charter will be facilitated. Peer-to-peer learning among the member States will be supported through the pilot projects scheme "Human Rights and Democracy in Action" jointly funded by the European Union and the Council of Europe.⁸³

3. A LIFE FREE FROM VIOLENCE FOR ALL CHILDREN

41. The UNCRC requires States to take all appropriate legislative, administrative, social and educational measures to protect children from all forms of physical or mental violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation, including sexual abuse. The European Convention on Human Rights, the European Social Charter and other Council of Europe treaties guarantee children's right to protection from harm and violence.

42. In its efforts to address violence against children, the Council of Europe will continue to act as a regional driver of initiatives to promote the implementation of the recommendations of the UN Secretary General's Study on Violence against Children and to support the mandate of the Special Representative of the UN Secretary-General on Violence against Children.

⁷⁶ See www.dosta.org

⁷⁷ CM/Rec(2013)1 on gender equality and media

⁷⁸ CM/Rec(2007)13 on gender mainstreaming in education

⁷⁹ See UN Committee on the Rights of the Child General Comment No. 12 (2009) on the right of the child to be heard

⁸⁰ CM/Rec(2012)2

⁸¹ See European Commission (2015), Evaluation of legislation, policy and practice on child participation in the EU

⁸² CM/Rec(2010)7

⁸³ Subject to the financial contribution from the European Commission.

3.1. Promoting an integrated approach to protection from violence

43. Addressing violence against children calls for an integrated and strategic approach. The Council of Europe will contribute to the elimination of violence against children in all settings and in particular in the fields of education, media, justice, equality, family, migration, alternative care, and children with disabilities. The Council of Europe will support member States in implementing the Committee of Ministers Recommendation on integrated national strategies for the protection of children from violence.⁸⁴ The Recommendation contains guidance for the development of solid legal, policy and institutional frameworks, the promotion of a culture of respect for the rights of the child, the establishment of child-friendly mechanisms and services and the adoption of a national research agenda to prevent, address and respond to all forms of violence against children.

The Council of Europe will act as a clearing house providing access to existing national strategies in this field and providing a platform for peer-to-peer support in their development, implementation and review, including on data collection, at national, regional and local levels.

3.2. Combating sexual exploitation and sexual abuse

44. The Council of Europe will promote, monitor and support the implementation of the Council of Europe treaties aiming at preventing and addressing the various forms of sexual violence against children. Effort will in particular aim at achieving ratification of the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (Lanzarote Convention) by all member States, ensuring its effective implementation through the monitoring work of the Committee of the Parties to the Lanzarote Convention, as well as its role as a platform for capacity building and collection of good practices.

45. A European Day on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse will be celebrated on 18 November each year. The day will be dedicated to raise awareness of this scourge, share good practices, and to promote the ratification and implementation of the Lanzarote Convention. Taking into consideration the work of its Network to stop sexual violence against children in the framework of the ONE in FIVE Campaign, the Parliamentary Assembly will continue promoting the ratification and implementation of the Lanzarote Convention, and will co-operate to make the European Day a success.

46. The Council of Europe will also support the mandate of the UN Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography.

3.3. Eliminating corporal punishment

47. The Council of Europe will continue to promote the effective elimination of corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment of children in all settings, including within the home. It will identify particular challenges in the path to universal prohibition and elimination of corporal punishment and how these may be overcome. Member States will be supported in legal reform to achieve a full ban and in attaining higher collective awareness about children's right to equal protection from assault, the dangers of violent punishment, as well as in promoting non-violent discipline and positive upbringing in line with the Recommendation on policy to support positive parenting.⁸⁵

3.4. Protecting children from violence in various settings and forms

48. The Council of Europe will continue to address the issue of violence in schools, notably on the basis of the Council of Europe Charter on Education for Citizenship and Human Rights Education. Pursuing a transversal approach, the Council of Europe will support strengthening the role of education in preventing specific forms of violence such as bullying in schools, homophobic bullying, cyber-bullying, and violence linked to radicalisation. The Council of Europe will support awareness-raising actions and campaigns on democratic citizenship and human rights education based on educational materials, such as the video clip "Beat Bullying" and the publication "Human Rights and Democracy Start with Us: Charter for All".

49. The Council of Europe will encourage all its member States to sign, ratify and implement effectively the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention), in particular through the work of the Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO), with a view to protecting girls from gender-based violence, preventing, prosecuting and eliminating such violence, as well as to apply the convention to all child victims of domestic violence.

50. The Council of Europe will support member States in fulfilling their obligations under the Convention on Action against Trafficking in Human Beings, in particular through the Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings (GRETA).

---

⁸⁴ CM/Rec(2009)10

⁸⁵ CM/Rec(2006)19

51. The Enlarged Partial Agreement on Sport of the Council of Europe (EPAS) will continue to promote a healthy and safe sports environment for children, including through the project Pro Safe Sports (PSS)⁸⁶ and a toolkit providing guidance and training to sport administrators and coaches on physical, psychological and social well-being in sports. It will also monitor and promote the implementation of the Recommendation on the protection of child and young athletes from dangers associated with migration⁸⁷.

4. CHILD-FRIENDLY JUSTICE FOR ALL CHILDREN

52. According to the UNCRC, children shall be provided the opportunity to be heard in any judicial and administrative proceedings affecting them and to access competent, independent and impartial complaints mechanisms when their rights are breached. Furthermore, States Parties to the UNCRC recognise the right of every child in conflict with the law to be treated in a manner consistent with the promotion of the child's sense of dignity, and taking into account the child's age and the objective of his or her reintegration into society. In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration.

4.1. Promoting child-friendly justice

53. The Council of Europe will promote the implementation of the Council of Europe Guidelines on childfriendly justice⁸⁸ by supporting member States in strengthening access to, treatment in and participation of children in civil, administrative and criminal justice proceedings. This will include a range of actions implemented by the European Committee on Legal Co-operation (CDCJ), the Programme on Human Rights Education for Legal Professionals (HELP) and other relevant bodies. In doing so, the Council will continue to work closely with the European Commission, the EU Fundamental Rights Agency, as well as UNICEF CEE/CIS and the Council of Baltic Sea States (CBSS). Action will also be taken to support member States to ratify and implement the Third Optional Protocol to the UNCRC on a Communications Procedure.

4.2. Protecting children in the context of deprivation of liberty

54. Under the UNCRC, deprivation of liberty must be used as a measure of last resort and for the shortest appropriate period of time. Council of Europe member States will be supported in avoiding and preventing deprivation of liberty and criminalization of children through measures such as extension of diversion and preparation for reintegration. Material conditions and detention regimes should be improved in line with Council of Europe standards. Support will be provided to member States in implementing the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures.⁸⁹ The Council of Europe will promote the implementation of the Standards of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT)⁹⁰ regarding the protection of children deprived of liberty from ill-treatment and violence, follow-up to the recommendations of the report on violence in institutions for juvenile offenders⁹¹, and develop practical guidance for monitoring places of deprivation of liberty for children. It will consider addressing the situation of children whose parents are detained. The Council of Europe is ready to support, as appropriate and within its mandate, the UN Global Study on Children Deprived of Liberty,⁹² notably as far as the European region is concerned.

4.3. Children's rights in the family

55. The Council of Europe will promote the implementation of its standards on family law, including the European Convention on the Adoption of Children (Revised), and the Committee of Ministers Recommendations on family mediation⁹³, on policy to support positive parenting⁹⁴, and on preventing and resolving disputes on child relocation⁹⁵. The Council of Europe will undertake action on the best interests of the child in the context of new family forms and bioethics, especially with reference to surrogacy and donor-assisted human reproduction. Particular attention will be paid to the assessment process of the best interests of the child in family matters. It shall be explored how member States could put into place laws, regulations and procedures which ensure that the best

⁸⁶ See <http://pjp-eu.coe.int/en/web/pss>

⁸⁷ CM/Rec(2012)10

⁸⁸ Guidelines on child friendly justice adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 17 November 2010. See also Parliamentary Assembly Resolution 2010(2014) "Child-friendly juvenile justice: from rhetoric to reality", and the orientations on promoting and supporting the implementing of the Guidelines on child-friendly justice by the European Committee on Legal Co-operation (CDCJ(2014)15)

⁸⁹ CM/Rec(2008)11

⁹⁰ CPT/Inf/E (2002) 1 - Rev. 2015

⁹¹ European Committee on Crime Problems, PCCP (2014), Report on Violence in Institutions for Juvenile Offenders

⁹² See UN General Assembly Resolution A/C.3/69/L.24/Rev.1, paragraph 51.d

⁹³ Rec(98)1.

⁹⁴ CM/Rec(2006)19. See also Recommendation Rec(98)8 on children's participation in family and social life

⁹⁵ CM/Rec(2015)4

interests of the child are a primary consideration in removal from parental care, placement and reunification decisions.⁹⁶

5. RIGHTS OF THE CHILD IN THE DIGITAL ENVIRONMENT

56. New Information and Communication Technologies (ICT) affect children's enjoyment of a significant number of fundamental rights guaranteed by the UNCRC, the European Convention on Human Rights and the European Social Charter. According to recommendations issued by the UN Committee on the Rights of the Child, all children should be able to safely access ICTs and digital media, and be empowered to fully participate, express themselves, seek information and enjoy all the rights enshrined in the UNCRC and its Optional Protocols without discrimination of any kind.⁹⁷

57. The digital world offers children boundless learning and connectivity opportunities as well as challenges of real concern which must be tackled by member States in an integrated manner and in line with the Council of Europe Internet Governance Strategy 2016-2021.⁹⁸ The Council of Europe will provide guidance and support to member States in ensuring children's participation, protection and provision rights in the digital environment.

5.1. Participation of children in the digital environment

58. The Council of Europe will promote and protect children's rights to non-discrimination, access to information, freedom of expression and participation in the digital environment in co-operation with other stakeholders active in this field.⁹⁹ Smartphone and tablet applications and other communication tools will be created and disseminated to empower children, parents and educators in making full and safe use of the potential of ICT and digital media. Particular attention will be paid to empowering children in vulnerable situations, such as children with disabilities. Drawing on the Recommendation on policy to support positive parenting and other relevant standards, guidance will be developed on rights-based parenting in the digital age. Guidance for member States will be developed on an integrated approach to children's rights in the digital environment.

5.2. Protection of children in the digital environment

59. Council of Europe conventions provide a solid basis for the protection of children from potential risks to their safety, security and privacy in the digital environment. The Council of Europe will promote, monitor and support the implementation of the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, the Convention on Cybercrime and its Additional Protocol, and the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence, the Convention on Action against Trafficking in Human Beings, as well as the relevant Recommendations by the Committee of Ministers.¹⁰⁰

5.3. Provision for children in the digital environment

60. ICT and digital media have added a new dimension to children's right to education. To promote the creative, critical and safe use of the Internet the Council of Europe will launch a pan-European project on digital citizenship education, building on the achievements of the programme on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education and the results of the project on Competences for Democratic Culture. Based on multi-stakeholder consultations and exchanges of good practice, policy guidelines and a set of descriptors for digital citizenship competence will be developed and made available to member States for use in the school setting.

61. Internet and the social media are widely used to advocate hate speech, radicalisation and terrorism among young people. As a response, the Council of Europe will continue the "No Hate Speech" campaign and invest in a set of measures in the educational field and on the Internet as set out in the Action Plan "The fight against violent extremism and radicalisation leading to terrorism" adopted by the Committee of Ministers on 19 May 2015.¹⁰¹

IV. Delivering the strategy

62. The Council of Europe intends to deliver this Strategy through a continued focus on implementation of existing standards, partnerships, communication and evaluation.

⁹⁶ See Parliamentary Assembly Resolution 2049 (2015) on "Social services in Europe: legislation and practice of the removal of children from their families in Council of Europe member States"

⁹⁷ UN Committee on the Rights of the Child, Report of the 2014 Day of General Discussion "Digital media and children's rights", May 2015

⁹⁸ Currently under consideration by the Committee of Ministers

⁹⁹ See CM/Rec(2014)6 on a Guide to human rights for Internet users

¹⁰⁰ See for example CM/Rec(2009)5 on measures to protect children against harmful content and behaviour and to promote their active participation in the new information and communications environment

¹⁰¹ CM(2015)74 final

1. MAKING THE STANDARDS WORK FOR CHILDREN

63. To make the objectives set out in this Strategy a reality for children, the Council of Europe will concentrate its resources on the implementation of existing standards. Increased efforts will be put into co-operation activities wherever a need is expressed by a member State and resources are made available, for instance through voluntary contributions by member States or joint programmes. Children's rights issues will be mainstreamed into relevant co-operation projects and activities of other sectors of the Council of Europe.

64. Based on the achievements under the previous Strategy, the rights of the child will continue to be addressed in the Council of Europe's thematic and country-based monitoring of conventions. The focus will be on giving visibility and support to member States in following up the findings of monitoring mechanisms concerning children's rights. This will be achieved, *inter alia*, through a more systematic co-operation with the UN Committee on the Rights of the Child.

65. Given the existence of a wide spectrum of up-to-date Council of Europe legal standards on the rights of the child, the development of any new standards will be subject to a thorough assessment of needs and feasibility. Children's rights will continue to be mainstreamed into all relevant new conventions and Recommendations developed by the Council of Europe.

2. INVOLVING ALL RELEVANT STAKEHOLDERS

66. The implementation of this Strategy depends on many actors: member States, international organisations, civil society, ombudspersons for children, academic networks, the private sector and children themselves.

67. The implementation of this Strategy will be guided and evaluated, by an ad-hoc committee on the rights of the child answerable to the Committee of Ministers of the Council of Europe. The committee will be composed of representatives of all 47 member States of the Council of Europe and other relevant stakeholders.¹⁰²

68. Based on a Joint Declaration by the Secretary General of the Council of Europe and the Executive Director of UNICEF of 2007, both organisations seek to further reinforce their co-operation to maximise synergies between their programmes, including through increasing co-ordination and exploring possible regional cooperation in key priority areas and country-level co-operation, as appropriate. The Special Representative of the UN Secretary-General on Violence against Children, the UN Special Rapporteur on the sale of children, child prostitution and child pornography, the Office of the UN High Commissioner on Human Rights and the Office of the UN High Commissioner on Refugees (UNHCR), are other valuable partners in this respect.

69. Through the priorities set out in this Strategy, the Council of Europe aims at contributing to the ratification and implementation of the Optional Protocols to the Convention on the Rights of the Child on the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography and on a Communications Procedure, as well as to the implementation of the UN 2030 Agenda for Sustainable Development¹⁰³ with its specific experiences and capacities.

70. Furthermore, the Council of Europe will continue its close co-operation with the European Union, in particular the European Commission and the Fundamental Rights Agency, which are key partners in promoting the implementation of Council of Europe standards. Possibilities to strengthen this co-operation even further will be explored. The Council of Europe will also continue to co-operate closely with the Council of Baltic Sea States (CBSS) and the International Organisation of La Francophonie (OIF).

71. Ombudspersons for Children and their European Network (ENOC), as well as international and national NGOs are important implementing partners for the Council of Europe. Ways to increase transparency and efficiency of co-operating with civil society will be further explored.

72. The Parliamentary Assembly of the Council of Europe, the Congress of Local and Regional Authorities, the Council of Europe Conference of INGOs, and the Council of Europe Commissioner for Human Rights will be crucial partners in achieving the objectives of the Strategy through their own mandates and priorities. Furthermore, all relevant steering, expert committees and monitoring bodies will play an important role in implementing this Strategy. The Council of Europe Development Bank can provide loans to its member countries to co-finance infrastructure projects that benefit children.

73. The Council of Europe's work on the rights of the child will continue to be co-ordinated by the Children's Rights Division within the Directorate General of Democracy. The Inter-Secretariat Task Force on Children's Rights will facilitate this task.

¹⁰² The terms of reference of this committee will be presented, together with this Strategy, to the Committee of Ministers and are subject to its approval

¹⁰³ UNGA A/Res/70/1 of 25 September 2015, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development

3. COMMUNICATING CHILDREN'S RIGHTS

74. Raising the awareness of children's rights among children, parents, carers, professionals and policy makers is an enormous task, which the Council of Europe is determined to fulfil jointly with member States. More efforts will be put into online and audio-visual communication tools as well as the further development of the website www.coe.int/children into a European hub with comprehensive, accessible and up-to-date information on children's rights.

4. EVALUATING PERFORMANCE

75. Progress of this 6-year Strategy will be evaluated against the objectives, with reference to the expected impact, outcome and output set out for each priority area, based on a set of indicators. A mid-term evaluation with the possibility for adjustments will be carried out after three years under the guidance of member States and other relevant stakeholders. Efforts will be made to duly include the views of children themselves in evaluation of and adjustments to the Strategy. Furthermore, the Secretariat will report every two years to the Committee of Ministers on the implementation of this Strategy.

Naar een EU Strategie voor de rechten van het kind (2006)

Aangenomen door de Europese Commissie op 4 juli 2006

I Waar het om gaat

In deze mededeling wordt voorgesteld een algemene EU-strategie te ontwikkelen om de rechten van het kind in het interne en externe beleid van de Europese Unie te bevorderen en te waarborgen en om de inspanningen van de lidstaten op dit gebied te ondersteunen. Een derde deel van de wereldbevolking is kind. Onder kind wordt hier, evenals in het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind¹⁰⁴ (IVRK) ieder mens jonger dan achttien jaar verstaan.

I.1. Kinderrechten – een prioriteit voor de EU

Kinderrechten maken deel uit van de mensenrechten die de EU en de lidstaten moeten eerbiedigen volgens internationale en Europese verdragen, met name het IVRK, met de facultatieve protocollen¹⁰⁵ en de millenniumdoelstellingen voor ontwikkeling¹⁰⁶, en het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens (EVRM)¹⁰⁷. De EU heeft bepaalde kinderrechten expliciet erkend in het Europees Handvest van de grondrechten¹⁰⁸, met name in artikel 24.

In haar mededeling over de strategische doelstellingen 2005-2009 heeft de Commissie kinderrechten als een van de hoofdprioriteiten genoemd: *"Een bijzondere prioriteit is de effectieve bescherming van de rechten van kinderen, zowel tegen economische exploitatie als tegen alle vormen van misbruik, waarbij de Unie een lichtend voorbeeld moet zijn voor de rest van de wereld"*¹⁰⁹. In dit verband heeft de groep Commissarissen voor grondrechten, non-discriminatie en gelijke kansen in april 2005 besloten een specifiek initiatief te ontwikkelen voor de bevordering, bescherming en toepassing van kinderrechten in het interne en externe beleid van de EU.

In maart 2006 heeft de Europese Raad de lidstaten verzocht *"de nodige maatregelen te treffen om het aantal kinderen dat in armoede leeft snel aanzienlijk te verminderen, waarbij alle kinderen ongeacht hun sociale achtergrond gelijke kansen worden geboden"*.

Deze mededeling geeft hier gevolg aan.

I.2. Kinderrechten in de EU en wereldwijd

Alle mensenrechten gelden ook voor kinderen. Toch is het van groot belang dat kinderrechten worden erkend als een afzonderlijk stel rechten en niet zonder meer worden gerekend tot de mensenrechten die in algemene zin als onderdeel van het beleid moeten worden beschouwd. Dat is nodig omdat sommige rechten uitsluitend of op een bijzondere manier voor kinderen gelden, zoals het recht op onderwijs en het recht om contacten te onderhouden met beide ouders. Bovendien biedt het feit dat bijna alle landen de verplichtingen op het gebied van kinderrechten aanvaarden, een bijzonder stevige basis voor verbintenissen tussen de Europese Commissie en niet-EU-landen: een voordeel dat niet voor alle mensenrechtenkwesies geldt. Ten slotte heeft de EU de bevordering van kinderrechten duidelijk aangemerkt als een afzonderlijk aandachtspunt.

De rechten en de behoeften van kinderen kunnen niet los van elkaar worden gezien: eerbiediging en bevordering van de rechten van alle kinderen moet hand in hand gaan met maatregelen om in hun basisbehoeften te voorzien.

Het is het vermelden waard dat de Europese integratie, wat de benadering van de rechten en behoeften van kinderen betreft, in vergelijking met de dramatische situatie in vele andere delen van de wereld een succesverhaal is gebleken. De situatie in de Unie stemt echter nog niet tot tevredenheid. De nieuwe, met de mondialisering en de demografische ontwikkeling samenhangende uitdagingen dreigen de Europese manier van leven te ondermijnen

---

¹⁰⁴ Verdrag inzake de rechten van het kind van 20 november 1989. De volledige tekst is te vinden op: <http://www.unicef.org/crc/crc.htm>.

¹⁰⁵ VN-protocol inzake de preventie, bestrijding en bestraffing van mensenhandel, in het bijzonder vrouwenhandel en kinderhandel; VN-Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie bij het Verdrag inzake de rechten van het kind; Protocol inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten bij het Verdrag inzake de rechten van het kind.

¹⁰⁶ Algemene Vergadering van de VN, Millenniumverklaring, 55ste zitting, 18 september 2000.

¹⁰⁷ De volledige tekst is te vinden op: <http://www.echr.council.int/ECHR/EN/Header/Basic+Texts>.

¹⁰⁸ Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, PB C 364 van 18.12.2000, te vinden op: http://europa.eu.int/eur-lex/pri/nl/oj/dat/2000/c_364/c_36420001218nl00010022.pdf

¹⁰⁹ Strategische doelstellingen 2005-2009. Europa 2010: een partnerschap voor Europese vernieuwing, welvaart, solidariteit en veiligheid; COM(2005)12 def. van 26.1.2005.

indien niet krachtdadig wordt opgetreden en zouden belangrijke gevolgen kunnen hebben voor de situatie van kinderen in Europa. Daarom kan de idee om binnen de EU kindvriendelijke samenlevingen tot stand te brengen niet los worden gezien van de noodzaak de Europese integratie verder te verdiepen en te consolideren.

I.3. Rechtsgrond voor een EU-strategie

Op grond van de Verdragen en de jurisprudentie van het Hof van Justitie¹¹⁰ heeft de EU geen algemene bevoegdheid op het gebied van de grondrechten of de kinderrechten. Artikel 6, lid 2, van het Verdrag betreffende de Europese Unie (EU-Verdrag) bepaalt echter dat de EU de grondrechten moet eerbiedigen bij alle maatregelen die zij in het kader van haar bevoegdheden neemt. Daarbij gaat het in het bijzonder om de rechten in het EVRM, waarin ook bepalingen betreffende kinderrechten zijn opgenomen. Bovendien moeten de bepalingen van het IVRK volledig worden nageleefd. Het Handvest van de grondrechten kan, ongeacht de juridische status ervan, worden beschouwd als een authentiek document waarin de grondrechten worden verheven tot algemene rechtsbeginselen.

De verplichting van de EU om de grondrechten, en dus ook de rechten van het kind, te eerbiedigen, houdt niet alleen in dat zij geen inbreuk mag maken op deze rechten, maar ook dat zij deze rechten, voor zover dat van toepassing is, tot onderdeel dient te maken van haar eigen beleid op basis van de verschillende rechtsgrondslagen van de verdragen. En hoewel er geen sprake is van een algemene bevoegdheid¹¹¹, geven de verdragen de EU wel bepaalde bevoegdheden om specifieke maatregelen te nemen om kinderrechten te waarborgen en te bevorderen. Dergelijke maatregelen moeten altijd in overeenstemming zijn met het subsidiariteits- en het evenredigheidsbeginsel en mogen geen inbreuk maken op de bevoegdheden van de lidstaten. Er zijn verschillende instrumenten en methoden denkbaar, zoals wetgeving, zachte wetgeving, financiële bijstand of politieke dialoog.

I.4. Kinderen vandaag

Tijdens de speciale zitting van de VN over kinderen in 2002 werd duidelijk dat er een enorme kloof gaapt tussen de goede bedoelingen van internationale verdragen en de dagelijkse armoede, verwaarlozing en uitbuiting waarmee miljoenen kinderen te kampen hebben. Hoewel op sommige punten vooruitgang wordt geboekt, moet er nog heel veel worden gedaan¹¹².

Kinderen hebben verschillende behoeften in de verschillende fasen van hun ontwikkeling tussen geboorte en volwassenheid. De eerste vijf jaar van zijn leven heeft een kind voornamelijk behoefte aan bescherming en gezondheidszorg. Tussen 5 en 12 jaar hebben kinderen weliswaar nog steeds bescherming nodig, maar ontwikkelen zij ook andere behoeften: het recht op onderwijs is van wezenlijk belang om kinderen de kans te geven hun plaats te vinden in de samenleving. Tieners krijgen andere behoeften en verantwoordelijkheden. Zij moeten bijvoorbeeld hun mening kunnen geven over beslissingen die van invloed zijn op hun leven. Armoede en sociale uitsluiting van de ouders beperken de kansen van kinderen en hun mogelijkheden om gebruik te maken van hun rechten, waardoor het toekomstige welzijn van de samenleving als geheel wordt belemmerd. Ook de plaats waar kinderen leven is bepalend voor hun situatie.

I.4.1. De situatie wereldwijd

Van de 2,2 miljard kinderen die de wereld telt, leeft 86% in ontwikkelingslanden en van de kinderen die voor hun vijfde overlijden, die geen toegang hebben tot basisonderwijs of die slachtoffer zijn van kinderarbeid of seksueel misbruik leeft meer dan 95% in ontwikkelingslanden. Meer dan de helft van alle moeders ter wereld ontbreekt het aan rechten zoals gezondheidszorg bij zwangerschap en bevalling. Hierdoor zijn voor veel kinderen de mogelijkheden al vanaf hun geboorte beperkt.

Een derde van alle kinderen heeft gedurende de eerste vijf levensjaren gebrek aan goed voedsel en raakt in meer of mindere mate ondervoed. Dit is niet alleen nadelig voor hun gezondheid en hun overlevingskansen, maar ook voor hun leer- en ontwikkelingsvermogen. Veel kinderen leven in omstandigheden waarin niet alleen sprake is van slechte voeding maar ook van een tekort aan schoon water, gebrekkige sanitaire voorzieningen, verontreiniging van het binnenmilieu en een tekort aan ziektepreventie en gezondheidszorg. Als gevolg hiervan sterven elk jaar meer dan tien miljoen kinderen onder de vijf jaar aan ziekten die gemakkelijk te voorkomen of te genezen zijn en lijdt een miljard kinderen aan een fysieke, intellectuele en/of psychologische ontwikkelingsachterstand die vaak onomkeerbaar is.

Een zesde van alle kinderen (voornamelijk meisjes) gaat niet naar school en heeft dus weinig kans om te leren, zich te ontwikkelen en een plaats te vinden in de samenleving. Wereldwijd zijn 218 miljoen kinderen aan het werk¹¹³.

¹¹⁰ Zie in het bijzonder advies 2/94, Jurispr. I-1759 van 1996.

¹¹¹ Zie artikel 51, lid 2, van het Handvest van de grondrechten.

¹¹² EU-verklaring voor de 57e zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, 2003.

¹¹³ "The end of child labour: within reach" Global report under the follow-up to the ILO-Declaration on fundamental principles and rights at work, verslag aan de 95e zitting van de Internationale Arbeidsconferentie, Genève, 2006.

Meer dan 5,7 miljoen kinderen (soms nog niet eens tieners) werken onder erbarmelijke omstandigheden die doen denken aan slavernij, en naar schatting ongeveer 1,2 miljoen kinderen worden het slachtoffer van mensenhandel¹¹⁴. Permanent vechten rond de 300 000 115 kinderen als kindsoldaten mee in meer dan 30 gewapende conflicten overal ter wereld.

Wereldwijd hebben naar raming 130 miljoen meisjes en vrouwen genitale verminking ondergaan, terwijl nog eens twee miljoen meisjes elk jaar wordt getroffen, vaak via inwijdingsrites bij het begin van de adolescentie. Een derde van alle meisjes wordt gedwongen tot seksueel contact, een vijfde wordt tot een huwelijk gedwongen¹¹⁶ en jaarlijks krijgen ongeveer 14 miljoen meisjes tussen de 15 en 19 jaar een kind. Ruim een miljoen tieners raakte vorig jaar besmet met HIV, van wie twee derde meisjes. Meer dan een miljoen kinderen leeft in gevangenschap als gevolg van een wetsovertreding en een groot deel van hen krijgt niet de speciale bescherming die zij nodig hebben. Er zijn ook kinderen van wie de rechten en behoeften in het bijzonder aandacht behoeven: de ruim 200 miljoen ernstig gehandicapte kinderen en de 140 miljoen weeskinderen, die steeds talrijker worden als gevolg van HIV/AIDS.

1.4.2. De situatie in de EU

De EU maakt vandaag op economisch, politiek, sociaal en milieugebied grote veranderingen door die ook gevolgen hebben voor kinderen. Kinderen hebben in de EU meer kans op relatieve armoede dan de bevolking als geheel (20% voor kinderen van 0-15 en 21% voor kinderen van 16-24, tegen 16% voor volwassenen). Vooral kinderen van arme ouders, kinderen die niet bij hun ouders kunnen wonen en kinderen uit bepaalde etnische groepen, zoals de Roma, krijgen te maken met armoede, uitsluiting en discriminatie. Bovendien hebben kinderen, en arme kinderen in het bijzonder, onevenredig veel last van de achteruitgang van het milieu. De EU is deze uitdagingen aangegaan toen zij haar strategie voor een duurzamere groei en meer en betere banen bovenaan de Europese agenda plaatste. Het welslagen daarvan is een eerste vereiste voor de verwezenlijking van Europese inclusieve samenlevingen waarin ook de rechten en behoeften van de kinderen van de huidige en toekomstige generaties stevig zijn verankerd.

De afgelopen jaren is identiteit ook een aandachtspunt geworden in Europa. Naast de aloude vormen van racisme hebben ook vijandigheid tegen en angst voor "buitenstaanders" steeds zorgwekkender vormen aangenomen in de EU-samenlevingen. Kinderen uit minderheidsgroepen worden gemakkelijk het doelwit van dergelijk racisme. Daar staat tegenover dat kinderen uit de dominante bevolkingsgroepen zich gemakkelijk laten verleiden door de simplistische oplossingen van extremistische politici en partijen.

Geweld tegen kinderen is de afgelopen jaren in de EU een groeiend probleem geworden. Dit geweld doet zich voor in verschillende vormen, van geweld binnen het gezin en op school tot transnationale kwesties zoals kindersmokkel en -uitbuiting, sekstoerisme en kinderpornografie op internet. Een ander punt is dat de rechten van kinderen als immigrant, asielzoeker en vluchteling moeten worden geëerbiedigd in de EU en in de wetgeving en het beleid van de lidstaten.

Decennialang is meer dan 50% van de medicijnen voor kinderen niet getest en geschikt bevonden voor kinderen, waardoor moeilijk kan worden ingeschat of het medicijn werkelijk effect zal hebben en wat de mogelijke bijwerkingen zijn. Voor dit probleem is thans een oplossing gevonden in de vorm van de pediatrische verordening, die binnenkort zal worden aangenomen.

II Een EU-strategie voor de rechten van het kind: waarom?

II.1. De meerwaarde van een EU-maatregel

Zoals gezegd worden de rechten van kinderen nog lang niet altijd geëerbiedigd en wordt vaak niet in de basisbehoeften van elk kind in de EU voorzien.

De Europese Unie kan een essentiële en fundamentele meerwaarde bieden op het gebied van de rechten van kinderen. Zijn kan voortbouwen op een lange traditie en op juridische en politieke verbintenissen op het gebied van mensenrechten in het algemeen en kinderrechten in het bijzonder. De EU heeft genoeg aanzien en invloed om de kinderrechten hoog op de internationale agenda te plaatsen en kan haar wereldwijde aanwezigheid benutten om overal op nationaal niveau de universele mensenrechten, in het bijzonder voor kinderen, te bevorderen. Zij kan ook aandacht vragen voor de behoeften van kinderen en daarbij gebruikmaken van het Europese socialebeschermingsmodel en van haar beleid en programma's op verschillende gebieden.

De Unie kan de lidstaten helpen om op bepaalde gebieden de rechten van het kind tot onderdeel van hun optreden te maken en hun eendracht bieden waarbinnen de lidstaten van elkaar kunnen leren door de vele beproefde methoden die er in de Unie zijn, van elkaar over te nemen. Een dergelijke benadering op basis van brede en gecoördineerde

¹¹⁴ Bron: UNICEF.

¹¹⁵ Ibidem.

¹¹⁶ Bron: UNIFEM

actie zou een toegevoegde waarde betekenen voor de inspanningen van de lidstaten en zou de erkenning en eerbiediging van de beginselen van het IVRK binnen en buiten de Unie bevorderen.

Er is dus dringend behoefte aan een algemene EU-strategie die de omvang en het effect van de EU-inzet om de situatie van kinderen wereldwijd te verbeteren, kan verhogen en die getuigt van de politieke wil op het hoogste niveau om ervoor te zorgen dat de bevordering en bescherming van kinderrechten de plaats krijgt op de EU-agenda die zij verdient.

II.2. De EU-reactie tot nu toe: stappen die al zijn genomen

De EU heeft de afgelopen jaren grote vorderingen geboekt op dit gebied en diverse beleidslijnen en programma's voor kinderrechten ontwikkeld op basis van verschillende rechtsgronden. Daarbij gaat het zowel om intern als om extern beleid en om een breed scala van onderwerpen, zoals kinderhandel en kinderprostitutie, geweld tegen kinderen, discriminatie, kinderarmoede, sociale uitsluiting, kinderarbeid (handelsovereenkomsten met de verplichting om kinderarbeid af te schaffen), gezondheidszorg en onderwijs.

In de bijlage is een (onvolledig) overzicht opgenomen van EU-maatregelen op het gebied van kinderrechten.

In het kader van de open coördinatiemethode voor sociale bescherming en integratie, die de lidstaten de mogelijkheid biedt om op basis van gemeenschappelijke doelstellingen en indicatoren van elkaar te leren, hebben de Commissie en de lidstaten hoge prioriteit gegeven aan kinderarmoede en zich daarbij gericht op de ontwikkeling van nationale strategieën ter bevordering van de toegang tot en de kwaliteit van socialebeschermingsstelsels.

Ook de uitbreiding biedt kansen om kinderrechten te bevorderen. Een van de criteria voor het lidmaatschap van de EU is dat het kandidaat-land is gekomen tot stabiele instellingen die de democratie, de rechtsorde, de mensenrechten en het respect voor en de bescherming van minderheden garanderen. In het kader van deze zogenaamde politieke criteria van de Europese Raad van Kopenhagen van 1993 heeft de Commissie gedurende het toetredingsproces aangedrongen op een hervorming van het kinderbeschermingssysteem en toezicht gehouden op de vorderingen op het gebied van kinderrechten in alle toetredende landen en kandidaat-lidstaten.

Het Europees nabuurschapsbeleid en het strategisch partnerschap met Rusland zijn belangrijke instrumenten om de rechten van kinderen te bevorderen in de landen in de onmiddellijke omgeving van de EU: de eerste maatregelen zijn reeds genomen.

II.3. Doeltreffendheid: een noodzaak

Om het effect van EU-maatregelen op het gebied van kinderrechten zo groot mogelijk te maken moet worden gewerkt aan:

- meer algemene analyses van de behoeften en prioriteiten en van het effect van EU-maatregelen die tot nu toe zijn genomen;
- een efficiëntere integratie van kinderrechten in het beleid, de strategieën en programma's van de EU en aan een betere coördinatie binnen de Europese Commissie;
- een betere samenwerking met belanghebbenden, ook met kinderen zelf;
- betere communicatie over en meer bewustzijn van kinderrechten en van EU-maatregelen op dit gebied.

III Naar een EU- strategie voor de rechten van het kind

De hierboven genoemde punten worden aangepakt met deze mededeling, die het begin vormt van een langetermijnstrategie die ervoor moet zorgen dat de EU de kinderrechten actief bevordert en beschermt en die de inspanningen van de lidstaten op dit gebied ondersteunt. De strategie is opgebouwd rond zeven specifieke doelstellingen, die elk worden vertaald in een reeks maatregelen.

III.1. Specifieke doelstellingen van de EU-kinderrechtenstrategie

1 Bestaande activiteiten benutten om in dringende behoeften te voorzien

De Commissie zal optimaal gebruik maken van het bestaande beleid en de bestaande instrumenten, zoals de follow-up van de mededeling over de bestrijding van mensenhandel¹¹⁷ en het desbetreffende actieplan¹¹⁸, de open coördinatiemethode voor sociale bescherming en integratie, het strategische partnerschap met de internationale arbeidsorganisatie om kinderarbeid tegen te gaan, en de EU-richtsnoeren over kinderen in gewapende conflicten¹¹⁹. De Commissie blijft specifieke projecten ter bevordering van kinderrechten financieren.

¹¹⁷ COM(2005)514 def.

¹¹⁸ PB C 311 van 9.12.2005.

¹¹⁹ Raadsdocument nr. 15634/03.

In het externe beleid, zoals het pretoetredingsproces en de toetredingsonderhandelingen, blijft de Commissie aandringen op de ratificatie en de toepassing van het IVRK en de facultatieve protocollen, de IAO-overeenkomsten over de afschaffing van de ergste vormen van kinderarbeid en over de minimum-arbeidsleeftijd, en andere internationale mensenrechteninstrumenten. Zij zal de rechten van het kind tot onderwerp maken van haar politieke dialoog met derde landen, het maatschappelijk middenveld en de sociale partners, en haar andere beleidsinstrumenten en samenwerkingsprogramma's inzetten om wereldwijd de rechten van het kind te bevorderen en op de agenda te zetten.

Vanwege het dringende karakter van bepaalde problemen zal de Commissie op korte termijn als extra maatregelen:

- één uit zes cijfers bestaand telefoonnummer (116xyz) voor kinderpilijnen in de gehele EU invoeren en één voor speciale lijnen voor vermiste kinderen en kinderen die het slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting (eind 2006);
- de banksector en creditcardbedrijven helpen om het gebruik van creditcards bij de betaling van pornografische beelden van kinderen op internet tegen te gaan (2006);
- een actieplan over kinderen in ontwikkelingssamenwerking opstellen om in de meest dringende behoeften van kinderen in ontwikkelingslanden te voorzien (2007);
- aansturen op een bundeling van de maatregelen op het gebied van kinderarmoede in de EU (2007).

2 Prioriteiten stellen voor toekomstige EU-maatregelen

Om de belangrijkste prioriteiten voor toekomstige maatregelen vast te stellen, zal de Commissie de omvang en de oorzaken analyseren van de factoren die verhinderen dat kinderen hun rechten kunnen uitoefenen. Op basis daarvan zal zij de bestaande maatregelen met betrekking tot kinderen (wetgevende en niet-wetgevende maatregelen, intern en extern) beoordelen op doeltreffendheid. Bij deze analyse worden bestaande initiatieven (Unicef, Raad van Europa, ChildONEurope, enz.) als voorbeeld genomen.

Deze toetsing moet elke vijf jaar worden bijgesteld, waarbij geleidelijk aan de belangrijkste punten moet worden gewerkt, in plaats van te proberen alle gebieden vanaf het begin te bestrijken. De bijwerking gebeurt aan de hand van gegevens over kinderrechten van Eurostat, de lidstaten, de Raad van Europa, het ChildONEurope-netwerk en het toekomstige EU-Bureau voor de grondrechten.

Op basis van deze analyse zal de Commissie een brede publieke raadpleging organiseren, waarin ook kinderen een inbreng hebben, zodat de EU kinderrechten op een samenhangende manier kan benaderen en de belangrijkste prioriteiten voor toekomstige maatregelen kan formuleren.

Het effect van bestaande EU-maatregelen met betrekking tot kinderrechten toetsen (2007-8).

Een raadplegingsdocument uitbrengen om toekomstige maatregelen op te baseren (2008).

Vergelijkbare gegevens over kinderrechten verzamelen (vanaf 2007).

3 Kinderrechten tot een vast onderdeel van EU-maatregelen maken

Het is belangrijk dat de rechten van het kind in al het interne en externe beleid van de EU worden geëerbiedigd overeenkomstig de beginselen van het EU-recht en dat dit beleid volledig in overeenstemming is met de beginselen en bepalingen van het IVRK en andere internationale instrumenten. Dit proces wordt ook toegepast op andere onderdelen van het Gemeenschapsbeleid, zoals gendergelijkheid en de grondrechten. Bij dit proces zal rekening worden gehouden met de werkzaamheden in het kader van het programma "Bouwen aan een Europa voor en met kinderen (2006-2008)" van de Raad van Europa, dat gericht is op de eerbiediging van kinderrechten en op de bescherming van kinderen tegen elke vorm van geweld.

De rechten van het kind als uitgangspunt nemen bij het uitwerken van wetgevende en niet-wetgevende maatregelen die gevolgen kunnen hebben voor kinderen (vanaf 2007).

4 Efficiënte coördinatie- en overlegprocedures ontwikkelen

De Commissie zal de samenwerking tussen de belangrijkste betrokken partijen opvoeren en daarbij optimaal gebruik maken van bestaande netwerken en internationale organisaties die zich bezighouden met kinderrechten. Daartoe zal de Commissie de betrokken partijen bijeen brengen in een Europees forum voor de rechten van het kind. Dit forum, waarbij alle partijen¹²⁰ moeten worden betrokken, zal bijdragen aan het ontwikkelen van EU-maatregelen en aan het toezicht op de uitvoering daarvan en zal kunnen worden gebruikt voor de uitwisseling van beproefde methoden.

---

¹²⁰ De lidstaten, VN-organisaties, de Raad van Europa, het maatschappelijk middenveld en kinderen zelf.

De Commissie zal zich buigen over de vraag hoe zij dit systeem het beste kan opzetten in derde landen, waar de delegaties een systematische dialoog zouden kunnen aangaan met nationale en internationale partners die actief zijn op het gebied van kinderrechten.

Om alle betrokken partijen nauw bij de werkzaamheden te betrekken zal de Commissie ook een discussie- en werkplatform op internet opzetten¹²¹. Op deze manier kan de uitwisseling van informatie en beschikbare expertise op een bepaald gebied worden bevorderd en aangemoedigd. De leden van het webplatform krijgen toegang tot een bibliotheek van documenten en kunnen de leden betrekken bij discussies en onderzoeken.

Zoals in artikel 12 van het IVRK wordt erkend, moeten kinderen vrijelijk hun mening kunnen uiten in gesprekken en beslissingen die het kind betreffen. De Commissie zal het opzetten van netwerken en het meepraten van kinderen die andere kinderen vertegenwoordigen in de EU en in de rest van de wereld bevorderen, en zij zal kinderen geleidelijk formeel betrekken bij overlegbesprekingen en maatregelen die verband houden met hun rechten en behoeften. Het forum en het webplatform zullen kinderen meer betrekken bij de werkzaamheden.

Ten slotte zal de Commissie de verschillende maatregelen die zij neemt beter coördineren en de samenhang en doeltreffendheid ervan verbeteren door een formele interdepartementale werkgroep voor de kinderrechten op te zetten, waarin bepaalde contactpersonen zitting hebben die belast worden met de follow-up van de strategie. Er zal een binnen de Commissie een coördinator voor de rechten van het kind worden aangewezen.

Alle betrokken partijen bijeenbrengen in een Europees forum voor de rechten van het kind (2006).

Een discussie- en werkplatform op internet opzetten (2006).

Kinderen betrekken bij de besluitvorming (vanaf 2007).

Een interdepartementale werkgroep opzetten en een coördinator voor de rechten van het kind aanwijzen (2006).

5 De capaciteit en de deskundigheid op het gebied van kinderrechten vergroten

Iedereen die betrokken is bij de toepassing en de integratie van kinderrechten in het interne en externe beleid van de Gemeenschap moet de nodige kennis en vaardigheden verwerven. De Commissie zal dan ook opleidingen blijven aanbieden. Daarnaast moeten sommige praktische instrumenten zoals handleidingen en instructies worden verbeterd, verspreid en als cursusmateriaal worden gebruikt.

Iedereen die eraan meewerkt kinderrechten tot een vast onderdeel van het Gemeenschapsbeleid te maken, de nodige vaardigheden en instrumenten aanreiken (vanaf 2007).

6 De communicatie over kinderrechten verbeteren

Kinderen kunnen hun rechten pas uitoefenen als zij weten welke rechten zij hebben en in een positie verkeren om ze te gebruiken.

Er is weinig publiciteit over kinderrechten in het algemeen en over EU-maatregelen op dit gebied. Om deze problematiek onder de aandacht te brengen zal de Commissie een communicatiestrategie over kinderrechten ontwikkelen. Daardoor kunnen zowel kinderen als hun ouders meer te weten komen over kinderrechten en bijdragen aan de verspreiding van ervaringen en beproefde methoden onder andere betrokken partijen.

Belangrijke EU-maatregelen die direct gevolgen hebben voor de kinderrechten zullen op een kindvriendelijke manier worden belicht. De Commissie zal daarvoor een kindvriendelijke website ontwikkelen over kinderrechten, bij voorkeur in nauwe samenwerking met de Raad van Europa, en in samenhang met vergelijkbare initiatieven van bijvoorbeeld de lidstaten, de Verenigde Naties en het maatschappelijk middenveld.

Een communicatiestrategie over kinderrechten ontwikkelen (vanaf 2007).

Op een kindvriendelijke manier informatie over kinderrechten verstrekken (vanaf 2007).

7 De rechten van het kind in de buitenlandse betrekkingen bevorderen

De Europese Unie zal de rechten van het kind in internationale fora en betrekkingen met derde landen actief blijven bevorderen en deze activiteiten verder uitbreiden. EU-maatregelen zijn belangrijker geworden en hebben meer effect gekregen dankzij een goede coördinatie en dankzij het feit dat in VN-mensenrechtenfora een eensluidende en coherente boodschap werd uitgedragen.

De Unie zal in het bijzonder aandacht blijven besteden aan de rechten van meisjes en kinderen uit minderheidsgroepen. Zij zal ook haar werk op het gebied van kinderen en gewapende conflicten voortzetten. En de

---

¹²¹ Via het SINAPSE e-Network (Scientific Information for Policy Support in Europe, <http://europa.eu.int/sinapse/sinapse>).

EU zal ook het onderzoek over geweld tegen kinderen bespreken dat momenteel in opdracht van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties wordt verricht door de onafhankelijke deskundige Paulo Sergio Pinheiro.

De actieve rol van de EU bij de bevordering van kinderrechten in internationale fora voortzetten en uitbreiden.

III.2. Middelen en rapportage

De Commissie doet al het mogelijke om de nodige personele en financiële middelen vrij te maken om deze strategie uit te voeren. Zij zal zich inspannen om voor de nodige financiële middelen te zorgen om de in deze mededeling voorgestelde maatregelen en de toekomstige strategie te financieren. Om ervoor te zorgen dat de programma's op het gebied van kinderrechten efficiënt worden opgezet, zal de interdepartementale werkgroep goed kijken naar mogelijke synergieën.

Jaarlijks zal een voortgangsverslag worden opgesteld, zodat de transparantie is gewaarborgd en de ontwikkelingen goed kunnen worden gevolgd.

IV Conclusie

De Commissie:

- zal een algemene strategie ontwikkelen om ervoor te zorgen dat de Europese Unie in al haar interne en externe beleid bijdraagt aan de bevordering en de waarborging van de rechten van het kind en dat zij de inspanningen van de lidstaten op dit gebied ondersteunt;
- roept de lidstaten, de Europese instellingen en andere betrokken partijen op om actief mee te werken aan de ontwikkeling van deze strategie en zo bij te dragen aan het succes ervan.

Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (2007)

Afgekondigd door het Europees Parlement, de Raad en de Commissie op 12 december 2007, aangepast en gepubliceerd: Publicatieblad van de Europese Unie, C 326, 26 oktober 2012

TITEL I – WAARDIGHEID

Artikel 1 – De menselijke waardigheid

De menselijke waardigheid is onschendbaar. Zij moet worden geëerbiedigd en beschermd.

Artikel 2 – Het recht op leven

1. Eenieder heeft recht op leven.
2. Niemand wordt tot de doodstraf veroordeeld of terechtgesteld.

Artikel 3 – Het recht op menselijke integriteit

1. Eenieder heeft recht op lichamelijke en geestelijke integriteit.
2. In het kader van de geneeskunde en de biologie moeten met name in acht worden genomen:
  - a) de vrije en geïnformeerde toestemming van de betrokkene, volgens de bij de wet bepaalde regels;
  - b) het verbod van eugenetische praktijken, met name die welke selectie van personen tot doel hebben;
  - c) het verbod om het menselijk lichaam en bestanddelen daarvan als zodanig als bron van financieel voordeel aan te wenden;
  - d) het verbod van het reproductief kloneren van mensen.

Artikel 4 – Het verbod van folteringen en van onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen

Niemand mag worden onderworpen aan folteringen of aan onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen.

Artikel 5 – Het verbod van slavernij en dwangarbeid

1. Niemand mag in slavernij of dienstbaarheid worden gehouden.
2. Niemand mag gedwongen worden dwangarbeid of verplichte arbeid te verrichten.
3. Mensenhandel is verboden

TITEL II – VRIJHEDEN

Artikel 6 – Het recht op vrijheid en veiligheid

Eenieder heeft recht op vrijheid en veiligheid van zijn persoon.

Artikel 7 – De eerbiediging van het privé-leven en van het familie- en gezinsleven

Eenieder heeft recht op eerbiediging van zijn privé-leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn communicatie.

Artikel 8 – De bescherming van persoonsgegevens

1. Eenieder heeft recht op bescherming van zijn persoonsgegevens.
2. Deze gegevens moeten eerlijk worden verwerkt, voor bepaalde doeleinden en met toestemming van de betrokkene of op basis van een andere gerechtvaardigde grondslag waarin de wet voorziet.
Eenieder heeft recht van inzage in de over hem verzamelde gegevens en op rectificatie daarvan.
3. Een onafhankelijke autoriteit ziet erop toe dat deze regels worden nageleefd.

Artikel 9 – Het recht te huwen en het recht een gezin te stichten

Het recht te huwen en het recht een gezin te stichten worden gewaarborgd volgens de nationale wetten die de uitoefening van deze rechten beheersen.

Artikel 10 – De vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst

1. Eenieder heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst. Dit recht omvat tevens de vrijheid om van godsdienst en overtuiging te veranderen en de vrijheid, hetzij alleen, hetzij met anderen, zowel in het openbaar als privé, zijn godsdienst te belijden of zijn overtuiging tot uitdrukking te brengen in erediensten, in onderricht, in de praktische toepassing ervan en in het onderhouden van geboden en voorschriften.
2. Het recht op dienstweigering op grond van gewetensbezwaren wordt erkend volgens de nationale wetten die de uitoefening van dit recht beheersen.

Artikel 11 – De vrijheid van meningsuiting en van informatie

1. Eenieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te hebben en de vrijheid kennis te nemen en te geven van informatie of ideeën, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen.
2. De vrijheid en de pluriformiteit van de media worden geëerbiedigd.

Artikel 12 – De vrijheid van vergadering en vereniging

1. Eenieder heeft op alle niveaus, met name op politiek, vakverenigings- en maatschappelijk gebied, het recht op vrijheid van vreedzame vergadering en op vrijheid van vereniging, hetgeen mede omvat eenieders recht, ter bescherming van zijn belangen samen met anderen vakverenigingen op te richten of zich daarbij aan te sluiten.
2. Politieke partijen op het niveau van de Unie dragen bij tot de uiting van de politieke wil van de burgers van de Unie.

Artikel 13 – De vrijheid van kunsten en wetenschappen

De kunsten en het wetenschappelijk onderzoek zijn vrij. De academische vrijheid wordt geëerbiedigd.

Artikel 14 – Het recht op onderwijs

1. Eenieder heeft recht op onderwijs en op toegang tot beroepsopleiding en bijscholing.
2. Dit recht houdt de mogelijkheid in, verplicht onderwijs kosteloos te volgen.
3. De vrijheid om met inachtneming van de democratische beginselen instellingen voor onderwijs op te richten en het recht van ouders om zich voor hun kinderen te verzekeren van het onderwijs en de opvoeding die overeenstemmen met hun godsdienstige, hun levensbeschouwelijke en hun opvoedkundige vertuiging, worden geëerbiedigd volgens de nationale wetten die de uitoefening ervan beheersen.

Artikel 15 – De vrijheid van beroep en het recht te werken

1. Eenieder heeft het recht te werken en een vrijelijk gekozen of aanvaard beroep uit te oefenen.
2. Iedere burger van de Unie is vrij, in iedere lidstaat werk te zoeken, te werken, zich te vestigen en diensten te verrichten.
3. Onderdanen van derde landen die het toegestaan is op het grondgebied van de lidstaten te werken, hebben recht op arbeidsvoorwaarden die gelijkwaardig zijn aan die welke de burgers van de Unie genieten.

Artikel 16 – De vrijheid van ondernemerschap

De vrijheid van ondernemerschap wordt erkend overeenkomstig het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken.

Artikel 17 – Het recht op eigendom

1. Eenieder heeft het recht de goederen die hij rechtmatig heeft verkregen, in eigendom te bezitten, te gebruiken, erover te beschikken en te vermaken. Niemand mag zijn eigendom worden ontnomen, behalve in het algemeen belang, in de gevallen en onder de voorwaarden waarin de wet voorziet en mits het verlies tijdig op billijke wijze wordt vergoed. Het gebruik van de goederen kan bij wet worden geregeld, voor zover het algemeen belang dit vereist.
2. Intellectuele eigendom is beschermd.

Artikel 18 – Het recht op asiel

Het recht op asiel is gegarandeerd met inachtneming van de voorschriften van het Verdrag van Genève van 28 juli 1951 en het Protocol van 31 januari 1967 betreffende de status van vluchtelingen, en overeenkomstig het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (hierna: „de Verdragen” genoemd).

Artikel 19 – Bescherming bij verwijdering, uitzetting en uitlevering

1. Collectieve uitzetting is verboden.
2. Niemand mag worden verwijderd of uitgezet naar, dan wel worden uitgeleverd aan een staat waar een ernstig risico bestaat dat hij aan de doodstraf, aan folteringen of aan andere onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen wordt onderworpen.

TITEL III – GELIJKHEID

Artikel 20 – Gelijkheid voor de wet

Eenieder is gelijk voor de wet.

Artikel 21 – Non-discriminatie

1. Iedere discriminatie, met name op grond van geslacht, ras, kleur, etnische of sociale afkomst, genetische kenmerken, taal, godsdienst of overtuiging, politieke of andere denkbeelden, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte, een handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid, is verboden.
2. Binnen de werkingssfeer van de Verdragen en onverminderd de bijzondere bepalingen ervan, is iedere discriminatie op grond van nationaliteit verboden.

Artikel 22 – Verscheidenheid van cultuur, godsdienst en taal

De Unie eerbiedigt de verscheidenheid van cultuur, godsdienst en taal.

Artikel 23 – De gelijkheid van vrouwen en mannen

De gelijkheid van vrouwen en mannen moet worden gewaarborgd op alle gebieden, met inbegrip van werkgelegenheid, beroep en beloning.

Het beginsel van gelijkheid belet niet dat maatregelen worden gehandhaafd of genomen waarbij specifieke voordelen worden ingesteld ten gunste van het ondervertegenwoordigde geslacht.

Artikel 24 – De rechten van het kind

1. Kinderen hebben recht op de bescherming en de zorg die nodig zijn voor hun welzijn. Zij mogen vrijelijk hun mening uiten. Aan hun mening in hen betreffende aangelegenheden wordt in overeenstemming met hun leeftijd en rijpheid passend belang gehecht.
2. Bij alle handelingen in verband met kinderen, ongeacht of deze worden verricht door overheidsinstanties of particuliere instellingen, vormen de belangen van het kind een essentiële overweging.
3. Ieder kind heeft het recht, regelmatig persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met zijn beide ouders te onderhouden, tenzij dit tegen zijn belangen indruist.

Artikel 25 – De rechten van ouderen

De Unie erkent en eerbiedigt het recht van ouderen, een waardig en zelfstandig leven te leiden en aan het maatschappelijk en cultureel leven deel te nemen.

Artikel 26 – De integratie van personen met een handicap

De Unie erkent en eerbiedigt het recht van personen met een handicap op maatregelen die beogen hun zelfstandigheid, hun maatschappelijke en beroepsintegratie en hun deelname aan het gemeenschapsleven te bewerkstelligen.

TITEL IV – SOLIDARITEIT

Artikel 27 – Het recht op informatie en raadpleging van de werknemers binnen de onderneming

Werknemers en hun vertegenwoordigers moeten in de gevallen en onder de voorwaarden waarin het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken voorzien, de zekerheid hebben, dat zij op passende niveaus tijdig worden geïnformeerd en geraadpleegd.

Artikel 28 – Het recht op collectieve onderhandelingen en op collectieve actie

Werkgevers en werknemers of hun respectieve organisaties hebben overeenkomstig het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken het recht, op passende niveaus collectief te onderhandelen en collectieve arbeidsovereenkomsten te sluiten, alsmede, in geval van belangenconflicten, collectieve actie te ondernemen ter verdediging van hun belangen, met inbegrip van staking.

Artikel 29 – Het recht op toegang tot arbeidsbemiddeling

Eenieder heeft recht op toegang tot kosteloze arbeidsbemiddeling.

Artikel 30 – Bescherming bij kennelijk onredelijk ontslag

Iedere werknemer heeft overeenkomstig het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken recht op bescherming tegen iedere vorm van kennelijk onredelijk ontslag.

Artikel 31 – Rechtvaardige en billijke arbeidsomstandigheden en -voorwaarden

1. Iedere werknemer heeft recht op gezonde, veilige en waardige arbeidsomstandigheden.
2. Iedere werknemer heeft recht op een beperking van de maximumarbeidsduur en op dagelijkse en wekelijkse rusttijden, alsmede op een jaarlijkse vakantie met behoud van loon.

Artikel 32 – Het verbod van kinderarbeid en de bescherming van jongeren op het werk

Kinderarbeid is verboden. De minimumleeftijd voor toelating tot het arbeidsproces mag niet lager zijn dan de leeftijd waarop de leerplicht ophoudt, onverminderd voor jongeren gunstiger regels en behoudens beperkte afwijkingen.

Werkende jongeren hebben recht op arbeidsvoorwaarden die aangepast zijn aan hun leeftijd en zij moeten worden beschermd tegen economische uitbuiting en tegen arbeid die hun veiligheid, hun gezondheid of hun lichamelijke, geestelijke, morele of maatschappelijke ontwikkeling kan schaden, dan wel hun opvoeding in gevaar kan brengen.

Artikel 33 – Het beroeps- en gezinsleven

1. Het gezin geniet bescherming op juridisch, economisch en sociaal vlak.
2. Teneinde beroeps- en gezinsleven te kunnen combineren, heeft eenieder recht op bescherming tegen ontslag om een reden die verband houdt met moederschap, alsmede recht op betaald moederschapsverlof en recht op ouderschapsverlof na de geboorte of de adoptie van een kind.

Artikel 34 – Sociale zekerheid en sociale bijstand

1. De Unie erkent en eerbiedigt onder de door het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken gestelde voorwaarden het recht op toegang tot socialezekerheidsvoorzieningen en sociale diensten die bescherming bieden in omstandigheden zoals moederschap, ziekte, arbeidsongevallen, afhankelijkheid of ouderdom, alsmede bij verlies van arbeid.
2. Eenieder die legaal in de Unie verblijft en zich daar legaal verplaatst, heeft recht op socialezekerheidsvoorzieningen en sociale voordelen overeenkomstig het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken.
3. Om sociale uitsluiting en armoede te bestrijden, erkent en eerbiedigt de Unie het recht op sociale bijstand en op bijstand voor huisvesting, teneinde eenieder die niet over voldoende middelen beschikt, onder de door het recht van de Unie en de nationale wetgevingen en praktijken gestelde voorwaarden een waardig bestaan te verzekeren.

Artikel 35 – De gezondheidszorg

Eenieder heeft recht op toegang tot preventieve gezondheidszorg en op medische verzorging onder de door de nationale wetgevingen en praktijken gestelde voorwaarden. Bij de bepaling en de uitvoering van het beleid en het optreden van de Unie wordt een hoog niveau van bescherming van de menselijke gezondheid verzekerd

Artikel 36 – De toegang tot diensten van algemeen economisch belang

De Europese Unie erkent en eerbiedigt overeenkomstig de Verdragen de toegang tot diensten van algemeen economisch belang die in de nationale wetgevingen en praktijken is geregeld, teneinde de sociale en territoriale samenhang van de Unie te bevorderen.

Artikel 37 – Milieubescherming

Een hoog niveau van milieubescherming en verbetering van de kwaliteit van het milieu moeten worden geïntegreerd in het beleid van de Unie en worden gewaarborgd overeenkomstig het beginsel van duurzame ontwikkeling.

Artikel 38 – Consumentenbescherming

In het beleid van de Unie wordt zorg gedragen voor een hoog niveau van consumentenbescherming.

TITEL V – BURGERSCHAP

Artikel 39 – Actief en passief kiesrecht bij de verkiezingen voor het Europees Parlement

1. Iedere burger van de Unie heeft actief en passief kiesrecht bij de verkiezingen voor het Europees Parlement in de lidstaat waar hij verblijf houdt, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die staat.
2. De leden van het Europees Parlement worden gekozen door middel van rechtstreekse, vrije en geheime algemene verkiezingen.

Artikel 40 – Actief en passief kiesrecht bij de gemeenteraadsverkiezingen

Iedere burger van de Unie heeft actief en passief kiesrecht bij de gemeenteraadsverkiezingen in de lidstaat waar hij verblijf houdt, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die staat.

Artikel 41 – Recht op behoorlijk bestuur

1. Eenieder heeft er recht op dat zijn zaken onpartijdig, billijk en binnen een redelijke termijn door de instellingen, organen en instanties van de Unie worden behandeld
2. Dit recht behelst met name:
  - a) het recht van eenieder te worden gehoord voordat jegens hem een voor hem nadelige individuele maatregel wordt genomen;
  - b) het recht van eenieder om inzage te krijgen in het hem betreffende dossier, met inachtneming van het gerechtvaardigde belang van de vertrouwelijkheid en het beroeps- en het zakelijke geheim;
  - c) de plicht van de betrokken diensten, hun beslissingen met redenen te omkleeden.
3. Eenieder heeft recht op vergoeding door de Unie van de schade die door haar instellingen of door haar personeelsleden in de uitoefening van hun functies is veroorzaakt, overeenkomstig de algemene beginselen die de rechtsstelsels der lidstaten gemeen hebben.

4. Eenieder kan zich in een van de talen van de Verdragen tot de instellingen van de Unie wenden en moet ook in die taal antwoord krijgen.

Artikel 42 – Recht van inzage in documenten

Iedere burger van de Unie en iedere natuurlijke of rechtspersoon met verblijfplaats of statutaire zetel in een lidstaat heeft een recht van inzage in de documenten van de instellingen, organen en instanties van de Unie, ongeacht het medium waarop zij zijn vastgelegd.

Artikel 43 – Europees Ombudsman

Iedere burger van de Unie en iedere natuurlijke of rechtspersoon met verblijfplaats of statutaire zetel in een lidstaat heeft het recht zich tot de Europese ombudsman te wenden in verband met gevallen van wanbeheer in het optreden van de instellingen, organen en instanties van de Unie, met uitzondering van het Hof van Justitie van de Europese Unie bij de uitoefening van zijn gerechtelijke taak.

Artikel 44 – Recht van petitie

Iedere burger van de Unie en iedere natuurlijke of rechtspersoon met verblijfplaats of statutaire zetel in een lidstaat heeft het recht een verzoekschrift tot het Europees Parlement te richten.

Artikel 45 – Vrijheid van verkeer en van verblijf

1. Iedere burger van de Unie heeft het recht zich vrij op het grondgebied van de lidstaten te verplaatsen en er vrij te verblijven.

2. De vrijheid van verkeer en van verblijf kan overeenkomstig de Verdragen worden toegekend aan onderdanen van derde landen die legaal op het grondgebied van een lidstaat verblijven

Artikel 46 – Diplomatieke en consulaire bescherming

Iedere burger van de Unie geniet op het grondgebied van derde landen waar de lidstaat waarvan hij onderdaan is, niet vertegenwoordigd is, de bescherming van de diplomatieke en consulaire instanties van de andere lidstaten, onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van die lidstaat.

TITEL V – RECHTSPLEGING

Artikel 47 – Recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig gerecht

Eenieder wiens door het recht van de Unie gewaarborgde rechten en vrijheden zijn geschonden, heeft recht op een doeltreffende voorziening in rechte, met inachtneming van de in dit artikel gestelde voorwaarden.

Eenieder heeft recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht dat vooraf bij wet is ingesteld. Eenieder heeft de mogelijkheid zich te laten adviseren, verdedigen en vertegenwoordigen.

Rechtsbijstand wordt verleend aan degenen die niet over toereikende financiële middelen beschikken, voor zover die bijstand noodzakelijk is om de daadwerkelijke toegang tot de rechter te waarborgen.

Artikel 48 – Vermoeden van onschuld en rechten van de verdediging

1. Eenieder tegen wie een vervolging is ingesteld, wordt voor onschuldig gehouden totdat zijn schuld in rechte is komen vast te staan.

2. Aan eenieder tegen wie een vervolging is ingesteld, wordt de eerbiediging van de rechten van de verdediging gegarandeerd.

Artikel 49 – Legaliteitsbeginsel en evenredigheidsbeginsel inzake delicten en straffen

1. Niemand mag worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde van het handelen of nalaten. Evenmin mag een zwaardere straf worden opgelegd dan die, die ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was. Indien de wet na het begaan van het strafbare feit in een lichtere straf voorziet, is die van toepassing.

2. Dit artikel staat niet de berechting en bestraffing in de weg van iemand die schuldig is aan een handelen of nalaten dat ten tijde van het handelen of nalaten een misdrijf was volgens de door de volkerengemeenschap erkende algemene beginselen.

3. De zwaarte van de straf mag niet onevenredig zijn aan het strafbare feit.

Artikel 50 – Recht om niet tweemaal in een strafrechtelijke procedure voor hetzelfde delict te worden berecht of gestraft

Niemand wordt opnieuw berecht of gestraft in een strafrechtelijke procedure voor een strafbaar feit waarvoor hij in de Unie reeds onherroepelijk is vrijgesproken of veroordeeld overeenkomstig de wet.

TITEL VII – ALGEMENE BEPALINGEN BETREFFENDE DE UITLEGGING EN DE TOEPASSING VAN HET HANDVEST

Artikel 51 – Toepassingsgebied

1. De bepalingen van dit Handvest zijn gericht tot de instellingen, organen en instanties van de Unie met inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel, alsmede, uitsluitend wanneer zij het recht van de Unie ten uitvoer brengen, tot de lidstaten. Derhalve eerbiedigen zij de rechten, leven zij de beginselen na en bevorderen zij de toepassing ervan overeenkomstig hun respectieve bevoegdheden en met inachtneming van de grenzen van de bevoegdheden zoals deze in de Verdragen aan de Unie zijn toegedeeld.
2. Dit Handvest breidt het toepassingsgebied van het recht van de Unie niet verder uit dan de bevoegdheden van de Unie reiken, schept geen nieuwe bevoegdheden of taken voor de Unie, noch wijzigt het de in de Verdragen omschreven bevoegdheden en taken.

Artikel 52 – Reikwijdte en uitlegging van de gewaarborgde rechten en beginselen

1. Beperkingen op de uitoefening van de in dit Handvest erkende rechten en vrijheden moeten bij wet worden gesteld en de wezenlijke inhoud van die rechten en vrijheden eerbiedigen. Met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel kunnen slechts beperkingen worden gesteld, indien zij noodzakelijk zijn en daadwerkelijk beantwoorden aan door de Unie erkende doelstellingen van algemeen belang of aan de eisen van de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.
2. De door dit Handvest erkende rechten die voorkomen in bepalingen van de Verdragen, worden uitgeoefend onder de voorwaarden en binnen de grenzen die door deze Verdragen zijn gesteld.
3. Voor zover dit Handvest rechten bevat die corresponderen met rechten welke zijn gegarandeerd door het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, zijn de inhoud en reikwijdte ervan dezelfde als die welke er door genoemd verdrag aan worden toegekend. Deze bepaling verhindert niet dat het recht van de Unie een ruimere bescherming biedt.
4. Voor zover dit Handvest grondrechten erkent zoals die voortvloeien uit de constitutionele tradities die de lidstaten gemeen hebben, moeten die rechten in overeenstemming met die tradities worden uitgelegd.
5. Aan de bepalingen van dit Handvest die beginselen bevatten, kan uitvoering worden gegeven door wetgevings- en uitvoeringshandelingen van de instellingen, organen en instanties van de Unie en door handelingen van de lidstaten wanneer zij het recht van de Unie ten uitvoer brengen, bij de uitoefening van hun respectieve bevoegdheden. De rechterlijke bevoegdheid ten aanzien van die bepalingen blijft beperkt tot de uitlegging van genoemde handelingen en de toetsing van de wettigheid ervan.
6. Met de nationale wetgevingen en praktijken moet ten volle rekening worden gehouden, zoals bepaald in dit Handvest.
7. De toelichting, die is opgesteld om richting te geven aan de uitlegging van dit Handvest van de grondrechten, wordt door de rechterlijke instanties van de Unie en van de lidstaten naar behoren in acht genomen.

Artikel 53 – Beschermingsniveau

Geen van de bepalingen van dit Handvest mag worden uitgelegd als zou zij een beperking vormen van of afbreuk doen aan de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden welke binnen hun respectieve toepassingsgebieden worden erkend door het recht van de Unie, het internationaal recht en de internationale overeenkomsten waarbij de Unie of alle lidstaten partij zijn, met name het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, alsmede door de grondwetten van de lidstaten.

Artikel 54 – Verbod van misbruik van recht

Geen van de bepalingen van dit Handvest mag worden uitgelegd als zou zij het recht inhouden enige activiteit te ontplooiën of enige daad te verrichten met als doel de in dit Handvest erkende rechten of vrijheden teniet te doen of de rechten en vrijheden verdergaand te beperken dan door dit Handvest is toegestaan.

Kinderrechten Agenda (2011) en implementatieoverzicht (2015)

Aangenomen door de Europese Commissie op 15 februari 2011

Inleiding

Het bevorderen en beschermen van de rechten van het kind is een van de doelstellingen van de EU waarop het Verdrag van Lissabon nog meer nadruk heeft gelegd. Artikel 3, lid 3, van het Verdrag betreffende de Europese Unie bepaalt vandaag met name dat de EU de bescherming van de rechten van het kind moet bevorderen. Voorts zijn de rechten van het kind ook vastgelegd in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

Artikel 24 van het Handvest erkent dat kinderen onafhankelijke en autonome dragers van rechten zijn. Het bepaalt ook dat de belangen van het kind een essentiële overweging vormen voor overheidsinstanties en particuliere instellingen.

Ook uit hoofde van internationale verbintenissen worden de rechten van het kind bevorderd. Alle EU-lidstaten hebben het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind (IVRK) geratificeerd. Het facultatief protocol bij het IVRK inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten is door alle EU-lidstaten behalve Estland geratificeerd. Het facultatief protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie is door alle lidstaten geratificeerd behalve Tsjechië, Finland, Ierland, Luxemburg en Malta.

De normen en beginselen van het IVRK moeten het beleid en de maatregelen van de EU die van invloed zijn op de rechten van het kind, blijven aansturen. In 2006 heeft de Commissie met haar mededeling „Naar een EU-strategie voor de rechten van het kind de basis gelegd voor de bevordering en bescherming van de rechten van het kind in haar intern en extern beleid. De Commissie heeft daarmee structuren opgezet ter versterking van de capaciteit van de EU-instellingen om de problematiek van de kinderrechten aan te pakken, en zo de grondslagen gelegd voor een goed onderbouwd beleid en de samenwerking met belanghebbenden opgevoerd.

Gelet op het krachtige en versterkte engagement inzake de rechten van het kind in het Verdrag van Lissabon en in het Handvest van de grondrechten vindt de Commissie dat thans een versnelling hoger moet worden geschakeld op het gebied van de kinderrechten en dat de beleidsdoelstellingen in maatregelen moeten worden omgezet. De strategie Europa 2020 bevat een visie voor de 21ste eeuw over een Europa waarin de kinderen van vandaag beter onderwijs zullen krijgen en een betere toegang zullen hebben tot de diensten en de middelen die zij nodig hebben om op te groeien en Europa de 22ste eeuw binnen te leiden. Daarom pleit de Commissie met deze mededeling voor een „EU-agenda voor de rechten van het kind“. Die heeft als doel te bevestigen dat alle EU-instellingen en alle lidstaten vastbesloten zijn om de rechten van het kind te bevorderen, te beschermen en na te leven in al het relevante EU-beleid en in concrete resultaten om te zetten. In de toekomst moet EU-beleid dat direct of indirect op kinderen betrekking heeft, worden ontwikkeld, uitgevoerd en gecontroleerd met inachtneming van het beginsel van het belang van het kind dat in het EU-Handvest van de grondrechten en in het IVRK is vastgelegd.

Deze EU-agenda voor de rechten van het kind is gebaseerd op bijdragen van een brede openbare raadpleging is deze mededeling ook gebaseerd op de resultaten van een raadpleging van deskundigen uit de specifieke beleidsgebieden, en op de behoeften en wensen die kinderen uit alle EU-lidstaten onder woorden hebben gebracht in een afzonderlijke, gerichte raadpleging. Er wordt ook rekening gehouden met de voorlopige bevindingen van een evaluatie van de effecten van EU-instrumenten die een invloed hebben op de rechten van het kind. Het Europees Parlement, het Comité van de Regio's, het Economisch en Sociaal Comité, de Raad van Europa en belangrijke belanghebbenden, zoals UNICEF, de ombudsinstanties voor kinderen in lidstaten en het maatschappelijk middenveld, hebben aan de voorbereiding van deze mededeling bijgedragen, onder meer via de activiteiten van het Europees Forum over de rechten van het kind.

De EU-agenda voor de rechten van het kind bevat algemene beginselen die ervoor moeten zorgen dat het EU-optreden als voorbeeld kan dienen wat betreft de naleving van de bepalingen van het Handvest en van het IVRK op het gebied van de rechten van het kind. Daarnaast wordt aandacht besteed aan een aantal concrete maatregelen op gebieden waar de EU reële toegevoegde waarde kan bieden, zoals kindvriendelijke justitie, de bescherming van kinderen in kwetsbare situaties en de bestrijding van geweld tegen kinderen, zowel binnen de Europese Unie als daarbuiten.

1. Algemene beginselen

De inspanningen van de EU voor de rechten van het kind vereisen een coherente aanpak voor alle relevante EU-maatregelen. Deze doelstelling kan worden bereikt door gebruik te maken van de Verdragen, het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind als gemeenschappelijke basis voor elk EU-optreden dat voor kinderen relevant is. Bij alle EU-maatregelen die op kinderen betrekking hebben, moet rekening worden gehouden met het „kinderrechtenperspectief“.

1. De rechten van het kind integraal deel laten uitmaken van het grondrechtenbeleid van de EU

Op grond van de op 19 oktober 2010 door de Commissie goedgekeurde strategie voor een doeltreffende tenuitvoerlegging van het Handvest van de grondrechten moet de Commissie er via een „grondrechtentoets” reeds in een vroeg stadium voor zorgen dat haar wetgevingsvoorstellen steeds volledig in overeenstemming zijn met de door het Handvest gewaarborgde grondrechten. Overeenkomstig deze strategie werkt de Commissie met het Europees Parlement en de Raad samen om ervoor te zorgen dat ook in de loop de wetgevingsprocedure aangebrachte wijzigingen volledig in overeenstemming zijn met het Handvest. De Commissie werkt ook samen met de lidstaten om ervoor te zorgen dat zij bij de omzetting van EU-wetgeving in nationaal recht het Handvest naleven, zoals artikel 51, lid 1, van het Handvest voorschrijft.

De rechten van het kind, die door artikel 24 van het Handvest worden gewaarborgd, zijn een categorie van grondrechten die expliciet in de strategie van de Commissie worden vermeld. Derhalve vallen zij onder de vaste „grondrechtentoets” waaraan de Commissie relevante ontwerp-EU-wetgeving onderwerpt.

Zoals aangekondigd in de mededeling over de strategie voor de doeltreffende tenuitvoerlegging van het Handvest, heeft de Commissie mechanismen ontwikkeld om de conformiteit van ontwerp-wetgeving met het Handvest na te gaan. Met het oog op een betere beoordeling van de effecten van haar voorstellen op de grondrechten, waaronder de rechten van het kind, heeft de Commissie richtsnoeren opgesteld waarmee haar diensten het effect van een initiatief op de grondrechten, waaronder de rechten van het kind, kunnen beoordelen en de optie selecteren die het meest rekening houdt met het belang van het kind. Deze richtsnoeren behandelen de kwesties uit de „checklist in verband met de grondrechten”, die werd aangekondigd in de strategie voor een doeltreffende tenuitvoerlegging van het Handvest. De Commissie zal ook zorgen voor praktische interne opleiding over de rechten van het kind en andere grondrechten om de grondrechtencultuur te versterken en te bevorderen. De Commissie zal ook de werkzaamheden van het VN-Comité inzake de rechten van het kind en zijn interpretatie van de bepalingen van het IVRK aandachtig blijven volgen. In voorkomend geval zal in de toelichting van de betrokken wetgevingsvoorstellen worden uiteengezet op welke manier bij het opstellen van het voorstel rekening is gehouden met overwegingen in verband met de kinderrechten.

1. De grondslag leggen voor een op feiten gebaseerde beleidsvorming

Uit de ervaring met de uitvoering van de mededeling van 2006 is gebleken dat er een significant gebrek is aan betrouwbare, vergelijkbare en officiële gegevens. Dit is een ernstige belemmering voor de ontwikkeling en uitvoering van een echt goed onderbouwd beleid. De bestaande controlesystemen verbeteren, beleidsdoelstellingen in verband met kinderrechten vaststellen en de gevolgen ervan controleren, behoren tot de belangrijkste uitdagingen. Leemten in de kennis over de situatie en de behoeften van de meest kwetsbare groepen kinderen moeten met prioriteit worden behandeld. In deze context is er ook behoefte aan meer informatie over methoden om misdrijven tegen kinderen te voorkomen.

De Commissie zal met de betrokken organisaties en instellingen samenwerken om basisgegevens informatie te verzamelen om de besluitvorming te leiden. In dit proces zullen de bestaande werkzaamheden op dit gebied worden geïnventariseerd, onder meer het resultaat van de studie over indicatoren die werd uitgevoerd door het Bureau voor de grondrechten van de EU.

Deze indicatoren werden op verzoek van de Commissie ontwikkeld om te beoordelen hoe de rechten van het kind worden uitgevoerd, beschermd, nageleefd en bevorderd in de EU. Deze hebben als doel het verzamelen van gegevens door en het onderzoek van het bureau te leiden, waardoor het op feiten gebaseerde standpunten kan ontwikkelen en de lidstaten kan ondersteunen wanneer zij maatregelen nemen of acties voorbereiden.

1. Samenwerking met belanghebbenden

De Commissie zal met alle belanghebbenden blijven samenwerken en een dialoog blijven voeren via het Europees Forum voor de rechten van het kind, dat regelmatig bijeenkomt.

Er zijn diverse institutionele structuren en beleidsstructuren tot stand gebracht om de rechten van het kind in de lidstaten te beschermen en te bevorderen. Hoewel alle EU-lidstaten hebben erkend dat het nodig is om beleid inzake de rechten van het kind te ontwikkelen, bestaan er tussen hen verschillen wat betreft de institutionele mechanismen om dit beleid te ontwikkelen en uit te voeren. Met volledige inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel zal de Commissie de inspanningen van de lidstaten blijven steunen door de uitwisseling van beste praktijken, samenwerking en communicatie met en tussen de nationale instanties die bevoegd zijn voor de bescherming en bevordering van de rechten van het kind, aan te moedigen.

1. Naar concrete EU-maatregelen voor kinderen

1. Kindvriendelijke justitie

De justitie kindvriendelijker maken in Europa is een van de voornaamste maatregelen in de EU-agenda voor de rechten van het kind. Dit is een domein dat grote praktische relevantie heeft en waarop de EU op grond van de Verdragen over bevoegdheden beschikt om de rechten van het kind via EU-wetgeving in de praktijk om te zetten. In

het actieplan van de Commissie ter uitvoering van het programma van Stockholm is dit aspect derhalve voor de periode 2010-2015 beklemd.

Kinderen kunnen op uiteenlopende manieren met justitie in contact komen, bijvoorbeeld wanneer hun ouders scheiden of het oneens zijn over de voogdij, wanneer zij strafbare feiten plegen, wanneer zij getuige of slachtoffer zijn van een strafbaar feit of wanneer zij asiel zoeken. Als kinderen in aanraking komen met niet-kindvriendelijke justitie, kunnen zij aan veelvuldige beperkingen en schendingen van hun rechten worden blootgesteld.

Kinderen kunnen met belemmeringen worden geconfronteerd in verband met hun wettelijke vertegenwoordiging of wanneer zij door rechters worden gehoord. Evenzo kan de informatie die kinderen en hun vertegenwoordigers nodig hebben om hun rechten uit te oefenen of hun belangen te verdedigen in gerechtelijke procedures, ontoereikend zijn. Kinderen kunnen als volwassenen worden behandeld zonder dat zij steeds over specifieke waarborgen beschikken die overeenstemmen met hun behoeften en kwetsbaarheid, en kunnen het moeilijk hebben om met deze situatie om te gaan. Daadwerkelijk toegang tot de rechter en deelname aan administratieve en gerechtelijke procedures zijn basisvereisten om een hoog niveau van bescherming van de juridische belangen van kinderen te garanderen.

Familierechtelijke geschillen kunnen ongunstige gevolgen hebben voor het welzijn van kinderen. Kinderen die van een of beide ouders gescheiden zijn, moeten regelmatig persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met beide ouders kunnen onderhouden, tenzij dit tegen hun belangen indruist.

Civiele procedures, en vooral grensoverschrijdende geschillen, die voortkomen uit huwelijksontbinding of scheiding van tafel en bed, kunnen ertoe leiden dat dat recht wordt beperkt. Vooral tijdens procedures om de ouderlijke verantwoordelijkheid te bepalen, kunnen kinderen gegijzeld worden door langdurige grensoverschrijdende juridische geschillen tussen de voormalige partners. De EU-wetgeving vergemakkelijkt reeds de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen betreffende de ouderlijke verantwoordelijkheid. Adequate voorlichting van kinderen en ouders over hun rechten op grond van het EU-recht en van het nationaal recht is noodzakelijk, willen zij hun rechten in familierechtelijke gedingen kunnen verdedigen. Informatie moet gemakkelijk toegankelijk zijn en duidelijkheid verschaffen over de relevante procedures. De Commissie zal in samenwerking met de lidstaten informatiebladen over EU-wetgeving en nationale wetgeving inzake onderhoudsverplichtingen, bemiddeling en erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen inzake ouderlijke verantwoordelijkheid ontwikkelen en regelmatig bijwerken. Wat ontvoering van kinderen door ouders betreft, zal de Commissie bijzondere aandacht besteden aan de informatie die wordt verschaft door de bemiddelaar van het Europees Parlement voor grensoverschrijdende ontvoeringen van kinderen door ouders.

De registratie en erkenning van met de burgerlijke staat verband houdende documenten zijn van belang om de rechten van een kind te bepalen. Wanneer kinderen en hun ouders zich binnen de EU verplaatsen en dergelijke documenten in een andere lidstaat moeten gebruiken, worden zij dikwijls geconfronteerd met dure en tijdrovende vereisten voor de erkenning ervan (onder meer wat vertalingen en bewijs van authenticiteit betreft), die de toegang tot de rechter bemoeilijken. Daarom is de Commissie een openbare raadpleging begonnen over manieren waarop de wederzijdse erkenning van de gevolgen van akten van de burgerlijke stand in de EU kan worden vergemakkelijkt, zodat zij in 2013 voorstellen voor EU-maatregelen kan indienen.

Het recht op een eerlijk proces voor kinderen tegen wie een strafprocedure loopt, omvat de bescherming van de privacy, het recht om te worden geïnformeerd over de beschuldiging en de procedures op een manier die aangepast is aan de leeftijd en de rijpheid van het kind, en het recht op rechtsbijstand en wettelijke vertegenwoordiging. Dit is vooral van belang wanneer de proces taal niet de moedertaal van het kind is. In 2010 heeft de EU regels over vertolking en vertaling vastgesteld die ervoor zorgen dat alle betrokkenen, waaronder ook kinderen, informatie krijgen over hun rechten in de procedure op een manier die zij kunnen begrijpen.

De Commissie zal haar agenda om de procesrechten van verdachten en beklaagden in strafprocedures in de lidstaten te versterken, verder uitvoeren. In 2011 zal de Commissie een voorstel indienen met regels die de toegang tot een advocaat garanderen en een voorstel betreffende het recht voor gedetineerden om te communiceren met familieleden, vertrouwenspersonen, werkgevers en consulaire autoriteiten. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar verdachten of beklaagden die de inhoud of de betekenis van het proces niet kunnen begrijpen of volgen, bijvoorbeeld ten gevolge van hun leeftijd of mentale of fysieke toestand. In 2012 zal de Commissie een wetgevingsvoorstel indienen over bijzondere waarborgen voor kwetsbare verdachten of beklaagden. Deze maatregel zal van groot belang zijn om een kindvriendelijke justitie te waarborgen. Kinderen die tot een gevangenisstraf zijn veroordeeld en in detentiecentra verblijven, lopen een groot risico te worden blootgesteld aan geweld en mishandeling.

Op internationaal niveau zijn er verscheidene leidende beginselen over de manier waarop met kinderen aan wie de vrijheid is ontnomen, moet worden omgegaan;.. Vrijheidsberoving van kinderen is een maatregel die slechts in laatste instantie mag worden genomen en voor een zo kort mogelijke periode.

Kinderen nemen vaak alskwetsbare getuigen of slachtoffers deel aan strafprocedures. Zij kunnen in criminele activiteiten, zoals handel in illegale drugs, worden uitgebuit. Er moeten wettelijke en praktische regelingen komen om onnodige meervoudige verhoren te voorkomen en ervoor te zorgen dat strafprocedures met zo weinig mogelijk negatieve ervaringen gepaard gaan. Kinderen die slachtoffer zijn, moeten een actieve rol in de strafprocedure kunnen spelen zodat met hun getuigenverklaring rekening wordt gehouden. Via het gebruik van ICT-instrumenten en vooral videoconferencing kunnen kinderen die slachtoffer zijn, een actieve rol spelen in het proces zonder dat zij daarbij in direct contact hoeven te staan met de beklaagden. Kinderen die slachtoffer zijn, moeten voldoende worden ondersteund om het hun toegebrachte leed te kunnen herstellen en daarvoor te worden vergoed.

Maatregelen:

In het kader van haar beleid inzake civiel recht en strafrecht en in overeenstemming met haar strategie voor een doeltreffende tenuitvoerlegging van het Handvest van de grondrechten zal de Commissie ertoe bijdragen dat justitie in de EU kindvriendelijker wordt, met name door:

1. in 2011 een voorstel voor een richtlijn over rechten van slachtoffers aan te nemen waarmee aan kwetsbare slachtoffers, waaronder kinderen, een hoger niveau van bescherming wordt geboden;
2. in 2012 een voorstel voor een richtlijn in te dienen over bijzondere waarborgen voor kwetsbare verdachten of beklaagden, waaronder kinderen;
3. tegen 2013 de EU-wetgeving ter vergemakkelijking van de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen betreffende de ouderlijke verantwoordelijkheid te herzien om ervoor te zorgen dat beslissingen, in het belang van het kind, zo snel mogelijk kunnen worden erkend en ten uitvoer gelegd, en om in voorkomend geval gemeenschappelijke minimumnormen vast te stellen;
4. het gebruik van de richtsnoeren van de Raad van Europa van 17 november 2010 over kindvriendelijke justitie te bevorderen en er rekening mee te houden in toekomstige rechtsinstrumenten op het gebied van civiel recht en strafrecht; de ontwikkeling van opleidingsactiviteiten over de optimale participatie van kinderen aan justitie voor rechters en andere personen die beroepshalve betrokken zijn, op Europees niveau te ondersteunen en aan te moedigen.

1. Gerichte EU-maatregelen om kwetsbare kinderen te beschermen

Sommige categorieën kinderen zijn bijzonder kwetsbaar en lopen grotere risico's voor hun leven en welzijn door sociale, politieke en economische factoren. Kinderen die bijvoorbeeld opgroeien in armoede en sociale uitsluiting, dikwijls in combinatie met drugsverslaving, zullen wellicht minder goed presteren op school en een minder goede lichamelijke en geestelijke gezondheid hebben.

De kans is ook groter dat zij met het gerecht in aanraking zullen komen. De behoeften van kinderen die een risico lopen om in armoede en sociale uitsluiting te belanden, zullen worden behandeld in een aanbeveling van de Commissie over armoede bij kinderen, die gemeenschappelijke beginselen zal bevatten en doeltreffende controle-instrumenten zal voorstellen om armoede bij kinderen te voorkomen en te bestrijden in het kader van het Platform tegen armoede en sociale uitsluiting. Gehandicapte kinderen zijn ook kwetsbaarder voor de schending van hun rechten en zij vereisen en verdienen bijzondere bescherming.

Het welzijn van kinderen kan alleen worden bereikt in een samenleving die vrij is van geweld tegen en misbruik en uitbuiting van kinderen. In maart 2010 heeft de Commissie twee voorstellen voor een richtlijn ingediend met als doel de versterking van het kader voor de bescherming van een van de meest kwetsbare groepen kinderen, namelijk die welk slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting en mensenhandel. Op het gebied van mensenhandel is het belangrijk dat in de verdere ontwikkeling van het beleid inzake mensenhandel ten volle rekening wordt gehouden met de specifieke behoeften van kinderen, met name in de geïntegreerde strategie ter bestrijding van mensenhandel die in 2012 zal worden vastgesteld.

Wat de administratieve detentie van asielzoekende kinderen betreft, heeft de Commissie inspanningen geleverd om door te gaan met haar voorstellen van 2008 en 2009 tot wijziging van het EU-asielrecht. Deze voorstellen verbieden de detentie van kinderen tenzij dat in hun belang is en alle mogelijke alternatieven exhaustief werden onderzocht. Er worden ook een aantal noodzakelijke maatregelen en procedurele waarborgen vastgesteld in verband met de mogelijkheid om beroep in te stellen en wettelijke vertegenwoordiging. Ten slotte bevatten de voorstellen een duidelijk verbod om niet-begeleide asielzoekende kinderen op te sluiten.

In het actieplan inzake niet-begeleide minderjarigen van de Commissie van 2010 wordt een gemeenschappelijke EU-aanpak voorgesteld voor niet-begeleide of van hun familie gescheiden kinderen die van buiten de EU komen. Het actieplan bevat kindspecifieke opvangmaatregelen en procedurele waarborgen die moeten gelden vanaf het moment dat het kind wordt aangetroffen totdat een duurzame oplossing is gevonden. In het actieplan wordt ook het belang van een goede vertegenwoordiging van het kind benadrukt en worden maatregelen voorgesteld om de tekortkomingen in de opvang van niet-begeleide asielzoekende kinderen in de EU aan te pakken²⁷ en te voorkomen dat niet-begeleide kinderen waarvoor de overheid de zorg heeft, verdwijnen.

Ervaren en goedopgeleidedeskundigen kunnen problemen voorkomen en kinderen helpen om te gaan met het trauma dat zij meemaken. Deskundigen die met en voor kinderen werken, moeten goed worden opgeleid over de rechten en behoeften van kinderen uit verschillende leeftijdsgroepen, alsook over het soort procedure dat op hen van toepassing is. Zij moeten ook worden opgeleid in communicatie met kinderen uit alle leeftijdscategorieën en ontwikkelingsstadia, alsook met kinderen in bijzonder kwetsbare situaties.

In 2009 hebben meer dan 6 miljoen jongerenonderwijs en opleiding verlaten na lager voortgezet onderwijs of nog minder te hebben gevolgd; 17,4% van hen heeft alleen het lager onderwijs afgemaakt. Dat is de reden waarom één van de door de Europese Raad in het kader van de strategie Europa 2020 overeengekomen kerndoelstellingen erin bestaat het percentage voortijdige schoolverlaters tot minder dan 10% te herleiden. Alle kinderen toegang geven tot voorschools onderwijs en opvang is de grondslag voor succesvol levenslang leren, sociale integratie, persoonlijke ontwikkeling en latere inzetbaarheid. De Commissie heeft reeds specifieke beleidsmaatregelen en aanbevelingen vastgesteld om het voortijdig schoolverlaten aan te pakken.

Zij zal ook initiatieven in samenwerking met de lidstaten bevorderen om kwaliteitsvolle voorschoolse opvang en onderwijs aan te moedigen, segregatie in onderwijssystemen te bestrijden en goede praktijken te verspreiden.

De situatie van Roma-kinderen in de EU is bijzonder zorgwekkend en dat is te wijten aan een aantal factoren die hen bijzonder kwetsbaar maken en vatbaar voor een slechte gezondheid, slechte huisvesting, slechte voeding, uitsluiting, discriminatie en geweld. Sociale uitsluiting van Roma-kinderen houdt dikwijls verband met het feit dat geboorten niet worden geregistreerd, lage participatie aan voorschools en hoger onderwijs, hoge percentages voortijdige schoolverlaters, mensenhandel en arbeidsuitbuiting. Segregatie is een cruciale hinderpaal die Romakinderen de toegang tot kwaliteitsonderwijs belet.

Kinderen kunnen vermist raken, ongeacht hun leeftijd, geslacht of sociale status. Er is weinig bekend over de redenen waarom kinderen van huis of uit de instellingen waar zij wonen, wegllopen, maar we weten wel dat de risico's enorm zijn: risico's voor hun veiligheid, lichamelijke en geestelijke gezondheid, welzijn en leven. Vermiste kinderen kunnen het slachtoffer worden van geweld, misbruik en mensenhandel of kunnen

in de bedelarij en de prostitutie terechtkomen. De Commissie heeft een aantal instrumenten vastgesteld die kunnen helpen ingeval een kind vermist is. Sinds een aantal jaren hebben sommige lidstaten publieke signaleringssystemen ingevoerd voor gevallen van kinderonthoofding of verdwijning van kinderen in omstandigheden die een ernstig risico kunnen vormen voor de veiligheid en het welzijn van de betrokken kinderen.

De Commissie zal grensoverschrijdende samenwerking tussen de lidstaten in gevallen van criminele kinderonthoofding en viasignaleringsmechanismen voor kinderen blijven bevorderen. Met het oog op een betere samenwerking op dit gebied zijn de lidstaten in juni 2009 overeengekomen om het Schengeninformatiesysteem

en de daarmee verbonden Sirenebureaus in elke lidstaat beter te gebruiken bij het zoeken naar vermiste kinderen. De Commissie zal aan dit proces bijdragen door uiterlijk in mei 2011 via een besluit een nieuwe versie van het Sirenehandboek vast te stellen. Daarin zullen een aantal regels en procedures voor dergelijke gevallen worden opgenomen.

Het telefonisch meldpunt 116 000 voor vermiste kinderen biedt hulp, steun en een mogelijke levenslijn voor vermiste kinderen en hun ouders. Omdat het telefonisch meldpunt op EU-niveau niet goed geïmplementeerd wordt, heeft de Commissie in 2010 een mededeling aangenomen met het doel de lidstaten aan te moedigen om het telefonisch meldpunt prioriteit te implementeren en ervoor te zorgen dat in de hele Unie dezelfde kwalitatief hoogwaardige dienstverlening wordt aangeboden. De Commissie zal de implementatie van het telefonisch meldpunt voor vermiste kinderen in alle lidstaten blijven controleren. Als er binnen een redelijke termijn geen verdere vooruitgang is geboekt, zal de Commissie overwegen om een wetgevingsvoorstel in te dienen om te garanderen dat het meldpunt 116 000 in alle lidstaten volledig operationeel is.

Kinderen kunnen ook bijzonder kwetsbaar zijn in verband met moderne technologie. Online technologieën bieden kinderen en jongeren unieke mogelijkheden door hun toegang te verlenen tot kennis en hen gebruik te laten maken van digitaal leren en te laten deelnemen aan het publiek debat. Kinderen zijn bijzonder kwetsbaar wanneer zij in audiovisuele media en op het internet worden geconfronteerd met schadelijke inhoud en gedrag, zoals cyberpesten en kinderklokkerij. Kinderen overal in Europa getuigen dat fysieke en emotionele pesten op school deel uitmaken van hun dagelijks leven. Cyberpesten wordt aangemerkt als een moderne vorm van pesten die om een urgente reactie vraagt en om de betrokkenheid van alle relevante actoren, zoals sociale netwerksites, internetproviders en de politie. De Commissie streeft naar een hoog niveau van bescherming van kinderen in de digitale ruimte, en ook van hun persoonsgegevens maar wil tegelijkertijd hun recht op toegang tot het internet strikt eerbiedigen in het belang van hun sociale en culturele ontwikkeling. Via het programma voor een veiliger internet coördineert en steunt de Commissie inspanningen om kinderen online mondiger te maken en te beschermen. Verscheidene sectoren van de ICT-industrie hebben zelfreguleringsinitiatieven genomen, in het bijzonder om kinderen die mobiele telefoons en sociale netwerkdiensten gebruiken, beter te beschermen en via het Pan European Game Information classificatiesysteem voor video- en online games. De Commissie zal thans haar

oproep tot het nemen van maatregelen uitbreiden tot producenten van mobiele apparatuur en spelconsoles, aanbieders van internetdiensten, aanbieders van mobiele toepassingen en inhoud, consumentenorganisaties, onderzoekers en organisaties voor kindermishandeling.

De Commissie ziet nauwlettend toe op de omzetting door de lidstaten van de richtlijn audiovisuele mediadiensten in hun nationaal recht, waarvoor de termijn 19 december 2009 was. De richtlijn breidt de normen voor de bescherming van kinderen uit van traditionele tv-programma's tot de snel groeiende audiovisuele mediadiensten op aanvraag, met name op het internet.

Maatregelen:

De Commissie zal bijdragen tot het mondgiger maken en beschermen van kinderen, wanneer zij kwetsbaar zijn, met name door:

1. beste praktijken uit te wisselen en de opleiding van voogden, openbare instanties en andere actoren die in nauw contact staan met niet-begeleide minderjarigen, te verbeteren (2011-2014);
2. bijzondere aandacht te besteden aan kinderen in de context van het EU-kader voor de nationale strategieën voor de integratie van Roma, dat in het voorjaar van 2011 zal worden aangenomen en met name een doeltreffender gebruik van de structuurfondsen voor de integratie van Roma zal bevorderen;
3. alle lidstaten sterk aan te moedigen en te steunen om te zorgen voor de snelle invoering en de volledige werking van het telefonisch meldpunt 116 000 voor vermiste kinderen en van de signaleringsmechanismen voor kinderen (2011-2012);
4. de lidstaten en andere belanghebbenden te steunen bij het versterken van preventie, bij het mondgiger maken van kinderen en bij het versterken van de participatie van kinderen om de onlinetechnologieën zo goed mogelijk te benutten en cyberpesten, schadelijke inhoud en andere risico's tegen te gaan, namelijk via het programma voor een veiliger internet en via samenwerking met de industrie in zelfreguleringsinitiatieven (2009-2014).

1. Kinderen in het externe optreden van de EU

De EU is vastbesloten om prioriteit te geven aan het bevorderen en beschermen van de rechten van het kind in haar extern optreden, ook in justitiële samenwerking in civiele zaken op gebieden waarvoor de EU bevoegd is. In dit verband is het cruciaal voor de EU om in externe aangelegenheden met één sterke stem te spreken wanneer het om de rechten van het kind gaat in betrekkingen met derde landen, teneinde zo nodig een snel en doeltreffend optreden mogelijk te maken. Het externe beleid van de EU inzake de rechten van het kind zal worden gevoerd in overeenstemming met de mededeling „Een bijzondere plaats voor kinderen in het externe optreden van de EU” en het bijbehorende actieplan.

De EU is vastbesloten om alle vormen van geweld tegen kinderen weg te werken. Wereldwijd zijn jaarlijks ongeveer 200 miljoen kinderen getuige van huiselijk geweld, zijn meer dan 200 miljoen kinderen het slachtoffer van seksueel misbruik, sterven jaarlijks meer dan 50 000 kinderen als gevolg van doodslag en worden tot 2 miljoen kinderen in ziekenhuizen behandeld voor verwondingen die het gevolg zijn van geweld. De EU zal doorgaan met de uitvoering van de EU-richtsnoeren over de rechten van het kind, die momenteel gericht zijn op de bestrijding van alle vormen van geweld tegen kinderen. Tegen eind 2011 zal de EU de uitvoering van de richtsnoeren sinds 2007 evalueren. Het thematisch programma „Investeren in mensen” beoogt de financiering van projecten die gericht zijn op de bestrijding van geweld tegen kinderen in de jaren 2011-2013.

Meer dan 200 miljoen kinderen wereldwijd verrichten nog kinderarbeid, waarvan er ten minste een ontstellende 115 miljoen aan de ergste vormen zijn blootgesteld. De EU zal haar inspanningen voor de bestrijding van kinderarbeid voortzetten, in overeenstemming met het werkdocument van de Commissie van 2010 en de conclusies van de Raad over kinderarbeid. Tegen eind 2011 zal de EU een verslag opstellen over de ergste vormen van kinderarbeid en handel, rekening houdend met internationale deskundigheid en met de standpunten van bevoegde internationale organisaties. In 2011 zal de EU projecten selecteren die gericht zijn tegen kinderarbeid in derde landen in het kader van het thematisch programma „Investeren in mensen”.

Kinderen in gewapende conflicten zijn bijzonder kwetsbaar, en des te meer wanneer zij hun ouders of verzorgers hebben verloren of van hen zijn gescheiden. Kinderen lopen het risico om te worden gerekruteerd door gewapende groepen of om het slachtoffer te worden van seksueel misbruik of mensenhandel. Zij lijden onevenredig veel onder ondervoeding en ziekte, aangezien zij geen toegang hebben tot primaire sociale voorzieningen, gezondheidszorg en onderwijs. Op elk ogenblik zijn naar schatting 300 000 kinderen verbonden met strijdkrachten en gewapende groepen, waarvan 40% meisjes. De EU zal haar activiteiten inzake het waarborgen van de rechten van kinderen die zich in gewapende conflicten bevinden of erdoor worden getroffen, voortzetten op basis van de concrete maatregelen die in de uitvoeringsstrategie 2010 van de EU-richtsnoeren over kinderen in gewapende conflicten zijn voorgenomen.

Kinderseksuïalisme moet worden uitgebannen. Dit fenomeen maakt deel uit van een georganiseerde seksindustrie die prostitutie, mensenhandel, de productie en verdeling van kinderpornografie en de uitbuiting van kinderen door reizende seksuele delinquenten omvat. Aangezien weinig reizende seksuele delinquenten in hun respectieve

thuislanden in de EU rechtsgevolgen ondervinden, moeten maatregelen worden genomen om het aantal onderzoeken en vervolgingen in de EU voor buiten de EU gepleegde strafbare feiten, te verhogen.

De EU zal eenpolitieke dialoog met derde landen en met internationale organisaties blijven voeren, teneinde de eerbiediging en de bevordering van de rechten van het kind te handhaven of te verbeteren. Als onderdeel van haar uitbreidingsbeleid zal de EU de hervorming van de kinderscherming blijven bevorderen en nauwlettend toezien op de vooruitgang die op het gebied van de rechten van het kind gedurende het gehele toetredingsproces in de kandidaat-lidstaten en mogelijke kandidaat-lidstaten wordt geboekt, vooral wat betreft kinderen van etnische minderheden en gemarginaliseerde groepen, zoals Roma, die als bijzonder kwetsbaar werden aangemerkt.

Bilaterale samenwerking met derde landen zal maatregelen omvatten als de uitbreiding van ontwikkelingsprogramma's die gericht zijn op de rechten van het kind om bijvoorbeeld sterkere nationale structuren en instellingen te ondersteunen, met inbegrip van de ontwikkeling van onafhankelijke instellingen voor kinderrechten, wetgeversherzieningen te bevorderen in overeenstemming met relevante internationale normen en de rechten van het kind te bevorderen via handelsinstrumenten en in internationale onderhandelingen.

Wat multilaterale samenwerking betreft, zal de EU internationale initiatieven blijven steunen, zoals het indienen van resoluties in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties. Zij zal ook de coördinatie met internationale belanghebbenden versterken.

Wat humanitaire hulp betreft, zal de EU de steun voor projecten en activiteiten die direct gericht zijn op specifieke behoeften van kinderen in noodsituaties, voortzetten en uitbreiden op de wijze die is uiteengezet in het werkdokument van 2008 over „Kinderen in nood- en crisissituaties.

Maatregel:

1. De EU zal doorgaan met de uitvoering van de EU-richtsnoeren over de bescherming en bevordering van de rechten van het kind, die gericht zijn op het bestrijden van alle vormen van geweld tegen kinderen. De EU zal ook de uitvoering van de richtsnoeren beoordelen. De EU zal de EU-richtsnoeren over kinderen in gewapende conflicten uitvoeren op basis van de in 2010 herziene uitvoeringsstrategie.

1. Participatie en bewustmaking van kinderen

Uit de resultaten van twee Eurobarometer-enquêtes van 2008 en 2009 is gebleken dat 76 % van de ondervraagde kinderen zich niet bewust was van hun rechten en dat 79 % niet wist met wie contact op te nemen in geval van nood. Op de vraag wat de EU moet doen om de rechten van kinderen te bevorderen en te beschermen, antwoordde 88 % van de respondenten dat de EU kinderen op een toegankelijke manier meer informatie moet verstrekken over hun rechten.

Volledige erkenning van de rechten van het kind wil zeggen dat kinderen de mogelijkheid moeten krijgen om hun mening te geven en deel te nemen aan de besluitvorming die hen aanbelangt. Artikel 24, lid 1, van het Handvest vereist dat de EU aan de mening van kinderen in aangelegenheden die hen betreffen een passend belang hecht in overeenstemming met hun leeftijd en rijpheid. De tot dusver door de Commissie genomen maatregelen om kinderen te raadplegen en naar hen te luisteren vormen een beginpunt van een reeks mogelijkheden voor meer participatie van kinderen aan de ontwikkeling en uitvoering van maatregelen en beleid die hen aanbelangen, zoals onderwijs, gezondheid en milieubeleid. Daartoe zal de Commissie gebruik maken van de deskundigheid van het Europees Forum over de rechten van het kind en met dit forum en met ombudsinstanties voor kinderen en andere relevante partners op dit gebied blijven samenwerken.

Om te zorgen voor een betere en doeltreffendere voorlichting van kinderen over hun rechten en over relevant EU-beleid, zal het nodig zijn de bestaande voorlichtingsinstrumenten te consolideren en te moderniseren. Thans is de op kinderen gerichte informatie op het EUROPA-portaal van de EU te vinden onder Snelle links voor kinderen en Voor leerkrachten. Deze links geven toegang tot voor kinderen relevante informatie die door alle EU-instellingen ter beschikking wordt gesteld. Veel van de op deze websites toegankelijke informatie is ook te vinden op de websites van de afzonderlijke directoratengeneraal van de Commissie of van andere EU-instellingen. Niettemin ontbreekt thans uitgebreide, geconsolideerde en gemakkelijk toegankelijke informatie over de rechten van het kind en over EU-beleid dat voor kinderen relevant is.

Maatregel:

1. De Commissie zal in 2011 op het EUROPA-portaal één enkel aanspreekpunt instellen met informatie voor kinderen over de EU en over kinderrechten. Dit aanspreekpunt zal gemakkelijk toegang bieden tot informatie die door kinderen uit verschillende leeftijdsgroepen kan worden begrepen en door ouders en leraren kan worden gebruikt om informatie en lesmateriaal te vinden. De Commissie zal andere EU-instellingen verzoeken om zich bij dit initiatief aan te sluiten.

Conclusie

Met deze EU-agenda voor de rechten van het kind roept de Commissie de EU-instellingen en de lidstaten op om zich andermaal ertoe te verbinden hun inspanningen voor het beschermen en bevorderen van de rechten van het kind te versterken. De maatregelen van de EU moeten als voorbeeld dienen om te waarborgen dat de bepalingen van de Verdragen, het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en van het IVRK in verband met de rechten van het kind worden nageleefd. De Commissie zal in haar jaarverslag over de toepassing van het Handvest regelmatig de vooruitgang in de uitvoering van de EU-agenda voor de rechten van het kind onderzoeken.

Zoals in de strategie Europa 2020 werd benadrukt, kunnen de langetermijneffecten van het niet voldoende investeren in beleid dat kinderen betreft, verstreckende gevolgen hebben voor onze samenleving. Veel van dat beleid vereist doortastend optreden van de lidstaten en de Commissie is bereid steun te bieden en samen te werken. De Commissie zal haar deel van de gezamenlijke inspanningen om het welzijn en de veiligheid van alle kinderen te garanderen, verder uitvoeren. Een hernieuwd engagement van alle actoren is noodzakelijk om de visie tot leven te brengen van een wereld waarin kinderen kind kunnen zijn en veilig kunnen leven, spelen, leren, hun volledig potentieel ontwikkelen en alle bestaande mogelijkheden zo goed mogelijk benutten.

Uittreksels geconsolideerde versie van de Belgische Grondwet (1994)

Belgisch Staatsblad 17 februari 1994

TITEL II – De Belgen en hun Rechten

Art. 8.–De staat van Belg wordt verkregen, behouden en verloren volgens de regelen bij de burgerlijke wet gesteld. De Grondwet en de overige wetten op de politieke rechten bepalen welke de vereisten zijn waaraan men moet voldoen, benevens de staat van Belg, om die rechten te kunnen uitoefenen.

In afwijking van het tweede lid kan de wet het stemrecht regelen van de burgers van de Europese Unie die niet de Belgische nationaliteit hebben, overeenkomstig de internationale en supranationale verplichtingen van België.

Het stemrecht bedoeld in het vorige lid kan door de wet worden uitgebreid tot de in België verblijvende niet-Europese Unie onderdanen, onder de voorwaarden en op de wijze door haar bepaald.

Art. 9.–Naturalisatie wordt verleend door de federale wetgevende macht.

Art. 10.–Er is in de Staat geen onderscheid van standen.

De Belgen zijn gelijk voor de wet; zij alleen zijn tot de burgerlijke en militaire bedieningen benoembaar, behoudens de uitzonderingen die voor bijzondere gevallen door een wet kunnen worden gesteld.

De gelijkheid van vrouwen en mannen is gewaarborgd.

Art. 11.–Het genot van de rechten en vrijheden aan de Belgen toegekend moet zonder discriminatie verzekerd worden. Te dien einde waarborgen de wet en het decreet inzonderheid de rechten en vrijheden van de ideologische en filosofische minderheden.

Art. 11bis.–De gelijkheid van vrouwen en mannen is gewaarborgd.

De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen voor vrouwen en mannen de gelijke uitoefening van hun rechten en vrijheden, en bevorderen meer bepaald hun gelijke toegang tot de door verkiezing verkregen mandaten en de openbare mandaten.

De Ministerraad en de Gemeenschaps- en Gewestregeringen tellen personen van verschillend geslacht.

De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel organiseren de aanwezigheid van personen van verschillend geslacht binnen de bestendige deputaties van de provincieraden, de colleges van burgemeester en schepenen, de raden voor maatschappelijk welzijn, de vaste bureaus van de openbare centra voor maatschappelijk welzijn en in de uitvoerende organen van elk ander interprovinciaal, bovengemeentelijk, intercommunaal of binnengemeentelijk territoriaal orgaan.

Het voorgaande lid is niet van toepassing wanneer de wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel de rechtstreekse verkiezing organiseren van de bestendig afgevaardigden van de provincieraden, van de schepenen, van de leden van de raad voor maatschappelijk welzijn, van de leden van het vast bureau van de openbare centra voor maatschappelijk welzijn of van de leden van de uitvoerende organen van elk ander interprovinciaal, intercommunaal, bovengemeentelijk of binnengemeentelijk territoriaal orgaan.

Art. 12.–De vrijheid van de persoon is gewaarborgd.

Niemand kan worden vervolgd dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft.

Behalve bij ontdekking op heterdaad kan niemand worden aangehouden dan krachtens een met redenen omkleed bevel van de rechter, dat moet worden betekend bij de aanhouding of uiterlijk binnen vierentwintig uren.

Art. 13.–Niemand kan tegen zijn wil worden afgetrokken van de rechter die de wet hem toekent.

Art. 14.–Geen straf kan worden ingevoerd of toegepast dan krachtens de wet.

Art. 14bis.–De doodstraf is afgeschaft.

Art. 15.–De woning is onschendbaar; geen huiszoeking kan plaatshebben dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft.

Art. 16.–Niemand kan van zijn eigendom worden ontzet dan ten algemenen nutte, in de gevallen en op de wijze bij de wet bepaald en tegen billijke en voorafgaande schadeloosstelling.

Art. 17.–De straf van verbeurdverklaring der goederen kan niet worden ingevoerd.

Art. 18.–De burgerlijke dood is afgeschaft; hij kan niet opnieuw worden ingevoerd.

Art. 19.–De vrijheid van eredienst, de vrije openbare uitoefening ervan, alsmede de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten, zijn gewaarborgd, behoudens bestraffing van de misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheden worden gepleegd.

Art. 20.–Niemand kan worden gedwongen op enigerlei wijze deel te nemen aan handelingen en aan plechtigheden van een eredienst of de rustdagen ervan te onderhouden.

Art. 21.–De Staat heeft niet het recht zich te bemoeien met de benoeming of de installatie der bedienaren van enige eredienst of hun te verbieden briefwisseling te houden met hun overheid en de akten van deze overheid openbaar te maken, onverminderd, in laatstgenoemd geval, de gewone aansprakelijkheid inzake drukpers en openbaarmaking. Het burgerlijk huwelijk moet altijd aan de huwelijksinzegening voorafgaan, behoudens de uitzonderingen door de wet te stellen, indien daartoe redenen zijn.

Art. 22.–Ieder heeft recht op eerbiediging van zijn privé-leven en zijn gezinsleven, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald.

De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen de bescherming van dat recht.

Art. 22bis.–Elk kind heeft recht op eerbiediging van zijn morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit.

Elk kind heeft het recht zijn mening te uiten in alle aangelegenheden die het aangaan; met die mening wordt rekening gehouden in overeenstemming met zijn leeftijd en zijn onderscheidingsvermogen.

Elk kind heeft recht op maatregelen en diensten die zijn ontwikkeling bevorderen.

Het belang van het kind is de eerste overweging bij elke beslissing die het kind aangaat.

De wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel waarborgen deze rechten van het kind.

Art. 23.–Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden.

Daartoe waarborgen de wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen.

Die rechten omvatten inzonderheid:

1° het recht op arbeid en op de vrije keuze van beroepsarbeid in het raam van een algemeen werkgelegenheidsbeleid dat onder meer gericht is op het waarborgen van een zo hoog en stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil, het recht op billijke arbeidsvoorwaarden en een billijke beloning, alsmede het recht op informatie, overleg en collectief onderhandelen;

2° het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand;

3° het recht op een behoorlijke huisvesting;

4° het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu;

5° het recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing;

6° het recht op gezinsbijslagen.

Art. 24.–§1. Het onderwijs is vrij; elke preventieve maatregel is verboden; de bestraffing van de misdrijven wordt alleen door de wet of het decreet geregeld.

De gemeenschap waarborgt de keuzevrijheid van de ouders.

De gemeenschap richt neutraal onderwijs in. De neutraliteit houdt onder meer in, de eerbied voor de filosofische, ideologische of godsdienstige opvattingen van de ouders en de leerlingen.

De scholen ingericht door openbare besturen bieden, tot het einde van de leerplicht, de keuze aan tussen onderricht in een der erkende godsdiensten en de niet-confessionele zedenleer.

§2. Zo een gemeenschap als inrichtende macht bevoegdheden wil opdragen aan een of meer autonome organen, kan dit slechts bij decreet, aangenomen met een meerderheid van twee derden van de uitgebrachte stemmen.

§3. Ieder heeft recht op onderwijs, met eerbiediging van de fundamentele rechten en vrijheden. De toegang tot het onderwijs is kosteloos tot het einde van de leerplicht.

Alle leerlingen die leerplichtig zijn, hebben ten laste van de gemeenschap recht op een morele of religieuze opvoeding.

§4. Alle leerlingen of studenten, ouders, personeelsleden en onderwijsinstellingen zijn gelijk voor de wet of het decreet. De wet en het decreet houden rekening met objectieve verschillen, waaronder de eigen karakteristieken van iedere inrichtende macht, die een aangepaste behandeling verantwoorden.

§5. De inrichting, erkenning of subsidiëring van het onderwijs door de gemeenschap wordt geregeld door de wet of het decreet.

Art. 25.–De drukpers is vrij; de censuur kan nooit worden ingevoerd; geen borgstelling kan worden geëist van de schrijvers, uitgevers of drukkers.

Wanneer de schrijver bekend is en zijn woonplaats in België heeft, kan de uitgever, de drukker of de verspreider niet worden vervolgd.

Art. 26.–De Belgen hebben het recht vreedzaam en ongewapend te vergaderen, mits zij zich gedragen naar de wetten, die het uitoefenen van dit recht kunnen regelen zonder het echter aan een voorafgaand verlot te onderwerpen.

Deze bepaling is niet van toepassing op bijeenkomsten in de open lucht, die ten volle aan de politiewetten onderworpen blijven.

Art. 27.—De Belgen hebben het recht van vereniging; dit recht kan niet aan enige preventieve maatregel worden onderworpen.

Art. 28.—Ieder heeft het recht verzoekschriften, door een of meer personen ondertekend, bij de openbare overheden in te dienen.

Alleen de gestelde overheden hebben het recht verzoekschriften in gemeenschappelijke naam in te dienen.

Art. 29.—Het briefgeheim is onschendbaar.

De wet bepaalt welke agenten verantwoordelijk zijn voor de schending van het geheim der aan de post toevertrouwde brieven.

Art. 30.—Het gebruik van de in België gesproken talen is vrij; het kan niet worden geregeld dan door de wet en alleen voor handelingen van het openbaar gezag en voor gerechtszaken.

Art. 31.—Geen voorafgaand verlof is nodig om vervolgingen in te stellen tegen openbare ambtenaren wegens daden van hun bestuur, behoudens wat ten opzichte van de ministers en de leden van de Gemeenschaps- en Gewestregeringen is bepaald.

Art. 32.—Ieder heeft het recht elk bestuursdocument te raadplegen en er een afschrift van te krijgen, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden bepaald door de wet, het decreet of de regel bedoeld in artikel 134.

Decreet houdende oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris en houdende oprichting van een Commissie van toezicht met betrekking tot voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren (1997)

*Aangenomen door het Vlaams Parlement op 15 juli 1997, zoals laatst gewijzigd op 21 december 2018
Belgisch Staatsblad 7 oktober 1997, 28 januari 2019*

Hoofdstuk 1 – Algemene bepalingen

Art. 1.–Dit decreet regelt een gemeenschaps- en gewestaangelegenheid.

Art. 2.–In dit decreet wordt verstaan onder:

1. het Verdrag: het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen in New York op 20 november 1989;
2. het Kinderrechtencommissariaat: de Kinderrechtencommissaris en het personeel dat hem bijstaat in de uitoefening van zijn opdrachten;
3. het Kind: elke minderjarige;
4. de administratieve overheid: de administratieve overheid in de zin van artikel 14 van de gecoördineerde wetten op de Raad van State, afhankelijk van de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest;
5. de voorzieningen: alle door de Vlaamse regering of door de Vlaamse openbare instellingen erkende particuliere organisaties.
6. de voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren:
  - a) de gemeenschapsinstellingen als bedoeld in artikel 47 van het decreet van 7 maart 2008 inzake bijzondere jeugdbijstand;
  - b) de volgende afdelingen van organisaties voor de bijzondere jeugdzorg als bedoeld in artikel 1, 4°, van het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 1994 inzake de erkenningsvoorwaarden en de subsidienormen voor de voorzieningen van de bijzondere jeugdbijstand:
    - i. Proeftuin De Overstap als afdeling van vzw Vereniging voor Jeugdbijstand Wingerdbloei;
    - ii. De Switch als afdeling van De Wissel;
    - iii. Proeftuin JEZ11 als afdeling van de Vereniging Ons Tehuis voor Zuid-West-Vlaanderen;
  - iv. De Leemwinning als afdeling van vzw Emmaüs;
  - c) het Centrum voor voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd als bedoeld in artikel 2 van de wet van 1 maart 2002 betreffende de voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd;
  - d) de Vlaamse detentiecentra als bedoeld in artikel 2, 22°, van het decreet van 7 maart 2008 inzake bijzondere jeugdbijstand

Hoofdstuk 2 – Het Kinderrechtencommissariaat

Art. 3.–1. Het ambt van Kinderrechtencommissaris, hierna Commissaris genoemd, wordt ingesteld.

2. De Commissaris wordt benoemd door het Vlaams Parlement.

3. De personeelsformatie en het statuut van het personeel van het Kinderrechtencommissariaat worden door het Vlaams Parlement vastgesteld op voorstel van de Commissaris.

De personeelsleden van het Kinderrechtencommissariaat vervullen hun opdracht onder leiding van de Commissaris.

De Commissaris is belast met het goed beheer van de instelling.

De personeelsleden van het Kinderrechtencommissariaat hebben in de uitoefening van hun taken dezelfde bevoegdheden als de Commissaris.

Art. 4.–De Commissaris verdedigt de rechten en behartigt de belangen van het kind.

Daartoe:

1° ziet hij toe op de naleving van het Verdrag;

2° staat hij in voor de opvolging, de analyse, de evaluatie en de bekendmaking van de levensomstandigheden van het kind;

3° treedt hij op als vertolker van de rechten, de belangen en de noden van het kind.

Art. 5.–Bij de uitoefening van de in artikel 4 bepaalde opdrachten besteedt de Commissaris, met het Verdrag als leidraad, in het bijzonder aandacht aan:

1. de dialoog met het kind en met de organisaties actief rond individuele en collectieve dienstverlening aan of belangenbehartiging van het kind;
2. de maatschappelijke participatie van het kind en de toegankelijkheid voor het kind van alle diensten en organisaties die met het kind te maken hebben;
3. het toezicht op de conformiteit met het Verdrag van de wetten, decreten, besluiten en verordeningen, met inbegrip van de procedurele regels welke een aangelegenheid regelen waarvoor de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest bevoegd is;
4. de verspreiding van informatie over de inhoud van het Verdrag, in het bijzonder ten behoeve van het kind.

Art. 6.–Bij de uitoefening van de in artikel 4 bepaalde opdrachten is de Commissaris bevoegd om:

1° op eigen initiatief of op verzoek van het Vlaams Parlement een onderzoek in te stellen met betrekking tot de naleving van het Verdrag;

2° klachten die betrekking hebben op de niet-naleving van het Verdrag, te onderzoeken en zo mogelijk gericht door te verwijzen naar de voorzieningen. Het onderzoek van een klacht wordt opgeschort wanneer omtrent die klacht een beroep bij de rechtbank of georganiseerd administratief beroep wordt ingesteld. De administratieve overheid stelt de Commissaris in kennis van het ingesteld beroep. De indiening en het onderzoek van de klacht schorsen noch stuiten termijnen voor het instellen van beroepen bij de rechtbank of van georganiseerde administratieve beroepen. De Commissaris informeert de klager omtrent het gevolg dat aan de klacht werd gegeven.

Art. 7.–§ 1. Het Vlaams Parlement benoemt de Commissaris na een openbare oproep tot kandidaatstelling en op basis van een vergelijkende selectie, voor een termijn van zes jaar. De selectievoorwaarden en de selectieprocedure worden vastgesteld door het Vlaams Parlement. De selectie wordt uitgevoerd door of in opdracht van het Vlaams Parlement.

Een persoon kan maximaal gedurende twee termijnen, al dan niet aaneensluitend, het ambt van Commissaris bekleden.

§ 2. De Commissaris moet aan de volgende voorwaarden voldoen :

1° Belg zijn;

2° van onberispelijk gedrag zijn;

3° de burgerlijke en politieke rechten genieten;

4° houder zijn van een diploma dat toegang verleent tot een ambt van niveau A bij de diensten van het Vlaams Parlement;

5° drie jaar voor de oproep tot kandidaatstelling geen bij verkiezing verleend openbaar mandaat hebben vervuld. Voor de toepassing van deze bepaling wordt met een bij verkiezing verleend openbaar mandaat gelijkgesteld : het ambt van buiten de gemeenteraad benoemde burgemeester, een mandaat van bestuurder in een instelling van openbaar nut, het ambt van regeringscommissaris, het ambt van gouverneur, adjunct-gouverneur of vice-gouverneur, het ambt van federaal minister, gemeenschaps- of gewestminister, het ambt van staatssecretaris of gewestelijk staatssecretaris of een politiek mandaat bij de Europese Unie;

6° ten minste vijf jaar nuttige beroepservaring hebben, die dienstig is voor de uitoefening van het ambt.

§ 3. Bij de eerste benoeming doorloopt de Commissaris een proefperiode van 1 jaar, te rekenen vanaf de dag waarop de betrokkene het ambt effectief opneemt.

Uiterlijk vijfenveertig dagen voor het verstrijken van die proefperiode evalueert het Vlaams Parlement de Commissaris. Bij ontstentenis van een evaluatie op dat ogenblik wordt de evaluatie geacht gunstig te zijn.

§ 4. Uiterlijk negentig dagen voor het verstrijken van het mandaat evalueert het Vlaams Parlement de Commissaris.

Indien de Commissaris gunstig geëvalueerd wordt, wordt zijn mandaat van rechtswege eenmaal verlengd met een nieuwe termijn van zes jaar.

Bij ontstentenis van een evaluatie negentig dagen voor het verstrijken van het mandaat, wordt de evaluatie geacht gunstig te zijn.

§ 5. Alvorens in dienst te treden, legt de Commissaris in handen van de voorzitter van het Vlaams Parlement de volgende eed af : "Ik zweer getrouwheid aan de Koning, gehoorzaamheid aan de Grondwet en aan de wetten van het Belgische volk".

Art. 8.–§ 1. Het ambt van Commissaris is onverenigbaar met een bij verkiezing verleend openbaar mandaat of een overeenkomstig artikel 7, § 2, 5°, daarmee gelijkgesteld mandaat of ambt, en met een openbaar ambt of enige andere functie of activiteit, waardoor de waardigheid van het ambt of de goede, onafhankelijke en onpartijdige uitoefening van het ambt in het gedrang kan komen.

§ 2. De Commissaris ontvangt het salaris, het vakantiegeld, de eindejaarspremie en de sociale voordelen van een statutair personeelslid van rang A2 van het Vlaams Parlement.

Wanneer de Commissaris wegens ziekte of gebrekkigheid niet meer in staat is zijn ambt te vervullen, en hij de wettelijke pensioenleeftijd nog niet bereikt heeft, stelt het Vlaams Parlement aan de Administratieve Gezondheidsdienst voor om hem definitief arbeidsongeschikt te verklaren.

§ 2bis. De Kinderrechtencommissaris ad interim, zoals bedoeld in artikel 9bis, derde lid, geniet voor de duur van zijn aanstelling een toelage die gelijk is aan het verschil tussen het salaris van de Commissaris en zijn salaris als

personeelslid van het Kinderrechtencommissariaat. Die tijdelijke toelage komt niet in aanmerking voor de berekening van het vakantiegeld en de eindejaarstoeelage.

§ 3. Binnen de grenzen van zijn bevoegdheid ontvangt de Commissaris van geen enkele overheid instructies. De Commissaris werkt in de uitoefening van het ambt volledig onafhankelijk. Het mandaat van de Commissaris kan niet beëindigd worden wegens meningen geuit of daden gesteld in de normale uitoefening van zijn ambt.

Art. 9.– Het mandaat van de Commissaris eindigt van rechtswege :

- 1° na een ongunstige evaluatie van de proefperiode, bij het verstrijken van die proefperiode;
- 2° na een ongunstige evaluatie van het mandaat, bij het verstrijken van het mandaat;
- 3° wanneer hij definitief arbeidsongeschikt wordt verklaard ingevolge de toepassing van artikel 8, § 2, derde lid.

Het Vlaams Parlement beëindigt het mandaat van de Commissaris :

- 1° op zijn verzoek;
- 2° wanneer hij de regels inzake onverenigbaarheden, zoals bedoeld in artikel 8, § 1, niet naleeft;
- 3° wanneer hij niet langer voldoet aan de voorwaarden, bedoeld in artikel 7, § 2, 1° en 3°.

Het Vlaams Parlement kan het mandaat van de Commissaris beëindigen :

- 1° mits akkoord van de betrokkene;
- 2° wanneer hij de leeftijd van 65 jaar bereikt;
- 3° om ernstige redenen.

Art.9bis.–Bij het openvallen van het ambt van Commissaris start het Vlaams Parlement zo spoedig mogelijk de selectieprocedure met het oog op de benoeming van een nieuwe Commissaris.

Wanneer het mandaat van de Commissaris verstrijkt, en er is nog geen opvolger benoemd, of de opvolger heeft zijn ambt nog niet effectief opgenomen, dan blijft de Commissaris zijn ambt uitoefenen tot de opvolger zijn ambt effectief opneemt, in voorkomend geval in afwijking van artikel 7, § 1, tweede lid, van dit decreet.

In de gevallen bedoeld in artikel 9 van dit decreet, of in geval van overlijden van de Commissaris, kan het Vlaams Parlement één van de personeelsleden van het Kinderrechtencommissariaat dat beantwoordt aan de voorwaarden, bepaald in artikel 7, § 2, 1°, 2°, 3° en 4°, van dit decreet, tot Kinderrechtencommissaris ad interim aanwijzen, na vergelijking van de titels en de verdiensten van de kandidaten. Die regeling geldt ook ingeval de Commissaris wegens ziekte gedurende ten minste twee opeenvolgende maanden afwezig is of wanneer vaststaat dat hij wegens ziekte gedurende ten minste twee opeenvolgende maanden afwezig zal zijn.

Art. 10.–§ 1. De overheid stelt de Commissaris alle informatie ter beschikking die voor het volbrengen van zijn opdrachten vereist is. Op eenvoudig verzoek van de Commissaris verstrekt zij alle dienstige inlichtingen en documenten.

§ 2. De Commissaris kan, in de uitvoering van zijn opdrachten, het advies inwinnen van de overheid.

§ 3. Onverminderd artikel 15 van de Grondwet, heeft de Commissaris vrije toegang tot alle overheidsgebouwen en tot de voorzieningen. De verantwoordelijken en de personeelsleden zijn ertoe gehouden aan de Commissaris de stukken en de informatie die hij noodzakelijk acht, mee te delen, met uitzondering van die welke door het medisch geheim beschermd zijn of waarvan ze kennis hebben genomen in hun hoedanigheid van noodzakelijke vertrouwenspersoon.

Art. 10bis.– De Commissaris is verantwoordelijk voor de zorg en organiseert het beheer van het archief van het Kinderrechtencommissariaat.

De archiefzorg en de uitvoering van het archiefbeheer, alsook de toegang tot de archief-documenten verlopen volgens de standaarden en praktijken die het Vlaams Parlement hanteert voor zijn archief.

De archiefselectielijsten worden op voorstel van de Commissaris goedgekeurd door het Vlaams Parlement of een door het Vlaams Parlement aangewezen orgaan

Art. 10ter – Voor de geschillen en de handelingen waarvan het voorwerp tot de bevoegdheid behoort van het Kinderrechtencommissariaat wordt de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest in en buiten rechte vertegenwoordigd door de Commissaris.

Art. 11–Artikel 458 van het Strafwetboek is van toepassing op de Commissaris en zijn personeelsleden.

Art. 12.–§ 1. De Commissaris brengt aan de Voorzitter van het Vlaams Parlement jaarlijks verslag uit over de opdrachten zoals bepaald in artikel 4. Het verslag wordt door de bevoegde commissies van het Vlaams Parlement besproken, nadat de plenaire vergadering er kennis van genomen heeft. Na de bespreking door de bevoegde commissies kan de plenaire vergadering het verslag bespreken.

§ 2. De Commissaris bezorgt zijn verslagen aan de federale overheid opdat deze ermee rekening zou kunnen houden bij het opstellen van het rapport dat België om de vijf jaar moet indienen bij het Comité voor de rechten van het kind, met toepassing van artikel 44 van het Verdrag. De Commissaris evalueert dat rapport.

Art. 13.–Het Vlaams Parlement keurt jaarlijks op voorstel van de Commissaris de begroting en de rekeningen van het Kinderrechtencommissariaat goed.

Art. 13bis.– Het Kinderrechtencommissariaat is onderworpen aan een interne audit waarvan de modaliteiten vastgelegd worden door het Vlaams Parlement.

Art. 14.–Binnen zes maanden na zijn benoeming, stelt de Commissaris een voorstel van huishoudelijk reglement op. Dat reglement en de wijzigingen erin worden goedgekeurd door het Vlaams Parlement en bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad.

Art. 14bis.– Het Kinderrechtencommissariaat en het Vlaams Parlement kunnen onderling samenwerken. Die samenwerking mag geen afbreuk doen aan de autonome werking van het Kinderrechtencommissariaat. De inhoud van de samenwerking wordt vastgelegd in een door beide partijen ondertekend protocol.

Art. 15.–Het Vlaams Parlement bepaalt de vestigingsplaats van het Kinderrechtencommissariaat

Hoofdstuk 3 – Commissie van toezicht met betrekking tot voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren

Art. 16.–Bij het Kinderrechtencommissariaat wordt een Commissie van toezicht met betrekking tot voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren ingesteld, hierna Commissie van toezicht genoemd.

Art. 17.– § 1. De Commissie van toezicht heeft de volgende opdrachten die ze in volle onafhankelijkheid uitvoert:

1° toezien op de bejegening in ruime zin van kinderen en jongeren in voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren waaronder de eerbiediging van de rechten zoals bedoeld in onder meer het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen in New York op 20 november 1989, en het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp;

2° kennismaken van grieven over de bejegening van een of meer kinderen of jongeren in voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren;

3° bemiddelen wanneer de grieven als bedoeld in punt 2° vatbaar zijn voor bemiddeling en geen omstandig onderzoek behelzen;

4° personen toeleiden naar het Kinderrechtencommissariaat om hun klachtrecht uit te oefenen;

5° rapporteren over het toezicht, de grieven, de bemiddeling en de toeleiding als bedoeld in punt 1°, 2°, 3° en 4° ;

6° aanbevelingen formuleren met het oog op een verbetering van de bejegening van kinderen en jongeren in voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren;

7° jaarlijks verslag uitbrengen aan het Vlaams Parlement over de uitgevoerde opdrachten.

§ 2. Het toezicht als bedoeld in paragraaf 1, 1°, wordt ter plaatse uitgeoefend door een persoon die de voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren minstens maandelijks onaangekondigd bezoekt, hierna maandcommissaris te noemen.

§ 3. Een grief kan mondeling, schriftelijk of digitaal geuit worden ten aanzien van de maandcommissaris. Een voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren stelt een vlot bereikbare en gesloten bus ter beschikking van de kinderen en jongeren die geopend wordt door de maandcommissaris.

§ 4. De bemiddeling bij een grief als bedoeld in paragraaf 1, 3°, gebeurt door middel van bemiddeling door de maandcommissaris die het toezicht als bedoeld in paragraaf 2 uitoefent.

De maandcommissaris schort de bemiddeling op wanneer omtrent die grief een beroep bij een rechtbank aanhangig is.

§ 5. De toeleiding als bedoeld in paragraaf 1, 4°, houdt in dat de maandcommissaris de persoon die de grief heeft geuit wijst op de mogelijkheid van een klachtenonderzoek als bedoeld in artikel 6, 2° :

1° wanneer de grief niet vatbaar is voor bemiddeling door de maandcommissaris;

2° wanneer de bemiddeling niet mogelijk is zonder omstandig onderzoek;

3° wanneer de bemiddeling geen passend gevolg kent voor de betrokken kinderen of jongeren.

De maandcommissaris geeft, op verzoek van de persoon die de grief heeft geuit, de klacht als bedoeld in het voorgaande lid door aan het Kinderrechtencommissariaat.

§ 6. De rapportage als bedoeld in paragraaf 1, 5°, gebeurt als volgt:

1° de maandcommissaris brengt maandelijks verslag uit bij de Commissie van toezicht over het toezicht, de grieven, de bemiddeling en de toeleiding als bedoeld in paragraaf 1, 1°, 2°, 3° en 4°.

Het verslag wordt gevalideerd als rapport door de Commissie van toezicht nadat zij heeft vastgesteld dat het verslag geen namen van natuurlijke personen bevat en het verslag voldoet aan de inhoudelijke en vormelijke criteria die de Commissie van toezicht hanteert.

De maandcommissarissen communiceren niet individueel met derden;

2° de Commissie van toezicht bezorgt een rapport als bedoeld in punt 1° aan:

a) de betrokken voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren;

b) het Kinderrechtencommissariaat;

c) de Zorginspectie van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, als bedoeld in artikel 3, § 2, derde lid, van het besluit van de Vlaamse Regering van 31 maart 2006 betreffende het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, betreffende de inwerkingtreding van regelgeving tot oprichting van agentschappen in

het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en betreffende de wijziging van regelgeving met betrekking tot dat beleidsdomein;

3° de maandcommissaris zorgt voor een actieve terugkoppeling van de rapporten naar de betrokken kinderen en jongeren in de voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren.

§ 7. De aanbevelingen als bedoeld in paragraaf 1, 6°, kunnen deel uitmaken van het rapport als bedoeld in paragraaf 6, 1°, tweede lid. De Commissie van toezicht kan die aanbevelingen ook bezorgen aan andere instanties als bedoeld in paragraaf 6, 2°.

De maandcommissaris gaat na of, in welke mate en hoe een betrokken voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren gevolg geeft aan de aanbevelingen die tot haar gericht zijn. De maandcommissaris geeft dat weer in zijn maandelijks verslag als bedoeld paragraaf 6, 1°, eerste lid.

De Commissie van toezicht kan aanbevelingen doen bij het Vlaams Parlement om de definitie van voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren als bedoeld in artikel 2, 6°, te verruimen.

§ 8. De jaarlijkse verslaggeving aan het Vlaams Parlement bevat minstens een synthese van de rapporten als bedoeld in paragraaf 6, 1°, tweede lid, en de aanbevelingen als bedoeld in paragraaf 7.

Art. 18.– De Commissie van toezicht legt elk jaar een kalender van haar zittingen vast.

De Commissie van toezicht kan beslissen om verscheidene maandcommissarissen af te vaardigen naar een voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren.

Art. 19.– Een maandcommissaris is vlot aanspreekbaar en zoekt de dialoog op met onder andere de kinderen en jongeren in de voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren.

Bij elk contact met een kind of een jongere identificeert een maandcommissaris zich en verduidelijkt hij, voor zover hij dit nuttig of noodzakelijk acht, zijn opdrachten.

Een maandcommissaris beschikt voor de duur van zijn aanwezigheid over een geschikte neutrale ruimte in de voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren.

Een maandcommissaris heeft het recht zonder controle een briefwisseling te voeren met de kinderen en jongeren in een voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren.

Art. 20.– Behalve in de gevallen vermeld in het tweede, derde en vierde lid en voor zover dat noodzakelijk is voor de uitoefening van de opdrachten als bedoeld in artikel 17, § 1, 1°, 2°, 3° en 4°, heeft een maandcommissaris het recht om bij dag en bij nacht, zonder voorafgaande waarschuwing, elke plaats in een voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren vrij te betreden.

Een maandcommissaris heeft tussen 6 uur en 22 uur toegang tot de gemeenschappelijke ruimtes die bewoond worden door de kinderen en jongeren van een voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren en tot de door de verantwoordelijken en het personeel bewoonde ruimtes van deze voorziening die gebruikt worden voor jeugdhulpverlening.

Een maandcommissaris heeft tussen 6 uur en 22 uur toegang tot de private ruimtes die bewoond worden door een kind of jongere in een voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren in een van de volgende gevallen:

1° het kind, de kinderen, de jongere of de jongeren die het werkelijke genot hebben van deze ruimte hebben zich hiertegen niet verzet;

2° de rechter in de politierechtbank heeft, op initiatief van de Commissie van toezicht, daarvoor vooraf machtiging tot toegang verleend.

Een maandcommissaris heeft tussen 22 uur en 6 uur toegang tot de bewoonde ruimtes van een voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren in een van de volgende gevallen:

1° de persoon of personen die het werkelijke genot hebben van deze ruimte, hebben er voorafgaandelijk en schriftelijk hun toestemming voor gegeven;

2° de rechter in de politierechtbank heeft daarvoor, op initiatief van de Commissie van toezicht, vooraf een bijzonder gemotiveerde machtiging tot toegang verleend.

De rechten als bedoeld in het derde lid, 1°, en het vierde lid, 1°, worden zelfstandig uitgeoefend door de minderjarige of de handelingsonbekwame meerderjarige jongere op voorwaarde dat hij volgens de maandcommissaris tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat is.

Art. 21.– De verantwoordelijken en de personeelsleden van een voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren zijn ertoe gehouden aan een maandcommissaris, voor zover hij dit noodzakelijk acht in het kader van zijn opdrachten en behoudens wettelijk bepaalde uitzonderingen, alle op de voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren betrekking hebbende documenten en informatiedragers te laten inzien.

Als anonieme gegevens beschikbaar en actueel zijn, vraagt een maandcommissaris in eerste instantie inzage in die gegevens. Voor zover dat noodzakelijk is in het kader van zijn opdrachten, kan een maandcommissaris inzage vorderen in persoonsgegevens, als daarvoor, als het gaat om gezondheidsgegevens, een principiële machtiging aan de Commissie van toezicht is verleend door het sectoraal comité als bedoeld in artikel 42, § 2, 3°, van de wet van 13 december 2006 betreffende gezondheid.

Art. 22.–§ 1. De Commissie van toezicht wordt voorgezeten door de Commissaris en bestaat uit maandcommissarissen.

Een maandcommissaris moet aan de volgende voorwaarden voldoen:

- 1° meerderjarig zijn;
  - 2° voeling hebben met de leefwereld van kinderen en jongeren en mensenrechten;
  - 3° informele of formele ervaring kunnen aantonen waaruit communicatieve vaardigheden, inzonderheid naar en voor kinderen en jongeren, waaronder luisterbereidheid en het helder formuleren van problemen, en een oplossingsgericht vermogen blijken;
  - 4° een recent uittreksel uit het strafregister volgens model 2 voorleggen aan de Commissaris, waaruit blijkt dat er ten opzichte van hem geen elementen bestaan die onverzoenbaar zijn met een aanstelling.
- Ten hoogste twee derde van de maandcommissarissen mag van hetzelfde geslacht zijn.

§ 2. De functie van maandcommissaris van de Commissie van toezicht is onverenigbaar met:

- 1° werkzaam zijn in een jeugdhulpvoorziening als bedoeld in artikel 2, § 1, 13°, van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp;
- 2° de uitoefening van een bij verkiezing verleend openbaar mandaat;
- 3° een functie in overheidsdienst, behalve als leerkracht;
- 4° het ambt als magistraat van de rechterlijke orde die niet in rust gesteld is en die na de inruststelling niet het ambt van plaatsvervangend magistraat uitoefent als bedoeld in artikel 383 van het Gerechtelijk Wetboek;
- 5° het ambt van ambtenaar bij het Openbaar Ministerie bij de hoven en rechtbanken als bedoeld in artikel 154 van de Grondwet;
- 6° enige andere functie vervullen of activiteit uitvoeren waardoor de waardigheid van het mandaat van maandcommissaris of de Commissie van toezicht in opspraak kan worden gebracht.

§ 3. De Commissaris stelt de maandcommissarissen van de Commissie van toezicht aan na een publieke oproep door het Kinderrechtencommissariaat. Een persoon kan maximaal gedurende twee termijnen van drie jaar, al dan niet aaneensluitend, maandcommissaris zijn.

§ 4. De Commissaris beëindigt het mandaat van een maandcommissaris:

- 1° op zijn verzoek;
- 2° om ernstige redenen die de waardigheid van het mandaat of van de Commissie van toezicht in opspraak brengen of kunnen brengen;
- 3° wanneer hij niet langer voldoet aan de aanstellingsvoorwaarden als bedoeld in paragraaf 1, tweede lid;
- 4° wanneer er met betrekking tot hem sprake is van een onverenigbaarheid als bedoeld in paragraaf 2.

De Commissaris kan het mandaat van een maandcommissaris beëindigen:

- 1° wanneer hij driemaal na elkaar zonder gemotiveerde verontschuldiging de zittingen van de Commissie van toezicht niet bijwoont;
- 2° wanneer hij viermaal op jaarbasis de zittingen van de Commissie van toezicht niet bijwoont;
- 3° wanneer hij het huishoudelijk reglement van de Commissie van toezicht schendt.

§ 5. Een maandcommissaris ontvangt van het Kinderrechtencommissariaat minimaal een onkostenvergoeding die onder meer de verplaatsingskosten dekt. Hij wordt door het Kinderrechtencommissariaat verzekerd tegen ongevallen die zich tijdens verplaatsingen zouden voordoen en voor zijn burgerlijke aansprakelijkheid.

Art. 23.–Binnen de grenzen van haar bevoegdheid ontvangt de Commissie van toezicht van geen enkele overheid instructies.

Art. 24.–De Commissie van toezicht heeft een huishoudelijk reglement dat, op voorstel van de Commissaris, goedgekeurd wordt door het Vlaams Parlement en gepubliceerd wordt in het Belgisch Staatsblad.

Het huishoudelijk reglement bevat onder meer een gedragscode voor de maandcommissarissen.

Art. 25.–De Commissie van toezicht beschikt over een secretariaat waarvan de personeelsformatie wordt vastgesteld afhankelijk van het werkvolume.

De Commissaris stuurt het secretariaat aan. Het secretariaat is onder meer belast met het volgende:

- 1° de planning en de registratie van de bezoeken door de maandcommissarissen als bedoeld in artikel 17, § 2;
- 2° de verslaggeving van de zittingen van de Commissie van toezicht;
- 3° de voorbereiding van de validering van de verslagen als bedoeld in artikel 17, § 6, 1°, tweede lid;
- 4° het bezorgen van de rapporten als bedoeld in artikel 17, § 6, 2°;
- 5° de voorbereiding van de jaarlijkse verslaggeving als bedoeld in artikel 17, § 8;
- 6° de archivering van de documenten die door de Commissie van toezicht worden voortgebracht.

Art. 26.–De begroting van de Commissie van toezicht vormt een onderdeel van de begroting zoals bedoeld in artikel 13, en houdt minstens rekening met:

- 1° de onkostenvergoedingen van de maandcommissarissen;
- 2° de premies voor de verzekering tegen ongevallen die zich tijdens verplaatsingen van de maandcommissarissen voordoen en voor hun burgerlijke aansprakelijkheid;
- 3° de werkmiddelen van de Commissie van toezicht en haar secretariaat.

Samenwerkingsakkoord tussen de Staat en de gemeenschappen en gewesten inzake de oprichting van een Nationale Commissie voor de rechten van het kind (2005)

*Aangenomen op 19 september 2005
Belgisch Staatsblad 6 december 2005*

HOOFDSTUK I

Structuur en samenstelling van de Nationale commissie voor de rechten van het kind

Art. 1.—Er wordt een Nationale commissie voor de rechten van het kind opgericht, hierna Commissie genaamd.

Art. 2.—1. De Commissie heeft een dubbele opdracht ten opzichte van de toepassing van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind:

a) Zij draagt bij tot de uitwerking van het vijfjaarlijkse verslag dat België moet opstellen overeenkomstig artikel 44 van het Verdrag inzake de rechten van het kind.

Daartoe voert zij een coördinatieopdracht uit bij de uitwerking van het verslag op basis van de bijdragen, aangeleverd door de regeringen. Zij hecht haar goedkeuring aan het verslag opgesteld in de drie landstalen en zendt het aldus goedgekeurde verslag toe aan de Minister van Buitenlandse zaken die het in naam van de Regering en door toedoen van de Secretaris-generaal van de Verenigde Naties bezorgt aan het Comité van de rechten van het kind.

De leden met raadgevende stem kunnen hun eventueel andersluidende mening vermelden in het rapport betreffende de goedkeuring dat als bijlage bij het verslag is gevoegd.

b) Ze zorgt in naam van de Belgische Staat voor de voorstelling van het verslag bij het Comité van de rechten van het kind. Daartoe stelt zij aan de stemgerechtigde leden een samenstelling van afvaardiging voor. Ze maakt het rapport over aan het federaal Parlement en aan de parlementen van de deelgebieden

2. De Commissie draagt tevens bij tot de uitwerking van andere documenten in verband met de rechten van het kind die de Belgische Staat gehouden is voor te leggen aan internationale instanties (bijvoorbeeld de actieplannen). In voorkomend geval stelt zij ze voor bij de betrokken internationale instanties en maakt zij ze over aan het federaal parlement en aan de parlementen van de deelgebieden

3. De Commissie neemt de nodige maatregelen om de verzameling, de analyse en de verwerking te coördineren van een minimum aan gegevens ten behoeve van het Comité van de rechten van het kind, zulks ten einde de situatie van de kinderen op het nationale grondgebied te kunnen beoordelen. Zij maakt het resultaat van die verwerking bekend. In de uitvoering van deze taak eerbiedigt de Commissie de Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer, ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens.

Voorafgaandelijk aan het bepalen van haar werkwijze in dit verband, moet de Commissie het advies van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer inwinnen.

4. De Commissie heeft ook een opdracht op het vlak van de bevordering van het overleg en de permanente gegevensuitwisseling tussen de verschillende autoriteiten en instanties die zich bezig houden met de rechten van het kind, zulks ten einde een maximale afstemming van het op elk niveau gevoerde beleid te bewerkstelligen. Te dien einde houdt zij rekening met de aanbevelingen van het Comité van de rechten van het kind.

5. De Commissie onderzoekt en ziet toe op de uitvoeringsmaatregelen die nog nodig zijn om te voldoen aan de voorstellen en aanbevelingen van het Comité van de rechten van het kind. In dit verband kan zij voorstellen of aanbevelingen doen, die niet bindend zijn voor de bevoegde overheden.

6. De Commissie kan advies verstrekken met betrekking tot ontwerpen van internationaal Verdrag en Protocol, zodra deze invloed hebben op de rechten van het kind.

7. De hierboven geformuleerde opdrachten worden steeds uitgevoerd rekening houdend met de respectieve bevoegdheden van de verschillende betrokken overheden en met respect voor de autonomie van deze overheden.

Art. 3.—De Commissie is samengesteld uit stemgerechtigde leden en leden met raadgevende stem. Bij hun aanwijzing wordt rekening gehouden met hun kennis van, hun ervaring in en hun belang bij de materie van de rechten van de mens en van de rechten van het kind.

1. Stemgerechtigde leden: Uiterlijk drie maanden na hun vorming wijzen de Franse gemeenschapsregering, de Duitstalige gemeenschapsregering, de Waalse gewestregering, het verenigd college van de gemeenschappelijke gemeenschapscommissie en het College van de Franse Gemeenschapscommissie telkens een stemgerechtigd lid en diens plaatsvervanger aan. Binnen dezelfde termijn wijzen de federale regering en de Vlaamse Regering telkens twee stemgerechtigde leden en hun plaatsvervangers aan.

2. Leden met raadgevende stem:

- a) alle ministers belast met federale, gemeenschaps-of gewestelijke aangelegenheden. Uiterlijk drie maanden na hun aanstelling mogen deze zich laten vertegenwoordigen en een plaatsvervanger aanduiden;
- b) de vertegenwoordiger van het College van Procureurs-generaal die bevoegd is voor jeugdbescherming;
- c) een vertegenwoordiger aangeduid door de Unie der Nederlandstalige Jeugdmagistraten en een vertegenwoordiger aangeduid door de «Union francophone des magistrats de la jeunesse»;
- d) een vertegenwoordiger van de «Union des Conseillers et Directeurs de l'aide à la jeunesse» en een vertegenwoordiger van de comités voor bijzondere jeugdzorg;
- e) een vertegenwoordiger van de Vereniging van de Vlaamse Provincies en een vertegenwoordiger van «l'Association des provinces wallonnes», aangewezen door deze verenigingen;
- f) een vertegenwoordiger van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten en een vertegenwoordiger van de «l'Union des Villes et Communes de Wallonie» en een vertegenwoordiger van de «Association de la Ville et des Communes» van het Brussels Hoofdstedelijke Gewest, aangewezen door deze verenigingen;
- g) zes vertegenwoordigers van de nietgouvernementale organisaties, van wie drie aangewezen door de Kinderrechtencoalitie Vlaanderen en drie door de «Coordination des ONG pour les droits de l'enfant »;
- h) twee vertegenwoordigers van Vlaamse universiteiten en twee van Franstalige universiteiten, aangewezen door de Vlaamse Interuniversitaire Raad en door de «Conseil interuniversitaire francophone» van de Franse Gemeenschap;
- i) vijf vertegenwoordigers van de erkende administraties en instellingen die zich inzonderheid bezighouden met het welzijn van kinderen, waarvan twee aangewezen door de Vlaamse regering, twee door de Franse gemeenschapsregering en een door de Duitstalige gemeenschapsregering;
- j) de Kinderrechtencommissaris, de «Délégué général aux droits de l'enfant» en een persoon met de functie van bemiddelaar, aangeduid door de Duitstalige Gemeenschap;
- k) een vertegenwoordiger van het Belgisch Comité voor UNICEF en een vertegenwoordiger van het Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding;
- l) een vertegenwoordiger van de Orde van Vlaamse Balies en een vertegenwoordiger van de «Ordre des barreaux francophones et germanophones», die ervaring hebben in familie -en/of jeugdaangelegenheden;
- m) vijf vertegenwoordigers van de kinderen en jongeren zelf, zijnde een vertegenwoordiger van de Jeugdraad van de Vlaamse Gemeenschap, een vertegenwoordiger van de Vlaamse Scholierenkoepel, twee vertegenwoordigers van de «Conseil de la jeunesse d'expression française» van de Franse Gemeenschap en een vertegenwoordiger van de «Rat der Deutschsprachigen Jugend »

Art. 4.—De Koning wijst bij een in Ministerraad overlegd koninklijk besluit, na advies van de Gemeenschappen, de voorzitter van de Commissie aan. Op voorstel van de Gemeenschappen wijst de Koning onder de leden van de Commissie eveneens twee ondervoorzitters aan. De voorzitter is tweetalig en oefent zijn ambt voltijds uit. Bij zijn aanwijzing wordt rekening gehouden met zijn interesse voor, zijn kennis van en ervaring met de materie van de rechten van de mens en van de rechten van het kind.

De ondervoorzitters worden gekozen uit de leden met raadgevende stem, met uitzondering van de personen vermeld in punt 2.a) van artikel 3. Het mandaat van de voorzitter en van de ondervoorzitters heeft een duur van vijf jaar en kan worden hernieuwd.

Art. 5.—Een Uitvoerend Bureau (hierna Bureau genaamd) wordt belast met het dagelijks bestuur van de Commissie. Daartoe zorgt het onder meer voor de voorbereiding en de follow-up van de vergaderingen van de Commissie. Het brengt bij de Commissie ook verslag uit omtrent haar werkzaamheden. Het Bureau, dat onder leiding staat van de voorzitter van de Commissie, bestaat uit zeven leden, aangeduid door de stemgerechtigde leden op voorstel van de Commissie. Het Bureau wordt samengeroepen op initiatief van de voorzitter of op verzoek van tenminste drie leden van het Bureau.

Art. 6.—Bij de Commissie en bij het Bureau wordt een Secretariaat opgericht, dat door de voorzitter wordt belast met technische en administratieve taken. Het Secretariaat is samengesteld uit tenminste een medewerker van de Franse taalrol en een medewerker van de Nederlandse taalrol. Het Secretariaat functioneert voltijds.

Art. 7.—De voorzitters van het federale Parlement en van de parlementen van de gefedereerde entiteiten kunnen, indien zij zulks nodig achten, een waarnemer aanwijzen die de vergaderingen kan bijwonen en aldus een voortgangscntrole kan uitoefenen op de werkzaamheden van de Commissie in de verschillende parlementen.

Art. 8.—De Commissie kan een beroep doen op externe deskundigen om een bepaald onderwerp toe te lichten of nader uiteen te zetten. Binnen de grenzen van de beschikbare kredieten en na akkoord van de voorzitter kan hen een vergoeding worden toegekend. Deze vergoeding wordt betaald op voorlegging van een kostenstaat

Art. 9.—De Commissie komt tenminste twee maal per jaar bijeen in plenaire vergadering.

Art. 10.—Kinderen moeten, op structurele en aangepaste wijze, betrokken worden bij het werk van de Commissie in overeenstemming met artikel 12 en volgende van het Verdrag van de Verenigde Naties voor de Rechten van het Kind. In het vijfjaarlijkse rapport wordt telkens een overzicht gegeven van de inspanningen die hiertoe werden geleverd.

Art. 11.–De Commissie kan in haar midden werkgroepen oprichten die worden belast met bepaalde onderwerpen die in het verslag aan bod kunnen komen.

Art. 12.–De Commissie stelt haar huishoudelijk reglement op.

Art. 13.–De Commissie publiceert jaarlijks een verslag betreffende haar werkzaamheden en de aanwending van de haar ter beschikking gestelde middelen. Dit wordt opgemaakt in de drie landstalen en door de minister van justitie overgemaakt aan de verscheidene regeringen, aan het federaal Parlement en aan de parlementen van de deelgebieden.

Art. 14.–1. De Commissie kan slechts op geldige wijze beraadslagen indien tenminste de helft van haar stemgerechtigde leden aanwezig zijn. Voor elke materie worden de beslissingen genomen bij wijze van consensus onder de stemgerechtigde leden.

2. De beslissingen van het Bureau worden genomen bij gewone meerderheid. Bij staking van stemmen, is de stem van de voorzitter doorslaggevend.

Art. 15.–De Commissie wordt gesubsidieerd door alle partners. Elk jaar wordt het budget voorgesteld door de voorzitter, na goedkeuring ervan door de stemgerechtigde leden. De bedragen worden op volgende wijze verdeeld: 50 % ten laste van de Federale Staat; 25 % ten laste van de Vlaamse Gemeenschap; 12,3 % ten laste van de Franse Gemeenschap; 6,7 % ten laste het Waals Gewest; 1 % ten laste van de Duitstalige Gemeenschap; 2 % ten laste van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie; 2 % ten laste van de Franse Gemeenschapscommissie; 1 % ten laste van het Brussels Hoofdstedelijke Gewest;

De bedragen worden uitbetaald aan de instelling die de Commissie huisvest, voor 15 januari van het jaar waarop ze betrekking hebben.

Decreet houdende een vernieuwd jeugd- en kinderrechtenbeleid (2012)

*Aangenomen door het Vlaamse Parlement op 20 januari 2012, zoals laatst gewijzigd op 13 juli 2018
Belgisch Staatsblad 7 maart 2012, 3 augustus 2018*

Art. 1.—Dit decreet regelt een gemeenschaps- en gewestaangelegenheid.

Art. 2.—In dit decreet wordt verstaan onder :

1° administratie : de administratieve entiteit van de Vlaamse administratieve diensten die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het jeugdbeleid, zoals bedoeld in artikel 4, 7°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen;

2° adviescommissie : een door de Vlaamse Regering opgerichte commissie die adviseert over individuele subsidieaanvragen;

3° gelijkheidsbeleid : beleid dat er op gericht is belemmeringen op te heffen die verbonden zijn aan sekse, handicap, afkomst, sociaal-economische positie en leeftijd, om deel te nemen aan het economische, politieke en sociale leven;

4° gezondheidsindex : het prijsindexcijfer dat berekend wordt voor de toepassing van artikel 2 van het koninklijk besluit van 24 december 1993 ter uitvoering van de wet van 6 januari 1989 tot vrijwaring van het concurrentievermogen, bekrachtigd bij de wet van 30 maart 1994;

5° jeugd : personen tot en met dertig jaar, of een deel van die bevolkingsgroep;

6° jeugd- en kinderrechtenbeleid : de integrale en geïntegreerde visie en de daarop gebaseerde systematische en planmatige maatregelen van een overheid die een waarneembaar effect beogen op de jeugd, met bijzondere aandacht voor de rechten van het kind, als ethisch en wettelijk kader;

7° jeugdsector : de op basis van dit decreet gesubsidieerde verenigingen;

8° jeugdwerk : sociaal-cultureel werk op basis van niet-commerciële doelen voor of door de jeugd van drie tot en met dertig jaar, in de vrije tijd, onder educatieve begeleiding en ter bevordering van de algemene en integrale ontwikkeling van de jeugd die daaraan deelneemt op vrijwillige basis;

9° jeugdwerker : elke persoon die verantwoordelijkheid op zich neemt in jeugdwerk en aantoonbare ervaring heeft, of inspanningen levert op het vlak van scholing of vorming met betrekking tot jeugdwerk;

10° projectsubsidie : een subsidie die toegekend wordt ter ondersteuning van een initiatief dat zowel qua opzet of doelstelling als in de tijd is afgebakend;

11° rechten van het kind : de rechten van het kind, vermeld in de bepalingen en beginselen van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen in New York op 20 november 1989, en in de bijbehorende facultatieve protocollen, zoals goedgekeurd door het Vlaams Parlement;

12° vereniging zonder winstoogmerk : een vereniging die is opgericht overeenkomstig de wet van 27 juni 1921 betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk, de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen;

13° werkingssubsidie : een subsidie die toegekend wordt ter ondersteuning van de personeels- en werkingskosten die voortvloeien uit een structurele werking die een continu en permanent karakter vertoont.

Art. 3.—§ 1. Uiterlijk een jaar na het begin van elke regeerperiode legt de Vlaamse Regering een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan voor aan het Vlaams Parlement. Dat jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan legt het jeugd- en kinderrechtenbeleid van de Vlaamse Regering vast. Het geeft voor de volgende beleidsperiode en binnen een algehele visie op de jeugd en het jeugd- en kinderrechtenbeleid, de prioritaire doelstellingen van de Vlaamse Regering aan en bepaalt de resultaatsindicatoren.

Het Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan beschrijft de wijze waarop de Vlaamse Regering binnen haar bevoegdheden de volgende beleidsdoelstellingen uitvoert :

1° het creëren en borgen van gelijke kansen voor alle kinderen en jongeren;

2° het creëren en borgen van brede ontwikkelingskansen voor kinderen en jongeren;

3° het creëren van ruimte voor kinderen en jongeren;

4° het verhogen van de formele en informele betrokkenheid van kinderen en jongeren bij de samenleving.

Daarbij houdt de Vlaamse Regering rekening met de behoeften en mogelijkheden van kinderen en jongeren en de jeugdsector.

In het Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan beschrijft de Vlaamse Regering ook hoe ze invulling geeft aan de slotbeschouwingen van het Comité voor de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties, geformuleerd naar aanleiding van het rapport dat door België werd ingediend overeenkomstig artikel 44 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, en aan de andere internationale beleidskaders in verband met de rechten van het kind.

§ 2. De Vlaamse Regering keurt het jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan goed na inspraak van de jeugd waarbij ten minste de volgende actoren betrokken worden : 1° de jeugdsector; 2° andere verenigingen zonder winstoogmerk voor of door kinderen en jongeren, die door hun omvang, opzet of inhoud relevantie hebben voor de Vlaamse Gemeenschap; 3° deskundigen inzake de jeugd; 4° vertegenwoordigers van lokale en provinciale besturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

§ 3. De Vlaamse Regering bezorgt aan het Vlaams Parlement en de Kinderrechtencommissaris een tussentijds rapport over de uitvoering van het Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan na het tweede jaar van uitvoering, en een eindrapport in het laatste jaar van uitvoering.

Art. 4.–Bij elk ontwerp van decreet dat wordt ingediend bij het Vlaams Parlement, wordt een kind- en jongereneffectrapport, afgekort JoKER, gevoegd, als de voorgenomen beslissing het belang van personen jonger dan vijftientig jaar rechtstreeks raakt.

Het JoKER is een openbaar document dat ten minste de volgende informatie bevat : 1° een beschrijving van het effect van de voorgenomen beslissing op de situatie van het kind of de jongere; 2° een beschrijving van het effect op de situatie van het kind of de jongere zonder de voorgenomen beslissing; 3° alternatieven voor de voorgestelde beslissing, inzonderheid een beschrijving van de beoogde maatregelen om belangrijke nadelige gevolgen van de beslissing voor de situatie van het kind of de jongere te vermijden, te beperken en zo mogelijk te verhelpen.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de opmaak van dat rapport.

Art. 5.–§ 1. De leidend ambtenaren van alle departementen en van de intern en extern verzelfstandigde agentschappen van de Vlaamse overheid die daartoe door de Vlaamse Regering zijn aangewezen, wijzen een ambtenaar aan als aanspreekpunt jeugd- en kinderrechtenbeleid.

De aanspreekpunten jeugd- en kinderrechtenbeleid hebben als taak : 1° een bijdrage te leveren ter voorbereiding van het Vlaamse jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan; 2° te zorgen voor de monitoring en verslaggeving over de uitvoering van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en het Vlaamse jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan; 3° de effecten op kinderen en jongeren en hun rechten in te schatten van het beleid dat door hun departement of agentschap wordt voorbereid of uitgevoerd.

§ 2. De administratie : 1° coördineert het netwerk van aanspreekpunten jeugd- en kinderrechtenbeleid; 2° coördineert de voorbereiding van het Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan en van de verslaggeving, vermeld in artikel 3.

Art. 6.–De Vlaamse Regering zorgt voor de publicatie van een 'staat van de jeugd'.

Onder de 'staat van de jeugd', vermeld in het eerste lid, wordt verstaan een wetenschappelijk onderbouwd rapport over de leefwereld van de jeugd, waarin ook longitudinale ontwikkelingen worden gesignaleerd.

De staat van de jeugd verschijnt ten minste om de vijf jaar en maakt deel uit van de omgevingsanalyse voor het nieuwe Vlaamse jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan.

Art. 7.–§ 1. De Vlaamse Regering zorgt voor de oprichting van een jeugdraad.

Die jeugdraad heeft als doel op eigen initiatief, op verzoek van de Vlaamse Regering of van het Vlaams Parlement advies uit te brengen over alle aangelegenheden die de jeugd betreffen en de jeugd te vertegenwoordigen. De Vlaamse Regering vraagt advies over de ontwerpen van decreet en reglementaire ontwerpen van besluit van de Vlaamse Regering ter uitvoering van het Vlaams jeugdbeleidsplan.

De adviezen worden in de regel verstrekt binnen een termijn van dertig dagen na de datum van de ontvangst van de adviesaanvraag. In geval van spoed, die met redenen wordt omkleed, kan de Vlaamse Regering of het Vlaams Parlement de termijn inkorten zonder dat hij minder dan tien werkdagen mag bedragen. Als die termijn verstreken is zonder dat het advies is uitgebracht, hoeft de adviesvrager niet langer te wachten.

De jeugdraad keurt de adviezen met een tweederdemeerderheid van de aanwezigen goed. Op de vergadering waarin over de adviezen wordt gestemd, moet ten minste de helft van de leden aanwezig zijn. Als dat quorum niet wordt bereikt, beslist de jeugdraad, ongeacht het aantal aanwezigen, tijdens de eerstvolgende vergadering over de uitgestelde punten. De adviezen geven ook de minderheidsstandpunten weer, als verschillende leden daarom verzoeken.

De adviezen zijn niet bindend.

De Vlaamse Regering geeft duiding en toelichting aan de jeugdraad over haar beslissing over de adviezen die betrekking hebben op de bevoegdheden van de Vlaamse overheid.

§ 2. De jeugdraad bestaat uit ten minste 16 en ten hoogste 24 leden, waarvan minstens een derde jonger is dan vijftientig jaar bij het begin van het mandaat. Ten hoogste twee derde van de leden zijn personen van hetzelfde geslacht.

Het lidmaatschap van de jeugdraad is onverenigbaar met een mandaat in het Europees Parlement, de Kamer van Volksvertegenwoordigers, de Senaat, het Vlaams Parlement en de Brusselse Hoofdstedelijke Raad, met het ambt van minister, staatssecretaris en zijn kabinetsleden, met het ambt van personeelslid van de Vlaamse administratie en van personeelslid van de vereniging vermeld in artikel 8, § 1, of met het lidmaatschap van adviescommissies die opgericht zijn ter uitvoering van dit decreet.

De jeugdraad wordt elke drie jaar verkozen. Daartoe organiseert de vereniging vermeld in artikel 8, § 1, een publieke oproep tot kandidaatstelling. Minstens de helft en ten hoogste 60 percent van de leden wordt gekozen uit de kandidaten, die voorgedragen zijn door de verenigingen, vermeld in artikelen 9, 10, 11 en 15. Bovendien kan de jeugdraad leden coöpteren.

§ 3. De jeugdraad legt aan de Vlaamse Regering een voorstel voor met betrekking tot de wijze waarop de jeugdraad verkozen wordt en met betrekking tot de wijze waarop de jeugdraad werkt. Op basis van dit voorstel beslist de Vlaamse Regering.

In afwijking van het eerste lid blijft bij de inwerkingtreding van dit decreet de jeugdraad samengesteld krachtens het decreet van 18 juli 2008 houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid behouden tot het einde van hun huidige mandaatsperiode.

§ 4. De Vlaamse Regering verstrekt de jeugdraad, op zijn verzoek, alle informatie die hij nodig heeft om zijn taak te kunnen volbrengen.

Art. 8.– § 1. De Vlaamse Regering subsidieert een vereniging met de volgende taken :

1° de praktijkontwikkeling, de praktijkondersteuning en het informeren van en over de jeugdsector;

2° de ondersteuning van de jeugdraad, vermeld in artikel 7;

3° het informeren van kinderen en jongeren.

De Vlaamse Regering wordt gemachtigd toe te treden tot deze vereniging. De wijze van participatie van de Vlaamse Gemeenschap wordt vastgelegd in de statuten van de vereniging. Die statuten alsmede alle latere statutenwijzigingen worden onmiddellijk nadat ze goedgekeurd zijn, meegedeeld aan het Vlaams Parlement.

§ 2. De Vlaamse Regering subsidieert een vereniging als kenniscentrum kinderrechten om de kennis over de rechten van het kind op nationaal en internationaal niveau te verhogen.

Het kenniscentrum kinderrechten benadert de rechten van het kind op interdisciplinaire wijze en op basis van wetenschappelijk onderzoek.

Het kenniscentrum kinderrechten heeft als doel de resultaten van dat wetenschappelijk onderzoek toegankelijk te maken voor het brede publiek. Daartoe zal het kenniscentrum kinderrechten :

1° actief contacten onderhouden met nationale en internationale onderzoeksgemeenschappen inzake de rechten van het kind;

2° actief een bijdrage leveren tot de ontsluiting van wetenschappelijk onderzoek over de rechten van het kind voor publieke en private actoren;

3° initiatieven nemen en advies verlenen met betrekking tot de implementatie van de wetenschappelijke inzichten over de rechten van het kind.

§ 3. Met het oog op de praktijkontwikkeling, de praktijkondersteuning en het informeren van en over het gemeentelijke jeugdbeleid, subsidieert de Vlaamse Regering een vereniging als ondersteuningsorganisatie voor de gemeentelijke jeugddiensten.

De organisatie, vermeld in het eerste lid, is een ledenorganisatie die openstaat voor alle gemeentebesturen uit het Nederlandse taalgebied, voor de eentalig Nederlandstalige gemeentelijke jeugddiensten uit het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad en voor de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Ten minste 164 gemeentebesturen zijn lid van de ondersteuningsorganisatie.

§ 4. De Vlaamse Regering subsidieert de vereniging zonder winstoogmerk Jint - coördinatieorgaan voor internationale jongerenwerking om :

1° de internationale uitwisseling en samenwerking van, voor en door de jeugd te bevorderen;

2° op basis van internationale uitwisseling en samenwerking de reflectie over de jeugd, het jeugdwerk en het jeugd- en kinderrechtenbeleid door alle betrokken actoren te bevorderen.

§ 5. De Vlaamse Regering subsidieert een koepelorganisatie van niet-gouvernementele organisaties voor de voorbereiding, redactie en verspreiding van een rapport over de wijze waarop in Vlaanderen invulling gegeven wordt aan de rechten van het kind.

§ 6. De verenigingen, vermeld in paragraaf 1 tot en met paragraaf 5 beantwoorden aan de volgende voorwaarden :

1° ze nemen in hun bestuursorganen op een evenwichtige wijze representatieve partners en specialisten op, die een wezenlijke bijdrage kunnen leveren aan de werking van de vereniging;

2° ze bezorgen vijfjaarlijks een door de algemene vergadering goedgekeurde beleidsnota aan de administratie;

3° ze leveren aanwijsbare inspanningen om de samenstelling van de raad van bestuur etnisch-cultureel divers te maken;

4° ze leveren aanwijsbare inspanningen om de samenstelling van het personeelsbestand etnisch-cultureel divers te maken.

§ 7. De Vlaamse Regering bepaalt op basis van de beleidsnota die een vereniging als vermeld in paragraaf 1 tot en met paragraaf 5, voor de volgende vijf jaar opstelt en op basis van de beschikbare informatie over de werking van die vereniging in de voorbije beleidsperiode het bedrag dat aan die vereniging wordt toegekend als werkingssubsidie. De werkingssubsidie wordt toegekend in de vorm van een vijfjaarlijks financieringsbudget. De eerste beleidsperiode van vijf jaar loopt van 1 januari 2021 tot en met 31 december 2025.

Binnen de perken van het krediet dat goedgekeurd is door het Vlaams Parlement, kan de Vlaamse Regering bij de aanvang van elk werkingsjaar de hoogte van het jaarlijks toe te kennen subsidiebedrag aanpassen aan de evolutie

van de gezondheidsindex of aan de verplichtingen voor de werkgevers, opgenomen in de toepasselijke collectieve arbeidsovereenkomsten die tussentijds gesloten zijn tussen de erkende vakbonden en werkgeversfederaties en die geregistreerd zijn op de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg of dat subsidiebedrag verminderen als de kredieten die daarvoor zijn opgenomen in de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap dit noodzakelijk maken.

§ 8. Met behoud van de toepassing van artikel 17 sluit de Vlaamse Regering binnen het door de Vlaamse Regering generiek bepaalde kader met elke vereniging als vermeld in paragraaf 1 tot en met paragraaf 5, een overeenkomst voor vijf jaar. Die heeft betrekking op de samenwerking tussen de Vlaamse Regering en de vereniging en op het toezicht op de aanwending van de ter beschikking gestelde middelen. In de overeenkomst worden ten minste de strategische en operationele doelstellingen en de bijbehorende indicatoren bepaald, en worden de inspanningen vastgelegd die de vereniging levert voor het gelijkkansenbeleid.

§ 9. Aan de verenigingen vermeld in paragraaf 1 tot en met paragraaf 5, kan door de Vlaamse Regering binnen het door de Vlaamse Regering generiek bepaalde kader infrastructuur ter beschikking worden gesteld. Die terbeschikkingstelling is onderworpen aan een overeenkomst die de voorwaarden van de terbeschikkingstelling regelt. De overeenkomst wordt na goedkeuring door de Vlaamse Regering onmiddellijk ingediend bij het Vlaams Parlement. De terbeschikkingstelling geldt tot wederopzegging, zonder dat daaruit enige eis tot schadeloosstelling kan worden gesteld.

Art. 9.–§ 1. Om te worden gesubsidieerd als landelijk georganiseerde jeugdvereniging moet een vereniging aan jeugdwerk doen met deelnemers uit minstens vier provincies van het Nederlandse taalgebied of uit drie provincies van het Nederlandse taalgebied en het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Dit moet blijken uit haar activiteiten. In dit artikel wordt het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad gelijkgesteld met een provincie.

De verenigingen die gesubsidieerd worden op basis van de artikels 8, 10, 11 en 15, komen niet in aanmerking voor de in dit artikel bedoelde werkingssubsidies.

§ 2. Om als landelijk georganiseerde jeugdvereniging te worden erkend, moet de vereniging bovendien jaarlijks minstens zes keer een module realiseren. Die modules zijn : 1° begeleiding van lokale jeugdwerkinitiatieven; 2° activiteitenaanbod voor de jeugd; 3° vorming van jeugdwerkers.

De module, vermeld in het eerste lid, 1°, kan ten hoogste driemaal voor de erkenning in aanmerking worden genomen.

§ 3. Een landelijk georganiseerde jeugdvereniging die de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 1°, realiseert, begeleidt in ten minste vier provincies telkens ten minste twee actieve lokale jeugdwerkinitiatieven met een totaal van minstens tien.

Als lokaal jeugdwerkinitiatief wordt een werking beschouwd die zoals blijkt uit haar doelstellingen en handelingen aan jeugdwerk doet en waarbij het merendeel van de deelnemers uit een of een beperkt aantal aangrenzende gemeenten komt. Uitzondering daarop vormen de jeugdwerkinitiatieven van districtsraden, openbare centra voor maatschappelijk welzijn, gemeente- en provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Met toepassing van dit decreet worden ze beschouwd als lokale jeugdwerkinitiatieven met dien verstande dat elk van de voornoemde besturen slechts eenmaal wordt meegeteld met het oog op het behalen van de erkenningsnorm.

De landelijk georganiseerde jeugdvereniging kan aantonen dat ze de lokale jeugdwerkinitiatieven die voor erkenning worden ingebracht, in de loop van het vorige kalenderjaar effectief begeleid heeft.

Een begeleiding bestaat per kalenderjaar en per lokale werking minimaal uit een van de volgende vormen :

1° begeleiding op maat : een specifiek inhoudelijk aanbod voor een lokaal jeugdwerkinitiatief dat wordt bijgewoond door minimaal vier jeugdwerkers van dat lokale jeugdwerkinitiatief. De begeleiding op maat duurt minimaal twee uur;

2° ...;

3° intervisietraject : een specifieke overlegvorm met verschillende lokale jeugdwerkinitiatieven die lid zijn van de vereniging. Tijdens de intervisiemomenten worden concrete werkproblemen samen verhelderd en wordt gezocht naar oplossingen. Een lokaal jeugdwerkinitiatief neemt deel aan minimaal drie sessies van twee uur. Een aanbod met dezelfde jeugdwerkers op dezelfde dag en op dezelfde plaats geldt als een sessie.

Een vereniging die lokale jeugdwerkinitiatieven begeleidt, moet de voorwaarden publiceren waaronder lokale jeugdwerkinitiatieven lid kunnen worden van de vereniging, alsook wat het aanbod is van de vereniging voor lokale jeugdwerkinitiatieven.

De landelijk georganiseerde jeugdvereniging laat de lokale jeugdwerkinitiatieven vrij toetreden op voorwaarde dat ze jaarlijks een eigen bijdrage aan de landelijk georganiseerde jeugdvereniging betalen. Het is ook mogelijk dat de lokale jeugdwerkinitiatieven deelwerkingen zijn van de landelijk georganiseerde jeugdvereniging.

Als de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 1°, verschillende keren wordt gerealiseerd, wordt het aantal actieve lokale jeugdverenigingen in evenredige mate vermeerderd. De provinciale spreiding wordt aangetoond per keer dat de module wordt gerealiseerd.

§ 4. Een landelijk georganiseerde jeugdvereniging die de module vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 2°, realiseert, organiseert op jaarbasis minstens 1 250 deelnemersuren vormende, ontspannende of informatieve initiatieven voor de jeugd waaraan deelgenomen wordt op vrijwillige basis. De initiatieven duren ten minste twee uur per dag. Ten hoogste tien uur per dag wordt in aanmerking genomen. De landelijk georganiseerde jeugdvereniging realiseert

minstens tien initiatieven, met minstens vier deelnemers per initiatief. Een meerdaags verblijf geldt als een initiatief. De initiatieven hebben pedagogische doelstellingen en verlopen onder begeleiding en via een interactief proces. Een aanbod met dezelfde deelnemers, op dezelfde dag en op dezelfde plaats geldt als een initiatief. De deelnemers komen uit ten minste vier provincies. Voor elk van die vier provincies geldt dat inwoners uit die provincie samen ten minste 175 deelnemersuren realiseren. Voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad volstaan 60 deelnemersuren.

Als de module vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 2°, verschillende keren wordt gerealiseerd, wordt het aantal deelnemersuren in evenredige mate vermeerderd. De provinciale spreiding wordt aangetoond per keer dat de module wordt gerealiseerd. Het minimale aantal initiatieven verhoogt niet.

§ 5. Een landelijk georganiseerde jeugdvereniging die de module vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 3°, realiseert, presteert op jaarbasis minstens 75 vormingsuren, gespreid over minstens tien vormingsinitiatieven op jaarbasis. Een meerdaags verblijf geldt als een initiatief. De initiatieven duren ten minste twee uur per dag, met per initiatief minstens vier deelnemers. Ten hoogste tien uur per dag wordt in aanmerking genomen. De initiatieven hebben een duidelijk vormend karakter voor de betrokken, eventueel toekomstige, jeugdwerkers. Ze zijn interactief opgebouwd en verlopen onder pedagogische begeleiding.

Een aanbod met dezelfde deelnemers, op dezelfde dag en op dezelfde plaats geldt als een initiatief. De deelnemers komen uit ten minste vier provincies. Voor elk van die vier provincies geldt dat inwoners uit die provincie samen ten minste 75 deelnemersuren realiseren. Voor het tweetalige gebied Brussel-hoofdstad volstaan vijfentwintig deelnemersuren.

Als de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 3°, verschillende keren wordt gerealiseerd, wordt het aantal vormingsuren in evenredige mate vermeerderd. De provinciale spreiding wordt aangetoond per keer dat de module wordt gerealiseerd. Het minimale aantal initiatieven verhoogt niet.

§ 6. Initiatieven als vermeld in paragraaf 4 en paragraaf 5 voldoen aan de volgende voorwaarden :

1° ze beantwoorden aan de doelstellingen van de landelijk georganiseerde jeugdvereniging, zoals bepaald in de statuten;

2° per vijftien deelnemers is er ten minste een begeleider;

3° elke begeleider is minstens zestien jaar oud;

4° het aanbod is gedifferentieerd en wordt gekenmerkt door een pedagogische aanpak die blijkt uit de voorbereiding, het programma en de voortgangscontrole.

Art. 10.–§ 1. Om te worden gesubsidieerd als vereniging informatie en participatie moet een vereniging een of meer van de volgende doelstellingen vervullen : 1° een kwaliteitsvol informatieaanbod voor of over de jeugd of over de rechten van kind maken of overbrengen; 2° participatieprocessen van de jeugd in het beleid van overheden of instellingen begeleiden, met als doel de jeugd te betrekken bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van het beleid van overheden of instellingen; 3° mediaproductie door en over de jeugd begeleiden.

De verenigingen die gesubsidieerd worden op basis van artikels 8, 9, 11 en 15, en verenigingen die erkend zijn of structureel gesubsidieerd worden op basis van de onderwijswetgeving, komen niet in aanmerking voor de werkingssubsidies, vermeld in dit artikel.

§ 2. Om als vereniging informatie en participatie te worden erkend, moet de vereniging jaarlijks minstens zes keer een module realiseren. Die modules zijn : 1° informeren van de jeugd in de vrije tijd; 2° informeren van de jeugd buiten de vrije tijd of informeren over de jeugd of de rechten van het kind; 3° aanmaken van informatieproducten voor of over de jeugd of over de rechten van het kind; 4° vorming van jeugdwerkers of jeugdreducties; 5° begeleiding van beleidsparticipatieprocessen; 6° mediaproductie in de vrije tijd door en over de jeugd; 7° beantwoorden van vragen van of over de jeugd of over de rechten van het kind.

De modules, vermeld in het eerste lid, 2°, 3°, 4°, 5° en 7°, kunnen elk maximaal driemaal voor erkenning in aanmerking genomen worden. De module, vermeld in het eerste lid, 6°, moet minstens eenmaal gecombineerd worden met de module, vermeld in het eerste lid, 4°.

§ 3. Een vereniging informatie en participatie die de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 1°, realiseert, organiseert op jaarbasis minstens 1250 deelnemersuren vormende of informatieve initiatieven voor de jeugd in de vrije tijd waaraan deelgenomen wordt op vrijwillige basis. De vereniging informatie en participatie realiseert minstens tien initiatieven met minstens vier deelnemers per initiatief. De initiatieven hebben pedagogische doelstellingen en verlopen onder begeleiding. De initiatieven duren ten minste twee uur per dag. Ten hoogste acht uur per dag wordt in aanmerking genomen. Een meerdaags verblijf geldt als een initiatief. Ook een activiteitenreeks met dezelfde deelnemers wordt beschouwd als een initiatief.

De activiteiten worden gerealiseerd met deelnemers uit ten minste tien gemeenten uit het Nederlandse taalgebied of het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad wordt voor de toepassing van deze bepaling gelijk gesteld met een gemeente.

Als de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 1°, verschillende keren wordt gerealiseerd, dan wordt het aantal deelnemersuren in evenredige mate vermeerderd. Het minimale aantal initiatieven verhoogt niet. De gemeentelijke spreiding wordt aangetoond per keer dat de module wordt gerealiseerd.

§ 4. Een vereniging informatie en participatie, die de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 2°, realiseert, organiseert op jaarbasis minstens 1 250 deelnemersuren vormende of informatieve initiatieven voor de jeugd buiten

de vrije tijd of over de jeugd of over de rechten van het kind. De vereniging informatie en participatie realiseert minstens tien initiatieven met minstens vier deelnemers per initiatief. De initiatieven hebben pedagogische doelstellingen en verlopen onder begeleiding. De initiatieven duren ten minste twee uur per dag.

Ten hoogste acht uur per dag worden in aanmerking genomen. Een meerdaags verblijf geldt als een initiatief. Ook een activiteitenreeks met dezelfde deelnemers wordt beschouwd als een initiatief.

De activiteiten worden gerealiseerd met deelnemers uit ten minste tien gemeenten uit het Nederlandse taalgebied of het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad wordt voor de toepassing van deze bepaling gelijk gesteld met een gemeente.

Als de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 2°, verschillende keren wordt gerealiseerd, wordt het aantal deelnemersuren in evenredige mate vermeerderd. Het minimale aantal initiatieven verhoogt niet. De gemeentelijke spreiding wordt aangetoond per keer dat de module wordt gerealiseerd.

§ 5. Een vereniging die de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 3°, realiseert, vervult op jaarbasis een of meer van de volgende doelstellingen : 1° minstens twee up-to-date informatieproducten van zichzelf ter beschikking stellen en minstens tweejaarlijks een nieuw product maken; 2° een gespecialiseerde en actueel gehouden databank of interactieve website ter beschikking stellen om specifieke informatie te verstrekken. Die informatie is coherent en wordt jaarlijks minimaal zes keer bijgewerkt.

De informatieproducten noch de website of databank hebben de bedoeling om informatie te geven over de eigen werking van de vereniging informatie en participatie. Ze zijn evenmin bedoeld als een advertentie voor een product, evenement of dienstverlening. Ze beantwoorden aan de volgende voorwaarden : 1° het informatieproduct is publiek raadpleegbaar; 2° het informatieproduct krijgt inhoud en vorm in samenwerking met de doelgroep waarvoor het is bedoeld; 3° producten die bestemd zijn voor de jeugd beantwoorden aan de vragen en informatiebehoeften van de jeugd en worden aangeboden in een vorm die beantwoordt aan de leefwereld van de jeugd.

De vereniging levert het bewijs van het participatieproces bij de totstandkoming van het product. Ze zorgt ook voor de promotie van haar producten.

Elk in aanmerking genomen product wordt op jaarbasis minstens 250 keer verkocht, 500 keer door individuele burgers aangevraagd of 750 keer gedownload. Als het gaat om een informatieve website of databank, telt die op jaarbasis ten minste 50 000 paginaweergaves.

Als de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 3°, verschillende keren wordt gerealiseerd, dan worden het aantal eigen producten dat ter beschikking wordt gesteld, en het aantal nieuwe producten dat de vereniging gedurende de uitvoering van de beleidsnota maakt, alsook het aantal productafnames of paginaweergaves in evenredige mate vermeerderd.

§ 6. Een vereniging informatie en participatie die de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 4°, realiseert, organiseert op jaarbasis minstens 75 vormingsuren, gespreid over minstens tien vormingsinitiatieven. De initiatieven hebben een duidelijk vormend karakter. Ze zijn interactief opgebouwd en verlopen onder pedagogische begeleiding.

De initiatieven duren ten minste twee uur per dag, met per initiatief minstens vier deelnemers. Ten hoogste tien uur per dag wordt in aanmerking genomen. Een aanbod met dezelfde deelnemers, op dezelfde dag en op dezelfde plaats geldt als een initiatief. Een meerdaags verblijf geldt als een initiatief.

De deelnemers komen uit ten minste vier provincies. Daarbij wordt het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad gelijkgesteld met een provincie. Voor elk van die vier provincies geldt dat inwoners uit die provincie samen ten minste 75 deelnemersuren realiseren. Voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad volstaan vijftientwintig deelnemersuren.

Als de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 4°, verschillende keren wordt gerealiseerd, wordt het aantal vormingsuren in evenredige mate vermeerderd. De provinciale spreiding wordt aangetoond per keer dat de module wordt gerealiseerd. Het minimale aantal initiatieven verhoogt niet.

§ 7. Een vereniging informatie en participatie die de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 5°, realiseert, begeleidt de jeugd bij ten minste vijf beleidsparticipatieprocessen.

In deze paragraaf wordt verstaan onder 'beleidsparticipatieproces' een proces waarbij kinderen en jongeren begeleid worden bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van het beleid van overheden of instellingen op basis van de behoeften en wensen van de jeugd in overleg met de betrokken overheid of instelling. Elk proces bestaat uit ten minste drie activiteiten in een periode van maximaal twaalf maanden. Elke activiteit duurt ten minste twee uur en er zijn telkens tenminste zes kinderen of jongeren aanwezig per activiteit. Ten hoogste acht uur per dag wordt in aanmerking genomen.

De deelnemers komen uit ten minste vier provincies. Daarbij wordt het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad gelijkgesteld met een provincie. Voor elk van die vier provincies geldt dat inwoners uit die provincie samen ten minste 36 deelnemersuren realiseren.

De vereniging levert het bewijs van een effectief beleidsparticipatieproces met de jeugd. Enkel de processen die afgelopen zijn in het jaar waarover gerapporteerd wordt, komen in aanmerking om deze module te realiseren.

Als de module vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 5°, verschillende keren wordt gerealiseerd, wordt het aantal activiteiten in evenredige mate vermeerderd. De provinciale spreiding wordt aangetoond per keer dat de module wordt gerealiseerd.

§ 8. Een vereniging informatie en participatie die de module vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 6°, realiseert : 1° publiceert 50 verschillende persteksten of verspreidt 30 verschillende audioreportages of 15 verschillende audiovisuele reportages op jaarbasis, die de correcte beeldvorming van en over de jeugd versterken. Het hele productieproces ligt in handen van de jeugd; 2° begeleidt een of meer jeugdreducties van minstens 8 actieve leden van maximaal 25 jaar die minstens 10 keer per jaar samenkomen; 3° toont een ruime publieke verspreiding van de artikels of reportages aan.

Als de module vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 6°, verschillende keren wordt gerealiseerd, wordt het aantal artikels of reportages in evenredige mate vermeerderd.

§ 9. Een vereniging informatie en participatie die de module vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 7°, realiseert, registreert op jaarbasis 1250 beantwoorde vragen van of over de jeugd of over de rechten van het kind. De vereniging toont haar interne strategie aan voor de wijze waarop de kwaliteit van het beantwoorden van vragen wordt bewaakt. Ze maakt haar aanbod ruim publiek bekend en toont aan zich te richten op het Nederlandse taalgebied en het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad.

Als de module vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 7°, verschillende keren wordt gerealiseerd, wordt het aantal beantwoorde vragen in evenredige mate vermeerderd.

§ 10. Voor de activiteiten, vermeld in paragrafen 3, 4, 6, 7 en 8, 2°, geldt dat het aanbod gedifferentieerd is en gekenmerkt wordt door een pedagogische aanpak die blijkt uit de voorbereiding, het programma en de voortgangscntrole.

Bij de activiteiten, vermeld in paragrafen 3, 6, 7 en 8, 2°, geldt bovendien dat er per 15 deelnemers ten minste een begeleider aanwezig is.

Bij de activiteiten, vermeld in paragraaf 4 geldt bovendien dat er per 25 deelnemers ten minste een begeleider aanwezig is.

De begeleiders zijn minstens 16 jaar oud.

Art. 11.–§ 1. Om te worden gesubsidieerd als cultuureducatieve vereniging moet een vereniging in hoofdzaak tot doel hebben :

1° de artistieke creativiteit van de jeugd te stimuleren; 2° de jeugd de taal van de kunsten leren te begrijpen en gebruiken.

De verenigingen die gesubsidieerd worden op basis van artikelen 8, 9, 10 en 15, komen niet in aanmerking voor de werkingssubsidies, vermeld in dit artikel.

§ 2. Om als cultuureducatieve vereniging te worden erkend, moet de vereniging jaarlijks minstens zes keer een module realiseren. Die modules zijn : 1° organiseren van een cultuureducatief activiteitenaanbod voor de jeugd in de vrije tijd; 2° organiseren van een cultuureducatief activiteitenaanbod voor de jeugd buiten de vrije tijd; 3° vorming van cultuureducatieve begeleiders; 4° begeleiden van jongeren naar een artistiek product; 5° begeleiden van lokale cultuureducatieve initiatieven voor de jeugd.

Minimaal drie modules worden gerealiseerd in de vrije tijd. De module, vermeld in het eerste lid, 4°, kan maximaal tweemaal voor erkenning in aanmerking genomen worden.

§ 3. Een cultuureducatieve vereniging die de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 1°, realiseert, organiseert op jaarbasis minstens 1 250 deelnemersuren cultuureducatieve initiatieven waaraan deelgenomen wordt op vrijwillige basis. De vereniging realiseert minstens tien initiatieven in de vrije tijd, met minstens vier deelnemers per initiatief. Een meerdaags verblijf geldt als een initiatief. Ook een activiteitenreeks wordt beschouwd als een initiatief.

Een initiatief duurt minstens twee uur per dag. Ten hoogste acht uur per dag wordt in aanmerking genomen. Initiatieven die georganiseerd worden voor kleuters duren minstens een uur. Een aanbod met dezelfde deelnemers, op dezelfde dag en op dezelfde plaats geldt als een initiatief.

De activiteiten worden gerealiseerd met deelnemers uit ten minste tien gemeenten uit het Nederlandse taalgebied of het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad wordt voor de toepassing van deze bepaling gelijk gesteld met een gemeente.

Als de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 1°, verschillende keren wordt gerealiseerd, wordt het aantal deelnemersuren in evenredige mate vermeerderd. Het minimale aantal initiatieven verhoogt niet. De gemeentelijke spreiding wordt aangetoond per keer dat de module wordt gerealiseerd.

§ 4. Een cultuureducatieve vereniging die de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 2°, realiseert, organiseert op jaarbasis minstens 1250 deelnemersuren cultuureducatieve initiatieven buiten de vrije tijd. Ze realiseert minstens tien initiatieven, met minstens vier deelnemers per initiatief. Een meerdaags verblijf geldt als een initiatief. Ook een activiteitenreeks wordt beschouwd als een initiatief. Een initiatief duurt minstens twee uur per dag. Ten hoogste acht uur per dag wordt in aanmerking genomen. Initiatieven die georganiseerd worden voor kleuters duren minstens een uur. Een aanbod met dezelfde deelnemers, op dezelfde dag en op dezelfde plaats geldt als een initiatief.

De activiteiten worden gerealiseerd met deelnemers uit ten minste tien gemeenten uit het Nederlandse taalgebied of het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad wordt voor de toepassing van deze bepaling gelijk gesteld met een gemeente.

Als de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 2°, verschillende keren wordt gerealiseerd, wordt het aantal deelnemersuren in evenredige mate vermeerderd. Het minimale aantal initiatieven verhoogt niet. De gemeentelijke spreiding wordt aangetoond per keer dat de module wordt gerealiseerd.

§ 5. Een cultuureducatieve vereniging die de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 3°, realiseert, organiseert op jaarbasis minstens 75 vormingsuren, gespreid over minstens tien vormingsinitiatieven op jaarbasis. Een meerdaags verblijf geldt als een initiatief. Ook een vormingsreeks geldt als een initiatief. De initiatieven duren ten minste twee uur per dag, met per initiatief minstens vier deelnemers. Ten hoogste tien uur per dag wordt in aanmerking genomen. De initiatieven hebben een duidelijk vormend karakter voor de betrokkenen, eventueel toekomstige, jeugdwerkers of cultuureducatieve begeleiders. Ze zijn interactief opgebouwd en verlopen onder pedagogische begeleiding. Een aanbod met keuzemogelijkheden voor een groep, op dezelfde dag en op dezelfde plaats geldt als een initiatief.

De deelnemers komen uit ten minste vier provincies. Daarbij wordt het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad gelijkgesteld met een provincie. Voor elk van die vier provincies geldt dat inwoners uit die provincie samen ten minste 75 deelnemersuren realiseren. Voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad volstaan vijftientig deelnemersuren.

Als de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 3°, verschillende keren wordt gerealiseerd, wordt het aantal vormingsuren in evenredige mate vermeerderd. Het minimale aantal initiatieven verhoogt niet. De provinciale spreiding wordt aangetoond per keer dat de module wordt gerealiseerd.

§ 6. Een cultuureducatieve vereniging die de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 4°, realiseert, voert minimaal vier trajecten in de vrije tijd uit, die telkens minimaal twintig uren duren. De deelnemers die tussen 12 en 30 jaar zijn, doorlopen het hele traject. Elk traject leidt via minstens drie contactmomenten met de begeleider tot een artistiek product, gemaakt door de jongeren, met een publiek toonmoment. Stages en opdrachten in het kader van een opleiding zijn uitgesloten. Alleen de trajecten die afgelopen zijn in het jaar waarover wordt gerapporteerd, worden in aanmerking genomen om deze module te behalen.

§ 7. Een cultuureducatieve vereniging die de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 5°, realiseert, begeleidt in ten minste vier provincies telkens ten minste twee actieve lokale cultuureducatieve initiatieven voor de jeugd met een totaal van minstens tien. Daarbij wordt het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad gelijkgesteld met een provincie.

Als lokaal cultuureducatief initiatief voor de jeugd wordt een werking beschouwd die, zoals blijkt uit haar doelstellingen en handelingen, aan cultuureducatie voor de jeugd doet, waarbij het merendeel van de deelnemers uit een beperkt aantal aangrenzende gemeenten komt. Uitzondering daarop vormen de initiatieven van districtsraden, gemeente- en provinciebesturen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie. Met toepassing van dit decreet worden ze beschouwd als lokale initiatieven met dien verstande dat elk van de voornoemde besturen slechts eenmaal wordt meegeteld met het oog op het behalen van de erkenningsnorm.

De cultuureducatieve vereniging kan aantonen dat de lokale initiatieven die voor erkenning worden ingebracht in de loop van het vorige kalenderjaar effectief begeleid zijn.

Een begeleiding bestaat per kalenderjaar en per lokale werking minimaal uit een van de volgende vormen : 1° begeleiding op maat : een specifiek inhoudelijk aanbod voor een lokaal cultuureducatief initiatief voor de jeugd, dat wordt bijgewoond door minimaal vier begeleiders van dat lokale initiatief. De begeleiding op maat duurt minimaal twee uur; 2° ... ; 3° intervisietraject : een specifieke overlegvorm met verschillende lokale cultuureducatieve initiatieven voor de jeugd, die lid zijn van de cultuureducatieve vereniging. Tijdens de intervisiemomenten worden concrete werkproblemen samen verhelderd en wordt gezocht naar oplossingen. Een lokaal initiatief neemt deel aan minimaal drie sessies van twee uur. Een aanbod met dezelfde deelnemers, op dezelfde dag en op dezelfde plaats geldt als een sessie.

Een cultuureducatieve vereniging die lokale initiatieven begeleidt, moet de voorwaarden publiceren waaronder lokale initiatieven lid kunnen worden van de vereniging, alsook wat het aanbod is van de cultuureducatieve vereniging voor lokale initiatieven.

De cultuureducatieve vereniging laat de lokale cultuureducatieve initiatieven voor de jeugd vrij toetreden op voorwaarde dat ze jaarlijks een eigen bijdrage aan de cultuureducatieve vereniging betalen. Het is ook mogelijk dat de lokale initiatieven deelwerkingen van de cultuureducatieve vereniging zijn.

Als de module, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 5°, verschillende keren wordt gerealiseerd, wordt het aantal actieve lokale initiatieven in evenredige mate vermeerderd. De provinciale spreiding wordt aangetoond per keer dat de module wordt gerealiseerd.

§ 8. Voor de activiteiten, vermeld in paragrafen 3, 4 en 5, geldt dat het aanbod gedifferentieerd is en gekenmerkt wordt door een pedagogische aanpak die blijkt uit de voorbereiding, het programma en de voortgangscntrole.

Bij de activiteiten, vermeld in paragrafen 3 en 5, geldt bovendien dat er per vijftien deelnemers ten minste een begeleider aanwezig is.

Bij de activiteiten, vermeld in paragraaf 4, geldt bovendien dat er per vijftientig deelnemers ten minste een begeleider aanwezig is.

De begeleiders zijn minstens zestien jaar oud.

Art. 12.– Vierjaarlijks, te beginnen in 2020, kunnen landelijk georganiseerde jeugdverenigingen, verenigingen informatie en participatie of cultuureducatieve verenigingen een erkenningsaanvraag indienen. In de tussenliggende jaren kan geen landelijk georganiseerde jeugdvereniging, vereniging informatie en participatie of cultuureducatieve vereniging erkend worden. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor het indienen van de aanvraag tot

erkenning als landelijk georganiseerde jeugdvereniging, vereniging informatie en participatie of cultuureducatieve vereniging.

De administratie onderzoekt of de aanvraag tot erkenning volledig is en op tijd is ingediend. Een aanvraag die onvolledig is, kan volledig gemaakt worden, binnen een termijn, te bepalen door de Vlaamse Regering. Een aanvraag is onontvankelijk als ze niet tijdig is ingediend of niet tijdig is vervolledigd. De Vlaamse Regering bepaalt de termijn waarin de administratie de vereniging de onontvankelijkheid van de aanvraag meldt.

Als een aanvraag tot erkenning ontvankelijk wordt verklaard, wordt de vereniging begeleid en gecontroleerd door de administratie. De administratie begeleidt de vereniging door informatie en documentatie te verschaffen. De Vlaamse Regering bepaalt :

1° de wijze waarop en de termijn waarin de vereniging die een ontvankelijk verklaarde aanvraag tot erkenning heeft ingediend, op de hoogte gebracht wordt van de beslissing van de Vlaamse Regering om de vereniging te erkennen of van het voornemen van de Vlaamse Regering om de vereniging niet te erkennen;

2° de termijn waarin een vereniging een gemotiveerd bezwaar kan indienen tegen het formeel betekende voornemen van de Vlaamse Regering om de door de vereniging aangevraagde erkenning te weigeren en de wijze waarop dat bezwaar ingediend moet worden. Als dat bezwaarschrift te laat of ongemotiveerd wordt ingediend, dan is het bezwaar onontvankelijk. De Vlaamse Regering bepaalt de termijn waarin de vereniging op de hoogte wordt gebracht van de onontvankelijkheid van haar bezwaarschrift;

3° de termijn waarin en de wijze waarop de vereniging die een ontvankelijk bezwaar heeft ingediend tegen het voornemen van de Vlaamse Regering om de door haar aangevraagde erkenning te weigeren, op de hoogte gebracht wordt van de beslissing van de Vlaamse Regering over het ingediende bezwaar en de aangevraagde erkenning. Die termijn wordt gerekend vanaf het ogenblik waarop de vereniging haar ontvankelijk bezwaar heeft ingediend.

De erkenning als landelijk georganiseerde jeugdvereniging, als vereniging informatie en participatie of als cultuureducatieve vereniging wordt voor onbepaalde duur toegekend door de Vlaamse Regering.

De Vlaamse Regering kan de nadere erkenningsvoorwaarden bepalen.

Art. 13.–§ 1. Elke erkende landelijk georganiseerde jeugdvereniging, vereniging informatie en participatie en cultuureducatieve vereniging ontvangt jaarlijks een subsidie van 80.000 euro.

Daarnaast kunnen aan die verenigingen aanvullend variabele subsidies worden toegekend. Daartoe moet de vereniging vierjaarlijks een door haar algemene vergadering goedgekeurde beleidsnota aan de administratie bezorgen. Die beleidsnota wordt uiterlijk op 1 januari van het jaar dat voorafgaat aan de periode waarvoor subsidie wordt gevraagd, ingediend bij de administratie. De eerste periode van vier jaar loopt van 1 januari 2014 tot en met 31 december 2017.

De hoogte van het jaarlijks toe te kennen variabele deel van het subsidiebedrag wordt om de vier jaar vastgesteld door de Vlaamse Regering na advies van de adviescommissie en van de administratie op basis van de beleidsnota die de vereniging voor de volgende vier jaar opstelt en op basis van de beschikbare informatie over de werking van de vereniging in de voorbije vier jaar, met dien verstande dat het variabel deel ten minste 50 percent bedraagt van het variabele deel van de subsidies dat toegekend is op basis van de vorige beleidsnota, tenzij de administratie tijdens inspecties of bij de beoordeling van de werkingsverslagen ernstige gebreken heeft vastgesteld bij de uitvoering van die beleidsnota.

Vooraleer zij een ontwerp van advies uitbrengen, kunnen de administratie en de adviescommissie de vereniging om aanvullende inlichtingen verzoeken. Indien de aanvullende inlichtingen niet tijdig worden verstrekt, dan hoeft hiermee geen rekening gehouden te worden in de adviezen van de administratie en de adviescommissie.

De adviescommissie en de administratie formuleren hierop een ontwerp van advies dat door de administratie aan de vereniging wordt bezorgd. De vereniging kan hierop een repliek formuleren.

Na onderzoek formuleren de adviescommissie en de administratie een definitief advies. In dit advies wordt eventueel gemotiveerd waarom de adviescommissie en de administratie niet of slechts gedeeltelijk het standpunt van de vereniging bijtreden.

De administratie deelt voor een door de Vlaamse Regering te bepalen datum de betrokken verenigingen zonder winsttoegmerk de beslissing van de Vlaamse Regering mee. Als de beslissing niet tijdig wordt meegedeeld, ontvangt de vereniging de volgende beleidsperiode tenminste het bedrag dat haar werd toegekend voor het lopende jaar.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels met betrekking tot de procedure.

§ 2. Voor de periode 2018 tot en met 2021 kan de Vlaamse Regering, in het kader van de afslanking van de provincies, bijkomende middelen toekennen aan erkende landelijk georganiseerde jeugdverenigingen, verenigingen informatie en participatie en cultuureducatieve verenigingen. Deze middelen omvatten een subsidiëring van een kern van personeelsleden en een subsidiëring op grond van werkelijk gepresteerde activiteiten. Deze middelen worden toegekend aan verenigingen die ressorteren onder dit decreet en in 2014 een provinciale subsidie ontvingen, voor zover die provinciale middelen nog niet werden toegevoegd aan de aanvullende variabele subsidie, als vermeld in paragraaf 1, tweede lid.

§ 3. Binnen de perken van het bij decreet goedgekeurde krediet kan de Vlaamse Regering bij de aanvang van elk werkingsjaar de hoogte van het jaarlijks toe te kennen subsidiebedrag aanpassen aan de evolutie van de gezondheidsindex of aan de verplichtingen voor de werkgevers, opgenomen in de toepasselijke collectieve arbeidsovereenkomsten die tussentijds gesloten zijn tussen de erkende vakbonden en werkgeversfederaties en die

geregistreerd zijn op de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, of dat subsidiebedrag verminderen als de kredieten die daarvoor opgenomen zijn in de algemene uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap, dat noodzakelijk maken.

§ 4. De Vlaamse Regering sluit een overeenkomst met de landelijk georganiseerde jeugdverenigingen, met de verenigingen informatie en participatie en met de cultuureducatieve verenigingen die een variabele subsidie ontvangen.

In die overeenkomst worden ten minste de strategische en operationele doelstellingen en de bijbehorende resultaats- en inspanningsindicatoren bepaald, alsook het subsidiebedrag

Art. 14.–De beleidsnota, vermeld in artikelen 8 en 13, komt tot stand na een democratisch proces in de vereniging en een bevraging van de doelgroep. In de beleidsnota worden de inspanningen gedocumenteerd die in dat verband werden verricht, alsook de resultaten van dat proces.

De Vlaamse Regering bepaalt de procedure voor de indiening van de beleidsnota's.

Art. 15.–§ 1. De Vlaamse Regering kent werkingssubsidies toe aan politieke jongerenbewegingen.

Een politieke jongerenbeweging komt voor subsidiëring in aanmerking als ze de jeugd stimuleert om actief burgerschap op te nemen en de jeugd sensibiliseert en vormt met het oog op haar participatie in de politieke besluitvorming, in de werking van een welbepaalde politieke partij en in het maatschappelijk debat.

Als politieke partij wordt beschouwd : de vereniging van natuurlijke personen, al dan niet met rechtspersoonlijkheid, die aan de door de Grondwet, de wet en het decreet bepaalde verkiezingen deelneemt, die overeenkomstig de wettelijke en decretale bepalingen over de verkiezingen van het Vlaams Parlement, de Kamer van volksvertegenwoordigers, de Senaat of het Europees Parlement kandidaten voorstelt en die, binnen de grenzen van de Grondwet, de wet en het decreet de volkswil beoogt te beïnvloeden op de wijze bepaald in haar statuten of haar programma.

Een politieke jongerenbeweging is een ledenvereniging van personen tot en met dertig jaar. Het lidmaatschap mag niet automatisch volgen uit het lidmaatschap van een andere vereniging.

Voor de toepassing van dit artikel worden als deelnemers uitsluitend personen geteld die jonger zijn dan eenendertig jaar.

Politieke jongerenbewegingen kunnen in het kader van dit decreet uitsluitend op basis van dit artikel worden gesubsidieerd.

Per politieke partij komt slechts een politieke jongerenbeweging in aanmerking voor subsidiëring.

§ 2. De Vlaamse Regering bepaalt:

1° de nadere regels voor de indiening van de aanvraag tot erkenning als politieke jongerenbeweging;

2° de wijze waarop en de termijn waarbinnen de politieke jongerenbeweging op de hoogte gebracht wordt van de beslissing van de Vlaamse Regering om die politieke jongerenbeweging te erkennen of van het voornemen van de Vlaamse Regering om die politieke jongerenbeweging niet te erkennen;

3° de termijn waarin een politieke jongerenbeweging een gemotiveerd bezwaar kan indienen tegen het voornemen van de Vlaamse Regering om de door de vereniging aangevraagde erkenning te weigeren en de wijze waarop dit moet gebeuren. Als dat bezwaarschrift laattijdig of ongemotiveerd wordt ingediend, dan is het bezwaar onontvankelijk;

4° de termijn waarin de vereniging op de hoogte wordt gebracht van de onontvankelijkheid van haar bezwaarschrift;

5° de termijn waarin en de wijze waarop de politieke jongerenbeweging die een onontvankelijk bezwaar heeft ingediend tegen het voornemen van de Vlaamse Regering om de door haar aangevraagde erkenning te weigeren, op de hoogte gebracht wordt van de beslissing van de Vlaamse Regering over het ingediende bezwaar. Die termijn wordt gerekend vanaf het ogenblik waarop de vereniging haar onontvankelijk bezwaar heeft ingediend.

Met behoud van de toepassing van artikel 17/2 kan de Vlaamse Regering nadere voorwaarden bepalen voor de erkenning en voor het toezicht op de naleving van de erkenningsvoorwaarden.

Art. 16.– § 1. In dit artikel wordt verstaan onder:

1° bovenlokaal: het lokale gemeentelijke belang overstijgend;

2° kinderen en jongeren met een handicap: de kinderen en de jongeren die door hun mentale of fysieke situatie een groter risico op achterstelling of uitsluiting lopen;

3° maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren: de kinderen en de jongeren die door hun afkomst, hun thuissituatie of hun statuut een groter risico op achterstelling of uitsluiting lopen.

§ 1/1. De Vlaamse Regering kan jaarlijks een of meer oproepen lanceren voor de subsidiëring van vernieuwende projecten ter uitvoering van het Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan, de beleidsnota Jeugd en de beleidsbrieven Jeugd als die projecten betrekking hebben op het jeugdbeleid, zoals vermeld in artikel 4, 7°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

De projectoproep vermeldt :

1° het doel, de voorwaarden, de selectieprocedure, met inbegrip van de ontvankelijkheidscriteria en de beoordelingscriteria;

2° de timing voor het indienen van voorstellen, het bekendmaken en starten van de geselecteerde projecten;

3° de grootte van het beschikbare krediet.

§ 2. Aan de landelijk georganiseerde jeugdverenigingen die een werkingssubsidie ontvangen, kunnen ook projectsubsidies worden toegekend voor initiatieven op het terrein van het jeugdwerk.

Aan de verenigingen informatie en participatie die een werkingssubsidie ontvangen, kunnen ook projectsubsidies worden toegekend voor initiatieven die tot doel hebben een kwaliteitsvol informatieaanbod voor of over de jeugd te maken of over te brengen, of om participatieprocessen van de jeugd in het beleid van overheden of instellingen te begeleiden, om op die manier de jeugd te betrekken bij het opstellen, uitvoeren en evalueren van het beleid van overheden of instellingen, of om de mediaproductie door en over de jeugd te begeleiden.

Aan de cultuureducatieve verenigingen die een werkingssubsidie ontvangen, kunnen ook projectsubsidies worden toegekend voor initiatieven die tot doel hebben de artistieke creativiteit van kinderen of jongeren te stimuleren, of kinderen of jongeren de taal van de kunsten te leren begrijpen en gebruiken.

Aan de verenigingen, vermeld in artikel 8 kunnen ook projectsubsidies worden toegekend voor initiatieven die genomen zijn ter uitvoering van de taken, vermeld in artikel 8.

Alleen projecten die inspelen op ontwikkelingen of opportuniteiten die niet konden worden voorzien bij het opstellen van de beleidsnota en die voor de vereniging een bijzonder karakter hebben, komen in aanmerking voor subsidiëring op basis van deze paragraaf.

§ 3. De Vlaamse Regering verleent projectsubsidies aan verenigingen om een experimenteel project op te zetten op de volgende terreinen :

1° jeugdwerk;

2° informatie aan of over de jeugd en beleidsparticipatie van de jeugd;

3° cultuureducatie van de jeugd;

4° bovenlokaal jeugdwerk voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren en kinderen en jongeren met een handicap.

De projecten spelen in op nieuwe ontwikkelingen en behoeften die zowel binnen de jeugdsector als meer algemeen bij de jeugd leven. Ze werken methodisch en inhoudelijk vernieuwend. De projecten bedoeld in het eerste lid, 1° tot en met 3°, hebben door hun omvang, opzet en inhoud tot doel relevantie te verwerven voor de Vlaamse Gemeenschap. De projecten bedoeld in het eerste lid, 4°, hebben door hun omvang, opzet en inhoud tot doel relevantie te verwerven op bovenlokaal niveau.

Projecten waarvoor de vereniging al een subsidie ontvangt van de Vlaamse overheid of projecten van verenigingen die al werkingssubsidies ontvangen op basis van dit decreet, komen niet in aanmerking voor subsidiëring op basis van deze paragraaf.

De subsidie bedraagt maximaal 50.000 euro per jaar.

Om langer dan een jaar als experimenteel project te worden gesubsidieerd, moet er een duidelijke positieve lijn vastgesteld worden in de ontwikkeling van het project. Geen enkel project wordt langer dan vier jaar gesubsidieerd op basis van deze paragraaf. Deze termijn kan worden verlengd met maximaal drie jaar op voorwaarde dat de vereniging een realistisch plan voorlegt met het oog op het behalen van de erkenningsnormen bij de eerstvolgende erkenningsronde.

§ 4. De Vlaamse Regering kan jaarlijks een oproep lanceren voor de subsidiëring van vernieuwend onderzoek als dat onderzoek betrekking heeft op het jeugdbeleid, vermeld in artikel 4, 7°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

De projectoproep vermeldt :

1° het doel, de voorwaarden, de selectieprocedure, met inbegrip van de ontvankelijkheidscriteria en de beoordelingscriteria;

2° de timing voor het indienen van voorstellen, het bekendmaken en starten van de geselecteerde projecten;

3° de grootte van het beschikbare krediet.

Het onderzoeksvorstel vermeldt minstens de onderzoeksvraag, de maatschappelijke relevantie, het vernieuwende karakter, de te volgen methode, de referenties van de betrokken onderzoekers en een plan van aanpak.

Het onderzoeksrapport bevat beleidsaanbevelingen en een managementsamenvatting en wordt toegankelijk gemaakt voor alle geïnteresseerden.

§ 5. Verenigingen die in aanmerking willen komen voor projectsubsidies stellen de aanvraag op overeenkomstig de formulieren die de administratie ter beschikking stelt. Ze dienen aan te tonen dat er geen dubbele subsidiëring plaatsvindt.

§ 6. De projectsubsidies worden als volgt beschikbaar gesteld :

1° een voorschot van 80 procent van de subsidie wordt uitbetaald na de ondertekening van het besluit, waarin de subsidie wordt toegekend;

2° het saldo van maximaal 20 procent van de subsidie wordt uitbetaald nadat de administratie heeft vastgesteld dat de voorwaarden waaronder de subsidie toegekend werd, nageleefd werden en dat de subsidie aangewend werd voor de doeleinden waarvoor ze werd verleend. Dat moet blijken uit het financieel en werkingsverslag.

De vereniging stuurt na afloop van het project een financieel en werkingsverslag naar de administratie, volgens de door de administratie geformuleerde voorwaarden.

Enkel kosten die gemaakt zijn in de looptijd van het project komen in aanmerking. Als de nettokosten, dat zijn de aangetoonde kosten, verminderd met de uit de realisatie van het project of product voortvloeiende inkomsten, minder bedragen dan de ontvangen subsidie, wordt het verschil teruggevorderd.

De Vlaamse Regering kan de nadere regels bepalen.

Art. 17.– § 1. Om te worden gesubsidieerd in het kader van dit decreet moet de begunstigde :

1° een vereniging zonder winstoogmerk zijn;

2° in zijn werking de principes en de regels van de democratie aanvaarden en ook de rechten van het kind en het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden onderschrijven en uitdragen;

3° zijn zetel hebben in het Nederlandse taalgebied of in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad;

4° ervoor zorgen dat alle gegevens die verband houden met de erkennings- en subsidiëeringsvoorwaarden op de zetel voorhanden zijn in het Nederlands en die ter beschikking stellen voor onderzoek door de administratie;

5° de bevoegdheden die wettelijk toekomen aan de algemene vergadering of aan de raad van bestuur, niet overdragen aan een derde;

6° op zelfstandige wijze de financiën beheren en het eigen beleid bepalen, wat blijkt uit het feit dat de vereniging :

a) over een eigen secretariaat beschikt dat duidelijk kan worden onderscheiden van elke andere rechtspersoon; het secretariaat van de vereniging is ondergebracht op de zetel van de vereniging;

b) werkgever en opdrachtgever is van haar personeel;

c) de programmering van de vereniging bepaalt en uitvoert;

d) over een eigen post- of bankrekening beschikt;

e) activiteiten organiseert of diensten verleent in eigen naam.

Vanaf het ogenblik dat hij erkend wordt of een belofte van subsidiëring ontvangt, moet elke begunstigde ook :

1° meewerken aan onderzoek dat door of namens de Vlaamse Regering wordt georganiseerd met het oog op het voeren van een jeugd- en kinderrechtenbeleid;

2° het logo van de Vlaamse Gemeenschap opnemen op alle informatiedragers die betrekking hebben op initiatieven die gesubsidieerd worden in het kader van dit decreet;

3° een financieel verslag en een werkingsverslag indienen, goedgekeurd door de algemene vergadering van de vereniging;

4° een boekhouding voeren en die zo organiseren dat de aanwending van de subsidies op elk ogenblik financieel kan worden gecontroleerd;

5° toestaan dat de administratie en het Rekenhof de werking en de boekhouding, zo nodig ter plaatse, onderzoeken.

De verenigingen die op basis van dit decreet een werkingssubsidie ontvangen, die nen jaarlijks, samen met het financiële verslag, bij de administratie een verslag in van een bedrijfsrevisor die lid is van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren of van een extern accountant die geen andere opdrachten vervult voor de vereniging. De Vlaamse Regering bepaalt de datum van indiening en de vormvereisten.

In afwijking van § 1, 1°, komen voor de toekenning van subsidies zoals bedoeld in artikel 16, § 3, eerste lid, 4°, in aanmerking:

1° feitelijke verenigingen;

2° privaatrechtelijke rechtspersonen met een niet-commercieel karakter;

3° intergemeentelijke projectverenigingen.

§ 2. Om de hoogte van de subsidiebedragen voor de verenigingen, vermeld in artikel 8, te bepalen, om de hoogte van de variabele subsidies, vermeld in artikel 13, te bepalen en om de hoogte van de projectsubsidies, vermeld in artikel 16, te bepalen, worden, rekening houdend met de specificiteit van de organisatie, de volgende beoordelingscriteria gehanteerd, als die relevant zijn voor de beoordeling van de gesubsidieerde initiatieven :

1° profilering en positionering;

2° langetermijnvisie;

3° inhoudelijk concept en concrete uitwerking;

4° samenwerking en netwerking met andere actoren in binnen- of buitenland;

5° haalbaarheid;

6° bereik;

7° gelijkheidsbeleid;

8° financiële onderbouw van de werking;

9° transparantie die wordt verschaft over de relatie van de initiatieven van de vereniging die voor subsidiëring worden voorgesteld enerzijds met andere initiatieven van deze vereniging anderzijds, en de wijze waarop die initiatieven gefinancierd worden;

10° het onderschrijven en uitdragen van de rechten van het kind.

Als de vereniging al eerder op basis van het decreet gesubsidieerd werd, wordt ook rekening gehouden met de wijze waarop de vereniging invulling heeft gegeven aan haar verplichtingen.

Ter aanvulling van de genoemde beoordelingscriteria mag de Vlaamse Regering aanvullende beoordelingscriteria bepalen. De lijst van aanvullende criteria moet uiterlijk zes maanden voor de uiterste indieningsdatum van de aanvraag tot subsidiëring kenbaar gemaakt worden.

§ 3. Met het oog op de advisering inzake de toekenning van variabele subsidies aan de verenigingen, vermeld in artikelen 9, 10 en 11, en de toekenning van projectsubsidies, vermeld in artikel 16, paragrafen 2 en 3, stelt de Vlaamse Regering een of meer adviescommissies samen met personen die aanwijsbaar over de nodige expertise beschikken.

Een adviescommissie kan alle initiatieven nemen die ze nodig acht. Ze kan onder meer de organisatie die de aanvraag tot subsidiëring heeft ingediend horen, deskundigen horen, aanvullende documenten en gegevens opvragen en een bezoek ter plaatse brengen of aan de administratie vragen een onderzoek ter plaatse uit te voeren.

De leden van een adviescommissie ontvangen een vergoeding voor hun werkzaamheden en verplaatsingen. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere modaliteiten van deze vergoedingen.

Het lidmaatschap van een adviescommissie is niet verenigbaar met de hoedanigheid van lid van de jeugdraad, personeelslid of lid van de raad van bestuur van de vereniging, vermeld in artikel 8, paragraaf 1, of de hoedanigheid van personeelslid of lid van de raad van bestuur van een organisatie waarvan de beleidsnota of de subsidieaanvraag moet worden behandeld door de adviescommissie. Een lid van een adviescommissie wordt aangesteld voor een termijn van vier jaar. Dat mandaat kan slechts eenmaal verlengd worden. Het lidmaatschap van dezelfde commissie kan maximaal acht jaar bedragen.

De adviescommissies worden bijgestaan door de administratie.

§ 4. Een vereniging die op basis van dit decreet een werkingssubsidie ontvangt, kan gedurende de periode waarin die vereniging haar beleidsnota uitvoert, onbeperkt een reserve aanleggen met eigen inkomsten en subsidies.

Als reserve moet het resultaat beschouwd worden van de optelling van rekening 13, bestemde fondsen, en rekening 14, overgedragen resultaat, van de balans, zoals omschreven in de minimumindeling van het algemeen rekeningenstelsel, als bijlage gevoegd bij het koninklijk besluit van 19 december 2003 betreffende de boekhoudkundige verplichtingen en de openbaarmaking van de jaarrekening van bepaalde verenigingen zonder winstoogmerk, internationale verenigingen zonder winstoogmerk en stichtingen.

Als de vereniging op het einde van de beleidsperiode nog beschikt over een reserve, dan kan ze die reserve overdragen naar de volgende beleidsperiode op voorwaarde dat, ten opzichte van de bestaande reserve bij het begin van de beleidsperiode, de aangroei niet meer bedraagt dan twintig percent van de gemiddelde jaarlijkse kosten berekend over de beleidsperiode. De Vlaamse Regering kan een afwijking toestaan van het bepaalde percentage, op voorwaarde dat de vereniging daartoe aan de administratie een gemotiveerd bestedingsplan bezorgt voor de te veel opgebouwde reserve of voor de gehele reserve.

Als bij de afrekening van het laatste werkingsjaar van de beleidsperiode de aangroei van de reserve meer bedraagt dan hetgeen bepaald werd in het derde lid, dan wordt het teveel ingehouden op het nog uit te keren saldo van de werkingssubsidie en wordt het eventueel daarna nog resterende bedrag in mindering gebracht op de subsidies van de volgende beleidsperiode, tot maximaal het bedrag van de werkingssubsidie die toegekend is voor het laatste jaar voorafgaand aan de nieuwe beleidsperiode.

Als aan de vereniging na afloop van de beleidsperiode waarop de beleidsnota betrekking heeft, geen werkingssubsidie meer wordt verleend, dan is de vereniging verplicht een gemotiveerd bestedingsplan voor alle reserves die op basis van dit artikel werden aangelegd, in te dienen bij de administratie. Die reserves moeten, in voorkomend geval, prioritair aangewend worden om te voldoen aan de arbeidsrechtelijke verplichtingen.

De regeling voor reserves is ook van toepassing op de verenigingen die op basis van dit decreet een werkingssubsidie ontvangen, maar geen beleidsnota indienen, met dien verstande dat voor die verenigingen de beleidsperiode de periode van vier jaar is vanaf het eerste jaar van subsidiëring op basis van dit decreet, en daarna elke volgende periode van vier jaar.

§ 5. De verenigingen waarvan werd vastgesteld dat zij aan alle voorwaarden voldoen voor de toekenning van een werkingssubsidie, ontvangen per kwartaal een voorschot van 22,5 percent van het subsidiebedrag dat voor dat jaar toegekend wordt.

Het saldo wordt uitbetaald voor 1 juli van het volgende jaar.

Art. 17/1.–§ 1. In dit artikel wordt verstaan onder:

1° animator: jeugdwerker die kinderen en jongeren bij hun activiteiten binnen het jeugdwerk begeleidt;

2° attest: een door de Vlaamse Gemeenschap erkend bewijs dat een individu een kadervormingstraject heeft doorlopen;

3° competentieprofiel: een afgerond geheel van competenties die een persoon in een bepaalde maatschappelijke context hanteert om de te verwachten resultaten in die maatschappelijke rol te realiseren;

4° hoofdanimator: jeugdwerker die verantwoordelijkheid opneemt binnen een groep van jeugdwerkers;

5° instructeur: jeugdwerker die verantwoordelijkheid opneemt in het vormingsproces van jeugdwerkers;

6° kadervormingstraject: een specifiek vormingstraject dat wordt opgezet met het oog op de vorming van animatoren, hoofdanimatoren en instructeurs.

§ 2. Een vereniging die op basis van dit decreet een werkingssubsidie ontvangt, kan kadervormingstrajecten organiseren die leiden tot de uitreiking van attesten aan jeugdwerkers. Die kadervormingstrajecten hebben specifiek tot doel de deelnemers te begeleiden bij het verwerven van de competenties van de competentieprofielen van respectievelijk animator, hoofdanimator en instructeur.

De Vlaamse Regering bepaalt de competenties en bijhorende indicatoren met betrekking tot de drie competentieprofielen.

§ 3. Elk kadervormingstraject bestaat uit:

- 1° een theoretisch gedeelte;
- 2° een begeleide stage;
- 3° een evaluatie.

De Vlaamse Regering bepaalt de duur, de inhoud, de toelatings- en begeleidingsvoorwaarden en de specifieke regels waaraan moet worden voldaan.

§ 4. Met het oog op de erkenning van een kadervormingstraject dient de vereniging bij de administratie een aanvraagdossier in dat ten minste volgende onderdelen beschrijft:

- 1° de manier waarop de vereniging het kadervormingstraject organiseert en begeleidt;
- 2° de manier waarop de vereniging ondersteunt, stimuleert en garandeert dat deelnemers kansen krijgen om de competenties te verwerven;
- 3° de manier waarop de vereniging alle begeleiders van het traject vormt en opvolgt.

De Vlaamse Regering bepaalt de termijnen, de inhoud en de procedure voor de aanvraag en de erkenning van het kadervormingstraject.

§ 5. Nadat een aanvraag door de administratie is goedgekeurd, heeft de vereniging een meldingsplicht voor de afzonderlijke kadervormingstrajecten.

De Vlaamse Regering bepaalt de termijnen, de inhoud en de procedure.

De Vlaamse Regering bepaalt de wijze waarop de erkende kadervormingstrajecten worden bekendgemaakt.

§ 6. Aan de deelnemer die met positief gevolg een kadervormingstraject heeft doorlopen, wordt een attest uitgereikt.

De Vlaamse Regering bepaalt de termijnen en de vereisten voor de uitreiking van de attesten.

Met het oog op de beleidsuitvoering, -handhaving en -evaluatie wordt door de administratie een databestand beheerd dat volgende gegevens bevat: voornaam, naam, geboortedatum en rijksregisternummer van de houder van het attest. Dit databestand kan enkel geraadpleegd worden door de administratie.

Art. 17/2.–§ 1. Een politieke jongerenbeweging wordt erkend als zij:

- 1° een vereniging zonder winstoogmerk;
- 2° in haar werking de principes en de regels van de democratie aanvaardt is en ook de rechten van het kind en het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden onderschrijft en uitdraagt;
- 3° haar zetel heeft in het Nederlandse taalgebied of in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad;
- 4° ervoor zorgt dat alle gegevens die verband houden met de erkenningsvoorwaarden op de zetel voorhanden zijn in het Nederlands en die ter beschikking stelt voor onderzoek door de administratie;
- 5° de bevoegdheden die wettelijk toekomen aan de algemene vergadering of aan de raad van bestuur, niet overdraagt aan een derde.

Vanaf het ogenblik dat de politieke jongerenbeweging erkend wordt:

- 1° werkt zij mee aan onderzoek dat door of namens de Vlaamse Regering wordt georganiseerd met het oog op het voeren van een jeugd- en kinderrechtenbeleid;
- 2° dient ze jaarlijks een door de algemene vergadering van de vereniging goedgekeurd verslag in, waaruit blijkt dat zij aan de erkenningsvoorwaarden voldoet.

Art. 18.–Als de administratie vaststelt dat aan de erkennings- of subsidiëeringsvoorwaarden of aan de bepalingen in de overeenkomst, die gesloten is met de Vlaamse Gemeenschap, niet werd voldaan, deelt ze haar standpunt schriftelijk mee aan de begunstigde. Daarbij nodigt ze de begunstigde uit om zijn eventuele bezwaren kenbaar te maken. De administratie neemt na de indiening van dat bezwaarschrift een beslissing en deelt die aan de begunstigde mee. Als de begunstigde niet akkoord gaat met de beslissing van de administratie, kan hij bezwaar indienen bij de Vlaamse Regering. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels en de termijnen voor die procedure.

Als blijkt dat niet wordt voldaan aan de erkenningsvoorwaarden, dan wordt de erkenning ingetrokken.

Als uit de bewijsstukken over het vorige jaar blijkt dat de uitgekeerde voorschotten op de werkingssubsidies hoger zijn dan de door de begunstigde verantwoorde uitgaven, of als niet voldaan werd aan de bepalingen in de overeenkomst die de Vlaamse Regering heeft afgesloten met de gesubsidieerde vereniging, of als de som van de voorschotten die uitbetaald wordt aan de vereniging, hoger is dan de subsidie die toegekend wordt voor het jaar in kwestie, wordt het teveel ingehouden van het nog uit te keren saldo van de subsidie en wordt het eventueel daarna nog resterende bedrag in mindering gebracht op de nog uit te betalen subsidies, tot maximaal het bedrag van de subsidie die toegekend is voor dat werkingsjaar.

Art. 19.–§ 1. Met uitzondering van de verenigingen, vermeld in artikel 15, paragraaf 1, worden alle erkende landelijk georganiseerde jeugdverenigingen die erkend zijn op basis van het decreet van 18 juli 2008 houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid en de verenigingen participatie en informatie en cultuureducatie die op basis van dat decreet een werkingssubsidie ontvangen, bij de inwerkingtreding van dit decreet erkend, tenzij ze daar uitdrukkelijk van afzien. De verenigingen informatie en participatie en de

cultuureducatieve verenigingen die afzien van erkenning, komen in aanmerking voor subsidiëring voor de periode 2014-2017, als ze voldoen aan de bepalingen van artikel 13, paragraaf 2.

Voor de verenigingen die erkend zijn op basis van het decreet van 18 juli 2008 houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid geldt dat voor de periode 2014-2017 de aanvullende variabele subsidie ten minste 50 % bedraagt van het variabele deel van de subsidies die toegekend zijn voor 2013, tenzij de aanvullende variabele subsidie die toegekend is voor 2013, niet meer bedraagt dan 50.000 euro.

§ 2. De overeenkomsten voor de perioden 2011-2013 of 2012-2014, die gesloten zijn ter uitvoering van het decreet van 18 juli 2008 houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid, eindigen op 31 december 2013.

De overeenkomsten voor de periode 2010-2012, die gesloten zijn ter uitvoering van het decreet van 18 juli 2008 houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid, blijven van kracht tot eind 2013, als voldaan wordt aan artikel 9, paragraaf 6, derde lid, artikel 19, paragraaf 2, artikel 32, paragraaf 2, vierde lid, artikel 35, paragraaf 7 en artikel 36, paragraaf 7 van het decreet van 18 juli 2008 houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid, gewijzigd bij het decreet van 3 december 2010.

§ 3. In 2013 komen uitsluitend die verenigingen die in 2012 op basis van het decreet van 18 juli 2008 houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid erkend zijn of een werkingssubsidie ontvangen, in aanmerking voor een werkingssubsidie.

§ 4. In afwijking van artikel 13, § 1, van het decreet bedraagt de subsidie voor verenigingen die in 2012 een erkenningsprocedure doorliepen en in dat jaar op basis van het decreet van 18 juli 2008 houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid, zoals gewijzigd bij decreet van 3 december 2010, voor het eerst erkend werden als landelijk georganiseerde jeugdvereniging in het jaar 2013 55.000 euro.

Art. 19/1.– Landelijk georganiseerde jeugdverenigingen die in 2014 of 2015 werden gesubsidieerd op basis van artikel 13, § 2, of waarvan in 2015 vastgesteld werd dat ze aan de normen van artikel 13, § 2, beantwoordden, kunnen tot uiterlijk vier jaar nadat ze op basis van artikel 13, § 2, een subsidietoezegging kregen, een basissubsidie krijgen van 55.000 euro, op voorwaarde dat ze minimaal drie modules realiseren van de modules die in aanmerking komen voor de erkenning van een landelijk georganiseerde jeugdvereniging. De module, vermeld in artikel 9, § 2, eerste lid, 1°, kan ten hoogste tweemaal in aanmerking worden genomen.

Verenigingen informatie en participatie die in 2014 of 2015 werden gesubsidieerd op basis van artikel 13, § 2, of waarvan in 2015 vastgesteld werd dat ze aan de normen van artikel 13, § 2, beantwoordden, kunnen tot uiterlijk vier jaar nadat ze op basis van artikel 13, § 2, een subsidietoezegging kregen, een basissubsidie krijgen van 55.000 euro, op voorwaarde dat ze minimaal drie modules realiseren van de modules die in aanmerking komen voor de erkenning van een vereniging informatie en participatie. Daarbij worden de modules, vermeld in artikel 10, § 2, eerste lid, 2°, 3°, 4°, 5° en 7°, elk maximaal tweemaal in aanmerking genomen en moet de module, vermeld in artikel 10, § 2, eerste lid, 6°, minstens eenmaal gecombineerd worden met de module, vermeld in artikel 10, § 2, eerste lid, 4°.

Cultuureducatieve verenigingen die in 2014 of 2015 werden gesubsidieerd op basis van artikel 13, § 2, of waarvan in 2015 vastgesteld werd dat ze aan de normen van artikel 13, § 2, beantwoordden, kunnen tot uiterlijk vier jaar nadat ze op basis van artikel 13, § 2, een subsidietoezegging kregen, een basissubsidie krijgen van 55.000 euro, op voorwaarde dat ze minimaal drie modules realiseren van de modules die in aanmerking komen voor de erkenning van een cultuureducatieve vereniging. Daarbij wordt minimaal een module gerealiseerd in de vrije tijd en kan de module, vermeld in artikel 11, § 2, eerste lid, 4°, maximaal eenmaal ingebracht worden.

De verenigingen, bedoeld in het eerste tot derde lid, die in 2015 ook variabele subsidies ontvangen, komen tot eind 2017 verder in aanmerking voor de toekenning van deze variabele subsidies.

Art. 19/2.– In afwijking van artikel 8, § 6, 2°, en § 7, bezorgen de verenigingen, vermeld in artikel 8, § 1 tot § 5, de administratie op 1 januari 2017 een beleidsnota 2018-2020. De Vlaamse Regering bepaalt op basis van deze beleidsnota en op basis van de beschikbare informatie over de werking van de vereniging in de voorbije vier jaar het bedrag dat aan de vereniging wordt toegekend als werkingssubsidie. In afwijking van artikel 8, § 7, wordt de werkingssubsidie toegekend in de vorm van een financieringsbudget voor de jaren 2018-2020.

In afwijking van artikel 8, § 8, sluit de Vlaamse Regering binnen het door de Vlaamse Regering generiek bepaalde kader met elke vereniging, vermeld in het eerste lid, een overeenkomst voor de jaren 2018-2020.

Art. 19/3.–§ 1. In afwijking van artikel 10, § 3, tweede lid, geldt voor het jaar 2018 voor de verenigingen informatie en participatie die op 1 januari 2017 een werkingssubsidie ontvangen, dat de activiteiten, vermeld in artikel 10, § 3, worden gerealiseerd met deelnemers uit ten minste twee provincies van het Nederlandse taalgebied of uit een provincie van het Nederlandse taalgebied en het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Voor elk van die provincies geldt dat inwoners uit die provincie samen ten minste 100 deelnemersuren realiseren. Voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad volstaan 40 deelnemersuren.

§ 2. In afwijking van artikel 10, § 3, tweede lid, geldt voor het jaar 2019 voor de verenigingen informatie en participatie die op 1 januari 2017 een werkingsubsidie ontvangen dat de activiteiten, vermeld in artikel 10, § 3, van het decreet van 20 januari 2012 houdende een vernieuwd jeugd- en kinderrechtenbeleid, worden gerealiseerd met deelnemers uit ten minste drie provincies van het Nederlandse taalgebied of uit twee provincies van het Nederlandse taalgebied en het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Voor elk van die provincies geldt dat inwoners uit die

provincie samen ten minste 140 deelnemersuren realiseren. Voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad volstaan 50 deelnemersuren.

§ 3. In afwijking van artikel 10, § 4, tweede lid, geldt in 2018 voor de verenigingen informatie en participatie die op 1 januari 2017 een werkingssubsidie ontvangen dat de activiteiten, bedoeld in artikel 10, § 4, worden gerealiseerd met deelnemers uit ten minste twee provincies van het Nederlandse taalgebied of uit een provincie van het Nederlandse taalgebied en het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Voor elk van die provincies geldt dat inwoners uit die provincie samen ten minste 100 deelnemersuren realiseren. Voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad volstaan 40 deelnemersuren.

§ 4. In afwijking van artikel 10, § 4, tweede lid, geldt in 2019 voor de verenigingen informatie en participatie die op 1 januari 2017 een werkingssubsidie ontvangen dat de activiteiten, bedoeld in artikel 10, § 4, worden gerealiseerd met deelnemers uit ten minste drie provincies van het Nederlandse taalgebied of uit twee provincies van het Nederlandse taalgebied en het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Voor elk van die provincies geldt dat inwoners uit die provincie samen ten minste 140 deelnemersuren realiseren. Voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad volstaan 50 deelnemersuren

Art. 19/4.– § 1. In afwijking van artikel 11, § 3, derde lid, geldt in 2018 voor de cultuureducatieve verenigingen die op 1 januari 2017 een werkingssubsidie ontvangen dat de activiteiten, vermeld in artikel 11, § 3, worden gerealiseerd met deelnemers uit ten minste twee provincies van het Nederlandse taalgebied of uit een provincie van het Nederlandse taalgebied en het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Voor elk van die provincies geldt dat inwoners uit die provincie samen ten minste 100 deelnemersuren realiseren. Voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad volstaan 40 deelnemersuren.

§ 2. In afwijking van artikel 11, § 3, derde lid, geldt in 2019 voor de cultuureducatieve verenigingen die op 1 januari 2017 een werkingssubsidie ontvangen dat de activiteiten, bedoeld in artikel 11, § 3, worden gerealiseerd met deelnemers uit ten minste drie provincies van het Nederlandse taalgebied of uit twee provincies van het Nederlandse taalgebied en het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Voor elk van die provincies geldt dat inwoners uit die provincie samen ten minste 140 deelnemersuren realiseren. Voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad volstaan 50 deelnemersuren.

§ 3. In afwijking van artikel 11, § 4, tweede lid, geldt in 2018 voor de cultuureducatieve verenigingen die op 1 januari 2017 een werkingssubsidie ontvangen dat de activiteiten, vermeld in artikel 11, § 4, worden gerealiseerd met deelnemers uit ten minste twee provincies van het Nederlandse taalgebied of uit een provincie van het Nederlandse taalgebied en het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Voor elk van die provincies geldt dat inwoners uit die provincie samen ten minste 100 deelnemersuren realiseren. Voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad volstaan 40 deelnemersuren.

§ 4. In afwijking van artikel 11, § 4, tweede lid, geldt in 2019 voor de cultuureducatieve verenigingen die op 1 januari 2017 een werkingssubsidie ontvangen, dat de activiteiten, vermeld in artikel 11, § 4, worden gerealiseerd met deelnemers uit ten minste drie provincies van het Nederlandse taalgebied of uit twee provincies van het Nederlandse taalgebied en het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad. Voor elk van die provincies geldt dat inwoners uit die provincie samen ten minste 140 deelnemersuren realiseren. Voor het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad volstaan 50 deelnemersuren

Art. 19/5.–Wanneer in de periode 1 januari 2017 - 31 december 2019 twee of meer op basis van dit gesubsidieerde organisaties fuseren, wordt de hoogte van de werkingssubsidie voor de fusieorganisatie bepaald op de som van de werkingssubsidies toegekend aan de fuserende organisaties voor de lopende beleidsplanperiode

Art. 19/6.–In afwijking van artikel 12, eerste lid, kunnen de verenigingen, vermeld in artikel 19/1, gedurende de periode dat zij gesubsidieerd worden jaarlijks een erkenningsaanvraag indienen

Art. 19/7.–Politieke jongerenbewegingen die in 2016 gesubsidieerd werden op basis van artikel 15 van het decreet van 20 januari 2012 houdende een vernieuwd jeugd- en kinderrechtenbeleid worden per 1 januari 2017 erkend en blijven erkend zolang zij aan de erkenningsvoorwaarden voldoen.

Art. 20.–De in dit decreet vermelde bedragen worden aangepast aan de evolutie van de gezondheidsindex.

Art. 21.–Het decreet van 18 juli 2008 houdende het voeren van een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid, gewijzigd bij de decreten van 19 december 2008 en 3 december 2010, wordt opgeheven.

Art. 22.–Dit decreet treedt in werking op 1 januari 2013.

Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan (2012)

Het Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan (JKP) is een beleidsinstrument van de Vlaamse regering dat het jeugd- en kinderrechtenbeleid in Vlaanderen bundelt. Voor de beleidsperiode 2015 tot 2019 gaat het om het eerste volledig geïntegreerde jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan (JKP). Nieuw is immers dat in dit plan zowel het jeugdbeleid als het kinderrechtenbeleid aan bod komt. Er wordt dus geen apart Vlaams Actieplan Kinderrechten (VAK) meer opgemaakt.

Het JKP vat in een plan al de aandachtspunten samen voor kinderen, jongeren en hun rechten die de Vlaamse ministers de komende jaren in hun beleid ter harte zullen nemen. Het JKP streeft vier grote maatschappelijke doelen na: gelijke kansen, een brede ontwikkeling, ruimte en meer betrokkenheid in de samenleving voor alle kinderen en jongeren. Zo wordt bijvoorbeeld gefocust op ruimte om te spelen, de kwaliteit van het onderwijs of de strijd tegen kinderarmoede en jeugdwerkloosheid.

Als minister van Jeugd wil ik er, via dit plan, op toezien dat elke minister zijn of haar voornemen ook echt uitvoert.

Ook binnen mijn eigen bevoegdheden heb ik belangrijke voornemens gemaakt. Zo ijver ik bijvoorbeeld voor een goede begeleiding van kinderen en jongeren in de digitale samenleving. Cyberpesten, privacy, schermverslaving, het zijn termen die al eens opduiken wanneer we het over gevaren van sociale media en internet hebben.

Op tal van terreinen willen we jongeren verantwoordelijk, veilig en respectvol ten overstaan van anderen leren omgaan met nieuwe digitale technologieën en hun toepassingen.

Verder vind ik ook de deelname van alle kinderen en jongeren aan het maatschappelijk leven belangrijk. We leven in een diverse samenleving die nog sterker zal verkleuren dan vandaag al het geval is. Maar in ons traditioneel jeugdbewegingsleven is die diversiteit klaarblijkelijk niet zo makkelijk in te passen. Aan die participatie van moeilijk bereikbare jongeren in het jeugdwerk, in cultuur en in het beleid wil ik de komende jaren bijzondere aandacht schenken.

Het traject voor de opmaak van het Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan 2015 - 2019 (JKP) heeft verschillende fases doorlopen en gebeurde participatief.

Om vanuit de prioritaire beleidsuitdagingen tot de strategische en operationele doelstellingen te komen, werd verschillende maanden intensief samengewerkt in werkgroepen met jongeren, jeugdwerkers, kinderrechtenactoren, middenveld, ambtenaren en onderzoekers rond de negen gekozen thema's: armoede, ecologie, jong zijn, mobiliteit, onderwijs, participatie, ruimte, welbevinden & wonen. Hieraan voegden we nog de thema's werk en jongerencultuur toe.

DOELSTELLINGEN

ARMOEDE

SD 1. In 2019 is het aandeel kinderen en jongeren dat in Vlaanderen in armoede leeft met 30% gedaald.

OD 1.1 Alle kinderen en jongeren groeien op met een adequate levensstandaard die hen een toekomstperspectief biedt.

OD 1.2 Elk kind en elke jongere kan kiezen voor een zinvolle vrijetijdsbesteding op eigen maat, met het oog op sociale ontplooiing en mentale ruimte.

OD 1.3 Scholen werken actief aan armoedebestrijding

DUURZAAMHEID

SD 2. In 2019 zorgt Vlaanderen voor een duurzame leefomgeving waar kinderen en jongeren actief aan bijdragen.

OD 2.1 De Vlaamse overheid ondersteunt projecten van en/of voor jongeren en van lokale overheden om competenties van jongeren over duurzaam leven te vergroten.

OD 2.2 De Vlaamse overheid belooft, waar mogelijk, ecologisch gedrag en ontraadt niet-ecologisch gedrag.

OD 2.3 De Vlaamse overheid investeert in een gezonde leefomgeving (lucht, bodem, water ...) die rekening houdt met de grotere kwetsbaarheid van kinderen en garandeert de beschikbaarheid van grondstoffen over de generaties en grenzen heen.

JONG ZIJN

SD 3. In 2019 heeft Vlaanderen ruimte en condities gecreëerd om kinderen en jongeren, zonder onderscheid, volop jong te laten zijn, met respect voor ieders belang.

OD 3.1 De Vlaamse overheid stimuleert ontmoetingsmogelijkheden voor kinderen en jongeren onderling en met de andere generaties uit de samenleving.

OD 3.2 De Vlaamse overheid zet de troeven van jong zijn voor de samenleving in de kijker.

OD 3.3 De Vlaamse overheid snoeit, in samenspraak met kinderen en jongeren, in de reglementering die de creativiteit en het initiatief van kinderen en jongeren en hun organisaties belemmert.

MOBILITEIT

SD 4. Vlaanderen doet bijzondere inspanningen opdat alle kinderen en jongeren zich in 2019 autonoom, duurzaam en veilig kunnen verplaatsen

OD 4.1 Van 2015 tot 2019 bevordert de Vlaamse overheid de uitbouw van veilige en duurzame verbindingsweefsels binnen (en buiten) de bebouwde kom.

OD 4.2 In 2019 benadert de Vlaamse overheid verkeers- en mobiliteitseducatie integraal met aandacht voor kennis, houdingen en vaardigheden, zowel in de klas als daarbuiten.

OD 4.3 In 2019 garandeert de Vlaamse overheid dat kinderen en jongeren mee vorm geven aan en een stem hebben in mobiliteitsprojecten door hen actief op te nemen als gesprekspartner.

ONDERWIJS

SD 5. In 2019 garandeert Vlaanderen alle kinderen en jongeren een leerloopbaan die aansluit bij hun talenten en die hen in staat stelt volwaardig te participeren aan de samenleving.

OD 5.1 De Vlaamse overheid stimuleert de volledige ontwikkeling van kinderen en jongeren, en heeft daarbij aandacht voor hun rol als burger in de samenleving.

OD 5.2 De Vlaamse overheid wil het werkplekleren stimuleren en het stelsel van leren en werken versterken

OD 5.3 De Vlaamse overheid maakt het mogelijk dat jongeren via flexibele trajecten en studiebewijzen kunnen doorstromen naar de arbeidsmarkt en/of het hoger onderwijs.

SD 6. In 2019 zijn scholen in Vlaanderen stimulerende, meer inclusieve, open en ruime leerzones

OD 6.1 De Vlaamse overheid blijft open en ruime leerzones op het vlak van onderwijs, jeugd, welzijn en sport, stimuleren in samenwerking met het lokale niveau.

OD 6.2 De Vlaamse overheid zet prioritair in op de competentieontwikkeling van directies en leerkrachten met specifieke aandacht voor kwetsbare kinderen en jongeren zodat zij in een veilige en vertrouwde omgeving school kunnen lopen.

OD 6.3 De school als organisatie biedt binnen haar beschikbare financiële mogelijkheden de best mogelijke infrastructuur, offline en online, aan haar leerlingen. Ze doet dit zelf of door samenwerking om het beste onderwijs voor haar leerlingen en door haar leerkrachten tot stand te brengen.

PARTICIPATIE

SD 7. In 2019 is Vlaanderen meer een omgeving waarin kinderen en jongeren mee vorm kunnen geven aan het beleid in alle aspecten en levensdomeinen die hen aanbelangen

OD 7.1 De Vlaamse overheid versterkt de expertise van medewerkers bij overheden, voorzieningen en organisaties rond participatie en hun participatieve basishouding, met extra aandacht voor de levensdomeinen welzijn, onderwijs en werk.

OD 7.2 De Vlaamse Overheid ontwikkelt, stimuleert en hanteert strategieën en voorziet in ruimte en middelen, opdat de beleidsparticipatie van groepen die nu moeilijk bereikt worden, verhoogt

OD 7.3 De Vlaamse overheid stimuleert een verscheidenheid aan participatieve praktijken die leemtes in het huidige participatiebeleid wegwerken.

RUIMTE

SD 8. In 2019 is doordacht medegebruik de norm bij ruimtelijke ontwikkeling.

OD 8.1 De Vlaamse overheid motiveert eigenaars en gebruikers tot doordacht medegebruik van ruimte

OD 8.2 Door in te zetten op het samen ontwikkelen en gebruiken van (semi-) publieke ruimte vergroot de Vlaamse overheid t mede-eigenaarschap bij kinderen en jongeren.

OD 8.3 De Vlaamse overheid garandeert het naast elkaar bestaan van voldoende bestemde en onbestemde ruimte waarin iedereen zijn eigenheid kan bewaren.

WELBEVINDEN

SD 9. In 2019 voelen kinderen en jongeren zich goed in hun vel en kunnen ze aangeven wanneer het niet zo is. Ze weten waar ze er mee terecht kunnen en worden passend geholpen.

OD 9.1 In 2019 is het verstrekken van labels en daaraan gekoppelde medicatie door hulpverlening sterk teruggedrongen en wordt dit enkel toegekend wanneer kinderen en jongeren hiermee gebaat zijn, opdat kinderen en jongeren de nodige ruimte, stimulansen en ondersteuning krijgen om zich naar eigen vermogen te ontwikkelen.

OD 9.2 Tegen 2019 moet er in elke gemeente in Vlaanderen en het BHG een betere aansturing zijn om volwassenen, kinderen en jongeren de weg te laten vinden naar informatie rond mentale zorg en

welzijn om de taboes rond hulpverlening en psychisch welbevinden weg te werken.

WONEN

SD 10. In 2019 is aangepast en comfortabel wonen verzekerd voor alle kinderen en jongeren.

OD 10.1 Vlaamse overheid verbetert de woonkwaliteit en vergroot het aanbod voor kinderen, jongeren en hun gezinnen door flexibele en duurzame woonvormen en woonexperimenten mogelijk te maken. Hierbij gaat de aandacht naar de meest kwetsbaren.

OD 10.2 De Vlaamse overheid werkt de drempels weg die de toegang tot huisvesting belemmeren.

OD 10.3 De Vlaamse overheid ontwikkelt samen met kinderen en jongeren een toekomstvisie op gebied van duurzaam wonen en ruimtegebruik en zet het eigen instrumentarium in om die visie te realiseren.

WERK

SD 11. In 2019 is de jeugdwerkloosheid betekenisvol gedaald.

OD 11.1 We investeren in wendbare leerlingen/jongeren d.m.v. een performant kader leren en werken

OD 11.2 We realiseren een aanbod op maat voor alle jongeren ter ondersteuning van een duurzame loopbaan

CULTUUREDUCATIE

SD 12. In 2019 krijgen kinderen en jongeren zowel meer en betere toeleiding naar cultuur als meer en betere kansen op cultuurcreatie.

OD 12.1 We creëren meer kansen op participatie aan cultuur en cultuureducatie.

OD 12.2 We werken aan de kwaliteit van de cultuureducatie.

OD 12.3 We blijven oog hebben voor cultuurcreatie en talentontwikkeling.

Arbeid, Sport & Vrije tijd

IAO Verdrag nr. 10 Minimum Age (Agriculture) (1921)

*Aangenomen door de Internationale Arbeidsorganisatie op 25 oktober 1921
Vandaag niet meer geldig. Nooit in werking getreden voor België.*

Art. 1.—Children under the age of fourteen years may not be employed or work in any public or private agricultural undertaking, or in any branch thereof, save outside the hours fixed for school attendance. If they are employed outside the hours of school attendance, the employment shall not be such as to prejudice their attendance at school.

Art. 2.—For purposes of practical vocational instruction the periods and the hours of school attendance may be so arranged as to permit the employment of children on light agricultural work and in particular on light work connected with the harvest, provided that such employment shall not reduce the total annual period of school attendance to less than eight months.

Art. 3.—The provisions of Article 1 shall not apply to work done by children in technical schools, provided that such work is approved and supervised by public authority.

Art. 4.—The formal ratifications of this Convention, under the conditions set forth in the Constitution of the International Labour Organisation, shall be communicated to the Director-General of the International Labour Office for registration.

Art. 5.—1. This Convention shall come into force at the date on which the ratifications of two Members of the International Labour Organisation have been registered by the Director-General.

2. It shall be binding only upon those Members whose ratifications have been registered with the International Labour Office.

3. Thereafter, the Convention shall come into force for any member at the date on which its ratification has been registered with the International Labour Office.

Art. 6.—As soon as the ratifications of two Members of the International Labour Organisation have been registered with the International Labour Office, the Director-General of the International Labour Office shall so notify all the Members of the International Labour Organisation. He shall likewise notify them of the registration of the ratifications which may be communicated subsequently by other Members of the Organisation.

Art. 7.—Subject to the provisions of Article 5, each Member which ratifies this Convention agrees to bring the provisions of Articles 1, and 3 into operation not later than 1 January 1924 and to take such action as may be necessary to make these provisions effective.

Art. 8.—Each Member of the International Labour Organisation which ratifies this Convention engages to apply it to its colonies, possessions and protectorates, in accordance with the provisions of Article 35 of the Constitution of the International Labour Organisation.

Art. 9.—A Member which has ratified this Convention may denounce it after the expiration of ten years from the date on which the Convention first comes into force, by an act communicated to the Director-General of the International Labour Office for registration. Such denunciation shall not take effect until one year after the date on which it is registered with the International Labour Office.

Art. 10.—At such times as it may consider necessary the Governing Body of the International Labour Office shall present to the General Conference a report on the working of this Convention and shall examine the desirability of placing on the agenda of the Conference the question of its revision in whole or in part.

Art. 11.—The French and English texts of this Convention shall both be authentic.

IAO Verdrag nr. 29 betreffende de gedwongen of verplichte arbeid (1930)

*Aangenomen door de Internationale Arbeidsorganisatie op 28 juni 1930
Belgisch Staatsblad 20 mei 1943*

Art. 1.–1. Ieder lid van de Internationale Organisatie van den Arbeid, dat dit verdrag bekrachtigt, verbindt zich den gedwongen of verplichten arbeid in al zijn vormen binnen den kortst mogelijken termijn af te schaffen.

2. In verband met die beoogde algeheele afschaffing zal de gedwongen of verplichte arbeid gedurende een overgangperiode uitsluitend voor openbare doeleinden en bij wijze van uitzondering gebruikt mogen worden, onder de voorwaarden en met de waarborgen, vastgesteld bij de volgende artikelen.

3. Na verloop van een termijn van vijf jaar na het in werking treden van dit verdrag zal de Raad van Beheer van het Internationaal Arbeidsbureau bij het gereedmaken van het rapport, bedoeld in artikel 31, onderzoeken, of het mogelijk is, den gedwongen of verplichten arbeid in al zijn vormen zonder nieuwen termijn af te schaffen en beslissen, of er aanleiding bestaat, dat vraagstuk op de agenda van de Conferentie te plaatsen.

Art. 2.–1. Voor de toepassing van dit verdrag duidt de uitdrukking „gedwongen of verplichte arbeid” aan: elken arbeid of dienst, welke van een persoon wordt gevorderd onder bedreiging met een of andere straf en waarvoor bedoelde persoon zich niet vrijwillig heeft aangeboden.

2. De uitdrukking „gedwongen of verplichte arbeid” zal echter voor de toepassing van dit verdrag niet omvatten:

a. elken arbeid of dienst, welke gevorderd wordt krachtens wetten op den verplichten militairen dienst en aangewend wordt voor werken, die een zuiver militair karakter dragen;

b. elken arbeid of dienst, welke deel uitmaakt van de normale burgerlijke verplichtingen van de burgers van een land, dat volledig zelfbestuur heeft;

c. elken arbeid of dienst van een persoon, gevorderd als gevolg van een veroordeeling, uitgesproken bij een rechterlijke beslissing, op voorwaarde, dat die arbeid of dienst ten uitvoer gelegd wordt onder opzicht en toezicht van de openbare machten, en dat de bedoelde persoon niet afgestaan wordt aan of ter beschikking gesteld wordt van particulieren, maatschappijen of private rechtspersonen;

d. elken arbeid of dienst, gevorderd in gevallen van overmacht, d. w. z. in geval van oorlog, onheilen of dreigende onheilen, zooals branden, overstromingen, hongersnooden, aardbevingen, hevige epidemieën onder menschen of dieren, invallen van schadelijke dieren, insecten of plantaardige parasieten en in het algemeen, alle omstandigheden, welke het leven of de normale bestaansvoorwaarden van de geheele bevolking of een deel daarvan in gevaar brengen of in gevaar kunnen brengen;

e. de kleine dorpsdiensten, d. w. z. de diensten, uitgevoerd in het onmiddellijk belang van de gemeenschap door de leden daarvan, diensten, die uit dien hoofde beschouwd kunnen worden als normale burgerlijke verplichtingen, rustende op de leden van de gemeenschap, op voorwaarde, dat de bevolking zelf of hare rechtstreeksche vertegenwoordigers het recht hebben zich uit te spreken over de noodzakelijkheid van die diensten.

Art. 3.–Voor de toepassing van dit verdrag duidt de uitdrukking „bevoegde autoriteiten” aan, hetzij de autoriteiten van het moederland, hetzij de hoogste centrale autoriteiten van het betrokken gebied.

Art. 4.–1. De bevoegde autoriteiten mogen den gedwongen of verplichten arbeid niet opleggen of laten opleggen ten behoeve van particulieren, vennootschappen of private rechtspersonen.

2. Indien een dergelijke vorm van gedwongen of verplichten arbeid ten behoeve van particulieren, vennootschappen of private rechtspersonen bestaat op den datum, waarop de bekrachtiging van dit verdrag door een lid wordt ingeschreven door den Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau, moet dat lid dien gedwongen of verplichten arbeid geheel afschaffen met ingang van den datum, waarop te zijnen opzichte dit verdrag in werking treedt.

Art. 5.–1. Een concessie verleend aan particulieren, aan vennootschappen of private rechtspersonen zal niet ten gevolge mogen hebben, dat gedwongen of verplichte arbeid, in welken vorm ook, opgelegd wordt ten einde de producten voort te brengen of te verzamelen, welke die particulieren, vennootschappen of private rechtspersonen gebruiken of waarin zij handel drijven.

2. Wanneer bestaande concessies bepalingen bevatten, die ten gevolge hebben, dat een dergelijke vorm van gedwongen of verplichten arbeid wordt opgelegd, moeten die bepalingen zoo spoedig mogelijk buiten werking worden gesteld, ten einde aan het bepaalde in artikel 1 van dit verdrag te voldoen.

Art. 6.–De ambtenaren der administratie zullen, zelfs wanneer zij de bevolking, waarover zij zijn aangesteld, moeten opwekken om eenigen vorm van arbeid, welken ook, te verrichten, geen dwang op die bevolking of op de

individuele leden van die bevolking mogen oefenen, ten einde haar voor particulieren, vennootschappen of private rechtspersonen te laten werken.

Art. 7.–1. De hoofden, die geen administratieve functies uitoefenen, zullen geen gedwongen of verplichten arbeid mogen opleggen.

2. De hoofden, die administratieve functies uitoefenen, zullen, met uitdrukkelijke machtiging van de bevoegde autoriteiten, gedwongen of verplichten arbeid mogen opleggen, onder de voorwaarden, bedoeld in artikel 10 van dit verdrag.

3. De hoofden, die wettig erkend zijn, en die onder andere vormen geen behoorlijke vergoeding ontvangen, zullen het genot van persoonlijke diensten mogen hebben, welke behoorlijk geregeld moeten zijn, terwijl alle noodige maatregelen genomen moeten worden om misbruiken te voorkomen.

Art. 8.–1. De verantwoordelijkheid voor elke beslissing om gebruik te maken van gedwongen of verplichten arbeid, zal bij de hoogste burgerlijke autoriteiten van het betrokken gebied moeten berusten.

2. Echter zullen die autoriteiten aan de hoogste plaatselijke autoriteiten het recht om den gedwongen of verplichten arbeid op te leggen kunnen delegeren, in de gevallen, waarin die arbeid niet meebrengt, dat de arbeiders verwijderd worden van hun gewone verblijfplaats. Die autoriteiten zullen voor de tijdvakken en onder de voorwaarden, vastgesteld bij de regeling bedoeld in artikel 23 van dit verdrag, aan de hoogste plaatselijke autoriteiten eveneens het recht kunnen delegeren om gedwongen of verplichten arbeid op te leggen voor de uitvoering waarvan de arbeiders zich moeten verwijderen van hun gewone verblijfplaats, indien dit geschiedt ter vergemakkelijking van het zich verplaatsen van ambtenaren van de administratie in de uitoefening van hun functies of van het vervoer van het materiaal van de administratie.

Art. 9.–Behoudens het bepaalde in artikel 10 van dit verdrag, zal de autoriteit, die het recht heeft om gedwongen of verplichten arbeid op te leggen, het vorderen van den gedwongen of verplichten arbeid slechts mogen toestaan, indien zij zich er van te voren van verzekerd heeft:

- a. dat de dienst of de arbeid, welke verricht moet worden, van direct en groot belang is voor de gemeenschap, waarop voor de uitvoering een beroep wordt gedaan;
- b. dat die dienst of arbeid dadelijk of zeer spoedig noodig is;
- c. dat het onmogelijk was om voor de uitvoering van dien dienst of dien arbeid vrijwillige arbeidskrachten te krijgen, niettegenstaande loonen en arbeidsvoorwaarden geboden werden, die ten minste gelijk zijn aan die, welke gebruikelijk zijn in het betrokken gebied voor soortgelijke werkzaamheden of diensten; en
- d. dat de arbeid of dienst niet een te zwaren last op de tegenwoordige bevolking zal leggen, gelet op de beschikbare arbeidskrachten en de geschiktheid dier krachten om den bedoelden arbeid te ondernemen.

Art. 10.–1. De gedwongen of verplichte arbeid, welke gevorderd wordt bij wijze van belasting en de gedwongen of verplichte arbeid, opgelegd voor werkzaamheden van algemeen belang door hoofden, die administratieve functies uitoefenen, zullen geleidelijk afgeschaft moeten worden.

2. In afwachting van die afschaffing zullen, wanneer de gedwongen of verplichte arbeid gevorderd wordt bij wijze van belasting en wanneer de gedwongen of verplichte arbeid opgelegd wordt voor de uitvoering van werken van openbaar belang, door hoofden die administratieve functies uitoefenen, de betrokken autoriteiten zich er eerst van moeten overtuigen:

- a. dat de dienst of arbeid, welke uitgevoerd moet worden, van direct en groot belang is voor de gemeenschap, waarop voor uitvoering een beroep wordt gedaan;
- b. dat die dienst of arbeid dadelijk of zeer spoedig noodig is;
- c. dat de uitvoering van bedoelden arbeid of dienst niet een te zwaren last zal leggen op de tegenwoordige bevolking, gelet op de beschikbare arbeidskrachten en de geschiktheid dier krachten om den bedoelden arbeid te ondernemen;
- d. dat de uitvoering van dien arbeid of dienst de arbeiders niet zal noodzaken zich te verwijderen van hun gewone verblijfplaats;
- e. dat de uitvoering van dien arbeid of dienst geleid zal worden overeenkomstig de eischen van den godsdienst, het sociale leven en den landbouw.

Art. 11.–1. Slechts gezonde volwassen personen van het mannelijk geslacht, die vermoed worden niet jonger dan 18 jaar, noch ouder dan 45 jaar te zijn, zullen onderworpen mogen worden aan den gedwongen of verplichten arbeid. Behalve ten aanzien van de soorten arbeid, bedoeld in artikel 10 van dit verdrag, zullen de volgende beperkingen en voorwaarden in acht genomen moeten worden:

- a. vooraf moet in alle gevallen, waarin dat mogelijk is, door een geneesheer, aangewezen door de administratie, vastgesteld zijn, dat de betrokken personen niet lijden aan eenige besmettelijke ziekte en fysiek geschikt zijn om den opgelegden arbeid onder de voorwaarden, waaronder die zal worden uitgevoerd, te verrichten;
- b. uitgezonderd zullen moeten zijn het personeel van scholen, leerlingen en leeraren, evenals het administratief personeel in het algemeen;
- c. er moeten in elke gemeenschap een aantal volwassen en gezonde mannen, onmisbaar voor het gezins- en sociale leven, overblijven;

d. huwelijks- en familiebanden moeten worden geëerbiedigd.

2. Met het oog op het bepaalde, onder c. hiervoren genoemd, zal de regeling, bedoeld in artikel 23 van dit verdrag, het gedeelte van de aanwezige mannelijke gezonde bevolking vaststellen, van wie in een bepaald geval gedwongen arbeid gevorderd kan worden, met dien verstande, dat dit gedeelte in geen geval meer dan 25 pct. van die bevolking zal mogen bedragen. Bij het vaststellen van dat gedeelte zullen de bevoegde autoriteiten rekening moeten houden met de dichtheid van de bevolking, hare sociale en fysieke ontwikkeling, den tijd van het jaar en de werkzaamheden, die door belanghebbenden ter plaatste en voor hun eigen rekening verricht moeten worden; in het algemeen zullen zij de economische en sociale behoefte van het normale leven van de betrokken gemeenschap moeten eerbiedigen.

Art. 12.–1. De maximumduur van den gedwongen of verplichten arbeid in zijn verschillende vormen, welke aan iemand opgelegd zal kunnen worden, zal niet meer mogen bedragen dan 60 dagen in een tijdvak van 12 maanden, met dien verstande, dat de reisdagen, noodig om naar de plaats, waar gewerkt wordt, te gaan en daarvan terug te keeren, in die 60 dagen moeten zijn begrepen.

2. Elke arbeider, van wien gedwongen of verplichte arbeid wordt gevorderd, zal voorzien moeten zijn van een bewijs, aangevende de tijdvakken waarin hij gedwongen of verplichten arbeid heeft verricht.

Art. 13.–1. De normale arbeidsduur van elken persoon, van wien gedwongen of verplichten arbeid wordt gevorderd, moet dezelfde zijn als die, welke gebruikelijk is voor den vrijen arbeid; voor de uren, waarop boven den normalen duur gewerkt wordt, zal een vergoeding gegeven moeten worden tegen een loonschaal, welke in gebruik is voor de overuren van vrije arbeiders.

2. Een wekelijksche rustdag zal gegeven moeten worden aan alle personen, onderworpen aan gedwongen of verplichten arbeid van welken aard ook; die dag zal zooveel mogelijk moeten samenvallen met den dag door de overlevering of de gewoonten van het land of van de streek daarvoor bestemd.

Art. 14.–1. Met uitzondering van den arbeid, bedoeld in artikel 10 van dit verdrag, zal de gedwongen of verplichte arbeid in al zijn vormen in geld beloofd moeten worden volgens een loonschaal, die niet lager mag zijn dan die, welke voor dezelfde soort arbeid van kracht is, hetzij in de streek waar de arbeiders gebruikt worden, hetzij in de streek, waaruit zij opgeroepen zijn.

2. In geval van gedwongen arbeid, gevorderd door hoofden in de uitoefening van hun administratieve functies, zal zoo spoedig mogelijk tot betaling van loon op de voorwaarden, als bedoeld in het vorig lid, moeten worden overgegaan.

3. De loonen moeten betaald worden aan elken arbeider afzonderlijk en niet aan het hoofd zijner gemeenschap of andere autoriteiten.

4. De reisdagen, om naar de plaats waar gewerkt wordt te gaan en om daarvan terug te keeren, zullen voor de loonbetaling gerekend moeten worden als arbeidsdagen.

5. Dit artikel verbiedt niet aan de arbeiders het gewone voedselrantsoen als deel van het loon te geven, welke rantsoenen ten minste gelijkwaardig moeten zijn aan de som gelds, welke zij geacht wordt te vertegenwoordigen; van het loon zal echter niets mogen worden afgehouden, noch voor belastingen, noch voor bijzonder voedsel, bijzondere kleeding en woning, welke aan de arbeiders verschaft worden om hen, gelet op de bijzondere omstandigheden van hun werk, in staat te houden hun arbeid voort te zetten, noch voor het verschaffen van gereedschappen.

Art. 15.–1. Elke wettelijke regeling betreffende de schadeloosstelling voor ongevallen of ziekten, ontstaan ten gevolge van den arbeid en elke wettelijke regeling, welke voorziet in de schadeloosstelling van personen, die ten laste van overleden of invalide arbeiders waren, welke van kracht is of zal zijn in het betrokken gebied, zal op dezelfde voorwaarden op personen, onderworpen aan gedwongen of verplichten arbeid van toepassing moeten zijn als op de vrije arbeiders.

2. In elk geval zal de bevoegde autoriteit, die een arbeider gebruikt voor gedwongen of verplichten arbeid, verplicht moeten zijn het onderhoud van bedoelden arbeider te verzekeren, wanneer een ongeval of een ziekte, welke het gevolg is van zijn arbeid, hem geheel of gedeeltelijk ongeschikt maakt om in zijn behoeften te voorzien. Die autoriteit zal eveneens de verplichting hebben maatregelen te nemen om, wanneer de arbeider ongeschikt tot werken wordt of overlijdt ten gevolge van zijn werk, het onderhoud te verzekeren van elke persoon, die daadwerkelijk ten laste van dien arbeider was.

Art. 16.–1. De personen, onderworpen aan gedwongen of verplichten arbeid, zullen, behalve in gevallen van buitengewone noodzaak, niet verplaatst mogen worden naar streken, waar de voeding en het klimaat in die mate verschillen van voeding en klimaat, waaraan zij gewoon zijn, dat zij een gevaar voor hun gezondheid opleveren.

2. In geen geval zal voor een dergelijk verplaatsten van arbeiders vergunning verleend mogen worden, indien niet alle de gezondheid en de woongelegenheden betreffende maatregelen, welke noodig zijn voor hun vestiging en voor het behoud van hun gezondheid, strikt toegepast zijn.

3. Wanneer een verplaatsen, als hier bedoeld, niet te vermijden is, zullen na advies van den bevoegden medischen dienst maatregelen genomen moeten worden, welke waarborgen, dat de arbeiders zich langzamerhand aanpassen aan de nieuwe voeding en het klimaat.

4. In de gevallen, waarin die arbeiders geroepen worden tot geregelden arbeid, waaraan zij niet gewoon zijn, zullen maatregelen genomen moeten worden om hun aanpassing aan dat soort arbeid te verzekeren, in het bijzonder voor zooveel betreft de geleidelijke oefening, arbeidsuren, het in acht nemen van tusschentijdse rustpoozen en de verbetering of vergroting van de rantsoenen voedsel, die noodig mochten zijn.

Art. 17.—Alvorens vergunning te verleenen tot het vorderen van gedwongen of verplichten arbeid voor bouw- of onderhoudswerken, welke de arbeiders verplichten om gedurende een langeren tijd te verblijven op de plaatsen van tewerkstelling, zullen de bevoegde autoriteiten er zich van moeten verzekeren:

1. dat alle noodige maatregelen genomen zijn voor de gezondheid van de arbeiders en om hun de onontbeerlijke geneeskundige hulp te verzekeren en dat in het bijzonder:
  - a. die arbeiders, vóórdat zij hun werkzaamheden beginnen en met bepaalde tusschenpoozen gedurende den tijd, dat zij te werk gesteld zijn, geneeskundig onderzocht worden;
  - b. gezorgd is voor voldoende geneeskundig personeel zoomede voor voldoende apotheken, ambulances, ziekenhuizen en materiaal, noodig om in alle behoeften te voorzien;
  - c. de goede hygiëne op de plaatsen van tewerkstelling, het geregeld voorzien van de arbeiders van water, levensmiddelen, brandstoffen en kookgerei op voldoende wijze verzekerd is en dat, in geval het noodig is, voor voldoende kleeren en huisvesting gezorgd is;
2. dat de juiste maatregelen genomen zijn om het levensonderhoud van de familie van den arbeider te verzekeren, in het bijzonder door gemakkelijk te maken, dat een deel van het loon, met toestemming of op verzoek van dien arbeider, op een veilige manier aan de familie van dien arbeider gezonden wordt;
3. dat de reizen van de arbeiders om naar de plaatsen, waar gewerkt wordt, te gaan en daarvandaan terug te keeren, door de administratie onder hare verantwoordelijkheid en op haar kosten verzekerd zullen zijn en dat de administratie die reizen zal vergemakkelijken door op zoo ruim mogelijke schaal van alle beschikbare transportmiddelen gebruik te maken;
4. dat in geval van ziekte of ongeval, welke een arbeidsongeschiktheid van eenigen duur met zich brengt, de repatriëring van den arbeider op kosten van de administratie verzekerd is;
5. dat iedere arbeider, die, na afloop van zijn periode van gedwongen of verplichten arbeid ter plaatse als vrijwillig arbeider zou willen blijven, daartoe de bevoegdheid heeft, zonder gedurende een tijdvak van twee jaar zijn rechten op kosteloos vervoer naar huis te verliezen.

Art. 18.—1. De gedwongen of verplichte arbeid voor het vervoer van personen of goederen, b.v. het dragen en het pagaaien, zal binnen de kortst mogelijken termijn afgeschaft moeten worden en, in afwachting van die afschaffing, zullen de bevoegde autoriteiten reglementen moeten vaststellen, in het bijzonder regelende:

- a. de verplichting, dien arbeid slechts te gebruiken om het verplaatsen van ambtenaren der administratie in de uitoefening hunner functies of het vervoer van materieel van de administratie of, in geval van absoluut dringende noodzaak, het vervoer van andere personen dan ambtenaren te vergemakkelijken;
  - b. de verplichting om voor dat vervoer slechts personen te gebruiken, die daartoe na een geneeskundige keuring, in alle gevallen, waarin die mogelijk is, fysiek geschikt geoordeeld zijn; in de gevallen, waarin die keuring niet mogelijk is, moet de persoon, die zich van die arbeidskracht bedient, zich op zijn verantwoordelijkheid er van verzekeren, dat de gebruikte arbeiders de vereischte fysieke geschiktheid bezitten en niet aan een besmettelijke ziekte lijden;
  - c. het maximum te dragen gewicht;
  - d. de maximum afstand van hun verblijfplaats, die van arbeiders gevorderd mag worden;
  - e. het maximum aantal dagen per maand of over een ander tijdvak, waarvoor zij opgeroepen kunnen worden, daaronder begrepen de dagen voor de terugreis;
  - f. de personen, gemachtigd om dien vorm van gedwongen of verplichten arbeid te vorderen, alsmede den omvang hunner bevoegdheid.
2. Bij het vaststellen van de maxima, waarvan sprake is onder de letters c, d en e van het vorig lid, zullen de bevoegde autoriteiten met de verschillende elementen, die daarvoor in aanmerking komen, rekening moeten houden, in het bijzonder met de fysieke geschiktheid van de bevolking van wie die arbeid gevorderd wordt, de gesteldheid van den weg, waarover het vervoer plaats moet hebben en de klimaatsomstandigheden.
3. De bevoegde autoriteiten zullen bovendien er voor moeten waken, dat de normale, dagelijks door de dragers af te leggen afstand niet meer bedraagt dan een afstand overeenkomende met een gemiddelden arbeidsduur van acht uur, met dien verstande, dat, om die te bepalen, niet alleen rekening gehouden moet worden met den te dragen last en den af te leggen afstand, maar ook met den toestand van den weg, den tijd van het jaar en alle daarvoor in aanmerking komende factoren; indien het noodig is om aan de dragers overuren op te leggen, moeten daarvoor loonen gegeven worden, die hooger zijn dan de normale loonen.

Art. 19.—1. De bevoegde autoriteiten zullen vergunning om tot gedwongen cultures over te gaan, alleen mogen verleenen om hongersnood of schaarschte van levensmiddelen te voorkomen, steeds onder het voorbehoud, dat de aldus verkregen waren of producten het eigendom blijven van de personen of de gemeenschap, die ze heeft voortgebracht.

2. Dit artikel zal niet tot gevolg mogen hebben, dat, wanneer de productie volgens de wet en het gebruik ingericht is op gemeentelijken grondslag en wanneer de producten of de voordeelen, welke de verkoop van die producten oplevert, het eigendom van de gemeenschap blijven, voor de leden van de gemeenschap de verplichting afgeschaft wordt, om zich van den aldus opgelegden arbeid te kwijten.

Art. 20.—Wettelijke regelingen, betreffende collectieve strafoplegging, krachtens welke een geheele gemeenschap gestraft kan worden voor de misdrijven, begaan door eenige van haar leden, zullen den gedwongen of verplichten arbeid door een gemeenschap niet als een der methoden van straf mogen bevatten.

Art. 21.—Er zal geen beroep op gedwongen of verplichten arbeid gedaan worden, om ondergronds werk in de mijnen uit te voeren.

Art. 22.—De jaarrapporten, welke de leden, die dit verdrag bekrachtigen, zich verbinden aan het Internationaal Arbeidsbureau overeenkomstig de bepalingen van artikel 22 van het Statuut van de Internationale Arbeidsorganisatie uit te brengen betreffende de maatregelen, door hen genomen ter uitvoering van de bepalingen van dit verdrag, zullen zoo volledig mogelijke inlichtingen moeten bevatten, voor elk betrokken gebied, over de mate waarin beroep op den gedwongen of verplichten arbeid in dat gebied is gedaan alsmede over de volgende punten: doeleinden waarvoor die arbeid uitgevoerd is, ziekte- en sterftecijfers, arbeidsduur, wijze van loonbetaling en hoogte van het loon en alle andere ter zake dienende inlichtingen.

Art. 23.—1. Ter uitvoering van de bepalingen van dit verdrag zullen de bevoegde autoriteiten een volledige en duidelijke regeling over het gebruik van den gedwongen of verplichten arbeid moeten afkondigen.

2. Die regeling zal in het bijzonder bepalingen moeten bevatten, welke elken persoon, onderworpen aan den gedwongen of verplichten arbeid, vergunnen om bij de autoriteiten alle bezwaren betreffende de voorwaarden van den arbeid, die hem gesteld zijn, in te dienen en hem waarborgen geven, dat die bezwaren onderzocht en overwogen zullen worden.

Art. 24.—Passende maatregelen zullen in alle gevallen genomen moeten worden om de stipte toepassing te verzekeren van de reglementen, betrekking hebbende op het gebruik van den gedwongen of verplichten arbeid, hetzij door de bevoegdheden van elke inspectie, die reeds ingesteld is om toezicht te houden op den vrijen arbeid, uit te breiden tot den gedwongen of verplichten arbeid, hetzij door eenig ander passend systeem. Eveneens zullen maatregelen genomen moeten worden, om die reglementen ter kennis te brengen van de personen, onderworpen aan gedwongen of verplichten arbeid.

Art. 25.—Het onwettig eischen van gedwongen of verplichten arbeid zal gestraft moeten worden en elk lid, dat dit verdrag bekrachtigt, zal verplicht zijn om zorg te dragen, dat de straffen, bij de wet gesteld, inderdaad doeltreffend zijn en stipt worden toegepast.

Art. 26.—1. Ieder lid van de Internationale Organisatie van den Arbeid, dat dit verdrag bekrachtigt, verbindt zich het toe te passen op de gebieden, onderworpen aan zijn souvereiniteit, rechtspraak, bescherming, suzeriniteit, voogdij of gezag, in de mate, waarin het het recht heeft verplichtingen betreffende vraagstukken van interne rechtspraak op zich te nemen. Indien echter dit lid gebruik wil maken van de bepalingen van artikel 35 van het Statuut van de Internationale Arbeidsorganisatie, moet het zijn bekrachtiging vergezeld doen gaan van een verklaring waaruit blijkt:

1°. in welke gebieden het zich voorstelt de bepalingen van dit verdrag volledig toe te passen;

2°. in welke gebieden het zich voorstelt de bepalingen van dit verdrag met wijzigingen toe te passen en waaruit die wijzigingen bestaan;

3°. voor welke gebieden het zich zijn beslissing voorbehoudt.

2. De vorenbedoelde verklaring zal geacht worden een integreerend deel van de bekrachtiging uit te maken en zal gelijke gevolgen hebben. Ieder lid echter, dat zoodanige verklaring aflegt, zal de bevoegdheid hebben om bij een nieuwe verklaring afstand te doen van alle of van een deel der voorbehouden, onder 2°. en 3°. hiervoren genoemd, in de vroegere verklaring neergelegd.

Art. 27.—De officieele bekrachtigingen van dit verdrag, overeenkomstig het bepaalde in het Statuut van de Internationale Arbeidsorganisatie, zullen worden medegedeeld aan den Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau en door hem worden ingeschreven.

Art. 28.—1. Dit verdrag zal slechts verbindend zijn voor de leden van de Internationale Organisatie van den Arbeid, die hunne bekrachtiging door den Directeur-Generaal hebben doen inschrijven.

2. Het zal van kracht worden twaalf maanden, nadat de bekrachtigingen van twee leden door den Directeur-Generaal zullen zijn ingeschreven.

3. Vervolgens zal dit verdrag voor ieder der andere leden in werking treden twaalf maanden na den datum, waarop de bekrachtiging van dat lid door het Internationaal Arbeidsbureau zal zijn ingeschreven.

Art. 29.—Zoodra de bekrachtigingen van twee leden der Internationale Organisatie van den Arbeid door het Internationaal Arbeidsbureau zijn ingeschreven, zal de Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau van dit feit mededeeling doen aan alle leden van de Internationale Organisatie van den Arbeid. Hij zal hen eveneens in

kennis stellen met de inschrijvingen van de bekrachtigingen, die hem later door andere leden der Organisatie zullen worden medegedeeld.

Art. 30.–1. Ieder lid, dat dit verdrag heeft bekrachtigd, kan het opzeggen na verloop van een termijn van tien jaren na den datum, waarop dit verdrag van kracht begint te worden, zulks bij een verklaring toegezonden aan den Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau en door dezen in te schrijven. De opzegging wordt eerst van kracht een jaar, nadat zij door het Internationaal Arbeidsbureau is ingeschreven.

2. Ieder lid, dat dit verdrag heeft bekrachtigd, dat binnen den termijn van een jaar na verloop van den termijn van tien jaar, bedoeld in het vorig lid, geen gebruik maakt van de bevoegdheid tot opzegging voorzien in dit artikel, zal voor een nieuwen termijn van vijf jaren gebonden zijn en zal in het vervolg dit verdrag kunnen opzeggen na verloop van elken termijn van vijf jaren onder de voorwaarden bedoeld in dit artikel.

Art. 31.–Telkens wanneer de Raad van Beheer van het Internationaal Arbeidsbureau zulks nodig acht legt deze een verslag inzake de toepassing van dit Verdrag voor aan de Algemene Conferentie, en gaat na of het wenselijk is de kwestie van de gehele of gedeeltelijke herziening van het Verdrag op de agenda van de Conferentie te plaatsen.

Art. 32.–1. Indien de Internationale Arbeidsconferentie een nieuw verdrag aanneemt, houdende gehele of gedeeltelijke wijziging van dit verdrag, zal de ratificatie door een lid van het nieuwe verdrag, houdende herziening, vanzelf medebrengen onmiddellijke opzegging van dit verdrag, niettegenstaande het bepaalde in artikel 30, onder voorbehoud evenwel, dat het nieuwe verdrag van kracht geworden is.

2. Van den datum af, waarop het nieuwe verdrag, houdende herziening, van kracht geworden is, zal het onderhavige verdrag niet langer door de leden bekrachtigd kunnen worden.

3. Het onderhavige verdrag zal echter van kracht blijven naar vorm en inhoud voor die leden, die bekrachtigd hebben en die het nieuwe verdrag, houdende herziening, niet bekrachtigen.

Art. 33.–Zoowel de Fransche als de Engelsche tekst van dit verdrag is authentiek

IAO Verdrag nr. 112 Minimum Age (Fishermen) (1959)

*Aangenomen door de Internationale Arbeidsorganisatie op 19 juni 1959
Nooit in werking getreden voor België*

Art. 1.–1. For the purpose of this Convention the term fishing vessel includes all ships and boats, of any nature whatsoever, whether publicly or privately owned, which are engaged in maritime fishing in salt waters.
2. This Convention shall not apply to fishing in ports and harbours or in estuaries of rivers, or to individuals fishing for sport or recreation.

Art. 2.–1. Children under the age of fifteen years shall not be employed or work on fishing vessels.
2. Provided that such children may occasionally take part in the activities on board fishing vessels during school holidays, subject to the conditions that the activities in which they are engaged--
a. are not harmful to their health or normal development;
b. are not such as to prejudice their attendance at school; and
c. are not intended for commercial profit.
3. Provided further that national laws or regulations may provide for the issue in respect of children of not less than fourteen years of age of certificates permitting them to be employed in cases in which an educational or other appropriate authority designated by such laws or regulations is satisfied, after having due regard to the health and physical condition of the child and to the prospective as well as to the immediate benefit to the child of the employment proposed, that such employment will be beneficial to the child.

Art. 3.–Young persons under the age of eighteen years shall not be employed or work on coal-burning fishing vessels as trimmers or stokers.

Art. 4.–The provisions of Articles 2 and 3 shall not apply to work done by children on school-ships or training-ships, provided that such work is approved and supervised by public authority.

Art. 5.–The formal ratifications of this Convention shall be communicated to the Director-General of the International Labour Office for registration.

Art. 6.–1. This Convention shall be binding only upon those Members of the International Labour Organisation whose ratifications have been registered with the Director-General.
2. It shall come into force twelve months after the date on which the ratifications of two Members have been registered with the Director-General.
3. Thereafter, this Convention shall come into force for any Member twelve months after the date on which its ratification has been registered.

Art. 7.–1. A Member which has ratified this Convention may denounce it after the expiration of ten years from the date on which the Convention first comes into force, by an act communicated to the Director-General of the International Labour Office for registration. Such denunciation shall not take effect until one year after the date on which it is registered.
2. Each Member which has ratified this Convention and which does not, within the year following the expiration of the period of ten years mentioned in the preceding paragraph, exercise the right of denunciation provided for in this Article, will be bound for another period of ten years and, thereafter, may denounce this Convention at the expiration of each period of ten years under the terms provided for in this Article.

Art. 8.–1. The Director-General of the International Labour Office shall notify all Members of the International Labour Organisation of the registration of all ratifications and denunciations communicated to him by the Members of the Organisation.
2. When notifying the Members of the Organisation of the registration of the second ratification communicated to him, the Director-General shall draw the attention of the Members of the Organisation to the date upon which the Convention will come into force.

Art. 9.–The Director-General of the International Labour Office shall communicate to the Secretary-General of the United Nations for registration in accordance with Article 102 of the Charter of the United Nations full particulars of all ratifications and acts of denunciation registered by him in accordance with the provisions of the preceding Articles.

Art. 10.–At such times as it may consider necessary the Governing Body of the International Labour Office shall present to the General Conference a report on the working of this Convention and shall examine the desirability of placing on the agenda of the Conference the question of its revision in whole or in part.

Art. 11.–1. Should the Conference adopt a new Convention revising this Convention in whole or in part, then, unless the new Convention otherwise provides:

a. the ratification by a Member of the new revising Convention shall ipso jure involve the immediate denunciation of this Convention, notwithstanding the provisions of Article 7 above, if and when the new revising Convention shall have come into force;

b. as from the date when the new revising Convention comes into force, this Convention shall cease to be open to ratification by the Members.

2. This Convention shall in any case remain in force in its actual form and content for those Members which have ratified it but have not ratified the revising Convention.

Art. 12.–The English and French versions of the text of this Convention are equally authoritative

IAO Verdrag nr. 138 betreffende de minimumleeftijd voor toelating tot het arbeidsproces (1973)

Aangenomen door de Internationale Arbeidsorganisatie op 26 juni 1973

Belgisch Staatsblad 8 juli 1988

Art. 1.—Elk Lid voor wie dit Verdrag van kracht is, verbindt zich tot het voeren van een nationaal beleid dat gericht is op het waarborgen van de daadwerkelijke afschaffing van de kinderarbeid en op de geleidelijke verhoging van de minimumleeftijd voor toelating tot arbeid in en buiten dienstverband tot een niveau dat jeugdige personen in staat stelt de meest volledige lichamelijke en geestelijke ontwikkeling te bereiken.

Art. 2.—1. Elk Lid dat dit Verdrag bekrachtigt moet, in een als bijlage aan zijn akte van bekrachtiging toegevoegde verklaring, een minimumleeftijd vermelden voor toelating tot arbeid in en buiten dienstverband op zijn grondgebied en in de op zijn grondgebied geregistreerde middelen van vervoer; onder voorbehoud van het bepaalde in de artikelen 4 en 8 van dit Verdrag mag geen enkele persoon, wiens leeftijd beneden dit minimum ligt, toegelaten worden tot arbeid in en buiten dienstverband in welk beroep dan ook.

2. Elk Lid dat dit Verdrag heeft bekrachtigd kan later aan de Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau, door middel van nieuwe verklaringen, mededelen dat het de eerder vermelde minimumleeftijd verhoogt.

3. De overeenkomstig het eerste lid van dit artikel genoemde minimumleeftijd mag niet lager zijn dan de leeftijd waarop de leerplicht eindigt en in ieder geval niet lager dan vijftien jaar.

4. Niettegenstaande het bepaalde in het derde lid van dit artikel kan elk Lid waarvan de economie en de onderwijsinstellingen niet voldoende tot ontwikkeling zijn gekomen, na overleg met de betrokken werkgevers en werknemersorganisaties, indien deze bestaan, in een eerste fase een minimumleeftijd van veertien jaar vaststellen.

5. Elk Lid dat krachtens het bepaalde in het voorgaande lid een minimumleeftijd van veertien jaar heeft vastgesteld dient, in de verslagen het krachtens artikel 22 van het Statuut van de Internationale Arbeidsorganisatie verplicht is over te leggen, te verklaren:

a) dat het motief voor zijn beslissing nog steeds bestaat;

b) dat het zich met ingang van een bepaalde datum niet langer beroept op het vierde lid van dit artikel.

Art. 3.—1. De minimumleeftijd voor toelating tot iedere vorm van arbeid in en buiten dienstverband die krachtens de aard van de arbeid of de omstandigheden waaronder deze wordt uitgevoerd de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van jeugdige personen in gevaar kan brengen, mag niet lager zijn dan achttien jaar.

2. De vormen van arbeid in en buiten dienstverband bedoeld in het eerste lid van dit artikel worden bepaald door de nationale wetgeving of de bevoegde autoriteit, na overleg met de betrokken werkgevers- en werknemersorganisaties, indien deze bestaan.

3. Niettegenstaande het bepaalde in het eerste lid van dit artikel kan de nationale wetgeving of de bevoegde autoriteit, na overleg met de betrokken werkgevers- en werknemersorganisaties, indien deze bestaan, toestemming verlenen tot arbeid van jeugdige personen vanaf de zestienjarige leeftijd, mits hun gezondheid, veiligheid en zedelijkheid ten volle zijn gewaarborgd en zij in de overeenkomstige bedrijfstak een specifieke en doeltreffende scholing of beroepsopleiding hebben ontvangen.

Art. 4.—1. Voor zover noodzakelijk en na overleg met de betrokken werkgevers- en werknemersorganisaties, indien deze bestaan, heeft de bevoegde autoriteit de mogelijkheid dit Verdrag niet toe te passen op een bepaald aantal categorieën van arbeid, wanneer de toepassing van dit Verdrag op deze categorieën bijzondere en belangrijke problemen ten aanzien van de uitvoering zou doen ontstaan.

2. Elk Lid dat dit Verdrag bekrachtigt dient, in het eerste verslag omtrent de toepassing van dit Verdrag dat het krachtens artikel 22 van het Statuut van de Internationale Arbeidsorganisatie verplicht is over te leggen, een met redenen omklede opgave te doen van de categorieën van arbeid die krachtens het eerste lid van dit artikel van de toepasselijkheid zouden zijn uitgesloten en in zijn latere verslagen een uiteenzetting te geven van de stand van zijn wetgeving en de door hem gevolgde praktijk ten aanzien van deze categorieën, waarbij het nauwkeurig dient te vermelden in welke mate het gevolg heeft gegeven of zich voorstelt te geven aan de bepalingen van dit Verdrag ten aanzien van genoemde categorieën.

3. Op grond van dit artikel is het niet mogelijk arbeid zoals bedoeld in artikel 3 van de toepassings sfeer van dit Verdrag uit te sluiten.

Art. 5.—1. Elk Lid waarvan de economie en de overheidsdiensten nog niet voldoende tot ontwikkeling zijn gekomen kan, na overleg met de betrokken werkgevers- en werknemersorganisaties, indien deze bestaan, in een eerste fase de toepassings sfeer van dit Verdrag beperken.

2. Elk Lid dat zich beroept op het eerste lid van dit artikel dient, in een als bijlage aan zijn akte van bekrachtiging toegevoegde verklaring, de economische bedrijfstakken of de soort ondernemingen te vermelden waarop de bepalingen van dit Verdrag van toepassing zijn.

3. De toepassingsfeer van dit Verdrag dient ten minste te omvatten: de winning van bodemschatten; industrie; bouwbedrijf; en openbare werken: elektriciteits-, gas- en watervoorziening; sanitaire dienst; vervoer; goederenopslag en communicatie; plantages en andere landbouwondernemingen die hoofdzakelijk voor handelsdoeleinden worden geëxploiteerd, met uitzondering van familiebedrijven of bedrijven van geringe omvang, welke voor plaatselijk gebruik produceren en niet regelmatig arbeiders in loondienst hebben.

4. Elk Lid dat krachtens dit artikel de toepassingsfeer van het Verdrag heeft beperkt:

a) dient, in de verslagen die het krachtens artikel 22 van het Statuut van de Internationale Arbeidsorganisatie verplicht is over te leggen, de algemene situatie weer te geven van de arbeid van jeugdige personen en kinderen in de bedrijfstakken die van de toepassingsfeer van dit Verdrag zijn uitgesloten, alsmede van iedere vooruitgang die bereikt is ten aanzien van een ruimere toepassing van de bepalingen van het Verdrag;

b) kan te allen tijde de toepassingsfeer van het Verdrag uitbreiden door middel van een verklaring, gericht aan de Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau.

Art. 6.—Dit Verdrag is niet van toepassing op arbeid die wordt verricht door kinderen of jeugdige personen in instellingen voor algemeen onderwijs, in scholen voor beroepsonderwijs of technisch onderwijs of in andere instellingen voor beroepsvorming, noch op arbeid die wordt verricht door personen van ten minste veertien jaar in bedrijven, wanneer deze arbeid verricht wordt overeenkomstig de voorwaarden die door de bevoegde autoriteit zijn voorgeschreven, na overleg met de betrokken werkgevers- en werknemersorganisaties, indien deze bestaan, en deze arbeid deel uitmaakt van:

a) onderwijs of beroepsopleiding, waarvoor een school of instelling voor beroepsopleiding in eerste instantie verantwoordelijk is;

b) een programma voor beroepsopleiding, dat is goedgekeurd door de bevoegde autoriteit en hoofdzakelijk of geheel en al in een onderneming plaatsvindt;

c) een voorlichtingsprogramma voor beroepskeuze, dat ten doel heeft de keuze van een beroep of een bepaalde soort beroepsopleiding te vergemakkelijken.

Art. 7.— 1. De nationale wetgeving kan toestemming verlenen om voor lichte werkzaamheden personen van dertien tot vijftien jaar in dienst te nemen of hen dergelijke werkzaamheden te laten uitvoeren, op voorwaarde dat deze:

a) niet schadelijk zijn voor hun gezondheid of ontwikkeling;

b) niet van zodanige aard zijn dat zij hen verhinderen de school regelmatig te bezoeken, deel te nemen aan door de bevoegde autoriteit goedgekeurde programma's voor beroepskeuze voorlichting of programma's voor beroepsopleiding, of profijt te trekken van het ontvangen onderricht.

2. De nationale wetgeving kan eveneens, onverminderd de voorwaarden bedoeld in het eerste lid, letter a) en b), van dit artikel, toestemming verlenen om personen van ten minste vijftien jaar wier leerplicht nog niet is beëindigd, in dienst te nemen of arbeid te doen verrichten.

3. De bevoegde autoriteit bepaalt op welke terreinen de toestemming tot het doen verrichten van arbeid in of buiten dienstverband kan worden verleend, overeenkomstig het eerste en tweede lid van dit artikel en schrijft de duur van de desbetreffende arbeid in uren, alsmede de arbeidsvoorwaarden voor.

4. Onverminderd het bepaalde in het eerste en tweede lid van dit artikel kan een Lid dat van het bepaalde in het vierde lid van artikel 2 gebruik heeft gemaakt, gedurende de tijd dat het er zich op beroept, de leeftijden van dertien en vijftien jaar genoemd in het eerste lid, vervangen door de leeftijden van twaalf en veertien jaar en de leeftijd van vijftien jaar genoemd in het tweede lid van dit artikel, door de leeftijd van veertien jaar.

Art. 8.—1. Na overleg met de betrokken werkgevers- en werknemersorganisaties, indien deze bestaan, kan de bevoegde autoriteit, in afwijking van het verbod op arbeid in of buiten dienstverband als bedoeld in artikel 2 van dit Verdrag, in individuele gevallen toestemming verlenen tot deelname aan activiteiten, zoals uitvoeringen op kunstzinnig gebied.

2. De aldus verleende vergunningen dienen de duur van de toegestane arbeid in of buiten dienstverband in uren te beperken en de arbeidsvoorwaarden voor te schrijven.

Art. 9.—1. De bevoegde autoriteit dient alle noodzakelijke maatregelen te nemen, met inbegrip van passende strafmaatregelen, ten einde de daadwerkelijke toepassing van de bepalingen van dit Verdrag te waarborgen.

2. De nationale wetgeving of de bevoegde autoriteit dient de personen aan te wijzen die verantwoordelijk zijn voor het naleven van de bepalingen welke uitvoering geven aan het Verdrag.

3. De nationale wetgeving of de bevoegde autoriteit dient de registers of andere documenten vast te stellen, welke de werkgever moet aanhouden en voor controle beschikbaar moet stellen; deze registers of documenten moeten aangeven de naam alsmede de leeftijd dan wel de geboortedatum, een en ander voorzover mogelijk deugdelijk gewaarmerkt, van alle beneden achttienjarigen, die hij in dienst heeft of die voor hem werken.

Art. 10.—1. Dit Verdrag herzielt het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (nijverheidsondernemingen), 1919, het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (arbeid op zee), 1920, het Verdrag betreffende de minimumleeftijd

(landbouw), 1921, het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (tremmers en stokers), 1921, het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (niet-industriële werkzaamheden), 1932, het (herziene) Verdrag betreffende de minimumleeftijd (arbeid op zee), 1936, het (herziene) Verdrag betreffende de minimumleeftijd (nijverheidsondernemingen), 1937, het (herziene) Verdrag betreffende de minimumleeftijd (niet-industriële werkzaamheden), 1937, het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (visserij), 1959, en het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (ondergrondse arbeid), 1965, onder de hierna genoemde voorwaarden.

2. De inwerkingtreding van dit Verdrag sluit het (herziene) Verdrag betreffende de minimumleeftijd (arbeid op zee), 1936, het (herziene) Verdrag betreffende de minimumleeftijd (nijverheidsondernemingen), 1937, het (herziene) Verdrag betreffende de minimumleeftijd (niet-industriële werkzaamheden), 1937, het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (visserij), 1959, en het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (ondergrondse arbeid), 1965, niet uit van verdere bekrachtiging.

3. Het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (nijverheidsondernemingen), 1919, het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (arbeid op zee), 1920, het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (landbouw), 1921, en het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (tremmers en stokers), 1921, worden van iedere verdere bekrachtiging uitgesloten, wanneer alle Lid-Staten die Partij zijn bij deze Verdragen hierin zullen toestemmen, hetzij door bekrachtiging van dit Verdrag, hetzij door een verklaring die wordt overgelegd aan de Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau.

4. Wanneer de verplichtingen van dit Verdrag zijn aanvaard:

a) door een Lid dat Partij is bij het (herziene) Verdrag betreffende de minimumleeftijd (nijverheidsondernemingen), 1937, en overeenkomstig artikel 2 van dit Verdrag een minimumleeftijd is vastgesteld van ten minste vijftien jaar, houdt dit ipso jure de onmiddellijke opzegging in van het Verdrag inzake de minimumleeftijd (nijverheidsondernemingen), 1937;

b) ten aanzien van niet-industriële werkzaamheden, in de zin van het Verdrag inzake de minimumleeftijd (niet-industriële werkzaamheden), 1932, door een Lid dat Partij is bij laatstbedoeld Verdrag, houdt dit ipso jure de onmiddellijke opzegging in van het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (niet-industriële werkzaamheden), 1932;

c) ten aanzien van niet-industriële arbeid, in de zin van het (herziene) Verdrag betreffende de minimumleeftijd (niet-industriële werkzaamheden), 1937, door een Lid dat Partij is bij laatstbedoeld Verdrag, en overeenkomstig artikel 2 van dit Verdrag een minimumleeftijd is vastgesteld van ten minste vijftien jaar, houdt dit ipso jure de onmiddellijke opzegging in van het (herziene) Verdrag betreffende de minimumleeftijd (niet-industriële werkzaamheden), 1937;

d) ten aanzien van arbeid op zee, door een Lid dat Partij is bij het (herziene) Verdrag betreffende de minimumleeftijd (arbeid op zee), 1936, en overeenkomstig artikel 2 van dit Verdrag een minimumleeftijd is vastgesteld van ten minste vijftien jaar, ofwel door het Lid is bepaald dat artikel 3 van dit Verdrag van toepassing is op arbeid op zee, houdt dit ipso jure de onmiddellijke opzegging in van het (herziene) Verdrag betreffende de minimumleeftijd (arbeid op zee), 1936;

e) ten aanzien van de visserij, door een Lid dat Partij is bij het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (visserij), 1959, en overeenkomstig artikel 2 van dit Verdrag een minimumleeftijd is vastgesteld van ten minste vijftien jaar ofwel door het Lid is bepaald dat artikel 3 van dit Verdrag van toepassing is op de visserij, houdt dit ipso jure de onmiddellijke opzegging in van het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (visserij), 1959;

f) door een Lid dat Partij is bij het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (ondergrondse arbeid), 1965, en overeenkomstig artikel 2 van dit Verdrag een minimumleeftijd is vastgesteld die niet lager is dan de leeftijd vastgesteld overeenkomstig het Verdrag van 1965, ofwel door het Lid is bepaald dat een dergelijke leeftijd, overeenkomstig artikel 3 van dit Verdrag, van toepassing is op de ondergrondse arbeid, houdt dit ipso jure de onmiddellijke opzegging in van het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (ondergrondse arbeid), 1965.

5. Wanneer dit Verdrag in werking is getreden:

a) houdt aanvaarding van de verplichtingen van dit Verdrag de opzegging in van het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (nijverheidsondernemingen), 1919, krachtens artikel 12 van voornoemd Verdrag;

b) houdt aanvaarding van de verplichtingen van dit Verdrag ten aanzien van de landbouw de opzegging in van het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (landbouw), 1921, krachtens artikel 9 van voornoemd Verdrag;

c) houdt aanvaarding van de verplichtingen van dit Verdrag ten aanzien van de arbeid op zee de opzegging in van het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (arbeid op zee), 1920, krachtens artikel 10 van voornoemd Verdrag, en van het Verdrag betreffende de minimumleeftijd (tremmers en stokers), 1921, krachtens artikel 12 van voornoemd Verdrag.

Art. 11.—De officiële bekrachtigingen van dit Verdrag worden medegedeeld aan de Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau en door hem geregistreerd.

Art. 12.— 1. Dit Verdrag is slechts verbindend voor de Leden van de Internationale Arbeidsorganisatie, die hun bekrachtigingen door de Directeur-Generaal hebben doen registreren.

2. Het treedt in werking twaalf maanden nadat de bekrachtigingen van twee Leden door de Directeur-Generaal zijn geregistreerd.

3. Vervolgens treedt dit Verdrag voor ieder Lid in werking twaalf maanden na de datum waarop zijn bekrachtiging is geregistreerd.

Art. 13.–1. Ieder Lid dat dit Verdrag heeft bekrachtigd, kan het opzeggen na een termijn van tien jaren na de datum van zijn inwerkingtreding door middel van een aan de Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau gerichte en door deze geregistreeerde verklaring. De opzegging wordt eerst van kracht een jaar nadat zij is geregistreerd.

2. Ieder Lid dat dit Verdrag heeft bekrachtigd en binnen een halfjaar na het verloop van een termijn van tien jaren, bedoeld in het vorige lid, geen gebruik maakt van de bevoegdheid tot opzegging voorzien in dit artikel, is voor een nieuwe termijn van tien jaren gebonden en kan daarna dit Verdrag opzeggen na afloop van elke termijn van tien jaren onder de voorwaarden voorzien in dit artikel.

Art. 14.–1. De Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau stelt alle Leden van de Internationale Arbeidsorganisatie in kennis van de registratie van alle bekrachtigingen en opzeggingen, die hem door de Leden van de Organisatie zijn medegedeeld.

2. Bij kennisgeving aan de Leden van de Organisatie van de tweede hem medegedeelde bekrachtiging vestigt de Directeur-Generaal de aandacht van de Leden van de Organisatie op de datum waarop dit Verdrag in werking treedt.

Art. 15.–De Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau doet aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties mededeling ter registratie, overeenkomstig het bepaalde in artikel 102 van het Handvest der Verenigde Naties, van de volledige bijzonderheden omtrent alle bekrachtigingen en opzeggingen welke hij overeenkomstig het bepaalde in de voorgaande artikelen heeft geregistreerd.

Art. 16.–Telkens wanneer de Raad van Beheer van het Internationaal Arbeidsbureau zulks nodig oordeelt brengt deze Raad aan de Algemene Conferentie verslag uit over de toepassing van dit Verdrag en onderzoekt of het wenselijk is de gehele of gedeeltelijke herziening ervan op de agenda van de Conferentie te plaatsen.

Art. 17.–1. Indien de Conferentie een nieuw Verdrag aanneemt, houdende gehele of gedeeltelijke herziening van dit Verdrag, zal, tenzij het nieuwe Verdrag anders bepaalt:

a) de bekrachtiging door een Lid van het nieuwe Verdrag, houdende herziening, ipso jure onmiddellijke opzegging van dit Verdrag ten gevolge hebben, niettegenstaande het bepaalde in artikel 13, zodra het nieuwe Verdrag, houdende herziening, in werking is getreden;

b) met ingang van de datum, waarop het nieuwe Verdrag, houdende herziening, in werking is getreden, dit Verdrag niet langer door de Leden bekrachtigd kunnen worden.

2. Dit Verdrag blijft echter in elk geval naar vorm en inhoud van kracht voor de Leden, die het bekrachtigd hebben en die het nieuwe Verdrag, houdende herziening, niet bekrachtigen.

Art. 18.–De Engelse en de Franse tekst van dit Verdrag zijn gelijkelijk authentiek.

De voorgaande tekst is de authentieke tekst van het Verdrag naar behoren aangenomen door de Algemene Conferentie van de Internationale Arbeidsorganisatie in haar achtenvijftigste zitting, welke werd gehouden te Genève en voor gesloten werd verklaard op 27 juni 1973.

IAO Verdrag nr. 182 betreffende het verbod van de ergste vormen van kinderarbeid en de onmiddellijke actie met het oog op de afschaffing ervan (1999)

Aangenomen door de Internationale Arbeidsorganisatie op 17 juni 1999

Belgisch Staatsblad 1 oktober 2002

Art. 1.—Elk Lid dat dit verdrag ratificeert, moet onmiddellijke en doeltreffende maatregelen nemen om dringend het verbod en de afschaffing van de ergste vormen van kinderarbeid te waarborgen.

Art. 2.—In dit verdrag is de term « kind » van toepassing op alle personen van minder dan 18 jaar.

Art. 3.—In dit verdrag omvat de uitdrukking « de ergste vormen van kinderarbeid » :

- a) alle vormen van slavernij of analoge praktijken, zoals de verkoop van en de handel in kinderen, de onderworpenheid voor schulden en de lijfeigenschap evenals de verplichte of gedwongen arbeid, met inbegrip van de gedwongen of verplichte aanwerving van kinderen om ze in te zetten in gewapende conflicten;
- b) het gebruik, de aanwerving of het aanbieden van een kind voor prostitutie, voor de vervaardiging van pornografisch materiaal of pornografische voorstellingen;
- c) het gebruik, de aanwerving of het aanbieden van een kind voor ongeoorloofde praktijken, meer bepaald voor de productie en het verhandelen van verdovende middelen, zoals de relevante internationale verdragen bepalen;
- d) de werken die, omwille van hun aard of omstandigheden waarin ze worden uitgeoefend, de gezondheid , de veiligheid of de moraliteit van het kind schade kunnen berokkenen.

Art. 4.—1. De vormen van arbeid die bedoeld worden in artikel 3 d) moeten bepaald worden door de nationale wetgeving of de bevoegde overheid, na raadpleging van de betrokken werkgevers- en werknemersorganisaties en rekening houdend met de relevante internationale normen en in het bijzonder met de paragrafen 3 en 4 van de aanbeveling over de ergste vormen van kinderarbeid, 1999.

2. De bevoegde overheid moet, na overleg met de betrokken werkgevers- en werknemersorganisaties de aldus vastgestelde vormen van arbeid lokaliseren.

3. De lijst van de conform paragraaf 1 van dit artikel vastgestelde vormen van arbeid moet periodiek onderzocht en, indien nodig, herzien worden in overleg met de betrokken werkgevers- en werknemersorganisaties.

Art. 5.—Elk Lid moet, na overleg met de werkgevers- en werknemersorganisaties, geschikte mechanismen oprichten of aanduiden om te waken over de toepassing van de bepalingen, die dit verdrag uitwerking geven.

Art. 6.—1. Elke Lid moet actieprogramma's opstellen en uitvoeren om de ergste vormen van kinderarbeid bij voorrang af te schaffen.

2. Deze actieprogramma's moeten uitgewerkt en toegepast worden in overleg met de bevoegde openbare instellingen en de werkgevers- en werknemersorganisaties, waarbij zo nodig rekening moet worden gehouden met de standpunten van de andere betrokken groepen.

Art. 7.—1. Elk Lid moet alle noodzakelijke maatregelen nemen om de daadwerkelijke tenuitvoerlegging en de naleving van de bepalingen te waarborgen die dit verdrag uitwerking geven met inbegrip van het voorzien en het toepassen van strafrechtelijke sancties of, zo nodig, van andere sancties.

2. Elk Lid moet, rekening houdend met het belang van onderwijs met het oog op de afschaffing van de kinderarbeid, binnen een vastgestelde termijn efficiënte maatregelen nemen om :

- a) te verhinderen dat kinderen worden aangeworven voor de ergste vormen van kinderarbeid;
- b) te voorzien in geschikte en noodzakelijke rechtstreekse hulp om kinderen te onttrekken aan de ergste vormen van kinderarbeid en hun heraanpassing en sociale integratie te waarborgen;
- c) de toegang te waarborgen tot gratis basisonderwijs en, wanneer dit mogelijk en passend is, tot de beroepsopleiding voor alle kinderen die onttrokken worden aan de ergste vormen van kinderarbeid;
- d) de kinderen te identificeren die in het bijzonder blootgesteld zijn aan risico's en in rechtstreeks contact te treden met hen;
- e) rekening te houden met de bijzondere situatie van meisjes.

3. Elk Lid moet de bevoegde overheid aanduiden die belast is met de tenuitvoerlegging van de bepalingen die dit verdrag uitwerking geven.

Art. 8.—De Leden moeten gepaste maatregelen nemen om elkaar te helpen om uitwerking te geven aan de bepalingen van dit verdrag door een samenwerking en/of een versterkte internationale bijstand met inbegrip van

maatregelen ter ondersteuning van de economische en sociale ontwikkeling, van programma's ter uitroeiing van de armoede en van universeel onderwijs.

Art. 9.—De formele ratificaties van dit verdrag worden meegedeeld aan de Directeur-Generaal van het Internationale Arbeidsbureau en worden door hem opgetekend.

Art. 10.—1. Dit verdrag bindt uitsluitend de Leden van de Internationale Arbeidsorganisatie wier ratificatie zal worden opgetekend door de Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau.

2. Het zal in werking treden twaalf maanden nadat de ratificaties van twee Leden zullen worden opgetekend door de Directeur-Generaal.

3. Vervolgens zal dit verdrag in werking treden voor elk Lid twaalf maanden na de datum waarop zijn ratificatie zal worden opgetekend.

Art. 11.—1. Elk Lid dat dit verdrag heeft geratificeerd, kan het opzeggen na een periode van tien jaar na de datum van de eerste inwerkingtreding van het verdrag via een akte die wordt overgemaakt aan de Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau en door hem wordt opgetekend. De opzegging zal pas in werking treden een jaar nadat ze werd opgetekend.

2. Elk Lid dat dit verdrag heeft geratificeerd en dat, in de periode van één jaar na het verstrijken van de periode van tien jaar die is opgenomen in de vorige paragraaf, geen gebruik maakt van de mogelijkheid tot opzegging die is voorzien in dit artikel, zal gebonden zijn voor een nieuwe periode van tien jaar en zal, vervolgens, dit verdrag pas kunnen opzeggen na het verstrijken van elke periode van tien jaar volgens de voorwaarden die bepaald zijn in dit artikel.

Art. 12.—1. De Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau zal aan alle Leden van de Internationale Arbeidsorganisatie de optekening betekenen van alle ratificaties en alle akten tot opzegging die hem worden overgemaakt door de Leden van de Organisatie.

2. Bij de betekening aan de Leden van de Organisatie van de optekening van de tweede ratificatie die hem wordt overgemaakt, zal de Directeur-Generaal de aandacht van de Leden van de Organisatie vestigen op de datum waarop dit verdrag in werking zal treden.

Art. 13.—De Directeur-Generaal van het Internationaal Arbeidsbureau zal de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, voor optekening en conform artikel 102 van het Charter van de Verenigde Naties, volledige inlichtingen overmaken betreffende alle ratificaties en alle opzeggingsakten die hij zal hebben opgetekend overeenkomstig deze artikels.

Art. 14.—Telkens als hij het noodzakelijk acht, zal de Raad van Beheer van het Internationaal Arbeidsbureau de Algemene Conferentie een verslag voorleggen over de toepassing van dit verdrag en zal hij, als daar reden toe is, onderzoeken of het probleem van de totale of gedeeltelijke herziening ervan op de agenda van de Conferentie moet worden gezet.

Art. 15.—1. Indien de Conferentie een nieuwe verdrag zou goedkeuren houdende de totale of gedeeltelijke herziening van dit verdrag en tenzij het nieuwe verdrag anders beschikt :

a) zou de ratificatie door een Lid van het nieuwe verdrag houdende herziening van rechtswege en in weerwil van bovengenoemd artikel 11, de onmiddellijke opzegging van dit verdrag betekenen, onder voorbehoud dat het nieuwe verdrag houdende herziening in werking is getreden;

b) zou dit verdrag, vanaf de datum van de inwerkingtreding van het nieuwe verdrag houdende herziening, niet meer kunnen geratificeerd worden door de Leden.

2. Dit verdrag zou in elk geval in zijn vorm van kracht blijven voor de Leden die het geratificeerd zouden hebben en die het verdrag houdende herziening niet zouden ratificeren.

Europees Sociaal Handvest (1961)

*Aangenomen door de Raad van Europa op 18 oktober 1961
Belgisch Staatsblad 28 december 1990*

DEEL I

De Overeenkomstsluitende Partijen stellen zich ten doel met alle passende middelen, zowel op nationaal als internationaal terrein, zodanige voorwaarden te scheppen dat de hiernavolgende rechten en beginselen daadwerkelijk kunnen worden verwezenlijkt:

1. Een ieder dient in staat te worden gesteld in zijn onderhoud te voorzien door werkzaamheden die hij vrijelijk heeft gekozen.
2. Alle werknemers hebben recht op billijke arbeidsvoorwaarden.
3. Alle werknemers hebben recht op veilige en hygiënische arbeidsomstandigheden.
4. Alle werknemers hebben recht op een billijke beloning welke hun en hun gezin een behoorlijk levenspeil waarborgt.
5. Alle werknemers en werkgevers hebben recht op vrijheid van vereniging in nationale of internationale organisaties voor de bescherming van hun economische en sociale belangen.
6. Alle werknemers en werkgevers hebben het recht collectief te onderhandelen.
7. Kinderen en jeugdige personen hebben recht op een bijzondere bescherming tegen de gevaren voor lichaam en geest waaraan zij blootstaan.
8. Zwangere vrouwen en andere vrouwen in de daarvoor in aanmerking komende omstandigheden hebben bij hun arbeid in dienstbetrekking recht op bijzondere bescherming.
9. Een ieder heeft recht op een doelmatige beroepskeuzevoorlichting, die erop gericht is hem bij te staan bij de keuze van een beroep dat strookt met zijn persoonlijke aanleg en belangstelling.
10. Een ieder heeft recht op een doelmatige vakopleiding.
11. Een ieder heeft het recht om gebruik te maken van alle voorzieningen welke hem in staat stellen in een zo goed mogelijke gezondheid te verkeren.
12. Alle werknemers en personen te hunnen laste hebben recht op sociale zekerheid.
13. Een ieder die geen voldoende middelen van bestaan heeft, heeft recht op sociale en geneeskundige bijstand.
14. Een ieder heeft recht op bijstand door diensten voor sociaal welzijn.
15. Iedere minder-valide heeft recht op vakopleiding en revalidatie in beroep en samenleving ongeacht de oorzaak en aard van zijn invaliditeit.
16. Het gezin als fundamentele maatschappelijke eenheid heeft recht op een voor zijn volledige ontplooiing, doelmatige, sociale, wettelijke en economische bescherming.
17. Moeders en kinderen hebben, ongeacht de echtelijke staat en de gezinsverhoudingen, recht op een passende sociale en economische bescherming.
18. De onderdanen van de ene Overeenkomstsluitende Partij hebben het recht op het grondgebied van elke andere Partij een op winst gerichte bezigheid uit te oefenen op voet van gelijkheid met de onderdanen van laatstgenoemde Partij, behoudens beperkingen op grond van economische of sociale redenen van dringende aard.
19. Migrerende werknemers die onderdanen van een der Overeenkomstsluitende Partijen zijn, alsmede hun gezinnen, hebben recht op bescherming en bijstand op het grondgebied van elke andere Overeenkomstsluitende Partij.

DEEL II

Art. 1.—Recht op arbeid

Ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht op arbeid te waarborgen, verbinden de Overeenkomstsluitende Partijen zich :

1. de totstandbrenging en handhaving van een zo hoog en stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil, met het oogmerk een volledige werkgelegenheid te verwezenlijken, als een hunner voornaamste doelstellingen en verantwoordelijkheden te beschouwen;
2. het recht van de werknemer om in zijn onderhoud te voorzien door vrijelijk gekozen werkzaamheden daadwerkelijk te beschermen;
3. kosteloze arbeidsbemiddelingsdiensten in te stellen of in stand te houden voor alle werknemers;
4. te zorgen voor een doelmatige beroepskeuzevoorlichting, vakopleiding en revalidatie en deze te bevorderen.

Art. 2.—Recht op billijke arbeidsvoorwaarden

Ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht op billijke arbeidsvoorwaarden te waarborgen, verbinden de overeenkomstsluitende Partijen zich:

1. redelijke dagelijkse en wekelijkse arbeidstijden vast te stellen, waarbij de werkweek geleidelijk dient te worden verkort voor zover de vermeerdering der produktiviteit en andere van invloed zijnde factoren zulks toelaten;
2. voor algemeen erkende feestdagen behoud van loon te waarborgen;
3. een jaarlijks verlof van ten minste twee weken met behoud van loon te waarborgen;
4. verdere vrije dagen met behoud van loon of een verkorting van de arbeidsduur te waarborgen voor werknemers die nader omschreven gevaarlijke of voor hun gezondheid schadelijke werkzaamheden verrichten;
5. een wekelijkse rusttijd te waarborgen, die zoveel mogelijk samenvalt met de dag die volgens traditie of gewoonte in het betrokken land of in de betrokken streek als rustdag wordt erkend.

Art. 3.–Recht op veilige en hygiënische arbeidsomstandigheden

Ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht op veilige en hygiënische arbeidsomstandigheden te waarborgen, verbinden de Overeenkomstsluitende Partijen zich :

1. voorschriften inzake veiligheid en hygiëne uit te vaardigen;
2. voor de naleving van dergelijke voorschriften door middel van controlemaatregelen zorg te dragen.
3. zo nodig overleg te plegen met organisaties van werkgevers en werknemers omtrent maatregelen, bedoeld om de bedrijfsveiligheid en -hygiëne te verhogen.

Art. 4.–Recht op billijke beloning

Om de onbelemmerde uitoefening van het recht op een billijke beloning te waarborgen, verbinden de Overeenkomstsluitende Partijen zich:

1. het recht van de werknemers op een zodanige beloning die hun en hun gezin een behoorlijk levenspeil verschaft, te erkennen;
2. het recht van de werknemers op een hoger beloningstarief voor overwerk te erkennen, behoudens uitzonderingen in bijzondere gevallen;
3. het recht van mannelijke en vrouwelijke werknemers op gelijke beloning voor arbeid van gelijke waarde te erkennen;
4. inhoudingen op lonen alleen toe te staan op voorwaarden en in de mate als voorgeschreven door nationale wetten of verordeningen, of vastgesteld bij collectieve arbeidsovereenkomsten of scheidsrechterlijke uitspraken.

De uitoefening van deze rechten dient te worden verwezenlijkt door middel van vrijelijk gesloten collectieve arbeidsovereenkomsten, bij de wet ingestelde procedures voor loonvaststelling, of andere bij de nationale omstandigheden passende middelen.

Art. 5.–Recht op vrijheid van organisatie

Ten einde het recht van werknemers en werkgevers tot oprichting van plaatselijke, nationale of internationale organisaties voor de bescherming van hun economische en sociale belangen en tot aansluiting bij deze organisaties, te waarborgen, verplichten de Overeenkomstsluitende Partijen zich dit recht op generlei wijze door de nationale wetgeving of door de toepassing daarvan te laten beperken. De mate waarin de in dit artikel voorziene waarborgen van toepassing zullen zijn op de politie, wordt bepaald door nationale wetten of verordeningen. Het beginsel volgens hetwelk deze waarborgen van toepassing zullen zijn ten aanzien van leden der strijdkrachten, en de mate waarin deze waarborgen van toepassing zullen zijn op personen in deze categorie, worden eveneens bepaald door nationale wetten of verordeningen.

Art. 6.–Recht op collectief onderhandelen

Ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht op collectief onderhandelen te waarborgen, verbinden de Overeenkomstsluitende Partijen zich :

1. paritair overleg tussen werknemers en werkgevers te bevorderen;
2. indien nodig en nuttig de totstandkoming van een procedure te bevorderen voor vrijwillige onderhandelingen tussen werkgevers of organisaties van werkgevers en organisaties van werknemers, met het oog op de bepaling van beloning en arbeidsvoorwaarden door middel van collectieve arbeidsovereenkomsten;
3. de instelling en toepassing van een doelmatige procedure voor bemiddeling en vrijwillige arbitrage inzake de beslechting van arbeidsgeschillen te bevorderen en erkennen;
4. het recht van werknemers en werkgevers op collectief optreden in gevallen van belangengeschillen, met inbegrip van het stakingsrecht, behoudens verplichtingen uit hoofde van reeds eerder gesloten collectieve arbeidsovereenkomsten.

Art. 7.–Recht van kinderen en jeugdige personen op bescherming

Om de onbelemmerde uitoefening van het recht van kinderen en jeugdige personen op bescherming te waarborgen, verplichten de Overeenkomstsluitende Partijen zich :

1. te bepalen dat de minimumleeftijd voor toelating tot tewerkstelling 15 jaar zal zijn, behoudens uitzonderingen voor kinderen die nader omschreven lichte werkzaamheden verrichten welke niet nadelig zijn voor hun gezondheid, geestelijk welzijn of ontwikkeling;
2. te bepalen dat een hogere minimumleeftijd voor toelating tot tewerkstelling zal worden vastgesteld ten aanzien van nader omschreven werkzaamheden welke als gevaarlijk of als schadelijk voor de gezondheid worden beschouwd;

3. te bepalen, dat nog leerplichtige personen niet zodanig werk mogen verrichten dat zij niet ten volle het onderwijs kunnen volgen;
4. te bepalen, dat de arbeidsduur van personen beneden de leeftijd van 16 jaar zal worden beperkt overeenkomstig de behoeften van hun ontwikkeling, in het bijzonder hun behoefte aan vakopleiding;
5. het recht van jeugdige werknemers en leerlingen op een billijke beloning of andere passende uitkeringen te erkennen;
6. te bepalen dat de door de jeugdige personen gedurende hun normale arbeidstijd en met toestemming van de werkgever aan vakopleiding bestede tijd als een deel van de werkdag zal worden beschouwd;
7. te bepalen dat tewerkgestelde personen beneden de leeftijd van 18 jaar recht zullen hebben op ten minste drie weken verlof per jaar met behoud van loon;
8. te bepalen dat personen beneden de leeftijd van 18 jaar geen nachtarbeid mogen verrichten, met uitzondering van bepaalde in nationale wetten of verordeningen omschreven werkzaamheden;
9. te bepalen dat personen beneden de leeftijd van 18 jaar die nader in nationale wetten of verordeningen omschreven werkzaamheden verrichten, regelmatig een geneeskundig onderzoek moeten ondergaan;
10. een bijzondere bescherming tegen gevaren voor lichaam en geest, waaraan kinderen en jeugdige personen zijn blootgesteld, te waarborgen, in het bijzonder tegen de gevaren welke al dan niet rechtstreeks uit hun arbeid voortvloeien.

Art. 8.–Recht van vrouwelijke werknemers op bescherming

Om de onbelemmerde uitoefening van het recht van vrouwelijke werknemers op bescherming te waarborgen, verplichten de Overeenkomstsluitende Partijen zich:

1. te bepalen dat vrouwen, hetzij door verlof met behoud van loon, dan wel door passende sociale zekerheidsuitkeringen of uitkeringen uit openbare middelen in staat worden gesteld voor en na de bevalling verlof te nemen gedurende een totaal van ten minste 12 weken;
2. het als onwettig te beschouwen indien een werkgever een vrouw haar ontslag aanzegt gedurende haar verlof wegens bevalling of haar ontslag aanzegt op een zodanig tijdstip dat de opzeggingstermijn gedurende een dergelijk verlof afloopt;
3. te bepalen dat moeders die hun zuigelingen voeden voldoende tijd daartoe krijgen;
4. a) de tewerkstelling van vrouwelijke werknemers die des nachts industriële werkzaamheden verrichten, te regelen;
b) de tewerkstelling van vrouwelijke werknemers voor ondergrondse mijnarbeid te verbieden en, zo nodig, voor alle andere arbeid die voor haar ongeschikt is op grond van de gevaarlijke, voor de gezondheid schadelijke of vermoeiende aard daarvan.

Art. 9.–Recht op beroepskeuzevoorlichting

Ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht op beroepskeuzevoorlichting te waarborgen, verplichten de Overeenkomstsluitende Partijen zich, zo nodig een dienst in het leven te roepen of hieraan medewerking te verlenen, die allen, met inbegrip van de minder-validen, dient te helpen bij de oplossing van vraagstukken met betrekking tot beroepskeuze en vorderingen in een beroep, met inachtneming van hun persoonlijke eigenschappen, alsmede van het verband tussen deze en de bestaande werkgelegenheid; deze hulp dient kosteloos te worden gegeven, zowel aan jeugdige personen, met inbegrip van schoolkinderen, als aan volwassenen.

Art. 10.–Recht op vakopleiding

Ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht op vakopleiding te waarborgen, verplichten de Overeenkomstsluitende Partijen zich:

1. in overleg met organisaties van werkgevers en werknemers te zorgen voor technische en vakopleidingen waarvan eenieder, met inbegrip van minder-validen, kan profiteren, dan wel hieraan medewerking te verlenen, en toelatingsmogelijkheden tot hoger technisch en universitair onderwijs te openen, uitsluitend berustend op persoonlijke geschiktheid;
2. een leerlingenstelsel en andere algemene voorzieningen voor de opleiding van jongens en meisjes in hun onderscheiden beroepen in het leven te roepen of hieraan medewerking te verlenen;
3. zo nodig te zorgen voor of medewerking te verlenen aan :
  - a) doelmatige en gemakkelijk toegankelijke opleidingsmogelijkheden voor volwassen werknemers;
  - b) bijzondere voorzieningen voor de her- en omscholing van volwassen arbeiders, voortvloeiende uit technische ontwikkelingen of uit nieuwe ontwikkelingen in de werkgelegenheid;
4. door het nemen van passende maatregelen het volledige gebruik van doelmatige voorzieningen te bevorderen, zoals :
  - a) verlaging of afschaffing van alle kosten;
  - b) verlening van geldelijke bijstand in daarvoor in aanmerking komende gevallen;
  - c) de tijd welke de werknemer gedurende zijn tewerkstelling op verzoek van zijn werkgever voor aanvullende opleiding besteedt, aan te merken als deel van de normale arbeidstijd;

d) in overleg met de organisaties van werkgevers en werknemers, de doeltreffendheid van leerlingstelsels en andere opleidingstelsels voor jeugdige werknemers door het uitoefenen van voldoende toezicht te waarborgen, alsmede zorg te dragen voor afdoende bescherming van jeugdige arbeiders in het algemeen.

Art. 11.–Recht op bescherming van de gezondheid

Ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht op bescherming van de gezondheid te waarborgen, verplichten de Overeenkomstsluitende Partijen zich, hetzij rechtstreeks, hetzij in samenwerking met openbare of particuliere organisaties, passende maatregelen te nemen o.a. met het oogmerk :

1. de oorzaken van een slechte gezondheid zoveel mogelijk weg te nemen;
2. ter bevordering van de volksgezondheid en de persoonlijke verantwoordelijkheid op het gebied van de gezondheid voorzieningen te treffen op het terrein van voorlichting en onderwijs;
3. epidemische, endemische en andere ziekten zoveel mogelijk te voorkomen.

Art. 12.–Recht op sociale zekerheid

Ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht op sociale zekerheid te waarborgen, verplichten de Overeenkomstsluitende Partijen zich :

1. een stelsel van sociale zekerheid in te voeren of in stand te houden;
2. het stelsel van sociale zekerheid te houden op een bevredigend peil, dat ten minste gelijk is aan het peil dat vereist is voor de bekrachtiging van het Internationale Arbeidsverdrag (nr 102) betreffende minimum-normen van sociale zekerheid;
3. te streven naar een geleidelijke verhoging van de sociale zekerheidsnormen;
4. stappen te ondernemen, door het sluiten van passende bilaterale en multilaterale overeenkomsten of door andere middelen, en met inachtneming van de in zulke overeenkomsten neergelegde voorwaarden, ter waarborging van :
  - a) een gelijke behandeling van de onderdanen van andere Overeenkomstsluitende Partijen en de eigen onderdanen wat betreft rechten op het gebied van sociale zekerheid, met inbegrip van het behoud van uitkeringen uit hoofde van de sociale zekerheidswetgeving, ongeacht eventuele verplaatsingen van de beschermde personen tussen de grondgebieden van de Overeenkomstsluitende Partijen;
  - b) de verlening, handhaving en het herstel van rechten op sociale zekerheid, o.a. door het samenstellen van tijdvakken van verzekering of tewerkstelling der betrokkenen, overeenkomstig de wetgeving van elke der Overeenkomstsluitende Partijen.

Art. 13.–Recht op sociale en geneeskundige bijstand

Ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht op sociale en geneeskundige bijstand te waarborgen, verbinden de Overeenkomstsluitende Partijen zich:

1. te waarborgen dat eenieder die geen toereikende inkomsten heeft en niet in staat is zulke inkomsten door eigen inspanning of met andere middelen te verwerven, in het bijzonder door uitkeringen krachtens een stelsel van sociale zekerheid voldoende bijstand verkrijgt en in geval van ziekte de voor zijn toestand vereiste verzorging geniet;
2. te waarborgen dat personen die zulk een bijstand ontvangen, niet om die reden een vermindering van hun politieke of sociale rechten ondergaan;
3. te bepalen, dat een ieder van bevoegde openbare of particuliere diensten de voorlichting en persoonlijke bijstand ontvangt die nodig zijn om zijn persoonlijke nood of die van zijn gezin te voorkomen, weg te nemen of te lenigen;
4. de bepalingen sub 1, 2 en 3 van dit artikel, op onderdanen van andere Overeenkomstsluitende Partijen die wettig binnen hun grondgebied verblijven, toe te passen op gelijke wijze als op hun eigen onderdanen, in overeenstemming met hun verplichtingen krachtens het Europese Verdrag betreffende sociale en medische bijstand, op 11 december 1953 te Parijs ondertekend.

Art. 14.–Recht op het gebruik van diensten voor sociale zorg

Ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht op het gebruik van diensten voor sociale zorg te waarborgen, verbinden de Overeenkomstsluitende Partijen zich:

1. diensten welke door toepassing van methoden van maatschappelijk werk kunnen bijdragen tot het welzijn en de ontwikkeling zowel van individuele personen als van groepen personen, alsmede tot hun aanpassing aan het sociale milieu, op te richten of aan de oprichting daarvan medewerking te verlenen;
2. deelneming van de individuele personen en particuliere of andere organisaties aan de instelling en instandhouding van dergelijke diensten te stimuleren.

Art. 15.–Recht van lichamelijk of geestelijk minder-validen op vakopleiding en revalidatie in beroep en samenleving

Ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht van lichamelijk of geestelijk minder-validen op vakopleiding en revalidatie in beroep en samenleving te waarborgen, verbinden de Overeenkomstsluitende Partijen zich :

1. passende maatregelen te treffen voor het verschaffen van opleidingsmogelijkheden, gespecialiseerde instellingen van openbare of particuliere aard zo nodig daarbij inbegrepen;
2. passende maatregelen te treffen voor de tewerkstelling van minder-validen, zoals het oprichten van gespecialiseerde bemiddelingsbureaus, het verschaffen van gelegenheid voor beschutte arbeid en maatregelen tot aanmoediging van werkgevers minder-validen in dienst te nemen.

Art. 16.–Recht van het gezin op sociale, wettelijke en economische bescherming

Ten einde de noodzakelijke voorwaarden te scheppen voor de volledige ontplooiing van het gezin als fundamentele maatschappelijke eenheid, verbinden de Overeenkomstsluitende Partijen zich, de economische, wettelijke en sociale bescherming van het gezinsleven te bevorderen, o.a. door het doen van sociale- en gezinsuitkeringen, het treffen van fiscale regelingen, het verschaffen van gezinshuisvesting, en het doen van uitkeringen bij huwelijk.

Art. 17.–Recht van moeders en kinderen op sociale en economische bescherming

Ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht van moeders en kinderen op sociale en economische bescherming te waarborgen, treffen de Overeenkomstsluitende Partijen alle nuttige en noodzakelijke maatregelen te dien einde, met inbegrip van de oprichting of instandhouding van passende instellingen of diensten.

Art. 18.–Recht op het uitoefenen van een op winst gerichte bezigheid op het grondgebied van andere Overeenkomstsluitende Partijen

Ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht op het uitoefenen van een op winst gerichte bezigheid op het grondgebied van elke andere Overeenkomstsluitende Partij te waarborgen, verbinden de Overeenkomstsluitende Partijen zich :

1. de bestaande regelingen zo ruim mogelijk toe te passen;
2. de bestaande formaliteiten te vereenvoudigen en kanselarijrechten en andere kosten welke buitenlandse werknemers of hun werkgevers moeten betalen, te verminderen of af te schaffen;
3. de regelingen met betrekking tot de tewerkstelling van buitenlandse werknemers individueel of gemeenschappelijk op soepeler wijze toe te passen; en erkennen:
4. het recht van hun onderdanen om het land te verlaten ten einde op het grondgebied van de andere Overeenkomstsluitende Partijen een op winst gerichte bezigheid uit te oefenen.

Art. 19.–Recht van migrerende werknemers en hun gezinnen op bescherming en bijstand

Ten einde de onbelemmerde uitoefening van het recht van migrerende werknemers en hun gezinnen op bescherming en bijstand op het grondgebied van elke andere Overeenkomstsluitende Partij te waarborgen, verbinden de Overeenkomstsluitende Partijen zich:

1. doelmatige en kosteloze diensten te onderhouden, dan wel zich ervan te vergewissen dat zulke diensten worden onderhouden, gericht op bijstand aan genoemde werknemers, in het bijzonder voor het verkrijgen van nauwkeurige voorlichting, en alle passende maatregelen te treffen, voor zover nationale wetten en verordeningen zulks toelaten, tegen misleidende propaganda betreffende emigratie en immigratie;
2. passende maatregelen te treffen binnen hun eigen rechtsgebied ter vergemakkelijking van het vertrek, de reis en de ontvangst van genoemde werknemers en hun gezinnen, en binnen hun eigen rechtsgebied gedurende de reis te zorgen voor doelmatige diensten op het gebied van de gezondheid en medische behandeling, alsmede voor goede hygiënische toestanden;
3. waar nodig samenwerking tussen sociale diensten, zowel van openbare als van particuliere aard, in emigratie- en immigratielanden, te bevorderen;
4. voor genoemde werknemers die wettig binnen hun grondgebied verblijven, voor zover deze aangelegenheden bij de wet of bij verordening worden geregeld of onderworpen zijn aan het toezicht van bestuursautoriteiten, een behandeling te waarborgen die niet minder gunstig is dan die van hun eigen onderdanen wat betreft de volgende aangelegenheden :
  - a) de beloning en andere arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden;
  - b) het lidmaatschap van vakverenigingen en het genot van de voordelen van collectieve onderhandelingen;
  - c) huisvesting;
5. voor genoemde werknemers die wettig op hun grondgebied verblijven, een behandeling te waarborgen die niet minder gunstig is dan die van hun eigen onderdanen wat betreft belastingen op uit dienstverband voortvloeiende beloning, en wat betreft kosten of bijdragen verschuldigd met betrekking tot de tewerkgestelde personen;
6. zoveel mogelijk de hereniging van het gezin van een migrerende werknemer die toestemming heeft verkregen om zich op het grondgebied te vestigen, te vergemakkelijken;
7. voor genoemde werknemers die wettig op hun grondgebied verblijven, een behandeling te waarborgen die niet minder gunstig is dan die van hun eigen onderdanen wat betreft gerechtelijke procedures in verband met de in dit artikel vermelde aangelegenheden;
8. te waarborgen, dat genoemde werknemers die wettig binnen hun grondgebied verblijven, niet uitgeleid worden tenzij zij de nationale veiligheid in gevaar brengen of een strafbaar feit tegen de openbare orde of de openbare zeden plegen;
9. binnen de wettelijke grenzen toe te staan, dat genoemde werknemers zoveel van hun verdiensten en spaargelden overmaken als zij zelf wensen;
10. de bescherming en bijstand, voorzien in dit artikel, uit te strekken tot migranten die zelfstandig een beroep uitoefenen, voor zover deze maatregelen van toepassing kunnen zijn.

DEEL III.

Art. 20.–Verplichtingen

1. Ieder der Overeenkomstsluitende Partijen is verplicht :

a) deel 1 van het onderhavige Handvest te beschouwen als een verklaring van de doelstellingen welke zij overeenkomstig de inleidende alinea van genoemd deel met alle daarvoor in aanmerking komende middelen zal nastreven;

b) zich gebonden te achten door ten minste vijf van de zeven hierna genoemde artikelen van deel II van het Handvest, namelijk de artikelen 1, 5, 6, 12, 13, 16 en 19;

c) zich behalve door de overeenkomstig het voorgaand lid door haar gekozen artikelen, gebonden te achten door een aantal artikelen of genummerde leden van Deel II van het Handvest, te harer keuze, mits het totale aantal artikelen of genummerde leden die haar binden, niet minder dan 10 artikelen of 45 genummerde leden bedraagt.

2. De krachtens lid 1, sub b en c, van dit artikel gekozen artikelen of leden worden medegedeeld aan de secretaris-generaal van de Raad van Europa bij de nederlegging van de akte van bekrachtiging of goedkeuring door de betrokken Overeenkomstsluitende Partij.

3. Ieder der Overeenkomstsluitende Partijen kan op een later tijdstip door kennisgeving aan de secretaris-generaal verklaren dat zij zich gebonden acht door andere artikelen of genummerde leden van deel II van het Handvest, dat zij nog niet eerder overeenkomstig lid 1 van dit artikel heeft aanvaard. Deze later aanvaarde verplichtingen worden geacht een integrerend deel van de bekrachtiging of goedkeuring te zijn en hebben met ingang van de dertigste dag na de datum van kennisgeving hetzelfde rechtsgevolg.

4. De secretaris-generaal doet van elke door hem overeenkomstig dit deel van het Handvest ontvangen kennisgeving mededeling aan alle ondertekenende regeringen, alsmede aan de Directeur-generaal van het Internationale Arbeidsbureau.

5. Iedere Overeenkomstsluitende Partij dient te beschikken over een aan haar nationale omstandigheden aangepast stelsel van arbeidsinspectie.

DEEL IV

Art. 21.–Rapporten inzake de aanvaarde bepalingen

De Overeenkomstsluitende Partij zenden, in een nader door het Comité van Ministers te bepalen vorm, tweejaarlijkse rapporten inzake de toepassing van de door hen aanvaarde bepalingen van Deel II van het Handvest aan de secretaris-generaal van de Raad van Europa.

Art. 22.–Rapporten inzake de niet aanvaarde bepalingen

De Overeenkomstsluitende Partijen doen de secretaris-generaal van de Raad van Europa met passende tussenruimten, op verzoek van het Comité van Ministers, rapporten toekomen inzake de bepalingen van Deel II van het Handvest, welke zij noch ten tijd van de bekrachtiging of goedkeuring noch bij latere kennisgeving hebben aanvaard. Het Comité van Ministers bepaalt op gezette tijden ten aanzien van welke bepalingen deze rapporten zullen worden gevraagd en in welke vorm deze moeten worden ingediend.

Art. 23¹²².–Verstrekkung van exemplaren van rapporten en opmerkingen

1. Iedere Overeenkomstsluitende Partij zendt, wanneer zij de Secretaris-Generaal een rapport als bedoeld in de artikelen 21 en 22 toezendt, een exemplaar van dat rapport aan haar nationale organisaties die aangesloten zijn bij de internationale organisaties van werkgevers en werknemers die, overeenkomstig artikel 27, tweede lid, uitgenodigd zijn zich te doen vertegenwoordigen op bijeenkomsten van het regeringscomité. Deze organisaties zenden de Secretaris-Generaal eventuele opmerkingen over de rapporten van de Overeenkomstsluitende Partijen. De Secretaris-Generaal zendt een exemplaar van deze opmerkingen aan de betrokken Overeenkomstsluitende Partijen, die daarop kunnen reageren.

2. De Secretaris-Generaal zendt een exemplaar van de rapporten van de Overeenkomstsluitende Partijen aan de internationale niet-gouvernementele organisaties die een raadgevende status bij de Raad van Europa bezitten en beschikken over bijzondere bekwaamheid inzake aangelegenheden bestreken door dit Handvest.

3. De in de artikelen 21 en 22 en in dit artikel bedoelde rapporten en opmerkingen worden op verzoek aan het publiek ter beschikking gesteld.

Art. 24¹²³.–Bestudering van de rapporten

1. De krachtens de artikelen 21 en 22 aan de Secretaris-Generaal gezonden rapporten worden bestudeerd door een ingevolge artikel 25 in het leven geroepen Comité van onafhankelijke deskundigen. Het Comité dient eveneens de beschikking te hebben over alle overeenkomstig artikel 23, eerste lid, aan de Secretaris-Generaal toegezonden opmerkingen. Na voltooiing van de bestudering stelt het Comité van onafhankelijke deskundigen een rapport op waarin het zijn conclusies neerlegt.

---

¹²² Inwerkingtreding : onbepaald

¹²³ Inwerkingtreding : onbepaald

2. Ten aanzien van de in artikel 21 bedoelde rapporten beoordeelt het Comité van onafhankelijke deskundigen vanuit juridisch standpunt de naleving in de nationale wetgeving en praktijk van de verplichtingen die voor de betrokken Overeenkomstsluitende Partijen uit het Handvest voortvloeien.
3. Het Comité van onafhankelijke deskundigen kan verzoeken om meer informatie en opheldering rechtstreeks tot de Overeenkomstsluitende Partijen te richten. In dit verband kan het Comité van onafhankelijke deskundigen ook, indien nodig, een bijeenkomst beleggen met de vertegenwoordigers van een Overeenkomstsluitende Partij, op eigen initiatief of op verzoek van de betrokken Overeenkomstsluitende Partij. De in artikel 23, eerste lid, bedoelde organisaties worden op de hoogte gehouden.
4. De conclusies van het Comité van onafhankelijke deskundigen worden door de Secretaris-Generaal openbaar gemaakt en medegedeeld aan het Regeringscomité, de Parlementaire Vergaderingen en de in artikel 23, eerste lid, en artikel 27, tweede lid, genoemde organisaties.

Art. 25¹²⁴.–Comité van onafhankelijke deskundigen

1. Het Comité van onafhankelijke deskundigen bestaat uit ten minste negen leden, die door de Parlementaire Vergadering met een meerderheid van de uitgebrachte stemmen worden gekozen uit een lijst van door de Overeenkomstsluitende Partijen voorgedragen deskundigen van onbesproken reputatie en erkende bekwaamheid op het gebied van nationale en internationale sociale aangelegenheden. Het precieze aantal leden wordt bepaald door het Comité van Ministers.
2. De leden van het Comité worden gekozen voor een tijdvak van zes jaar. Zij kunnen eenmaal worden herkozen.
3. Een lid van het Comité van onafhankelijke deskundigen dat gekozen is in de plaats van een lid wiens mandaat nog niet is afgelopen, heeft zitting voor de resterende tijd van het mandaat van zijn voorganger.
4. De leden van het Comité hebben zitting op persoonlijke titel. Gedurende hun mandaat mogen zij geen functies vervullen die onverenigbaar zijn met de vereisten van onafhankelijkheid, onpartijdigheid en beschikbaarheid die inherent zijn aan hun mandaat.

Art. 26.–Deelneming van de Internationale Arbeidsorganisatie

De Internationale Arbeidsorganisatie wordt uitgenodigd een vertegenwoordiger aan te wijzen, die met raadgevende stem de beraadslagingen van het Comité van deskundigen bijwoont.

Art. 27¹²⁵.–Regeringscomité

1. De rapporten van de Overeenkomstsluitende Partijen, die opmerkingen en informatie toegezonden overeenkomstig artikel 23, eerste lid, en artikel 24, derde lid, en de rapporten van het Comité van onafhankelijke deskundigen worden voorgelegd aan een Regeringscomité.
2. Het Comité bestaat uit een vertegenwoordiger van ieder der Overeenkomstsluitende Partijen. Het verzoekt ten hoogste twee internationale organisaties van werkgevers en twee internationale organisaties van werknemers, waarnemers te zenden, die zijn bijeenkomsten met raadgevende stem zullen bijwonen. Voorts kan het vertegenwoordigers raadplegen van internationale niet-gouvernementele organisaties die een raadgevende status bij de Raad van Europa bezitten en beschikken over bijzondere bekwaamheid inzake aangelegenheden bestreken door dit Handvest.
3. Het Regeringscomité bereidt de beslissingen van het Comité van Ministers voor. Met name selecteert het, in het licht van de rapporten van het Comité van onafhankelijke deskundigen en van de Overeenkomstsluitende Partijen, de situaties die naar zijn mening het onderwerp moeten vormen van aanbevelingen aan iedere betrokken Overeenkomstsluitende Partij, in overeenstemming met artikel 28 van het Handvest; daarbij geeft het de redenen voor zijn keuze, op basis van sociale, economische en andere beleidsoverwegingen. Het legt aan het Comité van Ministers een rapport voor, dat openbaar wordt gemaakt.
4. Op basis van zijn bevindingen over de toepassing van het Sociaal Handvest in het algemeen kan het Regeringscomité aan het Comité van Ministers voorstellen voorleggen gericht op te verrichten onderzoeken over sociale onderwerpen en over artikelen van het Handvest die mogelijk geactualiseerd zouden kunnen worden.

Art. 28¹²⁶.–Comité van Ministers

1. Het Comité van Ministers neemt, met een meerderheid van twee derde van degenen die hun stem uitbrengen, waarbij het stemrecht is beperkt tot de Overeenkomstsluitende Partijen, op basis van het rapport van het Regeringscomité, een resolutie betreffende de gehele toezichtsperiode aan, waarin afzonderlijke aanbevelingen aan de betrokken Overeenkomstsluitende Partijen zijn opgenomen.
2. Met inachtneming van de door het Regeringscomité ingevolge artikel 27, vierde lid, ingediende voorstellen neemt het Comité van Ministers de beslissingen die het passend acht.

¹²⁴ Inwerkingtreding : onbepaald

¹²⁵ Inwerkingtreding : onbepaald

¹²⁶ Inwerkingtreding : onbepaald

Art. 29¹²⁷.–Parlementaire Vergadering

De Secretaris-Generaal van de Raad van Europa zendt de Parlementaire Vergadering, met het oog op het houden van periodieke plenaire debatten, de rapporten toe van het Comité van onafhankelijke deskundigen en van het Regeringscomité, alsmede de resoluties van het Comité van Ministers.

DEEL V.

Art. 30.–Afwijking in geval van oorlog of noodtoestand

1. In geval van oorlog of een andere noodtoestand, waardoor het voortbestaan van het land wordt bedreigd, kan iedere Overeenkomstsluitende Partij maatregelen nemen in afwijking van de in het onderhavige Handvest genoemde verplichtingen, doch uitsluitend voor zover de omstandigheden zulks absoluut vereisen en deze maatregelen niet in strijd zijn met andere volkenrechtelijke verplichtingen.
2. Indien een Overeenkomstsluitende Partij van dit recht om af te wijken gebruik heeft gemaakt, stelt zij binnen een redelijke termijn de secretaris-generaal van de Raad van Europa volledig op de hoogte van de getroffen maatregelen en van de redenen die hiertoe hebben geleid. Tevens dient zij de secretaris-generaal mededeling te doen van het tijdstip waarop deze maatregelen buiten werking zijn gesteld en de door haar aanvaarde bepalingen van het Handvest wederom volledig van toepassing zijn.
3. De secretaris-generaal stelt de overige Overeenkomstsluitende Partijen alsmede de Directeur-generaal van het Internationale Arbeidsbureau, op de hoogte van alle overeenkomstig lid 2 van dit artikel ontvangen mededelingen.

Art. 31.–Beperkingen

1. Wanneer de in Deel I genoemde rechten en beginselen en de in Deel II geregelde onbelemmerde uitoefening en toepassing hiervan zijn verwezenlijkt, kunnen zij buiten de in Deel I en Deel II vermelde gevallen generlei beperkingen ondergaan, met uitzondering van die welke bij de wet zijn voorgeschreven en in een democratische samenleving noodzakelijk zijn voor de bescherming van de rechten en de vrijheden van anderen en voor de bescherming van de openbare orde, de nationale veiligheid, de volksgezondheid of de goede zeden.
2. De krachtens het onderhavige Handvest geoorloofde beperkingen op de daarin vermelde rechten en verplichtingen kunnen uitsluitend worden toegepast voor het doel waarvoor zij zijn bestemd.

Art. 32.–Verhouding van het Handvest tot het nationale recht of tot Internationale overeenkomsten

De bepalingen van het onderhavige Handvest laten de bepalingen van nationaal recht en van alle reeds van kracht zijnde of nog van kracht wordende bilaterale of multilaterale verdragen of overeenkomsten welke gunstiger zijn voor de beschermde personen, onverlet.

Art. 33.–Toepassing door middel van collectieve overeenkomsten

1. In de lidstaten waar de bepalingen van de leden 1, 2, 3, 4 en 5 van artikel 2, de leden 4, 6 en 7 van artikel 7, en de leden 1, 2, 3 en 4 van artikel 10 van Deel II van het onderhavige Handvest gewoonlijk behoren tot het terrein van overeenkomsten tussen werkgevers of organisaties van werkgevers en organisaties van werknemers, of gewoonlijk anders dan krachtens de wet worden toegepast, kunnen de Overeenkomstsluitende Partijen dienovereenkomstige verplichtingen aangaan, welke verplichtingen zullen worden geacht te zijn nagekomen, zodra deze bepalingen door zodanige overeenkomsten of andere middelen worden toegepast op de overgrote meerderheid der betrokken werknemers.
2. In de lidstaten waar deze bepalingen gewoonlijk tot het terrein van de wetgeving behoren, kunnen de Overeenkomstsluitende Partijen dienovereenkomstige verplichtingen aangaan, welke verplichtingen zullen worden geacht te zijn nagekomen, zodra deze bepalingen krachtens de wet worden toegepast op de overgrote meerderheid der betrokken werknemers.

Art. 34.–Territoriale toepassing

1. Dit Handvest is van toepassing op het grondgebied van het moederland van elk der Overeenkomstsluitende Partijen. Elke ondertekenende regering kan op het tijdstip van ondertekening, dan wel op het tijdstip van de nederlegging van haar akte van bekrachtiging of goedkeuring, het grondgebied dat voor de toepassing van dit Handvest als haar moederland dient te worden beschouwd, nader omschrijven in een aan de secretaris-generaal van de Raad van Europa te richten verklaring.
2. Elke Overeenkomstsluitende Partij kan op het tijdstip van bekrachtiging of goedkeuring van dit Handvest, of op elk ander daaropvolgend tijdstip, in een aan de secretaris-generaal van de Raad van Europa te richten kennisgeving verklaren dat het Handvest, geheel of gedeeltelijk, van toepassing zal zijn op één of meer in bedoelde verklaring aangegeven grondgebieden buiten het moederland gelegen, waarvan zij de internationale betrekkingen behartigt en waarvoor zij de internationale verantwoordelijkheid aanvaardt. Zij dient in deze verklaring aan te geven welke van de in Deel II van het Handvest vervatte artikelen of leden in elk der in de verklaring aangegeven gebieden van kracht zullen zijn.

---

¹²⁷ Inwerkingtreding : onbepaald

3. Dit Handvest is op het grondgebied of de grondgebieden als vermeld in de in het vorige lid bedoelde verklaring van toepassing vanaf de dertigste dag na de datum waarop de secretaris-generaal officieel van deze verklaring heeft kennis genomen.

4. Elke Overeenkomstsluitende Partij kan te allen tijde in een aan de secretaris-generaal van de Raad van Europa te richten kennisgeving verklaren dat zij ten aanzien van één of meer grondgebieden waarop dit Handvest krachtens lid 2 van dit artikel van toepassing is, nader te noemen artikelen of genummerde leden van kracht verklaart, welke zij nog niet ten aanzien van zodanig gebied of zodanige gebieden als bindend had aanvaard. Deze later aanvaarde verplichtingen worden geacht een integrerend deel te vormen van de oorspronkelijke verklaring ten aanzien van het betrokken grondgebied en hebben hetzelfde rechtsgevolg vanaf de dertigste dag na de datum van de officiële kennisgeving.

5. De secretaris-generaal stelt de overige ondertekenende regeringen en de Directeur-generaal van het Internationale Arbeidsbureau in kennis van elke door hem uit hoofde van dit artikel ontvangen kennisgeving.

Art. 35.–Ondertekening, bekrachtiging, inwerkingtreding

1. Elk lid van de Raad van Europa kan dit Handvest ondertekenen. Het moet worden bekrachtigd of goedgekeurd. De akten van bekrachtiging of goedkeuring worden nedergelegd bij de secretaris-generaal.

2. Dit Handvest treedt in werking op de dertigste dag na de nederlegging van de vijfde akte van bekrachtiging of goedkeuring.

3. Ten aanzien van elke ondertekenende regering die het Handvest nadien bekrachtigt, treedt het in werking op de dertigste dag na de nederlegging van haar akte van bekrachtiging of goedkeuring.

4. De secretaris-generaal stelt alle leden van de Raad van Europa en de Directeur-generaal van het Internationale Arbeidsbureau in kennis van de inwerkingtreding van dit Handvest, van de namen der Overeenkomstsluitende Partijen die het Handvest hebben bekrachtigd of goedgekeurd, alsmede van elke op een later tijdstip verrichte nederlegging van een akte van bekrachtiging of goedkeuring.

Art. 36.–Wijzigingen

Elk lid van de Raad van Europa kan wijzigingen op dit Handvest voorstellen door deze mede te delen aan de secretaris-generaal. De secretaris-generaal brengt de aldus voorgestelde wijzigingen ter kennis van de overige leden van de Raad van Europa, waarna deze voorstellen door het Comité van Ministers worden onderzocht en voor advies aan de Raadgevende Vergadering worden voorgelegd. Elke door het Comité van Ministers goedgekeurde wijziging wordt van kracht op de dertigste dag nadat alle Overeenkomstsluitende Partijen de secretaris-generaal hun instemming daarmee hebben betuigd. De secretaris-generaal stelt alle lidstaten van de Raad van Europa en de Directeur-generaal van het Internationale Arbeidsbureau in kennis van de inwerkingtreding van deze wijzigingen.

Art. 37.–Opzegging

1. Een Overeenkomstsluitende Partij kan dit Handvest slechts opzeggen na verloop van een periode van vijf jaar na de datum waarop het Handvest ten aanzien van de betrokken Partij in werking is getreden, of binnen elke periode van twee jaar daaropvolgend; in elk van deze gevallen dient de opzegging met inachtneming van een termijn van zes maanden ter kennis te worden gebracht van de secretaris-generaal van de Raad van Europa, die de overige Overeenkomstsluitende Partijen en de Directeur-generaal van het Internationale Arbeidsbureau hiervan mededeling doet. Een opzegging heeft geen gevolgen ten opzichte van de overige Overeenkomstsluitende Partijen, mits hun aantal nooit minder dan vijf bedraagt.

2. Elke Overeenkomstsluitende Partij kan overeenkomstig de bepalingen van het voorgaande lid elk door haar aanvaard artikel of lid van Deel II van het Handvest opzeggen, mits het aantal artikelen dat voor deze Overeenkomstsluitende Partij bindend is, nooit minder dan 10 en het aantal leden nooit minder dan 45 bedraagt, en mits dit aantal artikelen of leden steeds de artikelen omvat die door de Overeenkomstsluitende Partij zijn gekozen uit de in artikel 20, lid 1, sub b) genoemde artikelen.

3. Elke Overeenkomstsluitende Partij kan dit Handvest of elk der artikelen of leden van Deel II van het Handvest overeenkomstig de bepalingen van lid 1 van dit artikel opzeggen ten aanzien van elk grondgebied waarop dit Handvest van toepassing is krachtens een overeenkomstig artikel 34, lid 2, afgelegde verklaring

Europees Sportcharter (1992)

Aangenomen door de Raad van Europa op 24 september 1992, aangepast op 16 mei 2001

Article 1 – Aim of the Charter

Governments, with a view to the promotion of sport as an important factor in human development, shall take the steps necessary to apply the provisions of this Charter in accordance with the principles set out in the Code of Sports Ethics in order:

- i. to enable every individual to participate in sport and notably:
  - a. to ensure that all young people should have the opportunity to receive physical education instruction and the opportunity to acquire basic sports skills,
  - b. to ensure that everyone should have the opportunity to take part in sport and physical recreation in a safe and healthy environment,
- and, in co-operation with the appropriate sports organisations,
- c. to ensure that everyone with the interest and ability should have the opportunity to improve their standard of performance in sport and reach levels of personal achievement and/or publicly recognised levels of excellence,
- ii. to protect and develop the moral and ethical bases of sport and the human dignity and safety of those involved in sport, by safeguarding sport, sportsmen and women from exploitation for political, commercial and financial gain and from practices that are abusive or debasing including the abuse of drugs and the sexual harassment and abuse, particularly of children, young people and women.

Article 2 – Definition and Scope of the Charter

1. For the purpose of this Charter:
  - a. "Sport" means all forms of physical activity which, through casual or organised participation, aim at expressing or improving physical fitness and mental well-being, forming social relationships or obtaining results in competition at all levels.
  - b. This Charter complements the ethical principles and policy guidelines set out in:
    - i. the European Convention on Spectator Violence and Misbehaviour at Sports Events and in Particular at Football Matches,
    - ii. the Anti-Doping Convention.

Article 3 – The Sports Movement

1. The role of the public authorities is primarily complementary to the action of the sports movement. Therefore, close co-operation with non-governmental sports organisations is essential in order to ensure the fulfilment of the aims of this Charter, including where necessary the establishment of machinery for the development and co-ordination of sport.
2. The development of the voluntary ethos and movement in sport shall be encouraged, particularly through support for the work of voluntary sports organisations.
3. Voluntary sports organisations have the right to establish autonomous decision-making processes within the law. Both governments and sports organisations shall recognise the need for a mutual respect of their decisions.
4. The implementation of some of the provisions of this Charter may be entrusted to governmental or non-governmental sports authorities or sports organisations.
5. Sports organisations should be encouraged to establish mutually beneficial arrangements with each other and with potential partners, such as the commercial sector, the media, etc, while ensuring that exploitation of sport or sportspeople is avoided.

Article 4 – Facilities and Activities

1. No discrimination on the grounds of sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status, shall be permitted in the access to sports facilities or to sports activities.
2. Measures shall be taken to ensure that all citizens have opportunities to take part in sport and, where necessary, additional measures shall be taken aimed at enabling both young gifted people, as well as disadvantaged or disabled individuals or groups to be able to exercise such opportunities effectively.
3. Since the scale of participation in sport is dependent in part on the extent, the variety and the accessibility of facilities, their overall planning shall be accepted as a matter for public authorities. The range of facilities to be provided shall take account of public, private, commercial and other facilities which are available. Those responsible shall take account of national, regional and local requirements, and incorporate measures designed to ensure good management and their safe and full use.

4. Appropriate steps should be taken by the owners of sports facilities to enable disadvantaged persons including those with physical or mental disabilities to have access to such facilities.

Article 5 – Building the Foundation

Appropriate steps shall be taken to develop physical fitness and the acquisition of basic sports skills and to encourage the practice of sport by young people, notably:

- i. by ensuring that programmes of and, facilities for sport, recreation and physical education are made available to all pupils and that appropriate time is set aside for this;
- ii. by ensuring the training of qualified teachers in this area at all schools;
- iii. by ensuring that appropriate opportunities exist for continuing the practice of sport after compulsory education;
- iv. by encouraging the development of appropriate links between schools or other educational establishments, school sports clubs and local sports clubs;
- v. by facilitating and developing the use of sports facilities by schools and by the local community;
- vi. by encouraging a climate of opinion in which parents, teachers, coaches and leaders stimulate young people to take regular physical exercise;
- vii. by providing education in sports ethics for pupils from primary school onwards.

Article 6 – Developing Participation

1. The practice of sport, whether it be for the purpose of leisure and recreation, of health promotion, or of improving performance, shall be promoted for all parts of the population through the provision of appropriate facilities and programmes of all kinds and of qualified instructors, leaders or "animateurs".

2. Encouraging the provision of opportunities to participate in sport at work places shall be regarded as an integral part of a balanced sports policy.

Article 7 – Improving Performance

The practice of sport at higher levels shall be supported and encouraged in appropriate and specific ways, in co-operation with the relevant sports organisations. The support will cover such areas as talent identification and counselling; the provision of suitable facilities; developing care and support with sports medicine and sports science; encouraging scientific coaching and coach education and other leadership functions; helping clubs to provide appropriate structures and competitive outlets.

Article 8 – Supporting Top level and Professional Sport

1. Methods of providing appropriate direct or indirect support for sportsmen and women who reveal exceptional sporting qualities shall be devised in co-operation with sports organisations, in order to give them opportunities to develop fully their sporting and human capacities, in the full respect of their individual personality and physical and moral integrity. Such support will include aspects related to the identification of talent, to balanced education while in training institutes, and to a smooth integration into society through development of career prospects during and after sporting excellence.

2. The organisation and management of professionally organised sport shall be promoted through appropriate competent bodies. Practitioners engaging professionally in sport should be provided with appropriate social status and protection and with ethical safeguards against all forms of exploitation.

Article 9 – Human Resources

1. The development of training courses by appropriate bodies, leading to diplomas and qualifications to cover all aspects of sports promotion shall be encouraged. Such courses should be appropriate to the needs of participants in different kinds and levels of sport and recreation and designed for both those working voluntarily or professionally (leaders, coaches, managers, officials, doctors, architects, engineers, etc).

2. Those involved in the leadership or supervision of sports activities should have appropriate qualifications paying particular attention to the protection of the safety and health of the people in their charge.

Article 10 – Sport and Sustainable Development

Ensuring and improving people's physical, social and mental well-being from one generation to the next requires that sporting activities including those in urban, open country and water areas be adjusted to the planet's limited resources and be carried out in accordance with the principles of sustainable development and balanced management of the environment. These include:

- taking account of nature and environmental values in the physical planning and building of sport facilities;
- supporting and stimulating sports organisations in their efforts to conserve nature and the environment;
- increasing people's knowledge and awareness of the relations between sport and sustainable development and their understanding of nature.

Article 11 – Information and Research

Suitable structures and means for the collection and dissemination of pertinent information on sport at local, national and international levels shall be developed. Scientific research into all aspects of sport shall be promoted. Arrangements shall be made for diffusing and exchanging such information and the results of such research at the most appropriate level, locally, regionally, nationally or internationally.

Article 12 - Finance

Appropriate support and resources from public funds (i.e. at central, regional and local levels) shall be made available for the fulfilment of the aims and purposes of this Charter. Mixed public and private financial support for sport should be encouraged, including the generation by the sports sector itself of resources necessary for its further development.

Article 13 - Domestic and International Co-operation

1. Appropriate structures for the proper co-ordination of the development and promotion of sport, both between the various public administrations and agencies concerned by sports questions, and between the public and voluntary sectors, shall be developed when they do not already exist at central, regional and local levels in order to achieve the aims of this Charter. Such co-ordination will take account of other areas of policy making and planning such as education, health, social service, town and country planning, environment, the arts and other leisure services, and ensure that sport is an integral part of socio-cultural development.

2. Co-operation at European and international level is also necessary for the fulfilment of the aims of this Charter.

Europese Code voor Ethisch Sporten (2010)

Aangenomen door de Raad van Europa op 16 juni 2010

“Fair play – the winning way”

Objectives

1. The Code of Sports Ethics has solid historical and philosophical foundations. It has two underlying principles: fairness and sport as an arena for individual self-fulfilment. Fairness refers to practising a sport while faithfully respecting the rules of competition, and to providing everyone with an equal chance of taking part in sport. Sport should be practised according to fair play, be free of discrimination and be an activity for all. Moreover, sport should be an arena for self-fulfilment in which everyone is given the opportunity for self-development and self-control according to their potential and interests. In this way, sport can become an important ethical and cultural factor in society.
2. Proceeding from the principle that the ethical considerations that underpin fair play are not an optional element but an essential component to all sporting activities, the purpose of the Code of Sports Ethics is to provide resolute backing for the rules and for the highest values of sport and to respond to the new challenges raised with regard to sports ethics which apply to all levels of proficiency and commitment in sports activities, including recreational as well as competitive sports. In this spirit, sports ethics must fully espouse the equal participation of women, girls, men and boys in all individual and/or team sports without gender-based discrimination.
3. In a context where sport – characterised by fair play, sportsmanship and voluntary involvement – is subject to the pressures of modern society, the Code of Sports Ethics sets out to:
  - a. identify and promote educational and preventive measures intended to reinforce best practice. One of the main issues is therefore the promotion of fair play among children and young people;
  - b. bring ethical principles to the organisation and practice of sport which will allow the challenges facing sports ethics to be analysed and met.
4. In so doing, the code promotes the dissemination of examples of good practice for promoting diversity through sport and combating discrimination of all kinds in sport. It promotes the right of children and young people to participate and enjoy their involvement in sport, while also emphasising the responsibilities of institutions and adults to promote sports ethics and fair play and to ensure that these rights are respected.

Definition of sports ethics

5. Sports ethics is a positive concept that guides human action. Sport is a social and cultural activity which, practised fairly, enriches society and friendship between nations. Sport is also recognised as an activity which, if played fairly, offers the individual the opportunity for self-knowledge, self-expression and fulfilment, personal achievement, skill acquisition and demonstration of ability, social interaction, enjoyment, good health and well-being. Sport promotes involvement and responsibility in society and the environment with its wide range of clubs and leaders working voluntarily. In addition, responsible involvement in some activities can help to promote sensitivity to the environment.
6. Fair play is defined as much more than playing within the rules. It incorporates the concepts of friendship, respect for others and sportsmanship. Sports ethics is defined as a way of thinking, not just a way of behaving. It incorporates issues concerned with the elimination of cheating, the use of unfair strategies whilst respecting the rules, doping, misuse of nutritional supplements, violence (both physical and verbal), sexual harassment and abuse of children, young people and women, trafficking in young sportspeople, discrimination, exploitation, unequal opportunities, excessive commercialisation and corruption.

Responsibility for sports ethics

7. Participation by children and young people in sport takes place within a wider social environment. Society and the individual will not benefit fully from the potential advantages of sport unless sports ethics cease to be a secondary concept and become a major objective. Sports ethics must be given the highest priority by all those who, directly or indirectly, influence and promote sporting experiences for children and young people. These include:
  - 7.1. governments, at all levels, including agencies working with governments. Those involved in formal education have a particular responsibility;

7.2. sports and sports-related organisations, including sports federations and governing bodies, physical education associations, coaching agencies and institutes, medical and pharmacological professions and the media. These organisations are invited to continue working on possible measures for enhancing complementary co-operation between the public authorities and the sports movement, particularly in fighting corruption. The commercial sector, including sports goods manufacturers, retailers and marketing agencies, also has a responsibility to contribute to the promotion of sports ethics and fair play;

7.3. individuals, including parents, teachers, coaches, referees, officials, sports leaders, administrators, journalists, doctors and pharmacists, top-level athletes who serve as role models, and persons who work on a voluntary or professional basis. As spectators, individuals may also have responsibilities complementary to those of active sportspeople, such as promoting and disseminating best practices.

8. Each of these institutions and individuals has a responsibility and a role to play. This Code of Sports Ethics is addressed to them. It will only be effective if all involved in sport are prepared to take on the responsibilities identified in the code.

Governments

9. Governments have the following responsibilities:

- 9.1. to encourage the adoption of high ethical standards in all areas of society where sport is present, to improve controls with regard to integrity and ethics in funding of amateur and leisure sport;
- 9.2. to stimulate and support those organisations and individuals who have demonstrated ethical principles in their sports-related activities;
- 9.3. to co-operate in promoting and monitoring the implementation of the Code of Sports Ethics;
- 9.4. to encourage physical education and sports teachers and instructors to give the promotion of sports ethics a central place in school curricula and refer to the positive contribution of sport to humankind and society;
- 9.5. to commit to preserving the integrity of sport, under threat especially from match fixing, trafficking in young sportspeople and illegal betting;
- 9.6. to support as far as possible all initiatives aimed at promoting sports ethics, particularly among young people, and encouraging institutions to make sports ethics a central priority;
- 9.7. to continue, in co-operation with the sports movement, the Monitoring Group of the Anti-Doping Convention (ETS No. 135) and the Standing Committee of the European Convention on Spectator Violence and Misbehaviour at Sports Events and in particular at Football Matches (ETS No. 120), the promotion and monitoring of Recommendation Rec(2001)6 on the prevention of racism, xenophobia and racial intolerance in sport;
- 9.8. to encourage research both nationally and internationally in order to improve our understanding of the complex issues surrounding young people's involvement in sport, and to identify the extent of poor behaviour and the opportunities for promoting sports ethics;
- 9.9. to stress the importance of the complementary relationship between physical and psychological health;
- 9.10. to share knowledge with regard to emotional health and provide training in handling the emotions associated with participation in sport;
- 9.11. to combat the use of genetic engineering for purposes contrary to sports ethics.

Sport and sports-related organisations

10. Sports and sports-related organisations have the following responsibilities:

Concerning the framework and context of sports ethics:

- 10.1. to publish clear guidelines on what is considered to be ethical or unethical behaviour and ensure that, at all levels of participation and involvement, consistent and appropriate incentives and/or sanctions are applied;
- 10.2. to ensure that all decisions are made in accordance with a code of ethics for their sport which reflects the Code of Sports Ethics;
- 10.3. to raise awareness of the concept of sports ethics within their sphere of influence by means of campaigns, awards, educational material and training opportunities. Such initiatives should be closely monitored and their impact evaluated;
- 10.4. to develop training provision in the fields of emotional and relational intelligence, which contributes both to personal development and to the quality of interpersonal relations;
- 10.5. to establish systems which reward sports ethics and personal levels of achievement in addition to competitive success;
- 10.6. to consider and formulate rules governing the right to participate in competitions and the organisation of categories in competitions in the light of the principles of sports ethics;
- 10.7. to assist and support the media in highlighting the contribution made by sports ethics to education and society;

Concerning work with young people:

10.8. to ensure that the structure of competition acknowledges the special requirements of growing children and young people and provides the opportunity for graded levels of involvement from recreation to high-level competition;

10.9. to encourage modification of the rules to meet the special needs of young people and put the emphasis not only on success in competition but also on sports ethics;

10.10. to ensure that safeguards are in place within the context of an overall framework of support and protection for children, young people and women, both to protect them from sexual harassment and abuse and to prevent the exploitation of children, particularly those who demonstrate precocious ability;

10.11. to ensure that all those within or associated with a sports organisation who have responsibility for children and young people are qualified at an appropriate level to guide, train and educate them, and in particular that they understand the physiological and psychological changes associated with the child's process of development and that they are familiar with and take into account the emotional and relational functioning of human beings.

Individuals

11. Individuals have the following responsibilities:

Concerning personal behaviour:

11.1. to behave in a way which sets a good example and presents a positive role model for children and young people; to refrain in all circumstances from rewarding unfair play, demonstrating it personally or condoning it in others; and to take appropriate sanctions against such behaviour;

11.2. to ensure that their own level of training and qualification is appropriate to the needs of the child at the different stages of sporting commitment;

Concerning work with young people:

11.3. to make the health, safety and welfare of the child or young sportsperson the first priority and ensure that such considerations come before all else (reputation of the school, club, coach or parent);

11.4. to extend the initiatives taken by the international federations and organisations in order, if possible, to promote quality standards in respect of the activity of sports agents;

11.5. to provide a sporting experience for children that encourages a lifelong commitment to healthy physical activity;

11.6. to avoid treating children as small adults, but be aware of the physical and psychological changes which accompany their development and how these affect sporting performance;

11.7. to avoid placing expectations on children which they are unable to meet;

11.8. to make the participant's pleasure and enjoyment the priority and never exert undue pressure on the child which impinges on their right to freely choose to participate;

11.9. to take the same level of interest in all young people regardless of their talent and emphasise and reward personal levels of achievement and skill acquisition in addition to competitive success;

11.10. to be attentive and responsive to children's needs, so that each child feels appreciated as an individual, irrespective of his or her sporting prowess;

11.11. to encourage young children:

- to devise their own games with their own rules, to take on the roles of coach, teacher, official or referee in addition to that of participant;

- to devise their own incentives and sanctions for fair or unfair play; and

- to take personal responsibility for their actions;

11.12. to provide young people and their families with as much information as possible to ensure awareness of the potential risks and attractiveness of reaching high levels of performance.

Conclusion

12. To succeed in promoting and developing sport and involvement in sport, respect and education are crucial to the concept of sports ethics.

Uittreksel Wet betreffende de arbeidsovereenkomsten (1978)

*Aangenomen op 3 juli 1978, laatst gewijzigd door Wet 14 december 2018
Belgische Staatsblad 22 augustus 1978, 21 december 2018*

TITEL VII. DE OVEREENKOMST VOOR TEWERKSTELLING VAN STUDENTEN

Art. 120.—Deze titel regelt [...] van studenten die tegen loon arbeid verrichten onder het gezag van een werkgever.

Art. 121.—Niettegenstaande elke uitdrukkelijke bepaling, wordt de overeenkomst die tussen een werkgever en een student is gesloten, welke benaming daaraan ook is gegeven, vermoed een arbeidsovereenkomst te zijn, tenzij het tegendeel wordt bewezen. Naargelang van het geval betreft het een arbeidsovereenkomst voor werklieden, arbeidsovereenkomst voor bedienden, een arbeidsovereenkomst voor handelsvertegenwoordigers of een arbeidsovereenkomst voor dienstboden, zoals die door deze wet zijn geregeld.

Art. 122.—De Koning kan, op voorstel van de bevoegde paritaire comités en na advies van de Nationale Arbeidsraad of, bij ontstentenis van voorstellen van paritaire comités, op voorstel van de Nationale Arbeidsraad, sommige categorieën studenten, hetzij zonder meer, hetzij mits bepaalde regelen uit het toepassingsgebied van deze wet sluiten.

Art. 123.—De overeenkomst voor een tewerkstelling van studenten welke onder de toepassing van deze titel valt, moet voor ieder student afzonderlijk schriftelijk worden vastgesteld uiterlijk op het tijdstip waarop hij in dienst treedt.

Art. 124.—Het in artikel 123 bedoelde geschrift moet vermelden :

- 1° de identiteit, de geboortedatum, de woonplaats en eventueel de verblijfplaats van de partijen;
- 2° de datum van het begin en het einde van de uitvoering van de overeenkomst;
- 3° de plaats van de uitvoering van de overeenkomst;
- 4° een beknopte beschrijving van de uit te oefenen functie of functies;
- 5° de arbeidsduur per dag en per week;
- 6° de toepasselijkheid van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers;
- 7° het overeengekomen loon, en ingeval dit niet vooraf kan vastgesteld worden, de wijze en de basis van berekening van het loon;
- 8° het tijdstip waarop het loon wordt uitbetaald;
- 9° [...]
- 10° de plaats van huisvesting wanneer de werkgever er zich toe verbonden heeft de student te huisvesten;
- 11° het bevoegde paritair comité.
- 12° de aandrang en het einde van de gewone arbeidsdag, het tijdstip en de duur van de rusttijden, de dagen van regelmatige onderbreking van de arbeid;
- 13° de plaats waar en de manier waarop de persoon te bereiken is, die overeenkomstig het Algemeen Reglement voor de Arbeidsbescherming is aangewezen om de eerste hulp te verlenen;
- 14° de plaats waar de bij hetzelfde reglement vereiste verbandkist zich bevindt;
- 15° in voorkomend geval, de namen en contactmogelijkheden van de werknemersvertegenwoordigers in de ondernemingsraad;
- 16° in voorkomend geval, de namen en de contactmogelijkheden van de werknemersvertegenwoordigers in het comité voor preventie en bescherming op het werk;
- 17° in voorkomend geval, de namen en contactmogelijkheden van de leden van de vakbondsafvaardiging;
- 18° het adres en het telefoonnummer van de bedrijfs- of interbedrijfsgeneeskundige dienst;
- 19° het adres en het telefoonnummer van de Inspectie van de sociale wetten van het district waarin de student wordt tewerkgesteld.

Wanneer de in de nummers 12° tot 19° bedoelde vermeldingen voorkomen in het arbeidsreglement, volstaat het in het in artikel 123 bedoelde geschrift uitdrukkelijk daarnaar te verwijzen.

Art. 125.—Een afschrift van de in artikel 123 bedoelde overeenkomst wordt binnen zeven dagen, volgend op het begin van de uitvoering van de overeenkomst, door de werkgever meegedeeld aan de door de Koning aangewezen ambtenaar, samen met het afschrift van het bewijsschrift van ontvangst door de student van het arbeidsreglement bedoeld in artikel 15 van de wet van 8 april 1965 tot instelling van de arbeidsreglementen. Na advies van het bevoegde paritair comité kan de Koning bijzondere modaliteiten vaststellen voor de mededeling van het afschrift van de overeenkomst.

De werkgever die de gegevens zoals door de Koning bepaald krachtens artikel 38 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels,

heeft medegedeeld aan de instelling, die belast is met de inning van de sociale zekerheidsbijdragen, overeenkomstig de door de Koning bepaalde nadere regelen, is vrijgesteld van de verplichting tot het meedelen aan de overeenkomstig het eerste lid door de Koning aangewezen ambtenaar van de afschriften bedoeld in hetzelfde lid.

Art. 126.—Wanneer er geen geschrift is overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 123 en 124, of geen mededeling van de gegevens zoals door de Koning bepaald krachtens artikel 38 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels, aan de instelling, die belast is met de inning van de sociale zekerheidsbijdragen, overeenkomstig de door de Koning bepaalde nadere regelen, dan kunnen de overeenkomsten voor een tewerkstelling welke bij deze wet is bedoeld, door de studenten te allen tijde worden beëindigd zonder naleving van een opzeggingstermijn en zonder vergoeding. Wanneer er geen geschrift is overeenkomstig de bepalingen van artikel 123, of wanneer in het opgestelde geschrift de vermeldingen ontbreken inzake de datum van het begin en van het einde van de uitvoering van de overeenkomst, het werkrooster of inzake de verwijzing naar het toepasselijke werkrooster in het arbeidsreglement, dan gelden voor de werkgever inzake deze overeenkomst dezelfde voorwaarden als voor de arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd.

Het vorige lid is niet van toepassing wanneer de werkgever kan bewijzen dat het ontbreken van de vermelding van het werkrooster of van de verwijzing naar het toepasselijk werkrooster in het arbeidsreglement de student geen enkele schade berokkent.

Art. 127.—De eerste drie arbeidsdagen worden als proeftijd beschouwd. Tot bij het verstrijken van die tijdsduur mag ieder van de partijen de overeenkomst beëindigen, zonder opzegging noch vergoeding.

Art. 128.—De werkgever moet aan de inwonende student die arbeidsongeschikt is, een behoorlijke huisvesting en passende verzorging verstrekken, zolang zulks nodig is.

De kosten van dokter, chirurg, apotheker en ziekenhuisverpleging komen niet ten laste van de werkgever, onverminderd de bepalingen van de wetgeving op de arbeidsongevallen.

Indien de student hierom vraagt, is de werkgever gehouden bij ziekte of ongeval van de student de door deze aangewezen persoon daarvan in kennis te stellen; indien de student een niet-ontvoogde minderjarige is, moet de werkgever de persoon verwittigen die de student gewoonlijk onder zijn hoede heeft.

Art. 129.—In geval van arbeidsongeschiktheid ten gevolge van ziekte of ongeval kan de werkgever een einde maken aan de overeenkomst indien de ongeschiktheid langer duurt dan zeven dagen, mits betaling van een vergoeding gelijk aan het loon overeenkomend hetzij met de duur van de opzeggingstermijn, hetzij met het nog te lopen gedeelte van die termijn.

Art. 130.—Ieder van de partijen heeft het recht de overeenkomst te beëindigen door opzegging aan de andere partij. Wanneer de duur van de verbintenis één maand niet overschrijdt, bedraagt de opzeggingstermijn welke door de werkgever moet in acht genomen worden drie dagen en diegene die moet in acht genomen worden door de student één dag. Deze termijnen zijn respectievelijk zeven en drie dagen wanneer de duur van de verbintenis één maand overschrijdt.

De bepalingen van de artikelen 37, 37/1 en 37/4, eerste en tweede lid, gelden voor de bij het tweede lid bedoelde opzeggingstermijnen.

Art. 130bis.—De Koning bepaalt de voorwaarden en de modaliteiten waaronder minderjarigen van vijftien jaar en meer en die niet meer onderworpen zijn aan de voltijdse leerplicht, overeenkomsten voor de tewerkstelling van studenten kunnen sluiten.

Art. 130ter.—De studenten beoogd in deze titel behouden ten aanzien van de verschillende regelingen inzake sociale zekerheid, hun hoedanigheid van personen ten laste.

K.B. waarbij sommige categorieën studenten uit het toepassingsgebied van Titel VI van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten worden gesloten (1995)

*Aangenomen op 14 juli 1995, laatst gewijzigd door KB 10 juli 2017
Belgisch Staatsblad 8 augustus 1995, 19 juli 2017*

Art. 1.–Worden uit het toepassingsgebied van Titel VII van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten gesloten :

1° de studenten die minstens sedert twaalf maanden werken;

De Koning kan, op voorstel van de bevoegde paritaire comités en na advies van de Nationale Arbeidsraad of, bij ontstentenis van voorstellen van paritaire comités, op voorstel van de Nationale Arbeidsraad, het eerste lid, 1°, opheffen, wijzigen of vervangen.

2° de studenten die zijn ingeschreven in een avondschool of die onderwijs met beperkt leerplan volgen.

De studenten die enkel deeltijds onderwijs of een deeltijdse vorming volgen, blijven evenwel aan de bepalingen van Titel VII van de wet van 3 juli 1978 onderworpen gedurende de perioden van de schoolvakanties.

Blijven eveneens aan de bepalingen van Titel VII van de wet van 3 juli 1978 onderworpen, enkel wanneer zij geen onderwijs of opleiding moeten volgen of niet aanwezig moeten zijn op de werkplek, en uitsluitend voor prestaties bij een andere werkgever dan diegene waarbij zij hun praktische opleiding volgen op de werkplek, de studenten die aan de volgende cumulatieve voorwaarden voldoen:

- een systeem van alternerend leren en werken volgen dat bestaat uit, enerzijds, een theoretische vorming in een onderwijsinstelling of opleidingscentrum ingericht, gesubsidieerd of erkend door de bevoegde overheid en, anderzijds, een praktische opleiding op de werkplek;

- niet genieten van een werkloosheidsuitkering, noch van een inschakelingsuitkering.;

3° de studenten die bij wijze van stage onbezoldigde arbeid verrichten die deel uitmaakt van hun studieprogramma.

Art. 2.–Het koninklijk besluit van 19 juni 1985 tot vaststelling van de voorwaarden waaronder minderjarigen van vijftien jaar en meer overeenkomsten kunnen sluiten voor tewerkstelling van studenten wordt opgeheven.

Art. 3.–Het koninklijk besluit van 27 april 1990 waarbij sommige categorieën studenten uit het toepassingsgebied van Titel VI van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten worden gesloten wordt opgeheven.

Art. 4.–Dit besluit heeft uitwerking met ingang van 1 juli 1995.

Art. 5.–Onze Minister van Tewerkstelling en Arbeid is belast met de uitvoering van dit besluit.

Gegeven te Brussel, 14 juli 1995

Uittreksels Arbeidswet (1971)

*Aangenomen op 16 maart 1971, laatst gewijzigd door Wet 19 december 2018
Belgisch Staatsblad 30 maart 1971, 1 februari 2019*

Art. 2.—Voor de toepassing van deze wet wordt verstaan onder “jeugdige werknemers”: minderjarige werknemers die 15 jaar of ouder zijn en die niet meer onderworpen zijn aan de voltijdse leerplicht.

De Koning kan nochtans de bepalingen van deze wet die de jeugdige werknemers betreffen, zo nodig onder door Hem te stellen voorwaarden, toepasselijk maken op de werknemers tussen 18 en 21 jaar.

Art. 5.—De nietigheid van de dienstbetrekking kan niet worden ingeroepen:

1° tegen jeugdige werknemers;

2° tegen andere dan jeugdige werknemers, wanneer arbeid wordt verricht:

a) ingevolge een dienstbetrekking nietig wegens inbreuk op de bepalingen die de regelen van de arbeidsverhoudingen tot voorwerp hebben;

b) in speelzalen.

HOOFDSTUK II. - Verbod om arbeid te verrichten

Afdeling I. - Kinderarbeid

Onderafdeling 1. Definities

Art. 6.—Voor de toepassing van deze wet wordt verstaan onder: “kinderen”: minderjarigen beneden 15 jaar of die nog onderworpen zijn aan de voltijdse leerplicht.

Onderafdeling 2. Verbod van kinderarbeid

Art. 7.—1. Het is verboden kinderen arbeid te doen of laten verrichten of enige werkzaamheid buiten het kader van hun opvoeding of vorming te doen of laten uitvoeren.

2. Het is in ieder geval verboden kinderen enige werkzaamheid te doen of laten uitvoeren die een nadelige invloed kan hebben op de ontwikkeling van het kind op pedagogisch, intellectueel of sociaal vlak, zijn fysieke, psychische of morele integriteit in gevaar brengt of die schadelijk is voor enig aspect van zijn welzijn.

Onderafdeling 3. Individuele afwijking

Art. 7.2.—1 Individuele afwijkingen van het verbod van het doen of laten uitvoeren van werkzaamheden door kinderen kunnen enkel worden toegestaan voor de medewerking van kinderen:

1.1. als acteur, figurant, zanger, muzikant of danser aan uitvoeringen van culturele, wetenschappelijke, opvoedkundige of artistieke aard, zoals onder andere:

a) toneel, opera, operette, ballet of circus;

b) dans-, muziek- of zangwedstrijden of enige andere podiumwedstrijd of -activiteit;

1.2. als acteur, figurant, zanger, muzikant of model aan beeld- of klankregistraties of rechtstreekse uitzendingen voor radio of televisie, al dan niet voor reclamedoelinden;

1.3. als figurant of model aan fotosessies, al dan niet voor reclamedoelinden;

1.4. als model of figurant aan modeshows en voorstellingen van collecties klederen.

2 De Koning kan, bij een in Ministerraad overlegd besluit, de opsomming van de gevallen waarin individuele afwijkingen kunnen worden toegestaan beperken of uitbreiden.]1

Art. 7.3.—1. De bij artikel 7.2 bedoelde individuele afwijkingen kunnen enkel worden toegestaan op voorwaarde dat:

1.1. de persoon die de individuele afwijking aanvraagt zich ertoe verbindt erop toe te zien dat het uitvoeren van de bij artikel 7.2 bedoelde werkzaamheid, waarvoor de afwijking aangevraagd wordt, geen nadelige invloed heeft op de ontwikkeling van het kind op pedagogisch, intellectueel en sociaal vlak, zijn fysieke, psychische en morele integriteit niet in gevaar brengt en niet schadelijk is voor enig aspect van zijn welzijn;

1.2. de vader, moeder of de voogd, voorafgaand hun schriftelijke toelating geven voor het uitvoeren van deze werkzaamheid;

1.3. de in 1.1. bedoelde aanvrager zich ertoe verbindt de bijkomende algemene voorwaarden die de Koning kan bepalen voor het uitvoeren van deze werkzaamheid, na te leven;

1.4. de in 1.1. bedoelde aanvrager zich ertoe verbindt de bijkomende bijzondere voorwaarden die in de individuele afwijking kunnen bepaald worden voor het uitvoeren van deze werkzaamheid, na te leven.

2 Deze individuele afwijkingen worden maar toegestaan voor een bepaalde tijd en voor een bepaalde werkzaamheid.

Art. 7.4.–1. Binnen de grenzen bepaald door deze afdeling stelt de Koning de voorwaarden en nadere regelen vast voor het uitvoeren van de werkzaamheden waarvoor een individuele afwijking bedoeld bij artikel 7.2 kan toegestaan worden, onder andere inzake het aanvangs- en einduur, de duur en de frequentie van deze werkzaamheden, alsmede inzake de rusttijden.

2 Voor werkzaamheden van een kind tot en met 6 jaar kunnen enkel individuele afwijkingen toegestaan worden wanneer deze werkzaamheden uitgevoerd worden tussen 8 en 19 uur.

3 Voor werkzaamheden van een kind van 7 tot en met 11 jaar kunnen enkel individuele afwijkingen toegestaan worden wanneer deze werkzaamheden uitgevoerd worden tussen 8 en 22 uur.

4 Voor werkzaamheden van een kind van 12 tot 15 jaar of dat nog onderworpen is aan de voltijdse leerplicht kunnen enkel individuele afwijkingen toegestaan worden wanneer deze werkzaamheden uitgevoerd worden tussen 8 en 23 uur.

Art. 7.5.–De Koning stelt de nadere procedureregelen vast tot het verkrijgen van de in artikel 7.2 bedoelde individuele afwijking.

Hij wijst de ambtenaren aan die deze individuele afwijkingen kunnen toestaan.

Art. 7.6.–Een individuele afwijking kan enkel toegestaan worden wanneer een schriftelijke aanvraag daartoe werd ingediend.

De aanvraag tot het bekomen van een individuele afwijking kan enkel ingediend worden door een natuurlijke persoon die in België zijn woonplaats heeft en die de verantwoordelijkheid heeft voor het organiseren van een activiteit in het kader waarvan het kind een in artikel 7.2 bedoelde werkzaamheid zal uitvoeren.

Art. 7.7.–1 Een individuele afwijking kan enkel toegestaan worden nadat de schriftelijke aanvraag aan een onderzoek werd onderworpen.

2 De individuele afwijking kan enkel schriftelijk worden toegestaan.

3 Bij het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid wordt een Adviesraad Kinderarbeid opgericht.

De Koning bepaalt de samenstelling en de werkwijze van deze Raad.

4 De Adviesraad Kinderarbeid heeft tot opdracht:

4.1. aan de Minister van Tewerkstelling en Arbeid en aan de bevoegde ambtenaren, hetzij uit eigen beweging, hetzij op hun aanvraag, advies uit te brengen of voorstellen te doen inzake de algemene vraagstukken betreffende de kinderarbeid in de vorm van verslagen die de verschillende in zijn midden uiteengezette standpunten weergeven;

4.2. op vraag van de bevoegde ambtenaar hem van advies te dienen bij het onderzoek van de aanvraag en de opvolging van de naleving van de toegestane individuele afwijking;

4.3. de documentatie in verband met kinderarbeid te verzamelen;

4.4. het onderzoek op het gebied van de kinderarbeid te coördineren, op te volgen en te evalueren;

4.5. een jaarverslag op te stellen over zijn activiteiten en over de toepassing van de wetgeving op de kinderarbeid. Dit jaarverslag moet aan de Minister van Tewerkstelling en Arbeid en aan de Nationale Arbeidsraad worden toegezonden.

De Koning kan, bij een in Ministerraad overlegd besluit, de opdrachten van deze Adviesraad uitbreiden.

5 Bij het onderzoek van de aanvraag en de opvolging van de naleving van de toegestane individuele afwijking kan de bevoegde ambtenaar zich laten bijstaan door één of meer deskundigen of door de Adviesraad Kinderarbeid.

Art. 7.8.–1 In de individuele afwijking bepaalt de bevoegde ambtenaar bijkomende bijzondere voorwaarden voor het uitvoeren van de werkzaamheden bedoeld bij artikel 7.2.

2 Deze bijkomende bijzondere voorwaarden hebben onder meer betrekking op:

2.1. het geheel van de voorwaarden in verband met het aanvangs- en het einduur, de duur en de frequentie van de werkzaamheden waarvoor een individuele afwijking kan worden toegestaan, met inbegrip van de voorbereidingen en de wacht- en rusttijden, alsmede in verband met de reistijden;

2.2. De begeleiding en de opvang van het kind tijdens deze werkzaamheden, met inbegrip van de voorbereidingen en de wacht- en rusttijden, alsmede tijdens de reistijden;

2.3. het schoolverzuim; een individuele afwijking kan enkel worden toegestaan indien een dergelijk verzuim onontbeerlijk is om de betrokken werkzaamheid te kunnen uitvoeren en nadat daaromtrent het advies van het betrokken schoolhoofd werd ingewonnen;

2.4. de verplichting om het kind een deskundigenonderzoek te laten ondergaan of een begeleiding te voorzien door een deskundige, inzonderheid wanneer de kans op het creëren van een zogenaamde kindster reëel is;

2.5. het sluiten van de nodige verzekeringen;

2.6. de maatregelen die de aanvrager moet treffen om te voorkomen dat het uitvoeren van de werkzaamheid waarvoor de individuele afwijking wordt toegestaan een nadelige invloed heeft op de ontwikkeling van het kind op pedagogisch, intellectueel en sociaal vlak, zijn fysieke, psychische en morele integriteit in gevaar brengt of schadelijk is voor enig aspect van zijn welzijn;

2.7. de vaststelling van het feit of het kind al dan niet instemt met het uitvoeren van de werkzaamheid waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn leeftijd en rijpheid.

Art. 7.9.—Het is verboden het kind een werkzaamheid bedoeld in artikel 7.2 te doen of laten uitvoeren vooraleer de aanvrager van de bevoegde ambtenaar daartoe een schriftelijke individuele afwijking heeft bekomen. De bevoegde ambtenaar moet antwoorden binnen een termijn van hoogstens één maand, te rekenen van de indiening van de geldige aanvraag.

Art. 7.10.—De schriftelijke individuele afwijking die de aanvrager ontvangen heeft van de bevoegde ambtenaar moet, op het ogenblik en de plaats waar het kind de werkzaamheid uitvoert, door de aanvrager of de persoon die hij daartoe aangewezen heeft aan de officieren van gerechtelijke politie of aan de bij artikel 49 bedoelde personen vertoond worden op hun verzoek.

Art. 7.11.—Het is verboden als tussenpersoon of bemiddelaar, al dan niet tegen vergoeding, voorstellen te doen, rechtshandelingen te stellen of reclame te maken ten einde werkzaamheden bedoeld bij artikel 7.2, waarvoor geen individuele afwijking gevraagd wordt, te bevorderen of mee helpen tot stand te brengen.

Art. 7.12.—1 Met loon wordt gelijkgesteld:

1.1. het geld of de in geld waardeerbare voordelen waarop het kind recht heeft of dat het kind ontvangt overeenkomstig de bepalingen van artikel 7.13.1 ingevolge het uitvoeren van een werkzaamheid bedoeld bij artikel 7.2 waarvoor een individuele afwijking werd toegestaan;

1.2. het geld of de in geld waardeerbare voordelen dat het kind, zijn vader, moeder of voogd ontvangt in strijd met de bepalingen van artikel 7.13.1 ingevolge het uitvoeren van een werkzaamheid bedoeld bij artikel 7.2 waarvoor een individuele afwijking werd toegestaan;

1.3. het geld of de in geld waardeerbare voordelen waarop het kind recht heeft of dat het kind, zijn vader, moeder of voogd ontvangt ingevolge het verrichten van arbeid door het kind, verboden op grond van artikel 7.1 of ingevolge het uitvoeren van een werkzaamheid door het kind waarvoor geen individuele afwijking, zoals bedoeld bij artikel 7.2 werd toegestaan.

2 Onverminderd de bepalingen van de artikelen 7.13 en 7.14 is de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers van overeenkomstige toepassing op het in 1 bedoelde loon van het kind.

Art. 7.13.—1 Het loon in geld van het kind, bedoeld bij artikel 7.12 moet door de bij artikel 7.6 bedoelde aanvrager van de individuele afwijking, gestort worden op een geïndividualiseerde spaarrekening op naam van het kind bij een financiële instelling. De intrest wordt gekapitaliseerd. Elke andere betalingswijze is nietig.

2 Dit loon moet uiterlijk uitbetaald worden op de vierde werkdag van de maand volgend op de maand waarin de werkzaamheid door het kind werd uitgevoerd.

3 Over deze geïndividualiseerde spaarrekening, zowel wat de hoofdsom als de intresten betreft, mag niet worden beschikt door een ander persoon dan de titularis.

Onverminderd het bepaalde in de wet van 30 april 1958 betreffende de handelingsbekwaamheid van de minderjarige voor sommige spaarverrichtingen, kan de Koning de gevallen, de voorwaarden en nadere regelen bepalen waaronder de vader, de moeder of de voogd geld kunnen afhalen van deze geïndividualiseerde spaarrekening, enkel in het belang van het kind.

Art. 7.14.—Buiten het loon in geld of de in geld waardeerbare voordelen bedoeld bij artikel 7.12 mogen naar aanleiding van het uitvoeren van een werkzaamheid door het kind, enkel de gebruikelijke geschenken worden gegeven, mits deze aan de leeftijd, de ontwikkeling en de vorming van het kind zijn aangepast.

Afdeling II. Verbod om bepaalde arbeid te verrichten

Art. 8.—De jeugdige werknemers mogen geen ondergrondse arbeid verrichten in mijnen, groeven en graverijen.

De Koning kan het verrichten van ondergrondse arbeid die niet in de mijnen, graverijen en groeven wordt verricht, aan jeugdige werknemers verbieden of afhankelijk maken van de inachtneming van bepaalde beschermingsmaatregelen.

Art. 9.—Jeugdige werknemers mogen geen arbeid verrichten die hun krachten te boven gaat, hun gezondheid bedreigt of hun zedelijkheid in gevaar brengt. De Koning kan bepalen welke arbeid in elk geval als zodanig moet worden aangemerkt.

Art. 10.—De Koning kan het verrichten van gevaarlijke of ongezonde arbeid aan jeugdige werknemers verbieden of afhankelijk maken van de inachtneming van bepaalde beschermingsmaatregelen.

Art. 10bis.—De personen die de leeftijdsgrens, bepaald in of in uitvoering van artikel 6 van de wet van 24 februari 1978, betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars niet bereikt hebben, mogen niet worden tewerkgesteld krachtens een arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars.

Art. 19bis.—De tijd, door een jeugdige werknemer die nog onderworpen is aan de deeltijdse leerplicht zoals bedoeld bij artikel 1, § 1, van de wet van 29 juni 1983 betreffende de leerplicht besteed aan het volgen van onderwijs met beperkt leerplan of aan een voor de vervulling van de leerplicht erkende vorming, wordt als arbeidsduur beschouwd.

Afdeling III. Arbeidstijdregeling voor jeugdige werknemers

Art. 30.—Voor de toepassing van deze afdeling wordt verstaan onder:

1° feestdagen: de feestdagen vastgesteld met toepassing van de wetgeving op de betaalde feestdagen;

2° overwerk: arbeid verricht boven het aantal arbeidsuren bepaald door of krachtens artikel 31, alsmede de arbeid die als overwerk wordt aangemerkt overeenkomstig artikel 29, § 2, ongeacht of de jeugdige werknemer al dan niet onder de toepassing van afdeling 2 valt;

3° arbeidsduur: de tijd gedurende welke de jeugdige werknemer ter beschikking is van één of meer werkgevers.

Art. 31.—De arbeidsduur voor jeugdige werknemers mag niet meer bedragen dan acht uren per dag en veertig uren per week. De Koning kan op eensluidend advies van het paritair orgaan bedoeld in artikel 47, een hogere dagelijkse en wekelijkse grens vaststellen tot een maximum van tien uren per dag en vijftig uren per week bij toepassing van artikel 26.

Art. 32.—§ 1 Buiten de zondagsrust moet aan jeugdige werknemers een bijkomende rustdag worden toegekend, onmiddellijk volgend op of voorafgaand aan de zondag.

Jeugdige werknemers mogen alleen arbeid op zondagen, bijkomende rustdagen en feestdagen en overwerk verrichten in de gevallen respectievelijk bedoeld in de artikelen 12, 3° en 4°, en 26.

De werkgever die arbeid met toepassing van deze paragraaf doet verrichten, brengt dit binnen drie dagen schriftelijk ter kennis van de door de Koning aangewezen ambtenaar.

§ 2 Bovendien kan de Koning, binnen de grenzen bepaald door of krachtens afdeling I en de wetgeving op de betaalde feestdagen, toestaan dat arbeid op zon- en feestdagen, zo nodig onder door Hem te stellen voorwaarden, wordt verricht in bepaalde bedrijfstakken, bedrijven of beroepen, voor het uitvoeren van bepaalde werken of voor bepaalde categorieën van jeugdige werknemers.

§ 3 In geen geval mogen jeugdige werknemers meer dan één zondag op twee arbeid verrichten, behalve met voorafgaande toelating van de in § 1, tweede lid, bedoelde ambtenaar.

Art. 33.—§ 1 Jeugdige werknemers die overwerk verrichten, hebben recht op inhaalrust, waarvan de duur gelijk is aan die van het verrichte overwerk. De inhaalrust wordt op de arbeidsduur aangerekend.

Behoudens afwijking toegestaan door de in artikel 32, § 1, tweede lid, bedoelde ambtenaar wordt de inhaalrust ineens genomen vóór het einde van de week welke volgt op die waarin het overwerk is verricht.

§ 2 Wanneer jeugdige werknemers op zondagen of op bijkomende rustdagen tewerkgesteld worden, mag de inhaalrust niet minder bedragen dan zesendertig opeenvolgende uren.

Jeugdige werknemers die arbeid op zondagen, bijkomende rustdagen of feestdagen verrichten, hebben recht op inhaalrust overeenkomstig het bepaalde respectievelijk in artikel 16 van deze wet wat betreft de zondagsrust en in de artikelen 11 en 12 van de wet van 4 januari 1974 betreffende de feestdagen.

Art. 34.—Jeugdige werknemers mogen niet meer dan vier en een half uur ononderbroken arbeid verrichten.

Wanneer de arbeidstijd op een dag meer dan vier en een half uur bedraagt, wordt een half uur rust gegeven. Bedraagt hij meer dan zes uur, dan duurt de rusttijd een uur, waarvan een half uur ineens moet worden genomen.

De Koning kan bijzondere regelingen ten aanzien van de voorgeschreven rust treffen, zonder de duur ervan te verminderen. Hij kan niettemin, met instemming van het bevoegde paritair comité, de rusttijd van een uur tot een half uur verminderen, wanneer zulks om technische redenen noodzakelijk is, inzonderheid wanneer ploegenarbeid wordt verricht.

Art. 34bis.—§ 1 Jeugdige werknemers mogen geen nachtarbeid verrichten.

Jeugdige werknemers ouder dan zestien jaar mogen evenwel in de bij artikel 26 bedoelde gevallen tot 23 uur worden tewerkgesteld. De werkgever die in toepassing van deze afwijking nachtarbeid doet verrichten, brengt dit binnen drie dagen schriftelijk ter kennis van de door de Koning aangewezen ambtenaar.

De Koning kan, zo nodig en onder de door Hem vast te stellen voorwaarden, toelaten dat er 's nachts wordt gewerkt in bepaalde bedrijfstakken, bedrijven of beroepen voor het uitvoeren van bepaalde werken of voor bepaalde categorieën van jeugdige werknemers.

De Koning mag deze bevoegdheid enkel uitoefenen voor de jeugdige werknemers ouder dan 16 jaar, tenzij voor een werkzaamheid bedoeld bij hoofdstuk II, afdeling I, onderafdeling 3.

§ 2 Onder nachtarbeid wordt verstaan de arbeid verricht tussen 20 en 6 uur.

Deze tijdsgrenzen worden vastgesteld op hetzij 22 en 6 uur, hetzij 23 en 7 uur voor de jeugdige werknemers ouder dan 16 jaar die:

1° arbeid verrichten die wegens de aard niet mag worden onderbroken;

2° arbeid in opeenvolgende ploegen verrichten.

§ 3 Voor jeugdige werknemers en in geval van toepassing van § 1, derde lid, blijft nachtarbeid verboden tussen middernacht en vier uur.

K.B. waarbij aan jeugdige werknemers beneden 16 jaar ondergrondse arbeid verboden wordt (1972)

*Aangenomen op 4 april 1972
Belgisch Staatsblad 21 april 1972*

Art. 1.—Het is verboden jeugdige werknemers beneden 16 jaar aan ondergrondse arbeid te werk te stellen.

Art. 2.—Dit besluit treedt in werking op 1 april 1972.

Art. 3.—Onze Minister van Tewerkstelling en Arbeid is belast met de uitvoering van dit besluit.

K.B. betreffende de nachtarbeid van jeugdige werknemers (1972)

*Aangenomen op 4 april 1972
Belgisch Staatsblad 21 april 1972*

Art. 1.—Nachtarbeid is tot 23 uur geoorloofd voor jeugdige werknemers om hun medewerking als acteur of figurant te verlenen:1° aan uitvoering van culturele, wetenschappelijke, opvoedkundige of artistieke aard;2° aan opnamen voor film, televisie of radio;3° aan modeshows en voorstellingen van collecties klederen.

Art. 2.—<Opheffingsbepaling>

Art. 3.—Dit besluit treedt in werking de dag waarop het in het Belgisch Staatsblad is bekendgemaakt.

Art. 4.—Onze Minister van Tewerkstelling en Arbeid is belast met de uitvoering van dit besluit.

K.B. betreffende de kinderarbeid (1993)

*Aangenomen op 11 maart 1993, laatst gewijzigd door KB 31 mei 1999
Belgisch Staatsblad 9 april 1993, 15 juni 1999*

HOOFDSTUK I. - Grenzen van de werkzaamheden

Art. 1.–§ 1. Dit hoofdstuk is van toepassing op de in artikel 7.2 van de arbeidswet van 16 maart 1971 bedoelde werkzaamheden.

§ 2. Voor de toepassing van dit besluit wordt verstaan onder "werkzaamheid" elke aanwezigheid van het kind op de plaats waar het zijn werkzaamheid uitvoert.

Art. 2.–De maximumduur van de in artikel 1 bedoelde werkzaamheden wordt vastgesteld als volgt :

- vier uren per dag voor werkzaamheden van kinderen tot en met 6 jaar;
- zes uren per dag voor werkzaamheden van kinderen van 7 tot en met 11 jaar;
- acht uren per dag voor werkzaamheden van kinderen van 12 tot 15 jaar of die nog onderworpen zijn aan de voltijdse leerplicht.

Art. 3.–§ 1. Een half uur ononderbroken rust moet worden toegekend aan :

- kinderen tot en met 6 jaar wanneer de werkzaamheden twee uren hebben geduurd;
- kinderen van 7 tot en met 11 jaar wanneer de werkzaamheden drie uren hebben geduurd;
- kinderen van 12 tot 15 jaar of die nog onderworpen zijn aan de voltijdse leerplicht wanneer de werkzaamheden vier uren hebben geduurd; wanneer de werkzaamheden meer dan zes uren duren, moet een bijkomende rustperiode van een half uur worden gegeven.

§ 2. In afwijking van § 1 kan de bevoegde ambtenaar bedoeld bij artikel 6 van dit besluit een andere spreiding van de rusttijden toestaan, op voorwaarde dat elke rusttijd minimum vijftien minuten duurt.

§ 3. De tijd tussen de beëindiging en de hervatting van de werkzaamheid moet ten minste veertien achtereenvolgende uren bedragen.

Art. 4.–§ 1. Kinderen tot en met 6 jaar mogen niet meer dan zes werkzaamheden in het totaal binnen die leeftijdscategorie uitvoeren.

Kinderen van 7 tot en met 11 jaar mogen niet meer dan twaalf werkzaamheden per jaar uitvoeren.

Kinderen van 12 tot 15 jaar of die nog onderworpen zijn aan de voltijdse leerplicht mogen niet meer dan vierentwintig werkzaamheden per jaar uitvoeren.

§ 2. In afwijking van § 1 kan de bevoegde ambtenaar bedoeld bij artikel 6 van dit besluit voor de kinderen van 7 tot 15 jaar, of die nog onderworpen zijn aan de voltijdse leerplicht, een groter aantal werkzaamheden per jaar toestaan voor de werkzaamheden bedoeld bij artikel 7.2.1.1.a en bij artikel 7.2.1.2. van de voormelde wet van 16 maart 1971 wanneer zij geen reclamadoeleinden hebben, op voorwaarde dat :

- de kinderen van 7 tot en met 11 jaar niet méér dan vierentwintig werkzaamheden per jaar uitvoeren;
- de kinderen van 12 tot 15 jaar, of die nog onderworpen zijn aan de voltijdse leerplicht, niet méér dan zesendertig werkzaamheden per jaar uitvoeren.

In geen geval mogen de in de §§ 1 en 2 bedoelde werkzaamheden verricht worden gedurende méér dan vijf achtereenvolgende dagen zonder een onderbreking van minstens achtenveertig opeenvolgende uren in te lassen.

HOOFDSTUK II. - Procedure tot het verkrijgen van een individuele afwijking

Art. 5.–De Inspecteur-generaal van de Inspectie van de Sociale Wetten van de Administratie van de Arbeidsbetrekkingen en reglementering van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid wordt belast met het verlenen van individuele afwijkingen bedoeld in artikel 7.2 van voormelde wet.

Bij afwezigheid wordt hij vervangen door de hoofdinspecteur-directeur van dezelfde administratie met de meeste graadanciënniteit.

Art. 6.–De individuele afwijkingen moeten aangevraagd worden op de daartoe bestemde formulieren uitgereikt door de Inspectie van de Sociale Wetten.

Het behoorlijk ingevuld formulier moet bij de Inspectie van de Sociale Wetten - Centrale Brigade - toekomen uiterlijk één maand vóór de datum van de eerste werkzaamheid, hetzij bij overhandiging tegen ontvangstbewijs, hetzij bij een ter post aangetekende brief, hetzij bij fax.

Als bijlage bij dit formulier voegt de aanvrager :

- de schriftelijke toelating van de vader, de moeder, of de voogd van het kind;
- het advies van het schoolhoofd van de school waar het kind is ingeschreven wanneer schoolverzuim onontbeerlijk is om de betrokken werkzaamheid te kunnen uitvoeren; dit advies moet onder meer betrekking hebben op de weerslag van de werkzaamheden op de schoolprestaties van het kind.

Art. 7.—De beslissing van de in artikel 6 bedoelde ambtenaar wordt aan de aanvrager betekend :

- hetzij bij overhandiging tegen ontvangstbewijs;
- hetzij bij een ter post aangetekende brief, die uitwerking heeft de derde werkdag na de datum van verzending;
- hetzij bij fax, die uitwerking heeft de dag zelf van zijn verzending.

Hoofdstuk III. - Samenstelling en werkwijze van de Adviesraad Kinderarbeid

Afdeling 1. - Samenstelling van de Adviesraad Kinderarbeid

Art. 8.—De Adviesraad Kinderarbeid, bedoeld bij artikel 7.7.3. van de Arbeidswet van 16 maart 1971, hierna "Adviesraad " genoemd, is samengesteld uit de volgende leden :

- 1° een voorzitter en een ondervoorzitter die door de Minister bevoegd inzake tewerkstelling en arbeid worden voorgedragen;
- 2° drie leden die worden aangewezen onder de kandidaten die door de meest representatieve werkgeversorganisaties in dubbelтал worden voorgedragen;
- 3° drie leden die worden aangewezen onder de kandidaten die door de meest representatieve werknemersorganisaties in dubbelтал worden voorgedragen;
- 4° een lid voorgedragen door de Minister bevoegd inzake tewerkstelling en arbeid, gekozen onder de ambtenaren van het betrokken Ministerie;
- 5° een lid voorgedragen door de Minister bevoegd inzake Justitie, gekozen onder de ambtenaren van het betrokken Ministerie;
- 6° een lid, zijnde de vertegenwoordiger van de Minister bevoegd inzake tewerkstelling en arbeid bij het IPEC-programma (International Program for the Elimination of Child labour) bij de Internationale Arbeidsorganisatie;
- 7° een lid per Gemeenschap, aangewezen door de regering van die Gemeenschap;
- 8° zes leden die door de Minister bevoegd inzake tewerkstelling en arbeid worden voorgedragen wegens hun bijzondere onderlegdheid en ervaring inzake de problemen die tot de bevoegdheid van de Adviesraad behoren.

Art. 9.—De Adviesraad mag maximaal voor 2/3 uit leden van hetzelfde geslacht bestaan.

De Adviesraad bestaat uit evenveel Franstalige als Nederlandstalige leden.

Art. 10.—De voorzitter, de ondervoorzitter en de leden van de Adviesraad bedoeld in artikel 8, 2°, 3°, 4°, 5°, 6° en 8°, worden door Ons benoemd. De voorzitter en de ondervoorzitter behoren tot een verschillende taalgroep. Het mandaat van de leden van de Adviesraad duurt 5 jaar; het kan worden hernieuwd.

Afdeling 2. - Werkwijze van de Adviesraad kinderarbeid

Art. 11.—De werkzaamheden van de Adviesraad worden geleid door de voorzitter. De ondervoorzitter vervangt de voorzitter wanneer deze verhinderd is.

Art. 12.—De bij artikel 5 bedoelde ambtenaar mag ambtshalve de vergaderingen van de Adviesraad bijwonen. Die ambtenaar heeft noch een beslissende, noch een raadgevende stem.

Art. 13.—De Adviesraad kan alleen dan geldig beraadslagen wanneer ten minste de helft van zijn leden aanwezig zijn.

Het aanwezigheidsquorum is niet meer vereist wanneer de voorzitter een tweede vergadering bijeenroept met dezelfde agenda.

Art. 14.—De Adviesraad stelt zijn huishoudelijk reglement op.

Dit reglement bepaalt ondermeer :

- de wijze van samenroeping;
- de wijze van beraadslaging;
- het opstellen en bijhouden van verslagen;
- het beroep op personen waarvan het advies nuttig geacht wordt;
- de werkwijze van het secretariaat.

Dit reglement wordt goedgekeurd door de Minister bevoegd inzake tewerkstelling en arbeid.

Art. 15.—De Adviesraad kan in zijn schoot tijdelijke werkgroepen oprichten waarvan hij de opdracht en de samenstelling bepaalt.

Art. 16.—Voor de uitoefening van hun taak kunnen de Adviesraad en de werkgroepen alle nuttige inlichtingen vragen en beroep doen op deskundigen die niet behoren tot de Adviesraad.

Art. 17.—Een secretaris en een adjunct-secretaris worden belast met het bijstaan van de Adviesraad en de werkgroepen.

De secretaris en de adjunct-secretaris worden aangewezen door de Minister bevoegd inzake tewerkstelling en arbeid en gekozen uit de personeelsleden van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid.

Wet betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars (1978)

*Aangenomen op 24 februari 1978, laatst gewijzigd door Wet 25 mei 2018
Belgisch Staatsblad 9 maart 1978, 6 juni 2018*

Art. 1 – Deze wet vindt toepassing op de betaalde sportbeoefenaars en hun werkgevers.

Art.2.§1 – Onder betaalde sportbeoefenaars worden verstaan de personen die de verplichting aangaan zich voor te bereiden op of deel te nemen aan een sportcompetitie of -exhibitie onder het gezag van een ander persoon tegen loon dat een bepaald bedrag overschrijdt.

Het in het eerste lid bepaalde bedrag van het loon, zoals bedoeld in de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon van de werknemers, wordt jaarlijks door de Koning vastgesteld na advies van het Nationaal Paritair Comité voor de Sport voor de periode van 1 juli 2017 tot en met 30 juni 2019 bepaald op 10.200 euro.

§ 2. De Koning kan, na advies van het Nationaal Paritair Comité voor de Sport, de bepalingen van deze wet zonodig onder door Hem te stellen voorwaarden geheel of gedeeltelijk toepasselijk verklaren op de personen die bij de voorbereiding op of de uitoefening van de sport betrokken zijn, of niet toepasselijk op de personen die onder die bepalingen vallen.

§ 3. Onder werkgevers worden verstaan de personen die de onder § 1 bedoelde sportbeoefenaars tewerkstellen of de personen waarop de bepalingen van deze wet toepasselijk werden verklaard bij toepassing van § 2.

Met afwijking van het eerste lid kan de Koning evenwel, na advies van het Nationaal Paritair Comité voor de Sport, voor sommige sporttakken de personen aanwijzen die als werkgevers worden beschouwd.

Art. 3. - Niettegenstaande elke uitdrukkelijke bepaling van de overeenkomst, wordt de tussen een werkgever en een betaalde sportbeoefenaar gesloten overeenkomst, welke titel daaraan ook wordt toegekend, aangezien als een arbeidsovereenkomst voor bedienden en geregeld door de bepalingen van de desbetreffende wetgeving en door de bepalingen van deze wet.

Art. 3bis - De arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars ondertekend met behulp van de elektronische handtekening die wordt gecreëerd door de elektronische identiteitskaart of door middel van een elektronische handtekening die voldoet aan dezelfde veiligheidswaarborgen als de elektronische handtekening die door de elektronische identiteitskaart wordt gecreëerd, wordt gelijkgesteld met de papieren arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars ondertekend door middel van een handgeschreven handtekening.

De Koning kan bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad en na advies van de Nationale Arbeidsraad bepalen aan welke veiligheidswaarborgen andere systemen van elektronische handtekening dan de elektronische handtekening die door de elektronische identiteitskaart wordt gecreëerd dienen te voldoen.

Alle aanbieders van een systeem voor het gebruik van de elektronische handtekening kunnen door het Beheerscomité van de Kruispuntbank voor Sociale Zekerheid laten vaststellen dat hun systeem beantwoordt aan de voorwaarden gesteld door het in het vorige lid genoemd koninklijk besluit. Een lijst van aanbieders van een systeem voor het gebruik van de elektronische handtekening die hun vrijwillige aangifte voor een opname op deze lijst hebben gedaan en wier aangifte aanvaard is wordt door het Beheerscomité van de Kruispuntbank voor Sociale Zekerheid opgemaakt en ter bekrachtiging doorgestuurd naar de minister die Werk onder zijn bevoegdheid heeft. Indien de minister die Werk onder zijn bevoegdheid heeft, geen opmerkingen formuleert binnen een termijn van vijftien dagen te rekenen vanaf de datum van het versturen van de lijst, wordt ze als bekrachtigd beschouwd. De lijst wordt bekendgemaakt op de website van de Kruispuntbank voor Sociale Zekerheid.

Voor de toepassing van dit artikel worden verstaan onder :

1° " aanbieder van een systeem voor het gebruik van een elektronische handtekening " : elke natuurlijke of rechtspersoon die een systeem voor het gebruik van de elektronische handtekening aanbiedt, waarbij het gebruik van de elektronische handtekening een essentieel element vormt van de aangeboden dienst;

2° " systeem voor het gebruik van een elektronische handtekening " : het geheel van middelen, gegevens, processen en technieken aan de hand waarvan een elektronische handtekening kan worden aangemaakt en geverifieerd.

De werkgever kan niet worden verplicht om het elektronisch afsluiten van arbeidsovereenkomsten voor betaalde sportbeoefenaars in te voeren.

De betaalde sportbeoefenaar kan niet worden verplicht om een arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars door middel van een elektronische handtekening aan te gaan.

Een exemplaar van de door middel van een elektronische handtekening aangegane arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars wordt eveneens bij een verlener van een elektronische archiveringsdienst opgeslagen.

Deze elektronische opslag is kosteloos in hoofde van de betaalde sportbeoefenaar en dient ten minste gewaarborgd te worden totdat een termijn van vijf jaar te rekenen vanaf het eindigen van de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars is verstreken. De toegang van de betaalde sportbeoefenaar tot het bewaarde exemplaar is te allen tijde gewaarborgd. Drie maanden voor het verstrijken van deze periode vraagt de verlener van de elektronische archiveringsdienst aan de betaalde sportbeoefenaar, via aangetekende zending, wat er dient te gebeuren met het bij hem bewaarde exemplaar van de door middel van een elektronische handtekening aangegane arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars. Wanneer de betaalde sportbeoefenaar dit wenst, maakt de verlener van de elektronische archiveringsdienst dit document, in een leesbare en gebruiksklare vorm, over aan de vzw SIGeDIS, opgericht overeenkomstig artikel 12 van het koninklijk besluit van 12 juni 2006 tot uitvoering van Titel III, hoofdstuk II, van de wet van 23 december 2005 betreffende het generatiepact, met het oog op een overname van de elektronische archiveringsdienst.

Indien de door de Koning aangewezen ambtenaren erom verzoeken en de werkgever niet beschikt over een eigen elektronisch opgeslagen exemplaar van dezelfde arbeidsovereenkomst dat onmiddellijk kan worden voorgelegd, dan moet de werkgever onmiddellijk het exemplaar van de door middel van een elektronische handtekening aangegane arbeidsovereenkomst aan de door de Koning aangewezen ambtenaren kunnen voorleggen dat opgeslagen wordt bij de verlener van een elektronische archiveringsdienst die aangewezen is conform artikel 6, § 1, 17°, van de wet van 8 april 1965 tot instelling van de arbeidsreglementen.

Voor de toepassing van dit artikel wordt onder " verlener van een elektronische archiveringsdienst " verstaan : elke natuurlijke of rechtspersoon die, op verzoek van de werkgever, een dienst verleent in verband met het bewaren van elektronische gegevens, waarbij het bewaren van die elektronische gegevens een essentieel element uitmaakt van de aangeboden dienst.

De verlener van een elektronische archiveringsdienst dient te voldoen aan de voorwaarden inzake het verlenen van diensten van gekwalificeerde elektronische archivering die gesteld worden door boek XII, titel 2, van het Wetboek van economisch recht.

Art. 4 – De arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars voor een bepaalde tijd gesloten, moet schriftelijk worden gesteld in evenveel exemplaren als er belanghebbenden zijn ondertekend door elke partij. Een exemplaar dient aan de sportbeoefenaar ter hand gesteld te worden.

Is er geen geschrift dat beantwoordt aan de voorschriften van het voorgaande lid of is geen exemplaar ervan aan de sportbeoefenaar overhandigd, dan gelden voor deze overeenkomst de bepalingen van artikel 5.

De duur van de arbeidsovereenkomst mag niet meer dan vijf jaar bedragen. Zij zijn hernieuwbaar.

Werd de overeenkomst gesloten voor een bepaalde tijd dan heeft de benadeelde partij wegens het verbreken daar van zonder dringende reden voor het verstrijken van de termijn, recht op een vergoeding gelijk aan het bedrag van het tot het verstrijken van die termijn verschuldigd loon. Deze vergoeding mag echter niet meer belopen dan het dubbel van die bepaald in artikel 5, lid 2.

Art. 5 – Is de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars voor onbepaalde tijd gesloten, dan heeft elk der partijen het recht ze te beëindigen door middel van een ter post aangetekend schrijven, dat uitwerking heeft de derde werkdag na de dag van verzending. Het aangetekend schrijven moet betekend worden binnen een termijn die door de Koning wordt vastgesteld na advies van het Nationaal Paritair Comité voor de Sport.

Indien de overeenkomst voor onbepaalde tijd werd gesloten, is de partij die de overeenkomst verbreekt zonder dringende reden of zonder de bepalingen van het eerste lid van dit artikel in acht te nemen gehouden tot de betaling van een vergoeding waarvan het bedrag door de Koning zal worden bepaald op advies van het bevoegd Nationaal Paritair Comité. Bij ontstentenis van een koninklijk besluit is het bedrag van die vergoeding gelijk aan het lopende loon overeenstemmend met de nog verschuldigde lonen tot het einde van het sportseizoen met een minimum van 25 pct. van het jaarloon.

Art. 6 – De arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars kan slechts , en ten vroegste , geldig aangegaan worden vanaf het einde van de voltijdse leerplicht.

Na advies van het Nationaal Paritair Comité voor de Sport kan de Koning voor de uitoefening van bepaalde sporttakken een hogere leeftijd vaststellen dan onmiddellijk na het beëindigen van de voltijdse leerplicht

Art. 7 – Alle met de artikelen 4 en 5 en met de uitvoeringsbesluiten daarvan strijdige bedingen zijn van rechtswege nietig voor zover zij ertoe strekken de rechten van de sportbeoefenaar in te krimpen of zijn verplichtingen te verzwaren.

Art. 8 – Elk concurrentiebeding wordt als niet bestaande beschouwd.

Evenwel, wanneer een einde wordt gemaakt aan de overeenkomst, hetzij door de werkgever om een dringende reden, hetzij door de sportbeoefenaar zonder dringende reden, zal de sportbeoefenaar niet mogen deelnemen aan een betaalde sportcompetitie of -exhibitie (in dezelfde reeks; categorie, afdeling, ... van dezelfde sporttak tijdens het lopende sportseizoen, alsook niet aan een eindrondecompetitie waarbij een ploeg deelneemt uit dezelfde reeks, categorie, afdeling, ... van dezelfde sporttak).

Art. 9 – De betaalde sportbeoefenaars en hun werkgevers mogen zich niet bij voorbaat verbinden om de geschillen die uit de toepassing van deze wet ontstaan aan scheidsrechters voor te leggen.

Art. 10 – De Koning kan, na advies van het Nationaal Paritair Comité voor de Sport, bijzondere toepassingsregelen inzake de sociale zekerheid voor de betaalde sportbeoefenaars treffen.

Art. 11 – De Koning richt een Nationaal Paritair Comité voor de Sport op, overeenkomstig de bepalingen van de wet van 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités.

In de gevallen waarin het advies van het Nationaal Paritair Comité voor de Sport is voorzien, wordt het advies medegedeeld binnen twee maanden nadat daartoe het verzoek is gedaan, zo niet wordt er geen rekening mede gehouden.

Art. 12 – <wijzigingsbepaling>

Art. 13 – De Koning kan de wetgeving betreffende de arbeidsovereenkomsten en de bepalingen van deze wet coördineren, met inachtneming van de uitdrukkelijke of impliciete wijzigingen die deze bepalingen op het tijdstip van de coördinatie hebben ondergaan.

Te dien einde kan Hij, in de coördinatie:

1° de volgorde, de nummering van de te coördineren bepalingen en, in het algemeen, de teksten naar de vorm wijzigen;

2° de verwijzingen in de te coördineren bepalingen vernummern en in overeenstemming brengen met de nieuwe nummering;

3° zonder afbreuk te doen aan de beginselen in de te coördineren bepalingen vervat, de redactie van die bepalingen wijzigen met het oog op hun overeenstemming en de eenheid in de terminologie.

Art. 14 – Met uitzondering van artikel 11 treedt deze wet in werking vanaf de data die door de Koning worden bepaald

Decreet tot vaststelling van het statuut van de niet-professionele sportbeoefenaar (1996)

*Aangenomen door het Vlaams Parlement op 24 juli 1996, laatst gewijzigd door besluit 19 juni 2017
Belgisch Staatsblad 12 september 1996, 11 juli 2017*

Art. 1 – Dit decreet regelt een aangelegenheid bedoeld in artikel 127 van de grondwet.

HOOFDSTUK I. - Definities

Art. 2 – Voor de toepassing van dit decreet wordt verstaan onder :

1. sportmanifestatie : elk initiatief tot sportbeoefening met recreatieve, competitieve of demonstratieve doeleinden in georganiseerd verband;
2. niet-professionele sportbeoefenaar : de sportbeoefenaar die zich voorbereidt op of deelneemt aan een sportmanifestatie en daarvoor geen arbeidsovereenkomst heeft aangegaan in het kader van de wet van 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaar;
3. sportvereniging : elke vereniging die bij overeenkomst of krachtens haar statuten hoofdzakelijk tot doel heeft sportmanifestaties te organiseren;
4. sportfederatie : groepering van sportverenigingen die bij overeenkomst of krachtens haar statuten hoofdzakelijk tot doel heeft sportmanifestaties te organiseren;
5. opgezegde sportvereniging : de sportvereniging waarbij de niet-professionele sportbeoefenaar gedurende het voorbije sportseizoen aangesloten was en waarmee de overeenkomst is opgezegd;
6. Hoge Raad : de Vlaamse Hoge Raad voor de Sport, opgericht bij het decreet van 23 juli 1992 houdende oprichting van een Vlaamse Hoge Raad voor de Sport.

HOOFDSTUK II. - De vrijheidsregeling

Art. 3 – § 1. De niet-professionele sportbeoefenaar heeft het recht de overeenkomst tussen hem en zijn sportvereniging jaarlijks te beëindigen. Het gaat hier om de overeenkomst van lidmaatschap, waarbij de niet-professionele sportbeoefenaar bij zijn toetreden tot de sportvereniging de rechten en de plichten van dat lidmaatschap aanvaardt, voor zover deze rechten en plichten niet strijdig zijn met de bepalingen van dit decreet of met andere bepalingen van dwingend recht.

Dit gebeurt op straffe van nietigheid bij een tussen 1 juni en 30 juni ter post aangetekende brief aan de opgezegde sportvereniging en aan de sportfederatie. De poststempel van de aangetekende brief geldt als bewijs van verzending. De brief heeft uitwerking op 1 juli daaropvolgend.

De Vlaamse regering kan op verzoek van een sportfederatie de in het vorige lid bepaalde data aanpassen aan de behoeften van de betrokken sporttak, voorzover de nieuwe opzeggingsperiode ten minste één maand bedraagt. (NOTA van Justel : voor de aanpassing van deze data, zie de uitvoeringsbesluiten van het onderhavig decreet.)

De sportverenigingen en de sportfederaties zijn verplicht de gevolgen te erkennen van een regelmatige beëindiging van de overeenkomst door de niet-professionele sportbeoefenaar. Zij moeten ook de vrije keuze van aansluiting bij een nieuwe sportvereniging door de niet-professionele sportbeoefenaar eerbiedigen.

§ 2. De betaling van enige vergoeding onder welke vorm of benaming dan ook, bij de regelmatige beëindiging van een overeenkomst tussen een niet-professionele sportbeoefenaar en zijn sportvereniging, naar aanleiding van of gekoppeld aan de overgang van de niet-professionele sportbeoefenaar van de opgezegde sportvereniging naar een andere vereniging, is verboden. Dit is evenzeer het geval wanneer de niet-professionele sportbeoefenaar zijn overeenkomst regelmatig beëindigt om naar een andere sportvereniging over te gaan en daar een professioneel statuut aanneemt.

§ 3. Interne reglementen van de sportfederaties, die onder meer bepalingen bevatten over de voorwaarden en de wijze van aansluiting, de opleiding en de financiering van de opleiding en de algemene werking van de federatie en de sportverenigingen, mogen niet in strijd zijn met de vrijheidsregeling zoals bepaald in dit artikel.

HOOFDSTUK III. - Waarborgen

Art. 4 – Nietig is elke bepaling van een reglement of een overeenkomst die ertoe strekt - in strijd met dit decreet en met de uitvoeringsbesluiten ervan - de rechten van de niet-professionele sportbeoefenaar aan te tasten of hem zwaardere verplichtingen op te leggen.

Art. 5 – De overeenkomst van een minderjarige sportbeoefenaar met een sportfederatie of een sportvereniging moet op straffe van nietigheid worden vastgesteld door een geschreven stuk dat medeondertekend is door de wettige vertegenwoordiger van de minderjarige.

De sportverenigingen en de sportfederaties hebben de plicht om bij de aansluiting van een lid, op de keerzijde van de aansluitingskaart te vermelden waar en hoe de volledige reglementen van de sportvereniging kunnen worden geraadpleegd.

Tevens krijgt het nieuwe lid bij zijn aansluiting een bondige samenvatting van de reglementen van de federatie inzake de vrijheidsregeling, met inzonderheid de overeenkomstig artikel 3, § 1, na te leven opzeggingsperiode, en de disciplinaire maatregelen, alsmede van de verzekeringsovereenkomsten, inzonderheid inzake ongevallen en aansprakelijkheid, die ten behoeve van de sportbeoefenaars zijn aangegaan. Wijzigingen worden schriftelijk aan de sportbeoefenaar meegedeeld. Het nieuwe lid wordt ook ingelicht over de waarborgen die dit decreet de niet-professionele sportbeoefenaar biedt.

Art. 6 – Elk concurrentiebeding moet als niet-geschreven worden beschouwd.

Art. 7 – Iedere overeenkomst tot arbitrage, gesloten vóór het ontstaan van een geschil waartoe de toepassing van dit decreet aanleiding kan geven, is van rechtswege nietig.

HOOFDSTUK IV. - De tuchtregeling

Art. 8 – De disciplinaire procedure en de maatregelen in de statutaire, reglementaire en contractuele bepalingen van de sportfederatie of de sportvereniging moeten de rechten van de verdediging van de niet-professionele sportbeoefenaar waarborgen. Deze waarborg is van toepassing voor zover het een tuchtregeling betreft die niet voorgeschreven is door (het decreet van 13 juli 2007 inzake de medisch en ethisch verantwoorde sportbeoefening). De waarborg houdt onder meer in :

1° dat de organen die bevoegd zijn om disciplinaire maatregelen uit te spreken, samengesteld zijn uit een of meer personen die op geen enkele wijze een persoonlijk belang hebben bij de zaak noch betrokken zijn geweest bij het voorafgaand onderzoek;

2° dat de zittingen openbaar zijn, tenzij op verzoek van de niet- professionele sportbeoefenaar beslist wordt met gesloten deuren zitting te houden of de openbaarheid gevaar oplevert voor de openbare orde of de goede zeden ;

3° dat de procedure rekening houdt met de jeugdige leeftijd van vele niet-professionele sportbeoefenaars en ter zake aangepaste maatregelen bevat;

4° dat degene die tuchtrechtelijk vervolgd wordt, ongeacht zijn leeftijd, minstens :

- a) schriftelijk en persoonlijk op de hoogte wordt gesteld van de ten laste gelegde feiten ;
- b) het recht heeft om, na afloop van het onderzoek, eventueel in tegenwoordigheid van of vertegenwoordigd door een raadsman alle stukken van het dossier in te zien;
- c) het recht heeft om zich bij zijn verschijning voor de instanties die bevoegd zijn om disciplinaire maatregelen uit te spreken, te laten bijstaan of vertegenwoordigen door een raadsman van zijn keuze;
- d) het recht heeft om zich te laten bijstaan door een tolk als hij de Nederlandse taal niet begrijpt of niet spreekt;
- e) het recht heeft om gehoord te worden, zijn middelen van verdediging voor te dragen en aanvullende onderzoeksmaatregelen te vragen;

5° dat de disciplinaire maatregelen uitgesproken worden bij gemotiveerde beslissing en vatbaar zijn voor hoger beroep bij een beroepsinstantie die minstens uit drie personen bestaat.

HOOFDSTUK V. - Controle- en strafmaatregelen

Art. 9 – § 1. Onverminderd de bevoegdheden van de officieren van gerechtelijke politie, houden de ambtenaren die de Vlaamse regering aanwijst toezicht op de uitvoering van dit decreet en de uitvoeringsbesluiten ervan. Deze ambtenaren hebben, voor wat het toezicht op de naleving van dit decreet en zijn uitvoeringsbesluiten betreft, de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie.

De sportverenigingen en de sportfederaties, en meer in het bijzonder de personen die wettelijk, statutair of feitelijk de bevoegdheid hebben om de sportvereniging of de sportfederatie te vertegenwoordigen zijn ertoe gehouden hun volledige medewerking bij dit toezicht te verlenen.

§ 2. Om hun opdracht van toezicht uit te voeren, mogen de ambtenaren bedoeld in § 1 :

1° elk onderzoek instellen en alle inlichtingen inwinnen die zij noodzakelijk achten om zich ervan te vergewissen dat de bepalingen van dit decreet en zijn uitvoeringsbesluiten worden nageleefd;

2° alle personen ondervragen over alle feiten die nuttig zijn voor de uitoefening van het toezicht;

3° inzage en afschrift nemen van alle documenten die vereist zijn om de bij dit decreet en zijn uitvoeringsbesluiten bepaalde opdracht te vervullen en ze tegen ontvangstbewijs in beslag nemen.

§ 3. De aangewezen ambtenaren hebben, voorzien van de passende legitimatiebewijzen, toegang tot alle lokalen van de sportvereniging en de sportfederatie die beschouwd kunnen worden als plaatsen toegankelijk voor het publiek. Tot de bewoonde lokalen hebben zij slechts toegang tussen vijf uur 's morgens en negen uur 's avonds en wanneer de rechter in de politierechtbank daartoe vooraf toestemming heeft gegeven.

§ 4. De aangewezen ambtenaren kunnen bij de uitvoering van hun opdracht de bijstand vorderen van de gemeentepolitie of de rijkswacht.

§ 5. De aangewezen ambtenaren stellen de overtredingen vast door middel van processen-verbaal die bewijs leveren zolang het tegendeel niet bewezen is. Deze processen-verbaal worden binnen zeven dagen, te rekenen van

de datum van de vaststelling van de overtreding, aan de Vlaamse regering gezonden. De Vlaamse regering stuurt hiervan binnen veertien dagen, te rekenen van de datum van de vaststelling van de overtreding, een eensluidend verklaard afschrift aan de procureur des Konings en aan de overtreder.

Art. 10 – § 1. Als een sportvereniging of een sportfederatie een of meer bepalingen van dit decreet niet naleeft, zal de Vlaamse regering haar aanmanen deze bepalingen na te volgen, naar gelang van het geval binnen een termijn van acht dagen tot zes maanden.

§ 2. Na advies van de Hoge Raad over de aard van de op te leggen sanctie, kan de Vlaamse regering aan elke sportvereniging of sportfederatie die binnen de gestelde termijn geen gevolg geeft aan de in § 1 bedoelde aanmaning, een of meer van de hiernavolgende sancties opleggen, nadat de vereniging of federatie de gelegenheid heeft gekregen om haar standpunt te verantwoorden en zich te verdedigen :

1° de verplichte openbaarmaking, op kosten van de sportvereniging of van de sportfederatie, van de aanmaning en in voorkomend geval van de hierna genoemde sancties. Dit dient te gebeuren door aanplakking op de door de Vlaamse regering te bepalen plaatsen en door opname in minstens vijf kranten of weekbladen die zij aanwijst;

2° het verbod dat onverschillig welk openbaar bestuur gedurende een periode van ten hoogste drie jaar volgend op de sanctie subsidies van welke aard ook zou toekennen aan de sportvereniging of de sportfederatie;

3° het verbod voor de sportvereniging of de sportfederatie om gedurende een termijn van minstens één maand en hoogstens zes maanden sportmanifestaties te organiseren binnen het geheel of een gedeelte van de Vlaamse Gemeenschap;

4° het opleggen van een geldboete die naar gelang van het geval per overtreding kan variëren van 10.000 fr. tot 100.000 fr. voor een sportvereniging, en van 100.000 fr. tot 1.000.000 fr. voor een sportfederatie.

§ 3. Alle overheden zijn verplicht aan de sportvereniging of de sportfederatie, bedoeld in § 2, 3lb, elke vergunning om sportmanifestaties te houden te weigeren of in te trekken.

Art. 11 – § 1. Met een gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en met geldboete van zesentwintig tot tweeduizend frank of met één van die straffen alleen worden gestraft :

1° de personen die wettelijk, statutair of feitelijk bevoegd zijn om de sportvereniging of de sportfederatie te vertegenwoordigen en die weigeren de gevolgen te erkennen van de regelmatig ingestelde procedure tot beëindiging van de overeenkomst tussen de sportbeoefenaar en zijn sportvereniging, zoals bepaald in artikel 3, § 1;

2° de personen die wettelijk, statutair of feitelijk bevoegd zijn om de sportvereniging of de sportfederatie te vertegenwoordigen, en die het verbod tot het betalen van enige vergoeding, in welke vorm of benaming ook, genoemd in artikel 3, § 2 overtreden;

3° de personen die wettelijk, statutair of feitelijk bevoegd zijn om de sportvereniging of de sportfederatie te vertegenwoordigen en die zich schuldig maken aan het niet toestemmen in, het misleiden van of het zich verzetten tegen het toezicht bepaald in artikel 9.

§ 2. Poging tot één van de wanbedrijven in § 1 wordt gestraft met een gevangenisstraf van acht dagen tot een maand en met een geldboete van zesentwintig frank tot vijfhonderd frank of met één van die straffen alleen.

§ 3. In geval van herhaling binnen twee jaar vanaf de datum waarop de veroordeling wegens een wanbedrijf zoals bepaald in § 1 of § 2 in kracht van gewijsde is getreden, worden de in § 1 of § 2 bepaalde straffen verdubbeld.

HOOFDSTUK VI. - Opheffings- en slotbepalingen

Art. 12 – Opgeheven worden :

1° het decreet van 25 februari 1975 tot vaststelling van het statuut van de niet-betaalde sportbeoefenaar;

2° het koninklijk besluit van 24 maart 1978 houdende uitvoering van het decreet van de cultuurraad voor de Nederlandse cultuurgemeenschap van 25 februari 1975 tot vaststelling van het statuut van de niet-betaalde sportbeoefenaar.

Art. 13 – De sportverenigingen of de sportfederaties die ter uitvoering van het artikel 3 van het decreet van 25 februari 1975 tot vaststelling van het statuut van de niet-betaalde sportbeoefenaar een aanpassing hebben gekregen van de periodes, blijven deze aangepaste periodes behouden, met dien verstande dat de begindatum van de opzeggingstermijn onveranderd blijft en dat vanaf dan de absolute duur van de aansluitende periodes in overeenstemming wordt gebracht met het bepaalde in artikel 3, § 1.

Panathlon Verklaring Ethiek in de Jeugdsport (2014)

Aangenomen op Vlaams niveau op 24 september 2004

Met deze verklaring gaan we de verbintenis aan om, over de discussie heen, heldere gedragsregels vast te leggen bij het nastreven van de positieve waarden in de jeugdsport. We verklaren dat:

1. We de positieve waarden in de jeugdsport actiever, met volgehouden inspanning en met goede planning zullen nastreven.

Op het vlak van training en competitie zullen we op evenwichtige manier vier hoofddoelen nastreven: de ontwikkeling van de motorische (technische en tactische) vaardigheid, een gezonde en veilige competitieve stijl, een positief zelfbeeld en goede sociale vaardigheden. Hierbij zullen we ons laten leiden door de noden van het kind.

We geloven dat de drang om uit te blinken en te winnen, succes en plezier net als mislukking en frustratie te ervaren, integrerend deel uitmaken van de competitiesport. We zullen kinderen de kans geven zich dit eigen te maken en het te integreren (binnen de structuur, de regels en de beperkingen van het spel) in hun prestatie en we zullen hen helpen hun emoties te beheersen.

We zullen speciale aandacht schenken aan de leiding en opleiding van kinderen aan de hand van modellen die de ethische en humanistische principes in het algemeen en de fair-play in de sport in het bijzonder naar waarde schatten.

We zullen ervoor zorgen dat kinderen betrokken worden bij het besluitvormingsproces in hun sport.

2. We onze inspanningen zullen voortzetten om alle vormen van discriminatie uit de jeugdsport te bannen.

Dit heeft te maken met het fundamentele ethische principe van gelijkheid, dat sociale rechtvaardigheid en gelijke verdeling van de mogelijkheden vereist. Laatbloeiers, gehandicapten en minder getalenteerde kinderen zullen dezelfde kansen krijgen om aan sport te doen en zullen dezelfde professionele begeleiding krijgen die ter beschikking staat van vroegmatuere, valide en meer getalenteerde kinderen zonder onderscheid van geslacht, ras of cultuur.

3. We erkennen en aanvaarden het feit dat sport ook negatieve effecten kan veroorzaken en dat er preventieve en curatieve maatregelen nodig zijn om kinderen te beschermen.

We zullen de psychische en fysieke gezondheid van kinderen maximaal bevorderen door ons in te spannen om bedrog, doping, misbruik en uitbuiting tegen te gaan en de kinderen te helpen mogelijke negatieve effecten ervan te overwinnen.

We aanvaarden dat het belang van de sociale omgeving van het kind en het motiverende klimaat nog steeds onderschat worden. Daarom zullen we een gedragscode ontwikkelen, aanvaarden en toepassen met klaar vastgelegde verantwoordelijkheden voor allen die betrokken zijn bij het netwerk rond de jeugdsport: sportorganisaties, sportleiders, ouders, opvoeders, trainers, sportmanagers, sportbesturen, artsen, kinesisten, diëtisten, psychologen, topatleten, de kinderen zelf...

We raden sterk aan dat ernstig wordt overwogen om organen te creëren op de gepaste niveaus om deze code op te volgen.

We steunen systemen ter registratie en accreditatie voor trainers en coaches.

4. We verwelkomen de steun van sponsors en de media, maar we geloven dat die steun in overeenstemming moet zijn met de hoofddoelstellingen van de jeugdsport.

We verwelkomen sponsoring van organisaties en bedrijven alleen wanneer dit niet botst met het pedagogische proces, de ethische basis van de sport en de hoofddoelstellingen van de jeugdsport.

We geloven dat het niet alleen de functie van de media is om reactief te zijn, dit betekent een spiegel te zijn van de problemen van onze maatschappij, maar ook pro-actief, dit betekent stimulerend, opvoedend en vernieuwend.

5. Daarom onderschrijven we formeel het 'Panathlon Charter over de Rechten van het Kind in de Sport'.

Alle kinderen hebben het recht

- Sport te beoefenen
- Zich te vermaken en te spelen
- In een gezonde omgeving te leven
- Waardig behandeld te worden
- Getraind en begeleid te worden door competente mensen
- Deel te nemen aan training die aangepast is aan hun leeftijd, individueel ritme en mogelijkheden
- Zich te meten met kinderen van hetzelfde niveau in een aangepaste competitie
- In veilige omstandigheden aan sport te doen
- Te rusten
- De kans te krijgen kampioen te worden, of het niet te worden

Dit alles kan alleen worden bereikt wanneer regeringen, sportfederaties, sportagentschappen, bedrijven voor sportartikelen, media, zakenwereld, sportwetenschappers, sportmanagers, trainers, ouders en de kinderen zelf deze verklaring onderschrijven.

GENT, 24 September 2004

Uittreksels Sociaal Strafwetboek (2010)

*Aangenomen op 6 juni 2010, laatst gewijzigd op 21 december 2018
Belgisch Staatsblad 1 juli 2010, 17 januari 2019*

TITEL 6. - Bestrafing van de inbreuken in het algemeen

HOOFDSTUK 1. - Algemeen

Art. 101. Sanctieniveaus

De inbreuken bedoeld in Boek 2 worden bestraft met een sanctie van niveau 1, niveau 2, niveau 3 of niveau 4.

De sanctie van niveau 1 bestaat uit een administratieve geldboete van 10 tot 100 euro.

De sanctie van niveau 2 bestaat uit hetzij een strafrechtelijke geldboete van 50 tot 500 euro, hetzij een administratieve geldboete van 25 tot 250 euro.

De sanctie van niveau 3 bestaat uit hetzij een strafrechtelijke geldboete van 100 tot 1000 euro, hetzij een administratieve geldboete van 50 tot 500 euro.

De sanctie van niveau 4 bestaat uit hetzij een gevangenisstraf van zes maanden tot drie jaar en een strafrechtelijke geldboete van 600 tot 6000 euro of uit een van die straffen alleen, hetzij een administratieve geldboete van 300 tot 3000 euro.

Art. 102. Opdecienen

De opdecienen bedoeld in artikel 1, eerste lid, van de wet van 5 maart 1952 betreffende de opdecienen op strafrechtelijke geldboeten zijn eveneens van toepassing op de administratieve geldboeten bedoeld bij dit Wetboek.

De bevoegde administratie maakt in haar beslissing melding van de vermenigvuldiging ingevolge de voormelde wet van 5 maart 1952 en vermeldt het getal dat het gevolg is van deze verhoging.

Art. 103. Vermenigvuldiging van de geldboete

Wanneer de geldboete wordt vermenigvuldigd met het aantal betrokken werknemers, kandidaat-werknemers, kinderen, stagiairs of zelfstandigen, geldt de regel zowel voor de strafrechtelijke als voor de administratieve geldboete.

De vermenigvuldigde geldboete mag niet meer dan het honderdvoud van de maximumgeldboete bedragen.

Art. 104. Burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor de betaling van de strafrechtelijk geldboete

De werkgever is burgerrechtelijk aansprakelijk voor de betaling van de strafrechtelijke geldboeten waartoe zijn aangestelden of lasthebbers zijn veroordeeld.

Art. 105. Personen aan wie een administratieve geldboete kan worden opgelegd

De administratieve geldboete kan alleen aan de overtreder worden opgelegd, zelfs indien de inbreuk is begaan door een aangestelde of een lasthebber.

De administratieve beslissing tot schuldigverklaring kan slechts worden genomen ten aanzien van de overtreder, zelfs indien de inbreuk is begaan door een aangestelde of een lasthebber.

HOOFDSTUK 2. - Bijzondere strafsancties

Art. 106. Exploitatieverbod en bedrijfssluiting

§ 1. Voor de inbreuken van niveau 3 en 4 en op voorwaarde dat de wet dit voorziet, kan de rechter de veroordeelde het verbod opleggen om gedurende een periode van één maand tot drie jaar, zelf of via een tussenpersoon, de onderneming of inrichting waar de inbreuk werd begaan geheel of gedeeltelijk uit te baten of er onder gelijk welke hoedanigheid dan ook in dienst te worden genomen.

Voor de inbreuken van niveau 3 en 4 en op voorwaarde dat de wet dit voorziet, kan de rechter bovendien, mits hij zijn beslissing ter zake met redenen omkleedt, de gehele of gedeeltelijke sluiting van de onderneming of inrichting waar de inbreuken werden begaan, bevelen voor de duur van één maand tot drie jaar.

§ 2. De duur van de straf die wordt uitgesproken met toepassing van § 1 gaat in vanaf de dag waarop de veroordeelde zijn straf heeft ondergaan of waarop zijn straf verjaard is en, bij voorwaardelijke vrijlating, vanaf de dag van de invrijheidstelling, voor zover deze laatste niet ingetrokken wordt.

De gevolgen zullen evenwel een aanvang nemen zodra de veroordeling op tegenspraak of bij verstek definitief is.

§ 3. De rechter kan de in § 1 bedoelde straffen slechts opleggen wanneer dit noodzakelijk is om de inbreuken te doen stoppen of om te voorkomen dat zij zich herhalen, op voorwaarde dat de veroordeling tot deze straffen in verhouding staat tot het geheel van de betrokken sociaal-economische belangen. Voor de inbreuken van niveau 3 kunnen de in § 1 bedoelde straffen bovendien slechts worden opgelegd voor zover de gezondheid of de veiligheid van personen door deze inbreuken in gevaar wordt gebracht.

Deze straffen doen geen afbreuk aan de rechten van derden.

§ 4. Elke inbreuk op de beschikking van het vonnis of van het arrest waarbij een verbod of sluiting wordt opgelegd met toepassing van § 1 wordt bestraft met een sanctie van niveau 3.

Art. 107. Beroepsverbod en bedrijfssluiting

§ 1. Voor de inbreuken van niveau 3 en 4 en op voorwaarde dat de wet dit voorziet, kan de rechter, bij de veroordeling van de beoefenaar van een beroep dat bestaat uit de verstrekking van raad of hulp aan een of meer werkgevers of werknemers bij het uitvoeren van de door dit Wetboek gesanctioneerde verplichtingen, zij het voor eigen rekening of als bestuurder, lid of bediende van een of andere vennootschap, vereniging, organisatie of onderneming, die beroepsbeoefenaar verbieden gedurende een periode van één maand tot drie jaar voormeld beroep rechtstreeks of onrechtstreeks en in welke hoedanigheid ook uit te oefenen.

Voor de inbreuken van niveau 3 en 4 en op voorwaarde dat de wet dit voorziet, kan de rechter bovendien, mits hij zijn beslissing ter zake met redenen omkleedt, de gehele of gedeeltelijke sluiting van de onderneming of van de vestigingen van de vennootschap, vereniging, organisatie of onderneming van de veroordeelde of waarvan de veroordeelde bestuurder is, bevelen voor een duur van één maand tot drie jaar.

§ 2. De duur van de straf die wordt uitgesproken met toepassing van § 1 gaat in vanaf de dag waarop de veroordeelde zijn straf heeft ondergaan of waarop zijn straf verjaard is en, bij voorwaardelijke vrijlating, vanaf de dag van de invrijheidstelling, voor zover deze laatste niet ingetrokken wordt.

Zij wordt evenwel van kracht vanaf de dag waarop de veroordeling, op tegenspraak of bij verstek, definitief geworden is.

§ 3. De rechter kan de in § 1 bedoelde straffen slechts opleggen wanneer dit noodzakelijk is om de inbreuken te doen stoppen of om te voorkomen dat zij zich herhalen, op voorwaarde dat de veroordeling tot deze straffen in verhouding staat tot het geheel van de betrokken sociaal-economische belangen. Voor de inbreuken van niveau 3 kunnen de in § 1 bedoelde straffen bovendien slechts worden opgelegd voor zover de gezondheid of de veiligheid van personen door deze inbreuken in gevaar wordt gebracht.

Deze straffen doen geen afbreuk aan de rechten van derden.

§ 4. Iedere inbreuk op de beschikking van het vonnis of van het arrest waarbij in toepassing van § 1 een verbod of een sluiting wordt uitgesproken, wordt bestraft met een sanctie van niveau 3.

HOOFDSTUK 3. - De op de strafrechtelijke sancties toepasselijke regels

Art. 108. Herhaling

Bij herhaling binnen het jaar dat volgt op een veroordeling voor een inbreuk op de bepalingen van Boek 2, kan de straf op het dubbele van het maximum worden gebracht.

Hoofdstuk V van Boek 1 van het Strafwetboek is niet van toepassing op de inbreuken bedoeld in Boek 2.

Art. 109. Deelneming aan de inbreuk

Hoofdstuk VII van Boek 1 van het Strafwetboek is toepasselijk op de inbreuken bedoeld in Boek 2.

Art. 110. Verzachtende omstandigheden

Indien verzachtende omstandigheden aanwezig zijn, kan de geldboete worden verminderd tot een bedrag onder het wettelijk minimum, waarbij het evenwel niet lager mag zijn dan 40 % van het voorgeschreven minimumbedrag.

De geldboete opgelegd aan de sociaal verzekerde kan worden verminderd tot een bedrag onder het wettelijk minimum overeenkomstig artikel 85 van het Strafwetboek indien zijn financiële situatie dit rechtvaardigt wegens het feit dat hij evenzeer vatbaar is voor een vermindering, een opschorting of een volledige of gedeeltelijke uitsluiting van het recht op een sociaal voordeel bedoeld bij artikel 230.

Indien verzachtende omstandigheden aanwezig zijn, kan de gevangenisstraf overeenkomstig artikel 85 van het Strafwetboek worden verminderd.

HOOFDSTUK 4. - De op de administratieve geldboeten toepasselijke regels

Art. 111. Herhaling

In geval van herhaling binnen het jaar dat volgt op een administratieve of gerechtelijke beslissing tot schuldigverklaring, op een administratieve beslissing tot oplegging van een administratieve geldboete van niveau 1, 2, 3 of 4 of op een gerechtelijke veroordeling tot een sanctie van niveau 1, 2, 3 of 4, kan het bedrag van de administratieve geldboete op het dubbele van het maximum worden gebracht.

Deze termijn van een jaar vangt aan op de dag waarop de administratieve beslissing niet langer vatbaar is voor beroep of op de dag dat de gerechtelijke beslissing in kracht van gewijsde is gegaan.

De termijn wordt gerekend van de zoveelste tot de dag vóór de zoveelste, vanaf de dag na die van de handeling of van de gebeurtenis welke hem doet ingaan.

Art. 112. Meerdadse samenloop van inbreuken

In geval van samenloop van meerdere inbreuken worden de bedragen van de administratieve geldboeten samengevoegd zonder dat ze evenwel het dubbele van het maximum van de hoogste administratieve geldboete mogen overschrijden.

Art. 113. Eendaadse samenloop van inbreuken en samenloop door eenheid van opzet

Wanneer eenzelfde feit verscheidene inbreuken oplevert of wanneer verschillende inbreuken die gelijktijdig worden voorgelegd aan de bevoegde administratie de opeenvolgende en voortgezette uitvoering zijn van hetzelfde misdadig opzet, wordt alleen de zwaarste administratieve geldboete uitgesproken.

Wanneer de bevoegde administratie vaststelt dat inbreuken reeds het voorwerp waren van een beslissing tot oplegging van een definitieve administratieve geldboete, en andere feiten die bij haar aanhangig zijn en die in de vooronderstelling dat zij bewezen zouden zijn, aan die beslissing voorafgaan en samen met de eerste inbreuken de opeenvolgende en voortgezette uitvoering zijn van een zelfde misdadig opzet, houdt zij bij de toemeting van de administratieve geldboete rekening met de reeds opgelegde administratieve geldboeten. Indien deze haar voor een juiste bestraffing van al de inbreuken voldoende lijken, spreekt zij zich uit over de schuldvraag en verwijst zij in haar beslissing naar de reeds opgelegde administratieve geldboeten. Het totaal van de administratieve geldboeten opgelegd met toepassing van dit artikel mag het maximum van de zwaarste administratieve geldboete niet te boven gaan.

Art. 114. Uitwissing van de administratieve geldboete

Voor de vaststelling van het bedrag van de geldboete mag geen rekening gehouden worden met een beslissing tot oplegging van een administratieve geldboete of tot schuldigverklaring die drie jaar of meer vóór de feiten is gewezen. Deze termijn van drie jaar vangt aan op het ogenblik dat de beslissing uitvoerbare kracht heeft gekregen of wanneer de rechterlijke beslissing die zich uitspreekt over het beroep van de overtreder in kracht van gewijsde is gegaan.

Art. 115. Verzachtende omstandigheden

Indien verzachtende omstandigheden aanwezig zijn kan de administratieve geldboete worden verminderd tot een bedrag onder het wettelijk minimum, waarbij het evenwel niet lager mag zijn dan 40 % van het voorgeschreven minimumbedrag.

De administratieve geldboete opgelegd aan de sociaal verzekerde kan worden verminderd tot een bedrag onder het wettelijk minimum zonder dat zij lager kan zijn dan een euro indien zijn financiële situatie dit rechtvaardigt wegens het feit dat hij evenzeer vatbaar is voor een vermindering, een opschorting of een volledige of gedeeltelijke uitsluiting van het recht op een sociaal voordeel bedoeld bij artikel 230.

Art. 116. Uitstel

§ 1. De bevoegde administratie mag besluiten dat de beslissing tot oplegging van een administratieve geldboete niet of slechts gedeeltelijk zal worden ten uitvoer gelegd, voor zover aan de overtreder geen administratieve geldboete van niveau 2, 3 of 4 werd opgelegd of hij niet veroordeeld werd tot een strafsancie van niveau 2, 3 of 4 tijdens de vijf jaren die de nieuwe inbreuk voorafgaan.

Nochtans vormt een sanctie van niveau 1, 2, 3 en 4 die vroeger uitgesproken was voor feiten die voortvloeien uit eenzelfde misdadig opzet, geen beletsel voor het verlenen van een uitstel.

§ 2. De administratie verleent het uitstel bij dezelfde beslissing als die met welke zij de geldboete oplegt.

De beslissing waarbij het uitstel wordt toegestaan of geweigerd, moet met redenen omkleed zijn.

§ 3. De proeftermijn mag niet minder zijn dan één jaar en niet meer dan drie jaar, te rekenen van de datum van de kennisgeving van de beslissing tot oplegging van de administratieve geldboete of van het vonnis of het arrest dat in kracht van gewijsde is gegaan.

§ 4. Het uitstel wordt van rechtswege herroepen ingeval gedurende de proeftijd een nieuwe inbreuk begaan is die de toepassing meebrengt van een administratieve geldboete van een hoger niveau dan de administratieve geldboete die tevoren gepaard ging met uitstel.

§ 5. Het uitstel kan herroepen worden ingeval gedurende de proeftijd een nieuwe inbreuk begaan is die de toepassing meebrengt van een administratieve geldboete van een gelijk of lager niveau dan de administratieve geldboete die tevoren gepaard ging met uitstel.

§ 6. Voor een vergelijking van het niveau van de geldboeten mogen ze niet worden vermenigvuldigd met het aantal betrokken werknemers, kandidaat-werknemers, kinderen, stagiairs of zelfstandigen.

§ 7. Het uitstel wordt herroepen bij dezelfde beslissing als die waarbij de administratieve geldboete wordt opgelegd voor de nieuwe inbreuk die begaan is tijdens de proefperiode.

De vermelding van de herroeping van het uitstel in de beslissing geschiedt zowel wanneer de herroeping van rechtswege gebeurt, als wanneer deze ter beoordeling van de bevoegde administratie wordt gelaten.

§ 8. De administratieve geldboete die uitvoerbaar wordt als gevolg van de herroeping van het uitstel wordt onbeperkt gecumuleerd met die welke opgelegd is wegens de nieuwe inbreuk.

§ 9. In geval van beroep tegen de beslissing van de bevoegde administratie tot oplegging van een administratieve geldboete kunnen de arbeidsgerechten het uitstel dat door de bevoegde administratie werd verleend niet herroepen. Ze kunnen evenwel het uitstel verlenen wanneer de bevoegde administratie het geweigerd heeft.

BOEK 2. - De inbreuken en hun bestraffing in het bijzonder
HOOFDSTUK 1. - Inbreuken tegen de persoon van de werknemer

Afdeling 4. - Voor de toegang tot de arbeid vereiste leeftijd

Art. 134. Kinderarbeid buiten de context van opvoeding of opleiding

Met een sanctie van niveau 4 wordt bestraft, iedere persoon, zijn aangestelde of lasthebber die, in strijd met de arbeidswet van 16 maart 1971 kinderen arbeid heeft doen of laten verrichten dan wel activiteiten buiten de context van hun opvoeding of opleiding heeft doen of laten uitvoeren waarvoor geen enkele afwijking is toegestaan.

De geldboete wordt vermenigvuldigd met het aantal betrokken kinderen.

De rechter kan bovendien de straffen bepaald in de artikelen 106 en 107 uitspreken.

Art. 135. Jonge sportbeoefenaars in loondienst

Met een sanctie van niveau 4 wordt bestraft, de werkgever, zijn aangestelde of lasthebber die in strijd met de arbeidswet van 16 maart 1971, een werknemer heeft tewerkgesteld krachtens een arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars wanneer die persoon zijn verplichte voltijdse leerplicht niet volledig heeft vervuld of de leeftijdsgrens die de Koning, krachtens de wet van 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst voor de betaalde sportbeoefenaar, heeft vastgesteld, niet heeft bereikt.

Art. 136. Regels betreffende de individuele afwijkingen

Met een sanctie van niveau 2 wordt bestraft :

1° de vader, moeder of de voogd die, in strijd met de arbeidswet van 16 maart 1971 :

a) een kind een werkzaamheid buiten de context van zijn opvoeding of opleiding heeft doen of laten uitvoeren of vooraleer daartoe een individuele afwijking van de bevoegde ambtenaar werd verkregen;

b) een kind een werkzaamheid heeft doen of laten uitvoeren zonder daarbij de wettelijke of door de Koning of de bevoegde ambtenaar vastgestelde regels na te leven waaraan de individuele afwijking moet beantwoorden;

c) over de geïndividualiseerde spaarrekening op naam van het kind heeft beschikt, zowel wat de hoofdsom als de intresten betreft, behalve in de door de Koning bepaalde gevallen;

2° de aanvrager van de individuele afwijking, zijn aangestelde of zijn lasthebber die, in strijd met de arbeidswet van 16 maart 1971 :

a) een in 1°, a) en b) bedoelde inbreuk heeft begaan;

b) de schriftelijke individuele afwijking op het ogenblik dat of op de plaats waar het kind de werkzaamheid uitvoert, niet heeft vertoond aan de officieren van gerechtelijke politie of aan de door de Koning aangewezen ambtenaren;

c) het loon in geld van het kind niet heeft gestort op een geïndividualiseerde spaarrekening geopend op naam van het kind bij een financiële instelling, uiterlijk op de vierde werkdag van de maand volgend op de maand waarin de werkzaamheid door het kind werd uitgevoerd;

d) naar aanleiding van de uitvoering van een werkzaamheid door het kind, ongebruikelijke geschenken heeft gegeven, die niet aan de leeftijd, de ontwikkeling en de vorming van het kind zijn aangepast;

3° eenieder die, als tussenpersoon of bemiddelaar, al dan niet tegen vergoeding, voorstellen doet, rechtshandelingen verricht of reclame maakt, teneinde werkzaamheden verricht door kinderen te bevorderen of mee tot stand te helpen te brengen waarvoor geen individuele afwijking werd gevraagd.

Voor de in 1° en 2° bedoelde inbreuken, wordt de geldboete vermenigvuldigd met het aantal betrokken kinderen.

Art. 137. Verboden arbeid

Met een sanctie van niveau 4 wordt bestraft, de werkgever, zijn aangestelde of zijn lasthebber die, in strijd met de arbeidswet van 16 maart 1971 :

1° een jeugdige werknemer ondergrondse arbeid in mijnen, groeven en graverijen of andere door de Koning verboden arbeid heeft doen of laten verrichten;

2° een jeugdige werknemer arbeid heeft doen of laten verrichten die zijn krachten te boven gaat, zijn gezondheid bedreigt of zijn zedelijkheid in gevaar brengt.

Voor de in het eerste lid bedoelde inbreuken, wordt de geldboete vermenigvuldigd met het aantal betrokken jeugdige werknemers.

Asiel & Migratie

Algemene Commentaar Nr. 6 – Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin (2005)

Aangenomen door het Kinderrechtencomité van de Verenigde naties op 1 september 2005 (CRC/GC/2005/6)

I. OBJECTIVES OF THE GENERAL COMMENT

1.–The objective of this general comment is to draw attention to the particularly vulnerable situation of unaccompanied and separated children; to outline the multifaceted challenges faced by States and other actors in ensuring that such children are able to access and enjoy their rights; and, to provide guidance on the protection, care and proper treatment of unaccompanied and separated children based on the entire legal framework provided by the Convention on the Rights of the Child (the “Convention”), with particular reference to the principles of non-discrimination, the best interests of the child and the right of the child to express his or her views freely.

2.–The issuing of this general comment is motivated by the Committee’s observation of an increasing number of children in such situations. There are varied and numerous reasons for a child being unaccompanied or separated, including: persecution of the child or the parents; international conflict and civil war; trafficking in various contexts and forms, including sale by parents; and the search for better economic opportunities.

3.–The issuing of the general comment is further motivated by the Committee’s identification of a number of protection gaps in the treatment of such children, including the following: unaccompanied and separated children face greater risks of, inter alia, sexual exploitation and abuse, military recruitment, child labour (including for their foster families) and detention. They are often discriminated against and denied access to food, shelter, housing, health services and education. Unaccompanied and separated girls are at particular risk of gender-based violence, including domestic violence. In some situations, such children have no access to proper and appropriate identification, registration, age assessment, documentation, family tracing, guardianship systems or legal advice. In many countries, unaccompanied and separated children are routinely denied entry to or detained by border or immigration officials. In other cases they are admitted but are denied access to asylum procedures or their asylum claims are not handled in an age and gender-sensitive manner. Some countries prohibit separated children who are recognized as refugees from applying for family reunification; others permit reunification but impose conditions so restrictive as to make it virtually impossible to achieve. Many such children are granted only temporary status, which ends when they turn 18, and there are few effective return programmes.

4.–Concerns such as these have led the Committee to frequently raise issues related to unaccompanied and separated children in its concluding observations. This general comment will compile and consolidate standards developed, inter alia, through the Committee’s monitoring efforts and shall thereby provide clear guidance to States on the obligations deriving from the Convention with regard to this particular vulnerable group of children. In applying these standards, States parties must be cognizant of their evolutionary character and therefore recognize that their obligations may develop beyond the standards articulated herein. These standards shall in no way impair further-reaching rights and benefits offered to unaccompanied and separated children under regional human rights instruments or national systems, international and regional refugee law or international humanitarian law.

II. STRUCTURE AND SCOPE OF THE GENERAL COMMENT

5.–This general comment applies to unaccompanied and separated children who find themselves outside their country of nationality (consistent with article 7) or, if stateless, outside their country of habitual residence. The general comment applies to all such children irrespective of their residence status and reasons for being abroad, and whether they are unaccompanied or separated. However, it does not apply to children who have not crossed an international border, even though the Committee acknowledges the many similar challenges related to internally displaced unaccompanied and separated children, recognizes that much of the guidance offered below is also valuable in relation to such children, and strongly encourages States to adopt relevant aspects of this general comment in relation to the protection, care and treatment of unaccompanied and separated children who are displaced within their own country.

6.–While the mandate of the Committee is confined to its supervisory function in relation to the Convention, its interpretation efforts must be conducted in the context of the entirety of applicable international human rights norms and, therefore, the general comment adopts a holistic approach to the question of the proper treatment of unaccompanied and separated children. This acknowledges that all human rights, including those contained in the Convention, are indivisible and interdependent. The importance of other international human rights instruments to the protection of the child is also recognized in the preamble to the Convention.

III. DEFINITIONS

7.–“Unaccompanied children” (also called unaccompanied minors) are children, as defined in article 1 of the Convention, who have been separated from both parents and other relatives and are not being cared for by an adult who, by law or custom, is responsible for doing so.

8.–“Separated children” are children, as defined in article 1 of the Convention, who have been separated from both parents, or from their previous legal or customary primary caregiver, but not necessarily from other relatives. These may, therefore, include children accompanied by other adult family members.

9.–A “child as defined in article 1 of the Convention”, means “every human being below the age of 18 years unless under the law applicable to the child, majority is attained earlier”. This means that any instruments governing children in the territory of the State cannot define a child in any way that deviates from the norms determining the age of majority in that State.

10.–If not otherwise specified, the guidelines below apply equally to both unaccompanied and separated children.

11.– Country of origin” is the country of nationality or, in the case of a stateless child, the country of habitual residence.

IV. APPLICABLE PRINCIPLES

(a) Legal obligations of States parties for all unaccompanied or separated children in their territory and measures for their implementation

12.–State obligations under the Convention apply to each child within the State’s territory and to all children subject to its jurisdiction (art. 2). These State obligations cannot be arbitrarily and unilaterally curtailed either by excluding zones or areas from a State’s territory or by defining particular zones or areas as not, or only partly, under the jurisdiction of the State. Moreover, State obligations under the Convention apply within the borders of a State, including with respect to those children who come under the State’s jurisdiction while attempting to enter the country’s territory. Therefore, the enjoyment of rights stipulated in the Convention is not limited to children who are citizens of a State party and must therefore, if not explicitly stated otherwise in the Convention, also be available to all children - including asylum-seeking, refugee and migrant children - irrespective of their nationality, immigration status or statelessness.

13.–Obligations deriving from the Convention vis-à-vis unaccompanied and separated children apply to all branches of government (executive, legislative and judicial). They include the obligation to establish national legislation; administrative structures; and the necessary research, information, data compilation and comprehensive training activities to support such measures. Such legal obligations are both negative and positive in nature, requiring States not only to refrain from measures infringing on such children’s rights, but also to take measures to ensure the enjoyment of these rights without discrimination. Such responsibilities are not only limited to the provision of protection and assistance to children who are already unaccompanied or separated, but include measures to prevent separation (including the implementation of safeguards in case of evacuation). The positive aspect of these protection obligations also extends to requiring States to take all necessary measures to identify children as being unaccompanied or separated at the earliest possible stage, including at the border, to carry out tracing activities and, where possible and if in the child’s best interest, to reunify separated and unaccompanied children with their families as soon as possible.

14.–As reaffirmed in its general comment No. 5 (2003) (paras. 18-23), States parties to the Convention have to ensure that the provisions and principles of the treaty are fully reflected and given legal effect in relevant domestic legislation. In case of any conflict in legislation, predominance should always be given to the Convention, in light of article 27 of the Vienna Convention on the Law of Treaties.

15.–In order to ensure a conducive legal environment and in light of article 41 (b) of the Convention, States parties are also encouraged to ratify other international instruments that address issues relating to unaccompanied and separated children, including the two Optional Protocols to the Convention on the Rights of the Child (on the involvement of children in armed conflict and on the sale of children, child prostitution and child pornography), the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (the “CAT”), the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, the Convention relating to the Status of Refugees (“the 1951 Refugee Convention”) and the Protocol relating to the Status of Refugees, the Convention on the Reduction of Statelessness, the Convention relating to the Status of Stateless Persons, the Hague Convention on Protection of Children and Cooperation in Respect of Inter Country Adoption, the Hague Convention on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Cooperation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children, the four Geneva Conventions of 12 August 1949, the Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949 and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I) of 8 June 1977, the Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II) of 8 June

1997. The Committee also encourages States parties to the Convention and others concerned to take into account the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)'s Guidelines on Protection and Care (1994) and the Inter-Agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children.

16.—In view of the absolute nature of obligations deriving from the Convention and their *lex specialis* character, article 2, paragraph 3, of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights would not apply with regard to unaccompanied and separated children. In application of article 4 of the Convention, the particular vulnerability of unaccompanied and separated children, explicitly recognized in article 20 of the Convention, must be taken into account and will result in making the assignment of available resources to such children a priority. States are expected to accept and facilitate assistance offered within their respective mandates by the United Nations Children's Fund (UNICEF), UNHCR and other agencies (article 22 (2) of the Convention) in order to meet the needs of unaccompanied and separated children.

17.—The Committee believes that reservations made by States parties to the Convention should not in any way limit the rights of unaccompanied and separated children. As is systematically done with States parties during the reporting process, the Committee recommends that, in the light of the Vienna Declaration and Programme of Action adopted at the 1993 World Conference on Human Rights in Vienna, reservations limiting the rights of unaccompanied and separated children be reviewed with the objective of withdrawal.

(b) Non-discrimination (art. 2)

18.—The principle of non-discrimination, in all its facets, applies in respect to all dealings with separated and unaccompanied children. In particular, it prohibits any discrimination on the basis of the status of a child as being unaccompanied or separated, or as being a refugee, asylum-seeker or migrant. This principle, when properly understood, does not prevent, but may indeed call for, differentiation on the basis of different protection needs such as those deriving from age and/or gender. Measures should also be taken to address possible misperceptions and stigmatization of unaccompanied or separated children within the society. Policing or other measures concerning unaccompanied or separated children relating to public order are only permissible where such measures are based on the law; entail individual rather than collective assessment; comply with the principle of proportionality; and represent the least intrusive option. In order not to violate the prohibition on non-discrimination, such measures can, therefore, never be applied on a group or collective basis.

(c) Best interests of the child as a primary consideration in the search for short and long-term solutions (art. 3)

19.—Article 3 (1) states that “[i]n all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration”. In the case of a displaced child, the principle must be respected during all stages of the displacement cycle. At any of these stages, a best interests determination must be documented in preparation of any decision fundamentally impacting on the unaccompanied or separated child's life.

20.—A determination of what is in the best interests of the child requires a clear and comprehensive assessment of the child's identity, including her or his nationality, upbringing, ethnic, cultural and linguistic background, particular vulnerabilities and protection needs. Consequently, allowing the child access to the territory is a prerequisite to this initial assessment process. The assessment process should be carried out in a friendly and safe atmosphere by qualified professionals who are trained in age and gender-sensitive interviewing techniques.

21.—Subsequent steps, such as the appointment of a competent guardian as expeditiously as possible, serves as a key procedural safeguard to ensure respect for the best interests of an unaccompanied or separated child. Therefore, such a child should only be referred to asylum or other procedures after the appointment of a guardian. In cases where separated or unaccompanied children are referred to asylum procedures or other administrative or judicial proceedings, they should also be provided with a legal representative in addition to a guardian.

22.—Respect for best interests also requires that, where competent authorities have placed an unaccompanied or separated child “for the purposes of care, protection or treatment of his or her physical or mental health”, the State recognizes the right of that child to a “periodic review” of their treatment and “all other circumstances relevant to his or her placement” (article 25 of the Convention).

(d) The right to life, survival and development (art. 6)

23.—The obligation of the State party under article 6 includes protection from violence and exploitation, to the maximum extent possible, which would jeopardize a child's right to life, survival and development. Separated and unaccompanied children are vulnerable to various risks that affect their life, survival and development such as trafficking for purposes of sexual or other exploitation or involvement in criminal activities which could result in harm to the child, or in extreme cases, in death. Accordingly, article 6 necessitates vigilance by States parties in this regard, particularly when organized crime may be involved. While the issue of trafficking of children is beyond the

scope of this general comment, the Committee notes that there is often a link between trafficking and the situation of separated and unaccompanied children.

24.–The Committee is of the view that practical measures should be taken at all levels to protect children from the risks mentioned above. Such measures could include: priority procedures for child victims of trafficking, the prompt appointment of guardians, the provision of information to children about the risks they may encounter, and establishment of measures to provide follow-up to children particularly at risk. These measures should be regularly evaluated to ensure their effectiveness.

(e) Right of the child to express his or her views freely (art. 12)

25.–Pursuant to article 12 of the Convention, in determining the measures to be adopted with regard to unaccompanied or separated children, the child's views and wishes should be elicited and taken into account (art. 12 (1)). To allow for a well-informed expression of such views and wishes, it is imperative that such children are provided with all relevant information concerning, for example, their entitlements, services available including means of communication, the asylum process, family tracing and the situation in their country of origin (arts. 13, 17 and 22 (2)). In guardianship, care and accommodation arrangements, and legal representation, children's views should also be taken into account. Such information must be provided in a manner that is appropriate to the maturity and level of understanding of each child. As participation is dependent on reliable communication, where necessary, interpreters should be made available at all stages of the procedure.

(f) Respect for the principle of non-refoulement

26.–In affording proper treatment of unaccompanied or separated children, States must fully respect non-refoulement obligations deriving from international human rights, humanitarian and refugee law and, in particular, must respect obligations codified in article 33 of the 1951 Refugee Convention and in article 3 of CAT.

27.–Furthermore, in fulfilling obligations under the Convention, States shall not return a child to a country where there are substantial grounds for believing that there is a real risk of irreparable harm to the child, such as, but by no means limited to, those contemplated under articles 6 and 37 of the Convention, either in the country to which removal is to be effected or in any country to which the child may subsequently be removed. Such non-refoulement obligations apply irrespective of whether serious violations of those rights guaranteed under the Convention originate from non-State actors or whether such violations are directly intended or are the indirect consequence of action or inaction. The assessment of the risk of such serious violations should be conducted in an age and gender-sensitive manner and should, for example, take into account the particularly serious consequences for children of the insufficient provision of food or health services.

28.–As underage recruitment and participation in hostilities entails a high risk of irreparable harm involving fundamental human rights, including the right to life, State obligations deriving from article 38 of the Convention, in conjunction with articles 3 and 4 of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict, entail extraterritorial effects and States shall refrain from returning a child in any manner whatsoever to the borders of a State where there is a real risk of underage recruitment, including recruitment not only as a combatant but also to provide sexual services for the military or where there is a real risk of direct or indirect participation in hostilities, either as a combatant or through carrying out other military duties.

(g) Confidentiality

29.–States parties must protect the confidentiality of information received in relation to an unaccompanied or separated child, consistent with the obligation to protect the child's rights, including the right to privacy (art. 16). This obligation applies in all settings, including health and social welfare. Care must be taken that information sought and legitimately shared for one purpose is not inappropriately used for that of another.

30.–Confidentiality concerns also involve respect for the rights of others. For example, in obtaining, sharing and preserving the information collected in respect of unaccompanied and separated children, particular care must be taken in order not to endanger the well-being of persons still within the child's country of origin, especially the child's family members. Furthermore, information relating to the whereabouts of the child shall only be withheld vis-à-vis the parents where required for the safety of the child or to otherwise secure the "best interests" of the child.

V. RESPONSE TO GENERAL AND SPECIFIC PROTECTION NEEDS

(a) Initial assessment and measures

31.–The best interests of the child must also be a guiding principle for determining the priority of protection needs and the chronology of measures to be applied in respect of unaccompanied and separated children. This necessary initial assessment process, in particular, entails the following:

(i) Prioritized identification of a child as separated or unaccompanied immediately upon arrival at ports of entry or as soon as their presence in the country becomes known to the authorities (art. 8). Such identification measures include age assessment and should not only take into account the physical appearance of the individual, but also his

or her psychological maturity. Moreover, the assessment must be conducted in a scientific, safe, child and gender-sensitive and fair manner, avoiding any risk of violation of the physical integrity of the child; giving due respect to human dignity; and, in the event of remaining uncertainty, should accord the individual the benefit of the doubt such that if there is a possibility that the individual is a child, she or he should be treated as such;

(ii) Prompt registration by means of an initial interview conducted in an age-appropriate and gender-sensitive manner, in a language the child understands, by professionally qualified persons to collect biodata and social history to ascertain the identity of the child, including, wherever possible, identity of both parents, other siblings, as well as the citizenship of the child, the siblings and the parents;

(iii) In continuation of the registration process, the recording of further information in order to meet the specific needs of the child. This information should include:

- Reasons for being separated or unaccompanied;

- Assessment of particular vulnerabilities, including health, physical, psychosocial, material and other protection needs, including those deriving from domestic violence, trafficking or trauma;

- All available information to determine the potential existence of international protection needs, including those: due to a “well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion” in the child’s country of origin (article 1 A (2), 1951 Refugee Convention); deriving from external aggression, occupation, foreign domination or events seriously disturbing public order (article 1 (2), Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa); or relating to the indiscriminate effects of generalized violence;

(iv) Unaccompanied and separated children should be provided with their own personal identity documentation as soon as possible;

(v) Tracing of family members to be commenced as early as possible (arts. 22 (2), 9 (3) and 10 (2)).

32.—Any further actions relating to the residence and other status of the child in the territory of the State should be based on the findings of an initial protection assessment carried out in accordance with the above procedures. States should refrain from referring unaccompanied and separated children into asylum procedures if their presence in the territory does not raise the question of international refugee protection needs. This is without prejudice to the obligation of States to refer unaccompanied or separated children to relevant procedures serving child protection, such as those foreseen under child welfare legislation.

(b) Appointment of a guardian or adviser and legal representative (arts. 18 (2) and 20 (1))

33.—States are required to create the underlying legal framework and to take necessary measures to secure proper representation of an unaccompanied or separated child’s best interests. Therefore, States should appoint a guardian or adviser as soon as the unaccompanied or separated child is identified and maintain such guardianship arrangements until the child has either reached the age of majority or has permanently left the territory and/or jurisdiction of the State, in compliance with the Convention and other international obligations. The guardian should be consulted and informed regarding all actions taken in relation to the child. The guardian should have the authority to be present in all planning and decision-making processes, including immigration and appeal hearings, care arrangements and all efforts to search for a durable solution. The guardian or adviser should have the necessary expertise in the field of childcare, so as to ensure that the interests of the child are safeguarded and that the child’s legal, social, health, psychological, material and educational needs are appropriately covered by, inter alia, the guardian acting as a link between the child and existing specialist agencies/individuals who provide the continuum of care required by the child. Agencies or individuals whose interests could potentially be in conflict with those of the child’s should not be eligible for guardianship. For example, non-related adults whose primary relationship to the child is that of an employer should be excluded from a guardianship role.

34.—In the case of a separated child, guardianship should regularly be assigned to the accompanying adult family member or non-primary family caretaker unless there is an indication that it would not be in the best interests of the child to do so, for example, where the accompanying adult has abused the child. In cases where a child is accompanied by a non-family adult or caretaker, suitability for guardianship must be scrutinized more closely. If such a guardian is able and willing to provide day-to-day care, but unable to adequately represent the child’s best interests in all spheres and at all levels of the child’s life, supplementary measures (such as the appointment of an adviser or legal representative) must be secured.

35.—Review mechanisms shall be introduced and implemented to monitor the quality of the exercise of guardianship in order to ensure the best interests of the child are being represented throughout the decision-making process and, in particular, to prevent abuse.

36.—In cases where children are involved in asylum procedures or administrative or judicial proceedings, they should, in addition to the appointment of a guardian, be provided with legal representation.

37.—At all times children should be informed of arrangements with respect to guardianship and legal representation and their opinions should be taken into consideration.

38.–In large-scale emergencies, where it will be difficult to establish guardianship arrangements on an individual basis, the rights and best interests of separated children should be safeguarded and promoted by States and organizations working on behalf of these children.

Care and accommodation arrangements (arts. 20 and 22)

39.–Unaccompanied or separated children are children temporarily or permanently deprived of their family environment and, as such, are beneficiaries of States' obligations under article 20 of the Convention and shall be entitled to special protection and assistance provided by the relevant State.

40.–Mechanisms established under national law in order to ensure alternative care for such children in accordance with article 22 of the Convention, shall also cover unaccompanied or separated children outside their country of origin. A wide range of options for care and accommodation arrangements exist and are explicitly acknowledged in article 20 (3) as follows: "... inter alia, foster placement, kafalah of Islamic law, adoption or, if necessary, placement in suitable institutions for the care of children". When selecting from these options, the particular vulnerabilities of such a child, not only having lost connection with his or her family environment, but further finding him or herself outside of his or her country of origin, as well as the child's age and gender, should be taken into account. In particular, due regard ought to be taken of the desirability of continuity in a child's upbringing and to the ethnic, religious, cultural and linguistic background as assessed in the identification, registration and documentation process. Such care and accommodation arrangements should comply with the following parameters:

- Children should not, as a general rule, be deprived of liberty;
- In order to ensure continuity of care and considering the best interests of the child, changes in residence for unaccompanied and separated children should be limited to instances where such change is in the best interests of the child;
- In accordance with the principle of family unity, siblings should be kept together;
- A child who has adult relatives arriving with him or her or already living in the country of asylum should be allowed to stay with them unless such action would be contrary to the best interests of the child. Given the particular vulnerabilities of the child, regular assessments should be conducted by social welfare personnel;
- Irrespective of the care arrangements made for unaccompanied or separated children, regular supervision and assessment ought to be maintained by qualified persons in order to ensure the child's physical and psychosocial health, protection against domestic violence or exploitation, and access to educational and vocational skills and opportunities;
- States and other organizations must take measures to ensure the effective protection of the rights of separated or unaccompanied children living in child-headed households;
- In large-scale emergencies, interim care must be provided for the shortest time appropriate for unaccompanied children. This interim care provides for their security and physical and emotional care in a setting that encourages their general development;
- Children must be kept informed of the care arrangements being made for them, and their opinions must be taken into consideration.

(b) Full access to education (arts. 28, 29 (1) (c), 30 and 32)

41.–States should ensure that access to education is maintained during all phases of the displacement cycle. Every unaccompanied and separated child, irrespective of status, shall have full access to education in the country that they have entered in line with articles 28, 29 (1) (c), 30 and 32 of the Convention and the general principles developed by the Committee. Such access should be granted without discrimination and in particular, separated and unaccompanied girls shall have equal access to formal and informal education, including vocational training at all levels. Access to quality education should also be ensured for children with special needs, in particular children with disabilities.

42.–The unaccompanied or separated child should be registered with appropriate school authorities as soon as possible and get assistance in maximizing learning opportunities. All unaccompanied and separated children have the right to maintain their cultural identity and values, including the maintenance and development of their native language. All adolescents should be allowed to enrol in vocational/professional training or education, and early learning programmes should be made available to young children. States should ensure that unaccompanied or separated children are provided with school certificates or other documentation indicating their level of education, in particular in preparation of relocation, resettlement or return.

43.–States shall, in particular where government capacity is limited, accept and facilitate the assistance offered by UNICEF, the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), UNHCR and other United Nations agencies within their respective mandates, as well as, where appropriate, other competent intergovernmental organizations or non-governmental organizations (art. 22 (2)) in order to meet the educational needs of unaccompanied and separated children.

(c) Right to an adequate standard of living (art. 27)

44.—States should ensure that separated and unaccompanied children have a standard of living adequate for their physical, mental, spiritual and moral development. As provided in article 27 (2) of the Convention, States shall provide material assistance and support programmes, particularly with regard to nutrition, clothing and housing.

45.—States shall, in particular where government capacity is limited, accept and facilitate the assistance offered by UNICEF, UNESCO, UNHCR and other United Nations agencies within their respective mandates, as well as, where appropriate, other competent intergovernmental organizations or non-governmental organizations (art. 22 (2)) in order to secure an adequate standard of living for unaccompanied and separated children.

(f) Right to enjoy the highest attainable standard of health and facilities for the treatment of illness and rehabilitation of health (arts. 23, 24 and 39)

46.—When implementing the right to enjoy the highest attainable standard of health and facilities for the treatment of illness and rehabilitation of health under article 24 of the Convention, States are obligated to ensure that unaccompanied and separated children have the same access to health care as children who are ... nationals ... .

47.—In ensuring their access, States must assess and address the particular plight and vulnerabilities of such children. They should, in particular, take into account the fact that unaccompanied children have undergone separation from family members and have also, to varying degrees, experienced loss, trauma, disruption and violence. Many such children, in particular those who are refugees, have further experienced pervasive violence and the stress associated with a country afflicted by war. This may have created deep-rooted feelings of helplessness and undermined a child's trust in others. Moreover, girls are particularly susceptible to marginalization, poverty and suffering during armed conflict, and many may have experienced gender-based violence in the context of armed conflict. The profound trauma experienced by many affected children calls for special sensitivity and attention in their care and rehabilitation.

48.—The obligation under article 39 of the Convention sets out the duty of States to provide rehabilitation services to children who have been victims of any form of abuse, neglect, exploitation, torture, cruel, inhuman and degrading treatment or armed conflicts. In order to facilitate such recovery and reintegration, culturally appropriate and gender-sensitive mental health care should be developed and qualified psychosocial counselling provided.

49.—States shall, in particular where government capacity is limited, accept and facilitate assistance offered by UNICEF, the World Health Organization (WHO), United Nations Joint Programme on HIV/AIDS (UNAIDS), UNHCR and other agencies (art. 22 (2)) within their respective mandates, as well as, where appropriate, other competent intergovernmental organizations or non-governmental organizations in order to meet the health and health-care needs of unaccompanied and separated children.

(g) Prevention of trafficking and of sexual and other forms of exploitation, abuse and violence (arts. 34, 35 and 36)

50.—Unaccompanied or separated children in a country outside their country of origin are particularly vulnerable to exploitation and abuse. Girls are at particular risk of being trafficked, including for purposes of sexual exploitation.

51.—Articles 34 to 36 of the Convention must be read in conjunction with special protection and assistance obligations to be provided according to article 20 of the Convention, in order to ensure that unaccompanied and separated children are shielded from trafficking, and from sexual and other forms of exploitation, abuse and violence.

52.—Trafficking of such a child, or “re-trafficking” in cases where a child was already a victim of trafficking, is one of many dangers faced by unaccompanied or separated children. Trafficking in children is a threat to the fulfilment of their right to life, survival and development (art. 6). In accordance with article 35 of the Convention, States parties should take appropriate measures to prevent such trafficking. Necessary measures include identifying unaccompanied and separated children; regularly inquiring as to their whereabouts; and conducting information campaigns that are age-appropriate, gender-sensitive and in a language and medium that is understandable to the child. Adequate legislation should also be passed and effective mechanisms of enforcement be established with respect to labour regulations and border crossing.

53.—Risks are also great for a child who has already been a victim of trafficking, resulting in the status of being unaccompanied or separated. Such children should not be penalized and should receive assistance as victims of a serious human rights violation. Some trafficked children may be eligible for refugee status under the 1951 Convention, and States should ensure that separated and unaccompanied trafficked children who wish to seek asylum or in relation to whom there is otherwise indication that international protection needs exist, have access to asylum procedures. Children who are at risk of being re-trafficked should not be returned to their country of origin unless it is in their best interests and appropriate measures for their protection have been taken. States should consider complementary forms of protection for trafficked children when return is not in their best interests.

(h) Prevention of military recruitment and protection against effects of war (arts. 38 and 39)*Prevention of recruitment*

54.—State obligations deriving from article 38 of the Convention and from articles 3 and 4 of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict also apply to unaccompanied and separated children. A State must take all necessary measures to prevent recruitment or use of such children by any party to a conflict. This also applies to former child soldiers who have defected from their units and who require protection against re-recruitment.

Care arrangements

55.—Care arrangements for unaccompanied and separated children shall be made in a manner which prevents their recruitment, re-recruitment or use by any party to a conflict. Guardianships should not be given to individuals or organizations who are directly or indirectly involved in a conflict.

Former child soldiers

56.—Child soldiers should be considered primarily as victims of armed conflict. Former child soldiers, who often find themselves unaccompanied or separated at the cessation of the conflict or following defection, shall be given all the necessary support services to enable reintegration into normal life, including necessary psychosocial counselling. Such children shall be identified and demobilized on a priority basis during any identification and separation operation. Child soldiers, in particular, those who are unaccompanied or separated, should not normally be interned, but rather, benefit from special protection and assistance measures, in particular as regards their demobilization and rehabilitation. Particular efforts must be made to provide support and facilitate the reintegration of girls who have been associated with the military, either as combatants or in any other capacity.

57.—If, under certain circumstances, exceptional internment of a child soldier over the age of 15 years is unavoidable and in compliance with international human rights and humanitarian law, for example, where she or he poses a serious security threat, the conditions of such internment should be in conformity with international standards, including article 37 of the Convention and those pertaining to juvenile justice, and should not preclude any tracing efforts and priority participation in rehabilitation programmes.

Non-refoulement

58.—As under-age recruitment and participation in hostilities entails a high risk of irreparable harm involving fundamental human rights, including the right to life, State obligations deriving from article 38 of the Convention, in conjunction with articles 3 and 4 of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict, entail extraterritorial effects and States shall refrain from returning a child in any manner whatsoever to the borders of a State where there is a real risk of under-age recruitment or participation, directly or indirectly, in hostilities.

Child-specific forms and manifestations of persecution

59.—Reminding States of the need for age and gender-sensitive asylum procedures and an age and gender-sensitive interpretation of the refugee definition, the Committee highlights that under-age recruitment (including of girls for sexual services or forced marriage with the military) and direct or indirect participation in hostilities constitutes a serious human rights violation and thereby persecution, and should lead to the granting of refugee status where the well-founded fear of such recruitment or participation in hostilities is based on “reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion” (article 1A (2), 1951 Refugee Convention).

Rehabilitation and recovery

60.—States shall develop, where needed, in cooperation with international agencies and NGOs, a comprehensive age-appropriate and gender-sensitive system of psychological support and assistance for unaccompanied and separated children affected by armed conflict.

(i) Prevention of deprivation of liberty and treatment in cases thereof

61.—In application of article 37 of the Convention and the principle of the best interests of the child, unaccompanied or separated children should not, as a general rule, be detained. Detention cannot be justified solely on the basis of the child being unaccompanied or separated, or on their migratory or residence status, or lack thereof. Where detention is exceptionally justified for other reasons, it shall be conducted in accordance with article 37 (b) of the Convention that requires detention to conform to the law of the relevant country and only to be used as a measure of last resort and for the shortest appropriate period of time. In consequence, all efforts, including acceleration of relevant processes, should be made to allow for the immediate release of unaccompanied or separated children from detention and their placement in other forms of appropriate accommodation.

62.—In addition to national requirements, international obligations constitute part of the law governing detention. With regard to asylum-seeking, unaccompanied and separated children, States must, in particular, respect their

obligations deriving from article 31 (1) of the 1951 Refugee Convention. States should further take into account that illegal entry into or stay in a country by an unaccompanied or separated child may also be justified according to general principles of law, where such entry or stay is the only way of preventing a violation of the fundamental human rights of the child. More generally, in developing policies on unaccompanied or separated children, including those who are victims of trafficking and exploitation, States should ensure that such children are not criminalized solely for reasons of illegal entry or presence in the country.

63.– In the exceptional case of detention, conditions of detention must be governed by the best interests of the child and pay full respect to article 37 (a) and (c) of the Convention and other international obligations. Special arrangements must be made for living quarters that are suitable for children and that separate them from adults, unless it is considered in the child's best interests not to do so. Indeed, the underlying approach to such a programme should be "care" and not "detention". Facilities should not be located in isolated areas where culturally appropriate community resources and access to legal aid are unavailable. Children should have the opportunity to make regular contact and receive visits from friends, relatives, religious, social and legal counsel and their guardian. They should also be provided with the opportunity to receive all basic necessities as well as appropriate medical treatment and psychological counselling where necessary. During their period in detention, children have the right to education which ought, ideally, to take place outside the detention premises in order to facilitate the continuance of their education upon release. They also have the right to recreation and play as provided for in article 31 of the Convention. In order to effectively secure the rights provided by article 37 (d) of the Convention, unaccompanied or separated children deprived of their liberty shall be provided with prompt and free access to legal and other appropriate assistance, including the assignment of a legal representative.

VI. ACCESS TO THE ASYLUM PROCEDURE, LEGAL SAFEGUARDS AND RIGHTS IN ASYLUM

(a) General

64.–The obligation stemming from article 22 of the Convention to take "appropriate measures" to ensure that a child, whether unaccompanied or accompanied, who is seeking refugee status receives appropriate protection entails, inter alia, the responsibility to set up a functioning asylum system and, in particular, to enact legislation addressing the particular treatment of unaccompanied and separated children and to build capacities necessary to realize this treatment in accordance with applicable rights codified in the Convention and in other international human rights, refugee protection or humanitarian instruments to which the State is a party. States facing resource constraints in staging such capacity-building efforts are strongly encouraged to seek international assistance, including that provided by UNHCR.

65.–Taking into account the complementary nature of the obligations under article 22 and those deriving from international refugee law, as well as the desirability of consolidated standards, States should apply international standards relating to refugees as they progressively evolve when implementing article 22 of the Convention.

(b) Access to asylum procedures, regardless of age

66.–Asylum-seeking children, including those who are unaccompanied or separated, shall enjoy access to asylum procedures and other complementary mechanisms providing international protection, irrespective of their age. In the case that facts become known during the identification and registration process which indicate that the child may have a well-founded fear or, even if unable to explicitly articulate a concrete fear, the child may objectively be at risk of persecution for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, or otherwise be in need of international protection, such a child should be referred to the asylum procedure and/or, where relevant, to mechanisms providing complementary protection under international and domestic law.

67.–Unaccompanied or separated children for whom there is no indication of being in need of international protection should not automatically, or otherwise, be referred to asylum procedures, but shall be protected pursuant to other relevant child protection mechanisms such as those provided under youth welfare legislation.

(c) Procedural safeguards and support measures (art. 3 (3))

68.–Appropriate measures required under article 22 (1) of the Convention must take into account the particular vulnerabilities of unaccompanied and separated children and the national legal framework and conditions. Such measures should be guided by the considerations set out below.

69.–An asylum-seeking child should be represented by an adult who is familiar with the child's background and who is competent and able to represent his or her best interests (see section V (b), "Appointment of a guardian or adviser or legal representative"). The unaccompanied or separated child should also, in all cases, be given access, free of charge, to a qualified legal representative, including where the application for refugee status is processed under the normal procedures for adults.

70.–Refugee status applications filed by unaccompanied and separated children shall be given priority and every effort should be made to render a decision promptly and fairly.

71.–Minimum procedural guarantees should include that the application will be determined by a competent authority fully qualified in asylum and refugee matters. Where the age and maturity of the child permits, the opportunity for a personal interview with a qualified official should be granted before any final decision is made. Wherever the child is unable to communicate directly with the qualified official in a common language, the assistance of a qualified interpreter should be sought. Moreover, the child should be given the “benefit of the doubt”, should there be credibility concerns relating to his or her story as well as a possibility to appeal for a formal review of the decision.

72.–The interviews should be conducted by representatives of the refugee determination authority who will take into account the special situation of unaccompanied children in order to carry out the refugee status assessment and apply an understanding of the history, culture and background of the child. The assessment process should comprise a case-by-case examination of the unique combination of factors presented by each child, including the child’s personal, family and cultural background. The guardian and the legal representative should be present during all interviews.

73.–In cases of large-scale refugee movements where individual refugee status determination is not possible, States may grant refugee status to all members of a group. In such circumstances, all unaccompanied or separated children are entitled to be granted the same status as other members of the particular group.

(d) Child-sensitive assessment of protection needs, taking into account persecution of a child-specific nature

74.–When assessing refugee claims of unaccompanied or separated children, States shall take into account the development of, and formative relationship between, international human rights and refugee law, including positions developed by UNHCR in exercising its supervisory functions under the 1951 Refugee Convention. In particular, the refugee definition in that Convention must be interpreted in an age and gender-sensitive manner, taking into account the particular motives for, and forms and manifestations of, persecution experienced by children. Persecution of kin; under-age recruitment; trafficking of children for prostitution; and sexual exploitation or subjection to female genital mutilation, are some of the child-specific forms and manifestations of persecution which may justify the granting of refugee status if such acts are related to one of the 1951 Refugee Convention grounds. States should, therefore, give utmost attention to such child-specific forms and manifestations of persecution as well as gender-based violence in national refugee status-determination procedures.

75.–Staff involved in status-determination procedures of children, in particular those who are unaccompanied or separated, should receive training on adopting an application of international and national refugee law that is child, cultural, and gender-sensitive. To properly assess asylum claims of children, information on the situation of children, including those belonging to minorities or marginalized groups, should be included in government efforts to collect country-of-origin information.

(e) Full enjoyment of all international refugee and human rights by children granted refugee status (art. 22)

76.–Unaccompanied or separated children recognized as refugees and granted asylum do not only enjoy rights under the 1951 Refugee Convention, but are also entitled to the fullest extent to the enjoyment of all human rights granted to children in the territory or subject to the jurisdiction of the State, including those rights which require a lawful stay in the territory.

(f) Children to benefit from complementary forms of protection

77.–In the case that the requirements for granting refugee status under the 1951 Refugee Convention are not met, unaccompanied and separated children shall benefit from available forms of complementary protection to the extent determined by their protection needs. The application of such complementary forms of protection does not obviate States’ obligations to address the particular protection needs of the unaccompanied and separated child. Therefore, children granted complementary forms of protection are entitled, to the fullest extent, to the enjoyment of all human rights granted to children in the territory or subject to the jurisdiction of the State, including those rights which require a lawful stay in the territory.

78.–In line with the generally applicable principles and, in particular, those relating to the responsibilities of States with regard to unaccompanied or separated children finding themselves in their territory, children who are neither granted refugee status nor benefiting from complementary forms of protection, will still enjoy protection under all norms of the Convention as long as they remain de facto within the States’ territories and/or subject to its jurisdiction.

VII. FAMILY REUNIFICATION, RETURN AND OTHER FORMS OF DURABLE SOLUTIONS

(a) General

79.–The ultimate aim in addressing the fate of unaccompanied or separated children is to identify a durable solution that addresses all their protection needs, takes into account the child’s view and, wherever possible, leads to overcoming the situation of a child being unaccompanied or separated. Efforts to find durable solutions for unaccompanied or separated children should be initiated and implemented without undue delay and, wherever

possible, immediately upon the assessment of a child being unaccompanied or separated. Following a rights-based approach, the search for a durable solution commences with analysing the possibility of family reunification.

80.—Tracing is an essential component of any search for a durable solution and should be prioritized except where the act of tracing, or the way in which tracing is conducted, would be contrary to the best interests of the child or jeopardize fundamental rights of those being traced. In any case, in conducting tracing activities, no reference should be made to the status of the child as an asylum-seeker or refugee. Subject to all of these conditions, such tracing efforts should also be continued during the asylum procedure. For all children who remain in the territory of the host State, whether on the basis of asylum, complementary forms of protection or due to other legal or factual obstacles to removal, a durable solution must be sought.

(b) Family reunification

81.—In order to pay full respect to the obligation of States under article 9 of the Convention to ensure that a child shall not be separated from his or her parents against their will, all efforts should be made to return an unaccompanied or separated child to his or her parents except where further separation is necessary for the best interests of the child, taking full account of the right of the child to express his or her views (art. 12) (see also section IV (e), “Right of the child to express his or her views freely”). While the considerations explicitly listed in article 9, paragraph 1, sentence 2, namely, cases involving abuse or neglect of the child by the parents, may prohibit reunification at any location, other best-interests considerations can provide an obstacle to reunification at specific locations only.

82.—Family reunification in the country of origin is not in the best interests of the child and should therefore not be pursued where there is a “reasonable risk” that such a return would lead to the violation of fundamental human rights of the child. Such risk is indisputably documented in the granting of refugee status or in a decision of the competent authorities on the applicability of non-refoulement obligations (including those deriving from article 3 of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment and articles 6 and 7 of the International Covenant on Civil and Political Rights). Accordingly, the granting of refugee status constitutes a legally binding obstacle to return to the country of origin and, consequently, to family reunification therein. Where the circumstances in the country of origin contain lower level risks and there is concern, for example, of the child being affected by the indiscriminate effects of generalized violence, such risks must be given full attention and balanced against other rights-based considerations, including the consequences of further separation. In this context, it must be recalled that the survival of the child is of paramount importance and a precondition for the enjoyment of any other rights.

83.—Whenever family reunification in the country of origin is not possible, irrespective of whether this is due to legal obstacles to return or whether the best-interests-based balancing test has decided against return, the obligations under article 9 and 10 of the Convention come into effect and should govern the host country’s decisions on family reunification therein. In this context, States parties are particularly reminded that “applications by a child or his or her parents to enter or leave a State party for the purpose of family reunification shall be dealt with by States parties in a positive, humane and expeditious manner” and “shall entail no adverse consequences for the applicants and for the members of their family” (art. 10 (1)). Countries of origin must respect “the right of the child and his or her parents to leave any country, including their own, and to enter their own country” (art. 10 (2)).

(c) Return to the country of origin

84.—Return to the country of origin is not an option if it would lead to a “reasonable risk” that such return would result in the violation of fundamental human rights of the child, and in particular, if the principle of non-refoulement applies. Return to the country of origin shall in principle only be arranged if such return is in the best interests of the child. Such a determination shall, *inter alia*, take into account:

- The safety, security and other conditions, including socio-economic conditions, awaiting the child upon return, including through home study, where appropriate, conducted by social network organizations;
- The availability of care arrangements for that particular child;
- The views of the child expressed in exercise of his or her right to do so under article 12 and those of the caretakers;
- The child’s level of integration in the host country and the duration of absence from the home country;
- The child’s right “to preserve his or her identity, including nationality, name and family relations” (art. 8);
- The “desirability of continuity in a child’s upbringing and to the child’s ethnic, religious, cultural and linguistic background” (art. 20).

85.—In the absence of the availability of care provided by parents or members of the extended family, return to the country of origin should, in principle, not take place without advance secure and concrete arrangements of care and custodial responsibilities upon return to the country of origin.

86.—Exceptionally, a return to the home country may be arranged, after careful balancing of the child’s best interests and other considerations, if the latter are rights-based and override best interests of the child. Such may be the case

in situations in which the child constitutes a serious risk to the security of the State or to the society. Non-rights-based arguments such as those relating to general migration control, cannot override best interests considerations.

87.—In all cases return measures must be conducted in a safe, child-appropriate and gender-sensitive manner.

88.—Countries of origin are also reminded in this context of their obligations pursuant to article 10 of the Convention and, in particular, to respect “the right of the child and his or her parents to leave any country, including their own, and to enter their own country”.

(d) Local integration

89.—Local integration is the primary option if return to the country of origin is impossible on either legal or factual grounds. Local integration must be based on a secure legal status (including residence status) and be governed by the Convention rights that are fully applicable to all children who remain in the country, irrespective of whether this is due to their recognition as a refugee, other legal obstacles to return, or whether the best-interests-based balancing test has decided against return.

90.—Once it has been determined that a separated or unaccompanied child will remain in the community, the relevant authorities should conduct an assessment of the child’s situation and then, in consultation with the child and his or her guardian, determine the appropriate long-term arrangements within the local community and other necessary measures to facilitate such integration. The long-term placement should be decided in the best interests of the child and, at this stage, institutional care should, wherever possible, serve only as a last resort. The separated or unaccompanied child should have the same access to rights (including to education, training, employment and health care) as enjoyed by national children. In ensuring that these rights are fully enjoyed by the unaccompanied or separated child, the host country may need to pay special attention to the extra measures required to address the child’s vulnerable status, including, for example, through extra language training.

(e) Inter-country adoption (art. 21)

91.—States must have full respect for the preconditions provided under article 21 of the Convention as well as other relevant international instruments, including in particular the Hague Convention on Protection of Children and Cooperation in Respect of Inter-Country Adoption and its 1994 Recommendation Concerning the Application to Refugee and other Internationally Displaced Children when considering the adoption of unaccompanied and separated children. States should, in particular, observe the following:

- Adoption of unaccompanied or separated children should only be considered once it has been established that the child is in a position to be adopted. In practice, this means, inter alia, that efforts with regard to tracing and family reunification have failed, or that the parents have consented to the adoption. The consent of parents and the consent of other persons, institutions and authorities that are necessary for adoption must be free and informed. This supposes notably that such consent has not been induced by payment or compensation of any kind and has not been withdrawn;
- Unaccompanied or separated children must not be adopted in haste at the height of an emergency;
- Any adoption must be determined as being in the child’s best interests and carried out in keeping with applicable national, international and customary law;
- The views of the child, depending upon his/her age and degree of maturity, should be sought and taken into account in all adoption procedures. This requirement implies that he/she has been counselled and duly informed of the consequences of adoption and of his/her consent to adoption, where such consent is required. Such consent must have been given freely and not induced by payment or compensation of any kind;
- Priority must be given to adoption by relatives in their country of residence. Where this is not an option, preference will be given to adoption within the community from which the child came or at least within his or her own culture;
- Adoption should not be considered:
  - Where there is reasonable hope of successful tracing and family reunification is in the child’s best interests;
  - If it is contrary to the expressed wishes of the child or the parents;
  - Unless a reasonable time has passed during which all feasible steps to trace the parents or other surviving family members has been carried out. This period of time may vary with circumstances, in particular, those relating to the ability to conduct proper tracing; however, the process of tracing must be completed within a reasonable period of time;
  - Adoption in a country of asylum should not be taken up when there is the possibility of voluntary repatriation under conditions of safety and dignity in the near future.

(f) Resettlement in a third country

92.—Resettlement to a third country may offer a durable solution for an accompanied or separated child who cannot return to the country of origin and for whom no durable solution can be envisaged in the host country. The decision to resettle an unaccompanied or separated child must be based on an updated, comprehensive and thorough best-interests assessment, taking into account, in particular, ongoing international and other protection needs.

Resettlement is particularly called for if such is the only means to effectively and sustainably protect a child against refoulement or against persecution or other serious human rights violations in the country of stay. Resettlement is also in the best interests of the unaccompanied or separated child if it serves family reunification in the resettlement country.

93.—The best-interests assessment determination, prior to a decision to resettle, needs also to take into account other factors such as: the envisaged duration of legal or other obstacles to a child's return to his or her home country; the child's right to preserve his or her identity, including nationality and name (art. 8); the child's age, sex, emotional state, educational and family background; continuity/discontinuity of care in the host country; the desirability of continuity in a child's upbringing and to the child's ethnic, religious, cultural and linguistic background (art. 20); the right of the child to preserve his or her family relations (art. 8) and related short, medium and long-term possibilities of family reunion either in the home, host, or resettlement country. Unaccompanied or separated children should never be resettled to a third country if this would undermine or seriously hamper future reunion with their family.

94.—States are encouraged to provide resettlement opportunities in order to meet all the resettlement needs related to unaccompanied and separated children.

VIII. TRAINING, DATA AND STATISTICS

(a) Training of personnel dealing with unaccompanied and separated children

95.—Particular attention should be paid to the training of officials working with separated and unaccompanied children and dealing with their cases. Specialized training is equally important for legal representatives, guardians, interpreters and others dealing with separated and unaccompanied children.

96.—Such training should be specifically tailored to the needs and rights of the groups concerned. Nevertheless, certain key elements should be included in all training programmes, including:

- Principles and provisions of the Convention;
- Knowledge of the country of origin of separated and unaccompanied children;
- Appropriate interview techniques;
- Child development and psychology;
- Cultural sensitivity and intercultural communication.

97.—Initial training programmes should also be followed up regularly, including through on-the-job learning and professional networks.

(b) Data and statistics on separated and unaccompanied children

98.—It is the experience of the Committee that data and statistics collected with regard to unaccompanied and separated children tends to be limited to the number of arrivals and/or number of requests for asylum. This data is insufficient for a detailed analysis of the implementation of the rights of such children. Furthermore, data and statistics are often collected by a variety of different ministries or agencies, which can impede further analysis and presents potential concerns with regard to confidentiality and a child's right to privacy.

99.—Accordingly, the development of a detailed and integrated system of data collection on unaccompanied and separated children is a prerequisite for the development of effective policies for the implementation of the rights of such children.

100.—Data collected within such a system should ideally include but not be limited to: basic biographical data on each child (including age, sex, country of origin and nationality, ethnic group); total number of unaccompanied and separated children attempting to enter the country and the number that have been refused entry; number of requests for asylum; number of legal representatives and guardians assigned to such children; legal and immigration status (i.e. asylum-seeker, refugee, temporary resident permit); living arrangements (i.e. in institutions, with families or living independently); enrolment in school or vocational training; family reunifications; and, numbers returned to their country of origin. In addition, States parties should consider collecting qualitative data that would allow them to analyse issues that remain insufficiently addressed, such as for instance, disappearances of unaccompanied and separated children and the impact of trafficking.

Recommendation on life projects for unaccompanied migrant minors (2007)

Aangenomen door het Comité van Ministers van de Raad van Europa op 12 juli 2007 CM/REC(2007)9

I. CONCEPTS

Life projects

1.–Life projects aim to develop the capacities of minors allowing them to acquire and strengthen the skills necessary to become independent, responsible and active in society. In order to achieve this, life projects, fully in accord with the best interests of the child, as defined in the Convention on the Rights of the Child, pursue objectives relating to the social integration of minors, personal development, cultural development, housing, health, education and vocational training, and employment.

2.–Life projects are individual tools, based on a joint undertaking between the unaccompanied migrant minor and the competent authorities for a limited duration. They define the minor's future prospects, promote the best interests of the child without discrimination and provide a long-term response to the needs of both the minor and the parties concerned.

3.–Life projects are a lasting solution for both member states and the minors themselves, meeting the challenges arising out of the migration of unaccompanied minors. They shall therefore be an integrated policy tool available to member states in order to meet the needs of such minors and to tackle the many difficulties arising out of this migration.

Unaccompanied migrant minors

4.–This recommendation concerns unaccompanied migrant minors who are outside their country of origin, regardless of their status, irrespective of the reasons for their migration and whether or not they are asylum seekers. The expression 'unaccompanied migrant minors' includes separated children and minors who have been left to their own devices after entering the territory of the member state.

5.–Unaccompanied minors are children under the age of 18 who have been separated from both parents and other relatives and are in the care of an adult who, by law or custom, is responsible for doing so.

6.–Separated children are children under the age of 18 who have been separated from both parents, or from their previous legal or customary primary caregiver, but not necessarily from other relatives. They may, therefore, be children accompanied by other adult family members.

II. LIFE PROJECTS: AN INTEGRATED POLICY TOOL

7.–Every life project is based on a comprehensive, integrated and therefore multidisciplinary approach.

8.–Drawing on a holistic approach, every life project should take account of the child's specific situation. It should take account of several elements, in particular:

- i. the minor's personal profile: age, gender, identity, legal status, culture of origin, level of education, mental development and maturity, possible traumas suffered, health, vocational experience and skills;
- ii. the minor's migration itinerary: factors influencing his or her departure, circumstances of the journey, duration of residence and living arrangements in countries of transit and in Europe;
- iii. the minor's family environment and particularly the nature of his or her family relations;
- iv. the minor's expectations, wishes and perceptions;
- v. the situation in the country of origin: the political, legislative, socio-economic, educative and cultural context, the human rights situation (taking account of ethnic, religious and sex discrimination and other potential dangers), the availability of appropriate care and support, including reception;
- vi. the special guarantees afforded to unaccompanied minors seeking asylum, in particular regarding non-refoulement and the identification of durable solutions;
- vii. the situation in the host country: the political, legislative and socio-cultural context; availability of opportunities for the minor, including level and degree of support available; possibility of remaining in the host country; opportunities in terms of integration in the host country.

9.–Unaccompanied migrant minors should be able to enjoy all rights recognised by the relevant international and European standards and in particular the United Nations Convention on the Rights of the Child, which are preconditions for the realisation of their life projects. In order to ensure effective access to these rights the member states should take action, in particular, in the political, legal, social, health, educational, economic and cultural areas.

10.–In order to contribute to the full realisation of life projects, the co-ordination of policy and practice should be a priority. Accordingly, member states should take the action set out below:

- i. establish and/or support national bodies for co-ordinating the various agencies dealing with unaccompanied migrant minors and, where appropriate, allocate the requisite material, human and financial resources for creating such bodies;
- ii. create and operate European networks for information exchange involving not only origin, transit and host countries but also the relevant international organisations and representatives of civil society;
- iii. strengthen co-operation with the non-member states representing the main countries of origin of unaccompanied migrant minors with a view to establishing long-term relations of trust based on a clear definition of the respective responsibilities in implementing the minors' life projects.

11.–Bilateral agreements should set out minimum conditions under which unaccompanied migrant minors can implement their life projects in their countries of origin and provide for exchanges between social workers specialising in the care of minors.

12.–Within the framework of their co-operation, the member states should refrain from divulging information on asylum seekers and refugees.

13.–Alongside national schemes for co-operating with the countries of origin, exchanges between local authorities or NGO representatives directly involved in providing for unaccompanied minors should be supported and further developed.

14.–Member states, along with countries of origin, should foster public information and awareness-raising campaigns on the risks linked to child migration, particularly the dangers of networks involved in clandestine immigration, exploitation of minors and organised crime.

III. LIFE PROJECTS: A MUTUAL COMMITMENT

15.–Life projects should be formalised by a written agreement setting out the respective commitments of both parties and signed by them and/or by the guardian of the unaccompanied migrant minor.

16.–Life projects should comprise individualised, open-ended objectives which the minor undertakes to pursue, the arrangements for monitoring their implementation and a regular assessment based on exchanges between the minor and the competent authorities. They should take account of the unaccompanied migrant minor's personal profile and expectations, as well as the opportunities provided for him or her in the host country and the country of origin.

17.–The competent authorities should undertake to ensure that the life project comprises measures to protect the minors in order to help them achieve the aforementioned objectives. These measures should include access to:

- appropriate accommodation;
- specialised support provided by properly trained personnel;
- appointment of specially trained guardians and/or legal representatives;
- clear and full information about his or her situation in a language that he or she understands;
- basic services, including food, medical care and education.

18.–The competent authorities should undertake as soon as possible an analysis of the unaccompanied migrant minor's family situation and prioritise the search for the parents or legal or customary guardian in order to establish, as appropriate and always respecting the child's best interests, direct or indirect contacts with a view to possible family reunion.

19.–The competent authorities should ensure the funding of all action to identify, accommodate, assess the situation and protect unaccompanied migrant minors.

20.–Life projects should create favourable conditions for guaranteeing genuine dialogue between the competent authorities and the unaccompanied migrant minors in order to enable them to understand the opportunities they are being offered and to guarantee their participation and involvement in all stages of the formulation and implementation of their life project.

IV. THE CONDITIONS REQUIRED TO IMPLEMENT LIFE PROJECTS

21.–Member states should define the responsibilities of each partner, in particular national and local authorities, welfare services, youth workers, families and legal representatives, in implementing and monitoring life projects and ensuring their co-ordination. Member states should provide in particular for appropriate funding and distribution of funds.

22.–The member states should establish or reinforce procedures guaranteeing the identification and registration of unaccompanied migrant minors and the issuing to them of the necessary documents, including, if necessary, proper travel documents.

23.–Special attention should be given to the case of unaccompanied minors seeking asylum. Asylum procedures should not affect the effective preparation and implementation of life projects for these minors, for whom enhanced protection is necessary, in particular with regard to the principle of non-refoulement.

24.–The life project may, depending on its particular objectives, be implemented either in the host country or, alternatively, in the host country and in the country of origin, or in the country of origin. In specific cases, in particular in the case of family reunion with parents residing lawfully in a third country, the life project might be implemented in this country. In this case, in addition to the measures mentioned in paragraphs 28 and 29, the member states should facilitate the minor's departure and implementation of his or her life project in this country.

Life projects in the host country

25.–For as long as the life project is implemented in the host country, the member state should guarantee access for the unaccompanied migrant minor to classes in the language of the host country, to education and/or to appropriate vocational training on an equal footing with nationals. The minor should also have the possibility of entering the labour market.

26.–Where a minor involved in the implementation of his or her life project attains the age of majority and where he or she shows a serious commitment to their educational or vocational career and a determination to integrate in the host country, he or she should be issued with a temporary residence permit in order to complete the life project and for the time necessary to do so.

Life projects in both the host country and the country of origin

27.–Where the life project begins in the host country and continues in the country of origin, member states should take all practical steps to ensure its continuity and satisfactory conclusion.

Life projects in the country of origin

28.–Where the life project is implemented in the country of origin, member states should define the conditions that will guarantee its success. These conditions should include at least the following:

- i. consideration of the needs corresponding to age and degree of maturity of the minor;
- ii. reception, protection and appropriate care and support in the country of origin, guaranteed either by the parents or guardian and/or other legal guardian, or by governmental or non-governmental authorities, always respecting the best interests of the child;
- iii. involvement of the local authorities in implementing the life project in the country of origin, including protective measures for the minor, social, health and educational services and the selection of local bodies (for example, NGOs) capable of helping implement and monitor the life project;
- iv. funding, as far as possible, of training courses for specialist staff or local bodies assisting with the life project.

29.–Where the minors return to their country of origin, member states should request the support of non governmental organisations or relevant international organisations in this field, such as the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), the United Nations Children's Fund (UNICEF) and the International Organisation for Migration (IOM), in accordance with their respective mandates.

V. COMMUNICATION STRATEGY AND FOLLOW-UP TO THE RECOMMENDATION

30.–Member states should take specific measures to identify and inform professionals working, in particular, in agencies and institutions in charge of the reception, social assistance, protection and monitoring of unaccompanied migrant minors. This could be carried out through awareness-raising campaigns, training courses, conferences and seminars, networks to exchange experience (partnerships) or any other way that might improve their knowledge of life projects and expertise in implementing them. Member states should inform the competent authorities from origin and transit countries of the principles of this recommendation.

31.–With a view to promoting life projects, member states should also widely disseminate the principles of this recommendation, especially to media, non-governmental organisations and other actors. The objective is to raise awareness in public opinion concerning migration and the unavoidable presence of unaccompanied minors in the member states, their fragility and the risks that a precarious situation entails for them, as well as the need for the competent authorities to take care of them through life projects.

32.–Member states are encouraged to devise indicators to gauge the formulation, implementation and evaluation of life projects in their respective countries.

33.–Where possible, member states are encouraged to list the measures taken to implement the recommendation in their respective national reports on the implementation of the United Nations Convention on the Rights of the Child.

EU Actieplan niet-begeleide minderjarigen (2010–2014)

*Mededeling van de Europese Commissie aan het Europees Parlement en de Raad van 6 mei 2010
[COM (2010) 213 final of 6.5.2010]*

1. INLEIDING

Niet-begeleide minderjarigen vormen een groeiend probleem: een aanzienlijk aantal onderdanen van derde landen of staatloze personen van jonger dan 18 jaar komen in de EU aan zonder begeleiding van een voor hen verantwoordelijke volwassene, of blijven na hun aankomst in de EU zonder begeleiding achter¹²⁸. Hoewel dit in sommige lidstaten veel vaker het geval is dan in andere, komt het overal voor.

Statistieken over niet-begeleide minderjarigen zijn schaars en spreken elkaar soms tegen. De vergelijkbare cijfers die er zijn, hebben meestal betrekking op niet-begeleide minderjarigen die asiel aanvragen. Volgens de gegevens van het Europees Migratienetwerk¹²⁹ werden in 2008 in de 22 lidstaten¹³⁰ die bij het onderzoek betrokken waren, in totaal 11 292 asiolverzoeken ingediend door niet-begeleide minderjarigen. In 2007 waren dat er 8 030. In 2008 was in deze lidstaten dus sprake van een stijging van 40,6%. De niet-begeleide minderjarigen waren uit veel verschillende landen afkomstig, maar de meesten kwamen uit Afghanistan, Irak en een aantal Afrikaanse landen. Deze bijzonder kwetsbare groep kinderen komt om zeer uiteenlopende redenen naar de EU: ze zijn op de vlucht voor oorlogen en andere conflicten, armoede, natuurrampen, discriminatie of vervolging, ze worden door hun familie gestuurd in de hoop op een beter leven of op een opleiding, welvaart en medische zorg, ze willen zich bij familieleden voegen, of ze zijn slachtoffer van mensenhandel, enz.

In haar mededeling van juni 2009¹³¹ heeft de Commissie de verdere ontwikkeling van de EU-strategie voor de rechten van het kind¹³² geschetst en een actieplan inzake niet-begeleide minderjarigen aangekondigd. In het programma van Stockholm, dat op 10-11 december 2009 werd goedgekeurd¹³³, toonde de Europese Raad zich ingenomen met het initiatief van de Commissie om een door de Raad aan te nemen actieplan op te stellen dat preventieve, beschermende en hulp-bij-terugkeermaatregelen met elkaar combineert¹³⁴. In zijn resolutie over het programma van Stockholm dringt het Europees Parlement aan op een EU-actieplan dat betrekking heeft op bescherming, duurzame oplossingen in het belang van het kind, en samenwerking met derde landen¹³⁵.

Het Stockholm-programma verzoekt de Commissie uitdrukkelijk "praktische maatregelen (te) overwegen om de terugkeer van de vele niet-begeleide minderjarigen die geen internationale bescherming behoeven, te vergemakkelijken". Maar analyses wijzen uit dat de oplossing niet uitsluitend in terugkeer ligt – dat is slechts een van de mogelijkheden. Het probleem is veel ingewikkelder en kent veel verschillende facetten, en de manoeuvreerruimte van de lidstaten ten aanzien van niet-begeleide minderjarigen is duidelijk beperkt.

De Commissie neemt de normen van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind (IVRK) als uitgangspunt voor maatregelen van welke aard dan ook op het gebied van niet-begeleide minderjarigen. In de wetgevings- en financieringsinstrumenten van de EU op het gebied van asiel, immigratie en mensenhandel is al direct of indirect aandacht voor de specifieke situatie van niet-begeleide minderjarigen en worden hun rechten extra beschermd. Maar de samenhang en de samenwerking binnen de EU en met de landen van herkomst en doorreis moeten worden verbeterd, zodat de EU en de lidstaten concrete en effectieve maatregelen kunnen treffen. Daarom is een gemeenschappelijke EU-aanpak nodig.

Deze gemeenschappelijke aanpak moet zijn gebaseerd op eerbiediging van de rechten van het kind die zijn vastgelegd in het EU-Handvest van de grondrechten en het IVRK, met name het beginsel dat "de belangen van het kind" bij alle handelingen betreffende kinderen door overheidsinstanties de eerste overweging moeten vormen¹³⁶. Het is van wezenlijk belang dat alle kinderen de bescherming krijgen die zij nodig hebben en dat zij, ongeacht hun immigratiestatus, staatsburgerschap of achtergrond, in de eerste plaats als kinderen worden behandeld¹³⁷. De aanpak moet tevens gebaseerd zijn op solidariteit en gedeelde verantwoordelijkheid tussen de lidstaten onderling en tussen

¹²⁸ In deze mededeling wordt de definitie van "niet-begeleide minderjarigen" uit artikel 2., onder f) van Richtlijn 2001/55/EG van de Raad gehanteerd.

¹²⁹ Samenvatting en nationale verslagen zijn te vinden op de website van het Europees Migratienetwerk: <http://emn.sarenet.es/Downloads/prepareShowFiles.do?directoryID=115>

¹³⁰ Het onderzoek had geen betrekking op Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Luxemburg en Roemenië.

¹³¹ COM(2009) 262.

¹³² COM(2006) 367.

¹³³ 17024/09, blz. 68.

¹³⁴ Zie ook het "Actieplan ter uitvoering van het programma van Stockholm", COM(2010) 171 definitief.

¹³⁵ P7_TA(2009)0090.

¹³⁶ Artikel 24 van het Handvest van de grondrechten van de EU en artikel 3 van het IVRK.

¹³⁷ Artikel 24 van het Handvest en artikel 3 van het IVRK.

de lidstaten en de landen van herkomst en doorreis, alsook op intensievere samenwerking met gespecialiseerde maatschappelijke en internationale organisaties.

Na raadpleging van de lidstaten¹³⁸ en maatschappelijk organisaties, en op basis van gericht onderzoek en van voorlopige rapporten van het Europees Migratienetwerk¹³⁹ en het Bureau voor de grondrechten¹⁴⁰, zijn verschillende problemen en oplossingen naar voren gekomen. In het actieplan wordt eerst ingegaan op de ontoereikende gegevens, en vervolgens op de hoofdlijnen preventie, regionale beschermingsprogramma's, opvang en duurzame oplossingen. Bescherming en de belangen van het kind staan bij alle maatregelen voorop.

2. GEGEVENS

De situatie kan niet goed worden ingeschat en er kunnen geen goede oplossingen worden gevonden zonder uitvoerige, betrouwbare en vergelijkbare gegevens.

Volgens de statistiekenverordening¹⁴¹ hoeven de lidstaten de Commissie alleen jaarlijks uitgesplitste gegevens te verstrekken over niet-begeleide minderjarigen die internationale bescherming aanvragen. Door deze beperking zijn er geen geharmoniseerde en volledige statistieken over alle niet-begeleide minderjarigen die in de EU aankomen. De statistieken zouden daarom betrekking moeten hebben op alle niet-begeleide minderjarigen.

De Commissie en de desbetreffende bureaus en agentschappen¹⁴² dragen al hun steentje bij door middel van studies over dit onderwerp. Bestaande netwerken zoals het Europees

Migratienetwerk dienen de uitwisseling van informatie en gegevens tussen de lidstaten te ondersteunen.

Om een effectieve samenwerking met de landen van herkomst en doorreis te ontwikkelen, is meer informatie nodig over migratieroutes en criminele netwerken. Deze informatie zou kunnen worden verzameld in samenwerking met internationale organisaties en zou systematisch kunnen worden opgenomen in de migratieprofielen van de betrokken landen. Tevens heeft Frontex een netwerk voor risicoanalyse opgezet en verzamelt het gegevens over een aantal indicatoren voor onregelmatige migratie. Criminele activiteiten worden al in het oog gehouden door Europol.

Beoordeling en uitvoering van de wetgeving

De Commissie zal voorstellen dat de lidstaten de mogelijkheden van de bestaande en bijkomende uitsplitsingen volgens de statistiekenverordening ten volle benutten om uitvoerige gegevens te verzamelen over niet-begeleide minderjarigen. Als dit niet het gewenste resultaat oplevert, dient de benodigde informatie rechtstreeks bij de overheidsdiensten van de lidstaten te worden verzameld.

Bureaus, agentschappen en netwerken

Om beter gegevens over niet-begeleide minderjarigen te kunnen verzamelen en uitwisselen, dienden de EU en haar lidstaten gebruik te maken van de bestaande bureaus, agentschappen en netwerken, en daarbij:

- de informatie-uitwisseling tussen de lidstaten in het kader van het Europees Migratienetwerk en het Europees ondersteuningsbureau voor asielzaken aanzienlijk te verbeteren;
- de rol van Frontex en Europol bij het verzamelen en analyseren van gegevens uit te breiden en gebruik te maken van alle beschikbare bronnen, waaronder de informatie die wordt verzameld door het netwerk van immigratieverbindingfunctionarissen.

Frontex wordt verzocht te werken aan de ontwikkeling van:

- een jaarlijkse situatieschets op basis van de gegevens die worden verzameld door het netwerk voor risicoanalyse, zodat de lidstaten kunnen beschikken over een risicoanalyse betreffende niet-begeleide minderjarigen die de buitengrenzen van de EU-lidstaten overschrijden;
- indicatoren met betrekking tot kwetsbare groepen zoals niet-begeleide minderjarigen in verslagen over gezamenlijke operaties;
- een gerichte risicoanalyse van de aard van het gevaar waarmee niet-begeleide minderjarigen worden geconfronteerd.

Het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken wordt verzocht:

- gegevens te verzamelen en informatie en analyses over landen van herkomst te verstrekken op basis waarvan de beschermingsbehoeften van niet-begeleide minderjarigen kunnen worden beoordeeld, zodat beter gefundeerde, goede beslissingen kunnen worden genomen;
- de problematiek van de niet-begeleide minderjarige asielzoekers te volgen, met name in de lidstaten die daar het meest mee geconfronteerd worden.

¹³⁸ Onder meer via een vragenlijst; document 16869/09 van de Raad.

¹³⁹ Zie EMN-rapport

¹⁴⁰ Gepubliceerd op 30 april 2009, te vinden op www.fra.europa.eu.

¹⁴¹ Verordening (EG) nr. 862/2007.

¹⁴² Het Bureau voor de grondrechten, het Europees agentschap voor het beheer van de operationele samenwerking aan de buitengrenzen van de lidstaten van de Europese Unie (Frontex), en het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken.

Het verzamelen van informatie

De Commissie zal de lidstaten en de betrokken bureaus, agentschappen en netwerken aanmoedigen meer gegevens over niet-begeleide minderjarigen te verzamelen.

De Commissie zal pleiten voor het opnemen van een onderdeel over niet-begeleide minderjarigen in de migratieprofielen van de belangrijkste landen van herkomst en doorreis.

3. PREVENTIE VAN ONVEILIGE MIGRATIE & MENSENHANDEL – VERBETERING VAN BESCHERMINGSMOGELIJKHEDEN IN 3^e LANDEN

3.1. Preventie

Een doeltreffende aanpak van de problematiek van de niet-begeleide minderjarigen begint met het voorkomen van onveilige migratie en kinderhandel. Maatregelen en beleid moeten worden afgestemd op de groep waartoe de niet-begeleide minderjarigen behoren (asielzoekers, slachtoffers van mensenhandel, minderjarigen die illegaal de EU binnenkomen om werk te zoeken of om andere redenen) en/of op het land of de regio van herkomst. Het is absoluut noodzakelijk dat wordt samengewerkt met de landen van herkomst en doorreis en met maatschappelijke en internationale organisaties in het veld; deze samenwerking mag in geen geval afbreuk doen aan het recht van niet-begeleide minderjarigen om internationale bescherming te zoeken in de EU.

Er moet actie worden ondernomen op vier hoofdlijnen. Ten eerste moeten de EU en de lidstaten blijven proberen om migratie, en met name de migratie van niet-begeleide minderjarigen, tot onderdeel van de ontwikkelingssamenwerking te maken op kerngebieden zoals armoedebestrijding, onderwijs, gezondheidszorg, arbeidsmarktbeleid, mensenrechten, democratisering en wederopbouw na conflicten. Op die manier kunnen de onderliggende oorzaken van migratie worden aangepakt en kunnen omstandigheden worden gecreëerd waarin kinderen in hun land van herkomst kunnen opgroeien met goede persoonlijke ontwikkelingsvooruitzichten en een behoorlijke levensstandaard.

Twee andere hoofdlijnen zijn gericht op de kinderen zelf of op degenen die contact met hen hebben of waarschijnlijk zullen krijgen. In de landen van herkomst en doorreis moeten gerichte bewustmakingsactiviteiten en opleidingen worden gestimuleerd zodat potentiële slachtoffers van mensenhandel in een vroeger stadium kunnen worden herkend en beschermd. Deze activiteiten en opleidingen moeten zowel gericht zijn op het brede publiek als op potentiële slachtoffers en de gemeenschappen waar zij deel van uitmaken, en op rechtshandhavers, grenswachten en andere betrokkenen. Via soortgelijke activiteiten moeten kinderen en hun familie ook worden voorgelicht over de risico's van illegale migratie naar de EU, over studie-, beroepsopleidings- en werkalternatieven in het land van herkomst en over de legale studiemogelijkheden in de EU. Ook lokaal zouden activiteiten op dit gebied kunnen worden georganiseerd, via scholen en door middel van contacten met gemeenschappen in de landen van herkomst. Er zou speciaal opgeleid personeel op het gebied van emigratie en mensenhandel kunnen worden ingezet om risicosituaties te beoordelen en in een vroeg stadium maatregelen te nemen.

Het is ook belangrijk dat diasporagemeenschappen in de EU worden betrokken bij deze bewustmakingsactiviteiten in hun land van herkomst, en dat de mythes over het leven in Europa via informele communicatiekanalen worden ontkracht. Ook moet worden nagegaan welke rol de media in de landen van herkomst kunnen spelen.

Ten slotte zal de EU zich blijven inzetten voor de ontwikkeling van kinderbeschermingssystemen, die een koppeling tot stand brengen tussen alle diensten die bedoeld zijn om geweld, misbruik, uitbuiting en verwaarlozing te voorkomen en te bestrijden, kinderen die niet door hun familie worden verzorgd, te ondersteunen, en kinderen in instellingen te beschermen. De EU zal ook het gebruik van geboorteregisters blijven aanmoedigen; deze zorgen ervoor dat alle kinderen een wettige identiteit hebben en dus toegang hebben tot hun wettelijke rechten, en spelen daardoor een belangrijke rol bij de bescherming van kinderen.

Activiteiten op dit gebied kunnen worden gesteund via de EU-instrumenten voor externe samenwerking, zoals het thematisch programma voor samenwerking met derde landen op het gebied van migratie en asiel ("het thematisch programma"), geografische instrumenten zoals het Europees Ontwikkelingsfonds, het Instrument voor pretoetredingssteun, het Europees nabuurschaps- en partnerschapsinstrument, en de geografische programma's van het Instrument voor ontwikkelingssamenwerking. Daarbij is de coördinatie met de relevante interne fondsen ook van belang.

Financiering

De EU-instrumenten en de nationale instrumenten voor externe samenwerking moeten:

- op goed gecoördineerde wijze ten volle worden benut voor de financiering van projecten in derde landen ter voorkoming van onveilige migratie en kinderhandel, in het bijzonder door kinderen alternatieven te bieden in het land of de regio van herkomst;
- samen met centrale en lokale autoriteiten in de landen van herkomst en met maatschappelijke en internationale organisaties de volgende activiteiten financieren:
- gerichte bewustmakingsprogramma's voor kinderen die tot een risicogroep behoren, alsmede andere soorten preventieve acties op lokaal niveau, in scholen, gemeenschappen en families;

- opleiding van gespecialiseerd personeel in de belangrijkste gebieden van herkomst in het herkennen van risicosituaties en het benaderen van families en gemeenschappen;
- studies in de belangrijkste landen van herkomst om meer inzicht te krijgen in de redenen waarom kinderen al dan niet zelfstandig emigreren;
- activiteiten ondersteunen die erop gericht zijn kinderen tegen elke vorm van geweld of uitbuiting te beschermen, zoals de ontwikkeling van kinderbeschermings- en geboorteregistratiesystemen.

Betrekkingen met derde landen

De EU en de lidstaten moeten:

- kinderbescherming regelmatig aan de orde stellen in de gesprekken met derde landen over mensenrechten en migratie;
- systematisch de mogelijkheid onderzoeken om in overeenkomsten met derde landen specifieke bepalingen op te nemen over de migratie van niet-begeleide minderjarigen en over samenwerking op het gebied van preventie, het opsporen van de familie, terugkeer en herintegratie.

Bestrijding van mensenhandel

De EU en de lidstaten moeten:

- krachtiger optreden ten behoeve van kinderen die het slachtoffer zijn van mensenhandel; zij kunnen deze kinderen in een zeer vroeg stadium ondersteunen en beschermen door hen door te verwijzen naar specifieke diensten in het land waar zij worden aangetroffen. Deze ondersteuning moet in ieder geval de maatregelen omvatten die worden genoemd in de richtlijn over slachtoffers van mensenhandel¹⁴³;
- zorgen dat derde landen meer mogelijkheden krijgen om mensenhandel te bestrijden en om niet-begeleide minderjarigen te beschermen en bij te staan op een manier die in het belang van het kind is en die strookt met internationale normen en verdragen, ongeacht de nationaliteit van het betrokken kind;
- de preventiemaatregelen van het actiegerichte document over de bestrijding van mensenhandel uitvoeren en regionale instrumenten ter bestrijding van mensenhandel ondersteunen.

Visa en informatie

De consulaire diensten van de lidstaten dienen visumaanvragen die namens kinderen worden ingediend, grondig te onderzoeken.

De Commissie zal specifieke informatie over niet-begeleide minderjarigen opnemen in het Immigratieportaal om potentiële migranten beter te informeren.

3.2. Beschermingsprogramma's in derde landen

Los van de EU-verplichting om bescherming te bieden aan degenen die dat nodig hebben, zouden minderjarigen zich niet gedwongen moeten zien een gevaarlijke reis te ondernemen om internationale bescherming te zoeken in de EU. Daarom is het van belang beschermingsprogramma's in de buurt van landen van herkomst op te zetten en/of te blijven financieren.

Overeenkomstig de EU-richtsnoeren inzake de rechten van het kind¹⁴⁴ zal de EU van begunstigden van EU-geld hoge beschermings- en bijstandsnormen voor niet-begeleide minderjarigen blijven eisen; projecten moeten in ieder geval onderwijsfaciliteiten, medische zorg, en informatie over rechten en procedures omvatten.

De EU en de lidstaten moeten doorgaan met:

Financiering

het financieren van activiteiten die bedoeld zijn om minderjarige asielzoekers en vluchtelingen bescherming en bijstand te bieden, zoals activiteiten tegen uitbuiting en gedwongen tewerkstelling, bijvoorbeeld door criminele bendes;

Betrekkingen met derde landen

het steunen van derde landen bij de uitbreiding van hun juridische en administratieve capaciteit om minderjarige asielzoekers en slachtoffers van mensenhandel te herkennen en specifieke bijstandprogramma's op te zetten;

het opnemen van activiteiten ter ondersteuning en bescherming van kinderen in de regionale beschermingsprogramma's, die moeten worden uitgebreid tot andere regio's die belangrijk zijn uit het oogpunt van migratiestromen naar de EU en beschermingsbehoeften.

4. OPVANG EN PROCEDURELE WAARBORGEN IN DE EU

Niet-begeleide minderjarigen die aan de buitengrens of op het grondgebied van de EU worden aangetroffen, moeten onmiddellijk aanspraak kunnen maken op opvang en procedurele waarborgen, tot een duurzame oplossing is

---

¹⁴³ Richtlijn 2004/81/EG van de Raad.

¹⁴⁴ EU-richtsnoeren voor de bevordering en de bescherming van de rechten van het kind, Raad van de EU, EU Guidelines on Human Rights and International Humanitarian Law, 2009.

gevonden. Gespecialiseerde maatschappelijke organisaties moet worden gevraagd in het gehele proces een actievare rol te spelen. Er moeten maatregelen worden genomen om een soepele overgangperiode te waarborgen voor kinderen die hun bescherming en bijstand dreigen te verliezen omdat ze 18 jaar worden en dan als volwassenen worden beschouwd.

4.1. Procedures bij het eerste contact en beschermingsnormen

De desbetreffende EU-migratie-instrumenten omvatten al bepalingen betreffende extra bescherming van niet-begeleide minderjarigen. Dat zijn echter contextspecifieke bepalingen die van toepassing zijn op asielzoekers, vluchtelingen, illegaal in de EU verblijvende migranten en slachtoffers van mensenhandel. Ze bieden ook niet allemaal dezelfde bescherming en bijstand. Bovendien doen zich in sommige lidstaten specifieke problemen voor met grensgevallen/transitzones. Deze mogelijke beschermingslacunes moeten worden verholpen.

De EU-wetgeving voorziet niet in het onmiddellijk aanwijzen van een vertegenwoordiger zodra een niet-begeleide minderjarige wordt ontdekt door de autoriteiten, d.w.z. nog voordat de relevante instrumenten worden ingeschakeld. Alleen voor asielzoekers is vertegenwoordiging expliciet geregeld. Hoewel er belangrijke waarborgen voor niet-begeleide minderjarigen worden geboden in de terugkeerrichtlijn, de richtlijn tijdelijke bescherming, de richtlijn over slachtoffers van mensenhandel¹⁴⁵ en de desbetreffende internationale instrumenten¹⁴⁶, beschikken de lidstaten over een zekere interpretatieruimte. Er bestaat ook geen gemeenschappelijke omschrijving van de bevoegdheden waarover vertegenwoordigers beschikken, de eisen waaraan zij moeten voldoen en de rol die zij precies spelen. Niet-begeleide minderjarigen moeten worden voorgelicht over hun rechten en toegang hebben tot klachten- en toezichtprocedures.

Niet-begeleide minderjarigen moeten altijd worden gescheiden van volwassenen, om hen te beschermen en om relaties met mensenhandelaars of mensensmokkelaars te verbreken en te voorkomen dat de betrokken minderjarigen (opnieuw) slachtoffer worden. Vanaf het eerste contact moet bescherming vooropstaan, evenals de profilering van het type minderjarige, omdat dit kan helpen de kwetsbaarste niet-begeleide minderjarigen te herkennen. Het toepassen van de verschillende maatregelen die in de wetgeving zijn voorzien en het opbouwen van een vertrouwensrelatie zijn van wezenlijk belang om informatie te verkrijgen die nuttig kan zijn voor de identificatie en opsporing van familieleden, te waarborgen dat niet-begeleide minderjarigen niet verdwijnen uit de opvang, en mensenhandelaars en -smokkelaars te identificeren en vervolgen.

Niet-begeleide minderjarigen moeten altijd in passende accommodatie worden ondergebracht en worden behandeld op een wijze die volledig strookt met hun belangen. In het uitzonderlijke geval dat vreemdelingenbewaring is toegestaan, mag daartoe alleen worden overgegaan in uiterste noodzaak en voor een zo kort mogelijke periode; ook hierbij moeten de belangen van het kind altijd vooropstaan.

Een ander belangrijk punt van zorg is de verdwijning van niet-begeleide minderjarigen die onder bescherming van de nationale autoriteiten zouden moeten staan. Sommigen van hen vallen (opnieuw) ten prooi aan mensenhandelaars, anderen proberen familieleden of leden van hun gemeenschap in andere lidstaten te vinden en/of belanden in de grijze economie en leven onder erbarmelijke omstandigheden.

Wetgevende maatregelen

De EU moet hogere beschermingsnormen voor niet-begeleide minderjarigen vaststellen door de onderhandelingen over de herziening van het asielacquis¹⁴⁷ af te ronden en uitvoeriger wetgeving vast te stellen op het gebied van mensenhandel¹⁴⁸ en seksuele uitbuiting van kinderen¹⁴⁹.

¹⁴⁵ Richtlijn 2008/115/EG, Richtlijn 2001/55/EG en Richtlijn 2004/81/EG.

¹⁴⁶ Het Comité voor de rechten van het kind heeft op basis van het IVRK internationale normen voor de behandeling van niet-begeleide minderjarigen vastgesteld in Algemene opmerking nr. 6 (2005) over de behandeling van niet-begeleide kinderen buiten hun land van herkomst.

¹⁴⁷ Voorstellen tot wijziging van Richtlijn 2003/9/EG van de Raad tot vaststelling van minimumnormen voor de opvang van asielzoekers in de lidstaten, (COM(2008)815), Verordening (EG) nr. 343/2003 van de Raad tot vaststelling van de criteria en instrumenten om te bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een asielverzoek dat door een onderdaan van een derde land bij een van de lidstaten wordt ingediend (COM(2008)820), Verordening (EG) nr. 2725/2000 van de Raad betreffende de instelling van "Eurodac" voor de vergelijking van vingerafdrukken ten behoeve van een doeltreffende toepassing van de Overeenkomst van Dublin (COM(2008)825), Richtlijn 2005/85/EG van de Raad betreffende minimumnormen voor de procedures in de lidstaten voor de toekenning of intrekking van de vluchtelingenstatus (COM(2009)554), en Richtlijn 2004/83/EG van de Raad inzake minimumnormen voor de erkenning van onderdanen van derde landen en staatlozen als vluchteling of als persoon die anderszins internationale bescherming behoeft, en de inhoud van de verleende bescherming (COM(2009)551).

¹⁴⁸ Voorstel voor een Richtlijn inzake de voorkoming en bestrijding van mensenhandel en de bescherming van slachtoffers, en tot intrekking van Kaderbesluit 2002/629/JBZ (COM(2010)95 definitief).

¹⁴⁹ Voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad ter bestrijding van seksueel misbruik, seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie, en tot intrekking van Kaderbesluit 2004/68/JBZ (COM(2010)94 definitief).

De Commissie zal erop toezien dat de EU-wetgeving correct wordt toegepast en zij zal op basis van een effectbeoordeling beslissen of de wetgeving moet worden gewijzigd of dat er een specifiek instrument moet worden ingevoerd om voor alle niet-begeleide minderjarigen gemeenschappelijke opvang- en bijstandsnormen vast te stellen ten aanzien van voogdij, wettelijke vertegenwoordiging, toegang tot accommodatie en zorg, eerste gesprekken, onderwijs, gezondheidszorg, enz.

Analyse en uitwisseling van informatie

De EU moet verschillende ervaringen met het tegengaan van verdwijningen vergelijken en de beste aanpak bevorderen.

De lidstaten worden verzocht:

- om niet-begeleide minderjarigen die onderduiken of verdwijnen uit de opvang allereerst als vermiste persoon in het Schengeninformatiesysteem te signaleren;
- te overwegen evaluatiemechanismen in te voeren om toezicht te houden op de kwaliteit van de voogdij, om zeker te zijn dat het belang van het kind gedurende het gehele besluitvormingsproces voorop blijft staan, en in het bijzonder om misbruik te voorkomen.

Bureaus en agentschappen

Het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken wordt verzocht opleidingen te organiseren en goede methoden te ontwikkelen op het gebied van opvangfaciliteiten, asielprocedures en de integratie van niet-begeleide minderjarigen.

Frontex wordt verzocht:

- in het opleidingsprogramma voor grenswachten een specifieke module op te nemen over het herkennen van bijzonder kwetsbare niet-begeleide minderjarigen, zoals niet-begeleide minderjarigen die het slachtoffer zijn van mensenhandel;
- in nieuwe werkafspraken met derde landen een afzonderlijk onderdeel over kwetsbare groepen, zoals niet-begeleide minderjarigen, op te nemen;
- grensautoriteiten in derde landen technische bijstand te verlenen op het gebied van grensmaatregelen met betrekking tot niet-begeleide minderjarigen.

Financiering

De Commissie zal:

de beschikbare middelen efficiënt gebruiken om Europese netwerken van voogden te steunen, goede methoden uit te wisselen en richtsnoeren, gemeenschappelijke curricula en opleidingen e.d. te ontwikkelen;

de lidstaten die aan de voorwaarden voldoen, financieel ondersteunen bij het opzetten van opvangfaciliteiten die beantwoorden aan de behoeften van niet-begeleide minderjarigen.

4.2. Leeftijdsbepaling en opsporing van familieleden

Leeftijdsbepaling is een belangrijk punt omdat voor minderjarigen een aantal procedurele en juridische waarborgen in de relevant EU-wetgeving gelden en omdat bij het registreren van informatie over niet-begeleide minderjarigen in databases zoals Eurodac bepaalde gegevensbeschermingsvoorschriften moeten worden nageleefd.

Er bestaan verschillende procedures en technieken voor leeftijdsbepaling, waarvan de betrouwbaarheid en de evenredigheid vaak in twijfel worden getrokken. Er zijn niet altijd beroepsmogelijkheden¹⁵⁰. Zoals wordt bepleit door deskundigen, moet de voogd in alle fases van de procedure aanwezig zijn en moeten kinderen als kinderen worden behandeld totdat is bewezen dat zij dat niet zijn.

Het opsporen van familieleden is een belangrijk aspect van het uitgangspunt dat de eenheid van het gezin moet worden gewaarborgd. Het is ook noodzakelijk vanuit het oogpunt van de relevante EU-instrumenten: een minderjarige kan niet het land worden uitgezet als hij niet terecht kan bij een familielid, een voogd of opvangfaciliteiten in het land waarnaar hij terugkeert. De lidstaten ondervinden echter grote problemen bij het opsporen van familieleden.

De Commissie zal richtsnoeren voor goede methoden opstellen, in samenwerking met wetenschappers en juristen en met het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken, dat met technische documenten over leeftijdsbepaling zal komen.

Het Europees ondersteuningsbureau voor asielzaken wordt verzocht opleidingsactiviteiten te organiseren over leeftijdsbepaling, binnen het Europees asielcurriculum een specifieke module op te nemen en een handboek over goede methoden op te stellen.

---

¹⁵⁰ Zie EMN-rapport.

Zodra het Visuminformatiesysteem (VIS) operationeel is, dienen de lidstaten hiervan gebruik te maken om de identiteit van geregistreerde niet-begeleide minderjarigen te verifiëren overeenkomstig de voorwaarden van artikel 19 van de VIS-verordening¹⁵¹

De Commissie zal:

- de lidstaten aanmoedigen om via wederzijdse bijstand familieleden op te sporen in de landen waar een bepaalde lidstaat voor dat doel een goed werkend netwerk heeft opgezet;
- een gemeenschappelijke aanpak (i.e. richtsnoeren voor goede methoden) op het gebied van leeftijdsbepaling en het opsporen van familieleden bevorderen, waarbij onder meer wordt vastgesteld hoe te werk moet worden gegaan in het kader van beroepsprocedures.

5. DUURZAME OPLOSSINGEN

Op basis van een individueel onderzoek moet worden bepaald wat de belangen van het kind zijn en welke duurzame oplossing het beste is:

- terugkeer en herintegratie in het land van herkomst,
- internationale bescherming of een andere juridische status die het kind de mogelijkheid biedt om goed te integreren in de lidstaat van verblijf,
- of hervestiging.

Er moet zo snel mogelijk over de toekomst van de niet-begeleide minderjarige worden beslist (bij voorkeur binnen zes maanden), waarbij rekening moet worden gehouden met de verplichting om te trachten familieleden op te sporen, andere herintegratiemogelijkheden in het land van herkomst te onderzoeken en na te gaan met welke oplossing de belangen van het kind het meest zijn gediend.

5.1. Terugkeer en herintegratie in het land van herkomst

In de meeste gevallen is het waarschijnlijk in het belang van het kind om te worden herenigd met zijn familie en op te groeien in zijn eigen sociale en culturele omgeving. Vanuit dit uitgangspunt moeten de lidstaten worden aangemoedigd innovatief te werk te gaan in een partnerschap met derde landen van herkomst en doorreis, door bijvoorbeeld onderwijs- en opleidingsactiviteiten te financieren. Terugkeer is echter slechts een van de mogelijkheden; het belang van het kind moet altijd vooropstaan. Terugkeer moet bij voorkeur vrijwillig zijn.

De terugkeerrichtlijn¹⁵² bevat een aantal bindende juridische waarborgen met betrekking tot minderjarigen, die uiterlijk in december 2010 moeten zijn omgezet in nationale wetgeving en die de situatie in verschillende lidstaten aanzienlijk zullen verbeteren. Niettemin vertoont de EU-wetgeving op het gebied van de bescherming van niet-begeleide minderjarigen lacunes. Zo kunnen de lidstaten bepalen dat onderdanen van derde landen die worden opgepakt omdat zij de buitengrens illegaal hebben overschreden, niet onder de richtlijn vallen. Niet-begeleide minderjarigen die tot deze categorie behoren, kunnen in dat geval geen aanspraak maken op de juridische waarborgen van de richtlijn. De waarborgen en de grondrechten die zijn verankerd in de nationale wetgeving, het Handvest van de grondrechten van de EU, het IVRK en de instrumenten van de Raad van Europa zijn echter wel bindend voor de lidstaten. Deze situatie moet nader worden onderzocht.

Hoewel voordig voor asielzoekers en bijstand bij terugkeer niet hetzelfde zijn, is continuïteit van bijstand in de asiel- en terugkeerprocedures noodzakelijk. De overnameovereenkomsten van de EU hebben ook betrekking op minderjarigen, maar omdat zij moeten worden toegepast overeenkomstig de waarborgen die elders in het EU-acquis zijn vastgelegd, bevatten deze overeenkomsten geen specifieke bepalingen over de bescherming van minderjarigen. Bijstand aan minderjarigen dient continu en stabiel te zijn, en moet de terugkeer en de periode daarna bestrijken. Terugkeer moet in elk geval op een veilige, kindvriendelijke en genderspecifieke manier verlopen. Het gaat er vooral om dat bij de terugkeer van minderjarigen de internationale normen volledig worden nageleefd en dat de betrokkenen worden geaccepteerd in hun eigen omgeving. Veldwerk is daarbij de aangewezen manier om families en gemeenschappen ervan te overtuigen dat het goed is dat de minderjarige terugkeert en om te voorkomen dat hij wordt gestigmatiseerd of opnieuw ten prooi valt aan mensenhandelaars. Dit zou met behulp van bestaande financiële instrumenten kunnen gebeuren door de betrokkenen de mogelijkheid te bieden een school- of beroepsopleiding te volgen en door de landen van herkomst te helpen kinderen en jongeren studie- en werkvooruitzichten te bieden. Er moet tevens toezicht worden gehouden op de herintegratie om ervoor te zorgen dat zich geen grote problemen voordoen.

Maatregelen die bedoeld zijn om te voldoen aan de bepalingen van de terugkeerrichtlijn die betrekking hebben op minderjarigen, komen in aanmerking voor financiering uit het Europees Terugkeerfonds¹⁵³. Het steunen van derde landen bij het aanpakken van het probleem van de niet-begeleide minderjarigen blijft ook een prioriteit van het thematisch programma. De lidstaten en niet-EU-landen zouden deze middelen doelgericht moeten gebruiken.

¹⁵¹ Verordening (EG) nr. 767/2008.

¹⁵² Richtlijn 2008/115/EG van de Raad.

¹⁵³ Zie document SOLID 2008 -21.

De Commissie zal:

Financiering

prioriteit geven aan de financiering van specifieke activiteiten met betrekking tot niet- begeleide minderjarigen in het kader van het terugkeerfonds en het thematisch programma, zoals:

- projecten op het gebied van toezicht en follow-up na terugkeer, vooral als het gaat om kinderen die het slachtoffer zijn geworden van mensenhandel;
- de bevordering van de hereniging van kinderen met hun ouders door middel van de opsporing van familieleden in de lidstaten en in de landen van herkomst;
- steun aan families en gemeenschappen met het oog op herintegratie;
- steun aan de autoriteiten van de landen van herkomst op het gebied van terugkeer, door opleidingscentra op te richten, families en teruggekeerde minderjarigen bij te staan, slachtoffers van mensenhandel te beschermen en te voorkomen dat kinderen opnieuw slachtoffer worden, enz.;
- studies en onderzoeken;
- projecten en beleidsplannen die in de landen van herkomst studie- en beroepsopleidingsmogelijkheden scheppen die openstaan voor alle minderjarigen.

Toezicht op de wetgeving

een studie publiceren over de bestaande werkwijzen en de wetgeving van de lidstaten op het gebied van de terugkeer van niet-begeleide minderjarigen en de positie van niet- begeleide minderjarigen die onder een overnameovereenkomst vallen; kindvriendelijke goede methoden in de lidstaten bevorderen.

5.2. De internationale beschermingsstatus, andere statussen en de integratie van niet-begeleide minderjarigen

Aan niet-begeleide minderjarigen kan de vluchtelingenstatus of subsidiaire bescherming worden verleend volgens de voorwaarden die in de EU-wetgeving zijn vastgelegd. Gezien hun uiterst kwetsbare situatie zijn maatregelen ter ondersteuning van hun integratie in de gastsamenleving van wezenlijk belang. Het Europees Vluchtelingenfonds (EVF) zou activiteiten op dit gebied kunnen financieren.

De EU-wetgeving en het EU-beleid kennen geen regeling voor minderjarigen die niet kunnen terugkeren; het verlenen van een verblijfsvergunning in schrijnende gevallen, om humanitaire of om andere redenen, wordt geregeld in de nationale wetgeving. In gevallen waarin terugkeer niet mogelijk is of integratie in het land van verblijf in het belang van kind wordt geacht, dient niet-begeleide minderjarigen een status te worden verleend die hun ten minste dezelfde rechten en bescherming biedt als voordien, en passende accommodatie te worden aangeboden. De minderjarigen moeten worden bijgestaan op hun weg naar een geslaagde integratie in de gastsamenleving.

Financiering

De lidstaten wordt verzocht de bestaande financieringsmogelijkheden in het kader van het EVF en het Fonds voor de integratie van onderdanen van derde landen ten volle te benutten.

De Commissie zal:

- extra aandacht geven aan activiteiten die verband houden met niet-begeleide minderjarigen bij het vaststellen van de prioriteiten voor communautaire actie in de jaarlijkse werkprogramma's van deze fondsen;
- zich buigen over de vraag hoe de problematiek van de niet-begeleide minderjarigen beter aan bod kan komen in de volgende generatie financiële instrumenten (vanaf 2014) voor migratiebeheer;
- projecten voor de integratie van niet-begeleide minderjarigen met een wettelijke status financieren, waarbij zij in het bijzonder aandacht zal schenken aan programma's die het herstel van slachtoffers van kindspecifiek geweld of mensenhandel bevorderen.

Beleidsontwikkeling

In het integratiebeleid van de lidstaten en van de EU dient de kwestie van de niet-begeleide minderjarigen verder te worden uitgewerkt op basis van de uitwisseling en verdere ontwikkeling van goede methoden, enz.

De Commissie zal:

- problemen die specifiek verband houden met niet-begeleide minderjarigen behandelen in de nieuwe EU-agenda voor de integratie van migranten;
- de situatie van niet-begeleide minderjarigen onderzoeken in de geplande studie over de behandeling van illegaal in de EU verblijvende onderdanen van derde landen die tijdelijk nietkunnen terugkeren, en nagaan of het nodig

of wenselijk is dat er een gemeenschappelijk kader komt met betrekking tot niet-begeleide minderjarigen die niet kunnen terugkeren.

5.3. Hervestiging

Niet-begeleide minderjarige vluchtelingen die zich in derde landen bevinden, zouden ook in de EU kunnen worden hervestigd, als dit na zorgvuldige afweging in het belang van het kind blijkt te zijn en er geen andere duurzame oplossing is¹⁵⁴. Bij het maken van deze afweging zullen de lidstaten nauw blijven samenwerken met het UNHCR en met de betrokken maatschappelijke organisaties.

De Commissie zal de lidstaten aanmoedigen optimaal gebruik te blijven maken van de financieringsmogelijkheden op het gebied van hervestiging in het kader van het EVF.

De Commissie en de lidstaten moeten erop toezien dat bij de tenuitvoerlegging van het voorgestelde gemeenschappelijke EU-hervestigingsprogramma rekening wordt gehouden met de specifieke behoeften van minderjarigen.

6. CONCLUSIE

In dit actieplan worden concrete oplossingen geboden voor de problemen die voortvloeien uit de komst van grote aantallen niet-begeleide minderjarigen naar de EU. Daarbij worden de rechten van het kind volledig geëerbiedigd en staat het belang van het kind voorop. Het actieplan moet worden beschouwd als het startpunt van een langetermijnproces, dat alleen kan slagen met de steun en de inzet van alle betrokken partijen: de EU-instellingen en -organen, de lidstaten, derde landen en het maatschappelijk middenveld. De komende jaren zullen verdere maatregelen worden voorgesteld en kunnen studies, analyses en effectbeoordelingen worden verricht.

De Commissie doet uiterlijk medio 2012 en vóór 2015 verslag van de tenuitvoerlegging en stelt dan wellicht een herziening van het actieplan en/of bijkomende maatregelen voor.

---

¹⁵⁴COM(2009) 447.

Richtlijn 2008/115/EG over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven

*Aangenomen door het Europees Parlement en de Raad,
Publicatie Blad van de Europese Unie L 348 van 24 december 2008.*

HOOFDSTUK I. - ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1.–Toepassingsgebied

In deze richtlijn worden de gemeenschappelijke normen en procedures vastgesteld die door de lidstaten moeten worden toegepast bij de terugkeer van illegaal op hun grondgebied verblijvende onderdanen van derde landen, overeenkomstig de grondrechten die de algemene beginselen van het Gemeenschapsrecht en het internationaal recht vormen, met inbegrip van de verplichting om vluchtelingen te beschermen en de mensenrechten te eerbiedigen.

Artikel 2.–Werkingsfeer

1. Deze richtlijn is van toepassing op illegaal op het grondgebied van een lidstaat verblijvende onderdanen van derde landen.
2. De lidstaten kunnen besluiten deze richtlijn niet toe te passen op onderdanen van derde landen:
  - a) aan wie de toegang is geweigerd overeenkomstig artikel 13 van de Schengengrenscore, of die door de bevoegde autoriteiten zijn aangehouden of onderschept wegens het op niet reguliere wijze overschrijden over land, over zee of door de lucht van de buitengrens van een lidstaat, en die vervolgens geen vergunning of recht heeft verkregen om in die lidstaat te verblijven;
  - b) die verplicht zijn tot terugkeer als strafrechtelijke sanctie of als gevolg van een strafrechtelijke sanctie overeenkomstig de nationale wetgeving, of jegens wie een uitleveringsprocedure loopt.
3. Deze richtlijn is niet van toepassing op personen die onder het Gemeenschapsrecht inzake vrij verkeer vallen in de zin van artikel 2, punt 5, van de Schengengrenscore.

Artikel 3.–Definities

Voor de toepassing van deze richtlijn wordt verstaan onder:

1. „onderdaan van een derde land”: eenieder die geen burger van de Unie is in de zin van artikel 17, lid 1, van het Verdrag en die geen persoon is, die onder het Gemeenschapsrecht inzake vrij verkeer valt, als bepaald in artikel 2, punt 5, van de Schengengrenscore;.
2. „illegaal verblijf”: de aanwezigheid op het grondgebied van een lidstaat, van een onderdaan van een derde land die niet of niet langer voldoet aan de voorwaarden voor toegang die zijn vastgesteld in artikel 5 van de Schengengrenscore, of aan andere voorwaarden voor toegang tot, verblijf of vestiging in die lidstaat;
3. „terugkeer”: het proces waarbij een onderdaan van een derde land, vrijwillig gevolg gevend aan een terugkeerverplichting of gedwongen, terugkeert naar:
  - zijn land van herkomst, of
  - een land van doorreis overeenkomstig communautaire of bilaterale overnameovereenkomsten of andere regelingen, of
  - een ander derde land waarnaar de betrokken onderdaan van een derde land besluit vrijwillig terug te keren en waar deze wordt toegelaten;
4. „terugkeerbesluit”: de administratieve of rechterlijke beslissing of handeling waarbij wordt vastgesteld dat het verblijf van een onderdaan van een derde land illegaal is of dit illegaal wordt verklaard en een terugkeerverplichting wordt opgelegd of vastgesteld;
5. „verwijdering”: de tenuitvoerlegging van de terugkeerverplichting, d.w.z. de fysieke verwijdering uit de lidstaat;
6. „inreisverbod”: een administratieve of rechterlijke beslissing of handeling waarbij de betrokkene de toegang tot en het verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor een bepaalde termijn wordt verboden, samen met een terugkeerbesluit;
7. „risico op onderduiken”: het in een bepaald geval bestaan van redenen, gebaseerd op objectieve, in wetgeving vastgelegde criteria, om aan te nemen dat een onderdaan van een derde land jegens wie een terugkeerprocedure loopt, zich zal onttrekken aan het toezicht;
8. „vrijwillig vertrek”: het nakomen van de verplichting om binnen de in het terugkeerbesluit gestelde termijn terug te keren;
9. „kwetsbare personen”: minderjarigen, niet-begeleide minderjarigen, personen met een handicap, bejaarden, zwangere vrouwen, alleenstaande ouders met minderjarige kinderen en personen die gefolterd of verkracht zijn of

andere ernstige vormen van psychisch, fysiek of seksueel geweld hebben ondergaan.

Artikel 4.–Gunstigere bepaling

1. Deze richtlijn laat onverlet de gunstiger bepalingen van:

a) bilaterale of multilaterale overeenkomsten tussen de Gemeenschap of de Gemeenschap en haar lidstaten enerzijds en een of meer derde landen anderzijds;

b) bilaterale of multilaterale overeenkomsten tussen een of meer lidstaten en een of meer derde landen.

2. Deze richtlijn laat onverlet de bepalingen van het communautaire acquis op het gebied van immigratie en asiel die gunstiger zijn voor de onderdanen van derde landen.

3. Deze richtlijn laat onverlet dat de lidstaten bepalingen kunnen aannemen of handhaven die gunstiger zijn voor de personen op wie de richtlijn van toepassing is, mits deze bepalingen verenigbaar zijn met de richtlijn.

4. Wat betreft onderdanen van derde landen die overeenkomstig artikel 2, lid 2, onder a), buiten het toepassingsgebied van deze richtlijn vallen, wordt door de lidstaten:

a) ervoor gezorgd dat hun behandeling en beschermingsniveau niet ongunstiger zijn dan bepaald in artikel 8, leden 4 en 5 (beperking van het gebruik van dwangmaatregelen), artikel 9, lid 2, onder a) (uitstel van verwijdering), artikel 14, lid 1, onder b) en d) (spoedeisende zorg en inachtneming van de behoeften van kwetsbare personen) en de artikelen 16 en 17 (omstandigheden van bewaring) en

b) het beginsel van non-refoulement geëerbiedigd.

Artikel 5.–Non- refoulement, belang van het kind, familie- en gezinsleven en gezondheidstoestand

Bij de tenuitvoerlegging van deze richtlijn houden de lidstaten rekening met:

a) het belang van het kind;

b) het familie- en gezinsleven;

c) de gezondheidstoestand van de betrokken onderdaan van een derde land, en eerbiedigen zij het beginsel van non-refoulement.

HOOFDSTUK II. – BEËINDIGING VAN ILLEGAAL VERBLIJF

Artikel 6.–Terugkeerbesluit

1. Onverminderd de in de leden 2 tot en met 5 vermelde uitzonderingen, vaardigen de lidstaten een terugkeerbesluit uit tegen de onderdaan van een derde land die illegaal op hun grondgebied verblijft.

2. De onderdaan van een derde land die illegaal op het grondgebied van een lidstaat verblijft en in het bezit is van een door een andere lidstaat afgegeven geldige verblijfsvergunning of andere toestemming tot verblijf, wordt opgedragen zich onmiddellijk naar het grondgebied van die andere lidstaat te begeven. Indien dit bevel niet wordt nageleefd, of indien om redenen van openbare orde of nationale veiligheid het onmiddellijke vertrek van de betrokkene vereist is, is lid 1 van toepassing.

3. De lidstaten kunnen ervan afzien een terugkeerbesluit uit te vaardigen tegen een illegaal op hun grondgebied verblijvende onderdaan van een derde land die, op grond van een op de datum van inwerkingtreding van deze richtlijn geldende bilaterale overeenkomst of regeling, door een andere lidstaat wordt teruggenomen. Door de lidstaat die de betrokken onderdaan van een derde land heeft teruggenomen, wordt in dit geval lid 1 toegepast.

4. De lidstaten kunnen te allen tijde in schrijnende gevallen, om humanitaire of om andere redenen beslissen een onderdaan van een derde land die illegaal op hun grondgebied verblijft een zelfstandige verblijfsvergunning of een andere vorm van toestemming tot verblijf te geven. In dat geval wordt geen terugkeerbesluit uitgevaardigd. Indien al een terugkeerbesluit is uitgevaardigd, wordt het ingetrokken of opgeschort voor de duur van de geldigheid van de verblijfsvergunning of andere vorm van toestemming tot legaal verblijf.

5. Indien ten aanzien van de illegaal op het grondgebied van een lidstaat verblijvende onderdaan van een derde land een procedure loopt voor de verlenging van de geldigheidsduur van zijn verblijfsvergunning of een andere vorm van toestemming tot verblijf, overweegt, onverminderd lid 6, die lidstaat ervan af te zien een terugkeerbesluit uit te vaardigen zolang de procedure loopt.

6. Deze richtlijn belet niet dat in de lidstaten het besluit inzake de beëindiging van het legaal verblijf tezamen met een terugkeerbesluit en/of een verwijderingsbesluit en/of een inreisverbod overeenkomstig de nationale wetgeving met één administratieve of rechterlijke besluit of handeling kan worden genomen, onverminderd de procedurele waarborgen die zijn vervat in hoofdstuk III en in andere toepasselijke bepalingen van het communautair en het nationaal recht.

Artikel 7.–Vrijwillig vertrek

1. In een terugkeerbesluit wordt een passende termijn voor vrijwillig vertrek van zeven tot dertig dagen vastgesteld, onverminderd de in de leden 2 en 4 bedoelde uitzonderingen. De lidstaten kunnen in hun nationale wetgeving bepalen dat deze termijn alleen op aanvraag van de betrokken onderdaan van een derde land wordt toegekend. In dit geval stellen de lidstaten de betrokken onderdanen van derde landen in kennis van de mogelijkheid tot indiening van een dergelijk verzoek.

De in de eerste alinea bepaalde termijn laat onverlet dat de betrokken onderdanen van derde landen het land eerder kunnen verlaten.

2. Zo nodig verlengen de lidstaten de termijn voor het vrijwillig vertrek met een passende periode, rekening houdend met de specifieke omstandigheden van het individuele geval, zoals de verblijfsduur, het feit dat er schoolgaande kinderen zijn, en het bestaan van andere gezinsbanden en sociale banden.

3. Voor de duur van de termijn voor vrijwillig vertrek kunnen bepaalde verplichtingen worden opgelegd om het risico op onderduiken te beperken, zoals de verplichting om zich regelmatig te melden bij de autoriteiten, een voldoende financiële zekerheid te stellen, documenten voor te leggen of op een bepaalde plaats te verblijven.

4. Indien er een risico op onderduiken bestaat, of een aanvraag voor een verblijfsvergunning als kennelijk ongegrond dan wel frauduleus afgewezen is, dan wel indien de betrokkene een gevaar vormt voor de openbare orde, de openbare veiligheid of de nationale veiligheid, kunnen de lidstaten afzien van het toekennen van een termijn voor vrijwillig vertrek, of een termijn toekennen die korter is dan zeven dagen.

Artikel 8.–Verwijdering

1. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om het terugkeerbesluit uit te voeren indien er geen termijn voor vrijwillig vertrek overeenkomstig artikel 7, lid 4, is toegekend of indien de betrokkene niet binnen de volgens artikel 7 toegestane termijn voor vrijwillig vertrek aan de terugkeerverplichting heeft voldaan.

2. Indien een lidstaat overeenkomstig artikel 7 een termijn voor vrijwillig vertrek heeft toegekend, kan het terugkeerbesluit pas na het verstrijken van die termijn worden uitgevoerd, tenzij tijdens die termijn een van de risico's bedoeld in artikel 7, lid 4, ontstaat.

3. De lidstaten kunnen een afzonderlijk administratief of rechterlijk besluit of administratieve handeling aannemen waarbij de verwijdering wordt gelast.

4. De dwangmaatregelen waarvan een lidstaat als laatste middel gebruikmaakt bij de verwijdering van een onderdaan van een derde land die zich hiertegen verzet, zijn proportioneel en blijven binnen redelijke grenzen. Zij worden toegepast zoals voorgeschreven in de nationale wetgeving, met inachtneming van de grondrechten en met eerbiediging van de waardigheid en fysieke integriteit van de betrokken onderdaan van een derde land.

5. In geval van verwijdering door de lucht houden de lidstaten rekening met de aan Beschikking 2004/573/EG gehechte gemeenschappelijke richtsnoeren voor veiligheidsvoorzieningen voor gezamenlijke verwijdering door de lucht.

6. De lidstaten zetten een doeltreffend systeem op voor het toezicht op de verplichte terugkeer.

Artikel 9.–Uitstel van verwijdering

1. De lidstaten stellen de verwijdering uit:

- a) in geval deze in strijd zou zijn met het beginsel van non-refoulement, of
- b) voor de duur van de overeenkomstig artikel 13, lid 2, toegestane opschorting.

2. De lidstaten kunnen op grond van de specifieke omstandigheden de verwijdering in een individueel geval voor een passende termijn uitstellen. Door de lidstaten wordt met name rekening gehouden met:

- a) de fysieke of mentale gesteldheid van de onderdaan van een derde land;
- b) technische redenen, zoals het ontbreken van vervoermiddelen of het mislukken van de verwijdering wegens onvoldoende identificatie.

3. Indien de verwijdering overeenkomstig de leden 1 en 2 wordt uitgesteld, kunnen de betrokken onderdaan van een derde land de verplichtingen waarin artikel 7, lid 3, voorziet, worden opgelegd.

Artikel 10.–Terugkeer en verwijdering van niet-begeleide minderjarigen

1. Voordat een terugkeerbesluit tegen een niet-begeleide minderjarige wordt uitgevaardigd, wordt met gepaste aandacht voor het belang van het kind hulp geboden, door bevoegde instanties anders dan de autoriteiten die de terugkeer uitvoeren.

2. Voordat de autoriteiten van een lidstaat een niet-begeleide minderjarige van hun grondgebied verwijderen, overtuigen zij zich ervan dat die minderjarige wordt teruggestuurd naar een familielid, een aangewezen voogd of naar adequate opvangfaciliteiten in het land van terugkeer.

Artikel 11.–Inreisverbod

1. Het terugkeerbesluit gaat gepaard met inreisverbod:

- a) indien er geen termijn voor vrijwillig vertrek is toegekend, of
- b) indien niet aan de terugkeerverplichting is voldaan.

In de overige gevallen kan het terugkeerbesluit een inreisverbod omvatten.

2. De duur van het inreisverbod wordt volgens alle relevante omstandigheden van het individuele geval bepaald, en bedraagt in principe niet meer dan vijf jaar. De duur kan meer dan vijf jaar bedragen indien de onderdaan van een derde land een ernstige bedreiging vormt voor de openbare orde, de openbare veiligheid of de nationale veiligheid.

3. De lidstaten overwegen de intrekking of schorsing van het inreisverbod dat overeenkomstig lid 1, tweede alinea, is uitgevaardigd tegen een onderdaan van een derde land, mits deze kan aantonen het grondgebied van een lidstaat geheel in overeenstemming met het terugkeerbesluit te hebben verlaten.

Tegen slachtoffers van mensenhandel aan wie een verblijfstitel is verstrekt overeenkomstig Richtlijn 2004/81/EG van de Raad van 29 april 2004 betreffende de verblijfstitel die in ruil voor samenwerking met de bevoegde autoriteiten wordt afgegeven aan onderdanen van derde landen die het slachtoffer zijn van mensenhandel of hulp hebben gekregen bij illegale immigratie (11), en die met de bevoegde autoriteiten samenwerken wordt, onverminderd het bepaalde in lid 1, eerste alinea, onder b), en op voorwaarde dat zij geen bedreiging vormen voor de openbare orde, de openbare veiligheid of de nationale veiligheid, geen inreisverbod uitgevaardigd.

In individuele gevallen kunnen de lidstaten om humanitaire of andere redenen afzien van een inreisverbod, dan wel het verbod intrekken of schorsen.

In individuele gevallen of voor bepaalde categorieën gevallen kunnen de lidstaten om andere redenen een inreisverbod intrekken of schorsen.

4. De lidstaat die overweegt een verblijfstitel of een andere vorm van toestemming tot verblijf af te geven aan de onderdaan van een derde land jegens wie een door een andere lidstaat uitgevaardigd inreisverbod geldt, pleegt vooraf overleg met de lidstaat die het inreisverbod heeft uitgevaardigd en houdt rekening met diens belangen, overeenkomstig artikel 25 van de Schengenuitvoeringsovereenkomst (12).

5. De leden 1 tot en met 4 laten in de lidstaten onverlet het recht op internationale bescherming in de zin van artikel 2, onder a), van Richtlijn 2004/83/EG van de Raad van 29 april 2004 inzake minimumnormen voor de erkenning van onderdanen van derde landen en staatlozen als vluchteling of als persoon die anderszins internationale bescherming behoeft en de inhoud van de verleende bescherming (13).

HOOFDSTUK III. – PROCEDURELE WAARBORGEN

Artikel 12.–Vorm

1. Het terugkeerbesluit en, in voorkomend geval, het besluit betreffende het inreisverbod en het besluit inzake verwijdering worden schriftelijk uitgevaardigd en vermelden de feitelijke en de rechtsgronden, alsook informatie over de rechtsmiddelen die openstaan.

De informatie over feitelijke gronden mag worden beperkt indien de nationale wetgeving voorziet in een beperking van het recht op informatie, met name ter vrijwaring van de nationale veiligheid, de landsverdediging, de openbare veiligheid, dan wel met het oog op het voorkomen, onderzoeken, opsporen en vervolgen van strafbare feiten.

2. De lidstaten verstrekken op verzoek een schriftelijke of mondelinge vertaling, in een taal die de betrokkene begrijpt of redelijkerwijze geacht kan worden te begrijpen, van de belangrijkste onderdelen van de in lid 1 bedoelde besluiten in het kader van terugkeer, waaronder de informatie over de beschikbare rechtsmiddelen.

3. De lidstaten kunnen besluiten lid 2 niet toe te passen op onderdanen van een derde land die illegaal het grondgebied van een lidstaat hebben betreden en die vervolgens geen toestemming of recht hebben gekregen om in die lidstaat te blijven.

In dat geval worden de in lid 1 bedoelde besluiten in het kader van terugkeer megedeeld door middel van het volgens de nationale wetgeving opgestelde standaardformulier.

De lidstaten stellen algemene informatiebladen ter beschikking waarin de belangrijkste onderdelen van het standaardformulier worden toegelicht in ten minste vijf van de talen die het meest worden gebruikt of het best worden begrepen door illegale migranten die de betrokken lidstaat binnenkomen.

Artikel 13.–Rechtsmiddelen

1. Aan de betrokken onderdaan van een derde land wordt een doeltreffend rechtsmiddel van beroep of bezwaar toegekend, dat hij bij een bevoegde rechterlijke of administratieve autoriteit of bij een onpartijdig samengestelde bevoegde instantie waarvan de onafhankelijkheid is gewaarborgd, kan aanwenden tegen de in artikel 12, lid 1, bedoelde besluiten in het kader van terugkeer.

2. De in lid 1 bedoelde autoriteit of instantie is bevoegd om de in artikel 12, lid 1, bedoelde besluiten in het kader van terugkeer te herzien en kan eveneens de uitvoering ervan tijdelijk opschorten, tenzij op grond van de nationale wetgeving reeds een tijdelijke opschorting van toepassing is.

3. De betrokken onderdaan van een derde land heeft recht op juridisch advies, vertegenwoordiging in rechte en, indien nodig, taalkundige bijstand.

4. De lidstaten zorgen ervoor dat op verzoek gratis de noodzakelijke rechtsbijstand en/of vertegenwoordiging ter beschikking wordt gesteld, overeenkomstig de relevante nationale wetgeving of regels inzake rechtshulp, en kunnen bepalen dat op zulke gratis rechtsbijstand en/of vertegenwoordiging de voorwaarden van toepassing zijn als bedoeld in artikel 15, leden 3 tot en met 6, van Richtlijn 2005/85/EG.

Artikel 14.–Waarborgen in afwachting van terugkeer

1. Behoudens het bepaalde in de artikelen 16 en 17, zorgen de lidstaten ervoor dat jegens de onderdanen van derde landen, tijdens de termijn die overeenkomstig artikel 7 voor vrijwillig vertrek is toegestaan, en tijdens de termijn waarvoor overeenkomstig artikel 9 de verwijdering is uitgesteld, zoveel mogelijk de volgende beginselen in acht worden genomen:

- a) indien gezinsleden op het grondgebied aanwezig zijn, wordt de eenheid van het gezin gehandhaafd;
- b) dringende medische zorg wordt verstrekt en essentiële behandeling van ziekte wordt uitgevoerd;

c) minderjarigen krijgen toegang tot het basisonderwijs, afhankelijk van de duur van hun verblijf;

d) er wordt rekening gehouden met de speciale behoeften van kwetsbare personen.

2. De in lid 1 bedoelde personen ontvangen van de lidstaten schriftelijk de bevestiging, overeenkomstig de nationale wetgeving, dat de termijn voor vrijwillig vertrek overeenkomstig artikel 7, lid 2, is verlengd, of dat het terugkeerbesluit voorlopig niet zal worden uitgevoerd.

HOOFDSTUK IV. – BEWARING MET HET OOG OP VERWIJDERING

Artikel 15.–Bewaring

1. Tenzij in een bepaald geval andere afdoende maar minder dwingende maatregelen doeltreffend kunnen worden toegepast, kunnen de lidstaten de onderdaan van een derde land jegens wie een terugkeerprocedure loopt alleen in bewaring houden om zijn terugkeer voor te bereiden en/of om de verwijderingsprocedure uit te voeren, met name indien:

a) er risico op onderduiken bestaat, of

b) de betrokken onderdaan van een derde land de voorbereiding van de terugkeer of de verwijderingsprocedure ontwijkt of belemmert.

De bewaring is zo kort mogelijk en duurt niet langer dan de voortvarend uitgevoerde voorbereiding van de verwijdering.

2. De inbewaringstelling wordt door een administratieve of rechterlijke autoriteit gelast.

De inbewaringstelling wordt schriftelijk gelast met opgave van de feitelijke en juridische gronden.

Indien de inbewaringstelling door een administratieve autoriteit is gelast:

a) voorzien de lidstaten erin dat een spoedige rechterlijke toetsing van de rechtmatigheid van de bewaring zo spoedig mogelijk na de aanvang ervan plaatsvindt;

b) of bieden de lidstaten de betrokken onderdaan van een derde land het recht voorziening te vragen bij het gerecht zodat de rechtmatigheid van de bewaring aan een spoedige rechterlijke toetsing wordt onderworpen, die zo spoedig mogelijk na het instellen van deze procedure tot een beslissing leidt. De lidstaten stellen de betrokken onderdaan van een derde land onmiddellijk van die mogelijkheid in kennis.

De betrokken onderdaan van een derde land wordt, als zijn bewaring niet rechtmatig is, onmiddellijk vrijgelaten.

3. In ieder geval wordt de inbewaringstelling met redelijke tussenpozen op verzoek van de onderdaan van een derde land of ambtshalve getoetst. In het geval van een lange periode van bewaring wordt de toetsing aan controle door een rechterlijke autoriteit onderworpen.

4. Indien blijkt dat er omwille van juridische of andere overwegingen geen redelijk vooruitzicht op verwijdering meer is, of dat de in lid 1 bedoelde omstandigheden zich niet meer voordoen, is de bewaring niet langer gerechtvaardigd en wordt de betrokkene onmiddellijk vrijgelaten.

5. De bewaring wordt gehandhaafd zolang de in lid 1 bedoelde omstandigheden zich voordoen en zij noodzakelijk is om een geslaagde verwijdering te garanderen. Iedere lidstaat stelt een maximale bewaringsduur vast die niet meer dan zes maanden mag bedragen.

6. De lidstaten kunnen de in lid 5 bedoelde termijn overeenkomstig de nationale wetgeving slechts in beperkte mate en ten hoogste met nog eens twaalf maanden verlengen indien de verwijdering, alle redelijke inspanningen ten spijt, wellicht meer tijd zal vergen, omdat:

a) de betrokken onderdaan van een derde land niet meewerkt, of

b) de nodige documentatie uit derde landen op zich laat wachten.

Artikel 16.–Omstandigheden van bewaring

1. Voor bewaring wordt in de regel gebruik gemaakt van speciale inrichtingen voor bewaring. Indien een lidstaat de onderdanen van een derde land die in bewaring worden gehouden, niet kan onderbrengen in een gespecialiseerde inrichting voor bewaring en gebruik dient te maken van een gevangenis, worden zij gescheiden gehouden van de gewone gevangenen.

2. De in bewaring gestelde onderdanen van derde landen wordt op verzoek toegestaan te gelegener tijd contact op te nemen met wettelijke vertegenwoordigers, familieleden en bevoegde consulaire autoriteiten.

3. Bijzondere aandacht wordt besteed aan de situatie van kwetsbare personen. In dringende medische zorg en essentiële behandeling van ziekte wordt voorzien.

4. Relevante en bevoegde nationale, internationale en niet-gouvernementele organisaties en instanties hebben de mogelijkheid de in lid 1 bedoelde inrichtingen voor bewaring te bezoeken, voor zover zij dienen voor de bewaring van onderdanen van derde landen overeenkomstig dit hoofdstuk. Het bezoek kan afhankelijk worden gesteld van toestemming.

5. De in bewaring gestelde onderdanen van derde landen krijgen stelselmatig informatie over de regels die in de inrichting gelden en over hun rechten en plichten. Hiertoe behoort ook informatie over het in de nationale wetgeving vastgelegde recht om contact op te nemen met de in lid 4 bedoelde organisaties en instanties.

Artikel 17.–Bewaring van minderjarigen en gezinnen

1. Niet-begeleide minderjarigen en gezinnen met minderjarigen worden slechts in laatste instantie, en voor een zo kort mogelijke periode in bewaring gesteld.
2. In bewaring gestelde gezinnen krijgen, in afwachting van verwijdering afzonderlijke accommodatie, waarbij voldoende privacy is gegarandeerd.
3. In bewaring gestelde minderjarigen wordt de mogelijkheid geboden tot vrijetijdsbesteding, zoals op hun leeftijd afgestemde spel- en recreatie-activiteiten en, afhankelijk van de duur van hun verblijf, tot toegang tot onderwijs.
4. Niet-begeleide minderjarigen worden zoveel mogelijk ondergebracht in inrichtingen met personeel en faciliteiten die zijn afgestemd op de noden van personen van hun leeftijd.
5. Tijdens bewaring van minderjarigen in afwachting van verwijdering dient het belang van het kind voorop te staan.

Artikel 18.–Noodsituaties

1. In situaties waarin een uitzonderlijk groot aantal onderdanen van derde landen moet terugkeren en de inrichtingen voor bewaring van een lidstaat of zijn bestuurlijk of gerechtelijk personeel hierdoor onverwacht zwaar worden belast, kan die lidstaat besluiten, voor de duur van de uitzonderlijke situatie, de overeenkomstig artikel 15, lid 2, derde alinea, bepaalde termijnen voor rechterlijke toetsing te verlengen, en bij dringende maatregel bewaringsomstandigheden vast te stellen die afwijken van het bepaalde in artikel 16, lid 1, en artikel 17, lid 2.
2. De lidstaat die deze uitzonderlijke maatregelen neemt, stelt de Commissie ervan in kennis. De Commissie wordt tevens in kennis gesteld zodra de redenen voor het toepassen van deze uitzonderlijke maatregelen niet langer bestaan.
3. Dit artikel kan niet aldus worden uitgelegd, dat het de lidstaten wordt toegestaan af te wijken van hun algemene verplichting alle, algemene dan wel bijzondere, maatregelen te treffen die nodig zijn om ervoor te zorgen dat zij aan hun verplichtingen uit hoofde van deze richtlijn voldoen.

HOOFDSTUK V. – SLOTBEPALINGEN

Artikel 19.–Verslaglegging

De Commissie brengt over de toepassing van deze richtlijn in de lidstaten om de drie jaar verslag uit aan het Europees Parlement en de Raad en stelt daarbij zo nodig wijzigingen voor.

De Commissie brengt uiterlijk 24 december 2013 haar eerste verslag uit en besteedt daarin vooral aandacht aan de toepassing van artikel 11, artikel 13, lid 4, en artikel 15 in de lidstaten. Wat artikel 13, lid 4, betreft, beoordeelt de Commissie in het bijzonder de bijkomende financiële en administratieve lasten in de lidstaten.

Artikel 20.–Omzetting

1. De lidstaten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om uiterlijk 24 december 2010 aan deze richtlijn te voldoen. Wat artikel 13, lid 4, betreft, doen de lidstaten de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om uiterlijk 24 december 2011 aan deze richtlijn te voldoen. Zij delen de Commissie onverwijld de tekst van die bepalingen mede.

Wanneer de lidstaten die bepalingen aannemen, wordt in die bepalingen zelf of bij de officiële bekendmaking daarvan naar deze richtlijn verwezen. De regels voor die verwijzing worden vastgesteld door de lidstaten.

2. De lidstaten delen de Commissie de tekst van de belangrijkste bepalingen van intern recht mee die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

Artikel 21.–Verband met de Schengenuitvoeringsovereenkomst

Deze richtlijn komt in de plaats van de voorschriften van de artikelen 23 en 24 van de Schengenuitvoeringsovereenkomst.

Artikel 22.–Inwerkingtreding

Deze richtlijn treedt in werking op de twintigste dag volgende op die van haar bekendmaking in het Publicatieblad van de Europese Unie.

Artikel 23.–Adressaten

Deze richtlijn is gericht tot de lidstaten, overeenkomstig het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap.

Richtlijn 2011/95/EU van 13 december 2011 inzake normen voor de erkenning van onderdanen van derde landen of staatlozen als personen die internationale bescherming genieten voor een uniforme status voor vluchtelingen of voor personen die in aanmerking komen voor subsidiaire bescherming en voor de inhoud van de verleende bescherming

*Aangenomen door het Europees Parlement en de Raad, op 13 december 2011
Publicatieblad van de Europese Unie L 337 van 20 december 2011*

HOOFDSTUK I. – ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1.–Doel

Het doel van deze richtlijn is normen vast te stellen voor de erkenning van onderdanen van derde landen of staatlozen als personen die internationale bescherming genieten, voor een uniforme status voor vluchtelingen of voor personen die in aanmerking komen voor subsidiaire bescherming, alsmede voor de inhoud van de verleende bescherming.

Artikel 2.–Definities

In deze richtlijn gelden de volgende definities:

- a) „internationale bescherming”: de vluchtelingenstatus en de subsidiairebeschermingsstatus zoals omschreven in de punten e) en g);
- b) „persoon die internationale bescherming geniet”: een persoon aan wie de vluchtelingenstatus of subsidiairebeschermingsstatus is verleend in de zin van punten e) en g);
- c) „Verdrag van Genève”: het Verdrag betreffende de status van vluchtelingen dat op 28 juli 1951 te Genève tot stand is gekomen, zoals gewijzigd bij het Protocol van New York van 31 januari 1967;
- d) „vluchteling”: een onderdaan van een derde land die zich wegens een gegronde vrees voor vervolging om redenen van ras, godsdienst, nationaliteit, politieke overtuiging of het behoren tot een bepaalde sociale groep, buiten het land bevindt waarvan hij de nationaliteit bezit en de bescherming van dat land niet kan of, wegens deze vrees, niet wil inroepen, dan wel een staatloze die zich om dezelfde reden buiten het land bevindt waar hij vroeger gewoonlijk verbleef en daarheen niet kan, dan wel wegens genoemde vrees niet wil terugkeren, en op wie artikel 12 niet van toepassing is;
- e) „vluchtelingenstatus”: de erkenning door een lidstaat van een onderdaan van een derde land of een staatloze als vluchteling;
- f) „persoon die voor subsidiaire bescherming in aanmerking komt”: een onderdaan van een derde land of een staatloze die niet voor de vluchtelingenstatus in aanmerking komt, doch ten aanzien van wie er zwaarwegende gronden bestaan om aan te nemen dat, wanneer hij naar zijn land van herkomst, of in het geval van een staatloze, naar het land waar hij vroeger gewoonlijk verbleef, terugkeert, een reëel risico zou lopen op ernstige schade als omschreven in artikel 15, en op wie artikel 17, leden 1 en 2, niet van toepassing is, en die zich niet onder de bescherming van dat land kan of, wegens dat risico, wil stellen;
- g) „subsidiairebeschermingsstatus”, de erkenning door een lidstaat van een onderdaan van een derde land of een staatloze als een persoon die voor subsidiaire bescherming in aanmerking komt;
- h) „verzoek om internationale bescherming”: een verzoek van een onderdaan van een derde land of een staatloze om bescherming van een lidstaat die kennelijk de vluchtelingenstatus of de subsidiairebeschermingsstatus wenst en niet uitdrukkelijk verzoekt om een andere, niet onder deze richtlijn vallende vorm van bescherming waarom afzonderlijk kan worden verzocht;
- i) „verzoeker”: een onderdaan van een derde land of een staatloze die een verzoek om internationale bescherming heeft ingediend waarover nog geen definitieve beslissing is genomen;
- j) „gezinsleden”: voor zover het gezin reeds bestond in het land van herkomst, de volgende leden van het gezin van de persoon die internationale bescherming geniet, die in verband met het verzoek om internationale bescherming in dezelfde lidstaat aanwezig zijn:
  - de echtgenoot van de persoon die internationale bescherming geniet of diens niet-gehuwde partner met wie hij een duurzame relatie onderhoudt, indien het recht of de praktijk van de betrokken lidstaat ongehuwde paren krachtens zijn recht inzake onderdanen van derde landen op een vergelijkbare wijze behandelt als gehuwde paren;

- de minderjarige kinderen van de bij het eerste gedachtestreepje bedoelde paren of de persoon die internationale bescherming geniet, mits zij ongehuwd zijn, ongeacht de vraag of zij naar nationaal recht wettige, buitenechtelijke of geadopteerde kinderen zijn;
- de vader, moeder of een andere volwassene die volgens het recht of de praktijk van de betrokken lidstaat verantwoordelijk is voor de persoon die internationale bescherming geniet, indien deze persoon minderjarig en ongehuwd is;
- k) „minderjarige”: een onderdaan van een derde land of een staatloze die jonger is dan 18 jaar;
- l) „niet-begeleide minderjarige”: een minderjarige die zonder begeleiding van een voor hem hetzij wettelijk, hetzij volgens de praktijk van de betrokken lidstaat verantwoordelijke volwassene op het grondgebied van de lidstaten aankomt, zolang hij niet daadwerkelijk onder de hoede van een dergelijke volwassene is gesteld; ook vallen onder deze definitie minderjarigen die, nadat zij het grondgebied van de lidstaten zijn binnengekomen, zonder begeleiding zijn komen te verkeren;
- m) „verblijfstitel”: iedere door de instanties van een lidstaat overeenkomstig het recht van die lidstaat verstrekte vergunning of machtiging op grond waarvan een onderdaan van een derde land of staatloze op het grondgebied van die lidstaat mag verblijven;
- n) „land van herkomst”: het land of de landen van de nationaliteit of, voor staatlozen, van de vroegere gewone verblijfplaats.

Artikel 3.–Gunstiger normen

De lidstaten kunnen ter bepaling van wie als vluchteling of als voor subsidiaire bescherming in aanmerking komend persoon wordt erkend en ter bepaling van de inhoud van de internationale bescherming, gunstiger normen vaststellen of handhaven indien die met deze richtlijn verenigbaar zijn.

HOOFDSTUK II. – BEOORDELING VAN VERZOEKEN OM INTERNATIONALE BESCHERMING

Artikel 4.–Beoordeling van feiten en omstandigheden

1. De lidstaten mogen van de verzoeker verlangen dat hij alle elementen ter staving van het verzoek om internationale bescherming zo spoedig mogelijk indient. De lidstaat heeft tot taak om de relevante elementen van het verzoek in samenwerking met de verzoeker te beoordelen.
2. De in lid 1 bedoelde elementen bestaan in de verklaringen van de verzoeker en alle documentatie in het bezit van de verzoeker over zijn leeftijd, achtergrond, ook die van relevante familieleden, identiteit, nationaliteit(en), land(en) en plaats(en) van eerder verblijf, eerdere verzoeken, reisroutes, reisdocumenten en de redenen waarom hij een verzoek om internationale bescherming indient.
3. De beoordeling van een verzoek om internationale bescherming moet plaatsvinden op individuele basis en houdt onder meer rekening met:
  - a) alle relevante feiten in verband met het land van herkomst op het tijdstip waarop een beslissing inzake het verzoek wordt genomen, met inbegrip van wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van het land van herkomst en de wijze waarop deze worden toegepast;
  - b) de door de verzoeker afgelegde verklaring en overgelegde documenten, samen met informatie over de vraag of de verzoeker aan vervolging of andere ernstige schade blootgesteld is dan wel blootgesteld zou kunnen worden;
  - c) de individuele situatie en persoonlijke omstandigheden van de verzoeker, waartoe factoren behoren zoals achtergrond, geslacht en leeftijd, teneinde te beoordelen of op basis van de persoonlijke omstandigheden van de verzoeker, de daden waaraan hij blootgesteld is of blootgesteld zou kunnen worden, met vervolging of ernstige schade overeenkomen;
  - d) de vraag of zijn activiteiten, sedert hij zijn land heeft verlaten, uitsluitend ten doel hadden de nodige voorwaarden te scheppen om een verzoek om internationale bescherming te kunnen indienen, teneinde na te gaan of de betrokkene, in geval van terugkeer naar dat land, door die activiteiten aan vervolging of ernstige schade zou worden blootgesteld;
  - e) de vraag of in redelijkheid kan worden verwacht dat de verzoeker zich onder de bescherming kan stellen van een ander land waar hij zich op zijn staatsburgerschap kan beroepen.
4. Het feit dat de verzoeker in het verleden reeds is blootgesteld aan vervolging of aan ernstige schade, of dat hij rechtstreeks is bedreigd met dergelijke vervolging of dergelijke schade, is een duidelijke aanwijzing dat de vrees van de verzoeker voor vervolging gegrond is en het risico op het lijden van ernstige schade reëel is, tenzij er goede redenen zijn om aan te nemen dat die vervolging of ernstige schade zich niet opnieuw zal voordoen.
5. Wanneer lidstaten het beginsel toepassen, volgens welk het de taak van de verzoeker is zijn verzoek om internationale bescherming te staven, wordt de verzoeker ondanks het eventuele ontbreken van bewijsmateriaal voor een aantal van de verklaringen van de verzoeker, geloofwaardig geacht en wordt hem het voordeel van de twijfel gegund, wanneer aan de volgende voorwaarden voldaan is:
  - a) de verzoeker heeft een oprechte inspanning geleverd om zijn verzoek te staven;
  - b) alle relevante elementen waarover de verzoeker beschikt, zijn overgelegd, en er is een bevredigende verklaring gegeven omtrent het ontbreken van andere relevante elementen;

- c) de verklaringen van de verzoeker zijn samenhangend en aannemelijk bevonden en zijn niet in strijd met beschikbare algemene en specifieke informatie die relevant is voor zijn verzoek;
- d) de verzoeker heeft zijn verzoek om internationale bescherming zo spoedig mogelijk ingediend, tenzij hij goede redenen kan aanvoeren waarom hij dit heeft nagelaten, en
- e) vast is komen te staan dat de verzoeker in grote lijnen als geloofwaardig kan worden beschouwd.

Artikel 5.–Ter plaatse ontstane behoefte aan internationale bescherming

1. Een gegronde vrees voor vervolging of een reëel risico op het lijden van ernstige schade kan gegrond zijn op gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden nadat de verzoeker het land van herkomst heeft verlaten.
2. Een gegronde vrees voor vervolging of een reëel risico op het lijden van ernstige schade kan gegrond zijn op activiteiten van de verzoeker sedert hij het land van herkomst heeft verlaten, met name wanneer wordt vastgesteld dat de betrokken activiteiten de uitdrukking en de voortzetting vormen van overtuigingen of strekkingen die de betrokkene in het land van herkomst aanhangt.
3. Onverminderd het Verdrag van Genève, kunnen de lidstaten vaststellen dat een verzoeker die een herhaalde aanvraag indient, normaliter niet de vluchtelingenstatus wordt verleend indien het risico van vervolging gegrond is op omstandigheden die de verzoeker zelf heeft veroorzaakt nadat hij het land van herkomst heeft verlaten.

Artikel 6.–Actoren van vervolging of ernstige schade

Actoren van vervolging of ernstige schade kunnen onder meer zijn:

- a) de staat;
- b) partijen of organisaties die de staat of een aanzienlijk deel van zijn grondgebied beheersen;
- c) niet-overheidsactoren, indien kan worden aangetoond dat de actoren als bedoeld in de punten a) en b), inclusief internationale organisaties, geen bescherming als bedoeld in artikel 7 kunnen of willen bieden tegen vervolging of ernstige schade.

Artikel 7.–Actoren van bescherming

1. Bescherming tegen vervolging of ernstige schade kan alleen worden geboden door:

- a) de staat; of
  - b) partijen of organisaties, met inbegrip van internationale organisaties, die de staat of een aanzienlijk deel van zijn grondgebied beheersen, mits zij bereid en in staat zijn bescherming te bieden overeenkomstig lid 2.
2. Bescherming tegen vervolging of ernstige schade moet doeltreffend en van niet-tijdelijke aard zijn. In het algemeen wordt dergelijke bescherming geboden wanneer de actoren als bedoeld in lid 1, onder a) en b), redelijke maatregelen tot voorkoming van vervolging of het lijden van ernstige schade treffen, onder andere door de instelling van een doeltreffend juridisch systeem voor de opsporing, gerechtelijke vervolging en bestraffing van handelingen die vervolging of ernstige schade vormen, en wanneer de verzoeker toegang tot een dergelijke bescherming heeft.
  3. Bij het beoordelen of een internationale organisatie een staat of een aanzienlijk deel van zijn grondgebied beheerst en bescherming verleent als omschreven in lid 2, houden de lidstaten rekening met de richtsnoeren die worden gegeven in toepasselijke handelingen van de Unie.

Artikel 8.–Binnenlandse bescherming

1. Als onderdeel van de beoordeling van het verzoek om internationale bescherming kunnen de lidstaten vaststellen dat een verzoeker geen behoefte heeft aan internationale bescherming, indien hij in een deel van het land van herkomst:
  - a) geen gegronde vrees heeft voor vervolging of geen reëel risico op ernstige schade loopt; of
  - b) toegang heeft tot bescherming tegen vervolging of ernstige schade in de zin van artikel 7, en hij op een veilige en wettige manier kan reizen naar en zich toegang verschaffen tot dat deel van het land, en redelijkerwijs kan worden verwacht dat hij er zich vestigt.
2. Bij de beoordeling of een verzoeker een gegronde vrees heeft voor vervolging of een reëel risico op ernstige schade loopt, of toegang heeft tot bescherming tegen vervolging of ernstige schade in een deel van het land van herkomst overeenkomstig lid 1, houden de lidstaten bij hun beslissing over het verzoek rekening met de algemene omstandigheden in dat deel van het land en met de persoonlijke omstandigheden van de verzoeker in overeenstemming met artikel 4. Daartoe zorgen de lidstaten ervoor dat zij beschikken over nauwkeurige en actuele informatie uit relevante bronnen, zoals de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor vluchtelingen en het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken.

HOOFDSTUK III. – VOORWAARDEN VOOR HET VERKRIJGEN VAN DE VLUCHTELINGENSTATUS

Artikel 9.–Daden van vervolging

1. Om te worden beschouwd als een daad van vervolging in de zin van artikel 1, onder A, van het Verdrag van Genève moet de daad:
  - a) zo ernstig van aard zijn of zo vaak voorkomen dat zij een ernstige schending vormt van de grondrechten van de mens, met name de rechten ten aanzien waarvan geen afwijking mogelijk is uit hoofde van artikel 15, lid 2, van

- het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden; of
- b) een samenstel zijn van verschillende maatregelen, waaronder mensenrechtenschendingen, die voldoende ernstig zijn om iemand op een soortgelijke wijze te treffen als omschreven onder a).
2. Daden van vervolging in de zin van lid 1 kunnen onder meer de vorm aannemen van:
- a) daden van lichamelijk of geestelijk geweld, inclusief seksueel geweld;
- b) wettelijke, administratieve, politieke en/of gerechtelijke maatregelen die op zichzelf discriminerend zijn of op discriminerende wijze worden uitgevoerd;
- c) onevenredige of discriminerende vervolging of bestraffing;
- d) ontzegging van de toegang tot rechtsmiddelen, waardoor een onevenredig zware of discriminerende straf wordt opgelegd;
- e) vervolging of bestraffing wegens de weigering militaire dienst te vervullen tijdens een conflict, wanneer het vervullen van militaire dienst strafbare feiten of handelingen inhoudt die onder het toepassingsgebied van de uitsluitingsgronden van artikel 12, lid 2, vallen;
- f) daden van genderspecifieke of kindspecifieke aard.
3. Overeenkomstig artikel 2, onder d), moet er een verband zijn tussen de in artikel 10 genoemde redenen en de daden die als vervolging worden aangemerkt in de zin van lid 1 van dit artikel of het ontbreken van bescherming tegen dergelijke daden.

Artikel 10.–Gronden van vervolging

1. Bij de beoordeling van de gronden van vervolging houden de lidstaten rekening met de volgende elementen:
- a) het begrip „ras” omvat met name de aspecten huidskleur, afkomst of het behoren tot een bepaalde etnische groep;
- b) het begrip „godsdienst” omvat met name theïstische, niet-theïstische en atheïstische geloofsovertuigingen, het deelnemen aan of het zich onthouden van formele erediensten in de particuliere of openbare sfeer, hetzij alleen of in gemeenschap met anderen, andere religieuze activiteiten of uitingen, dan wel vormen van persoonlijk of gemeenschappelijk gedrag die op een godsdienstige overtuiging gebaseerd zijn of daardoor worden bepaald;
- c) het begrip „nationaliteit” is niet beperkt tot staatsburgerschap of het ontbreken daarvan, maar omvat met name ook het behoren tot een groep die wordt bepaald door haar culturele, etnische of linguïstische identiteit, door een gemeenschappelijke geografische of politieke oorsprong of door verwantschap met de bevolking van een andere staat;
- d) een groep wordt geacht een specifieke sociale groep te vormen als met name:
- leden van de groep een aangeboren kenmerk vertonen of een gemeenschappelijke achtergrond hebben die niet gewijzigd kan worden, of een kenmerk of geloof delen dat voor de identiteit of de morele integriteit van de betrokkenen fundamenteel is, dat van de betrokkenen niet mag worden geëist dat zij dit opgeven, en
  - de groep in het betrokken land een eigen identiteit heeft, omdat zij in haar directe omgeving als afwijkend wordt beschouwd.
- Afhankelijk van de omstandigheden in het land van herkomst kan een specifieke sociale groep een groep zijn die als gemeenschappelijk kenmerk seksuele gerichtheid heeft. Seksuele gerichtheid omvat geen handelingen die volgens het nationale recht van de lidstaten als strafbaar worden beschouwd. Er wordt terdege rekening gehouden met genderspecten, waaronder genderidentiteit, wanneer moet worden vastgesteld of iemand tot een bepaalde sociale groep behoort of wanneer een kenmerk van een dergelijke groep wordt geïdentificeerd;
- e) het begrip „politieke overtuiging” houdt met name in dat de betrokkene een opvatting, gedachte of mening heeft betreffende een aangelegenheid die verband houdt met de in artikel 6 genoemde potentiële actoren van vervolging en hun beleid of methoden, ongeacht of de verzoeker zich in zijn handelen door deze opvatting, gedachte of mening heeft laten leiden.
2. Bij het beoordelen of de vrees van de verzoeker voor vervolging gegrond is, doet het niet ter zake of de verzoeker in werkelijkheid de raciale, godsdienstige, nationale, sociale of politieke kenmerken vertoont die aanleiding geven tot de vervolging indien deze kenmerken hem door de actor van de vervolging worden toegeschreven.

Artikel 11.–Beëindiging

1. Een onderdaan van een derde land of staatloze houdt op vluchteling te zijn wanneer hij:
- a) vrijwillig opnieuw de bescherming inroept van het land van zijn nationaliteit; of
- b) na verlies van zijn nationaliteit deze vrijwillig opnieuw heeft verworven; of
- c) een nieuwe nationaliteit heeft verworven en de bescherming geniet van het land van zijn nieuwe nationaliteit; of
- d) zich vrijwillig opnieuw gevestigd heeft in het land dat hij had verlaten of waarbuiten hij zich bevond uit vrees voor vervolging; of
- e) omdat de omstandigheden in verband waarmee hij als vluchteling werd erkend, hebben opgehouden te bestaan, niet langer kan weigeren zich onder de bescherming te stellen van het land van zijn nationaliteit; of
- f) indien hij staatloos is, kan terugkeren naar het land waar hij vroeger zijn gewone verblijfplaats had, omdat de omstandigheden in verband waarmee hij als vluchteling is erkend, hebben opgehouden te bestaan.

2. Bij de toepassing van de punten e) en f) van lid 1, gaan de lidstaten na of de verandering van de omstandigheden een voldoende ingrijpend en niet-voorbijgaand karakter heeft om de gegronde vrees van de vluchteling voor vervolging weg te nemen.
3. De punten e) en f) van lid 1 zijn niet van toepassing op een vluchteling die dwingende redenen, voortvloeiende uit vroegere vervolging, kan aanvoeren om te weigeren de bescherming van het land waarvan hij de nationaliteit bezit, of, in het geval van een staatloze, van het land waar hij vroeger zijn gewone verblijfplaats had, in te roepen.

Artikel 12.–Uitsluiting

1. Een onderdaan van een derde land of staatloze wordt uitgesloten van de vluchtelingenstatus wanneer:
  - a) hij onder artikel 1, onder D, van het Verdrag van Genève valt, dat betrekking heeft op het genieten van bescherming of bijstand van andere organen of instellingen van de Verenigde Naties dan de UNHCR. Is die bescherming of bijstand om welke reden ook opgehouden zonder dat de positie van de betrokkene definitief geregeld is in overeenstemming met de desbetreffende resoluties van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, dan heeft de betrokkene op grond van dit feit recht op de voorzieningen uit hoofde van deze richtlijn;
  - b) hij door de bevoegde autoriteiten van het land waar hij zich heeft gevestigd, beschouwd wordt de rechten en verplichtingen te hebben, welke met het bezit van de nationaliteit van dat land verbonden zijn, of daarmee gelijkwaardige rechten en verplichtingen.
2. Een onderdaan van een derde land of staatloze wordt uitgesloten van de vluchtelingenstatus wanneer er ernstige redenen zijn om aan te nemen dat:
  - a) hij een misdrijf tegen de vrede, een oorlogsmisdrijf of een misdrijf tegen de menselijkheid heeft gepleegd, zoals gedefinieerd in de internationale instrumenten waarmee wordt beoogd regelingen te treffen ten aanzien van dergelijke misdrijven;
  - b) hij buiten het land van toevlucht een ernstig, niet-politiek misdrijf heeft begaan voordat hij tot dit land als vluchteling is toegelaten, dat wil zeggen de afgifte van een verblijfstitel op grond van de toekenning van de vluchtelingenstatus; bijzonder wrede handelingen kunnen, zelfs indien zij met een beweerd politiek oogmerk zijn uitgevoerd, als ernstige, niet-politieke misdrijven aangemerkt worden;
  - c) hij zich schuldig heeft gemaakt aan handelingen welke in strijd zijn met de doelstellingen en beginselen van de Verenigde Naties als vervat in de preambule en de artikelen 1 en 2 van het Handvest van de Verenigde Naties.
3. Lid 2 is van toepassing op personen die aanzetten tot of anderszins deelnemen aan de daar genoemde misdrijven of daden.

HOOFDSTUK IV. – VLUCHTELINGENSTATUS

Artikel 13.–Verlening van de vluchtelingenstatus

De lidstaten verlenen de vluchtelingenstatus aan een onderdaan van een derde land of staatloze die overeenkomstig de hoofdstukken II en III als vluchteling wordt erkend.

Artikel 14.–Intrekking, beëindiging of weigering tot verlenging van de vluchtelingenstatus

1. Met betrekking tot verzoeken om internationale bescherming die zijn ingediend na de inwerkingtreding van Richtlijn 2004/83/EG, trekken de lidstaten de door een regerings-, administratieve, rechterlijke of quasi-rechterlijke instantie verleende vluchtelingenstatus van een onderdaan van een derde land of een staatloze in, beëindigen zij deze of weigeren zij deze te verlengen indien hij volgens de criteria van artikel 11 geen vluchteling meer is.
2. Onverminderd de plicht van de vluchteling uit hoofde van artikel 4, lid 1, om melding te maken van alle relevante feiten en alle relevante documenten waarover hij beschikt, over te leggen, toont de lidstaat die de vluchtelingenstatus heeft verleend per geval aan dat de betrokken persoon geen vluchteling meer is of dat nooit geweest is, overeenkomstig lid 1.
3. De lidstaten trekken de vluchtelingenstatus van een onderdaan van een derde land of staatloze in, beëindigen deze of weigeren deze te verlengen indien, nadat hem de vluchtelingenstatus is verleend, door de betrokken lidstaat wordt vastgesteld dat:
  - a) hij op grond van artikel 12 van de vluchtelingenstatus uitgesloten is of had moeten zijn;
  - b) hij feiten verkeerd heeft weergegeven of heeft achtergehouden, of valse documenten heeft gebruikt, en dit doorslaggevend is geweest voor de verlening van de vluchtelingenstatus.
4. De lidstaten kunnen de door een regerings-, administratieve, rechterlijke of quasi-rechterlijke instantie aan een vluchteling verleende status intrekken, beëindigen of weigeren te verlengen wanneer:
  - a) er goede redenen bestaan om hem te beschouwen als een gevaar voor de veiligheid van de lidstaat waar hij zich bevindt;
  - b) hij een gevaar vormt voor de samenleving van die lidstaat, omdat hij definitief veroordeeld is voor een bijzonder ernstig misdrijf.
5. De lidstaten mogen onder de in lid 4 omschreven omstandigheden besluiten geen status te verlenen aan een vluchteling wanneer nog geen besluit in die zin is genomen.

6. Personen op wie lid 4 of lid 5 van toepassing is, genieten de rechten die zijn vastgelegd in de artikelen 3, 4, 16, 22, 31, 32 en 33 van het Verdrag van Genève of daarmee vergelijkbare rechten, voor zover zij in de lidstaat aanwezig zijn.

HOOFDSTUK V. – VOORWAARDEN OM IN AANMERKING TE KOMEN VOOR SUBSIDIAIRE BESCHERMING

Artikel 15.–Ernstige schade

Ernstige schade bestaat uit:

- a) de doodstraf of executie; of
- b) foltering of onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing van een verzoeker in zijn land van herkomst; of
- c) ernstige en individuele bedreiging van het leven of de persoon van een burger als gevolg van willekeurig geweld in het kader van een internationaal of binnenlands gewapend conflict.

Artikel 16.–Beëindiging

1. Een onderdaan van een derde land of staatloze komt niet meer in aanmerking voor subsidiaire bescherming wanneer de omstandigheden op grond waarvan de subsidiaire bescherming is verleend, niet langer bestaan, of zodanig zijn gewijzigd dat deze bescherming niet langer nodig is.
2. Bij de toepassing van lid 1 nemen de lidstaten in aanmerking of de wijziging in de omstandigheden zo ingrijpend en niet-voorbijgaand is dat de persoon die in aanmerking komt voor subsidiaire bescherming niet langer een reëel risico op ernstige schade loopt.
3. Lid 1 is niet van toepassing op een persoon met de subsidiairebeschermingsstatus en die dwingende redenen, voortvloeiende uit vroegere ernstige schade, kan aanvoeren om te weigeren de bescherming van het land waarvan hij de nationaliteit bezit, of, in het geval van een staatloze, van het land waar hij vroeger zijn gewone verblijfplaats had, in te roepen.

Artikel 17.–Uitsluiting

1. Een onderdaan van een derde land of staatloze wordt uitgesloten van subsidiaire bescherming wanneer er ernstige redenen zijn om aan te nemen dat:
  - a) hij een misdrijf tegen de vrede, een oorlogsmisdrijf of een misdrijf tegen de menselijkheid heeft gepleegd, zoals gedefinieerd in de internationale instrumenten waarmee wordt beoogd regelingen te treffen ten aanzien van dergelijke misdrijven;
  - b) hij een ernstig misdrijf heeft gepleegd;
  - c) hij zich schuldig heeft gemaakt aan handelingen welke in strijd zijn met de doelstellingen en beginselen van de Verenigde Naties als vervat in de preambule en de artikelen 1 en 2 van het Handvest van de Verenigde Naties;
  - d) hij een gevaar vormt voor de gemeenschap of voor de veiligheid van de lidstaat waar hij zich bevindt.
2. Lid 1 is van toepassing op personen die aanzetten tot of anderszins deelnemen aan de daar genoemde misdrijven of daden.
3. De lidstaten mogen een onderdaan van een derde land of staatloze van subsidiaire bescherming uitsluiten, indien hij, voordat hij tot de betrokken lidstaat werd toegelaten, een of meer andere dan de in lid 1 bedoelde misdrijven heeft gepleegd die strafbaar zouden zijn met gevangenisstraf indien zij in de betrokken lidstaat waren gepleegd, en indien hij zijn land van herkomst alleen heeft verlaten om straffen als gevolg van deze misdrijven te ontlopen.

HOOFDSTUK VI. – SUBSIDIAIREBESCHERMINGSSTATUS

Artikel 18.–Verlening van de subsidiairebeschermingsstatus

De lidstaten verlenen de subsidiairebeschermingsstatus aan een onderdaan van een derde land of staatloze die overeenkomstig de hoofdstukken II en V in aanmerking komt voor subsidiaire bescherming.

Artikel 19.–Intrekking, beëindiging of weigering tot verlenging van de subsidiairebeschermingsstatus

1. Met betrekking tot verzoeken om internationale bescherming die zijn ingediend na de inwerkingtreding van Richtlijn 2004/83/EG, trekken de lidstaten de door een regerings-, administratieve, rechterlijke of quasi-rechterlijke instantie verleende subsidiairebeschermingsstatus van een onderdaan van een derde land of een staatloze in, beëindigen zij deze of weigeren zij deze te verlengen indien hij volgens de criteria van artikel 16 niet langer in aanmerking komt voor subsidiaire bescherming.
2. De lidstaten kunnen de door een regerings-, administratieve, rechterlijke of quasi-rechterlijke instantie verleende subsidiairebeschermingsstatus van een onderdaan van een derde land of een staatloze intrekken, beëindigen of weigeren te verlengen indien hij, nadat hem de subsidiairebeschermingsstatus was verleend, had moeten worden uitgesloten van subsidiaire bescherming overeenkomstig artikel 17, lid 3.
3. De lidstaten trekken de subsidiairebeschermingsstatus van een onderdaan van een derde land of staatloze in, beëindigen deze of weigeren deze te verlengen indien:
  - a) hij, nadat hem de subsidiairebeschermingsstatus is verleend, op grond van artikel 17, leden 1 en 2, van subsidiaire

bescherming uitgesloten is of had moeten zijn;

b) hij feiten verkeerd heeft weergegeven of heeft achtergehouden, of valse documenten heeft gebruikt, en dit doorslaggevend is geweest voor de verlening van de subsidiairebeschermingsstatus.

4. Onverminderd de plicht, uit hoofde van artikel 4, lid 1, van de onderdaan van een derde land of staatloze om melding te maken van alle relevante feiten en alle relevante documenten waarover hij beschikt over te leggen, toont de lidstaat die de subsidiairebeschermingsstatus heeft verleend per geval aan dat de betrokken persoon niet of niet langer in aanmerking komt voor subsidiaire bescherming, overeenkomstig de leden 1, 2 en 3.

HOOFDSTUK VII. – KENMERKEN VAN DE INTERNATIONALE BESCHERMING

Artikel 20. – Algemene bepalingen

1. Dit hoofdstuk geldt onverminderd de in het Verdrag van Genève neergelegde rechten.

2. Dit hoofdstuk geldt zowel voor vluchtelingen als voor personen die voor subsidiaire bescherming in aanmerking komen, tenzij anders is bepaald.

3. Bij de toepassing van dit hoofdstuk houden de lidstaten rekening met de specifieke situatie van kwetsbare personen zoals minderjarigen, niet-begeleide minderjarigen, personen met een handicap, ouderen, zwangere vrouwen, alleenstaande ouders met minderjarige kinderen, slachtoffers van mensenhandel, personen die lijden aan een geestesziekte en personen die foltering hebben ondergaan, zijn verkracht of aan andere ernstige vormen van psychologisch, fysiek of seksueel geweld blootgesteld zijn.

4. Lid 3 is uitsluitend van toepassing op personen die volgens een individuele beoordeling van hun situatie bijzondere behoeften hebben.

5. Bij de uitvoering van de bepalingen van dit hoofdstuk die betrekking hebben op minderjarigen, laten de lidstaten zich primair leiden door het belang van het kind.

Artikel 21. – Bescherming tegen refoulement

1. De lidstaten eerbiedigen het beginsel van non-refoulement met inachtneming van hun internationale verplichtingen.

2. Wanneer dit op grond van de in lid 1 genoemde internationale verplichtingen niet verboden is, mogen de lidstaten een al dan niet formeel erkende vluchteling uitzetten of terugleiden wanneer:

a) er goede redenen bestaan om hem te beschouwen als een gevaar voor de veiligheid van de lidstaat waar hij zich bevindt; of

b) hij een gevaar vormt voor de samenleving van die lidstaat, omdat hij definitief veroordeeld is voor een bijzonder ernstig misdrijf.

3. De lidstaten mogen de verblijfstitel van een vluchteling op wie lid 2 van toepassing is, intrekken, beëindigen of weigeren te verlengen of te verstrekken.

Artikel 22. – Informatie

De lidstaten verschaffen personen die internationale bescherming genieten zo spoedig mogelijk nadat hun de vluchtelingenstatus of subsidiairebeschermingsstatus is verleend, toegang tot informatie betreffende de rechten en plichten die verband houden met die status, in een taal die zij begrijpen of redelijkerwijs geacht kunnen worden te begrijpen.

Artikel 23. – Instandhouding van het gezin

1. De lidstaten zorgen ervoor dat het gezin in stand kan worden gehouden.

2. De lidstaten waarborgen dat gezinsleden van de persoon die internationale bescherming geniet die zelf niet in aanmerking komen voor dergelijke bescherming aanspraak kunnen maken op de in de artikelen 24 tot en met 35 genoemde voordelen, overeenkomstig de nationale procedures en voor zover verenigbaar met de persoonlijke juridische status van het gezinslid.

3. De leden 1 en 2 zijn niet van toepassing wanneer het gezinslid op grond van de hoofdstukken III en V uitgesloten is van internationale bescherming.

4. Onverminderd de leden 1 en 2 kunnen de lidstaten de daarin bedoelde rechten weigeren, beperken of intrekken om redenen van nationale veiligheid of openbare orde.

5. De lidstaten kunnen besluiten dat dit artikel ook geldt voor andere naaste verwanten die ten tijde van het vertrek uit het land van herkomst deel uitmaakten van het gezin van de persoon die internationale bescherming geniet, en die op dat tijdstip volledig of grotendeels te zijnen laste kwamen.

Artikel 24. – Verblijfstitels

1. Zo spoedig mogelijk nadat internationale bescherming is verleend en zonder dat afbreuk wordt gedaan aan artikel 21, lid 3, verstrekken de lidstaten aan personen met de vluchtelingenstatus een verblijfstitel die ten minste drie jaar geldig is en kan worden verlengd, tenzij dwingende redenen van nationale veiligheid of openbare orde zich daartegen verzetten.

Onverminderd het bepaalde in artikel 23, lid 1, kan de aan de gezinsleden van de personen met de vluchtelingenstatus af te geven verblijfstitel minder dan drie jaar geldig zijn en verlengbaar zijn.

2. Zo spoedig mogelijk nadat internationale bescherming is verleend, verstrekken de lidstaten personen met de subsidiairebeschermingsstatus en hun gezinsleden een verlengbare verblijfstitel die ten minste één jaar geldig is en ten minste twee jaar in geval van verlenging, tenzij dwingende redenen van nationale veiligheid of openbare orde zich daartegen verzetten.

Artikel 25. – Reisdocumenten

1. De lidstaten verstrekken personen met de vluchtelingenstatus reisdocumenten in de in de bijlage bij het Verdrag van Genève vermelde vorm voor reizen buiten hun grondgebied, tenzij dwingende redenen van nationale veiligheid of openbare orde zich daartegen verzetten.

2. De lidstaten verstrekken aan personen met de subsidiairebeschermingsstatus die geen nationaal paspoort kunnen verkrijgen documenten waarmee zij buiten hun grondgebied kunnen reizen, tenzij dwingende redenen van nationale veiligheid of openbare orde zich daartegen verzetten.

Artikel 26. – Toegang tot werk

1. De lidstaten staan personen die internationale bescherming genieten toe onmiddellijk nadat hun deze bescherming is verleend, een beroepsactiviteit als werknemer of zelfstandige op te nemen, waarbij de algemene voorschriften die gelden voor het beroep en de overheidsdienst moeten worden nageleefd.

2. De lidstaten zorgen ervoor dat personen die internationale bescherming genieten onder vergelijkbare voorwaarden als voor de eigen onderdanen gelden, toegang krijgen tot voorzieningen zoals het werkgebonden onderwijsaanbod voor volwassenen, beroepsopleiding, met inbegrip van bijscholing, praktische werkervaring op de arbeidsplaats en begeleiding van arbeidsbemiddelingsbureaus.

3. De lidstaten spannen zich in om de volledige toegang voor personen die internationale bescherming genieten tot de activiteiten als bedoeld in lid 2 te vergemakkelijken.

4. Het recht dat in de lidstaten van toepassing is op de beloning, de toegang tot socialezekerheidsstelsels in verband met beroepsactiviteiten als werknemer of zelfstandige, en de andere arbeidsvoorwaarden zijn van toepassing.

Artikel 27. – Toegang tot onderwijs

1. De lidstaten bieden alle minderjarigen aan wie internationale bescherming is verleend, onder dezelfde voorwaarden als voor de eigen onderdanen gelden, onbeperkt toegang tot het onderwijsstelsel.

2. De lidstaten bieden volwassenen aan wie internationale bescherming is verleend, onder de voorwaarden die voor legaal verblijvende onderdanen van derde landen gelden, toegang tot het algemene onderwijsstelsel, voortgezette opleidingsvoorzieningen en om- en herscholing.

Artikel 28. – Toegang tot procedures voor de erkenning van kwalificaties

1. De lidstaten zorgen ervoor dat personen die internationale bescherming genieten dezelfde behandeling krijgen als de eigen onderdanen, wat de erkenning van buitenlandse diploma's, getuigschriften en andere bewijzen van officiële kwalificaties betreft.

2. De lidstaten spannen zich in de volledige toegang te vergemakkelijken voor personen die internationale bescherming genieten en die geen bewijsstukken kunnen overleggen van hun kwalificaties, tot passende regelingen voor de beoordeling, validering en erkenning van hun eerdere scholing. Dergelijke maatregelen moeten in overeenstemming zijn met artikel 2, lid 2, en artikel 3, lid 3, van Richtlijn 2005/36/EG van het Europees Parlement en de Raad van 7 september 2005 betreffende de erkenning van beroepskwalificaties (4).

Artikel 29. – Sociale voorzieningen

1. De lidstaten zorgen ervoor dat personen die internationale bescherming genieten, in de lidstaat die deze bescherming heeft toegekend de nodige bijstand in de zin van sociale bijstand ontvangen zoals de onderdanen van die lidstaat.

2. In afwijking van de algemene regel in lid 1, kunnen de lidstaten de sociale bijstand voor personen met de subsidiairebeschermingsstatus beperken tot de meest fundamentele prestaties die wat niveau en toegangsvoorwaarden betreft moeten overeenkomen met die welke voor de eigen onderdanen gelden.

Artikel 30. – Gezondheidszorg

1. De lidstaten zorgen ervoor dat personen die internationale bescherming genieten toegang tot de gezondheidszorg krijgen onder dezelfde voorwaarden als de onderdanen van de lidstaat die de bescherming heeft toegekend.

2. De lidstaten verstrekken personen die internationale bescherming genieten en die bijzondere behoeften hebben, zoals zwangere vrouwen, gehandicapten, personen die foltering, verkrachting of andere ernstige vormen van psychologisch, fysiek of seksueel geweld hebben ondergaan of minderjarigen die het slachtoffer zijn geweest van enige vorm van mishandeling, verwaarlozing, uitbuiting, foltering, wrede, onmenselijke en vernederende behandeling of die onder een gewapend conflict hebben geleden, passende gezondheidszorg, met inbegrip van de behandeling van geestesziekten waar nodig, onder dezelfde voorwaarden als onderdanen van de lidstaat die de bescherming heeft toegekend.

Artikel 31. - Niet-begeleide minderjarigen

1. De lidstaten nemen zo spoedig mogelijk nadat de internationale bescherming is verleend, de nodige maatregelen om te verzekeren dat niet-begeleide minderjarigen worden vertegenwoordigd door een wettelijke voogd, dan wel, indien nodig, door een organisatie die belast is met de zorg voor en het welzijn van minderjarigen, of op een andere passende wijze worden vertegenwoordigd, zoals op basis van wetgeving of een rechterlijke uitspraak.
  2. De lidstaten zorgen ervoor dat de voor elke niet-begeleide minderjarige aangewezen voogd of vertegenwoordiger in verband met de toepassing van deze richtlijn naar behoren in de behoeften van de minderjarige voorziet. De bevoegde instanties evalueren zulks regelmatig.
  3. De lidstaten zorgen ervoor dat niet-begeleide minderjarigen worden geplaatst:
    - a) bij volwassen familieleden; of
    - b) in een pleeggezin; of
    - c) in speciale centra voor minderjarigen; of
    - d) in andere voor minderjarigen geschikte tehuizen.
- In dit verband krijgt het kind inspraak in overeenstemming met zijn leeftijd en maturiteit.
4. Voor zover mogelijk, worden broers en zusters bij elkaar gehuisvest, daarbij rekening houdend met het belang van de betrokken minderjarige en in het bijzonder met zijn leeftijd en maturiteit. Veranderingen in de verblijfplaats van niet-begeleide minderjarigen worden tot het strikt noodzakelijke minimum beperkt.
  5. Indien een niet-begeleide minderjarige internationale bescherming wordt verleend en er nog niet begonnen is met het opsporen van zijn gezinsleden, beginnen de lidstaten hen zo snel mogelijk na de verlening van de internationale bescherming op te sporen, waarbij zij het belang van de minderjarige vooropstellen. Indien al een begin is gemaakt met de opsporing, gaan de lidstaten waar nodig door met het opsporingsproces. In gevallen waarin gevaar bestaat voor het leven of de lichamelijke integriteit van de minderjarige of zijn naaste familieleden, met name indien zij in het land van herkomst zijn achtergebleven, moet bij het verzamelen, verwerken en verspreiden van gegevens over deze personen de vertrouwelijkheid worden gewaarborgd.
  6. Personen die met niet-begeleide minderjarigen werken, moeten een passende opleiding met betrekking tot hun behoeften gevolgd hebben en blijven volgen.

Artikel 32. – Toegang tot huisvesting

1. De lidstaten zorgen ervoor dat personen die internationale bescherming genieten, toegang tot huisvesting hebben, onder vergelijkbare voorwaarden als andere onderdanen van derde landen die legaal op hun grondgebied verblijven.
2. De lidstaten spannen zich in, onverminderd de ruimte die wordt gelaten voor nationale spreiding van de personen die internationale bescherming genieten, een beleid te voeren dat erop gericht is discriminatie van personen die internationale bescherming genieten, te voorkomen en hun op het gebied van toegang tot huisvesting gelijke kansen te bieden.

Artikel 33. – Vrij verkeer binnen de lidstaat

De lidstaten staan op hun grondgebied het vrije verkeer toe van personen die internationale bescherming genieten onder dezelfde voorwaarden en beperkingen als gelden voor de andere onderdanen van derde landen die legaal op hun grondgebied verblijven.

Artikel 34. – Toegang tot integratievoorzieningen

Teneinde de integratie van personen die internationale bescherming genieten in de samenleving te vergemakkelijken, bieden de lidstaten toegang tot integratieprogramma's welke zij passend achten om rekening te houden met de specifieke behoeften van personen met de vluchtelingenstatus of de subsidiairebeschermingsstatus, of zorgen zij voor de omstandigheden waaronder de toegang tot dergelijke programma's gewaarborgd is.

Artikel 35. – Repatriëring

De lidstaten kunnen personen die internationale bescherming genieten en die gerepatriëerd wensen te worden, bijstand verlenen.

HOOFDSTUK VIII. – ADMINISTRATIEVE SAMENWERKING

Artikel 36. – Samenwerking

Elke lidstaat wijst een nationaal contactpunt aan en deelt het adres daarvan mee aan de Commissie. De Commissie stelt de andere lidstaten van deze gegevens in kennis.

De lidstaten nemen in overleg met de Commissie alle passende maatregelen om een rechtstreekse samenwerking en uitwisseling van gegevens tussen de bevoegde instanties tot stand te brengen.

Artikel 37. – Personeel

De lidstaten zorgen ervoor dat de instanties en andere organisaties die deze richtlijn uitvoeren de nodige opleiding ontvangen en wat de informatie betreft die zij uit hoofde van hun werk verkrijgen, gebonden zijn aan geheimhouding als omschreven in de nationale wetgeving.

HOOFDSTUK IX. – SLOTBEPALINGEN

Niet opgenomen.

Richtlijn 2013/32/EU betreffende gemeenschappelijke procedures voor de toekenning en intrekking van de internationale bescherming

*Aangenomen door het Europees Parlement en de Raad, op 26 juni 2013,
Publicatieblad van de Europese Unie, L 180 van 29 juni 2013.*

HOOFDSTUK I. – ALGEMENE BEPALINGEN

ARTIKEL 1. – Doel

Deze richtlijn beoogt de vaststelling van gemeenschappelijke procedures voor de toekenning of intrekking van internationale bescherming uit hoofde van Richtlijn 2011/95/EU.

ARTIKEL 2. – Definities

In deze richtlijn wordt verstaan onder:

- a) „Verdrag van Genève”: het Verdrag van 28 juli 1951 betreffende de status van vluchtelingen, gewijzigd bij het Protocol van New York van 31 januari 1967;
- b) „verzoek om internationale bescherming” of „verzoek”: een verzoek van een onderdaan van een derde land of een staatloze om bescherming van een lidstaat die kennelijk de vluchtelingenstatus of de subsidiairebeschermingsstatus wenst en niet uitdrukkelijk verzoekt om een andere niet onder Richtlijn 2011/95/EU vallende vorm van bescherming waarom afzonderlijk kan worden verzocht;
- c) „verzoeker”: een onderdaan van een derde land of een staatloze die een verzoek om internationale bescherming heeft gedaan waarover nog geen definitieve beslissing is genomen;
- d) „verzoeker die bijzondere procedurele waarborgen heeft”: een verzoeker die ten gevolge van individuele omstandigheden beperkt is in zijn mogelijkheden om aanspraak te kunnen maken op de rechten en te kunnen voldoen aan de verplichtingen waarin deze richtlijn voorziet;
- e) „definitieve beslissing”: een beslissing of de onderdaan van een derde land of de staatloze de vluchtelingenstatus of de subsidiairebeschermingsstatus wordt verleend overeenkomstig Richtlijn 2011/95/EU, waartegen geen rechtsmiddel meer openstaat in het kader van hoofdstuk V, ongeacht of dit rechtsmiddel tot gevolg heeft dat de verzoekers in de lidstaten mogen blijven in afwachting van het resultaat;
- f) „beslissingsautoriteit”: elk semi-rechterlijk of administratief orgaan in een lidstaat dat met de behandeling van verzoeken om internationale bescherming is belast en bevoegd is daarover in eerste aanleg een beslissing te nemen;
- g) „vluchteling”: de onderdaan van een derde land of de staatloze die voldoet aan de voorwaarden van artikel 2, onder d), van Richtlijn 2011/95/EU;
- h) „persoon die voor subsidiaire bescherming in aanmerking komt”: een onderdaan van een derde land of een staatloze die voldoet aan de voorwaarden van artikel 2, onder f), van Richtlijn 2011/95/EU;
- i) „internationale bescherming”: vluchtelingenstatus en subsidiairebeschermingsstatus als omschreven in de punten j) en k);
- j) „vluchtelingenstatus”: de erkenning door een lidstaat van een onderdaan van een derde land of een staatloze als vluchteling;
- k) „subsidiairebeschermingsstatus”: de erkenning door een lidstaat van een onderdaan van een derde land of een staatloze als een persoon die voor subsidiaire bescherming in aanmerking komt;
- l) „minderjarige”: een onderdaan van een derde land of een staatloze die jonger is dan 18 jaar;
- m) „niet-begeleide minderjarige”: een niet-begeleide minderjarige in de zin van artikel 2, onder l), van Richtlijn 2011/95/EU;
- n) „vertegenwoordiger”: een persoon of een organisatie die door de bevoegde instanties is aangewezen om een niet-begeleide minderjarige in bij deze richtlijn voorziene procedures bij te staan en te vertegenwoordigen met het oog op de behartiging van het belang van het kind en, indien nodig, de verrichting van rechtshandelingen voor de minderjarige. Wanneer een organisatie als vertegenwoordiger is aangewezen, duidt zij een persoon aan die bevoegd is om ten aanzien van de niet-begeleide minderjarige de taken van vertegenwoordiger uit te voeren, overeenkomstig deze richtlijn;
- o) „intrekking van internationale bescherming”: de beslissing van een bevoegde autoriteit om iemands vluchtelingenstatus of subsidiairebeschermingsstatus overeenkomstig Richtlijn 2011/95/EU in te trekken, te beëindigen dan wel de verlenging ervan te weigeren;
- p) „in de lidstaat blijven”: op het grondgebied blijven van de lidstaat waar het verzoek om internationale bescherming is gedaan of wordt behandeld, daaronder begrepen aan de grens of in een transitzone van die lidstaat;

q) „volgend verzoek”: een later verzoek om internationale bescherming dat wordt gedaan nadat een definitieve beslissing over een vorig verzoek is genomen, met inbegrip van de gevallen waarin de verzoeker zijn verzoek expliciet heeft ingetrokken en de gevallen waarin de beslissingsautoriteit een verzoek heeft afgewezen na de impliciete intrekking ervan overeenkomstig artikel 28, lid 1.

ARTIKEL 3. – Toepassingsgebied

1. Deze richtlijn is van toepassing op alle verzoeken om internationale bescherming die op het grondgebied, daaronder begrepen aan de grens, in de territoriale wateren of in de transitzones van de lidstaten, worden gedaan en op de intrekking van internationale bescherming.
2. De richtlijn is niet van toepassing op verzoeken om diplomatiek of territoriaal asiel die bij vertegenwoordigingen van de lidstaten worden ingediend.
3. De lidstaten kunnen besluiten deze richtlijn toe te passen bij procedures waarin wordt beslist over verzoeken om ongeacht welke vorm van bescherming die niet onder het toepassingsgebied van Richtlijn 2011/95/EU vallen.

ARTIKEL 4. – Bevoegde instanties

1. De lidstaten wijzen voor alle procedures een beslissingsautoriteit aan die verzoeken naar behoren dient te behandelen overeenkomstig de bepalingen van deze richtlijn. De lidstaten zorgen ervoor dat deze autoriteit over passende middelen beschikt, met inbegrip van voldoende personeel dat bekwaam is, om haar taken overeenkomstig deze richtlijn uit te voeren.
2. De lidstaten kunnen in de onderstaande gevallen bepalen dat een andere dan de in lid 1 genoemde autoriteit verantwoordelijk is voor:
  - a) de behandeling van gevallen krachtens Verordening (EU) nr. 604/2013, en
  - b) het verlenen of het weigeren van de toegang in het kader van de procedure van artikel 43 onder de daarin bepaalde voorwaarden en op grond van het met redenen omklede advies van de beslissingsautoriteit.
3. De lidstaten zorgen ervoor dat het personeel van de in lid 1 bedoelde beslissingsautoriteit goed opgeleid is. Daartoe voorzien de lidstaten in toepasselijke opleiding die de in artikel 6, lid 4, onder a) tot en met e), van Verordening (EU) nr. 439/2010 opgesomde elementen bevat. De lidstaten houden ook rekening met de relevante opleiding die het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken (EASO) vaststelt en ontwikkelt. De personen die uit hoofde van deze richtlijn verzoekers een onderhoud afnemen, hebben ook algemene kennis verworven betreffende problemen die de geschiktheid van de verzoeker om een onderhoud te hebben negatief kunnen beïnvloeden, zoals aanwijzingen dat de verzoeker mogelijk in het verleden gefolterd is.
4. Bij het aanwijzen van een autoriteit overeenkomstig het bepaalde in lid 2 dragen de lidstaten er zorg voor dat het personeel van deze autoriteit over de passende kennis beschikt of de nodige opleiding krijgt om zijn verplichtingen in het kader van de tenuitvoerlegging van deze richtlijn na te komen.
5. Verzoeken om internationale bescherming die in een lidstaat worden gedaan bij de autoriteiten van een andere lidstaat die daar grens- of immigratiecontroles uitvoeren, worden behandeld door de lidstaat op het grondgebied waarvan het verzoek wordt gedaan.

ARTIKEL 5. – Gunstigere bepalingen

De lidstaten kunnen gunstigere normen voor de procedures voor de toekenning of intrekking van internationale bescherming invoeren of handhaven, voor zover die verenigbaar zijn met deze richtlijn.

HOOFDSTUK II. – UITGANGSPUNTEN EN WAARBORGEN

ARTIKEL 6. – Toegang tot de procedure

1. Wanneer een persoon een verzoek om internationale bescherming doet bij een autoriteit die naar nationaal recht bevoegd is voor de registratie van deze verzoeken vindt de registratie plaats binnen drie werkdagen nadat het verzoek is gedaan.
Wanneer het verzoek om internationale bescherming wordt gedaan bij autoriteiten die wellicht dergelijke verzoeken ontvangen maar naar nationaal recht niet voor de registratie bevoegd zijn, zorgen de lidstaten ervoor dat de registratie plaatsvindt binnen zes werkdagen nadat het verzoek is gedaan.
De lidstaten zorgen ervoor dat deze andere autoriteiten die wellicht verzoeken om internationale bescherming ontvangen, zoals politie, grenswachters, immigratiediensten en personeel van accommodaties voor bewaring, beschikken over de toepasselijke informatie en dat hun personeel de voor hun taken en verantwoordelijkheden passende opleiding ontvangen alsook instructies om verzoekers te informeren over waar en hoe een verzoek om internationale bescherming kan worden ingediend.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat een persoon die een verzoek om internationale bescherming heeft gedaan, daadwerkelijk de mogelijkheid heeft om het zo snel mogelijk in te dienen. Wanneer de verzoeker zijn verzoek niet indient, kunnen de lidstaten artikel 28 dienovereenkomstig toepassen.
3. Onverminderd lid 2 kunnen de lidstaten eisen dat verzoeken om internationale bescherming persoonlijk en/of op een aangewezen plaats worden ingediend.

4. Niettegenstaande lid 3 wordt een verzoek om internationale bescherming geacht te zijn ingediend zodra de bevoegde autoriteiten van de betrokken lidstaat een door een verzoeker ingediend formulier, of, indien voorgeschreven naar nationaal recht, een officieel rapport, hebben ontvangen.
5. Wanneer een groot aantal onderdanen van derde landen of staatlozen tegelijk om internationale bescherming verzoekt, waardoor het in de praktijk zeer moeilijk is om de in lid 1 vastgestelde termijn na te leven, kunnen de lidstaten voorzien in een verlenging van die termijn tot tien werkdagen.

ARTIKEL 7. – Verzoeken namens personen ten laste of minderjarigen

1. De lidstaten zorgen ervoor dat elke handelingsbekwame meerderjarige het recht heeft een eigen verzoek om internationale bescherming te doen.
2. De lidstaten kunnen bepalen dat een verzoeker een verzoek kan doen namens de personen die te zijnen laste komen. De lidstaten zorgen er in deze gevallen voor dat de meerderjarigen die ten laste van de verzoeker komen, ermee instemmen dat namens hen een verzoek wordt ingediend en dat zij, indien zij daar niet mee instemmen, zelf een verzoek kunnen doen.
De instemming wordt gevraagd op het tijdstip waarop het verzoek wordt ingediend of uiterlijk wanneer de meerderjarige die ten laste van de verzoeker komt, persoonlijk wordt gehoord. Vooraleer de instemming wordt gevraagd, wordt elke ten laste komende meerderjarige persoonlijk en individueel medegedeeld wat de relevante procedurele gevolgen zijn van het indienen van een verzoek namens hem en van zijn recht om een afzonderlijk verzoek om internationale bescherming te doen.
3. De lidstaten zorgen ervoor dat een minderjarige het recht heeft om een verzoek om internationale bescherming te doen, ofwel zelf als hij daartoe volgens het recht van de betrokken lidstaat handelingsbekwaam is, ofwel via zijn ouders of andere volwassen familieleden, of via een volwassene die voor hem verantwoordelijk is, hetzij krachtens de wet, hetzij volgens de gangbare praktijk in de betrokken lidstaat, of via een vertegenwoordiger.
4. De lidstaten zorgen ervoor dat de in artikel 10 van Richtlijn 2008/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2008 over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven bedoelde bevoegde instanties het recht hebben om namens een niet-begeleide minderjarige een verzoek om internationale bescherming in te dienen, indien deze instanties op grond van een individuele beoordeling van de persoonlijke situatie van de minderjarige van mening zijn dat deze beschermingsbehoeften in de zin van Richtlijn 2011/95/EU kan hebben.
5. De lidstaten kunnen in hun nationale wetgeving bepalen:
  - a) in welke gevallen een minderjarige zelf een verzoek kan doen;
  - b) in welke gevallen het verzoek van een niet-begeleide minderjarige moet worden ingediend door een vertegenwoordiger zoals bedoeld in artikel 25, lid 1, onder a);
  - c) in welke gevallen de indiening van een verzoek om internationale bescherming ook wordt beschouwd als de indiening van een verzoek om internationale bescherming voor ongehuwde minderjarigen.

ARTIKEL 8. – Informatie en counseling in accommodaties voor bewaring en aan grensdoorlaatposten

1. Wanneer er aanwijzingen zijn dat de onderdanen van een derde land of staatlozen die in accommodaties voor bewaring worden vastgehouden of aanwezig zijn aan grensdoorlaatposten, met inbegrip van transitzones, aan de buitengrenzen, wellicht een verzoek om internationale bescherming willen doen, bieden de lidstaten hun informatie over de mogelijkheid daartoe aan. De lidstaten bieden in die accommodaties voor bewaring en aan die grensdoorlaatposten tolkdiensten aan voor zover dat nodig is om de toegang tot de asielprocedure inzake internationale bescherming te vergemakkelijken.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat organisaties en personen die advies en counseling aanbieden aan verzoekers, daadwerkelijk toegang hebben tot verzoekers die zich aan grensdoorlaatposten, met inbegrip van transitzones, aan de buitengrenzen bevinden. De lidstaten kunnen regels vaststellen voor de aanwezigheid van dergelijke organisaties en personen aan die doorlaatposten en kunnen in het bijzonder vaststellen dat dergelijke toegang het voorwerp moet uitmaken van een overeenkomst met de bevoegde autoriteiten van de lidstaten. Die toegang mag alleen worden beperkt indien dit krachtens het nationale recht objectief noodzakelijk is voor de veiligheid, de openbare orde of het administratieve beheer van de doorlaatposten, mits de toegang hierdoor niet ernstig wordt belemmerd of onmogelijk wordt gemaakt.

ARTIKEL 9. – Het recht om gedurende de behandeling van het verzoek in de lidstaat te blijven

1. Verzoekers mogen in de lidstaat blijven, louter ten behoeve van de procedure, totdat de beslissingsautoriteit overeenkomstig de in hoofdstuk III uiteengezette procedures in eerste aanleg een beslissing heeft genomen. Dat recht om te blijven houdt niet in dat de betrokkene recht heeft op een verblijfsvergunning.
2. De lidstaten mogen alleen een uitzondering maken voor de gevallen waarin een verzoeker een volgend verzoek doet, zoals bedoeld in artikel 41 of wanneer zij een persoon zullen overdragen of uitleveren, naar gelang van het geval, aan hetzij een andere lidstaat uit hoofde van verplichtingen overeenkomstig een Europees aanhoudingsbevel of anderszins, hetzij aan een derde land of aan internationale strafhoven of tribunalen.

3. Een lidstaat kan een verzoeker krachtens lid 2 alleen uitleveren aan een derde land wanneer de bevoegde autoriteiten zich ervan hebben vergewist dat een uitleveringsbesluit niet zal leiden tot direct of indirect refoulement in strijd met de internationale en Unie-verplichtingen van die lidstaat.

ARTIKEL 10. – Vereisten voor de behandeling van verzoeken

1. De lidstaten zorgen ervoor dat verzoeken om internationale bescherming niet worden afgewezen of van behandeling worden uitgesloten louter op grond van het feit dat zij niet zo snel mogelijk zijn gedaan.
2. Bij de behandeling van verzoeken om internationale bescherming gaat de beslissingsautoriteit eerst na of de verzoekers als vluchteling kunnen worden aangemerkt en zo niet, of zij voor subsidiaire bescherming in aanmerking komen.
3. De lidstaten zien erop toe dat de beslissingen van de beslissingsautoriteit over verzoeken om internationale bescherming zijn gebaseerd op een deugdelijk onderzoek. Daartoe zorgen de lidstaten ervoor dat:
  - a) het onderzoek naar en de beslissing over verzoeken individueel, objectief en onpartijdig wordt verricht, respectievelijk genomen;
  - b) er nauwkeurige en actuele informatie wordt verzameld uit verschillende bronnen, zoals het EASO en de UNHCR, en relevante internationale mensenrechtenorganisaties, over de algemene situatie in de landen van oorsprong van verzoekers en, waar nodig, in de landen van doorreis, en dat het personeel dat de verzoeken behandelt en daarover beslist, over deze informatie kan beschikken;
  - c) het personeel dat de verzoeken behandelt en daarover beslist, de nodige kennis heeft over de normen die van toepassing zijn op het gebied van het asiel- en vluchtelingenrecht;
  - d) het personeel dat de verzoeken behandelt en daarover beslist, de mogelijkheid heeft om, telkens wanneer dat nodig is, advies te vragen van deskundigen over specifieke kwesties, zoals medische, culturele, religieuze, kind- of gendergerelateerde kwesties.
4. De in hoofdstuk V bedoelde instanties hebben via de beslissingsautoriteit of de verzoeker dan wel anderszins toegang tot de in lid 3, onder b), bedoelde algemene informatie die zij nodig hebben om hun taak uit te oefenen.
5. De lidstaten stellen voorschriften vast voor de vertaling van stukken die relevant zijn voor de behandeling van verzoeken.

ARTIKEL 11. – Vereisten voor een beslissing van de beslissingsautoriteit

1. De lidstaten zorgen ervoor dat beslissingen over verzoeken om internationale bescherming schriftelijk worden bekendgemaakt.
2. De lidstaten zorgen er tevens voor dat beslissingen waarbij verzoeken worden afgewezen wat de vluchtelingenstatus en/of de subsidiairebeschermingsstatus betreft, in feite en in rechte worden gemotiveerd en dat schriftelijk informatie wordt verstrekt over de wijze waarop een negatieve beslissing kan worden aangevochten. De lidstaten hoeven geen schriftelijke informatie te verstrekken over de wijze waarop tegen een negatieve beslissing schriftelijk beroep kan worden aangetekend in samenhang met die beslissing, indien zulke informatie in een vroeger stadium aan de verzoeker is verstrekt, ofwel schriftelijk ofwel door voor hem toegankelijke elektronische middelen.
3. Voor de toepassing van artikel 7, lid 2, en telkens wanneer het verzoek op dezelfde gronden gebaseerd is, kunnen de lidstaten één beslissing nemen die geldt voor alle personen die ten laste van de verzoeker komen, tenzij als dusdanig handelen zou leiden tot de bekendmaking van specifieke omstandigheden van een verzoeker die zijn belangen zou kunnen schaden, met name in gevallen van vervolging op grond van gender, seksuele gerichtheid, genderidentiteit en/of leeftijd. In dergelijke gevallen wordt aan de betrokken persoon een afzonderlijke beslissing afgegeven.

ARTIKEL 12. – Waarborgen voor verzoekers

1. De lidstaten zorgen ervoor dat ten aanzien van de in hoofdstuk III vervatte procedures voor alle verzoekers de volgende waarborgen gelden:
  - a) zij moeten in een taal die zij begrijpen of waarvan redelijkerwijze kan worden aangenomen dat zij deze begrijpen, worden ingelicht over de te volgen procedure en over hun rechten en verplichtingen tijdens de procedure, alsmede over de gevolgen die kunnen ontstaan indien zij hun verplichtingen niet nakomen of niet met de autoriteiten samenwerken. Zij moeten worden ingelicht over de termijnen, over de middelen waarover zij beschikken om te voldoen aan hun verplichting tot het indienen van de elementen zoals bedoeld in artikel 4 van Richtlijn 2011/95/EU en over de gevolgen van een expliciete of impliciete intrekking van het verzoek. Die informatie moet tijdig genoeg worden verstrekt om verzoekers in staat te stellen de in deze richtlijn gewaarborgde rechten uit te oefenen en de in de artikel 13 omschreven verplichtingen na te komen;
  - b) zij moeten, telkens wanneer dat nodig is, gebruik kunnen maken van de diensten van een tolk als zij hun zaak voorleggen aan de bevoegde autoriteiten. De lidstaten beschouwen het verlenen van deze diensten in elk geval als noodzakelijk wanneer de verzoeker wordt gehoord zoals bedoeld in de artikelen 14 tot en met 17 en artikel 34, en een goede communicatie zonder die diensten niet kan worden gewaarborgd. In dat geval, evenals in andere gevallen waarin de bevoegde autoriteiten een beroep doen op de verzoeker, worden de diensten van de tolk betaald uit openbare middelen;

- c) het wordt verzoekers niet onmogelijk gemaakt contact op te nemen met de UNHCR of met een andere organisatie die juridisch advies of andere counseling geeft aan verzoekers overeenkomstig het recht van de betrokken lidstaat;
  - d) zij, en in voorkomend geval, hun juridische adviseurs of andere raadslieden overeenkomstig artikel 23, lid 1, hebben toegang tot de in artikel 10, lid 3, onder b), bedoelde informatie en tot de door de in artikel 10, lid 3, onder d), bedoelde deskundigen verstrekte informatie, wanneer de beslissingsautoriteit met die informatie rekening heeft gehouden om een beslissing te nemen over hun verzoek;
  - e) zij worden binnen een redelijke termijn op de hoogte gesteld van de beslissing van de beslissingsautoriteit over hun verzoek. Indien een juridische adviseur of een andere raadsman optreedt als wettelijke vertegenwoordiger van de verzoeker, kunnen de lidstaten besluiten in plaats van de verzoeker deze vertegenwoordiger op de hoogte te stellen van de beslissing;
  - f) zij worden in een taal die zij begrijpen of waarvan redelijkerwijze kan worden aangenomen dat zij deze begrijpen, in kennis gesteld van het resultaat van de beslissing van de beslissingsautoriteit indien zij niet worden bijgestaan of vertegenwoordigd door een juridische adviseur of een andere raadsman. Daarbij wordt ook informatie verstrekt over de wijze waarop een negatieve beslissing kan worden aangevochten overeenkomstig artikel 11, lid 2.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat ten aanzien van de in hoofdstuk V vervatte procedures voor alle verzoekers waarborgen gelden welke gelijkwaardig zijn aan de in lid 1, onder b) tot en met e), vermelde waarborgen.

ARTIKEL 13. – Verplichtingen van de verzoekers

1. De lidstaten leggen verzoekers de verplichting op om met de bevoegde autoriteiten samen te werken om hun identiteit en andere in artikel 4, lid 2, van Richtlijn 2011/95/EU bedoelde elementen vast te stellen. De lidstaten kunnen verzoekers andere verplichtingen tot samenwerking met de bevoegde autoriteiten opleggen, voor zover dergelijke verplichtingen nodig zijn voor de behandeling van het verzoek.
2. De lidstaten kunnen met name bepalen dat:
  - a) verzoekers zich bij de bevoegde autoriteiten moeten melden of daar persoonlijk moeten verschijnen, hetzij onverwijld, hetzij op een nader bepaald tijdstip;
  - b) verzoekers documenten die in hun bezit zijn en die relevant zijn voor de behandeling van hun verzoek, zoals hun paspoort, moeten overhandigen;
  - c) verzoekers de bevoegde autoriteiten moeten inlichten over hun huidige verblijfplaats of adres en hen zo spoedig mogelijk moeten inlichten wanneer zij van verblijfplaats of adres veranderen. De lidstaten kunnen bepalen dat de verzoeker iedere kennisgeving op de recentste verblijfplaats die of het recentste adres dat hij dienovereenkomstig heeft aangegeven, moet aanvaarden;
  - d) de bevoegde autoriteiten de verzoeker en de voorwerpen die hij bij zich draagt mogen fouilleren, respectievelijk doorzoeken. Onverminderd fouilleringen die plaatsvinden om veiligheidsredenen, wordt een fouillering van de verzoeker uit hoofde van deze richtlijn verricht door een persoon van hetzelfde geslacht met volledige eerbiediging van de beginselen van menselijke waardigheid en van de lichamelijke en psychische integriteit;
  - e) de bevoegde autoriteiten de verzoeker mogen fotograferen, en
  - f) de bevoegde autoriteiten de mondelinge verklaringen van de verzoeker mogen opnemen, mits hij daarvoor vooraf wordt ingelicht.

ARTIKEL 14. – Persoonlijk onderhoud

1. Alvorens de beslissingsautoriteit een beslissing neemt, wordt de verzoeker in de gelegenheid gesteld persoonlijk gehoord te worden over zijn verzoek om internationale bescherming door een daartoe naar nationaal recht bevoegde persoon. Een persoonlijk onderhoud over de inhoud van het verzoek om internationale bescherming wordt afgenomen door het personeel van de beslissingsautoriteit. Deze alinea laat artikel 42, lid 2, onder b), onverlet. Wanneer een groot aantal onderdanen van derde landen of staatlozen tegelijk om internationale bescherming verzoekt, waardoor het voor de beslissingsautoriteit in de praktijk onmogelijk is om tijdig het onderhoud over de inhoud van elk verzoek af te nemen, kunnen de lidstaten vaststellen dat het personeel van een andere instantie tijdelijk kan worden ingeschakeld voor het afnemen van een dergelijk onderhoud. In dergelijke gevallen krijgt het personeel van die andere instantie vooraf de relevante opleiding die onder meer de in artikel 6, lid 4, onder a) tot en met e), van Verordening (EU) nr. 439/2010 opgesomde elementen bevat. De personen die uit hoofde van deze richtlijn verzoekers een persoonlijk onderhoud afnemen, hebben ook algemene kennis verworven betreffende problemen die de geschiktheid van de verzoeker om een onderhoud te hebben negatief kunnen beïnvloeden, zoals aanwijzingen dat de verzoeker mogelijk in het verleden gefolterd is. Wanneer een persoon een verzoek om internationale bescherming heeft ingediend namens de personen die te zijnen laste komen, moet elke ten laste komende meerderjarige de gelegenheid krijgen voor een persoonlijk onderhoud. De lidstaten kunnen in hun nationale wetgeving voorschrijven in welke gevallen een minderjarige de gelegenheid moet krijgen voor een persoonlijk onderhoud.
2. Er kan worden afgezien van een persoonlijk onderhoud over de inhoud van het verzoek indien:
  - a) de beslissingsautoriteit met betrekking tot de vluchtelingenstatus een positieve beslissing kan nemen op basis van het beschikbare bewijs, of
  - b) de beslissingsautoriteit van oordeel is dat de verzoeker niet persoonlijk gehoord kan worden als gevolg van

blijvende omstandigheden waarop hij geen invloed heeft. Bij twijfel raadpleegt de beslissingsautoriteit een medisch beroepsbeoefenaar om na te gaan of de toestand die de verzoeker ongeschikt of niet in staat maakt om te worden gehoord tijdelijk of van aanhoudende aard is.

Indien geen persoonlijk onderhoud plaatsvindt overeenkomstig punt b) of, indien van toepassing, geen onderhoud met de ten laste komende persoon plaatsvond, worden er redelijke inspanningen gedaan om de verzoeker of de persoon die te zijnen laste komt de kans te bieden nadere informatie te verstrekken.

3. Het feit dat er geen persoonlijk onderhoud heeft plaatsgevonden in overeenstemming met dit artikel belet de beslissingsautoriteit niet een beslissing over een verzoek om internationale bescherming te nemen.

4. Het feit dat er geen persoonlijk onderhoud heeft plaatsgevonden overeenkomstig lid 2, onder b), heeft geen negatieve invloed op de beslissing van de beslissingsautoriteit.

5. Onverminderd artikel 28, lid 1, kunnen de lidstaten bij hun beslissing inzake een verzoek om internationale bescherming laten meewegen dat de verzoeker niet voor het persoonlijke onderhoud is verschenen, tenzij hij daarvoor een geldige reden had.

ARTIKEL 15. – Vereisten voor het persoonlijke onderhoud

1. Bij een persoonlijk onderhoud zijn doorgaans geen familieleden aanwezig, tenzij de beslissingsautoriteit de aanwezigheid van andere familieleden voor een behoorlijke behandeling noodzakelijk acht.

2. Een persoonlijk onderhoud vindt plaats in zodanige omstandigheden dat een passende geheimhouding wordt gewaarborgd.

3. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat een persoonlijk onderhoud plaatsvindt in zodanige omstandigheden dat een verzoeker de gronden voor zijn verzoek uitvoerig uiteen kan zetten. Met het oog hierop dienen de lidstaten:

a)erop toe te zien dat de persoon die het persoonlijke onderhoud afneemt bekwaam is om rekening te houden met de persoonlijke en algemene omstandigheden die een rol spelen bij het verzoek, met inbegrip van de culturele achtergrond, gender, seksuele gerichtheid, genderidentiteit of kwetsbaarheid van de verzoeker;

b)voor zover mogelijk, ervoor te zorgen dat het onderhoud met de verzoeker wordt afgenomen door een persoon van hetzelfde geslacht indien de verzoeker daarom verzoekt, tenzij de beslissingsautoriteit redenen heeft om aan te nemen dat dit verzoek gebaseerd is op gronden die geen verband houden met moeilijkheden van de verzoeker om de gronden voor zijn verzoek uitvoerig uiteen te zetten;

c)een tolk te kiezen die in staat is de communicatie tussen de verzoeker en de persoon die het persoonlijke onderhoud afneemt goed te doen verlopen. Daarbij wordt gebruikgemaakt van de taal waaraan de verzoeker de voorkeur geeft tenzij er een andere taal kan worden gebruikt die hij begrijpt en waarin hij helder kan communiceren. Voor zover mogelijk, zorgen de lidstaten voor een tolk van hetzelfde geslacht indien de verzoeker daarom verzoekt, tenzij de beslissingsautoriteit redenen heeft om aan te nemen dat dit verzoek gebaseerd is op gronden die geen verband houden met moeilijkheden van de verzoeker om de gronden voor zijn verzoek uitvoerig uiteen te zetten;

d)ervoor te zorgen dat de persoon die het onderhoud over de inhoud van een verzoek om internationale bescherming afneemt, geen militair uniform of politie-uniform draagt;

e)ervoor te zorgen dat een onderhoud met een minderjarige wordt afgenomen op een kindvriendelijke manier.

4. De lidstaten kunnen voorschriften vaststellen inzake de aanwezigheid van derden bij het persoonlijke onderhoud.

ARTIKEL 16. – Inhoud van een persoonlijk onderhoud

Bij het afnemen van een persoonlijk onderhoud over de inhoud van een verzoek om internationale bescherming, zorgt de beslissingsautoriteit ervoor dat de verzoeker voldoende in de gelegenheid wordt gesteld om zo volledig mogelijk de tot staving van het verzoek noodzakelijke elementen aan te voeren, overeenkomstig artikel 4 van Richtlijn 2011/95/EU. Dit houdt onder meer in dat de verzoeker in de gelegenheid wordt gesteld om uitleg te geven over eventueel ontbrekende elementen en/of over inconsistenties of tegenstrijdigheden in zijn verklaringen.

ARTIKEL 17. – Verslag over en opname van het persoonlijke onderhoud

1. De lidstaten zorgen ervoor dat van elk persoonlijk onderhoud hetzij een uitvoerig en feitelijk verslag met vermelding van alle inhoudelijke elementen, dan wel een schriftelijke weergave wordt opgesteld.

2. De lidstaten kunnen voorzien in de geluidsopname of audio-visuele opname van het persoonlijke onderhoud. Indien een dergelijke opname is gemaakt, zorgen de lidstaten ervoor dat de opname of een schriftelijke weergave daarvan beschikbaar is in samenhang met het dossier van de verzoeker.

3. De lidstaten zorgen ervoor dat de verzoeker, bij de afsluiting van het persoonlijke onderhoud of binnen een bepaalde termijn voordat de beslissingsautoriteit een beslissing neemt, in de gelegenheid wordt gesteld om mondeling en/of schriftelijk opmerkingen te maken en/of opheldering te verschaffen over verkeerd vertaalde passages of misvattingen in het verslag of de schriftelijke weergave. Daartoe zorgen de lidstaten ervoor dat de verzoeker volledig wordt geïnformeerd over de inhoud van het verslag of over de inhoudelijke elementen van de schriftelijke weergave, zo nodig met bijstand van een tolk. Daarna vragen de lidstaten de verzoeker om te

bevestigen dat de inhoud van het verslag of de schriftelijke weergave een correcte afspiegeling is van het onderhoud.

Wanneer het persoonlijke onderhoud overeenkomstig lid 2 is opgenomen en de opname als bewijs wordt toegelaten in de beroepsprocedures als bedoeld in hoofdstuk V, hoeven de lidstaten de verzoeker niet te vragen om te bevestigen dat de inhoud van het verslag of de schriftelijke weergave een correcte afspiegeling van het onderhoud vormt. Onverminderd artikel 16 hoeven lidstaten, wanneer zij voorzien in zowel een schriftelijke weergave als in een opname van het persoonlijke onderhoud, de verzoeker niet toe te staan opmerkingen te maken over en/of opheldering te verschaffen bij de schriftelijke weergave.

4. Indien een verzoeker weigert te bevestigen dat de inhoud van het verslag of de schriftelijke weergave een correcte afspiegeling van het persoonlijke onderhoud vormt, worden de redenen voor deze weigering in het dossier van de verzoeker opgenomen.

Die weigering belet de beslissingsautoriteit niet om een beslissing over het verzoek te nemen.

5. Verzoekers en hun juridische adviseurs of andere raadslieden als bedoeld in artikel 23, hebben toegang tot het verslag of de schriftelijke weergave en, in voorkomend geval, tot de opname voordat de beslissingsautoriteit een beslissing neemt.

Wanneer lidstaten zowel in een schriftelijke weergave als in de opname van het persoonlijke onderhoud voorzien, hoeven zij in de in hoofdstuk III bedoelde procedures in eerste aanleg geen toegang tot de opname te bieden. Niettemin bieden zij in die gevallen in de in hoofdstuk V bedoelde beroepsprocedures toegang tot de opname.

Onverminderd lid 3 van dit artikel kunnen de lidstaten bepalen dat, wanneer het verzoek in overeenstemming met artikel 31, lid 8, wordt behandeld, toegang wordt geboden tot het verslag of de schriftelijke weergave en, indien toepasselijk, tot de opname, op hetzelfde ogenblik als de beslissing wordt genomen.

ARTIKEL 18. – Medisch onderzoek

1. Wanneer de beslissingsautoriteit dit voor de beoordeling van een verzoek om internationale bescherming overeenkomstig artikel 4 van Richtlijn 2011/95/EU relevant acht, en mits de verzoeker daarmee instemt, regelen de lidstaten een medisch onderzoek van de verzoeker betreffende aanwijzingen van vroegere vervolging of ernstige schade. Bij wijze van alternatief kunnen de lidstaten erin voorzien dat de verzoeker dat medisch onderzoek regelt.

De in de eerste alinea bedoelde medische onderzoeken worden verricht door gekwalificeerde medische beroepsbeoefenaars en het resultaat daarvan wordt zo spoedig mogelijk voorgelegd aan de beslissingsautoriteit. De lidstaten kunnen de medische beroepsbeoefenaars aanwijzen die deze medische onderzoeken mogen verrichten. De weigering van de verzoeker om een dergelijk medisch onderzoek te ondergaan, belet de beslissingsautoriteit niet een beslissing over het verzoek om internationale bescherming te nemen.

Overeenkomstig dit lid verrichte medische onderzoeken worden betaald uit openbare middelen.

2. Wanneer er geen medisch onderzoek overeenkomstig lid 1 wordt uitgevoerd, stellen de lidstaten verzoekers ervan in kennis dat zij op eigen initiatief en kosten een medisch onderzoek kunnen regelen betreffende aanwijzingen van vroegere vervolging of ernstige schade.

3. De resultaten van de in de leden 1 en 2 bedoelde medische onderzoeken worden door de beslissingsautoriteit beoordeeld samen met de andere elementen van het verzoek.

ARTIKEL 19. – Kosteloze juridische en procedurele informatie in procedures in eerste aanleg

1. In de in hoofdstuk III bedoelde procedures in eerste aanleg zorgen de lidstaten ervoor dat verzoekers op verzoek kosteloze juridische en procedurele informatie krijgen, die ten minste inlichtingen over de procedure omvat die zijn toegesneden op de bijzondere omstandigheden van de verzoeker. In het geval van een negatieve beslissing inzake een verzoek in eerste aanleg, verstrekken de lidstaten de verzoekers, op verzoek, naast de overeenkomstig artikel 11, lid 2, en artikel 12, lid 1, onder f), verstrekte informatie, ook informatie teneinde de redenen voor die beslissing toe te lichten en uit te leggen hoe de beslissing kan worden aangevochten.

2. Het verstrekken van kosteloze juridische en procedurele informatie is onderworpen aan de in artikel 21 vastgestelde voorwaarden.

ARTIKEL 20. – Kosteloze rechtsbijstand en vertegenwoordiging in beroepsprocedures

1. De lidstaten zorgen ervoor dat op verzoek kosteloze rechtsbijstand en vertegenwoordiging wordt geboden in de in hoofdstuk V bedoelde beroepsprocedures. Deze rechtsbijstand en vertegenwoordiging omvat ten minste het opstellen van de vereiste procedurestukken alsook de deelname, namens de verzoeker, aan een zitting van een rechterlijke instantie van eerste aanleg.

2. De lidstaten kunnen ook voorzien in kosteloze rechtsbijstand en/of vertegenwoordiging in de in hoofdstuk III bedoelde procedures in eerste aanleg. In dergelijke gevallen is artikel 19 niet van toepassing.

3. De lidstaten kunnen bepalen dat de kosteloze rechtsbijstand en vertegenwoordiging niet wordt aangeboden wanneer het beroep van de verzoeker volgens de rechterlijke instantie of een andere bevoegde autoriteit geen reële kans van slagen heeft.

Wanneer overeenkomstig dit lid een besluit om geen kosteloze rechtsbijstand en vertegenwoordiging aan te bieden, wordt genomen door een andere autoriteit dan een rechterlijke instantie, zorgen de lidstaten ervoor dat de verzoeker recht heeft op een daadwerkelijk rechtsmiddel om dat besluit bij een rechterlijke instantie aan te vechten.

Bij de toepassing van dit lid zorgen de lidstaten ervoor dat de rechtsbijstand en vertegenwoordiging niet willekeurig wordt beperkt en dat de daadwerkelijke toegang tot de rechter voor de verzoeker niet wordt belemmerd.

4. Kosteloze rechtsbijstand en vertegenwoordiging is onderworpen aan de in artikel 21 vastgestelde voorwaarden.

ARTIKEL 21. – Voorwaarden voor het aanbieden van kosteloze juridische en procedurele informatie en van kosteloze rechtsbijstand en vertegenwoordiging

1. De lidstaten kunnen bepalen dat de in artikel 19 bedoelde kosteloze juridische en procedurele informatie wordt aangeboden door niet-gouvernementele organisaties of beroepsbeoefenaars in dienst van de overheid of gespecialiseerde overheidsdiensten.

De in artikel 20 bedoelde kosteloze rechtsbijstand en vertegenwoordiging wordt aangeboden door personen die daartoe door het nationale recht zijn erkend of toegelaten.

2. De lidstaten kunnen bepalen dat de in artikel 19 bedoelde kosteloze juridische en procedurele informatie en de in artikel 20 bedoelde kosteloze rechtsbijstand en vertegenwoordiging worden aangeboden:

a) uitsluitend aan diegenen die niet over voldoende middelen beschikken; en/of

b) uitsluitend door de diensten van juridische adviseurs of andere raadsliden die door het nationale recht uitdrukkelijk zijn aangewezen om verzoekers bij te staan en te vertegenwoordigen.

De lidstaten kunnen bepalen dat de in artikel 20 bedoelde kosteloze rechtsbijstand en vertegenwoordiging uitsluitend wordt aangeboden in beroepsprocedures overeenkomstig hoofdstuk V voor een rechterlijke instantie in eerste aanleg en niet in verder beroep of bezwaar waarin het nationale recht voorziet, waaronder een nieuwe behandeling of herziening van een beroep.

De lidstaten kunnen ook bepalen dat de in artikel 20 bedoelde kosteloze rechtsbijstand en vertegenwoordiging niet wordt aangeboden aan verzoekers die niet langer op hun grondgebied aanwezig zijn op grond van artikel 41, lid 2, onder c).

3. De lidstaten kunnen voorschriften vaststellen betreffende het indienen en behandelen van verzoeken om de in artikel 19 bedoelde kosteloze juridische en procedurele informatie en de in artikel 20 bedoelde kosteloze rechtsbijstand en vertegenwoordiging.

4. De lidstaten kunnen voorts:

a) financiële en/of tijdslimieten instellen ten aanzien van de in artikel 19 bedoelde kosteloze juridische en procedurele informatie en van de in artikel 20 bedoelde kosteloze rechtsbijstand en vertegenwoordiging, mits die limieten de beschikbaarheid van juridische en procedurele informatie en van de kosteloze rechtsbijstand en vertegenwoordiging niet willekeurig beperken;

b) bepalen dat de behandeling, wat de honoraria en andere kosten betreft, niet gunstiger mag zijn dan de in het algemeen aan hun ingezetenen verleende behandeling in aangelegenheden die verband houden met rechtsbijstand.

5. De lidstaten kunnen om gehele of gedeeltelijke terugbetaling van de betaalde kosten verzoeken wanneer de financiële situatie van de verzoeker aanzienlijk is verbeterd of indien de beslissing om die kosten te betalen is genomen op basis van door de verzoeker verstrekte onjuiste informatie.

ARTIKEL 22. – Recht op rechtsbijstand en vertegenwoordiging in alle fasen van de procedure

1. Verzoekers worden in de gelegenheid gesteld om op eigen kosten daadwerkelijk een juridische adviseur of andere raadsman die door het nationale recht als zodanig is erkend of toegelaten, in alle fasen van de procedure, ook na een negatieve beslissing, te raadplegen over met hun verzoek om internationale bescherming samenhangende aangelegenheden.

2. De lidstaten kunnen toestaan dat niet-gouvernementele organisaties overeenkomstig het nationale recht in de in hoofdstuk III en hoofdstuk V bedoelde procedures kosteloze rechtsbijstand en/of vertegenwoordiging aanbieden aan verzoekers.

ARTIKEL 23. – Reikwijdte van rechtsbijstand en vertegenwoordiging

1. De lidstaten zorgen ervoor dat een juridische adviseur of andere raadsman die door het nationale recht als zodanig is erkend of toegelaten en die de verzoeker overeenkomstig de bepalingen van het nationale recht bijstaat of vertegenwoordigt, toegang heeft tot de informatie in het dossier van de verzoeker op grond waarvan een beslissing is of zal worden genomen.

De lidstaten kunnen een uitzondering maken wanneer de openbaarmaking van informatie of bronnen de nationale veiligheid, de veiligheid van de organisaties of personen die de informatie hebben verstrekt dan wel de veiligheid van de perso(o)n(en) op wie de informatie betrekking heeft, in gevaar zou brengen, of wanneer het belang van het onderzoek in verband met de behandeling van verzoeken om internationale bescherming door de bevoegde autoriteiten van de lidstaten of de internationale betrekkingen van de lidstaten zouden worden geschaad. In dergelijke gevallen moeten de lidstaten:

a) die informatie of bronnen beschikbaar stellen aan de in hoofdstuk V bedoelde autoriteiten; en

b) in het nationale recht procedures vaststellen die waarborgen dat het recht van verweer van de verzoeker geëerbiedigd wordt.

In verband met punt b) kunnen de lidstaten met name toegang verlenen tot die informatie of bronnen aan juridische adviseurs of andere raadslieden die aan een veiligheidscontrole werden onderworpen, voor zover de informatie relevant is voor de behandeling van het verzoek of voor het nemen van een beslissing tot intrekking van internationale bescherming.

2. De lidstaten zorgen ervoor dat de juridische adviseur of andere raadsman die de verzoeker bijstaat of vertegenwoordigt, toegang heeft tot gesloten ruimten, zoals accommodaties voor bewaring en transitzones, om met de verzoeker te kunnen overleggen, overeenkomstig artikel 10, lid 4, en artikel 18, lid 2, onder b) en c), van Richtlijn 2013/33/EU.

3. De lidstaten staan een verzoeker toe zich bij het persoonlijke onderhoud te laten vergezellen door een juridische adviseur of andere raadsman die door het nationale recht als zodanig is erkend of toegelaten.

De lidstaten kunnen bepalen dat de juridisch adviseur of andere raadsman pas aan het einde van het persoonlijke onderhoud het woord kan nemen.

4. Onverminderd dit artikel of artikel 25, lid 1, onder b), kunnen de lidstaten regels vaststellen betreffende de aanwezigheid van een juridische adviseur of andere raadsman bij elk onderhoud in de procedure.

De lidstaten kunnen verlangen dat de verzoeker aanwezig is bij het persoonlijke onderhoud, zelfs als hij naar nationaal recht door een juridische adviseur of raadsman wordt vertegenwoordigd, en kunnen verlangen dat de verzoeker de vragen zelf beantwoordt.

Onverminderd artikel 25, lid 1, onder b), belet de afwezigheid van de juridische adviseur of andere raadsman de bevoegde autoriteit niet de verzoeker persoonlijk te horen.

ARTIKEL 24. – Verzoekers die bijzondere procedurele waarborgen behoeven

1. De lidstaten beoordelen binnen een redelijke termijn nadat een verzoek om internationale bescherming wordt gedaan of de verzoeker een verzoeker is die bijzondere procedurele waarborgen behoeft.

2. De in lid 1 bedoelde beoordeling kan worden opgenomen in de bestaande nationale procedures en/of in de beoordeling bedoeld in artikel 22 van Richtlijn 2013/33/EU, en behoeft niet de vorm van een administratieve procedure aan te nemen.

3. De lidstaten zorgen ervoor dat verzoekers waarvan is geconstateerd dat zij bijzondere procedurele waarborgen behoeven, zolang de asielprocedure loopt passende steun krijgen, zodat zij aanspraak kunnen maken op de rechten en kunnen voldoen aan de verplichtingen die in deze richtlijn zijn vastgesteld.

Indien deze passende steun niet in het kader van de in artikel 31, lid 8, en artikel 43 bedoelde procedures kan worden verleend, in het bijzonder indien lidstaten van oordeel zijn dat een verzoeker bijzondere procedurele waarborgen behoeft ten gevolge van foltering, verkrachting of andere ernstige vormen van psychisch, fysiek of seksueel geweld passen de lidstaten artikel 31, lid 8, en artikel 43, niet of niet langer toe. Indien lidstaten artikel 46, lid 6, toepassen op verzoekers op wie artikel 31, lid 8, en artikel 43, niet overeenkomstig deze alinea kunnen worden toegepast, bieden de lidstaten ten minste de waarborgen waarin wordt voorzien bij artikel 46, lid 7.

4. De lidstaten zorgen ervoor dat overeenkomstig deze richtlijn ook aan de behoefte inzake bijzondere procedurele waarborgen wordt tegemoetgekomen indien die behoefte in een latere fase van de procedure aan het licht komt, zonder dat de procedure opnieuw moet worden gestart.

ARTIKEL 25. – Waarborgen voor niet-begeleide minderjarigen

1. De lidstaten dienen ten aanzien van alle in deze richtlijn vervatte procedures en onverminderd de artikelen 14 tot en met 17:

a) zo snel mogelijk maatregelen te treffen om ervoor te zorgen dat de niet-begeleide minderjarige wordt vertegenwoordigd en bijgestaan door een vertegenwoordiger zodat hij aanspraak kan maken op de rechten en kan voldoen aan de verplichtingen die in deze richtlijn zijn vastgesteld. De niet-begeleide minderjarige wordt onmiddellijk in kennis gesteld van de aanwijzing van een vertegenwoordiger. De vertegenwoordiger vervult zijn taken in overeenstemming met het principe van het belang van het kind en beschikt daartoe over de nodige deskundigheid. De als vertegenwoordiger optredende persoon wordt alleen in geval van noodzaak vervangen. Organisaties of personen waarvan belangen in conflict komen of kunnen komen met het belang van de niet-begeleide minderjarige, komen niet als vertegenwoordiger in aanmerking. De vertegenwoordiger mag de vertegenwoordiger zijn zoals bedoeld in Richtlijn 2013/33/EU;

b) erop toe te zien dat de vertegenwoordiger in de gelegenheid wordt gesteld de niet-begeleide minderjarige te informeren over de betekenis en de mogelijke gevolgen van het persoonlijke onderhoud en, indien nodig, over de wijze waarop hij zich op het persoonlijke onderhoud dient voor te bereiden. De lidstaten zorgen ervoor dat een vertegenwoordiger en/of een juridische adviseur of andere raadsman die door het nationale recht als zodanig is erkend of toegelaten, bij dat onderhoud aanwezig is en de gelegenheid heeft vragen te stellen en opmerkingen te maken, binnen het kader dat wordt bepaald door de persoon die het onderhoud afneemt.

De lidstaten kunnen verlangen dat de niet-begeleide minderjarige bij het persoonlijke onderhoud aanwezig is, zelfs als hij vergezeld wordt door de vertegenwoordiger.

2. De lidstaten kunnen afzien van de aanwijzing van een vertegenwoordiger indien de niet-begeleide minderjarigenaar alle waarschijnlijkheid 18 jaar zal worden voordat in eerste aanleg een beslissing wordt gegeven.
3. De lidstaten zorgen ervoor dat:
  - a) als een niet-begeleide minderjarige persoonlijk wordt gehoord over zijn verzoek om internationale bescherming zoals bedoeld in de artikelen 14 tot en met 17 en artikel 34, dat onderhoud afgenomen wordt door een persoon die de nodige kennis heeft van de bijzondere behoeften van minderjarigen;
  - b) een ambtenaar die beschikt over de nodige kennis van de bijzondere behoeften van minderjarigen de beslissing van de beslissingsautoriteit met betrekking tot het verzoek van een niet-begeleide minderjarige voorbereidt.
4. Aan niet-begeleide minderjarigen en hun vertegenwoordigers wordt ook voor de procedures voor de intrekking van internationale bescherming overeenkomstig hoofdstuk IV, de in artikel 19 bedoelde kosteloze juridische en procedurele informatie aangeboden.
5. De lidstaten kunnen in het kader van de behandeling van een verzoek om internationale bescherming besluiten om door middel van een medisch onderzoek de leeftijd van een niet-begeleide minderjarige vast te stellen, wanneer zij, nadat er een algemene verklaring is afgelegd of ander relevante aanwijzingen zijn overgelegd, twijfels hebben over diens leeftijd. Als de lidstaten daarna nog steeds twijfels hebben over de leeftijd van de verzoeker, gaan zij ervan uit dat de verzoeker minderjarig is.
 Bij elk medisch onderzoek wordt de waardigheid van de persoon ten volle gerespecteerd; het is het minst ingrijpende onderzoek en het wordt verricht door gekwalificeerde medische beroepsbeoefenaars en dat in de mate van het mogelijke een betrouwbaar resultaat biedt.
 Wanneer een dergelijk medisch onderzoek wordt verricht, zorgen de lidstaten ervoor dat:
  - a) de niet-begeleide minderjarige, voordat het verzoek om internationale bescherming wordt behandeld, in een taal die hij begrijpt of waarvan redelijkerwijze kan worden aangenomen dat hij deze begrijpt, in kennis wordt gesteld van het feit dat mogelijk een medisch onderzoek zal worden verricht om zijn leeftijd vast te stellen. Daarbij wordt onder meer informatie verstrekt over de onderzoeksmethode en over de mogelijke gevolgen van het medische onderzoek voor de behandeling van het verzoek om internationale bescherming, alsook over de gevolgen indien de niet-begeleide minderjarige weigert het medische onderzoek te ondergaan;
  - b) de niet-begeleide minderjarige en/of zijn vertegenwoordiger ermee instemt dat een medisch onderzoek wordt verricht om de leeftijd van de betrokken minderjarige vast te stellen, en dat
  - c) de beslissing tot afwijzing van een verzoek om internationale bescherming door een niet-begeleide minderjarige die heeft geweigerd een medische onderzoek te ondergaan, niet enkel op die weigering wordt gebaseerd.
 Het feit dat een niet-begeleide minderjarige heeft geweigerd een medisch onderzoek te ondergaan, belet de beslissingsautoriteit niet een beslissing over het verzoek om internationale bescherming te nemen.
6. Bij de uitvoering van deze richtlijn laten de lidstaten zich leiden door het belang van het kind als eerste overweging.
 Wanneer de lidstaten in de loop van de asielpprocedure constateren dat een persoon een niet-begeleide minderjarige is, kunnen zij:
  - a) artikel 31, lid 8, alleen toepassen of blijven toepassen indien:
    - i) de verzoeker uit een land komt dat voldoet aan de criteria om te worden aangemerkt als veilig land van herkomst in de zin van deze richtlijn; of
    - ii) de verzoeker een volgend verzoek om internationale bescherming heeft ingeleid dat niet-ontvankelijk is overeenkomstig artikel 40, lid 5; of
    - iii) de verzoeker om ernstige redenen geacht kan worden een gevaar te vormen voor de nationale veiligheid of de openbare orde van de lidstaat, of de verzoeker onder dwang is uitgezet om ernstige redenen van nationale veiligheid of openbare orde krachtens het nationale recht;
  - b) artikel 43 alleen toepassen of blijven toepassen, overeenkomstig de artikelen 8 tot en met 11 van Richtlijn 2013/33/EU, indien:
    - i) de verzoeker uit een land komt dat voldoet aan de criteria om te worden aangemerkt als veilig land van herkomst in de zin van deze richtlijn; of
    - ii) de verzoeker een volgend verzoek heeft ingeleid; of
    - iii) de verzoeker om ernstige redenen geacht kan worden een gevaar te vormen voor de nationale veiligheid of de openbare orde van de lidstaat, of de verzoeker onder dwang is uitgezet om ernstige redenen van nationale veiligheid of openbare orde krachtens het nationale recht; of
    - iv) er redelijke gronden zijn om aan te nemen dat een land dat geen lidstaat is, uit hoofde van artikel 38 voor de verzoeker een veilig derde land is; of
    - v) de verzoeker de autoriteiten heeft misleid door valse documenten voor te leggen; of
    - vi) de verzoeker, te kwader trouw, een identiteits- of reisdocument dat ertoe zou hebben bijgedragen dat zijn identiteit of nationaliteit werd vastgesteld, heeft vernietigd of zich daarvan heeft ontdaan.
 De lidstaten mogen de punten v) en vi) alleen toepassen in individuele gevallen, wanneer er ernstige gronden zijn om aan te nemen dat de verzoeker probeert relevante elementen te verbergen die waarschijnlijk tot een negatieve beslissing zouden leiden en op voorwaarde dat de verzoeker ten volle de gelegenheid heeft gekregen om, rekening houdend met de bijzondere procedurele behoeften van niet-begeleide minderjarigen, aan te tonen dat hij geldige

redenen had voor de onder v) en vi) bedoelde acties, onder meer door zijn vertegenwoordiger te raadplegen;
c) het verzoek overeenkomstig artikel 33, lid 2, onder c), als niet-ontvankelijk beschouwen, indien een land dat geen lidstaat is uit hoofde van artikel 38 voor de verzoeker als veilig derde land wordt beschouwd, voor zover dit in het belang van de minderjarige is;
d) de procedure van artikel 20, lid 3, toepassen indien de vertegenwoordiger van de minderjarige overeenkomstig het nationale recht over juridische kwalificaties beschikt.
Onverminderd artikel 41 voorzien de lidstaten wanneer zij artikel 46, lid 6, op niet-begeleide minderjarigen toepassen, in alle gevallen ten minste in de waarborgen waarin artikel 46, lid 7, voorziet.

ARTIKEL 26. – Bewaring

1. De lidstaten mogen een persoon niet in bewaring houden uitsluitend omdat hij een verzoeker is. De gronden voor en de voorwaarden met betrekking tot bewaring en de waarborgen voor in bewaring gehouden verzoekers, zijn in overeenstemming met Richtlijn 2013/33/EU.
2. Indien een verzoeker in bewaring wordt gehouden, zorgen de lidstaten ervoor dat snelle toetsing door een rechterlijke instantie mogelijk is overeenkomstig Richtlijn 2013/33/EU.

ARTIKEL 27. – Procedure in het geval van intrekking van het verzoek

1. Lidstaten die in hun nationale recht in de mogelijkheid van uitdrukkelijke intrekking van een verzoek voorzien, zorgen ervoor dat, wanneer een verzoeker zijn verzoek om internationale bescherming uitdrukkelijk intrekt, de beslissingsautoriteit een beslissing neemt om hetzij de behandeling van het verzoek te beëindigen ofwel het verzoek af te wijzen.
2. De lidstaten kunnen ook bepalen dat de beslissingsautoriteit mag beslissen de behandeling te beëindigen zonder een beslissing te nemen. In dat geval zorgen de lidstaten ervoor dat de beslissingsautoriteit een aantekening maakt in het dossier van de verzoeker.

ARTIKEL 28. – Procedure ingeval het verzoek impliciet wordt ingetrokken of ingeval impliciet van het verzoek wordt afgezien

1. Wanneer er een gegronde reden is om aan te nemen dat verzoeker zijn verzoek impliciet heeft ingetrokken of dat hij impliciet van dit verzoek heeft afgezien, zorgen de lidstaten ervoor dat de beslissingsautoriteit beslist om hetzij de behandeling van het verzoek te beëindigen ofwel, mits zij het verzoek op basis van een toereikend onderzoek ten gronde overeenkomstig artikel 4 van Richtlijn 2011/95/EU als ongegrond beschouwt, het verzoek af te wijzen. De lidstaten kunnen met name aannemen dat de verzoeker zijn verzoek om internationale bescherming impliciet heeft ingetrokken of dat hij er impliciet van heeft afgezien wanneer is vastgesteld dat:

- a) hij heeft nagelaten te antwoorden op verzoeken informatie te verstrekken die van wezenlijk belang is voor zijn verzoek zoals bedoeld in artikel 4 van Richtlijn 2011/95/EU, dan wel dat hij niet is verschenen voor een persoonlijk onderhoud zoals bedoeld in de artikelen 14 tot en met 17 van deze richtlijn, tenzij hij binnen een redelijke tijd aantoonde dat zulks te wijten was aan omstandigheden waarop hij geen invloed heeft;
- b) hij is verdwenen, of wanneer is vastgesteld dat hij de plaats waar hij verbleef of werd vastgehouden, zonder toestemming heeft verlaten zonder binnen een redelijke termijn contact met de bevoegde autoriteit op te nemen, dan wel wanneer hij niet binnen een redelijke termijn heeft voldaan aan zijn meldingsplicht of aan andere verplichtingen tot kennisgeving, tenzij hij aantoonde dat zulks te wijten was aan omstandigheden waarop hij geen invloed heeft.

De lidstaten kunnen met het oog op de uitvoering van deze bepalingen termijnen vaststellen of richtsnoeren uitvaardigen.

2. De lidstaten zorgen ervoor dat een verzoeker die zich opnieuw bij de bevoegde autoriteit meldt nadat een beslissing om de behandeling van zijn verzoek te beëindigen is genomen zoals bedoeld in lid 1 van dit artikel, het recht heeft te verzoeken dat zijn verzoek opnieuw in behandeling wordt genomen of om een nieuw verzoek te doen dat niet onderworpen is aan de in de artikelen 40 en 41 bedoelde procedure.

De lidstaten kunnen een tijdslimiet van ten minste negen maanden vaststellen waarna een verzoek niet langer opnieuw in behandeling kan worden genomen of waarna het nieuwe verzoek mag worden behandeld als een volgend verzoek en aan de in de artikelen 40 en 41 bedoelde procedure mag worden onderworpen. De lidstaten kunnen bepalen dat de zaak van de verzoeker slechts éénmalig opnieuw in behandeling kan worden genomen.

De lidstaten zorgen ervoor dat een dergelijke persoon niet wordt verwijderd in strijd met het beginsel van non-refoulement.

De lidstaten kunnen de beslissingsautoriteit toestaan de behandeling van het verzoek te hervatten in de fase waarin deze werd beëindigd.

3. Dit artikel doet geen afbreuk aan Verordening (EU) nr. 604/2013.

ARTIKEL 29. – De rol van de UNHCR

1. De lidstaten zorgen ervoor dat de UNHCR:

- a) toegang heeft tot de verzoekers, met inbegrip van verzoekers in bewaring, aan de grens en in de transitzones;
- b) toegang heeft tot gegevens betreffende individuele verzoeken om internationale bescherming, het verloop van de

- procedure en de genomen beslissingen, mits de verzoeker daarmee instemt;
- c) bij de uitoefening van zijn toezichthoudende taak in het kader van artikel 35 van het Verdrag van Genève, in elke fase van de procedure aan de bevoegde autoriteiten zijn zienswijze kan geven in verband met individuele verzoeken om internationale bescherming.
2. Lid 1 geldt ook voor een organisatie die ingevolge een overeenkomst met de betrokken lidstaat namens de UNHCR op het grondgebied van die lidstaat optreedt.

ARTIKEL 30. – Vergaring van informatie over individuele gevallen

In het kader van de behandeling van individuele gevallen:

- a) delen de lidstaten de informatie betreffende individuele verzoeken om internationale bescherming of het feit dat een verzoek is gedaan, niet mee aan de vermeende actor(en) van de vervolging of ernstige schade;
- b) winnen de lidstaten bij de vermeende actor(en) van de vervolging of ernstige schade geen informatie in op een wijze die ertoe leidt dat deze actor(en) rechtstreeks te weten komt (komen) dat de betrokkene een verzoek heeft gedaan, en er gevaar zou ontstaan voor de fysieke integriteit van de verzoeker of voor de te zijnen laste komende personen, dan wel voor de vrijheid en veiligheid van zijn nog in het land van herkomst wonende familieleden.

HOOFDSTUK III. – PROCEDURES IN EERSTE AANLEG

AFDELING I.

ARTIKEL 31. – Behandelingsprocedure

1. De lidstaten behandelen verzoeken om internationale bescherming in een behandelingsprocedure overeenkomstig de fundamentele beginselen en waarborgen in hoofdstuk II.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat de behandelingsprocedure zo spoedig mogelijk wordt afgerond, onverminderd een behoorlijke en volledige behandeling.
3. De lidstaten zorgen ervoor dat de behandelingsprocedure binnen zes maanden na de indiening van het verzoek wordt afgerond.

Wanneer een verzoek onder de procedure van Verordening (EU) nr. 604/2013 valt, vangt de termijn van zes maanden aan op het tijdstip waarop overeenkomstig die verordening wordt vastgesteld welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van het verzoek, de verzoeker zich op het grondgebied van die lidstaat bevindt en de bevoegde autoriteit de verzoeker heeft overgenomen.

De lidstaten kunnen de in dit lid bepaalde termijn van zes maanden met ten hoogste negen maanden verlengen wanneer:

- a) complexe feitelijke en/of juridische kwesties aan de orde zijn;
- b) een groot aantal onderdanen van derde landen of staatlozen tegelijk om internationale bescherming verzoekt, waardoor het in de praktijk zeer moeilijk is de procedure binnen de termijn van zes maanden af te ronden;
- c) wanneer de vertraging duidelijk toe te schrijven is aan het feit dat de verzoeker de krachtens artikel 13 op hem rustende verplichtingen niet nakomt.

Bij wijze van uitzondering kunnen de lidstaten, in naar behoren gerechtvaardigde gevallen, de in dit lid bepaalde termijn met ten hoogste drie maanden overschrijden wanneer dit noodzakelijk is met het oog op een behoorlijke en volledige behandeling van het verzoek om internationale bescherming.

4. Onverminderd de artikelen 13 en 18 van Richtlijn 2011/95/EU kunnen de lidstaten het afronden van de onderzoeksprocedure uitstellen wanneer redelijkerwijs niet kan worden verwacht dat de beslissingsautoriteit een beslissing neemt binnen de in lid 3 vastgestelde termijnen door een onzekere situatie in het land van herkomst die naar verwachting tijdelijk is. In dat geval doen de lidstaten het volgende:

- a) zij onderzoeken de situatie in dat land van herkomst ten minste om de zes maanden opnieuw;
- b) zij stellen de betrokken verzoekers binnen een redelijke termijn in kennis van de redenen voor het uitstel;
- c) zij stellen de Commissie binnen een redelijke termijn ervan in kennis dat de procedures voor dat land van herkomst worden uitgesteld.

5. De lidstaten ronden de behandelingsprocedure in elk geval af uiterlijk binnen een termijn van 21 maanden na de indiening van het verzoek.

6. De lidstaten zorgen ervoor dat, indien er binnen zes maanden geen besluit kan worden genomen, de verzoeker:

- a) in kennis wordt gesteld van het uitstel; en
- b) op zijn verzoek informatie ontvangt over de redenen voor het uitstel en over het tijdsbestek waarbinnen het besluit over zijn verzoek te verwachten valt.

7. De lidstaten kunnen voorrang verlenen aan de behandeling van een verzoek om internationale bescherming overeenkomstig de fundamentele beginselen en waarborgen in hoofdstuk II, in het bijzonder:

- a) wanneer het verzoek waarschijnlijk gegrond is;
- b) wanneer de verzoeker kwetsbaar is in de zin van artikel 22 van Richtlijn 2013/33/EU, of bijzondere procedurele waarborgen behoeft, in het bijzonder niet-begeleide minderjarigen.

8. De lidstaten kunnen bepalen dat een behandelingsprocedure overeenkomstig de fundamentele beginselen en waarborgen in hoofdstuk II wordt versneld en/of aan de grens of in transitzones wordt gevoerd overeenkomstig artikel 43 indien:

- a) de verzoeker bij de indiening van zijn verzoek en de toelichting van de feiten alleen aangelegenheden aan de orde heeft gesteld die niet ter zake doen om uit te maken of hij in aanmerking komt voor erkenning als persoon die internationale bescherming geniet overeenkomstig Richtlijn 2011/95/EU; of
- b) de verzoeker afkomstig is uit een veilig land van herkomst in de zin van deze richtlijn; of
- c) de verzoeker de autoriteiten heeft misleid door omtrent zijn identiteit en/of nationaliteit valse informatie of documenten te verstrekken of door relevante informatie of documenten die een negatieve invloed op de beslissing hadden kunnen hebben, achter te houden; of
- d) de verzoeker waarschijnlijk, te kwader trouw, een identiteits- of reisdocument dat ertoe kan bijdragen dat zijn identiteit of nationaliteit werd vastgesteld, heeft vernietigd of zich daarvan heeft ontdaan; of
- e) de verzoeker kennelijk in consequente en tegenstrijdige, kennelijk valse of duidelijk onwaarschijnlijke verklaringen heeft afgelegd die tegenstrijdig zijn met voldoende geverifieerde informatie over het land van herkomst, waardoor zijn bewering alle overtuigingskracht wordt ontnomen met betrekking tot de vraag of hij voor erkenning als persoon die internationale bescherming geniet op grond van Richtlijn 2011/95/EU; of
- f) de verzoeker een volgend verzoek om internationale bescherming heeft ingeleid dat niet overeenkomstig artikel 40, lid 5, niet-ontvankelijk wordt geacht; of
- g) de verzoeker enkel een verzoek doet teneinde de uitvoering van een eerdere of van een op handen zijnde beslissing die tot zijn verwijdering zou leiden, uit te stellen of te vrijdelen, of
- h) de verzoeker het grondgebied van de lidstaat onrechtmatig is binnengekomen of zijn verblijf op onrechtmatige wijze heeft verlengd en zich, gezien de omstandigheden van zijn binnenkomst, zonder gegronde reden niet zo snel mogelijk bij de autoriteiten heeft aangemeld of geen verzoek om internationale bescherming heeft gedaan, of
- i) de verzoeker weigert te voldoen aan de verplichting zijn vingerafdrukken te laten nemen overeenkomstig Verordening (EU) nr. 603/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende de instelling van „Eurodac” voor de vergelijking van vingerafdrukken ten behoeve van een doeltreffende toepassing van Verordening (EU) nr. 604/2013 tot vaststelling van de criteria en instrumenten om te bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming dat door een onderdaan van een derde land of een staatloze bij een van de lidstaten wordt ingediend en betreffende verzoeken van rechtshandavingsinstanties van de lidstaten en Europol om vergelijkingen van Eurodac-gegevens ten behoeve van rechtshandhaving; of
- j) de verzoeker op ernstige gronden als gevaar te beschouwen is voor de nationale veiligheid of de openbare orde van de lidstaat; of de verzoeker onder dwang is uitgezet om ernstige redenen van openbare veiligheid of openbare orde krachtens het nationale recht.

9. De lidstaten stellen termijnen vast voor het nemen van een beslissing in de procedure in eerste aanleg overeenkomstig lid 8. Die termijnen dienen redelijk te zijn.

Onverminderd de leden 3 tot en met 5 kunnen de lidstaten deze termijnen overschrijden indien dit noodzakelijk is met het oog op een behoorlijke en volledige behandeling van het verzoek om internationale bescherming.

ARTIKEL 32. – Ongegronde verzoeken

1. Onverminderd artikel 27 kunnen de lidstaten een verzoek enkel als ongegrond afwijzen wanneer de beslissingsautoriteit heeft vastgesteld dat de verzoeker niet in aanmerking komt voor internationale bescherming overeenkomstig Richtlijn 2011/95/EU.

2. In gevallen van ongegronde verzoeken waarop een van de in artikel 31, lid 8, vermelde omstandigheden van toepassing is, kunnen de lidstaten tevens een verzoek als kennelijk ongegrond beschouwen indien dit zo in de nationale wetgeving is omschreven.

AFDELING II.

ARTIKEL 33. - Niet-ontvankelijke verzoeken

1. Naast de gevallen waarin een verzoek niet in behandeling wordt genomen overeenkomstig Verordening (EU) nr. 604/2013, zijn de lidstaten niet verplicht te onderzoeken of de verzoeker in aanmerking komt voor internationale bescherming overeenkomstig Richtlijn 2011/95/EU, indien een verzoek krachtens dit artikel niet-ontvankelijk wordt geacht.

2. De lidstaten kunnen een verzoek om internationale bescherming alleen als niet-ontvankelijk beschouwen wanneer:

- a) een andere lidstaat internationale bescherming heeft toegekend;
- b) een land dat geen lidstaat is, ingevolge artikel 35 voor de verzoeker als eerste land van asiel wordt beschouwd;
- c) een land dat geen lidstaat is, uit hoofde van artikel 38 voor de verzoeker als veilig derde land wordt beschouwd;
- d) het verzoek een volgend verzoek is en er geen nieuwe elementen of bevindingen aan de orde zijn gekomen of door de verzoeker werden voorgelegd in verband met de behandeling van de vraag of hij voor erkenning als persoon die internationale bescherming geniet in aanmerking komt overeenkomstig Richtlijn 2011/95/EU; of

e) een persoon die ten laste van de verzoeker komt, een verzoek indient nadat hij er overeenkomstig artikel 7, lid 2, mee heeft ingestemd dat zijn geval deel uitmaakt van een namens hem ingediend verzoek en geen met de situatie van de ten laste komende persoon verband houdende feiten een apart verzoek rechtvaardigen.

ARTIKEL 34. – Bijzondere voorschriften betreffende het onderhoud over de ontvankelijkheid

1. Vooraleer een beslissingsautoriteit een besluit neemt over de ontvankelijkheid van een verzoek om internationale bescherming, stellen de lidstaten verzoekers in de gelegenheid hun standpunt uiteen te zetten over de toepassing van de in artikel 33 bedoelde gronden op hun specifieke omstandigheden. Daartoe houden de lidstaten een persoonlijk onderhoud over de ontvankelijkheid van het verzoek. De lidstaten kunnen daarvan alleen afwijken in het geval van een volgend verzoek, overeenkomstig artikel 42.

Dit lid laat artikel 4, lid 2, onder a), van deze richtlijn en artikel 5 van Verordening (EU) nr. 604/2013 onverlet.

2. De lidstaten kunnen bepalen dat het onderhoud over de ontvankelijkheid van het verzoek om internationale bescherming wordt afgenomen door personeel van andere autoriteiten dan de beslissingsautoriteit. In dat geval zorgen de lidstaten ervoor dat dit personeel vooraf de nodige basisopleiding heeft ontvangen, in het bijzonder met betrekking tot het internationaal recht inzake mensenrechten, het acquis van de Unie inzake asiel en gesprekstechnieken.

AFDELING III.

ARTIKEL 35. – Het begrip „eerste land van asiel”

Een land kan worden beschouwd als eerste land van asiel voor een bepaalde verzoeker wanneer:

- a) de verzoeker in dat land is erkend als vluchteling en hij die bescherming nog kan genieten, of
- b) hij anderszins voldoende bescherming geniet in dat land, met inbegrip van het genot van het beginsel van non-refoulement,

mits hij opnieuw tot het grondgebied van dat land wordt toegelaten.

Bij de toepassing van het begrip „eerste land van asiel” op de bijzondere omstandigheden van een verzoeker kunnen de lidstaten rekening houden met artikel 38, lid 1. De verzoeker mag de toepassing van het begrip „eerste land van asiel” op zijn bijzondere omstandigheden aanvechten.

ARTIKEL 36. – Het begrip „veilig land van herkomst”

1. Een derde land dat op grond van deze richtlijn als veilig land van herkomst is aangemerkt, kan voor een bepaalde verzoeker, nadat zijn verzoek afzonderlijk is behandeld, alleen als veilig land van herkomst worden beschouwd wanneer:

- a) hij de nationaliteit van dat land heeft, of
  - b) hij staatloos is en voorheen in dat land zijn gewone verblijfplaats had,
- en wanneer hij geen substantiële redenen heeft opgegeven om het land in zijn specifieke omstandigheden niet als een veilig land van herkomst te beschouwen ten aanzien van de vraag of hij voor erkenning als persoon die internationale bescherming geniet in aanmerking komt overeenkomstig Richtlijn 2011/95/EU.
2. De lidstaten stellen verdere nationale wetsvoorschriften en -bepalingen vast voor de toepassing van het begrip „veilig land van herkomst”.

ARTIKEL 37. – Nationale aanmerking van derde landen als veilig land van herkomst

- 1. De lidstaten kunnen voor de behandeling van verzoeken om internationale bescherming wetgeving handhaven of invoeren met het oog op de nationale aanmerking, overeenkomstig bijlage I, van veilige landen van herkomst.
- 2. De lidstaten onderzoeken de situatie in derde landen die overeenkomstig dit artikel als veilige landen van herkomst zijn aangemerkt, regelmatig opnieuw.
- 3. De beoordeling of een land een veilig land van herkomst is overeenkomstig dit artikel dient te steunen op een reeks informatiebronnen, waaronder in het bijzonder informatie uit andere lidstaten, het EASO, de UNHCR, de Raad van Europa en andere relevante internationale organisaties.
- 4. De lidstaten stellen de Commissie in kennis van de landen die overeenkomstig dit artikel als veilige landen van herkomst worden aangemerkt.

ARTIKEL 38. – Het begrip „veilig derde land”

1. De lidstaten mogen het begrip „veilig derde land” alleen toepassen indien de bevoegde autoriteiten zich ervan hebben vergewist dat een persoon die om internationale bescherming verzoekt in het betrokken derde land overeenkomstig de volgende beginselen zal worden behandeld:

- a) het leven en de vrijheid worden niet bedreigd om redenen van ras, religie, nationaliteit, lidmaatschap van een bepaalde sociale groep of politieke overtuiging;
- b) er bestaat geen risico op ernstige schade in de zin van Richtlijn 2011/95/EU;
- c) het beginsel van non-refoulement overeenkomstig het Verdrag van Genève wordt nageleefd;
- d) het verbod op verwijdering in strijd met het recht op vrijwaring tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling, zoals neergelegd in het internationaal recht, wordt nageleefd, en

- e) de mogelijkheid bestaat om de vluchtelingenstatus te verzoeken en, indien hij als vluchteling wordt erkend, bescherming te ontvangen overeenkomstig het Verdrag van Genève.
2. De toepassing van het begrip „veilig derde land” is onderworpen aan voorschriften in het nationale recht, waaronder:
- a) voorschriften waarbij een band tussen de verzoeker en het betrokken derde land wordt vereist op grond waarvan het voor de betrokkene redelijk zou zijn naar dat land te gaan;
  - b) voorschriften betreffende de methode met behulp waarvan de bevoegde autoriteiten zich ervan vergewissen dat het begrip „veilig derde land” op een bepaald land of een bepaalde verzoeker kan worden toegepast. Een dergelijke methode dient onder meer te bestaan uit een veiligheidsstudie per land voor een bepaalde verzoeker en/of een nationale vaststelling van de landen die worden beschouwd als zijnde over het algemeen veilig;
  - c) voorschriften overeenkomstig de internationale wetgeving die voorzien in een afzonderlijke studie om na te gaan of het betrokken derde land voor een bepaalde verzoeker veilig is; deze voorschriften moeten ten minste de verzoeker in staat stellen de toepassing van het begrip „veilig derde land” aan te vechten op grond van het feit dat het derde land in zijn specifieke omstandigheden niet veilig is. De verzoeker moet ook in de gelegenheid worden gesteld om het bestaan van de onder a) bedoelde band tussen hem en het derde land aan te vechten.
3. Bij de uitvoering van een uitsluitend op dit artikel gebaseerde beslissing dienen de lidstaten:
- a) de verzoeker hiervan op de hoogte te brengen, en
  - b) hem een document te verschaffen waarin de autoriteiten van het derde land in de taal van dat land ervan in kennis worden gesteld dat het verzoek niet inhoudelijk is onderzocht.
4. Wanneer het derde land de verzoeker niet tot zijn grondgebied toelaat, zorgen de lidstaten ervoor dat toegang wordt verstrekt tot een procedure overeenkomstig de fundamentele beginselen en waarborgen die zijn beschreven in hoofdstuk II.
5. De lidstaten stellen de Commissie op gezette tijden in kennis van de landen waarop dit begrip wordt toegepast overeenkomstig het bepaalde in dit artikel.

ARTIKEL 39. – Begrip „Europees veilig derde land”

1. De lidstaten kunnen bepalen dat een behandeling van het verzoek om internationale bescherming of de beoordeling van de veiligheid van de verzoeker in zijn bijzondere omstandigheden zoals omschreven in hoofdstuk II, niet dan wel niet volledig plaatsvindt in gevallen waarin de bevoegde autoriteit aan de hand van feitenmateriaal heeft vastgesteld dat de verzoeker hun grondgebied illegaal tracht binnen te komen of illegaal is binnengekomen vanuit een veilig derde land overeenkomstig lid 2.
2. Een derde land kan voor de toepassing van lid 1 alleen als veilig derde land worden beschouwd indien het:
- a) het Verdrag van Genève zonder geografische beperkingen heeft geratificeerd en naleeft;
  - b) over een bij wet voorgeschreven asielprocedure beschikt; en
  - c) het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden heeft geratificeerd en de daarin vervatte bepalingen naleeft, met inbegrip van de normen met betrekking tot daadwerkelijke rechtsmiddelen.
3. De verzoeker mag de toepassing van het begrip „Europees veilig derde land” aanvechten op grond van het feit dat het betrokken derde land in zijn specifieke omstandigheden niet veilig is.
4. De betrokken lidstaten stellen nationale wetbepalingen vast voor de uitvoering van de bepalingen van lid 1 en van de gevolgen van beslissingen die uit hoofde van die bepalingen worden gegeven, overeenkomstig het beginsel van non-refoulement, inclusief bepalingen inzake uitzonderingen op de toepassing van dit artikel om humanitaire of politieke redenen dan wel om redenen van internationaal publiekrecht.
5. Bij de uitvoering van een uitsluitend op dit artikel gebaseerde beslissing dienen de betrokken lidstaten:
- a) de verzoeker hiervan op de hoogte te brengen, en
  - b) hem een document te verschaffen waarin de autoriteiten van het derde land in de taal van dat land ervan in kennis worden gesteld dat het verzoek niet inhoudelijk is onderzocht.
6. Wanneer het veilige derde land de verzoeker niet terugneemt, zorgen de lidstaten ervoor dat toegang wordt verstrekt tot een procedure overeenkomstig de fundamentele beginselen en waarborgen die zijn beschreven in hoofdstuk II.
7. De lidstaten stellen de Commissie op gezette tijden in kennis van de landen waarop dit begrip wordt toegepast overeenkomstig dit artikel.

AFDELING IV.

ARTIKEL 40. – Volgende verzoeken

1. Indien een persoon die in een lidstaat internationale bescherming heeft aangevraagd, aldaar verdere verklaringen heeft afgelegd of een volgend verzoek heeft ingediend, onderzoekt deze lidstaat deze verdere verklaringen of de elementen van het volgende verzoek in het kader van de behandeling van het vorige verzoek of in het kader van de toetsing van de beslissing waartegen beroep of bezwaar is aangetekend, voor zover de bevoegde autoriteiten rekening kunnen houden met alle elementen die aan de nadere verklaringen of het volgende verzoek in dit kader ten grondslag liggen.

2. Om krachtens artikel 33, lid 2, onder d), een beslissing over de ontvankelijkheid van een verzoek om internationale bescherming te nemen, wordt een volgend verzoek om internationale bescherming eerst aan een voorafgaand onderzoek onderworpen om uit te maken of er nieuwe elementen of bevindingen aan de orde zijn of door de verzoeker zijn voorgelegd in verband met de behandeling van de vraag of hij voor erkenning als persoon die internationale bescherming geniet in aanmerking komt krachtens Richtlijn 2011/95/EU.

3. Indien uit het in lid 2 bedoelde voorafgaande onderzoek wordt geconcludeerd dat er nieuwe elementen of bevindingen aan de orde zijn gekomen of door de verzoeker werden voorgelegd die de kans aanzienlijk groter maken dat de verzoeker voor erkenning als persoon die internationale bescherming geniet in aanmerking komt krachtens Richtlijn 2011/95/EU, wordt het verzoek verder behandeld overeenkomstig hoofdstuk II. De lidstaten kunnen ook in andere redenen voorzien om een volgend verzoek verder te behandelen.

4. De lidstaten kunnen bepalen dat het verzoek enkel verder wordt behandeld indien de betrokken verzoeker buiten zijn toedoen de in de leden 2 en 3 van dit artikel beschreven situaties in het kader van de vorige procedure niet kon doen gelden, in het bijzonder door zijn recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel krachtens artikel 46 uit te oefenen.

5. Wanneer een volgend verzoek niet verder wordt behandeld overeenkomstig dit artikel, wordt het overeenkomstig artikel 33, lid 2, onder d), niet-ontvankelijk geacht.

6. De in dit artikel bedoelde procedure kan ook van toepassing zijn ingeval:

- a) een ten laste van een verzoeker komende persoon een verzoek indient nadat hij er overeenkomstig artikel 7, lid 2, mee heeft ingestemd dat zijn geval deel uitmaakt van een namens hem ingediend verzoek, en/of
- b) een ongehuwde minderjarige een verzoek indient nadat namens hem een verzoek werd ingediend overeenkomstig artikel 7, lid 5, onder c).

In die gevallen zal het voorafgaande onderzoek in lid 2 erin bestaan na te gaan of met de situatie van de afhankelijke persoon of de ongehuwde minderjarige verband houdende feiten een apart verzoek rechtvaardigen.

7. Wanneer een persoon ten aanzien van wie een overdrachtsbesluit krachtens Verordening (EU) 604/2013 moet worden uitgevoerd, verdere verklaringen aflegt of een volgend verzoek indient in de overdragende lidstaat, worden deze verklaringen of volgende verzoeken overeenkomstig deze richtlijn behandeld door de verantwoordelijke lidstaat in de zin van die verordening.

ARTIKEL 41. – Uitzonderingen op het recht om op het grondgebied te blijven in geval van volgende verzoeken

1. De lidstaten kunnen een uitzondering maken op het recht om op het grondgebied te blijven, wanneer een persoon:

- a) een eerste volgend verzoek heeft ingediend — dat krachtens artikel 40, lid 5, niet verder is behandeld — louter teneinde de uitvoering van een beslissing die tot zijn spoedige verwijdering van het grondgebied van die lidstaat zou leiden, te vertragen of te hinderen; of
- b) in dezelfde lidstaat een ander volgend verzoek doet na een definitieve beslissing om een eerste volgend verzoek als niet-ontvankelijk te beschouwen krachtens artikel 40, lid 5, of na een definitieve beslissing om dat verzoek als ongegrond af te wijzen.

De lidstaten kunnen een dergelijke uitzondering uitsluitend maken wanneer de beslissingsautoriteit van oordeel is dat een terugkeerbesluit niet zal leiden tot direct of indirect refoulement in strijd met de internationale en Unieverplichtingen van die lidstaat.

2. In de in lid 1 bedoelde gevallen kunnen de lidstaten ook:

- a) afwijken van de termijnen die normaal gelden voor versnelde procedures overeenkomstig het nationale recht, wanneer de behandelingsprocedure wordt versneld overeenkomstig artikel 31, lid 8, onder g);
- b) afwijken van de termijnen die normaal gelden voor de in de artikelen 33 en 34 bedoelde ontvankelijkheidsprocedures overeenkomstig het nationale recht; en/of
- c) afwijken van artikel 46, lid 8.

ARTIKEL 42. – Procedureregels

1. De lidstaten zorgen ervoor dat verzoekers wier verzoek aan een voorafgaand onderzoek ingevolge artikel 40 wordt onderworpen, de in artikel 12, lid 1, opgesomde waarborgen genieten.

2. De lidstaten kunnen in hun interne recht regels inzake het voorafgaande onderzoek ingevolge artikel 40 neerleggen. Die regels kunnen onder meer:

- a) de betrokken verzoeker ertoe verplichten feiten te vermelden en bewijzen te leveren die een nieuwe procedure rechtvaardigen;
- b) het voorafgaande onderzoek toestaan op grond van uitsluitend schriftelijke toelichtingen zonder persoonlijk gehoor, met uitzondering van de in artikel 40, lid 6, bedoelde gevallen.

Deze regels mogen de toegang voor verzoeker tot een nieuwe procedure niet onmogelijk maken en evenmin leiden tot daadwerkelijke ontzegging of vergaande inperking van een dergelijke toegang.

3. De lidstaten dragen er zorg voor dat de verzoeker op passende wijze op de hoogte wordt gesteld omtrent de uitkomst van het voorafgaande onderzoek en, indien het verzoek niet verder zal worden behandeld, van de redenen waarom en de mogelijkheden om een bezwaar of een beroep in te stellen.

AFDELING V.

ARTIKEL 43. – Grensprocedures

1. De lidstaten kunnen procedures invoeren om, overeenkomstig de fundamentele beginselen en waarborgen van hoofdstuk II, aan de grens of in transitzones van de lidstaten een beslissing te nemen over:
  - a) de ontvankelijkheid van een verzoek krachtens artikel 33 dat aldaar wordt gedaan, en/of
  - b) de inhoud van een verzoek in een procedure krachtens artikel 31, lid 8.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat een beslissing in het kader van de in lid 1 voorgeschreven procedures binnen een redelijke termijn wordt genomen. Wanneer niet binnen vier weken een beslissing is genomen, wordt aan de verzoeker toegang tot het grondgebied van de lidstaat verleend zodat zijn verzoek kan worden behandeld overeenkomstig de andere bepalingen van deze richtlijn.
3. Wanneer het door de aankomst van grote aantallen onderdanen van derde landen of staatlozen die aan de grens of in een transitzone verzoeken om internationale bescherming indienen, in de praktijk onmogelijk is om aldaar de bepalingen van lid 1 toe te passen, kunnen deze procedures ook worden toegepast indien en zolang de onderdanen van derde landen of staatlozen op normale wijze worden ondergebracht op plaatsen nabij de grens of de transitzone.

HOOFDSTUK IV. – PROCEDURES VOOR DE INTREKKING VAN DE INTERNATIONALE BESCHERMING

ARTIKEL 44. – Intrekking van de internationale bescherming

De lidstaten zorgen ervoor dat een onderzoek om de internationale bescherming van een bepaalde persoon in te trekken, kan beginnen wanneer er nieuwe elementen of bevindingen aan de orde zijn waaruit blijkt dat er redenen zijn om de geldigheid van de internationale bescherming opnieuw te onderzoeken.

ARTIKEL 45. – Procedureregels

1. De lidstaten zorgen ervoor dat wanneer de bevoegde autoriteit overweegt de internationale bescherming van een onderdaan van een derde land of staatloze in te trekken overeenkomstig artikel 14 of artikel 19 van Richtlijn 2011/95/EU, de betrokkene de volgende waarborgen geniet:
  - a) hij wordt er schriftelijk van in kennis gesteld dat de bevoegde autoriteit heroverweegt of hij in aanmerking komt om internationale bescherming te genieten, en van de redenen voor die heroverweging, en
  - b) hem wordt de kans geboden om, tijdens een persoonlijk onderhoud overeenkomstig artikel 12, lid 1, onder b), en de artikelen 14 tot en met 17, of in een schriftelijke verklaring, de redenen voor te leggen waarom de internationale bescherming niet mag worden ingetrokken.
2. Bovendien zorgen de lidstaten ervoor dat, in het kader van de in lid 1 bedoelde procedure:
  - a) de bevoegde autoriteit precieze en bijgewerkte informatie uit diverse bronnen kan inwinnen zoals, in voorkomend geval, informatie van het EASO en van de UNHCR, wat betreft de algemene situatie die in de landen van herkomst van de betrokken personen heerst, en
  - b) wanneer er over het individuele geval informatie wordt ingewonnen met het oog op een heroverweging van de internationale bescherming, deze informatie niet wordt ingewonnen bij de actor(en) van de vervolging of van de ernstige schade op een wijze die ertoe leidt dat deze actor(en) rechtstreeks te weten komt (komen) dat de betrokken persoon internationale bescherming geniet en dat zijn status wordt heroverwogen, of resulteert in gevaar voor de fysieke integriteit van de betrokkene of van de te zijnen laste komende personen, dan wel voor de vrijheid en veiligheid van zijn nog in het land van herkomst levende familieleden.
3. De lidstaten zorgen ervoor dat de beslissing van de bevoegde autoriteit om de internationale bescherming in te trekken, schriftelijk wordt meegedeeld. De redenen in feite en in rechte worden in de beslissing genoemd en informatie over de manier waarop de beslissing kan worden aangevochten wordt schriftelijk verstrekt.
4. Zodra de bevoegde autoriteit de beslissing heeft genomen om de internationale bescherming in te trekken, zijn artikel 20, artikel 22, artikel 23, lid 1, en artikel 29 eveneens van toepassing.
5. Bij wijze van afwijking van de leden 1 tot en met 4 van dit artikel kunnen de lidstaten beslissen dat de internationale bescherming van rechtswege vervalt indien de persoon die internationale bescherming geniet ondubbelzinnig afziet van zijn erkenning als persoon die internationale bescherming geniet. Een lidstaat mag ook bepalen dat de internationale bescherming van rechtswege vervalt indien de persoon die internationale bescherming geniet, een onderdaan van die lidstaat is geworden.

HOOFDSTUK V. – BEROEPSPROCEDURES

ARTIKEL 46. – Recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel

1. De lidstaten zorgen ervoor dat voor verzoekers een daadwerkelijk rechtsmiddel bij een rechterlijke instantie openstaat tegen:
  - a) een beslissing die inzake hun verzoek om internationale bescherming is gegeven, met inbegrip van een beslissing:
    - i) om een verzoek als ongegrond te beschouwen met betrekking tot de vluchtelingenstatus en/of de subsidiairebeschermingsstatus;
    - ii) om een verzoek als niet-ontvankelijk te beschouwen overeenkomstig artikel 33, lid 2;

- iii) aan de grens of in de transitzones van een lidstaat zoals omschreven in artikel 43, lid 1;
  - iv) om een behandeling niet uit te voeren krachtens artikel 39;
- b) een weigering om de behandeling van een verzoek na de onderbreking ervan overeenkomstig de artikelen 27 en 28 te hervatten;
- c) een beslissing tot intrekking van de internationale bescherming krachtens artikel 45.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat personen van wie door de beslissingsautoriteit is erkend dat zij voor subsidiaire bescherming in aanmerking komen, toegang hebben tot een daadwerkelijk rechtsmiddel krachtens lid 1 tegen een beslissing om een verzoek als ongegrond te beschouwen met betrekking tot de vluchtelingenstatus. Onverminderd lid 1, onder c), kan een lidstaat, indien de door hem verleende subsidiairebeschermingsstatus dezelfde rechten en voordelen biedt als de vluchtelingenstatus uit hoofde van het recht van de Unie en het nationale recht, een beroep tegen een beslissing om een verzoek als ongegrond te beschouwen met betrekking tot de vluchtelingenstatus als niet-ontvankelijk beschouwen omdat de verzoeker er onvoldoende belang bij heeft om de procedures voort te zetten.
3. Teneinde aan lid 1 te voldoen, zorgen de lidstaten ervoor dat een daadwerkelijk rechtsmiddel een volledig en ex nunc onderzoek van zowel de feitelijke als juridische gronden omvat, met inbegrip van, indien van toepassing, een onderzoek van de behoefte aan internationale bescherming overeenkomstig Richtlijn 2011/95/EU, zulks ten minste in beroepsprocedures voor een rechterlijke instantie van eerste aanleg.
4. De lidstaten stellen redelijke termijnen en andere vereiste voorschriften vast opdat de verzoeker zijn recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel krachtens lid 1 kan uitoefenen. De termijnen maken het uitoefenen van dit recht niet onmogelijk of uiterst moeilijk.
- De lidstaten kunnen ook voorzien in een ambtshalve toetsing van krachtens artikel 43 genomen beslissingen.
5. Onverminderd lid 6 staan de lidstaten de verzoekers toe om op het grondgebied te blijven tot de termijn waarbinnen zij hun recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel kunnen uitoefenen, verstrekken is en, wanneer dat recht binnen de termijn werd uitgeoefend, in afwachting van de uitkomst van het rechtsmiddel.
6. In het geval van een beslissing om:
- a) een verzoek als kennelijk ongegrond te beschouwen overeenkomstig artikel 32, lid 2, of als ongegrond na behandeling overeenkomstig artikel 31, lid 8, behoudens de gevallen waarin deze beslissingen zijn genomen op basis van de in artikel 31, lid 8, onder h), genoemde omstandigheden;
  - b) een verzoek als niet-ontvankelijk te beschouwen krachtens artikel 33, lid 2, onder a), b) of d);
  - c) het opnieuw in behandeling nemen van het dossier van de verzoeker te weigeren nadat de behandeling ervan overeenkomstig artikel 28 is beëindigd; of
  - d) een verzoek niet of niet volledig te behandelen overeenkomstig artikel 39,
- is een rechterlijke instantie bevoegd om, op verzoek van de betrokken verzoeker of ambtshalve, uitspraak te doen over de vraag of de verzoeker op het grondgebied van de lidstaat mag blijven, indien deze beslissing resulteert in een beëindiging van het recht van de verzoeker om in de lidstaat te blijven, en het nationale recht in dergelijke gevallen niet voorziet in het recht om in de lidstaat te blijven in afwachting van de uitkomst van het rechtsmiddel..
7. Lid 6 is uitsluitend van toepassing op de in artikel 43 bedoelde procedures mits:
- a) de verzoeker over de nodige tolkdiensten en rechtsbijstand beschikt, en minstens een week de tijd heeft om het verzoek op te stellen en aan de rechterlijke instantie de argumenten voor te leggen om hem, in afwachting van de uitkomst van het rechtsmiddel, het recht te verlenen op het grondgebied te blijven; en
  - b) in het kader van de behandeling van het in lid 6 bedoelde verzoek, de rechterlijke instantie de feitelijke en juridische aspecten van de negatieve beslissing van de beslissingsautoriteit onderzoekt.
- Indien niet is voldaan aan de onder a) en b) genoemde voorwaarden, is lid 5 van toepassing.
8. De lidstaten staan de verzoeker toe om op het grondgebied te blijven in afwachting van de uitkomst van de in de leden 6 en 7 bedoelde procedure om te bepalen of de verzoeker al dan niet op het grondgebied mag blijven.
9. De leden 5, 6 en 7 doen geen afbreuk aan artikel 26 van Verordening (EU) nr. 604/2013.
10. De lidstaten kunnen termijnen vastleggen voor het onderzoek door de in lid 1 bedoelde rechterlijke instantie van beslissingen van de beslissingsautoriteit.
11. De lidstaten kunnen in hun nationale wetgeving tevens de voorwaarden vastleggen waaronder ervan kan worden uitgegaan dat een verzoeker zijn rechtsmiddel zoals bedoeld in lid 1, impliciet heeft ingetrokken of daarvan heeft afgezien, en wel tezamen met de regels inzake de procedure die moet worden gevolgd.

HOOFDSTUK VI. – ALGEMENE EN SLOTBEPALINGEN

Niet opgenomen.

Richtlijn 2013/33/EU tot vaststelling van normen voor de opvang van verzoekers om internationale bescherming

*Aangenomen door het Europees Parlement en de Raad. op 26 juni 2013
Publicatieblad van de Europese Unie L 180 van 29 juni 2013.*

HOOFDSTUK I. – DOEL, DEFINITIES EN WERKINGSFEER

ARTIKEL 1. – Doel

Deze richtlijn heeft ten doel normen vast te stellen voor de opvang in de lidstaten van personen die om internationale bescherming verzoeken („verzoekers”).

ARTIKEL 2. – Definities

Voor de toepassing van deze richtlijn wordt verstaan onder:

- a) „verzoek om internationale bescherming”: een verzoek om internationale bescherming zoals gedefinieerd in artikel 2, onder h), van Richtlijn 2011/95/EU;
- b) „verzoeker”: een onderdaan van een derde land of een staatloze die een verzoek om internationale bescherming heeft ingediend waarover nog geen definitieve beslissing is genomen;
- c) „gezinsleden”: de volgende leden van het gezin van de verzoeker, voor zover het gezin reeds bestond in het land van herkomst, die in verband met het verzoek om internationale bescherming in dezelfde lidstaat aanwezig zijn: de echtgenoot van de verzoeker of de niet-gehuwde partner met wie een duurzame relatie wordt onderhouden, indien in het recht of de praktijk van de betrokken lidstaat niet-gehuwde en gehuwde paren op een vergelijkbare manier worden behandeld in het kader van het recht dat betrekking heeft op onderdanen van derde landen; de minderjarige kinderen van paren als bedoeld onder het eerste streepje, of van de verzoeker, mits zij niet gehuwd zijn, ongeacht of het uit hoofde van het nationale recht wettige, buitenechtelijke of geadopteerde kinderen zijn; de vader, moeder, of een andere volwassene die volgens het recht of de praktijk van de betrokken lidstaat verantwoordelijk is voor de verzoeker indien de verzoeker minderjarig en ongehuwd is;
- d) „minderjarige”: een onderdaan van een derde land of een staatloze die jonger is dan 18 jaar;
- e) „niet-begeleide minderjarige”: een minderjarige die zonder begeleiding van een krachtens het recht of krachtens de praktijk van de betrokken lidstaat voor hem verantwoordelijke volwassene op het grondgebied van een lidstaat aankomt, zolang hij niet daadwerkelijk onder de hoede van een dergelijke volwassene staat; onder dit begrip valt ook een minderjarige die zonder begeleiding wordt achtergelaten nadat hij op het grondgebied van de lidstaat is aangekomen;
- f) „opvangvoorzieningen”: alle maatregelen die de lidstaten overeenkomstig deze richtlijn treffen ten behoeve van verzoekers;
- g) „materiële opvangvoorzieningen”: de opvangvoorzieningen met inbegrip van huisvesting, voedsel en kleding, die in natura of in de vorm van uitkeringen of tegoedbonnen worden verstrekt of een combinatie van deze drie, alsmede een dagvergoeding;
- h) „bewaring”: het vasthouden van een verzoeker door een lidstaat op een bepaalde plaats, waar de betrokkene geen bewegingsvrijheid geniet;
- i) „opvangcentrum”: elke plaats die wordt gebruikt voor de collectieve huisvesting van verzoekers;
- j) „vertegenwoordiger”: een persoon of een organisatie die door de bevoegde instanties is aangewezen om een niet-begeleide minderjarige in bij deze richtlijn voorziene procedures bij te staan en te vertegenwoordigen met het oog op de behartiging van het belang van het kind en, indien nodig, de verrichting van rechtshandelingen voor de minderjarige. Wanneer een organisatie als vertegenwoordiger is aangewezen, duidt zij een persoon aan die bevoegd is om ten aanzien van de niet-begeleide minderjarige de taken van vertegenwoordiger uit te voeren, overeenkomstig deze richtlijn;
- k) „verzoeker met bijzondere opvangbehoeften”: een kwetsbare persoon in overeenstemming met artikel 21, die bijzondere waarborgen behoeft om gebruik te kunnen maken van de rechten en te kunnen voldoen aan de verplichtingen die in deze richtlijn zijn vastgesteld.

ARTIKEL 3. – Werkingsfeer

1. Deze richtlijn is van toepassing op alle onderdanen van derde landen en staatlozen die een verzoek om internationale bescherming op het grondgebied, inclusief aan de grens, in de territoriale wateren of in de transitzones, van een lidstaat indienen voor zover zij als verzoeker op het grondgebied mogen verblijven, alsmede op de gezinsleden, indien zij overeenkomstig het nationale recht onder dit verzoek om internationale bescherming vallen.

2. Deze richtlijn is niet van toepassing op verzoeken om diplomatiek of territoriaal asiel die bij vertegenwoordigingen van de lidstaten worden ingediend.
3. Deze richtlijn is niet van toepassing wanneer de bepalingen van Richtlijn 2001/55/EG van de Raad van 20 juli 2001 betreffende minimumnormen voor het verlenen van tijdelijke bescherming in geval van massale toestroom van ontheemden en maatregelen ter bevordering van een evenwicht tussen de inspanningen van de lidstaten voor de opvang en het dragen van de consequenties van de opvang van deze personen toegepast worden.
4. De lidstaten kunnen besluiten deze richtlijn toe te passen op procedures waarin wordt beslist over verzoeken om andere vormen van bescherming dan die welke voortvloeit uit Richtlijn 2011/95/EU.

ARTIKEL 4. – Gunstiger bepalingen

De lidstaten kunnen gunstiger bepalingen inzake opvangvoorzieningen vaststellen of handhaven, voor verzoekers en voor andere in dezelfde lidstaat aanwezige nauwe verwanten van de verzoeker indien deze van hem afhankelijk zijn, of om humanitaire redenen voor zover die bepalingen verenigbaar zijn met deze richtlijn.

HOOFDSTUK II. – ALGEMENE BEPALINGEN BETREFFENDE OPVANGVOORZIENINGEN

ARTIKEL 5. – Informatie

1. De lidstaten verstrekken verzoekers binnen een redelijke termijn van ten hoogste 15 dagen na de indiening van het verzoek om internationale bescherming ten minste informatie over de geldende voordelen en over de verplichtingen die zij moeten nakomen in verband met de opvangvoorzieningen.
De lidstaten zorgen ervoor dat verzoekers informatie krijgen over organisaties of groepen van personen die specifieke rechtsbijstand verlenen en over organisaties die hulp kunnen bieden of informatie kunnen verstrekken over de opvangvoorzieningen, waaronder medische zorg.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat de in lid 1 bedoelde informatie schriftelijk wordt verstrekt in een taal die de verzoeker verstaat of waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat hij deze verstaat. In voorkomend geval kan deze informatie tevens mondeling verstrekt worden.

ARTIKEL 6. – Documenten

1. De lidstaten zorgen ervoor dat binnen drie dagen nadat een verzoek om internationale bescherming ingediend is, aan de verzoeker een op zijn naam afgegeven document wordt verstrekt waaruit zijn status van verzoeker blijkt of waarin staat dat hij of zij op het grondgebied van de lidstaat mag verblijven zolang zijn of haar verzoek hangende of in behandeling is.
Indien de houder niet vrij kan gaan en staan op het grondgebied van de lidstaat of op een deel daarvan, moet zulks ook in het document worden vermeld.
2. De lidstaten kunnen besluiten dit artikel niet toe te passen wanneer de verzoeker in bewaring wordt gehouden en gedurende de behandeling van een verzoek om internationale bescherming dat is ingediend aan de grens, of in het kader van een procedure waarin wordt beslist over het recht van de verzoeker om het grondgebied van een lidstaat te betreden. In specifieke gevallen kunnen lidstaten verzoekers voor de duur van de behandeling van hun verzoek om internationale bescherming andere bescheiden verstrekken die gelijkwaardig zijn aan het in lid 1 bedoelde document.
3. Het in lid 1 bedoelde document staft niet noodzakelijkerwijs de identiteit van de verzoeker.
4. De lidstaten nemen de nodige maatregelen om de verzoekers het in lid 1 bedoelde document te verstrekken dat geldig moet zijn zolang zij gemachtigd zijn op het grondgebied van de betrokken lidstaat te blijven.
5. De lidstaten kunnen verzoekers een reisdocument verstrekken indien om ernstige humanitaire redenen hun aanwezigheid in een andere staat is vereist.
6. De lidstaten stellen verzoekers geen onnodige of onevenredige eisen inzake documenten of administratieve verrichtingen alvorens hen de rechten toe te kennen waarop zij krachtens deze richtlijn aanspraak kunnen maken om de enkele reden dat zij om internationale bescherming verzoeken.

ARTIKEL 7. – Verblijf en bewegingsvrijheid

1. Verzoekers kunnen zich vrij bewegen op het grondgebied van de ontvangende lidstaat of binnen een hun daartoe door die lidstaat aangewezen gebied. Dit aangewezen gebied mag de onvervreemdbare sfeer van het privéleven niet aantasten en dient voldoende bewegingsvrijheid te bieden om ervoor te zorgen dat alle voorzieningen die deze richtlijn biedt, toegankelijk zijn.
2. De lidstaten kunnen een besluit nemen over de plaats van verblijf van de verzoeker, om redenen van openbaar belang, openbare orde of indien nodig voor een snelle behandeling en een doeltreffende controle van het verzoek om internationale bescherming.
3. De lidstaten mogen de toekenning van materiële opvangvoorzieningen bepaald in dit hoofdstuk afhankelijk stellen van het daadwerkelijk verblijf van de verzoekers op een door de lidstaten te bepalen specifieke locatie. Het besluit daartoe kan een algemeen besluit zijn, dient per individu te worden genomen en moet conform het nationale recht tot stand komen.

4. De lidstaten voorzien in de mogelijkheid van het verlenen van een tijdelijke toestemming aan verzoekers om hun in de leden 2 en 3 bedoelde verblijfplaats en/of het in lid 1 bedoelde aangewezen gebied te verlaten. Beslissingen daartoe worden individueel, objectief en onpartijdig genomen, en negatieve beslissingen worden met redenen omkleed.

Verzoekers hebben geen toestemming nodig om afspraken met autoriteiten en rechtbanken na te komen indien hun aanwezigheid vereist is.

5. De lidstaten verlangen van verzoekers dat zij hun adres bekendmaken bij de bevoegde autoriteiten en eventuele adreswijzigingen onverwijld aan die autoriteiten doorgeven.

ARTIKEL 8 – Bewaring

1. De lidstaten houden een persoon niet in bewaring om de enkele reden dat hij een verzoeker is overeenkomstig Richtlijn 2013/32/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende gemeenschappelijke procedures voor de toekenning of intrekking van internationale bescherming.

2. In de gevallen waarin zulks nodig blijkt en op grond van een individuele beoordeling van elk geval, mogen de lidstaten een verzoeker in bewaring houden wanneer andere, minder dwingende maatregelen niet effectief kunnen worden toegepast.

3. Een verzoeker mag alleen in bewaring worden gehouden:

a) om zijn identiteit of nationaliteit vast te stellen of na te gaan;

b) om de gegevens te verkrijgen die ten grondslag liggen aan het verzoek om internationale bescherming en die niet zouden kunnen worden verkregen als de betrokkene niet in bewaring zou worden gehouden, met name in geval van risico op onderduiken van de verzoeker;

c) om in het kader van een procedure een beslissing te nemen over het recht van de verzoeker om het grondgebied te betreden;

d) indien hij ter voorbereiding van de terugkeer en/of ter uitvoering van het verwijderingsproces in bewaring wordt gehouden in het kader van een terugkeerprocedure uit hoofde van Richtlijn 2008/115/EG van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2008 over gemeenschappelijke normen en procedures in de lidstaten voor de terugkeer van onderdanen van derde landen die illegaal op hun grondgebied verblijven, en de betrokken lidstaat op basis van objectieve criteria kan aantonen dat de betrokkene reeds de mogelijkheid van toegang tot de asielprocedure heeft gehad en er redelijke gronden zijn om aan te nemen dat de betrokkene het verzoek om internationale bescherming louter indient om de uitvoering van het terugkeerbesluit uit te stellen of te verijdelen;

e) wanneer de bescherming van de nationale veiligheid of de openbare orde dat vereisen;

f) in overeenstemming met artikel 27 van Verordening (EU) nr. 604/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 tot vaststelling van de criteria en instrumenten om te bepalen welke lidstaat verantwoordelijk is voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming dat door een onderdaan van een derde land of een staatloze bij een van de lidstaten wordt ingediend.

De redenen voor bewaring worden vastgelegd in het nationale recht.

4. De lidstaten zorgen ervoor dat in het nationale recht regels worden vastgesteld over alternatieven voor bewaring, zoals het zich regelmatig melden bij de overheid, het stellen van een borgsom of een verplichting om op een bepaalde plaats te blijven.

ARTIKEL 9 – Waarborgen voor verzoekers in bewaring

1. Een verzoeker wordt slechts in bewaring gehouden voor een zo kort mogelijke termijn en slechts zo lang de in artikel 8, lid 3, genoemde redenen van toepassing zijn.

Administratieve procedures die verband houden met de in artikel 8, lid 3, genoemde redenen voor bewaring, worden met de nodige zorgvuldigheid uitgevoerd. Vertraging in de administratieve procedure die niet aan de verzoeker kan worden toegeschreven, is geen reden om de bewaring te laten voortduren.

2. Bewaring wordt schriftelijk bevolen door rechterlijke of administratieve instanties. In het bevel tot bewaring worden de feitelijke en juridische gronden vermeld waarop het gebaseerd is.

3. Wanneer de bewaring wordt bevolen door een administratieve instantie, zorgen de lidstaten er ambtshalve of op verzoek van de verzoeker voor dat de rechtmatigheid van de bewaring door de rechter met spoed wordt getoetst. Indien de rechtmatigheid van de bewaring ambtshalve wordt getoetst, wordt het besluit daartoe zo spoedig mogelijk bij aanvang van de bewaring genomen. Indien de verzoeker om toetsing verzoekt, wordt het besluit tot toetsing van de rechtmatigheid zo spoedig mogelijk na de aanvang van de betrokken procedures genomen. Te dien einde stellen de lidstaten in hun nationale recht een termijn vast binnen welke de rechterlijke toetsing ambtshalve en/of de rechterlijke toetsing op verzoek van de verzoeker moet worden uitgevoerd.

Indien de toetsing ertoe leidt dat de bewaring als niet rechtmatig beoordeeld wordt, wordt de betrokken verzoeker onmiddellijk vrijgelaten.

4. Verzoekers die in bewaring worden gehouden, worden onmiddellijk schriftelijk, in een taal die zij verstaan of waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat zij deze verstaan, op de hoogte gebracht van de redenen van bewaring en van de in het nationale recht vastgestelde procedures om het bevel tot bewaring aan te vechten, alsook van de mogelijkheid om gratis rechtsbijstand en vertegenwoordiging aan te vragen.

5. De bewaring wordt, op verzoek van de verzoeker en/of ambtshalve, met redelijke tussenpozen door een rechterlijke instantie opnieuw bezien, in het bijzonder wanneer het om een bewaring van langere duur gaat of wanneer zich nieuwe omstandigheden voordoen of nieuwe informatie beschikbaar komt die van invloed kunnen zijn op de rechtmatigheid van de bewaring.

6. Bij de in lid 3 bedoelde rechterlijke toetsing van het bevel tot bewaring zorgen de lidstaten ervoor dat verzoekers toegang hebben tot gratis rechtsbijstand en vertegenwoordiging. Dit omvat ten minste de voorbereiding van de vereiste proceduredocumenten en het verschijnen voor de rechterlijke instantie namens de verzoeker.

De gratis rechtsbijstand en vertegenwoordiging worden verstrekt door naar behoren gekwalificeerde personen die volgens het nationale recht als zodanig zijn erkend of toegelaten en wier belangen niet in conflict komen of kunnen komen met die van de verzoekers.

7. De lidstaten kunnen tevens bepalen dat de gratis rechtsbijstand en vertegenwoordiging alleen worden verstrekt:

a) aan personen die niet over voldoende middelen beschikken, en/of

b) door juridisch adviseurs of andere raadslieden die in het nationale recht uitdrukkelijk zijn aangewezen om verzoekers bij te staan en te vertegenwoordigen.

8. Tevens kunnen de lidstaten:

a) de verstrekking van gratis rechtsbijstand en vertegenwoordiging financieel of in de tijd beperken, mits deze beperkingen de toegang tot rechtsbijstand en vertegenwoordiging niet willekeurig belemmeren;

b) bepalen dat inzake vergoedingen en andere kosten, de behandeling van verzoekers niet gunstiger mag zijn dan de behandeling die hun eigen onderdanen op het gebied van rechtsbijstand in het algemeen genieten.

9. De lidstaten kunnen om gehele of gedeeltelijke terugbetaling van de betaalde kosten verzoeken wanneer de financiële situatie van de verzoeker aanzienlijk is verbeterd, of indien de beslissing om de kosten te betalen was genomen op basis van onjuiste informatie van de verzoeker.

10. De procedures voor toegang tot rechtsbijstand en vertegenwoordiging, worden in het nationale recht vastgesteld.

ARTIKEL 10. – Voorwaarden met betrekking tot bewaring

1. Bewaring van verzoekers gebeurt in de regel in gespecialiseerde bewaringsaccommodaties. Indien een lidstaat niet beschikt over gespecialiseerde bewaringsaccommodaties en verplicht is een beroep te doen op een gevangenis, worden de verzoekers in bewaring afgescheiden van de gewone gedetineerden en zijn de voorwaarden met betrekking tot bewaring van deze richtlijn van toepassing.

Verzoekers in bewaring worden in de regel afgescheiden van andere onderdanen van derde landen die geen verzoek om internationale bescherming hebben ingediend.

Indien verzoekers niet van andere onderdanen van derde landen kunnen worden afgescheiden, zorgt de betrokken lidstaat ervoor dat de voorwaarden met betrekking tot bewaring van deze richtlijn worden toegepast.

2. Verzoekers in bewaring hebben toegang tot ruimten in de open lucht.

3. De lidstaten zorgen ervoor dat vertegenwoordigers van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de vluchtelingen (UNHCR) contact kunnen onderhouden met verzoekers en hen kunnen bezoeken in omstandigheden waarin de privacy wordt geëerbiedigd. Deze mogelijkheid geldt ook voor organisaties die namens de UNHCR actief zijn op het grondgebied van de betrokken lidstaat op grond van een overeenkomst met die lidstaat.

4. De lidstaten zorgen ervoor dat familieleden, juridisch adviseurs of raadslieden en vertegenwoordigers van relevante, door de betrokken lidstaat erkende niet-gouvernementele organisaties contact kunnen onderhouden met verzoekers en hen kunnen bezoeken in omstandigheden waarin de privacy wordt geëerbiedigd. De toegang tot de bewaringsaccommodatie mag alleen worden beperkt indien dit volgens het nationale recht objectief noodzakelijk is voor de veiligheid, de openbare orde of het administratieve beheer van de bewaringsaccommodatie, mits de toegang hierdoor niet ernstig wordt belemmerd of onmogelijk wordt gemaakt.

5. De lidstaten zorgen ervoor dat verzoekers in bewaring systematisch informatie krijgen over de regels die in de accommodatie van toepassing zijn en waarin hun rechten en verplichtingen worden uiteengezet in een taal die zij verstaan of waarvan redelijkerwijs kan worden aangenomen dat zij deze verstaan. De lidstaten kunnen in naar behoren gemotiveerde gevallen en voor een zo kort mogelijke, redelijke termijn van deze verplichting afwijken wanneer de verzoeker in bewaring wordt gehouden aan een grenspost of in een transitzone. Deze afwijking geldt niet in de in artikel 43 van Richtlijn 2013/32/EU bedoelde gevallen.

ARTIKEL 11. – Bewaring van kwetsbare personen en van verzoekers met bijzondere opvangbehoeften

1. De gezondheid, met inbegrip van de geestelijke gezondheid, van verzoekers die in bewaring worden gehouden en kwetsbare personen zijn, is een primaire bezorgdheid van de nationale autoriteiten.

Ingeval kwetsbare personen in bewaring worden gehouden, zorgen de lidstaten ervoor dat zij regelmatig worden gecontroleerd en de bijstand krijgen die gezien hun specifieke situatie en hun gezondheid noodzakelijk is.

2. Bewaring van minderjarigen is een maatregel die pas in laatste instantie wordt genomen en nadat is gebleken dat andere, minder dwingende maatregelen, niet doeltreffend kunnen worden toegepast. Deze bewaring moet zo kort mogelijk zijn en alles moet in het werk worden gesteld om de bewaring op te heffen en de minderjarige te plaatsen in een voor minderjarigen geschikte accommodatie.

Het belang van de minderjarige, als bedoeld in artikel 23, lid 2, moet voorop staan bij de lidstaten.

In bewaring gehouden minderjarigen moeten kunnen deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten, met inbegrip van spel- en recreatieve activiteiten die passen bij hun leeftijd.

3. Niet-begeleide minderjarigen worden alleen in uitzonderlijke omstandigheden in bewaring gehouden. Alles wordt in het werk gesteld om de bewaring van niet-begeleide minderjarigen zo spoedig mogelijk op te heffen.

Niet-begeleide minderjarigen worden nooit in een gevangenis in bewaring gehouden.

Zij worden zoveel als mogelijk ondergebracht in instellingen met personeel en faciliteiten die zijn afgestemd op de noden van personen van hun leeftijd.

Ingeval niet-begeleide minderjarigen toch in bewaring worden gehouden, zorgen de lidstaten ervoor dat zij afgescheiden van volwassenen worden gehuisvest.

4. In bewaring gehouden gezinnen moeten kunnen beschikken over een afzonderlijke leefruimte die voldoende privacy garandeert.

5. De lidstaten zorgen ervoor dat in bewaring gehouden vrouwelijke verzoekers afgescheiden van de mannelijke verzoekers worden gehuisvest, tenzij het om gezinsleden gaat en alle betrokkenen ermee instemmen niet-gescheiden te worden gehuisvest.

Er kunnen ook afwijkingen van de eerste alinea gelden voor het gebruik van gemeenschappelijke ruimten voor recreatieve of sociale activiteiten, zoals eetzalen.

6. In naar behoren gemotiveerde gevallen mogen de lidstaten voor een zo kort mogelijke, redelijke termijn afwijken van de derde alinea van lid 2, lid 4, en de eerste alinea van lid 5, wanneer de verzoeker in bewaring wordt gehouden aan een grenspost of in een transitzone, tenzij het gaat om de in artikel 43 van Richtlijn 2013/32/EU bedoelde gevallen.

ARTIKEL 12. – Gezinnen

De lidstaten nemen passende maatregelen om in de mate van het mogelijke de eenheid van het gezin zoals aanwezig op zijn grondgebied te bewaren indien deze lidstaat zorg draagt voor de huisvesting van de verzoekers. Deze maatregelen worden uitgevoerd met instemming van de verzoekers.

ARTIKEL 13. – Medisch onderzoek

De lidstaten kunnen om redenen van volksgezondheid verzoekers een medisch onderzoek laten ondergaan.

ARTIKEL 14. – Onderwijs aan minderjarigen

1. De lidstaten bieden minderjarige kinderen van verzoekers en minderjarige verzoekers toegang tot onderwijs onder vergelijkbare omstandigheden als hun eigen onderdanen zolang een eventueel tegen hen of hun ouders gerichte verwijderingsmaatregel niet daadwerkelijk wordt uitgevoerd. Dit onderwijs kan in opvangcentra gegeven worden.

De lidstaten kunnen bepalen dat deze toegang beperkt blijft tot het openbaar onderwijs.

De lidstaten kunnen geen personen uit het voortgezet onderwijs weren alleen omdat zij meerderjarig zijn geworden.

2. Minderjarigen moeten uiterlijk drie maanden, te rekenen vanaf de datum waarop door of namens de minderjarige een verzoek om internationale bescherming is ingediend, toegang krijgen tot het onderwijsstelsel.

Indien nodig worden voorbereidende lessen, met inbegrip van taallessen, aangeboden aan minderjarigen om de toegang tot en de deelname aan het in lid 1 bedoelde onderwijsstelsel te vergemakkelijken.

3. Wanneer toegang tot het onderwijsstelsel als bedoeld in lid 1 onmogelijk is in verband met de specifieke situatie van de minderjarige, biedt de betrokken lidstaat overeenkomstig het nationale recht en de nationale praktijk andere onderwijsfaciliteiten aan.

ARTIKEL 15. – Werkgelegenheid

1. De lidstaten zorgen ervoor dat verzoekers ten laatste negen maanden na de datum waarop het verzoek om internationale bescherming is ingediend, toegang hebben tot de arbeidsmarkt, indien de bevoegde instantie geen beslissing in eerste aanleg heeft genomen en de vertraging niet aan de verzoeker is te wijten.

2. De lidstaten bepalen onder welke voorwaarden verzoekers toegang tot de arbeidsmarkt krijgen, overeenkomstig hun nationale recht, en zorgen ervoor dat verzoekers daadwerkelijk toegang tot die arbeidsmarkt hebben.

Om redenen van arbeidsmarktbeleid kunnen de lidstaten voorrang geven aan onderdanen van de Unie en onderdanen van staten die partij zijn bij de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, en aan onderdanen van derde landen die legaal op het grondgebied verblijven.

3. De toegang tot de arbeidsmarkt wordt niet ongedaan gemaakt tijdens een beroepsprocedure, indien beroep tegen een negatieve beslissing in een normale procedure schorsende werking heeft, en wel tot het tijdstip van de kennisgeving van een negatieve beslissing over het beroep.

ARTIKEL 16. – Beroepsopleiding

Ongeacht of de verzoekers toegang tot de arbeidsmarkt hebben, kunnen de lidstaten hen toegang verlenen tot een beroepsopleiding.

De toegang tot een aan een arbeidsovereenkomst gekoppelde beroepsopleiding is afhankelijk van de mate waarin de verzoeker overeenkomstig artikel 15 toegang heeft tot de arbeidsmarkt.

ARTIKEL 17. – Algemene bepalingen betreffende de materiële opvang en gezondheidszorg

1. De lidstaten zorgen ervoor dat voor verzoekers materiële opvangvoorzieningen beschikbaar zijn wanneer zij hun verzoek om internationale bescherming indienen.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat de materiële opvangvoorzieningen voor verzoekers een levensstandaard bieden die hun bestaansmiddelen garandeert en hun fysieke en geestelijke gezondheid beschermt.
De lidstaten zien erop toe dat die levensstandaard ook gehandhaafd blijft in het specifieke geval van kwetsbare personen als bedoeld in artikel 21, alsmede in het geval van personen in bewaring.
3. De lidstaten kunnen de toekenning van alle of bepaalde materiële opvangvoorzieningen en gezondheidszorg afhankelijk stellen van de voorwaarde dat de verzoekers niet beschikken over de nodige middelen voor een levensstandaard die voldoende is om hun gezondheid te verzekeren, noch over de nodige bestaansmiddelen.
4. Overeenkomstig lid 3 kunnen de lidstaten van de verzoekers, indien zij over voldoende middelen beschikken, bijvoorbeeld wanneer zij gedurende een redelijke tijd gewerkt hebben, een bijdrage verlangen voor het totaal of een deel van de kosten van de door deze richtlijn geboden materiële opvangvoorzieningen en gezondheidszorg.
Indien komt vast te staan dat een verzoeker over voldoende middelen beschikte om in die basisbehoeften te voorzien toen de materiële opvangvoorzieningen werden verstrekt, mogen de lidstaten hem vragen deze voorzieningen te vergoeden.
5. Wanneer de lidstaten materiële opvangvoorzieningen verstrekken in de vorm van uitkeringen of tegoedbonnen, wordt de hoogte daarvan vastgesteld op basis van de niveaus die door de betrokken lidstaat krachtens het recht of krachtens de praktijk zijn vastgesteld om nationale onderdanen een fatsoenlijke levensstandaard te bieden. De lidstaten kunnen verzoekers in dit opzicht minder gunstig behandelen dan eigen onderdanen met name indien de materiële steun gedeeltelijk in natura wordt verstrekt of indien die niveaus, die gelden voor onderdanen, een hogere levensstandaard beogen dan die welke deze richtlijn voor verzoekers voorschrijft.

ARTIKEL 18. – Nadere bepalingen betreffende de materiële opvangvoorzieningen

1. Indien huisvesting in natura wordt verstrekt, gebeurt dit in één van de volgende vormen of een combinatie daarvan:
  - a) in ruimten die gebruikt worden om verzoekers te huisvesten gedurende de behandeling van een verzoek om internationale bescherming dat aan de grens of in een transitzone is ingediend;
  - b) in opvangcentra die een toereikend huisvestingsniveau bieden;
  - c) in particuliere huizen, appartementen, hotels of andere voor de huisvesting van verzoekers aangepaste ruimten.
2. Onverminderd de in de artikelen 10 en 11 genoemde specifieke bewaringsvoorwaarden zorgen de lidstaten er met betrekking tot de in lid 1, onder a), b) en c), van dit artikel genoemde huisvestingsvormen voor dat:
  - a) verzoekers bescherming van hun gezinsleven genieten;
  - b) verzoekers de mogelijkheid hebben om te communiceren met familieleden, juridisch adviseurs of raadslieden en vertegenwoordigers van de UNHCR en andere relevante nationale, internationale en niet-gouvernementele organisaties en instanties;
  - c) familieleden, juridisch adviseurs of raadslieden, vertegenwoordigers van de UNHCR en relevante door de lidstaat erkende niet-gouvernementele organisaties toegang hebben zodat zij de verzoekers kunnen bijstaan. Deze toegang kan slechts worden beperkt om redenen die verband houden met de veiligheid van de huisvesting en van de verzoekers.
3. De lidstaten houden rekening met gender- en leeftijdspecifieke problemen en met de situatie van kwetsbare personen in verband met verzoekers in de in lid 1, onder a) en b), bedoelde ruimten en opvangcentra.
4. De lidstaten treffen passende maatregelen om geweldpleging en gendergerelateerd geweld, met inbegrip van aanranding en seksuele intimidatie, in de in lid 1, onder a) en b), bedoelde ruimten en opvangcentra te voorkomen.
5. De lidstaten zorgen er in de regel voor dat afhankelijke volwassen verzoekers met bijzondere opvangbehoeften worden ondergebracht bij volwassen nauwe verwanten die zich reeds in dezelfde lidstaat bevinden en die krachtens het recht of krachtens de praktijk van de betrokken lidstaat voor hen verantwoordelijk zijn.
6. De lidstaten zien erop toe dat verzoekers alleen worden overgeplaatst wanneer dit noodzakelijk is. De lidstaten zorgen ervoor dat verzoekers hun juridisch adviseurs of raadslieden van de overplaatsing en hun nieuwe adres op de hoogte kunnen brengen.
7. Het personeel dat in de opvangcentra werkt, moet een passende opleiding hebben. Voor deze personeelsleden gelden de in het nationale recht bepaalde geheimhoudingsregels in verband met de informatie waarvan zij uit hoofde van hun werk kennis nemen.
8. Via een representatieve adviesraad van bewoners kunnen de lidstaten verzoekers betrekken bij het beheer van de materiële middelen en bij de immateriële aspecten van het leven in het centrum.
9. In naar behoren gemotiveerde gevallen mogen de lidstaten bij wijze van uitzondering andere dan de in dit artikel genoemde regels inzake materiële opvangvoorzieningen vaststellen voor een zo kort mogelijke redelijke termijn, indien:

- a) een beoordeling van de specifieke behoeften van de verzoekers vereist is overeenkomstig artikel 22;
  - b) de gewoonlijk beschikbare huisvestingscapaciteit tijdelijk uitgeput is.
- Deze afwijkende voorzieningen moeten in elk geval de basisbehoeften dekken.

ARTIKEL 19. – Gezondheidszorg

- 1. De lidstaten dragen er zorg voor dat verzoekers de nodige medische zorg ontvangen, die ten minste de spoedeisende behandelingen en de essentiële behandeling van ziekten en ernstige mentale stoornissen omvat.
- 2. De lidstaten verstrekken de noodzakelijke medische of andere zorg aan verzoekers met bijzondere opvangbehoeften, inclusief, indien nodig, passende geestelijke gezondheidszorg.

HOOFDSTUK III. – BEPERKING OF INTREKKING VAN MATERIËLE OPVANGVOORZIENINGEN

ARTIKEL 20. – Beperking of intrekking van materiële opvangvoorzieningen

- 1. De lidstaten kunnen de materiële opvangvoorzieningen beperken of, in uitzonderlijke en naar behoren gemotiveerde gevallen, intrekken indien een verzoeker:
  - a) de door de bevoegde instanties vastgestelde verblijfplaats verlaat zonder deze instanties op de hoogte te stellen of, indien toestemming vereist is, zonder toestemming; of
  - b) gedurende een in het nationale recht vastgestelde redelijke termijn niet voldoet aan de meldingsplicht of aan verzoeken om informatie te verstrekken of te verschijnen voor een persoonlijk onderhoud betreffende de asielpprocedure; dan wel
  - c) een volgend verzoek als omschreven in artikel 2, onder q), van Richtlijn 2013/32/EU heeft ingediend.In de onder a) en b) bedoelde gevallen, wanneer de verzoeker wordt opgespoord of zich vrijwillig bij de betrokken instantie meldt, wordt een met redenen omklede, op de redenen voor de verdwijning gebaseerde beslissing genomen inzake het opnieuw verstrekken van sommige of alle beperkte of ingetrokken materiële opvangvoorzieningen.
- 2. De lidstaten kunnen de materiële opvangvoorzieningen tevens beperken indien zij kunnen aantonen dat de verzoeker zonder gerechtvaardigde reden na zijn binnenkomst in die lidstaat niet zo spoedig als redelijkerwijs mogelijk is een verzoek om internationale bescherming heeft ingediend.
- 3. De lidstaten kunnen de materiële opvangvoorzieningen beperken of intrekken indien een verzoeker financiële middelen verborgen heeft gehouden en daardoor ten onrechte van materiële opvangvoorzieningen gebruik heeft gemaakt.
- 4. De lidstaten kunnen sancties vaststellen op ernstige inbreuken op de regels met betrekking tot de opvangcentra en op ernstige vormen van geweld.
- 5. De in de leden 1, 2, 3 en 4 van dit artikel bedoelde beslissingen tot beperking of intrekking van materiële opvangvoorzieningen of sancties worden individueel, objectief en onpartijdig genomen en met redenen omkleed. De beslissingen worden genomen op grond van de specifieke situatie van de betrokkene, met name voor personen die onder artikel 21 vallen, en met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel. De lidstaten zien erop toe dat verzoekers te allen tijde toegang hebben tot medische hulp overeenkomstig artikel 19 en zorgen ervoor dat alle verzoekers een waardige levensstandaard genieten.
- 6. De lidstaten zorgen ervoor dat er geen materiële opvangvoorzieningen beperkt of ingetrokken worden voordat er een beslissing genomen is overeenkomstig lid 5.

HOOFDSTUK IV. – KWETSBARE PERSONEN

ARTIKEL 21. – Algemeen beginsel

De lidstaten houden in hun nationale recht tot uitvoering van deze richtlijn rekening met de specifieke situatie van kwetsbare personen zoals minderjarigen, niet-begeleide minderjarigen, personen met een handicap, ouderen, zwangere vrouwen, alleenstaande ouders met minderjarige kinderen, slachtoffers van mensenhandel, personen met ernstige ziekten, personen met mentale stoornissen en personen die folteringen hebben ondergaan, zijn verkracht of aan andere ernstige vormen van psychologisch, fysiek of seksueel geweld zijn blootgesteld, zoals slachtoffers van vrouwelijke genitale verminking.

ARTIKEL 22. – Beoordeling van de bijzondere opvangbehoeften van kwetsbare personen

- 1. Teneinde artikel 21 doeltreffend toe te passen, beoordelen de lidstaten of de verzoeker bijzondere opvangbehoeften heeft. De lidstaten bepalen ook de aard van die behoeften. Die beoordeling wordt aangevat binnen een redelijke termijn nadat een verzoek om internationale bescherming is ingediend, en kan in bestaande nationale procedures worden geïntegreerd. De lidstaten zorgen ervoor dat ook in dergelijke bijzondere opvangbehoeften wordt voorzien overeenkomstig de bepalingen van deze richtlijn, als die behoeften zich in een later stadium van de asielpprocedure manifesteren. De lidstaten zorgen ervoor dat de steun die uit hoofde van deze richtlijn aan personen met bijzondere opvangbehoeften wordt verstrekt, tijdens de gehele asielpprocedure is afgestemd op hun bijzondere opvangbehoeften, en dat hun situatie op gepaste wijze wordt gevolgd.
- 2. De in lid 1 bedoelde beoordeling hoeft niet de vorm van een administratieve procedure aan te nemen.

3. Alleen van kwetsbare personen als bedoeld in artikel 21 kan worden gesteld dat zij bijzondere opvangbehoeften hebben; alleen zij kunnen derhalve aanspraak maken op de specifieke steun die overeenkomstig deze richtlijn wordt verstrekt.
4. De in lid 1 bedoelde beoordeling laat de beoordeling van de internationale beschermingsbehoeften op grond van Richtlijn 2011/95/EU onverlet.

ARTIKEL 23. – Minderjarigen

1. Bij de uitvoering van de bepalingen van deze richtlijn die betrekking hebben op minderjarigen laten de lidstaten zich primair leiden door het belang van het kind. De lidstaten zorgen ervoor dat kinderen een levensstandaard hebben die past bij hun fysieke, geestelijke, spirituele, morele en sociale ontwikkeling.
2. Bij het beoordelen van het belang van het kind houden de lidstaten in het bijzonder voldoende rekening met de volgende factoren:
  - a) de mogelijkheden van gezinshereniging;
  - b) het welzijn en de sociale ontwikkeling van de minderjarige, met bijzondere aandacht voor de achtergrond van de minderjarige;
  - c) veiligheids- en beveiligingsoverwegingen, met name wanneer de minderjarige mogelijk het slachtoffer is van mensenhandel;
  - d) het standpunt van de minderjarige in overeenstemming met zijn leeftijd en maturiteit.
3. De lidstaten zorgen ervoor dat de minderjarigen in de in artikel 18, lid 1, onder a) en b), bedoelde ruimten en opvangcentra kunnen deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten, met inbegrip van spel- en recreatieve activiteiten die passen bij hun leeftijd, en aan activiteiten in de open lucht.
4. De lidstaten zorgen ervoor dat minderjarigen die het slachtoffer zijn geweest van enige vorm van mishandeling, verwaarlozing, uitbuiting, foltering of wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of die hebben geleden onder gewapende conflicten, toegang hebben tot de rehabilitatiediensten alsmede dat passende geestelijke gezondheidszorg wordt ontwikkeld en waar nodig gekwalificeerde begeleiding wordt verstrekt.
5. De lidstaten zorgen ervoor dat minderjarige kinderen van verzoekers of minderjarige verzoekers worden gehuisvest bij hun ouders, bij hun ongehuwde broers of zussen of bij de volwassene die krachtens het recht of krachtens de praktijk van de betrokken lidstaat voor hen verantwoordelijk is, mits het in het belang van de betrokken minderjarige is.

ARTIKEL 24. – Niet-begeleide minderjarigen

1. De lidstaten nemen zo spoedig mogelijk maatregelen om ervoor te zorgen dat de niet-begeleide minderjarige wordt vertegenwoordigd en bijgestaan door een vertegenwoordiger zodat hij aanspraak kan maken op de rechten en kan voldoen aan de verplichtingen die in deze richtlijn zijn vastgesteld. De niet-begeleide minderjarige wordt er onmiddellijk van in kennis gesteld dat een vertegenwoordiger is aangewezen. De vertegenwoordiger gaat bij de vervulling van zijn taken uit van het belang van het kind, overeenkomstig artikel 23, lid 2, en beschikt daartoe over de nodige deskundigheid. Teneinde het welzijn en de sociale ontwikkeling van de minderjarige als bedoeld in artikel 23, lid 2, onder b), te waarborgen, wordt de vertegenwoordiger alleen vervangen indien nodig. Organisaties of personen waarvan de belangen met het belang van de niet-begeleide minderjarige in conflict komen of kunnen komen, komen niet als vertegenwoordiger in aanmerking.

De betreffende instanties voeren regelmatig beoordelingen uit, onder meer van de vraag of er voor de vertegenwoordiging van de niet-begeleide minderjarige voldoende middelen beschikbaar zijn.
2. Niet-begeleide minderjarigen die een verzoek om internationale bescherming indienen, worden vanaf het moment dat zij tot het grondgebied worden toegelaten tot het moment waarop zij verplicht zijn de lidstaat waarin het verzoek om internationale bescherming is ingediend of wordt behandeld, te verlaten, ondergebracht:
  - a) bij volwassen bloedverwanten;
  - b) in een pleeggezin;
  - c) in opvangcentra met speciale voorzieningen voor minderjarigen;
  - d) in andere huisvesting die geschikt is voor minderjarigen.
- De lidstaten mogen niet-begeleide minderjarigen die ten minste 16 jaar oud zijn in opvangcentra voor meerderjarige verzoekers onderbrengen, indien dit in hun belang is zoals bedoeld in artikel 23, lid 2.

Voor zover mogelijk worden broers en zussen bij elkaar gehuisvest, rekening houdend met het belang van de betrokken minderjarige en in het bijzonder met zijn leeftijd en maturiteit. Veranderingen in de verblijfplaats van minderjarigen worden tot het strikt noodzakelijke minimum beperkt.
3. Nadat een verzoek om internationale bescherming is ingediend, beginnen de lidstaten zo spoedig mogelijk met het opsporen van de gezinsleden van de niet-begeleide minderjarige, met zijn belang voor ogen, waarbij indien nodig de hulp van internationale of andere betrokken organisaties wordt ingeroepen. In gevallen waarin gevaar bestaat voor het leven of de lichamelijke integriteit van de minderjarige of zijn naaste familieleden, met name indien zij in het land van herkomst zijn achtergebleven, moet bij het verzamelen, verwerken en verspreiden van gegevens over deze personen vertrouwelijkheid worden gewaarborgd, zodat hun veiligheid niet in gevaar wordt gebracht.

4. Personen die met niet-begeleide minderjarigen werken, moeten passend onderricht over hun behoeften gevolgd hebben en blijven volgen; voor deze personen gelden de geheimhoudingsregels als bepaald in het nationale recht in verband met de informatie waarvan zij uit hoofde van hun werk kennisnemen.

ARTIKEL 25. – Slachtoffers van foltering en geweld

1. De lidstaten zorgen ervoor dat personen die foltering, verkrachting of andere ernstige vormen van geweld hebben ondergaan, voor hun daardoor veroorzaakte letsel de vereiste behandeling ontvangen, met name door hen toegang te geven tot passende medische en psychische behandeling en verzorging te verlenen.

2. Personen die met slachtoffers van foltering, verkrachting of andere ernstige vormen van geweld werken, moeten passend onderricht over hun behoeften gevolgd hebben en blijven volgen; voor deze personen gelden de geheimhoudingsregels zoals omschreven in het nationale recht in verband met de informatie waarvan zij uit hoofde van hun werk kennisnemen.

HOOFDSTUK V. – BEROEP

ARTIKEL 26. – Rechtsmiddelen

1. De lidstaten zorgen ervoor dat tegen beslissingen met betrekking tot de toekenning, intrekking of beperking van voorzieningen op grond van deze richtlijn of beslissingen op grond van artikel 7 die individuele gevolgen hebben voor verzoekers, beroep kan worden aangetekend volgens de in het nationale recht neergelegde procedures. Ten minste wordt in laatste instantie de mogelijkheid van beroep of toetsing, in feite of rechtens, voor een rechterlijke instantie geboden.

2. De lidstaten zorgen ervoor dat in de in lid 1 bedoelde gevallen van beroep of toetsing voor een rechterlijke instantie op verzoek gratis rechtsbijstand en vertegenwoordiging beschikbaar is, voor zover deze rechtsbijstand en vertegenwoordiging noodzakelijk zijn om de daadwerkelijke toegang tot de rechter te waarborgen. Dit omvat ten minste de voorbereiding van de vereiste proceduredocumenten en het verschijnen voor de rechterlijke instantie namens de verzoeker.

De gratis rechtsbijstand en vertegenwoordiging worden verstrekt door naar behoren gekwalificeerde personen die volgens het nationale recht als zodanig zijn erkend of toegelaten en wier belangen niet in conflict komen of kunnen komen met die van de verzoekers.

3. De lidstaten kunnen tevens bepalen dat gratis rechtsbijstand en vertegenwoordiging alleen worden verstrekt:

- a) aan personen die niet over voldoende middelen beschikken; en/of
- b) door juridisch adviseurs of andere raadsliden die in het nationale recht specifiek zijn aangewezen om verzoekers bij te staan en te vertegenwoordigen.

De lidstaten kunnen bepalen dat gratis rechtsbijstand en vertegenwoordiging niet worden verstrekt indien een bevoegde autoriteit oordeelt dat het beroep of de toetsing geen tastbare kans op slagen biedt. In dat geval zorgen de lidstaten ervoor dat de rechtsbijstand en vertegenwoordiging niet willekeurig worden belemmerd en dat de daadwerkelijke toegang tot de rechter van de verzoeker niet wordt gehinderd.

4. Tevens kunnen de lidstaten:

- a) de verstrekking van gratis rechtsbijstand en vertegenwoordiging financieel en/of in de tijd beperken, mits deze beperkingen de toegang tot rechtsbijstand en vertegenwoordiging niet willekeurig belemmeren;
- b) bepalen dat, inzake vergoedingen en andere kosten, de behandeling van verzoekers niet gunstiger mag zijn dan de behandeling die hun eigen onderdanen op het gebied van rechtsbijstand in het algemeen genieten.

5. De lidstaten kunnen om gehele of gedeeltelijke terugbetaling van de betaalde kosten verzoeken wanneer de financiële situatie van de verzoeker aanzienlijk is verbeterd, of indien de beslissing om deze kosten te betalen was genomen op basis van onjuiste informatie van de verzoeker.

6. De nadere regels voor toegang tot rechtsbijstand en vertegenwoordiging worden in het nationale recht vastgesteld.

HOOFDSTUK VI. – MAATREGELEN OM HET OPVANGSYSTEEM DOELTREFFENDER TE MAKEN

ARTIKEL 27. – Bevoegde autoriteiten

Elke lidstaat deelt de Commissie mee welke autoriteiten belast zijn met de nakoming van de uit deze richtlijn voortvloeiende verplichtingen. Elke wijziging van die autoriteiten wordt door de lidstaten ter kennis van de Commissie gebracht.

ARTIKEL 28. – Systeem voor het sturen, bewaken en controleren

1. De lidstaten zorgen ervoor dat er, met inachtneming van hun grondwettelijk bestel, relevante mechanismen worden vastgesteld om te waarborgen dat passende regels worden vastgesteld voor het sturen, bewaken en controleren van het niveau van de opvangvoorzieningen.

2. De lidstaten verstrekken de Commissie uiterlijk op 20 juli 2016 relevante informatie met gebruikmaking van het in bijlage I opgenomen formulier.

ARTIKEL 29. – Personeel en middelen

1. De lidstaten treffen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat de autoriteiten en andere organisaties die deze richtlijn uitvoeren, de nodige basisopleiding hebben ontvangen met betrekking tot de behoeften van mannelijke en vrouwelijke verzoekers.
2. De lidstaten trekken de nodige middelen uit voor de uitvoering van deze richtlijn in het nationale recht.

HOOFDSTUK VII. – SLOTBEPALINGEN

Niet opgenomen.

Uittreksels Wet betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (1980)

*Aangenomen op 15 december 1980, laatst aangepast door de wet van 22 juli 2018
Belgisch Staatsblad 31 december 1980, 24 december 2018*

TITEL I. - ALGEMENE BEPALINGEN.

HOOFDSTUK I. – DEFINITIES

Art. 1.–§1 Voor de toepassing van deze wet wordt verstaan onder :

1° vreemdeling : al wie het bewijs niet levert dat hij de Belgische nationaliteit bezit;

2° de Minister : de Minister die bevoegd is voor de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen;

3° onderdaan van een derde land : eenieder die geen burger van de Unie is en die geen persoon is die onder het gemeenschapsrecht inzake vrij verkeer valt, als bepaald in artikel 2, punt 5, van de Schengen grenscode;

4° illegaal verblijf : de aanwezigheid op het grondgebied, van een vreemdeling die niet of niet langer voldoet aan de voorwaarden voor de toegang tot of het verblijf op het grondgebied;

5° terugkeer : het feit dat een onderdaan van een derde land, hetzij op vrijwillige basis nadat hij het voorwerp heeft uitgemaakt van een beslissing tot verwijdering, hetzij gedwongen, terugkeert naar zijn land van herkomst of een land van doorreis overeenkomstig communautaire of bilaterale overnameovereenkomsten of naar een ander derde land waarnaar de betrokken onderdaan besluit vrijwillig terug te keren en waar deze wordt gemachtigd of toegelaten tot het verblijf;

6° beslissing tot verwijdering : de beslissing die de illegaliteit van het verblijf van een vreemdeling vaststelt en een terugkeerverplichting oplegt;

7° verwijdering : de tenuitvoerlegging van de beslissing tot verwijdering, namelijk de fysieke verwijdering van het grondgebied;

8° inreisverbod : de beslissing die kan samengaan met een beslissing tot verwijdering en waarbij de toegang tot en het verblijf op het grondgebied van het Rijk of het grondgebied van alle lidstaten, met inbegrip van het grondgebied van het Rijk, voor een bepaalde termijn verboden wordt;

9° vrijwillig vertrek : het feit dat het grondgebied wordt verlaten binnen de termijn die daarvoor is vastgesteld in de beslissing tot verwijdering;

10° vrijwillige terugkeer : terugkeer van een persoon naar zijn land van herkomst of een derde land waar hij toegelaten is om te verblijven op het grondgebied, tengevolge van een autonoom genomen beslissing om beroep te doen op een programma voor bijstand aan terugkeer uitgewerkt door de overheid van het gastland;

11° risico op onderduiken : het feit dat er redenen bestaan om aan te nemen dat een vreemdeling die het voorwerp uitmaakt van een verwijderingsprocedure, een procedure voor toekenning van internationale bescherming of een procedure tot vaststelling van of tot overdracht naar de lidstaat die verantwoordelijk is voor de behandeling van het verzoek om internationale bescherming, met het oog op de criteria die opgesomd worden in § 2 zal onderduiken;

12° kwetsbare persoon : zowel de begeleide als de niet-begeleide minderjarigen, personen met een handicap, bejaarden, zwangere vrouwen, alleenstaande ouders met minderjarige kinderen en personen die gefolterd of verkracht zijn of andere ernstige vormen van psychisch, fysiek of seksueel geweld hebben ondergaan;

13° beschikking 2004/573/EG : de beschikking van de Raad van 29 april 2004 inzake het organiseren van gezamenlijke vluchten voor de verwijdering van onderdanen van derde landen tegen wie individuele verwijderingsmaatregelen zijn genomen van het grondgebied van twee of meer lidstaten;

14° geïdentificeerde vreemdeling : iedere vreemdeling

- die in het bezit is van een geldig reisdocument, een geldig paspoort of een geldig identiteitsdocument, of

- die werd erkend als onderdaan door de nationale overheid van zijn land, die zich bereid verklaarde een doorlaatbewijs af te leveren, of

- die valt onder de categorie nationaliteiten waarvoor de minister zelf een doorlaatbewijs kan afleveren;

15° Europese blauwe kaart : de titel die de vreemdeling machtigt tot een verblijf van meer dan drie maanden in het Rijk overeenkomstig de voorwaarden bedoeld in artikelen 61/26 tot 61/31 en hem toelaat in het Rijk te werken overeenkomstig de reglementering met betrekking tot de tewerkstelling van buitenlandse werknemers;

16° internationale bescherming : de vluchtelingenstatus en de subsidiaire beschermingsstatus;

17° Schengeninformatiesysteem : het Schengeninformatiesysteem zoals het opgericht werd in het kader van het Schengenacquis geïntegreerd en ontwikkeld in het kader van de Europese Unie en dat met name geregeld wordt door de Verordening (EG) nr. 1987/2006 van het Europees Parlement en de Raad van 20 december 2006

betreffende de instelling, de werking en het gebruik van het Schengeninformatiesysteem van de tweede generatie (SIS II);

18° Algemene Nationale Gegevensbank : de politiebank bedoeld in artikel 44/7 van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt;

19° definitieve beslissing in het kader van een verzoek om internationale bescherming : een beslissing of de vreemdeling de vluchtelingenstatus of de subsidiaire beschermingsstatus wordt verleend en waartegen geen rechtsmiddel meer openstaat in het kader van Titel Ibis, ongeacht of dit rechtsmiddel tot gevolg heeft dat de verzoeker op het grondgebied mag blijven in afwachting van het resultaat;

20° volgend verzoek om internationale bescherming : elk later verzoek om internationale bescherming dat wordt gedaan nadat een definitieve beslissing over een vorig verzoek is genomen, met inbegrip van de beslissingen genomen op basis van artikel 57/6/5, § 1, 1°, 2°, 3°, 4°, 5°, 7° en 8°.

§ 2. Het in paragraaf 1, 11°, bedoelde risico op onderduiken moet actueel en reëel zijn. Het wordt na een individueel onderzoek en op basis van een of meer volgende objectieve criteria vastgesteld, rekening houdend met alle omstandigheden die eigen zijn aan elk geval :

1° de betrokkene heeft na zijn illegale binnenkomst of tijdens zijn illegaal verblijf geen verblijfsaanvraag ingediend, of heeft zijn verzoek om internationale bescherming niet binnen de door deze wet voorziene termijn gedaan;

2° de betrokkene heeft in het kader van een procedure voor internationale bescherming, verblijf, verwijdering of teruggedrijving valse of misleidende informatie of valse of vervalste documenten gebruikt, of heeft fraude gepleegd of andere onwettige middelen gebruikt;

3° de betrokkene werkt niet mee of heeft niet meegewerkt in het kader van zijn betrekkingen met de overheden die belast zijn met de uitvoering van en/of het toezicht op de naleving van de reglementering inzake de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen;

4° de betrokkene heeft duidelijk gemaakt dat hij zich niet aan een van de volgende maatregelen wil houden of heeft zich reeds niet aan een van deze maatregelen gehouden :

a) een overdrachts-, teruggedrijvings- of verwijderingsmaatregel;

b) een inreisverbod dat noch opgeheven, noch opgeschort is;

c) een minder dwingende maatregel dan een vrijheidsberovende maatregel die erop gericht is om zijn overdracht, teruggedrijving of zijn verwijdering te garanderen, ongeacht of het om een vrijheidsbeperkende maatregel of een andere maatregel gaat;

d) een vrijheidsbeperkende maatregel die erop gericht is om de openbare orde of de nationale veiligheid te garanderen;

e) een door een andere lidstaat genomen maatregel die gelijkwaardig is aan de maatregelen bedoeld in a), b), c) of d);

5° de betrokkene maakt het voorwerp uit van een inreisverbod in het Rijk en/of in een andere lidstaat dat noch opgeheven, noch opgeschort werd;

6° de betrokkene heeft onmiddellijk na het voorwerp te hebben uitgemaakt van een beslissing tot weigering van binnenkomst of verblijf of een beslissing die een einde heeft gemaakt aan zijn verblijf, of onmiddellijk na het voorwerp te hebben uitgemaakt van een teruggedrijvings- of verwijderingsmaatregel, een nieuwe verblijfsaanvraag of een nieuw verzoek om internationale bescherming ingediend;

7° terwijl hij in verband met dat punt ondervraagd werd, heeft de betrokkene verborgen dat hij zijn vingerafdrukken reeds heeft gegeven in een andere Staat die gebonden is door de Europese reglementering met betrekking tot de bepaling van de Staat die verantwoordelijk is voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming, na een verzoek om internationale bescherming te hebben ingediend;

8° de betrokkene heeft in het Rijk of in een of meerdere andere lidstaten meerdere verzoeken om internationale bescherming en/of verblijfsaanvragen ingediend, die aanleiding hebben gegeven tot een negatieve beslissing of die niet tot de afgifte van een verblijfstitel hebben geleid;

9° terwijl hij in verband met dat punt ondervraagd werd, heeft de betrokkene verborgen dat hij vroeger reeds een verzoek om internationale bescherming heeft ingediend in een andere staat die gebonden is door de Europese reglementering met betrekking tot de bepaling van de staat die verantwoordelijk is voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming;

10° de betrokkene heeft verklaard of uit zijn dossier blijkt dat hij voor andere doeleinden dan de doeleinden waarvoor hij een verzoek om internationale bescherming of een verblijfsaanvraag heeft ingediend naar het Rijk gekomen is;

11° de betrokkene maakt het voorwerp uit van een geldboete omdat hij een kennelijk onrechtmatig beroep heeft ingediend bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen

Art. 1/1-1/3.- Niet opgenomen

HOOFDSTUK II. – TOEGANG TOT HET GRONDGEBIED EN KORT VERBLIJF.

Art. 2.-Wordt toegelaten het Rijk binnen te komen de vreemdeling die houder is :

1° hetzij van de documenten die vereist zijn krachtens een internationaal verdrag, een wet of een koninklijk besluit;

2° hetzij van een geldig paspoort of van een daarmee gelijkgestelde reistitel, voorzien van een visum of van een visumverklaring, geldig voor België, aangebracht door een Belgische diplomatieke of consulaire vertegenwoordiger of door een diplomatieke of consulaire vertegenwoordiger van een Staat die partij is bij een internationale overeenkomst betreffende de overschrijding van de buitengrenzen, die België bindt.

De Minister of zijn gemachtigde kan een vreemdeling die geen enkele van de in het voorgaande lid bepaalde documenten bezit, toestaan België binnen te komen, zulks op grond van bij koninklijk besluit vastgestelde regelen.

Art. 3.—Behoudens de in een internationaal verdrag of in de wet bepaalde afwijkingen, kan door de met de grenscontrole belaste overheden worden teruggedreven, de vreemdeling die zich in een van de volgende gevallen bevindt :

1° wanneer hij aangetroffen wordt in de luchthaventransitzone zonder in het bezit te zijn van de bij artikel 2 vereiste documenten;

2° wanneer hij het Rijk poogt binnen te komen zonder in het bezit te zijn van de bij artikel 2 vereiste documenten;

3° wanneer hij, zo nodig, geen documenten kan overleggen ter staving van het doel en de verblijfsomstandigheden van het voorgenomen verblijf;

4° wanneer hij niet over voldoende middelen van bestaan beschikt, zowel voor de duur van het voorgenomen verblijf als voor de terugreis naar het land van oorsprong of voor de doorreis naar een derde Staat waar zijn toelating is gewaarborgd, en hij niet in staat is die middelen wettelijk te verwerven;

5° wanneer hij ter fine van weigering van toegang of verblijf gesignaleerd staat in het Schengeninformatiesysteem of in de Algemene Nationale Gegevensbank;

6° wanneer hij geacht wordt de internationale betrekkingen van België of van een Staat die partij is bij een internationale overeenkomst betreffende de overschrijding van de buitengrenzen, die België bindt, te kunnen schaden;

7° wanneer hij geacht wordt de openbare rust, de openbare orde of de nationale veiligheid te kunnen schaden;

8° wanneer hij sedert minder dan tien jaar uit het Rijk werd teruggewezen of uitgezet, zo de maatregel niet werd opgeschort of ingetrokken;

9° wanneer hij het voorwerp uitmaakt van een inreisverbod dat noch opgeschort noch opgeheven is;

10° wanneer hij lijdt aan een van de ziekten opgesomd in de bijlage bij deze wet.

De beslissing wordt genomen door de minister of, behalve in het geval bedoeld in het eerste lid, 6°, door zijn gemachtigde. In de in het eerste lid, 1° of 2°, bedoelde gevallen, kunnen de met de grenscontrole belaste overheden de beslissing zelf nemen.

Wanneer overwogen wordt om de toegang te weigeren aan een vreemdeling die in het bezit is van een geldig visum, beslist de bevoegde overheid eveneens of het visum moet worden nietig verklaard of ingetrokken.

De met de grenscontrole belaste overheden drijven de vreemdeling aan wie de toegang geweigerd wordt terug en, in voorkomend geval, verklaren zij het visum nietig of trekken zij het in.

De Koning kan, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, de voorwaarden en regels voor de toepassing van dit artikel vaststellen.

Art. 3bis.—Onverminderd andere bepalingen van deze wet, kan het bewijs van voldoende middelen van bestaan worden geleverd door het overleggen van een attest van tenlasteneming, waarin een natuurlijke persoon die over voldoende middelen beschikt en die de Belgische nationaliteit bezit of die gemachtigd of toegelaten is om voor onbepaalde duur in België te verblijven, zich gedurende een termijn van twee jaar ten opzichte van de vreemdeling, de Belgische Staat en elk bevoegd openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn, ertoe verbindt de kosten van gezondheidszorgen, verblijf en repatriëring van de vreemdeling te zijnen laste te nemen.

De persoon die de verbintenis tot tenlasteneming ondertekend heeft, is samen met de vreemdeling hoofdelijk aansprakelijk voor het betalen van diens kosten van gezondheidszorgen, verblijf en repatriëring.

De burgemeester, of zijn gemachtigde, van de gemeente waar de persoon die de verbintenis tot tenlasteneming ondertekend heeft, is ingeschreven in het bevolkingsregister of vreemdelingenregister, is ertoe gehouden de handtekening onder de verbintenis tot tenlasteneming te legaliseren, indien de voorwaarden tot het bekrachtigen van de handtekening vervuld zijn.

De burgemeester of zijn gemachtigde kan in een advies gericht aan de Minister of zijn gemachtigde aangeven of de persoon die de verbintenis tot tenlasteneming ondertekend heeft, over voldoende middelen beschikt. Dit advies is niet bindend.

De Koning kan, bij een in Ministerraad overlegd besluit, de regels die op de verbintenis tot tenlasteneming van toepassing zijn bepalen of aanvullen, namelijk :

1° de nadere regels voor de terugvordering van de bedragen ten laste van de persoon die de verbintenis heeft aangegaan;

2° de voorwaarden die de persoon die een verbintenis tot tenlasteneming aangaat moet vervullen en de wijze waarop het bewijs van het vervullen van deze voorwaarden wordt geleverd;

3° de gevallen waarin de persoon die de verbintenis tot tenlasteneming heeft aangegaan, vervroegd van zijn verantwoordelijkheid wordt ontlast;

4° de gevallen waarin en de voorwaarden waaronder de geldigheid van de verbintenis tot tenlasteneming afhankelijk is van de verplichting om een geldsom te storten in de Deposito- en consignatiekas of om een bankwaarborg te geven.

Art. 4.–De beslissing tot terugdrijving (...), vermeldt de bepaling van artikel 3 die werd toegepast.

Art. 4bis.–§ 1. Aan de buitengrenzen in de zin van de internationale overeenkomsten betreffende de overschrijding van de buitengrenzen die België binden of van de Europese regelgeving, dient het binnenkomen en het verlaten van het Rijk plaats te grijpen via een toegelaten doorlaatpost, dit gedurende de vastgestelde openingstijden, zoals aangegeven bij deze doorlaatposten.

§ 2. De vreemdeling is verplicht om zowel bij het binnenkomen als bij het verlaten van het Rijk uit eigen beweging zijn reisdocumenten te tonen.

§ 3. Een administratieve geldboete van 200 euro kan door de minister of zijn gemachtigde worden opgelegd aan de vreemdeling die de verplichting bedoeld in § 1 niet naleeft.

Indien de schending, van de verplichting, bedoeld in § 1, te wijten is aan een nalatigheid van de vervoerder, is deze hoofdelijk aansprakelijk met de vreemdeling voor het betalen van de opgelegde boete.

De beslissing waarbij de administratieve geldboete wordt opgelegd is onmiddellijk uitvoerbaar, niettegenstaande hoger beroep.

De rechtspersoon is burgerlijk aansprakelijk voor het betalen van de administratieve geldboete die aan zijn bestuurders, zijn leden van het leidinggevend en uitvoerend personeel, zijn aangestelden of lasthebbers wordt opgelegd.

De administratieve geldboete kan betaald worden door middel van de consignatie van het verschuldigde bedrag bij de Deposito- en Consignatiekas.

§ 4. De vreemdeling of vervoerder die de beslissing van de minister of van diens gemachtigde betwist, stelt binnen een termijn van één maand te rekenen van de kennisgeving van de beslissing, bij wege van een verzoekschrift, beroep in bij de rechtbank van eerste aanleg.

Indien de rechtbank van eerste aanleg het beroep ontvankelijk en gegrond verklaart, wordt de betaalde of in consignatie gegeven som teruggegeven.

De rechtbank van eerste aanleg moet uitspraak doen binnen een maand te rekenen van de indiening van het in het eerste lid bedoelde verzoekschrift.

De tekst van het eerste lid wordt opgenomen in de beslissing waarbij de administratieve geldboete wordt opgelegd.

§ 5. Indien de vreemdeling of vervoerder in gebreke blijft de geldboete te betalen, wordt de beslissing van de bevoegde ambtenaar of de in kracht van gewijsde gegane beslissing van de rechtbank van eerste aanleg ter kennis gebracht van de administratie van het Kadaster, Registratie en Domeinen, met het oog op de invordering van het bedrag van de administratieve geldboete.

§ 6. Indien de vreemdeling of de vervoerder of diens vertegenwoordiger de som van de administratieve geldboete heeft geconsigneerd bij de Deposito- en Consignatiekas en indien hij binnen de hierboven vermelde termijn geen beroep heeft ingesteld bij de rechtbank van eerste aanleg, komt de in consignatie gegeven som ten goede aan de Staat.

Art. 5.–De vreemdeling die niet logeert in een logementenhuis dat onderworpen is aan de wetgeving betreffende de controle der reizigers, moet zich, binnen drie werkdagen nadat hij het Rijk is binnengekomen, laten inschrijven bij het gemeentebestuur van de plaats waar hij logeert, tenzij hij behoort tot een der categorieën van vreemdelingen die de Koning van deze verplichting heeft vrijgesteld.

De Koning bepaalt de wijze van inschrijving en het model van het attest dat bij de inschrijving wordt afgegeven en daarvan bewijs levert.

Art. 6.– Behoudens de in een internationaal verdrag, in de wet of in een koninklijk besluit bepaalde afwijkingen, mag de vreemdeling die legaal het Rijk is binnengekomen, niet langer dan negentig dagen in het Rijk verblijven, tenzij het visum of de visumverklaring dat of die in zijn paspoort of in een daarmee gelijkgestelde reistitel werd aangebracht, een andere duur bepaalt.

Wordt beschouwd als een persoon die meer dan negentig dagen in het Rijk verblijft, de vreemdeling die meer dan negentig dagen binnen een periode van honderdtachtig dagen op het grondgebied van de Staten die partij zijn bij een internationale overeenkomst betreffende de overschrijding van de buitengrenzen die België bindt, verblijft, waarbij voor iedere dag van het verblijf de honderdtachtig voorafgaande dagen in aanmerking worden genomen.

Voor de toepassing van het tweede lid geldt de inreisdatum als de eerste dag van verblijf op het grondgebied van de overeenkomstsluitende Staten en de uitreisdatum als de laatste dag van verblijf op het grondgebied van de overeenkomstsluitende Staten. Perioden van verblijf die zijn toegestaan op grond van een verblijfsvergunning of een visum voor lang verblijf worden bij de berekening van de verblijfsduur op het grondgebied van de overeenkomstsluitende Staten niet in aanmerking genomen.

Art. 7.– Onverminderd meer voordelige bepalingen vervat in een internationaal verdrag, kan de minister of zijn gemachtigde of, in de in 1°, 2°, 5°, 9°, 11° of 12° bedoelde gevallen, moet de minister of zijn gemachtigde een bevel

om het grondgebied binnen een bepaalde termijn te verlaten afgeven aan de vreemdeling die noch gemachtigd noch toegelaten is tot een verblijf van meer dan drie maanden in het Rijk of om er zich te vestigen:

1° wanneer hij in het Rijk verblijft zonder houder te zijn van de bij artikel 2 vereiste documenten;

2° wanneer hij langer in het Rijk verblijft dan de overeenkomstig artikel 6 bepaalde termijn of er niet in slaagt het bewijs te leveren dat deze termijn niet overschreden werd;

3° wanneer hij door zijn gedrag geacht wordt de openbare orde of de nationale veiligheid te kunnen schaden;

4° wanneer hij door de Minister, geacht wordt de internationale betrekkingen van België of van een Staat die partij is bij een internationale overeenkomst betreffende de overschrijding van de buitengrenzen, die België bindt, te kunnen schaden;

5° wanneer hij ter fine van weigering van toegang of verblijf gesignaleerd staat in het Schengeninformatiesysteem of in de Algemene Nationale Gegevensbank.

6° wanneer hij niet beschikt over voldoende middelen van bestaan, zowel voor de duur van het voorgenomen verblijf als voor de terugreis naar het land van oorsprong of voor de doorreis naar een derde Staat, waar zijn toelating is gewaarborgd, en niet in staat is deze middelen wettelijk te verwerven;

7° wanneer hij aangetast is door een der ziekten of gebreken opgesomd in de bijlage bij deze wet;

8° wanneer hij een beroepsbedrijvigheid als zelfstandige of in ondergeschikt verband uitoefent zonder in het bezit te zijn van de daartoe vereiste machtiging;

9° wanneer hij, met toepassing van de internationale overeenkomsten of akkoorden die België binden, door de overheden van de overeenkomstsluitende Staten, ter verwijdering van het grondgebied van deze Staten, aan de Belgische overheden wordt overgedragen;

10° wanneer hij, met toepassing van de internationale overeenkomsten of akkoorden die België binden, of met toepassing van op 13 januari 2009 geldende bilaterale overeenkomsten tussen de lidstaten van de Europese Unie en België, door de Belgische overheden aan de overheden van de overeenkomstsluitende Staten moet overgedragen worden;

11° wanneer hij sedert minder dan tien jaar uit het Rijk werd teruggewezen of uitgezet, zo de maatregel niet werd opgeschort of ingetrokken;

12° wanneer een vreemdeling het voorwerp uitmaakt van een inreisverbod dat noch opgeschort noch opgeheven is.

Te dien einde, en tenzij andere afdoende maar minder dwingende maatregelen doeltreffend kunnen worden toegepast, kan de vreemdeling vastgehouden worden voor de tijd die strikt noodzakelijk is voor de uitvoering van de maatregel, meer in het bijzonder wanneer er een risico op onderduiken bestaat of wanneer de vreemdeling de voorbereiding van de terugkeer of de verwijderingsprocedure ontwijkt of belemmert, en zonder dat de duur van de vasthouding twee maanden te boven mag gaan.

De minister of zijn gemachtigde kan, in dezelfde gevallen, de vreemdeling een verblijfplaats aanwijzen voor de tijd die nodig is om deze maatregel uit te voeren.

De Minister of zijn gemachtigde kan echter deze opsluiting telkens met een periode van twee maanden verlengen wanneer de nodige stappen om de vreemdeling te verwijderen werden genomen binnen zeven werkdagen na de opsluiting van de vreemdeling, wanneer zij worden voortgezet met de vereiste zorgvuldigheid en wanneer de effectieve verwijdering van deze laatste binnen een redelijke termijn nog steeds mogelijk is.

Na een verlenging kan de in het voorgaande lid bedoelde beslissing enkel door de Minister genomen worden.

Na vijf maanden te zijn opgesloten, moet de vreemdeling in vrijheid worden gesteld.

In de gevallen waarin dit noodzakelijk is voor de bescherming van de openbare orde of de nationale veiligheid, kan de opsluiting van de vreemdeling, na het verstrijken van de termijn bedoeld in vorig lid, telkens verlengd worden met één maand, zonder dat de totale duur van de opsluiting daardoor evenwel meer dan acht maanden mag bedragen.

Art. 8.—Het bevel om het grondgebied te verlaten of de beslissing tot terugleiding naar de grens vermeldt de bepaling van artikel 7 die werd toegepast.

Art. 8bis.—§ 1. De Minister of zijn gemachtigde kan een verwijderingsbesluit erkennen dat genomen is ten aanzien van een vreemdeling door de bevoegde administratieve overheid van een Staat die gebonden is door de richtlijn 2001 /40/EG van de Raad van de Europese Unie van 28 mei 2001 betreffende de onderlinge erkenning van besluiten inzake de verwijdering van onderdanen van derde landen, indien deze vreemdeling zich op het grondgebied van het Koninkrijk bevindt zonder gemachtigd of toegelaten te zijn tot een verblijf van meer dan drie maanden en indien de volgende voorwaarden vervuld zijn :

1° het verwijderingsbesluit is gesteund op :

-hetzij een ernstige en daadwerkelijke bedreiging van de openbare orde of de nationale veiligheid en vloeit voort, ofwel uit de veroordeling van de vreemdeling in de Staat die gebonden is door de eerder genoemde richtlijn, die hem dit besluit heeft afgeleverd, voor een strafbaar feit dat met een vrijheidsstraf van ten minste één jaar strafbaar is gesteld, ofwel uit het bestaan van gegronde redenen om aan te nemen dat die vreemdeling ernstige strafbare feiten heeft gepleegd of uit het bestaan van concrete aanwijzingen dat hij overweegt dergelijke feiten te plegen op het grondgebied van een Staat die is gebonden door de eerder genoemde richtlijn;

- hetzij de niet-naleving van de nationale wetgeving inzake de binnenkomst en het verblijf van vreemdelingen in deze Staat die gebonden is door de eerder genoemde richtlijn;

2° het verwijderingsbesluit mag noch opgeschort noch ingetrokken zijn door de Staat die het aan de vreemdeling heeft afgeleverd.

§ 2. Indien het in § 1 bedoelde verwijderingsbesluit is gesteund op een ernstige en daadwerkelijke bedreiging van de openbare orde of de nationale veiligheid en indien de vreemdeling ten aanzien van wie het is genomen, toegelaten of gemachtigd is tot een verblijf van meer dan drie maanden in het Koninkrijk of om er zich te vestigen, of beschikt over een verblijfstitel die werd afgeleverd door een Staat die is gebonden door de eerder genoemde richtlijn, consulteert de Minister of zijn gemachtigde de Staat waarvan de bevoegde administratieve overheid het verwijderingsbesluit heeft genomen, evenals, in voorkomend geval, de Staat die een verblijfstitel heeft afgeleverd aan de vreemdeling.

De in het vorige lid bedoelde vreemdeling die toegelaten of gemachtigd wordt tot een verblijf van meer dan drie maanden in het Koninkrijk of om er zich te vestigen, mag, in voorkomend geval, slechts verwijderd worden met inachtneming van de artikelen 21 en 22.

De beslissing aangaande de vreemdeling die over een in het vorige lid bedoelde verblijfstitel beschikt die werd afgeleverd door een Staat die gebonden is door de eerder genoemde richtlijn, hangt af van de beslissing van deze Staat aangaande het verblijf van de vreemdeling op zijn grondgebied.

§ 3. De Staten die, op het ogenblik van de inwerkingtreding van deze bepaling, gebonden zijn door de eerder genoemde richtlijn, zijn de lidstaten van de Europese Unie.

De Koning brengt het vorige lid in overeenstemming met het resultaat van de door Europese instrumenten bepaalde procedures, waardoor de toepassing van het gemeenschapsrecht op andere Staten mogelijk wordt.

§ 4. Tijdens de in § 1 bedoelde erkenningsprocedure, kan de minister of zijn gemachtigde, onverminderd de bepalingen van Titel III quater en tenzij andere afdoende maar minder dwingende maatregelen doeltreffend kunnen worden toegepast, de vreemdeling die ter fine van weigering van toegang of verblijf gesignaleerd staat in het Schengeninformatiesysteem of in de Algemene Nationale Gegevensbank, omwille van een in § 1, 1°, bedoelde reden, laten opsluiten zonder dat de duur van de opsluiting langer mag zijn dan een maand.

§ 5. De §§ 1 tot 4 zijn niet van toepassing op de verwijderingsbesluiten die ten aanzien van de in artikel 40, 40bis of 40ter bedoelde vreemdelingen worden genomen.

HOOFDSTUK VIII. - ADVIESORGANEN VOOR VREEMDELINGEN

Art. 31.—Een Raad van advies voor vreemdelingen wordt opgericht, die gelast is een voorafgaand, met redenen omkleed advies uit te brengen over alle ontwerpen en voorstellen van wet, decreet of ordonnantie betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, die hem door de Voorzitter van één van beide Wetgevende Kamers of van één der Gemeenschaps- of Gewestparlementen, dan wel de Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie worden voorgelegd.

De raad is voor de helft samengesteld uit vertegenwoordigers van (de Ministers) en van Binnenlandse Zaken, Tewerkstelling en Arbeid, (Buitenlandse Zaken, Middenstand, de Minister tot wiens bevoegdheid ontwikkelingssamenwerking behoort en de leden van de Gemeenschaps- of Gewestregering tot wier bevoegdheid cultuur, opvoeding, arbeid en tewerkstelling behoren, en voor de andere helft uit Belgische en buitenlandse afgevaardigden van instellingen die zich bezighouden met de verdediging van de belangen van de gastarbeiders, en van erkende studentenverenigingen.

De Ministers kunnen het advies van de raad inwinnen over elk algemeen vraagstuk betreffende de in het eerste lid bedoelde materies. Op eigen initiatief kan de raad advies aan de Wetgevende Kamers, aan de Gemeenschaps- of Gewestparlementen, dan wel de Verenigde Vergadering van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en aan de Ministers over dezelfde vraagstukken geven.

De Koning bepaalt de rechtspleging en de werkwijzen van de raad.

Art. 32.—Er wordt een Commissie van advies voor vreemdelingen opgericht, die gelast is de Minister van advies te dienen in de gevallen waarin door deze wet of door bijzondere bepalingen wordt voorzien.

De Minister kan eveneens het advies van de commissie inwinnen alvorens om het even welke beslissing te treffen nopens een vreemdeling.

Art. 33.—De Commissie van advies voor vreemdelingen is samengesteld uit :

1° twee magistraten, in werkelijke dienst, emeriti of ere-magistraten, die door hun diploma doen blijken van de kennis, de ene van het Nederlands, de andere van het Frans;

2° twee advocaten die sedert ten minste tien jaar op de tabel van de Orde van advocaten zijn ingeschreven en door hun diploma doen blijken van de kennis, de ene van het Nederlands, de andere van het Frans;

3° personen die de belangen van de vreemdelingen verdedigen in een instelling voor bijstand, een groepering, een beweging of een organisatie en die doen blijken van de kennis van de taal waarin de procedure wordt gevoerd.

Ieder lid van de commissie heeft één of meerdere plaatsvervangers die, bij verhindering, in zijn vervanging en, in voorkomend geval, in de voltooiing van zijn mandaat voorzien.

De leden van de commissie en hun plaatsvervangers worden door de Koning benoemd voor drie jaar. Hun mandaat kan worden vernieuwd.

Art. 34.—De commissie houdt zitting met drie leden, met name de magistraat, die het voorzitterschap waarneemt, en de advocaat, die doen blijken van de kennis van de taal waarin de rechtspleging wordt gevoerd, alsook een persoon die door de verschijnende vreemdeling is gekozen uit de overige leden van demissie die van de kennis van die taal doen blijken.

Heeft de verschijnende vreemdeling niet gekozen in de vormen en binnen de termijnen door de Koning vast te stellen, dan wordt de aanwijzing door de Minister gedaan en ter kennis van de betrokkene gebracht.

De leidend ambtenaar van de Dienst Vreemdelingenzaken of zijn gemachtigde neemt deel aan de besprekingen voor de commissie, maar niet aan de beraadslaging.

Ten minste acht werkdagen voor de dag van de zitting overhandigt hij het dossier betreffende de zaak aan de voorzitter van de commissie.

Art. 35.—De verschijnende vreemdeling mag zich laten bijstaan of laten vertegenwoordigen door een advocaat van zijn keuze of, indien hij niet over de middelen beschikt om een verdediger te betalen, door een advocaat aangewezen door het Bureau voor consultatie en verdediging.

Art. 36.—De leden van de commissie, de vreemdeling en de advocaat die hem bijstaat of vertegenwoordigt kunnen vanaf de achtste werkdag voor de dag van de zitting kennis nemen van het dossier betreffende de zaak, met uitzondering alleen van de stukken waarvan het vertrouwelijk karakter erkend werd door de voorzitter van de commissie, op voorstel van de leidend ambtenaar van de Dienst Vreemdelingenzaken of van zijn gemachtigde.

Art. 37.—De rechtspleging voor de commissie gebeurt mondeling, in het Nederlands of in het Frans, naar keuze van de verschijnende vreemdeling.

Wanneer deze geen dezer talen verstaat, stelt de voorzitter hem voor een beroep te doen op een tolk, die de eed aflegt in volgende termen: "Ik zweer getrouwelijk de gezegden te vertolken, welke aan personen die verschillende talen spreken, moeten overgezegd worden."

Art. 38.—De commissie kan getuigen horen, die de eed afleggen in volgende termen: "Ik zweer in eer en geweten dat ik de gehele waarheid en niets dan de waarheid zal zeggen."

Art. 39.—Voor het overige bepaalt de Koning de voordracht van de kandidaten met het oog op de aanwijzing van de personen bedoeld in artikel 33, 3°, alsook de rechtspleging voor en de werkwijze van de commissie.

TITEL IBIS. – De Raad voor Vreemdelingenbetwistingen

HOOFDSTUK I. – Instelling en rechtsmacht van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen

Art. 39/1.—§ 1. Er is een Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, verder "De Raad" genoemd.

De Raad is een administratief rechtscollege en is als enige bevoegd om kennis te nemen van de beroepen die worden ingesteld tegen individuele beslissingen genomen met toepassing van de wetten betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

§ 2. De Koning bepaalt de zetel van de Raad die is gevestigd op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De noodzakelijke kredieten voor de werking van de Raad worden ingeschreven op de begroting van Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken.

Art. 39/2.—§ 1. De Raad doet uitspraak, bij wijze van arresten, op de beroepen die zijn ingesteld tegen de beslissingen van de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen.

De Raad kan :

1° de bestreden beslissing van de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen bevestigen of hervormen;

2° de bestreden beslissing van de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen vernietigen hetzij omdat aan de bestreden beslissing een substantiële onregelmatigheid kleeft die door de Raad niet kan worden hersteld, hetzij omdat essentiële elementen ontbreken die inhouden dat de Raad niet kan komen tot de in 1° bedoelde bevestiging of hervorming zonder aanvullende onderzoeksmaatregelen hiertoe te moeten bevelen;

3° onverminderd het bepaalde in 1° en 2°, de bestreden beslissing van de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen tot niet-ontvankelijkheid van het verzoek om internationale bescherming, bedoeld in artikel 57/6, § 3, vernietigen omdat er ernstige aanwijzingen bestaan dat de verzoeker in aanmerking zou komen voor de erkenning van de hoedanigheid van vluchteling, zoals bepaald in artikel 48/3, of voor de toekenning van de subsidiaire bescherming, zoals bepaald in artikel 48/4.

§ 2. De Raad doet uitspraak, bij wijze van arresten als annulatierechter over de overige beroepen wegens overtreding van hetzij substantiële, hetzij op straffe van nietigheid voorgeschreven vormen, overschrijding of afwending van macht.

Art. 39/3.—Jaarlijks wordt op initiatief van de eerste voorzitter een activiteitenverslag opgemaakt en bekendgemaakt waarvan de nadere regels kunnen bepaald worden door de Koning.

HOOFDSTUK II. – De inrichting van de Raad – HOOFDSTUK V. - De rechtspleging

Art. 39/4.– 39/85.– niet opgenomen

TITEL II. – AANVULLENDE EN AFWIJKENDE BEPALINGEN BETREFFENDE BEPAALDE CATEGORIEËN VAN VREEMDELINGEN.

HOOFDSTUK I. - (Vreemdelingen, burgers van de Unie en hun familieleden en vreemdelingen, familieleden van een Belg.)

Art. 40.– § 1. Onverminderd de meer voordelige bepalingen vervat in wetten of Europese verordeningen waarop de burger van de Unie zou kunnen aanspraak maken, zijn de hiernavolgende bepalingen op hem van toepassing.

§ 2. Voor de toepassing van deze wet wordt onder burger van de Unie verstaan, een vreemdeling die de nationaliteit van een lidstaat van de Europese Unie bezit en verblijft in of zich begeeft naar het Rijk.

§ 3. Iedere burger van de Unie heeft het recht gedurende maximaal drie maanden in het Rijk te verblijven zonder andere voorwaarden of formaliteiten te vervullen dan vermeld in artikel 41, eerste lid.

§ 4. Iedere burger van de Unie heeft het recht gedurende meer dan drie maanden in het Rijk te verblijven indien hij de in artikel 41, eerste lid, bedoelde voorwaarde vervult en hij :

1° hetzij in het Rijk werknemer of zelfstandige is of het Rijk binnenkomt om werk te zoeken, zolang hij kan bewijzen dat hij nog werk zoekt en een reële kans maakt om te worden aangesteld;

2° hetzij voor zichzelf over voldoende bestaansmiddelen beschikt om te voorkomen dat hij tijdens zijn verblijf ten laste komt van het sociale bijstandstelsel van het Rijk, en over een verzekering beschikt die de ziektekosten in het Rijk volledig dekt;

3° hetzij is ingeschreven aan een georganiseerde, erkende of gesubsidieerde onderwijsinstelling om er als hoofdbezigheid een studie, daaronder begrepen een beroepsopleiding, te volgen en indien hij beschikt over een verzekering die de ziektekosten in het Rijk volledig dekt, en hij door middel van een verklaring of van een gelijkwaardig middel van zijn keuze de zekerheid verschaft dat hij over voldoende middelen van bestaan beschikt om te voorkomen dat hij tijdens zijn verblijf ten laste komt van het sociale bijstandstelsel van het Rijk.

De in het eerste lid, 2° en 3°, bedoelde bestaansmiddelen moeten minstens gelijk zijn aan het inkomstenniveau onder hetwelk sociale bijstand kan worden verleend. In het kader van de evaluatie van de bestaansmiddelen wordt rekening gehouden met de persoonlijke situatie van de burger van de Unie, waarbij ondermeer rekening gehouden wordt met de aard en de regelmaat van diens inkomsten en met het aantal familieleden die te zijnen laste zijn.

De Koning bepaalt de gevallen waarbij de burger van de Unie geacht wordt de voorwaarde van voldoende bestaansmiddelen, bedoeld in het eerste lid, 2°, te vervullen.

Art. 40bis.– § 1. Onverminderd de meer voordelige bepalingen vervat in wetten of Europese verordeningen waarop de familieleden van de burger van de Unie zouden kunnen aanspraak maken, zijn de hiernavolgende bepalingen op hen van toepassing.

§ 2. Als familielid van de burger van de Unie worden beschouwd :

1° de echtgenoot of de vreemdeling waarmee een geregistreerd partnerschap werd gesloten dat beschouwd wordt als zijnde gelijkwaardig met het huwelijk in België, die hem begeleidt of zich bij hem voegt;

2° de partner, die hem begeleidt of zich bij hem voegt, met wie de burger van de Unie overeenkomstig een wet een geregistreerd partnerschap heeft gesloten.

De partners moeten aan de volgende voorwaarden voldoen :

a) bewijzen een naar behoren geattesteerde duurzame en stabiele partnerrelatie te onderhouden.

Het duurzaam en stabiel karakter van deze relatie is aangetoond :

- indien de partners bewijzen gedurende minstens één jaar, voorafgaand aan de aanvraag, onafgebroken in België of een ander land te hebben samengewoond;

- ofwel indien de partners bewijzen dat zij elkaar sedert ten minste twee jaar, voorafgaand aan de aanvraag, kennen en het bewijs leveren dat zij regelmatig, telefonisch, via briefwisseling of elektronische berichten met elkaar contact onderhouden en dat zij elkaar in de twee jaar voorafgaand aan de aanvraag drie maal ontmoet hebben en dat deze ontmoetingen in totaal 45 of meer dagen betreffen;

- ofwel indien de partners een gemeenschappelijk kind hebben;

b) met elkaar komen samenleven;

c) beiden ouder zijn dan eenentwintig jaar;

d) ongehuwd zijn en geen duurzame en stabiele partnerrelatie hebben met een andere persoon;

e) geen personen zijn bedoeld in artikelen 161 tot 163 van het Burgerlijk Wetboek.

f) ten aanzien van geen van beiden een beslissing werd genomen op grond van artikel 167 van het Burgerlijk Wetboek en dit voor zover de beslissing kracht van gewijsde heeft verkregen.

3° de bloedverwanten in neergaande lijn alsmede die van de echtgenoot of partner als bedoeld onder 1° of 2°, beneden de leeftijd van eenentwintig jaar of die te hunnen laste zijn, die hen begeleiden of zich bij hen voegen, voor zover de vreemdeling die vervoegd wordt, zijn echtgenoot of de bedoelde geregistreerde partner over het recht van bewaring beschikt en, indien het recht van bewaring wordt gedeeld, op voorwaarde dat de andere houder van het recht van bewaring zijn toestemming heeft gegeven;

4° de bloedverwanten in opgaande lijn, alsmede die van de echtgenoot of partner als bedoeld onder 1° of 2°, die te hunnen laste zijn, die hen begeleiden of zich bij hen voegen;

5° de vader of de moeder van een minderjarige burger van de Europese Unie, bedoeld in artikel 40, § 4, eerste lid, 2°, voor zover de laatstgenoemde te zijnen laste is en hij daadwerkelijk over het hoederecht beschikt.

De Koning bepaalt, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, de gevallen waarbij een partnerschap dat geregistreerd werd op basis van een vreemde wet, moet beschouwd worden als zijnde gelijkwaardig met een huwelijk in België.

§ 3. De in § 2 bedoelde familieleden die burger van de Unie zijn, hebben het recht de in artikel 40, § 3, bedoelde burger van de Unie te begeleiden of zich bij hem te voegen voorzover zij de in artikel 41, eerste lid, bedoelde voorwaarde vervullen. Indien het familieleden betreft die geen burger van de Unie zijn, moeten zij de in artikel 41, tweede lid, bedoelde voorwaarde vervullen.

§ 4. De in § 2 bedoelde familieleden die burger van de Unie zijn, hebben het recht de in artikel 40, § 4, eerste lid, 1° en 2°, bedoelde burger van de Unie te begeleiden of zich bij hem te voegen voor een periode van meer dan drie maanden voor zover zij de in artikel 41, eerste lid, bedoelde voorwaarde vervullen. Indien het familieleden betreft die geen burger van de Unie zijn, moeten zij de in artikel 41, tweede lid, bedoelde voorwaarde vervullen.

De in artikel 40, § 4, eerste lid, 2°, bedoelde burger van de Unie moet dan tevens het bewijs leveren dat hij over voldoende bestaansmiddelen beschikt op te voorkomen dat de in § 2 bedoelde familieleden tijdens zijn verblijf ten laste komen van het sociale zekerheidsstelsel van het Rijk, en dat hij over een verzekering beschikt die de ziektekosten van zijn familieleden in het Rijk volledig dekt. In het kader van de evaluatie van de bestaansmiddelen wordt rekening gehouden met de persoonlijke situatie van de burger van de Unie, waarbij ondermeer rekening gehouden wordt met de aard en de regelmaat van diens inkomsten en met het aantal familieleden die te zijnen laste zijn.

De in artikel 40, § 4, eerste lid, 3°, bedoelde burger van de Unie kan zich enkel laten begeleiden of vervoegen door de in § 2, eerste lid, 1° en 2°, bedoelde familieleden, alsmede door zijn kinderen of door de kinderen van de familieleden bedoeld in 1° en 2° die te zijnen laste zijn, voorzover zij al naargelang het geval voldoen aan de in artikel 41, eerste lid of tweede lid bedoelde voorwaarde.

Het in § 2, eerste lid, 5°, bedoelde familielid moet het bewijs leveren dat hij over voldoende bestaansmiddelen beschikt om in zijn eigen behoeften en die van zijn kind, burger van de Unie, te voorzien, om niet ten laste te komen van het sociale zekerheidsstelsel van het Rijk, en over een ziektekostenverzekering die alle risico's in België dekt. In het kader van de evaluatie van de bestaansmiddelen wordt met name rekening gehouden met hun aard en hun regelmaat.

Art. 40ter.– § 1. De familieleden bedoeld in artikel 40bis, § 2, van een Belg die zijn recht op vrij verkeer heeft uitgeoefend overeenkomstig het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, zijn onderworpen aan dezelfde bepalingen als de familieleden van een burger van de Unie.

§ 2. De bepalingen van dit hoofdstuk zijn van toepassing op de volgende familieleden van een Belg die niet zijn recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten heeft uitgeoefend krachtens het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie :

1° de familieleden bedoeld in artikel 40bis, § 2, eerste lid, 1° tot 3°, mits zij de Belg die het recht op gezinshereniging opent vergezellen of zich bij hem voegen;

2° de familieleden bedoeld in artikel 40bis, § 2, eerste lid, 4°, mits het de vader en moeder van een minderjarige Belg betreft die hun identiteit bewijzen door middel van een geldig identiteitsdocument en zij de Belg die het recht op gezinshereniging opent vergezellen of zich bij hem voegen.

De familieleden bedoeld in het eerste lid, 1°, moeten bewijzen dat de Belg :

1° beschikt over stabiele, toereikende en regelmatige bestaansmiddelen. Aan die voorwaarde wordt geacht te zijn voldaan indien de bestaansmiddelen ten minste gelijk zijn aan honderdtwintig procent van het bedrag bedoeld in artikel 14, § 1, 3°, van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie en zoals geïndexeerd volgens artikel 15 van voormelde wet. Bij het beoordelen van deze bestaansmiddelen wordt rekening gehouden met hun aard en regelmatigheid. Er wordt daarentegen geen rekening gehouden met de middelen verkregen uit het leefloon, de financiële maatschappelijke dienstverlening, de kinderbijslagen en toeslagen, de inschakelingsuitkeringen en de overbruggingsuitkering. De werkloosheidsuitkering komt alleen in aanmerking indien de Belg bewijst dat hij actief werk zoekt.

Deze voorwaarde is niet van toepassing indien alleen zijn minderjarige familieleden bedoeld in artikel 40bis, § 2, eerste lid, 3°, de Belg vergezellen of zich bij hem voegen.

2° beschikt over voldoende huisvesting die hem in staat stelt zijn familielid of familieleden die hem vergezellen of zich bij hem voegen te herbergen en die voldoet aan de voorwaarden opgelegd aan een onroerend goed dat als hoofdverblijfplaats wordt verhuurd zoals bepaald in artikel 2 van Boek III, Titel VIII, Hoofdstuk II, Afdeling 2, van het Burgerlijk Wetboek. De Koning bepaalt, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, de wijze waarop de Belg bewijst dat het onroerend goed aan de opgelegde voorwaarden voldoet.

3° beschikt over een ziektekostenverzekering die de risico's in België voor hem en zijn familieleden dekt.

Als een attest van geen huwelijksbeletsel is afgegeven, wordt er naar aanleiding van het onderzoek van een aanvraag tot gezinshereniging gebaseerd op het voltrokken huwelijk, waarvoor het attest is afgegeven, geen nieuw onderzoek uitgevoerd, tenzij er nieuwe gegevens zijn.

Wat de personen betreft bedoeld in artikel 40bis, § 2, eerste lid, 1° en 2°, moeten de echtgenoten of de partners beiden ouder zijn dan eenentwintig jaar. Deze minimumleeftijd wordt echter teruggebracht tot achttien jaar indien de echtelijke band of het geregistreerd partnerschap dat als gelijkwaardig wordt beschouwd met het huwelijk reeds vóór de indiening van het verzoek tot gezinshereniging bestond of indien ze, in het geval van een wettelijk geregistreerd partnerschap, bewijzen dat ze vóór de indiening van het verzoek tot gezinshereniging minstens één jaar hebben samengewoond.

Onverminderd de artikelen 42ter en 42quater, kan aan het verblijf van een familielid van een Belg ook een einde worden gemaakt wanneer de voorwaarden van het tweede lid niet meer zijn vervuld.

Art. 41.—§ 1. Het recht op binnenkomst wordt erkend aan de burger van de Unie op voorlegging van een geldige identiteitskaart of een geldig paspoort, of indien hij op een andere wijze kan laten vaststellen of bewijzen dat hij het recht van vrij verkeer en verblijf geniet.

Als de burger van de Unie niet over de vereiste documenten beschikt, stelt de minister of zijn gemachtigde hem alvorens tot zijn terugdrijving over te gaan in de gelegenheid om binnen redelijke grenzen de vereiste documenten te verkrijgen dan wel zich deze binnen een redelijke termijn te laten bezorgen, dan wel op een andere wijze te laten vaststellen dat hij het recht van vrij verkeer en verblijf geniet.

§ 2. Het recht op binnenkomst wordt erkend aan de familieleden van een burgers van de Unie bedoeld in artikel 40bis, § 2, die geen burger van de Unie zijn, op voorlegging van een geldig paspoort dat, in voorkomend geval, voorzien is van een geldig inreisvisum overeenkomstig de Verordening (EG) nr. 539/2001 van de Raad van 15 maart 2001 tot vaststelling van de lijst van derde landen waarvan de onderdanen bij overschrijding van de buitengrenzen in het bezit moeten zijn van een visum en de lijst van derde landen waarvan de onderdanen van die plicht zijn vrijgesteld.

De Koning bepaalt de nadere regels van de afgifte van het visum.

Het bezit van een verblijfskaart van familielid van een burger van de Unie of van een duurzame verblijfskaart van een familielid van een burger van de Unie, verstrekt op basis van de Richtlijn 2004/38/EG van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden, stelt het familielid vrij van de verplichting het inreisvisum bedoeld in het eerste lid te verkrijgen.

Als het familielid van een burger van de Unie niet over de vereiste documenten beschikt, stelt de minister of zijn gemachtigde hem alvorens tot zijn terugdrijving over te gaan, in de gelegenheid binnen redelijke grenzen de vereiste documenten te verkrijgen dan wel zich deze binnen een redelijke termijn te laten bezorgen, dan wel op andere wijze te laten vaststellen of te bewijzen dat hij het recht op vrij verkeer en verblijf geniet.

§ 3. De houder van een identiteitskaart of van een paspoort afgegeven door de Belgische overheden, wordt zonder formaliteit tot het grondgebied van het Rijk toegelaten, zelfs wanneer zijn nationaliteit wordt betwist of wanneer dit document vervallen is.

§ 4. Indien de burger van de Unie niet in het bezit is van een geldige identiteitskaart of een geldig nationaal paspoort, of indien het familielid van de burger van de Unie, dat geen burger van de Unie is, niet in het bezit is van een geldig nationaal paspoort dat, in voorkomend geval, voorzien is van een geldig inreisvisum overeenkomstig de voormelde Verordening (EG) nr. 539/2001, kan de minister of zijn gemachtigde hem een administratieve geldboete van 200 euro opleggen. Deze geldboete wordt geïnd overeenkomstig artikel 42octies.

Art. 41bis.—De burger van de Unie die naar België komt voor een verblijf van ten hoogste drie maanden en zijn familieleden die hem begeleiden of vervoegen, die niet logeren in een logementshuis dat onderworpen is aan de wetgeving betreffende de controle op de reizigers, moeten hun aanwezigheid op het grondgebied binnen de tien werkdagen nadat zij het Rijk zijn binnengekomen melden bij het gemeentebestuur van de plaats waar zij verblijven, tenzij zij behoren tot één der categorieën van vreemdelingen die de Koning van deze verplichting heeft vrijgesteld.

De Koning bepaalt het model van attest dat uitgereikt wordt ten bewijze van deze melding van aanwezigheid. Indien de aanwezigheid niet binnen de in het eerste lid voorziene periode gemeld werd, kan er door de minister of zijn gemachtigde een administratieve geldboete van 200 euro geheven worden. Deze geldboete wordt geïnd overeenkomstig artikel 42octies.

Art. 41ter.—§ 1. Behoudens voor de in artikel 40, § 4, eerste lid, 1°, bedoelde burger van de Unie, kan er door de minister of zijn gemachtigde een einde gesteld worden aan het verblijfsrecht van de burger van de Unie, dat hem erkend werd op grond van artikel 40, § 3, indien hij een onredelijke belasting vormt voor het sociale bijstandstelsel van het Rijk.

§ 2. Behoudens voor de in artikel 40, § 4, eerste lid, 1°, bedoelde burger van de Unie en zijn familieleden, kan er door de minister of zijn gemachtigde een einde gesteld worden aan het verblijfsrecht van de burger van de Unie, dat hem erkend werd op grond van artikel 40, § 3, en aan het verblijfsrecht van zijn familieleden, dat hun erkend werd op grond van artikel 40bis, § 3, indien de familieleden van de burger van de Unie een onredelijke belasting vormen voor het sociale bijstandstelsel van het Rijk. art. 25, Inwerkingtreding : 16-12-1996> De EG-vreemdeling die naar

België komt voor een verblijf van ten hoogste drie maanden en die niet logeert in een logementshuis dat onderworpen is aan de wetgeving betreffende de controle der reizigers, moet zich, binnen acht werkdagen nadat hij het Rijk is binnengekomen, laten inschrijven bij het gemeentebestuur van de plaats waar hij logeert, tenzij hij behoort tot een der categorieën van vreemdelingen die de Koning van deze verplichting heeft vrijgesteld. De Koning bepaalt de wijze van inschrijving en het model van het attest dat bij de inschrijving wordt afgegeven en daarvan bewijs levert.

Art. 42.—Het recht op een verblijf van meer dan drie maanden in het Rijk wordt zo snel mogelijk en ten laatste zes maanden volgend op de datum van aanvraag zoals bepaald in § 4, tweede lid, erkend aan de burger van de Unie en zijn familieleden onder de voorwaarden en voor de duur door de Koning bepaald overeenkomstig de Europese verordeningen en richtlijnen. Bij de erkenning wordt rekening gehouden met het geheel van de elementen van het dossier.

Indien aan de voorwaarde van het toereikend karakter van de bestaansmiddelen bedoeld in de artikelen 40bis, § 4, tweede lid, en 40ter, § 2, tweede lid, 1°, niet is voldaan, dient de minister of zijn gemachtigde, op basis van de eigen behoeften van de burger van de Unie die vervoegd wordt en van zijn familieleden te bepalen welke bestaansmiddelen zij nodig hebben om in hun behoeften te voorzien zonder ten laste te vallen van de openbare overheden. De minister of zijn gemachtigde kan hiervoor alle bescheiden en inlichtingen die voor het bepalen van dit bedrag nuttig zijn, doen overleggen door de vreemdeling en door elke Belgische overheid.

§ 2. Voor de burgers van de Unie wordt het recht op verblijf van meer dan drie maanden geconstateerd door een verklaring van inschrijving. Zij worden al naargelang het geval ingeschreven in het vreemdelingenregister of in het bevolkingsregister.

§ 3. Voor de familieleden van de burger van de Unie die zelf geen burgers van de Unie zijn, wordt het recht op verblijf geconstateerd door een verblijfsvergunning. Zij worden ingeschreven in het vreemdelingenregister. De geldigheidsduur van deze verblijfsvergunning is gelijk aan de voorziene periode van verblijf van de burger van de Unie die zij begeleiden of vervoegen en bedraagt ten hoogste vijf jaar vanaf de datum van afgifte.

§ 4. De verklaring van inschrijving en de verblijfsvergunning worden afgegeven volgens de modaliteiten door de Koning bepaald overeenkomstig de Europese verordeningen en richtlijnen.

Zij moeten ten laatste worden aangevraagd bij het verstrijken van een periode van drie maanden na de datum van binnenkomst bij het gemeentebestuur van de plaats waar men verblijft. Indien na het verstrijken van deze periode, geen verklaring van inschrijving of verblijfsvergunning wordt aangevraagd, kan er door de minister of zijn gemachtigde een administratieve geldboete van 200 euro geheven worden. Deze geldboete wordt geïnd overeenkomstig artikel 42octies.

Art. 42bis.—§ 1. Er kan een einde gesteld worden aan het verblijfsrecht van de burger van de Unie door de minister of zijn gemachtigde indien hij niet meer voldoet aan de in artikel 40, § 4, en de in artikel 40bis, § 4, tweede lid, bedoelde voorwaarden of, voor de in artikel 40, § 4, eerste lid, 2° en 3°, bedoelde gevallen, indien hij een onredelijke belasting vormt voor het sociale bijstandstelsel van het Rijk. De minister of zijn gemachtigde kan zonodig controleren of aan de naleving van de voorwaarden voor de uitoefening van het verblijfsrecht is voldaan.

Voor de toepassing van het eerste lid, teneinde te bepalen of de burger van de Unie een onredelijke belasting voor het sociale bijstandstelsel van het Rijk vormt, wordt rekening gehouden met het al dan niet tijdelijke karakter van zijn moeilijkheden, de duur van zijn verblijf in het Rijk, zijn persoonlijke situatie en het bedrag van de aan hem uitgekeerde steun.

Bij de beslissing om een einde te stellen aan het verblijf, houdt de minister of zijn gemachtigde rekening met de duur van het verblijf van de betrokkene in het Rijk, diens leeftijd, gezondheidstoestand, gezinssituatie en economische situatie, sociale en culturele integratie in het Rijk en de mate waarin hij bindingen heeft met zijn land van herkomst

§ 2. Een burger van de Unie behoudt evenwel het verblijfsrecht zoals voorzien in artikel 40, § 4, eerste lid, 1°, in de volgende gevallen :

1° hij is als gevolg van ziekte of ongeval tijdelijk arbeidsongeschikt;

2° hij bevindt zich, na ten minste één jaar te hebben gewerkt, in een toestand van naar behoren vastgestelde onvrijwillige werkloosheid en heeft zich als werkzoekende bij de bevoegde dienst voor arbeidsbemiddeling ingeschreven;

3° hij bevindt zich in een toestand van naar behoren vastgestelde onvrijwillige werkloosheid na afloop van een tijdelijke arbeidsovereenkomst van minder dan één jaar of hij is in de eerste twaalf maanden onvrijwillig werkloos geworden en heeft zich als werkzoekende bij de bevoegde dienst voor arbeidsvoorziening ingeschreven. In dit geval blijft het statuut van werknemer ten minste zes maanden behouden;

4° hij start met een beroepsopleiding. Behalve in geval van onvrijwillige werkloosheid is voor het behoud van het statuut van werknemer in dit geval een verband vereist tussen de voorafgaande beroepsactiviteit en deze opleiding.

Art. 42ter.—§ 1. Tenzij de familieleden van een burger van de Unie die zelf burger van de Unie zijn, zelf een verblijfsrecht uitoefenen als bedoeld in artikel 40, § 4, of opnieuw voldoen aan de in artikel 40bis, § 2, bedoelde voorwaarden, kan er binnen vijf jaar na de erkenning van hun recht op verblijf in de hoedanigheid van familielid

van de burger van de Unie, een einde gesteld worden aan hun verblijfsrecht door de minister of zijn gemachtigde in de volgende gevallen :

- 1° er wordt een einde gesteld aan het verblijfsrecht van de burger van de Unie die zij begeleid of vervoegd hebben;
- 2° de burger van de Unie die zij begeleid of vervoegd hebben, vertrekt uit het Rijk;
- 3° de burger van de Unie die zij begeleid of vervoegd hebben, overlijdt;
- 4° het huwelijk met de burger van de Unie die zij begeleid of vervoegd hebben, wordt ontbonden of nietig verklaard, het geregistreerd partnerschap dat aangegaan werd, zoals bedoeld in artikel 40bis, § 2, eerste lid, 1° of 2°, wordt beëindigd, of er is geen gezamenlijke vestiging meer;
- 5° de familieleden van een burger van de Unie bedoeld in artikel 40, § 4, eerste lid, 2° of 3°, vormen een onredelijke belasting voor het sociale bijstandstelsel van het Rijk.
- 6° de minister of zijn gemachtigde trekt het verblijf van de begeleide of vervoegde burger van de Unie overeenkomstig artikel 44 in.

Voor de toepassing van het eerste lid, 5°, teneinde te bepalen of de familieleden van een burger van de Unie een onredelijke belasting voor het sociale bijstandstelsel van het Rijk vormen, wordt rekening gehouden met het al dan niet tijdelijke karakter van hun moeilijkheden, de duur van hun verblijf in het Rijk, hun persoonlijke situatie en het bedrag van de aan hen uitgekeerde steun.

Bij de beslissing om een einde te stellen aan het verblijf houdt de minister of zijn gemachtigde rekening met de duur van het verblijf van de betrokkene in het Rijk, diens leeftijd, gezondheidstoestand, gezins- en economische situatie, sociale en culturele integratie in het Rijk en de mate waarin hij bindingen heeft met zijn land van oorsprong.

§ 2. De in § 1, eerste lid, 2° en 3°, bedoelde gevallen zijn niet van toepassing op kinderen van de burger van de Unie die in het Rijk verblijven en aan een onderwijsinstelling zijn ingeschreven alsmede op de ouder die de bewaring heeft van de kinderen, dit tot hun studie voltooid is.

§ 3. De minister of zijn gemachtigde kan zonodig controleren of aan de naleving van de voorwaarden voor de uitoefening van het verblijfsrecht is voldaan.

Art. 42quater.–§ 1. In de volgende gevallen kan er door de minister of zijn gemachtigde binnen vijf jaar na de erkenning van hun recht op verblijf een einde gesteld worden aan het verblijfsrecht van de familieleden van een burger van de Unie die zelf geen burger van de Unie zijn en die verblijven in de hoedanigheid van familielid van de burger van de Unie :

- 1° er wordt een einde gesteld aan het verblijfsrecht van de burger van de Unie die zij begeleid of vervoegd hebben;
- 2° de burger van de Unie die zij begeleid of vervoegd hebben, vertrekt uit het Rijk;
- 3° de burger van de Unie die zij begeleid of vervoegd hebben, overlijdt;
- 4° het huwelijk met de burger van de Unie die zij begeleid of vervoegd hebben, wordt ontbonden, het geregistreerd partnerschap dat aangegaan werd, zoals bedoeld in artikel 40bis, § 2, eerste lid, 1° of 2°, wordt beëindigd, of er is geen gezamenlijke vestiging meer;
- 5° de familieleden van een burger van de Unie, bedoeld in artikel 40, § 4, eerste lid, 2° of 3°, vormen een onredelijke belasting voor het sociale bijstandstelsel van het Rijk.
- 6° de minister of zijn gemachtigde trekt het verblijf van de begeleide of vervoegde burger van de Unie overeenkomstig artikel 44 in.

Voor de toepassing van het eerste lid, 5°, teneinde te bepalen of de familieleden van een burger van de Unie een onredelijke belasting voor het sociale bijstandstelsel van het Rijk vormen, wordt rekening gehouden met het al dan niet tijdelijke karakter van hun moeilijkheden, de duur van hun verblijf in het Rijk, hun persoonlijke situatie en het bedrag van de aan hen uitgekeerde steun.

Bij de beslissing om een einde te stellen aan het verblijf houdt de minister of zijn gemachtigde rekening met de duur van het verblijf van de betrokkene in het Rijk, diens leeftijd, gezondheidstoestand, gezins- en economische situatie, sociale en culturele integratie in het Rijk en de mate waarin hij bindingen heeft met zijn land van oorsprong.

§ 2. De in § 1, eerste lid, 2° en 3°, bedoelde gevallen zijn niet van toepassing op kinderen van de burger van de Unie die in het Rijk verblijven en aan een onderwijsinstelling zijn ingeschreven alsmede op de ouder die de bewaring heeft van de kinderen, dit tot hun studie voltooid is.

§ 3. Het in § 1, eerste lid, 3°, bedoelde geval is niet van toepassing op de familieleden die ten minste één jaar in het Rijk verbleven hebben in de hoedanigheid van een familielid van de burger van de Unie, en voor zover betrokkenen aantonen werknemer of zelfstandige te zijn in België, of voor zichzelf en hun familieleden te beschikken over voldoende bestaansmiddelen zoals bedoeld in artikel 40, § 4, tweede lid, om te voorkomen dat zij tijdens hun verblijf ten laste vallen van het sociale bijstandstelsel van het Rijk en te beschikken over een ziektekostenverzekering die alle risico's in België dekt, of lid te zijn van een in het Rijk gevormde familie van een persoon die aan deze voorwaarden voldoet.

§ 4. Onder voorbehoud van het bepaalde in § 5 is het in § 1, eerste lid, 4°, bedoelde geval niet van toepassing:

1° indien het huwelijk, het geregistreerd partnerschap of de gezamenlijke vestiging bij de aanvang van de gerechtelijke procedure tot ontbinding of nietigverklaring van het huwelijk of bij de beëindiging van het geregistreerd partnerschap of de gezamenlijke vestiging, ten minste drie jaar heeft geduurd, waarvan minstens één jaar in het Rijk. In geval van nietigverklaring van het huwelijk dient de echtgenoot bovendien te goeder trouw te zijn geweest;

2° of indien het recht van bewaring van de kinderen van de burger van de Unie, die in het Rijk verblijven, bij overeenkomst tussen de echtgenoten of de partners, bedoeld in artikel 40bis, § 2, eerste lid, 1° of 2°, dan wel bij gerechtelijke beslissing is toegewezen aan de echtgenoot of partner die geen burger van de Unie is;

3° of indien het omgangsrecht met een minderjarig kind, bij overeenkomst tussen de echtgenoten of partners als bedoeld in artikel 40bis, § 2, eerste lid, 1° of 2°, dan wel bij gerechtelijke beslissing is toegewezen aan de echtgenoot of partner, bedoeld in artikel 40bis, § 2, eerste lid, 1° of 2°, die geen burger van de Unie is en de rechter heeft bepaald dat dit recht van bewaring moet uitgeoefend worden in het Rijk en dit zolang het nodig is;

4° of indien bijzonder schrijnende situaties dit rechtvaardigen, bijvoorbeeld indien het familielid aantoonbaar tijdens het huwelijk of het geregistreerd partnerschap als bedoeld in artikel 40bis, § 2, eerste lid, 1° of 2° het slachtoffer te zijn geweest van geweld in de familie alsook van geweld zoals bedoeld in de artikelen 375, 398 tot 400, 402, 403 of 405, van het Strafwetboek;

en voor zover betrokkenen aantonen werknemer of zelfstandige te zijn in België, of voor zichzelf en hun familieleden te beschikken over voldoende bestaansmiddelen, bedoeld in artikel 40, § 4, tweede lid, om te voorkomen dat zij tijdens hun verblijf ten laste vallen van het sociale bijstandstelsel van het Rijk en beschikken over een ziektekostenverzekering die alle risico's in België dekt, of lid zijn van een in het Rijk gevormde familie van een persoon die aan deze voorwaarden voldoet.

§ 5. De minister of zijn gemachtigde kan zonodig controleren of aan de naleving van de voorwaarden voor de uitoefening van het verblijfsrecht is voldaan.

Art. 42quinquies.—§ 1. Onverminderd artikel 42sexies en voorzover er geen procedure hangende is voor de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen overeenkomstig artikel 39/79, wordt een duurzaam recht op verblijf erkend aan de in artikel 40, § 4, bedoelde burger van de Unie en zijn familieleden, voorzover zij gedurende een ononderbroken periode van vijf jaar in het Rijk verbleven hebben en dit overeenkomstig de rechtsinstrumenten van de Europese Unie.

Familieleden die geen burger van de Unie zijn, kunnen het in het eerste lid bedoelde duurzaam recht slechts verkrijgen indien zij gedurende deze periode gezamenlijk gevestigd waren met de burger van de Unie. Deze voorwaarde inzake gezamenlijke vestiging geldt niet voor de familieleden die de in artikel 42quater, §§ 3 en 4 bedoelde voorwaarden vervullen, noch voor familieleden die hun verblijf behouden op grond van artikel 42quater, § 1, tweede lid.

§ 2. [...]

§ 3. Het ononderbroken karakter van het verblijf wordt niet beïnvloed door tijdelijke afwezigheden van niet meer dan zes maanden per jaar, door afwezigheden van langere duur voor de vervulling van militaire verplichtingen, door één afwezigheid van ten hoogste twaalf achtereenvolgende maanden om belangrijke redenen, zoals zwangerschap en bevalling, ernstige ziekte, studie of beroepsopleiding, noch door uitzending om werkzaamheden te verrichten buiten het Rijk.

§ 4. Indien een procedure hangende is voor de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen overeenkomstig artikel 39/79, wordt de erkenning van het duurzaam recht op verblijf geschorst in afwachting van de beslechting van deze procedure en van een definitieve beslissing van de minister of zijn gemachtigde.

§ 5. Het duurzaam verblijfsrecht van de burgers van de Europese Unie wordt vastgesteld door de afgifte van een document waaruit de duurzaamheid van het verblijf blijkt. Dit document wordt afgegeven volgens de door de Koning vastgestelde nadere regels.

§ 6. Het duurzaam recht op verblijf voor de familieleden die geen burger van de Unie zijn, wordt geconstateerd door de afgifte van een verblijfskaart. Zij worden ingeschreven in het bevolkingsregister.

Deze verblijfskaart wordt afgegeven volgens de modaliteiten door de Koning bepaald overeenkomstig Europese verordeningen en richtlijnen.

Zij moet worden aangevraagd voor het verstrijken van de geldigheidsduur van de in artikel 42, § 3, bedoelde verblijfsvergunning. Indien deze verblijfskaart niet tijdig wordt aangevraagd, kan er door de minister of zijn gemachtigde een administratieve geldboete van 200 euro geheven worden. Deze geldboete wordt geïnd overeenkomstig artikel 42octies.

§ 7. Wanneer een duurzaam recht op verblijf werd verkregen, kan het slechts worden verloren door een afwezigheid van meer dan twee achtereenvolgende jaren uit het Rijk

Art. 42sexies.—§ 1. In afwijking op artikel 42quinquies wordt het duurzaam recht op verblijf alvorens de ononderbroken periode van vijf jaar verblijf verstreken is, toegekend aan de volgende categorieën werknemers of zelfstandigen, bedoeld in artikel 40, § 4, eerste lid, 1° :

1° de werknemer of zelfstandige die zijn werkzaamheid staakt als gevolg van blijvende arbeidsongeschiktheid, mits :

- a) hetzij hij meer dan twee jaar ononderbroken in het Rijk heeft verbleven;
- b) hetzij de arbeidsongeschiktheid het gevolg is van een arbeidsongeval of een beroepsziekte waardoor recht ontstaat op een uitkering die geheel of ten dele ten laste komt van een instelling van het Rijk;
- c) hetzij zijn echtgenoot of partner bedoeld in artikel 40bis, § 2, eerste lid, 1°, een Belgische onderdaan is;

2° de werknemer of zelfstandige die op het tijdstip waarop hij zijn werkzaamheid staakt, de wettelijke leeftijd heeft bereikt waarop hij aanspraak kan maken op een ouderdomspensioen, of de werknemer die zijn bezoldigde werkzaamheid staakt ten gevolge van vervroegde uittreding, mits hun echtgenoot of partner bedoeld in artikel 40bis, § 2, eerste lid, 1°, een Belgische onderdaan is.

De tijdvakken van onvrijwillige werkloosheid, die naar behoren zijn vastgesteld door de bevoegde dienst voor arbeidsvoorziening en waarin de betrokkene wegens een aan hem niet-toerekenbare reden niet heeft gewerkt, of perioden van afwezigheid of onderbreking van de werkzaamheid wegens ziekte of ongeval, worden als tijdvakken van werkzaamheid beschouwd.

§ 2. De familieleden van de in § 1 bedoelde burger van de Unie verkrijgen eveneens een duurzaam recht op verblijf.

§ 3. Wanneer de in artikel 40, § 4, eerste lid, 1°, bedoelde werknemer of zelfstandige overlijdt in de loop van zijn beroepsleven voordat hij op grond van § 1 het recht op duurzaam verblijf verkregen heeft, verwerven de familieleden die bij hem in het Rijk verblijven een duurzaam recht op verblijf indien :

1° hetzij de werknemer of zelfstandige op het tijdstip van overlijden gedurende twee jaar ononderbroken in het Rijk verbleven heeft;

2° hetzij het overlijden van de werknemer of zelfstandige het gevolg is geweest van een arbeidsongeval of beroepsziekte.

Art. 42septies.—De minister of zijn gemachtigde kan de binnenkomst weigeren of een einde stellen aan het verblijfsrecht van de burger van de Unie of van zijn familieleden indien deze of dezen valse of misleidende informatie of valse of vervalste documenten hebben gebruikt, of fraude gepleegd hebben of ander onwettige middelen gebruikt hebben die van doorslaggevend belang geweest zijn voor de erkenning van dit recht.

Art. 42octies.—§ 1. De beslissing waarbij de administratieve geldboete, bedoeld in de artikelen 41, vierde lid, 41bis, tweede lid, 42, § 4, tweede lid, en 42quinquies, § 6, derde lid, wordt opgelegd is onmiddellijk uitvoerbaar, niettegenstaande hoger beroep.

De administratieve geldboete kan betaald worden door middel van de consignatie van het verschuldigde bedrag bij de Deposito- en Consignatiekas.

§ 2. De burger van de Unie, of in voorkomend geval zijn familielid, die de beslissing van de minister of van diens gemachtigde betwist, stelt op straffe van verval binnen een termijn van één maand te rekenen van de kennisgeving van de beslissing, bij wege van een verzoekschrift beroep in bij de rechtbank van eerste aanleg.

Indien de rechtbank van eerste aanleg het beroep ontvankelijk en gegrond verklaart, wordt de betaalde of in consignatie gegeven som teruggegeven.

De rechtbank van eerste aanleg moet uitspraak doen binnen een maand te rekenen van de indiening van het in het eerste lid bedoelde verzoekschrift.

De tekst van het eerste lid wordt opgenomen in de beslissing waarbij de administratieve geldboete wordt opgelegd.

§ 3. Indien de burger van de Unie of zijn familielid in gebreke blijft de geldboete te betalen, wordt de beslissing van de bevoegde ambtenaar of de in kracht van gewijsde gegane beslissing van de rechtbank van eerste aanleg ter kennis gebracht van de administratie van het Kadaster, Registratie en Domeinen, met het oog op de invordering van het bedrag van de administratieve geldboete.

§ 4. Indien de burger van de Unie of zijn familielid of diens vertegenwoordiger de som van de administratieve geldboete heeft geconsigneerd bij de Deposito- en Consignatiekas en indien hij binnen de hierboven vermelde termijn geen beroep heeft ingesteld bij de rechtbank van eerste aanleg, komt de in consignatie gegeven som ten goede aan de Staat.

Art. 43.— § 1. De minister of zijn gemachtigde kan de binnenkomst en het verblijf van de burgers van de Unie en hun familieleden weigeren en hun het bevel geven het grondgebied te verlaten :

1° wanneer zij valse of misleidende informatie of valse of vervalste documenten hebben gebruikt, of fraude hebben gepleegd of andere onwettige middelen hebben gebruikt, die hebben bijgedragen tot het verkrijgen van het verblijf;

2° om redenen van openbare orde, nationale veiligheid of volksgezondheid.

§ 2. Wanneer de minister of zijn gemachtigde overweegt een beslissing zoals bedoeld in paragraaf 1 te nemen, houdt hij rekening met de duur van het verblijf van de burger van de Unie of zijn familielid op het grondgebied van het Rijk, zijn leeftijd, gezondheidstoestand, gezins- en economische situatie, sociale en culturele integratie in het Rijk en de mate waarin hij bindingen heeft met zijn land van oorsprong.

Art. 44.—§ 1. De minister of zijn gemachtigde kan het verblijf van de burgers van de Unie en hun familieleden intrekken en hun het bevel geven het grondgebied te verlaten wanneer zij valse of misleidende informatie of valse of vervalste documenten hebben gebruikt, of fraude hebben gepleegd of andere onwettige middelen hebben gebruikt, die hebben bijgedragen tot het verkrijgen van het verblijf.

§ 2. Wanneer de minister of zijn gemachtigde overweegt een beslissing zoals bedoeld in paragraaf 1 te nemen, houdt hij rekening met de duur van het verblijf van de burger van de Unie of zijn familielid op het grondgebied van het Rijk, zijn leeftijd, gezondheidstoestand, gezins- en economische situatie, sociale en culturele integratie in het Rijk en de mate waarin hij bindingen heeft met zijn land van oorsprong.

Art. 44bis.– § 1. Onverminderd de paragrafen 2 en 3, kan de minister of zijn gemachtigde een einde maken aan het verblijf van de burgers van de Unie en hun familieleden en hun het bevel geven het grondgebied te verlaten om redenen van openbare orde, nationale veiligheid of volksgezondheid.

§ 2. De minister kan een einde maken aan het verblijf van de burgers van de Unie en hun familieleden die krachtens de artikelen 42quinquies en 42sexies een duurzaam verblijfsrecht hebben verkregen en hun het bevel geven het grondgebied te verlaten, alleen om ernstige redenen van openbare orde of nationale veiligheid.

§ 3. De minister kan een einde maken aan het verblijf van de volgende burgers van de Unie en hun het bevel geven het grondgebied te verlaten, alleen om dwingende redenen van nationale veiligheid :

1° de burgers van de Unie die op het grondgebied van het Rijk hebben verbleven gedurende de tien voorafgaande jaren;

2° de burgers van de Unie die minderjarig zijn, behalve indien de beslissing noodzakelijk is in het belang van het kind, zoals bepaald in het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind van 20 november 1989.

§ 4. Wanneer de minister of zijn gemachtigde overweegt een beslissing zoals bedoeld in de paragrafen 1, 2 of 3 te nemen, houdt hij rekening met de duur van het verblijf van de burger van de Unie of zijn familielid op het grondgebied van het Rijk, zijn leeftijd, gezondheidstoestand, gezins- en economische situatie, sociale en culturele integratie in het Rijk en de mate waarin hij bindingen heeft met zijn land van oorsprong.

Art. 44ter.– Het bevel om het grondgebied te verlaten, afgegeven aan een burger van de Unie of zijn familielid, vermeldt de termijn binnen welke hij het grondgebied van het Rijk moet verlaten. Behalve in naar behoren aangetoonde dringende gevallen, mag deze termijn niet korter zijn dan een maand te rekenen vanaf de kennisgeving van de beslissing.

De in het eerste lid bedoelde termijn kan door de minister of zijn gemachtigde worden verlengd wanneer :

1° de vrijwillige terugkeer niet kan worden gerealiseerd binnen deze termijn, of

2° de omstandigheden die specifiek zijn voor de situatie van de betrokkene dit rechtvaardigen.

De aanvraag voor een verlenging van de termijn om het grondgebied van het Rijk te verlaten moet door de burger van de Unie of zijn familielid worden ingediend bij de minister of zijn gemachtigde

Art. 44quater.– Zolang de in artikel 44ter bedoelde termijn loopt, mag de burger van de Unie of zijn familielid niet gedwongen worden verwijderd.

Om elk risico op onderduiken tijdens de in artikel 44ter bedoelde termijn te vermijden, kan de burger van de Unie of zijn familielid worden verplicht tot het vervullen van preventieve maatregelen. De Koning is gemachtigd deze maatregelen te bepalen bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad.

Art. 44quinquies.– § 1. De minister of zijn gemachtigde neemt alle nodige maatregelen tot uitvoering van het bevel om het grondgebied te verlaten wanneer :

1° aan de burger van de Unie of zijn familielid geen termijn is toegestaan om het grondgebied van het Rijk te verlaten;

2° de burger van de Unie of zijn familielid het grondgebied van het Rijk niet heeft verlaten binnen de termijn die hem is toegestaan;

3° de burger van de Unie of zijn familielid, voordat de toegestane termijn om het grondgebied van het Rijk te verlaten is verstreken, een risico op onderduiken vormt, de opgelegde preventieve maatregelen niet heeft nageleefd of een bedreiging is voor de openbare orde of de nationale veiligheid.

§ 2. Wanneer de burger van de Unie of zijn familielid zich verzet tegen zijn verwijdering of een risico op gevaar vormt tijdens zijn verwijdering, wordt er overgegaan tot zijn gedwongen terugkeer, zo nodig onder begeleiding. Er mogen dan dwangmaatregelen tegen hem worden gebruikt, met naleving van de artikelen 1 en 37 van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt.

Wanneer de verwijdering wordt uitgevoerd door de lucht, worden de maatregelen genomen overeenkomstig de aan Beschikking 2004/573/EG gehechte gemeenschappelijke richtsnoeren voor verwijdering door de lucht.

§ 3. De Koning duidt, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, de instantie aan die belast is met de controle op de gedwongen terugkeer en bepaalt de nadere regels van deze controle. Deze instantie is onafhankelijk van de overheden bevoegd voor de verwijdering.

Art. 44sexies.– Wanneer de specifieke omstandigheden van het geval dit rechtvaardigen, kan de minister of zijn gemachtigde de verwijdering tijdelijk uitstellen. Hij deelt dit mee aan de betrokkene.

Om elk risico op onderduiken te vermijden, kan de burger van de Unie of zijn familielid worden verplicht tot het vervullen van preventieve maatregelen. De Koning is gemachtigd deze maatregelen te bepalen bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad.

De minister of zijn gemachtigde kan, in dezelfde gevallen, de burger van de Unie of zijn familielid een verblijfplaats aanwijzen voor de tijd die nodig is om deze maatregel uit te voeren.

Art. 44septies.– § 1. Indien redenen van openbare orde, nationale veiligheid of volksgezondheid het vereisen en tenzij andere, minder dwingende maatregelen doeltreffend kunnen worden toegepast, kunnen de burgers van de Unie en hun familieleden, met de bedoeling de uitvoering van de maatregel tot verwijdering te garanderen, worden

vastgehouden voor de tijd die strikt noodzakelijk is voor de uitvoering van de maatregel, zonder dat de duur van de vasthouding twee maanden te boven mag gaan.

De minister of zijn gemachtigde kan evenwel de duur van deze vasthouding telkens met een periode van twee maanden verlengen wanneer de nodige stappen om de vreemdeling te verwijderen zijn ondernomen binnen zeven werkdagen na de vasthouding van de burger van de Unie of zijn familielid, wanneer zij met de vereiste zorgvuldigheid worden voortgezet en wanneer de effectieve verwijdering van de betrokkene binnen een redelijke termijn nog steeds mogelijk is.

Na een eerste verlenging kan de beslissing om de duur van de vasthouding te verlengen alleen door de minister worden genomen.

Na vijf maanden moet de burger van de Unie of zijn familielid in vrijheid worden gesteld. In de gevallen waarin dit noodzakelijk is voor de bescherming van de openbare orde of de nationale veiligheid, kan de vasthouding telkens met een maand worden verlengd, evenwel zonder dat de totale duur van de vasthouding meer dan acht maanden mag bedragen.

§ 2. De burger van de Unie of zijn familielid, bedoeld in paragraaf 1, kan beroep instellen tegen de beslissing tot vasthouding die jegens hem is genomen, overeenkomstig de artikelen 71 en volgende.

Art. 44octies.– De volgende personen mogen niet op de plaatsen in de zin van artikel 74/8, § 2, worden vastgehouden :

1° de niet-begeleide minderjarige burgers van de Unie;

2° de niet-begeleide minderjarige familieleden van een burger van de Unie;

3° de gezinnen van de burgers van de Unie, wanneer minstens een van de gezinsleden minderjarig is

Art. 44nonies.– De minister of zijn gemachtigde kan de in de artikelen 43, § 1, eerste lid, 2°, en 44bis, bedoelde beslissingen koppelen aan een inreisverbod voor het grondgebied van het Rijk, waarvan de duur door hem wordt vastgesteld, rekening houdend met alle omstandigheden van elk geval.

De duur van het inreisverbod mag vijf jaar niet overschrijden, behalve indien de burger van de Unie of zijn familielid een ernstige bedreiging is voor de openbare orde of de nationale veiligheid.

Art. 44decies.– § 1. De burger van de Unie of zijn familielid die een inreisverbod voor het grondgebied van het Rijk krijgt, kan er de schorsing of de intrekking van aanvragen na een redelijke termijn en in elk geval na drie jaar te rekenen vanaf de uitvoering ervan.

§ 2. De aanvraag voor de schorsing of intrekking van het inreisverbod moet worden ingediend bij de minister of zijn gemachtigde vanuit het land van oorsprong of van verblijf van de burger van de Unie of zijn familielid.

De minister of zijn gemachtigde beschikt over een termijn van zes maanden om over de aanvraag te beslissen.

§ 3. Indien de aanvraag niet is ingediend overeenkomstig paragraaf 2, weigert de minister of zijn gemachtigde de aanvraag in overweging te nemen.

Indien de argumenten aangevoerd door de burger van de Unie of zijn familielid een wijziging in materiële zin bewijzen in de omstandigheden die destijds de beslissing tot inreisverbod op het grondgebied van het Rijk rechtvaardigden, schorst de minister of zijn gemachtigde het inreisverbod of trekt het in. In het tegenovergestelde geval weigert hij de aanvraag tot schorsing of intrekking van het inreisverbod.

§ 4. Tijdens de behandeling van zijn aanvraag tot schorsing of intrekking van het inreisverbod heeft de burger van de Unie of zijn familielid geen recht van toegang of verblijf op het grondgebied van het Rijk.

Art. 45.– § 1. De redenen van openbare orde, nationale veiligheid en volksgezondheid bedoeld in de artikelen 43 en 44bis mogen niet worden aangevoerd voor economische doeleinden.

§ 2. De in de artikelen 43 en 44bis bedoelde beslissingen moeten in overeenstemming zijn met het evenredigheidsbeginsel en uitsluitend gebaseerd zijn op het persoonlijk gedrag van de betrokken burger van de Unie of zijn familielid.

Eerdere strafrechtelijke veroordelingen zijn als zodanig geen reden voor dergelijke beslissingen.

Het gedrag van de burger van de Unie of van zijn familielid moet een werkelijke, actuele en voldoende ernstige bedreiging voor een fundamenteel belang van de samenleving zijn. Motiveringen die los staan van het individuele geval of met algemene preventieve redenen verband houden, mogen niet worden aangevoerd.

Om te beoordelen of de burger van de Unie of zijn familielid een gevaar voor de openbare orde of de nationale veiligheid vormt, kan de minister of zijn gemachtigde, bij de afgifte van de verklaring van inschrijving of van de verblijfskaart van familielid van een burger van de Unie, en als hij het onontbeerlijk acht, aan de lidstaat van oorsprong en, eventueel aan andere lidstaten, inlichtingen vragen over de gerechtelijke antecedenten van de betrokkene. Deze raadpleging mag geen systematisch karakter dragen.

§ 3. Alleen de ziekten opgesomd in de bijlage bij deze wet kunnen de in artikelen 43 en 44bis bedoelde maatregelen rechtvaardigen.

Het optreden van een van deze ziekten na een periode van drie maanden na de aankomst van de burger van de Unie of zijn familielid op het grondgebied van het Rijk stelt de minister of zijn gemachtigde niet in staat aan het verblijf van de burger van de Unie of zijn familielid een einde te maken overeenkomstig artikel 44bis.

Binnen drie maanden na hun aankomst op het grondgebied van het Rijk, en indien ernstige aanwijzingen daartoe aanleiding geven, kan de minister of zijn gemachtigde de burger van de Unie of zijn familielid onderwerpen aan een kosteloos medisch onderzoek opdat wordt bevestigd dat hij niet lijdt aan een van de ziekten bedoeld in het eerste lid. Dit medisch onderzoek mag geen systematisch karakter dragen.

§ 4. Het verstrijken van de geldigheidsduur van de identiteitskaart of het paspoort waarmee de burger van de Unie of zijn familielid het grondgebied van het Rijk is binnengekomen, is geen voldoende reden om een einde te maken aan zijn verblijf.

Art. 46.–§1 De redenen van openbare orde, van openbare veiligheid of van volksgezondheid die een beperking van het recht op binnenkomst of op verblijf wettigen, worden ter kennis gebracht van de betrokkene, tenzij redenen van staatsveiligheid er zich tegen verzetten.

§ 2. Worden ter kennis gebracht van de betrokkene :

1° de weigering van verklaring tot inschrijving, zoals bedoeld in artikel 42, § 2 of de weigering tot afgifte van de verblijfsvergunning, bedoeld in artikel 42, § 3;

2° het verlies van het recht op verblijf op grond van de artikelen 42bis, 42ter, 42quater of van artikel 42septies;

3° de weigering van de afgifte van het document bedoeld in artikel 42quinquies, § 5, of de weigering tot afgifte van de verblijfskaart zoals bedoeld in artikel 42quinquies, § 6;

4° het verlies van het recht op duurzaam verblijf op basis van artikel 42quinquies, § 7, of van artikel 44;

§ 3. Een schriftelijke of mondelinge vertaling van de belangrijkste elementen van de beslissing tot verwijdering, in voorkomend geval gepaard met een inreisverbod, met inbegrip van de informatie over de beroepsmiddelen, in een taal die de burger van de Unie of zijn familielid begrijpt, of waarvan men redelijkerwijs kan veronderstellen dat hij die begrijpt, kan op verzoek van de betrokkene bij de minister of zijn gemachtigde worden verkregen. Dit wordt uitdrukkelijk in de beslissing vermeld.

Art. 46bis. –De minister of zijn gemachtigde kan geen einde maken aan het verblijf van een burger van de Unie of zijn familielid die de internationale bescherming in het Rijk geniet en kan hem ook geen bevel geven om het grondgebied te verlaten.

Art. 47.–De Koning brengt de bepalingen van dit hoofdstuk in overeenstemming met de verordeningen die zijn vastgesteld ter uitvoering van de verdragen tot instelling van de Europese Gemeenschappen. Voor zover het gaat om aangelegenheden welke de Grondwet niet uitsluitend voor de wetgever reserveert, wijzigt de Koning diezelfde bepalingen om uitwerking te geven aan de richtlijnen vastgesteld ter uitvoering van diezelfde verdragen.

HOOFDSTUK Ibis. – Andere familieleden van een burger van de Unie.

Art. 47/1.–Als andere familieleden van een burger van de Unie worden beschouwd :

1° de partner met wie de burger van de Unie een deugdelijk bewezen duurzaam relatie heeft en die niet bedoeld wordt in artikel 40bis, § 2, 2° ;

2° de niet in artikel 40bis, § 2, bedoelde familieleden die, in het land van herkomst, ten laste zijn of deel uitmaken van het gezin van de burger van de Unie;

3° de niet in artikel 40bis, § 2, bedoelde familieleden die wegens ernstige gezondheidsredenen een persoonlijke verzorging door de burger van de Unie strikt behoeven.

Art. 47/2.–Onverminderd de bepalingen van dit hoofdstuk, zijn de bepalingen van hoofdstuk I over de in artikel 40bis bedoelde familieleden van een burger van de Unie van toepassing op de andere familieleden bedoeld in artikel 47/1.

Art. 47/3.–§ 1. De andere familieleden bedoeld in artikel 47/1, 1°, moeten het bestaan bewijzen van een relatie met de burger van de Unie die zij willen begeleiden of bij wie zij zich willen voegen en ook het duurzaam karakter van die relatie.

Het duurzaam karakter van de relatie mag met elk passend middel worden bewezen.

Bij het onderzoek naar het duurzame karakter van de relatie houdt de minister of zijn gemachtigde inzonderheid rekening met de intensiteit, de duur en de stabiele aard van de banden tussen de partners.

§ 2. De andere familieleden bedoeld in artikel 47/1, 2°, moeten bewijzen dat zij ten laste zijn van de burger van de Unie die zij willen begeleiden of bij wie zij zich willen voegen of dat zij deel uitmaken van zijn gezin.

De documenten die aantonen dat het andere familielid ten laste is of deel uitmaakt van het gezin van de burger van de Unie moeten uitgaan van de bevoegde overheden van het land van oorsprong of van herkomst. Bij ontstentenis hiervan, kan het feit ten laste te zijn of deel uit te maken van het gezin van de burger van de Unie bewezen worden met elk passend middel.

§ 3. De andere familieleden bedoeld in artikel 47/1, 3°, moeten bewijzen dat omwille van ernstige gezondheidsredenen, zij een persoonlijke verzorging door de burger van de Unie die zij willen vergezellen of bij wie zij zich willen voegen, strikt behoeven.

Art. 47/4.– Behalve als zij zelf burgers van de Unie zijn en op grond daarvan een verblijfsrecht bedoeld in artikel 40, § 4, genieten, kan de minister of zijn gemachtigde een einde maken aan hun verblijf binnen vijf jaar na de toekenning van hun verblijfsrecht wanneer :

1° het familielid bedoeld in artikel 47/1, 1°, geen duurzame relatie meer heeft met de burger van de Unie die het vergezelt of bij wie het zich voegt;

2° het familielid bedoeld in artikel 47/1, 3°, geen ernstige gezondheidsproblemen meer heeft of niet meer de persoonlijke verzorging strikt behoeft van de burger van de Unie die het vergezelt of bij wie het zich voegt.

Bij de beslissing om een einde te maken aan het verblijf houdt de minister of zijn gemachtigde rekening met de duur van het verblijf van de betrokkene in het Rijk, zijn leeftijd, zijn gezondheidstoestand, zijn gezins- en economische situatie, zijn sociale en culturele integratie in het Rijk en de mate waarin hij bindingen heeft met zijn land van oorsprong

HOOFDSTUK II. - Vluchtelingen en personen die voor subsidiaire bescherming in aanmerking komen

AFDELING I. - De vluchtelingenstatus en de subsidiaire beschermingsstatus

Art. 48.—Kan als vluchteling worden erkend de vreemdeling die voldoet aan de voorwaarden die ten dien einde gesteld worden door de internationale overeenkomsten die België binden.

Art. 48/2.—Kan als vluchteling of als persoon die in aanmerking komt voor subsidiaire bescherming worden erkend, de vreemdeling die voldoet aan de in artikel 48/3 of artikel 48/4 bedoelde voorwaarden.

Art. 48/3.—§ 1. De vluchtelingenstatus wordt toegekend aan de vreemdeling die voldoet aan de voorwaarden van artikel 1 van het Verdrag betreffende de status van vluchtelingen dat op 28 juli 1951 te Genève tot stand is gekomen, zoals gewijzigd bij het Protocol van New York van 31 januari 1967.

§ 2. Daden van vervolging in de zin van artikel 1 A van het Verdrag van Genève moeten :

- a) ofwel zo ernstig van aard zijn of zo vaak voorkomen dat zij een schending vormen van de grondrechten van de mens, met name de rechten ten aanzien waarvan geen afwijking mogelijk is uit hoofde van artikel 15.2, van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden;
- b) ofwel een samenstel zijn van verschillende maatregelen, waaronder mensenrechtenschendingen, die voldoende ernstig zijn om iemand op een soortgelijke wijze te treffen als omschreven in punt a).

De hierboven genoemde daden van vervolging kunnen onder meer de vorm aannemen van :

- a) daden van lichamelijk of geestelijk geweld, inclusief seksueel geweld;
- b) wettelijke, administratieve, politieke en/of gerechtelijke maatregelen die op zichzelf discriminerend zijn of op discriminerende wijze worden uitgevoerd;
- c) onevenredige of discriminerende vervolging of bestraffing;
- d) ontneming van de toegang tot rechtsmiddelen, waardoor een onevenredig zware of discriminerende straf wordt opgelegd;
- e) vervolging of bestraffing wegens de weigering militaire dienst te vervullen, in het bijzonder tijdens een conflict wanneer het vervullen van militaire dienst strafbare feiten of handelingen inhoudt die onder de uitsluitingsgronden van artikel 55/2, § 1, vallen;
- f) daden van genderspecifieke of kindspecifieke aard.

§ 3. Er moet een verband zijn tussen de gronden van vervolging en de daden van vervolging of het ontbreken van bescherming tegen deze daden.

§ 4. Bij de beoordeling van de gronden van vervolging moet rekening worden gehouden met volgende elementen :

- a) het begrip "ras" omvat onder meer de aspecten huidskleur, afkomst of het behoren tot een bepaalde etnische groep;
- b) het begrip "godsdienst" omvat onder meer theïstische, niet-theïstische en atheïstische geloofsovertuigingen, het deelnemen aan of het zich onthouden van formele erediensten in de particuliere of openbare sfeer, hetzij alleen of in gemeenschap met anderen, andere religieuze activiteiten of uitingen, dan wel vormen van persoonlijk of gemeenschappelijk gedrag die op een godsdienstige overtuiging zijn gebaseerd of daardoor worden bepaald;
- c) het begrip "nationaliteit" is niet beperkt tot staatsburgerschap of het ontbreken daarvan, maar omvat onder meer ook het behoren tot een groep die wordt bepaald door zijn culturele, etnische of linguïstische identiteit, door een gemeenschappelijke geografische of politieke oorsprong of door verwantschap met de bevolking van een andere staat;
- d) een groep moet worden geacht een specifieke sociale groep te vormen als onder meer :
  - leden van de groep een aangeboren kenmerk vertonen of een gemeenschappelijke achtergrond hebben die niet gewijzigd kan worden, of een kenmerk of geloof delen dat voor de identiteit of de morele integriteit van de betrokkenen dermate fundamenteel is, dat van de betrokkenen niet mag worden geëist dat zij dit opgeven, en
  - de groep in het betrokken land een eigen identiteit heeft omdat zij in haar directe omgeving als afwijkend wordt beschouwd;
  - de groep, afhankelijk van de omstandigheden in het land van herkomst, als gemeenschappelijk kenmerk seksuele gerichtheid heeft. Seksuele gerichtheid omvat geen handelingen die volgens het Belgische recht als strafbaar worden beschouwd. Er wordt terdege rekening gehouden met genderspecten, waaronder genderidentiteit, wanneer moet worden vastgesteld of iemand tot een bepaalde sociale groep behoort of wanneer een kenmerk van een dergelijke groep wordt geïdentificeerd;

e) het begrip "politieke overtuiging" houdt onder meer in dat de betrokkene een opvatting gedachte of mening heeft betreffende een aangelegenheid die verband houdt met de in artikel 48/5 genoemde actoren van vervolging en hun beleid of methoden, ongeacht of de verzoeker zich in zijn handelen door deze opvatting, gedachte of mening heeft laten leiden.

§ 5. Bij het beoordelen of de vrees van de verzoeker voor vervolging gegrond is, doet het niet ter zake of de verzoeker in werkelijkheid de raciale, godsdienstige, nationale, sociale of politieke kenmerken vertoont die aanleiding geven tot de vervolging indien deze kenmerken hem door de actor van de vervolging worden toegeschreven.

Art. 48/4.– § 1. De subsidiaire beschermingsstatus wordt toegekend aan de vreemdeling, die niet voor de vluchtelingenstatus in aanmerking komt en die geen beroep kan doen op artikel 9ter, en ten aanzien van wie er zwaarwegende gronden bestaan om aan te nemen dat, wanneer hij naar zijn land van herkomst, of in het geval van een staatloze, naar het land waar hij vroeger gewoonlijk verbleef, terugkeert, een reëel risico zou lopen op ernstige schade zoals bepaald in paragraaf 2 en die zich niet onder de bescherming van dat land kan of, wegens dat risico, wil stellen en niet onder de uitsluitingsgronden zoals bepaald in artikel 55/4, valt.

§ 2. Ernstige schade bestaat uit :

- a) doodstraf of executie; of,
- b) foltering of onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing van een verzoeker in zijn land van herkomst; of,
- c) ernstige bedreiging van het leven of de persoon van een burger als gevolg van willekeurig geweld in het geval van een internationaal of binnenlands gewapend conflict.

Art. 48/5.– § 1. Vervolging in de zin van artikel 48/3 of ernstige schade in de zin van artikel 48/4 kan uitgaan van of veroorzaakt worden door :

- a) de Staat;
- b) partijen of organisaties die de Staat of een aanzienlijk deel van zijn grondgebied beheersen;
- c) niet-overheidsactoren, indien kan worden aangetoond dat de actoren als bedoeld in a) en b), inclusief internationale organisaties, geen bescherming als bedoeld in § 2 kunnen of willen bieden tegen vervolging of ernstige schade.

§ 2. Bescherming in de zin van de artikelen 48/3 en 48/4 kan alleen geboden worden door :

- a) de Staat, of
  - b) partijen of organisaties met inbegrip van internationale organisaties, die de Staat of een aanzienlijk deel van zijn grondgebied beheersen, mits zij bereid en in staat zijn bescherming te bieden overeenkomstig het tweede lid.
- Bescherming, in de zin van de artikelen 48/3 en 48/4, moet doeltreffend en van niet-tijdelijke aard zijn en wordt in het algemeen geboden wanneer de bedoelde actoren omschreven in het eerste lid redelijke maatregelen tot voorkoming van vervolging of het lijden van ernstige schade treffen, onder andere door de instelling van een doeltreffend juridisch systeem voor opsporing, gerechtelijke vervolging en bestraffing van handelingen die vervolging of ernstige schade vormen, en wanneer de verzoeker toegang tot een dergelijke bescherming heeft. Bij het beoordelen of een internationale organisatie een Staat of een aanzienlijk deel van zijn grondgebied beheerst en bescherming verleent, in de zin van de artikelen 48/3 en 48/4, wordt onder meer rekening gehouden met de richtsnoeren die worden gegeven in toepasselijke handelingen van de Europese Unie.

§ 3. Er is geen behoefte aan internationale bescherming indien de asielzoeker in een deel van het land van herkomst :

- a) geen gegronde vrees heeft voor vervolging of geen reëel risico op ernstige schade loopt, of
  - b) toegang heeft tot bescherming tegen vervolging of ernstige schade in de zin van § 2;
- en hij op een veilige en wettige manier kan reizen naar en zich toegang kan verschaffen tot dat deel van het land, en redelijkerwijs kan worden verwacht dat hij er zich vestigt.
- Bij de beoordeling of de asielzoeker een gegronde vrees heeft voor vervolging of een reëel risico op ernstige schade loopt, of toegang heeft tot bescherming tegen vervolging of ernstige schade in een deel van het land van herkomst overeenkomstig het eerste lid, wordt rekening gehouden met de algemene omstandigheden in dat deel van het land en met de persoonlijke omstandigheden van de asielzoeker.

Art. 48/6.– § 1. De verzoeker om internationale bescherming dient alle nodige elementen ter staving van zijn verzoek zo spoedig mogelijk aan te brengen. De met het onderzoek van het verzoek belaste instanties hebben tot taak om de relevante elementen van het verzoek om internationale bescherming in samenwerking met de verzoeker te beoordelen.

De in het eerste lid bedoelde elementen omvatten onder meer de verklaringen van de verzoeker en alle documentatie of stukken in zijn bezit met betrekking tot zijn identiteit, nationaliteit(en), leeftijd, achtergrond, ook die van de relevante familieleden, land(en) en plaats(en) van eerder verblijf, eerdere verzoeken, reisroutes, reisdocumentatie en de redenen waarom hij een verzoek om internationale bescherming indient.

Het ontbreken van de in het eerste lid bedoelde elementen, en meer in het bijzonder het ontbreken van het bewijs omtrent de identiteit of nationaliteit, die kernelementen uitmaken in een procedure tot beoordeling van een verzoek

om internationale bescherming, vormt een negatieve indicatie met betrekking tot de algehele geloofwaardigheid van verzoekers relaas, tenzij de verzoeker een bevredigende verklaring heeft gegeven voor het ontbreken ervan. Indien de met het onderzoek van het verzoek belaste instanties goede redenen hebben om aan te nemen dat de verzoeker informatie, stukken, documenten of andere elementen achterhoudt die essentieel zijn voor een correcte beoordeling van het verzoek, kunnen zij de verzoeker uitnodigen om deze elementen onverwijld voor te leggen, wat ook hun drager is. De weigering van de verzoeker om deze elementen voor te leggen zonder bevredigende verklaring kan een aanwijzing zijn van zijn weigering om te voldoen aan zijn medewerkingsplicht zoals bedoeld in het eerste lid.

§ 2. De nationale en internationale documenten die de identiteit of de nationaliteit van de verzoeker vaststellen en waarvan de originelen zo spoedig mogelijk zijn neergelegd, worden bewaard in het administratief dossier van de met het onderzoek van het verzoek om internationale bescherming belaste instanties gedurende de volledige duur van de behandeling van dit verzoek.

De originelen van de andere dan in het eerste lid bedoelde ondersteunende stukken kunnen bewaard worden in het administratief dossier gedurende de volledige duur van de behandeling van het verzoek om internationale bescherming.

De verzoeker ontvangt, op zijn verzoek, een kopie van de stukken waarvan de originelen worden bewaard in het administratief dossier en een ontvangstbewijs met een summiere beschrijving van de neergelegde documenten.

De teruggave door de met het onderzoek van het verzoek belaste instanties van de in het eerste lid bedoelde originele stukken aan de vreemdeling, of aan zijn raadsman op vertoon van een geschreven volmacht uitgaande van de vreemdeling, gebeurt op zijn vraag voor zover er een definitieve beslissing van erkenning van vluchtelingenstatus of toekenning van subsidiaire beschermingsstatus werd genomen betreffende het verzoek om internationale bescherming en dit onverminderd artikel 57/8/1. In de andere gevallen waarin een definitieve beslissing werd genomen, worden deze stukken overgezonden aan de minister of zijn gemachtigde. De minister of zijn gemachtigde geeft deze terug aan de vreemdeling op zijn vraag, tenzij hij het in bewaring geven van deze stukken op grond van artikel 74/14, § 2, tweede lid, als preventieve maatregel of op grond van artikel 74/15, § 1, als maatregel om de beslissing tot verwijdering uit te voeren heeft opgelegd.

De teruggave van de originele stukken bedoeld in het tweede lid, aan de verzoeker, of aan zijn raadsman op vertoon van een geschreven volmacht uitgaande van de verzoeker, gebeurt op zijn vraag voor zover er een definitieve beslissing werd genomen betreffende het verzoek om internationale bescherming.

De originele stukken die aan het administratief dossier werden toegevoegd kunnen in alle gevallen vervroegd worden teruggegeven mits de verzoeker een geldige reden aanbrengt waaruit blijkt dat een vervroegde teruggave noodzakelijk is.

De teruggave van een stuk vindt niet plaats indien er ten gevolge van een authenticatie door de bevoegde autoriteiten wordt vastgesteld dat het document vals of vervalst is en/of de teruggave wordt verhinderd door een wettelijke bepaling.

De eventuele teruggave van de originele stukken wordt vermeld op het ontvangstbewijs bedoeld in het derde lid.

§ 3. De door de verzoeker voorgelegde stukken dienen, indien zij in een andere taal dan één van de drie landstalen of het Engels zijn opgesteld, vergezeld te zijn van een vertaling in één van de drie landstalen of het Engels.

De verzoeker wordt bij het indienen van het verzoek, in een taal die hij begrijpt of waarvan redelijkerwijze kan worden aangenomen dat hij deze begrijpt, ingelicht over zijn plicht mee te werken om een vertaling te verstrekken, zoals bedoeld in het eerste lid.

Bij gebrek aan een vertaling, zoals bedoeld in het eerste lid, dient de verzoeker de door hem voorgelegde stukken, indien zij in een andere taal dan één van de drie landstalen of het Engels zijn opgesteld, zelf toe te lichten tijdens het persoonlijk onderhoud in voorkomend geval via de aanwezige tolk. Deze toelichting betreft minstens de relevante gegevens van de voorgelegde stukken.

In het geval de verzoeker een volgend verzoek om internationale bescherming indient, zoals bedoeld in artikel 51/8, dienen de door hem voorgelegde stukken, indien zij in een andere taal dan één van de drie landstalen of het Engels zijn opgesteld, vergezeld te zijn van een vertaling in één van de drie landstalen of het Engels of dient de verzoeker minstens de relevante gegevens er van nauwkeurig aan te duiden in de door hem voorgelegde stukken en toe te lichten in de in artikel 51/8 bedoelde verklaring.

Bij gebrek aan enige vertaling voorzien door de verzoeker, is de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, niet verplicht om elk door de verzoeker voorgelegd stuk in zijn volledigheid te vertalen naar één van de drie landstalen of het Engels. Het volstaat om de door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen vastgestelde relevante gegevens te vertalen van de voorgelegde stukken.

§ 4. Wanneer de verzoeker bepaalde aspecten van zijn verklaringen niet staft met schriftelijke of andere bewijzen, behoeven deze aspecten geen bevestiging indien aan de volgende cumulatieve voorwaarden is voldaan :

- a) de verzoeker heeft een oprechte inspanning geleverd om zijn verzoek te staven;
- b) alle relevante elementen waarover de verzoeker beschikt, zijn voorgelegd, en er is een bevredigende verklaring gegeven omtrent het ontbreken van andere bewijskrachtige elementen;
- c) de verklaringen van de verzoeker zijn samenhangend en aannemelijk bevonden en zijn niet in strijd met de algemene en specifieke informatie die gekend en relevant is voor zijn verzoek;

d) de verzoeker heeft zijn verzoek om internationale bescherming zo spoedig mogelijk ingediend, of hij heeft goede redenen kunnen aanvoeren waarom hij nagelaten heeft dit te doen;

e) de algemene geloofwaardigheid van de verzoeker is komen vast te staan.

§ 5. De met het onderzoek belaste instanties beoordelen het verzoek op individuele, objectieve en onpartijdige wijze en houden rekening met de volgende elementen :

a) alle relevante feiten in verband met het land van herkomst op het tijdstip waarop een beslissing inzake het verzoek wordt genomen, met inbegrip van wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen van het land van herkomst en de wijze waarop deze worden toegepast;

b) de door de verzoeker afgelegde verklaring en overgelegde documenten, samen met informatie over de vraag of de verzoeker aan vervolging of ernstige schade is blootgesteld of blootgesteld zou kunnen worden;

c) de individuele situatie en persoonlijke omstandigheden van de verzoeker, waartoe factoren behoren zoals achtergrond, geslacht en leeftijd, teneinde te beoordelen of op basis van de persoonlijke omstandigheden van de verzoeker, de daden waaraan hij blootgesteld is of blootgesteld zou kunnen worden, met vervolging of ernstige schade, overeenkomen;

d) de vraag of de verzoeker, sedert hij zijn land van herkomst heeft verlaten, al dan niet activiteiten heeft uitgeoefend, die hem zouden kunnen blootstellen aan vervolging of ernstige schade indien hij naar zijn land van herkomst zou terugkeren;

e) de vraag of in redelijkheid kan worden verwacht dat de verzoeker zich onder de bescherming kan stellen van een ander land waarvan hij de nationaliteit kan invoeren.

Art. 48/7.—Het feit dat een asielzoeker in het verleden reeds werd vervolgd, of reeds ernstige schade heeft ondergaan, of reeds rechtstreeks is bedreigd met dergelijke vervolging of met dergelijke schade, is een duidelijke aanwijzing dat de vrees voor vervolging gegrond is en het risico op ernstige schade reëel is, tenzij er goede redenen zijn om aan te nemen dat die vervolging of ernstige schade zich niet opnieuw zal voordoen.

Art. 48/8.— § 1. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen vraagt, indien dit door hem relevant wordt geacht voor de beoordeling van het verzoek, aan de verzoeker om internationale bescherming zich te onderwerpen aan een medisch onderzoek betreffende aanwijzingen van vroegere vervolging of ernstige schade, mits de verzoeker hiermee instemt.

De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen kan aan de verzoeker vragen om zo spoedig mogelijk dit medisch onderzoek te regelen, desgevallend bij een door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen aangewezen bevoegde beroepsbeoefenaar in de gezondheidszorg.

De bevoegde beroepsbeoefenaar in de gezondheidszorg verstrekt de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen een rapport met vaststellingen betreffende aanwijzingen van vroegere vervolging of ernstige schade, mits de verzoeker hiermee instemt. Er wordt hierbij een duidelijk onderscheid gemaakt tussen enerzijds objectief medische vaststellingen en anderzijds de vaststellingen gebaseerd op de verklaringen van de verzoeker om internationale bescherming.

§ 2. Indien er door de verzoeker om internationale bescherming een medisch probleem wordt opgeworpen en er geen medisch onderzoek overeenkomstig paragraaf 1 plaatsvindt, wordt hij ingelicht dat hij op eigen initiatief en kosten een medisch onderzoek kan regelen betreffende aanwijzingen van vroegere vervolging of ernstige schade.

Het medisch getuigschrift wordt zo spoedig mogelijk voorgelegd aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, die in voorkomend geval een bevoegde beroepsbeoefenaar in de gezondheidszorg kan raadplegen om een advies omtrent het voormelde getuigschrift te vragen.

§ 3. Het feit dat de verzoeker om internationale bescherming weigert om het medisch onderzoek overeenkomstig paragraaf 1 te ondergaan of het feit dat er geen medisch onderzoek heeft plaatsgevonden, belet de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen niet een beslissing te nemen over het verzoek om internationale bescherming.

§ 4. Het in paragraaf 1, derde lid, bedoelde rapport of het in paragraaf 2, tweede lid, bedoelde medisch getuigschrift wordt door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen beoordeeld samen met de andere elementen van het verzoek om internationale bescherming.

§ 5. Artikel 458 van het Strafwetboek is van toepassing op de ambtenaren van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, wat betreft de medische gegevens waarvan zij in de uitoefening van hun ambt kennis krijgen.

Art. 48/9.— § 1. De vreemdeling die een verzoek om internationale bescherming heeft ingediend overeenkomstig artikel 50, § 3, eerste lid, heeft de mogelijkheid om op omstandige en precieze wijze in een vragenlijst, die hij beantwoordt vóór de in artikel 51/10 bedoelde verklaring, de elementen aan te brengen waaruit zijn bijzondere procedurele noden blijken, teneinde aanspraak te kunnen maken op de rechten en te kunnen voldoen aan de verplichtingen voorzien in dit hoofdstuk.

§ 2. Daarnaast kan een ambtenaar-geneesheer of een andere bevoegde beroepsbeoefenaar in de gezondheidszorg, aangewezen door de minister of zijn gemachtigde, via een medisch onderzoek aanbevelingen doen betreffende de bijzondere procedurele noden die een verzoeker om internationale bescherming kan behoeven, teneinde aanspraak te kunnen maken op de rechten en te kunnen voldoen aan de verplichtingen voorzien in dit hoofdstuk. Indien de

aanbevelingen betrekking hebben op medische gegevens, worden deze slechts aan de minister of zijn gemachtigde en de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen overgezonden mits instemming van de verzoeker om internationale bescherming.

Artikel 458 van het Strafwetboek is van toepassing op alle ambtenaren van de Dienst Vreemdelingenzaken en het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, wat betreft de medische gegevens waarvan zij in de uitoefening van hun ambt kennis krijgen.

§ 3. Onverminderd het bepaalde in §§ 1 en 2, kan de verzoeker om internationale bescherming ook elementen in een latere fase van de procedure signaleren aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, zonder dat de procedure betreffende het verzoek om internationale bescherming hierom opnieuw moet worden gestart. De verzoeker dient deze elementen op omstandige en precieze wijze schriftelijk over te zenden aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

§ 4. De ambtenaren van de Dienst Vreemdelingenzaken en het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen beoordelen of de verzoeker om internationale bescherming bijzondere procedurele noden heeft en nemen deze in acht door het verlenen van passende steun tijdens de procedure, voor zover deze noden voldoende zijn aangetoond en voor zover de in dit hoofdstuk bedoelde rechten in het gedrang zouden komen en hij niet zou kunnen voldoen aan de hem opgelegde verplichtingen. De beoordeling van de bijzondere procedurele noden is op zich zelf niet vatbaar voor beroep.

§ 5. Indien de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen van oordeel is dat een verzoeker om internationale bescherming bijzondere procedurele noden heeft, in het bijzonder omwille van foltering, verkrachting of andere ernstige vormen van psychisch, fysiek of seksueel geweld, die niet verenigbaar zijn met het onderzoek van zijn verzoek conform artikel 57/6/1, § 1 of 57/6/4, past de Commissaris-generaal deze procedure niet of niet langer toe.

§ 6. De vaststelling dat de verzoeker de in § 1 bedoelde vragenlijst niet heeft beantwoord of dat verzoeker overeenkomstig § 2 niet medisch werd onderzocht, verhindert niet dat de procedure verder wordt behandeld overeenkomstig artikel 51/10 of belet de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen niet om een beslissing te nemen over het verzoek om internationale bescherming.

§ 7. De in § 4 vermelde beoordeling blijft geldig indien de vreemdeling een volgend verzoek indient op grond van artikel 51/8.

In afwijking van het eerste lid, kan de minister of zijn gemachtigde of de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen in het kader van het volgende verzoek oordelen dat de verzoeker om internationale bescherming niet langer bijzondere procedurele noden heeft, zelfs al werd er tijdens het vorig verzoek nog geoordeeld dat hij deze had.

In afwijking van het eerste lid, kan de verzoeker alsnog in de in artikel 51/8 bedoelde verklaring overtuigende elementen aanbrengen waaruit zijn bijzondere procedurele noden zouden blijken, zelfs al werd er tijdens het vorig verzoek nog geoordeeld dat hij deze niet had.

Art. 49.–§ 1. Als vluchteling in de zin van deze wet wordt beschouwd en tot een verblijf van beperkte duur in het Rijk toegelaten:

1° de vreemdeling die krachtens de internationale akkoorden van vóór het Internationaal Verdrag betreffende de status van vluchteling, en van de Bijlagen, ondertekend te Genève op 28 juli 1951, in België de hoedanigheid van vluchteling bezat vóór de inwerkingtreding van de wet van 26 juni 1953 houdende goedkeuring van genoemd verdrag;

2° de vreemdeling die als vluchteling is erkend door de Minister van Buitenlandse Zaken of door de internationale overheid waaraan de minister zijn bevoegdheid heeft overgedragen;

3° de vreemdeling die als vluchteling wordt erkend door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen;

4° de vreemdeling die als vluchteling is erkend door de Vaste Beroepscommissie voor Vluchtelingen;

5° de vreemdeling die als vluchteling wordt erkend door de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.

6° de vreemdeling die, nadat hij als vluchteling werd erkend terwijl hij zich op het grondgebied bevond van een andere Staat, verdragsluitende partij bij het Internationaal Verdrag betreffende de status van vluchtelingen, door de minister of diens gemachtigde tot verblijf of vestiging in het Rijk is toegelaten, op voorwaarde dat zijn hoedanigheid van vluchteling bevestigd wordt door de overheid bedoeld in 2° of 3°.

De verblijfstitel die de toelating tot een verblijf van beperkte duur vaststelt, is geldig gedurende vijf jaar.

Na afloop van een periode van vijf jaar, te rekenen vanaf de indiening van de asielaanvraag, wordt de erkende vluchteling tot een verblijf van onbeperkte duur toegelaten tenzij de vluchtelingenstatus ondertussen werd opgeheven of ingetrokken overeenkomstig de artikelen 55/3 of 55/3/1 of tenzij de vreemdeling afstand heeft gedaan van zijn vluchtelingenstatus.

§ 2. De minister of zijn gemachtigde kan, gedurende het verblijf van beperkte duur van de vreemdeling, te allen tijde aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen vragen de vluchtelingenstatus op te heffen overeenkomstig artikel 57/6, eerste lid, 4°. Tijdens de eerste tien jaar verblijf, te rekenen vanaf de datum van de indiening van de asielaanvraag, kan de minister of zijn gemachtigde ten allen tijde aan de Commissaris-generaal

voor de Vluchtelingen en de Staatlozen vragen de vluchtelingenstatus die aan een vreemdeling werd erkend, in te trekken overeenkomstig 55/3/1, § 2, 1° en 2°.

De minister of zijn gemachtigde kan te allen tijde aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen vragen de vluchtelingenstatus die aan een vreemdeling werd erkend, in te trekken overeenkomstig artikel 55/3/1, § 1.

De minister of zijn gemachtigde zendt onverwijld aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen elk element in zijn bezit over dat een beslissing tot intrekking op basis van artikel 55/3/1 zou kunnen rechtvaardigen. Behoudens uitdrukkelijke aanwijzing in die zin, vormt het overzenden van dergelijke elementen geen vraag tot intrekking van het statuut in de zin van het tweede lid.

De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen neemt in dat geval binnen een termijn van zestig werkdagen een beslissing tot opheffing of intrekking van de vluchtelingenstatus of hij informeert de betrokkene en de minister of zijn gemachtigde dat niet wordt overgegaan tot [2 de opheffing of intrekking van dit statuut.

De toekenning van het onbeperkt verblijfsrecht zoals bepaald in paragraaf 1, derde lid, wordt in voorkomend geval geschorst in afwachting van een definitieve beslissing. Indien de geldigheidsduur van de in paragraaf 1, tweede lid, bedoelde verblijfstitel verstrijkt tijdens het heronderzoek van de geldigheid van de internationale beschermingsstatus, wordt deze verblijfstitel vernieuwd in afwachting van een definitieve beslissing.

§ 3. Wanneer de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen de vluchtelingenstatus heeft opgeheven of ingetrokken of wanneer de betrokkene afstand heeft gedaan van zijn status, kan de minister of zijn gemachtigde een einde maken aan het verblijf van de vreemdeling en hem verwijderen overeenkomstig de bepalingen van deze wet, onverminderd het beginsel van non-refoulement.

§ 4. De erkenning van de vluchtelingenstatus vervalt van rechtswege indien de vluchteling Belg is geworden

Art. 49/2.—§ 1. Als geniet er van de subsidiaire beschermingsstatus wordt beschouwd en tot een verblijf van beperkte duur in het rijk toegelaten : de vreemdeling aan wie de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen of de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen de status bepaald in artikel 48/4 toekent.

§ 2. De verblijfstitel die de toelating tot een verblijf van beperkte duur vaststelt, is geldig gedurende één jaar en in geval van verlenging, geldig gedurende twee jaar tenzij de subsidiaire beschermingsstatus ondertussen werd opgeheven of ingetrokken overeenkomstig de artikelen 55/5 of 55/5/1 of tenzij de vreemdeling ondertussen afstand heeft gedaan van zijn subsidiaire beschermingsstatus..

§ 3. Na vijf jaar, te rekenen vanaf de indiening van de asielaanvraag wordt de vreemdeling aan wie de subsidiaire beschermingsstatus is toegekend tot een verblijf van onbeperkte duur in het Rijk toegelaten tenzij de subsidiaire beschermingsstatus ondertussen werd opgeheven of ingetrokken overeenkomstig de artikelen 55/5 of 55/5/1 of tenzij de vreemdeling ondertussen afstand heeft gedaan van zijn subsidiaire beschermingsstatus.

§ 4. De minister of zijn gemachtigde kan, gedurende het verblijf van beperkte duur van de vreemdeling, te allen tijde aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen vragen de subsidiaire beschermingsstatus die aan een vreemdeling werd toegekend, op te heffen of in te trekken overeenkomstig artikel 57/6, 4° of 6°. Tijdens de eerste tien jaar verblijf, te rekenen vanaf de datum van de indiening van de asielaanvraag, kan de minister of zijn gemachtigde tevens aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen vragen de subsidiaire beschermingsstatus in te trekken overeenkomstig artikel 55/5/1, § 1, of § 2, 2°.

De minister of zijn gemachtigde kan te allen tijde aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen vragen de subsidiaire beschermingsstatus die aan de vreemdeling werd toegekend, in te trekken overeenkomstig artikel 55/5/1, § 2, 1°.

De minister of zijn gemachtigde zendt onverwijld aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen elk element in zijn bezit over dat een beslissing tot intrekking op basis van artikel 55/5/1 zou kunnen rechtvaardigen. Behoudens uitdrukkelijke aanwijzing in die zin, vormt het overzenden van dergelijke elementen geen vraag tot intrekking van het statuut in de zin van het tweede lid. De minister of zijn gemachtigde zendt tevens onverwijld aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen elk element in zijn bezit over dat een beslissing tot uitsluiting op basis van artikel 55/4, § 2 zou kunnen rechtvaardigen.

De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen neemt in geval van toepassing van het eerste of het tweede lid binnen een termijn van zestig werkdagen een beslissing tot intrekking of opheffing van de subsidiaire beschermingsstatus of informeert de betrokkene en de minister of zijn gemachtigde dat niet wordt overgegaan tot de intrekking of opheffing van dit statuut.

De toekenning van het verblijfsrecht van onbepaalde duur zoals bepaald in paragraaf 3, wordt in voorkomend geval geschorst in afwachting van een definitieve beslissing. Indien de geldigheidsduur van de in paragraaf 2, bedoelde verblijfstitel verstrijkt tijdens het heronderzoek van de geldigheid van de internationale beschermingsstatus, wordt deze verblijfstitel vernieuwd in afwachting van een definitieve beslissing..

§ 5. Wanneer de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen de subsidiaire beschermingsstatus heeft opgeheven of ingetrokken of wanneer de betrokkene afstand heeft gedaan van zijn status, kan de minister of zijn gemachtigde een einde maken aan het verblijf van de vreemdeling en hem verwijderen overeenkomstig de bepalingen van deze wet, onverminderd het beginsel van non-refoulement.

§ 6. De subsidiaire bescherming vervalt van rechtswege indien de persoon die subsidiaire bescherming geniet, Belg is geworden.

Art. 49/3.– Een aanvraag om erkenning van de vluchtelingenstatus of de toekenning van de subsidiaire beschermingsstatus, neemt de vorm aan van een verzoek om internationale bescherming.

Dit verzoek om internationale bescherming wordt ambtshalve bij voorrang onderzocht in het kader van het Verdrag van Genève, zoals bepaald in artikel 48/3, en vervolgens in het kader van artikel 48/4.

Art. 49/3/1.– Geen maatregel tot verwijdering van het grondgebied of tot teruggedrijving kan gedwongen worden uitgevoerd ten aanzien van de verzoeker vanaf het doen van zijn verzoek om internationale bescherming, en tijdens de behandeling van dit verzoek door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, met uitzondering van de verzoeker bedoeld in artikel 57/6/2, § 3.

Art. 49/4.– Bij de geautomatiseerde individuele gegevensuitwisseling met het oog op de toepassing van de (Europese regelgeving) met betrekking tot de vaststelling van de Staat die verantwoordelijk is voor de behandeling van het asiëlverzoek, die België (bindt), wordt de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, opgericht bij de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, belast met de controle op de verwerking en het beheer van de doorgezonden.

Art. 50.– § 1. De vreemdeling die het Rijk binnenkomt of binnengekomen is zonder te voldoen aan de in artikelen 2 en 3 gestelde voorwaarden en die de vluchtelingenstatus of de subsidiaire beschermingsstatus wenst te verkrijgen, moet op het ogenblik dat hij binnenkomt of, althans binnen de acht werkdagen nadat hij het Rijk is binnengekomen, een verzoek om internationale bescherming doen.

De in het eerste lid bedoelde vreemdeling die het Rijk tracht binnen te komen zonder te voldoen aan de in artikelen 2 en 3 gestelde voorwaarden, moet de vreemdeling om internationale bescherming onverwijld doen bij de met de grenscontrole belaste overheden op het ogenblik dat deze nadere toelichting vragen over zijn motief om naar België te reizen.

De vreemdeling die het Rijk legaal is binnengekomen in het kader van een verblijf van maximaal drie maanden en die de vluchtelingenstatus of de subsidiaire beschermingsstatus wenst te verkrijgen, moet voor het einde van het verblijf van maximaal drie maanden, een verzoek om internationale bescherming doen.

De vreemdeling die toegelaten of gemachtigd is tot een verblijf van meer dan drie maanden in het Rijk of om er zich te vestigen en die de vluchtelingenstatus of de subsidiaire beschermingsstatus wenst te verkrijgen, moet binnen de acht werkdagen nadat zijn verblijf beëindigd of ingetrokken is, een verzoek om internationale bescherming doen.

De vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet zoals bedoeld in artikel 57/29, kan op elk ogenblik een verzoek om internationale bescherming doen. Eenmaal de regeling van tijdelijke bescherming overeenkomstig artikel 57/36, § 1, wordt beëindigd, moet de vreemdeling, indien hij de vluchtelingenstatus of de subsidiaire beschermingsstatus wenst te verkrijgen, binnen de acht werkdagen na de beëindiging van de regeling van tijdelijke bescherming een verzoek om internationale bescherming doen.

De Koning wijst de overheden aan waar de vreemdeling een verzoek om internationale bescherming kan doen.

Het doen van een verzoek om internationale bescherming moet in persoon gebeuren.

§ 2. De bevoegde overheid waarbij de vreemdeling zijn verzoek om internationale bescherming heeft gedaan, verleent hem daarvan een bewijs van aanmelding en brengt het verzoek ter kennis van de minister of zijn gemachtigde, die ze binnen de drie werkdagen registreert.

Wanneer een groot aantal vreemdelingen tegelijk een verzoek om internationale bescherming doet, waardoor het in de praktijk zeer moeilijk is om de registratietermijn van drie werkdagen na te leven, kan deze verlengd worden tot tien werkdagen.

§ 3. De vreemdeling die overeenkomstig § 1 een verzoek om internationale bescherming heeft gedaan, krijgt de mogelijkheid om dit verzoek daadwerkelijk in te dienen, hetzij onmiddellijk, hetzij zo snel mogelijk op een aangewezen datum en uiterlijk binnen de dertig dagen vanaf de datum waarop het verzoek gedaan werd. Wanneer een groot aantal vreemdelingen tegelijk een verzoek om internationale bescherming doet, waardoor het in de praktijk zeer moeilijk is om deze termijn van dertig dagen na te leven, kan deze termijn verlengd worden door de Koning bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad. Dit besluit treedt drie maanden na zijn inwerkingtreding, buiten werking.

De Koning wijst de overheden aan waar de vreemdeling een verzoek om internationale bescherming kan indienen.

Eenmaal de vreemdeling het verzoek om internationale bescherming daadwerkelijk heeft ingediend bij de bevoegde overheid, verleent deze overheid hem daarvan een schriftelijke akte en brengt het verzoek ter kennis van de minister of zijn gemachtigde die daarvan onmiddellijk de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen inlicht. Het indienen van een verzoek om internationale bescherming moet in persoon gebeuren.

Indien de vreemdeling zijn verzoek om internationale bescherming doet bij een overheid die niet tevens door de Koning is aangewezen als overheid waarbij een verzoek om internationale bescherming daadwerkelijk kan worden ingediend, informeert deze overheid de vreemdeling over waar en hoe hij dit verzoek daadwerkelijk kan indienen.

Een verzoek om internationale bescherming dat wordt gedaan maar vervolgens op de aangewezen datum voor de indiening van dit verzoek, niet daadwerkelijk wordt ingediend, vervalt van rechtswege tenzij de vreemdeling aantoon dat zulks te wijten was aan omstandigheden waarop hij geen invloed had. Indien de vreemdeling zich op een latere datum toch aanmeldt om zijn verzoek daadwerkelijk in te dienen, dan wordt zijn dossier heropend en zijn verzoek om internationale bescherming opnieuw geregistreerd maar nu als een daadwerkelijk ingediend verzoek.

§ 4. Een vreemdeling kan geen nieuw verzoek om internationale bescherming doen zolang de beslissing die werd genomen in het kader van zijn vorig verzoek om internationale bescherming, vatbaar is voor een beroep zoals bedoeld in artikel 39/2, § 1, en dit zolang de termijn bedoeld in artikel 39/57 nog niet verstreken is of zolang een beroep hangende is bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen tegen deze beslissing. Deze verzoeken om internationale bescherming worden niet geregistreerd..

Art. 51.- De verzoeker om internationale bescherming is vanaf het doen van zijn verzoek om internationale bescherming verplicht om mee te werken met de bevoegde overheden om zijn identiteit en andere elementen ter staving van zijn verzoek vast te stellen. Deze elementen omvatten onder meer de verklaringen van de verzoeker en alle documentatie of stukken in zijn bezit met betrekking tot zijn identiteit, nationaliteit(en), leeftijd, achtergrond, ook die van de relevante familieleden, land(en) en plaats(en) van eerder verblijf, eerdere verzoeken om internationale bescherming, reisroutes, reisdocumentatie en de redenen waarom hij een verzoek om internationale bescherming indient.

De verzoeker wordt bij het doen van zijn verzoek, in een taal die hij begrijpt of waarvan redelijkerwijze kan worden aangenomen dat hij deze begrijpt, ingelicht over zijn plicht tot medewerking, alsmede over de gevolgen die kunnen ontstaan indien hij niet met de bevoegde overheden samenwerkt.

Art. 51/2.- De vreemdeling die een verzoek om internationale bescherming indient overeenkomstig artikel 50, § 3, dient in België woonplaats te kiezen..

Zo hij geen woonplaats heeft gekozen wordt de verzoeker geacht woonplaats te hebben gekozen op het Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen.

De vreemdeling die aan de grens een verzoek om internationale bescherming indient zonder te voldoen aan de in artikelen 2 en 3 gestelde voorwaarden, wordt geacht woonplaats te hebben gekozen op de plaats waar hij wordt vastgehouden.

Elke wijziging van de gekozen woonplaats moet bij een ter post aangetekende zending medegedeeld worden aan de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen, alsook aan de Minister.

Onverminderd een kennisgeving aan de persoon zelf, is elke kennisgeving geldig wanneer ze naar de gekozen woonplaats van betrokkene verstuurd wordt bij een ter post aangetekende zending (of per bode tegen ontvangstbewijs. Wanneer de vreemdeling woonplaats heeft gekozen bij zijn raadsman, kan de kennisgeving ook geldig worden verstuurd per faxpost of via elke andere bij een koninklijk besluit toegelaten betekeniswijze ;

De oproepingen en de aanvragen om inlichtingen kunnen eveneens geldig verstuurd worden naar de gekozen woonplaats bij een ter post aangetekende zending (of per bode tegen ontvangstbewijs. Wanneer de vreemdeling woonplaats heeft gekozen bij zijn raadsman, kunnen de oproepingen en aanvragen om inlichtingen ook geldig worden verstuurd per faxpost of via elke andere bij een koninklijk besluit toegelaten betekeniswijze , onverminderd een kennisgeving aan de persoon zelf.):

Art. 53/3.-§ 1. Voor de toepassing van dit artikel wordt onder "afname van biometrische gegevens" verstaan het nemen van vingerafdrukken en het maken van een gezichtsopname. Onder "gezichtsopname" wordt verstaan de digitale afbeelding van het gezicht met een resolutie en een kwaliteit die voldoende zijn voor gebruik van de afbeelding voor geautomatiseerde biometrische vergelijking.

Aan de afname van biometrische gegevens kunnen worden onderworpen :

1° de vreemdeling die aan de grens of in het Rijk een verzoek om internationale bescherming doet en/of indient;

2° de vreemdeling die België verplicht is over te nemen of terug te nemen krachtens Europese regelgeving betreffende de vaststelling van de staat die verantwoordelijk is voor de behandeling van het verzoek om internationale bescherming;

3° het verzoek om internationale bescherming te behandelen.

§ 2. De biometrische gegevens mogen slechts gebruikt worden in de mate dat zij nodig zijn om :

1° de identiteit van de vreemdeling vast te stellen;

2° met toepassing van (Europese regelgeving die België bindt), de Staat vast te stellen die verantwoordelijk is voor de behandeling van het asielverzoek;

3° het asielverzoek te behandelen.

§ 3. De biometrische gegevens worden genomen op initiatief van de Minister of van zijn gemachtigde. Zij mogen eveneens afgenomen worden op initiatief van de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen of zijn gemachtigde (...) van een officier van de gerechtelijke politie, met inbegrip van diegene wiens bevoegdheid beperkt is, van een officier van de bestuurlijke politie, of van een directeur van een strafinrichting.

§ 4. De verwerking en het beheer van de biometrische gegevens gebeurt onder de controle van de Commissie voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, overeenkomstig de bepalingen van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens.

§ 5. De Koning bepaalt de termijn gedurende welke de biometrische gegevens, die overeenkomstig dit artikel worden afgenomen, dienen bewaard te worden. De biometrische gegevens die met toepassing van § 1 werden genomen, worden vernietigd indien de vreemdeling overeenkomstig artikel 49 als vluchteling erkend wordt (of wanneer hem de subsidiaire beschermingsstatus werd toegekend overeenkomstig artikel 49/2).

Art. 51/3bis.—De vreemdeling die een verzoek om internationale bescherming doet of indient kan onderworpen worden aan een veiligheidsfouillering bij de aankomst bij de in artikel 50 bedoelde overheid, om er zich van te vergewissen dat hij geen wapen of enig voorwerp draagt dat gevaarlijk is voor de fysieke integriteit van hemzelf of van derden of voor de openbare orde.

De veiligheidsfouillering gebeurt door het betasten van het lichaam en de kleding van de gefouilleerde, alsook door de controle van zijn bagage. Zij mag niet langer duren dan de daartoe noodzakelijke tijd. Zij wordt uitgevoerd door een gemachtigde van de minister van hetzelfde geslacht als de gefouilleerde.

De Koning bepaalt de nadere regels die van toepassing zijn op deze veiligheidsfouillering.

Art. 51/4.—§ 1. Het onderzoek van het verzoek om internationale bescherming geschiedt in het Nederlands of in het Frans.

De taal van het onderzoek is tevens de taal van de beslissing waartoe het aanleiding geeft alsmede die van de eventuele daaropvolgende beslissingen tot verwijdering van het grondgebied.

§ 2. De vreemdeling dient op het moment van het indienen van zijn verzoek om internationale bescherming onherroepelijk en schriftelijk aan te geven of hij bij het onderzoek van dit verzoek de hulp van een tolk nodig heeft.

Indien de vreemdeling niet verklaart de hulp van een tolk te verlangen, kan hij volgens dezelfde regels het Nederlands of het Frans kiezen als taal van het onderzoek.

Indien de vreemdeling geen van die talen heeft gekozen of verklaard heeft de hulp van een tolk te verlangen, bepaalt de Minister of zijn gemachtigde de taal van het onderzoek, in functie van de noodwendigheden van de diensten en instanties. Tegen die beslissing kan geen afzonderlijk beroep worden ingesteld.

In afwijking van voorgaande leden en onverminderd de mogelijkheid voor de minister of zijn gemachtigde om de taal van het onderzoek te bepalen in functie van de noodwendigheden van de diensten en instanties, wordt een volgend verzoek om internationale bescherming, ingediend overeenkomstig artikel 51/8, onderzocht in de taal waarin het vorig verzoek om internationale bescherming werd onderzocht.

§ 3. (Bij de procedures voor de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, voor de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen en voor de Raad van State alsmede indien de vreemdeling tijdens de behandeling van het verzoek om internationale bescherming of binnen een termijn van zes maanden na afloop van de asielprocedure verzoekt om het toekennen van een machtiging tot verblijf op grond van de artikelen 9bis of 9ter, wordt de taal gebruikt die overeenkomstig paragraaf 2 is gekozen of bepaald.

Art. 51/5.—§ 1. Zodra de vreemdeling aan de grens of in het Rijk een eerste of een volgend verzoek om internationale bescherming bij één van de door de Koning ter uitvoering van artikel 50, § 3, tweede lid, aangewezen overheden heeft ingediend, gaat de minister of zijn gemachtigde, met toepassing van de Europese regelgeving die België bindt, over tot het vaststellen van de staat die verantwoordelijk is voor de behandeling van het verzoek.

Te dien einde, wanneer er op basis van een individuele beoordeling een significant risico op onderduiken van de persoon bestaat, en enkel voor zover de vasthouding evenredig is en er geen andere, minder dwingende maatregelen effectief kunnen worden toegepast, kan de vreemdeling in een welbepaalde plaats vastgehouden worden voor de tijd die noodzakelijk is voor het vaststellen van de staat die verantwoordelijk is voor de behandeling van het verzoek om internationale bescherming, zonder dat de duur van de vasthouding zes weken te boven mag gaan.

(Onverminderd het eerste (...) lid, onderzoekt (de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen) het verzoek om internationale bescherming dat is ingediend door iemand die tijdelijke bescherming geniet en op grond daarvan gemachtigd is in het Rijk te verblijven.)

(Indien de vreemdeling binnen de vijftien dagen na verzending geen gevolg geeft aan een oproeping of een verzoek om inlichtingen, wordt hij geacht afstand gedaan te hebben van zijn verzoek om internationale bescherming.)

§ 2. (Zelfs wanneer krachtens de criteria van Europese regelgeving die België bindt, België niet verplicht is het verzoek in behandeling te nemen, kan de minister of zijn gemachtigde op elk ogenblik beslissen dat België verantwoordelijk is om het verzoek te behandelen.) Het verzoek waarvan België de behandeling op zich moet nemen, of waarvoor het verantwoordelijk is, wordt behandeld overeenkomstig de bepalingen van deze wet.

§ 3. Wanneer België niet verantwoordelijk is voor de behandeling van het verzoek om internationale bescherming, richt de minister of zijn gemachtigde zich onder de voorwaarden bepaald bij de Europese regelgeving die België bindt, tot de verantwoordelijke Staat met het verzoek om de vreemdeling over te nemen of terug te nemen.

Wanneer de vreemdeling op grond van paragraaf 1, tweede lid, wordt vastgehouden, moet dit overname- of terugnameverzoek binnen de termijnen bepaald bij de Europese regelgeving die België bindt, aan de verantwoordelijke staat worden gericht. Wanneer de minister of zijn gemachtigde zich niet aan deze termijnen houdt, kan de vreemdeling niet langer op deze grond worden vastgehouden.

§ 4. Wanneer de verzoeker om internationale bescherming aan de verantwoordelijke lidstaat overgedragen dient te worden, weigert de minister of zijn gemachtigde hem de binnenkomst of het verblijf in het Rijk en gelast hem zich vóór een bepaalde datum bij de bevoegde overheden van deze staat aan te melden.

Wanneer de minister of zijn gemachtigde het voor het waarborgen van de effectieve overdracht nodig acht, kan hij de vreemdeling zonder verwijl naar de grens doen terugleiden.

Te dien einde, wanneer er op basis van een individuele beoordeling een significant risico op onderduiken van de persoon bestaat, en enkel voor zover de vasthouding evenredig is en er geen andere, minder dwingende maatregelen

effectief kunnen worden toegepast, kan de vreemdeling in een welbepaalde plaats vastgehouden worden voor de tijd die noodzakelijk is voor de uitvoering van de overdracht naar de verantwoordelijke staat, zonder dat de duur van de vasthouding zes weken te boven mag gaan. Er wordt geen rekening gehouden met de duur van de in paragraaf 1, tweede lid, bedoelde vasthouding. Wanneer de overdracht niet binnen de termijn van zes weken plaatsvindt, kan de vreemdeling niet langer op deze grond worden vastgehouden. De vasthoudingstermijn wordt van rechtswege gestuit zolang het beroep ingediend tegen de in het eerste lid bedoelde beslissing opschortende werking heeft.

§ 5. Geen vreemdeling mag worden vastgehouden om de enkele reden dat hij aan de bij dit artikel ingestelde procedures onderworpen is.

§ 6. De Koning bepaalt bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad de in paragraaf 1, tweede lid, en paragraaf 4, derde lid, bedoelde minder dwingende maatregelen voor vasthouding.

Onverminderd het eerste lid, kan de minister of zijn gemachtigde ook een verblijfplaats aanwijzen als minder dwingende maatregel voor vasthouding voor de tijd die noodzakelijk is voor het vaststellen van de staat die verantwoordelijk is voor de behandeling van het verzoek om internationale bescherming en voor de tijd die noodzakelijk is voor de uitvoering van de overdracht naar de verantwoordelijke staat.

Art. 51/6.—Wanneer de vreemdeling (die aan de grens of in het Rijk een verzoek om internationale bescherming heeft ingediend), zich onregelmatig op het grondgebied van een andere Staat bevindt of er een verzoek om internationale bescherming heeft ingediend en de Minister of zijn gemachtigde, met toepassing van (Europese regelgeving die België bindt), ertoe gehouden is hem terug te nemen, moet de vreemdeling zich bij zijn binnenkomst in het Rijk of ten minste binnen acht werkdagen die hierop volgen, bij de Minister of bij zijn gemachtigde aanmelden. Deze laatste verleent hem daarvan schriftelijk akte en verwittigt hiervan, zo nodig, onmiddellijk de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen of (de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen).

Wanneer België niet verantwoordelijk is voor het in behandeling nemen van het verzoek om internationale bescherming, wordt er overeenkomstig artikel 51/5, §§ 3 en 4, gehandeld.

Wanneer België verplicht is het verzoek in behandeling te nemen, moet deze behandeling overeenkomstig de bepalingen van deze wet aangevat of voortgezet worden.

Art. 51/7.— Wanneer de vreemdeling op het grondgebied van een andere staat een verzoek om internationale bescherming indient en België, met toepassing van Europese regelgeving die België bindt, verantwoordelijk is voor het in behandeling nemen van het verzoek om internationale bescherming, is de minister of zijn gemachtigde verplicht deze vreemdeling, onder de voorwaarden bepaald bij deze Europese regelgeving, over te nemen.

De vreemdeling moet zich bij zijn binnenkomst in het Rijk of ten minste binnen acht werkdagen die hierop volgen, bij de Minister of bij zijn gemachtigde aanmelden. Deze laatste verleent hem hiervan schriftelijke akte en brengt onmiddellijk de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen hiervan op de hoogte.

De vreemdeling moet zich naar de bepalingen van de artikelen 51/2 en 51/4, § 2, schikken.

De behandeling van het verzoek om internationale bescherming dient overeenkomstig de bepalingen van deze wet aangevat te worden.

Art. 51/8.— Indien de vreemdeling een volgend verzoek om internationale bescherming indient bij één van de door de Koning ter uitvoering van artikel 50, § 3, tweede lid, aangewezen overheden, neemt de minister of zijn gemachtigde een verklaring af van de asielzoeker met betrekking tot de nieuwe elementen die de kans aanzienlijk groter maken dat hij voor erkenning als vluchteling in de zin van artikel 48/3 of voor subsidiaire bescherming in de zin van artikel 48/4 in aanmerking komt, en de redenen waarom de verzoeker deze elementen niet eerder kon aanbrengen.

Deze verklaring wordt ondertekend door de verzoeker. Indien deze dit weigert, wordt hiervan melding gemaakt op de verklaring evenals, in voorkomend geval, van de redenen waarom hij weigert om te ondertekenen. Deze verklaring wordt onverwijld overgezonden aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

Art. 51/9.—Het onderzoek van het verzoek om internationale bescherming van een vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet, zoals bedoeld in hoofdstuk IIbis, wordt opgeschort totdat de regeling inzake tijdelijke bescherming beëindigd wordt in één van de gevallen voorzien in artikel 57/36, § 1.

Art. 51/10.—De minister of zijn gemachtigde neemt het verzoek om internationale bescherming dat ingediend werd bij de in artikel 50, § 3 tweede lid bedoelde overheden in ontvangst en neemt een verklaring af van de vreemdeling met betrekking tot diens identiteit, herkomst en reisweg, en diens antwoorden op een vragenlijst met betrekking tot de redenen die hem ertoe aanzetten om een verzoek om internationale bescherming in te dienen en waarin de mogelijkheden tot terugkeer naar het land waaruit hij gevlucht is worden verduidelijkt.

Deze verklaring en vragenlijst moeten worden ondertekend door de vreemdeling. Indien deze dit weigert, wordt hiervan melding gemaakt op de verklaring of op de vragenlijst evenals, in voorkomend geval, van de redenen waarom hij weigert om dit te ondertekenen. Deze verklaring en vragenlijst worden onmiddellijk overgemaakt aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

Tegelijkertijd stelt de minister of zijn gemachtigde vast of de vreemdeling legaal in het Rijk verblijft of niet.

Art. 52.–52/2.–opgeheven

Art. 52/3.– § 1. De minister of zijn gemachtigde geeft aan de vreemdeling die illegaal in het Rijk verblijft en een verzoek om internationale bescherming heeft ingediend, het bevel om het grondgebied te verlaten, gemotiveerd op basis van één van de gronden voorzien in artikel 7, eerste lid, 1° tot 12°, nadat de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen het verzoek om internationale bescherming heeft geweigerd, niet-ontvankelijk heeft verklaard of de behandeling van het verzoek heeft beëindigd, en de in art 39/57 bedoelde beroepstermijn is verstreken, of, wanneer dergelijk beroep binnen de termijn werd ingesteld, nadat de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen het beroep heeft verworpen met toepassing van art 39/2, § 1, 1°.

Indien het een tweede volgend verzoek om internationale bescherming of meer betreft en indien dit verzoek door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen op grond van artikel 57/6, § 3, eerste lid, 5°, niet-ontvankelijk wordt verklaard, wordt het bevel om het grondgebied te verlaten afgegeven na deze niet-ontvankelijkheidsbeslissing.

Dit bevel om het grondgebied te verlaten wordt ter kennis gebracht van de betrokkene overeenkomstig artikel 51/2. Indien de betrokkene wordt vastgehouden, wordt dit bevel ter kennis gebracht op de plaats waar hij wordt vastgehouden.

§ 2. In het in artikel 74/5, § 1, 2°, bedoelde geval beslist de minister of zijn gemachtigde dat de vreemdeling niet tot binnenkomst in het Rijk wordt toegelaten nadat de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen het verzoek om internationale bescherming op grond van artikel 57/6/4, eerste lid, heeft geweigerd of niet ontvankelijk heeft verklaard. De vreemdeling wordt teruggedreven onder voorbehoud van artikel 39/70.

Deze beslissingen worden ter kennis gebracht op de plaats waar de vreemdeling wordt vastgehouden.

§ 3. Indien de in paragraaf 1 en 2 bedoelde vreemdeling op het moment van de indiening van zijn verzoek om internationale bescherming reeds het voorwerp uitmaakt van een verwijderings- of teruggedrijvingsmaatregel waaraan hij nog geen gevolg heeft gegeven, ziet de minister of zijn gemachtigde af van het nemen van een nieuwe verwijderings- of teruggedrijvingsmaatregel maar wordt de uitvoerbaarheid van de reeds gegeven maatregel tijdens de behandeling van het verzoek om internationale bescherming opgeschort overeenkomstig de artikelen 49/3/1 en 39/70.

Eenmaal de uitvoerbaarheid van de reeds gegeven verwijderingsmaatregel niet langer overeenkomstig de artikelen 49/3/1 en 39/70 is opgeschort, kan de minister of zijn gemachtigde, indien hij dit nodig acht, de termijn die aan de vreemdeling was toegekend om het grondgebied vrijwillig te verlaten verlengen.

Art. 52/4.– Indien de vreemdeling die een verzoek om internationale bescherming heeft ingediend een gevaar vormt voor de samenleving, omdat hij definitief veroordeeld is voor een bijzonder ernstig misdrijf, of als er redelijke gronden bestaan om hem te beschouwen als een gevaar voor de nationale veiligheid, zendt de minister of zijn gemachtigde onverwijld alle elementen in die zin over aan de Commissaris-generaal.

De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen kan weigeren de status van vluchteling te erkennen indien de vreemdeling een gevaar vormt voor de samenleving, omdat hij definitief veroordeeld is voor een bijzonder ernstig misdrijf, of als er redelijke gronden bestaan om hem te beschouwen als een gevaar voor de nationale veiligheid. In dat geval brengt de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen een advies uit over de verenigbaarheid van een verwijderingsmaatregel met de artikelen 48/3 en 48/4.

Art. 53.– Een verzoeker om internationale bescherming die het Rijk tracht binnen te komen zonder aan de in de artikelen 2 en 3 gestelde voorwaarden te voldoen of die illegaal in het Rijk verblijft, kan hiervoor niet strafrechtelijk vervolgd worden zolang er geen definitieve beslissing inzake zijn verzoek om internationale bescherming is genomen.

Art. 53bis.– De vreemdeling bedoeld in artikel 52/3 kan ingevolge een beslissing van (de Minister) of diens gemachtigde teruggeleid worden naar de grens van het land waaruit hij gevlucht is en waar volgens zijn verklaring zijn leven of zijn vrijheid bedreigd zou zijn.

Art. 54.– § 1. Tussen de betekening van de uitvoerbare beslissing inzake het verzoek om internationale bescherming en totdat de termijn voor het verlaten van het grondgebied verstreken is, kan de minister of diens gemachtigde een terugkeercentrum aanduiden voor de betrokken vreemdeling en voor zijn familieleden.

De beslissingen tot het vaststellen van de Staat die verantwoordelijk is voor de behandeling van het verzoek om internationale bescherming worden niet bedoeld door het eerste lid.

De Koning bepaalt het regime en de werkingsregels die toepasbaar zijn op de terugkeercentra en het bedrag van de dagvergoeding.

In het terugkeercentrum ontvangt de vreemdeling materiële hulp, bestaande uit huisvesting, voedsel en kleding, in natura verstrekt, een dagvergoeding evenals toegang tot een programma voor vrijwillige terugkeer. De vreemdeling ontvangt de noodzakelijke medische en psycho-sociale zorg.

De vreemdeling heeft effectief toegang tot juridische eerstelijns en tweedelijnsbijstand, zoals bedoeld in de artikelen 508/1 tot 508/23 van het Gerechtelijk Wetboek.

§ 2.-3. Opgeheven.

Art. 55.–§1. Aan de vreemdeling, die toegelaten of gemachtigd werd tot een verblijf van onbepaalde duur, terwijl zijn verzoek om internationale bescherming nog in behandeling is bij de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen of bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, wordt door de minister of zijn gemachtigde uitdrukkelijk gevraagd om binnen een termijn van zestig dagen te rekenen vanaf de overhandiging van de titel waaruit het onbepaald verblijf blijkt, bij een aangetekende brief aan de instantie waarbij zijn verzoek om internationale bescherming in behandeling is, te laten weten of hij de behandeling van zijn verzoek wenst verder te zetten. Bij gebreke aan voormeld verzoek tot voortzetting of indien de verzoeker zijn procedure niet wenst verder te zetten, wordt de vreemdeling geacht zijn verzoek impliciet te hebben ingetrokken. In dit geval neemt de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen een beslissing overeenkomstig artikel 57/6/5 of wordt het beroep door de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen zonder voorwerp verklaard.

§ 2. (De Raad van State verklaart het beroep dat werd ingesteld tegen een beslissing genomen door de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen zonder voorwerp), (wanneer de verzoeker toegelaten of gemachtigd werd tot een verblijf van onbepaalde duur), op voorwaarde dat hij binnen de termijn zoals voorzien in § 1 geen voortzetting van de procedure vroeg.

1° met ingang van 1 december 2006 hersteld in zijn lezing zoals deze bestond daags voor deze wijziging;

2° op de datum vermeld in artikel 231 van de wet van 15 september 2006, hersteld in zijn lezing zoals deze volgt uit deze wijziging.

§ 3. Opgeheven.

Art. 55/2.–Een vreemdeling wordt uitgesloten van de vluchtelingenstatus wanneer hij valt onder artikel 1 D, E of F van het Verdrag van Genève. Dit is van ook toepassing op personen die wetens en willens aanzetten tot of anderszins deelnemen aan de in artikel 1 F van het Verdrag van Genève genoemde misdrijven of daden.

Wanneer de Commissaris-generaal uitsluit van de vluchtelingenstatus, verstrekt hij in het kader van zijn beslissing een advies over de verenigbaarheid van een verwijderingsmaatregel met de artikelen 48/3 en 48/4.

Art. 55/3.–Een vreemdeling houdt op vluchteling te zijn wanneer hij valt onder artikel 1 C van het Verdrag van Genève. Bij toepassing van artikel 1 C (5) en (6) van voormeld verdrag dient te worden nagegaan of de verandering van de omstandigheden een voldoende ingrijpend en niet-voorbijgaand karakter heeft om de gegronde vrees van de vluchteling voor vervolging weg te nemen.

Het eerste lid is niet van toepassing op een vluchteling die dwingende redenen, voortvloeiende uit vroegere vervolging, kan aanvoeren om te weigeren de bescherming van het land waarvan hij de nationaliteit bezit, of, in het geval van een staatloze, van het land waar hij vroeger zijn gewone verblijfplaats had, in te roepen.

Art. 55/3/1.– § 1. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen kan de vluchtelingenstatus intrekken indien de vreemdeling een gevaar vormt voor de samenleving, omdat hij definitief veroordeeld is voor een bijzonder ernstig misdrijf, of als er redelijke gronden bestaan om hem te beschouwen als een gevaar voor de nationale veiligheid.

§ 2. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen trekt de vluchtelingenstatus in :

1° ten aanzien van de vreemdeling die met toepassing van artikel 55/2 uitgesloten wordt of had moeten zijn;

2° ten aanzien van de vreemdeling wiens status werd erkend op grond van feiten die hij verkeerd heeft weergegeven of achtergehouden, van valse verklaringen of van valse of vervalste documenten die doorslaggevend zijn geweest voor de erkenning van de status of ten aanzien van de vreemdeling wiens persoonlijke gedrag later erop wijst dat hij geen vervolging vreest.

§ 3. Wanneer de Commissaris-generaal de vluchtelingenstatus intrekt met toepassing van paragraaf 1 of van paragraaf 2, 1°, verstrekt hij in het kader van zijn beslissing een advies over de verenigbaarheid van een verwijderingsmaatregel met de artikelen 48/3 en 48/4

Art. 55/4.– §1. Een vreemdeling wordt uitgesloten van de subsidiaire beschermingsstatus wanneer er ernstige redenen zijn om aan te nemen dat :

a) hij een misdrijf tegen de vrede, een oorlogsmisdrijf of een misdrijf tegen de menselijkheid heeft gepleegd zoals gedefinieerd in de internationale instrumenten waarmee wordt beoogd regelingen te treffen ten aanzien van dergelijke misdrijven;

b) hij zich schuldig heeft gemaakt aan handelingen welke in strijd zijn met de doelstellingen en beginselen van de Verenigde Naties als vervat in de preambule en de artikelen 1 en 2 van het Handvest van de Verenigde Naties;

c) hij een ernstig misdrijf heeft gepleegd;

Het eerste lid is van toepassing op personen die aanzetten tot of anderszins deelnemen aan de hierboven genoemde misdrijven of daden.

§ 2. Een vreemdeling wordt ook uitgesloten van de subsidiaire beschermingsstatus wanneer hij een gevaar voor de samenleving of voor de nationale veiligheid vormt.

§ 3. Een vreemdeling kan worden uitgesloten van de subsidiaire beschermingsstatus als hij, vóór zijn aankomst op het grondgebied, een of meerdere misdrijven heeft gepleegd die niet onder het toepassingsgebied van paragraaf 1 vallen en kunnen worden bestraft met een gevangenisstraf als ze in het Koninkrijk waren gepleegd, voor zover de

vreemdeling zijn land van herkomst alleen heeft verlaten om te ontsnappen aan straffen die voortvloeien uit die misdrijven.

§ 4. Wanneer de Commissaris-generaal uitsluit van subsidiaire beschermingsstatus, verstrekt hij in het kader van zijn beslissing een advies over de verenigbaarheid van een verwijderingsmaatregel met de artikelen 48/3 en 48/4.

Art. 55/5.—De subsidiaire beschermingsstatus die werd toegekend aan een vreemdeling wordt opgeheven wanneer de omstandigheden op grond waarvan de subsidiaire beschermingsstatus werd verleend, niet langer bestaan of zodanig zijn gewijzigd dat deze bescherming niet langer nodig is. Er dient hierbij te worden nagegaan of de verandering van de omstandigheden die hebben geleid tot het toekennen van de subsidiaire beschermingsstatus een voldoende ingrijpend en niet-voorbijgaand karakter heeft om het reële risico op ernstige schade weg te nemen.

Het eerste lid is niet van toepassing op een persoon met de subsidiaire beschermingsstatus die dwingende redenen, voortvloeiende uit vroegere ernstige schade, kan aanvoeren om te weigeren de bescherming van het land waarvan hij de nationaliteit bezit, of, in het geval van een staatloze, van het land waar hij vroeger zijn gewone verblijfplaats had, in te roepen.

Art. 55/1.— § 1. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen kan de subsidiaire beschermingsstatus intrekken als de vreemdeling een of meerdere misdrijven heeft gepleegd die niet onder het toepassingsgebied van artikel 55/4, § 1, vallen en kunnen worden bestraft met een gevangenisstraf als ze in het Koninkrijk waren gepleegd, voor zover de vreemdeling zijn land van herkomst alleen heeft verlaten om te ontsnappen aan straffen die voortvloeien uit die misdrijven.

§ 2. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen trekt de subsidiaire beschermingsstatus in :

1° ten aanzien van de vreemdeling die met toepassing van artikel 55/4, §§ 1 of 2 uitgesloten wordt of had moeten zijn;

2° ten aanzien van de vreemdeling wiens status werd toegekend op grond van feiten die hij verkeerd heeft weergegeven of achtergehouden, van valse verklaringen of van valse of vervalste documenten die doorslaggevend zijn geweest voor de toekenning van de status of ten aanzien van de vreemdeling wiens persoonlijke gedrag later erop wijst dat hij geen reëel risico op ernstige schade loopt.

§ 3. Wanneer de Commissaris-generaal de subsidiaire beschermingsstatus intrekt met toepassing van paragraaf 1 of van paragraaf 2, 1°, verstrekt hij in het kader van zijn beslissing een advies over de verenigbaarheid van een verwijderingsmaatregel met de artikelen 48/3 en 48/4.

Art. 56–57.—Opgeheven

Art. 57/1.— § 1. Een vreemdeling die een verzoek om internationale bescherming indient, wordt vermoed dit verzoek eveneens in te dienen namens de hem vergezellende minderjarige vreemdeling(en) over wie hij het ouderlijk gezag of de voogdij uitoefent (op grond van de wet die van toepassing is overeenkomstig artikel 35 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van Internationaal Privaatrecht). Dit vermoeden blijft bestaan tot op het moment dat er een definitieve beslissing met betrekking tot het verzoek om internationale bescherming wordt genomen, zelfs indien de hiervoor vermelde minderjarige vreemdeling intussen de meerderjarigheid heeft bereikt.

De in het eerste lid bedoelde minderjarige vreemdeling kan tot vijf dagen vóór het persoonlijk onderhoud van de ouder(s) of de voogd plaatsvindt, vragen om gehoord te worden door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

De in het eerste lid bedoelde minderjarige vreemdeling kan, zonder dat deze minderjarige vreemdeling hier zelf om verzoekt, door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen gehoord worden indien hiertoe bijzondere redenen zijn en indien dit in het belang van deze minderjarige vreemdeling is. De minderjarige vreemdeling heeft het recht om te weigeren gehoord te worden. Het feit dat geen persoonlijk onderhoud heeft plaatsgevonden belet de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen niet een beslissing te nemen over het verzoek om internationale bescherming en heeft geen negatieve invloed op de beslissing van de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

§ 2. In afwijking van de eerste paragraaf kan de minderjarige vreemdeling, die een verzoeker vergezelt die het ouderlijk gezag of de voogdij over hem uitoefent, ook uitdrukkelijk aangeven om zelf of via zijn ouder of via zijn voogd een verzoek om internationale bescherming in eigen naam in te dienen.

De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen kan ook een beslissing nemen op basis van andere elementen dan deze door de minderjarige vreemdeling aangebracht, zoals de elementen die worden aangebracht door de voogd of de ouder(s) in het kader van zijn/hun verzoek om internationale bescherming.

§ 3. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen hecht passend belang aan de verklaringen van de minderjarige vreemdeling in overeenstemming met zijn leeftijd, maturiteit en kwetsbaarheid. De minderjarige vreemdeling wordt door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen gehoord overeenkomstig de bij koninklijk besluit vastgestelde bepalingen.

De minderjarige vreemdeling wordt tijdens het persoonlijk onderhoud bijgestaan door een advocaat en, in voorkomend geval, door één enkele vertrouwenspersoon. Het persoonlijk onderhoud kan na een eerste oproeping enkel plaatsvinden indien de advocaat en, in voorkomend geval, de vertrouwenspersoon aanwezig zijn. De afwezigheid van de advocaat en/of de vertrouwenspersoon na latere oproepingen belet de Commissaris-generaal

voor de Vluchtelingen en de Staatlozen niet om de minderjarige vreemdeling te horen. De voorwaarden waar een vertrouwenspersoon aan moet voldoen, worden bepaald door de Koning.

§ 4. Het hoger belang van het kind is een doorslaggevende overweging die de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen moet leiden tijdens het onderzoek van het verzoek om internationale bescherming.

§ 5. Indien de verzoeker met toepassing van paragraaf 1, eerste lid een verzoek om internationale bescherming indient namens de minderjarige vreemdeling(en), neemt de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen één beslissing die geldt voor al deze personen.

De minderjarige vreemdeling wiens verzoek in toepassing van paragraaf 1, eerste lid, ingediend werd, heeft geen mogelijkheid meer om een afzonderlijke beslissing in zijn hoofde te vragen.

§ 6. In afwijking van paragraaf 5 kan er respectievelijk een afzonderlijke beslissing of een arrest worden genomen door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen of de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen in hoofde van de in paragraaf 1 bedoelde minderjarige vreemdeling, indien er bijzondere elementen worden vastgesteld door voormelde instanties die een afzonderlijke beslissing noodzaken.

§ 7. Zowel de verzoeker om internationale bescherming als de minderjarige vreemdelingen van wie het verzoek met toepassing van paragraaf 1, eerste lid, ingediend werd, hebben recht op toegang tot de gegevens die voormelde minderjarigen betreffen. De toegang tot de gegevens wordt verstrekt zoals bepaald door de wet van 11 april 1994 betreffende de openbaarheid van bestuur. Het toegangsrecht geldt niet voor de volgende gegevens :

1° gegevens die werden verstrekt door derden zonder dat zij daartoe verplicht werden en die zij als vertrouwelijk hebben bestempeld, tenzij zij zich akkoord verklaren met de toegang;

2° gegevens betreffende de in paragraaf 1 bedoelde minderjarige vreemdeling ingeval er tegenstrijdige belangen zijn met de ouder(s) of de voogd. In dat geval wordt het recht op toegang niet uitgeoefend door de ouder(s) of de voogd, maar kan het toegangsrecht van de minderjarige worden uitgeoefend door de minderjarige zelf, op voorwaarde dat hij tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat is, rekening houdend met zijn leeftijd en zijn maturiteit of door de vertrouwenspersoon die door de minderjarige op ondubbelzinnige wijze werd aangewezen of door de advocaat van de minderjarige vreemdeling.

AFDELING II. - HET COMMISSARIAAT-GENERAAL VOOR DE VLUCHTELINGEN EN DE STAATLOZEN.

Art. 57/2.—Bij (de Minister) wordt een " Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen " opgericht. Dit omvat een Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen en diens twee adjuncten. De Commissaris-generaal en zijn adjuncten zijn geheel onafhankelijk bij het nemen van hun beslissingen en het uitbrengen van hun adviezen.

Art. 57/3.—De Commissaris-generaal leidt het Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen. De Commissaris-generaal wordt benoemd door de Koning, bij een in Ministerraad overlegd besluit op voorstel van (de Minister). De Commissaris-generaal wordt benoemd voor een periode van vijf jaar. Zijn mandaat kan hernieuwd worden.

Om tot Commissaris-generaal benoemd te kunnen worden, moet de kandidaat Belg zijn, doctor of licentiaat in de rechten zijn en de leeftijd van dertig jaar bereikt hebben.

Art. 57/4.—De Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen wordt bijgestaan door twee adjunct-commissarissen.

De adjunct-commissarissen worden benoemd door de Koning, bij een in Ministerraad overlegd besluit, op voorstel van (de Minister).

De adjunct-commissarissen worden benoemd voor een periode van vijf jaar. Hun mandaat kan hernieuwd worden.

De adjunct-commissarissen moeten Belg zijn, doctor of licentiaat in de rechten zijn, de leeftijd van dertig jaar bereikt hebben, en door hun diploma of hun taalrol, het bewijs leveren van de kennis, de ene van de Nederlandse taal, de andere van de Franse taal.

Art. 57/5.—Het ambt van Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen en van de adjunct-commissaris is onverenigbaar met elk politiek mandaat.

Art. 57/5bis.—De Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen en zijn adjuncten kunnen, indien zij tekortschieten in de waardigheid van hun ambt of in de plichten van hun staat, naargelang het geval, worden geschorst of afgezet.

De schorsing wordt bij ministerieel besluit bevolen door de minister voor een termijn van minstens zeven dagen en maximum zes maanden en heeft, zolang de schorsing duurt, de inhouding van de wedde voor gevolg.

De afzetting wordt op verzoek van de minister bevolen door de Koning bij een in de Ministerraad overlegd koninklijk besluit.

De Koning bepaalt de procedure inzake de tuchtregeling

Art. 57/5ter.— § 1. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen roept de verzoeker minstens eenmaal op voor een persoonlijk onderhoud over de inhoud van zijn verzoek om internationale bescherming.

De omstandigheden waarin het persoonlijk onderhoud plaatsvindt, worden bepaald door de Koning.

Wanneer een groot aantal vreemdelingen tegelijk om internationale bescherming verzoekt, waardoor het voor de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen in de praktijk onmogelijk is om tijdig het in het eerste lid bedoelde onderhoud af te nemen, kan de minister met instemming van de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen beslissen om het personeel van een andere instantie tijdelijk in te schakelen voor het afnemen van dit onderhoud. In dergelijke gevallen krijgt het personeel van die andere instantie vooraf de relevante opleidingen zoals door de Koning bepaald voor het personeel van de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

§ 2. Het in paragraaf 1 bedoelde persoonlijk onderhoud vindt niet plaats wanneer :

1° de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen op basis van het beschikbare bewijs een positieve beslissing kan nemen inzake de erkenning van de vluchtelingenstatus;

2° de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen van oordeel is dat de verzoeker niet persoonlijk kan gehoord worden als gevolg van blijvende omstandigheden waarop hij geen invloed heeft. Bij twijfel raadpleegt de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen een bevoegde beroepsbeoefenaar in de gezondheidszorg om na te gaan of de toestand die de verzoeker niet in staat maakt om te worden gehoord tijdelijk of aanhoudend van aard is.

Indien geen persoonlijk onderhoud plaatsvindt omwille van de in het eerste lid, 2°, genoemde redenen, worden er redelijke inspanningen geleverd om de verzoeker de kans te bieden de nodige informatie in verband met zijn verzoek te verstrekken.

Het feit dat geen persoonlijk onderhoud heeft plaatsgevonden overeenkomstig het eerste lid, 2°, heeft geen negatieve invloed op de beslissing van de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen;

3° de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen in het geval van artikel 57/6/2 van oordeel is dat hij een beslissing kan nemen op basis van een volledige bestudering van de door de verzoeker aan de minister of diens gemachtigde verstrekte elementen, zoals bepaald in artikel 51/8.

§ 3. Het feit dat geen persoonlijk onderhoud heeft plaatsgevonden belet de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen niet een beslissing te nemen over het verzoek om internationale bescherming

Art. 57/5quater.– § 1. De ambtenaar van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen neemt tijdens het persoonlijk onderhoud, bedoeld in artikel 57/5ter, schriftelijk nota van de verklaringen afgelegd door de verzoeker om internationale bescherming. De notities van het persoonlijk onderhoud vormen een getrouwe weergave van de vragen die aan de verzoeker werden gesteld en van zijn antwoorden en bevatten minstens de bij koninklijk besluit bepaalde gegevens.

§ 2. De verzoeker om internationale bescherming of zijn advocaat kan schriftelijk een kopie van de notities van het persoonlijk onderhoud aanvragen.

Wanneer deze aanvraag de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen binnen twee werkdagen na het persoonlijk onderhoud bereikt, betekent de Commissaris-generaal de kopie van de notities van het persoonlijk onderhoud aan de verzoeker om internationale bescherming of aan zijn advocaat alvorens een beslissing in verband met het verzoek om internationale bescherming te nemen.

De kopie van de notities wordt door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen betekend overeenkomstig de bepalingen van artikel 51/2.

§ 3. De verzoeker om internationale bescherming of zijn advocaat kan aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen opmerkingen bezorgen over de kopie van de notities van het persoonlijk onderhoud. Deze opmerkingen worden schriftelijk in de proceduretaal aan de Commissaris-generaal meegedeeld.

De Commissaris-generaal onderzoekt deze opmerkingen alvorens een beslissing te nemen in verband met het verzoek om internationale bescherming, voor zover :

1° de aanvraag van een kopie bedoeld in paragraaf 2 de Commissaris-generaal bereikt binnen twee werkdagen na het persoonlijk onderhoud, en

2° de opmerkingen de Commissaris-generaal bereiken binnen acht werkdagen na de betekening van de kopie van de notities van het persoonlijk onderhoud aan de verzoeker om internationale bescherming of aan zijn advocaat.

Als de cumulatieve voorwaarden bedoeld in het derde lid niet vervuld zijn, onderzoekt de Commissaris-generaal de meegedeelde opmerkingen op voorwaarde dat deze hem ten laatste de werkdag vóór het nemen van de beslissing betreffende het verzoek om internationale bescherming bereiken.

De verzoeker om internationale bescherming, wordt geacht in te stemmen met de inhoud van de notities van het persoonlijk onderhoud wanneer op de werkdag vóór het nemen van de beslissing in verband met het verzoek om internationale bescherming, geen enkele opmerking de Commissaris-generaal heeft bereikt. Als de opmerkingen die de Commissaris-generaal in voorkomend geval hebben bereikt, slechts betrekking hebben op een deel van de inhoud van de notities van het persoonlijk onderhoud, wordt de verzoeker om internationale bescherming geacht in te stemmen met de rest van de inhoud van de notities.

§ 4. Wanneer de artikelen 57/6, § 2, 57/6, § 3, 57/6/1, § 1 of 57/6/4 worden toegepast, kan een kopie van de notities van het persoonlijk onderhoud worden betekend op hetzelfde ogenblik als de betekening van de beslissing in verband met het verzoek om internationale bescherming.

Art. 57/6.–§1. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen is bevoegd :

1° om aan de vreemdeling de vluchtelingenstatus, in de zin van artikel 48/3, te erkennen of weigeren te erkennen of de subsidiaire beschermingsstatus, in de zin van artikel 48/4, toe te kennen of weigeren toe te kennen;

2° om een verzoek om internationale bescherming kennelijk ongegrond te beschouwen op basis van artikel 57/6/1, § 2;

3° om de vluchtelingenstatus in hoofde van de vreemdeling die voldoet aan de voorwaarden gesteld in artikel 49, § 1, 6°, te bevestigen of weigeren te bevestigen;

4° om de vluchtelingenstatus of de subsidiaire beschermingsstatus op basis van de artikelen 55/3, en 55/5, op te heffen;

5° om de vreemdeling van de vluchtelingenstatus of de subsidiaire beschermingsstatus uit te sluiten op basis van de artikelen 55/2 en artikel 55/4;

6° om de vluchtelingenstatus of de subsidiaire beschermingsstatus op grond van de artikelen 55/3/1 en 55/5/1 in te trekken;

7° om het advies te verstrekken dat de minister of zijn gemachtigde kan inwinnen overeenkomstig artikel 17, § 6, om te weten of een vreemdeling nog steeds internationale bescherming geniet in het Rijk;

8° om aan de vluchtelingen en de staatlozen de documenten te verstrekken welke bedoeld zijn in artikel 25 van het internationaal Verdrag betreffende de status van vluchtelingen, ondertekend te Genève, op 28 juli 1951, en in artikel 25 van het Verdrag betreffende de status van staatlozen, ondertekend te New-York, op 28 september 1954.

9° om een advies te verstrekken over de verenigbaarheid van een verwijderingsmaatregel met de artikelen 48/3 en 48/4 wanneer hij weigert de vluchtelingenstatus te erkennen op grond van artikel 52/4, tweede lid.

10° om een advies te verstrekken over de verenigbaarheid van een verwijderingsmaatregel met de artikelen 48/3 en 48/4 wanneer hij het verzoek om internationale bescherming niet-ontvankelijk verklaart overeenkomstig artikel 57/6/2, § 2;

11° om een advies te verstrekken over de verenigbaarheid van een verwijderingsmaatregel met de artikelen 48/3 en 48/4 wanneer hij uitsluit van de vluchtelingenstatus op grond van artikel 55/2;

12° om een advies te verstrekken over de verenigbaarheid van een verwijderingsmaatregel met de artikelen 48/3 en 48/4 wanneer hij de vluchtelingenstatus intrekt op grond van artikel 55/3/1 § 1 of § 2, 1°;

13° om een advies te verstrekken over de verenigbaarheid van een verwijderingsmaatregel met de artikelen 48/3 en 48/4 wanneer hij uitsluit van de subsidiaire beschermingsstatus op grond van artikel 55/4;

14° om een advies te verstrekken over de verenigbaarheid van een verwijderingsmaatregel met de artikelen 48/3 en 48/4 wanneer hij de subsidiaire beschermingsstatus intrekt op grond van artikel 55/5/1, § 1 of § 2, 1° ;

15° om het advies te verstrekken bedoeld in artikel 57/6/1, § 3, vierde lid, voor het bepalen van de lijst van veilige landen van herkomst.

De in het eerste lid, 1°, bedoelde beslissing wordt getroffen binnen een termijn van zes maanden na ontvangst van het verzoek om internationale bescherming dat door de minister of zijn gemachtigde werd overgezonden.

De in het tweede lid bedoelde termijn, kan met ten hoogste negen maanden worden verlengd, indien :

a) complexe feitelijke en/of juridische kwesties aan de orde zijn;

b) een groot aantal vreemdelingen tegelijk om internationale bescherming verzoekt, waardoor het in de praktijk zeer moeilijk is de procedure binnen de termijn van zes maanden af te ronden; of

c) de vertraging van de behandeling van het verzoek duidelijk aan de verzoeker is toe te schrijven.

Indien dit noodzakelijk is met het oog op een behoorlijke en volledige behandeling van het verzoek om internationale bescherming, kan de termijn na verlenging, bedoeld in het derde lid, nogmaals verlengd worden met ten hoogste drie maanden.

De in het tweede lid bedoelde termijn wordt verlengd tot ten hoogste eenentwintig maanden, indien onzekerheid bestaat over de situatie in het land van herkomst die naar verwachting tijdelijk is. In dat geval wordt ten minste elke zes maanden de situatie in het betreffende land van herkomst beoordeeld.

De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen stelt de verzoeker in kennis van de verlenging van de in het tweede lid bedoelde termijn en geeft, indien de verzoeker daarom verzoekt, informatie over de reden van de verlenging en een indicatie van het tijdsbestek waarbinnen de in het eerste lid, 1°, bedoelde beslissing zal worden getroffen.

§ 2. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen beslist bij voorrang, indien :

1° de verzoeker zich bevindt in een welbepaalde plaats zoals bedoeld in de artikelen 74/8, § 1 of 74/9, §§ 2 en 3 of het voorwerp uitmaakt van een veiligheidsmaatregel zoals bedoeld in artikel 68;

2° de verzoeker zich bevindt in een strafrechtelijke instelling;

3° de minister of zijn gemachtigde de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen verzoekt om het verzoek om internationale bescherming van de betrokkene bij voorrang te behandelen;

4° het verzoek waarschijnlijk gegrond is.

§ 3. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen kan een verzoek om internationale bescherming niet-ontvankelijk verklaren wanneer :

1° de verzoeker reeds reële bescherming geniet in een eerste land van asiel, tenzij hij elementen naar voor brengt waaruit blijkt dat hij zich niet langer kan beroepen op de reële bescherming die hem reeds werd toegekend in het eerste land van asiel of dat hij niet opnieuw tot het grondgebied van dit land wordt toegelaten.

Een land kan beschouwd worden als eerste land van asiel wanneer de verzoeker in dat land erkend is als vluchteling en hij die bescherming nog kan genieten, of hij anderszins reële bescherming geniet in dat land, met inbegrip van het genot van het beginsel van non-refoulement, mits hij opnieuw tot het grondgebied van dat land wordt toegelaten; 2° een derde land als veilig derde land in de zin van artikel 57/6/6 kan worden beschouwd voor de verzoeker, tenzij hij elementen naar voor brengt waaruit blijkt dat hij in het derde land zal worden blootgesteld aan vervolging of ernstige schade of dat de band tussen hem en het derde land niet zodanig is dat het voor hem redelijk zou zijn naar dat land te gaan, of dat hij niet tot het grondgebied van dit land zal worden toegelaten;

3° de verzoeker reeds internationale bescherming geniet in een andere lidstaat van de Europese Unie;

4° de verzoeker een onderdaan is van een lidstaat van de Europese Unie of van een staat die partij is bij een Toetredingsverdrag tot de Europese Unie dat nog niet in werking is getreden, tenzij hij elementen naar voor brengt waaruit blijkt dat hij in de voormelde lidstaat of staat zal worden blootgesteld aan vervolging of ernstige schade;

5° de verzoeker een volgend verzoek om internationale bescherming indient en er geen nieuwe elementen of bevindingen aan de orde zijn gekomen of door de verzoeker werden voorgelegd overeenkomstig artikel 57/6/2;

6° de minderjarige vreemdeling geen eigen feiten aanhaalt die een apart verzoek rechtvaardigen, nadat er eerder namens hem een verzoek om internationale bescherming werd ingediend overeenkomstig artikel 57/1, § 1, eerste lid, waarover een definitieve beslissing werd genomen. In het andere geval neemt de Commissaris-generaal een beslissing waarbij tot de ontvankelijkheid van het verzoek wordt besloten.

De in het eerste lid, 6°, bedoelde verzoeker wordt gehoord door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, voor zover de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen oordeelt dat zijn leeftijd, maturiteit en kwetsbaarheid dit toelaten.

De in het eerste lid, 2°, 3°, 4° en 6°, bedoelde beslissingen worden getroffen binnen een termijn van vijftien werkdagen na ontvangst van het verzoek om internationale bescherming dat door de minister of zijn gemachtigde werd overgezonden.

De in het eerste lid, 5°, bedoelde beslissing wordt getroffen binnen een termijn van tien werkdagen na ontvangst van het verzoek om internationale bescherming dat door de minister of zijn gemachtigde werd overgezonden.

De in het eerste lid, 5°, bedoelde beslissing wordt getroffen binnen een termijn van twee werkdagen na ontvangst van het verzoek om internationale bescherming dat door de minister of zijn gemachtigde werd overgezonden, indien de verzoeker zijn volgend verzoek heeft gedaan terwijl hij zich in een welbepaalde plaats bevindt zoals bedoeld in de artikelen 74/8 of 74/9 of het voorwerp uitmaakt van een veiligheidsmaatregel zoals bedoeld in artikel 68, met het oog op zijn verwijdering.

Voor de toepassing van deze bepaling worden als werkdagen beschouwd, alle dagen, behalve zaterdag, zon- of feestdagen..

Art. 57/6/1.- § 1. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen kan een verzoek om internationale bescherming volgens een versnelde procedure behandelen, indien :

a) de verzoeker bij de indiening van zijn verzoek om internationale bescherming en de toelichting van de feiten alleen aangelegenheden aan de orde heeft gesteld die niet ter zake doen om uit te maken of hij in aanmerking komt voor internationale bescherming; of

b) de verzoeker afkomstig is uit een veilig land van herkomst zoals bedoeld in paragraaf 3; of

c) de verzoeker de autoriteiten heeft misleid door omtrent zijn identiteit en/of nationaliteit valse informatie of documenten te verstrekken of door relevante informatie of documenten die een negatieve invloed op de beslissingen hadden kunnen hebben, achter te houden; of

d) de verzoeker waarschijnlijk, te kwader trouw, een identiteits- of reisdocument dat ertoe kon bijdragen dat zijn identiteit of nationaliteit werd vastgesteld, heeft vernietigd of zich daarvan heeft ontdaan; of

e) de verzoeker kennelijk incoherente en tegenstrijdige, kennelijk valse of duidelijk onwaarschijnlijke verklaringen heeft afgelegd die tegenstrijdig zijn met voldoende geverifieerde informatie over het land van herkomst, waardoor zijn bewering alle overtuigingskracht wordt ontnomen met betrekking tot de vraag om internationale bescherming; of

f) de verzoeker een volgend verzoek om internationale bescherming heeft ingediend dat ontvankelijk werd verklaard overeenkomstig artikel 57/6/2, § 1, eerste lid; of

g) de verzoeker enkel een verzoek doet om de uitvoering van een eerdere of van een op handen zijnde beslissing die tot zijn terugdrijving of verwijdering zou leiden uit te stellen of te verijdelen; of

h) de verzoeker het grondgebied onrechtmatig is binnengekomen of zijn verblijf op onrechtmatige wijze heeft verlengd en zich, gezien de omstandigheden van zijn binnenkomst, zonder gegronde reden niet zo snel mogelijk bij de autoriteiten heeft aangemeld of geen verzoek om internationale bescherming heeft gedaan; of

i) de verzoeker weigert te voldoen aan de verplichting om zijn vingerafdrukken te laten nemen zoals bedoeld in artikel 51/3; of

j) er ernstige redenen zijn om aan te nemen dat de verzoeker een gevaar vormt voor de nationale veiligheid of de openbare orde, of de verzoeker onder dwang werd verwijderd om ernstige redenen van nationale veiligheid of openbare orde.

In het eerste lid, f), bedoelde geval neemt de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen een beslissing inzake het verzoek om internationale bescherming binnen een termijn van 15 werkdagen, nadat hij een beslissing tot ontvankelijkheid van het verzoek heeft genomen.

In alle andere, in het eerste lid bedoelde gevallen, neemt de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen een beslissing inzake het verzoek om internationale bescherming binnen een termijn van 15 werkdagen, na ontvangst van het verzoek dat door de minister of zijn gemachtigde werd overgezonden.

Voor de toepassing van deze bepaling worden als werkdagen beschouwd, alle dagen, behalve zaterdag, zon- of feestdagen.

§ 2. In het geval van weigering van internationale bescherming en indien de verzoeker om internationale bescherming zich in één van de gevallen vermeld in paragraaf 1, eerste lid, a) tot j) bevindt, kan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen dit verzoek als kennelijk ongegrond beschouwen.

§3 De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen is bevoegd om de internationale bescherming te weigeren aan een onderdaan van een veilig land van herkomst of aan een staatloze die voorheen in dat land zijn gewone verblijfplaats had, wanneer de vreemdeling geen substantiële redenen heeft opgegeven om het land in zijn specifieke omstandigheden niet als een veilig land van herkomst te beschouwen ten aanzien van de vraag of hij voor erkenning als persoon die internationale bescherming geniet in aanmerking komt

Een land van herkomst wordt als veilig beschouwd wanneer op basis van de rechtstoestand, de toepassing van de rechtsvoorschriften in een democratisch stelsel en de algemene politieke omstandigheden kan worden aangetoond dat er algemeen gezien en op duurzame wijze geen sprake is van vervolging in de zin van het internationaal Verdrag betreffende de status van vluchtelingen, ondetekend te Genève op 28 juli 1951, zoals bepaald in artikel 48/3 of dat er geen zwaarwegende gronden zijn om aan te nemen dat de asielzoeker een reëel risico loopt op het lijden van ernstige schade, zoals bepaald in artikel 48/4. Hierbij dient onder meer rekening te worden gehouden met de mate waarin bescherming geboden wordt tegen vervolging of mishandeling door middel van :

- a) de wetten en voorschriften van het land en de wijze waarop deze in de praktijk worden toegepast;
- b) de naleving van de rechten en vrijheden neergelegd in het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten of het Verdrag tegen foltering, in het bijzonder de rechten waarop geen afwijkingen uit hoofde van artikel 15, § 2, van voornoemd Europees Verdrag zijn toegestaan;
- c) de naleving van het non-refoulement beginsel;
- d) het beschikbaar zijn van een systeem van daadwerkelijke rechtsmiddelen tegen schending van voornoemde rechten en vrijheden.

De beoordeling of een land een veilig land van herkomst is dient te steunen op een reeks informatiebronnen waaronder in het bijzonder informatie uit andere lidstaten van de Europese Unie, het Europees Ondersteuningsbureau voor asielzaken, de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen, de Raad van Europa en andere relevante internationale organisaties.

Op gezamenlijk voorstel van de minister en de minister van Buitenlandse Zaken en nadat de minister het advies van de Commissaris-generaal voor Vluchtelingen en de Staatlozen heeft ingewonnen, bepaalt de Koning, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, ten minste eenmaal per jaar de lijst van veilige landen van herkomst. Deze lijst wordt meegedeeld aan de Europese Commissie.

Art. 57/6/2.— § 1. Na ontvangst van het volgend verzoek dat door de minister of diens gemachtigde werd overgezonden op grond van artikel 51/8, onderzoekt de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen bij voorrang of er nieuwe elementen of feiten aan de orde zijn, of door de verzoeker zijn voorgelegd, die de kans aanzienlijk groter maken dat de verzoeker voor erkenning als vluchteling in de zin van artikel 48/3 of voor subsidiaire bescherming in de zin van artikel 48/4 in aanmerking komt. Bij gebrek aan dergelijke elementen of feiten verklaart de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen het verzoek niet-ontvankelijk. In het andere geval, of indien de verzoeker voorheen enkel het voorwerp heeft uitgemaakt van een beslissing tot beëindiging bij toepassing van artikel 57/6/5, § 1, 1°, 2°, 3°, 4° of 5° verklaart de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen het verzoek ontvankelijk.

Bij het in het eerste lid bedoelde onderzoek houdt de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen in voorkomend geval rekening met het feit dat de verzoeker zonder geldige uitleg heeft nagelaten, tijdens de vorige procedure, in het bijzonder bij het aanwenden van het in artikel 39/2 bedoelde rechtsmiddel, de elementen te doen gelden die de indiening van zijn volgend verzoek rechtvaardigen.

§ 2. Wanneer de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen overeenkomstig paragraaf 1 een niet-ontvankelijkheidsbeslissing neemt, brengt hij de minister of diens gemachtigde ervan op de hoogte of de teruggedrijving of verwijdering al dan niet leidt tot een schending van het non-refoulementbeginsel in hoofde van de verzoeker op grond van het onderzoek in het licht van de artikelen 48/3 en 48/4.

§ 3. Wanneer, met toepassing van paragraaf 2, de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen in het kader van het vorig verzoek heeft geoordeeld dat een verwijderings- of teruggedrijvingsmaatregel niet leidt tot een

schending van het non-refoulementbeginsel, kan een dergelijke maatregel enkel gedwongen worden uitgevoerd vanaf het doen van het verzoek en tijdens de in de eerste paragraaf bedoelde behandeling er van, ten aanzien van de verzoeker :

- die een tweede volgend verzoek of meer doet, en
- die zich voorafgaand aan het doen van zijn vorig verzoek en sedertdien, op onafgebroken wijze, bevindt in een welbepaalde plaats zoals bedoeld in de artikelen 74/8 of 74/9.

Art. 57/6/3.—Opgeheven.

Art. 57/6/4.— De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen is bevoegd om ten aanzien van de vreemdeling die tracht het Rijk binnen te komen zonder aan de in artikelen 2 en 3 gestelde voorwaarden, te voldoen en die aan de grens een verzoek om internationale bescherming heeft ingediend, aldaar het verzoek niet-ontvankelijk te verklaren op basis van artikel 57/6, § 3 of aldaar een beslissing te nemen over de grond van het verzoek in één van de situaties voorzien in artikel 57/6/1, § 1, eerste lid, a), b), c), d), e), f), g), i) of j).

Indien het eerste lid niet kan worden toegepast, beslist de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen dat een verder onderzoek noodzakelijk is, waarna de verzoeker door de minister of zijn gemachtigde toegelaten wordt het Rijk binnen te komen overeenkomstig artikel 74/5, § 4, 4°.

Indien niet binnen de vier weken, na ontvangst van het verzoek om internationale bescherming dat door de minister of zijn gemachtigde werd overgezonden, door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen een beslissing is genomen, wordt de verzoeker eveneens door de minister of zijn gemachtigde toegelaten het Rijk binnen te komen overeenkomstig artikel 74/5, § 4, 5°.

Art. 57/6/5.— § 1. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen neemt een beslissing tot beëindiging van de behandeling van het verzoek om internationale bescherming, met name indien :

- 1° de verzoeker zich niet aanmeldt op de in de oproeping vastgestelde datum en hiervoor binnen een door de Koning bepaalde redelijke termijn geen geldige reden opgeeft;
- 2° de verzoeker geen gevolg geeft aan een verzoek om inlichtingen binnen de maand na de verzending van dit verzoek en hiervoor geen geldige reden opgeeft;
- 3° de verzoeker nalaat de verderzetting van de behandeling van zijn verzoek om internationale bescherming te vragen overeenkomstig artikel 55;
- 4° de verzoeker zich bevindt in een welbepaalde plaats zoals bedoeld in de artikelen 74/8 of 74/9 bedoeld geval of indien hij het voorwerp uitmaakt van een veiligheidsmaatregel zoals bedoeld in artikel 68 en hij in de hiervoor vermelde gevallen de plaats waar hij werd vastgehouden of verbleef zonder toestemming heeft verlaten zonder binnen de vijftien dagen contact op te nemen met de minister of diens gemachtigde;
- 5° de verzoeker zich gedurende minstens vijftien dagen zonder geldige reden heeft onttrokken aan de meldingsplicht waarvan de nadere regels in een koninklijk besluit worden bepaald;
- 6° de verzoeker overleden is en in voorkomend geval de minderjarige vreemdeling bedoeld in artikel 57/1, § 1, eerste lid, geen verderzetting van de behandeling van het verzoek om internationale bescherming heeft gevraagd overeenkomstig de bepalingen bepaald bij koninklijk besluit;
- 7° de verzoeker verklaart afstand te doen van zijn verzoek. In geval van twijfel omtrent het uitdrukkelijke karakter van de afstand, wordt de verzoeker opgeroepen teneinde de afstand te bevestigen;
- 8° de verzoeker vrijwillig en definitief terugkeert naar zijn land van herkomst;
- 9° de verzoeker de Belgische nationaliteit verwerft.

§ 2. Indien de verzoeker zich bevindt in één van de gevallen opgesomd in paragraaf 1, 1°, 2°, 3°, 4° of 5°, en het administratief dossier voldoende elementen bevat om tot een inhoudelijke beoordeling van het verzoek te komen, kan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen eveneens het verzoek weigeren met toepassing van artikel 57/6, § 1.

Art. 57/6/6.— § 1. Het verzoek om internationale bescherming kan op grond van artikel 57/6, § 3, eerste lid, 2°, niet-ontvankelijk verklaard worden indien de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen van oordeel is dat, alle relevante feiten en omstandigheden in aanmerking nemend, de verzoeker om internationale bescherming in het betrokken derde land overeenkomstig de volgende beginselen zal worden behandeld :

- 1) het leven en de vrijheid worden niet bedreigd om redenen van ras, religie, nationaliteit, lidmaatschap van een bepaalde sociale groep of politieke overtuiging, en
- 2) er bestaat geen risico op ernstige schade als bedoeld in artikel 48/4, § 2, en
- 3) het beginsel van non-refoulement overeenkomstig het Verdrag van Genève wordt nageleefd, en
- 4) het verbod op verwijdering in strijd met het recht op vrijwaring tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling, zoals neergelegd in het internationaal recht, wordt nageleefd, en
- 5) de mogelijkheid bestaat om de vluchtelingenstatus te verzoeken en, indien hij als vluchteling wordt erkend, bescherming te ontvangen overeenkomstig het Verdrag van Genève.

§ 2. Een derde land kan enkel als veilig derde land worden beschouwd indien de verzoeker een zodanige band heeft met het betrokken derde land dat het voor hem redelijk zou zijn naar dat land te gaan en er kan worden vermoed dat

de verzoeker tot het grondgebied van het betrokken derde land zal worden toegelaten, tenzij hij elementen naar voor brengt waaruit duidelijk blijkt dat dit niet het geval zal zijn.

Bij de beoordeling of er sprake is van een band als bedoeld in het eerste lid, worden alle relevante feiten en omstandigheden betrokken, waaronder de aard, duur en de omstandigheden van het eerder verblijf kunnen begrepen worden.

§ 3. De beoordeling of een land een veilig derde land is, dient te steunen op een reeks informatiebronnen waaronder in het bijzonder informatie uit andere lidstaten van de Europese Unie, het Europees Ondersteuningsbureau voor Asielzaken, het Hoog Commissariaat van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen, de Raad van Europa en andere relevante internationale organisaties.

§ 4. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen beoordeelt of het betrokken derde land veilig is voor een bepaalde verzoeker.

§ 5. Bij de uitvoering van een uitsluitend op artikel 57/6, § 3, eerste lid, 2°, gebaseerde beslissing, wordt aan de vreemdeling door de minister of zijn gemachtigde een document verschaft waarin de autoriteiten van het derde land in de taal van dat land ervan in kennis gesteld worden dat het verzoek om internationale bescherming niet inhoudelijk is onderzocht..

Art. 57/6/7.– § 1. Als er nieuwe elementen of feiten aan de orde zijn waaruit blijkt dat er redenen zijn om de geldigheid van de internationale beschermingsstatus te heronderzoeken, onderzoekt de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen of de internationale bescherming van een persoon kan worden ingetrokken of opgeheven.

§ 2. De Commissaris-generaal geeft aan de betrokkene de mogelijkheid, tijdens een persoonlijk onderhoud de redenen voor te leggen waarom zijn vluchtelingenstatus of subsidiaire beschermingsstatus dient te worden behouden.

In afwijking van het eerste lid, als de Commissaris-generaal de mogelijkheid onderzoekt van de opheffing van een internationale beschermingsstatus, krijgt de betrokkene de mogelijkheid, tijdens een persoonlijk onderhoud de redenen voor te leggen waarom zijn internationale beschermingsstatus dient te worden behouden, of de mogelijkheid, schriftelijk de redenen mee te delen waarom zijn status dient te worden behouden.

Er wordt op dezelfde manier afgeweken van het eerste lid wanneer de Commissaris-generaal de mogelijkheid onderzoekt van de intrekking van de vluchtelingenstatus overeenkomstig artikel 55/3/1, § 1, of wanneer hij de mogelijkheid onderzoekt van de intrekking van de subsidiaire beschermingsstatus ten aanzien van de vreemdeling die met toepassing van artikel 55/4, § 2, uitgesloten wordt of had moeten zijn.

De oproeping voor een persoonlijk onderhoud of de brief die de betrokkene informeert over het heronderzoek van de geldigheid van zijn status en hem de mogelijkheid biedt, schriftelijk de redenen mee te delen waarom de status dient te worden behouden, informeert de betrokkene over de redenen voor het heronderzoek van de geldigheid van zijn status.

§ 3. De oproeping voor een persoonlijk onderhoud of de brief die de betrokkene de mogelijkheid biedt schriftelijk de redenen mee te delen waarom de status dient te worden behouden, wordt bij een aangetekende zending of per bode tegen ontvangstbewijs verstuurd naar het laatst vermelde adres in het Rijksregister. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen stuurt een kopie van deze oproeping of deze brief per gewone post naar de effectieve woonplaats van de betrokkene, indien hij daarover is ingelicht en deze van latere datum is dan het adres vermeld in het Rijksregister.

Tijdens het persoonlijk onderhoud kiest de betrokkene woonplaats voor de heronderzoeksprocedure. Als geen persoonlijk onderhoud wordt overwogen, krijgt de betrokkene de mogelijkheid woonplaats te kiezen voor de heronderzoeksprocedure en tegelijk de mogelijkheid, schriftelijk de redenen mee te delen waarom zijn status dient te worden behouden.

Elke wijziging van de gekozen woonplaats wordt bij een aangetekende zending meegedeeld aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

Onverminderd een kennisgeving aan de persoon zelf, kunnen de oproepingen en de brieven door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen of zijn gemachtigde worden verstuurd naar de in het kader van de heronderzoeksprocedure gekozen woonplaats bij een aangetekende zending of per bode tegen ontvangstbewijs. Wanneer de betrokkene woonplaats gekozen heeft bij zijn raadsman, kunnen de oproepingen en brieven ook geldig worden verstuurd per gewone post, per faxpost of via elke andere bij een koninklijk besluit toegelaten betekeningwijze.

Bij ontstentenis van gekozen woonplaats in het kader van de heronderzoeksprocedure en onverminderd een kennisgeving aan de persoon zelf, worden de oproepingen en de brieven verstuurd naar het laatst vermelde adres in het Rijksregister bij een aangetekende zending of per bode tegen ontvangstbewijs. In voorkomend geval wordt de kopie van deze oproepingen en van deze brieven ook per gewone post gezonden naar de effectieve woonplaats van de betrokkene, indien de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen daarover is ingelicht en deze van latere datum is dan het adres vermeld in het Rijksregister.

§ 4. De omstandigheden waarin het persoonlijk onderhoud plaatsvindt, worden bepaald door de Koning.

Indien de betrokkene zich niet aanmeldt op de voor het persoonlijk onderhoud vastgelegde datum, zendt hij binnen de vijftien dagen na de vastgestelde datum van het persoonlijk onderhoud schriftelijk een geldige reden voor zijn afwezigheid over aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

Als de betrokkene geen geldige reden voorlegt binnen de vijftien dagen na de in de oproeping vastgestelde datum, kan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen een beslissing nemen op grond van de elementen van het dossier.

Als hij de reden geldig acht, kan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen de betrokkene op een latere datum opnieuw oproepen of hem de kans geven schriftelijk de redenen mee te delen waarom zijn status dient te worden behouden.

Indien de betrokkene, na opnieuw te zijn opgeroepen overeenkomstig het vorige lid, een nieuwe reden aanhaalt die zijn afwezigheid op het vastgelegde persoonlijk onderhoud rechtvaardigt, beslist de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen op grond van de elementen in zijn bezit.

§ 5. Als er aan de betrokkene wordt gevraagd schriftelijk de redenen mee te delen waarom zijn status dient te worden behouden, moet het antwoord de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen bereiken binnen de door de Koning bepaalde termijn. Bij gebrek aan antwoord kan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen beslissen op grond van de elementen in zijn bezit.

§ 6. Onverminderd een kennisgeving aan de persoon zelf, wordt de beslissing tot opheffing of intrekking van de internationale beschermingsstatus per aangetekende zending of per bode tegen ontvangstbewijs verstuurd. Onverminderd een kennisgeving aan de persoon zelf, wordt de brief die informeert dat er niet wordt overgegaan tot de intrekking of opheffing van de internationale beschermingsstatus per gewone post verstuurd. De beslissing tot opheffing of intrekking van de internationale beschermingsstatus, of de brief die informeert dat er niet wordt overgegaan tot de intrekking of opheffing van de internationale beschermingsstatus, wordt verstuurd naar de woonplaats die werd gekozen in het kader van de heronderzoeksprocedure.

Als geen woonplaats werd gekozen in het kader van de heronderzoeksprocedure en onverminderd een kennisgeving aan de persoon zelf, wordt deze beslissing bij een aangetekende zending of per bode tegen ontvangstbewijs, of deze brief per gewone post, verstuurd naar het laatst vermelde adres in het Rijksregister. Een kopie van elke verzending wordt per gewone post verstuurd naar de effectieve woonplaats van de betrokkene, indien de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen daarover is ingelicht en deze van latere datum is dan het adres vermeld in het Rijksregister.

Art. 57/7.—§1. Het Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen kan zich wenden tot de vertegenwoordiger in België van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen teneinde alle nuttige inlichtingen voor het vervullen van zijn opdracht in te winnen.

Hij is gerechtigd om alle bescheiden en inlichtingen die voor de uitoefening van zijn opdracht nuttig zijn, door elke Belgische overheid te doen overleggen.

§ 2. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen kan informatie van alle aard die via elektronische weg is verstuurd of ontvangen door de verzoeker om internationale bescherming en die niet persoonlijk voor de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen is bestemd, maar die publiek toegankelijk is, raadplegen en gebruiken voor de beoordeling van het verzoek om internationale bescherming.

§ 3. De Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen kan zich in zijn beslissing baseren op informatie verkregen van een gecontacteerde persoon of instelling, waarvan de naam, de contactgegevens, de activiteiten of de functie, op hun verzoek, vertrouwelijk worden gehouden.

In dat geval word(t)en de reden(en) waarom deze elementen worden vertrouwelijk gehouden, toegelicht in het administratieve dossier, evenals de reden(en) die toela(a)t(en) om de betrouwbaarheid van deze bron(nen) te veronderstellen.

Art. 57/7bis – 57/7ter.—Opgeheven.

Art. 57/8.—(Onverminderd een kennisgeving aan de persoon zelf, kunnen de oproepingen en de aanvragen om inlichtingen door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen of zijn gemachtigde worden verstuurd naar de in artikel 51/2 bedoelde gekozen woonplaats bij een ter post aangetekende zending of per bode tegen ontvangstbewijs. Wanneer de vreemdeling woonplaats gekozen heeft bij zijn raadsman, kunnen de oproepingen en aanvragen om inlichtingen ook geldig worden verstuurd per faxpost of via elke andere bij een koninklijk besluit toegelaten betekeniswijze.

(De beslissingen worden ter kennis gebracht van (de Minister), of aan diens gemachtigde, die bij een ter post aangetekende brief of per bode tegen ontvangstbewijs of per faxpost of via elke andere bij een koninklijk besluit toegelaten betekeniswijze een afschrift ervan ontvangt.

(De beslissingen worden door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen overeenkomstig het bepaalde in het eerste lid ter kennis gebracht van de belanghebbende.)

Art. 57/8/1.— De vreemdeling die overeenkomstig artikel 49, § 1, als vluchteling wordt erkend dient het geldig nationaal paspoort waarover hij beschikt, in bewaring te geven bij de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

Het niet in bewaring geven of terugvragen zonder geldige reden van het paspoort door de in het eerste lid vermelde persoon, kan een nieuw element vormen om de geldigheid van de vluchtelingenstatus te heronderzoeken door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen op grond van artikel 57/6/7.

Art. 57/9.– Voor de bevoegdheden omschreven in de artikelen 52/4, 57/6, § 1, eerste lid, 1° tot 7° en 9° tot 14°, 57/6, §§ 2 en 3, 57/6/1, §§ 1 en 2, eerste lid, 57/6/2, 57/6/4, 57/6/5 en 57/6/7, § 5, kunnen de beslissingen en de adviezen worden genomen door de Commissaris-generaal of bij delegatie door zijn adjuncten of bij delegatie door de personeelsleden van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen die minimaal tot de A3-klasse behoren of door de Commissaris-generaal zijn aangesteld om tijdelijk een functie van niveau A3 waar te nemen, en dit onder het gezag en de leiding van de Commissaris-generaal. In dat geval ondertekenen de adjuncten en de hiervoor bedoelde personeelsleden met de formule "Bij delegatie".

De bij de artikelen 57/6, § 1, eerste lid, 8° en 57/8/1, eerste lid, omschreven bevoegdheden worden uitgeoefend door de Commissaris-generaal of zijn gemachtigde, en voor wat betreft deze laatste onder het gezag en de leiding van de Commissaris-generaal.

Art. 57/10-57/23. Opgheven

AFDELING IIIBIS. - HET HOOG COMMISSARIAAT VAN DE VERENIGDE NATIES VOOR DE VLUCHTELINGEN

Art. 57/23bis.–De vertegenwoordiger in België van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen of diens gemachtigde (mits de asielzoeker daarmee instemt) kan alle stukken, waaronder de vertrouwelijke stukken, inzien die zich bevinden in de dossiers inzake de aanvraag om als vluchteling te worden erkend, gedurende het hele verloop van de procedure met uitzondering van de procedure voor de Raad van State. (Hij kan een mondeling of schriftelijk advies verstrekken aan de Minister in zoverre dat advies de bevoegdheid betreft om te bepalen welke Staat verantwoordelijk is voor de behandeling van een verzoek om internationale bescherming en aan de Commissaris-generaal) voor de vluchtelingen en de staatlozen, uit eigen beweging of op diens verzoek. Hij kan eveneens uit eigen beweging een schriftelijk advies verstrekken aan de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.)

Wanneer (de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen) afwijkt van een advies dat haar is verstrekt krachtens het tweede lid, moet zij in haar beslissing uitdrukkelijk de redenen daarvan vermelden.

Art. 57/24–57/28.– niet opgenomen

HOOFDSTUK IIbis- Vreemdelingen die tijdelijke bescherming genieten op basis van de richtlijn 2001/55/EG van de Raad van de Europese Unie van 20 juli 2001 betreffende minimumnormen voor het verlenen van tijdelijke bescherming in geval van massale toestroom van ontheemden en maatregelen ter bevordering van een evenwicht tussen de inspanning van de lid-Staten voor de opvang en het dragen van de consequenties van de opvang van deze personen.

Art. 57/29.–§ 1. In geval van een massale toestroom of een imminente massale toestroom van ontheemden naar lid-Staten van de Europese Unie die is vastgesteld bij een besluit van de Raad van de Europese Unie dat is uitgevaardigd met toepassing van richtlijn 2001/55/EG van de Raad van de Europese Unie van 20 juli 2001 betreffende minimumnormen voor het verlenen van tijdelijke bescherming in geval van massale toestroom van ontheemden en maatregelen ter bevordering van een evenwicht tussen de inspanning van de lidstaten voor de opvang en het dragen van de consequenties van de opvang van deze personen, genieten de personen die tot de in dat besluit omschreven bijzondere groepen behoren vanaf de daarin vastgestelde datum tijdelijke bescherming.

§ 2. Onder voorbehoud van de toepassing van artikel 57/32 en op voorwaarde dat een besluit van de Raad van de Europese Unie, aangenomen overeenkomstig de richtlijn 2001/55/EG van de Raad van de Europese Unie van 20 juli 2001, bedoeld in § 1, niet eerder een einde maakt aan de tijdelijke bescherming, wordt deze tijdelijke bescherming verleend aan de bedoelde personen voor een periode van één jaar vanaf de datum van de inwerkingstelling van de tijdelijke bescherming en wordt deze automatisch verlengd met zes maanden voor een tweede periode van één jaar. Deze totale periode van twee jaar kan verlengd worden voor een nieuwe periode van maximaal 1 jaar door een nieuw besluit van de Raad van de Europese Unie, aangenomen overeenkomstig de richtlijn 2001/55/EG van de Raad van de Europese Unie van 20 juli 2001, bedoeld in § 1.

Art. 57/30.–§ 1 Onder voorbehoud van de toepassing van § 2 of van artikel 57/32 machtigt de minister of zijn gemachtigde de vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet, zoals bedoeld in artikel 57/29, tot een verblijf van een jaar. Die machtiging wordt hernieuwd, met periodes van zes maanden, zolang de tijdelijke bescherming niet beëindigd is in een van de gevallen omschreven in artikel 57/36, § 1. De duur van de machtiging kan worden beperkt tot de periode voorafgaand aan de automatische beëindiging van de tijdelijke bescherming die in werking werd gesteld door het besluit van de Raad van de Europese Unie bedoeld in artikel 57/29, § 1, of kan verlengd worden door een besluit van de Raad van de Europese Unie bedoeld in artikel 57/29, § 2, tweede lid.

De Koning bepaalt de wijze van de indiening van de aanvraag tot het verkrijgen van deze machtiging tot verblijf bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad.

Bij de aanvraag om een machtiging tot verblijf wordt aan de vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet, een document overhandigd, opgesteld in een taal die hij begrijpt, waarin de bepalingen over de tijdelijke bescherming die op hem van toepassing zijn, duidelijk worden uiteengezet.

De inschrijving in het vreemdelingenregister van de vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet en die gemachtigd is tot een verblijf, en de afgifte van de verblijfstitel, die hiervan bewijs oplevert, gebeuren overeenkomstig de bepalingen van artikel 12.

De afgegeven verblijfstitel blijft geldig tot het einde van de geldigheidsduur van de machtiging. Hij wordt op verzoek van de betrokkene verlengd of vernieuwd door het gemeentebestuur van de verblijfplaats op voorwaarde dat de aanvraag werd ingediend vóór het verstrijken van de geldigheidstermijn van de verblijfstitel en voorzover de minister of zijn gemachtigde de machtiging niet heeft beëindigd op grond van artikel 57/32, § 1, of artikel 57/36, § 2.

De Koning bepaalt de termijnen en de voorwaarden voor de vraag om vernieuwing of verlenging van de verblijfstitel.

§ 2. De minister of zijn gemachtigde kan de machtiging tot verblijf weigeren aan de vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet zoals bedoeld in artikel 57/29 :

1° indien de aanvraag om een machtiging tot verblijf in het buitenland wordt ingediend en indien het aantal personen die genieten van de tijdelijke bescherming in het Rijk de opvangcapaciteit van België, vermeld in het besluit van de Raad van de Europese Unie bedoeld in artikel 57/29, § 1, overschrijdt;

2° indien hij gemachtigd is tot verblijf in een andere lid-Staat van de Europese Unie die verplicht is om het besluit van de Raad van de Europese Unie, bedoeld in artikel 57/29, § 1, toe te passen, onverminderd de bepalingen van artikel 57/35.

Het eerste lid, 1°, is niet van toepassing op de vreemdelingen die in aanmerking komen voor de bepalingen van artikel 57/34.

In geval van weigering van de machtiging tot verblijf op grond van het eerste lid, 1°, ziet de minister of zijn gemachtigde erop toe dat de vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet, binnen de kortste termijn wordt opgevangen in een andere lid-Staat van de Europese Unie, die verplicht is om het besluit van de Raad van de Europese Unie bedoeld in art 57/29, § 1, toe te passen.

Art. 57/31.—Er kunnen vingerafdrukken worden genomen van de vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet krachtens artikel 57/29.

De vingerafdrukken worden genomen op initiatief van de minister of zijn gemachtigde en mogen alleen worden gebruikt voorzover zij noodzakelijk zijn om de identiteit van de vreemdeling vast te stellen.

De paragrafen 4 en 5 van artikel 51/3 zijn van toepassing op de vingerafdrukken van de vreemdelingen die tijdelijke bescherming genieten krachtens artikel 57/29.

Art. 57/32.—§ 1 De minister of zijn gemachtigde kan van de tijdelijke bescherming uitsluiten en naargelang het geval de toegang tot het grondgebied van het Rijk weigeren of beslissen dat de vreemdeling die gebruik wenst te maken van de tijdelijke bescherming er niet of niet langer mag verblijven in deze hoedanigheid, in één van de volgende gevallen :

1° indien er ernstige redenen zijn om aan te nemen dat de vreemdeling een misdrijf tegen de vrede, een oorlogsmisdrijf of een misdrijf tegen de menselijkheid heeft begaan in de zin van de internationale overeenkomsten die België binden;

2° indien er ernstige redenen zijn om aan te nemen dat de vreemdeling een ernstig niet-politiek misdrijf heeft gepleegd buiten het Belgisch grondgebied alvorens er toegelaten te zijn geweest als vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet.

De ernst van de verwachte vervolging wordt afgewogen tegen de aard van het misdrijf waarvan de betrokkene wordt verdacht. Bijzonder wrede handelingen kunnen, zelfs indien zij met een vermeend politiek oogmerk zijn uitgevoerd, als ernstige, niet-politieke misdrijven aangemerkt worden. Dit geldt zowel voor de deelnemers aan het misdrijf als voor de aanstichters;

3° indien er ernstige redenen zijn om aan te nemen dat de vreemdeling zich schuldig heeft gemaakt aan daden die in strijd zijn met de doeleinden en de beginselen van de Verenigde Naties;

4° indien er redelijke gronden bestaan om aan te nemen dat de vreemdeling een gevaar voor de veiligheid van het land betekent of een bedreiging vormt voor de openbare orde aangezien hij definitief veroordeeld werd voor een bijzonder ernstig misdrijf of een bijzonder ernstige misdaad.

De beslissing tot uitsluiting is uitsluitend gegrond op het persoonlijk gedrag van de vreemdeling en wordt genomen met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel.

§ 2. In ernstige omstandigheden kan de minister de betrokkene verplichten in een bepaalde plaats te verblijven indien hij het nodig acht voor de handhaving van de openbare orde of de veiligheid van het land.

In uitzonderlijke ernstige omstandigheden kan de minister de betrokkene voorlopig ter beschikking stellen van de Regering indien hij het nodig acht voor de handhaving van de openbare orde of de veiligheid van het land.

Art. 57/33.—Onder voorbehoud van een bilaterale overeenkomst die België bindt, indien de vreemdeling die gemachtigd is tot een verblijf in het Rijk in de hoedanigheid van vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet op

basis van artikel 57/30, probeert om een andere lid-Staat van de Europese Unie die verplicht is om het besluit van de Raad van de Europese Unie bedoeld in artikel 57/29, § 1 toe te passen, binnen te komen of er zich op onregelmatige wijze bevindt, is de minister of zijn gemachtigde verplicht om hem opnieuw over te nemen, zelfs indien de geldigheidstermijn van de verblijfstitel van de betrokkene verstreken is.

De vreemdeling dient zich bij zijn binnenkomst in het Rijk of binnen acht werkdagen na zijn binnenkomst aan te bieden bij de minister of zijn gemachtigde die hem er schriftelijk akte van verleent.

Art. 57/34.—De minister of zijn gemachtigde kent een machtiging tot verblijf van meer dan drie maanden toe aan de vreemde echtgenoot van een vreemdeling die gemachtigd is tot een verblijf in het Rijk in de hoedanigheid van vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet op basis van artikel 57/30 en aan de minderjarige ongehuwde kinderen van de ene of de andere, die hiertoe een aanvraag indienen, voor zover de betrokkene zich niet bevindt in één van de gevallen voorzien in artikel 3, eerste lid, 5 tot 8°, of, wat de in § 4 bedoelde familieleden betreft, in één van de in artikel 57/32, § 1, bedoelde gevallen.

De minister of zijn gemachtigde kan een machtiging tot verblijf van meer dan drie maanden toekennen aan andere naaste familieleden van een vreemdeling die gemachtigd is tot een verblijf in het Rijk in de hoedanigheid van vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet op basis van artikel 57/30, die met het gezin samenwoonden ten tijde van de gebeurtenissen die tot de massale toestroom van ontheemden bedoeld in artikel 57/29, § 1, hebben geleid en die op dat tijdstip volledig of hoofdzakelijk ten laste van deze vreemdeling waren.

§ 2. De Koning bepaalt de wijze van indiening van de aanvraag tot het verkrijgen van deze machtiging tot verblijf bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad.

§ 3. De familieleden die gemachtigd zijn tot het verblijf op basis van § 1 worden in het bezit gesteld van een verblijfstitel met dezelfde geldigheidsduur als die van de vreemdeling bij wie ze zich vervoegen. Deze verblijfstitel wordt onder dezelfde voorwaarden verlengd of vernieuwd.

§ 4. De bepalingen betreffende de vreemdelingen die tijdelijke bescherming genieten, zijn van toepassing op de familieleden die zijn gemachtigd tot een verblijf op basis van § 1, met uitzondering van de familieleden die geen bescherming nodig hebben.

§ 5. Onder voorbehoud van de bepalingen van artikel 57/35, kan de minister of zijn gemachtigde de machtiging tot verblijf weigeren aan de in § 1 bedoelde vreemdeling, indien deze gemachtigd is tot verblijf in een andere lid-Staat van de Europese Unie, die verplicht is om het besluit van de Raad van de Europese Unie, bedoeld in artikel 57/29, § 1, toe te passen.

Art. 57/35.—§ 1. Vanaf de aankomst van een vreemdeling op het grondgebied, die tijdelijke bescherming geniet zoals bedoeld in artikel 57/29, § 1, en voorzover deze ermee instemt, kan de minister of zijn gemachtigde zich wenden tot een andere lid-Staat van de Europese Unie die verplicht is om het besluit van de Raad van de Europese Unie bedoeld in artikel 57/29, § 1, toe te passen, teneinde deze persoon over te brengen naar het grondgebied van deze Staat.

Op verzoek van deze lid-Staat van de Europese Unie verstrekt de minister of zijn gemachtigde de informatie met betrekking tot de vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet, die noodzakelijk is voor de behandeling van de vraag om overname. Het gaat om de persoonsgegevens van de betrokken vreemdeling, zijn identiteitspapieren en reisbescheiden, de documenten ten bewijze van de familiebanden, de overige gegevens die essentieel zijn voor het vaststellen van de identiteit of de familiebanden van de persoon, de besluiten tot toekenning of weigering van een verblijfsvergunning of een visum, die door de minister of zijn gemachtigde ten aanzien van de betrokken vreemdeling werden getroffen, alsmede de documenten op basis waarvan die besluiten zijn genomen, en de verblijfsvergunnings- en visumaanvragen van de betrokken vreemdeling die door de minister of zijn gemachtigde behandeld worden en de procedurefase waarin deze zich bevinden.

§ 2. Wanneer de afzonderlijke familieleden, in de zin van artikel 57/34, van een vreemdeling die gemachtigd is tot een verblijf in het Rijk in de hoedanigheid van vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet op basis van artikel 57/30, tijdelijke bescherming genieten bedoeld in artikel 57/29 in een andere lid-Staat of in verschillende andere lid-Staten van de Europese Unie, kan de minister of zijn gemachtigde, rekening houdend met de wensen van de betrokkenen, zich wenden tot deze lid-Staat of één van deze lid-Staten teneinde deze familieleden over te brengen naar zijn grondgebied.

De bepalingen van § 1, tweede lid, zijn eveneens van toepassing in dit kader.

§ 3. Wanneer de vreemdeling die gemachtigd is tot een verblijf in het Rijk in de hoedanigheid van vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet op basis van artikel 57/30, overgebracht dient te worden naar een andere Lidstaat, kan de minister of zijn gemachtigde de verblijfstitel die hem werd afgegeven, afnemen en hem een bevel om het grondgebied te verlaten uitreiken. Hij kan hem eveneens bevelen om zich vóór een bepaalde datum aan te bieden bij de bevoegde overheden van die Staat.

§ 4. Wanneer een vreemdeling, die tijdelijke bescherming geniet zoals bedoeld in artikel 57/29, in een andere lid-Staat, dient overgebracht te worden naar België, dient hij zich bij zijn aankomst in het Rijk of ten minste binnen acht werkdagen na zijn aankomst aan te bieden bij de minister of zijn gemachtigde die hem hiervan schriftelijk akte verleent.

Art. 57/36.–§ 1. De toegekende regeling inzake de tijdelijke bescherming wordt beëindigd, wanneer de maximale duur bepaald in artikel 57/29, § 2, bereikt werd, of op de datum vastgelegd bij een besluit van de Raad van de Europese Unie dat een einde maakt aan de tijdelijke bescherming en dat aangenomen werd overeenkomstig de richtlijn 2001/55/EG van de Raad van de Europese Unie van 20 juli 2001 bedoeld in artikel 57/29, § 1.

§ 2. Indien de regeling inzake tijdelijke bescherming beëindigd wordt in de gevallen voorzien in § 1, kan de minister of zijn gemachtigde de machtiging tot verblijf van meer dan drie maanden in het Rijk, die aan de vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet, werd afgegeven op basis van artikel 57/30, beëindigen, de afgegeven verblijfstitel intrekken en, onder voorbehoud van de toepassing van de bepalingen van hoofdstuk II, aan de vreemdeling een bevel om het grondgebied te verlaten uitreiken.

Hij kan dezelfde maatregel nemen ten aanzien van de familieleden van de vreemdeling die werden gemachtigd tot een verblijf in het Rijk op basis van artikel 57/34. Het bevel om het grondgebied te verlaten vermeldt dat de bepalingen van dit artikel werden toegepast en de termijn waarbinnen de vreemdeling het grondgebied dient te verlaten, mag niet minder dan één maand mag zijn.

De minister of zijn gemachtigde verlengt de machtiging tot verblijf van een vreemdeling die tijdelijke bescherming heeft genoten en voor wie het gelet op zijn gezondheidstoestand niet verantwoord is om te reizen.

De minister of zijn gemachtigde kan bovendien de machtiging tot verblijf van een vreemdeling die tijdelijke bescherming heeft genoten, verlengen indien die vreemdeling deel uitmaakt van een gezin waarvan de minderjarige kinderen in het Rijk schoolgaan, zodat de betrokken kinderen de lopende schoolperiode kunnen afmaken.

In de in de voorgaande leden bedoelde gevallen zijn de bepalingen betreffende de vreemdelingen die tijdelijke bescherming genieten niet meer van toepassing.

HOOFDSTUK III. - STUDENTEN.

Art. 58.–Wanneer de aanvraag tot het bekomen van de machtiging om langer dan drie maanden in het Rijk te verblijven bij een Belgische diplomatieke of consulaire post ingediend wordt door een vreemdeling (die in België wenst te studeren in het hoger onderwijs of er een voorbereidend jaar tot hoger onderwijs wenst te volgen) moet die machtiging toegekend worden indien de betrokkene zich niet bevindt in een der (in artikel 3, eerste lid, 5° tot 8°), bedoelde gevallen en indien hij de hiernavolgende documenten overlegt :

1° een attest afgegeven door een onderwijsinstelling overeenkomstig artikel 59;

2° het bewijs dat hij voldoende middelen van bestaan bezit;

3° een geneeskundig getuigschrift waaruit blijkt dat hij niet aangetast is door een der in bijlage bij deze wet opgesomde ziekten of gebreken;

4° een getuigschrift waaruit blijkt dat de betrokkene niet veroordeeld is geweest wegens misdaden of wanbedrijven van gemeen recht, wanneer hij ouder is dan 21 jaar.

Bij ontstentenis van een getuigschrift als bedoeld onder 3° en 4° van het eerste lid, kan (de Minister) of zijn gemachtigde niettemin, rekening houdende met de omstandigheden, de vreemdeling machtigen in België te verblijven om er te studeren.

(De machtiging om langer dan drie maanden in het Rijk te verblijven kan door de vreemdeling in het Rijk aangevraagd worden overeenkomstig de door de Koning bepaalde modaliteiten in uitvoering van artikel 9, tweede lid.)

Art. 59.–Al (de door de overheid) georganiseerde, erkende of gesubsidieerde onderwijsinstellingen zijn bevoegd om het vereiste attest af te geven.

Dit attest bevestigt, hetzij dat de vreemdeling als regelmatige leerling of student, die voldoet aan de voorwaarden inzake voorafgaande studies, ingeschreven is in de onderwijsinstelling die het afgeeft, hetzij dat hij, in voorkomend geval, een aanvraag tot het verlenen van de gelijkwaardigheid van buitenlandse diploma's en studiegetuigschriften ingediend heeft, hetzij dat hij, in voorkomend geval, ingeschreven is voor de toelatingsproef.

In de twee laatste gevallen moet een nieuw attest binnen vier maanden bevestigen dat de vreemdeling, na het bekomen van de gelijkwaardigheid van diploma of studiegetuigschrift of na het slagen voor de toelatingsproef, als regelmatig leerling of student ingeschreven is in de onderwijsinstelling die het afgeeft.

Het attest moet betrekking hebben op een onderwijs met volledig leerplan; het mag echter ook betrekking hebben op een onderwijs met beperkt uurrooster wanneer de vreemdeling bewijst dat dit onderwijs zijn hoofdbezigheid en de voorbereiding of de aanvulling van een onderwijs met volledig leer plan zal uitmaken.

Art. 60.–Het bewijs van voldoende middelen van bestaan wordt geleverd onder meer door het overleggen van een der navolgende documenten :

1° een attest uitgaande hetzij van een internationale organisatie of van een nationale overheid, hetzij van een Belgische of vreemde rechtspersoon die voor voldoende inkomsten beschikt, luidens hetwelk de vreemdeling geniet of eerstdaags zal genieten van een beurs of van een lening die zijn gezondheidszorgen, zijn kosten van verblijf, studie en repatriëring vermag te dekken;

2° een verbintenis ten opzichte van de Belgische Staat en van de student, uitgaande van een Belgisch of vreemd persoon die over voldoende inkomsten beschikt en zich verbindt de gezondheidszorgen, de kosten van verblijf, studie en repatriëring van de vreemdeling te zijnen laste te nemen voor minstens één academiejaar.

Bij het onderzoek van de middelen waarover de vreemdeling beschikt, wordt rekening gehouden met de inkomsten die hij zich kan verschaffen door het wettig uitoefenen van een winstgevende werkzaamheid buiten de tijd die normaal aan de studie moet worden gewijd.

Op voorstel van de Ministers van Nationale Opvoeding en van de Minister die de ontwikkelingssamenwerking onder zijn bevoegdheid heeft en na advies van de bij artikel 31 ingestelde raad bepaalt de Koning periodiek het minimumbedrag van de middelen waarover de vreemdeling moet beschikken.

(De Koning bepaalt de bijzondere voorwaarden waaraan het attest bedoeld in het eerste lid, 1°, en de verbintenis bedoeld in het eerste lid, 2°, moet beantwoorden.)

(De Koning kan bepalen in welke gevallen en onder welke voorwaarden de geldigheid van het attest bedoeld in het eerste lid, 1°, of de verbintenis bedoeld in het eerste lid, 2°, afhankelijk is van de verplichting om een geldsom te storten in de Deposito- en Consignatiekas of om een bankgarantie te geven.)

Art. 61.–§ 1. De Minister kan de vreemdeling die gemachtigd werd om in België te verblijven ten einde er te studeren, het bevel geven om het grondgebied te verlaten :

1° wanneer hij, rekening houdend met de resultaten, zijn studies op overdreven wijze verlengt;

2° wanneer hij een winstgevende bedrijvigheid uitoefent die de normale voortzetting van zijn studies kennelijk hindert;

3° wanneer hij zich zonder geldige reden niet aanmeldt voor de examens.

Om, rekening houdend met de resultaten, te oordelen over het overdreven karakter van de duur van de studies, moet de Minister of zijn gemachtigde het advies inwinnen van de autoriteiten van de instelling waar de student ingeschreven is en van de instelling waar hij het vorig academie- of schooljaar ingeschreven was.

Bij het opstellen van haar advies moet de instelling rekening houden met studies die in andere instellingen aangevat werden en met de resultaten die daarbij behaald werden. Deze informatie moet aan de instelling medegedeeld worden door de Minister of zijn gemachtigde.

Dit advies moet verschaft worden binnen twee maanden nadat het gevraagd is. Het wordt bij een ter post aangetekende brief gericht aan de Minister of zijn gemachtigde, bij gebreke waarvan het bewijs dat de bovenvermelde termijn is nageleefd, door alle wettelijke middelen kan worden geleverd. Na afloop van de gestelde termijn kan de Minister een bevel geven om het grondgebied te verlaten, zonder het advies te moeten afwachten.

De Koning bepaalt onder welke voorwaarden het eerste lid, 1°, kan worden toegepast.

§ 2. De Minister of zijn gemachtigde kan de vreemdeling die gemachtigd werd om in België te verblijven ten einde er te studeren, het bevel geven om het grondgebied te verlaten :

1° wanneer hij na afloop van zijn studies zijn verblijf verlengt en niet meer in het bezit is van een regelmatig verblijfsdocument;

2° wanneer hij geen bewijs meer aanbrengt dat hij over voldoende middelen van bestaan beschikt;

3° wanneer hij zelf of een lid van zijn gezin bedoeld in (artikel 10bis, § 1), dat met hem samenleeft, financiële steun genoten heeft, verleend door een openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn, waarvan het totaalbedrag, berekend over een periode van twaalf maanden die voorafgaan aan de maand waarin het bevel om het grondgebied te verlaten genomen wordt, meer dan het drievoudige bedraagt van het maandelijks bedrag van het bestaansminimum, vastgesteld overeenkomstig artikel 2, § 1, van de wet van 7 augustus 1974 tot instelling van het recht op het bestaansminimum en voor zover die hulp niet werd terugbetaald binnen zes maanden na de uitkering van de laatste maandelijksse hulp.

§ 3. Al naargelang van het geval kan de Minister of zijn gemachtigde, onder dezelfde voorwaarden een bevel geven om het grondgebied te verlaten aan de leden van het gezin van de student wier machtiging tot verblijf beperkt is tot de duur van diens studies.

In al de gevallen vermeldt het bevel om het grondgebied te verlaten welke paragraaf werd toegepast.

HOOFDSTUK IV. - Vreemdelingen die het slachtoffer zijn van het misdrijf mensenhandel in de zin van artikel 433quinquies van het Strafwetboek, of die het slachtoffer zijn van het misdrijf mensensmokkel in de zin van artikel 77bis in de omstandigheden bedoeld in artikel 77quater, 1°, uitsluitend voor wat de niet begeleide minderjarigen betreft, tot en met 5°, en die met de autoriteiten samenwerken.

Art. 61/2.–§ 1. Indien de politie- of de inspectiediensten over aanwijzingen beschikken dat een vreemdeling het slachtoffer is van het misdrijf bedoeld in artikel 433quinquies van het Strafwetboek of het misdrijf bedoeld in artikel 77bis onder de omstandigheden bepaald in artikel 77quater, 1°, uitsluitend voor wat de niet begeleide minderjarigen betreft, tot 5°, verwittigen zij onmiddellijk de minister of zijn gemachtigde, brengen zij de vreemdeling op de hoogte van de mogelijkheid om een verblijfstitel te verkrijgen in ruil voor samenwerking met de autoriteiten die belast zijn met het onderzoek naar of de vervolging van deze misdrijven en brengen zij hem in contact met een door de bevoegde overheid erkend centrum dat gespecialiseerd is in het onthaal van slachtoffers van deze misdrijven.

§ 2. De minister of zijn gemachtigde stelt de in § 1 bedoelde vreemdeling, die niet beschikt over een verblijfstitel en die begeleid wordt door een door de overheid erkend centrum dat gespecialiseerd is in het onthaal van slachtoffers, in het bezit van een tijdelijk verblijfsdocument van 45 dagen ten einde hem de kans te geven een klacht in te dienen of verklaringen af te leggen met betrekking tot de personen of de netwerken die zich schuldig zouden gemaakt hebben aan het misdrijf bedoeld in artikel 433quinquies van het Strafwetboek of het misdrijf voorzien in artikel

77bis onder de omstandigheden bepaald in artikel 77quater, 1°, uitsluitend voor wat de niet begeleide minderjarigen betreft, tot 5°. De Koning bepaalt het model van het tijdelijk verblijfsdocument.

De in het eerste lid bedoelde vreemdeling, die jonger is dan achttien jaar en het Rijk is binnengekomen zonder begeleiding van een krachtens de wet verantwoordelijke meerderjarige vreemdeling en vervolgens niet daadwerkelijk onder de hoede van een dergelijke persoon gestaan heeft, hetzij zonder begeleiding werd achtergelaten nadat hij het Rijk is binnengekomen, wordt dadelijk in het bezit gesteld van het in artikel 61/3, § 1, voorziene tijdelijk verblijfsdocument. Tijdens de hele procedure wordt naar behoren rekening gehouden met het hoger belang van het kind.

Indien de in eerste lid bedoelde vreemdeling onmiddellijk een klacht heeft ingediend of verklaringen heeft afgelegd met betrekking tot de personen of de netwerken die zich schuldig zouden gemaakt hebben aan het misdrijf bedoeld in artikel 433quinquies van het Strafwetboek of het misdrijf bedoeld in artikel 77bis onder de omstandigheden bepaald in artikel 77quater, 1°, uitsluitend voor wat de niet begeleide minderjarigen betreft, tot 5°, kan het gespecialiseerd onthaalcentrum dat hem begeleidt aan de minister of zijn gemachtigde vragen om hem dadelijk in het bezit te stellen van het in artikel 61/3, § 1, voorziene tijdelijk verblijfsdocument.

§ 3. De minister of zijn gemachtigde kan op elk moment beslissen om de in § 2 voorziene termijn te beëindigen indien wordt vastgesteld dat de vreemdeling actief, vrijwillig en uit eigen beweging opnieuw contact heeft opgenomen met de vermoedelijke plegers van de misdrijven bedoeld in 433quinquies van het Strafwetboek of artikel 77bis alsmede indien hij wordt beschouwd als een mogelijk gevaar voor de openbare orde of de nationale veiligheid.

Art. 61/3.—§ 1. De minister of zijn gemachtigde stelt de in artikel 61/2, § 1, bedoelde vreemdeling die, tijdens de in artikel 61/2, § 2, eerste lid, bepaalde termijn, een klacht heeft ingediend of verklaringen heeft afgelegd met betrekking tot de personen of de netwerken die zich schuldig zouden gemaakt hebben aan het misdrijf bedoeld in 433quinquies van het Strafwetboek of het misdrijf bedoeld in artikel 77bis onder de omstandigheden bepaald in artikel 77quater, 1°, uitsluitend voor wat de niet begeleide minderjarigen betreft, tot 5°, in het bezit van een verblijfsdocument met een geldigheidsduur van maximaal drie maanden.

De Koning bepaalt het model van het tijdelijk verblijfsdocument.

§ 2. De minister of zijn gemachtigde verzoekt de procureur des Konings of de arbeidsauditeur hem voor het verstrijken van de geldigheidsduur van het overeenkomstig § 1 afgegeven verblijfsdocument mee te delen of betrokken vreemdeling nog kan beschouwd worden als een slachtoffer van het misdrijf bedoeld in artikel 433quinquies van het Strafwetboek of het misdrijf bedoeld in artikel 77bis onder de omstandigheden bepaald in artikel 77quater, of het onderzoek of de gerechtelijke procedure nog loopt, hij blijk geeft van bereidheid tot medewerking en hij alle banden met de vermoedelijke daders van deze misdrijven heeft verbroken.

De in het eerste lid voorziene verblijfsdocument kan voor één enkele nieuwe periode van maximaal drie maanden worden verlengd indien dit nodig is voor het onderzoek of indien de minister of zijn gemachtigde, rekening houdend met de elementen van het dossier, van oordeel is dat dit opportuun is.

§ 3. De minister of zijn gemachtigde kan op elk moment beslissen om de machtiging tot verblijf te beëindigen indien wordt vastgesteld dat de vreemdeling actief, vrijwillig en uit eigen beweging opnieuw contact heeft opgenomen met de vermoedelijke plegers van de misdrijven bedoeld in artikel 433quinquies van het Strafwetboek of artikel 77bis alsmede indien hij wordt beschouwd als een mogelijk gevaar voor de openbare orde of de nationale veiligheid.

§ 4. De vreemdeling moet proberen zijn identiteit te bewijzen door zijn paspoort of daarmee gelijkgestelde reistitel of door zijn nationale identiteitskaart over te leggen.

Art. 61/4.—§ 1. De minister of diens gemachtigde machtigt de in artikel 61/3, § 1, bedoelde vreemdeling tot een verblijf voor een periode van zes maanden indien de procureur des Konings of de arbeidsauditeur hem bevestigen dat het onderzoek of de gerechtelijke procedure nog loopt, dat de vreemdeling blijk geeft van zijn bereidheid tot medewerking en op voorwaarde dat de vreemdeling alle banden met de vermoedelijke plegers van de misdrijven voorzien in artikel 433quinquies van het Strafwetboek of artikel 77bis heeft verbroken en hij geen gevaar uitmaakt voor de openbare orde of de nationale veiligheid.

De inschrijving in het vreemdelingenregister en de afgifte van de verblijfstitel die dit bewijst gebeuren in overeenstemming met de bepalingen van artikel 12. De geldigheidsduur van de verblijfstitel en de verlenging of vernieuwing van de verblijfstitel worden vastgesteld door artikel 13, § 1, zesde lid, en § 2.

§ 2. Tijdens de geldigheidsduur van de verblijfstitel of bij de verlenging of vernieuwing ervan kan de minister of zijn gemachtigde het verblijf van de vreemdeling beëindigen en hem, indien dat nodig is, het bevel geven om het grondgebied te verlaten indien hij vaststelt dat :

1° de vreemdeling actief, vrijwillig en uit eigen beweging opnieuw contact heeft opgenomen met de vermoedelijke plegers van het misdrijf bedoeld in artikel 433quinquies van het Strafwetboek of het misdrijf bedoeld in artikel 77bis;

2° de vreemdeling niet meer meewerkt;

3° de gerechtelijke autoriteiten besloten hebben om de procedure te beëindigen.

Het eerste lid is eveneens van toepassing indien de minister of zijn gemachtigde de vreemdeling als een mogelijk gevaar voor de openbare orde of de nationale veiligheid beschouwt of, in samenwerking met de gerechtelijke autoriteiten, van oordeel is dat de medewerking van de vreemdeling bedrieglijk is of dat zijn klacht bedrieglijk of ongegrond is.

Art. 61/5.—De minister of zijn gemachtigde kan de vreemdeling die het slachtoffer is van het misdrijf bedoeld in artikel 433quiquies van het Strafwetboek of het misdrijf bedoeld in artikel 77bis in de omstandigheden bepaald in artikel 77quater, 1°, uitsluitend voor wat de niet begeleide minderjarigen betreft, tot 5°, tot een verblijf van onbepaalde duur machtigen indien diens klacht of verklaring heeft geleid tot een veroordeling, of indien de procureur des Konings of de arbeidsauditeur in zijn vorderingen de tenlastelegging van mensenhandel of mensensmokkel onder de verzwarende omstandigheid voorzien in artikel 77quater heeft weerhouden.

Art. 61/6-61/13— niet opgenomen

Hoofdstuk VII. - Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen

Art. 61/14.—Voor de toepassing van dit hoofdstuk wordt verstaan onder :

1° niet-begeleide minderjarige vreemdeling (NBMV) : een onderdaan van een land dat geen lid is van de Europese Economische Ruimte, die jonger is dan 18 jaar en die niet begeleid is door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij over hem uitoefent krachtens de toepasselijke wet, overeenkomstig artikel 35 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht, en die definitief geïdentificeerd is als NBMV door de dienst Voogdij, ingesteld door Titel XIII, Hoofdstuk VI, " Voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen " van de programmawet van 24 december 2002;

2° duurzame oplossing :

- hetzij de gezinshereniging, overeenkomstig de artikelen 9 en 10 van het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind van 20 november 1989, in het land waar de ouders zich legaal bevinden;

- hetzij de terugkeer naar het land van herkomst of naar het land waar de NBMV gemachtigd of toegelaten is tot verblijf, met garanties op adequate opvang en verzorging, naargelang zijn leeftijd en zijn graad van zelfstandigheid, hetzij door zijn ouders of andere volwassenen die voor hem zullen zorgen, hetzij door overheidsinstanties of niet-gouvernementele instanties;

- hetzij de machtiging tot verblijf in België, met inachtneming van de bepalingen waarin de wet voorziet;

3° voogd : wettelijke vertegenwoordiger van de NBMV, zoals aangewezen door de dienst Voogdij.

Art. 61/15.—Ongeacht er een andere procedure tot bescherming, machtiging of toelating tot verblijf of tot vestiging hangende is, kan de voogd voor zijn pupil een aanvraag voor een machtiging tot verblijf op basis van dit hoofdstuk indienen bij de minister of zijn gemachtigde.

De Koning bepaalt welke gegevens de aanvraag moet bevatten.

Art. 61/16.—De minister of zijn gemachtigde horen de NBMV die vergezeld is van zijn voogd.

De nadere regels van het verhoor worden door de Koning bepaald.

Art. 61/17.—Bij het bepalen van de duurzame oplossing geeft de minister of zijn gemachtigde voorrang aan de vrijwaring van de eenheid van het gezin, overeenkomstig de artikelen 9 en 10 van het Verdrag van de Verenigde Naties van 20 november 1989 inzake de rechten van het kind en het hoger belang van het kind.

Art. 61/18.—Na individueel onderzoek en op basis van het geheel van de elementen, geeft de minister of diens gemachtigde aan de burgemeester of diens gemachtigde de instructie om :

- hetzij een bevel tot terugleiding af te geven aan de voogd, indien de duurzame oplossing de terugkeer naar of de gezinshereniging in een ander land is;

- hetzij een verblijfsdocument af te geven, indien de duurzame oplossing niet bepaald is.

Het verblijfsdocument heeft een geldigheidsduur van zes maanden. De Koning bepaalt het model van het document.

Art. 61/19.—§ 1. Indien de duurzame oplossing niet kon worden bepaald bezorgt de voogd, één maand vóór de vervaldag van de geldigheidsduur van het verblijfsdocument, aan de minister of diens gemachtigde systematisch alle bewijskrachtige gegevens en documenten die betrekking hebben op het voorstel voor een duurzame oplossing, dat wordt ingediend op basis van artikel 11, § 1, van titel XIII, Hoofdstuk VI, " Voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen " van de programmawet van 24 december 2002.

De bewijskrachtige gegevens en documenten die moeten worden overgelegd zijn :

1° het voorstel voor een duurzame oplossing;

2° de gezinssituatie van de NBMV;

3° elk specifiek element dat met de specifieke situatie van de NBMV verbonden is;

4° het bewijs van regelmatig schoolbezoek.

§ 2. In functie van de bewijskrachtige elementen en documenten die aan hem worden overgezonden kan de minister of diens gemachtigde beslissen om over te gaan tot een nieuw verhoor van de NBMV, die door zijn voogd begeleid wordt.

Indien de duurzame oplossing nog steeds niet kan worden bepaald geeft de minister of diens gemachtigde aan de burgemeester of diens gemachtigde de instructie om het verblijfsdocument dat aan de NBMV werd afgegeven te verlengen met zes maanden.

Art. 61/20.—Indien de voorziene duurzame oplossing het verblijf in België is, geeft de minister of zijn gemachtigde, na overlegging van het nationaal paspoort van de NBMV, een machtiging tot verblijf met een duur van een jaar af. Indien de voogd het nationaal paspoort van de NBMV niet kan overleggen bezorgt hij de documenten die de stappen aantonen die ondernomen werden om de identiteit van de NBMV aan te tonen schriftelijk aan de minister of diens gemachtigde. De Koning kan de nadere regels bepalen waaraan deze documenten moeten voldoen. De inschrijving in het vreemdelingenregister en de afgifte van een verblijfstitel worden overeenkomstig de bepalingen van artikel 12 uitgevoerd.

Art. 61/21.—Een maand vóór de vervaldag van de machtiging tot tijdelijk verblijf die aan de NBMV werd toegekend bezorgt de voogd de bewijskrachtige elementen die betrekking hebben op zijn levensproject in België schriftelijk aan de minister of diens gemachtigde.

De bewijskrachtige elementen die betrekking hebben op het levensproject zijn :

1° elk specifiek element dat met de specifieke situatie van de NBMV verbonden is;

2° de gezinssituatie van de NBMV;

3° het bewijs van regelmatig schoolbezoek.

4° het bewijs van de kennis van één van de drie landstalen.

Art. 61/22.—Indien de minister of zijn gemachtigde vaststelt dat valse of misleidende informatie werd megedeeld of dat valse of vervalste documenten werden bezorgd met betrekking tot de in artikel 61/21 vermelde elementen of dat er fraude werd gepleegd of andere onwettige middelen werden gebruikt, om voor een minderjarige door te gaan wordt, met toepassing van artikel 74/20, § 2, een bevel om het grondgebied te verlaten afgegeven, indien blijkt dat het om een vreemdeling gaat die 18 jaar of ouder is.

Indien de minister of zijn gemachtigde verneemt dat valse of misleidende informatie werd megedeeld of dat valse of vervalste documenten werden bezorgd of dat er fraude werd gepleegd of andere onwettige elementen werden gebruikt, om elementen te bewijzen waarnaar verwezen wordt in artikel 61/21, tweede lid, 1° en 2°, kan de minister of diens gemachtigde de duurzame oplossing wijzigen overeenkomstig artikel 61/18.

Te dien einde houdt de minister of diens gemachtigde rekening met het feit of het de voogd was of de NBMV die een beroep heeft gedaan op de valse informatie of de vervalste documenten, in functie van zijn onderscheidingsvermogen, en dit om de minderjarige niet te benadelen.

Art. 61/23.—Na afloop van een periode van drie jaar, vanaf de toekenning van de machtiging tot tijdelijk verblijf waarin artikel 61/20 voorziet, geeft de minister of diens gemachtigde een machtiging tot verblijf van onbepaalde duur aan de NBMV. Indien de minister beslist de machtiging niet toe te kennen, dient deze zijn beslissing met redenen te omkleden.

Art. 61/24.—Alvorens hij achttien jaar oud wordt, wanneer hij een machtiging tot tijdelijk verblijf heeft verkregen, wordt de NBMV door de minister of diens gemachtigde op de hoogte gebracht van de voorwaarden die moeten worden vervuld om een nieuwe machtiging tot verblijf te verkrijgen.

Art. 61/25.—De bepalingen in dit hoofdstuk zijn niet van toepassing indien blijkt dat de NBMV handelingen heeft gepleegd die bedoeld worden in het artikel 3, eerste lid, 7°.

Art. 61/26–74/4bis.—Niet opgenomen

TITEL IIIter. - BIJZONDERE BEPALINGEN MET BETREKKING TOT BEPAALDE VREEMDELINGEN (...)

Art. 74/5.—§ 1. In een welbepaalde plaats, gesitueerd in het grensgebied, mag worden vastgehouden, in afwachting van de machtiging om in het rijk toegelaten te worden of van zijn teruggedrijving van het grondgebied :

1° de vreemdeling die, met toepassing van de bepalingen van deze wet, door de met grenscontrole belaste overheden kan worden teruggedreven;

2° de vreemdeling die tracht het Rijk binnen te komen zonder aan de in de artikelen 2 en 3 gestelde voorwaarden te voldoen en een verzoek om internationale bescherming doet aan de grens.

Geen vreemdeling mag worden vastgehouden om de enkele reden dat hij een verzoek om internationale bescherming heeft gedaan.

§ 2. De Koning kan in het rijk andere plaatsen aanduiden, die gelijkgesteld worden met de plaatsen zoals bedoeld in § 1.

De vreemdeling die in een van deze andere plaatsen wordt vastgehouden, wordt niet beschouwd als zijnde gemachtigd om het rijk binnen te komen.

§ 3. (De duur van de vasthouding in een welbepaalde aan de grens gelegen plaats mag twee maanden niet te boven gaan. De minister of zijn gemachtigde mag echter de vasthouding van de in § 1 bedoelde vreemdeling telkens met een periode van twee maanden verlengen :

1° indien de vreemdeling het voorwerp uitmaakt van een uitvoerbare maatregel tot teruggrijping;

2° en indien de nodige stappen om de vreemdeling te verwijderen werden genomen binnen de zeven werkdagen vanaf (...) de maatregel bedoeld in 1°, wanneer zij worden voortgezet met de vereiste zorgvuldigheid en de effectieve verwijdering van deze laatste binnen een redelijke termijn nog steeds mogelijk is.)

Na een verlenging kan de in het vorige lid bedoelde beslissing enkel door de Minister genomen worden.

De totale duur van de vasthouding mag nooit (vijf) maanden te boven gaan.)

(In de gevallen waarin dit noodzakelijk is voor de bescherming van de openbare orde of de nationale veiligheid, kan de vasthouding van de vreemdeling, na het verstrijken van de termijn bedoeld in vorig lid, telkens verlengd worden met één maand, zonder dat de totale duur van de vasthouding daardoor evenwel meer dan acht maanden mag bedragen.)

(De duur van de vasthouding wordt van rechtswege opgeschort gedurende de aangewende termijn om een verzoekschrift in te dienen bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen zoals bedoeld in artikel 39/57. Indien overeenkomstig artikel 39/76, § 1, een termijn wordt verleend aan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen of aan de verzoekende of tussenkomen partij om de door één van de partijen aangebrachte nieuwe elementen te onderzoeken of haar bemerkingen mee te delen, wordt de duur van de vasthouding eveneens van rechtswege opgeschort gedurende deze termijn.

(§ 4. Toegelaten wordt het Rijk binnen te komen :

1° de in paragraaf 1 bedoelde vreemdeling die, bij het verstrijken van de termijn van twee maanden, niet het voorwerp uitmaakt van een uitvoerbare maatregel als bepaald in paragraaf 3, eerste lid, 1°;

2° de in paragraaf 1 bedoelde vreemdeling die het voorwerp uitmaakt van een uitvoerbare maatregel als bepaald in paragraaf 3, eerste lid, 1°, wanneer bij het verstrijken van de termijn van twee maanden, die eventueel verlengd werd, de minister of zijn gemachtigde geen enkele beslissing neemt tot verlenging van de termijn;

3° de vreemdeling, bedoeld in § 1, die in het totaal gedurende een periode van (respectievelijk) (vijf) (of acht) maanden werd vastgehouden.)

4° de in paragraaf 1, 2°, bedoelde vreemdeling ten aanzien van wie een beslissing tot verder onderzoek wordt genomen met toepassing van artikel 57/6/4, tweede lid, of die als vluchteling erkend wordt of aan wie de subsidiaire beschermingsstatus wordt toegekend.

5° de in paragraaf 1, 2°, bedoelde vreemdeling ten aanzien van wie geen beslissing door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen werd genomen binnen de vier weken na ontvangst van het verzoek om internationale bescherming dat door de minister of zijn gemachtigde werd overgezonden.

§ 5. De maatregel van teruggrijping genomen ten opzichte van de vreemdeling bedoeld in § 4, die toegelaten wordt het Rijk binnen te komen, wordt van rechtswege gelijkgesteld met een bevel om het grondgebied te verlaten in de zin van artikel 7, eerste lid.

Tenzij de wet anders bepaalt, wordt aan het bevel om het grondgebied te verlaten [...] een termijn verbonden om het grondgebied te verlaten.

§ 6. Wanneer de in paragraaf 1 bedoelde vreemdeling de plaats waar hij wordt vastgehouden zonder toestemming verlaat,

wordt de beslissing tot weigering van toegang tot het grondgebied van rechtswege gelijkgesteld met een beslissing tot weigering van verblijf.

Art. 74/6.-74/8.- niet opgenomen

Art. 74/9.- § 1. Een gezin met minderjarige kinderen dat het Rijk is binnengekomen zonder te voldoen aan de in artikel 2 of 3 gestelde voorwaarden of wiens verblijf heeft opgehouden regelmatig te zijn of wiens verblijf onregelmatig is, wordt in beginsel niet geplaatst in een plaats zoals bedoeld in artikel 74/8, § 2, tenzij aangepast aan de noden voor gezinnen met minderjarige kinderen.

§ 2. Het gezin met minderjarige kinderen dat tracht het Rijk binnen te komen zonder aan de voorwaarden, gesteld in artikel 2 of 3 te voldoen, kan, met het oog op het overgaan tot de verwijdering, voor een zo kort mogelijke periode, worden vastgehouden in een welbepaalde plaats aangepast aan de noden voor gezinnen met minderjarige kinderen, gelegen in het grensgebied.

§ 3. Het gezin bedoeld in § 1 krijgt de mogelijkheid om onder bepaalde voorwaarden in een eigen woning te verblijven, tenzij één van de gezinsleden zich bevindt in één van de gevallen voorzien in artikel 3, eerste lid, 5° tot 7°. Indien het gezin in de onmogelijkheid verkeert om in een eigen woning te verblijven, dan zal het onder dezelfde voorwaarden een verblijfplaats toegewezen worden in een plaats zoals bedoeld in artikel 74/8, § 2, aangepast aan de noden voor gezinnen met minderjarige kinderen.

De voorwaarden waaraan het gezin moet voldoen, worden geformuleerd in een overeenkomst die wordt gesloten tussen het gezin en de Dienst Vreemdelingenzaken.

De Koning bepaalt de inhoud van deze overeenkomst, alsook de sancties die worden opgelegd indien de overeenkomst niet wordt gerespecteerd.

Slechts indien het gezin zich niet houdt aan de voorwaarden bedoeld in het tweede lid, kan het gezin voor een beperkte tijd worden geplaatst in een plaats zoals bedoeld in artikel 74/8, § 2, tenzij andere afdoende maar minder dwingende maatregelen doeltreffend kunnen worden toegepast.

§ 4. Het gezin bedoeld in §§ 1 tot 3 krijgt een ondersteunende ambtenaar toegewezen, die hen begeleidt, informeert en adviseert.

**TITEL III^{quater}. - Bepalingen van toepassing op de terugkeer van
de onderdanen van derde landen die illegaal op het grondgebied verblijven.**

Art. 74/10.—Met uitzondering van de bepalingen bedoeld in het artikel 74/17, § 1, zijn de bepalingen van de huidige Titel niet van toepassing op de onderdaan van een derde land die het voorwerp uitmaakt van een beslissing van weigering tot toegang overeenkomstig artikel 14 van de Schengengrenscodex of die door de bevoegde autoriteiten is aangehouden of onderschept op het ogenblik dat hij op irreguliere wijze via een lands-, zee- of de luchtgrens de buitengrens van een lidstaat overschrijdt, en die vervolgens geen machtiging tot verblijf in de genoemde lidstaat of het recht om er te verblijven heeft verkregen.

Art. 74/11.—§ 1. De duur van het inreisverbod wordt vastgesteld door rekening te houden met de specifieke omstandigheden van elk geval.

De beslissing tot verwijdering gaat gepaard met een inreisverbod van maximum drie jaar in volgende gevallen :

1° indien voor het vrijwillig vertrek geen enkele termijn is toegestaan of;

2° indien een vroegere beslissing tot verwijdering niet uitgevoerd werd.

De maximale termijn van drie jaar bedoeld in het tweede lid wordt op maximum vijf jaar gebracht indien :

1° de onderdaan van een derde land fraude heeft gepleegd of andere onwettige middelen heeft gebruikt, teneinde toegelaten te worden tot het verblijf of om zijn recht op verblijf te behouden;

2° de onderdaan van een derde land een huwelijk, een partnerschap of een adoptie uitsluitend heeft aangegaan om toegelaten te worden tot verblijf of om zijn recht op verblijf in het Rijk te behouden.

De beslissing tot verwijdering kan gepaard gaan met een inreisverbod van meer dan vijf jaar, indien de onderdaan van een derde land een ernstige bedreiging vormt voor de openbare orde of de nationale veiligheid.

§ 2. De minister of zijn gemachtigde onthoudt zich er van een inreisverbod op te leggen wanneer hij het verblijf van de onderdaan van een derde land overeenkomstig artikel 61/3, § 3, of 61/4, § 2 beëindigt, onverminderd § 1, tweede lid, 2°, op voorwaarde dat hij geen gevaar vormt voor de openbare orde of nationale veiligheid.

De minister of zijn gemachtigde kan zich onthouden van het opleggen van een inreisverbod in individuele gevallen, omwille van humanitaire redenen.

§ 3. Het inreisverbod treedt in werking de dag waarop de beslissing met betrekking tot het inreisverbod wordt betekend.

Het inreisverbod kan niet ingaan tegen de bepalingen betreffende het recht op internationale bescherming, zoals gedefinieerd in de artikelen 9ter, 48/3 en 48/4.

Art. 74/12.—§ 1. De minister of zijn gemachtigde kan het inreisverbod opheffen of opschorten omwille van humanitaire redenen.

Wanneer twee derde van de duur van het inreisverbod is verstreken, kan de onderdaan van een derde land een opschorting of opheffing van het inreisverbod vragen om professionele of studieredenen.

Behoudens de in een internationaal verdrag, in een wet of in een koninklijk besluit bepaalde afwijkingen, wordt de gemotiveerde aanvraag door de onderdaan van een derde land ingediend bij de Belgische diplomatieke of consulaire beroepspost die bevoegd is voor zijn woon- of verblijfplaats in het buitenland.

§ 2. De onderdaan van een derde land kan bij de minister of zijn gemachtigde een aanvraag tot opheffing of opschorting van het inreisverbod indienen die gemotiveerd wordt door het naleven van de verplichting tot verwijdering die vroeger afgegeven werd, als hij schriftelijk het bewijs bezorgt dat hij volledig conform de beslissing tot verwijdering het Belgisch grondgebied heeft verlaten.

§ 3. Een beslissing betreffende de aanvraag tot opheffing of opschorting van het inreisverbod wordt ten laatste binnen vier maanden, te rekenen vanaf de indiening van de aanvraag, getroffen. Indien geen enkele beslissing is genomen binnen vier maanden wordt de beslissing als negatief beschouwd.

§ 4. Tijdens het onderzoek van de aanvraag tot opheffing of opschorting heeft de betrokken onderdaan van een derde land geen enkel recht op toegang tot of verblijf in het Rijk.

§ 5. De minister kan, bij besluit, de categorieën van personen omschrijven voor wie het inreisverbod wordt opgeheven of opgeschort naar aanleiding van humanitaire rampen.

§ 6. Wanneer een onderdaan van een derde land het voorwerp van een inreisverbod uitmaakt dat door een andere lidstaat werd afgegeven en de minister of zijn gemachtigde overweegt om hem een verblijfstitel of een andere vorm van toestemming tot verblijf af te geven, raadpleegt hij voorafgaand deze lidstaat om rekening te houden met diens belangen.

Art. 74/13.—Bij het nemen van een beslissing tot verwijdering houdt de minister of zijn gemachtigde rekening met het hoger belang van het kind, het gezins- en familieleden en de gezondheidstoestand van de betrokken onderdaan van een derde land.

Art. 74/14.—§ 1. De beslissing tot verwijdering bepaalt een termijn van dertig dagen om het grondgebied te verlaten.

Voor de onderdaan van een derde land die overeenkomstig artikel 6 niet gemachtigd is om langer dan drie maanden in het Rijk te verblijven, wordt een termijn van zeven tot dertig dagen toegekend.

Indien de onderdaan van een derde land een gemotiveerd verzoek indient bij de minister of diens gemachtigde, wordt de termijn, vermeld in het eerste lid, en die is toegekend om het grondgebied te verlaten, verlengd, op grond van het bewijs dat de vrijwillige terugkeer niet kan worden gerealiseerd binnen de toegekende termijn.

Zo nodig, kan deze termijn worden verlengd om rekening te houden met de specifieke omstandigheden eigen aan zijn situatie, zoals de duur van het verblijf, het bestaan van schoolgaande kinderen, het afronden van de organisatie van het vrijwillig vertrek en andere familiale en sociale banden, indien de onderdaan van een derde land een gemotiveerd verzoek indient bij de minister of diens gemachtigde.

De minister of zijn gemachtigde deelt de onderdaan van een derde land schriftelijk mee dat de termijn van vrijwillig vertrek is verlengd.

§ 2. Zolang de termijn voor vrijwillig vertrek loopt, is de onderdaan van een derde land beschermd tegen gedwongen verwijdering.

Om het risico op onderduiken tijdens deze termijn te vermijden, kan de onderdaan van een derde land worden verplicht tot het vervullen van preventieve maatregelen.

De Koning bepaalt deze maatregelen, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad.

§ 3. Er kan worden afgeweken van de termijn bepaald in § 1 indien :

1° er een risico op onderduiken bestaat, of;

2° de onderdaan van een derde land de opgelegde preventieve maatregel niet heeft gerespecteerd, of;

3° de onderdaan van een derde land een gevaar is voor de openbare orde en de nationale veiligheid, of;

4° [...]

5° het verblijf van de onderdaan van een derde land werd beëindigd of ingetrokken met toepassing van de artikelen 11, § 2, 4°, 13, § 4, 5°, 74/20 of 74/21, of;

6° het verzoek om internationale bescherming van een onderdaan van een derde land werd niet-ontvankelijk verklaard op grond van artikel 57/6, § 3, eerste lid, 5°, of werd als kennelijk ongegrond beschouwd op grond van artikel 57/6/1, § 2..

In dit geval bepaalt de beslissing tot verwijdering een termijn van minder dan zeven dagen ofwel geen enkele termijn.

Art. 74/15.—§ 1. De minister of zijn gemachtigde neemt alle nodige maatregelen om de beslissing tot verwijdering uit te voeren :

1° wanneer geen enkele termijn is toegekend om het grondgebied te verlaten, overeenkomstig artikel 74/14, § 3;

2° na het verstrijken van de termijn die is toegekend om het grondgebied te verlaten en vóór de vervaldag, indien tijdens deze termijn een van de risico's vermeld in artikel 74/14, § 3, 1° tot 3°, is ontstaan.

§ 2. Wanneer de onderdaan van een derde land zich tegen zijn verwijdering verzet of een risico op gevaar vormt tijdens zijn verwijdering, wordt overgegaan tot zijn gedwongen terugkeer, in voorkomend geval onder begeleiding.

Er mogen dan dwangmaatregelen tegen hem worden gebruikt met eerbiediging van de artikelen 1 en 37 van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt.

Wanneer de verwijdering langs een luchtweg wordt uitgevoerd, worden de maatregelen genomen overeenkomstig de gemeenschappelijke richtsnoeren voor verwijdering door de lucht, gevoegd bij beschikking 2004/573/EG.

§ 3. De Koning duidt, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, de instantie aan die belast is met de controle op de gedwongen terugkeer en bepaalt de nadere regels van deze controle.

Deze instantie is onafhankelijk van de autoriteiten bevoegd voor de verwijdering.

Art. 74/16.—§ 1. Alvorens een beslissing tot verwijdering te nemen jegens een illegaal op het grondgebied verblijvende niet-begeleide minderjarige vreemdeling, neemt de minister of zijn gemachtigde elk voorstel tot duurzame oplossing van zijn voogd in overweging en houdt hij rekening met het hoger belang van het kind.

§ 2. De minister of zijn gemachtigde vergewist zich ervan dat deze minderjarige, die wordt verwijderd van het grondgebied, garanties qua opvang en tenlasteneming krijgt in zijn land van herkomst of in het land waar hij gemachtigd of toegelaten is tot verblijf, gelet op zijn behoeften volgens zijn leeftijd en graad van zelfstandigheid, ofwel van zijn ouders of een ander familielid of zijn voogd die voor hem zorgt ofwel van regeringsinstanties of niet-gouvernementele instanties.

Daartoe vergewist de minister of zijn gemachtigde zich ervan dat de volgende voorwaarden vervuld zijn :

1° dat er geen gevaar bestaat op mensensmokkel of mensenhandel en;

2° dat de gezinssituatie van die aard is dat de minderjarige er opnieuw in kan worden opgenomen, en dat een terugkeer naar een ouder of een familielid wenselijk en opportuun is in het licht van de capaciteit van het gezin om het kind te ondersteunen, op te voeden en te beschermen of;

3° dat de opvangstructuur aangepast is, en dat het in het hoger belang van het kind is om het kind in die opvangstructuur te plaatsen bij zijn terugkeer naar zijn land van herkomst of naar het land waar hij tot het verblijf is toegelaten.

De niet-begeleide minderjarige vreemdeling en zijn voogd in België worden op de hoogte gebracht van de naam van de persoon of van de opvangstructuur aan wie het kind wordt toevertrouwd alsook over de rol die deze persoon vervult ten aanzien van de minderjarige.

Art. 74/17.–§ 1. De verwijdering wordt tijdelijk uitgesteld indien de beslissing tot terugleiding of verwijdering naar de grenzen van het grondgebied de onderdaan van een derde land blootstelt aan een schending van het non-refoulement beginsel.

§ 2. De verwijdering kan tijdelijk uitgesteld worden op grond van de specifieke omstandigheden van elk geval. Zo wordt rekening gehouden met :

1° de fysieke of mentale gesteldheid van de onderdaan van een derde land;

2° technische redenen, zoals het ontbreken van vervoermiddelen of het mislukken van de verwijdering wegens het ontbreken van identificatie.

De minister of zijn gemachtigde deelt de onderdaan van een derde land schriftelijk mee dat de uitvoering van de beslissing tot verwijdering tijdelijk is uitgesteld.

Om het risico tot onderduiken te vermijden, kunnen preventieve maatregelen getroffen worden, overeenkomstig artikel 74/14, § 2, derde lid.

De minister of zijn gemachtigde kan in dezelfde gevallen, de onderdaan van een derde land een verblijfplaats aanwijzen gedurende de tijd die nodig is om deze maatregel uit te voeren.

De minister of zijn gemachtigde deelt aan de onderdaan van een derde land die wordt vastgehouden met het oog op verwijdering, mondeling mee dat de uitvoering van de beslissing tot verwijdering tijdelijk is uitgesteld.

Art. 74/18.–Een schriftelijke of mondelinge vertaling van de belangrijkste elementen van de beslissing tot verwijdering, in voorkomend geval gepaard met een inreisverbod, met inbegrip van de informatie betreffende de beroepsmiddelen, in een taal die de onderdaan van een derde land begrijpt of waarvan men redelijkerwijs kan veronderstellen dat hij die begrijpt, kan op verzoek van de vreemdeling bij de minister of zijn gemachtigde bekomen worden. Dit wordt uitdrukkelijk vermeld in de beslissing.

Art. 74/19.–De niet-begeleide minderjarigen mogen niet worden vastgehouden op plaatsen in de zin van artikel 74/8, § 2.

TITEL III*quinquies* – FRAUDE

Art. 74/20.–§ 1. Behoudens bijzondere bepalingen van de wet, kan de minister of zijn gemachtigde de machtiging of toelating tot verblijf, aangevraagd krachtens deze wet, weigeren wanneer de aanvrager, voor het verkrijgen van deze machtiging of voor de erkenning van deze toelating, valse of misleidende informatie of valse of vervalste documenten heeft gebruikt, of fraude heeft gepleegd of andere onwettige middelen heeft gebruikt die bijdragen tot het verkrijgen van het verblijf.

Wanneer de minister of zijn gemachtigde een dergelijke beslissing overweegt te nemen, houdt hij rekening met de aard en de hechtheid van de gezinsband van de betrokkene, met de duur van zijn verblijf in het Rijk alsmede met het bestaan van familiebanden of culturele of sociale banden met zijn land van herkomst.

§ 2. Behoudens bijzondere bepalingen van de wet, kan de minister of zijn gemachtigde de machtiging of toelating tot verblijf, toegekend of erkend krachtens deze wet, intrekken wanneer de aanvrager, voor het verkrijgen van deze machtiging of voor de erkenning van deze toelating, valse of misleidende informatie of valse of vervalste documenten heeft gebruikt, of fraude heeft gepleegd of andere onwettige middelen heeft gebruikt die hebben bijgedragen tot het verkrijgen van het verblijf.

Wanneer de minister of zijn gemachtigde een dergelijke beslissing overweegt te nemen, houdt hij rekening met de aard en de hechtheid van de gezinsband van de betrokkene, met de duur van zijn verblijf in het Rijk alsmede met het bestaan van familiebanden of culturele of sociale banden met zijn land van herkomst.

§ 3. De minister of zijn gemachtigde geeft de vreemdeling van wie het verblijf met toepassing van paragraaf 1 of van paragraaf 2 is geweigerd of ingetrokken het bevel om het grondgebied te verlaten.

§ 4. De minister of zijn gemachtigde kan te allen tijde specifieke controles uitvoeren of laten uitvoeren als er gegronde vermoedens zijn van fraude of van het gebruik van andere onwettige middelen.

Art. 74/21.– Onder voorbehoud van artikel 74/20 en behoudens bijzondere bepalingen van de wet, kan de minister of zijn gemachtigde de machtiging of toelating tot verblijf, aangevraagd krachtens artikel 10, § 1, eerste lid, 4°, 5°, 6° of 7°, artikel 10bis of artikel 57/34 weigeren, indien de persoon bij wie de vreemdeling zich voegt valse of misleidende informatie of valse of vervalste documenten heeft gebruikt of fraude heeft gepleegd of andere onwettige middelen heeft gebruikt die hebben bijgedragen tot het verkrijgen van de machtiging tot verblijf of de erkenning van de toelating tot verblijf.

Onverminderd artikel 74/20 en behoudens bijzondere bepalingen van de wet, kan de minister of zijn gemachtigde een einde maken aan het verblijf van de vreemdeling die tot het verblijf in het Rijk werd gemachtigd of toegelaten krachtens artikel 10, § 1, eerste lid, 4°, 5°, 6° of 7°, artikel 10bis of artikel 57/34, indien de persoon bij wie hij zich voegt valse of misleidende informatie of valse of vervalste documenten heeft gebruikt of fraude heeft gepleegd of

andere onwettige middelen heeft gebruikt die hebben bijgedragen tot het verkrijgen van de machtiging tot verblijf of de erkenning van de toelating tot verblijf.

Het verblijf van het familielid kan slechts worden geweigerd en slechts worden beëindigd wanneer het verblijf van de persoon bij wie hij zich heeft gevoegd tevens geweigerd of ingetrokken wordt.

Wanneer de minister of zijn gemachtigde een dergelijke beslissing overweegt te nemen, houdt hij rekening met de aard en de hechtheid van de gezinsband van de betrokkene, met de duur van zijn verblijf in het Rijk alsmede met het bestaan van familiebanden of culturele of sociale banden met zijn land van herkomst.

TITEL IV. - STRAFBEPALINGEN

Art. 75.—Onder voorbehoud van artikel 79, wordt de vreemdeling die onwettig het Rijk binnenkomt of er verblijft, gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en met geldboete van zesentwintig frank tot tweehonderd frank of met een van die straffen alleen.

Met dezelfde straffen wordt gestraft de vreemdeling die verplicht werd bepaalde plaatsen te verlaten, ervan verwijderd te blijven of in een bepaalde plaats te verblijven, en die zich zonder geldige reden aan deze verplichting onttrekt.

In geval van herhaling binnen de termijn van drie jaar van een van de misdrijven bedoeld in het eerste en het tweede lid, worden die straffen gebracht op gevangenisstraf van een maand tot een jaar en op geldboete van honderd frank, tot duizend frank of op een van die straffen alleen.

Art. 76.—De sedert minder dan tien jaar uit het grondgebied teruggewezen of uitgezette vreemdeling die het Rijk binnenkomt of er verblijft zonder bijzondere machtiging van (de Minister), wordt gestraft met gevangenisstraf van een maand tot een jaar en met geldboete van honderd frank tot duizend frank.

Art. 77.—Hij die wetens en willens een persoon die geen onderdaan is van een lidstaat van de Europese Unie helpt of poogt te helpen het grondgebied van een lidstaat van de Europese Unie of van een Staat die partij is bij een internationale overeenkomst betreffende de overschrijding van de buitengrenzen, die België bindt, binnen te komen of aldaar te verblijven, dan wel erdoor te reizen, zulks in strijd met de wetgeving van deze Staat, hetzij in de handelingen die de binnenkomst, de doorreis of het verblijf voorbereiden hebben of ze vergemakkelijkt hebben, hetzij in de feiten die ze voltooid hebben, wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot een jaar en met geldboete van zeventienhonderd euro tot zesduizend euro, of met een van die straffen alleen.

Het eerste lid is niet van toepassing indien de hulp voornamelijk om humanitaire redenen verleend wordt.

Art. 77bis.—Levert het misdrijf mensensmokkel op het ertoe bijdragen, op welke manier ook, rechtstreeks of via een tussenpersoon, dat een persoon die geen onderdaan is van een lidstaat van de Europese Unie het grondgebied van een lidstaat van de Europese Unie of van een Staat die partij is bij een internationale overeenkomst betreffende de overschrijding van de buitengrenzen, die België bindt, binnenkomt, erdoor reist of aldaar verblijft, zulks in strijd met de wetgeving van deze Staat, met het oog op het direct of indirect verkrijgen van een vermogensvoordeel.

Het in het eerste lid bedoelde misdrijf wordt gestraft met gevangenisstraf van een jaar tot vijf jaar en met geldboete van vijfhonderd euro tot vijftigduizend euro.

Poging tot het in het eerste lid bedoeld misdrijf wordt gestraft met gevangenisstraf van een jaar tot drie jaar en met een geldboete van honderd euro tot tienduizend euro.

De boete wordt zo veel keer toegepast als er slachtoffers zijn.

Art. 77ter.—Het in artikel 77bis bedoelde misdrijf wordt gestraft met opsluiting van vijf jaar tot tien jaar en met geldboete van zeventienhonderd euro tot vijfenzeventigduizend euro ingeval het werd gepleegd :

1° door een persoon die gezag heeft over het slachtoffer, of door een persoon die misbruik heeft gemaakt van het gezag of de faciliteiten die zijn functies hem verlenen;

2° door een openbaar officier of ambtenaar, drager of agent van de openbare macht die handelt naar aanleiding van de uitoefening van zijn bediening.

De boete wordt zo veel keer toegepast als er slachtoffers zijn.

Art. 77quater.—Het in artikel 77bis bedoelde misdrijf wordt gestraft met opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar en met geldboete van duizend euro tot honderdduizend euro in de volgende gevallen :

1° ingeval het misdrijf is gepleegd ten opzichte van een minderjarige;

2° ingeval het is gepleegd door misbruik te maken van de kwetsbare toestand waarin een persoon verkeert ten gevolge van zijn onwettige of precare administratieve toestand, zijn precare sociale toestand, zijn leeftijd, zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of een geestelijk gebrek of onvolwaardigheid, zodanig dat de betrokken persoon in feite geen andere echte en aanvaardbare keuze heeft dan zich te laten misbruiken;

3° ingeval het is gepleegd door direct of indirect gebruik te maken van listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen of enige vorm van dwang , of door ontvoering, machtsmisbruik of bedrog;

3bis° ingeval het is gepleegd door het aanbieden of aanvaarden van betalingen of om het even welke voordelen om de toestemming te verkrijgen van een persoon die gezag heeft over het slachtoffer;

4° ingeval het leven van het slachtoffer opzettelijk of door grove nalatigheid in gevaar is gebracht;

5° ingeval het misdrijf een ongeneeslijk lijkende ziekte, hetzij ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid van meer dan vier maanden, hetzij het volledig verlies van een orgaan of van het gebruik van een orgaan, hetzij een zware verminking heeft veroorzaakt;

6° in geval van de betrokken activiteit een gewoonte wordt gemaakt;

7° ingeval het een daad van deelneming aan de hoofd- of bijkomende bedrijvigheid van een vereniging betreft, ongeacht of de schuldige de hoedanigheid van leidend persoon heeft of niet.

De boete wordt zo veel keer toegepast als er slachtoffers zijn.

Art. 77quinquies.—Het in artikel 77bis bedoelde misdrijf wordt gestraft met opsluiting van vijftien jaar tot twintig jaar en met geldboete van duizend euro tot honderdvijftigduizend euro in de volgende gevallen :

1° ingeval het misdrijf de dood van het slachtoffer heeft veroorzaakt zonder het oogmerk te doden;

2° ingeval het een daad van deelneming aan de hoofd- of bijkomende bedrijvigheid van een criminele organisatie betreft, ongeacht of de schuldige de hoedanigheid van leidend persoon heeft of niet.

De boete wordt zo veel keer toegepast als er slachtoffers zijn.

Art. 77sexies.—In de gevallen bedoeld in de artikelen 77ter, 77quater en 77quinquies worden de schuldigen bovendien veroordeeld tot ontzetting van de in artikel 31 van het Strafwetboek genoemde rechten.

De bijzondere verbeurdverklaring zoals bedoeld in artikel 42, 1°, van het Strafwetboek wordt toegepast op degenen die zich schuldig hebben gemaakt aan de in de artikelen 77bis tot 77quinquies bedoelde misdrijven, zelfs ingeval de zaken waarop zij betrekking heeft, geen eigendom van de veroordeelde zijn, zonder dat deze verbeurdverklaring nochtans de rechten van derden op de goederen die het voorwerp kunnen uitmaken van de verbeurdverklaring schaadt. Zij moet in dezelfde omstandigheden ook worden toegepast op het roerend goed, het deel ervan, het onroerend goed, de kamer of enige andere ruimte. Ze kan ook worden toegepast op de tegenwaarde van deze roerende of onroerende goederen die werden vervreemd tussen het tijdstip waarop het misdrijf werd gepleegd en de definitieve rechterlijke beslissing.

In geval van beslag op een onroerend goed, wordt gehandeld overeenkomstig de vormvoorschriften van artikel 35bis van het Wetboek van strafvordering.

Art. 78.—Hij die zich plichtig maakt aan valse getuigenis voor de Commissie van advies voor vreemdelingen wordt gestraft met gevangenisstraf van zes maanden tot vijf jaar.

Art. 79.—(Met geldboete van zesentwintig frank tot vijfhonderd frank) kan worden gestraft :

1° de Luxemburgse of Nederlandse onderdaan die het Belgisch grondgebied betreedt of zich op de openbare weg bevindt zonder houder te zijn van een identiteitsdocument bepaald bij beschikking van het Comité van Ministers opgericht door artikel 15 van het Verdrag tot instelling van de Benelux Economische Unie;

2° de vreemdeling die de (artikelen 5, 12, 17 (...)) overtreedt of die zich op de openbare weg bevindt zonder houder te zijn van een der documenten voorzien in die artikelen (", in de artikelen 42, § 2, 42quinquies, § 5,) of in artikel 2.

Geen enkel der documenten voorzien in de (artikelen (5, 12, 17, 41bis, 42, § 2 of 42quinquies, § 5)) mag, zelfs voorlopig, van een vreemdeling afgenomen worden, tenzij (door de burgemeester van de gemeente waar de vreemdeling zich bevindt of door diens gemachtigde, evenals door (de in art. 62, eerste en tweede lid bedoelde overheden) met uitzondering van de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen of diens gemachtigde.)

Het afgenomen document wordt onmiddellijk vervangen door een attest dat de aard van dat document en de redenen van het afnemen vermeldt.

Art. 79bis.—§1. Ieder die een huwelijk sluit in de omstandigheden bedoeld in artikel 146bis van het Burgerlijk Wetboek, wordt gestraft met gevangenisstraf van een maand tot drie jaar en met geldboete van vijftig euro tot vijfhonderd euro.

Ieder die een geldsom of andere waardevolle goederen ontvangt die ertoe strekt hem te vergoeden voor het sluiten van een dergelijk huwelijk, wordt gestraft met gevangenisstraf van twee maanden tot vier jaar en met geldboete van honderd euro tot tweeduizend vijfhonderd euro.

Ieder die gebruik maakt van geweld of bedreiging tegen een persoon om die persoon te dwingen een dergelijk huwelijk te sluiten, wordt gestraft met gevangenisstraf van drie maanden tot vijf jaar en met geldboete van tweehonderdvijftig euro tot vijfduizend euro.

§ 2. Posing tot het in § 1, eerste lid, omschreven wanbedrijf wordt gestraft met gevangenisstraf van vijftien dagen tot een jaar en met geldboete van zesentwintig euro tot tweehonderdvijftig euro.

Posing tot het in § 1, tweede lid, omschreven wanbedrijf wordt gestraft met gevangenisstraf van een maand tot twee jaar en met geldboete van vijftig euro tot duizend tweehonderdvijftig euro.

Posing tot het in § 1, derde lid, omschreven wanbedrijf wordt gestraft met gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en met geldboete van honderdvijftig euro tot tweeduizend vijfhonderd euro.

Art. 79ter.—§ 1. Ieder die een wettelijke samenwoning sluit in de omstandigheden bedoeld in artikel 147bis van het Burgerlijk Wetboek, wordt gestraft met een gevangenisstraf van een maand tot drie jaar en met geldboete van vijftig euro tot vijfhonderd euro.

Ieder die een geldsom of andere waardevolle goederen ontvangt die ertoe strekt hem te vergoeden voor het sluiten van een dergelijke samenwoning, wordt gestraft met gevangenisstraf van twee maanden tot vier jaar en met geldboete van honderd euro tot tweeduizend vijfhonderd euro.

Ieder die gebruik maakt van geweld of bedreiging tegen een persoon om die persoon te dwingen een dergelijke samenwoning te sluiten, wordt gestraft met gevangenisstraf van drie maanden tot vijf jaar en met geldboete van tweehonderdvijftig euro tot vijfduizend euro.

§ 2. Poging tot het in § 1, eerste lid, bedoelde wanbedrijf wordt gestraft met gevangenisstraf van vijftien dagen tot een jaar en met geldboete van zesentwintig euro tot tweehonderdvijftig euro.

Poging tot het in § 1, tweede lid, bedoelde wanbedrijf wordt gestraft met gevangenisstraf van een maand tot twee jaar en met geldboete van vijftig euro tot duizend tweehonderdvijftig euro.

Poging tot het in § 1, derde lid, bedoelde wanbedrijf wordt gestraft met gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en met geldboete van honderdvijfentwintig tot tweeduizend vijfhonderd euro.

Art. 79ter-bis–§ 1. Ieder die een kind erkent of zijn voorafgaande toestemming geeft in een erkenning van een kind in de omstandigheden bedoeld in artikel 330/1 van het Burgerlijk Wetboek, wordt gestraft met gevangenisstraf van een maand tot drie jaar en met geldboete van vijftig euro tot vijfhonderd euro.

Ieder die een geldsom of andere waardevolle goederen ontvangt die ertoe strekt hem te vergoeden om een dergelijke erkenning te hebben gedaan of om zijn voorafgaande toestemming in een dergelijke erkenning te hebben gegeven, wordt gestraft met gevangenisstraf van twee maanden tot vier jaar en met geldboete van honderd euro tot tweeduizend vijfhonderd euro.

Ieder die gebruik maakt van geweld of bedreiging tegen een persoon om die persoon te dwingen een dergelijke erkenning te doen of zijn voorafgaande toestemming in een dergelijke erkenning te geven, wordt gestraft met gevangenisstraf van drie maanden tot vijf jaar en met geldboete van tweehonderdvijftig euro tot vijfduizend euro.

§ 2. Poging tot het in paragraaf 1, eerste lid, bedoelde wanbedrijf wordt gestraft met gevangenisstraf van vijftien dagen tot een jaar en met geldboete van zesentwintig euro tot tweehonderdvijftig euro.

Poging tot het in paragraaf 1, tweede lid, bedoelde wanbedrijf wordt gestraft met gevangenisstraf van een maand tot twee jaar en met geldboete van vijftig euro tot duizend tweehonderdvijftig euro.

Poging tot het in paragraaf 1, derde lid, bedoelde wanbedrijf wordt gestraft met gevangenisstraf van twee maanden tot drie jaar en met geldboete van honderdvijfentwintig euro tot tweeduizend vijfhonderd euro.

Art. 79quater–§ 1. De rechter die overgaat tot een veroordeling op basis van de artikelen 79bis, 79ter of 79ter-bis of die de schuld vaststelt voor een inbreuk op deze bepalingen, kan ook de nietigheid van het huwelijk, van de wettelijke samenwoning of van de erkenning uitspreken, op vordering van de procureur des Konings of van enige in het geding belanghebbende partij.

§ 2. Een vonnis kan aan de echtgenoten, aan de wettelijk samenwonenden, aan de erkenner, aan de persoon die zijn voorafgaande toestemming in een erkenning heeft gegeven of aan het erkende kind slechts worden tegengeworpen, indien zij in het geding partij zijn geweest of daarin zijn geroepen.

Het openbaar ministerie kan de echtgenoot, de wettelijk samenwonende, de erkenner, de persoon die toestemt in de erkenning of het erkende kind dat geen partij is in het geding, gedwongen laten tussenkomen.

De tussenkomst verleent hen de hoedanigheid van partij in het geding. Deze partijen kunnen de rechtsmiddelen aanwenden.

De tussenkomst wordt ingesteld vanaf het begin van het geding zodat de partijen hun rechten met betrekking tot de nietigheid van het huwelijk, van de wettelijke samenwoning of van de erkenning kunnen doen gelden.

Artikel 331sexies van het Burgerlijk Wetboek is van toepassing op deze paragraaf.

§ 3. Elk exploit van betekening van een vonnis of arrest betreffende de nietigheid van een huwelijk, een wettelijke samenwoning of een erkenning, wordt door de optredende gerechtsdeurwaarder onmiddellijk in afschrift meegedeeld aan de griffier van het gerecht dat de beslissing heeft uitgesproken.

§ 4. Wanneer de nietigheid van het huwelijk is uitgesproken bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of arrest, stuurt de griffier onmiddellijk de gegevens van het vonnis of arrest naar de DABS, met vermelding van de dag van het in kracht van gewijsde treden.

De DABS maakt op basis hiervan een melding op en verbindt deze met de huwelijksakte.

De DABS notificeert de rechterlijke beslissing met vermelding van de datum van het in kracht van gewijsde treden onmiddellijk aan de Dienst Vreemdelingenzaken.

De griffier brengt de partijen hiervan onmiddellijk in kennis.

§ 5. Wanneer de nietigheid van de wettelijke samenwoning is uitgesproken bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of arrest, stuurt de griffier, onverwijld, een uittreksel bevattende het beschikkende gedeelte en de vermelding van de dag van het in kracht van gewijsde treden van het vonnis of het arrest aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de plaats waar de verklaring van wettelijke samenwoning werd afgelegd en aan de Dienst Vreemdelingenzaken.

De griffier brengt de partijen hiervan in kennis.

De ambtenaar van de burgerlijke stand maakt onverwijld melding van de nietigverklaring van de wettelijke samenwoning in het bevolkingsregister.

§ 6. Wanneer de nietigheid van de erkenning is uitgesproken bij een in kracht van gewijsde gegaan vonnis of arrest, stuurt de griffier, onmiddellijk de gegevens van het vonnis of arrest naar de DABS, met vermelding van de dag van het in kracht van gewijsde treden.

De DABS maakt op basis hiervan een melding op en verbindt deze met de akte van erkenning en de akte van geboorte van het kind.

De DABS notificeert de rechterlijke beslissing met vermelding van de datum van het in kracht van gewijsde treden onmiddellijk aan de Dienst Vreemdelingenzaken.

De griffier brengt de partijen hiervan onmiddellijk in kennis.

Art. 80.–Alle bepalingen van boek I van het Strafwetboek, hoofdstuk VII en artikel 85 niet uitgezonderd, zijn van toepassing op de in deze wet bepaalde misdrijven.

Art. 81.–De misdrijven tegen deze wet (en tegen de artikelen 433quinquies tot 433octies en 433decies tot 433duodecies van het Strafwetboek) worden opgespoord en vastgesteld door alle officieren van gerechtelijke politie, met inbegrip van diegenen wier bevoegdheid beperkt is, (door de ambtenaren van de federale en van de lokale politie), door de (ambtenaren van de Dienst Vreemdelingenzaken) en van het Bestuur der Douanen en Accijnzen, door de inspecteurs van het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid en van het Ministerie van Middenstand, alsmede door de inspecteurs van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid (en de inspecteurs van het Bestuur van de Sociale Inspectie van het Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu.)

Zij verzamelen de bewijzen van de misdrijven en leveren de daders ervan over aan de rechterlijke overheden overeenkomstig de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering.

TITEL V. - WIJZIGENDE-, OVERGANGS-, OPHEFFINGS- EN SLOTBEPALINGEN.

Art. 82–95.– Niet opgenomen

K.B. betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen (1981)

*Aangenomen op 8 oktober 1981, laatst aangepast door KL 12 november 2018
Belgisch Staatsblad 27 oktober 1981, err. 28 oktober 1981, 24 december 2018*

TITEL I. – DEFINITIES

Art. 1.–Voor de toepassing van dit koninklijk besluit wordt verstaan onder:

1° de Minister: de Minister die de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen tot zijn bevoegdheid heeft;

2° de wet: de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

TITEL Ibis. – ALGMENE BEPALINGEN

HOOFDSTUK I.- BIJDRAGE DIE DE ADMINSTRATIEVE KOST DEKT

Art. 1/1 - Voor de toepassing van dit hoofdstuk dient onder beurs te worden verstaan : de toelage om een studie te volgen en/of onderzoekswerk te verrichten, geheel of gedeeltelijk toegekend door of voor rekening van :

1° de Belgische Staat, door of krachtens de wet van 19 maart 2013 betreffende de Belgische Ontwikkelingssamenwerking, of organisaties naar Belgisch recht die hij daartoe financiert krachtens artikel 27, § 5, van deze wet of krachtens artikel 5, § 2, 5° van de wet van 21 december 1998 tot oprichting van de "Belgische Technische Coöperatie" in de vorm van een vennootschap van publiek recht;

2° de gemeenschappen, de gewesten, de provincies en de gemeenten;

3° de instellingen voor hoger onderwijs, georganiseerd, erkend of gesubsidieerd op grond van de federale of gemeenschapswetgeving;

4° de internationale organisaties van publiek recht waarvan België lid is;

5° de bij koninklijk besluit erkende stichtingen van openbaar nut

Art. 1/1/1 -§ 1. Onder voorbehoud van paragraaf 2, wordt het bedrag van de retributie bedoeld in artikel 1/1, van de wet, vastgelegd als volgt :

1° de vreemdeling jonger dan 18 jaar : gratis;

2° de vreemdeling die 18 jaar of ouder is :

de aanvragen bedoeld in artikel 1/1, § 2, 1°, 2°, 5°, 9° en 10°, van de wet : 350 euro;

de aanvragen bedoeld in artikel 1/1, § 2, 3°, 4°, 6° en 7°, van de wet : 200 euro;

de aanvragen bedoeld in artikel 1/1, § 2, 8°, van de wet : 60 euro.

§ 2. De afwijkingen van de betaling van de bedragen bedoeld in paragraaf 1, zijn vastgelegd als volgt :

1° de aanvragen bedoeld in artikel 1/1, § 2, 3° en 4°, van de wet, ingediend door een vreemdeling bedoeld in artikel 10, § 1, 6°, van de wet : gratis;

2° de aanvragen bedoeld in artikel 1/1, § 2, 3° en 4°, van de wet, ingediend door de familieleden van een vreemdeling met de status van langdurig ingezetene in een andere lidstaat, voor zover zij deel uitmaakten van zijn gezin in de andere lidstaat : 60 euro;

3° de aanvragen bedoeld in artikel 1/1, § 2, 6°, van de wet, ingediend door een alleenstaand gehandicapt kind dat ouder is dan 18 jaar, voor zover het een attest voorlegt dat uitgaat van een door de Belgische diplomatieke of consulaire post erkende arts dat aantoonde dat het wegens zijn handicap niet in zijn eigen behoeften kan voorzien : gratis;

4° de aanvragen bedoeld in artikel 1/1, § 2, 1°, 2°, 7°, 8° en 9°, van de wet, ingediend door een vreemdeling die een beurs geniet zoals bedoeld in artikel 1/1 : gratis. Daartoe moet de vreemdeling het bewijs voorleggen dat hij houder is van een beurs die is toegekend door een instelling of een overheid bedoeld in artikel 1/1, door middel van een standaardformulier waarvan het model is vastgesteld door de minister of met een attest afgegeven door de Algemene Directie Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp van de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

§ 3. De bedragen bedoeld in de paragrafen 1 en 2 zijn per aanvraag en per persoon.

De betaling van het bedrag bedoeld in de paragrafen 1 en 2 wordt uitgevoerd door overschrijving op bankrekening BE57 6792 0060 9235.

De persoon die de betaling uitvoert vermeldt in de mededeling bij de overschrijving de naam en voornaam van de vreemdeling, zijn geboortedatum en nationaliteit, volgens deze structuur : "NaamVoornaamNationaliteitDDMMJJJJ".

§ 4. De bedragen bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, 2°, eerste en tweede lid, worden gekoppeld aan het indexcijfer van de consumptieprijs van het Rijk: 104,67 (basis 2013 = 100).

De bedragen bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, 2°, derde lid en paragraaf 2 worden gekoppeld aan het indexcijfer der consumptieprijzen van het Rijk: 103,19 (basis 2013 = 100).

Ze worden, van rechtswege, op 1 juni van elk jaar aangepast, in functie van het gemiddelde indexcijfer van het voorafgaande jaar. Het bekomen resultaat wordt naar de lagere euro afgerond.

Art. 1/2.–§ 1 Bij de indiening van zijn verblijfsaanvraag moet de vreemdeling bewijzen dat de in artikel 1/1 van de wet bedoelde retributie betaald werden.

§ 2 Indien de vreemdeling het in het eerste lid bedoelde betalingsbewijs niet voorlegt om zijn verblijfsaanvraag te staven verklaart de overheid die bevoegd is om de verblijfsaanvraag in ontvangst te nemen of er een beslissing over te nemen de verblijfsaanvraag onontvankelijk. De onontvankelijkheidsbeslissing wordt overeenkomstig het model in bijlage 42 opgesteld. Een kopie van de onontvankelijkheidsbeslissing wordt naar de Algemene Directie Dienst Vreemdelingenzaken van de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken gestuurd.

§ 3 Indien het in de eerste paragraaf bedoelde betalingsbewijs aantoonde dat de retributie gedeeltelijk betaald werden brengt de overheid die bevoegd is om de verblijfsaanvraag in ontvangst te nemen of er een beslissing over te nemen de vreemdeling hiervan op de hoogte en vraagt hem om de betaling van het verschuldigd bedrag uit te voeren en er het bewijs van te leveren binnen een termijn van dertig dagen. De beslissing waarmee de vreemdeling over de gedeeltelijke betaling wordt geïnformeerd wordt overeenkomstig het model in de bijlage 43 van dit besluit opgesteld. Een kopie van de beslissing wordt naar de Algemene Directie Dienst Vreemdelingenzaken van de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken gestuurd.

De in het eerste lid bedoelde termijn van dertig dagen begint te lopen op de dag na de dag van de kennisgeving van de beslissing die de vreemdeling over de gedeeltelijke betaling informeert.

De in het eerste lid bedoelde betaling wordt overeenkomstig artikel 1/1/1 § 3, van dit besluit uitgevoerd.

Indien de in het eerste lid bedoelde betaling niet uitgevoerd wordt, verklaart de overheid die bevoegd is om de aanvraag in ontvangst te nemen of er een beslissing over te nemen de aanvraag onontvankelijk. De onontvankelijkheidsbeslissing wordt overeenkomstig het model in bijlage 42 van dit besluit opgesteld. Een kopie van de onontvankelijkheidsbeslissing wordt naar de Algemene Directie Dienst Vreemdelingenzaken van de Federale Overheidsdienst Binnenlandse Zaken gestuurd.

In het in het vierde lid voorziene geval maakt de gedeeltelijke betaling van geen enkele terugbetaling het voorwerp uit en behoudt de Dienst Vreemdelingenzaken de gedeeltelijke betaling.

HOOFDSTUK I/1. – TOEGANGT TOT HET GRONDGEBIED EN VERBLIJF VAN TEN HOOGSTE DRIE MAANDEN

Afdeling I. – Toegang tot het grondgebied - Binnenkomstvoorwaarden

Art. 1/3.–De vreemdeling die de nationaliteit bezit van een van de landen die opgesomd worden in bijlage I van de verordening (EG) nr. 539/2001 van de Raad van 15 maart 2001 tot vaststelling van de lijst van derde landen waarvan de onderdanen bij overschrijding van de buitengrenzen in het bezit moeten zijn van een visum en de lijst van derde landen waarvan de onderdanen van die plicht zijn vrijgesteld wordt gemachtigd, op overlegging van de documenten die voorzien worden in artikel 2 van de wet, met uitzondering van het visum of de daarmee gelijkgestelde machtiging, het Rijk binnen te komen voor een verblijf van ten hoogste 90 dagen binnen een periode van 180 dagen.

Art. 2.–De vreemdeling, die van zijn nationale autoriteiten geen paspoort kan verkrijgen, wordt gemachtigd het Rijk binnen te komen op voorwaarde dat hij houder is van een geldig paspoort of van een daarmee gelijkgestelde reistitel, afgegeven door de autoriteiten van het land waar hij zijn verblijfplaats heeft, voorzien van een visum, geldig voor België, aangebracht door een Belgische diplomatieke of consulaire vertegenwoordiger of door een diplomatieke of consulaire vertegenwoordiger van een Staat die partij is bij een internationale overeenkomst betreffende de overschrijding van de buitengrenzen, die België bindt.

Art. 3.–§ 1 Het vreemde kind beneden de leeftijd van zestien jaar dat alleen reist, is onderworpen aan de algemene reglementering.

§ 2 Het vreemde kind beneden de leeftijd van zestien jaar wordt gemachtigd het Rijk binnen te komen zonder in het bezit te zijn van een persoonlijk reisdocument op voorwaarde dat het:

1. reist in gezelschap van een der ouders, grootouders of van zijn voogd;
2. dezelfde nationaliteit bezit als die persoon en
3. ingeschreven staat in het reisdocument van die persoon, bij voorkomend geval voorzien van een geldig visum.

Het Franse kind beneden de leeftijd van zestien jaar mag nochtans ook het Rijk binnenkomen in het gezelschap van een ander persoon voor zover voldaan wordt aan de in het eerste lid, onder de punten 2 en 3, voorziene voorwaarden.

Art. 4.–Vreemdelingen die in groep reizen, worden, op voorwaarde dat zij tijdens hun verblijf in groep blijven, gemachtigd het Rijk binnen te komen voor een verblijf van ten hoogste drie maanden, op vertoon van een collectief paspoort, waarvan de

geldigheidsduur niet verstreken is, of van een naamlijst, gewaarmerkt door de autoriteiten van het land waar zij is opgemaakt, voor zover:

1. het paspoort of de lijst de identiteit en de verblijfplaats van de leden van de groep vermeldt; de groep mag niet minder dan vijf noch meer dan vijftig leden tellen;
2. elk van deze personen de nationaliteit bezit van het land wiens autoriteiten het collectief paspoort hebben afgegeven of de naamlijst hebben gewaarmerkt, en houder zijn van een persoonlijk identiteitsbewijs dat van zijn foto is voorzien;
3. het collectief paspoort of de naamlijst voorzien is van een visum, geldig voor België, aangebracht door een Belgische diplomatieke of consulaire vertegenwoordiger of van een diplomatieke of consulaire vertegenwoordiger van een Staat die partij is bij een internationale overeenkomst betreffende de overschrijding van de buitengrenzen, die België bindt, tenzij de betrokken vreemdelingen daarvan zijn vrijgesteld;
4. een groepsleider, voorzien van een geldig individueel paspoort, het collectief paspoort of de naamlijst bewaart en bij het overschrijden van de grens, zo nodig, alle formaliteiten vervult.

Art. 5.—Als geldige reisdocumenten worden niet aanvaard collectieve paspoorten of collectieve lijsten uitgaande van door België niet erkende Staten of Regeringen.

Art. 6.—Jeugdige personen beneden de leeftijd van eenentwintig jaar, die in groep reizen, worden gemachtigd het Rijk binnen te komen voor een verblijf van ten hoogste drie maanden op vertoon van een geldig collectief paspoort voor jeugdige personen, afgegeven overeenkomstig de Europese overeenkomst van 16 december 1961 betreffende het reizen van jeugdige personen op collectieve paspoorten tussen de landen die lid zijn van de Raad van Europa. De bepalingen van artikel 4 zijn van toepassing op de in lid 1 bedoelde jeugdige personen, behoudens navolgende afwijkingen:

1. Jeugdige personen die op een collectief paspoort reizen moeten niet in het bezit zijn van een individueel identiteitsbewijs, maar in staat zijn hun identiteit op enigerlei wijze te bewijzen;
2. Jeugdige vluchtelingen en staatlozen die in Frankrijk of Ierland gevestigd zijn kunnen worden opgenomen op het collectief paspoort afgegeven door de bevoegde autoriteiten van deze landen;
3. Jeugdige personen die reizen op een collectief paspoort afgegeven door de autoriteiten van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland moeten gedurende hun verblijf niet bij elkaar blijven. Zij mogen in verschillende gemeenten verblijven, op voorwaarde dat zij in staat zijn hun identiteit op enigerlei wijze te bewijzen en op voorwaarde dat de reisleider, die het collectief paspoort onder zijn berusting heeft, te allen tijde bereikbaar is.

Art. 6bis.—De scholier die geen onderdaan is van één van de Lid-Staten van de Europese Unie, maar die in één van deze Staten verblijft en behoort tot een groep scholieren die ingeschreven zijn in een school van algemeen vormend onderwijs en die in het kader van een schoolexcursie deelneemt aan een groepsreis, mag door het Rijk reizen of het Rijk binnenkomen voor een verblijf van ten hoogste drie maanden op eenvoudig vertoon van een naamlijst waarop zijn naam vermeld is, conform het gemeenschappelijk formulier dat als bijlage gaat bij het Besluit van de Raad van de Europese Unie 94/795/JBZ van 30 november 1994 inzake een gemeenschappelijk optreden, door de Raad aangenomen op basis van artikel K.3, lid 2, onder b), van het Verdrag betreffende de Europese Unie, ter vereenvoudiging van het reizen voor scholieren uit derde landen die in een Lid-Staat verblijven, op voorwaarde dat:

1. de groep begeleid wordt door een leerkracht van de school, die in het bezit is van de documenten die voor zijn doorreis of zijn binnenkomst in het Rijk vereist zijn en van de hogervermelde lijst, opgesteld door de school, met vermelding van de namen en de voornamen van de begeleide leerlingen, de namen van de leerkrachten die de groep begeleiden, alsook van de bestemming en de duur van de reis;
2. de Lid-Staat waarin de scholieren verblijven de overige Lid-Staten heeft meegedeeld dat zijn lijsten in alle Lid-Staten van de Europese Unie erkend dienen te worden als geldige reisdocumenten op voorwaarde dat zij voldoen aan de voorwaarden vermeld in de onderdelen 3 en 4 hierna;
3. de verantwoordelijke instantie van deze Lid-Staat de lijst gewaarmerkt heeft, ten einde de verblijfstatus van de betrokken scholieren en hun recht om zonder formaliteiten opnieuw tot het land te worden toegelaten, te bevestigen;
4. op het formulier recente foto's zijn aangebracht van de op de lijst vermelde leerlingen die niet in staat zijn om hun identiteit aan te tonen door middel van een identiteitsbewijs met foto.

Als niet voldaan is aan de voorwaarden vermeld in het eerste lid, onderdelen 2 tot 4, mag de in het eerste lid bedoelde scholier, wiens naam vermeld is op de desbetreffende naamlijst en die voldoet aan de in het eerste lid, onderdeel 1, bedoelde voorwaarden, hoe dan ook door het Rijk reizen of het Rijk binnenkomen voor een verblijf van ten hoogste drie maanden na overlegging van een individueel reisdocument dat in België geldt, zonder dat hij echter in het bezit hoeft te zijn van een visum indien hij daarvan niet is vrijgesteld krachtens andere bepalingen.

Art. 7.—§ 1 Luxemburgse of Nederlandse kinderen en jeugdige personen beneden de leeftijd van eenentwintig jaar die in groep reizen, worden gemachtigd het Rijk binnen te komen voor een verblijf van ten hoogste drie maanden, op enkel vertoon van een naamlijst die door de onderwijsinstelling of de jeugdvereniging waartoe ze behoren is opgemaakt en die voorzien is van de stempel van de politie van de plaats waar die lijst is opgemaakt.

Alleen de groepsleider moet in het bezit zijn van het individueel document dat voor zijn binnenkomst in het Rijk vereist is.

§ 2 Luxemburgse en Nederlandse bejaarden die in groep reizen worden gemachtigd het Rijk binnen te komen voor een verblijf van ten hoogste drie maanden, op vertoon van een collectieve lijst die door de plaatselijke politie van hun verblijfplaats is afgestempeld en die het voorafgaand akkoord vermeldt van de Minister, of van zijn gemachtigde.

Art. 8.–Opgeheven

Art. 9.–Houders van documenten afgegeven door de hieronder genoemde internationale organisaties kunnen op enkel vertoon van deze documenten het Rijk binnenkomen.

1. Vreemdelingen die in het bezit zijn van een “laissez-passer” van de Verenigde Naties.
2. Vreemdelingen die in het bezit zijn van een door de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa afgegeven legitimatiebewijs.
3. Vreemdelingen die in het bezit zijn van een door de Raad van de Europese Unie vastgesteld “laissez-passer”.
4. Vreemdelingen die in het bezit zijn van een door de Secretaris-Generaal van de Internationale Douaneraad afgegeven “laissez-passer”.
5. Vreemdelingen die in het bezit zijn van een officieel legitimatiebewijs van de Noord Atlantische Verdragsorganisatie.
6. Militairen behorende tot een krijgsmacht van de N.A.V.O. die in het bezit zijn van een persoonlijk militair identiteitsbewijs en een individuele of collectieve reismijzer, afgegeven door de N.A.V.O. of door de bevoegde autoriteiten van het land waarvan zij onderdaan zijn.
7. In Europa gelegeerde Amerikaanse of Canadese militairen die in het bezit zijn van een persoonlijk militair identiteitsbewijs en van een verlofpas.

Art. 10.–De vreemdeling die in de Duits-Belgische of de Frans-Belgische grensstreek verblijft wordt gemachtigd in de Belgisch-Duitse of de Belgisch-Franse grensstreek te verkeren op vertoon van de documenten die voorzien zijn bij de tussen België en die landen gesloten overeenkomsten of gemaakte afspraken voor het klein grensverkeer.

Art. 11.–De vreemdeling die niet in de gelegenheid is geweest tijdig het vereiste transit- of reisvisum te bekomen, kan, bij wijze van uitzondering, door de met de grenscontrole belaste overheden worden toegelaten het Rijk binnen te komen.

Indien de vreemdeling toegang verzoekt uitsluitend om zich via het grondgebied van het Rijk naar een derde land te begeven, mogen die met de grenscontrole belaste overheden hem een transit-visum zonder oponthoud afgeven, op voorwaarde dat het hem is toegestaan zich naar het land van bestemming te begeven en te transiteren door het land dat hij het eerst dient door te reizen om het land van bestemming te bereiken.

Indien de vreemdeling toegang verzoekt voor een verblijf van ten hoogste drie maanden mogen de met de grenscontrole belaste overheden hem een visum afgeven dat ten hoogste drie dagen geldig is.

Art. 12.–§ 1 De vreemdeling die vrijgesteld is van de visumplicht en die niet in het bezit is van het vereiste paspoort of identiteitsbewijs, kan, bij wijze van uitzondering door de met de grenscontrole belaste overheden worden toegelaten het Rijk binnen te komen, op voorwaarde:

1. dat hij over voldoende middelen van bestaan beschikt;
2. dat hij zich niet bevindt in een van de gevallen bedoeld in artikel 3, eerste lid, 5° tot 8°, van de wet;
3. dat hij gegronde redenen aanvoert tot staving van zijn verzoek;
4. dat de duur van zijn verblijf in het Rijk twee weken niet lijkt te zullen overschrijden;
5. dat hij in het bezit is van enig identiteitsbewijs.

Er wordt hem een bijzonder doorlaatbewijs afgegeven, overeenkomstig het model van bijlage 10.

§ 2 Indien de in paragraaf 1 bedoelde voorwaarden niet vervuld zijn, is voor de afgifte van het bijzonder doorlaatbewijs een machtiging van de Minister of van zijn gemachtigde vereist.

Art. 13.–Opgeheven

Art. 14.–Wanneer de vreemdeling wordt teruggedreven krachtens artikel 3 van de wet, wordt de beslissing tot teruggrijping hem [...] ter kennis gebracht door afgifte van een document overeenkomstig het model van bijlage 11.

Art. 15–17.–Opgeheven

Afdeling Ibis – Toegang tot het grondgebied –

Bijzondere binnenkomstvoorwaarde: de verbintenis tot tenlasteneming

Art. 17/2.– § 1. De verbintenis tot tenlasteneming bedoeld in artikel 3bis van de wet, moet overeenkomen met bijlage 3bis en twee delen omvatten. Het eerste deel is de verbintenis tot tenlasteneming en het tweede deel bevat informatie die bestemd is voor de garant en de onderdaan van een derde land die ten laste wordt genomen.

Om een geldig bewijs van de bestaansmiddelen die vereist zijn voor een kort verblijf in België te vormen moet het eerste deel van de verbintenis tot tenlasteneming recto verso gedrukt zijn, moet het origineel zijn en mag het geen wijzigingen bevatten.

De verbintenis tot tenlasteneming bedoeld in artikel 3bis van de wet vermeldt de volgende elementen :

1° de identiteit van de persoon die de verbintenis tot tenlasteneming ondertekent;

2° de identiteit en het adres van een onderdaan van een derde land die ten laste wordt genomen;

3° het huisvestingsadres;

4° de duur en het doel van het verblijf;

5° de verwantschapsbanden tussen de garant en de onderdaan van een derde land die ten laste wordt genomen.

§ 2. De verbintenis tot tenlasteneming kan worden aangegaan voor een onderdaan van een derde land die een kort verblijf in België wenst.

De garant moet persoonlijk over voldoende middelen van bestaan beschikken.

§ 3. De verbintenis tot tenlasteneming vormt slechts een bewijs van voldoende middelen van bestaan in hoofde van de ten laste genomen onderdaan van een derde land indien zij ontvankelijk verklaard en aanvaard werd door de Minister of zijn gemachtigde.

Art. 17/3.–§ 1 De persoon die de verbintenis tot tenlasteneming ondertekent ten gunste van een vreemdeling die niet onderworpen is aan de visumplicht, moet op het ogenblik dat hij zich aanbiedt bij het gemeentebestuur om de verbintenis te laten legaliseren, de volgende documenten overleggen:

1° een loonfiche of een document, opgesteld door een openbare overheid, waaruit zijn maandelijkse of jaarlijkse netto-/bruto-inkomsten blijken of wanneer hij één van deze stukken niet kan overleggen, enig ander document waarin het bedrag van zijn inkomsten vermeld wordt;

2° een document waaruit blijkt dat hij de Belgische nationaliteit bezit of dat hij gemachtigd of toegelaten is om voor onbepaalde duur in België te verblijven.

§ 2 Het gemeentebestuur zendt de gelegaliseerde verbintenis tot tenlasteneming evenals de documenten vermeld in § 1 onmiddellijk over aan de Dienst Vreemdelingenzaken.

Indien deze documenten niet overgelegd werden door de garant, verklaart de Minister of diens gemachtigde de verbintenis tot tenlasteneming onontvankelijk.

Indien de garant niet beschikt over voldoende middelen van bestaan, verwerpt de Minister of diens gemachtigde de verbintenis tot tenlasteneming.

§ 3 De Dienst Vreemdelingenzaken zendt vervolgens de verbintenis tot tenlasteneming opnieuw over aan het gemeentebestuur, die de garant onmiddellijk verzoekt om deze te komen afhalen.

Het gemeentebestuur vermeldt op de verbintenis tot tenlasteneming vanaf welke datum zij mag worden afgehaald.

§ 4 Indien de verbintenis tot tenlasteneming aanvaard werd door de Minister of diens gemachtigde, moet zij door de vreemdeling aangewend worden om het grondgebied van de Staten die partij zijn bij een internationale overeenkomst betreffende de overschrijding van de buitengrenzen, die België bindt, binnen te komen binnen een termijn van zes maanden vanaf de datum vermeld in § 3, tweede lid.1]

§ 5 De paragrafen 1 tot 3 zijn eveneens van toepassing wanneer de verbintenis tot tenlasteneming ondertekend wordt ten gunste van een vreemdeling die onderworpen is aan de visumplicht, in geval van indiening van de aanvraag bij een diplomatieke of consulaire post van een lidstaat die België vertegenwoordigt.

Wanneer ze aanvaard wordt, moet de verbintenis tot tenlasteneming binnen een termijn van zes maanden, vanaf de datum die in de derde paragraaf, tweede lid, vermeld wordt, door de vreemdeling worden overgelegd om zijn aanvraag te staven.

§ 6 Indien de vreemdeling niet voldoet aan de verplichting die voorzien wordt in paragraaf 4 of 5, tweede lid, naargelang het geval, wordt de verbintenis tot tenlasteneming geacht niet te zijn aanvaard.

Art. 17/4.–§ 1 Indien de burgemeester of diens gemachtigde de verbintenis tot tenlasteneming legaliseert die aangegaan werd ten opzichte van een vreemdeling die onderworpen is aan de visumplicht, vermeldt hij de datum van de legalisatie op de verbintenis tot tenlasteneming en overhandigt hij deze onmiddellijk aan de garant.

Wanneer de burgemeester of zijn gemachtigde overeenkomstig artikel 3bis, vierde lid, van de wet, een advies richt aan de Minister of diens gemachtigde, bezorgt hij hem terzelfdertijd een kopie van de gelegaliseerde verbintenis tot tenlasteneming.

§ 2 Wanneer de verbintenis tot tenlasteneming gelegaliseerd werd, moet de vreemdeling ten opzichte van wie zij werd aangegaan, zich binnen een termijn van zes maanden vanaf de in § 1, eerste lid, vermelde datum aanbieden bij de Belgische diplomatieke of consulaire post die bevoegd is voor zijn verblijfplaats of zijn plaats van openthoud in het buitenland om er samen met de gelegaliseerde verbintenis tot tenlasteneming de volgende documenten over te leggen:

1° een loonfiche of een document, opgesteld door een openbare overheid, waaruit de maandelijkse of jaarlijkse netto-/bruto-inkomsten van de garant blijken of wanneer hij één van deze stukken niet kan overleggen, enig ander document waarin het bedrag van de inkomsten van de garant vermeld wordt;

2° een document waaruit blijkt dat de garant de Belgische nationaliteit bezit of dat hij gemachtigd of toegelaten is om voor onbepaalde duur in België te verblijven.

Indien deze documenten niet overgelegd werden binnen de vastgestelde termijn, verklaart de diplomatieke of consulaire post de verbintenis tot tenlasteneming onontvankelijk.

Indien de garant niet beschikt over voldoende inkomsten, verwerpt de Minister of diens gemachtigde de verbintenis tot tenlasteneming.

§ 3 De diplomatieke of consulaire post brengt de genomen beslissing ter kennis van de vreemdeling door hem de verbintenis tot tenlasteneming opnieuw over te leggen.

Art. 17/5.—Vanaf de dag dat de vreemdeling het grondgebied van de Staten die partij zijn bij een internationale overeenkomst betreffende de overschrijding van de buitengrenzen, die België bindt, binnengekomen is, voorzien van de documenten vereist bij artikel 2 van de wet, is de garant samen met de vreemdeling gedurende een periode van twee jaar hoofdelijk aansprakelijk voor het betalen van de in artikel 3bis, eerste lid, van de wet, vermelde kosten.

De garant is vrijgesteld van deze aansprakelijkheid indien hij het bewijs levert dat de vreemdeling het grondgebied van de Staten die partij zijn bij de Uitvoeringsovereenkomst van Schengen, ondertekend op 19 juni 1990, verlaten heeft.

Art. 17/6.—De garant kan enkel afstand doen van de verbintenis tot tenlasteneming indien de Minister of zijn gemachtigde een nieuwe verbintenis aanvaardt, die door een andere persoon ondertekend werd.]1

Art. 17/7.—§ 1 Wanneer de kosten van verblijf, gezondheidszorgen en repatriëring, bedoeld in artikel 3bis van de wet, door de Belgische Staat gedragen werden, wordt de terugbetaling ervan ingevorderd op initiatief van de Minister of zijn gemachtigde bij een ter post aangetekende brief.

§ 2 Voor de toepassing van § 1 wordt het bedrag van de kosten van verblijf en gezondheidszorgen dat voortvloeit uit de opsluiting van de vreemdeling overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 7, 27,29 en 51/5, § 3 van de wet, met uitzondering van de individueel gemaakte extra kosten, forfaitair vastgesteld op 180 EUR per volledige dag en per persoon. De dag van binnenkomst wordt eveneens aangerekend, de dag van vertrek niet.

Wanneer een vreemdeling die het voorwerp uitmaakt van een uitvoerbare beslissing tot weigering van verblijf, overeenkomstig artikel 74/6 van de wet vastgehouden wordt, wordt het bedrag van de kosten van verblijf en gezondheidszorgen dat hieruit voortvloeit eveneens vastgesteld overeenkomstig het bepaalde in het eerste lid. De dag dat de beslissing uitvoerbaar wordt, wordt in dit geval beschouwd als de dag van binnenkomst.

Het in het eerste lid vastgestelde forfaitaire bedrag wordt gekoppeld aan het indexcijfer van de consumptieprijzen van het Rijk, 119,01 (basis 2004 = 100). Het wordt elk jaar op 1 januari aangepast in verhouding tot de index van de voorafgaande maand december. De uitkomst wordt naar de hogere euro afgerond.

§ 3 Voor de toepassing van § 1 zijn de kosten van repatriëring, de reële kosten die voortvloeien uit de begeleiding en het vervoer van de vreemdeling naar het land waarvan hij de nationaliteit bezit of dat hem een verblijfstitel voor meer dan drie maanden heeft afgegeven.

Art. 17/8.—Wanneer de kosten van verblijf en gezondheidszorgen, bedoeld in artikel 3bis van de wet, door het bevoegd openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn gedragen werden, wordt de terugbetaling ervan door dit centrum ingevorderd bij een ter post aangetekende brief.

Deze kosten zijn de door het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn gedragen reële kosten van verblijf en gezondheidszorgen.

Art. 17/9.—Indien de schuldenaar verzuimt het bedrag van de teruggevorderde kosten te betalen, kan de invordering ervan aan de administratie van het Kadaster, Registratie en Domeinen overgedragen worden.

De ingevorderde sommen worden aan de Schatkist gestort.

Afdeling II. – Verblijf van ten hoogste drie maanden. Administratieve formaliteiten. Afgifte van het verblijfsdocument

Art. 18.—Zijn vrijgesteld van de verplichting zich bij het gemeentebestuur aan te melden:

1° de vreemdeling die tijdens een reis in België voor behandeling in een ziekenhuis of een soortgelijke verplegingsinrichting is opgenomen;

2° de vreemdeling die aangehouden is en in een strafinrichting of in een inrichting tot bescherming van de maatschappij gedetineerd is.

Art. 19.—De aanwezigheid in het Rijk van het vreemde kind beneden de leeftijd van vijftien jaar moet aan het gemeentebestuur gesignaleerd worden door de vader of de moeder of door de persoon of de instelling onder wiens bewaring het kind staat.

Art. 20.—De vreemdeling die België binnenkomt voor een verblijf van ten hoogste drie maanden ontvangt van het gemeentebestuur van de plaats waar hij logeert een document dat is opgesteld overeenkomstig het model van bijlage 3.

Dat document is ten hoogste drie maanden geldig vanaf de datum van binnenkomst in het Rijk, tenzij het visum of de visumverklaring, aangebracht op het paspoort of de daarmee gelijkgestelde reistitel, een kortere duur bepaalt.

Van de geldigheidstermijn bepaald in het tweede lid wordt afgetrokken de duur van het verblijf van de vreemdeling op het grondgebied van een andere Staat die partij is bij een internationale overeenkomst betreffende de overschrijding van de buitengrenzen die België bindt, uitgezonderd de duur van het verblijf op het grondgebied van de overeenkomstsluitende Staat die hem een geldige verblijfstitel heeft afgegeven.

Art. 21.—De beslissing van de Minister of zijn gemachtigde waarbij het bevel om het grondgebied te verlaten wordt gegeven aan de vreemdeling die niet in het bezit is van de vereiste documenten om het Rijk binnen te komen, wordt ter kennis gebracht door middel van formulier A, overeenkomstig het model van bijlage 12.]2

Art. 22.—De beslissing van de Minister of zijn gemachtigde waarbij bevel om het grondgebied te verlaten wordt gegeven aan de vreemdeling die noch gemachtigd noch toegelaten is tot een verblijf van meer dan drie maanden in het Rijk of om er zich te vestigen, wordt ter kennis gebracht door middel van het formulier B, overeenkomstig het model van bijlage 13.

Art. 22/2.—Wanneer de Minister of diens gemachtigde aan de verantwoordelijke Staat in de zin van internationale overeenkomsten die België binden, het verzoek richt om de vreemdeling terug te nemen die bedoeld wordt in artikel 7, eerste lid, 1°, 2° of 5°, van de wet, en wiens asielprocedure hangende is in deze Staat of wiens asielaanvraag definitief werd verworpen door deze Staat, brengt hij de vreemdeling daarvan op de hoogte en deelt hij hem de inhoud mee van de genomen beslissing.

Wanneer de vreemdeling overgedragen wordt aan de verantwoordelijke Staat, wordt hij in het bezit gesteld van een doorlaatbewijs, overeenkomstig het model van bijlage 10bis 2[of bijlage 10ter]2. Dit document vermeldt de bevoegde overheid van deze Staat waarbij de vreemdeling zich moet aanmelden evenals3[, desgevallend]3 de termijn die hem toegestaan wordt om dit te doen.

HOOFDSTUK II. – VERBLIJF VAN MEER DAN DRIE MAANDEN

Afdeling I. – Binnenkomstvoorwaarden

Art. 23.—Onder voorbehoud van artikel 10 van de wet, hoeven niet in het bezit te zijn van de machtiging tot voorlopig verblijf:

1° de vreemdelingen bedoeld in titel II, hoofdstuk I, afdeling 6;

2° de onderdanen van Monaco;

3° de onderdanen van Zwitserland, die het genot van de bepalingen van Titel II, hoofdstuk I ter niet kunnen opeisen of die er geen aanspraak op wensen te maken.

Art. 24.—Het vreemde kind beneden zestien jaar, dat alleen naar België komt voor een verblijf van meer dan drie maanden, is onderworpen aan de algemene reglementering.

Het vreemde kind beneden zestien jaar wordt evenwel toegelaten het Rijk binnen te komen voor een verblijf van meer dan drie maanden zonder in het bezit te zijn van een persoonlijk reisdocument of van een machtiging tot voorlopig verblijf, onder dezelfde voorwaarden als deze bepaald bij artikel 3, § 2, lid 1, van dit besluit, voor zover de ouder, de bloedverwant in de opgaande lijn of de voogd zelf de voorwaarden vervult die gesteld zijn om langer dan drie maanden in het Rijk te verblijven.

Afdeling II. Formaliteiten van inschrijving bij het gemeentebestuur en afgifte van een verblijfsvergunning

Art. 25.—§ 1 Wanneer de vreemdeling die naar België komt voor een verblijf van meer dan drie maanden in het bezit is van een machtiging tot voorlopig verblijf, schrijft het gemeentebestuur hem in het vreemdelingenregister in en geeft hem het bewijs van inschrijving in dat register af.

Indien de machtiging tot voorlopig verblijf slechts voor een bepaalde duur geldt, wordt het bewijs van inschrijving tot die duur beperkt.

§ 2 Wanneer de vreemdeling geen machtiging tot voorlopig verblijf moet bezitten, handelt het gemeentebestuur, op overlegging van het bewijs van de bestaansmiddelen, zoals bepaald is in paragraaf 1.

Acht het gemeentebestuur het bewijs van de bestaansmiddelen ontoereikend, dan geeft het aan de vreemdeling een attest van immatriculatie model A, af overeenkomstig bijlage 4.

Dat attest dekt het verblijf voor drie maanden, in afwachting van de beslissing van 2[de Minister]2 of zijn gemachtigde.

Is de beslissing gunstig of wordt, binnen de termijn van drie maanden, geen beslissing ter kennis van het gemeentebestuur gebracht, dan geeft dat bestuur het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister af.

Indien de Minister of zijn gemachtigde beslist dat de vreemdeling niet tot verblijf gemachtigd wordt, geeft hij hem bevel om het grondgebied te verlaten. Het gemeentebestuur geeft van beide beslissingen kennis door afgifte van een document overeenkomstig het model van bijlage 14.

Art. 25/2.—§ 1 De vreemdeling die reeds toegelaten of gemachtigd is tot een verblijf in het Rijk van maximaal drie maanden overeenkomstig Titel I, hoofdstuk II van de wet, of van meer dan drie maanden, die aantoon:

1° ofwel in het bezit te zijn van

- a) een arbeidskaart B, een beroepskaart, of een attest afgegeven door de bevoegde overheidsdienst van vrijstelling van deze verplichting of elk ander bewijs dat door de bevoegde ministers voldoende wordt geacht om deze vrijstelling te bevestigen, en
  - b) een geneeskundig getuigschrift waaruit blijkt dat hij niet aangetast is door één der in bijlage bij de huidige wet opgesomde ziekten, en
  - c) een getuigschrift waaruit blijkt dat de betrokkene niet veroordeeld is geweest wegens misdaden of wanbedrijven van gemeen recht, wanneer hij ouder is dan 18 jaar,
- 2° ofwel de door de wet of een koninklijk besluit vastgestelde voorwaarden te vervullen om gemachtigd te worden tot een verblijf van meer dan drie maanden in het Rijk op grond van een andere hoedanigheid,
- kan op deze basis een aanvraag tot machtiging tot verblijf indienen bij de burgemeester van de gemeente waar hij verblijft.

Deze aanvraag dient vergezeld te zijn van de bewijzen dat de vreemdeling de voorwaarden bedoeld in deze paragraaf vervult.

§ 2 Voor zover de vreemdeling de bewijzen aanbrengt dat hij de voorwaarden bedoeld in § 1, eerste lid, 1°, vervult, en indien uit de controle van de reële verblijfplaats, die de burgemeester of zijn gemachtigde moet laten uitvoeren, blijkt dat de vreemdeling op het grondgebied van de gemeente verblijft, kent de burgemeester of zijn gemachtigde de machtiging tot beperkt verblijf toe aan de vreemdeling, schrijft het gemeentebestuur hem in het vreemdelingenregister in en overhandigt het een bewijs van inschrijving in dit register, of, indien de vreemdeling reeds houder is van een dergelijk bewijs, brengt het gemeentebestuur hem op de hoogte van de beslissing.

In het andere geval beslist de burgemeester of zijn gemachtigde om de aanvraag niet in overweging te nemen door middel van een document overeenkomstig het model opgenomen in bijlage 40. Het gemeentebestuur maakt een kopie van dit document over aan de gemachtigde van de minister.

§ 3 Voor zover de vreemdeling de bewijzen aanbrengt dat hij de voorwaarden bedoeld in § 1, eerste lid, 2°, vervult, en indien uit de controle van de reële verblijfplaats, die de burgemeester of zijn gemachtigde moet laten uitvoeren, blijkt dat de vreemdeling op het grondgebied van de gemeente verblijft, wordt hij in het bezit gesteld van een document dat aantoont dat de aanvraag werd ingediend. Het gemeentebestuur maakt de aanvraag, vergezeld van de bewijzen bedoeld bij § 1, tweede lid, en van het verslag opgesteld bij de controle van de verblijfplaats, zonder verwijl over aan de gemachtigde van de minister.

In het andere geval beslist de burgemeester of zijn gemachtigde om de aanvraag niet in overweging te nemen door middel van een document overeenkomstig het model opgenomen in bijlage 40. Het gemeentebestuur maakt een kopie van dit document over aan de gemachtigde van de minister.

Indien de minister of zijn gemachtigde de machtiging tot verblijf toekent aan de vreemdeling, schrijft het gemeentebestuur deze in het vreemdelingenregister in en overhandigt het een bewijs van inschrijving in dit register, of, indien de vreemdeling reeds houder is van een dergelijk bewijs, brengt het gemeentebestuur hem op de hoogte van de beslissing.

Indien de minister of zijn gemachtigde beslist dat de vreemdeling de voorwaarden bedoeld in § 1, eerste lid, 2°, niet vervult, verworpt hij de aanvraag tot machtiging tot verblijf en geeft het hem in voorkomend geval het bevel om het grondgebied te verlaten overeenkomstig het model van bijlage 13.

§ 4 Indien uit de controle van de reële verblijfplaats die de burgemeester of zijn gemachtigde moet laten uitvoeren blijkt dat de vreemdeling die een aanvraag gebaseerd op artikel 61/7 van de wet, op het grondgebied van de gemeente verblijft, wordt hij in het bezit gesteld van een document dat aantoont dat zijn aanvraag werd ingediend. Het gemeentebestuur maakt de aanvraag, vergezeld van de voorgelegde documenten en het verslag opgesteld bij de controle van de verblijfplaats, zonder verwijl over aan de gemachtigde van de minister.

De bepalingen van § 3, tweede tot vierde lid, zijn van toepassing op de aanvraag bedoeld in het eerste lid

§ 5 Dit artikel is niet van toepassing op de vreemdelingen die een aanvraag voor een machtiging tot verblijf op basis van artikel 10bis, van de wet indienen.

Art. 25/3.—§ 1 Indien de vreemdeling die verklaart zich in één der in artikel 10 of 10bis van de wet voorziene gevallen te bevinden zijn aanvraag indient bij de bevoegde diplomatieke of consulaire vertegenwoordiger wordt hij, overeenkomstig artikel 12bis, § 2, of 10ter, § 1, van de wet, na voorlegging van alle vereiste documenten, in het bezit gesteld van een bewijs van indiening van de aanvraag, conform het model in de bijlage 15quinquies.

§ 2 Indien de vreemdeling die naar België komt in het bezit is van een toelating tot verblijf krachtens artikel 10 van de wet, schrijft het gemeentebestuur hem in het vreemdelingenregister in en geeft hem het bewijs van inschrijving in dat register af.

Behalve in het geval van artikel 13, § 1, vijfde lid, van de wet, zijn de toelating tot verblijf voor beperkte duur en het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister geldig voor een duur van één jaar.

Art. 26.—§ 1 De vreemdeling die een aanvraag voor een toelating tot verblijf indient bij het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats, in toepassing van de artikelen 10 en 12bis, § 1, tweede lid, 1°, 2° of 4°, van de wet, overlegt de volgende documenten om deze aanvraag te staven:

1° de voor zijn binnenkomst en verblijf vereiste documenten die aantonen dat hij voldoet aan de in artikel 12bis, § 1, tweede lid, 1°, 2° of 4°, van de wet bepaalde voorwaarden;

2° de documenten die aantonen dat hij voldoet aan de aan zijn verblijf gestelde voorwaarden.

Indien de vreemdeling bij de indiening van zijn aanvraag alle vereiste documenten overlegt, overhandigt de burgemeester of zijn gemachtigde hem een ontvangstbewijs van zijn aanvraag, conform het model in de bijlage 15bis. De aanvraag en een kopie van de bijlage 15bis worden onmiddellijk naar de Minister of zijn gemachtigde gestuurd.

Met het oog op de eventuele inschrijving van de vreemdeling in het vreemdelingenregister laat de burgemeester of zijn gemachtigde tot een verblijfsonderzoek overgaan.

Indien de vreemdeling bij de indiening van zijn aanvraag echter niet alle vereiste documenten overlegt, neemt de burgemeester of zijn gemachtigde de aanvraag niet in overweging en betekent deze beslissing aan de vreemdeling, door middel van een document conform het model in de bijlage 15ter. Een kopie van dit document wordt onmiddellijk aan de Minister of zijn gemachtigde bezorgd.

§ 2 Indien de Minister of zijn gemachtigde de aanvraag ontvankelijk verklaart, of indien binnen de in artikel 12bis, § 3, tweede lid, van de wet bepaalde termijn geen enkele beslissing ter kennis wordt gebracht van de burgemeester of zijn gemachtigde, informeert de burgemeester of zijn gemachtigde de vreemdeling dat zijn aanvraag ontvankelijk is, schrijft hem in in het vreemdelingenregister en geeft hem een attest van immatriculatie (model A) af, conform het model in de bijlage 4. Dit attest van immatriculatie vervalt zes maanden na de afgifte van het ontvangstbewijs van de aanvraag. Indien de aanvraag echter wordt ingediend door een familielid bedoeld bij artikel 10, § 1, eerste lid, 4° tot 6° van de vreemdeling die de status van langdurig ingezetene geniet en die voormalig houder is van een Europese blauwe kaart, vervalt het attest van immatriculatie vier maanden na de afgifte van het ontvangstbewijs van de aanvraag.

Indien de Minister of zijn gemachtigde de aanvraag onontvankelijk verklaart, betekent de burgemeester of zijn gemachtigde deze beslissing door middel van het document conform het model in de bijlage 15quater. Indien de vreemdeling zich bovendien in één van de in artikel 7 van de wet bepaalde gevallen bevindt, geeft de Minister of zijn gemachtigde, in voorkomend geval, door middel van het formulier A of B, conform het model van de bijlage 12 of 13, een bevel om het grondgebied te verlaten aan hem af.

§ 3 Indien de Minister of zijn gemachtigde, overeenkomstig artikel 12bis, § 3, vierde lid, of § 3bis, tweede lid, van de wet, beslist om de in artikelen 12bis, § 3, derde, of § 3bis, eerste lid, van de wet bedoelde termijn te verlengen, overhandigt de Burgemeester of zijn gemachtigde een kopie van deze beslissing aan de vreemdeling en verlengt zijn attest van immatriculatie (model A) met drie maanden, te rekenen vanaf zijn vervaldatum.

§ 4 Indien de beslissing gunstig is of indien binnen de in artikel 12bis, § 3, derde lid, of § 3bis, eerste lid, van de wet, bedoelde termijn, die eventueel verlengd wordt, geen enkele beslissing ter kennis wordt gebracht van de burgemeester of zijn gemachtigde, geeft de burgemeester of zijn gemachtigde een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister af aan de vreemdeling. Het attest van immatriculatie (model A) wordt desgevallend verlengd tot de afgifte van dit bewijs.

Indien de Minister of diens gemachtigde beslist dat de vreemdeling niet toegelaten wordt tot een verblijf op het grondgebied van het Rijk weigert hij de aanvraag, en, in voorkomend geval, geeft hij hem het bevel om het grondgebied binnen een bepaalde termijn te verlaten. De burgemeester of zijn gemachtigde betekent deze twee beslissingen door middel van het document conform het model in de bijlage 14.

Art. 26/1.—§ 1 De vreemdeling die een verblijfsaanvraag indient bij het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats, in toepassing van de artikelen 10 en 12bis, § 1, tweede lid, 3°, van de wet, overlegt de volgende documenten om deze aanvraag te staven:

1° een geldig paspoort;

2° de bewijsdocumenten die betrekking hebben op de buitengewone omstandigheden, zoals gedefinieerd in artikel 12bis, § 1, tweede lid, 3°, van de wet;

3° de documenten die aantonen dat hij voldoet aan de aan zijn verblijf gestelde voorwaarden.

Indien de vreemdeling bij de indiening van zijn aanvraag alle vereiste documenten overlegt, stuurt de burgemeester of zijn gemachtigde onmiddellijk een kopie van de aanvraag naar de gemachtigde van de Minister, zodat de laatstgenoemde persoon de ontvankelijkheid ervan kan verifiëren. Met het oog op de eventuele inschrijving van de vreemdeling in het vreemdelingenregister laat de burgemeester of zijn gemachtigde tot een verblijfsonderzoek overgaan.

Indien de vreemdeling bij de indiening van zijn aanvraag echter niet alle vereiste documenten overlegt, neemt de burgemeester of zijn gemachtigde de aanvraag niet in overweging en betekent deze beslissing aan de vreemdeling, door middel van een document conform het model in de bijlage 15ter. Een kopie van dit document wordt onmiddellijk aan de Minister of zijn gemachtigde bezorgd.

§ 2 Indien de Minister of zijn gemachtigde de aanvraag ontvankelijk verklaart, informeert de burgemeester of zijn gemachtigde de vreemdeling dat zijn aanvraag ontvankelijk is, geeft hem een ontvangstbewijs van de aanvraag conform het model in de bijlage 15bis af, schrijft hem in in het vreemdelingenregister en geeft hem een attest van immatriculatie (model A) af, conform het model in de bijlage 4. Dit attest van immatriculatie vervalt zes maanden na de afgifte van het genoemd ontvangstbewijs. Indien de aanvraag echter wordt ingediend door een familielid bedoeld bij artikel 10, § 1, eerste lid, 4° tot 6° van de vreemdeling die de status van langdurig ingezetene geniet en

voormalig houder is van een Europese blauwe kaart, vervalt het attest van immatriculatie vier maanden na de afgifte van het ontvangstbewijs van de aanvraag.

Indien de Minister of zijn gemachtigde de aanvraag onontvankelijk verklaart, betekent de burgemeester of zijn gemachtigde deze beslissing door middel van het document conform het model in de bijlage 15quater. Indien de vreemdeling zich bovendien in één van de in artikel 7 van de wet bepaalde gevallen bevindt, geeft de Minister of zijn gemachtigde, in voorkomend geval, door middel van het formulier A of B, conform het model van de bijlage 12 of 13, een bevel om het grondgebied te verlaten aan hem af.

§ 3 Indien de Minister of zijn gemachtigde, overeenkomstig artikel 12bis, § 3, vierde lid, of § 3bis, tweede lid, van de wet, beslist om de in artikel 12bis, § 3, derde lid, of § 3bis, eerste lid, van de wet bedoelde termijn te verlengen, overhandigt de Burgemeester of zijn gemachtigde een kopie van deze beslissing aan de vreemdeling en verlengt zijn attest van immatriculatie (model A) met drie maanden, te rekenen vanaf zijn vervaldatum.

§ 4 Indien de beslissing gunstig is of indien binnen de in artikel 12bis, § 3, derde lid, of § 3bis, eerste lid, van de wet, bedoelde termijn, die eventueel verlengd wordt, geen enkele beslissing ter kennis wordt gebracht van de burgemeester of zijn gemachtigde, geeft de burgemeester of zijn gemachtigde een bewijs van inschrijving in het vreemdelin-genregister af aan de vreemdeling. Het attest van immatriculatie (model A) wordt desgevallend verlengd tot de afgifte van dit bewijs.

Indien de Minister of diens gemachtigde beslist dat de vreemdeling niet toegelaten wordt tot een verblijf op het grondgebied van het Rijk weigert hij de aanvraag, en, in voorkomend geval, geeft hij hem het bevel om het grondgebied binnen een bepaalde termijn te verlaten. De burgemeester of zijn gemachtigde betekent deze twee beslissingen door middel van het document conform het model in de bijlage 14.

Art. 26/2.—§ 1 Onverminderd artikel 26/2/1 kan de vreemdeling in de volgende gevallen een aanvraag voor een machtiging tot verblijf op basis van artikel 10bis, van de wet, indienen bij het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats:

1° indien hij in een andere hoedanigheid reeds toegelaten of gemachtigd is tot een verblijf van meer dan drie maanden in het Rijk;

2° indien hij gemachtigd is tot een verblijf van maximum drie maanden en indien hij, indien de wet dat vereist, beschikt over een geldig visum, met het oog op het afsluiten van een huwelijk of een partnerschap in België, indien dit huwelijk of partnerschap effectief werd afgesloten vóór het einde van deze machtiging;

3° indien hij gemachtigd is tot een verblijf van maximum drie maanden en een minderjarig kind, bedoeld in artikel 10, § 1, eerste lid, 4°, tweede en derde streepje, is van de wet.

§ 2 De vreemdeling dient zijn aanvraag voor een machtiging tot verblijf in vooraleer zijn toelating of machtiging tot verblijf verstrijkt en overlegt de volgende documenten om deze aanvraag te staven:

1° de documenten die aantonen dat hij voldoet aan de in de eerste paragraaf voorziene voorwaarden;

2° de documenten die aantonen dat hij voldoet aan de aan zijn verblijf gestelde voorwaarden.

In afwijking van het eerste lid overlegt de vreemdeling die een aanvraag indient op basis van artikel 10bis, § 3, van de wet, de bewijsdocumenten die betrekking hebben op de aan zijn verblijf gestelde voorwaarden ten laatste binnen de vier maanden na de indiening van zijn aanvraag.

§ 3 Indien de vreemdeling zijn aanvraag voor een machtiging tot verblijf overeenkomstig de tweede paragraaf indient, overhandigt de burgemeester of zijn gemachtigde hem een ontvangstbewijs van zijn aanvraag conform het model in de bijlage 41bis. Indien uit de controle van het effectief verblijf blijkt dat de vreemdeling in de gemeente verblijft, wordt de vreemdeling in het bezit gesteld van een attest van immatriculatie (model A), waarvan de geldigheidsduur gelijk is aan die van de verblijfstitel van de vreemdeling die vervoegd wordt, zonder echter langer te mogen zijn dan zes maanden. De burgemeester of zijn gemachtigde stuurt onmiddellijk een kopie van de aanvraag en van de bijlage 41bis naar de gemachtigde van de Minister.

Indien de aanvraag echter wordt ingediend op basis van artikel 10bis, § 3, van de wet, wordt de in het eerste lid voorziene termijn van zes maanden verminderd tot vier maanden.

Indien de vreemdeling zijn aanvraag voor een machtiging tot verblijf niet overeenkomstig de tweede paragraaf indient, beslist de burgemeester of zijn gemachtigde om deze aanvraag niet in overweging te nemen, door middel van het document conform het model in de bijlage 41ter. Een kopie van dit document wordt onmiddellijk aan de Minister of zijn gemachtigde bezorgd.

§ 4 Indien de Minister of zijn gemachtigde, overeenkomstig artikel 10ter, § 2, derde lid, § 2bis, tweede lid, of § 2ter, tweede lid, van de wet, beslist om de in artikel 10ter, § 2, eerste lid, of § 2bis, eerste lid, of § 2ter, eerste lid, van de wet, bedoelde termijn te verlengen overhandigt de Burgemeester of zijn gemachtigde een kopie van deze beslissing aan de vreemdeling en verlengt zijn attest van immatriculatie (model A) met drie maanden, te rekenen vanaf zijn vervaldatum.

§ 5 Indien de beslissing gunstig is of indien binnen de in artikel 10ter, § 2, eerste lid, 6[of § 2ter, eerste lid,]6 van de wet, bedoelde termijn, die eventueel verlengd wordt, geen enkele beslissing ter kennis wordt gebracht van de burgemeester of zijn gemachtigde, geeft de burgemeester of zijn gemachtigde een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister af aan de vreemdeling. De geldigheidsduur van dit bewijs is gelijk aan die van de verblijfstitel van de vreemdeling die vervoegd wordt. Het attest van immatriculatie (model A) wordt desgevallend verlengd tot de afgifte van dit bewijs.

Indien de aanvraag voor een machtiging tot verblijf echter op basis van artikel 10bis, § 3, van de wet, wordt ingediend en binnen de in artikel 10ter, § 2bis, eerste lid, bedoelde termijn, die eventueel verlengd wordt, geen enkele beslissing ter kennis wordt gebracht van de burgemeester of zijn gemachtigde wordt het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister enkel indien alle documenten werden overgelegd overeenkomstig het eerste lid afgegeven. Indien dit niet het geval is, verwerpt de burgemeester of zijn gemachtigde de aanvraag en geeft, in voorkomend geval, aan de vreemdeling het bevel om het grondgebied te verlaten, door middel van het document conform het model in de bijlage 14.

Indien de Minister of diens gemachtigde beslist dat de vreemdeling niet toegelaten wordt tot een verblijf op het grondgebied van het Rijk weigert hij de aanvraag, en, in voorkomend geval, geeft hij hem het bevel om het grondgebied binnen een bepaalde termijn te verlaten. De burgemeester of zijn gemachtigde betekent deze twee beslissingen door middel van het document conform het model in de bijlage 1.

Art. 26/2/1.-§ 1 De vreemdeling die een verblijfsaanvraag indient bij het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats, op basis van de artikelen 9bis en 10bis, van de wet, overlegt de volgende documenten om deze aanvraag te staven:

1° een identiteitsdocument of het bewijs dat hij vrijgesteld is van het overleggen van een dergelijk document;

2° de bewijsdocumenten die betrekking hebben op de buitengewone omstandigheden, bedoeld in artikel 9bis, van de wet;

3° de documenten die aantonen dat hij voldoet aan de aan zijn verblijf gestelde voorwaarden.

In afwijking van het eerste lid overlegt de vreemdeling die een aanvraag indient op basis van artikel 10bis, § 3, van de wet, de bewijsdocumenten die betrekking hebben op de aan zijn verblijf gestelde voorwaarden ten laatste binnen de vier maanden na de indiening van zijn aanvraag.

§ 2 Indien de vreemdeling bij de indiening van zijn aanvraag alle vereiste documenten overlegt, stuurt de burgemeester of zijn gemachtigde een kopie van de aanvraag naar de gemachtigde van de Minister, zodat de laatstgenoemde persoon de ontvankelijkheid ervan kan verifiëren, voor zover uit de controle van het verblijf waartoe de burgemeester of zijn gemachtigde laat overgaan blijkt dat de vreemdeling effectief op het grondgebied van de gemeente verblijft.

Indien de vreemdeling bij de indiening van zijn aanvraag echter niet alle vereiste documenten overlegt, of indien uit de controle van de verblijfplaats bedoeld in het 1e lid blijkt dat de vreemdeling niet op het grondgebied van de gemeente verblijft, neemt de burgemeester of zijn gemachtigde de aanvraag niet in overweging en betekent deze beslissing aan de vreemdeling, door middel van een document conform het model in de bijlage 41ter. Een kopie van dit document wordt onmiddellijk aan de Minister of zijn gemachtigde bezorgd.

§ 3 Indien de Minister of zijn gemachtigde de aanvraag ontvankelijk verklaart, informeert de burgemeester of zijn gemachtigde de vreemdeling dat zijn aanvraag ontvankelijk is, geeft hem een ontvangstbewijs van de aanvraag af, conform het model in de bijlage 41bis, schrijft hem in in het vreemdelingenregister en geeft hem een attest van immatriculatie (model A) af, waarvan de geldigheidsduur gelijk is aan die van de verblijfstitel van de vreemdeling die vervoegd wordt, zonder echter langer te mogen zijn dan zes maanden. 2[Indien de aanvraag echter wordt ingediend op basis van artikel 10bis, § 4 van de wet, wordt de termijn van zes maanden verminderd tot vier maanden.

Indien de Minister of zijn gemachtigde de aanvraag onontvankelijk verklaart, betekent de burgemeester of zijn gemachtigde deze beslissing door middel van het document conform het model in de bijlage 41quater. Indien de vreemdeling zich bovendien in één van de in artikel 7 van de wet bepaalde gevallen bevindt, wordt in voorkomend geval, door middel van het formulier A of B, conform het model van de bijlage 12 of 13, een bevel om het grondgebied te verlaten aan hem betekend.

§ 4 Indien de Minister of zijn gemachtigde, overeenkomstig artikel 10ter, § 2, derde lid, § 2bis, tweede lid, of § 2ter, tweede lid, van de wet, beslist om de in artikel 10ter, § 2, eerste lid, § 2bis, eerste lid, of § 2ter, eerste lid, van de wet, bedoelde termijn te verlengen, overhandigt de Burgemeester of zijn gemachtigde een kopie van deze beslissing aan de vreemdeling en verlengt zijn attest van immatriculatie (model A) met drie maanden, te rekenen vanaf zijn vervaldatum.

§ 5 Indien de beslissing gunstig is of indien binnen de in artikel 10ter, § 2, eerste lid, of § 2ter, eerste lid, van de wet, bedoelde termijn, die eventueel verlengd wordt, geen enkele beslissing ter kennis wordt gebracht van de burgemeester of zijn gemachtigde, geeft de burgemeester of zijn gemachtigde een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister, waarvan de geldigheidsduur gelijk is aan die van de verblijfstitel van de vreemdeling die vervoegd wordt, af aan de vreemdeling. Het attest van immatriculatie (model A) wordt desgevallend verlengd tot de afgifte van dit bewijs.

Indien de aanvraag voor een machtiging tot verblijf echter op basis van artikel 10bis, § 3, van de wet, wordt ingediend en binnen de in artikel 10ter, § 2bis, eerste lid, bedoelde termijn, die eventueel verlengd wordt, geen enkele beslissing ter kennis wordt gebracht van de burgemeester of zijn gemachtigde wordt het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister enkel indien alle documenten werden overgelegd overeenkomstig het eerste lid afgegeven. Indien dit niet het geval is, verwerpt de burgemeester of zijn gemachtigde de aanvraag en geeft, in voorkomend geval, aan de vreemdeling het bevel om het grondgebied te verlaten, door middel van het document conform het model in de bijlage 14.

Indien de Minister of diens gemachtigde beslist dat de vreemdeling niet toegelaten wordt tot een verblijf op het grondgebied van het Rijk weigert hij de aanvraag, en, in voorkomend geval, geeft hij hem het bevel om het grondgebied binnen een bepaalde termijn te verlaten. De burgemeester of zijn gemachtigde betekent deze twee beslissingen door middel van het document conform het model in de bijlage 14.

Art. 26/3.—Vormt een voldoende huisvesting in de zin van de artikelen 10 en 10bis van de wet, de huisvesting die, voor de vreemdeling en zijn familieleden die zich bij hem willen voegen, voldoet aan de elementaire vereisten van veiligheid, gezondheid en woonbaarheid in de zin van artikel 2 van de wet van 20 februari 1991 houdende wijziging van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek inzake huishuur.

Om te bewijzen dat hij beschikt over een in het eerste lid bedoelde huisvesting, maakt de vreemdeling het bewijs van het geregistreerde huurcontract van de woning die hij huurt als hoofdverblijfplaats, of van de eigendomstitel van de huisvesting waar hij woont over.

Het bewijs van voldoende huisvesting zal niet aanvaard worden als de huisvesting onbewoonbaar verklaard werd door een daartoe bevoegde overheid.

Art. 26/4.—§ 1 Indien de Minister of zijn gemachtigde beslist een einde te maken aan het verblijf van de op grond van artikel 10, van de wet, toegelaten vreemdeling, geeft hij hem, zo nodig, het bevel om binnen een bepaalde termijn het grondgebied te verlaten. De burgemeester of zijn gemachtigde betekent deze beslissing aan de vreemdeling door hem het document overeenkomstig het model van bijlage 14ter te overhandigen.

§ 2 Indien de Minister of zijn gemachtigde beslist een einde te maken aan het verblijf van de op grond van artikel 10bis, van de wet, toegelaten vreemdeling, geeft hij hem, zo nodig, het bevel om binnen een bepaalde termijn het grondgebied te verlaten. De burgemeester of zijn gemachtigde betekent deze beslissing aan de vreemdeling door hem het document overeenkomstig het model van bijlage 14quater te overhandigen.

Art. 26/5.—§ 1 Wanneer de minister of zijn gemachtigde aan de vreemdeling bedoeld in artikel 13, § 3, van de wet het bevel geeft het grondgebied te verlaten, bepaalt hij de termijn waarbinnen die persoon het grondgebied moet verlaten. Deze beslissing wordt betekend door middel van de afgifte van een document overeenkomstig het model van bijlage 13.

§ 2 Dit geldt ook wanneer de minister of zijn gemachtigde de gezinsleden van de in § 1 bedoelde vreemdeling of de gezinsleden van een student, op basis van artikel 13, § 4, van de wet, het bevel geeft het grondgebied te verlaten.

Art. 27.—De inschrijving bij het gemeentebestuur van een vreemd kind beneden vijftien jaar moet gevraagd worden hetzij door de vader of de moeder, hetzij door de persoon of de instelling onder wiens bewaring het kind staat.

Art. 28.—Vreemdelingen die in een woonwagen, in een kermiswagen of op een boot wonen, moeten zich, binnen de gestelde termijnen, laten inschrijven in het vreemdelingenregister van de gemeente waar zij de officiële mededelingen wensen te ontvangen.

De afgifte van het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister gebeurt door de autoriteiten van deze gemeente.

HOOFDSTUK III

VESTIGING EN STATUS VAN LANGDURIGE INGEZETENE

Art. 29.—§ 1 De aanvraag voor een machtiging tot vestiging wordt bij de burgemeester van de verblijfplaats of bij zijn gemachtigde ingediend door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 16.

Indien de vreemdeling voldoet aan de voorwaarde van artikel 14, tweede lid, van de wet en indien hij, als zijn identiteit niet is vastgesteld, een geldig nationaal paspoort voorlegt, geeft de burgemeester of zijn gemachtigde hem een ontvangstbewijs overeenkomstig het model van bijlage 16bis. De burgemeester of zijn gemachtigde maakt een kopie van dit document over aan de gemachtigde van de minister.

Indien de vreemdeling niet voldoet aan de voorwaarde van artikel 14, tweede lid, van de wet of indien hij geen geldig nationaal paspoort voorlegt wanneer dit vereist is overeenkomstig het tweede lid, beslist de burgemeester of zijn gemachtigde om de aanvraag niet in overweging te nemen door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 16ter. De burgemeester of zijn gemachtigde maakt een kopie van dit document over aan de gemachtigde van de minister.

§ 2 De aanvraag voor het verkrijgen van de status van langdurig ingezetene wordt bij de burgemeester van de verblijfplaats of bij zijn gemachtigde ingediend door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 16. De vreemdeling moet bovendien bij het indienen van deze aanvraag de bewijzen leveren dat hij de voorwaarden vervult die zijn bepaald in artikel 15bis, § 3, van de wet.

Indien de vreemdeling in het bezit is van een geldige verblijfs- of vestigingsvergunning en indien hij, als zijn identiteit niet is vastgesteld, een geldig nationaal paspoort voorlegt, geeft de burgemeester of zijn gemachtigde hem een ontvangstbewijs overeenkomstig het model van bijlage 16bis. De burgemeester of zijn gemachtigde maakt een kopie van dit document over aan de gemachtigde van de minister.

Indien de vreemdeling niet in het bezit is van een geldige verblijfs- of vestigingsvergunning of indien hij geen geldig nationaal paspoort voorlegt wanneer dit vereist is overeenkomstig het tweede lid, beslist de burgemeester of zijn gemachtigde om de aanvraag niet in overweging te nemen door middel van een document overeenkomstig het

model van bijlage 16ter. De burgemeester of zijn gemachtigde maakt een kopie van dit document over aan de gemachtigde van de minister.

Art. 30.–§ 1 In afwachting van een beslissing van de minister of zijn gemachtigde omtrent de aanvraag voor een machtiging tot vestiging of de aanvraag voor het verkrijgen van de status van langdurig ingezetene dient, wanneer de verblijfstitel vervalt, deze titel te worden afgenomen en het document overeenkomstig het model van bijlage 15 aan de vreemdeling te worden afgegeven. Dit document bewijst dat de vreemdeling een aanvraag voor een machtiging tot vestiging of een aanvraag voor het verkrijgen van de status van langdurig ingezetene heeft ingediend en dekt voorlopig zijn verblijf gedurende de termijn vermeld in het tweede lid, desgevallend verlengd tot de afgifte van de identiteitskaart voor vreemdeling of de EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene.

Is de beslissing gunstig of wordt, binnen een termijn van vijf maanden na de afgifte van het ontvangstbewijs, geen beslissing ter kennis van de burgemeester of zijn gemachtigde gebracht, dan geeft deze, naargelang het geval, de identiteitskaart voor vreemdeling of de EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene af.

Indien de minister of zijn gemachtigde de aanvraag verwerpt, geeft de burgemeester of zijn gemachtigde aan de vreemdeling kennis van die beslissing door afgifte van een document overeenkomstig het model van bijlage 17.

§ 2 Wanneer de status van langdurig ingezetene wordt verleend aan een vreemdeling die in het Rijk internationale bescherming geniet, wordt op de EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene de bijzondere vermelding “internationale bescherming verleend op [datum] door België aangebracht.

Wanneer de status van langdurig ingezetene wordt verleend aan een vreemdeling die reeds een EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene bezit die door een andere lidstaat van de Europese Unie is afgegeven en die de bijzondere vermelding “Internationale bescherming verleend op datum door naam van een lidstaat” bevat, wordt op de Belgische EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene dezelfde bijzondere vermelding geplaatst, tenzij de internationale bescherming bij een definitieve beslissing van die andere lidstaat is ingetrokken. Alvorens deze bijzondere vermelding aan te brengen op de Belgische EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene, verzoekt de minister of zijn gemachtigde de bevoegde overheid van de in de vermelding aangewezen lidstaat te bevestigen of de betrokkene aldaar nog steeds internationale bescherming geniet.

§ 3 Wanneer uit een verzoek van de autoriteiten van een andere lidstaat van de Europese Unie blijkt dat deze lidstaat de internationale bescherming heeft verleend aan een vreemdeling die houder is van een Belgische EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene of de verantwoordelijkheid voor de internationale bescherming van deze langdurig ingezetene heeft overgenomen, alvorens zij zelf een EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene hebben afgegeven, wordt binnen de drie maanden na ontvangst van dit verzoek, de in § 2 bedoelde bijzondere vermelding inzake internationale bescherming op de Belgische EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene dienovereenkomstig aangebracht of gewijzigd.

Art. 30bis.–Indien de minister of zijn gemachtigde, in toepassing van artikel 18, § 2, van de wet, beslist dat de vreemdeling niet meer het recht heeft om in het Rijk te verblijven, wordt de beslissing betekend aan de vreemdeling door overhandiging van het document overeenkomstig het model opgenomen in bijlage 13 en wordt de identiteitskaart voor vreemdeling of de EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene ingetrokken.

Indien de minister of zijn gemachtigde, in toepassing van artikel 18, § 2, van de wet, beslist dat de vreemdeling niet meer gemachtigd is zich in het Rijk te vestigen, maar zijn recht op verblijf behoudt, wordt de identiteitskaart voor vreemdeling ingetrokken. De vreemdeling wordt dan in het bezit gesteld van een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister voor, naargelang het geval, beperkte of onbeperkte duur.

Indien de minister of zijn gemachtigde beslist, met toepassing van artikel 18, §§ 2 of 3, van de wet, dat de vreemdeling de status van langdurig ingezetene heeft verloren maar zijn recht op verblijf behoudt, wordt de EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene ingetrokken. De vreemdeling wordt dan, naargelang het geval, in het bezit gesteld van de identiteitskaart voor vreemdeling of een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister voor beperkte of onbeperkte duur.

HOOFDSTUK IV

GELDIGHEID, VERNIEUWING EN INTREKKING VAN VERBLIJFS- EN VESTIGINGSVERGUNNINGEN, VAN EUROPESE BLAUWE KAARTEN EN VAN EU-VERBLIJFSVERGUNNINGEN VOOR LANGDURIG INGEZETENE

Art. 31.–§ 1 Dit hoofdstuk is van toepassing op het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister, de identiteitskaart voor vreemdeling, de Europese blauwe kaart, de EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene, de verblijfskaart van een familielid van een burger van de Unie, en de duurzame verblijfskaart van een familielid van een burger van de Unie, opgenomen in de bijlagen 6, 6bis, 7, 7bis, 9, 9bis.

§ 2 Het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister dat constateert dat de vreemdeling voor onbeperkte duur toegelaten of gemachtigd is, is vijf jaar geldig.

Onder voorbehoud van artikel 69quater, meer bepaald voor wat betreft de studenten, en artikel 69quinquies, is de identiteitskaart voor vreemdeling vijf jaar geldig [...].

De Europese blauwe kaart is gedurende de eerste twee jaar dertien maanden geldig en gedurende die periode hernieuwbaar met dezelfde geldigheidsduur van dertien maanden. Nadien is ze geldig voor een duur van drie jaar.

De duurzame verblijfskaart van een familielid van een burger van de Unie is vijf jaar geldig.

De EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene is vijf jaar geldig.

§ 3 De verblijfs- en vestigingsvergunningen alsook de Europese blauwe kaart en de EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene zijn geldig voor het hele grondgebied van het Rijk.

Art. 32.—§ 1 Het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister dat constateert dat de vreemdeling voor onbeperkte duur toegelaten of gemachtigd is, wordt vernieuwd voor vijf jaar door het gemeentebestuur van de verblijfplaats.

Onder de in artikel 41 bepaalde voorwaarden kan hij vervroegd vernieuwd worden.

§ 1bis Het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister voor een verblijf van beperkte duur, dat afgeleverd werd op grond van artikel 9ter of artikel 49/2, § 2, van de wet, blijft geldig tot aan zijn vervaldatum indien tijdens de geldigheidsduur van dit bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister, de machtiging of de toelating tot verblijf onbeperkt wordt op grond van artikel 13, § 1, tweede lid, of artikel 49/2, § 3, van de wet.

§ 2 Onder voorbehoud van artikel 69quater, meer bepaald voor wat betreft de studenten, en artikel 69quinquies, wordt de identiteitskaart voor vreemdeling, die constateert dat de vreemdeling gemachtigd is tot vestiging in het Rijk, vernieuwd voor vijf jaar door het gemeentebestuur van de verblijfplaats.

Onder de in artikel 41 bepaalde voorwaarden kan zij vervroegd vernieuwd worden.

Bij de eerste vernieuwing kan de geldigheidsduur van de identiteitskaart voor vreemdeling, afgeleverd aan een Zwitserse onderdaan in toepassing van artikel 69quater, beperkt worden tot een tijdvak dat niet minder dan twaalf maanden mag belopen, indien die vreemdeling sinds meer dan twaalf opeenvolgende maanden onvrijwillig werkloos is.

§ 2bis De EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene die vaststelt dat de vreemdeling de status van langdurig ingezetene heeft verkregen op grond van artikel 15bis van de wet, wordt voor vijf jaar vernieuwd door het gemeentebestuur van de verblijfplaats.

Onder de in artikel 41 bepaalde voorwaarden kan zij vervroegd worden vernieuwd.

§ 2ter Gedurende de eerste twee jaar als hooggekwalificeerde werknemer in het Belgische Rijk in de zin van Hoofdstuk VIII van Titel II van de wet vernieuwt de Minister of zijn gemachtigde de Europese blauwe kaart nadat de bevoegde gewestelijke autoriteit een voorlopige arbeidsvergunning heeft toegekend aan de betrokken werkgever. Na het verstrijken van de termijn bedoeld in het eerste lid, vernieuwt de Burgemeester van de verblijfplaats van de vreemdeling of zijn gemachtigde, de Europese blauwe kaart. Tot staving van zijn aanvraag legt de vreemdeling de documenten over waaruit blijkt dat hij nog altijd de voorwaarden vervult die aan zijn verblijf zijn gesteld overeenkomstig Hoofdstuk VIII van Titel II van de wet. Bij deze gelegenheid, wordt een Europese blauwe kaart uitgereikt met een geldigheidsduur van drie jaar.

Onder de in artikel 41 bepaalde voorwaarden kan zij vervroegd worden vernieuwd.

§ 3 De verblijfskaart van een familielid van een burger van de unie wordt door het gemeentebestuur van de verblijfplaats vernieuwd voor de voorziene duur van verblijf van de burger van de Unie die hij begeleidt of vervoegt, met een maximale duur van vijf jaar.

Onder de in artikel 41 bepaalde voorwaarden kan zij vervroegd vernieuwd worden.

§ 4 De duurzame verblijfskaart van een familielid van een burger van de unie wordt vernieuwd voor vijf jaar door het gemeentebestuur van de verblijfplaats.

Onder de in artikel 41 bepaalde voorwaarden kan zij vervroegd vernieuwd worden.

Art. 33.—Tussen de vijfenveertigste en de dertigste dag voor de vervaldatum van zijn verblijfs- of vestigingsvergunning, van zijn Europese blauwe kaart of van zijn EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene moet de vreemdeling zich bij het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats aanbieden om de vernieuwing van zijn verblijfs- of vestigingsvergunning, zijn Europese blauwe kaart of van zijn EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene]8 aan te vragen.

De verplichting de vernieuwing te vragen van de verblijfsdocumenten bedoeld in het 1e lid wordt opgeschort voor:

- 1° de vreemdeling die voor behandeling is opgenomen in een ziekenhuis of een soortgelijke verplegingsinrichting;
- 2° de vreemdeling die is aangehouden en opgesloten in een strafinrichting of een inrichting voor bescherming van de maatschappij. De directeur van de strafinrichting of de inrichting voor bescherming van de maatschappij moet zich bij de vasthouding of de internering, en voor de gehele duur ervan, evenwel vergewissen van de administratieve verblijfssituatie van de vreemdeling;
- 3° de vreemdeling die 75 jaar oud of ouder is. Indien hij moet reizen moet hij echter vragen dat zijn verblijfsdocument vernieuwd wordt.

De vreemdeling die toegelaten of gemachtigd is tot het verblijf op grond van artikel 10 of 10bis, van de wet, en die, overeenkomstig het eerste lid, de vernieuwing van zijn verblijfstitel vraagt, legt, tot staving van zijn aanvraag, de documenten over waaruit blijkt dat hij nog altijd de voorwaarden vervult die aan zijn verblijf zijn gesteld. Hetzelfde is het geval wanneer, krachtens artikel 13, § 1, 3e lid, van de wet, de toelating tot het verblijf van beperkte duur van onbeperkte duur wordt .

Indien de vreemdeling zijn aanvraag tot vernieuwing heeft ingediend overeenkomstig het eerste lid en de Minister of zijn gemachtigde niet in staat was over deze aanvraag een beslissing te nemen voor het verstrijken van de

verblijfsvergunning waarvan hij houder is, stelt de burgemeester of zijn gemachtigde hem in het bezit van een attest conform het model in bijlage 15 8[mits de vreemdeling, tot staving van zijn aanvraag voor verlenging, de documenten heeft voorgelegd die bewijzen dat hij de voorwaarden voor zijn verblijf vervult]8.

Dit attest dekt voorlopig het verblijf van de vreemdeling op het grondgebied van het Koninkrijk. Het attest is vijfenveertig dagen geldig en kan tweemaal met eenzelfde periode worden verlengd.

Art. 34.–Opgeheven

Art. 35.–De verblijfs- of vestigingsvergunning¹, de Europese blauwe kaart, EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene of enig ander Belgisch verblijfsdocument wordt ontnomen aan de vreemdeling aan wie kennis wordt gegeven van een maatregel tot verwijdering van het grondgebied.

Het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister, al dan niet met de vermelding tijdelijk verblijf, de identiteitskaart voor vreemdelingen, de verblijfskaart van een familielid van een burger van de Unie verliest zijn geldigheid zodra de houder ervan langer dan twaalf opeenvolgende maanden buiten het Rijk verblijft, tenzij hij heeft voldaan aan de verplichtingen voorzien in artikel 39.

Het document ter staving van duurzaam verblijf, de duurzame verblijfskaart van een familielid van een burger van de Unie verliest zijn geldigheid zodra de houder ervan langer dan vierentwintig opeenvolgende maanden buiten het Rijk verblijft.

De EU-verblijfsvergunning van langdurig ingezetene verliest haar geldigheid zodra de houder ervan langer dan twaalf achtereenvolgende maanden buiten het grondgebied van de lidstaten van de Europese Unie of langer dan zes jaar buiten het Rijk verblijft, tenzij hij heeft voldaan aan de verplichtingen voorgeschreven door het koninklijk besluit van 22 juli 2008 tot vaststelling van bepaalde uitvoeringsmodaliteiten van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

Art. 36.–De vreemdeling moet zijn verblijfs- of vestigingsvergunning of enig ander verblijfsdocument laten vervangen:

1° bij beschadiging, verlies, diefstal of vernieling;

2° wanneer de foto niet meer overeenkomt met de gelaatstreken van de houder;

3° wanneer zijn vingerafdrukken dusdanig beschadigd zijn dat ze niet meer vergeleken kunnen worden met die op zijn verblijfstitel.

Het gemeentebestuur gaat, na zonodig contact te hebben opgenomen met de Minister of zijn gemachtigde, ambtshalve over tot de vervanging van die vergunningen, onder meer:

1° bij verandering van identiteit;

2° bij verandering van nationaliteit of van status;

3° [...];

4° [...].

De nieuwe vergunning vermeldt de vervanging en heeft dezelfde vervaldatum als deze die vermeld was op de vervangen vergunning, behoudens wanneer het de vervanging betreft van een vergunning die constateert dat de vreemdeling een verblijf van onbepaalde duur heeft of tot vestiging gemachtigd is en de vervanging gebeurt tijdens de laatste zes maanden voor de vervaldatum ervan.

De Burgemeester of zijn gemachtigde gaat over tot de vernieuwing van de verblijfstitel wanneer de vingerafdrukken van de vreemdeling, tussen het moment van de aanvraag van de verblijfstitel en zijn vernieuwing, dusdanig beschadigd zijn dat ze niet meer vergeleken kunnen worden met die op zijn verblijfstitel. In dit geval is er geen vermelding van de vervanging, zoals die voorzien wordt in het derde lid.

Art. 36bis.–In geval van verlies, diefstal of vernieling van zijn verblijfs- of vestigingsvergunning, van zijn EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene, zijn Europese blauwe kaart of enig ander verblijfsdocument doet de vreemdeling aangifte bij de politie van de plaats waar het verlies of de diefstal werd vastgesteld.

De politie levert een attest af van verlies, diefstal of vernieling, maakt er een kopie van over aan de gemeente van hoofdverblijf van de vreemdeling en aan de Dienst Vreemdelingenzaken en stelt zo nodig een onderzoek in naar de omstandigheden van het verlies of de diefstal.

De gemeente van hoofdverblijf bewaart een kopie van het attest in het dossier van de vreemdeling.

Art. 37.–De vreemdeling die voorgoed het land verlaat, moet, voor zijn vertrek, hiervan kennis geven aan het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats en zijn verblijfs- of vestigingsvergunning, zijn Europese blauwe kaart of zijn EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene teruggeven.

Het gemeentebestuur mag niet overgaan tot de afvoering van de echtgenoot van een vreemdeling wanneer alleen de andere echtgenoot om dergelijke afvoering verzoekt.

Art. 38.–Elke vreemdeling, ouder dan vijftien jaar, moet zijn verblijfs- of vestigingsvergunning of enig ander verblijfsdocument altijd bij zich hebben en op vordering van enige overheidspersoon overleggen.

HOOFDSTUK V. – AFWEZIGHEDEN EN TERUGKEER VAN DE VREEMDELING

Art. 39.–§ 1 De vreemdeling die het recht van terugkeer, bedoeld in 1[artikel 193[§ 1]3, eerste lid, van de wet]1, wil genieten, moet:

- bij zijn terugkeer in het bezit zijn van een verblijfs- of vestigingsvergunning waarvan de geldigheidsduur niet verstreken is;
- zich binnen vijftien dagen na zijn terugkeer aanmelden bij het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats als hij meer dan drie maanden afwezig is geweest.

Om het recht van terugkeer, bedoeld in artikel 19, § 1, tweede lid, te kunnen genieten, dient de vreemdeling die houder is van een EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene zich aan te melden bij het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats, binnen vijftien dagen na zijn terugkeer, om te bewijzen dat hij de voorwaarden vermeld in dit artikel vervult.

§ 2 De vreemdeling, houder van een verblijfs- of vestigingsvergunning, die voornemens is langer dan drie maanden afwezig te zijn geeft het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats kennis van zijn voornemen om het land te verlaten en er terug te keren.

§ 3 De vreemdeling die houder is van een geldige verblijfs- of vestigingsvergunning kan het recht op terugkeer uitoefenen na een afwezigheid van meer dan een jaar op voorwaarde dat hij:

1° vóór zijn vertrek bewezen heeft dat hij zijn hoofdbelangen in België behoudt en het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats kennis heeft gegeven van zijn voornemen om het land te verlaten en er terug te keren;

2° bij zijn terugkeer in het bezit is van een verblijfs- of vestigingsvergunning waarvan de geldigheidsduur niet verstreken is;

3° zich binnen vijftien dagen na zijn terugkeer aanmeldt bij het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats.

§ 4 De vreemdeling die wenst in het land terug te keren na de datum waarop zijn verblijfs- of vestigingsvergunning verstrijkt, moet vóór zijn vertrek, de vernieuwing van die vergunning vragen.

§ 5 De vreemdeling, houder van een verblijfs- of vestigingsvergunning, die in zijn land zijn wettelijke militaire verplichtingen moet vervullen, moet alleen het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats kennis geven van zijn afwezigheid. Bij zijn terugkeer in België wordt hij van rechtswege opnieuw in de toestand geplaatst waarin hij zich bevond, op voorwaarde dat hij teruggekeerd is binnen zestig dagen na het vervullen van zijn militaire verplichtingen.

§ 6 De vreemdeling die zich bij het gemeentebestuur aanmeldt om aangifte te doen van zijn vertrek om een bepaalde reden, wordt in het bezit gesteld van een attest overeenkomstig het model van bijlage 18.

§ 7 De vreemdeling die ambtshalve wordt geschrapt door het gemeentebestuur of van wie de verblijfstitel al meer dan drie maanden is verstreken wordt verondersteld het land te hebben verlaten, behoudens bewijs van het tegendeel.

Art. 40.—De vreemdeling die overeenkomstig de bepalingen van artikel 39, §§ 2, 3, 4 en 5, het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats op de hoogte gebracht heeft van zijn voornemen het land te verlaten en er terug te keren, en die, wegens omstandigheden onafhankelijk van zijn wil, niet in staat is geweest binnen de voorziene termijnen naar het land terug te keren, kan opnieuw in zijn vroegere toestand geplaatst worden bij beslissing van de Minister of van zijn gemachtigde.

In afwachting van die beslissing, geeft het gemeentebestuur, na inzage van de documenten die vereist zijn voor zijn terugkeer in het Rijk, aan de vreemdeling een document af overeenkomstig het model van bijlage 15.

Dit document bewijst dat de vreemdeling zich bij het gemeentebestuur heeft aangemeld en dekt voorlopig zijn verblijf gedurende drie maanden.

Is de beslissing gunstig of wordt, binnen die termijn, geen beslissing ter kennis van het gemeentebestuur gebracht, dan wordt de vreemdeling opnieuw in zijn vroegere toestand geplaatst.

Indien de Minister of zijn gemachtigde beslist dat de vreemdeling niet meer tot verblijf wordt toegelaten, brengt het gemeentebestuur hem deze beslissing ter kennis door afgifte van een document overeenkomstig het model van bijlage 14.

Art. 41.—Het gemeentebestuur vernieuwt de verblijfs- of vestigingsvergunning of de EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene⁵, van tevoren, in de loop van het laatste jaar van haar geldigheidsduur in het geval bedoeld in artikel 39, § 1, of op verzoek van de vreemdeling, op voorwaarde dat die formaliteit vereist is voor het verkrijgen van een visum.

Elke aanvraag om vernieuwing van tevoren die buiten de in dit artikel bepaalde termijnen en voorwaarden is ingediend, moet met de nodige verantwoording worden voorgelegd aan 2[de Minister]² of aan zijn gemachtigde.

Art. 42.—De vreemdeling die houder is van een geldige Belgische verblijfs- of vestigingsvergunning of een EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene mag in het Rijk terugkeren op eenvoudig vertoon van een van die documenten en van zijn geldig paspoort of van de daarmee gelijkgestelde reistitel.

Franse, Luxemburgse en Nederlandse onderdanen mogen echter in België terugkeren op eenvoudig vertoon van hun Belgische vestigingsvergunning waarvan de geldigheidsduur niet verstreken is.

TITEL II. – AANVULLENDE EN AFWIJKENDE BEPALINGEN BETREFFENDE BEPAALDE CATEGORIEËN VAN VREEMDELINGEN

HOOFDSTUK I. – VREEMDELINGEN, BURGERS VAN DE UNIE EN HUN FAMILIELEDEN, VREEMDELINGEN, FAMILIELEDEN VAN EEN BELG

Art. 43.–De bepalingen van dit hoofdstuk zijn van toepassing op de volgende vreemdelingen:

- 1° de burgers van de Unie zoals omschreven in artikel 40, § 2, van de wet;
- 2° de familieleden van een burger van de Unie zoals omschreven in artikel 40bis, van de wet;
- 3° de familieleden van een Belg zoals omschreven in artikel 40ter, van de wet.]2

Art. 44.–De familieleden bedoeld in artikel 40bis, § 2, van de wet, die geen burger van de Unie zijn, kunnen enkel genieten van de bepalingen van dit hoofdstuk indien zij het bewijs overleggen aangaande de bloed- of aanverwantschap of partnerschap met de burger van de Unie die ze begeleiden of bij wie ze zich voegen.

Indien wordt vastgesteld dat het familielid de ingeroepen bloed- of aanverwantschapsband of het partnerschap niet kan bewijzen door middel van officiële documenten, overeenkomstig artikel 30 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht of de internationale overeenkomsten betreffende dezelfde materie, kan de minister of zijn gemachtigde rekening houden met andere geldige bewijzen die in dit verband worden voorgelegd.

Indien dat niet mogelijk is, kan de minister of zijn gemachtigde overgaan of laten overgaan tot een onderhoud met het familielid en de burger van de Europese Unie waarbij het familielid zich wil voegen, of tot elk ander onderzoek dat noodzakelijk wordt geacht en in voorkomend geval, voorstellen om een aanvullende analyse uit te laten voeren.

Art. 45.–Het inreisvisum bedoeld in artikel 41, § 2, van de wet, wordt kosteloos en binnen een termijn van vijftien dagen, te rekenen vanaf de dag waarop de aanvrager bewijst dat richtlijn 2004/38/EG op hem van toepassing is, afgegeven.

In uitzonderlijke en naar behoren gemotiveerde gevallen, kan de in het eerste lid bedoelde termijn echter verlengd worden.

Art. 46.–§ 1[...]

§ 2 Bij gebreke aan een geldige nationale identiteitskaart of een geldig nationaal paspoort, verlenen de met grenscontrole belaste overheden toegang tot het grondgebied aan de burger van de Unie op overmaking van een van de volgende documenten:

- 1° een vervallen nationaal paspoort of een vervallen identiteitskaart, of
- 2° enig ander bewijs van de identiteit en nationaliteit van de betrokkene.

Er wordt hem een bijzonder doorlaatbewijs afgegeven, overeenkomstig het model van bijlage 10quater.

In het geval vermeld onder 2°, wordt de beslissing genomen door de minister of zijn gemachtigde.

Art. 47.–§ 1 De met grenscontrole belaste overheden verlenen overeenkomstig artikel 41, tweede lid, van de wet, toegang tot het grondgebied aan het familielid van een burger van de Unie dat geen burger van de Unie is, en dat geen houder is van de documenten die krachtens artikel 2 van de wet vereist zijn, op overmaking van een van de volgende documenten:

- 1° een, al dan niet geldig, nationaal paspoort of identiteitskaart, of
- 2° een verblijfskaart van een familielid van een burger van de Unie, verstrekt op basis van artikel 10 van de richtlijn 2004/38/EG van 29 april 2004, of
- 3° een duurzame verblijfskaart van een familielid van een burger van de Unie verstrekt op basis van artikel 20 van de richtlijn 2004/38/EG van 29 april 2004, of
- 4° enig ander bewijs van de identiteit en nationaliteit van de betrokkene.

Indien het familielid is vrijgesteld van de visumplicht, wordt hem een bijzonder doorlaatbewijs afgegeven, overeenkomstig het model van bijlage 10quater.

Indien het familielid onderworpen is aan de visumplicht, ontvangt hij een visum, of, indien de betrokkene geen geldig paspoort heeft, een visumverklaring met een geldigheidsduur van 3 maanden.

In het geval vermeld onder 4°, wordt de beslissing genomen door de minister of zijn gemachtigde.

§ 2 Indien het familielid niet de in artikel 2 van de wet of § 1 vermelde documenten overmaakt, wordt hij door de met grenscontrole belaste overheden teruggedreven. De beslissing tot teruggedrijving wordt ter kennis gebracht door afgifte van een document overeenkomstig het model van bijlage 11.

Art. 48.–De burgers van de Unie en hun familieleden zijn vrijgesteld van de meldingsplicht bedoeld in artikel 41bis van de wet in de gevallen bepaald bij artikel 18.

De burgers van de Unie en de familieleden die hun aanwezigheid melden, ontvangen van het gemeentebestuur, na inzage van de documenten vermeld in artikel 46 of 47, als bewijs een document overeenkomstig het model van bijlage 3ter. Dit document is geen verblijfsdocument en wordt kosteloos verstrekt.

Art. 49.–Wanneer de minister of zijn gemachtigde op grond van artikel 41ter van de wet een einde stelt aan het verblijf van de burger van de Unie of zijn familie, wordt de betrokkene in kennis gesteld van deze beslissing door

overhandiging van een document overeenkomstig het model van de bijlage 21 waarbij hem bevolen wordt het grondgebied te verlaten.

Art. 50.–§ 1 De burger van de Unie die langer dan drie maanden op het grondgebied van het Rijk wil verblijven en die zijn burgerschap bewijst, overeenkomstig artikel 41, eerste lid, van de wet, dient een aanvraag voor een verklaring van inschrijving in bij het gemeentebestuur van de plaats waar hij verblijft door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 19.

In dit geval, wordt de burger van de Unie die in het wachtregister ingeschreven is, zodra uit de controle van de effectieve verblijfplaats, waartoe de burgemeester of zijn gemachtigde moet laten overgaan, blijkt dat hij op het grondgebied van de gemeente verblijft, in het vreemdelingenregister ingeschreven. Het gemeentebestuur maakt het verslag dat na de controle van de verblijfplaats wordt opgesteld over aan de gemachtigde van de minister.

Indien de vreemdeling daarentegen niet het bewijs van zijn burgerschap, overeenkomstig artikel 41, eerste lid, van de wet, overlegt, om zijn aanvraag te staven, neemt de burgemeester of zijn gemachtigde de aanvraag niet in overweging, door middel van een document overeenkomstig de bijlage 19quinquies. Hij overhandigt geen bijlage 19 aan de vreemdeling.

§ 2 Bij de aanvraag of ten laatste binnen de drie maanden na de aanvraag dient de burger van de Unie naargelang het geval de volgende documenten over te maken:

1° werknemer: een verklaring van indienstneming of tewerkstelling overeenkomstig het model van bijlage 19bis;

2° zelfstandige: een inschrijving in de Kruispuntbank voor ondernemingen met ondernemingsnummer 2[en het bewijs van zijn aansluiting bij een sociale verzekeringskas voor zelfstandigen]2;

3° werkzoekende:

a) een inschrijving bij de bevoegde dienst voor arbeidsvoorziening of kopieën van sollicitatiebrieven; en

b) het bewijs van de reële kans om te worden aangesteld waarbij rekening wordt gehouden met de persoonlijke omstandigheden van de betrokkene, zoals behaalde diploma's, eventuele gevolgd of voorziene beroepsopleidingen, en duur van de werkloosheid;

4° burger van de Unie bedoeld in artikel 40, § 4, eerste lid, 2° van de wet:

a) het bewijs van voldoende bestaansmiddelen, waarbij onder andere een invaliditeitsuitkering, een vervroegd pensioen, een ouderdomsuitkering of een uitkering van de arbeidsongevallen- of beroepsziektenverzekering in aanmerking worden genomen. Zowel middelen waarover de burger van de Unie in eigen hoofde beschikt, als bestaansmiddelen die hij daadwerkelijk verkrijgt via een derde, worden in aanmerking genomen; en

b) een ziektekostenverzekering;

5° student bedoeld in artikel 40, § 4, eerste lid, 3° van de wet:

a) een inschrijving aan een georganiseerde, erkende of gesubsidieerde onderwijsinstelling; en

b) een ziektekostenverzekering; en

c) een verklaring van voldoende bestaansmiddelen, of een gelijkwaardig middel dat zekerheid verschaft dat hij over voldoende bestaansmiddelen beschikt;

6° familielid bedoeld in artikel 40bis, van de wet:

a) de officiële documenten of elk ander bewijs waarmee op geldige wijze de band van bloed- of aanverwantschap of van partnerschap, bedoeld in artikel 44, 2e lid, kan worden vastgesteld;

b) elk ander document waarmee op geldige wijze kan worden vastgesteld dat hij de andere voorwaarden, die zijn voorgeschreven bij artikel 40bis, § 2 en § 4, van de wet, die op hem van toepassing zijn, vervult;

7° familielid bedoeld in artikel 40ter, van de wet:

a) de officiële documenten of elk ander bewijs waarmee op geldige wijze de band van bloed- of aanverwantschap of van partnerschap, bedoeld in artikel 44, 2e lid, kan worden vastgesteld;

b) elk ander document waarmee op geldige wijze kan worden vastgesteld dat hij de andere voorwaarden, die zijn voorgeschreven bij artikel 40ter, van de wet, die op hem van toepassing zijn, vervult.

Art. 51.–§ 1 Indien een burger van de Unie niet alle vereiste bewijsstukken overlegt binnen drie maanden na de indiening van zijn aanvraag voor een verklaring van inschrijving, weigert de burgemeester of zijn gemachtigde de aanvraag, zonder hem het bevel te geven om het grondgebied te verlaten, door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 20.

In dit geval beschikt de burger van de Unie over een bijkomende termijn van een maand om de vereiste documenten over te leggen. Deze bijkomende termijn van een maand begint te lopen vanaf de kennisgeving van de in het eerste lid bedoelde bijlage 20.

Indien de burger van de Unie nog altijd niet beschikt over de vereiste documenten binnen de bijkomende termijn van een maand bedoeld in het eerste lid, weigert de burgemeester of zijn gemachtigde de aanvraag en geeft hij hem, zo nodig, het bevel om het grondgebied te verlaten door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 20.

Indien de burger van de Unie de vereiste documenten overlegt binnen de termijn van drie maanden, eventueel verlengd met een maand, stuurt de burgemeester of zijn gemachtigde de aanvraag onmiddellijk door aan de gemachtigde van de Minister, behalve indien het recht op verblijf onmiddellijk aan de burger van de Unie is toegekend conform § 3.

§ 2 Indien de Minister of zijn gemachtigde het verblijfsrecht toekent of als er geen enkele beslissing is genomen binnen de termijn bepaald bij artikel 42, van de wet, 3^{en} mits de documenten bedoeld in artikel 50, § 2, werden overgelegd binnen de termijn van drie maanden, eventueel verlengd met een maand, geeft de burgemeester of zijn gemachtigde aan de burger van de Unie een verklaring van inschrijving overeenkomstig het model van bijlage 8 af. Indien de Minister of zijn gemachtigde aan de burger van de Unie niet het verblijfsrecht toekent, weigert hij de aanvraag en geeft hij hem, zo nodig, het bevel om het grondgebied te verlaten. De burgemeester of zijn gemachtigde betekent beide beslissingen door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 20.

§ 3 De burgemeester of zijn gemachtigde mag het verblijfsrecht onmiddellijk toekennen aan de burger van de Unie die alle vereiste bewijsstukken overlegt binnen de in § 1 bepaalde termijn, indien:

1° hij werknemer of zelfstandige is in de zin van artikel 40, § 4, 1°, van de wet;

2° hij over voldoende bestaansmiddelen beschikt, overeenkomstig artikel 40, § 4, 1°, van de wet, mits het bewijs van de voldoende bestaansmiddelen wordt geleverd door een invaliditeitsuitkering, een vervroegd pensioen, een ouderdomsuitkering of een uitkering van de arbeidsongevallen- of beroepsziektenverzekering waarover de betrokkene voor zichzelf beschikt;

3° hij ingeschreven is aan een georganiseerde, erkende of gesubsidieerde onderwijsinstelling om er als hoofdbezigheid een studie te volgen, overeenkomstig artikel 40, § 4, 1°, van de wet;

4° hij de echtgenoot is of de partner waarmee een geregistreerd partnerschap werd gesloten dat beschouwd wordt als gelijkwaardig aan het huwelijk, in de zin van artikel 40bis, § 2, 1°, van de wet, mits de band van aanverwantschap of partnerschap wordt bewezen door middel van officiële documenten, overeenkomstig artikel 30 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht of de internationale overeenkomsten ter zake;

5° hij bloedverwant in neergaande lijn is jonger dan 21 jaar, in de zin van artikel 40bis, § 2, 1°, van de wet, mits de band van bloedverwantschap en het recht van bewaring, en, bij gedeelde bewaring, de toestemming van de andere houder van het recht van bewaring, zijn bewezen door middel van officiële documenten, overeenkomstig artikel 30 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht of de internationale overeenkomsten ter zake.

Als het recht op verblijf wordt toegekend aan een burger van de Unie bedoeld in het 1° tot 5°, geeft de burgemeester of zijn gemachtigde hem een verklaring van inschrijving af, overeenkomstig het model van bijlage 8 en stuurt hij onmiddellijk een kopie van de aanvraag door aan de gemachtigde van de Minister.

§ 4 Een burger van de Unie die in het bezit is van een verklaring van inschrijving kan, te allen tijde, een elektronische versie van dit document vragen, behalve als er aan zijn recht op verblijf een einde is gemaakt. De papieren versie van de verklaring van inschrijving wordt gratis afgegeven. De kosten van de elektronische versie van de verklaring mogen niet hoger zijn dan het bedrag dat wordt geïnd voor de overhandiging van een identiteitskaart aan Belgische onderdanen.

Art. 52.–§ 1 Het familielid dat zelf geen burger van de Unie is en zijn familieband overeenkomstig artikel 44 bewijst, dient een aanvraag in voor een verblijfskaart van familielid van een burger van de Unie bij het gemeentebestuur van de plaats waar hij verblijft door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 19ter.

In dit geval wordt de betrokkene, na de controle van de verblijfplaats, ingeschreven in het vreemdelingenregister en in het bezit gesteld van een attest van immatriculatie (model A) met een geldigheidsduur van zes maanden, te rekenen vanaf de aanvraag. De woorden “Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid of”, die voorkomen in de tweede paragraaf van de tekst op de voorzijde van dit document, worden geschrapt.

Indien de vreemdeling het bewijs van zijn familieband daarentegen niet overlegt, overeenkomstig artikel 44, om zijn aanvraag te staven, neemt de burgemeester of zijn gemachtigde de aanvraag niet in overweging, door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 19quinquies. Hij overhandigt geen bijlage 19ter.

§ 2 Bij de aanvraag of ten laatste binnen de drie maanden na de aanvraag dient het familielid bovendien de volgende documenten over te maken:

1° het bewijs van zijn identiteit overeenkomstig artikel 41, tweede lid, van de wet;

2° de documenten waarmee op geldige wijze kan worden vastgesteld dat hij de voorwaarden die zijn voorgeschreven bij de artikelen 40bis, § 2 en § 4, of 40ter, van de wet, die op hem van toepassing zijn, vervult.

§ 3 Indien het familielid na afloop van drie maanden niet alle vereiste bewijsdocumenten heeft overgemaakt of indien uit de woonstcontrole niet blijkt dat het familielid op het grondgebied van de gemeente verblijft, weigert het gemeentebestuur de aanvraag door middel van een bijlage 20 dat desgevallend een bevel om het grondgebied te verlaten bevat. Het attest van immatriculatie wordt ingetrokken.

§ 4 Indien het familielid alle vereiste documenten heeft overgemaakt, maakt het gemeentebestuur de aanvraag over aan de gemachtigde van de minister.

Indien de Minister of zijn gemachtigde het verblijfsrecht toekent of als er geen enkele beslissing is genomen binnen de termijn bepaald bij artikel 42, van de wet, geeft de burgemeester of zijn gemachtigde aan de vreemdeling een “verblijfskaart van een familielid van een burger van de Unie” overeenkomstig het model van bijlage 9 af.

De kostprijs die de gemeente kan vorderen voor de afgifte van deze verblijfskaart mag niet meer bedragen dan de prijs die geheven wordt voor de afgifte van een identiteitskaart aan Belgische onderdanen.

Wanneer het gemeentebestuur zich in de onmogelijkheid bevindt om onmiddellijk over te gaan tot de afgifte van deze verblijfskaart, dient het attest van immatriculatie te worden verlengd tot de afgifte van de verblijfskaart. Indien de minister of zijn gemachtigde het recht op verblijf niet erkent, wordt het familielid van deze beslissing kennis gegeven door de afgifte van een document overeenkomstig het model van bijlage 20, dat desgevallend een bevel om het grondgebied te verlaten bevat. Het attest van immatriculatie wordt ingetrokken.

Art. 53.–Opgeheven

Art. 54.–Indien de minister of zijn gemachtigde een einde stelt aan het verblijf in toepassing van artikelen 40ter, vierde lid, 42bis, 42ter, 42quater of 42septies, van de wet, wordt de betrokkene hiervan kennis gegeven door afgifte van een document overeenkomstig het model van bijlage 21 met, zo nodig, een bevel om het grondgebied te verlaten. De verklaring van inschrijving of de verblijfskaart van een familielid van een burger van de Unie wordt ingetrokken.

Art. 55.–De burger van de Unie die het document ter staving van het duurzaam verblijf, bedoeld in artikel 42quinquies, § 5, van de wet, wenst te verkrijgen, dient dit aan te vragen bij het gemeentebestuur via de bijlage 22. Bij deze aanvraag moet de burger van de Unie alle bewijzen overmaken die aantonen dat hij voldoet aan de voorwaarden voor duurzaam verblijf, zoals voorzien in artikelen 42quinquies en 42sexies van de wet. Het gemeentebestuur verklaart de aanvraag onontvankelijk door middel van de bijlage 23, indien de burger van de Unie niet gedurende 2[minstens vijf jaar]2 in het Rijk verbleven heeft op grond van de bepalingen van dit hoofdstuk, te rekenen vanaf de inschrijving in het wachtregister, en hij evenmin de bewijzen overmaakt waaruit blijkt dat hij:

1° ofwel gewerkt heeft in het Rijk, hetzij als werknemer, hetzij als zelfstandige, en blijvend arbeidsongeschikt is of een vervroegd pensioen of ouderdomsuitkering ontvangt;

2° ofwel een familielid is van een burger van de Unie bedoeld in 1°;

3° ofwel een familielid is van een overleden burger van de Unie die gewerkt heeft in Rijk, hetzij als werknemer, hetzij als zelfstandige.

In het andere geval maakt het gemeentebestuur de aanvraag over aan de gemachtigde van de minister, die een beslissing neemt binnen de vijf maanden.

Indien de minister of zijn gemachtigde vaststelt dat niet aan de voorwaarden voor duurzaam verblijf is voldaan, wordt hiervan kennis gegeven door afgifte van de bijlage 24.

Indien de minister of zijn gemachtigde het duurzaam verblijf erkent, of indien geen beslissing werd genomen binnen de vijf maanden te rekenen vanaf de afgifte van de bijlage 22, ontvangt de betrokkene het “document ter staving van duurzaam verblijf” overeenkomstig het model van bijlage 8bis. Hij wordt bovendien ingeschreven in het bevolkingsregister.

Een burger van de Unie met een document ter staving van duurzaam verblijf kan te allen tijde dit document in elektronische vorm aanvragen. Het document ter staving van duurzaam verblijf in papieren vorm wordt kosteloos verstrekt. De kostprijs van het document ter staving van duurzaam verblijf in elektronische vorm mag niet meer bedragen dan de prijs die geheven wordt voor de afgifte van een identiteitskaart aan Belgische onderdanen.

Art. 56.–Het familielid dat geen burger van de Unie is dient het duurzaam verblijf aan te vragen bij het gemeentebestuur via de bijlage 22. Bij deze aanvraag moet het familielid alle bewijzen overmaken die aantonen dat hij voldoet aan de voorwaarden voor duurzaam verblijf, zoals voorzien in artikelen 42quinquies en 42sexies van de wet.

Het gemeentebestuur verklaart de aanvraag onontvankelijk door middel van de bijlage 23, indien het familielid niet gedurende minstens vijf jaar in het Rijk verbleven heeft op grond van de bepalingen van dit hoofdstuk, te rekenen vanaf de afgifte van de bijlage 19ter of bijlage 15, en hij evenmin de bewijzen overmaakt waaruit blijkt dat hij:

1° ofwel een familielid is van een burger van de Unie bedoeld in artikel 55, tweede lid, 1°;

2° ofwel een familielid is van een overleden burger van de Unie die gewerkt heeft in Rijk, hetzij als werknemer, hetzij als zelfstandige.

In het andere geval maakt het gemeentebestuur de aanvraag over aan de gemachtigde van de minister, die een beslissing neemt binnen de vijf maanden.

In afwachting van een beslissing van de minister of zijn gemachtigde dient, wanneer de verblijfskaart van een familielid van een burger van de unie vervalst, deze verblijfskaart te worden afgenomen en dient het document overeenkomstig het model van bijlage 15 aan het familielid te worden afgegeven. Dit document bewijst dat het familielid een aanvraag om duurzaam verblijf heeft ingediend en dekt voorlopig zijn verblijf gedurende de termijn vermeld in het derde lid, desgevallend verlengd tot de afgifte van de duurzame verblijfskaart.

Indien de minister of zijn gemachtigde vaststelt dat niet aan de voorwaarden voor duurzaam verblijf is voldaan, wordt hiervan kennis gegeven door afgifte van de bijlage 24.

Indien de minister of zijn gemachtigde het duurzaam verblijf erkent of indien geen beslissing werd genomen binnen de vijf maanden te rekenen vanaf de datum van afgifte van de bijlage 22, ontvangt de betrokkene de “duurzame verblijfskaart van een familielid van een burger van de Unie” overeenkomstig het model van bijlage 9bis.

De kostprijs van de duurzame verblijfskaart van een familielid van een burger van de Unie mag niet meer bedragen dan de prijs die geheven wordt voor de afgifte van een identiteitskaart aan Belgische onderdanen.

Art. 57.–Indien de Minister of zijn gemachtigde beslist een einde te maken aan het recht op duurzaam verblijf op grond van artikel 42septies, van de wet, wordt deze beslissing aan de betrokkene betekend door het overhandigen van een document overeenkomstig het model van bijlage 21 met daarin, zo nodig, een bevel om het grondgebied te verlaten. Het document dat de duurzaamheid van het verblijf bewijst of de duurzame verblijfskaart van familielid van een burger van de Unie wordt ingetrokken.

Indien echter de Minister of zijn gemachtigde beslist een einde te maken aan het recht op duurzaam verblijf maar het verblijfsrecht van de betrokkene te behouden, wordt aan de betrokkene een verklaring van inschrijving overeenkomstig het model van bijlage 8 of een verblijfskaart van familielid van een burger van de Europese Unie overhandigd nadat het document bedoeld in het 1e lid is ingetrokken.

HOOFDSTUK I/I. – ANDERE FAMILIELEDEN VAN EEN BURGER VAN DE UNIE

Art. 58.–Met uitzondering van artikel 45, zijn de bepalingen van hoofdstuk I die betrekking hebben op de familieleden van een burger van de Unie bedoeld in artikel 40bis van de wet, van toepassing op de andere familieleden bedoeld in artikel 47/1 van de wet.

Art. 59–69.–Opgeheven

HOOFDSTUK I/II. – ONDERDANEN VAN LIECHTENSTEIN, NOORWEGEN en IJSLAND, EN LEDEN VAN HUN FAMILIE

Art. 69bis.–De onderdanen van Liechtenstein, Noorwegen en IJsland, en de leden van hun familie, vallen onder de bepalingen van titel II, hoofdstuk I.

HOOFDSTUK I/III. – ONDERDANEN VAN ZWITSERLAND EN LEDEN VAN HUN FAMILIE

Art. 69ter.– De onderdanen van Zwitserland en de leden van hun familie, vallen onder de bepalingen van Titel II, Hoofdstuk I

Art. 69quater.–Opgeheven

Art. 69quinquies.–§ 1 De Zwitserse onderdaan die op het Belgisch grondgebied gedurende minder dan een jaar een arbeidsbetrekking heeft vervuld en werkloos wordt, en nog niet beschikt over een identiteitskaart voor vreemdeling, heeft het recht zijn verblijf verder te zetten, mits hij beschikt over voldoende financiële middelen en een ziektekostenverzekering die alle risico's dekt. De werkloosheidsuitkering waarop hij recht heeft overeenkomstig de nationale wetgeving wordt beschouwd als voldoende financiële middelen.

§ 2 Aan de Zwitserse onderdaan dient echter een attest van immatriculatie, model A, overeenkomstig het model van bijlage 4, alsook een identiteitskaart voor vreemdeling, dat geldig is voor twee jaar, te worden afgegeven. Anderzijds dient aan de leden van de familie een attest van immatriculatie, model A of B, overeenkomstig de bijlage 4 of 5, naargelang het geval, en een identiteitskaart voor vreemdeling, dat geldig is voor twee jaar, te worden afgegeven.

§ 3 Tussen de vijfenveertigste en de dertigste dag voor de vervaldatum van zijn identiteitskaart voor vreemdeling, dient de Zwitserse onderdaan zich bij het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats aan te bieden om de vernieuwing van zijn identiteitskaart voor vreemdeling aan te vragen. Hij dient hiervoor het bewijs te leveren dat hij valt onder de toepassing van artikel 69quater. Indien de financiële middelen waarover hij beschikt nog altijd werkloosheidsuitkeringen betreffen, dan wordt zijn identiteitskaart voor vreemdeling alsmede die van zijn familieleden vernieuwd voor twee jaar.

HOOFDSTUK I/IV. – ONDERDANEN VAN KROATIE, BULGARIJE EN ROEMENIE, DIE NAAR BELGIE KOMEN OM ER EEN ACTIVITEIT IN LOONDIENT UIT TE OEFENEN EN HUN GEZINSLEDEN – OVERGANGSBEPALINGEN

Art. 69sexies.–De bepalingen van hoofdstuk I van titel II zijn van toepassing op de onderdanen van Kroatië, Bulgarije en Roemenië die naar België komen om er een activiteit in loondienst uit te oefenen evenals op hun familieleden met als enige uitzondering dat het document dat de Kroatische, Bulgaarse of Roemeense werknemer overeenkomstig artikel 50, § 2, 1° moet voorleggen, het bewijs is dat hij in het bezit is van een arbeidskaart B zoals bepaald in het koninklijk besluit van 9 juni 1999 houdende uitvoering van de wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers.

Art. 69septies.–De bepalingen van dit hoofdstuk houden op van kracht te zijn op 1 januari 2014 voor wat betreft onderdanen van Bulgarije en Roemenië en op 1 juli 2015 voor wat betreft onderdanen van Kroatië.

Art. 69octies.–decies.–[...]

HOOFDSTUK II. – LUXEBURGSE EN NEDERLANDSE ONDERDANEN EN LEDEN VAN HUN FAMILIE

Art. 70.–De Luxemburgse en Nederlandse onderdanen mogen slechts worden teruggedreven om één van de redenen opgesomd in artikel 3, eerste lid, 2°, 7° en 8°, van de wet.

De beslissing tot teruggrijping wordt hun ter kennis gebracht door afgifte van een document overeenkomstig het model van bijlage 11.

Art. 71.–Opgeheven

HOOFDSTUK III. – VLUCHTELINGEN, PERSONEN DIE VOOR SUBSIDIAIRE BESCHERMING IN AANMERKING KOMEN EN STAATLOZEN

Voorafgaande afdeling. - Overheden waarbij de vreemdeling een asielaanvraag kan indienen - Overname en terugname van een asielzoeker door de verantwoordelijke Staat of door België

Art. 71/2.–§ 1 De overheden waarbij de vreemdeling, bedoeld in artikelen 50 en 50ter van de wet, aan de grens een asielaanvraag kan indienen, zijn de met grenscontrole belaste overheden.

§ 2 De overheden waarbij de vreemdeling, bedoeld in artikelen 50, 50bis en 51 van de wet, in het Rijk een asielaanvraag kan indienen, zijn de ambtenaren van de Dienst Vreemdelingenzaken, evenals de directeurs van de strafinrichtingen.

§ 3 Tenzij hij in een andere hoedanigheid in de bevolkingsregisters ingeschreven is, wordt de vreemdeling die aan de grens of in het Rijk een asielaanvraag indient, onmiddellijk door de Minister, of door zijn gemachtigde, in het wachtregister ingeschreven.

Art. 71/2bis.–In de gevallen voorzien in artikel 51/5, § 1, tweede lid, van de wet, kan de minister of zijn gemachtigde de vasthouding van de vreemdeling in een welbepaalde plaats bevelen.

De beslissing van de minister of van diens gemachtigde wordt door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 39ter betekend.

Art. 71/2ter.–§ 1 Wanneer de vreemdeling, in het kader van de vaststelling van de Staat die verantwoordelijk is voor de behandeling van het asielverzoek, wordt opgeroepen of om inlichtingen wordt verzocht, maakt deze oproeping of dit verzoek melding van de inhoud van artikel 51/5, § 1, vijfde lid, van de wet.

§ 2 Indien de vreemdeling geacht wordt afstand gedaan te hebben van zijn asielverzoek en hem de binnenkomst in het Rijk geweigerd werd, wordt hij door de met grenscontrole belaste overheden teruggedreven. De minister of zijn gemachtigde stelt de vreemdeling hiervan in kennis door afgifte van het document overeenkomstig het model van bijlage 11.

§ 3 Indien de vreemdeling geacht wordt afstand gedaan te hebben van zijn asielverzoek en hem het verblijf in het Rijk geweigerd werd, dient deze het grondgebied te verlaten. De minister of zijn gemachtigde stelt de vreemdeling hiervan in kennis door afgifte van het document overeenkomstig het model van bijlage 13.

Er wordt overgegaan tot de intrekking van de afgegeven documenten op het moment dat de vreemdeling een asielaanvraag indient en, zo nodig, van het attest van immatriculatie.

Art. 71/3.–§ 1 Wanneer de Minister of zijn gemachtigde het verzoek richt aan de verantwoordelijke Staat in de zin van Europese regelgeving die België bindt³, om de asielzoeker over te nemen of terug te nemen, brengt hij de vreemdeling daarvan op de hoogte en deelt hij hem de inhoud mee van de genomen beslissing.

§ 2 Wanneer de asielzoeker overgedragen moet worden aan de verantwoordelijke Staat en hem de binnenkomst in het Rijk geweigerd werd, wordt hij door de met grenscontrole belaste overheden teruggedreven of teruggedleid naar de grens van deze Staat en in het bezit gesteld van een doorlaatbewijs overeenkomstig het model van bijlage 10bis of bijlage 10ter. De beslissing tot weigering van binnenkomst wordt ter kennis gebracht door middel van een document overeenkomstig bijlage 25quater.

§ 3 Wanneer de asielzoeker overgedragen moet worden aan de verantwoordelijke Staat en hem het verblijf in het Rijk geweigerd werd, ontvangt hij een bevel om het grondgebied te verlaten en wordt hij in het bezit gesteld van een doorlaatbewijs overeenkomstig het model van bijlage 10bis of bijlage 10ter. De beslissing tot weigering van verblijf wordt ter kennis gebracht door middel van een document overeenkomstig bijlage 26quater.

Er wordt overgegaan tot de intrekking van de afgegeven documenten, op het moment dat de vreemdeling een asielaanvraag indient en, zo nodig, van het attest van immatriculatie.

Art. 71/4.–De asielzoeker die door België moet worden overgenomen of teruggenomen en die overgebracht wordt door de verantwoordelijke Staat in de zin van Europese regelgeving die België bindt en die zich aanbiedt aan de grens, wordt door de met grenscontrole belaste overheden in het bezit gesteld van een document overeenkomstig het model van bijlage 26 of, indien het een volgende asielaanvraag in de zin van artikel 51/8 van de wet betreft, een document overeenkomstig het model van bijlage 26quinquies.

Wanneer de asielzoeker die overgenomen of teruggenomen moet worden door België, overgebracht wordt door de verantwoordelijke Staat in de zin van Europese regelgeving die België bindt en zich in het Rijk bij de Minister of zijn gemachtigde aanbiedt, wordt hij in het bezit gesteld van een document overeenkomstig het model van bijlage

26 of, indien het een volgende asielaanvraag in de zin van artikel 51/8 van de wet betreft, een document overeenkomstig het model van bijlage 26quinquies.

Zonodig kan de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen dadelijk overgaan tot het verhoor van de in de leden 1 en 2 bedoelde asielzoekers.

Art. 71/5.–Opgeheven

AFDELING I. – ASIELZOEKERS – ONREGELMATIGE BINNENKOMST EN ONREGELMATIG VERBLIJF

Art. 72.–§ 1 De met de grenscontrole belaste overheden geven aan de vreemdeling die zich aan de grens aanmeldt zonder in het bezit te zijn van de vereiste documenten en die een asielaanvraag indient een document overeenkomstig het model van bijlage 25 4[of, indien het een volgende asielaanvraag in de zin van artikel 51/8 van de wet betreft, een document overeenkomstig het model van bijlage 25quinquies.

Overeenkomstig artikel 52/3, § 2, van de wet, ontvangt deze vreemdeling eveneens een beslissing tot teruggrijping overeenkomstig het model van bijlage 11ter.

§ 2 De vreemdeling die zich aan de grens aanmeldt zonder in het bezit te zijn van de vereiste documenten, die bij de met grenscontrole belaste overheden een asielaanvraag indient en aan wie de toegang tot het grondgebied niet geweigerd is, wordt gemachtigd het Rijk binnen te komen en er te verblijven tot over zijn asielaanvraag beslist is.

De met de grenscontrole belaste overheden brengen die machtiging aan op het document overeenkomstig het model van bijlage 25 of, indien het een volgende asielaanvraag in de zin van artikel 51/8 van de wet betreft, op het document overeenkomstig het model van bijlage 25quinquies.

§ 3 De vreemdeling die zich aan de grens aanmeldt zonder in het bezit te zijn van de vereiste documenten en aan wie de vluchtelingenstatus en subsidiaire beschermingsstatus geweigerd werd of wiens asielaanvraag niet in overweging genomen werd door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, wordt, onverminderd de opschortende werking bedoeld bij artikel 39/70 van de wet, teruggedreven en kan, in voorkomend geval, overeenkomstig artikel 53bis van de wet teruggeleid worden naar de grens van het land waaruit hij gevlucht is en waar volgens zijn verklaring zijn leven of zijn vrijheid bedreigd zou zijn.

Art. 72bis-72ter.–Opgeheven.

Art. 73.–De in artikel 71/2, § 2, aangewezen overheden]3 geven aan de vreemdeling die het Rijk binnengekomen is zonder in het bezit te zijn van de vereiste documenten en die een asielaanvraag indient, een document af overeenkomstig het model van bijlage 26 of, indien het een volgende asielaanvraag in de zin van artikel 51/8 van de wet betreft, een document overeenkomstig het model van bijlage 26quinquies.

Art. 74.–§ 1 De vreemdeling die aan de grens een eerste asielaanvraag heeft ingediend en die gemachtigd werd het Rijk binnen te komen moet zich, binnen acht werkdagen na zijn binnenkomst, aanmelden bij het gemeentebestuur van zijn hoofdverblijfplaats.

Na inzage van het document dat de met de grenscontrole belaste overheden afgegeven hebben, geeft dit bestuur hem een attest van immatriculatie, model A, geldig voor drie maanden vanaf de datum van afgifte.

§ 2 De vreemdeling die binnen het Rijk een asielaanvraag heeft ingediend bij een van de in artikel 71/2, § 2, aangewezen overheden, en die overeenkomstig artikel 74/6, § 1bis, van de wet, in een bepaalde plaats wordt vastgehouden, ontvangt kennisgeving van deze beslissing door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 39bis. In dit geval ontvangt de betrokkene, overeenkomstig artikel 52/3, § 2, van de wet, eveneens een bevel om het grondgebied te verlaten door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 13quinquies.

§ 3 De vreemdeling die binnen het Rijk een eerste asielaanvraag heeft ingediend bij een van de in artikel 71/2, § 2, aangewezen overheden moet zich, binnen acht werkdagen na zijn aanvraag, aanmelden bij het gemeentebestuur van zijn hoofdverblijfplaats.

Na inzage van het document dat een dezer overheden afgegeven heeft, geeft dit bestuur hem een attest van immatriculatie, model A, geldig voor drie maanden vanaf de datum van afgifte.

§ 4 Wanneer de vreemdeling gemachtigd werd tot een verblijf van meer dan drie maanden waarvan de duur uitdrukkelijk beperkt werd, de machtiging tot verblijf verstreken en niet verlengd is en de betrokkene daarna een eerste asielaanvraag indient, moet hij zich binnen acht werkdagen na zijn verklaring aanmelden bij het gemeentebestuur van zijn hoofdverblijfplaats.

Na inzage van het document dat hem door een der in artikel 71/2, § 2, aangewezen overheden afgegeven is, handelt dit bestuur overeenkomstig de bepalingen van § 3, tweede lid.

Indien de vreemdeling nog titularis is van een document of verblijfstitel waarvan de geldigheidsduur vervallen is wordt dit door het gemeentebestuur afgenomen.

Art. 75.–§ 1 Het attest van immatriculatie, afgegeven aan de vreemdeling die een eerste asielaanvraag heeft ingediend, wordt verlengd om het verblijf te dekken tot over de aanvraag is beschikt door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

§ 2 Indien de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen de vluchtelingenstatus weigert te erkennen en de subsidiaire beschermingsstatus weigert toe te kennen aan een vreemdeling of de asielaanvraag niet in overweging neemt, geeft de minister of zijn gemachtigde, overeenkomstig artikel 52/3, § 1, van de wet, aan de betrokkene een bevel om het grondgebied te verlaten.

Onverminderd de opschortende werking bedoeld bij artikel 39/70, van de wet, worden de beslissingen van de Minister of van diens gemachtigde door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 13quinquies betekend.

De documenten die aan de vreemdeling afgegeven werden op het ogenblik dat hij een asielaanvraag indiende, en, in voorkomend geval, het attest van immatriculatie, worden afgenomen.

§ 3 In geval van weigering op grond van artikel 52, beveelt de minister of zijn gemachtigde, indien hij het nodig acht met het oog op het waarborgen van de effectieve verwijdering uit het grondgebied bovendien de vasthouding van de vreemdeling in een welbepaalde plaats, bedoeld bij artikel 74/6, § 1.

De beslissing van de Minister of van diens gemachtigde wordt door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 39, betekend.

§ 4 De bijlage 26quinquies of de in artikel 72, § 2, bedoelde bijlage 25quinquies, afgegeven aan de vreemdeling die een volgende asielaanvraag in de zin van artikel 51/8 van de wet heeft ingediend, wordt door de minister of zijn gemachtigde verlengd om het verblijf te dekken tot de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen een beslissing op grond van artikel 57/6/2 van de wet heeft genomen.

In geval van inoverwegingname van de asielaanvraag door de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen op grond van artikel 57/6/2 van de wet, geeft de burgemeester of zijn gemachtigde, op onderrichting van de minister of zijn gemachtigde, aan de betrokken vreemdeling een attest van immatriculatie, model A, geldig voor drie maanden vanaf de datum van afgifte. Dit attest van immatriculatie wordt verlengd om het verblijf te dekken tot de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen over de in overweging genomen asielaanvraag heeft beslist.

Art. 76.—Onder voorbehoud van de indiening van een beroep bedoeld bij artikel 39/56, tweede lid, van de wet, wordt de vreemdeling aan wie de vluchtelingenstatus wordt toegekend, na inzage van het vluchtelingenbewijs dat hem door de bevoegde overheid is afgegeven, ingeschreven in het vreemdelingenregister en in het bezit gesteld van het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister voor onbeperkte duur.

Art. 77.—Wanneer de bevoegde overheid aan een vreemdeling de subsidiaire beschermingsstatus toekent, schrijft het gemeentebestuur, na instructie van de Minister of zijn gemachtigde, de betrokkene in in het vreemdelingenregister en wordt hij in het bezit gesteld van een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister overeenkomstig artikel 49/2, §§ 2 en 3, van de wet.

Afdeling II. - Asielzoekers – Regelmatige binnenkomst en regelmatig verblijf

Art. 78.—Opgeheven

Art. 79.—De in artikel 71/2, § 2, aangewezen overheden geven aan de vreemdeling bedoeld in artikel 50bis of 4 51 van de wet een document af overeenkomstig het model van bijlage 26 of, indien het een volgende asielaanvraag in de zin van artikel 51/8 van de wet betreft, een document overeenkomstig het model van bijlage 26quinquies.

Art. 80.—§ 1 [...]

§ 2 De vreemdeling die zich in België bevindt voor een verblijf van niet meer dan drie maanden en die een eerste asielaanvraag heeft ingediend⁴, moet zich binnen acht werkdagen na zijn aanvraag, aanmelden bij het gemeentebestuur van zijn hoofdverblijfplaats.

Na inzage van de documenten die voor zijn binnenkomst vereist zijn en van het document dat werd afgegeven door één van de in artikel 71/2, § 2, aangewezen overheden, geeft dit bestuur hem een attest van immatriculatie, model A, geldig voor drie maanden vanaf de datum van afgifte.

Is de vreemdeling reeds in het bezit van een verklaring overeenkomstig het model van bijlage 3, dan wordt dat document hem door het gemeentebestuur afgenomen.

§ 3 De vreemdeling die zich in België bevindt voor een verblijf van meer dan drie maanden, waarvan de duur uitdrukkelijk beperkt werd, die een eerste asielaanvraag heeft ingediend⁴ en wiens machtiging tot verblijf komt te verstrijken en niet verlengd werd, moet zich, binnen acht werkdagen na het vervallen van zijn document of zijn verblijfstitel, aanmelden bij het gemeentebestuur van zijn hoofdverblijfplaats.

De vreemdeling die op grond van artikel 57/29 van de wet een tijdelijke bescherming heeft genoten, en die een eerste asielaanvraag heeft ingediend overeenkomstig artikel 50bis, tweede lid, van de wet, moet zich binnen de acht werkdagen na zijn aanvraag, aanmelden bij het gemeentebestuur van zijn hoofdverblijfplaats.

Na inzage van het document dat hem door de in artikel 71/2, § 2, aangewezen overheden opgesomde overheden afgegeven is, handelt dit bestuur overeenkomstig de bepalingen van § 2, tweede lid.

Indien de vreemdeling nog titularis is van een document of een verblijfstitel waarvan de geldigheidsduur vervallen is, wordt het door het gemeentebestuur afgenomen.

§ 4 Wanneer de minister of zijn gemachtigde, overeenkomstig artikel 57/36, § 2, van de wet, de machtiging tot verblijf afgegeven aan een vreemdeling die tijdelijke bescherming geniet of aan zijn familielid, van wie het onderzoek van de asielaanvraag werd geschorst op basis van artikel 51/9 van de wet, beëindigt, wordt het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister waarvan deze houder is, ingetrokken.

Na inzage van het document dat werd afgegeven door een van de in artikel 71/2, § 2, aangewezen overheden, handelt het gemeentebestuur van de hoofdverblijfplaats van de betrokkene overeenkomstig de bepalingen van § 2, tweede lid.

Art. 81.—Artikel 75, artikel 76 en artikel 77 zijn van toepassing op de gevallen bedoeld in artikel 80.

Art. 82.—Opgeheven

Art. 83.—Onder voorbehoud van 4[de indiening van een beroep bedoeld bij artikel 39/56, tweede lid]4, van de wet, wordt de vreemdeling die titularis is van een verblijfs- of vestigingstitel en die als vluchteling erkend is, na inzage van het vluchtelingenbewijs dat hem door de bevoegde overheid afgegeven is, in het bezit gesteld van een nieuwe verblijfs- of vestigingstitel waarbij rekening gehouden is met de tussengekomen wijziging van zijn statuut.

Art. 84.—Wanneer de internationale bescherming wordt verleend aan een vreemdeling die houder is van een Belgische EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene en onder voorbehoud van de indiening van een beroep bedoeld bij artikel 39/56, tweede lid, van de wet, geeft de minister of zijn gemachtigde binnen de drie maanden na deze beslissing de instructie aan de burgemeester of zijn gemachtigde om een nieuwe EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene af te leveren waarin de in artikel 30, § 2 bedoelde bijzondere vermelding inzake internationale bescherming wordt aangebracht.

Wanneer de internationale bescherming wordt verleend aan een vreemdeling die houder is van een EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene, afgegeven door een andere lidstaat van de Europese Unie, en onder voorbehoud van de indiening van een beroep bedoeld bij artikel 39/56, tweede lid, van de wet, verzoekt de minister of zijn gemachtigde de bevoegde overheid van de lidstaat die de EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene heeft afgegeven om deze te wijzigen teneinde de bijzondere vermelding inzake de internationale bescherming, verleend door België, en de datum waarop deze internationale bescherming werd verleend, er op aan te brengen.

Art. 85.—§ 1 De vluchteling die regelmatig in het Rijk verblijft, mag, na zich naar het buitenland te hebben begeven, naar het land terugkeren op enkel vertoon van zijn geldige, door de Belgische autoriteiten afgegeven reistitel.

§ 2 De in paragraaf 1 bedoelde vreemdeling die niet in staat is geweest voor het verstrijken van zijn reistitel terug te keren, kan, door de met de grenscontrole belaste overheden gemachtigd worden naar het land terug te keren. Deze overheden geven hem een machtiging tot terugkeer af, overeenkomstig het model van bijlage 27.

§ 3 De vluchteling die geen regelmatig verblijf meer heeft in het Rijk of die uit de bevolkingsregisters werd afgevoerd, maar wiens Belgische reistitel nog geldig is, kan, bij beslissing van de Minister of van zijn gemachtigde, gemachtigd worden naar het Rijk terug te keren.

Indien de beslissing gunstig is, geven de met de grenscontrole belaste overheden hem een machtiging tot terugkeer af, geldig drie werkdagen.

Voor het verstrijken van die termijn moet de vluchteling zich aanmelden bij het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats. Na inzage van de reistitel en van de machtiging tot terugkeer, gaat dit bestuur over tot inschrijving in het vreemdelingenregister en tot afgifte van het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister.

§ 4 De in § 3 bedoelde vluchteling, wiens Belgische reistitel niet meer geldig is, kan, bij beslissing van de Minister of van zijn gemachtigde, gemachtigd worden naar het Rijk terug te keren.

Te dien einde moet hij een met redenen omklede aanvraag indienen bij een Belgische diplomatieke of consulaire post, die ze zonder verwijl voor beslissing over maakt aan de Minister of aan zijn gemachtigde.

Indien de beslissing gunstig is, wordt de vluchteling in het bezit gesteld van een “doorlaatbewijs” overeenkomstig het model van bijlage 28, geldig vijftien dagen vanaf de datum van afgifte.

Voor het verstrijken van het doorlaatbewijs moet de vluchteling zich aanmelden bij het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats. Na inzage van het doorlaatbewijs gaat dit bestuur over tot inschrijving in het vreemdelingenregister en tot afgifte van het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister.

Art. 86.—De vluchteling-werknemer, die tot verblijf in Luxemburg of Nederland werd toegelaten, heeft, vanaf de dag waarop hij het Rijk heeft verlaten, gedurende twee jaar recht op terugkeer.

Hij wordt zonder formaliteiten wederom in België toegelaten op enige voorwaarde dat hij houder is van een geldige reistitel, afgegeven door de Belgische autoriteiten.

Art. 87.—De vluchteling, die tot verblijf in een ander land werd toegelaten, kan het genot van de in artikel 85 voorziene bepalingen niet meer opeisen.

De vluchteling aan wie een verblijfsvergunning in Oostenrijk is verleend, mag echter gedurende een termijn van twee jaar naar België terugkeren op vertoon van de geldige reistitel, afgegeven door de Belgische autoriteiten. Hetzelfde geldt voor de vluchteling-werknemer aan wie een verblijfsvergunning in Zwitserland is verleend.

Art. 88.—Behalve indien zij houder zijn van een verblijfstitel, ontvangen de in artikel 10, § 1, eerste lid, 4°, van de wet bedoelde familieleden van de vreemdeling die een asielaanvraag heeft ingediend een attest van immatriculatie model A, met dezelfde geldigheidsduur als die van het attest van immatriculatie van de vreemdeling.

Afdeling IIbis. - Asielzoekers – verwijdering uit het Rijk

Art. 88bis.—§ 1 Wanneer de Minister, aan de in het artikel 52/4, eerste lid, van de wet bedoelde vreemdeling de toegang tot het grondgebied weigert, gaan de met de grenscontrole belaste overheden tot terugdrijving over. De beslissing van de Minister wordt door een document overeenkomstig het model van bijlage 11bis betekend. De documenten die aan de vreemdeling afgegeven werden op het ogenblik dat hij een asielaanvraag indiende, worden afgenomen.

§ 2 Wanneer de Minister beslist dat de in artikel 52/4, eerste lid, van de wet, bedoelde vreemdeling niet of niet meer in het Rijk mag verblijven, geeft hij hem het bevel om het grondgebied te verlaten.

De beslissing van de Minister wordt door een document overeenkomstig het model van bijlage 13bis betekend. De documenten die aan de vreemdeling afgegeven werden op het ogenblik dat hij een asielaanvraag indiende, en, in voorkomend geval, het attest van immatriculatie, worden afgenomen.

Afdeling IIter. Vluchtelingen en genietters van subsidiaire bescherming – Verwijdering uit het Rijk

Art. 88ter.—De beslissing van de minister of diens gemachtigde waarbij een bevel om het grondgebied te verlaten wordt gegeven overeenkomstig artikel 49, § 3, of artikel 49/2, § 5, van de wet, wordt ter kennis gebracht door afgifte van het document overeenkomstig het model van bijlage 13. De verblijfstitel en, in voorkomend geval, het vluchtelingenbewijs, worden afgenomen.

Afdeling III. - In een andere Staat erkende vluchtelingen

Art. 89.—Deze afdeling is van toepassing op de vreemdelingen die als vluchteling erkend zijn terwijl zij zich bevonden op het grondgebied van een andere Staat, verdragsluitende partij bij het Verdrag betreffende de status van vluchtelingen en zijn bijlagen, ondertekend te Genève op 28 juli 1951 en goedgekeurd bij de wet van 26 juni 1953.

Art. 90.—§ 1 Onverminderd meer voordelige bepalingen vervat in een internationaal verdrag of Europese verordeningen, wordt de in artikel 89 bedoelde vreemdeling gemachtigd het Rijk binnen te komen voor een verblijf van ten hoogste 90 dagen binnen een periode van 180 dagen, op voorwaarde dat hij houder is van een geldig reisdocument, afgegeven door de autoriteiten van het land waar hij verblijf houdt, voorzien van een visum, geldig voor België, aangebracht door een Belgische diplomatieke of consulaire vertegenwoordiger of door een diplomatieke of consulaire vertegenwoordiger van een Staat die partij is bij een internationale overeenkomst betreffende de overschrijding van de buitengrenzen, die België bindt.

§ 2 De algemene bepalingen van titel 1, hoofdstuk I, afdeling 2, zijn van toepassing op die vreemdeling.

Art. 91.—§ 1 De in artikel 89 bedoelde vreemdeling die naar België komt voor een verblijf van meer dan drie maanden, is onderworpen aan de algemene reglementering.

Om nochtans het recht op terugkeer van die vreemdeling naar het land dat hem erkend heeft te vrijwaren, wordt de machtiging tot voorlopig verblijf beperkt tot twee jaar.

§ 2 Het gemeentebestuur geeft aan die vreemdeling het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister af waarvan de vervaldatum drie maanden vroeger valt dan die van de reistitel.

Art. 92.—Alvorens het aan de in artikel 89 bedoelde vreemdeling afgegeven bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister te vernieuwen, moet het gemeentebestuur nagaan of de reistitel verlengd werd. Zo ja, dan vernieuwt het het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister. Zo neen, dan verzoekt het de vreemdeling door afgifte van een document overeenkomstig het model van bijlage 29, zijn reistitel te laten verlengen.

Art. 93.—De in artikel 89 bedoelde vreemdeling kan bij de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen de bevestiging van zijn hoedanigheid van vluchteling vragen, op voorwaarde dat hij regelmatig en zonder onderbreking gedurende achttien maanden in België verbleven heeft en de duur van zijn verblijf niet om een welbepaalde reden beperkt werd.

Wanneer de hoedanigheid van vluchteling bevestigd wordt van de in artikel 89 bedoelde vreemdeling die houder is van een Belgische EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene en onder voorbehoud van de indiening van een beroep bedoeld bij artikel 39/56, tweede lid, van de wet, geeft de minister of zijn gemachtigde binnen de drie maanden na deze beslissing de instructie aan de burgemeester of zijn gemachtigde om een nieuwe EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene af te leveren waarin de in artikel 30, § 2, bedoelde bijzondere vermelding inzake internationale bescherming wordt gewijzigd.

Wanneer de hoedanigheid van vluchteling bevestigd wordt van de in artikel 89 bedoelde vreemdeling die houder is van een EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene, afgegeven door een andere lidstaat van de Europese Unie, en onder voorbehoud van de indiening van een beroep bedoeld bij artikel 39/56, tweede lid, van de wet, verzoekt de minister of zijn gemachtigde de bevoegde overheid van de lidstaat die de EU-verblijfsvergunning voor langdurig ingezetene heeft afgegeven om deze te wijzigen teneinde de bijzondere vermelding inzake internationale bescherming, aan te passen.

Art. 94.–Opgheven

Afdeling IV. – Opgeheven

Art. 95–97.–Opgeheven

Afdeling V. Staatlozen

Art. 98.–De staatloze en zijn familieleden zijn onderworpen aan de algemene reglementering.

Wanneer de staatloze echter gemachtigd is om meer dan drie maanden in het Rijk te verblijven, geeft het gemeentebestuur hem een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister af waarvan de vervaldatum drie maanden vroeger valt dan die van de reistitel.

De artikelen 85 en 92 zijn van toepassing op de staatloze die gemachtigd is om in het Rijk te verblijven.

HOOFDSTUK IV. – STUDENTEN

Art. 99.–De machtiging tot voorlopig verblijf die aan een student wordt afgegeven overeenkomstig artikel 58 van de wet, wordt beperkt tot de duur van zijn studiën. Zij maakt melding van datgene van de in artikel 59 van de wet bepaalde attesten, op overlegging waarvan de machtiging is afgegeven.

Art. 100.–Indien de betrokkene houder is van de machtiging tot voorlopig verblijf, afgegeven op overlegging van een attest van inschrijving als regelmatig leerling of student, wordt hem het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister afgegeven.

Indien de betrokkene houder is van de machtiging tot voorlopig verblijf, afgegeven op overlegging van een attest waaruit blijkt, hetzij dat hij tot de studiën is toegelaten of ingeschreven is voor een toelatingsexamen, hetzij dat hij een aanvraag ingediend heeft tot het verkrijgen van de gelijkwaardigheid van buitenlandse diploma's en studiegetuigschriften, wordt hem een attest van immatriculatie model A, afgegeven dat geldig is gedurende vier maanden vanaf de datum van binnenkomst.

Bij het overleggen door de student van het nieuwe attest, bedoeld in artikel 59, lid 3, van de wet, geeft het gemeentebestuur hem een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister af.

De beslissing van de Minister of zijn gemachtigde waarbij het bevel om het grondgebied te verlaten wordt gegeven aan de student die artikel 59, derde lid, van de wet niet heeft nageleefd, wordt ter kennis gebracht door middel van formulier A, overeenkomstig het model van bijlage 12.

Art. 101.–De vreemde student moet zich bij het gemeentebestuur van zijn verblijfplaats aanmelden om de vernieuwing van zijn verblijfsvergunning aan te vragen, uiterlijk een maand vóór de vervaldatum.

De verbintenis tot tenlasteneming, bedoeld in artikel 60, lid 1, 2° van de wet, moet in overeenstemming zijn met het model van bijlage 32.

Indien de student de vereiste documenten niet overlegt, verzoekt het gemeentebestuur hem, door afgifte van een document overeenkomstig het model van bijlage 29, het nodige te doen vóór het verstrijken van zijn verblijfsvergunning.

Indien de vreemdeling zijn aanvraag tot vernieuwing heeft ingediend overeenkomstig het eerste lid en de Minister of zijn gemachtigde niet in staat was over deze aanvraag een beslissing te nemen voor het verstrijken van de verblijfsvergunning waarvan hij houder is, stelt de burgemeester of zijn gemachtigde hem in het bezit van een attest conform het model in bijlage 15.

Dit attest dekt voorlopig het verblijf van de vreemdeling op het grondgebied van het Koninkrijk. Het attest is vijfenveertig dagen geldig en kan tweemaal met eenzelfde periode verlengd worden.

Art. 102.–§ 1 De vreemdeling, onderdaan van een aangrenzend land, die naar België komt om er te studeren doch die zijn gewoon verblijf behoudt in zijn land waar hij, in principe, elk week-end terugkeert, moet zich, binnen acht werkdagen na zijn eerste binnenkomst, aanmelden bij het gemeentebestuur van de plaats waar hij logeert.

Na inzage van de documenten die voor zijn binnenkomst vereist zijn en op vertoon een attest van inschrijving als regelmatig leerling of student in een door de overheid georganiseerde, erkende of gesubsidieerde onderwijsinstelling, geeft het gemeentebestuur hem een document af overeenkomstig het model van bijlage 33.

§ 2 Paragraaf 1 is van toepassing op de vreemdeling die niet de nationaliteit bezit van het aangrenzend land waar hij zijn gewoon verblijf heeft, op voorwaarde dat hij een door de overheden van dat land afgegeven geldig verblijfsdocument overlegt.

Art. 103.–De familieleden van de student ontvangen dezelfde documenten als hij, met dezelfde geldigheidsduur.

Art. 103/2.–Onder voorbehoud van artikel 61, § 1, leden 2, 3 en 4, van de wet, kan de Minister aan de vreemde student die, rekening houdend met de resultaten, zijn studies op overdreven wijze verlengt, het bevel geven om het grondgebied te verlaten wanneer deze:

1° in dezelfde studierichting gedurende drie opeenvolgende school- of academiejaren voor geen enkel examen geslaagd is of gedurende de laatste vier studiejaar niet voor tenminste twee examens geslaagd is;

2° op zijn minst twee verschillende studierichtingen heeft aangevat zonder in de loop van vier opeenvolgende school- of academiejaren voor enig examen geslaagd te zijn of zonder in de loop van de laatste vijf studiejaren voor ten minste twee examens geslaagd te zijn;

3° op zijn minst drie verschillende studierichtingen heeft aangevat zonder in de loop van de twee voorafgaande studierichtingen enig einddiploma behaald te hebben.

Art. 103/4.—Wanneer de Minister of zijn gemachtigde aan de vreemdeling bedoeld in artikel 61, § 1 of § 2, van de wet of aan de leden van diens gezin het bevel geeft om het grondgebied te verlaten, bepaalt hij de termijn waarbinnen de belanghebbenden het grondgebied moeten verlaten.

In de beide gevallen geeft het gemeentebestuur van de beslissing van de Minister of van zijn gemachtigde kennis door afgifte van een document dat overeenkomt met het model van bijlage 33bis.

Art. 104.—Opgeheven

HOOFDSTUK V. – RIJNSCHIPPERS

Art. 105.—Voor de uitoefening van het beroep van Rijnschipper worden, voor zover hun reisdocumenten de vermelding “Rijnschipper - Batelier du Rhin - Rheinschiffer” dragen, zonder visum noch machtiging tot voorlopig verblijf, toegelaten het Rijk binnen te komen en er te reizen:

1° de onderdanen van de Rijnsoeverstaten: Bondsrepubliek Duitsland, Frankrijk, Luxemburg, Nederland en Zwitserland;

2° de onderdanen van de overige Westeuropese landen;

3° de onderdanen van Turkije en van Joegoslavië;

4° de in de Rijnsoeverstaten gevestigde vluchtelingen die aldaar een geldige reistitel voor vluchtelingen hebben verkregen;

5° de in de Rijnsoeverstaten gevestigde vreemdelingen en staatlozen, die aldaar hetzij een geldig paspoort of een geldige reistitel voor vreemdelingen, hetzij een geldige reistitel voor staatlozen hebben verkregen.

HOOFDSTUK VI. – GRENSARBEIDERS

Art. 106.—§ 1 Onder grensarbeider verstaat men de arbeider die in België in loondienst werkzaam is, doch die zijn verblijfplaats heeft op het grondgebied van een aangrenzend land en daarheen in principe dagelijks of tenminste eenmaal per week terugkeert.

§ 2 Onder een Zwitserse grensarbeider verstaat men de Zwitserse onderdaan wiens woonplaats is gelegen in Zwitserland, en die in loondienst werkzaam is of die als zelfstandige een economisch activiteit uitoefent op het grondgebied van België, waarbij de betrokkene in beginsel iedere dag naar zijn of haar woning terugkeert, of ten minste eenmaal per week.

Art. 107.—De grensarbeider die een burger van de Europese Unie of onderdaan van de Zwitserse Bondsstaat is, mag het Rijk binnenkomen om er arbeid te verrichten, op vertoon van een der in artikel 41 van de wet vermelde documenten.

Art. 108.—De grensarbeider die geen onderdaan is van een [lidstaat van de Europese Unie]1 mag het Rijk binnenkomen om er arbeid te verrichten op vertoon van zijn geldige verblijfsvergunning van het aangrenzend land en van een geldig reisdocument, zo nodig voorzien van een visum geldig voor meerdere reizen.

Art. 109.—De grensarbeider moet zich bij eerste aankomst melden bij het gemeentebestuur van de plaats waar hij werkzaam is.

Bij zijn melding geeft dat bestuur, na inzage van de documenten die voor zijn binnenkomst vereist zijn, hem een document overeenkomstig het model van bijlage 15, af.

Art. 110.—De grensarbeider moet zich bij definitief vertrek melden bij het gemeentebestuur van de plaats waar hij werkzaam is en, op dat ogenblik, het Belgisch document waarvan hij houder is teruggeven.

HOOFDSTUK VII. - Vreemdelingen die het slachtoffer zijn van het misdrijf mensenhandel in de zin van artikel 433quinquies van het Strafwetboek, of die het slachtoffer zijn van het misdrijf mensensmokkel in de zin van artikel 77bis in de omstandigheden bedoeld in artikel 77quater, 1°, uitsluitend voor wat de niet-begeleide minderjarigen betreft, tot en met 5°, van de wet en die met de autoriteiten samenwerken

Art. 110bis.—§ 1 Elke aanvraag voor het verkrijgen van het document voor de in artikelen 61/2 tot 61/4 van de wet bedoelde vreemdeling moet door een in het onthaal van de slachtoffers gespecialiseerd centrum, dat door de bevoegde overheden wordt erkend, naar de minister of zijn gemachtigde worden gestuurd.

§ 2 Indien de in artikel 61/2, § 1, van de wet bedoelde vreemdeling niet over een verblijfstitel beschikt, geeft de minister of zijn gemachtigde de instructie een bevel om het grondgebied te verlaten te betekenen. Het gemeentebestuur betekent deze beslissing door middel van de overhandiging van het document overeenkomstig het model in bijlage 13.

Indien de in het vorig lid bedoelde vreemdeling een niet-begeleide minderjarige is, zoals gedefinieerd in artikel 61/2, § 2, tweede lid, van de wet, geeft de minister of zijn gemachtigde aan het gemeentebestuur de instructie om een verblijfsdocument met een geldigheidsduur van maximaal drie maanden, overeenkomstig het model in bijlage 4, te overhandigen. Bij die gelegenheid schrijft de burgemeester of diens gemachtigde de vreemdeling in het vreemdelingenregister in.

§ 3 De minister of zijn gemachtigde geeft aan het gemeentebestuur de instructie om aan de in artikel 61/2, § 2, derde lid, of artikel 61/3, § 1, van de wet bedoelde vreemdeling een verblijfsdocument met een geldigheidsduur van maximaal drie maanden, overeenkomstig het model in bijlage 4, te overhandigen. Bij die gelegenheid schrijft de burgemeester of diens gemachtigde de vreemdeling in het vreemdelingenregister in.

De in het vorig lid bedoelde vreemdeling moet zijn identiteitsdocument zo snel mogelijk, en ten laatste tijdens het onderzoek van de aanvraag voor een machtiging tot verblijf voor onbepaalde duur, overleggen, om zijn identiteit aan te tonen. Indien hij dit document niet kan overleggen moet de vreemdeling meedelen welke stappen hij ondernomen heeft om zijn identiteit te bewijzen, overeenkomstig artikel 61/3, § 4, van de wet.

Overeenkomstig artikel 61/3, § 2, tweede lid, van de wet kan de minister of zijn gemachtigde aan het gemeentebestuur de instructie geven om de bijlage 4 voor één enkele nieuwe periode van maximaal drie maanden te verlengen.

§ 4 De minister of zijn gemachtigde geeft aan het gemeentebestuur de instructie om aan de in artikel 61/4, § 1, bedoelde vreemdeling een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister met een geldigheidsduur van zes maanden te overhandigen. Deze verblijfstitel kan worden vernieuwd indien de Procureur des Konings of de arbeidsauditeur bevestigt dat de vreemdeling nog steeds aan de in artikel 61/4, § 1, van de wet bepaalde voorwaarden voldoet.

§ 5 De minister of zijn gemachtigde geeft aan het gemeentebestuur de instructie om een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister voor onbepaalde duur toe te kennen indien de vreemdeling aan de in artikel 61/5 van de wet vermelde voorwaarden voldoet en indien hij zijn identiteitsdocument heeft voorgelegd, tenzij hij de onmogelijkheid om dit document in België te verwerven op geldige wijze aantoonst.

Art. 110ter.—Indien de vreemdeling zich in de in artikel 61/2, § 3, artikel 61/3, § 3, of in artikel 61/4, § 2, van de wet bepaalde omstandigheden bevindt, kan de minister of zijn gemachtigde op elk moment een einde maken aan de in artikel 61/2, § 2, van de wet voorziene termijn of een einde maken aan de tijdelijke machtiging tot verblijf. Er wordt overgegaan tot het intrekken van het document en een bevel om het grondgebied te verlaten, overeenkomstig het model van bijlage 13 wordt betekend.

HOOFDSTUK VIII. - Gerechtigden van de status van langdurig ingezetene in een andere lidstaat van de Europese Unie, op grond van Richtlijn 2003/109/EG van de Raad van de Europese Unie van 25 november 2003 betreffende de status van langdurig ingezetene onderdanen van derde landen

Art. 110quater.—§ 1 Indien de vreemdeling die verklaart zich te bevinden in een van de gevallen bepaald in artikel 61/7, § 1, van de wet zijn aanvraag indient bij de bevoegde diplomatieke of consulaire post, overeenkomstig artikel 61/7, § 2, van de wet, wordt hij in het bezit gesteld van een document dat aantoonst dat zijn aanvraag werd ingediend en de datum van de aanvraag vermeldt.

§ 2 Indien de beslissing gunstig is of indien geen enkele beslissing aan de diplomatieke of consulaire post wordt meegedeeld binnen een termijn van vier maanden vanaf de datum van de afgifte van het document dat aantoonst dat zijn aanvraag werd ingediend, en indien de documenten bedoeld in artikel 61/7, § 1, van de wet werden voorgelegd, wordt de vreemdeling bedoeld in § 1 gemachtigd tot het verblijf.

§ 3 Indien de minister of zijn gemachtigde beslist de termijn van vier maanden voorgeschreven in § 2 te verlengen met een periode van drie maanden, overhandigt de diplomatieke of consulaire post de vreemdeling een kopie van deze beslissing.

Indien de beslissing gunstig is of indien geen enkele beslissing aan de diplomatieke of consulaire post wordt meegedeeld binnen deze periode van drie maanden en de documenten bedoeld in artikel 61/7, § 1, van de wet werden voorgelegd, wordt de vreemdeling bedoeld in § 1 gemachtigd tot het verblijf.

Art. 110quinquies.—§ 1 Indien de vreemdeling bedoeld in artikel 61/7 van de wet zijn aanvraag voor een machtiging tot verblijf van meer dan drie maanden indient bij de burgemeester van zijn verblijfplaats of bij zijn gemachtigde, moet die overgaan tot een verblijfsonderzoek om zich ervan te vergewissen dat de vreemdeling effectief op het grondgebied van zijn gemeente verblijft.

Indien de in het eerste lid bedoelde vreemdeling niet effectief op het grondgebied van de gemeente verblijft of indien hij niet in het bezit is van een geldig nationaal paspoort, weigert de burgemeester of zijn gemachtigde om zijn aanvraag voor een machtiging tot verblijf in overweging te nemen, door middel van het document overeenkomstig bijlage 45.

Indien de in het eerste lid bedoelde vreemdeling effectief op het grondgebied van de gemeente verblijft en hij in het bezit is van een geldig nationaal paspoort, geeft de burgemeester of zijn gemachtigde een ontvangstbewijs van zijn aanvraag, overeenkomstig het model van bijlage 41bis, en een attest van immatriculatie - model A, overeenkomstig het model van bijlage 4, dat vier maanden geldig is, aan hem af.

De burgemeester of zijn gemachtigde maakt onverwijld een kopie van de aanvraag voor een machtiging tot verblijf en een kopie van het ontvangstbewijs over aan de minister of zijn gemachtigde.

§ 2 Indien de minister of zijn gemachtigde, overeenkomstig artikel 61/7, § 3, tweede lid, van de wet, de termijn van vier maanden verlengt, betekent de burgemeester of zijn gemachtigde de beslissing aan de vreemdeling en verlengt hij het attest van immatriculatie voor een duur van drie maanden.

§ 3 Indien de minister of zijn gemachtigde de vreemdeling tot het verblijf machtigt of indien geen enkele beslissing aan de burgemeester of zijn gemachtigde wordt meegedeeld binnen de vier maanden, eventueel verlengd overeenkomstig artikel 61/7, § 3, tweede lid, van de wet, na de afgifte van het ontvangstbewijs, en voor zover de documenten bedoeld in artikel 61/7, § 1, van de wet, voorgelegd werden, wordt de vreemdeling in het bezit gesteld van een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister.

§ 4 Indien de minister of zijn gemachtigde de vreemdeling niet tot het verblijf machtigt, betekent de burgemeester of zijn gemachtigde de beslissing door middel van het document overeenkomstig het model van 4[bijlage 44]4. Het attest van immatriculatie wordt ingetrokken.

§ 5 Indien de vreemdeling na afloop van de termijn van vier maanden, eventueel verlengd overeenkomstig artikel 61/7, § 3, tweede lid, van de wet, na de afgifte van het ontvangstbewijs de documenten bedoeld in artikel 61/7, § 1, van de wet, niet heeft voorgelegd weigert de burgemeester of zijn gemachtigde de aanvraag voor een machtiging tot verblijf door middel van het document overeenkomstig het model van bijlage 44. Het attest van immatriculatie wordt ingetrokken.

HOOFDSTUK IX. – BEPALINGEN INZAKE HET VERBLIJF VAN TOEPASSING OP DE NIET-BEGELEIDE MINDERJARIGE VREEMDELINGEN

Art. 110sexies.—De aanvraag voor een machtiging tot verblijf wordt, overeenkomstig artikel 61/15, tweede lid, ingediend en moet de volgende gegevens bevatten:

1° de naam, de voornaam, het telefoonnummer of het GSM-nummer, het faxnummer of e-mail en de gekozen woonplaats van de voogd;

2° de naam, de voornaam, de geboorteplaats en de geboortedatum, de nationaliteit, eventueel het dossiernummer van DVZ, de woonstkeuze van de N.B.M.V. en het adres van de “N.B.M.V.”;

3° een kopie van het nationaal paspoort of een gelijkgestelde reistitel. Indien de “N.B.M.V. niet in het bezit is van een paspoort, verbindt de voogd zich ertoe om de vereiste stappen te ondernemen om de afgifte van dit document te verkrijgen;

4° elk bewijskrachtig document dat de waarachtigheid van de elementen waarnaar in de aanvraag verwezen wordt, aantoont;

5° het adres waarnaar de Minister of diens gemachtigde de oproep voor het verhoor moet sturen;

6° de vraag om bijstand van een tolk en de vermelding van de taal;

7° de stappen welke de voogd ondernam bij de familieleden en de kennissen in het land van oorsprong of in het gastland en de bekomen resultaten.

Art. 110septies.—De verhoren vinden plaats op de dag die in de oproep vermeld wordt. Indien de voogd zich op de dag van het verhoor niet samen met zijn pupil kan aanbieden brengt hij de Minister of diens gemachtigde hiervan schriftelijk op de hoogte en preciseert hij de reden.

In dit geval legt de Minister of diens gemachtigde, in overleg met de voogd, een nieuwe datum vast.

Art. 110octies.—De ambtenaar die het verhoor afneemt, legt zijn rol en, in voorkomend geval, die van de tolk uit aan de N.B.M.V. Hij legt uit hoe het verhoor zal verlopen en herinnert eraan dat het doel van het verhoor is de duurzame oplossing te bepalen inzake het verblijf.

Het verhoor vindt plaats in omstandigheden die de vertrouwelijkheid garanderen.

De ambtenaar maakt een kopie van alle originelen van de nationale en internationale documenten die de identiteit of de nationaliteit vaststellen, alsook van alle andere documenten. Na afloop van het verhoor worden de documenten teruggegeven aan de voogd.

Art. 110nonies.—§ 1 Het verhoor van de N.B.M.V. vindt in de lokalen van de Minister of diens gemachtigde plaats, in aanwezigheid van de voogd en, in voorkomend geval, van een tolk. Indien de voogd dit vraagt, kan de advocaat aanwezig zijn.

Het verslag van het verhoor bevat de persoonlijke gegevens van de N.B.M.V., die van zijn ouders, van zijn familieleden en van zijn kennissen, inlichtingen over zijn geschiedenis en de reden van zijn reis.

§ 2 Het verslag van het verhoor is een getrouwe weergave van de vragen die aan de N.B.M.V. en zijn voogd gesteld werden en van de antwoorden. De toevoegingen en de opmerkingen die tijdens het verhoor geformuleerd werden worden eveneens vermeld.

Indien de met het verhoor belaste ambtenaar eventuele tegenstrijdigheden vaststelt tussen deze verklaringen en de elementen die doorgegeven werden bij de indiening van de aanvraag voor een machtiging tot verblijf brengt hij de N.B.M.V. en de voogd hiervan op de hoogte en neemt hij akte van hun antwoorden.

Het verslag van het verhoor wordt herlezen, in voorkomend geval met de hulp van een tolk, en indien nodig aangepast.

Het verslag van het verhoor wordt gedateerd, ondertekend door de ambtenaar die belast is met het verhoor, door de voogd, en, in voorkomend geval, door de aanwezige tolk.

Indien de voogd weigert om het verslag van het verhoor te ondertekenen, worden de redenen van deze weigering op dit verslag gepreciseerd.

Op het einde van het verhoor wordt een kopie van het verslag van het verhoor aan de voogd overhandigd.

Art. 110decies.—De stappen ondernomen om de identiteit van de N.B.M.V. aan te tonen, dienen bewezen te worden aan de hand van officiële documenten afkomstig van de bevoegde buitenlandse overheden van het land van oorsprong of het land waar hij verblijft of het transitland.

Deze officiële documenten moeten het mogelijk maken om vast te stellen dat er een fysieke band bestaat tussen de houder en de N.B.M.V., en ze mogen niet opgesteld zijn op basis van eenvoudige verklaringen van de N.B.M.V.

De onmogelijkheid om een officiële document te bekomen die de identiteit bewijst, wordt geval per geval beoordeeld door de minister of diens gemachtigde, op basis van bewijselementen die voldoende ernstig, objectief en overeenstemmend zijn.

Art. 110undecies.—Het verblijfsdocument afgeleverd overeenkomstig artikel 61/18, tweede lid, van de wet, is een attest van immatriculatie conform het model van bijlage 4. Op het moment van de afgifte van dit verblijfsdocument schrijft de burgemeester of zijn gemachtigde de vreemdeling in het vreemdelingenregister in.

Het bevel tot terugleiding bedoeld in artikel 61/18, eerste lid, is conform het model van bijlage 38.

Het verblijfstitel bedoeld in artikel 61/20, is een bewijs van inschrijving in het vreemdeling register, conform het model van bijlage 6.

HOOFDSTUK X. – BEPALINGEN VAN TOEPASSING OP DE TERUGKEER VAN DE ILLEGAAL VERBLIJVENDE ONDERDANEN VAN DERDE LANDEN

Art. 110duodecies.—Aan de onderdaan van een derde land die zich bevindt in de situatie die bedoeld wordt in artikel 7 of artikel 74/14, van de wet, wordt een bevel om het grondgebied te verlaten, overeenkomstig het model van de bijlage 13, betekend.

Art. 110terdecies.—Aan de onderdaan van een derde land bedoeld in artikel 74/11 van de wet, wordt een inreisverbod overeenkomstig het model van bijlage 13sexies betekend.

Aan de onderdaan van een derde land die zich bevindt in de situatie zoals bedoeld in de artikelen 7 of 27 en 74/14, § 3, van de wet, wordt een bevel om het grondgebied te verlaten met een beslissing tot vasthouding met het oog op zijn verwijdering, overeenkomstig het model van bijlage 13septies, betekend.

Art. 110quaterdecies.—§ 1 De preventieve maatregelen die door de Minister of zijn gemachtigde kunnen worden genomen ten aanzien van de onderdaan van een derde land overeenkomstig artikel 74/14, § 2, van de wet om het risico op onderduiken tijdens de termijn die voor het vrijwillig vertrek is toegekend, te vermijden, zijn:

1° zich aanmelden als de burgemeester of zijn gemachtigde of de agent of ambtenaar van Dienst Vreemdelingenzaken dit vraagt. De regelmaat waarmee de onderdaan van een derde land zich moet aanmelden wordt in het verzoek vermeldt

2° het storten van een gepaste financiële waarborg bij de Deposito- en Consignatiekas. Het bedrag van de waarborg wordt door de Minister of zijn gemachtigde vastgelegd op basis van de dagelijkse kostprijs van een verblijf in een gesloten centrum, zoals bepaald in het koninklijk besluit van 14 januari 1993 tot bepaling van de nadere regels voor de terugbetaling van de kosten van huisvesting, verblijf en gezondheidszorgen bedoeld in artikel 74/4, §§ 3 en 4, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, gelinkt aan een bepaalde duur, zonder dat dit bedrag de kosten van een verblijf van 30 dagen mag te boven gaan.

De onderdaan van een derde land stort dit bedrag ten laatste de dag na de betekening van de beslissing tot verwijdering op de rekening bij de Deposito- en Consignatiekas, ongeacht het feit of een beroep tegen deze beslissing wordt ingesteld of niet, en levert daarvan het bewijs aan de minister of zijn gemachtigde.

De onderdaan van een derde land stuurt het bewijs dat hij het Belgische grondgebied heeft verlaten aan de minister of diens gemachtigde, en deelt de minister of zijn gemachtigde een rekeningnummer mee waarop de Deposito- en Consignatiekas het bedrag van de waarborg zal terugstorten.

Indien de toegekende termijn voor het vrijwillig vertrek van de onderdaan van een derde land, verstreken is, en deze laatste geen gevolg heeft gegeven aan het bevel om het grondgebied te verlaten, komt de gestorte som toe aan de Belgische Staat, tenzij een beroep binnen de door de wet vastgestelde termijnen tegen de beslissing van verwijdering werd ingediend;

3° het overhandigen van een kopie van de documenten die toelaten om de identiteit vast te stellen.

§ 2 De preventieve maatregelen worden vermeld in het bevel om het grondgebied te verlaten en indien het de maatregel onder § 1, 1° betreft, de regelmatigheid waarmee ze wordt toegepast.

HOOFDSTUK XI. – HOOGGEKWALIFICEERDE WERKNEMERS – EUROPESE BLAUWE KAART

Art. 110quinquiesdecies.—§ 1 Indien de vreemdeling bedoeld in artikel 61/26 van de wet zijn aanvraag indient bij de bevoegde diplomatieke of consulaire post, wordt hij in het bezit gesteld van een document dat aantoon dat zijn

aanvraag werd ingediend en de datum van de aanvraag vermeldt voor zover hij alle bewijzen aanbrengt bedoeld in artikel 61/27, § 1 van de wet.

§ 2 Indien de beslissing gunstig is of indien geen enkele beslissing aan de diplomatieke of consulaire post wordt meegedeeld binnen een termijn van negentig dagen vanaf de datum van de afgifte van het document dat aantoonst dat zijn aanvraag werd ingediend, en indien de bevoegde gewestelijke autoriteit een voorlopige arbeidsvergunning heeft toegekend aan de werkgever, wordt de vreemdeling bedoeld in paragraaf 1 gemachtigd tot verblijf.

§ 3 Indien de Minister of zijn gemachtigde beslist de termijn van negentig dagen, voorgeschreven in paragraaf 2 te verlengen met een periode van dertig dagen, overhandigt de diplomatieke of consulaire post de vreemdeling een kopie van deze beslissing met daarin vermeld welke aanvullende gegevens of documenten binnen de termijn van dertig dagen moeten overgemaakt worden.

Indien de beslissing gunstig is of indien geen enkele beslissing aan de diplomatieke of consulaire post wordt meegedeeld binnen deze periode van dertig dagen en de vereiste documenten werden voorgelegd, wordt de vreemdeling bedoeld in paragraaf 1 gemachtigd tot het verblijf.

Art. 110sexiesdecies.—§ 1 Indien de vreemdeling bedoeld in artikel 61/26 van de wet zijn aanvraag indient bij de Burgemeester van de gemeente van zijn verblijfplaats of zijn gemachtigde, wordt hij in het bezit gesteld van een document dat aantoonst dat zijn aanvraag werd ingediend, overeenkomstig het model van bijlage 41bis voor zover hij alle bewijzen aanbrengt bedoeld in artikel 61/27, § 1, van de wet.

De Burgemeester of zijn gemachtigde maakt de aanvraag en een kopie van bijlage 41bis zonder verwijl over aan de gemachtigde van de Minister. Met het oog op de eventuele inschrijving van de vreemdeling in het vreemdelingenregister laat de Burgemeester of zijn gemachtigde tot een verblijfsonderzoek overgaan.

Indien de vreemdeling bij de indiening van de aanvraag echter niet alle vereiste documenten overlegt, neemt de Burgemeester of zijn gemachtigde de aanvraag niet in overweging door middel van een document overeenkomstig het model van bijlage 41. Een kopie van dit document wordt onmiddellijk aan de gemachtigde van de Minister overgemaakt.

§ 2 Indien de beslissing gunstig is of indien geen enkele beslissing aan de Burgemeester of zijn gemachtigde wordt meegedeeld binnen een termijn van negentig dagen vanaf de datum van de afgifte van het document dat aantoonst dat zijn aanvraag werd ingediend, en indien door de bevoegde gewestelijke autoriteit een voorlopige arbeidsvergunning werd toegekend aan de werkgever, wordt de vreemdeling bedoeld in paragraaf 1 in het bezit gesteld van de een Europese blauwe kaart.

§ 3 Indien de Minister of zijn gemachtigde beslist dat de vreemdeling bedoeld in paragraaf 1 niet tot het verblijf wordt gemachtigd, of indien na afloop van de termijn van negentig dagen geen enkele beslissing is genomen en niet alle vereiste documenten zijn voorgelegd, ontvangt de vreemdeling bedoeld in paragraaf 1 een bevel om het grondgebied te verlaten. In dit geval mag de termijn voor het verlaten van het grondgebied niet minder dan dertig dagen bedragen. De Burgemeester of zijn gemachtigde betekent beide beslissingen door overhandiging van een document overeenkomstig het model van bijlage 13.

§ 4 Indien de Minister of zijn gemachtigde beslist de termijn van negentig dagen bepaald in paragraaf 3 te verlengen met een periode van dertig dagen, overhandigt de Burgemeester of zijn gemachtigde de vreemdeling een kopie van deze beslissing met daarin vermeld welke aanvullende gegevens of documenten binnen de termijn van dertig dagen moeten overgemaakt worden.

Indien de beslissing gunstig is of indien geen enkele beslissing aan de Burgemeester of zijn gemachtigde wordt meegedeeld binnen deze periode van dertig dagen, en de vereiste documenten werden voorgelegd, wordt de vreemdeling bedoeld in § 1 in het bezit gesteld van een Europese blauwe kaart.

Indien de minister of zijn gemachtigde beslist, binnen deze periode van dertig dagen, dat de vreemdeling niet tot het verblijf wordt gemachtigd, of indien, na afloop van de termijn van dertig dagen, geen enkele beslissing is genomen en niet alle vereiste documenten zijn voorgelegd, wordt overeenkomstig paragraaf 3 gehandeld.

K.B. betreffende de dringende medische hulp die door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn wordt verstrekt aan de vreemdelingen die onwettig in het Rijk verblijven (1996)

*Aangenomen op 12 december 1996, laatst aangepast door KB 12 mei 2014
Belgisch Staatsblad 31 december 1996, 10 juli 2014*

Art. 1.–De dringende medische hulp, bedoeld in artikel 57, § 2, lid 1, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, betreft hulp die een uitsluitend medisch karakter vertoont en waarvan de dringendheid met een medisch getuigschrift wordt aangetoond. Deze hulp kan geen financiële steunverlening, huisvesting of andere maatschappelijke dienstverlening in natura zijn.

Dringende medische hulp kan zowel ambulant worden verstrekt als in een verplegingsinstelling, zoals bedoeld in artikel 1, 3°, van de wet van 2 april 1965 betreffende het ten laste nemen van de steun verleend door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

Dringende medische hulp kan zorgverstrekking omvatten van zowel preventieve als curatieve aard.

(In geval van besmettelijke ziekten die door de bevoegde overheden als zodanig erkend zijn en onderworpen zijn aan profylactische maatregelen, moet de dringende medische hulp die aan de patiënt verstrekt wordt de nazorg inhouden die noodzakelijk is voor de algemene volksgezondheid.)

Art. 2.–De kosten voor de dringende medische hulp worden door de Staat aan het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn terugbetaald, op voorwaarde dat dit centrum een medisch getuigschrift voorlegt waaruit de dringende noodzakelijkheid van de verstrekkingen blijkt.

Bij toepassing van de procedure vastgesteld in artikel 9ter van de wet van 2 april 1965 betreffende het ten laste nemen van de steun verleend door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, worden de kosten van de dringende medische hulp door de Staat via de Hulpkas voor ziekte- en invaliditeitsverzekering terugbetaald aan de verzorgingsinstelling, op voorwaarde dat zij een medisch getuigschrift voorlegt waaruit de dringende noodzakelijkheid van de verstrekkingen blijkt.

Onverminderd de bepalingen in artikel 3 is de terugbetaling van de kosten van dringende medische hulp beperkt tot de hulp die een uitsluitend medisch karakter vertoont. Financiële steunverlening, huisvesting of andere maatschappelijke dienstverlening in natura komen niet in aanmerking voor terugbetaling.

Art. 3.–De kosten voor dringende medische hulp worden terugbetaald binnen de grenzen, bepaald in artikel 11, § 1, van de wet van 2 april 1965 betreffende het ten laste nemen van de steun verleend door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

Art. 4.–Onverminderd de toepassing van de bepalingen van artikel 7 van de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens, zullen de gegevens die voorkomen op of afgeleid kunnen worden van de door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn of door de verzorgingsinstellingen ingediende medische getuigschriften vertrouwelijk behandeld worden en kunnen ze niet aangewend worden voor andere doeleinden dan de terugbetaling.

Art. 5.–Artikel 6, § 2, derde lid, van het ministerieel besluit van 30 januari 1995 tot regeling van de terugbetaling door de Staat van de kosten van de dienstverlening door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn toegekend aan een behoeftige die de Belgische nationaliteit niet bezit en die niet in het bevolkingsregister is ingeschreven, wordt opgeheven.

Art. 6.–Dit besluit treedt in werking op de datum van inwerkingtreding van artikel 65 van de wet van 15 juli 1996 tot wijziging van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

Art. 7.–Onze Minister van Volksgezondheid en Onze Staatssecretaris voor Maatschappelijk Integratie zijn, ieder wat hem betreft, belast met de uitvoering van dit besluit.

K.B. tot regeling van de werking van en de rechtspleging voor het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (2003)

Aangenomen op 11 juli 2003, laatst aangepast door KB 27 juni 2018

Belgisch Staatsblad, 27 januari 2004, 11 juli 2018

HOOFDSTUK I. – ALGEMENE BEPALINGEN

Art. 1.– Dit koninklijk besluit voorziet in de gedeeltelijke omzetting van de richtlijn 2011/95/EU van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 2011 inzake normen voor de erkenning van onderdanen van derde landen of staatlozen als personen die internationale bescherming genieten, voor een uniforme status voor vluchtelingen of voor personen die in aanmerking komen voor subsidiaire bescherming, en voor de inhoud van de verleende bescherming (herschikking) en van de richtlijn 2013/32/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende gemeenschappelijke procedures voor de toekenning en intrekking van de internationale bescherming (herschikking)..

Art. 1/1.–Voor de toepassing van dit besluit wordt verstaan onder :

1° de wet : de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen;

2° de Minister : de Minister die de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen onder zijn bevoegdheid heeft;

3° de Commissaris-generaal : de Commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen;

4° het Commissariaat-generaal : het Commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen;

5° de asielzoeker : de vreemdeling die een aanvraag tot erkenning van de vluchtelingenstatus of tot toekenning van de subsidiaire beschermingsstatus heeft ingediend;

6° de vertrouwenspersoon : een persoon die door de asielzoeker aangeduid wordt om hem bij te staan tijdens de behandeling van zijn aanvraag, en die beroepshalve gespecialiseerd is in bijstand aan personen of vreemdelingenrecht. Vrijwilligers van een organisatie die gericht is op bijstand aan personen of vreemdelingenrecht, bloedverwanten van de asielzoeker tot en met de derde graad, asielzoekers, en personen die zijn veroordeeld voor feiten gepleegd op de persoon of met behulp van de persoon van een minderjarige kunnen niet worden aangesteld als vertrouwenspersoon;

7° de ambtenaar : het statutaire of contractuele personeelslid dat door de Minister ter beschikking wordt gesteld aan de Commissaris-generaal.

8° de Voogdijwet: Titel XIII, Hoofdstuk VI van de Programmawet (I) (art. 479) van 24 december 2002 met opschrift "Voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen.

HOOFDSTUK II. – WERKING

Afdeling I. – De organisatie van het Commissariaat-generaal

Art. 2.–De ambtenaren die de asielzoekers horen, de ontwerpbeslissingen opstellen en de ontwerpbeslissingen superviseren, dienen houder te zijn van een diploma dat toegang geeft tot betrekkingen van niveau A van de Staat en de gepaste kennis te bezitten van de normen die van toepassing zijn op het gebied van het asiel- en vluchtelingenrecht.

De ambtenaren belast met het gehoor van een minderjarige asielzoeker moeten over de vereiste kennis met betrekking tot de bijzondere noden van minderjarige beschikken.

Art. 3.–§ 1. Binnen het Commissariaat-generaal wordt een interne documentatie- en researchdienst opgericht ter ondersteuning van de behandeling van de asielaanvragen.

Deze interne documentatiedienst is eveneens toegankelijk voor de ambtenaren van de Dienst Vreemdelingenzaken belast met de behandeling van asielaanvragen, juridische of internationale vragen, evenals voor de magistraten, de leden van de griffie en de ambtenaren van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.

De toegang voor andere personen is onderworpen aan de schriftelijke machtiging van de Commissaris-generaal.

§ 2. Binnen het Commissariaat-generaal wordt een kennis- en leercentrum opgericht dat aan de ambtenaren een basisopleiding en voortgezette vorming geeft betreffende ondermeer de toepassing van het Verdrag van Genève van 28 juli 1951 betreffende het statuut van de vluchtelingen, de Conventies betreffende de rechten van de mens de Conventies betreffende de rechten van de mens die België binden evenals de andere beschermingsgronden die in de wet zijn voorzien. Hiertoe behoort een opleiding met betrekking tot het verhoren van asielzoekers en interculturele communicatie, evenals een basisinformatie over de specifieke behoeften van de kwetsbare groepen.

§ 3. Binnen het Commissariaat-generaal wordt een juridische cel opgericht belast met de behandeling van de beroepen ingediend tegen de beslissingen van de Commissaris-generaal of één van zijn adjuncten en ter ondersteuning van de behandeling van de asielaanvragen.

Voor elk geschil hangend voor de Raad van State of voor de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen tegen beslissingen genomen door de Commissaris-generaal of één van zijn adjuncten, wordt de Commissaris-generaal of één van zijn adjuncten er op geldige wijze en op elk moment vertegenwoordigd door een ambtenaar.

Afdeling II. - De deontologie van de ambtenaren.

Art. 4.– § 1. De ambtenaar houdt rekening met de specifieke omstandigheden die de asielzoeker betreffen, in het bijzonder desgevallend de omstandigheid dat hij behoort tot een kwetsbare groep.

§ 2. Indien de ambtenaar tijdens het gehoor vaststelt dat er tussen de asielzoeker en hem een belangenconflict bestaat, wordt het gehoor stopgezet en dan stelt hij hier onmiddellijk de functionele overste van op de hoogte. Deze laatste onderzoekt het belangenconflict en wijst indien nodig het dossier aan een andere ambtenaar toe.

§ 3. Opgeheven.

§ 4 De ambtenaar deelt noch informatie betreffende de asielaanvraag, noch het feit dat een asielaanvraag werd ingediend mee aan de vermeende actoren van vervolging of ernstige schade van de asielzoeker.

Hij wint bij de vermeende actoren van vervolging of ernstige schade van de asielzoeker geen informatie in op een wijze die ertoe leidt dat deze actoren te weten komen dat een asielaanvraag is ingediend door de betrokken asielzoeker, en dat er gevaar zou ontstaan voor de fysieke integriteit van deze laatste en van de personen te zijnen laste of voor de vrijheid en veiligheid van zijn nog in het land van herkomst verblijvende familieleden.

HOOFDSTUK III. – DE RECHTSPLEGING VOOR HET COMMISSARIAAT- GENERAAL

Afdeling I. – Algemene bepalingen

Art. 5.– De bepalingen van deze afdeling zijn van toepassing in het kader van de behandeling van de verzoeken om internationale bescherming op basis van artikel 57/6, § 1, eerste lid, 1°, 2°, 3° en 5°, artikel 57/6, §§ 2 en 3, artikel 57/6/1, artikel 57/6/2, artikel 57/6/4 en artikel 57/6/5 van de wet.

Onderafdeling I. – De oproepingen

Art. 6.– Opgeheven.

Art. 7.– § 1. Bovenop de verzendingsprocedure voorgeschreven bij artikel 51/2, zesde lid van de wet stuurt de Commissaris-generaal of zijn gemachtigde ter informatie een kopie van elke verzending zowel per gewone post naar de effectieve woonplaats van de verzoeker om internationale bescherming, indien hij daarover is ingelicht en deze van latere datum is dan de door de verzoeker gekozen woonplaats, als per gewone post, per fax of per e-mail naar de advocaat van de verzoeker.

§ 2. Indien de verzoeker om internationale bescherming een minderjarige is, stuurt de Commissaris-generaal of zijn gemachtigde de oproeping voor een persoonlijk onderhoud op één van de wijzen voorzien in artikel 51/2, zesde lid van de wet naar de gekozen woonplaats van de persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij uitoefent op grond van de wet die van toepassing is overeenkomstig artikel 35 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van Internationaal Privaatrecht. Bovendien wordt een kopie van de oproeping per gewone post zowel naar de effectieve woonplaats van de minderjarige als, in voorkomend geval, naar de dienst Voogdij verstuurd.

§ 3. In afwijking van paragraaf 2 wordt de oproeping voor een persoonlijk onderhoud op uitdrukkelijk verzoek van de begeleide minderjarige verzoeker om internationale bescherming, die een verzoek om internationale bescherming in eigen naam heeft ingediend, alleen verzonden naar de door de minderjarige gekozen woonplaats.

§ 4. Indien de verzoeker om internationale bescherming wordt opgeroepen op zijn gekozen woonplaats bij een ter post aangetekende zending, per drager tegen ontvangstbewijs, of door een kennisgeving aan de persoon zelf kan het persoonlijk onderhoud minstens acht dagen na de kennisgeving van de oproeping plaatsvinden.

§ 5. Indien de verzoeker om internationale bescherming zich op basis van de gegevens vervat in het administratief dossier op het moment van de verzending van de oproeping bevindt in een situatie zoals bedoeld in de artikelen 57/6, § 3 of 57/6/1 van de wet kan het persoonlijk onderhoud, in afwijking van paragraaf 4, minstens twee dagen na de kennisgeving van de oproeping plaatsvinden.

§ 6. Indien de verzoeker om internationale bescherming zijn volgend verzoek heeft gedaan terwijl hij zich in een welbepaalde plaats bevindt zoals bedoeld in de artikelen 74/8 of 74/9 of met het oog op zijn verwijdering het voorwerp uitmaakt van een veiligheidsmaatregel zoals bedoeld in artikel 68, kan het persoonlijk onderhoud minstens één dag na de kennisgeving van de oproeping plaatsvinden.

§ 7. Wanneer het niet mogelijk is een persoonlijk onderhoud af te ronden op de dag waarop het plaatsgevonden heeft, kan de verzoeker om internationale bescherming door middel van een kennisgeving aan de persoon zelf opgeroepen worden om het persoonlijk onderhoud op een andere dag verder te zetten. In voorkomend geval kan het persoonlijk onderhoud minstens twee dagen na de kennisgeving aan de persoon zelf plaatsvinden.

Art. 8.– § 1. Indien de asielzoeker in een door de Staat, een andere overheid of één of meer besturen georganiseerd centrum of een plaats waar hulpverlening wordt verstrekt op verzoek en op kosten van de staat verblijft, kan de

oproeping tot gehoor worden gefaxt naar de directeur van het centrum of de verantwoordelijke van de plaats waar hij verblijft.

In dat geval treedt de directeur van het centrum of de verantwoordelijke van de plaats waar de asielzoeker verblijft, of zijn gemachtigde, op als bode die de oproeping aan de asielzoeker overhandigt. Het door de asielzoeker getekend ontvangstbewijs wordt naar de Commissaris-generaal teruggestuurd.

§ 2. Indien de asielzoeker op een welbepaalde plaats wordt vastgehouden, kan de kennisgeving van de oproeping tot gehoor gebeuren per bode tegen ontvangstbewijs.

§ 3. Indien blijkt dat de asielzoeker de oproeping tot gehoor, in de gevallen in dit artikel omschreven, niet heeft ontvangen, dan zal deze hem door de Commissaris-generaal of zijn gemachtigde bij een ter post aangetekende zending worden bevestigd. Indien ondertussen de voorziene datum voor het gehoor is verstreken, zal de Commissaris-generaal of zijn gemachtigde een nieuwe gehoordatum vastleggen.

Art. 9.–§ 1. De oproeping tot gehoor bevat minstens volgende gegevens :

- de plaats en de datum van het gehoor;
- de datum van de oproeping;
- de aankondiging van de aanwezigheid van een tolk, indien de asielzoeker hier overeenkomstig artikel 51/4 van de wet om heeft gevraagd;
- de vermelding dat de asielzoeker zich op de dag van het gehoor kan laten bijstaan door een advocaat en een vertrouwenspersoon;
- de mededeling dat de betrokkene op de dag van het gehoor alle documenten ter staving van zijn aanvraag dient mee te brengen, met name de oproeping, en alle documenten waarover hij beschikt over zijn leeftijd, achtergrond, alsook die van relevante familieleden, identiteit, nationaliteit(en), land(en) of plaats(en) van eerder verblijf, eerdere asielaanvragen, reisroutes, identiteits- en reisdocumenten alsook elk ander stuk ter ondersteuning van de asielaanvraag
- de mededeling dat, wanneer de asielzoeker zich niet aanbiedt op het Commissariaat-generaal op de voor het gehoor vastgestelde datum, hij schriftelijk een geldige reden moet mededelen binnen de door artikel 18 vastgestelde termijn.

§ 2. Indien de Commissaris-generaal het nodig acht moet hij, onder een afzonderlijke rubriek in de oproeping de vermelding mededelen volgens welke in het geval waarin een geldig motief de asielzoeker zou verhinderen aan de oproeping gevolg te geven dat deze laatste hem de nieuwe elementen moet mededelen ter staving van zijn asielaanvraag die nog niet zouden zijn medegedeeld, hetzij uitdrukkelijk verklaren dat er geen nieuwe elementen bestaan die hij kan laten gelden ter staving van zijn asielaanvraag.

§ 3. De Commissaris-generaal of zijn gemachtigde vermeldt uitdrukkelijk na zijn verzoek om inlichtingen bedoeld in § 2 de eventuele gevolgen indien er geen antwoord volgt op het verzoek om inlichtingen binnen de maand volgend op de verzending ervan en er hiervoor geen geldige reden ter verantwoording wordt aangebracht.

Onderafdeling II. – Verzoek om inlichtingen

Art. 10.–§ 1. Overeenkomstig artikel 51/2 van de wet, kan de Commissaris-generaal of zijn gemachtigde aan de asielzoeker verzoeken hem bepaalde inlichtingen te verschaffen.

Het verzoek om inlichtingen dient duidelijk te worden geformuleerd en kan tot doel hebben zowel algemene als specifieke informatie te verkrijgen.

§ 2. Het verzoek kan in de oproeping tot gehoor worden gevoegd of kan het voorwerp uitmaken van een aparte brief.

De bepalingen met betrekking tot de kennisgevingen voorzien in de artt 7 en 8 zijn eveneens van toepassing op dit verzoek.

§ 3. De Commissaris-generaal of zijn gemachtigde geeft uitdrukkelijk in het verzoek om inlichtingen aan wat de gevolgen kunnen zijn indien het verzoek om inlichtingen zonder antwoord blijft en er daarvoor geen geldige reden wordt aangebracht binnen de maand volgend op de verzending van het verzoek om inlichtingen.

Art. 11.–Opgeheven.

Onderafdeling III. – Het gehoor

Art. 12.–De ambtenaar leidt het gehoor en waakt over het goede verloop ervan. De ambtenaar beschikt over de politie van het gehoor.

Art. 13.–Indien de asielzoeker overeenkomstig de artikelen 74/5 en 74/6 van de wet wordt vastgehouden of in een penitentiaire instelling in hechtenis wordt gehouden, wordt hij gehoord op de plaats van de vasthouding of de hechtenis.

Art. 13/1.–Het gehoor vindt plaats in omstandigheden die een passende geheimhouding waarborgen.

Het gehoor vindt slechts plaats in aanwezigheid van de ambtenaar, de asielzoeker, en, in voorkomend geval, een tolk, de advocaat van de asielzoeker en één enkele vertrouwenspersoon.

De ambtenaar kan niettemin de aanwezigheid van andere personen die niet voldoen aan de voorwaarden om op te treden als vertrouwenspersoon aanvaarden wanneer de aanwezigheid van één van hen noodzakelijk lijkt om tot een

adequaat onderzoek van de aanvraag over te gaan. Deze personen komen niet tussen tijdens het gehoor, maar hebben de mogelijkheid om mondelinge opmerkingen te formuleren op het einde van het gehoor binnen het kader dat wordt bepaald door de ambtenaar die het gehoor afneemt.

Om redenen eigen aan het onderzoek van de aanvraag of om vertrouwelijkheidsredenen, kan de ambtenaar zich verzetten tegen de aanwezigheid van de vertrouwenspersoon op het gehoor.

Art. 14.–§ 1. Het gehoor van de minderjarige vindt plaats in omstandigheden die een passende geheimhouding waarborgen.

§ 2 Het gehoor van de niet-begeleide minderjarige vindt alleen plaats in aanwezigheid van de ambtenaar, de minderjarige en de voogd die overeenkomstig de Voogdijwet is aangewezen, en, in voorkomend geval, een tolk, de advocaat van de minderjarige en één enkele vertrouwenspersoon.

Onder voorbehoud van artikel 57/1, § 3, tweede lid van de wet, vindt het gehoor van de begeleide minderjarige vreemdeling, die een verzoek om internationale bescherming in eigen naam heeft ingediend, alleen plaats in aanwezigheid van de ambtenaar, de minderjarige, en, in voorkomend geval, een tolk, de advocaat van de minderjarige en één enkele vertrouwenspersoon. Hetzelfde geldt voor het eventuele gesprek dat wordt gevoerd met de in artikel 57/1, § 1, eerste lid, van de wet bedoelde minderjarige.

De ambtenaar kan niettemin de aanwezigheid van andere personen die niet voldoen aan de voorwaarden om op te treden als vertrouwenspersoon aanvaarden wanneer de aanwezigheid van één van hen noodzakelijk lijkt om tot een adequaat onderzoek van de aanvraag over te gaan. Deze personen komen niet tussen tijdens het gehoor, maar hebben de mogelijkheid om mondelinge opmerkingen te formuleren op het einde van het gehoor binnen het kader dat wordt bepaald door de ambtenaar die het gehoor afneemt.

§ 3. Om redenen eigen aan het onderzoek van de aanvraag of om vertrouwelijkheidsredenen, kan de ambtenaar zich verzetten tegen de aanwezigheid van de vertrouwenspersoon op het gehoor van de minderjarige.

§ 4. Het hogere belang van het kind is een doorslaggevende overweging die de Commissaris-generaal en zijn ambtenaren moeten leiden tijdens het onderzoek van de asielaanvraag.

Art. 15.–Aan het begin van het gehoor gaat de ambtenaar na of het adres van de gekozen woonplaats van de asielzoeker onveranderd is.

De ambtenaar verduidelijkt de asielzoeker zijn rol, in voorkomend geval die van de aanwezige tolk, de advocaat of de vertrouwenspersoon, en legt het verloop van het gehoor uit.

Indien er aanwijzingen zijn van vervolging wegens zijn of haar geslacht, gaat de ambtenaar na of de asielzoeker er geen bezwaar tegen heeft te worden gehoord door een persoon die een ander geslacht heeft dan de asielzoeker. Indien dat zo is wordt voldaan aan zijn vraag.

De ambtenaar verifieert of de asielzoeker en de tolk elkaar voldoende begrijpen.

Art. 16.–§ 1. De ambtenaar neemt nota van de verklaringen afgelegd door de asielzoeker tijdens het gehoor. Daarenboven bevatten deze notities de volgende gegevens :

- de naam en voorna(a)m(en) van de asielzoeker;
- zijn geboortedatum evenals zijn nationaliteit;
- de datum waarop het gehoor plaatsvond;
- het nummer van het dossier van de asielzoeker bij het Commissariaat-generaal;
- de taal gebruikt door de asielzoeker;
- de eventuele aanwezigheid van een tolk en, in voorkomend geval, het nummer van de gevraagde tolk;
- in voorkomend geval de naam van de advocaat, de aanwezige vertrouwenspersoon of de persoon die over hem het ouderlijk gezag, de voogdij krachtens de nationale wet van de minderjarige of de bijzondere voogdij uitoefent voorzien door de Belgische wet;
- de initialen en de handtekening van de ambtenaar;
- de duur van het gehoor;
- met toepassing van artikel 15, 3de lid, het bezwaar of het gebrek aan bezwaar van de asielzoeker om gehoord te worden door een persoon van het ander geslacht dan het zijne;
- in voorkomend geval, een korte beschrijving van de incidenten die zich tijdens het gehoor hebben voorgedaan met de tolk, de asielzoeker of diens advocaat, de vertrouwenspersoon of de persoon die over de minderjarige asielzoeker het ouderlijk gezag, de voogdij krachtens de nationale wet van de minderjarige of de bijzondere voogdij uitoefent voorzien door de Belgische wet;
- in voorkomend geval, de uiteenzetting van de redenen waarom de ambtenaar zich verzet tegen de aanwezigheid van de vertrouwenspersoon tijdens het gehoor van de asielzoeker;

§ 2. De ambtenaar legt een inventaris aan van de stukken die door de asielzoeker werden voorgelegd ter ondersteuning van zijn asielaanvraag.

Art. 17.–§ 1. Opgeheven.

§ 2. Indien de ambtenaar tijdens het gehoor tegenstrijdigheden vaststelt in de verklaringen van de asielzoeker of vaststelt dat er relevante elementen ter staving van de asielaanvraag ontbreken, stelt hij de asielzoeker in de loop van het gehoor in de gelegenheid om hier uitleg over te geven.

§ 3. De asielzoeker, zijn advocaat of de vertrouwenspersoon kunnen per aangetekende brief of door afgifte tegen ontvangstbewijs aanvullende opmerkingen of aanvullende stukken naar de Commissaris-generaal sturen. Deze opmerkingen en stukken zullen bij het individueel dossier van de asielzoeker worden gevoegd. De ambtenaar zal rekening houden met de opmerkingen en de stukken die hem tijdig zullen zijn overhandigd.

Art. 18.–§ 1. Indien de asielzoeker zich niet aanmeldt op de voor het gehoor vastgelegde datum, neemt de ambtenaar nota van zijn afwezigheid.

De regelmatigheid van de kennisgeving van de oproeping tot het gehoor moet worden geverifieerd.

§ 2. De asielzoeker maakt binnen de vijftien dagen na de vastgestelde datum van het gehoor schriftelijk een geldige reden voor zijn afwezigheid over aan de Commissaris-generaal.

In afwijking van het eerste lid legt de asielzoeker, die overeenkomstig artikel 7, paragraaf 5 of paragraaf 7 werd opgeroepen voor een gehoor, binnen de twee dagen na de vastgestelde datum van het gehoor schriftelijk een geldige reden voor zijn afwezigheid over aan de Commissaris-generaal.

In afwijking van het eerste en tweede lid legt de asielzoeker, die overeenkomstig artikel 7, paragraaf 6 werd opgeroepen voor een gehoor, binnen één dag na de vastgestelde datum van het gehoor schriftelijk een geldige reden voor zijn afwezigheid over aan de Commissaris-generaal.

Als hij de reden geldig acht roept de Commissaris-generaal de asielzoeker op een latere datum opnieuw op of verzoekt de Commissaris-generaal hem om bepaalde inlichtingen schriftelijk te verschaffen.

Indien de betrokkene, na opnieuw te zijn opgeroepen overeenkomstig het vierde lid, een nieuwe geldige reden aanhaalt die zijn afwezigheid op het vastgelegde gehoor rechtvaardigt, kan de Commissaris-generaal een beslissing nemen op grond van de elementen in zijn bezit.

Onderafdeling IV. – Het recht op bijstand.

Art. 19.–§ 1. De asielzoeker kan zich tijdens de behandeling van zijn aanvraag bij het Commissariaat-generaal laten bijstaan door een advocaat of een vertrouwenspersoon.

De advocaat of de vertrouwenspersoon kan het gehoor van de asielzoeker bijwonen. Elke verstoring van het gehoor zal door de ambtenaar onmiddellijk worden gemeld aan zijn functionele overste en worden genoteerd in de notities van het gehoor.

Onder voorbehoud van artikel 57/1, § 3, tweede lid, van de wet belet de afwezigheid van de advocaat of van de vertrouwenspersoon de ambtenaar niet de asielzoeker persoonlijk te horen.

§ 2. De advocaat of de vertrouwenspersoon komt niet tussen tijdens het gehoor, maar heeft de mogelijkheid mondelinge opmerkingen te formuleren op het einde van het gehoor.

Het is de voogd, die overeenkomstig de Voogdijwet is aangewezen om de niet-begeleide minderjarige tijdens het gehoor bij te staan, toegestaan vragen te stellen en opmerkingen te maken binnen het kader dat wordt bepaald door de ambtenaar die het gehoor afneemt.

Onderafdeling V. – De rol van de tolk

Art. 20.–§ 1. Indien de asielzoeker de bijstand heeft gevraagd van een tolk overeenkomstig artikel 51/4 van de wet, verzekert de Commissaris-generaal of zijn gemachtigde, in de mate dat hij over zulk een tolk beschikt, de aanwezigheid van een tolk die één van de talen gesproken door de asielzoeker beheerst.

§ 2. De Commissaris-generaal of zijn gemachtigde houdt rekening met de bijzondere situatie van de asielzoeker bij het aanduiden van de tolk belast met het bijstaan van de asielzoeker tijdens het gehoor.

§ 3. Indien hij niet beschikt over een tolk die één van de talen gesproken door de asielzoeker beheerst, kan de Commissaris-generaal of zijn gemachtigde aan de asielzoeker, in de oproepingsbrief, vragen om zelf een tolk naar het gehoor te brengen.

Indien in het in lid 1 bedoelde geval de asielzoeker in gebreke blijft een tolk naar het gehoor mee te brengen, kan de Commissaris-generaal of één van zijn adjuncten een beslissing nemen zonder de asielzoeker te horen voor zover aan deze laatste voorgesteld werd op het Commissariaat-generaal een geschreven verklaring op te stellen die als gehoor geldt. Indien de asielzoeker geen geschreven verklaring kan of wil opstellen, zal de Commissaris-generaal op basis van de elementen waarover hij beschikt, een uitspraak doen.

§ 4. Op elk moment van de procedure voor het Commissariaat-generaal, kan de asielzoeker beslissen om geen beroep meer te doen op een tolk en aan de bijstand van elke tolk, die hem ter beschikking werd gesteld door de Commissaris-generaal of zijn gemachtigde, te verzaken. In dat geval, blijft de taal van het onderzoek van de asielaanvraag die taal die door de Minister of zijn gemachtigde wordt vastgesteld, overeenkomstig artikel 51/4, § 2, 3de lid, van de wet. Die beslissing van de asielzoeker wordt vermeld in de notities van het gehoor.

Art. 20/1.–De tolk vertaalt getrouw de verklaringen van de personen aanwezig op het gehoor.

Art. 21.–De asielzoeker kan vragen dat een andere tolk wordt aangeduid. Deze vraag kan worden gesteld aan het begin van het gehoor of tijdens het verloop van dit gehoor.

Indien de reden die wordt ingeroepen ter ondersteuning van deze vraag als geldig wordt beschouwd, wordt het gehoor gestopt en hernomen met een andere tolk aanwezig op het Commissariaat-generaal die één van de talen gesproken door de asielzoeker beheerst.

Indien op dat ogenblik geen enkele andere tolk kan worden aangeduid, wordt een nieuwe datum vastgesteld en al naar het geval, aan de asielzoeker medegedeeld of verstuurd naar zijn verkozen verblijfplaats overeenkomstig artikel 51/2, 6e lid van de wet.

Art. 21/1.–Indien de tolk tijdens het gehoor vaststelt dat er tussen de asielzoeker en hem een belangenconflict bestaat, meldt hij dit aan de ambtenaar. De ambtenaar onderzoekt het belangenconflict en, indien nodig, wordt overgegaan tot de aanwijzing van een andere op het Commissariaat-generaal aanwezige tolk die één van de talen gesproken door de asielzoeker beheerst.

Indien niet onmiddellijk een andere tolk kan worden aangewezen, wordt een nieuwe datum voor het gehoor vastgesteld en naar gelang het geval, aan de asielzoeker meegedeeld overeenkomstig artikel 51/2, zesde lid, van de wet.

Art. 22-23.–Opgeheven.

Onderafdeling VII. – Bepalingen met betrekking tot de beslissing genomen door de Commissaris-generaal of één van zijn adjuncten

Art. 23/1.–Opgeheven.

Art. 24.–Naast de procedure voor de kennisgeving van de beslissing die is voorzien in artikel 51/2, vijfde lid, van de wet, en zonder hieraan afbreuk te doen, zijn de bepalingen met betrekking tot de kennisgevingen bedoeld in de artikelen 7 en 8 eveneens van toepassing op de beslissingen genomen door de Commissaris-generaal of één van zijn adjuncten.

Art. 25.–Indien, eens de beslissing genomen is, de vertegenwoordiger van het Hoog Commissariaat van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen in overeenstemming met artikel 57/23bis, tweede lid, van de wet, een advies verstrekt, is de Commissaris-generaal of één van zijn adjuncten niet gehouden om op basis van dit advies een nieuwe beslissing te nemen. In voorkomend geval licht hij de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen in over zijn houding.

Art. 26.– De Commissaris-generaal kan zich, in zijn beslissing, baseren op informatie die telefonisch of via e-mail werd verkregen van een persoon of instelling om bepaalde feitelijke aspecten van een specifiek asielrelaas na te gaan.

De redenen waarom deze persoon of deze instelling werd gecontacteerd alsook de redenen die toelaten hun betrouwbaarheid te veronderstellen, moeten uit het administratieve dossier blijken.

Van de telefonisch verkregen informatie moet een schriftelijk verslag worden opgemaakt dat de naam van de telefonisch gecontacteerde persoon, zijn contactgegevens, een beknopte beschrijving van zijn activiteiten of van zijn functie en de datum van het telefoongesprek vermeldt. Het schriftelijke verslag moet ook een overzicht van de relevante vragen bevatten en de relevante antwoorden, zonder echter exhaustief te zijn.

Wanneer de informatie wordt verkregen via e-mail, moeten de e-mails in schriftelijke vorm in het administratieve dossier worden opgenomen met de naam van de gecontacteerde persoon, de contactgegevens en de datum van de e-mails, alsook de relevante vragen en de relevante antwoorden. De activiteiten of de functie van de gecontacteerde persoon moeten beknopt in het administratieve dossier worden beschreven als ze niet direct uit het e-mailverkeer blijken.

Afdeling II. – Opgeheven

Art. 27-28.–Opgeheven

Afdeling III. – Andere bevoegdheden toegekend aan de Commissaris-generaal op basis van artikel 57/6, eerste lid, 8° van de wet

Onderafdeling I. – Opgeheven

Art. 29.–Opgeheven.

Onderafdeling II. – Bevoegdheid tot het uitreiken van documenten en het verlenen van administratieve bijstand bedoeld in artikel 57/6, eerste lid, 8° , van de wet en artikel 25 van het Internationaal Verdrag betreffende de status van vluchtelingen, ondertekend te Genève op 28 juli 1951 en artikel 25 van het Verdrag betreffende de status van staatlozen, ondertekend te New York op 28 september 1954

Art. 30.–Een informatienota over de vluchtelingenstatus wordt uitgereikt aan iedere persoon die als vluchteling erkend wordt.

Een informatienota over de subsidiaire beschermingsstatus wordt uitgereikt aan iedere persoon aan wie de subsidiaire beschermingsstatus wordt toegekend.

Art. 31.–De Commissaris-generaal of zijn gemachtigde kan slechts attesten en getuigschriften afleveren wanneer de betrokkenen hun identiteit kunnen bewijzen.

Art. 32.–§ 1. Wanneer de betrokkenen afstand doen van de vluchtelingenstatus moeten ze hun getuigschriften, attesten en reisdocument of het attest van afwezigheid van reisdocument teruggeven.

§ 2. In geval van verkrijging van de Belgische nationaliteit moet de betrokkene dezelfde documenten teruggeven.

Afdeling IV. – Opgeheven

Art. 33- 35.–Opgeheven

Afdeling V. – Bevoegdheden toegekend aan de Commissaris-generaal met betrekking tot de opheffing of de intrekking van de vluchtelingenstatus of de subsidiaire beschermingsstatus op basis van artikel 57/6, § 1, eerste lid, 4° en 6° van de wet

Art. 35/1.–Opgeheven.

Art. 35/2.– § 1. Indien de betrokkene wordt opgeroepen voor een persoonlijk onderhoud, moet het persoonlijk onderhoud minstens vijftien dagen na de kennisgeving van de oproeping voor het persoonlijk onderhoud plaatsvinden.

§ 2. Als er aan de betrokkene wordt gevraagd schriftelijk de redenen mee te delen waarom zijn status dient te worden behouden, moet het antwoord de Commissaris-generaal bereiken binnen vijftien dagen na de kennisgeving van het verzoek om schriftelijk de redenen voor het behoud van zijn status mee te delen.

§ 3. Met uitzondering van artikel 15, eerste lid, en artikel 18 zijn de bepalingen van onderafdeling 3 van afdeling 1 van hoofdstuk III met betrekking tot het persoonlijk onderhoud en onderafdeling 4 van afdeling 1 van hoofdstuk III betreffende het recht op bijstand van toepassing op het persoonlijk onderhoud van heronderzoek bedoeld in dit artikel.

Art. 35/3.–De oproeping tot gehoor inzake heroverweging bevat minstens volgende gegevens :

- de plaats en de datum van het gehoor;
- de datum van de oproeping;
- desgevallend de aankondiging van de aanwezigheid van een tolk die één van de talen gesproken door de asielzoeker beheerst;
- de vermelding volgens dewelke de betrokkene zich op de dag van het gehoor kan laten bijstaan door een advocaat en een vertrouwenspersoon;
- de heroverweging van de vluchtelingenstatus of van de subsidiaire beschermingsstatus, en de redenen voor de heroverweging;
- de mededeling dat de betrokkene op de dag van het gehoor alle elementen ter staving van zijn standpunt dient mee te brengen;
- de mededeling dat, wanneer de betrokkene zich niet aanmeldt op het Commissariaat-generaal op de voor het gehoor vastgestelde datum, hij schriftelijk de redenen dient mee te delen voor zijn afwezigheid op het gehoor;
- de gevolgen die kunnen voortvloeien uit de afwezigheid van antwoord vanwege de betrokkene.

Art. 35/4.–Opgeheven.

HOOFDSTUK IV. - SLOTBEPALINGEN

Art. 36.–Artikel 113bis van het koninklijk besluit van 8 oktober 1981 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, wordt opgeheven.

Art. 37.–Onze met de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen bevoegde Minister wordt belast met de uitvoering van dit besluit.

Programmawet

Voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (2002)

*Aangenomen op 24 december 2002, laatst aangepast door Wet 12 mei 2014
Belgisch Staatsblad 31 december 2002, 7 februari 2003, 21 november 2014*

Afdeling I. – Algemene bepalingen

Art. 1.– In het kader van dit hoofdstuk moet worden verstaan onder " niet-begeleide minderjarige " iedere persoon die ofwel de voorwaarden bedoeld in artikel 5 ofwel de voorwaarden bedoeld in artikel 5/1 vervult.

Art 2 – Iedere federale overheid behandelt met spoed de door de niet-begeleide minderjarigen ingediende verzoeken.

Bij iedere beslissing die op de minderjarige betrekking heeft, vormen zijn belangen de eerste overweging.

Afdeling II – Dienst Voogdij

Art 3 – § 1. Bij de Federale Overheidsdienst Justitie wordt een dienst opgericht met de naam " dienst Voogdij ", belast met het organiseren van een specifieke voogdij over niet-begeleide minderjarigen.

De samenstelling en de werking van de dienst Voogdij worden bepaald door de Koning bij besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad.

§ 2. De Dienst coördineert de materiële organisatie van het werk van de voogden en oefent toezicht erop uit. Hij is belast met de volgende taken :

1° een voogd aanwijzen teneinde de vertegenwoordiging van de niet-begeleide minderjarigen te verzekeren;

2° overgaan tot identificatie van de niet-begeleide minderjarigen en, indien de staat van minderjarigheid wordt aangevochten, de leeftijd laten nagaan door middel van een medisch onderzoek, onder de voorwaarden bedoeld in artikel 7;

3° de contacten coördineren met de overheden bevoegd voor asiel, toegang tot het grondgebied, verblijf en verwijdering, met de overheden bevoegd voor opvang en huisvesting, alsmede met de overheden van de landen van herkomst van de minderjarigen, inzonderheid teneinde hun familie op te sporen of andere opvangstructuren te vinden;

4° zich ervan vergewissen dat door de bevoegde overheden binnen de kortste termijn een duurzame oplossing in het belang van de minderjarige wordt gezocht;

5° de personen die als voogd kunnen worden aangewezen erkennen, en indien grond daartoe bestaat, deze erkenning intrekken;

6° de lijst van erkende personen bijhouden en voor ieder van hen vermelden over hoeveel minderjarigen zij de voogdij uitoefenen;

7° waken dat de als voogd aangewezen personen een opleiding krijgen aangepast aan de problematiek van de niet begeleide minderjarigen.

§ 3. De Koning bepaalt bij een in Ministerraad overlegd besluit, de juridische aard van de arbeidsverbintenis tussen de voogd en de dienst Voogdij, de procedure houdende erkenning van de voogden door de dienst Voogdij, alsmede de minimumvoorwaarden inzake erkenning die de voogden moeten vervullen. Die criteria bepalen de voorwaarden inzake specifieke opleiding en bevoegdheid voor de begeleiding van minderjarigen. De erkenningsprocedure en - criteria garanderen de onafhankelijkheid van de voogden in het kader van hun opdracht.

Hij bepaalt bij een in Ministerraad overlegd besluit de procedure met betrekking tot de intrekking van de erkenning van de voogden door de dienst Voogdij ingeval de voorwaarden bedoeld in het eerste lid niet worden nageleefd.

De personen die op grond van hun ambt met de minderjarige een belangenconflict hebben, kunnen niet worden aangewezen in de hoedanigheid van voogd. De Koning bepaalt bij een in Ministerraad overlegd besluit de categorieën van personen bedoeld in dit lid.

(De rijksambtenaren die geen belangenconflict bedoeld in het derde lid hebben en die voldoen aan de voor erkenning bepaalde voorwaarden, kunnen worden opgenomen in de lijst van personen die als voogd kunnen worden aangewezen

(De dienst Voogdij kan met openbare instellingen en met verenigingen die actief zijn op het terrein en die bereid zijn om deel uit te maken van een vereniging die hoofdzakelijk de organisatie van de voogdij over de niet begeleide minderjarigen tot doel heeft, protocolakkoorden sluiten betreffende de erkenning van hun personeelsleden als kandidaat-voogden, met het oog op het onder hun hoede nemen van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen. Deze protocolakkoorden, opgesteld met eerbied voor de bepalingen van de wetgeving betreffende de voogdij over de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, voor haar uitvoeringsbesluiten en voor de omzendbrieven met het oog op haar toepassing, worden voor hun inwerkingtreding ter kennisgeving voorgelegd aan de minister van

Binnenlandse Zaken en aan de minister van Maatschappelijke Integratie. De Koning bepaalt het bedrag van de vergoedingen toegekend in het kader van de uitvoering van deze protocolakkoorden.)

Art. 4 – De dienst Voogdij organiseert een permanente opdat hij vierentwintig uur op vierentwintig bereikbaar is en zijn opdracht kan vervullen.

Afdeling III. – Toepassingsgebied

Art. 5.–De in artikel 3, § 1, eerste lid, bedoelde voogdij is van toepassing op elke persoon :

- van minder dan achttien jaar oud,
- niet begeleid door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij over hem uitoefent (op grond van de wet die van toepassing is overeenkomstig artikel 35 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht),
- die onderdaan is van een land dat geen lid is van de Europese Economische Ruimte,
- en verkeert in één van de volgende situaties :
ofwel de erkenning van de hoedanigheid van vluchteling hebben gevraagd;
ofwel niet voldoen aan de voorwaarden inzake toegang tot en verblijf op het grondgebied vastgesteld in de wetten betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

Art.5/1.–Onverminderd artikel 5, is de in artikel 3, § 1, eerste lid, bedoelde voogdij van toepassing op elke persoon :

- van minder dan achttien jaar oud;
- die onderdaan is van een land dat lid is van de Europese Economische Ruimte of van Zwitserland;
- niet begeleid door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij over hem uitoefent op grond van de wet die van toepassing is overeenkomstig artikel 35 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht;
- die niet in het bezit is van een gelegaliseerd document waaruit blijkt dat de persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij uitoefent de toestemming heeft gegeven om te reizen en te verblijven in België;
- die niet ingeschreven is in een bevolkingsregister;
- en die verkeert in één van de volgende situaties :
ofwel een aanvraag voor een tijdelijke verblijfstitel hebben ingediend op grond van artikel 61/2, § 2, tweede lid, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen; ofwel zich in een kwetsbare toestand bevinden.

Afdeling IV. – Plaatsing onder de hoede van de dienst Voogdij en aanwijzing van de voogd

Art. 6 – § 1. Iedere overheid die kennis heeft van de aanwezigheid aan de grens of op het grondgebied van een persoon

- die er jonger uitziet dan 18 jaar of verklaart jonger dan 18 jaar te zijn, en
  - die lijkt te voldoen aan de andere voorwaarden bedoeld in artikel 5 of in artikel 5/1,
- stelt daarvan onmiddellijk de dienst Voogdij in kennis, alsmede de overheden bevoegd voor asiel, toegang tot het grondgebied, verblijf en verwijdering, en deelt hen alle informatie mee die zij over de toestand van betrokkene heeft.

§ 2. Zodra de dienst Voogdij deze informatie ontvangen heeft, neemt hij de betrokken persoon onder zijn hoede en :
1° gaat hij over tot zijn identificatie, controleert eventueel zijn leeftijd en gaat na of hij de andere voorwaarden bedoeld in artikel 5 of in artikel 5/1 vervult;

2° indien de persoon minderjarig is, wijst hij onmiddellijk een voogd aan;

3° neemt hij contact op met de bevoegde overheden met het oog op zijn huisvesting tijdens de twee voornoemde stappen. De huisvesting van de minderjarige geschiedt met naleving van de wettelijke bepalingen die de toegang tot het grondgebied regelen.

§ 3. Ingeval van omstandig gemotiveerde hoogdringendheid, en na het signalement zoals bepaald in § 1, kan de dienst Voogdij, op eigen initiatief of op vraag van de overheden bevoegd voor asiel, toegang tot het grondgebied, verblijf en verwijdering of van de overheden bevoegd voor opvang en huisvesting, een voorlopige voogd toewijzen met het oog op het onder zijn hoede nemen van een persoon die de in artikel 5 bedoelde voorwaarden lijkt of verklaart te vervullen maar die nog niet definitief geïdentificeerd is.

De Koning bepaalt bij een in ministerraad overlegd besluit het bedrag van de vergoedingen toegekend aan de voorlopige voogd.

De voorlopige voogdij neemt een einde in de in de artikelen 23 en 24 bedoelde gevallen of indien blijkt dat die persoon de in artikel 5 of in artikel 5/1 bedoelde voorwaarden niet vervult.

De voorlopige voogdij wordt definitief indien de betrokken persoon de in artikel 5 bedoelde voorwaarden vervult.

§ 4. In de mate van het mogelijke gaat de dienst Voogdij bij voorrang en zonder verwijl over tot de aanwijzing van hetzij een voorlopige voogd voor een persoon die de in artikel 5 of in artikel 5/1 bedoelde voorwaarden lijkt te vervullen, maar die nog niet definitief geïdentificeerd is, hetzij een voogd voor de persoon die effectief de in artikel 5 of in artikel 5/1 bedoelde voorwaarden vervult, telkens de betrokken persoon in aanmerking komt voor een beslissing genomen op grond van de artikelen 3 en 74/5 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang

tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen. De dienst Voogdij deelt op om het even welke wijze, inbegrepen bij elektronisch bericht of telefonisch, de gegevens van de voorlopige voogd of voogd mee aan de bevoegde minister of aan zijn gemachtigde

Art. 7.-§ 1. Wanneer de dienst Voogdij of de overheden bevoegd voor asiel, toegang tot het grondgebied, verblijf en verwijdering twijfel koesteren omtrent de leeftijd van de betrokken persoon, laat de dienst Voogdij onmiddellijk een medisch onderzoek door een arts uitvoeren teneinde na te gaan of deze persoon al dan niet jonger is dan 18 jaar. Het medisch onderzoek geschiedt onder toezicht van de dienst Voogdij.

De kosten van dat medisch onderzoek zijn ten laste van de overheid die het heeft gevraagd. Ingeval de dienst Voogdij uit eigen beweging een onderzoek laat verrichten, zijn de kosten ten laste van die dienst.

§ 2. Wanneer uit het medisch onderzoek blijkt dat betrokkene minder dan 18 jaar oud is, wordt gehandeld overeenkomstig artikel 8.

Wanneer uit het medisch onderzoek blijkt dat betrokkene meer dan 18 jaar oud is, vervalt de hoede door de dienst Voogdij van rechtswege. De dienst Voogdij stelt daarvan onmiddellijk de betrokkene in kennis, alsook de overheden bevoegd voor asiel, toegang tot het grondgebied, verblijf en verwijdering, en iedere andere betrokken overheid.

§ 3. Ingeval van twijfel over de uitslag van het medisch onderzoek, wordt met de jongste leeftijd rekening gehouden.

Art. 8.- § 1. Wanneer volgens de dienst Voogdij is komen vast te staan dat de persoon die onder zijn hoede is gesteld voldoet aan de voorwaarden bedoeld in artikel 5 of in artikel 5/1, wordt onmiddellijk een voogd aangewezen.

§ 2. De beslissing luidens welke een voogd is aangewezen wordt onmiddellijk aan laatstgenoemde ter kennis gebracht alsook aan de overheden bevoegd voor asiel, toegang tot het grondgebied, verblijf en verwijdering en aan iedere andere betrokken overheid.

Aan de minderjarige wordt onverwijld meegedeeld wie zijn voogd is en informatie verschaft over het voogdijregime.

§ 3. Enkel de personen die voorkomen op de in artikel 3, § 2, 6°, bedoelde lijst kunnen als voogd worden aangewezen.

Afdeling V. - Opdracht van de voogd

Art. 9 –§ 1. Onder voorbehoud van het bepaalde in artikel 10, § 2, is de voogd ermee belast de niet-begeleide minderjarige te vertegenwoordigen in het kader van alle rechtshandelingen, van de procedures bedoeld in de wetten betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, alsmede van alle andere bestuurlijke of gerechtelijke procedures.

Hij is inzonderheid bevoegd om :

1° een asielaanvraag in te dienen of een machtiging tot verblijf aan te vragen;

2° in het belang van de minderjarige te waken over de naleving van de wetten betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen;

3° de rechtsmiddelen aan te wenden.

De niet-begeleide minderjarige kan evenwel alleen een asielaanvraag indienen zonder door zijn voogd te worden vertegenwoordigd.

§ 2. De voogd begeleidt de minderjarige in elke fase van de in § 1 bedoelde procedures en woont al diens verhoren bij. In geval van overmacht kan de voogd vragen dat het verhoor wordt verdaagd. (Is de voogd onbeschikbaar om een andere reden, dan kan hij, in dringende situaties, vervangen worden door een andere erkende voogd, volgens de door de Koning bepaalde voorwaarden. De Koning bepaalt bij een in ministerraad overlegd besluit het bedrag van de vergoedingen toegekend aan deze voogd.) Ingeval grond daartoe bestaat, wordt de minderjarige bijgestaan door een tolk. De kosten voor de tolk zijn ten laste van de overheid die het verhoor afneemt.

§ 3. De voogd vraagt ambtshalve en onverwijld bijstand van een advocaat. In voorkomend geval kan de voogd gebruik maken van de juridische bijstand van het Bureau voor juridische bijstand overeenkomstig de artikelen 508/1 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek.

Art. 10 –§ 1. De voogd draagt zorg voor de niet-begeleide minderjarige tijdens zijn verblijf in België.

Hij zorgt ervoor dat de minderjarige onderwijs kan volgen en passende psychologische bijstand en medische verzorging krijgt.

Ingeval toegang tot het grondgebied wordt verleend en niet is beslist tot opvang in een specifiek centrum voor niet-begeleide minderjarigen, waakt de voogd erover dat de overheden bevoegd voor opvang de maatregelen nemen die vereist zijn om de minderjarige een passende huisvesting te bieden, in voorkomend geval bij een familielid, in een gastgezin of bij een volwassene die bereid is voor de minderjarige te zorgen.

De voogd waakt erover dat de politieke, filosofische en godsdienstige overtuiging van de minderjarige in acht worden genomen.

§ 2. De voogd kan niet toestemmen in het huwelijk, de adoptie of de ontvoogding van de minderjarige.

Art. 11 –§ 1. De voogd treft alle passende maatregelen om de familieleden van de minderjarige op te sporen. Hij doet alle voorstellen die hij nodig acht om een duurzame oplossing te vinden overeenkomstig het belang van de minderjarige.

Zijn optreden geschiedt in overleg met de minderjarige, met de persoon of de instelling die hem huisvest, met de overheden bevoegd voor asiel, toegang tot het grondgebied, verblijf en verwijdering, en met iedere andere betrokken overheid.

§ 2. De voogd heeft regelmatig contact met de minderjarige. Hij praat met hem om een vertrouwensrelatie op te bouwen en zijn standpunt te kennen over de beslissingen die hij voornemens is te nemen.

De voogd geeft aan de minderjarige toelichting bij de beslissingen genomen door de overheden bevoegd voor asiel, toegang tot het grondgebied, verblijf en verwijdering, alsook bij de beslissingen genomen door de andere overheden.

Art. 12 –§ 1. De voogd beheert de goederen van de minderjarige zonder dat hij het genot ervan heeft. Voor de handelingen bedoeld in artikel 410 van het Burgerlijk Wetboek is de toestemming van de vrederechter vereist.

§ 2. De voogd neemt alle passende maatregelen opdat de minderjarige de hulp ten laste van de openbare overheden waarop hij recht heeft, ontvangt.

Art. 13 –§ 1. Uiterlijk 15 dagen na zijn aanwijzing maakt de voogd een verslag op betreffende de persoonlijke situatie van de minderjarige en over zijn eventuele goederen. Hij bezorgt dit verslag aan de dienst Voogdij en aan de vrederechter.

§ 2. Indien de vrederechter zulks nodig acht kan hij beslissen dat de gelden, de effecten en de waardepapieren van de minderjarige worden gedeponereerd op een rekening geopend op naam van de minderjarige bij een door de Commissie voor het Bank- en Financieuzen erkende instelling.

Art. 14 – Artikel 1384 van het Burgerlijk Wetboek is niet van toepassing op de krachtens dit hoofdstuk aangewezen voogd.

Art. 15 – Een minderjarige die over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt, wordt opgeroepen om te worden gehoord in alle procedures die hem betreffen.

Art. 16 –§ 1. Aan de voogd wordt kennis gegeven van alle oproepingen, beslissingen of verzoeken om inlichtingen betreffende de niet-begeleide minderjarige. De beroepstermijnen gaan in op het tijdstip van de kennisgeving aan de voogd.

De betekeningen en kennisgevingen in het kader van een gerechtelijke procedure betreffende een niet-begeleide minderjarige vreemdeling geschieden overeenkomstig de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek. De termijnen voor het verrichten van de gerechtelijke proceshandelingen zijn onderworpen aan de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek.

Tegelijk met kennisgeving aan de voogd wordt een afschrift bezorgd aan de verblijfplaats van de minderjarige en aan de dienst Voogdij.

§ 2. Met het oog op de toepassing van de wetten betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, wordt de voogd verondersteld woonplaats te hebben gekozen bij de dienst Voogdij, tenzij hij kennis geeft van een andere woonplaats.

Afdeling 6. - Toezicht

Art. 17 – De voogd vervult zijn opdracht onder toezicht van de dienst Voogdij en van de vrederechter van de verblijfplaats van de minderjarige.

Art. 18 – De dienst Voogdij oefent dagelijks bestuurlijk toezicht uit op de materiële organisatie van het werk van de voogd.

Art. 19 –§ 1. Ten minste tweemaal per jaar doet de voogd aan de vrederechter een verslag toekomen over de vermogenstoestand van de minderjarige en over de evolutie van zijn persoonlijke toestand, inzonderheid wat zijn verblijfstoestand en de opsporing van zijn familie of van opvangstructuren in zijn land van herkomst alsook zijn opvoeding betreft. In het verslag wordt tevens melding gemaakt van de plichten die hij heeft vervuld alsook van de eventuele problemen van de minderjarige.

Een afschrift van het verslag wordt aan de dienst Voogdij bezorgd.

§ 2. Uiterlijk 15 dagen na de beëindiging van zijn taak bezorgt de voogd een definitief verslag van de voogdij aan de vrederechter. Een afschrift ervan wordt toegezonden aan de dienst Voogdij alsook aan de minderjarige.

De vrederechter maakt proces-verbaal op van de rekening en verantwoording, van de goedkeuring ervan en van de aan de voogd verleende décharge.

§ 3. Wanneer de verblijfplaats van de minderjarige naar een ander gerechtelijk kanton wordt overgebracht, zendt de vrederechter het dossier naar de vrederechter van het kanton waartoe de nieuwe verblijfplaats behoort. Laatstgenoemde rechter wordt dan bevoegd.

Art. 20 –De vrederechter kan op verzoek van de minderjarige, van de voogd, van iedere andere belanghebbende of zelfs ambtshalve oordelen over twistpunten tussen de voogd en de minderjarige betreffende zijn persoon of zijn

goederen. Op verzoek van dezelfde personen of ambtshalve kan de vrederechter de opdracht van de voogd beëindigen wanneer deze in gebreke blijft om zijn opdracht met de nodige zorg te vervullen of in geval van ernstige meningsverschillen met de minderjarige.

Zodra de vrederechter het verzoekschrift heeft ontvangen, vraagt hij de stafhouder van de Orde van advocaten of het Bureau voor juridische bijstand om ambtshalve en onverwijld een advocaat aan te wijzen voor de minderjarige.

De vrederechter doet uitspraak na de minderjarige, zijn advocaat, de voogd en iedere andere persoon wiens verhoor hij nuttig acht, te hebben gehoord.

Binnen 24 uur geeft de griffier bij gerechtsbrief kennis van de beschikking tot beëindiging van de taak van de voogd aan de dienst Voogdij, die onmiddellijk een nieuwe voogd aanwijst.

Art. 21 –Ingeval het verzoekschrift bedoeld in artikel 20 bij de vrederechter aanhangig wordt gemaakt, brengt de griffier de minderjarige, de dienst Voogdij en de betrokken overheden bevoegd voor asiel, toegang tot het grondgebied, verblijf en verwijdering, en zo nodig, alle andere betrokken overheden, hiervan binnen 24 uur per gerechtsbrief op de hoogte.

De dienst Voogdij wijst een voogd ad hoc aan die het ambt van voogd uitoefent tot de uitspraak van de beschikking van de vrederechter.

Zodra de beschikking is uitgesproken, geeft de griffier hiervan bij gerechtsbrief kennis aan de in het eerste lid bedoelde overheden.

Art. 22 –De vrederechter kan te allen tijde de procureur des Konings verzoeken een maatschappelijk onderzoek te laten verrichten naar de levensomstandigheden van de minderjarige.

Afdeling 7. - Verkrijging van een verblijfsvergunning van onbepaalde duur

Art. 23 – Wanneer aan de minderjarige een verblijfsvergunning van onbepaalde duur is afgeleverd, wordt een einde gesteld aan de opdracht van de voogd, onder voorbehoud van het tweede lid.

De voogd bedoeld in dit hoofdstuk doet het nodige opdat de voogdij bedoeld in hoofdstuk II van boek I, titel X, van het Burgerlijk Wetboek openvalt onder de voorwaarden bedoeld in artikel 389 en volgende van het Burgerlijk Wetboek.

Afdeling 8. - Beëindiging van de voogdij

Art. 24 –§ 1. De voogdij wordt van rechtswege beëindigd :

1° wanneer de minderjarige wordt toevertrouwd aan de persoon die (krachtens de wet die van toepassing is overeenkomstig artikel 35 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht) het ouderlijk gezag of de voogdij uitoefent;

2° wanneer de minderjarige achttien jaar wordt;

3° ingeval van overlijden, ontvoogding, adoptie, huwelijk of verwerving van de Belgische nationaliteit [1 ...]1;

4° op het tijdstip van de verwijdering van de minderjarige van het grondgebied.

5° ingeval de minderjarige is verdwenen uit zijn plaats van opvang en zijn voogd reeds 4 maanden geen nieuws van hem ontvangen heeft

6° wanneer de minderjarige die onderdaan is van een land dat lid is van de Europese Economische Ruimte of van Zwitserland zich niet langer in een kwetsbare toestand bevindt.

§ 2. In afwijking van § 1, 4°, blijft, wanneer de procedures betreffende de minderjarige nog hangend zijn na zijn verwijdering van het grondgebied, de voogd verder de vertegenwoordiging van de minderjarige verzekeren tot op het einde ervan.

§ 3. Bij toepassing van § 1, stelt de dienst Voogdij het einde van de voogdij vast en brengt de voogd, de gewezen pupil, de vrederechter, en indien grond daartoe bestaat, de overheden met welke de voogd contact had in verband met de betrokken minderjarige hiervan per brief op de hoogte.

Omzendbrief betreffende de signalementfiche van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen en hun tenlasteneming (2015)

*Aangenomen op 8 mei 2015
Belgisch Staatsblad, 20 mei 2015*

Deze omzendbrief heeft de volgende doelstellingen:

1.–De definitie van de niet-begeleide minderjarige vreemdeling (N.B.M.V.) toelichten.

Het begrip " N.B.M.V. " wordt aangepast aan dat van de wet van 12 mei 2014 houdende wijzigingen in Titel XIII, Hoofdstuk V, van de Programmawet (I) van 24 december 2002 wat de voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen betreft, aangezien deze wet het toepassingsgebied van de voogdij uitbreidt voor de minderjarigen van een land dat lid is van de Europese Economische Ruimte of van Zwitserland, die zich in een kwetsbare toestand bevinden of die een aanvraag voor een tijdelijke verblijfstitel hebben ingediend op grond van artikel 61/2, § 2, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

2.–De omzendbrieven van 19, 23 et 30 april 2004 en 2 augustus 2007 opheffen.

Op de datum van publicatie in het Belgisch Staatsblad heft deze omzendbrief de volgende omzendbrieven op:

- de omzendbrief van 19 april 2004 betreffende de plaatsing onder de hoede van de dienst Voogdij en de identificatie van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen ;
- de omzendbrief van 23 april 2004 betreffende de fiche " niet-begeleide minderjarige vreemdeling " ;
- de omzendbrief van 30 april 2004 betreffende de samenwerking tussen de Dienst Vreemdelingenzaken en de gemeentebesturen met betrekking tot het verblijf van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen;
- de omzendbrief van 2 augustus 2007 betreffende niet-begeleide Europese minderjarigen in kwetsbare toestand.

3.–Vaststelling van een enkele signalementfiche voor de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (N.B.M.V.). Deze fiche zal de 3 fiches die ingevoerd werden door de omzendbrieven van 19 en 23 april 2004 en 2 augustus 2007 vervangen.

4.–Herinneren aan de samenwerking die in het kader van het signalement, de identificatie en de tenlasteneming van de bevoegde overheden ingevoerd werd tussen de politiediensten, de gemeentebesturen, de dienst voogdij en de Dienst Vreemdelingenzaken.

I. – DEFINITIES EN TOEPASSINGSGEBIED

Niet-begeleide minderjarige vreemdeling:

- elke persoon die jonger dan 18 jaar lijkt te zijn of verklaart dat hij jonger is dan 18 jaar en die:
- niet begeleid is door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij uitoefent (o.g.v. artikel 35 van het Belgische Wetboek van Internationaal Privaatrecht) en;
- onderdaan is van een land dat geen lid is van de Europese Economische Ruimte (E.E.R.) en die verkeert in één van de volgende gevallen:
  - ofwel een asielaanvraag heeft ingediend;
  - ofwel niet voldoet aan de voorwaarden voor de toegang tot het grondgebied en het verblijf die vastgelegd zijn door de wetten betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen;
- alsook:
  - elke persoon die jonger dan achttien jaar is en die:
    - onderdaan is van een lidstaat van de Europese Economische Ruimte of van Zwitserland;
    - niet begeleid is door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij uitoefent (o.g.v. artikel 35 van het Belgische Wetboek van Internationaal Privaatrecht);
    - niet in het bezit is van een gelegaliseerd document waaruit blijkt dat de persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij uitoefent de toestemming heeft gegeven om te reizen en te verblijven in België;
    - niet ingeschreven is in het bevolkingsregister
  - en die in één van de volgende situaties verkeert :
    - ofwel een aanvraag voor een tijdelijke verblijfstitel heeft ingediend op grond van artikel 61/2, § 2, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen;
    - ofwel zich in een kwetsbare toestand bevindt.

Fiche N.B.M.V. : een fiche die het mogelijk maakt om de aanwezigheid van de N.B.M.V. op het grondgebied of aan de grens onmiddellijk mee te delen aan de dienst Voogdij en aan de Dienst Vreemdelingenzaken.

Dienst Vreemdelingenzaken : de overheid die belast is met de toepassing van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en zijn koninklijk uitvoeringsbesluit van 8 oktober 1981, evenals van de verdragen .

Dienst Voogdij : dienst die belast is met het inrichten van een specifieke voogdij voor de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, krachtens artikel 3, § 1, Titel XIII, Hoofdstuk 6 " Voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen" van de programmawet van 24 december 2002.

II. – HET SIGNALEREN VAN DE JONGERE

Aan de politiediensten en de gemeentebesturen wordt gevraagd om erover te waken dat de Dienst Voogdij en de Dienst Vreemdelingenzaken op de hoogte worden gebracht van de aanwezigheid van een N.B.M.V., door een N.B.M.V.-fiche door te sturen. Deze fiche is als bijlage aan deze omzendbrief toegevoegd.

Samen met deze fiche moet ook een kopie van de identiteitsdocumenten en/of verblijfsdocumenten opgestuurd worden. Deze fiche zal de dienst Voogdij in staat stellen om deze N.B.M.V. onder de hoede te nemen en de Dienst Vreemdelingenzaken om zijn bevoegdheden op het gebied van asiel, de toegang tot het grondgebied, het verblijf en de verwijdering van vreemdelingen uit te oefenen.

De Dienst Voogdij neemt de N.B.M.V. onder de hoede en neemt contact op met de bevoegde overheden, met het oog op zijn huisvesting. De Dienst Voogdij zal aan de signalerende overheid indien nodig een schriftelijke verklaring van plaatsing onder de hoede met de vermoedelijke identiteit van de N.B.M.V. en de gegevens die hij bezit met betrekking tot hem aan de signalerende overheid en/of de jongere toezenden.

Vervolgens, zodra de kantoren open zijn, gaat de Dienst Voogdij over tot de identificatie van de N.B.M.V., controleert zijn verklaringen betreffende zijn naam, nationaliteit en leeftijd en of hij wel degelijk een N.B.M.V. is.

Indien de persoon minderjarig is en beantwoordt aan alle voorwaarden van de definitie van N.B.M.V., dan duidt de dienst Voogdij een voogd aan.

III. – SAMENWERKING TUSSEN DE GEMEENTEBESTUREN, DE POLITIEDIENSTEN, DE DIENST VREEMDELINGENZAKEN EN DE DIENST VOOGDIJ

Indien een niet visumplichtige N.B.M.V. meer dan drie maanden in het Rijk verblijft, of indien de visumplichtige N.B.M.V. langer in het Rijk verblijft dan de duur van het visum of de visumverklaring dat of die in zijn paspoort of in zijn daarmee gelijkgestelde reistitel werd aangebracht, tenzij de aankomstverklaring die hem werd afgegeven, werd verlengd, en de duur van hetzij dit visum of de aankomstverklaring verlopen is, wordt, in toepassing van artikel 6 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, aan de gemeentebesturen gevraagd om door de politiedienst een onderzoek van de reële verblijfplaats uit te laten voeren, zodat kan worden nagegaan of de N.B.M.V. zich nog steeds op het grondgebied bevindt. Indien het onderzoek een positief resultaat opleverde, dit wil zeggen dat de N.B.M.V. nog steeds effectief verblijft op het betrokken adres, moet de politiedienst de fiche voor N.B.M.V. invullen en aan de Dienst Voogdij en DVZ bezorgen.

De Dienst Vreemdelingenzaken blijft bevoegd voor het nemen van een beslissing betreffende de toegang tot het grondgebied en het verblijf van de N.B.M.V. In toepassing van artikel 16 van Titel XIII, Hoofdstuk 6, " Voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen" van de programmawet van 24 december 2002 wordt aan het gemeentebestuur gevraagd om aan de voogd kennis te geven van de beslissing van de Minister of diens gemachtigde en tegelijkertijd aan de verblijfplaats van de minderjarige en aan de dienst Voogdij een afschrift te bezorgen.

De Dienst Vreemdelingenzaken zal de voogd ervan op de hoogte brengen dat hij zich naar het gemeentebestuur van de hoofdverblijfplaats van de minderjarige moet begeven, zodat aan hem kennis kan worden gegeven van de met betrekking tot zijn pupil genomen beslissing. De voogd is verplicht om aan elke uitnodiging een gevolg te geven.

K.B. tot vastlegging van het stelsel en de werkingsregels voor de centra voor observatie en oriëntatie voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (2007)

*Aangenomen op 9 april 2007
Belgisch Staatsblad, 7 mei 2007*

HOOFDSTUK I. – ALGEMENE PRINCIPES

Art. 1.—In dit besluit wordt onder centrum verstaan : het observatie- en oriëntatiecentrum in de zin van artikel 40 van de wet van 12 januari 2007 (hierna genoemd " de wet ") over de opvang van asielzoekers en bepaalde andere categorieën van vreemdelingen, beheerd door het Federaal Agentschap voor de opvang van asielzoekers (hierna genoemd " het Agentschap ").

Het centrum is een opvangstructuur zoals bedoeld in artikel 2, 10° van de wet.

Het neemt de nodige maatregelen zoals beschreven in onderhavig besluit om de veiligheid en de bescherming van de niet-begeleide minderjarigen die het opvangt te waarborgen.

Het centrum levert een materiële hulp in de zin van de wet aan de niet-begeleide minderjarige, die aangepast is aan zijn specifieke behoeften en met diens toestemming.

Art. 2.—Het verblijf in het centrum moet toelaten de niet-begeleide minderjarige te observeren, met als doel het opstellen van zijn eerste medisch, psychologisch en sociaal profiel, en het achterhalen van een eventuele kwetsbaarheid met het oog op een oriëntatie naar een geschikte tenlasteneming.

Art. 3.—De gelijkheid van behandeling in het centrum wordt gewaarborgd aan alle niet-begeleide minderjarigen, ongeacht hun administratief statuut zoals bepaald door de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

Art. 4.—Geen enkele beslissing van verwijdering zal worden genomen ten aanzien van een niet-begeleide minderjarige, opgevangen in het centrum, voordat zijn voogd werd aangesteld overeenkomstig artikel 6, § 3, of artikel 8 van Titel XIII, Hoofdstuk VI van de programmawet (I) van 24 december 2002, en zonder dat deze effectief betrokken werd bij het zoeken naar een duurzame oplossing in overeenstemming met het hoogste belang van de niet-begeleide minderjarige.

In geen geval zal een beslissing van verwijdering vanuit het centrum worden uitgevoerd.

HOOFDSTUK II. – DE MATERIELE HULP IN HET CENTRUM VOOR OBSERVATIE EN ORIENTATIE

Art. 5.—Behoudens wanneer er van wordt afgeweken door onderhavig hoofdstuk, wordt de materiële hulp aan de niet-begeleide minderjarige die in een centrum wordt opgevangen, verstrekt in overeenstemming met de titels I, III en IV van Boek III van de wet.

Art. 6.—Rekening houdend met het belang van de niet-begeleide minderjarige, vergemakkelijkt het centrum de identificatieprocedure door de Dienst Voogdij in de zin van artikel 6 van Titel XIII, Hoofdstuk VI van de programmawet (I) van 24 december 2002, evenals zijn registratie door de bevoegde autoriteiten inzake toegang tot het grondgebied, verblijf en verwijdering.

Het centrum vergemakkelijkt ook de vertegenwoordiging van de niet-begeleide minderjarige door zijn voogd in alle handelingen en procedures bedoeld in artikel 9 van voornoemde wet, alsook de tussenkomst, in alle vereiste gevallen, van de advocaat van de niet-begeleide minderjarige.

Art. 7.—Het verblijf in een centrum duurt maximaal vijftien dagen en is éénmaal verlengbaar.

Na afloop van dit verblijf en bij gebrek aan een specifieke en meer aangepaste opvang, zal de niet-begeleide minderjarige overgebracht worden naar de meest geschikte opvangstructuur, zoals bedoeld in artikel 2, 10° van de wet.

In ieder geval neemt het centrum alle mogelijke maatregelen om ervoor te zorgen dat de minderjarigen jonger dan 13 jaar, de minderjarigen die psychologische problemen hebben, de minderjarigen die geestelijke gezondheidsproblemen hebben of de minderjarigen die het slachtoffer zijn van mensenhandel zo snel mogelijk worden georiënteerd naar de plaats waar zij kunnen genieten van een specifieke opvang die het meest aangepast is aan hun kwetsbaarheid.

Art. 8.—Onmiddellijk na zijn aankomst in het centrum vindt een eerste gesprek plaats tussen de niet-begeleide minderjarige en een maatschappelijk werker. De niet-begeleide minderjarige kan zich laten bijstaan door zijn voogd.

Dit eerste gesprek heeft tot voornaamste doel de niet-begeleide minderjarige in te lichten over zijn administratieve situatie, zijn rechten en plichten, over de modaliteiten van de materiële hulp, alsook over de organisatie en de werking van het centrum. Bij deze gelegenheid wordt hem het huishoudelijk reglement, opgesteld in toepassing van artikel 14, meegedeeld. Er wordt toegekeken op het goede begrip ervan door de niet-begeleide minderjarige.

Art. 9.–Het centrum stelt een verslag op met betrekking tot het medisch, psychologisch en sociaal profiel van de niet-begeleide minderjarige om hem na afloop van de termijn, bedoeld in artikel 7, naar een geschikte opvang te oriënteren.

Dit verslag wordt in het centrum bewaard en meegedeeld aan de voogd.

Bij oriëntering van de niet-begeleide minderjarige naar een andere opvangstructuur, wordt een kopie van dit verslag aan deze laatste meegedeeld.

Art. 10.–In het centrum worden maatregelen getroffen ter bescherming en omkadering van de niet-begeleide minderjarige.

Tijdens de volledige duur van zijn verblijf in het centrum zijn de contacten van de niet-begeleide minderjarige aan een bijzonder toezicht onderworpen.

De modaliteiten van de bezoeken, de activiteiten buiten het centrum, de telefoongesprekken en de briefwisseling zijn gedefinieerd in het huishoudelijk reglement van het centrum bedoeld in artikel 14.

Onmiddellijk na zijn aankomst in het centrum en gedurende een termijn van zeven dagen mag de niet-begeleide minderjarige geen contact hebben met de buitenwereld. Deze maatregel geldt niet voor de contacten die vereist zijn in het kader van elke procedure betreffende de minderjarige, noch voor de contacten met de voogd of met zijn advocaat, noch tijdens de door het centrum georganiseerde activiteiten.

De in vorig lid vermelde termijn, is dezelfde voor alle niet-begeleide minderjarigen. De directeur van het centrum heeft evenwel de mogelijkheid om deze termijn te verlengen indien dat in het belang van de niet-begeleide minderjarige is.

De directeur van het centrum mag afwijken van de regels vastgelegd in dit artikel.

Art. 11.–De directeur van het centrum wordt ingelicht zodra de afwezigheid van een niet-begeleide minderjarige wordt vastgesteld.

Een niet-begeleide minderjarige wordt beschouwd het centrum te hebben verlaten wanneer er een termijn van vierentwintig uur verstreken is sinds de vaststelling van zijn afwezigheid, behalve indien deze toegelaten en gerechtvaardigd is krachtens het huishoudelijk reglement bedoeld in artikel 14. Na afloop van deze termijn van vierentwintig uur wordt de afwezigheid van de niet-begeleide minderjarige aan de politie en aan zijn voogd of, bij ontstentenis van de aanstelling van een voogd, aan de dienst Voogdij meegedeeld. Wanneer het gaat om een niet-begeleide minderjarige bedoeld in artikel 41 van de wet, wordt zijn afwezigheid ook gemeld aan de dienst Vreemdelingenzaken.

Wanneer het om een bijzonder kwetsbare niet-begeleide minderjarige gaat, licht het centrum de politie in zodra vaststaat dat de minderjarige het centrum verlaten heeft zonder het centrum in te lichten. De dienst Voogdij en de voogd worden eveneens op hetzelfde moment ingelicht.

Worden meer bepaald als bijzonder kwetsbare niet-begeleide minderjarigen in de zin van onderhavig besluit beschouwd, de minderjarigen van minder dan 13 jaar, de minderjarigen met psychologische stoornissen, de minderjarigen die geestelijke gezondheidsproblemen hebben of de minderjarigen die het slachtoffer zijn van mensenhandel.

Art. 12.–De niet-begeleide minderjarige heeft op elk moment het recht om met zijn voogd en met zijn advocaat te communiceren.

HOOFDSTUK III. – BETREKKINGEN TUSSEN HET CENTRUM EN DE VOOGDIJDIENT

Art. 13.–Het personeel van het centrum handelt met respect voor de bevoegdheden die in toepassing van Titel XIII, Hoofdstuk VI van de programmawet (I) van 24 december 2002 aan de voogd worden toegekend.

Er wordt een akkoordprotocol opgesteld om de modaliteiten van de samenwerking tussen het centrum, de dienst Voogdij en de aangeduide voogd vast te leggen. Deze omvatten ondermeer regelmatig overleg en de uitwisseling van informatie om een coherente begeleiding van de niet-begeleide minderjarige te verzekeren.

HOOFDSTUK IV. – HUISHOUDELIJK REGLEMENT VAN HET CENTRUM VOOR OBSERVATIE EN ORIENTATIE

Art. 14.–Op voorstel van het centrum, stelt de Minister een huishoudelijk reglement op dat de werkingsmodaliteiten eigen aan het centrum vastlegt.

Naast de verduidelijkingen die worden vereist door de bepalingen van onderhavig besluit of door bepaalde voorschriften van de wet, omvat dit huishoudelijk reglement onder meer volgende principes : de plicht voor de bewoners om de personen, de gebouwen en het materiaal te respecteren, de regels inzake hygiëne, veiligheid van de lokalen, de regels betreffende het respect voor de uren wat de activiteiten en de diensten betreft, de modaliteiten voor de uitoefening van de materiële, medische, psychologische en sociale hulp, en de regels betreffende de

veiligheid en het behoud van de orde in de centra, daarin begrepen de aanpassing aan de situatie van de niet-begeleide minderjarigen van het stelsel van de sancties voorzien in artikel 45 van de wet.

HOOFDSTUK V. – SLOTBEPALINGEN

Art. 15.–Dit besluit treedt in werking op het ogenblik dat de artikelen 19 en 40, tweede lid van de wet in werking zijn getreden.

Art. 16.–Onze Minister die bevoegd is voor Maatschappelijke Integratie wordt belast met de uitvoering van dit besluit.

Omzendbrief betreffende niet-begeleide Europese minderjarigen in kwetsbare toestand (2007)

*Aangenomen op 2 augustus 2007
Belgisch Staatsblad, 17 september 2007*

Deze omzendbrief beoogt dat niet-begeleide minderjarige onderdanen van de Europese Unie die zich in een kwetsbare toestand bevinden tijdelijk onder de hoede worden geplaatst.

De omzendbrief is opgesteld met uitvoering van de artikelen 5/6 en 14, tweede en derde lid, en artikel 21, eerste lid, van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt.

Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen deze omzendbrief met bijlage en de omzendbrieven van 19 april 2004 betreffende de plaatsing onder de hoede van de dienst Voogdij en de identificatie van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen en van 23 april 2004 betreffende de fiche « niet-begeleide minderjarige vreemdeling ». Beide omzendbrieven zijn van toepassing op minderjarigen die onderdaan zijn van een staat die geen lid is van de Europese Economische Ruimte.

I.– Begripsomschrijvingen

Niet-begeleide Europese minderjarige : - Elke persoon jonger dan 18 jaar die onderdaan is van een ander land dan België dat lid is van de Europese Economische Ruimte; en - niet begeleid is door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij over hem uitoefent krachtens de wet die van toepassing is overeenkomstig artikel 35 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht; en - niet in het bezit is van een gelegaliseerd document waaruit blijkt dat de persoon die het ouderlijk gezag uitoefent, daaronder begrepen de voogd, de toestemming heeft gegeven om te reizen en in België te verblijven; en - niet ingeschreven is in één van de bevolkingsregisters; en - zich bevindt in een kwetsbare toestand, zoals hierna omschreven.

Kwetsbare toestand : toestand beoordeeld in het licht van de rechten die erkend zijn krachtens het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van het kind, te weten een minderjarige die gevaar kan lopen wegens een onregelmatige administratieve toestand, een onstabiele sociale toestand, zwangerschap, gebrekkigheid, een gebrekkige lichamelijke of geestelijke toestand, als slachtoffer van mensenhandel of mensensmokkel, of bedeltoestand.

Signalerende overheid : de politiediensten.

Dienst Signalement van niet-begeleide Europese minderjarigen in kwetsbare toestand (afkorting SEMK) : dienst van de FOD Justitie die ervoor instaat om niet-begeleide Europese minderjarigen in kwetsbare toestand onder de hoede te plaatsen.

Het Bureau C of de Permanentie : dienst van de Dienst Vreemdelingenzaken die moet nagaan of de niet-begeleide Europese minderjarigen in kwetsbare toestand in één van de bevolkingsregisters zijn geregistreerd.

II.– Toepassingsgebied

De omzendbrief voorziet erin dat niet-begeleide Europese minderjarigen in kwetsbare toestand die niet in één van de bevolkingsregisters ingeschreven zijn, tijdelijk onder de hoede worden geplaatst. Zij zijn bijgevolg de doelgroep. De tijdelijke plaatsing onder de hoede is een maatregel ter bestrijding van de kwetsbaarheid, delinquentie, mensenhandel of -smokkel waarin sommige Europese minderjarigen zich kunnen bevinden.

III.– Signalementprocedure

Elke niet-begeleide Europese minderjarige in kwetsbare toestand moet worden gesignaleerd aan de dienst SEMK van de FOD Justitie en aan de Dienst Vreemdelingenzaken, hetzij de dienst « Bureau C » (tijdens de kantooruren); hetzij de dienst « Permanentie » (buiten de kantooruren, tijdens het weekend of feestdagen).

Zodra een signalerende overheid een Europese minderjarige in kwetsbare toestand aantreft, brengt zij beide diensten onverwijld ervan op de hoogte.

De signalerende overheid bezorgt aan de dienst SEMK van de FOD Justitie en aan de dienst Bureau C of aan de Permanentie van de Dienst Vreemdelingenzaken per fax of via e-mail alle haar bekende gegevens ter identificatie van de minderjarige, alsook een behoorlijk ingevulde signalementfiche « Niet-begeleide Europese minderjarige in kwetsbare toestand ». Voornoemde fiche gaat als bijlage bij deze omzendbrief.

Het Bureau C of de Permanentie van de Dienst Vreemdelingenzaken gaat onverwijld na of de niet-begeleide Europese minderjarige in kwetsbare toestand ingeschreven is in één van de bevolkingsregisters en brengt de signalerende overheid alsook de dienst SEMK ervan op de hoogte.

Indien de minderjarige niet ingeschreven is in één van de bevolkingsregisters neemt de dienst SEMK van de FOD Justitie onmiddellijk de nodige maatregelen voor een aangepaste sociale plaatsing onder de hoede via een contact

met een organisatie die sociaal werk met dit publiek verricht, via huisvesting in een observatie- en oriëntatiecentrum of via een maatregel betreffende bijzondere jeugdzorg.

IV.– Signalement van een niet-begeleide Europese minderjarige van wie de opgegeven nationaliteit tot twijfel leidt

Bij twijfel over de opgegeven Europese nationaliteit wordt verwezen naar de fiche, die is opgesteld op grond van de bovengenoemde omzendbrieven van 19 en 23 april 2004.

Na afloop van de identificatie door de dienst Voogdij is de minderjarige : - hetzij geïdentificeerd als niet-begeleide minderjarige vreemdeling die geen onderdaan is van een land dat lid is van de Europese Economische Ruimte en blijft hij onder de hoede van de dienst Voogdij; - hetzij geïdentificeerd als niet-begeleide Europese minderjarige in kwetsbare toestand en valt hij niet langer onder de bevoegdheid van de dienst Voogdij. In dat geval staat de dienst SEMK van de FOD Justitie in voor de plaatsing onder de hoede en neemt hij onmiddellijk de passende spoedmaatregelen.

Daartoe bezorgt de dienst SEMK alle hem bekende gegevens betreffende de niet-begeleide Europese minderjarige in kwetsbare toestand aan de begeleidingsstructuren voor minderjarigen.

Met name, de dienst SEMK neemt de nodige maatregelen om een sociale opvolging te organiseren die aan de situatie van de minderjarige is aangepast.

Naar gelang van de omstandigheden neemt de dienst SEMK onverwijld contact op met een begeleidende dienst die ervaring heeft met de plaatsing onder de hoede van dit publiek, met een observatie- en oriëntatiecentrum van Fedasil of met de comité's voor bijzondere jeugdzorg.

V.– Samenwerking tussen de dienst SEMK van de FOD Justitie en het Bureau C of de Permanentie van de Dienst Vreemdelingenzaken

De dienst SEMK bezorgt per fax of via e-mail het adres van de huisvestingsinstelling aan het Bureau C of aan de Permanentie van de Dienst Vreemdelingenzaken, zodat deze kan instaan voor de follow-up van het verblijf van de niet-begeleide Europese minderjarige in kwetsbare toestand.

Omzendbrief betreffende de verwijdering van gezinnen met schoolgaand(e) kind(eren) van minder dan 18 jaar – Optreden van politiediensten in scholen (2003)

Aangenomen op 29 april 2003, laatst aangepast door MO 2 januari 2016

Belgisch Staatsblad 13 juni 2003, 14 januari 2016

Aangezien het verwijderen van gezinnen met schoolgaande kinderen een delicate aangelegenheid is die met de grootste omzichtigheid moet worden uitgevoerd, meen ik dat het aangewezen is sommige principes ten behoeve van de politiediensten vast te stellen.

1.–Algemene principes.

Bij de uitvoering van een verwijderingsmaatregel waarbij schoolgaande kinderen betrokken zijn, wordt opgetreden vóór of na de onderwijstijd. Deze onderwijstijd omvat tevens stages, uitstappen en voor- en naschoolse opvang. Het is dus niet toegestaan kinderen af te halen tijdens de onderwijstijd in de school.

Er wordt aangeraden om de kinderen niet op te wachten aan de schoolpoort. Dit kan enkel worden toegelaten indien er een gevaar bestaat dat het kind aan de school zou worden achtergelaten of wanneer zijn ouders niet meer in staat zijn om hem thuis op te wachten omdat ze door de politie zijn aangehouden.

De volgende basisregels moeten hierbij gevolgd worden :

1.1. De politiediensten treden op met de nodige discretie. De opdracht wordt steeds uitgevoerd in burger en de agenten dienen van hun hoedanigheid te doen blijken door middel van het legitimatiebewijs waarvan zij houder zijn, zoals voorzien in artikel 41 van de wet op het politieambt.

1.2. De schooldirectie wordt in elk geval ingelicht door de betrokken politiedienst over de opdracht, vooraleer er opgetreden wordt aan de schoolpoort of in de nabijheid van de school en wordt bij de uitvoering van de opdracht betrokken om een betere begeleiding van het kind te kunnen verzekeren.

1.3. Bij de uitvoering van de opdracht zullen de politieambtenaren, indien mogelijk, vergezeld zijn van een lid van het gezin van het betrokken kind. Indien dit niet mogelijk is en er uit de verkregen informatie blijkt dat het betrokken kind het Nederlands, Frans, Duits of in casu, het Engels niet voldoende beheerst, zal de politiedienst proberen een beroep te doen op een tolk. Hiervoor wordt een beroep gedaan op het personeel van de Sociale Dienst van de stad, gemeente of op het gespecialiseerd personeel van de politiediensten.

1.4 De politieambtenaren wordt gevraagd om gezinnen op te vangen op een plaats die aangepast is aan de behoeften van gezinnen.

De schooldirectie wordt in elk geval op de hoogte gebracht door de Dienst Vreemdelingenzaken, indien een schoolgaand kind niet meer naar de school zal komen, naar aanleiding van de uitvoering van een verwijderingsmaatregel.

2.–Tijdelijke schorsing van de uitvoering van een verwijderingsmaatregel.

Voor gezinnen met schoolgaande kinderen van minder dan 18 jaar, kan de Dienst Vreemdelingenzaken beslissen dat de uitvoering van een eerste verwijderingsmaatregel, genomen in de periode vanaf het begin van de paasvakantie tot het einde van het schooljaar, opgeschort wordt tot het einde van het schooljaar.

Een verlenging in geval van tweede zittijd kan door de Dienst Vreemdelingenzaken overwogen worden.

Deze maatregel kan enkel betrekking hebben op de leden van het kerngezin van het betrokken kind.

Onder "leden van het kerngezin van het betrokken kind" wordt verstaan :

- de ouder(s);
- de samenwonende partner van de ouder;
- de inwonende broers en zussen, die nog geen eigen gezin hebben;
- de inwonende ascendenten.

3.–De volgende relevante documenten worden terug onder de aandacht gebracht :

- Réglementation relative à l'accès aux établissements scolaires dans l'enseignement organisé ou subventionné par la Communauté française (articles 20 à 24 du décret du 30 juin 1998);
- Omzendbrief d.d. 24 februari 2003 betreffende het recht op onderwijs voor kinderen zonder wettig verblijfsstatuut (Vlaamse Gemeenschap).

K.B. tot bepaling van de voorwaarden en de modaliteiten voor het verlenen van materiële hulp aan een minderjarige vreemdeling die met zijn ouders illegaal in het Rijk verblijft (2004)

Aangenomen op 24 juni 2004, laatst aangepast door KB 1 juli 2006

Belgisch Staatsblad 1 juli 2004, 3 augustus 2006

HOOFDSTUK I. – DEFINITIES

Art. 1.–Voor de toepassing van dit besluit wordt verstaan onder :

- " het Agentschap " : het Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers;
- " het OCMW " : het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn.

HOOFDSTUK II. – VOORWAARDEN

Art. 2.–Met het oog op het bekomen van materiële hulp zoals bedoeld in artikel 57, § 2, tweede lid, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, moet een aanvraag worden ingediend bij het OCMW van de gewoonlijke verblijfplaats van de minderjarige, hetzij door de minderjarige zelf, hetzij door minstens één van zijn beide ouders die in zijn naam de aanvraag indient (of door elke persoon die daadwerkelijk het ouderlijk gezag uitoefent).

Art. 3.–Het O.C.M.W. gaat op basis van een sociaal onderzoek na of alle wettelijke voorwaarden vervuld zijn. Inzonderheid gaat het na of :

- het kind jonger is dan 18 jaar;
- het kind en zijn ouders, of de personen die daadwerkelijk het ouderlijk gezag uitoefenen, illegaal op het grondgebied verblijven;
- de verwantschapsband of het ouderlijk gezag bestaat;
- het kind behoeftig is;
- de ouders of de personen die daadwerkelijk het ouderlijk gezag uitoefenen hun onderhoudsplicht niet nakomen of niet in staat zijn na te komen.

Art. 4.–Het OCMW neemt een beslissing ten laatste één maand na ontvangst van de aanvraag.

(Wanneer de voorwaarden vervuld zijn, deelt het O.C.M.W. de aanvrager mee dat hij materiële hulp kan bekomen in een federaal opvangcentrum. Deze hulp houdt rekening met zijn specifieke situatie en bestaat uit huisvesting in gemeenschapsverband, voeding, sociale en medische begeleiding, hulp bij vrijwillige terugkeer en waarborgt het recht op onderwijs.)

(De aanvrager verbindt zich schriftelijk om al dan niet de voorgestelde materiële hulp te aanvaarden.)

Het OCMW deelt de beslissing zo snel mogelijk en ten laatste binnen 8 dagen na de beslissing mee aan de minderjarige of aan de ouders (of aan de personen die daadwerkelijk het ouderlijk gezag uitoefenen) bij aangetekende zending of tegen ontvangstbewijs.

Indien de aanvrager zich schriftelijk verbindt om (een voorstel van huisvesting) in een centrum te aanvaarden, wordt het Agentschap binnen dezelfde termijn door het OCMW op de hoogte gebracht van de beslissing tot toekenning van het recht zoals bedoeld in artikel 2.

(Om een opvangcentrum toegewezen te krijgen, moet de aanvrager zich aanmelden bij het Agentschap.)

Art. 5.–Opgeheven

Art. 6.–Het voordeel van de materiële steun verleend door het Agentschap vervalt indien de minderjarige zich niet (bij het Agentschap) aanmeldt binnen 30 dagen hetzij vanaf de datum van afgifte ter post van de aangetekend brief waarmee de beslissing wordt meegedeeld, hetzij vanaf de datum van het ontvangstbewijs van de beslissing.

HOOFDSTUK III. – MODALITEITEN

Art. 7.–Binnen de drie maanden na hun aankomst in het door het Agentschap aangeduid federaal opvangcentrum, wordt er met de minderjarige en de persoon/personen die hem/haar begeleiden een sociaal begeleidingsproject opgesteld aangaande ofwel het onderzoek van de wettelijke procedures die een eind kunnen stellen aan hun illegale verblijf, ofwel de hulp bij vrijwillige terugkeer.

Art. 8.–Onze Minister bevoegd voor Maatschappelijke Integratie is belast met de uitvoering van dit besluit

Omsendbrief ter vervanging van de omsendbrief van 16 augustus 2004 betreffende het koninklijk besluit van 24 juni 2004 tot bepaling van de voorwaarden en de modaliteiten voor het verlenen van materiële hulp aan een minderjarige vreemdeling die met zijn ouders illegaal in het Rijk (2006)

*Aangenomen op 21 november 2006
Belgisch Staatsblad 9 december 2004*

INLEIDING

Deze omsendbrief vervangt de omsendbrief van 16 augustus 2004 betreffende het koninklijk besluit van 24 juni 2004 tot bepaling van de voorwaarden en de modaliteiten voor het verlenen van materiële hulp aan een minderjarige vreemdeling die met zijn ouders illegaal in het Rijk verblijft.

Het Arbitragehof heeft twee arresten uitgebracht betreffende de materiële hulp die wordt verleend aan minderjarige vreemdelingen die illegaal op het Belgisch grondgebied verblijven. Elk van deze arresten heeft tot wetgevende wijzigingen geleid.

1) In een eerste fase heeft het Arbitragehof, in zijn arrest nr. 106/2003 van 22 juli 2003, voor recht gezegd dat het oude artikel 57, § 2, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn in strijd was met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, gecombineerd met de artikelen 2, 3, 24.1, 26 en 27 van de Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Onder voorbehoud van een optreden van de wetgever, kent het Hof in voornoemd arrest aan minderjarigen die met hun ouders illegaal op het grondgebied verblijven een beperkt recht op materiële hulp (en dus geen financiële hulp) toe ander de drievoudige voorwaarde dat de bevoegde overheden hebben vastgesteld dat de ouders hun onderhoudsplicht niet nakomen of niet in staat zijn die na te komen, dat vaststaat dat de aanvraag betrekking heeft op onontbeerlijke uitgaven voor de ontwikkeling van het kind ten voordele van wie de hulp wordt aangevraagd en dat het centrum zich ervan vergewist dat de hulp uitsluitend zal dienen om die uitgaven te dekken.

Het Hof heeft verduidelijkt dat de maatschappelijke hulp in natura wordt verleend om elk mogelijk misbruik in het voordeel van de ouders uit te sluiten en met dien verstande dat deze hulp niet belet dat de maatregel inzake de verwijdering van de ouders en hun kinderen wordt uitgevoerd.

Omdat dit arrest op het terrein voor grote verwarring zorgde, doordat de OCMW's deze hulp in natura moeilijk kunnen toepassen overeenkomstig de criteria die het Arbitragehof bepaalt, heeft de wetgever het noodzakelijk bevonden artikel 57, § 2, eerste lid, van voornoemde organieke OCMW-wet te wijzigen om zo nauwkeurig mogelijk de manier te bepalen waarop de overheid moet tegemoetkomen aan deze hulpaanvragen.

Artikel 57, § 2, eerste lid, zoals vervangen door artikel 483 van de programmawet van 22 december 2003 (Belgisch Staatsblad van 31 december 2003) heeft dan ook het principe ingevoerd van de toekenning van materiële hulp voor minderjarige kinderen die illegaal op het grondgebied van het Rijk verblijven.

Dit artikel 57, § 2, eerste lid, 2°, en tweede lid, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn bepaalt dus dat zodra bij het OCMW een aanvraag tot maatschappelijke dienstverlening wordt ingediend door of voor een minderjarige die met zijn ouders illegaal op het grondgebied van het Rijk verblijft en het OCMW vaststelt dat de ouders hun onderhoudsplicht niet nakomen of niet in staat zijn na te komen, de mogelijkheid wordt geboden deze materiële hulp te verkrijgen in een federaal opvangcentrum op vrijwillige basis.

Om te vermijden dat de materiële hulp zijn oorspronkelijke doel mist, wordt deze uitsluitend georganiseerd vanuit de federale opvangcentra voor asielzoekers. De overheid die bevoegd is om vast te stellen dat de ouders hun onderhoudsplicht niet nakomen of niet in staat zijn na te komen, is het OCMW. De hulp is beperkt tot de materiële hulp die onontbeerlijk is voor de ontwikkeling van het kind en wordt enkel verleend in een federaal opvangcentrum.

2) In een tweede fase heeft het Arbitragehof, in zijn arrest nr. 131/2005 van 19 juli 2005, het tweede lid van het nieuwe artikel 57, § 2, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn vernietigd, waarbij de effecten van deze vernietigde bepaling echter behouden blijven tot de inwerkingtreding van een nieuwe wetgevende bepaling.

Dit lid werd vernietigd omdat het in strijd was met artikel 22 van de Grondwet en de conventionele bepalingen die een analoge reikwijdte hebben, in die zin dat het niet waarborgt dat de ouders ook kunnen worden opgevangen in het centrum waar hun kind de materiële hulp krijgt.

Artikel 57, § 2, tweede lid, werd dan ook als volgt vervangen door artikel 22 van de wet houdende diverse bepalingen van 27 december 2005 (Belgisch Staatsblad van 30 december 2005):

“In afwijking van de andere bepalingen van deze wet, is de taak van het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn beperkt tot:

1° het verlenen van dringende medische hulp, wanneer het gaat om een vreemdeling die illegaal in het Rijk verblijft;

2° het vaststellen van de staat van behoefte doordat de ouders hun onderhoudsplicht niet nakomen of niet in staat zijn die na te komen, wanneer het gaat om een vreemdeling jonger dan 18 jaar die met zijn ouders illegaal in het Rijk verblijft.

In het geval bedoeld in 2°, wordt de maatschappelijke hulp beperkt tot de materiële hulp die onontbeerlijk is voor de ontwikkeling van het kind en wordt deze hulp uitsluitend verstrekt in een federaal opvangcentrum overeenkomstig de voorwaarden en modaliteiten bepaald door de Koning. De aanwezigheid in het opvangcentrum van de ouders of van de personen die het ouderlijk gezag over het kind daadwerkelijk uitoefenen, wordt gewaarborgd.”

Het nieuwe artikel 57, § 2, tweede lid, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn bepaalt dus dat wanneer een opvangmogelijkheid in een federaal opvangcentrum op vrijwillige basis wordt aangeboden aan de minderjarige die illegaal op het grondgebied verblijft, de aanwezigheid van zijn ouders of van de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen, wordt gewaarborgd.

Naar aanleiding van deze laatste wijziging van artikel 57, § 2, tweede lid, van de organieke OCMW-wet, werd het koninklijk besluit van 24 juni 2004 tot bepaling van de voorwaarden en de modaliteiten voor het verlenen van materiële hulp aan een minderjarige vreemdeling die met zijn ouders illegaal in het Rijk verblijft, gewijzigd door het koninklijk besluit van 1 juli 2006.

PROCEDURE

Deze omzendbrief heeft tot doel u, naar aanleiding van deze wetgevende en reglementaire wijzigingen, de voorwaarden en modaliteiten uiteen te zetten voor het verlenen van materiële hulp aan een minderjarige vreemdeling die illegaal op het grondgebied verblijft.

1. Aanvraag

- 1.1 - Indiening.

Om de materiële hulp in kwestie te verkrijgen, moet een aanvraag worden ingediend. Het koninklijk besluit van 24 juni 2004, gewijzigd door het koninklijk besluit van 1 juli 2006, legt geen vormvoorschriften op. De aanvraag kan zowel mondeling als schriftelijk gebeuren.

- 1.2 - Door wie?

De aanvraag wordt ingediend hetzij door de minderjarige zelf, hetzij in zijn naam door één van de ouders of door de personen die het ouderlijk gezag daadwerkelijk uitoefenen. De aanvraag leidt op zich niet tot een recht op hulp voor de ouder(s) of de persoon (personen) die het ouderlijk gezag daadwerkelijk uitoefenen, maar waarborgt hun aanwezigheid bij hun kind indien dit laatste materiële hulp krijgt toegewezen in een federaal opvangcentrum.

- 1.3 - Bij welk OCMW?

De aanvraag moet worden ingediend bij het OCMW van de gewoonlijke verblijfplaats van de minderjarige. De “gewoonlijke verblijfplaats” op het moment van de hulpaanvraag wordt bepaald door het criterium dat krachtens de algemene bevoegdheidsregel van artikel 1, 1°, van de wet van 2 april 1965¹⁵⁵ wordt gehanteerd om het OCMW te bepalen dat moet tussenkomen. De “gewoonlijke aanwezigheid” is een feitenkwestie en onderscheidt zich van de “louter toevallige aanwezigheid” (de gemeente op het grondgebied waarvan iemand op doortocht is) of de “opzettelijke aanwezigheid” (de gemeente op het grondgebied waarvan iemand zich begeeft om de hulp te verkrijgen).

Het OCMW van de plaats waar de minderjarige slechts toevallig of opzettelijk zou vertoeven, kan dus niet worden aangesproken voor een materiële hulpaanvraag zoals bedoeld in artikel 57, § 2, tweede lid, van de organieke OCMW-wet van 8 juli 1976.

2. Sociaal onderzoek

-2.1- Inleiding

Zoals voor elke andere toekenning van maatschappelijke hulp moet het OCMW een sociaal onderzoek uitvoeren om het bestaan en de omvang van de hulpbehoefte vast te stellen. In de loop van dit onderzoek licht het OCMW de aanvrager in over de aard van de hulp en onderzoekt het of de specifieke voorwaarden verbonden aan het recht op materiële hulp voor bepaalde minderjarige illegalen vervuld zijn.

-2.2- Inlichtingen betreffende de opvang in een federaal centrum

---

¹⁵⁵ Wet van 2 1965 betreffende het ten laste nemen van de steun verleend door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

Het OCMW zal de aanvrager verduidelijken dat het gaat om materiële hulp die wordt verleend in één van de federale opvangcentra die worden beheerd door het Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers (hierna Fedasil genoemd), waarvan de lijst hieronder ter informatie is opgenomen. Het OCMW zal niet het opvangcentrum preciseren dat weldra aan de betrokkene zal worden toegewezen. Deze hulp houdt rekening met zijn specifieke situatie en omvat huisvesting in een gemeenschapscentrum, voeding, sociale en medische begeleiding, recht op onderwijs en hulp bij vrijwillige terugkeer. Deze inlichtingen zijn opgenomen in het hier bijgevoegde document, dat kan worden gedownload op de site van de POD Maatschappelijke Integratie en dat zal worden overgemaakt aan de aanvrager.

Het OCMW zal eveneens de ouder(s) of de persoon (personen) die het ouderlijk gezag daadwerkelijk uitoefenen, inlichten over het recht het minderjarige kind te vergezellen. Opvangcentrum "PETIT CHATEAU"

-2.3- Onderzoek van de voorwaarden

Op basis van een sociaal onderzoek gaat het bevoegde openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn na of alle wettelijke voorwaarden vervuld zijn.

Inzonderheid gaat het centrum na:

- of het kind jonger is dan 18 jaar.

Bij gebrek aan officiële documenten, kan de betrokkene het bewijs hiervan leveren door alle middelen rechtens.

- of het kind samen met zijn ouder(s) of met de persoon (personen) die het ouderlijk gezag daadwerkelijk uitoefenen, illegaal op het grondgebied verblijft.

De regeling van het koninklijk besluit van 24 juni 2004, gewijzigd door het koninklijk besluit van 1 juli 2006, is immers niet van toepassing op minderjarigen die niet samen met hun ouders of met de personen die het ouderlijk gezag daadwerkelijk uitoefenen, in het Rijk verblijven.

- of de vereiste verwantschapsband bestaat tussen het kind en zijn begeleidende ouder(s), of, of het ouderlijk gezag wordt uitgeoefend door de persoon of de personen die het kind begeleiden.

Het woord "ouder(s)" moet in strikte zin worden begrepen. De betrokkene kan bij gebrek aan officiële documenten de hoedanigheid van ouders of van personen die het ouderlijk gezag uitoefenen, bewijzen door alle middelen rechtens;

- of het kind behoeftig is doordat de ouder of ouders of de persoon of personen die het ouderlijk gezag uitoefenen, hun onderhoudsplicht niet nakomen of niet in staat zijn hun onderhoudsplicht na te komen.

Er dient te worden opgemerkt dat het hier niet gaat om ouders of personen die het ouderlijk gezag daadwerkelijk uitoefenen die zich willen onttrekken aan hun onderhoudsplicht door hun kinderen (tijdelijk) in een federaal opvangcentrum te plaatsen.

Er dient te worden gewezen op het belang van deze controle die door het OCMW wordt uitgeoefend op de verzameling van alle vereiste wettelijke voorwaarden. Er dient immers tegen elke prijs te worden vermeden dat personen die een andere vorm van maatschappelijke hulp kunnen genieten, worden doorverwezen naar FEDASIL.

- 2.4 - Voorstel van huisvesting

Indien uit het sociaal onderzoek blijkt dat de wettelijke voorwaarden vervuld zijn, licht het OCMW de betrokkenen in over het recht op materiële hulp dat hen kan worden toegekend.

Om de optimale concretisering van dit recht mogelijk te maken, neemt het OCMW contact op met FEDASIL en dient het een huisvestingsaanvraag in met behulp van het hier bijgevoegde document (bijlage 2 – Dit model is eveneens beschikbaar op de site van de POD Maatschappelijke Integratie). Deze aanvraag wordt gefaxt naar de dienst dispatching van Fedasil op het volgende nummer: 02/205.54.15. Als antwoord op deze aanvraag formuleert Fedasil (eveneens per fax) een voorstel van huisvesting met behulp van het document in bijlage 3.

Dit voorstel wordt ter aanvaarding voorgelegd aan de aanvrager.

Er zijn drie mogelijkheden:

- de aanvrager aanvaardt dit voorstel schriftelijk;

- de aanvrager weigert dit voorstel schriftelijk;

- de aanvrager weigert het document te ondertekenen. Deze weigering wordt gelijkgesteld met een weigering het voorstel te aanvaarden en dient beschouwd te worden als een weigering van maatschappelijke hulp.

De betrokkene ontvangt een afschrift van het document waaruit de aanvaarding of de weigering van het voorstel van huisvesting blijkt (ook in geval van een weigering om het document te ondertekenen).

Ook voor het OCMW is het uitermate belangrijk om een schriftelijk bewijs van deze aanvaarding of deze weigering in het dossier betreffende de aanvraag van materiële hulp te bewaren.

Dit bewijs kan immers later van dienst zijn indien de betrokkene bij de arbeidsrechtbank een beroep zou instellen tegen de beslissing van het OCMW.

Wanneer het OCMW de aanvrager een voorstel van huisvesting in een centrum voorlegt, moet het de aandacht van de betrokkene vestigen op het feit dat de aanvaarding van het voorstel van huisvesting in een federaal opvangcentrum niet leidt tot een wijziging van zijn administratieve verblijfssituatie en een eventuele verwijdering van het grondgebied van het Rijk niet in de weg staat.

Wanneer de procedure met betrekking tot het voorstel van huisvesting is beëindigd, is het de taak van het OCMW zijn beslissing te nemen (cfr. punt 3).

3. Beslissing van het OCMW

-3.1- Termijn

Het OCMW neemt zo vlug mogelijk en uiterlijk één maand na ontvangst van de hulpaanvraag een beslissing over de hulpaanvraag.¹⁵⁶

-3.2- Inhoud van de beslissing

De beslissing die het OCMW moet nemen, moet zo volledig mogelijk worden gemotiveerd. Het OCMW vermeldt aldus in zijn beslissing:

- de wettelijke en reglementaire grond van de beslissing¹⁵⁷;
- of al dan niet aan de voorwaarden voor materiële hulp is voldaan;
- hetzij dat de aanvrager het voorstel van huisvesting aanvaardt;
- hetzij dat de aanvrager het voorstel van huisvesting weigert;
- hetzij dat de aanvrager weigert het document te ondertekenen.

-3.3- Notificatie aan de betrokkene

Het OCMW licht de minderjarige of zijn ouder(s) of de persoon (personen) die het ouderlijk gezag daadwerkelijk uitoefenen, zo snel mogelijk en uiterlijk binnen de 8 dagen per aangetekende brief of tegen ontvangstbewijs in over zijn beslissing.

-3.4- Notificatie aan Fedasil

Om Fedasil de mogelijkheid te bieden de opvang te organiseren van de betrokkene en van de personen die hem begeleiden, zal het OCMW binnen dezelfde termijn aan de dienst dispatching van Fedasil een afschrift van zijn beslissing overmaken.

Dit afschrift wordt naar de dienst dispatching van Fedasil gefaxt op het volgende nummer: 02/205.54.15.

-3.5 - Praktische organisatie

De betrokkenen moeten zich steeds aanbieden bij de dienst dispatching van Fedasil te 1000 Brussel, Koning Albert-II-laan 8, en dit alle werkdagen tussen 9 en 12 uur.

Ze moeten in het bezit zijn van de beslissing van het OCMW en van een afschrift van de aanvaarding van het voorstel van huisvesting bedoeld in punt 2.4.

Er zal hen ter plaatse worden meegedeeld in welk centrum ze zullen worden ondergebracht en ze zullen op kosten van Fedasil naar dit centrum worden doorverwezen.

De betrokkenen mogen zich in géén enkel geval rechtsreeks naar een opvangcentrum begeven.

4. Verval van het voordeel van materiële hulp

Teneinde plaatsen niet onnodig te blokkeren, vervalt het voorstel van huisvesting indien de minderjarige zich niet bij Fedasil aanmeldt binnen een termijn van 30 dagen vanaf de datum van afgifte ter post van de aangetekende brief waarmee de beslissing van het OCMW wordt meegedeeld, hetzij vanaf de datum van het ontvangstbewijs van de beslissing van het OCMW.

Dit sluit niet uit dat de betrokkene naderhand een nieuwe aanvraag kan indienen tot het verkrijgen van materiële hulp zoals bedoeld in artikel 57, § 2, tweede lid, van de organieke OCMW-wet van 8 juli 1976.

5. Modaliteiten van de materiële hulp

Fedasil verleent de aanvrager hulp die rekening houdt met zijn specifieke situatie; deze hulp omvat huisvesting in een gemeenschapscentrum, voeding, sociale en medische begeleiding, hulp bij vrijwillige terugkeer en waarborgt het recht op onderwijs.

Bovendien zal Fedasil een sociaal begeleidingsproject opstellen met de minderjarige en zijn ouder(s) of de persoon (personen) die het ouderlijk gezag daadwerkelijk uitoefenen en die hem begeleiden in het federaal opvangcentrum dat hen werd toegewezen. Dit project zal worden opgesteld binnen de drie maanden na hun aankomst in het centrum. Het zal betrekking hebben op het onderzoek van de wettelijke procedures die een einde kunnen maken aan hun verblijfsillegaliteit, hetzij op de begeleiding bij vrijwillige terugkeer.

---

¹⁵⁶ Overeenkomstig artikel 58, § 1, van de organieke OCMW-wet van 8 juli 1976, wordt de aanvraag op de dag van ontvangst chronologisch ingeschreven in een register en ontvangt de aanvrager een ontvangstbewijs.

¹⁵⁷ Artikel 57, § 2, van de organieke OCMW-wet van 8 juli 1976 en het koninklijk besluit van 24 juni 2004 tot bepaling van de voorwaarden en de modaliteiten voor het verlenen van materiële hulp aan een minderjarige vreemdeling die met zijn ouders illegaal in het Rijk verblijft.

Wet betreffende de opvang van asielzoekers en van bepaalde andere categorieën van vreemdelingen (2007)

*Aangenomen op 12 januari 2007, laatst aangepast door Wet 21 november 2017
Belgisch Staatsblad 7 mei 2007, err. 7 juni 2007, 12 maart 2018*

BOEK I. – DEFINITIES, ALGEMENE BEGINSELEN EN TOEPASSINGSGEBIED

TITEL I. – Definities

Art. 1.–Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Zij voorziet in de gedeeltelijke omzetting van richtlijn 2013/33/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 tot vaststelling van normen voor de opvang van verzoekers om internationale bescherming (herschikking) gedeeltelijk om.

Art. 2.–Voor de toepassing van deze wet wordt verstaan onder :

1° de asielzoeker : de vreemdeling die een asielaanvraag heeft ingediend, hetzij tot erkenning van zijn hoedanigheid van vluchteling, hetzij tot erkenning van het subsidiair beschermingsstatuut;

2° de begunstigde van de opvang : de asielzoeker, zoals bedoeld in 1° en elke vreemdeling aan wie het voordeel van deze wet door één van haar bepalingen toegekend wordt;

3° de minderjarige : een persoon jonger dan achttien jaar;

4° de niet-begeleide minderjarige : een persoon van minder dan achttien jaar oud, die op het ogenblik van de toegang tot het grondgebied van het Rijk niet begeleid is of na het betreden van het grondgebied van het Rijk niet meer begeleid is door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij over hem uitoefent op grond van de wet die van toepassing is overeenkomstig artikel 35 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht, en die in één van de volgende situaties verkeert :

- ofwel een aanvraag hebben gedaan in de zin van 1°;

- ofwel niet voldoen aan de voorwaarden inzake toegang tot en verblijf op het grondgebied vastgesteld in de wetten betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen;

5° de familieleden van de asielzoeker : in de mate dat de familie reeds in het land van oorsprong gesticht werd en indien ze omwille van de asielaanvraag op het grondgebied van het Rijk aanwezig zijn :

i) de echtgenoot van de asielzoeker, of zijn of haar niet gehuwde partner waarmee hij of zij een stabiele relatie heeft;

ii) de minderjarige kinderen van het koppel van de asielzoeker bedoeld in punt i) of van de asielzoeker, op voorwaarde dat ze niet getrouwd zijn, zonder discriminatie naar gelang zij binnen of buiten het huwelijk geboren zijn of dat zij geadopteerd werden.

6° de materiële hulp : de hulp die verleend wordt door het Agentschap of de partner binnen een opvangstructuur en die met name bestaat uit huisvesting, voedsel, kleding, medische, maatschappelijke en psychologische begeleiding en de toekenning van een dagvergoeding. Zij omvat eveneens de toegang tot juridische bijstand, de toegang tot diensten als tolkdiensten of opleidingen, evenals de toegang tot een programma voor vrijwillige terugkeer;

7° de Minister : de Minister die bevoegd is voor Asiel en Migratie onder wie het Agentschap ressorteert;

8° het Agentschap : het Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers;

9° de partner : de publiekrechtelijke of privaatrechtelijke rechtspersoon die door en op kosten van het Agentschap belast wordt met het verlenen van materiële hulp aan de begunstigde van de opvang overeenkomstig de bepalingen van deze wet;

10° de opvangstructuur : de collectieve of individuele structuur waarin materiële hulp wordt verschaft aan de begunstigde van de opvang en die door het Agentschap of door een partner beheerd wordt;

11° de directeur-generaal : de Directeur-generaal van het Agentschap;

12° het terugkeertraject : het individueel begeleidingstraject dat aangeboden wordt door het Agentschap met het oog op de terugkeer. Het traject wordt geformaliseerd in een door de asielzoeker of de illegale vreemdeling en zijn gezinsleden ondertekend document, dat op zijn minst de rechten en plichten van de asielzoeker en een concrete timing voor de terugkeer vermeldt;

13° de vrijwillige terugkeer : de terugkeer van een persoon naar zijn land van herkomst of een derde land waar hij toegelaten of gemachtigd is om te verblijven op het grondgebied, tengevolge van een zelfstandig genomen beslissing om beroep te doen op een programma voor bijstand aan terugkeer uitgewerkt door de overheid van het gastland.

TITEL II. – Algemene beginselen

Art. 3.–Elke asielzoeker heeft recht op een opvang die hem in staat moet stellen om een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid.

Onder opvang wordt de materiële hulp verstaan die op grond van deze wet toegekend wordt of de maatschappelijke

dienstverlening die wordt verstrekt door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn overeenkomstig de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

Art. 4.– § 1. Het Agentschap kan het recht op materiële hulp beperken of, in uitzonderlijke gevallen, intrekken :

1° indien een asielzoeker de verplichte plaats van inschrijving die door het Agentschap werd toegewezen weigert, niet benut, of verlaat zonder het Agentschap op de hoogte te stellen of, indien toestemming vereist is, zonder toestemming te hebben verkregen; of

2° indien een asielzoeker gedurende een redelijke termijn niet voldoet aan de meldingsplicht of aan verzoeken om informatie te verstrekken of te verschijnen voor een persoonlijk onderhoud betreffende de asielprocedure; of

3° indien een asielzoeker een volgend verzoek heeft gedaan, tot aan de beslissing waarbij tot de ontvankelijkheid wordt besloten met toepassing van artikel 57/6/2, § 1, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen; of

4° met toepassing van de artikelen 35/2 en 45, tweede lid, 8° en 9°.

§ 2. In de onder paragraaf 1, 1° en 2°, bedoelde gevallen, wordt indien de asielzoeker wordt opgespoord of zich vrijwillig meldt, een op de redenen voor de verdwijning gebaseerde beslissing genomen inzake het opnieuw verstrekken van sommige of alle beperkte of ingetrokken materiële opvangvoorzieningen.

§ 3. De in dit artikel bedoelde beslissingen tot beperking of intrekking van materiële opvangvoorzieningen worden individueel gemotiveerd. Deze worden genomen met inachtname van de specifieke situatie van de betrokkene, met name voor personen die onder artikel 36 van dezelfde wet vallen, en met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel.

§ 4. Het recht op medische begeleiding zoals bedoeld in artikelen 24 en 25 en het recht op een waardige levensstandaard blijven echter gewaarborgd voor de asielzoeker bedoeld in dit artikel.

Art. 4/1.–Elke asielzoeker aan wie een terugkeercentrum wordt toegewezen in de zin van artikel 54, § 1 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, evenals zijn familieleden, houden op begunstigden van de opvang te zijn in de zin van de huidige wet. Deze hoedanigheid eindigt de dag volgend op de dag waarop de beslissing van toewijzing van een terugkeercentrum wordt betekend aan de betrokken asielzoeker.

Art. 5.–Onverminderd de toepassing van artikels 4, 35/2 en de bepalingen van Boek III, Titel III betreffende ordemaatregelen en sancties, kan het recht op materiële hulp zoals beschreven in deze wet in geen geval opgeheven worden.

TITEL III. – Toepassingsgebied **HOOFDSTUK I. – DE MATERIELE HULP**

Art. 6.–Onverminderd de toepassing van artikelen 4, 4/1 en 35/2 van de huidige wet, geldt het voordeel van materiële hulp voor elke asielzoeker vanaf de indiening van zijn asielaanvraag en is van kracht gedurende de hele asielprocedure.

In het geval van een negatieve beslissing genomen na afloop van de asielprocedure, eindigt de materiële hulp wanneer de uitvoeringstermijn van het bevel om het grondgebied te verlaten, betekend aan de asielzoeker, verstreken is. Het indienen van een cassatieberoep bij de Raad van State doet geen recht op materiële hulp ontstaan. Tijdens de behandeling van het cassatieberoep is er slechts recht op materiële hulp nadat het cassatieberoep toelaatbaar is verklaard met toepassing van artikel 20, § 2, van de wetten op de Raad van State, gecoördineerd op 12 januari 1973.

Het recht op materiële hulp geldt ook voor de familieleden van de asielzoeker.

Het recht op de materiële hulp eindigt evenwel wanneer een beroep voor de Raad van State wordt ingediend tegen de beslissing van toekenning van de subsidiaire bescherming en van weigering van het vluchtelingenstatuut. Het recht op materiële hulp eindigt eveneens wanneer een machtiging tot verblijf wordt toegekend van meer dan drie maanden op grond van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, aan een persoon van wie de asielprocedure of de procedure voor de Raad van State nog lopende is.

§ 2. Het recht op materiële hulp geldt eveneens voor de personen bedoeld in artikel 60 van deze wet.

Art. 6/1.–§ 1. De asielzoeker heeft steeds de mogelijkheid om in te tekenen op een geïndividualiseerd terugkeertraject dat in samenspraak met het Agentschap wordt opgesteld.

Het terugkeertraject geeft voorrang aan de vrijwillige terugkeer.

§ 2. Ten laatste 5 dagen na een negatieve beslissing van het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen biedt het Agentschap een eerste maal de terugkeerbegeleiding aan, waarbij aan de asielzoeker informatie verstrekt wordt met betrekking tot de mogelijkheden inzake het terugkeertraject.

§ 3. Wanneer aan asielzoeker een bevel om het grondgebied te verlaten betekend is, dient het terugkeertraject binnen de uitvoeringstermijn van dat bevel opgesteld en uitgevoerd te worden.

Ten laatste wanneer de asielzoeker een bevel om het grondgebied te verlaten betekend werd, wordt de Dienst

Vreemdelingenzaken op de hoogte gebracht en gehouden van de stand van zaken en de vordering van het terugkeertraject, dat vanaf dat moment gezamenlijk door het Agentschap en de Dienst Vreemdelingenzaken beheerd wordt. De Koning kan, bij een besluit vastgesteld na overleg in de ministerraad, de nadere regels voor deze informatie-uitwisseling en het gezamenlijk beheer van het traject bepalen.

Indien het Agentschap of de Dienst Vreemdelingenzaken van oordeel is dat de vreemdeling onvoldoende meewerkt aan het terugkeertraject, waardoor zijn vertrek door zijn eigen gedrag wordt uitgesteld, wordt het beheer van het terugkeertraject en het bijhorende administratieve dossier overgedragen aan de Dienst Vreemdelingenzaken, met het oog op een gedwongen terugkeer. Te dien einde kan de Dienst Vreemdelingenzaken de verplichte plaats van inschrijving wijzigen.

§ 4. Het Agentschap of de Dienst Vreemdelingenzaken kunnen de verplichte plaats van inschrijving wijzigen voor de duur van het traject. De Koning kan hiertoe de nadere regels bepalen, bij een besluit vastgesteld na overleg in de ministerraad.

Art. 7.–§ 1. Het recht op de materiële hulp wordt verlengd wanneer van de vreemdeling die verblijft in een opvangstructuur de asielprocedure en de procedure voor de Raad van State negatief zijn afgesloten, en hij een familielid heeft of een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij over hem uitoefent op grond van de wet die van toepassing is overeenkomstig artikel 35 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht, die binnen het toepassingsveld van deze wet valt.

§ 2. Het recht op de materiële hulp kan verlengd worden, op met redenen omklede beslissing van het Agentschap, wanneer de vreemdeling die verblijft in een opvangstructuur zich in één van volgende situaties bevindt en hiertoe een aanvraag indient : 1° de vreemdeling van wie de asielprocedure en de procedure voor de Raad van State negatief zijn afgesloten, die geen gevolg kan geven aan het bevel om het grondgebied te verlaten dat hem werd betekend en die, met het oog op het beëindigen van het schooljaar, een aanvraag tot uitstel van zijn bevel om het grondgebied te verlaten heeft ingediend bij de autoriteiten bevoegd voor asiel en migratie, en dit ten vroegste drie maanden voor het einde van het schooljaar. De verlenging van het recht op de materiële hulp eindigt wanneer het uitstel van het bevel om het grondgebied te verlaten afgelopen is of wanneer dit uitstel wordt geweigerd;

2° de vreemdeling van wie de asielprocedure en de procedure voor de Raad van State negatief zijn afgesloten en die geen gevolg kan geven aan het bevel om het grondgebied te verlaten dat haar werd betekend omwille van een zwangerschap. De verlenging van het recht op de materiële hulp geldt ten vroegste vanaf de zevende maand van de zwangerschap en eindigt ten laatste na afloop van de tweede maand na de bevalling;

3° de vreemdeling van wie de asielprocedure en de procedure voor de Raad van State negatief zijn afgesloten, die een aanvraag heeft ingediend bij de autoriteiten bevoegd voor asiel en migratie tot uitstel van het bevel om het grondgebied te verlaten omwille van een onmogelijkheid om redenen onafhankelijk van zijn wil, om terug te keren naar zijn land van herkomst.

De verlenging van het recht op de materiële hulp eindigt wanneer het uitstel van het bevel om het grondgebied te verlaten afgelopen is ofwel wanneer dit uitstel wordt geweigerd;

4° de vreemdeling van wie de asielprocedure en de procedure voor de Raad van State negatief zijn afgesloten, die geen gevolg kan geven aan het bevel om het grondgebied te verlaten dat hem werd betekend, en die ouder is van een Belgisch kind en een aanvraag tot machtiging tot verblijf heeft ingediend bij de autoriteiten bevoegd voor asiel en migratie op grond van artikel 9bis van voornoemde wet van 15 december 1980. De verlenging van het recht op de materiële hulp eindigt wanneer de autoriteiten bevoegd voor asiel en migratie zich hebben uitgesproken over de aanvraag tot machtiging tot verblijf;

5° [...]

6° de vreemdeling van wie de asielprocedure en de procedure voor de Raad van State negatief afgesloten zijn, aan wie een bevel om het grondgebied te verlaten betekend werd, en die om gestaafde medische redenen en steunend op een aanvraag tot machtiging tot verblijf ingediend op grond van artikel 9ter van voornoemde wet van 15 december 1980, zich in de onmogelijkheid bevindt om de opvangstructuur waar hij verblijft, te verlaten.

In de in het eerste lid, 6°, beoogde hypothese moet de vreemdeling met een getuigschrift van een geneesheer dat ter ondersteuning van zijn aanvraag werd ingediend, staven dat hij zich bevindt in deze situatie van medische onmogelijkheid om de opvangstructuur te verlaten. Als het dit vereist acht, vraagt het Agentschap bijkomend medisch advies. Het Agentschap voert periodiek een controle uit van het voortbestaan van het motief van medische onmogelijkheid om de opvangstructuur te verlaten. De verlenging van het recht op de materiële hulp eindigt wanneer deze controle aantoonde dat de medische onmogelijkheid niet langer bestaat, en, in ieder geval, op het ogenblik van de betekening van de beslissing betreffende de ontvankelijkheid van de aanvraag tot machtiging tot verblijf.

De in huidige paragraaf beoogde aanvragen moeten, op straffe van onontvankelijkheid, worden ingediend alvorens de in artikel 6, § 1, derde lid, beoogde termijn verstrijkt.

Zolang het Agentschap de in het eerste lid beoogde met redenen omklede beslissing niet betekend heeft aan de vreemdeling, die op basis van huidige paragraaf een aanvraag indiende, wordt het recht op de materiële hulp voorlopig verlengd.

Om aanspraak te kunnen maken op huidige paragraaf, mag de asielprocedure van de vreemdeling niet het voorwerp hebben uitgemaakt van een beslissing die een andere Staat dan de Belgische aanwijst als verantwoordelijke voor de

behandeling van de asielaanvraag in toepassing van artikel 51/5 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

§ 3. In bijzondere omstandigheden betreffende het respect voor de menselijke waardigheid kan het Agentschap afwijken van de voorwaarden die door huidige bepaling gesteld worden.

Dit artikel vindt toepassing onverminderd de toepassing van artikel 4/1.

HOOFDSTUK II. – MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING VERSTREKT DOOR DE OPENBARE CENTRA VOOR MAATSCHAPPELIJK WELZIJN OVEREENKOMSTIG DE ORGANIEKE WET VAN 8 JULI 1976 BETREFFENDE DE OPENBARE CENTRA VOOR MAATSCHAPPELIJK WELZIJN

Art. 8.–§ 1. De maatschappelijke dienstverlening wordt door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn verstrekt wanneer de toewijzing van een opvangstructuur eindigt in toepassing van artikel 11, § 1 of wanneer de begunstigde van de opvang een statuut van tijdelijke bescherming kreeg toegekend in toepassing van artikel 10, 3° of 4° of wanneer de begunstigde van de opvang een machtiging tot verblijf heeft verkregen van meer dan drie maanden, overeenkomstig de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

§ 2. Met uitzondering van Boek II is deze wet niet van toepassing op het verstrekken van maatschappelijke dienstverlening zoals bedoeld in § 1 aan de begunstigde van de opvang.

BOEK II. – BEPALINGEN BETREFFENDE DE AANDUIDING VAN DE BEVOEGDE INSTANTIE VOOR HET TOEKENNEN VAN DE OPVANG TITEL I. – Toewijzing van een verplichte plaats van inschrijving

Art. 9.–De opvang, bedoeld in artikel 3, wordt toegekend door de opvangstructuur of het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn toegewezen als verplichte plaats van inschrijving, onverminderd de toepassing van artikel 11, § 3, laatste lid, of van artikel 13.

Art. 10.–Het Agentschap wijst een verplichte plaats van inschrijving toe aan vreemdelingen:

1° die het Rijk binnengekomen zijn zonder te beantwoorden aan de voorwaarden die zijn vastgelegd in artikel 2 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en een asielaanvraag hebben ingediend;

2° die een asielaanvraag gedaan hebben, nadat hun verblijfsvergunning was verlopen;

3° die behoren tot de categorieën van personen die bij een koninklijk besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad zijn aangewezen in het kader van bijzondere maatregelen met het oog op de tijdelijke bescherming van personen.

4° die gemachtigd zijn tot een verblijf in het Rijk op grond van artikel 57/30, § 1, of artikel 57/34 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

Art. 11.–§ 1. Aan de asielzoekers bedoeld in artikel 10, 1° en 2°, wordt een opvangstructuur als verplichte plaats van inschrijving toegewezen :

1° zolang de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen of één van zijn adjuncten geen definitieve beslissing genomen hebben over hun asielaanvraag;

2° zolang de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen geen beslissing genomen heeft over het beroep tegen de beslissing van de Commissaris-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen of één van zijn adjuncten of, bij afwezigheid van beroep, tot het verstrijken van de termijn om het in te dienen.

Een nieuwe plaats van inschrijving, overeenstemmend met een openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn, kan worden toegewezen indien de beslissing bedoeld onder 1° en 2° van het voorgaande lid niet genomen is binnen een termijn, vastgelegd bij een koninklijk besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad na een evaluatie van de procedure van onderzoek van de asielaanvragen.

In afwijking van het voorgaande lid wordt de toewijzing bedoeld in het eerste lid evenwel behouden voor de asielzoekers bedoeld in artikel 10, 1° en 2°, aan wie, voor het verstrijken van de termijn bedoeld in voorgaand lid, kennis werd gegeven van een arrest van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen tegen hetwelke zij een administratief cassatieberoep bij de Raad van State hebben ingediend, behalve in de hypothesen voorzien in artikel 6, § 1, vijfde lid.

§ 2. Aan de vreemdelingen bedoeld in artikel 10, 3° en 4°, wordt als verplichte plaats van inschrijving een openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn toegewezen dat hen de maatschappelijke dienstverlening zal verstrekken waarop zij aanspraak kunnen maken overeenkomstig de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn. § 3. Bij de toewijzing van een verplichte plaats van inschrijving ziet het Agentschap erop toe dat deze plaats aangepast is aan de begunstigde van de opvang en dit binnen de grenzen van het aantal beschikbare plaatsen.

Het houdt rekening :

1° bij de toewijzing van een verplichte plaats van inschrijving in toepassing van § 1, met de bezettingsgraad van de opvangstructuren;

2° bij de toewijzing van een verplichte plaats van inschrijving in toepassing van § 1, tweede lid en § 2, met een gelijkmatige verdeling tussen de gemeenten op grond van criteria vastgelegd in een koninklijk besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad.

De beoordeling van het aangepaste karakter van deze plaats is met name gebaseerd op criteria als de gezinstoestand van de begunstigde van de opvang, zijn gezondheidstoestand, zijn kennis van één van de landstalen of van de taal waarin de procedure gevoerd wordt. In dit kader besteedt het Agentschap bijzondere aandacht aan de toestand van kwetsbare personen zoals bedoeld in artikel 36.

Wanneer er sprake is van bijzondere omstandigheden, kan het Agentschap afwijken van de bepalingen van § 1 door geen verplichte plaats van inschrijving toe te wijzen.

§ 4. In uitzonderlijke omstandigheden, verbonden aan de beschikbare opvangplaatsen in de opvangstructuren, kan het Agentschap, na een beslissing van de Ministerraad op basis van een door het Agentschap opgesteld rapport, gedurende een periode die het bepaalt, ofwel de verplichte plaats van inschrijving van een asielzoeker wijzigen voor zover deze een opvangstructuur beoogt om een openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn aan te wijzen, ofwel in laatste instantie, een openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn als verplichte plaats van inschrijving toe te wijzen aan een asielzoeker.

Zowel de wijziging als de toewijzing van een verplichte plaats van inschrijving in toepassing van onderhavige paragraaf gebeurt op basis van een evenwichtige verdeling tussen de gemeenten op grond van criteria bepaald overeenkomstig de modaliteiten voorzien in paragraaf 3, tweede lid, 2°, van dit artikel.

TITEL II. – Wijziging van de verplichte plaats van inschrijving

Art. 12.–§ 1. De asielzoeker die in toepassing van artikel 11, § 1 een collectieve opvangstructuur toegewezen krijgt als verplichte plaats van inschrijving, kan nadat hij hierin zes maanden verbleven heeft, aanvragen om een individuele opvangstructuur toegewezen te krijgen, binnen de grenzen van de beschikbare plaatsen.

De wijziging van de verplichte plaats van inschrijving kan niet gevraagd worden indien de termijn van zes maanden bereikt wordt na de betekening van een verwerpingsbeslissing van de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen, tenzij de asielzoeker een administratief cassatieberoep ingediend heeft dat, in toepassing van artikel 20, § 3, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State van 12 januari 1973, het voorwerp heeft uitgemaakt van een beschikking van toelaatbaarheid.

§ 2. In toepassing van artikel 11, § 3, derde lid, kan het Agentschap op eigen initiatief of op verzoek van de partner of de asielzoeker de in toepassing van artikel 11, § 1, toegewezen verplichte plaats van inschrijving wijzigen. Wanneer deze wijziging door het Agentschap omwille van de eenheid van het gezin overwogen wordt, is de instemming van de asielzoeker voorafgaandelijk vereist.

De Koning bepaalt de procedure betreffende de wijziging bedoeld in het eerste lid.

§ 3. De verplichte plaats van inschrijving in toepassing van artikel 11, § 1, kan ook gewijzigd worden in uitvoering van een ordemaatregel of een sanctie genomen overeenkomstig artikel 44 of 45.

TITEL III. – Opheffing van de verplichte plaats van inschrijving

Art. 13.–Het Agentschap kan de verplichte plaats van inschrijving die overeenkomstig voorgaande artikelen is toegewezen in bijzondere omstandigheden opheffen.

De Koning bepaalt de procedure betreffende deze opheffing.

BOEK III. – BEPALINGEN BETREFFENDE DE MATERIELE HULP TOEGEKEND AAN BEGUNSTIGDEN VAN DE OPVANG

TITEL I. – Rechten en plichten van de begunstigten van de opvang

HOOFDSTUK I. – ALGEMENE BEPALINGEN

Afdeling I. – Informatie

Art. 14.–Bij de toewijzing van de verplichte plaats van inschrijving biedt het Agentschap de asielzoeker een informatiebrochure aan. Deze is in de mate van het mogelijke opgesteld in een taal die de asielzoeker begrijpt en beschrijft met name zijn rechten en plichten zoals beschreven in deze wet of in de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn. Voorts bevat ze de adressen en verdere gegevens van de bevoegde instanties en van de verenigingen die hen medische, sociale en juridische bijstand kunnen verlenen.

Zodra de asielzoeker in de hem toegewezen opvangstructuur aankomt, wordt deze informatie aangevuld door het aan de asielzoeker overgemaakt huishoudelijk reglement van de opvangstructuur bedoeld in artikel 19.

Art. 15.–Het Agentschap of de partner ziet erop toe dat de begunstigde van de opvang toegang heeft tot sociale tolk- en vertaaldiensten in het kader van de uitoefening van zijn rechten en plichten zoals deze in deze wet worden beschreven.

Het Agentschap of de partner kan overeenkomsten afsluiten met diensten of organisaties die gespecialiseerd zijn op het vlak van sociaal tolk- en vertaalwerk.

Art. 15/1.—De begunstigde van de opvang is ertoe gehouden elke nuttige inlichting nopens zijn toestand te geven, alsmede het Agentschap of de partner op de hoogte te brengen van elk nieuw gegeven dat een weerslag kan hebben op de hulp die hem wordt verleend.

Afdeling II. – Huisvesting

Art. 16.—De begunstigde van de opvang wordt in een collectieve of individuele opvangstructuur gehuisvest.

Art. 17.—De Koning legt de normen vast waaraan de opvangstructuren moeten beantwoorden, zowel inzake kwaliteit als inzake infrastructuur, alsook de nadere regels van de controle door het Agentschap van de naleving van deze normen.

Art. 18.—In afwijking van de artikelen 20 en 21 alsook van de artikelen 30 tot 35 kan de begunstigde van de opvang, wanneer de normaal beschikbare opvangcapaciteit tijdelijk uitgeput is, in geval van sterk verhoogde instroom van asielzoekers gehuisvest worden in een noodopvangstructuur. In dat geval geniet hij een beperkte maatschappelijke begeleiding.

Het verblijf in een dergelijke structuur kan slechts voor een zo kort mogelijke redelijke termijn en de fundamentele noden van de begunstigde van de opvang worden voorzien in functie van de evaluatie van de specifieke noden. Deze laatste omvatten de volledige bijstand die nodig is, en onder meer voedsel, huisvesting, toegang tot een sanitaire uitrusting en de medische begeleiding zoals beschreven in de artikelen 23 tot 29.

Art. 19.—§ 1. De Koning bepaalt het stelsel en de werkingsregels die van toepassing zijn op de opvangstructuren. De uitvoeringsmodaliteiten worden vastgelegd in een huishoudelijk reglement dat door de minister wordt opgesteld. Er wordt over gewaakt dat de begunstigde van de opvang hiervan een goed en volledig begrip heeft.

§ 2. In het kader van de uitvoering van de opdracht bedoeld in paragraaf 1, bepaalt de Koning de concrete nadere regels die de directeur of de verantwoordelijke van de opvangstructuur of de hiertoe door hen aangeduide personen moeten toelaten om de kamers te controleren van de begunstigten die er verblijven.

Een dergelijke controle mag enkel worden uitgevoerd ten einde de preventie inzake veiligheid en brandbestrijding, het behoud van de hygiëne en het toezicht op de naleving van de bepalingen van het huishoudelijke reglement bedoeld in paragraaf 1 die de bescherming van de rechten en de vrijheden van de andere begunstigten van de opvangstructuur en zijn personeelsleden verzekeren, te garanderen.

Een dergelijke controle mag in geen geval een beledigend karakter hebben voor de betrokken begunstigde van de opvang en moet verlopen met respect voor de goederen die hij bezit.

In de toepassing van de bevoegdheid die het eerste lid Hem toekent, voorziet de Koning de strikte beperking van het aantal personen dat de directeur of de verantwoordelijke van de opvangstructuur kan aanduiden om de controle uit te voeren en preciseert hij duidelijk en limitatief de nadere regels van de controles, ondermeer voor wat betreft de frequentie. Ten uitzonderlijke titel, kan de controle van de kamers van de begunstigten van de opvang buiten de door de Koning vastgelegde frequentiemodaliteiten worden georganiseerd, maar enkel wanneer ze wordt verantwoord door specifieke eisen van preventie inzake veiligheid, brandbestrijding, hygiëne of bij ernstige tekortkoming op het huishoudelijke reglement.

Art. 20.—Tijdens zijn verblijf in een opvangstructuur heeft de begunstigde van de opvang recht op de eerbiediging van zijn privé-leven en gezinsleven, op eerbiediging van zijn overtuigingen, om deel te nemen aan de organisatie van het gemeenschapsleven in de opvangstructuur, om te communiceren met zijn familie, zijn raadsman, de vertegenwoordigers van het Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties en de verenigingen die de opvang van vreemdelingen en het verdedigen van hun rechten tot doel hebben.

De materiële hulp wordt georganiseerd met respect voor het beginsel van neutraliteit jegens filosofische en religieuze overtuigingen van de begunstigten van de opvang binnen de opvangstructuur.

Art. 21.—De raadslieden van de begunstigten van de opvang, de vertegenwoordigers van het Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties en de NGO's die in naam van het Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen handelen, krijgen toegang tot de collectieve opvangstructuren, ten einde bijstand te bieden aan de begunstigten van de opvang.

De Koning kan deze toegang slechts beperken om de veiligheid van de collectieve opvangstructuren en van de lokalen alsook van de begunstigten van de opvang te verzekeren.

In de collectieve opvangstructuur is er in een lokaal voorzien dat het vertrouwelijk karakter waarborgt van de gesprekken die er plaatsvinden.

Afdeling III. – Evaluatie

Art. 22.—§ 1. Gedurende de dertig dagen die volgen op de toewijzing van zijn verplichte plaats van inschrijving wordt de persoonlijke situatie van de begunstigde van de opvang onderzocht om uit te maken of de opvang aangepast is aan zijn specifieke noden. Indien dit niet zo blijkt te zijn, kan er worden overgegaan tot een wijziging van de verplichte plaats van inschrijving.

§ 1/1. Tegelijkertijd met het onderzoek naar de specifieke noden inzake opvang wordt onderzocht of er bijzondere procedurele noden zijn, zoals bedoeld in artikel 48/9 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot

het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen. Het Agentschap kan aanbevelingen doen betreffende de bijzondere procedurele noden die een asielzoeker kan behoeven aan de Dienst Vreemdelingenzaken en het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, mits zijn instemming

§ 2. Met het oog hierop wordt tijdens het onderzoek van de persoonlijke situatie van de begunstigde van de opvang met name gepeild naar niet onmiddellijk zichtbare tekenen van een eventuele kwetsbaarheid, zoals in het geval van personen die folteringen hebben ondergaan of aan andere ernstige vormen van psychologisch, fysiek of seksueel geweld werden blootgesteld.

§ 3. De evaluatie van de persoonlijke situatie van de begunstigde van de opvang wordt gedurende het hele verblijf in de opvangstructuur voortgezet.

§ 4. De Koning bepaalt de nadere regels van deze evaluatie.

Afdeling IV. – Medische, psychologische, maatschappelijke begeleiding en juridische hulp

Onderafdeling I. – Medische begeleiding

Art. 23.–De begunstigde van de opvang heeft recht op de medische begeleiding die noodzakelijk is om een leven te kunnen leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid.

Art. 24.–Onder medische begeleiding worden de medische hulpverlening en verzorging verstaan, ongeacht of zij opgenomen zijn in de nomenclatuur zoals voorzien in artikel 35 van de gecoördineerde wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen van 14 juli 1994, of tot het dagelijkse leven behoren.

De Koning bepaalt, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, enerzijds de medische hulp en verzorging die in genoemde nomenclatuur opgenomen zijn, maar niet aan de begunstigde van de opvang verzekerd worden omdat zij manifest niet noodzakelijk blijken te zijn, en anderzijds, de medische hulp en verzorging die tot het dagelijkse leven behoren en, hoewel niet opgenomen in genoemde nomenclatuur, wel verzekerd worden aan de begunstigde van de opvang.

Art. 25.–§ 1. Het Agentschap is bevoegd om de medische begeleiding, zoals bedoeld in artikel 23, te verzekeren ten behoeve van de begunstigde van de opvang en dit ongeacht de opvangstructuur waarin hij wordt opgevangen, met uitzondering van de opvangstructuur beheerd door de partner zoals bedoeld in artikel 64.

§ 2. Met het oog hierop waarborgt elke opvangstructuur aan de begunstigde van de opvang de effectieve toegang tot een medische begeleiding.

§ 3. Deze medische begeleiding wordt verleend onder de verantwoordelijkheid van een arts die zijn professionele onafhankelijkheid ten aanzien van de directeur of de verantwoordelijke van de betreffende structuur behoudt.

§ 4. De asielzoeker die niet verblijft in de opvangstructuur die hem aangewezen werd als verplichte plaats van inschrijving, kan een medische begeleiding krijgen die wordt verzekerd door het Agentschap.

§ 5. De begunstigde van de opvang kan bij het Agentschap een beroep indienen overeenkomstig artikel 47 tegen een beslissing van de arts van de opvangstructuur met betrekking tot het verstrekken van medische begeleiding die niet wordt beschouwd als vereist om een leven te kunnen leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid.

Art. 26.–Het Agentschap of de partner kan, overeenkomstig de nadere regels die door de Koning bepaald zijn, overeenkomsten afsluiten met instellingen voor gezondheidszorg om de voorwaarden vast te leggen voor de terugbetaling van de medische, farmaceutische en andere kosten die ontstaan door het verstrekken van zorg aan de begunstigde van de opvang.

Art. 27.–Er wordt één enkel medisch dossier bijgehouden en bewaard in de collectieve opvangstructuur die als verplichte plaats van inschrijving is toegewezen.

In geval van toewijzing van de verplichte plaats van inschrijving overeenkomstig artikel 11, § 2, en wijziging van deze verplichte plaats van inschrijving overeenkomstig artikel 12, wordt dit dossier overgezonden aan de nieuwe plaats van inschrijving.

Art. 28.–Indien de gezondheidstoestand van de begunstigde van de opvang het rechtvaardigt en op advies van de behandelende arts, kan het Agentschap zijn verplichte plaats van inschrijving wijzigen of opheffen, overeenkomstig artikelen 12 en 13.

Art. 29.–De begunstigde van de opvang kan om redenen van volksgezondheid aan een verplicht medisch onderzoek onderworpen worden.

Onderafdeling II. – Psychologische begeleiding

Art. 30.–De noodzakelijke psychologische begeleiding wordt aan de begunstigde van de opvang verzekerd. Met het oog hierop kan het Agentschap of de partner, overeenkomstig de nadere regels bepaald door de Koning, overeenkomsten afsluiten met gespecialiseerde instanties en instellingen.

Art. 31.–§ 1. De begunstigde van de opvang heeft recht op een geïndividualiseerde en permanente maatschappelijke begeleiding verstrekt door een maatschappelijk werker gedurende de volledige duur van zijn verblijf in de opvangstructuur.

Hiertoe waarborgt iedere opvangstructuur aan de begunstigde van de opvang een effectieve toegang tot een sociale dienst en wijst hem een maatschappelijk werker als referentiepersoon aan.

§ 2. De maatschappelijke begeleiding bestaat onder meer uit het informeren van de begunstigde van de opvang over de toegang tot de materiële hulp en haar concrete uitwerking, over het dagelijks leven in een opvangstructuur, over de activiteiten waartoe hij toegang heeft, over de fases van de asielprocedure met inbegrip van de eventuele juridictionele beroepen en de gevolgen van de daden die hij in dit verband stelt alsook over de inhoud en het belang van de programma's van vrijwillige terugkeer. De maatschappelijke begeleiding bestaat er eveneens uit de begunstigde van de opvang te begeleiden bij de uitvoering van zijn administratieve handelingen, meer bepaald deze die gesteld worden in het kader van de overgang van de materiële hulp naar de maatschappelijke hulp die wordt verleend door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

§ 3. De opdrachten van de maatschappelijk werker bestaan er onder meer uit de begunstigde van de opvang te helpen bij het te boven komen en verbeteren van de noodsituaties waarin hij zich bevindt. Hiertoe verstrekt hij de informatie, raadgevingen en verzekert hij de maatschappelijke begeleiding aan de betrokkene, eventueel door hem door te verwijzen naar externe diensten. De opdrachten van de maatschappelijk werker omvatten eveneens de evaluatie van de specifieke behoeften van de begunstigde van de opvang en, desgevallend, het voorstel tot wijziging van de verplichte plaats van inschrijving.

De Koning kan de kwalificaties van de maatschappelijk werker bepalen.

Art. 32.—Er wordt een sociaal dossier opgesteld waartoe de begunstigde van de opvang toegang heeft en dat actueel gehouden wordt door de maatschappelijk werker.

In geval van toewijzing van de verplichte plaats van inschrijving overeenkomstig artikel 11, § 2, en wijziging van deze verplichte plaats van inschrijving overeenkomstig artikel 12, wordt dit dossier overgezonden aan de nieuwe plaats van inschrijving.

Een kopie van het sociaal dossier wordt aan de begunstigde van de opvang gegeven indien deze daarom verzoekt.

Onderafdeling IV. – Juridische hulp

Art. 33.—Het Agentschap of de partner ziet erop toe dat de begunstigde van de opvang effectief toegang heeft tot juridische eerstelijns- en tweedelijnsbijstand, zoals bedoeld in de artikels 508/1 tot 508/23 van het Gerechtelijk wetboek.

Hiertoe kan het Agentschap of de partner overeenkomsten afsluiten met verenigingen die het verdedigen van de rechten van vreemdelingen tot doel hebben, of met bureaus voor juridische bijstand.

Afdeling V. – Dagvergoeding en gemeenschapsdiensten.

Art. 34.—De begunstigde van de opvang die verblijft in een opvangstructuur heeft recht op een dagvergoeding. Het Agentschap of de partner organiseert, voor de opvangstructuren, de betaling van een dagvergoeding die per week en per persoon wordt vastgelegd.

Onverminderd de mogelijkheid voor begunstigten van de opvang om vrijwilligerswerk te verrichten overeenkomstig de wet van 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers, organiseert het Agentschap of de partner eveneens het verrichten van gemeenschapsdiensten door de begunstigten van de opvang in de collectieve opvangstructuren.

Onder gemeenschapsdienst wordt elke prestatie verstaan die door de begunstigde van de opvang wordt verricht in de collectieve structuur ten voordele van de gemeenschap van de begunstigten van de opvang die in de betreffende opvangstructuur verblijven of in het kader van een activiteit die door of in samenwerking met voornoemde structuur georganiseerd wordt en die bijdraagt tot de integratie van de opvangstructuur in de lokale omgeving en waarvoor de begunstigde van de opvang een verhoging van zijn dagvergoeding uitbetaald kan krijgen.

Het verrichten van de gemeenschapsdienst wordt niet als een arbeidsovereenkomst of een arbeidsprestatie beschouwd en de toekenning van de verhoging van de dagvergoeding wordt evenmin als een bezoldiging gezien. De verhoging van de dagvergoeding van de begunstigde van de opvang wordt berekend op basis van een forfaitair tarief dat vastgelegd wordt door de collectieve opvangstructuur en dat varieert naargelang van de aard van de prestatie. Dit forfaitaire tarief wordt voorafgaandelijk goedgekeurd door het Agentschap. De prestaties worden vrijwillig verricht door de begunstigten van de opvang onder toezicht van een personeelslid van de collectieve opvangstructuur. Het betreffende personeelslid wordt hiertoe aangesteld door zijn meerdere en ziet erop toe dat de begunstigten van de opvang gelijke kansen krijgen om deel te nemen aan de gemeenschapsdiensten. De identiteit van de betrokken personeelsleden wordt meegedeeld aan het Agentschap.

De Koning legt de bedragen vast van de dagvergoeding en het maandelijks maximumbedrag van de verhoging ervan in functie van de geleverde gemeenschapsdiensten, evenals de voorwaarden voor de uitvoering van de gemeenschapsdiensten.

Afdeling VI. – Opleidingen

Art. 35.—Onverminderd de naleving van de regels inzake de toegang tot beroepsopleidingen worden er cursussen en opleidingen voorgesteld aan de begunstigde van de opvang die door de opvangstructuur of door derden georganiseerd worden.

HOOFDSTUK I/1. – GEVOLGEN VAN HET UITOEFENEN VAN EEN PROFESSIONELE ACTIVITEIT

Art. 35/1.–De Koning bepaalt, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, de voorwaarden en de nadere regels volgens dewelke de opvang, in de zin van artikel 3, tweede lid, wordt toegekend aan de asielzoeker wanneer deze over professionele inkomsten beschikt.

De Koning bepaalt te dien einde enerzijds de voorwaarden en de nadere regels voor de terugbetaling van de materiële hulp, desgevallend door het genot van bepaalde rechten van Hoofdstuk I van Titel I van Boek III te beperken, en anderzijds, onverminderd de eventuele toepassing van de artikelen 11 tot 13 op de geviseerde asielzoekers, de voorwaarden en de nadere regels voor de wijziging of de opheffing van de verplichte plaats van inschrijving.

De voorwaarden en nadere regels bedoeld in het eerste lid, met inbegrip van de bepaling van het respectievelijke toepassingsgebied van elk van de in het tweede lid bedoelde situaties, zijn gebonden aan de professionele situatie van de asielzoeker en kunnen onder meer afhangen van het type arbeidscontract, alsook van het bedrag van de ontvangen professionele inkomsten.

Art. 35/2.–De in artikel 6, § 1, bedoelde materiële hulp, met uitzondering van de medische begeleiding bedoeld in de artikelen 23 en 24, is niet verschuldigd indien de asielzoeker over voldoende financiële middelen beschikt om te voorzien in zijn basisbehoeften. Met voldoende middelen wordt bedoeld een inkomen dat gelijk is aan of hoger is dan het bedrag bedoeld in artikel 14, § 1, 3°, van de wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie.

De asielzoeker dient het Agentschap schriftelijk op de hoogte te brengen van elk element dat verband houdt met zijn beroepssituatie, zijn inkomsten en met de evolutie van deze situatie.

Het Agentschap beëindigt bij een met redenen omklede beslissing de materiële hulp, met uitzondering van de medische begeleiding bedoeld in de artikelen 23 en 24, indien een asielzoeker financiële middelen verborgen heeft gehouden en daardoor ten onrechte aanspraak maakt op materiële hulp. Indien komt vast te staan dat de asielzoeker over voldoende middelen beschikte om in de basisbehoeften te voorzien toen de materiële hulp werd verstrekt, moet de asielzoeker het Agentschap vergoeden voor de verstrekte materiële hulp, met uitzondering van de medische begeleiding bedoeld in de artikelen 23 en 24.

De Koning bepaalt, bij een besluit vastgesteld na overleg in de ministerraad, de nadere regels voor de uitvoering van dit artikel.

HOOFDSTUK II. – SPECIFIEKE BEPALINGEN BETREFFENDE KWETSBARE PERSONEN EN MINDERJARIGEN

Afdeling I. – Algemene bepalingen

Art. 36.–Om tegemoet te komen aan de specifieke behoeften van kwetsbare personen zoals minderjarigen, niet-begeleide minderjarigen, alleenstaande ouders vergezeld van minderjarigen, zwangere vrouwen, personen met een handicap, slachtoffers van mensenhandel, ouderen, personen met ernstige ziekten, personen met mentale stoornissen en personen die foltering hebben ondergaan, zijn verkracht of aan andere ernstige vormen van psychologisch, fysiek of seksueel geweld zijn blootgesteld, zoals slachtoffers van vrouwelijke genitale verminking, sluit het Agentschap of de partner overeenkomsten af met gespecialiseerde instellingen of verenigingen.

Indien de begunstigde van de opvang in één van deze instellingen of bij één van deze verenigingen gehuisvest wordt, zal het Agentschap of de partner erop toezien dat de administratieve en sociale opvolging vanuit de plaats die als verplichte plaats van inschrijving toegewezen is, verzekerd blijft en dat de materiële hulp gewaarborgd blijft.

Afdeling II. – De minderjarigen

Art. 37.–Bij alle beslissingen met betrekking tot de minderjarige primeert het hoogste belang van de minderjarige. Bij het beoordelen van het hoger belang van het kind wordt in het bijzonder voldoende rekening gehouden met :

1° de mogelijkheden van gezinshereniging;

2° het welzijn en de sociale ontwikkeling van de minderjarige, met bijzondere aandacht voor de persoonlijke situatie van de minderjarige;

3° veiligheids- en beveiligingsoverwegingen, met name wanneer de minderjarige mogelijk het slachtoffer is van mensenhandel;

4° het standpunt van de minderjarige in overeenstemming met zijn leeftijd, maturiteit en kwetsbaarheid.

Art. 38.–De minderjarige wordt gehuisvest bij zijn ouders , bij zijn ongehuwde minderjarige broers of zussen of bij de persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij over hem uitoefent op grond van de wet die van toepassing is overeenkomstig artikel 35 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht.

Art. 39.–De minderjarige slachtoffers van eender welke vorm van misbruik, verwaarlozing, uitbuiting, foltering, wrede, onmenselijke en vernederende behandelingen, of van gewapende conflicten, hebben recht op deskundige ondersteuning en krijgen toegang tot de geestelijke gezondheidszorg en tot de revalidatiediensten.

Art. 40.—Een aangepaste omkadering wordt verzekerd aan de niet-begeleide minderjarigen gedurende een observatie- en oriëntatiefase in een daartoe aangeduid centrum.

De Koning bepaalt het regime en de werkingsregels die van toepassing zijn op de observatie- en oriëntatiecentra.

Art. 41.—§ 1. Een observatie- en oriëntatiecentrum vangt de niet-begeleide minderjarigen op die geen toegang hebben tot het grondgebied in toepassing van artikel 3 of artikel 52, § 1, van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, in afwachting van de eventuele uitvoering van de terugdrijvingsbeslissing. Dit centrum is in dit geval gelijkgesteld aan een welbepaalde plaats gesitueerd in het grensgebied.

§ 2. De vreemdeling die verklaart minderjarig te zijn en over dewelke er geen twijfel bestaat aangaande zijn minderjarigheid, wordt in een observatie- en oriëntatiecentrum opgevangen vanaf zijn aankomst aan de grens.

Voor de vreemdeling die verklaart minderjarig te zijn en met betrekking tot dewelke de met de grenscontrole belaste autoriteiten twijfel uiten aangaande zijn minderjarigheid, moet de bepaling van de leeftijd plaatsvinden binnen de drie werkdagen na zijn aankomst aan de grens. Indien wegens onvoorziene omstandigheden dit onderzoek niet kan plaatsvinden binnen deze termijn, kan deze uitzonderlijk verlengd worden met drie werkdagen.

§ 3. De niet-begeleide minderjarige wordt opgevangen in een observatie- en oriëntatiecentrum binnen een termijn van hoogstens 24 uur volgend op, hetzij de aankomst aan de grens wat betreft de minderjarige bedoeld in § 2, eerste lid, hetzij, de betekening van de beslissing betreffende de bepaling van de leeftijd aan de betrokkene wat betreft de minderjarige bedoeld in § 2, tweede lid, dit voor een duur van hoogstens 15 dagen, die kan worden verlengd met 5 dagen in geval van behoorlijk gemotiveerde uitzonderlijke omstandigheden.

Tijdens de periode bepaald in het vorig lid wordt de minderjarige niet beschouwd als zijnde gemachtigd om het rijk binnen te komen.

§ 4. De beslissing betreffende de bepaling van de leeftijd wordt betekend aan de voogd en aan de overheden bevoegd voor asiel, toegang tot het grondgebied, verblijf en verwijdering van vreemdelingen, gelijktijdig met haar betekening aan betrokkene.

§ 5. Indien de terugdrijvingsmaatregel niet kan uitgevoerd worden binnen de termijn van 15 dagen bedoeld in § 3, wordt de niet-begeleide minderjarige gemachtigd tot het grondgebied toe te treden.

Art. 42.—Het personeel van de opvangstructuren dat met de opvang van niet-begeleide minderjarigen belast is, krijgt een aangepaste opleiding.

TITEL II. – Overschakeling van materiële hulp naar maatschappelijke dienstverlening verstrekt door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn

Art. 43.—Wanneer men zich in één van de in artikel 8, § 1, bedoelde hypothesen bevindt, wordt de maatschappelijke dienstverlening toegekend door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn overeenkomstig de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

In het kader van de overgang van de materiële hulp naar de maatschappelijke dienstverlening toegekend door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn legt de Koning de voorwaarden vast voor het behoud van de materiële hulp niettegenstaande de in voorgaande lid bedoelde situatie, evenals de nadere regels van de samenwerking tussen de opvangstructuur en het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn die aan de begunstigde van de opvang de continuïteit van de opvang dient te waarborgen.

TITEL III. – Ordemaatregelen en sancties **HOOFDSTUK I. – ORDEMAATREGELEN**

Art. 44.—Om de orde, de veiligheid en de rust in een opvangstructuur te waarborgen en indien nodig te herstellen, kunnen er interne ordemaatregelen genomen worden.

De Koning bepaalt welke de van toepassing zijnde procedureregels zijn en welke overheden gemachtigd zijn om de ordemaatregelen te nemen;

HOOFDSTUK II. – SANCTIES

Art. 45.—Ingeval de begunstigde van de opvang een ernstige overtreding begaat van de voorschriften en werkingsregels die van toepassing zijn op de opvangstructuren bedoeld in artikel 19 kan er hem een sanctie opgelegd worden. Bij de keuze van de sanctie wordt er rekening gehouden met de aard en de omvang van de overtreding evenals met de concrete omstandigheden waarin deze werd begaan.

Enkel de volgende sancties kunnen worden opgelegd :

1° de formele verwittiging met vermelding in het sociaal dossier bedoeld in artikel 32;

2° de tijdelijke uitsluiting van deelname aan de acti-viteiten georganiseerd door de opvangstructuur;

3° de tijdelijke uitsluiting van de mogelijkheid tot het verrichten van betaalde prestaties van gemeenschapsdiensten zoals bedoeld in artikel 34;

4° de beperking van de toegang tot sommige diensten;

5° de verplichting om taken van algemeen nut te verrichten, waarvan de niet-uitvoering of de gebrekkige uitvoering als een nieuwe overtreding beschouwd kan worden;

6° de tijdelijke opheffing of vermindering van de dagvergoeding bedoeld in artikel 34, eerste en tweede lid, met een maximumtermijn van vier weken;

7° de overplaatsing, zonder verwijl, van de begunstigde van de opvang naar een andere opvangstructuur;

8° de tijdelijke uitsluiting van het recht op de materiële hulp in een opvangstructuur, voor een maximale duur van een maand;

9° de definitieve uitsluiting van het recht op de materiële hulp in een opvangstructuur..

De sancties worden opgelegd door de directeur of de verantwoordelijke van de opvangstructuur. De in het tweede lid, 8° en 9°, bedoelde sancties, moeten worden bevestigd door de Directeur-generaal van het Agentschap, binnen een termijn van drie werkdagen te rekenen vanaf de sanctie genomen door de directeur of de verantwoordelijke van de opvangstructuur. Bij gebrek aan bevestiging binnen die termijn, wordt de sanctie van tijdelijke of definitieve uitsluiting wordt automatisch opgeheven.

De sancties kunnen tijdens hun uitvoering verminderd of opgeheven worden door de instantie die ze heeft opgelegd. De beslissing om een sanctie op te leggen wordt op een objectieve en onpartijdige wijze genomen en maakt het voorwerp uit van een motivering.

Onder voorbehoud van de in het tweede lid, 8° en 9°, bedoelde sancties kan de uitvoering van een sanctie in geen geval de volledige opheffing van de materiële hulp die krachtens de huidige wet toegekend wordt tot gevolg hebben, noch de vermindering van de toegang tot de medische begeleiding. De materiële hulp toegekend aan de persoon die het voorwerp uitmaakt van een sanctie zoals bedoeld in het tweede lid, 8° of 9°, is beperkt tot de medische begeleiding, voorzien in artikelen 24 en 25. In het geval dat een persoon aantoonbaar dat hem geen menswaardige levensstandaard kan worden verzekerd, kan hij een verzoek t.a.v. het Agentschap indienen teneinde deze situatie te verhelpen. Een dergelijk verzoek kan in voorkomend geval aanleiding geven tot een beslissing genomen op basis van het vierde lid. Het Agentschap neemt een met redenen omklede beslissing ten laatste binnen vijf dagen vanaf de indiening van het verzoek.

De in het tweede lid, 8° en 9°, bedoelde sancties mogen enkel uitgesproken worden bij zeer ernstige inbreuk op het huishoudelijk reglement van de opvangstructuur, die het personeel of de andere bewoners van de opvangstructuur in gevaar brengt of die duidelijke risico's inhoudt voor de veiligheid of de naleving van de openbare orde in de opvangstructuur. Behoudens de ernstige gevallen van fysiek of seksueel geweld, kan de in het tweede lid, 9°, bedoelde sanctie uitsluitend worden uitgesproken ten aanzien van een persoon die voorafgaand het voorwerp heeft uitgemaakt van een in het tweede lid, 8°, bedoelde sanctie.

De door de sanctie tijdelijke of definitieve uitsluiting geviseerde persoon dient voorafgaand aan het nemen van deze sanctie te worden gehoord.

De Koning bepaalt de procedureregels die van toepassing zijn op de behandeling van de sancties.

HOOFDSTUK III. – KLACHTEN EN BEROEP

Art. 46.—De begunstigde van de opvang wendt zich tot de directeur of de verantwoordelijke van de opvangstructuur ingeval hij klachten heeft met betrekking tot :

- de levensomstandigheden in de opvangstructuur

- de toepassing van het huishoudelijk reglement bedoeld in artikel 19 van deze wet.

Ingeval de klacht niet behandeld wordt binnen een termijn van 7 dagen na het bekendmaken van de klacht, kan de begunstigde van de opvang de klacht schriftelijk voorleggen, in één van de landstalen of in het Engels, aan de directeur-generaal van het Agentschap, of aan de door de partner aangewezen en door het Agentschap erkende persoon , indien de begunstigde gehuisvest is in een opvangstructuur beheerd door een partner. De directeur-generaal van het Agentschap of de door de partner aangewezen persoon antwoordt op deze klacht binnen de 30 dagen.

De Koning bepaalt de procedureregels die van toepassing zijn op de behandeling van de klachten.

Art. 47.—§ 1. De begunstigde van de opvang gehuisvest in een opvangstructuur beheerd door het Agentschap of een partner kan een beroep tot herziening instellen tegen elke beslissing die hem een in in artikel 45, 4°, 5°, 6° of 7° opgesomde sanctie oplegt, alsook tegen elke beslissing met betrekking tot de medische begeleiding, zoals bedoeld in artikel 25, § 5, van deze wet.

Het beroep tegen een in artikel 45, 4°, 5°, 6° of 7° bedoelde sanctie wordt ingesteld bij de directeur-generaal van het Agentschap, bij de door de partner aangewezen en door het Agentschap erkende persoon, of bij de O.C.M.W.-Raad ingeval van een structuur bedoeld in artikel 64 van deze wet, per gewone post binnen een termijn van vijf werkdagen te rekenen vanaf de betekening aan de begunstigde van de opvang van de beslissing bedoeld in het eerste lid. De begunstigde van de opvang bezorgt onmiddellijk aan de opvangstructuur een kopie van het beroep.

Het beroep moet ingediend worden in één van de landstalen of in het Engels.

Elk beroep tegen een beslissing met betrekking tot de medische begeleiding zoals bedoeld in artikel 25, § 5 van deze wet wordt ingediend bij de directeur-generaal van het Agentschap of bij de O.C.M.W.-Raad ingeval van een structuur bedoeld in artikel 64 van deze wet , per gewone post binnen een termijn van vijf werkdagen te rekenen vanaf de datum van de consultatie waarop de medische beslissing werd megedeeld aan de begunstigde van de opvang.

De directeur-generaal, de door de partner aangewezen persoon of de O.C.M.W.-Raad bevestigt, vernietigt of herziet

de beslissing binnen de 30 dagen te rekenen vanaf de ontvangst van het beroep tot herziening. Voor het beroep dat betrekking heeft op de medische begeleiding, en dat wordt ingediend bij de directeur-generaal van het Agentschap, is het voorafgaand advies van een door het Agentschap aangeduide arts vereist.

De directeur-generaal, de door de partner aangewezen persoon, of de O.C.M.W.-Raad kan, indien hij dit nodig acht, de aangevochten beslissing opschorten tijdens de behandeling van het beroep.

De directeur-generaal, de door de partner aangewezen persoon, of de O.C.M.W.-Raad hoort, indien hij dit nodig acht, de bij het beroep betrokken personen.

De directeur-generaal, de door de partner aangewezen persoon, of de O.C.M.W.-Raad motiveert zijn beslissing. Indien de directeur-generaal, de door de partner aangewezen persoon, of de O.C.M.W.-Raad de aangevochten beslissing bevestigt of herziet, of bij afwezigheid van beslissing aangaande het beroep binnen de voorgeschreven termijn, kan de begunstigde van de opvang hiertegen een beroep indienen bij de Arbeidsrechtbank van de plaats van de opvangstructuur. Op straffe van verval dient dit beroep ingediend te worden binnen een termijn van 3 maanden te rekenen vanaf de betekening van de beslissing van de directeur-generaal, de door de partner aangewezen persoon, of de O.C.M.W.-Raad, of vanaf het verstrijken van de voorgeschreven termijn.

Art. 48.—Het Agentschap stelt aan de minister jaarlijks een verslag voor met betrekking tot de klachten en de beroepen.

TITEL IV. – Personeelsleden van de opvangstructuren

Art. 49.—Onverminderd artikel 458 van het Strafwetboek, zijn de personeelsleden van de opvangstructuren gebonden door een geheimhoudingsplicht. Deze is met name van toepassing op de informatie die aan een personeelslid van de opvangstructuur verstrekt wordt door elke begunstigde van de opvang die in deze opvangstructuur opgevangen wordt en op de initiatieven die een personeelslid van de opvangstructuur neemt in het kader van de taken die aan de genoemde opvangstructuur zijn toevertrouwd.

Art. 50.—De personeelsleden van de opvangstructuren zijn onderworpen aan een deontologische code die door de minister is vastgelegd en die deel uitmaakt van het arbeidsreglement;

De deontologische code bedoeld in het eerste lid waarborgt met name de eerbiediging van het non-discriminatiebeginsel, van de briefwisseling van de begunstigde van de opvang, van zijn filosofische, godsdienstige of politieke overtuiging, zijn recht op een privé- en een gezinsleven en zijn recht op vrije meningsuiting. De code bevat eveneens regels met betrekking tot het voorwerp en de taken van een arbeidsbetrekking in de opvangstructuur, de aard van de relaties tussen de personeelsleden van de opvangstructuren en de begunstigde van de opvang alsook de eerbiediging van de geheimhoudingsplicht.

Art. 51.—Het Agentschap of de partner organiseert een multidisciplinaire en doorlopende opleidingscyclus die bestemd is voor de personeelsleden van de opvangstructuren.

TITEL V. – Integratie van collectieve opvangstructuren in de lokale omgeving en subsidies aan de gemeenten

Art. 52.—Met uitzondering van de structuren bedoeld in artikel 64, organiseren de collectieve opvangstructuren buurtinitiatieven met behulp van subsidies die door het Agentschap toegekend worden.

Onder een buurtinitiatief wordt een activiteit bedoeld die tot doel heeft de collectieve opvangstructuur in de omgeving te integreren en een positief beeld te scheppen van het opvangbeleid voor asielzoekers in de samenleving. Subsidies worden aan de collectieve opvangstructuren toegekend met het oog op de verwezenlijking van de volgende doelstellingen :

- 1° integratie van de collectieve opvangstructuur in haar lokale omgeving;
- 2° correcte informatie verschaffen inzake de werking van de collectieve opvangstructuur;
- 3° sensibiliseringsacties bevorderen met betrekking tot de opvang van asielzoekers.

Het bedrag van deze subsidies bestaat uit een vast bedrag vermeerderd met het bedrag dat bekomen wordt op basis van de berekening van het aantal opvangplaatsen binnen de collectieve opvangstructuur.

Art. 53.—De minister kent een jaarlijkse subsidie toe aan de gemeenten op wiens grondgebied er een collectieve opvangstructuur gelegen is.

Deze subsidie beoogt de volgende kosten te dekken :

- 1° de personeelskosten die rechtstreeks verband houden met het administratieve beheer van de collectieve opvangstructuur;
- 2° de werkingskosten die rechtstreeks of onrechtstreeks verband houden met het administratieve beheer van de collectieve opvangstructuur; de onrechtstreekse kosten worden aan de hand van een verdelingsleutel verantwoord;
- 3° de gemeentelijke initiatieven die de integratie van de collectieve opvangstructuur binnen de gemeente bevorderen.

De minister bepaalt in het begin van het jaar de subsidie die aan de gemeenten verschuldigd is voor het voorbije jaar. Het bedrag van de subsidie wordt forfaitair per jaar en per effectieve opvangplaats bepaald. Ten einde rekening te houden met de schommelingen in het aantal plaatsen die gedurende deze periode beschikbaar zijn voor elke

collectieve opvangstructuur, wordt dit aantal de eerste dag van elke maand bepaald. Met een tijdelijke vermindering, om reden van verbouwingen of inrichting, wordt geen rekening gehouden.

TITEL VI. – Programma voor vrijwillige terugkeer naar het land van herkomst of naar een derde land

Art. 54.–Het Agentschap ziet erop toe dat de begunstigde van de opvang, toegang krijgt tot een programma voor vrijwillige terugkeer naar zijn land van herkomst of naar een derde land.

Dit programma evenals het kader waarbinnen het uitgevoerd wordt, worden vastgelegd door de Koning. Het bestaat onder meer uit aangepaste opleidingsmodules evenals uit de tenlasteneming van de reiskosten en, desgevallend, uit een begeleiding bij de herintegratie in het land van herkomst of een derde land.

Met het oog hierop kan het Agentschap overeenkomsten afsluiten met derden.

BOEK IV. – FEDERAAL AGENTSCHAP VOOR DE OPVANG VAN ASIELZOEKERS

TITEL I. – Statuut, taken en bevoegdheden

Art. 55.–Onder de naam " Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers " werd een overheidsinstelling met rechtspersoonlijkheid opgericht, die ingedeeld is bij categorie A zoals bedoeld in de wet van 16 maart 1954 betreffende de controle op sommige instellingen van openbaar nut.

De Koning bepaalt bij besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad de structuur, de organisatie en de werking van het Agentschap. Het Agentschap kan door middel van een arbeidsovereenkomst personeelsleden aanwerven om te voorzien in al zijn personeelsbehoeften met het oog op de uitvoering van de taken die het toegewezen heeft gekregen.

Art. 56.–§ 1. Het Agentschap heeft onder meer de taak om de organisatie, het beheer en de kwaliteitscontrole van de materiële hulp, toegekend aan de begunstigten van de opvang, te verzekeren.

Het mag subsidies toekennen in verband met zijn opdrachten.

§ 2. In het kader van de in § 1 bedoelde taken, oefent het Agentschap de volgende bevoegdheden uit :

1° de toekenning van de materiële hulp aan de begunstigten van de opvang in de collectieve opvangstructuren die het beheert; 2° de controle van de uitvoering van de overeenkomsten afgesloten met de partners overeenkomstig artikel 64 betreffende de toekenning van de materiële hulp aan de begunstigten van de opvang;

3° de toewijzing, de wijziging en de opheffing van de verplichte plaats van inschrijving overeenkomstig Boek II;

4° de organisatie van de betaling van een dagvergoeding en de prestatie van gemeenschapsdiensten overeenkomstig art 34. § 3. Het Agentschap staat in voor de beleidsvoorbereiding, -conceptie en -uitvoering.

Art. 57.–Overeenkomstig artikel 43 ziet het Agentschap toe op het verzekeren van de continuïteit van de opvang bij de overschakeling van de materiële hulp die aan de asielzoeker verleend wordt naar de maatschappelijke dienstverlening die door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn wordt verstrekt.

Art. 58.–Onverminderd het bepaalde in de artikelen 6 en 6/1 is het Agentschap belast met de coördinatie van de vrijwillige terugkeer, zowel van de begunstigten van de opvang als van andere vreemdelingen.

Art. 59.–Het Agentschap is belast met de toekenning van de materiële hulp aan niet-begeleide minderjarigen in het kader van de observatie- en oriënteringsfase.

Art. 60.–Het Agentschap is belast met de toekenning van de materiële hulp aan minderjarigen die illegaal met hun ouders op het grondgebied verblijven en van wie de staat van behoefte door een openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn is vastgesteld, wanneer de ouders niet in staat zijn om hun onderhoudsplicht na te komen.

Deze materiële hulp wordt toegekend binnen de opvangstructuren die door het Agentschap worden beheerd. De Koning bepaalt de nadere regels van de toekenning van deze materiële hulp.

Art. 61.–Het Agentschap is de verantwoordelijke instantie voor het Europees Vluchtelingenfonds.

TITEL II. – Partners en controle van de kwaliteit van de opvang

Art. 62.–Het Agentschap kan aan partners de taak toevertrouwen om aan begunstigten van de opvang materiële hulp te verstrekken zoals voorzien in deze wet. Deze partners zijn met name het Rode Kruis van België, de andere overheden, de openbare besturen en de verenigingen.

Met het oog hierop sluit het Agentschap overeenkomsten af.

Art. 63.–Indien de overeenkomst zoals bedoeld in voorafgaand artikel niet is opgezegd en onder voorbehoud van andere reglementen of specifieke bepalingen in de overeenkomsten, hebben het Rode Kruis van België of de andere overheden, de openbare besturen en de verenigingen bedoeld in voorgaand artikel, bij het begin van elk kalenderjaar recht op de betaling van een voorschot ten bedrage van minstens een kwart van het bedrag waarop ze het vorige jaar recht hadden. Dit voorschot dient uiterlijk op 31 maart betaald te zijn.

Art. 64.–De openbare centra voor maatschappelijk welzijn kunnen individuele of collectieve opvangstructuren organiseren om materiële hulp te verlenen aan de begunstigde van de opvang. Deze opvangstructuren, genaamd lokale opvanginitiatieven, maken het voorwerp uit van een overeenkomst tussen het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn en het Agentschap.

De Koning bepaalt het kader voor de oprichting van een lokaal opvanginitiatief, evenals de nadere regels van de subsidiëring door het Agentschap.

Art. 65.–Het Agentschap organiseert een regelmatig overleg met de partners.

BOEK V. – Slotbepalingen

TITEL I. – Overgangsbepalingen

Art. 66.–Voor de asielzoekers die hun asielaanvraag ingediend hebben vóór de inwerkingtreding van deze wet blijven de bepalingen van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn, die van kracht waren de dag vóór de inwerkingtreding van onderhavige wet, van toepassing.

In afwijking van het eerste lid zijn de bepalingen van Boek III, uitgezonderd Titel II, de bepalingen van Boek IV en de artikelen 69 en 70 echter onmiddellijk van toepassing op de asielzoekers bedoeld in het vorig lid vanaf de inwerkingtreding van onderhavige wet.

Art. 67.–Een jaar na de inwerkingtreding van deze wet voert de regering een evaluatie uit met betrekking tot de toepassing ervan en brengt verslag uit bij de Wetgevende Kamers.

TITEL II. – Wijzigingsbepalingen

Niet opgenomen

Omzendbrief inzake de invoering van een multidisciplinaire samenwerking m.b.t. de slachtoffers van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel (2008)

Aangenomen op 26 september 2008

Belgisch Staatsblad 31 oktober 2008

I. INLEIDING

1. De huidige omzendbrief vervangt :

- de omzendbrief van 1 juli 1994 betreffende de afgifte van verblijfs- en arbeidsvergunningen (arbeidskaarten) aan vreemdelingen, slachtoffers van mensenhandel (BS van 7 juli 1994);
- de richtlijnen van 13 januari 1997 aan de Dienst Vreemdelingenzaken, parketten, politiediensten, inspectie van de sociale wetten en de sociale inspectie omtrent de bijstand aan de slachtoffers van mensenhandel (B.S. 21 februari 1997), gewijzigd door de richtlijnen van 17 april 2003 (B.S. van 27 mei 2003).

2. De doelstellingen van deze omzendbrief zijn de volgende :

1) Het bepalen van de manier waarop de potentiële slachtoffers van mensensmokkel en mensenhandel, zodra ze gedetecteerd worden, ten laste worden genomen en begeleid worden, evenals de modaliteiten die gerespecteerd moeten worden opdat ze het statuut van slachtoffer kunnen bekomen. Het gaat er dus om de samenwerking tussen de verschillende partijen - politie - en inspectieoverheden, Dienst Vreemdelingenzaken, onthaalcentra, magistraten van het Openbaar Ministerie - te organiseren, met het oog op het aanwenden van het beschermend statuut van slachtoffer van mensenhandel of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, voorzien in de artikelen 61/2 tot 61/5 van de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen en de artikelen 110bis en 110ter van zijn uitvoeringsbesluit.

Deze doelstelling wordt verwezenlijkt door :

- het toelichten van de rol van elk der bevoegde overheden, van elke betrokken dienst en van de gespecialiseerde onthaalcentra die tussenbeide komen in het kader van de mensenhandel en bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel;
- het herinneren aan bepaalde wettelijke verplichtingen van de verschillende interventiediensten;
- het sensibiliseren van de eerstelijnsactoren met betrekking tot de specifieke maatregelen die moeten worden toegepast op de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (hierna N.B.M.V. genoemd : zie punt X voor definitie) en met betrekking tot het feit dat het belangrijk is dat er rekening wordt gehouden met de kwetsbaarheid van de minderjarige;
- het herinneren aan de humanitaire rol van de gespecialiseerde onthaalcentra ten opzichte van de vermoedelijke slachtoffers.

Vermoedelijk slachtoffer : persoon waarvoor er aanwijzingen zijn dat het om een slachtoffer gaat.

2) Het aanpassen, in het administratief rapport in verband met controles van vreemde onderdanen dat werd ingevoerd door de ministeriële omzendbrief van 27 januari 1998, van de rubriek inzake de mensenhandel, opdat die rubriek betrekking heeft op de situaties van de slachtoffers van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel. Ministeriële omzendbrief van 27 januari 1998 over het administratief rapport in verband met controles van vreemde onderdanen uitgevoerd door ambtenaren van de administratieve of gerechtelijke politie.

3. Context.

De strijd tegen de mensenhandel en de mensensmokkel maakt deel uit van het nationaal veiligheidsplan. De omzendbrief COL 1/2007 van het College van Procureurs-generaal van 17 januari 2007 maakt trouwens integraal deel uit van het beleid inzake de strijd tegen de mensenhandel voor de magistraten van het Openbaar Ministerie.

4. Het Belgisch beleid is gericht op :

- 1) het helpen van de slachtoffers van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel;
- 2) het versterken van de mogelijkheden om tegen de daders of mededaders van mensenhandel en/of mensensmokkel te strijden.

Het beleid inzake hulp aan de slachtoffers is net zo goed gericht op de hulp en de begeleiding in België als op de begeleiding bij de terugkeer naar het land van herkomst of het derde land waar het slachtoffer mag verblijven.

De efficiëntie van de acties in het kader van de strijd tegen de mensenhandel en mensensmokkel is nauw verbonden met de invoering van een multidisciplinaire samenwerking tussen de politie- en inspectiediensten, de parketten en

de arbeidsauditoraten, de gespecialiseerde onthaalcentra, de Administratie der Douane en Accijnzen en de Dienst Vreemdelingenzaken.

Voor deze multidisciplinaire samenwerking is een permanente bewustmaking van de eerstelijnsactoren van wezenlijk belang. Een permanente opleiding voor elke actor waarborgt een betere opsporing van meer mogelijke potentiële slachtoffers.

Aan de slachtoffers wordt een reflectieperiode toegekend, zodat ze tot rust kunnen komen en zich kunnen onttrekken aan de invloed van de vermoedelijke daders en met kennis van zaken kunnen beslissen of ze al dan niet met de bevoegde overheden willen samenwerken. Deze eerste fase komt overeen met de afgifte van een bevel om het grondgebied te verlaten, met een duur van vijfenveertig dagen voor de slachtoffers die minstens achttien jaar oud zijn. De tweede fase komt overeen met de afgifte van een attest van immatriculatie. Deze twee fases worden onder punt VI uiteengezet.

Dit impliceert dat een aangepaste omkadering en begeleiding moeten worden voorzien voor de slachtoffers van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, meer bepaald tijdens de reflectieperiode.

Met het oog op een efficiënte strijd tegen de daders en mededaders van mensenhandel en/of mensensmokkel wordt een samenwerking met de gerechtelijke overheden gevraagd, in de vorm van een verklaring of een klacht tegen de vermoedelijke daders. Met deze medewerking van het slachtoffer wordt de tweede fase afgesloten.

Om het statuut van slachtoffer van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel te kunnen bekomen, moeten drie cumulatieve voorwaarden vervuld worden :

- het verbreken van de contacten met de vermoedelijke daders;
- de verplichte begeleiding door een gespecialiseerd onthaalcentrum dat erkend wordt door de bevoegde overheden;
- de samenwerking met de gerechtelijke overheden, door verklaringen af te leggen of een klacht in te dienen. Het afleggen van verklaringen moet hierbij ruim geïnterpreteerd worden, dit kan bijvoorbeeld ook het geven van informatie door het slachtoffer inhouden.

Indien het vermoedelijk slachtoffer een N.B.M.V. is moeten deze drie voorwaarden, in het hoger belang van het kind en rekening houdend met zijn bijzondere kwetsbaarheid, met de nodige soepelheid onderzocht worden.

Het statuut van slachtoffer van mensenhandel kan zowel aan onderdanen van derde landen als aan burgers van de Unie worden toegekend. Het statuut van slachtoffer van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel kan worden toegekend aan de onderdanen van derde landen.

De huidige omzendbrief is enkel van toepassing op de slachtoffers van mensenhandel en bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel. Hij is niet van toepassing op de slachtoffers van huisjesmelkers, die niet het voorwerp uitmaken van voornoemde wet van 15 december 1980.

De huidige omzendbrief wijzigt het administratief verslag in verband met de controles van vreemde onderdanen, dat door de politiediensten moet worden toegezonden (ingevoerd door de ministeriële omzendbrief van 27 januari 1998). Het betreft de aanpassing van de rubriek mensenhandel aan de nieuwe wetgeving die ook de slachtoffers van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel viseert.

II. WIE ZIJN DE DOOR DE OMZENDBRIEF BEDOELDE SLACHTOFFERS

II. a) De slachtoffers van mensenhandel

Artikel 433quinquies van het Strafwetboek definieert de mensenhandel als de werving, het vervoer, de overbrenging, de huisvesting, de opvang van een persoon, de wisseling of de overdracht van de controle over hem, om deze persoon te kunnen exploiteren.

De exploitatie van de betrokken persoon omvat de volgende zaken :

- de seksuele exploitatie van meerderjarige en minderjarige personen, zoals bedoeld in de artikelen 379 (bederf en/of prostitutie van een minderjarige), 380, § 1 en § 4 (ontucht en/of prostitutie), en 383bis, § 1 (kinderporno) van het Strafwetboek;
- de exploitatie van de bedelarij, zoals bedoeld in artikel 433ter van het Strafwetboek;
- de economische exploitatie via het werk. In dit geval wordt niet het zwartwerk bedoeld, maar wel het aan het werk zetten of laten zetten in omstandigheden die in strijd zijn met de menselijke waardigheid;
- het illegaal wegnemen of laten wegnemen van organen of weefsels, in strijd met de wet van 13 juni 1986 betreffende het wegnemen en transplanteren van organen;
- een persoon tegen zijn wil een misdaad of een wanbedrijf doen plegen.

II. b) De slachtoffers van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel.

Het slachtoffer van bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel kan van de huidige reglementering genieten.

De zwaardere vormen van mensensmokkel zijn :

De vormen die bedoeld worden in artikel 77quater 1° (enkel wat het statuut van de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen betreft) tot 5°, inzake het misdrijf van mensensmokkel in de zin van artikel 77bis, namelijk :

1° ingeval het misdrijf is gepleegd ten opzichte van een N.B.M.V.;

2° ingeval het is gepleegd door misbruik te maken van de bijzonder kwetsbare situatie waarin een persoon verkeert ten gevolge van zijn onwettige of precaire administratieve toestand, zijn precaire sociale toestand of ten gevolge van

zwangerschap, ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid, zodanig dat de betrokken persoon in feite geen andere echte en aanvaardbare keuze heeft dan zich te laten misbruiken;

3° ingeval het is gepleegd door direct of indirect gebruik te maken van listige kunstgrepen, geweld, bedreigingen of enige vorm van dwang;

4° ingeval het leven van het slachtoffer opzettelijk of door grove nalatigheid in gevaar is gebracht;

5° ingeval het misdrijf een ongeneeslijk lijkende ziekte, hetzij een blijvende fysieke of psychische ongeschiktheid, hetzij het volledig verlies van een orgaan of van het gebruik van een orgaan, hetzij een zware verminking heeft veroorzaakt;

De huidige omzendbrief is bijgevolg ook van toepassing op twee bijkomende categorieën van slachtoffers :

1) de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, slachtoffers van mensenhandel of slachtoffers van mensensmokkel in de omstandigheden bedoeld in artikel 77quater, 1° tot 5°;

2) de slachtoffers van mensenhandel of mensensmokkel, in de omstandigheden bedoeld in artikel 77quater, 2° tot 5°.

De huidige omzendbrief is niet van toepassing op de slachtoffers van huisjesmelkers.

III. HOE MOET MEN REAGEREN OP EEN PERSOON DIE ALS SLACHTOFFER ZOU KUNNEN BESCHOUWD WORDEN.

III. a) Algemene informatie.

Zodra iemand op basis van aanwijzingen als een vermoedelijk slachtoffer van mensenhandel of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel zou kunnen worden beschouwd, moet deze persoon op de hoogte gebracht worden van de procedure met betrekking tot zijn statuut door de medewerkers van de politiediensten in eerste lijn en de sociale inspectiediensten maar ook door elke andere dienst die in contact komt met potentiële slachtoffers, zoals de Dienst Vreemdelingenzaken en het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen. In dit kader wordt een brochure overhandigd aan het slachtoffer.

U vindt deze informatiebrochure op de site van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding (www.diversite.be), evenals op de site van de Dienst Vreemdelingenzaken (www.dofi.fgov.be), de site van de Federale politie (www.polfed-fedpol.be) en de site van het Documentatiecentrum van de Federale Politie - DSED (www.poldoc.be <<http://www.poldoc.be>>).

De informatiebrochure bevat ook de gegevens van de drie gespecialiseerde onthaalcentra waarvan de gegevens onder punt III. c) 2) hernomen worden.

Naast de politie- en inspectiediensten, de sociale diensten, de magistraat van het Openbaar Ministerie en de ambtenaren van de douane en accijnzen kan het slachtoffer doorverwezen worden naar een gespecialiseerd onthaalcentrum.

III. b) Hoe moet een slachtoffer worden gedetecteerd.

Een potentieel slachtoffer wordt gedetecteerd door de verklaringen die hij in die zin aflegt en/of de vaststelling van aanwijzingen die erop wijzen dat zijn situatie overeenstemt met die van de mensenhandel of de gevallen van mensensmokkel die door de wet in overweging worden genomen.

De onderschepte persoon moet niet onmiddellijk verklaringen afleggen om als slachtoffer te kunnen worden beschouwd. De vaststelling van aanwijzingen volstaat.

Om het bestaan van aanwijzingen van mensenhandel te beoordelen, maken de politie- en inspectiediensten gebruik van de indicatorenlijst in bijlage 2 van de omzendbrief COL 01/2007 over het opsporings- en vervolgingsbeleid betreffende mensenhandel.

Wat de mensensmokkel betreft, zal een ministeriële omzendbrief, die specifiek betrekking heeft op de smokkel, deze indicatoren bepalen. In dit geval wordt naar deze omzendbrief verwezen.

Het komt vaak voor dat slachtoffers zichzelf niet als slachtoffer beschouwen omdat ze vinden dat de omstandigheden waarin ze uitgebuit worden en hun loon beter zijn dan hetgeen ze zouden kunnen verkrijgen in hun land van herkomst. De Belgische wetgever heeft echter geoordeeld dat de situatie van de slachtoffers moet onderzocht worden in functie van onze criteria die van toepassing zijn op de arbeidsomstandigheden, en niet in functie van de criteria in het land van herkomst van het slachtoffer. Zelfs als iemand zich niet als slachtoffer beschouwt, betekent dit dus niet dat hij geen potentieel slachtoffer is dat door de huidige omzendbrief bedoeld wordt.

Het feit dat een onderzoeksrechter het dossier behandelt heeft geen gevolgen voor de identificatie van een potentieel slachtoffer en de gevolgen daarvan.

III. c) Welke maatregelen moeten worden genomen.

Indien de politie- of inspectiedienst een slachtoffer van mensenhandel of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel detecteert, voert hij gelijktijdig de volgende taken uit :

1) de magistraat van het Openbaar Ministerie informeren.

2) één van de hieronder vermelde gespecialiseerde opvangcentra contacteren (24 u./24 u.) :

- PAG-ASA : Cellebroersstraat, 16, 1000 Brussel, tel. : 02/ 511 64 64, fax : 02/511 58 68, e-mail : info@pag-asa.be;

- Sürya : Rue Rouveroy, 2, 4000 Liège, tel. : 04/232 40 30, fax : 04/232 40 39, e-mail : info@asblsurya.be;
- Payoke : Leguit, 4, 2000 Antwerpen, tel. : 03/ 201 16 90, fax : 03/ 233 23 24, admin@payoke.be.

3) De Dienst Vreemdelingenzaken op de hoogte brengen van dit initiatief door het opsturen van het controleverslag van een vreemdeling wiens situatie illegaal of onregelmatig is. De voor dit doel voorziene rubriek " mensenhandel en bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel " in dit verslag moet behoorlijk worden ingevuld (zie bijlage 1 voor een exemplaar van dit verslag).

Het nummer van het proces-verbaal zal ook zo snel mogelijk worden doorgegeven aan de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken, het gespecialiseerd onthaalcentrum en de magistraat van het Openbaar Ministerie.

Wanneer er in hoofde van het onthaalcentrum twijfel bestaat over de hoedanigheid van slachtoffer van de persoon zal het onthaalcentrum contact opnemen met de magistraat van het Openbaar Ministerie, om zo te bepalen of de persoon al dan niet als slachtoffer kan worden beschouwd.

Indien de magistraat van het Openbaar Ministerie in dit stadium van mening is dat hij er voldoende zeker van is dat de persoon geen slachtoffer van mensenhandel of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel is, brengt hij het gespecialiseerd onthaalcentrum en de Dienst Vreemdelingenzaken hiervan onmiddellijk op de hoogte.

III. d) Welke maatregelen moeten worden genomen wanneer een persoon of meerdere personen betrokken is/zijn bij de organisatie van het netwerk of bij de exploitatie van mensenhandel.

Indien er aanwijzingen zijn dat een aangetroffen persoon of meerdere aangetroffen personen als dader of mededader betrokken is/zijn bij de organisatie van het netwerk of bij de exploitatie van mensenhandel zijn deze personen geen slachtoffers. Ze worden dus niet in contact gebracht met de gespecialiseerde onthaalcentra.

In dat geval contacteert de politie- en inspectiedienst de magistraat van het Openbaar Ministerie.

IV. WAAROM MOET HET SLACHTOFFER BEGELEID WORDEN DOOR EEN GESPECIALISEERD ONTHAALCENTRUM.

Krachtens artikel 61/2, § 2 van de wet van 15 december 1980 moet elk slachtoffer begeleid worden door een gespecialiseerd onthaalcentrum.

De gespecialiseerde onthaalcentra zijn : de VZW Pag-asa, de VZW Payoke en de VZW Sürya.

Deze centra zijn bevoegd om een aanvraag voor de afgifte van een verblijfsdocument in te dienen bij de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken.

Het gespecialiseerde onthaalcentrum zorgt voor een gedetailleerde uitleg over de procedure voor het bekomen van het statuut van slachtoffer van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel en over de missies van het onthaalcentrum, zodat het slachtoffer met kennis van zaken kan beslissen of hij al dan niet verklaringen wenst af te leggen of een klacht wenst in te dienen.

Het is belangrijk dat het slachtoffer tot rust kan komen. In het gespecialiseerde onthaalcentrum, waar een sfeer van vertrouwen kan worden gecreëerd om het slachtoffer te helpen, zal hij een meer gedetailleerd beeld van zijn situatie kunnen krijgen, en dit onafhankelijk van het feit of hij al dan niet verklaringen aflegt.

Tijdens de begeleiding van het slachtoffer moedigen de gespecialiseerde onthaalcentra het slachtoffer aan om elk element dat nuttig is voor het voortzetten van de procedure aan de politiedienst en de magistraat van het Openbaar Ministerie te geven.

V. WAT ZIJN DE VERSCHILLENDE ASPECTEN VAN DE BEGELEIDING DOOR HET GESPECIALISEERD ONTHAALCENTRUM.

V. a) Onthaal en residentiële of ambulante begeleiding.

In veel gevallen heeft een slachtoffer enkel huisvestingsmogelijkheden in het mensenhandel- of mensensmokkelmilieu waarin hij geëxploiteerd werd of waarin zijn veiligheid in gevaar kan worden gebracht. Daarom beschikken de centra ook over een onthaalhuis (op een geheim adres) waar de slachtoffers voor wie dat nodig is voor een bepaalde periode kunnen worden opgevangen, mits wederzijdse toestemming. Vervolgens worden ze ambulant begeleid. Indien het niet nodig is om hen in een onthaalhuis op te vangen, wordt meteen voor de ambulante begeleiding gekozen.

Bij het onthaal van het slachtoffer waken de centra er ook over dat het slachtoffer gebruik kan maken van de diensten van een tolk.

V. b) Psycho-sociale en medische hulp, administratieve begeleiding en juridische bijstand.

Het begeleidingsplan van de centra bestaat uit drie luiken : psycho-sociale en medische hulp, administratieve begeleiding en juridische bijstand (zie punt XII voor definitie).

VI. HOE VERLOOPT DE AANVANG VAN DE PROCEDURE.

Het vermoedelijk slachtoffer mag niet verwijderd worden tijdens de eerste fase (de reflectieperiode) en moet begeleid worden door een gespecialiseerd onthaalcentrum.

VI.a) fase (reflectieperiode) : afgifte van een bevel om het grondgebied te verlaten met een termijn van 45 dagen.

De eerste fase wordt toegestaan om het slachtoffer de kans te geven om te herstellen, hem de nodige tijd te geven om de contacten met de veronderstelde daders van het misdrijf te verbreken en hem de gelegenheid te bieden om begeleid te worden door een gespecialiseerd onthaalcentrum, dat hem helpt om tot rust te komen.

Tijdens deze periode kan het slachtoffer beslissen om al dan niet verklaringen af te leggen over de vermoedelijke daders die hem zouden hebben uitgebuit of kan hij zich voorbereiden op zijn terugkeer naar zijn land van herkomst. Het slachtoffer wordt aangemoedigd om het bewijs van zijn identiteit te leveren door middel van een paspoort, een reistitel die dit paspoort vervangt of zijn nationale identiteitskaart of van een aanvraag voor het bekomen van zijn identiteitsdocument in te dienen.

Indien het slachtoffer niet beschikt over een verblijfstitel dient het gespecialiseerde onthaalcentrum een aanvraag voor de afgifte van een document in bij de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken. Deze Cel geeft aan het gemeentebestuur een instructie om een bevel om het grondgebied te verlaten met een duur van vijfenveertig dagen af te geven.

In de loop van deze periode kan het slachtoffer van het O.C.M.W. (openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn) of via zijn gespecialiseerd onthaalcentrum sociale steun ontvangen.

Indien het slachtoffer een klacht indient of onmiddellijk verklaringen tegen de daders van het misdrijf aflegt, is deze eerste fase overbodig.

Wanneer het slachtoffer een klacht indient of verklaringen aflegt zal hij overgaan naar de tweede fase.

Indien het slachtoffer tijdens de reflectieperiode terugkeert naar zijn land van herkomst, om te vermijden dat andere personen slachtoffer worden, kan het gespecialiseerd onthaalcentrum, mits toestemming van het slachtoffer, aan de Centrale Dienst Mensenhandel van de Federale Gerechtelijke Politie alle bruikbare informatie doorgeven, en dit binnen de grenzen van het beroepsgeheim en van de deontologie. De Centrale Dienst Mensenhandel van de Federale Gerechtelijke Politie zal contact opnemen met zijn tegenhangers in het buitenland, zodat deze de informatie kunnen gebruiken in het kader van de strijd tegen de mensenhandel en bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel.

VI.b) 2de fase : afgifte van het attest van immatriculatie.

Indien het slachtoffer een klacht indient, of onmiddellijk of tijdens de eerste fase een verklaring tegen de vermoedelijke daders van het misdrijf aflegt, geeft de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken, op verzoek van het gespecialiseerde onthaalcentrum, instructie aan het gemeentebestuur om een attest van immatriculatie met een geldigheidsduur van maximum drie maanden af te geven. Dit document maakt geen onderscheid tussen de onderdanen van derde landen en de burgers van de Unie.

Dit document kan voor één enkele nieuwe periode van maximum drie maanden worden verlengd, indien dit noodzakelijk is voor het onderzoek of indien de minister of zijn gemachtigde dit opportuun acht, rekening houdend met de elementen van het dossier. Het slachtoffer wordt op de hoogte gebracht van de reden(en) voor de verlenging of de niet-verlenging van dit attest van immatriculatie.

Vóór het verstrijken van de periode die gedekt wordt door het attest van immatriculatie neemt de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken contact op met de magistraat van het Openbaar Ministerie, om na te gaan of het slachtoffer nog steeds als dussdanig kan worden beschouwd. De politie- en inspectiediensten sturen de informatie uit het onderzoek en over het slachtoffer naar de magistraat van het Openbaar Ministerie, zodat deze met kennis van zaken een uitspraak kan doen. Binnen de grenzen van het beroepsgeheim en de deontologie brengt het gespecialiseerde onthaalcentrum hem op de hoogte van alle elementen die volgens het centrum nuttig zijn.

Indien de magistraat niet in staat is om zijn advies door te geven zal het attest van immatriculatie één keer kunnen worden verlengd, voor een nieuwe periode van maximum drie maanden.

Het slachtoffer dat in het bezit is van een attest van immatriculatie kan voorlopig worden tewerkgesteld, op voorwaarde dat deze persoon een arbeidskaart C heeft bekomen waarvan de geldigheidsduur overeenstemt met die van het attest van immatriculatie.

Het slachtoffer dat in het bezit is van een attest van immatriculatie kan sociale steun krijgen van het OCMW. Deze steun kan ook via zijn gespecialiseerd onthaalcentrum verleend worden.

VII. HOE WORDT HET VOORLOPIG STATUUT VAN SLACHTOFFER VAN MENSENHANDEL EN/OF BEPAALDE ZWAARDERE VORMEN VAN MENSENSMOKKEL TOEGEKEND.

Het gaat hier om het toekennen van een voorlopig statuut van slachtoffer van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel. De magistraat van het Openbaar Ministerie is als enige bevoegd voor de toekenning van het statuut slachtoffer van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel. In deze context houdt de magistraat van het Openbaar Ministerie, met het oog op het garanderen van de multidisciplinaire aanpak, rekening met de adviezen van de andere betrokken partners (gespecialiseerde onthaalcentra, de Dienst Vreemdelingenzaken, de politie- en/of inspectiediensten). Op basis van hun praktische kennis en ervaring geven de politie- en inspectiediensten en de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken alle elementen waarover ze beschikken aan hem door. Binnen de grenzen van het beroepsgeheim en de deontologie geeft het gespecialiseerd onthaalcentrum de relevante informatie waarover het beschikt door aan de magistraat van het Openbaar Ministerie.

Om zijn beslissing te nemen geeft de magistraat van het Openbaar Ministerie een antwoord op de volgende vijf vragen, op initiatief van de Cel Mensenhandel van Dienst Vreemdelingenzaken :

- Loopt het onderzoek of de gerechtelijke procedure nog steeds.
- Kan de betrokken persoon, in deze fase, beschouwd worden als een slachtoffer van het misdrijf bedoeld in artikel 433quiquies van het Strafwetboek of, in de omstandigheden bedoeld in artikel 77quater, van de misdrijf in de zin van artikel 77bis.
- Is de betrokken persoon duidelijk bereid om mee te werken.
- Heeft de betrokken persoon alle banden met de vermoedelijke daders van het misdrijf verbroken.
- Wordt de betrokken persoon als een potentieel gevaar voor de openbare orde of de nationale veiligheid beschouwd.

Het antwoord op deze vijf vragen is een voorwaarde voor de afgifte van het bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister (BIVR). Voor de N.B.M.V.'s die slachtoffer zijn wordt naar punt XI b) 5 verwezen.

Indien dit met de werkelijkheid overeenkomt, antwoordt de magistraat van het Openbaar Ministerie :

- dat het onderzoek of de gerechtelijke procedure loopt;
- dat de persoon in deze fase als een slachtoffer van het misdrijf kan worden beschouwd;
- dat het slachtoffer duidelijk bereid is om mee te werken;
- dat de betrokken persoon alle banden met de vermoedelijke daders van het misdrijf verbroken heeft;
- dat de betrokken persoon niet als een potentieel gevaar voor de openbare orde of de nationale veiligheid wordt beschouwd.

De Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken stuurt een instructie naar het gemeentebestuur om een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister, met een geldigheidsduur van zes maanden, af te geven.

Zodra de beslissing van de magistraat van het Openbaar Ministerie is meegedeeld brengt de Cel Mensenhandel van de Dienst vreemdelingenzaken het gespecialiseerd onthaalcentrum daarvan dadelijk op de hoogte.

Het BIVR is een verblijfstitel die vernieuwd wordt, zolang de bovengenoemde voorwaarden vervuld worden en tot op het moment waarop de rechtbank het vonnis in eerste instantie velt.

Vóór elke vervaldag van de verblijfstitel ondervraagt de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken de magistraat van het Openbaar Ministerie.

In de praktijk neemt de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken regelmatig contact op met de magistraat van het Openbaar Ministerie om informatie in te winnen over het gevolg dat gegeven wordt aan de ingediende klacht of verklaring.

Het slachtoffer dat in het bezit is van een BIVR (verblijfstitel) kan voorlopig tewerk worden gesteld indien hij een arbeidskaart C ontvangen heeft.

Het slachtoffer dat over een BIVR beschikt, kan via het OCMW of via zijn onthaalcentrum sociale steun ontvangen.

VIII. WAAROM WORDT EEN IDENTITEITSDOCUMENT GEVRAAGD.

Het is voor de slachtoffers moeilijk om hun identiteit te bewijzen, omdat hun identiteitsdocumenten in beslag genomen werden of omdat ze andere identiteitsdocumenten ontvangen hebben. Desalniettemin wordt het slachtoffer aangemoedigd om zijn paspoort, een reistitel die dit paspoort vervangt, zijn nationale identiteitskaart voor te leggen, ofwel om een aanvraag voor het bekomen van zijn identiteitsdocument in te dienen, en dit via het onthaalcentrum. Dit gebeurt met het oogmerk op het terugbezorgen van de ware identiteit aan de persoon.

In tweede instantie, wanneer de machtiging tot verblijf van onbepaalde duur wordt toegekend, zal het slachtoffer zijn identiteit moeten proberen te bewijzen (zie punt IX a)).

De voorlegging van het paspoort biedt de volgende voordelen voor het slachtoffer :

- zijn identiteit wordt beschermd of hersteld;
- zijn identiteit wordt op een betrouwbare manier bepaald. Deze identiteit is van wezenlijk belang voor de toekomstige voorlegging van eventuele akten van de burgerlijke stand (huwelijk, geboorte, ...);
- de identiteit kan op basis van correcte gegevens in het vreemdelingenregister worden ingebracht;
- het slachtoffer mag binnen de grenzen van de Schengenruimte reizen, indien hij naast het paspoort ook over een geldig BIVR beschikt.

IX. HOE WORDT DE PROCEDURE AFGESLOTEN.

IX.a) Afgifte van een verblijfstitel van onbepaalde duur.

De Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken kan een machtiging tot verblijf van onbepaalde duur verlenen aan het slachtoffer indien zijn verklaring of zijn klacht tot een veroordeling geleid heeft of indien de procureur des konings of de arbeidsauditeur in zijn vorderingen de tenlastelegging van mensenhandel of van mensensmokkel, onder de verzwarende omstandigheden die in artikel 77quater voorzien worden, weerhouden heeft. In dit stadium moet het slachtoffer zijn identiteit proberen te bewijzen. Indien het slachtoffer zijn identiteitsdocument niet kan voorleggen moet hij meedelen welke stappen hij ondernomen heeft om zijn identiteit te bewijzen.

Indien het slachtoffer zijn identiteit niet heeft kunnen aantonen, zullen de Belgische overheden de nodige maatregelen nemen om de identiteit van het slachtoffer vast te stellen.

In deze fase van de procedure kan de aanvraag voor een machtiging van onbepaalde duur door het gespecialiseerde onthaalcentrum of door het slachtoffer of zijn raadgever worden ingediend.

Een verblijfstitel van onbepaalde duur wordt toegekend op basis van de procedure die bepaald wordt in artikel 61/5 van de wet van 15 december 1980.

IX.b) Terugkeer.

Indien het slachtoffer terug wil keren naar zijn land van herkomst neemt het gespecialiseerd onthaalcentrum, met het oog op de organisatie van zijn vrijwillige terugkeer, contact op met de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) of een andere niet-gouvernementele organisatie.

Indien het slachtoffer niet meer voldoet aan de voorwaarden van de procedure betekent het gemeentebestuur, op onderrichting van de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken, een bevel om het grondgebied te verlaten aan het slachtoffer.

Indien voor de terugkeer van het slachtoffer politiebescherming vereist is, richt het gespecialiseerd onthaalcentrum zich uitsluitend tot de Centrale Dienst Mensenhandel van de Federale Gerechtelijke Politie voor de organisatie van deze politiebescherming.

IX.c) Stopzetten van de procedure.

De magistraat van het Openbaar Ministerie beslist zelfstandig en op elk moment of een persoon niet meer als slachtoffer van mensenhandel kan worden beschouwd. Hij overlegt met de politie- en/of inspectiediensten, het gespecialiseerd onthaalcentrum en de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken.

De Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken kan een einde maken aan het verblijf van het slachtoffer indien vastgesteld wordt dat het slachtoffer opnieuw banden heeft aangeknoopt met de vermoedelijke daders van het in artikel 433quinquies van het Strafwetboek of artikel 77bis bedoelde misdrijf, dat het slachtoffer niet meer samenwerkt met de magistraat van het Openbaar Ministerie, of indien men van mening is dat het slachtoffer de openbare orde of de nationale veiligheid in gevaar kan brengen.

Het feit dat het slachtoffer opnieuw banden heeft aangeknoopt met de vermoedelijke daders van één van de bovengenoemde misdrijven moet vermeld worden in een proces-verbaal dat moet worden doorgegeven aan de magistraat van het Openbaar Ministerie. Deze laatstgenoemde persoon brengt de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken hiervan op de hoogte, door zijn beslissing aan hem door te geven en het nummer van het proces-verbaal in deze beslissing te vermelden.

In dit geval zal het gespecialiseerd onthaalcentrum eveneens op de hoogte worden gebracht, zodat het de verschillende veiligheidsmaatregelen kan nemen ten opzichte van het personeel van het gespecialiseerd onthaalcentrum en de begeleide personen. Dit zal in overleg met de magistraat van het Openbaar Ministerie gebeuren.

Indien het slachtoffer in het bezit is van een bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister kan er ook een einde worden gemaakt aan het verblijf, indien men, in overeenstemming met de magistraat van het Openbaar Ministerie, van mening is dat de medewerking van de vreemdeling frauduleus is of dat zijn klacht frauduleus of ongegrond is.

Deze situatie moet door de politie- en/of inspectiediensten of door de magistraat van het Openbaar Ministerie vastgesteld worden in een proces-verbaal, voor zover de frauduleuze medewerking van het slachtoffer, verbonden aan het concrete dossier, vastgesteld werd in het kader van de mensenhandel of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel. Zodra er aanwijzingen van fraude zijn brengt de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken de magistraat van het Openbaar Ministerie daarvan op de hoogte.

Indien het gespecialiseerde onthaalcentrum bij de begeleiding van een slachtoffer geconfronteerd wordt met moeilijkheden, pleegt het overleg met de magistraat van het Openbaar Ministerie om na te gaan welke de mogelijke oplossingen zijn.

Indien hij van plan is om een einde te stellen aan de procedure zal de magistraat van het Openbaar Ministerie contact opnemen met het gespecialiseerde onthaalcentrum, de politie- en/of inspectiediensten, en de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken, zodat de informatie kan worden uitgewisseld en er een beslissing kan worden genomen waarbij men over alle noodzakelijke informatie beschikt.

Indien uit de antwoorden die door de magistraat van het Openbaar Ministerie op de vijf gestelde vragen gegeven worden (cf. supra punt VII) blijkt dat het slachtoffer niet meer voldoet aan de voorwaarden voor de procedure die vastgelegd zijn in artikel 61/4, § 1 van de wet van 15 december 1980, gaat de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken over tot het laten intrekken van het verblijfsdocument en het geven van een instructie aan het gemeentebestuur om een bevel om het grondgebied te verlaten af te laten geven.

Het gespecialiseerd onthaalcentrum mag de begeleiding van het slachtoffer enkel stopzetten wanneer de magistraat van het Openbaar Ministerie hem geïnformeerd heeft dat het slachtoffer niet meer voldoet aan de voorwaarden voor de procedure of dat de bevoegde overheden en het gespecialiseerd onthaalcentrum ervan op de hoogte werden gebracht dat het slachtoffer kan worden begeleid door een ander gespecialiseerd onthaalcentrum.

Indien het slachtoffer begeleid wordt door een ander gespecialiseerd onthaalcentrum dan het centrum dat hem sinds het begin van de procedure omkaderde, blijft het slachtoffer in het bezit van zijn verblijfsdocument aangezien hij nog steeds omkaderd wordt door een gespecialiseerd onthaalcentrum.

X. SPECIFIEKE GEVALLEN

X.a) De slachtoffers van mensenhandel in dienst van diplomatiek personeel.

Om in België als lid van het diplomatieke huispersoneel te kunnen werken moet de vreemdeling beschikken over een speciale identiteitskaart (model IV). Te dien einde moeten de kandidaat-dienstbode en de werkgever aan verschillende voorwaarden voldoen en een arbeidsovereenkomst opstellen die in overeenstemming is met de Belgische wetgeving. De dienstbode moet bovendien de identiteitskaart zelf gaan afhalen bij de Dienst Protocol en Veiligheid van de FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, die belast is met de controle van de arbeidssituatie van het buitenlands huispersoneel dat bij de geaccrediteerde diplomaten in België werkt. Aangezien de dienstbode de identiteitskaart zelf moet gaan afhalen kan de bevoegde ambtenaar van de Dienst Protocol en Veiligheid een persoonlijk gesprek over de arbeidssituatie met de dienstbode voeren. De ambtenaar kan de dienstbode adviseren en informeren, indien er problemen zijn in het kader van de tewerkstelling.

Dit onderhoud vindt elk jaar plaats, wanneer de identiteitskaart vernieuwd wordt. Zo kan de dienstbode eventuele gevallen van exploitatie of misbruik aan het licht brengen.

Indien een dienstbode een slachtoffer van mensenhandel is, begeleid wordt door een gespecialiseerd onthaalcentrum en verklaringen aflegt of een klacht indient, moet hij afstand doen van het statuut van dienstbode en de speciale identiteitskaart teruggeven, zodat het gespecialiseerde onthaalcentrum de aanvraag voor het bekomen van een attest van immatriculatie kan indienen.

In dit geval is een gerechtelijke strafprocedure uitgesloten, aangezien diplomaten onschendbaar zijn. Om de dienstbode echter in staat te stellen om het statuut van slachtoffer van mensenhandel te kunnen genieten, kan de magistraat van het Openbaar Ministerie een positief advies in verband met de werkelijkheid van de situatie van exploitatie en mensenhandel uitbrengen. In dit geval confronteert de magistraat van het Openbaar Ministerie de verklaringen van het slachtoffer met andere specifieke elementen van het dossier. Hij beperkt zich niet tot het verifiëren van het feit of de arbeidsovereenkomst al dan niet werd gerespecteerd.

In samenwerking met de Dienst Protocol en Veiligheid kan het Openbaar Ministerie alle nuttige initiatieven nemen om het bestaan van de overtreding van mensenhandel te bewijzen, waarbij de regels op het gebied van de diplomatieke onschendbaarheid gerespecteerd worden. Om dit te doen brengt hij de procureur-generaal op de hoogte van de opening van een dossier en van de stappen en het gevolg dat aan dit dossier zal worden gegeven.

Om van het statuut te genieten moet het slachtoffer ook begeleid worden door het gespecialiseerde onthaalcentrum en mag hij geen banden meer hebben met de veronderstelde dader. Het slachtoffer moet ook samenwerken met de magistraat van het Openbaar Ministerie.

X.b) De niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, slachtoffers.

Een " niet-begeleide minderjarige vreemdeling " (hierna " N.B.M.V. " genoemd) is een persoon die jonger dan 18 jaar lijkt te zijn of verklaart dat hij jonger is dan 18 jaar, en die :

- niet begeleid is door een persoon die het ouderlijke gezag of de voogdij over hem uitoefent krachtens de wet van toepassing overeenkomstig artikel 35 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht;

- onderdaan is van een land dat geen lid is van de Europese Economische Ruimte (EER);

en die zich in één van de volgende situaties bevindt :

- ofwel een asielaanvraag heeft ingediend;

- ofwel niet voldoet aan de voorwaarden voor de toegang tot het grondgebied en het verblijf die zijn vastgelegd door de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen.

X. b) 1. Specifieke maatregelen inzake het detecteren.

Wanneer hij een vermoedelijke slachtoffer ontdekt dat een N.B.M.V. is, houdt de politie- of inspectiedienst rekening met de specificiteit van de kwetsbaarheid van de minderjarige wanneer hij overgaat tot de onderzoeken die onder punt III. b) van de omzendbrief uiteengezet worden.

X.b) 2. Specifieke maatregelen inzake het signalement en de identificatie van het slachtoffer als N.B.M.V..

Indien het vermoedelijk slachtoffer een N.B.M.V. is, vult de politiedienst de fiche " N.B.M.V. " in, in overeenstemming met de omzendbrief van 23 april 2004 betreffende de fiche " niet-begeleide minderjarige vreemdeling ", gewijzigd door de omzendbrief van 25 juli 2008, en duidt de rubriek " mensenhandel en bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel " aan. Vervolgens wordt deze fiche naar de Dienst Voogdij van de FOD Justitie gestuurd, om de aanwezigheid van de minderjarige aan de grens of op het grondgebied te melden. Een kopie van de fiche wordt naar de Dienst Vreemdelingenzaken gestuurd.

Indien de politiedienst twijfels heeft in verband met de leeftijd die ingeroepen wordt door het slachtoffer waarvan men veronderstelt dat hij een N.B.M.V. is, duidt deze dit aan op de fiche. Op basis van de informatie die door de politiedienst op de fiche " niet-begeleide minderjarige vreemdeling " wordt ingevuld gaat de Dienst Voogdij, op verzoek van de Dienst Vreemdelingenzaken, over tot de bepaling van de leeftijd. Deze dienst deelt zijn beslissing op

snelle wijze mee aan de bevoegde overheden, zodat het slachtoffer, in functie van het resultaat, als een N.B.M.V. of als een meerderjarige kan worden behandeld.

Indien de N.B.M.V. als dusdanig geïdentificeerd wordt door de Dienst Voogdij, wordt een voogd aan hem toegewezen.

X. b) 3. Specifieke maatregelen inzake opvang en vertegenwoordiging.

De structuren van de gespecialiseerde onthaalcentra zijn niet aangepast aan de vereiste opvang en omkadering van de N.B.M.V.'s. Bijgevolg wordt gevraagd om hen door te verwijzen naar een specifiek centrum voor minderjarige slachtoffers, zoals Esperanto in Wallonië, Juna in Vlaanderen of Minor N'Dako in Brussel. Deze centra zullen voor de opvang van de minderjarige zorgen. De juridische en administratieve bijstand wordt in samenwerking met één van de drie gespecialiseerde centra verzekerd.

De voogd moet zijn pupil in het kader van alle procedures vertegenwoordigen.

Het gespecialiseerd onthaalcentrum en de voogd zullen erover waken dat er voor de minderjarige en een gepaste omkadering voorzien wordt.

In het kader van het respecteren van het beroepsgeheim en de deontologie en in het belang van de minderjarige houdt het gespecialiseerde onthaalcentrum, in samenwerking met de voogd, de magistraat van het Openbaar Ministerie en de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken op de hoogte van alle elementen die door de N.B.M.V. worden meegegeeld om van het statuut van slachtoffer te kunnen genieten.

X. b) 4. Specifieke maatregelen die in het kader van de procedure op de N.B.M.V.'s worden toegepast.

Samenwerking met de verschillende bevoegde overheden.

De Dienst Voogdij, in samenwerking met de Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, en met de Dienst Vreemdelingenzaken (hierna "de bevoegde overheden" genoemd), nemen de noodzakelijke maatregelen om de identiteit, de nationaliteit van de N.B.M.V. en het feit dat hij niet begeleid wordt vast te stellen. Deze overheden stellen alles in het werk om zijn familie zo snel mogelijk terug te vinden.

Specifieke kenmerken van de procedure.

Tijdens de reflectieperiode ontvangt de N.B.M.V. onmiddellijk een attest van immatriculatie.

Wanneer het gespecialiseerde onthaalcentrum, in samenwerking met de voogd, de aanvraag voor dit verblijfsdocument indient bij de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken, stuurt deze cel instructies naar het gemeentebestuur, met het oog op het afgeven aan de voogd van dit verblijfsdocument met een geldigheidsduur van maximum drie maanden.

De magistraat van het Openbaar Ministerie zal zijn advies meedelen aan de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken. Indien hij niet in staat is om zijn advies mee te delen, zal het attest van immatriculatie één keer voor een nieuwe periode van maximum drie maanden kunnen verlengd. De Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken brengt het gespecialiseerd onthaalcentrum hiervan op de hoogte.

Indien het vermoedelijk slachtoffer van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel een N.B.M.V. is, neemt de magistraat van het Openbaar Ministerie contact op met de jeugdmagistraat die belast is met de opvolging van de N.B.M.V..

Met het oog op een goede coördinatie in het kader van het onderzoek dat gericht is op de identificatie van een N.B.M.V. als vermoedelijk slachtoffer, zullen de politiediensten en de magistraat van het Openbaar Ministerie die het dossier "handel" beheren eveneens de voogd kunnen raadplegen indien nodig en dit in het hoger belang van het kind.

Voor de identificatie van het potentieel slachtoffer van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel en voor het onderzoek dat daarmee verbonden is, doet de magistraat van het Openbaar Ministerie ook een beroep op gespecialiseerde politieagenten van de Federale Politie of de Lokale Politie. De magistraat van het Openbaar Ministerie baseert zich op de indicatoren, het profiel van de onderschepte persoon en de verzamelde aanwijzingen om te beslissen of het statuut van slachtoffer van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel tijdelijk wordt toegekend. In deze context wordt er rekening gehouden met de bijzondere kwetsbaarheid van de minderjarigen, die minder geneigd zijn om mee te werken.

In het kader van de toekenning van de voorlopige statuut van slachtoffer van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel houdt de magistraat van het Openbaar Ministerie rekening met de specificiteit van de kwetsbaarheid van de minderjarige, wanneer hij een antwoord geeft op de vijf vragen die hernomen worden onder punt VII van de omzendbrief.

Te dien einde kunnen de magistraten alle nuttige informatie die betrekking heeft op de jongere en zijn situatie verzamelen bij zijn voogd of bij het onthaalcentrum dat hem opvangt.

Toegang tot onderwijs en sociale steun.

De minderjarige heeft toegang tot het onderwijs en heeft recht op sociale steun van het OCMW. Vanaf 1 januari 2008 heeft hij eveneens recht op een ziekte- en invaliditeitsverzekering, in overeenstemming met de bepaling die voorzien wordt door de wet van 13 december 2006 en het koninklijk besluit van 3 augustus 2007.

Terugkeer.

Indien het vermoedelijk slachtoffer een minderjarige is die naar zijn land van herkomst wenst terug te keren, neemt het gespecialiseerde onthaalcentrum, in overleg met zijn voogd contact op met de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) of een andere niet-gouvernementele organisatie, met het oog op de organisatie van zijn vrijwillige terugkeer.

Stopzetting van de procedure.

Indien het vermoedelijk slachtoffer een N.B.M.V. is, wordt er rekening gehouden met de specificiteit van de kwetsbaarheid van de minderjarige.

Een bevel tot terugbrenging (bijlage 38) wordt afgegeven aan de voogd, opdat hij de vereiste maatregelen zou nemen om zijn pupil terug te laten brengen, ingeval deze procedure niet meer op de N.B.M.V. wordt toegepast omdat deze niet meer aan de voorwaarden voldoet.

Indien hij geen maatregelen neemt om zijn pupil terug te laten brengen naar zijn land van herkomst of naar het land waar hij toegelaten is tot verblijf, kan de voogd vragen dat de omzendbrief van 15 september 2005 op zijn pupil wordt toegepast.

XI. EVALUATIE VAN DE OMZENDBRIEF.

Binnen een termijn van 24 maanden na de publicatie in het Belgisch Staatsblad zal de huidige omzendbrief het voorwerp uitmaken van een evaluatie door de Interdepartementale Coördinatiecel ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel.

XII.ROL EN BEVOEGDHEDEN VAN BEPAALDE DIENSTEN.

Rol van de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken.

Deze cel is bevoegd voor het onderzoek van de afgifte van documenten, in toepassing van de procedure die bepaald wordt in de artikelen 61/2 tot 61/5 van de wet van 15 december 1980.

Deze cel is de enige overheid die bevoegd is om het advies van de magistraat van het Openbaar Ministerie te vragen en instructies te geven aan de gemeentebesturen met betrekking tot de afgifte van documenten.

Rol van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding.

Het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding is belast met de specifieke taak inzake de bevordering, coördinatie en opvolging van het beleid ter bestrijding van de mensensmokkel en de mensenhandel. De taken van het centrum worden uiteengezet in het koninklijk besluit van 16 mei 2004.

Rol van de gespecialiseerde onthaalcentra.

De onthaalcentra en de pluridisciplinaire ploegen in deze onthaalcentra (opvoeders, maatschappelijk werkers, criminologen, ...) begeleiden de slachtoffers van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel. Deze slachtoffers worden door verschillende diensten vernoemd in de wet van 15 december 1980 doorverwezen of hebben zich spontaan aangeboden. Naast het onthaal en de residentiële of ambulante begeleiding zorgt het onthaalcentrum ook voor de volgende drie soorten begeleiding :

1) Psycho-sociale en medische hulp.

Het gespecialiseerde onthaalcentrum helpt de slachtoffers bij het te boven komen van de gebeurtenissen en de trauma's die ze beleefd hebben en moedigt hen aan om hun huidige levenssituatie op een optimale manier onder controle te krijgen. Samen met de slachtoffers wordt een realistisch toekomstproject uitgewerkt. Dit impliceert bijvoorbeeld dat het slachtoffer gesteund wordt wanneer hij zich voor taalcursussen of een beroepsopleiding inschrijft of actief naar werk zoekt.

2) Administratieve begeleiding.

Het gespecialiseerde onthaalcentrum is als enige bevoegd om de aanvraag voor de documenten die verbonden zijn met het statuut van het slachtoffer van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel, evenals de verlenging of de vernieuwing van deze documenten, in te dienen bij de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken. Het slachtoffer of zijn raadgever zal de aanvraag voor een machtiging tot verblijf van onbepaalde duur rechtstreeks bij deze Cel kunnen indienen of aan het gespecialiseerd onthaalcentrum kunnen vragen om deze aanvraag in te dienen.

Indien het slachtoffer terug wil keren naar zijn land van herkomst neemt het gespecialiseerd centrum, met het oog op de organisatie van zijn vrijwillige terugkeer, contact op met de IOM (Internationale Organisatie voor Migratie).

Indien nodig, wordt contact opgenomen met de familie ter plaatse of lokale organisaties, zodat het slachtoffer kan worden opgevangen en geholpen.

3) Juridische bijstand.

In de loop van de gerechtelijke procedure die betrekking heeft op de feiten van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel verzekeren de centra de verdediging van de rechten en de belangen van het slachtoffer. Ze doen dit door het slachtoffer te informeren en hem de bijstand van een advocaat aan te bieden. Zo zal het slachtoffer met kennis van zaken kunnen beslissen om zich al dan niet burgerlijke partij te stellen. De gespecialiseerde onthaalcentra kunnen zich ook burgerlijke partij stellen in eigen naam of in naam van het slachtoffer. De erkende gespecialiseerde onthaalcentra (Pag-Asa, Sürya en Payoke) kunnen zich burgerlijke partij stellen, in eigen naam of in naam van het slachtoffer. Deze centra zijn bevoegd om in rechte op te treden.

Rol van de magistratuur van het Openbaar Ministerie.

De magistratuur van het Openbaar Ministerie is de enige overheid die het statuut van slachtoffer van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel voorlopig kan toekennen. Hij kent dit statuut voorlopig toe, op basis van de inlichtingen die de politie- en inspectiediensten aanleveren op basis van de indicatoren, het profiel van de geïntercepteerde en de ingezamelde aanwijzingen.

Enkel de magistratuur van het Openbaar Ministerie mag de Cel Mensenhandel van de Dienst Vreemdelingenzaken informeren dat een slachtoffer voldoet aan de voorwaarden in artikel 61/3, § 2 of 61/4, § 1 van de wet van 15 december 1980. Deze informatie wordt gelijktijdig doorgegeven aan het slachtoffer.

Tijdens het onderzoek mensenhandel en mensensmokkel heeft de magistratuur van het Openbaar Ministerie regelmatig contact met de politie- en inspectiediensten, de gespecialiseerde onthaalcentra en hun collega's van het parket, en/of het auditoraat zodat de informatie onderling kan worden uitgewisseld en aangevuld en zij over alle vereiste elementen kan beschikken. Zo kunnen de politie- en inspectiediensten op de hoogte worden gebracht van de elementen die al dan niet nuttig zijn voor het verder onderzoek. Op basis van het onderzoek en de feedback van de gespecialiseerde onthaalcentra gaat de magistratuur van het Openbaar Ministerie periodiek na of iemand nog steeds kan genieten van het statuut van slachtoffer.

Wanneer een potentieel slachtoffer van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel rechtstreeks contact opneemt met een gespecialiseerd onthaalcentrum of wanneer sociale diensten of andere diensten hem naar een gespecialiseerd onthaalcentrum doorverwijzen, brengt het centrum de magistratuur van het Openbaar Ministerie en/of de politie- of inspectiediensten daarvan onmiddellijk op de hoogte. Het feit dat men contact opneemt mag op geen enkele manier afbreuk doen aan de reflectietermijn waarop het slachtoffer recht heeft. Deze magistratuur schakelt gespecialiseerdere politiemensen van Lokale Politie of Federale Politie in voor de identificatie van de betrokkene als potentieel slachtoffer van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel. De magistratuur van het Openbaar Ministerie baseert zich op de vaststellingen van deze politiemensen en op de inlichtingen die het centrum verstrekt rekening houdend met het beroepsgeheim en de deontologie.

Als feiten gepleegd werden op het grondgebied van andere (lid)staten hebben de magistratuur van het Openbaar Ministerie of de politie- en inspectiedienst, die daarmee belast werd door de magistratuur van het Openbaar Ministerie, regelmatig contact met de gerechtelijke overheden of met de politie- en inspectiediensten van deze (lid)staten via de geëigende kanalen (Eurojust, Europol, Interpol, Federaal Parket, Centrale Dienst Mensenhandel, verbindingsofficieren in het buitenland). Langs deze kanalen kunnen ook verbanden tussen het gevoerde onderzoek en onderzoeken in andere landen worden gelegd op basis van namen van de daders, modus operandi, namen van slachtoffers... Ze kunnen ook instaan voor de internationale coördinatie.

Om grotere controles voor te bereiden werkt de magistratuur van het Openbaar Ministerie samen met de gespecialiseerde onthaalcentra voor een optimale identificatie van potentiële slachtoffers van mensenhandel en/of bepaalde zwaardere vormen van mensensmokkel.

Gewapende conflicten

Verdrag van Genève betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd (1959)

*Aangenomen op de Diplomatieke Conferentie van Geneve op 12 augustus 1949
Belgisch Staatsblad 26 september 1952*

Titel I Algemene bepalingen

Art 1. – De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich dit Verdrag onder alle omstandigheden te eerbiedigen en te doen eerbiedigen.

Art 2. – Onverminderd de bepalingen welke reeds in tijd van vrede in werking moeten treden, is dit Verdrag van toepassing ingeval een oorlog is verklaard of bij ieder ander gewapend conflict dat ontstaat tussen twee of meer der Hoge Verdragsluitende Partijen, zelfs indien de oorlogstoestand door één der Partijen niet wordt erkend. Het Verdrag is eveneens van toepassing in alle gevallen van gehele of gedeeltelijke bezetting van het grondgebied van een Hoge Verdragsluitende Partij, zelfs indien deze bezetting geen gewapende tegenstand ontmoet. Indien één der in conflict zijnde Mogendheden geen partij is bij dit Verdrag, blijven de Mogendheden die wel partij zijn, niettemin haar onderlinge betrekkingen hierdoor gebonden. Bovendien zullen zij door het Verdrag gebonden zijn ten opzichte van bedoelde Mogendheid, indien deze de bepalingen daarvan aanvaardt en toepast.

Art 3. – In geval van een gewapend conflict op het grondgebied van één der Hoge Verdragsluitende Partijen, hetwelk geen internationaal karakter draagt, is ieder der Partijen bij het conflict gehouden ten minste de volgende bepalingen toe te passen:

1. Personen die niet rechtstreeks aan de vijandelijkheden deelnemen, met inbegrip van personeel van strijdkrachten dat de wapens heeft nedergelegd, en zij die buiten gevecht zijn gesteld door ziekte, verwonding, gevangenschap of enig andere oorzaak, moeten onder alle omstandigheden menslievend worden behandeld, zonder enig voor hen nadelig onderscheid, gegrond op ras, huidskleur, godsdienst of geloof, geslacht, geboorte of maatschappelijke welstand of enig ander soortgelijk criterium.

Te dien einde zijn en blijven te allen tijde en overal ten aanzien van bovengenoemde personen verboden:

- a. aanslag op het leven en lichamelijke geweldpleging, in het bijzonder het doden op welke wijze ook, verminking, wrede behandeling en marteling;
- b. het nemen van gijzelaars;
- c. aanranding van de persoonlijke waardigheid, in het bijzonder vernederende en ontterende behandeling;
- d. het uitspreken en tenuitvoerleggen van vonnissen zonder voorafgaande berechting door een op regelmatige wijze samengesteld gerecht dat alle gerechtelijke waarborgen biedt, door de beschaafde volken als onmisbaar erkend.

2. De gewonden en zieken moeten worden verzameld en verzorgd. Een onpartijdige humanitaire organisatie, zoals het Internationale Comité van het Rode Kruis, kan haar diensten aan de Partijen bij het conflict aanbieden.

De Partijen bij het conflict zullen er verder naar streven door middel van bijzondere overeenkomsten de andere of een deel der andere bepalingen van dit Verdrag van kracht te doen worden.

De toepassing van bovenstaande bepalingen zal niet van invloed zijn op de juridische status van de Partijen bij het conflict.

Art 4. – Verdrag beschermt personen die, op welk tijdstip en op welke wijze ook, in geval van een conflict of bezetting, zich in de macht bevinden van een Partij bij het conflict of van een bezettende Mogendheid, van welke zij geen onderdanen zijn. Onderdanen van een Staat die niet gebonden is door het Verdrag, worden hierdoor niet beschermd. Onderdanen van een onzijdige Staat, die zich bevinden op het grondgebied van een oorlogvoerende Staat, en onderdanen van een medeoorlogvoerende Staat worden niet als beschermde personen beschouwd zolang de Staat van welke zij onderdanen zijn, een normale diplomatieke vertegenwoordiging heeft bij de Staat in wiens macht zij zich bevinden.

Echter bestrijken de bepalingen van Titel II, wat haar toepassing betreft, een ruimer terrein, zoals omschreven in artikel 13.

Personen, beschermd door het Verdrag van Genève voor de verbetering van het lot der gewonden en zieken, zich bevindende bij de strijdkrachten te velde, van 12 Augustus 1949, of door het Verdrag van Genève voor de verbetering van het lot der gewonden, zieken en schipbreukelingen van de strijdkrachten ter zee, van 12 Augustus 1949, of door het Verdrag van Genève betreffende de behandeling van krijgsgevangenen, van 12 Augustus 1949, worden niet beschouwd als beschermde personen in de zin van dit Verdrag.

Art 5. – Indien, op het grondgebied van een Partij bij het conflict, deze Partij ernstige redenen heeft om een bepaald door dit Verdrag beschermd persoon te verdenken van handelingen, schadelijk voor de veiligheid van de Staat, of indien vaststaat, dat hij zodanige handelingen pleegt, zal deze persoon geen aanspraak kunnen maken op de rechten

en voorrechten krachtens dit Verdrag, welke, indien hij deze zou genieten, nadeel zouden kunnen berokkenen aan de veiligheid van de Staat.

Indien, in bezet gebied, een bepaald beschermd persoon in bewaring wordt gesteld als spion of saboteur, dan wel omdat hij onder gegronde verdenking staat van een voor de veiligheid van de bezettende Mogendheid schadelijke handeling, zal die persoon, in de gevallen waarin de militaire veiligheid zulks gebiedend vereist, worden geacht het recht zich met anderen in verbinding te stellen, als bedoeld in dit Verdrag, te hebben verbeurd.

In elk dezer gevallen moeten de in de voorgaande leden bedoelde personen niettemin menslievend worden behandeld en, bij vervolging, mag hun het recht op een rechtvaardige en regelmatige berechting, als voorgeschreven in dit Verdrag, niet worden onthouden. Zij moeten voorts de volledige rechten en voorrechten van een beschermd persoon, in de zin van dit Verdrag, herkrijgen zodra zulks verenigbaar is met de veiligheid van de Staat of van de bezettende Mogendheid, al naar het geval ligt.

Art 6. – Dit Verdrag vindt toepassing van het begin af van ieder conflict of iedere bezetting, als bedoeld in artikel 2. Op het grondgebied, van de Partijen bij het conflict houdt de toepassing van dit Verdrag op bij de algemene beëindiging van de militaire operaties.

In bezet gebied houdt de toepassing van dit Verdrag op één jaar na de algemene beëindiging van de militaire operaties; niettemin is de bezettende Mogendheid voor de duur van de bezetting - voor zover die Mogendheid de regeringsbevoegdheden in het betrokken gebied uitoefent - gebonden door de bepalingen van de volgende artikelen van dit Verdrag: 1 tot 12, 27, 29 tot 34, 47, 49, 51, 52, 53, 59, 61 tot 77, en 143.

Beschermde personen wier invrijheidstelling, repatriëring of nieuwe vestiging plaats vinden na die termijnen, blijven in afwachting daarvan de voordelen van dit Verdrag genieten.

Art 7. – Onverminderd de overeenkomsten, uitdrukkelijk voorzien in de artikelen 11, 14, 15, 17, 36, 108, 109, 132, 133 en 149, kunnen de Hoge Verdragsluitende Partijen andere bijzondere overeenkomsten sluiten betreffende alle aangelegenheden waarvoor zij afzonderlijke regelingen wenselijk achten. Geen bijzondere overeenkomst mag de positie van beschermde personen, zoals in dit Verdrag geregeld, ongunstig beïnvloeden, noch de rechten, welke dit hun toekent, beperken.

Beschermde personen zullen de voordelen van zodanige overeenkomsten blijven genieten, zolang het Verdrag op hen van toepassing is, tenzij uitdrukkelijk het tegendeel is bepaald in bovenbedoelde of nadien gesloten overeenkomsten, dan wel gunstiger maatregelen door één der Partijen bij het conflict ten aanzien van hen zijn genomen.

Art 8. – Beschermde personen mogen onder geen enkele omstandigheid geheel of gedeeltelijk afstand doen van de rechten welke dit Verdrag en eventueel de bijzondere overeenkomsten, bedoeld in het voorgaand artikel, hun waarborgen.

Art 9. – Dit Verdrag zal worden toegepast met de medewerking en onder het toezicht van de beschermende Mogendheden die belast zijn met het behartigen van de belangen van de Partijen bij het conflict. Te dien einde kunnen de beschermende Mogendheden, naast haar diplomatiek of consulaire personeel, gedelegeerden benoemen uit haar eigen onderdanen of uit die van andere onzijdige Mogendheden.

De benoeming van deze gedelegeerden moet worden onderworpen aan de goedkeuring van de Mogendheid bij welke zij hun taak zullen vervullen.

De Partijen bij het conflict zullen zo veel mogelijk de taak van de vertegenwoordigers of gedelegeerden van de beschermende Mogendheden vergemakkelijken.

De vertegenwoordigers of gedelegeerden van de beschermende Mogendheden mogen in geen geval de grenzen van de hun krachtens dit Verdrag opgedragen taak overschrijden; zij moeten in het bijzonder rekening houden met de gebiedende eisen van veiligheid van de Staat bij welke zij hun taak vervullen.

Art 10. – De bepalingen van dit Verdrag vormen geen belemmering voor de menslievende werkzaamheden welke, met toestemming van de betrokken Partijen bij het conflict, het Internationale Comité van het Rode Kruis of enige andere onpartijdige humanitaire organisatie op zich neemt voor de bescherming van burgers en voor aan hen te verlenen hulp.

Art 11. – De Hoge Verdragsluitende Partijen kunnen te allen tijde overeenkomen de taak welke krachtens dit Verdrag op de beschermende Mogendheden rust, toe te vertrouwen aan een organisatie die alle waarborgen van onpartijdigheid en doeltreffendheid biedt.

Indien beschermde personen, om welke reden ook, niet of niet meer de voordelen genieten van de werkzaamheden van een beschermende Mogendheid of van een organisatie, aangewezen overeenkomstig het eerste lid, moet de gevangenhoudende Mogendheid een onzijdige Staat of een organisatie, als bovenbedoeld, verzoeken de taak op zich te nemen, welke krachtens dit Verdrag rust op door de Partijen bij het conflict aangewezen beschermende Mogendheden.

Indien op deze wijze niet in de bescherming kan worden voorzien, moet de gevangenhoudende Mogendheid een humanitaire organisatie, zoals het Internationale Comité van het Rode Kruis, verzoeken de menslievende taak,

anders krachtens dit Verdrag door beschermende Mogendheden uitgeoefend, op zich te nemen, dan wel, behoudens de bepalingen van dit artikel, het aanbod van de diensten door een zodanige organisatie aanvaarden.

Iedere onzijdige Mogendheid of iedere organisatie die door de belanghebbende Mogendheid wordt aangezocht dan wel zich met het bovenbedoeld oogmerk aanbiedt, moet zich bij haar optreden bewust blijven van haar verantwoordelijkheid ten opzichte van de Partij bij het conflict, tot welke de door dit Verdrag beschermde personen behoren, en moet voldoende waarborgen bieden, dat zij in staat is de betreffende taak op zich te nemen en deze op onpartijdige wijze uit te voeren.

Van de voorgaande bepalingen mag niet worden afgeweken bij bijzondere overeenkomst tussen Mogendheden van welke zich één ten gevolge van het verloop der krijgsv verrichtingen, zelfs tijdelijk, ten opzichte van de andere Mogendheid of haar bondgenoten in haar vrijheid van onderhandelen beperkt ziet, in het bijzonder ingeval het grondgebied van eerstbedoelde Mogendheid, of een belangrijk gedeelte daarvan, is bezet.

Waar in dit Verdrag wordt gesproken van een beschermende Mogendheid, wordt daaronder begrepen een vervangende organisatie in de zin van dit artikel.

De bepalingen van dit artikel hebben bovendien betrekking op en worden overeenkomstig toegepast in alle gevallen waarin onderdanen van een onzijdige Staat zich in een bezet gebied of op het grondgebied van een oorlogvoerende Staat bevinden, terwijl de Staat van welke zij onderdanen zijn, bij deze geen normale diplomatieke vertegenwoordiging heeft.

Art 12. – In alle gevallen waarin zij zulks in het belang van de beschermde personen raadzaam achten, in het bijzonder bij meningsverschil tussen de Partijen bij het conflict over de toepassing of uitlegging van de bepalingen van dit Verdrag, zullen de beschermende Mogendheden haar goede diensten verlenen tot oplossing van het geschil.

Te dien einde kan ieder der beschermende Mogendheden, op uitnodiging van één Partij of op eigen initiatief, aan de Partijen bij het conflict een bijeenkomst voorstellen van haar vertegenwoordigers, in het bijzonder van de autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor beschermde personen, eventueel op passend gekozen onzijdig gebied. De Partijen bij het conflict zijn gehouden gevolg te geven aan de voorstellen welke haar tot dit doel worden gedaan. De beschermende Mogendheden kunnen, zo nodig, de Partijen bij het conflict voorstellen de benoeming van een bepaald persoon, behorend tot een onzijdige Mogendheid of afgevaardigd door het Internationale Comité van het Rode Kruis, die zal worden uitgenodigd aan een zodanige bijeenkomst deel te nemen, goed te keuren.

Titel II Algemene bescherming der bevolkingen tegen bepaalde gevolgen van de oorlog

Art 13. – De bepalingen van deze Titel zijn van toepassing op het geheel der bevolkingen van de bij een conflict betrokken landen, zonder enig voor haar nadelig onderscheid, in het bijzonder gegrond op ras, nationaliteit, godsdienst of politieke overtuiging, en hebben ten doel het door de oorlog veroorzaakt lijden te verzachten.

Art 14. – In tijd van vrede kunnen de Hoge Verdragsluitende Partijen en, na het uitbreken der vijandelijkheden, de Partijen bij het conflict, op haar eigen grondgebied en, zo nodig, in bezet gebied, hospitalisatie- en veiligheidsgebieden en -plaatsen instellen, zodanig ingericht, dat zij aan gewonden, zieken, gebrekkigen, ouden van dagen, kinderen beneden vijftien jaar, zwangere vrouwen en moeders van kinderen beneden zeven jaar bescherming bieden tegen het oorlogsgeweld.

Bij het uitbreken van een conflict en tijdens de vijandelijkheden kunnen de betrokken Partijen overeenkomsten sluiten tot erkenning van de gebieden en plaatsen welke zij hebben ingesteld. Zij kunnen te dien einde de bepalingen, opgenomen in de ontwerp-overeenkomst welke als bijlage aan dit Verdrag is gehecht, in werking doen treden, eventueel met de wijzigingen welke zij nodig mochten achten.

De beschermende Mogendheden en het Internationale Comité van het Rode Kruis worden uitgenodigd hun goede diensten te verlenen om de instelling en erkenning van die hospitalisatie- en veiligheidsgebieden en -plaatsen te vergemakkelijken.

Art 15. – Iedere Partij bij het conflict kan, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een onzijdige Staat of van een humanitaire organisatie, aan de tegenpartij voorstellen om in streken waar gevechten plaats vinden, geneutraliseerde gebieden in te stellen, welke ten doel hebben aan de volgende personen, zonder enig onderscheid, bescherming te bieden tegen het oorlogsgeweld:

- a. gewonden en zieken, zowel strijders als niet-strijders;
- b. burgers die niet aan de vijandelijkheden deelnemen en die, gedurende hun verblijf in die gebieden, geen arbeid verrichten, welke een militair karakter draagt.

Wanneer de betrokken Partijen overeenstemming hebben bereikt ten aanzien van de aardrijkskundige ligging, het beheer, de voedselvoorziening en de controle van het beoogde geneutraliseerd gebied, zal een schriftelijke overeenkomst worden opgesteld en ondertekend door de vertegenwoordigers van de Partijen bij het conflict. In deze overeenkomst zullen de aanvang en de duur van de neutralisatie van het gebied worden vastgesteld.

Art 16. – De gewonden en zieken, evenals de gebrekkigen en de zwangere vrouwen, moeten in het bijzonder worden beschermd en ontzien.

Voor zover de militaire vereisten zulks toelaten, zal iedere Partij bij het conflict het nemen van maatregelen vergemakkelijken om de doden en gewonden op te zoeken, de schipbreukelingen en andere personen die aan ernstig gevaar blootstaan, te hulp te komen en hen te beschermen tegen plundering en slechte behandeling.

Art 17. – De Partijen bij het conflict zullen streven naar het sluiten van plaatselijke overeenkomsten voor de evacuatie van gewonden, zieken, gebrekkigen, ouden van dagen, kinderen en kraamvrouwen uit belegerde of omsingelde gebieden, alsmede voor het doorlaten van geestelijken van alle gezindten, van geneeskundig personeel en van geneeskundig materieel, bestemd voor die gebieden.

Art 18. – Burgerziekeninrichtingen, ingericht voor de verzorging van de gewonden, zieken, gebrekkigen en kraamvrouwen, mogen onder geen omstandigheid het doelwit van aanvallen zijn, doch moeten te allen tijde worden ontzien en beschermd door de Partijen bij het conflict.

Staten die Partij zijn bij een conflict, moeten alle burgerziekeninrichtingen voorzien van een bewijsstuk waaruit blijkt, dat zij burgerziekeninrichtingen zijn en dat de in gebruik zijnde gebouwen niet worden aangewend voor doeleinden welke die inrichtingen zouden kunnen beroven van de bescherming overeenkomstig artikel 19.

Burgerziekeninrichtingen zullen worden aangeduid door middel van het embleem, bedoeld in artikel 38 van het Verdrag van Genève voor de verbetering van het lot der gewonden en zieken, zich bevindende bij de strijdkrachten te velde, van 12 Augustus 1949, doch uitsluitend indien zij daartoe door de Staat zijn gemachtigd.

De Partijen bij het conflict zullen, voor zover de militaire vereisten zulks toelaten, de nodige maatregelen nemen om de kentekenen waardoor de burgerziekeninrichtingen worden aangeduid, duidelijk zichtbaar te maken voor de vijandelijke strijdkrachten te land, in de lucht en ter zee, ten einde iedere mogelijkheid van een vijandelijke aanval te voorkomen.

Met het oog op de gevaren waaraan ziekeninrichtingen zijn blootgesteld indien zij dicht bij militaire objecten zijn gelegen, verdient het aanbeveling, dat deze inrichtingen zo ver mogelijk van zodanige objecten verwijderd zijn.

Art 19. – De bescherming waarop burgerziekeninrichtingen recht hebben, zal niet eindigen, tenzij daarvan, buiten haar menslievende taak, gebruik wordt gemaakt voor het plegen van voor de vijand schadelijke handelingen. De bescherming zal echter eerst eindigen na een sommatie waarbij, in alle daarvoor in aanmerking komende gevallen, een redelijke termijn is gesteld en waaraan geen gevolg is gegeven.

Het feit, dat zieke of gewonde leden van de gewapende macht in deze inrichtingen worden verpleegd, of dat daarin aan deze strijders ontnomen draagbare wapens en munitie welke nog niet aan de bevoegde tak van dienst zijn afgeleverd, aanwezig zijn, zal niet worden beschouwd als een voor de vijand schadelijke handeling.

Art 20. – Het vaste personeel, uitsluitend belast met het werk in en het beheer van burgerziekeninrichtingen, met inbegrip van het personeel, belast met het opzoeken, verzamelen, vervoeren en behandelen van gewonde en zieke burgers, van gebrekkigen en kraamvrouwen, moet worden ontzien en beschermd.

In bezet gebied en in gebieden waar militaire operaties plaats vinden, zal dit personeel zich kenbaar maken door middel van een identiteitskaart welke de hoedanigheid van de houder vermeldt en voorzien is van diens fotografie en van het droogstempel van de bevoegde autoriteit, en bovendien door middel van een gestempelde en tegen vocht bestand zijnde armband, welke het bij het verrichten van zijn werkzaamheden om de linkerarm zal dragen. Deze armband zal worden verstrekt door de Staat en voorzien zijn van het embleem, bedoeld in artikel 38 van het Verdrag van Genève voor de verbetering van het lot der gewonden en zieken, zich bevindende bij de strijdkrachten te velde, van 12 Augustus 1949.

Ander personeel, belast met het werk in en het beheer van burgerziekeninrichtingen, heeft het recht, bij het verrichten van zijn werkzaamheden, te worden ontzien en beschermd en de armband te dragen, zoals bepaald en op de voorwaarden vervat in dit artikel. De identiteitskaart zal de werkzaamheden vermelden, welke hun zijn opgedragen.

De directie van iedere ziekeninrichting zal te allen tijde een dagelijks bijgehouden lijst van haar personeel ter beschikking houden van de bevoegde nationale dan wel bezettingsautoriteiten.

Art 21 – Transporten van gewonde en zieke burgers, van gebrekkigen en kraamvrouwen, uitgevoerd te land door konvooien van voertuigen en door hospitaaltreinen of, op zee, door in het bijzonder daarvoor bestemde schepen, moeten op dezelfde wijze worden ontzien en beschermd als de in artikel 18 bedoelde ziekeninrichtingen en zullen, met toestemming van de Staat, worden voorzien van het kenteken, bedoeld in artikel 38 van het Verdrag van Genève voor de verbetering van het lot der gewonden en zieken, zich bevindende bij de strijdkrachten te velde, van 12 Augustus 1949.

Art 22. – Vliegtuigen welke uitsluitend worden gebruikt voor het vervoer van gewonde en zieke burgers, van gebrekkigen en kraamvrouwen, dan wel voor het vervoer van geneeskundig personeel en materieel, mogen niet worden aangevallen, maar moeten worden ontzien zolang zij vliegen op hoogten, op tijden en volgens routes, zoals deze uitdrukkelijk bij overeenkomst tussen alle betrokken Partijen bij het conflict zijn vastgesteld.

Zij mogen worden voorzien van het kenteken, bedoeld in artikel 38 van het Verdrag van Genève voor de verbetering van het lot der gewonden en zieken, zich bevindende bij de strijdkrachten te velde, van 12 Augustus 1949.

Tenzij anders overeengekomen, is het overvliegen van vijandelijk of door de vijand bezet gebied verboden.

Bedoelde vliegtuigen moeten aan iedere sommatie om te landen gevolg geven. In geval van een zodanige gedwongen landing mag het vliegtuig met de inzittenden, na een eventueel onderzoek, zijn vlucht vervolgen.

Art 23. – Iedere Hoge Verdragsluitende Partij zal de vrije doorvoer toestaan van alle zendingen van geneeskundige voorraden en ziekenhuisbenodigdheden, alsmede van voorwerpen, nodig voor de eredienst, welke uitsluitend bestemd zijn voor burgers van een andere Hoge Verdragsluitende Partij, zelfs indien deze haar tegenstander is. Zij zal eveneens de vrije doorvoer toestaan van alle zendingen van onontbeerlijke levensmiddelen, kleding en versterkende middelen, bestemd voor kinderen beneden vijftien jaar, zwangere vrouwen en kraamvrouwen.

De verplichting van een Hoge Verdragsluitende Partij om de vrije doorvoer toe te staan van de in het voorgaand lid bedoelde zendingen is onderworpen aan de voorwaarde, dat deze Partij overtuigd is, dat er geen ernstige redenen bestaan te vrezen:

- a. dat de zendingen zullen worden onttrokken aan haar bestemming,
- b. dat de controle niet doeltreffend zal zijn, of
- c. dat de vijand daarvan kennelijk profijt zal trekken voor zijn militaire inspanning of zijn economie, door deze zendingen in de plaats te stellen van goederen, welke hij anders zelf zou hebben moeten verschaffen of produceren, of door materiaal, productiemiddelen of diensten vrij te maken, welke hij anders zelf zou hebben moeten aanwenden voor de productie van die goederen.

De Mogendheid die de doorvoer van de in het eerste lid van dit artikel bedoelde zendingen toestaat, mag aan haar toestemming de voorwaarde verbinden, dat de uitdeling aan de begunstigten geschiedt onder het toezicht ter plaatse van de beschermende Mogendheden.

Deze zendingen moeten zo spoedig mogelijk worden doorgezonden en de Mogendheid die de vrije doorvoer daarvan toestaat, heeft het recht de technische regelingen voor te schrijven, waaronder de doorvoer zal worden toegestaan.

Art 24. – De Partijen bij het conflict zullen de nodige maatregelen nemen, opdat kinderen beneden vijftien jaar, die ten gevolge van de oorlog wees zijn geworden of van hun familie zijn gescheiden, niet aan hun lot worden overgelaten en opdat, onder alle omstandigheden, hun verzorging, de vervulling van hun godsdienstplichten en hun opvoeding worden vergemakkelijkt. Hun opvoeding zal, voor zover mogelijk, worden toevertrouwd aan personen van gelijke culturele traditie.

De Partijen bij het conflict zullen de opnemings van deze kinderen in een onzijdig land voor de duur van het conflict bevorderen, zulks met toestemming van de beschermende Mogendheid, indien deze bestaat, en mits er voldoende waarborgen zijn, dat de beginselen, omschreven in het eerste lid, in acht zullen worden genomen.

Bovendien zullen zij er naar streven de nodige maatregelen te nemen, opdat alle kinderen beneden twaalf jaar geïdentificeerd kunnen worden, hetzij door het dragen van een identiteitsplaatje, hetzij op andere wijze.

Art 25. – Alle personen die zich op het grondgebied van een Partij bij het conflict of in een door haar bezet gebied bevinden, zullen in de gelegenheid worden gesteld aan de leden van hun naaste familie, waar dezen zich ook bevinden, berichten van strikt persoonlijke aard te zenden en berichten van hen te ontvangen. Deze correspondentie zal met spoed en zonder ongerechtvaardigde vertraging worden verzonden.

Indien, ten gevolge van omstandigheden, de correspondentie tussen familieleden langs de normale weg moeilijk of onmogelijk is geworden, zullen de betrokken Partijen bij het conflict zich wenden tot een onzijdig bemiddelaar, zoals het in artikel 140 bedoeld Centraal Bureau, ten einde in overleg daarmede te bepalen op welke wijze het nakomen van haar verplichtingen onder de gunstigste omstandigheden wordt gewaarborgd, in het bijzonder met medewerking van de nationale Rode Kruis (Rode Halve Maan, Rode Leeuw en Zon) Verenigingen.

Indien de Partijen bij het conflict het nodig oordelen de correspondentie tussen familieleden te beperken, mogen zij niet verder gaan dan het gebruik van standaardformulieren voor te schrijven, welke vijf en twintig woorden naar vrije keuze mogen bevatten, en het aantal van deze te verzenden formulieren tot één per maand te beperken.

Art 26. – Iedere Partij bij het conflict zal de nasporingen vergemakkelijken, welke worden ingesteld door leden van ten gevolge van de oorlog verspreide gezinnen om het contact met elkander weder op te nemen en zo mogelijk het gezin te herenigen. Zij zal in het bijzonder de werkzaamheden bevorderen van organisaties die zich aan deze taak wijden, mits deze voor haar aanvaardbaar zijn en zich gedragen naar de door haar vastgestelde voorschriften met betrekking tot de veiligheid.

Titel III Status en behandeling van beschermde personen

Afdeling I Gemeenschappelijke bepalingen voor de grondgebieden van de Partijen bij het conflict en voor bezette gebieden

Art 27. – Beschermde personen hebben, onder alle omstandigheden, recht op eerbiediging van hun persoon, hun eer, hun familierechten, hun godsdienstige overtuiging en de waarneming van hun godsdienstplichten, en hun zeden en gewoonten. Zij moeten te allen tijde menslievend worden behandeld en worden beschermd, in het bijzonder tegen iedere daad van geweld of vreesaanjaging, tegen beledigingen en de nieuwsgierigheid van het publiek.

Vrouwen moeten in het bijzonder worden beschermd tegen iedere aanslag op haar eer, met name tegen verkrachting, gedwongen prostitutie en iedere aanranding van haar eerbaarheid.

Onverminderd de bepalingen betreffende de gezondheidstoestand, leeftijd en sekse, moeten alle beschermde personen door de Partij bij het conflict, in wier macht zij zich bevinden, gelijkelijk worden ontzien, zonder enig voor hen nadelig onderscheid, gegrond in het bijzonder op ras, godsdienst of politieke overtuiging.

De Partijen bij het conflict mogen echter ten aanzien van beschermde personen die controle- of veiligheidsmaatregelen nemen, welke ten gevolge van de oorlog nodig mochten zijn.

Art 28. – Beschermde personen mogen niet worden gebruikt om door hun aanwezigheid bepaalde punten of streken te vrijwaren voor militaire operaties.

Art 29. – De Partij bij het conflict, in wier macht zich beschermde personen bevinden, is verantwoordelijk voor de behandeling welke hun door haar beambten wordt aangedaan, onverminderd de persoonlijke aansprakelijkheid welke mocht bestaan.

Art 30. – Beschermde personen zullen alle faciliteiten genieten om zich te wenden tot de beschermende Mogendheden, het Internationale Comité van het Rode Kruis, de nationale Rode Kruis (Rode Halve Maan, Rode Leeuw en Zon) Vereniging van het land waar zij zich bevinden, zomede tot iedere organisatie die hun hulp zou kunnen verlenen.

Deze verschillende organisaties zullen daartoe van de zijde der autoriteiten alle faciliteiten ontvangen, binnen de grenzen, gesteld door militaire noodzaak of veiligheidsoverwegingen.

Afgezien van de in artikel 143 bedoelde bezoeken van de gedelegeerden van de beschermende Mogendheden en van het Internationale Comité van het Rode Kruis, zullen de gevangenhoudende of bezettende Mogendheden zoveel mogelijk bezoeken vergemakkelijken aan beschermde personen door de vertegenwoordigers van andere organisaties die tot doel hebben geestelijke bijstand of materiële hulp aan die personen te bieden.

Art 31. – Geen lichamelijke of morele dwang mag ten aanzien van beschermde personen worden uitgeoefend, in het bijzonder met het doel om inlichtingen van hen of van derden te verkrijgen.

Art 32. – De Hoge Verdragsluitende Partijen komen nadrukkelijk overeen, dat het ieder van haar verboden is enige maatregel te nemen, welke lichamelijk lijden of uitroeiing van beschermde personen die zich in haar macht bevinden, veroorzaken. Dit verbod betreft niet alleen levensberoving, marteling, lijfstraffen, verminking en geneeskundige of wetenschappelijke proefnemingen welke de geneeskundige behandeling van een beschermd persoon niet vereist, maar ook alle andere vormen van ruwheid, door burger- dan wel militaire functionarissen toegepast.

Art 33. – Geen beschermd persoon mag worden gestraft voor een vergrijp dat hij niet persoonlijk heeft begaan. Collectieve straffen, evenals alle maatregelen van vreesaanjaging of terrorisme zijn verboden. Plundering is verboden.

Represaillemaatregelen ten aanzien van beschermde personen en hun eigendommen zijn verboden.

Art 34. – Het nemen van gijzelaars is verboden.

Afdeling II Vreemdelingen op het grondgebied van een Partij bij het conflict

Art 35. – Alle beschermde personen die het grondgebied bij het begin of in de loop van een conflict wensen te verlaten, hebben het recht zulks te doen, tenzij hun vertrek in strijd is met de nationale belangen van de Staat. Op de aanvragen van deze personen om het grondgebied te mogen verlaten moet worden beslist volgens een op regelmatige wijze vastgestelde procedure en de beslissing moet zo spoedig mogelijk worden genomen. Degenen aan wie is toegestaan het grondgebied te verlaten, mogen de voor hun reis benodigde gelden en een redelijke hoeveelheid goederen en voorwerpen voor persoonlijk gebruik medenemen.

Personen aan wie toestemming tot het verlaten van het grondgebied is geweigerd, hebben er recht op, dat een bevoegd gerecht of een daartoe door de gevangenhoudende Mogendheid aangewezen administratief college deze weigering zo spoedig mogelijk opnieuw in beschouwing neemt.

Op verzoek zal aan de vertegenwoordigers van de beschermende Mogendheid - tenzij redenen van veiligheid zich daartegen verzetten of de betrokken personen bezwaren hebben - mededeling worden gedaan van de redenen tot afwijzing van de door deze personen ingediende verzoeken tot het verlaten van het grondgebied en, zo spoedig mogelijk, van de namen van alle personen aan wie toestemming is geweigerd.

Art 36. – Bij het vertrek, toegestaan krachtens het bepaalde in het voorgaand artikel, moeten de veiligheid, hygiëne, gezondheidszorg en voeding voldoende gewaarborgd zijn. Alle hieraan verbonden kosten worden, van het punt af waarop het grondgebied van de gevangenhoudende Mogendheid wordt verlaten, gedragen door het land van bestemming of, in geval van verblijf in een onzijdig land, door de Mogendheid van welke de betrokken personen onderdanen zijn. De praktische uitvoering van deze verplaatsingen kan, zo nodig, bij bijzondere overeenkomsten tussen de betrokken Mogendheden worden vastgesteld.

Het bovenstaande doet geen afbreuk aan de bijzondere overeenkomsten welke tussen Partijen bij het conflict gesloten mochten zijn met betrekking tot de uitwisseling en repatriëring van haar onderdanen die in vijandelijke handen zijn gevallen.

Art 37. – Beschermde personen die zich in voorlopige hechtenis bevinden of een vrijheidsstraf ondergaan, moeten gedurende hun gevangenhouding menslievend worden ehandeld.

Zodra zij zijn vrijgelaten, kunnen zij, overeenkomstig de voorgaande artikelen, verzoeken het grondgebied te mogen verlaten.

Art 38. – Met uitzondering van de bijzondere maatregelen welke krachtens dit Verdrag, in het bijzonder op grond van de artikelen 27 en 41, kunnen worden genomen, zal de positie van beschermde personen in beginsel beheerst blijven door de bepalingen betreffende de behandeling van vreemdelingen in vredetijd. In ieder geval zullen hun de volgende rechten worden verleend:

1. zij mogen de aan hen gerichte persoonlijke of collectieve zendingen ontvangen;
2. zij zullen, indien hun gezondheid zulks vereist, eenzelfde geneeskundige behandeling en ziekenhuisverpleging ontvangen als de onderdanen van de betrokken Staat;
3. zij zullen in staat worden gesteld hun godsdienstplichten te vervullen en geestelijke bijstand van de bedienaars van hun eredienst te ontvangen;
4. indien zij verblijven in een streek welke bijzonder aan oorlogsgevaaren is blootgesteld, zullen zij evenzeer als de onderdanen van de betrokken Staat gerechtigd zijn die streek te verlaten;
5. kinderen beneden vijftien jaar, zwangere vrouwen en moeders van kinderen beneden zeven jaar zullen, wat hun behandeling betreft, dezelfde voorrechten genieten als de onderdanen van de betrokken Staat.

Art 39. – Beschermde personen die, ten gevolge van een oorlog, hun broodwinning hebben verloren, zullen in staat worden gesteld betaalde arbeid te verkrijgen en zullen te dien einde, behoudens veiligheidsoverwegingen en de bepalingen van artikel 40, dezelfde voordelen genieten als de onderdanen van de Mogendheid op wier grondgebied zij zich bevinden.

Indien een Partij bij het conflict een beschermd persoon onderwerpt aan controlemaatregelen, welke het hem onmogelijk maken in zijn onderhoud te voorzien, in het bijzonder wanneer deze persoon om veiligheidsredenen wordt belet op redelijke voorwaarden betaalde arbeid te vinden, zal bedoelde Partij voorzien in zijn onderhoud en in dat van hen die van hem afhankelijk zijn.

Beschermde personen mogen, in alle gevallen, toelagen ontvangen van hun land van herkomst, van de beschermende Mogendheid of van de in artikel 30 bedoelde verenigingen tot hulpverlening.

Art 40. – Beschermde personen mogen uitsluitend in dezelfde mate als de onderdanen van de Partij bij het conflict, op wier grondgebied zij zich bevinden, tot arbeid worden verplicht.

Indien beschermde personen de nationaliteit van een vijandelijke Staat bezitten, mogen zij uitsluitend worden verplicht tot werkzaamheden welke normaal nodig zijn om de voedselvoorziening, huisvesting, kleding, het vervoer en de gezondheid van mensen te verzekeren en welke niet rechtstreeks verband houden met het voeren van militaire operaties.

In de gevallen, genoemd in de twee voorgaande leden, zullen voor de tot arbeid verplichte beschermde personen dezelfde arbeidsvoorwaarden en beschermingsmaatregelen gelden als voor de arbeiders van het land waar zij zich bevinden, in het bijzonder wat betreft loon, arbeidstijden, kleding en uitrusting, vooropleiding en vergoeding terzake van beroepsongevallen en -ziekten.

In geval van schending van bovenstaande bepalingen, zijn de beschermde personen bevoegd hun recht van beklag uit te oefenen, overeenkomstig artikel 30.

Art 41. – Indien de Mogendheid in wier macht zich beschermde personen bevinden, de andere in dit Verdrag genoemde controlemaatregelen niet voldoende acht, zijn de strengste controlemaatregelen welke zij mag toepassen, die van het aanwijzen van een gedwongen verblijfplaats of internering, overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 42 en 43.

Bij het toepassen van de bepalingen van artikel 39, tweede lid, op de gevallen waarin personen hun gewone verblijfplaats moeten verlaten krachtens een beslissing waarbij hun een gedwongen verblijfplaats elders wordt aangewezen, zal de gevangenhoudende Mogendheid zich zo nauwkeurig mogelijk houden aan de bepalingen welke betrekking hebben op de behandeling van geïnterneerden (Afdeling IV, Titel III van dit Verdrag).

Art 42. – De internering van of de aanwijzing van een gedwongen verblijfplaats voor beschermde personen mag alleen dan worden gelast indien de veiligheid van de gevangenhoudende Mogendheid zulks volstrekt noodzakelijk maakt.

Indien een persoon, door tussenkomst van de vertegenwoordigers van de beschermende Mogendheid, uit vrije wil verzoekt te worden geïnterneerd en indien zijn toestand zulks noodzakelijk maakt, zal hij door de Partij bij het conflict, in wier macht hij zich bevindt, worden geïnterneerd.

Art 43. – Ieder beschermd persoon die geïnterneerd is of aan wie een gedwongen verblijfplaats is aangewezen, heeft het recht te verzoeken, dat een bevoegd gerecht of een daartoe door de gevangenhoudende Mogendheid aangewezen administratief college de te zijnen aanzien genomen beslissing zo spoedig mogelijk aan een nieuw onderzoek onderwerpt. Indien de internering of de aanwijzing van een gedwongen verblijfplaats wordt gehandhaafd, zal het gerecht of het administratief college op gezette tijden, en ten minste tweemaal per jaar, de zaak onderzoeken ten

einde de oorspronkelijke beslissing ten gunste van de betrokken persoon te wijzigen, indien de omstandigheden zulks veroorloven. Tenzij de betrokken beschermde personen zich daartegen verzetten, zal de gevangenhoudende Mogendheid, zo spoedig mogelijk, aan de beschermende Mogendheid mededeling doen van de namen van de beschermde personen die geïnterneerd zijn of aan wie een gedwongen verblijfplaats is aangewezen, en van hen die uit internering zijn ontslagen of wier gedwongen verblijf is beëindigd. De beslissingen van de in het eerste lid van dit artikel genoemde gerechten of colleges zullen eveneens, onder dezelfde voorwaarden, zo spoedig mogelijk ter kennis van de beschermende Mogendheid worden gebracht.

Art 44. – Bij het toepassen van de in dit Verdrag bedoelde controlemaatregelen zal de gevangenhoudende Mogendheid vluchtelingen die in feite geen bescherming van enige regering genieten, niet behandelen als vijandelijke vreemdelingen uitsluitend op grond van het feit, dat zij rehtens tot een vijandelijke Staat behoren.

Art 45. – Beschermde personen mogen niet worden overgedragen aan een Mogendheid die geen Partij is bij dit Verdrag.

Deze bepaling vormt geen belemmering voor de repatriëring van beschermde personen of voor hun terugkeer naar het land van hun domicilie na het einde der vijandelikheden.

Beschermde personen mogen door de gevangenhoudende Mogendheid slechts aan een Mogendheid die partij is bij dit Verdrag worden overgedragen, en dan alleen nadat de gevangenhoudende Mogendheid zich ervan heeft vergewist, dat die andere Mogendheid bereid en in staat is het Verdrag toe te passen. Wanneer beschermde personen onder die omstandigheden worden overgedragen, berust de verantwoordelijkheid voor de toepassing van het Verdrag bij de Mogendheid die zich bereid heeft verklaard hen op te nemen, gedurende de tijd, dat zij aan haar zijn toevertrouwd. Niettemin moet, ingeval deze Mogendheid in gebreke blijft op enig belangrijk punt de bepalingen van het Verdrag uit te voeren, de Mogendheid die de beschermde personen heeft overgedragen, op mededeling daarvan door de beschermende Mogendheid, doeltreffende maatregelen nemen om in de toestand afdoende verbetering te brengen dan wel verzoeken haar de beschermde personen terug te zenden. Aan dit verzoek moet worden voldaan.

Een beschermd persoon mag onder geen omstandigheid worden overgedragen aan een land waar hij vervolging kan vrezen op grond van zijn politieke of godsdienstige overtuiging.

De bepalingen van dit artikel vormen geen belemmering voor de uitlevering - krachtens vóór het uitbreken der vijandelikheden gesloten uitleveringsverdragen - van beschermde personen, beschuldigd van misdrijven tegen het gemene strafrecht.

Art 46. – Voor zover zulks niet eerder is geschied, zullen de ten aanzien van beschermde personen genomen beperkende maatregelen zo spoedig mogelijk na het einde der vijandelikheden worden ingetrokken.

De ten aanzien van hun bezittingen genomen beperkende maatregelen zullen, in overeenstemming met de wetten van de gevangenhoudende Mogendheid, zo spoedig mogelijk na het einde der vijandelikheden, worden ingetrokken.

Afdeling III Bezette gebieden

Art 47. – Beschermde personen die zich in bezet gebied bevinden, mogen, in geen geval en op geen enkele wijze, worden beroofd van de voordelen van dit Verdrag, noch krachtens enige wijziging welke zich, als gevolg van het feit der bezetting, in de instellingen of in de regering van het bezette gebied heeft voorgedaan, noch door een overeenkomst, gesloten tussen de autoriteiten van het bezette gebied en de bezettende Mogendheid, noch op grond van een annexatie door de bezettende Mogendheid van het geheel of een deel van het bezette gebied.

Art 48. – Beschermde personen die geen onderdanen zijn van de Mogendheid wier grondgebied bezet is, kunnen gebruik maken van het recht het grondgebied te verlaten onder de voorwaarden, bedoeld in artikel 35; de beslissingen dienaangaande zullen worden genomen overeenkomstig de door de bezettende Mogendheid met inachtneming van genoemd artikel vast te stellen procedure.

Art 49. – Gedwongen overbrenging van groepen of individuele personen, alsmede deportatie van beschermde personen van het bezette gebied naar het grondgebied van de bezettende Mogendheid dan wel naar dat van een andere al of niet bezette Staat, zijn verboden, welke de redenen daarvoor ook mogen zijn.

Niettemin mag de bezettende Mogendheid tot gehele of gedeeltelijke evacuatie van een bepaalde bezette streek overgaan, indien de veiligheid van de bevolking of dwingende militaire redenen zulks vereisen. Deze evacuaties mogen geen verplaatsing van beschermde personen buiten het bezette gebied medebrengen, tenzij het om materiële redenen onmogelijk is een zodanige verplaatsing te vermijden.

De op deze wijze geëvacueerde personen moeten naar hun haardsteden worden teruggevoerd zodra de vijandelikheden in die streek zijn geëindigd.

De bezettende Mogendheid die tot deze overbrenging of evacuatie overgaat, zal, zoveel in haar vermogen ligt, zorg dragen, dat de beschermde personen behoorlijk worden ondergebracht, dat de overbrenging, wat hygiëne, gezondheid, veiligheid en voeding betreft, onder bevredigende omstandigheden wordt uitgevoerd en dat de leden van eenzelfde familie niet van elkander worden gescheiden. De beschermende Mogendheid zal in kennis worden gesteld met iedere overbrenging en evacuatie, zodra deze hebben plaatsgevonden.

De bezettende Mogendheid mag beschermde personen niet dwingen te blijven in een bijzonder aan oorlogsgevaaren blootgestelde streek, tenzij de veiligheid van de bevolking of dwingende militaire redenen zulks vereisen.

De bezettende Mogendheid mag niet overgaan tot deportatie of overbrenging van een gedeelte van haar eigen burgerbevolking naar het door haar bezette gebied.

Art 50. – De bezettende Mogendheid zal, met de medewerking van de nationale en plaatselijke autoriteiten, het goed functioneren van instellingen, gewijd aan de zorg voor en de opvoeding van kinderen, vergemakkelijken.

De bezettende Mogendheid zal alle nodige maatregelen nemen om de identificatie van kinderen en registratie van hun betrekking tot hun naaste familie te vergemakkelijken. Zij mag in geen geval hun persoonlijke staat wijzigen, noch hen doen dienst nemen in aan haar ondergeschikte formaties of organisaties.

Indien de plaatselijke instellingen daartoe niet bij machte zijn, zal de bezettende Mogendheid regelingen treffen voor het onderhoud en de opvoeding - zo mogelijk door personen van dezelfde nationaliteit, taal en godsdienst - van kinderen die ten gevolge van de oorlog wees zijn geworden of van hun ouders zijn gescheiden en die niet behoorlijk verzorgd kunnen worden door een lid van hun naaste familie of door een vriend.

Een afzonderlijke afdeling van het krachtens de bepalingen van artikel 136 opgerichte Bureau zal worden belast met het nemen van de nodige maatregelen om kinderen wier identiteit onzeker is, te identificeren. Aanwijzingen omtrent hun ouders of andere naaste verwanten behoren, indien beschikbaar, steeds te worden geregistreerd.

De bezettende Mogendheid mag de toepassing niet belemmeren van voorkeursmaatregelen op het gebied van voeding, geneeskundige verzorging en bescherming tegen de gevolgen van de oorlog, welke, vóór de bezetting, mochten zijn ingevoerd ten gunste van de kinderen beneden vijftien jaar, zwangere vrouwen en moeders van kinderen beneden zeven jaar.

Art 51. – De bezettende Mogendheid mag beschermde personen niet dwingen te dienen bij haar gewapende macht of hulpdiensten. Iedere pressie of propaganda, welke op vrijwillige dienstneming is gericht, is verboden.

De bezettende Mogendheid mag beschermde personen niet dwingen tot arbeid, tenzij zij ouder zijn dan achttien jaar en dan alleen tot werkzaamheden ten behoeve van het bezettingsleger of van de openbare nutsbedrijven, of van de voedselvoorziening, huisvesting, kleding, het vervoer of de gezondheid van de bevolking van het bezette land. Beschermde personen mogen niet worden gedwongen tot enige arbeid welke hen zou verplichten aan krijgsverrichtingen deel te nemen. De bezettende Mogendheid mag beschermde personen niet dwingen met geweld de veiligheid van de inrichtingen waar zij verplichte arbeid verrichten, te verzekeren.

De arbeid mag slechts worden verricht binnen het bezette gebied waar de personen wier diensten zijn gevorderd, zich bevinden. Iedere gevorderde persoon zal, voor zover mogelijk, op de plaats worden gehouden, waar hij gewoon is zijn arbeid te verrichten. De arbeid moet naar billijkheid worden beloond en in overeenstemming zijn met de lichamelijke en verstandelijke vermogens van de arbeiders. De in het bezette land van kracht zijnde wetten betreffende de arbeidsvoorwaarden en de beschermende maatregelen, in het bijzonder met betrekking tot lonen, arbeidstijden, uitrusting, vooropleiding en vergoeding terzake van beroepsongevallen en -ziekten, zullen van toepassing zijn op de beschermde personen aan wie in dit artikel bedoelde werkzaamheden zijn opgedragen.

In geen geval mag vordering van arbeidskrachten leiden tot een mobilisatie van arbeiders in een organisatie van militair of semi-militair karakter.

Art 52. – Geen contract, overeenkomst of regeling mag inbreuk maken op het recht van iedere vrijwillige of niet-vrijwillige arbeider, waar deze zich ook bevindt, zich te wenden tot de vertegenwoordigers van de beschermende Mogendheid om haar bemiddeling in te roepen.

Iedere maatregel welke ten doel heeft om werkeloosheid te veroorzaken of om arbeidsmogelijkheden van arbeiders in een bezet gebied te beperken, ten einde hen te bewegen voor de bezettende Mogendheid te werken, is verboden.

Art 53. – Het is de bezettende Mogendheid verboden roerende of onroerende goederen, hetzij individueel hetzij collectief toebehorend aan particulieren, aan de Staat of aan openbare lichamen, aan sociale of coöperatieve organisaties, te vernielen, behoudens in de gevallen waarin militaire operaties een zodanige vernieling volstrekt noodzakelijk maken.

Art 54. – Het is de bezettende Mogendheid verboden de staat van ambtenaren of van leden van de rechterlijke macht in het bezette gebied te wijzigen of op enigerlei wijze te hunnen aanzien strafmaatregelen toe te passen dan wel dwang- of discriminerende maatregelen te nemen, ingeval zij zich op grond van gewetensbezwaren van de uitoefening van hun functie mochten onthouden. Dit verbod vormt geen belemmering voor de toepassing van het tweede lid van artikel 51. Het laat het recht van de bezettende Mogendheid om dragers van openbare ambten van hun functies te ontheffen onverlet.

Art 55. – De bezettende Mogendheid is verplicht met alle haar ten dienste staande middelen de voorziening van de bevolking met levensmiddelen en geneeskundige benodigdheden te verzekeren; zij moet in het bijzonder levensmiddelen, geneeskundige voorraden en andere noodzakelijke artikelen invoeren, indien de hulpbronnen van het bezette gebied ontoereikend zijn. De bezettende Mogendheid mag levensmiddelen, artikelen of geneeskundige voorraden, welke zich in bezet gebied bevinden, uitsluitend vorderen ten behoeve van het bezettingsleger en de bezettingsadministratie; zij moet daarbij echter rekening houden met de behoeften van de burgerbevolking.

Behoudens bepalingen van andere internationale verdragen, moet de bezettende Mogendheid de nodige regelingen treffen, opdat de juiste waarde wordt vergoed voor alle gevorderde goederen.

De beschermende Mogendheden mogen, te allen tijde, onbelemmerd de stand van de voorziening met levensmiddelen en geneeskundige benodigdheden in bezette gebieden nagaan, behoudens tijdelijke beperkingen welke door dwingende militaire noodzaak mochten worden opgelegd.

Art 56. – De bezettende Mogendheid is verplicht met alle haar ten dienste staande middelen, met medewerking van de nationale en plaatselijke autoriteiten, de ziekeninrichtingen en de geneeskundige diensten in stand te houden, alsmede de volksgezondheid en de algemene hygiëne in het bezette gebied te verzekeren, in het bijzonder door de invoering en toepassing van prophylactische en preventieve maatregelen, welke noodzakelijk zijn om de verbreiding van besmettelijke ziekten en van epidemieën te bestrijden. Aan het geneeskundig personeel van alle categorieën zal worden toegestaan zijn taak te vervullen.

Indien nieuwe ziekeninrichtingen worden geopend in bezet gebied en de bevoegde organen van de bezette Staat aldaar niet meer functioneren, moeten de bezettingsautoriteiten, zo nodig, aan die ziekeninrichtingen de erkenning, als bedoeld in artikel 18, verlenen.

Onder soortgelijke omstandigheden moeten de bezettingsautoriteiten eveneens het personeel van de ziekeninrichtingen en de transportvoertuigen krachtens de bepalingen van de artikelen 20 en 21 erkennen.

Bij de invoering van maatregelen voor de volksgezondheid en hygiëne, alsmede bij hun toepassing, moet de bezettende Mogendheid rekening houden met de morele en ethische opvattingen van de bevolking van het bezette gebied.

Art 57. – De bezettende Mogendheid mag burgerziekeninrichtingen slechts tijdelijk en slechts in gevallen van uiterste noodzaak vorderen voor de verpleging van gewonde en zieke militairen en dan onder voorwaarde, dat tijdig doeltreffende maatregelen worden genomen om de verpleging en behandeling van patiënten te verzekeren en te voldoen aan de behoeften van de burgerbevolking op het gebied van ziekenhuisverpleging.

Het materiaal en de voorraden van burgerziekeninrichtingen mogen niet worden gevorderd zolang deze nodig zijn voor de behoeften van de burgerbevolking.

Art 58. – De bezettende Mogendheid zal aan bedienaars van een eredienst toestaan aan hun geloofsgenoten geestelijke bijstand te verlenen.

De bezettende Mogendheid zal eveneens zendingen van boeken en voorwerpen, nodig voor de eredienst, in ontvangst nemen en de uitdeling daarvan in bezet gebied vergemakkelijken.

Art 59. – Indien de gehele bevolking van een bezet gebied of een deel daarvan onvoldoende bevoorraad is, zal de bezettende Mogendheid hulpacties ten behoeve van die bevolking toestaan en deze met alle haar ten dienste staande middelen vergemakkelijken.

Deze acties, welke mogen worden ondernomen hetzij door Staten, hetzij door een onpartijdige humanitaire organisatie, zoals het Internationale Comité van het Rode Kruis, zullen in het bijzonder bestaan uit zendingen van levensmiddelen, geneeskundige benodigdheden en kleding.

Alle Verdragsluitende Partijen moeten de vrije doorvoer van deze zendingen toestaan en de bescherming daarvan waarborgen. Een Mogendheid die de vrije doorvoer toestaat van zendingen, bestemd voor door een vijandelijke Partij bij het conflict bezet gebied, heeft echter het recht de zendingen te onderzoeken, de doorvoer te regelen volgens voorgeschreven tijden en routes en van de beschermende Mogendheid de redelijke zekerheid te verkrijgen, dat de zendingen bestemd zijn tot ondersteuning van de noodlijdende bevolking en niet zullen worden gebruikt ten voordele van de bezettende Mogendheid.

Art 60. – Zendingen tot hulpverlening zullen de bezettende Mogendheid in geen dele ontheffen van de aansprakelijkheid welke op haar rust ingevolge de artikelen 55, 56 en 59. De bezettende Mogendheid mag in geen enkel opzicht de zendingen tot hulpverlening onttrekken aan het doel waarvoor zij zijn bestemd, behoudens in gevallen van dringende noodzaak, in het belang van de bevolking van het bezette gebied en met toestemming van de beschermende Mogendheid.

Art 61. – De verdeling van de zendingen tot hulpverlening, bedoeld in de voorgaande artikelen, zal worden uitgevoerd met de medewerking en onder het toezicht van de beschermende Mogendheid. Deze taak mag ook, bij overeenkomst tussen de bezettende Mogendheid en de beschermende Mogendheid, worden gedelegeerd aan een onzijdige Staat, het Internationale Comité van het Rode Kruis of enige andere onpartijdige humanitaire organisatie. Deze zendingen tot hulpverlening zullen in bezet gebied vrijgesteld zijn van alle rechten, belastingen of accijnzen, tenzij deze heffingen in het belang van de economie van het gebied noodzakelijk zijn. De bezettende Mogendheid moet een vlote verdeling van deze zendingen vergemakkelijken.

Alle Verdragsluitende Partijen zullen er naar streven de doorvoer en het vervoer van deze voor bezette gebieden bestemde zendingen tot hulpverlening kosteloos toe te staan.

Art 62. – Tenzij dwingende veiligheidsoverwegingen zich daartegen verzetten, zal het beschermde personen die zich in bezet gebied bevinden, geoorloofd zijn de aan hen gerichte persoonlijke zendingen tot hulpverlening te ontvangen.

Art 63. – Behoudens tijdelijke maatregelen, welke bij uitzondering wegens dringende veiligheidsoverwegingen door de bezettende Mogendheid mochten worden opgelegd:

a. mogen de erkende nationale Rode Kruis (Rode Halve Maan, Rode Leeuw en Zon) Verenigingen haar werkzaamheden blijven verrichten overeenkomstig de beginselen van het Rode Kruis, zoals deze door de Internationale Rode Kruis Conferenties zijn vastgesteld. Andere verenigingen tot hulpverlening mogen haar liefdadige werkzaamheden onder soortgelijke voorwaarden voortzetten;

b. mag de bezettende Mogendheid in de personeelsbezetting en structuur van deze verenigingen geen enkele wijziging eisen, welke de bovenbedoelde werkzaamheden nadelig zou kunnen beïnvloeden.

Dezelfde beginselen zijn van toepassing op de werkzaamheden en het personeel van bijzondere organisaties van niet-militaire aard, die reeds bestaan of mochten worden opgericht om de bestaansvoorwaarden van de burgerbevolking te waarborgen door het instandhouden van de belangrijke openbare nutsbedrijven, het verdelen van zendingen tot hulpverlening en het organiseren van reddingswerk.

Art 64. – De strafwetgeving van het bezette gebied zal van kracht blijven, behoudens voor zover zij mag worden ingetrokken of opgeschort door de bezettende Mogendheid ingeval deze wetgeving een bedreiging vormt voor haar veiligheid dan wel de toepassing van dit Verdrag belemmert.

Behoudens laatstgenoemde overweging en de noodzakelijkheid om een doeltreffende rechtsbedeling te verzekeren, zullen de gerechten van het bezette gebied hun werkzaamheden met betrekking tot alle vergrijpen, in bedoelde strafwetgeving voorzien, blijven verrichten.

De bezettende Mogendheid mag de bevolking van het bezette gebied echter onderwerpen aan bepalingen welke noodzakelijk zijn om de bezettende Mogendheid in staat te stellen haar uit dit Verdrag voortvloeiende verplichtingen na te komen, het geregeld bestuur van het gebied te handhaven, alsmede de veiligheid te verzekeren van de bezettende Mogendheid, van de leden en de eigendommen van het bezettingsleger of de bezettingsadministratie, zomede van de door haar gebruikte instellingen en verbindingslijnen.

Art 65. – De door de bezettende Mogendheid uitgevaardigde strafbepalingen zullen niet van kracht worden dan nadat zij zijn gepubliceerd en in de eigen taal van de bevolking te harer kennis zijn gebracht. Aan deze strafbepalingen mag geen terugwerkende kracht worden verleend.

Art 66. – De bezettende Mogendheid mag, in geval van schending van de door haar krachtens het tweede lid van artikel 64 afgekondigde strafbepalingen, de verdachte verwijzen naar haar op regelmatige wijze samengestelde, niet-politieke, militaire gerechten, mits deze gerechten in het bezette land zetelen. Beroepsinstanties zullen bij voorkeur in het bezette land zetelen.

Art 67. – De gerechten mogen slechts die wettelijke bepalingen toepassen, welke van kracht waren vóór het vergrijp werd gepleegd en welke in overeenstemming zijn met de algemene rechtsbeginselen, in het bijzonder met het beginsel, dat de straf evenredig moet zijn aan het gepleegde feit. Zij moeten rekening houden met het feit, dat de verdachte geen onderdaan is van de bezettende Mogendheid.

Art 68. – Wanneer beschermde personen een vergrijp plegen uitsluitend met het oogmerk de bezettende Mogendheid te benadelen, zonder dat dit feit een aanslag op het leven van of lichamelijke geweldpleging tegen leden van het bezettingsleger of de bezettingsadministratie inhoudt, noch een ernstig gemeen gevaar oplevert, noch zware schade toebrengt aan de eigendommen van het bezettingsleger of van de bezettingsadministratie of van de bij deze in gebruik zijnde installaties, kunnen deze personen worden onderworpen aan internering of gewone gevangenisstraf, mits de duur van deze internering of gevangenschap evenredig is aan het gepleegde feit. Bovendien zal voor deze vergrijpen internering of gevangenisstraf de enige maatregel van vrijheidsberoving zijn, welke op beschermde personen mag worden toegepast. De gerechten, bedoeld in artikel 66 van dit Verdrag, mogen naar eigen goeddunken een gevangenisstraf vervangen door een maatregel tot internering van dezelfde duur.

De strafbepalingen, door de bezettende Mogendheid afgekondigd overeenkomstig de artikelen 64 en 65, mogen alleen dan de doodstraf ten aanzien van beschermde personen inhouden indien deze schuldig zijn aan spionage, aan een ernstige daad van sabotage tegen de militaire installaties van de bezettende Mogendheid of aan opzettelijke vergrijpen welke dood van één of meer personen tot gevolg hebben gehad, mits bij de wetten van het bezette gebied, van kracht zijnde vóór het begin der bezetting, op deze vergrijpen de doodstraf was gesteld. De doodstraf mag niet worden uitgesproken tegen een beschermd persoon, tenzij de aandacht van het gerecht in het bijzonder is gevestigd op het feit, dat de verdachte geen onderdaan zijnde van de bezettende Mogendheid, niet door enige plicht van trouw jegens haar is gebonden.

In geen geval mag de doodstraf worden uitgesproken tegen een beschermd persoon die de leeftijd van achttien jaar ten tijde van het plegen van het feit niet had bereikt.

Art 69. – In alle gevallen zal de duur van de voorlopige hechtenis in mindering worden gebracht op iedere vrijheidsstraf welke een beschermd persoon wordt opgelegd.

Art 70. – Beschermde personen mogen door de bezettende Mogendheid niet in hechtenis worden genomen, worden vervolgd of veroordeeld wegens handelingen begaan of meningen geuit vóór de bezetting of gedurende een tijdelijke onderbreking daarvan, met uitzondering van schendingen van de wetten en gebruiken van de oorlog.

Onderdanen van de bezette Mogendheid, die, vóór het uitbreken van de vijandelikheden, toevlucht hebben gezocht op het grondgebied van de bezette Staat, mogen slechts in hechtenis worden genomen, worden vervolgd, veroordeeld of buiten het bezette gebied gedeporteerd wegens vergripen, gepleegd na het uitbreken der vijandelikheden, of wegens misdrijven tegen het gemene recht, begaan vóór het uitbreken der vijandelikheden, welke, volgens de wetten van de bezette Staat, in vredestijd uitlevering gerechtvaardigd zouden hebben.

Art 71. – De bevoegde gerechten van de bezette Mogendheid mogen geen vonnis uitspreken, dat niet is voorafgegaan door een regelmatig proces.

Verdachten tegen wie door de bezettende Mogendheid een vervolging wordt ingesteld, moeten onverwijld schriftelijk, in een voor hen begrijpelijke taal, op de hoogte worden gesteld van de bijzonderheden van de tegen hen uitgebrachte tenlastelegging; hun zaak moet zo spoedig mogelijk worden voorgebracht. De beschermende Mogendheid moet in kennis worden gesteld met iedere door de bezettende Mogendheid tegen een beschermd persoon ingestelde vervolging, indien de telastlegging de doodstraf of een gevangenisstraf van twee jaar of meer ten gevolge kan hebben; de beschermende Mogendheid moet te allen tijde inlichtingen kunnen verkrijgen betreffende de stand van het proces. Bovendien heeft de beschermende mogendheid het recht, op haar verzoek, te worden ingelicht omtrent alle bijzonderheden betreffende deze processen en iedere andere vervolging, door de bezettende Mogendheid tegen beschermende personen ingesteld. De kennisgeving aan de beschermende Mogendheid, als bedoeld in het tweede lid van dit artikel, moet onmiddellijk worden verzonden en de beschermende Mogendheid in ieder geval drie weken vóór de datum van de eerste terechtzitting bereiken. Indien bij de aanvang van de terechtzitting geen bewijs wordt overgelegd, dat de bepalingen van dit artikel ten volle in acht zijn genomen, zal de terechtzitting geen voortgang vinden. De kennisgeving moet in het bijzonder de volgende punten bevatten:

- a. identiteit van de verdachte;
- b. verblijfplaats of plaats van bewaring;
- c. gespecificeerde telastlegging (met vermelding van de strafbepalingen waarop deze is gegrond);
- d. opgave van het gerecht dat met de berechting van de zaak is belast;
- e. plaats en datum van de eerste terechtzitting.

Art 72. – Iedere verdachte heeft het recht de voor zijn verdediging benodigde bewijzen aan te voeren en mag in het bijzonder getuigen doen oproepen. Hij heeft het recht te worden bijgestaan door een bevoegd raadsman van zijn eigen keuze, die hem vrijelijk zal mogen bezoeken en de nodige faciliteiten zal genieten om de verdediging voor te bereiden.

Indien de verdachte geen raadsman heeft gekozen, zal de beschermende Mogendheid daarin voorzien. Indien tegen de verdachte een ernstige beschuldiging is ingebracht en er geen beschermende Mogendheid optreedt, moet de bezettende Mogendheid, behoudens toestemming van de verdachte, hem een raadsman ter beschikking stellen. Iedere verdachte zal, tenzij hij daarvan vrijwillig afstand doet, zowel tijdens het vooronderzoek als tijdens de terechtzitting door een tolk worden bijgestaan. Hij heeft te allen tijde het recht de tolk te wraken en diens vervanging te verzoeken.

Art 73. – Iedere veroordeelde heeft het recht van hoger beroep overeenkomstig de door het gerecht toegepaste wetten. Hij zal volledig worden ingelicht omtrent deze rechtsmiddelen, alsmede omtrent deze termijnen waarbinnen ze kunnen worden aangewend.

De strafrechtelijke procedure, bedoeld in deze Afdeling, zal, op overeenkomstige wijze, van toepassing zijn op het hoger beroep. Indien de door het gerecht toegepaste wetten niet voorzien in de mogelijkheid van hoger beroep, heeft de veroordeelde het recht tegen de conclusie en de veroordeling bij de bevoegde autoriteit van de bezettende Mogendheid op te komen.

Art 74. – De vertegenwoordigers van de beschermende Mogendheid hebben het recht de behandeling ter terechtzitting van iedere zaak tegen een beschermd persoon bij te wonen, tenzij deze, bij uitzondering, met gesloten deuren plaats heeft in het belang van de veiligheid van de bezettende Mogendheid, die dan de beschermende Mogendheid dienaangaande zal inlichten. Een kennisgeving, houdende opgave van de plaats en datum van de aanvang van de terechtzitting, moet aan de beschermende Mogendheid worden gezonden.

Alle vonnissen welke de doodstraf of een gevangenisstraf van twee jaar of meer inhouden, zullen, met vermelding van de motivering, zo spoedig mogelijk aan de beschermende Mogendheid worden medegedeeld; hierbij zal mededeling worden gedaan, dat de in artikel 71 bedoelde kennisgeving is geschied en zal, ingeval het vonnis een vrijheidsstraf inhoudt, de naam worden vermeld van de plaats waar de straf zal worden ondergaan. De overige vonnissen zullen worden ingeschreven in de registers van het gerecht, welke door de vertegenwoordigers van de beschermende

Mogendheid mogen worden ingezien. In geval van een veroordeling tot de doodstraf of tot een vrijheidsstraf van twee jaar of meer, zullen de termijnen van hoger beroep eerst beginnen te lopen van het tijdstip af, waarop de beschermende Mogendheid mededeling van het vonnis heeft ontvangen.

Art 75. – In geen geval mag aan terdoodveroordeelden het recht om gratie te verzoeken worden onthouden.

Geen doodvonnis mag worden tenuitvoergelegd, alvorens een termijn is verlopen van ten minste zes maanden van het tijdstip af, waarop de beschermende Mogendheid de mededeling van de einduitspraak welke de veroordeling tot de doodstraf bevestigt, dan wel van de afwijzing van het gratieverzoek heeft ontvangen.

Deze termijn van zes maanden mag in bepaalde gevallen worden verkort, wanneer ten gevolge van ernstige en kritieke omstandigheden de veiligheid van de bezettende Mogendheid of van haar strijdkrachten aan een georganiseerde bedreiging wordt blootgesteld, mits aan de beschermende Mogendheid van de verkorting van die termijn steeds mededeling wordt gedaan en haar steeds de gelegenheid wordt geboden bij de bevoegde bezettingsautoriteiten stappen te ondernemen met betrekking tot deze doodvonnissen.

Art 76. – Beschermde personen, verdacht van strafbare feiten, zullen de voorlopige hechtenis en, indien zij zijn veroordeeld, hun straf in het bezette land ondergaan. Zij zullen, zo mogelijk, van andere gedetineerden gescheiden worden gehouden; voedings- en hygiënische omstandigheden moeten zodanig zijn, dat zij voldoende zijn voor het behoud van een goede gezondheid en ten minste overeenkomen met die in de strafinrichtingen van het bezette land. Zij zullen de geneeskundige verzorging ontvangen, welke hun gezondheidstoestand vereist.

Zij zijn eveneens gerechtigd de geestelijke bijstand te ontvangen, welke zij mochten verlangen.

Vrouwen zullen in afzonderlijke verblijven worden ondergebracht en onder rechtstreeks toezicht van vrouwen staan.

Rekening moet worden gehouden met de bijzondere voorschriften voor minderjarigen.

Gedetineerde beschermde personen hebben recht bezoek te ontvangen van gedelegeerden van de beschermende Mogendheid en van het Internationale Comité van het Rode Kruis, overeenkomstig de bepalingen van artikel 143.

Bovendien hebben deze personen het recht ten minste één pakket tot hulpverlening per maand te ontvangen.

Art 77. – Verdachte of door de gerechten in het bezette gebied veroordeelde beschermde personen zullen bij het einde van de bezetting, met de hen betreffende dossiers, aan de autoriteiten van het bevrijde gebied worden overgedragen.

Art 78. – Indien de bezettende Mogendheid het om dwingende redenen van veiligheid nodig acht ten aanzien van beschermde personen veiligheidsmaatregelen te nemen, mag zij hun ten hoogste een gedwongen verblijfplaats aanwijzen of hen aan internering onderwerpen.

Beslissingen ten aanzien van gedwongen verblijf of internering zullen worden genomen volgens een regelmatige procedure, welke door de bezettende Mogendheid overeenkomstig de bepalingen van dit Verdrag moet zijn vastgesteld. Deze procedure moet voorzien in het recht van hoger beroep voor de belanghebbende partijen. Ten aanzien van dit beroep moet binnen de kortst mogelijke termijn worden beslist. Indien de beslissingen worden gehandhaafd, zal een door genoemde Mogendheid ingesteld bevoegd orgaan deze met geregelde tussenpozen, zo mogelijk iedere zes maanden, aan herziening onderwerpen.

Beschermde personen aan wie een gedwongen verblijfplaats is aangewezen en die dientengevolge worden gedwongen hun woning te verlaten, zullen zonder enige beperking de voordelen der bepalingen van artikel 39 van dit Verdrag genieten.

Afdeling IV Regelen betreffende de behandeling van geïnterneerden

Hoofdstuk I Algemene bepalingen

Art 79. – De Partijen bij het conflict mogen beschermde personen uitsluitend interneren overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 41, 42, 43, 68 en 78.

Art 80. – Geïnterneerden behouden hun volle burgerlijke bevoegdheid en mogen de rechten welke daaruit voortvloeien, uitoefenen voor zover zulks verenigbaar is met de staat van geïnterneerde.

Art 81. – De Partijen bij het conflict zijn gehouden kosteloos te voorzien in het onderhoud van door haar geïnterneerde beschermde personen en hun op dezelfde voorwaarden de geneeskundige verzorging te verschaffen, welke hun gezondheidstoestand noodzakelijk maakt.

Voor het terugbetalen van deze kosten mag geen aftrek worden toegepast op de toelagen, lonen of tegoeden van de geïnterneerden.

De gevangenhoudende Mogendheid moet voorzien in het onderhoud van personen die afhankelijk zijn van geïnterneerden, indien deze personen onvoldoende middelen van bestaan hebben of niet in staat zijn zelf voor hun levensonderhoud te zorgen.

Art 82. – De gevangenhoudende Mogendheid zal de geïnterneerden zoveel mogelijk naar hun nationaliteit, taal en gewoonten indelen. Geïnterneerde onderdanen van eenzelfde land mogen niet worden gescheiden op grond van het enkele feit, dat zij verschillende talen spreken.

Gedurende de gehele interneringstijd zullen leden van eenzelfde familie, en in het bijzonder ouders en kinderen, verenigd blijven in hetzelfde interneringsoord, met uitzondering van de gevallen waarin de werkzaamheden, de gezondheidstoestand of de toepassing van de bepalingen van hoofdstuk IX van deze Afdeling een tijdelijke scheiding noodzakelijk maken. Geïnterneerden kunnen verzoeken, dat hun kinderen die, zonder toezicht van de ouders, in vrijheid zijn gebleven, met hen worden geïnterneerd.

Geïnterneerde leden van eenzelfde familie zullen, voor zover enigszins mogelijk, in dezelfde lokaliteiten worden gehuisvest en gescheiden van andere geïnterneerden worden ondergebracht. Het leiden van een familieleven moet hun worden mogelijk gemaakt.

Hoofdstuk II Interneringssoorten

Art 83. – De gevangenhoudende Mogendheid mag interneringssoorten niet instellen in gebieden welke bijzonder aan oorlogsgevaaren zijn blootgesteld.

De gevangenhoudende Mogendheid zal, door tussenkomst van de beschermende Mogendheid, aan de vijandelijke Mogendheden mededeling doen van alle vereiste gegevens betreffende de aardrijkskundige ligging der interneringssoorten. Telkens wanneer overwegingen van militaire aard zulks veroorloven, zullen interneringskampen kenbaar worden gemaakt door de letters IC, zodanig aangebracht, dat zij overdag uit de lucht duidelijk zichtbaar zijn; echter kunnen de belanghebbende Mogendheden een ander middel van aanduiding overeenkomen. Geen ander oord dan een interneringskamp mag op deze wijze worden aangeduid.

Art 84. – Geïnterneerden moeten afgezonderd van krijgsgevangenen en van om enige andere reden van hun vrijheid beroofde personen worden ondergebracht en verzorgd.

Art 85. – De gevangenhoudende Mogendheid is verplicht alle nodige en mogelijke maatregelen te nemen om beschermde personen, van de aanvang van internering af, onder te brengen in gebouwen of verblijven welke alle waarborgen bieden voor hygiëne en gezondheid, alsmede afdoende bescherming tegen de wisselvalligheden van het klimaat en de gevolgen van de oorlog. In geen geval mogen permanente interneringssoorten gelegen zijn in ongezonde streken of in streken waar het klimaat schadelijk zou zijn voor de geïnterneerden. In alle gevallen waarin beschermde

personen tijdelijk in een ongezonde streek, of in een streek waar het klimaat schadelijk is voor hun gezondheid, worden geïnterneerd, moeten zij, zodra de omstandigheden zulks veroorloven, worden overgebracht naar een interneringssoort waar deze gevaren niet zijn te vrezen.

De lokaliteiten moeten geheel vochtvrij zijn en voldoende verwarmd en verlicht, in het bijzonder tussen het invallen van de duisternis en het doven van de lichten. De slaapvertrekken moeten van voldoende afmetingen zijn en een goede luchtverversing moet mogelijk zijn; iedere geïnterneerde moet over een behoorlijk nachtleger en een voldoende aantal dekens beschikken, gelet op het klimaat, en op leeftijd, sekse en gezondheidstoestand van de geïnterneerden.

Geïnterneerden moeten dag en nacht kunnen beschikken over privaten en urinoirs welke in overeenstemming zijn met de regels der hygiëne en in een voortdurende staat van zindelijkheid worden gehouden. Aan de geïnterneerden moeten in voldoende hoeveelheid water en zeep worden verstrekt voor hun dagelijkse lichaamsverzorging en voor het wassen van hun linnengoed; daartoe zullen de nodige installaties en hulpmiddelen te hunner beschikking worden gesteld. Zij moeten bovendien kunnen beschikken over douches of baden. De nodige tijd voor hygiënische verzorging en de reinigingswerkzaamheden moet hun worden gegund.

Voor het geval het nodig mocht zijn, als tijdelijke uitzonderingsmaatregel, geïnterneerde vrouwen die niet tot één familiegroep behoren, onder te brengen in hetzelfde interneringssoort als mannen, is het te harer beschikking stellen van afzonderlijke slaapvertrekken en privaten verplicht.

Art 86. – De gevangenhoudende Mogendheid zal passende lokaliteiten ter beschikking stellen van de geïnterneerden, welke hun gezindte ook moge zijn, voor het houden van hun godsdienstoefeningen.

Art 87. – Tenzij geïnterneerden over andere soortgelijke faciliteiten kunnen beschikken, zal in ieder interneringssoort een cantine worden ingericht, opdat de geïnterneerden de mogelijkheid hebben zich levensmiddelen en voorwerpen voor dagelijks gebruik, zeep en tabak hieronder begrepen, welke hun persoonlijk welzijn en gerief kunnen verhogen, aan te schaffen tegen prijzen welke in geen geval die van de handel ter plaatse mogen te boven gaan.

De winsten van de cantines zullen worden gestort in een speciaal hulpfonds, hetwelk in ieder interneringssoort zal worden gesticht en geadministreerd ten bate van de geïnterneerden in dat interneringssoort. Het Comité van geïnterneerden, bedoeld in artikel 102, heeft het recht van toezicht op de administratie van de cantine en op het beheer van dit fonds.

Bij de opheffing van een interneringssoort zal het batig saldo van het hulpfonds worden overgemaakt naar het hulpfonds van een ander interneringssoort van geïnterneerden van dezelfde nationaliteit, dan wel, indien een zodanig oord niet bestaat, naar een centraal hulpfonds, hetwelk ten voordele van alle geïnterneerden die in de macht van de gevangenhoudende Mogendheid verblijven, zal worden beheerd. In geval van algemene invrijheidstelling zullen de saldi door de gevangenhoudende Mogendheid worden behouden, tenzij anders overeengekomen tussen de betrokken Mogendheden.

Art 88. – In alle interneringssoorten, blootgesteld aan luchtbombardementen of andere oorlogsgevaaren, zal een voldoende aantal passende schuilplaatsen worden ingericht om de nodige bescherming te verzekeren. In geval van alarm moeten de geïnterneerden zich zo spoedig mogelijk daarheen

kunnen begeven, met uitzondering van hen die mochten deelnemen aan de bescherming van hun verblijven tegen bovengenoemde gevaren. Iedere beschermingsmaatregel welke ten behoeve van de bevolking wordt genomen, zal evenzeer op hen van toepassing zijn.

In de interneringsoorden moeten voldoende voorzorgsmaatregelen tegen brandgevaar worden genomen.

Hoofdstuk III Voeding en kleding

Art 89. – Het dagelijks voedselrantsoen van geïnterneerden moet, wat hoeveelheid, hoedanigheid en afwisseling betreft, voldoende zijn om een normalegezondheidstoestand te verzekeren en het ontstaan van stoornissen door gemis aan bepaalde stoffen te voorkomen. Rekening moet ook worden gehouden met de voeding waaraan de geïnterneerden gewend waren. Geïnterneerden zullen bovendien de middelen ontvangen om zelf het extra voedsel waarover zij mochten beschikken, toe te bereiden. Voldoende drinkwater moet aan de geïnterneerden worden verstrekt. Het gebruik van tabak is geoorloofd.

Geïnterneerden die arbeiden, moeten extra voeding ontvangen in evenredigheid met de aard van de arbeid welke zij verrichten. Zwangere en zogende vrouwen en kinderen beneden 15 jaar moeten extra voeding ontvangen, overeenkomstig hun lichamelijke behoeften.

Art 90. – Alle faciliteiten zullen aan geïnterneerden worden verleend om zich te voorzien van kleding, schoeisel en extra ondergoed, zowel op het ogenblik van hun aanhouding als later, indien zulks nodig is. Indien geïnterneerden niet beschikken over voldoende kleding, gelet op het klimaat, en zij zich deze niet zelf kunnen verschaffen, zal de gevangenhoudende Mogendheid hun deze kosteloos verstrekken. Kledingstukken welke de gevangenhoudende Mogendheden aan geïnterneerden verstrekt, en uitwendige merktekens welke op de kleding van geïnterneerden worden aangebracht, mogen geen ontrend karakter hebben, noch hen belachelijk maken. Werkende geïnterneerden moeten voor hun arbeid geschikte kleding ontvangen, waaronder begrepen beschermende kleding, telkens wanneer de aard van de arbeid zulks vereist.

Hoofdstuk IV Hygiëne en geneeskundige verzorging

Art 91. – Ieder interneringsoord moet voorzien zijn van een behoorlijk ziekenverblijf, geplaatst onder het gezag van een bevoegd geneesheer, waar de geïnterneerden de verzorging welke zij nodig mochten hebben, zomede een passende diëtvoeding kunnen ontvangen. Isolatievertrekken moeten worden bestemd voor gevallen van besmettelijke of geesteszieken.

Kraamvrouwen en geïnterneerden, lijdende aan een ernstige ziekte, of wier toestand een bijzondere behandeling, operatief ingrijpen of verzorging in een ziekeninrichting noodzakelijk maakt, moeten in een inrichting welke geschikt is om hen te behandelen, worden opgenomen en daar een verzorging ontvangen, welke niet mag achterstaan bij die welke aan de bevolking in het algemeen wordt gegeven. Geïnterneerden zullen bij voorkeur door geneeskundig personeel van hun eigen nationaliteit worden behandeld.

Geïnterneerden mag niet worden verhinderd zich bij de geneeskundige autoriteiten voor onderzoek aan te melden. De geneeskundige autoriteiten van de gevangenhoudende Mogendheid zullen aan iedere behandelde geïnterneerde op diens verzoek een officiële verklaring verstrekken, welke de aard van zijn ziekte of verwonding en de duur en aard van zijn behandeling vermeldt. Een duplicaat van deze verklaring zal aan het Centraal Informatiebureau, bedoeld in artikel 140, worden gezonden.

De behandeling van een geïnterneerde zal kosteloos geschieden, evenals het verschaffen van de apparatuur, nodig om hem in goede gezondheid te houden, in het bijzonder van tand- of andere prothesen en van brillen.

Art 92. – Ten minste éénmaal per maand zullen geneeskundige inspecties van de geïnterneerden worden gehouden. Deze inspecties hebben in het bijzonder ten doel de algemene gezondheids- en voedingstoestand en staat van zindelijkheid der geïnterneerden te controleren, zomede besmettelijke ziekten, in het bijzonder tuberculose, geslachtsziekten en malaria, op te sporen. De inspecties zullen in het bijzonder een controle op het lichaamsgewicht van iedere geïnterneerde en, ten minste éénmaal per jaar, een röntgenologisch onderzoek omvatten. Hoofdstuk V Godsdienst, studie en lichaamsoefeningen

Art 93. – Geïnterneerden genieten volledige vrijheid om hun godsdienstplichten te vervullen, waaronder begrepen het bijwonen van hun erediensten, mits zij zich gedragen naar de door de gevangenhoudende autoriteiten voorgeschreven maatregelen van orde. Geïnterneerde bedienaars van een eredienst zijn bevoegd hun ambt vrijelijk onder hun geloofgenoten uit te oefenen. Te dien einde zal de gevangenhoudende Mogendheid zorg dragen, dat zij evenredig worden verdeeld over de verschillende interneringsoorden waarin zich geïnterneerden bevinden, die dezelfde taal spreken en dezelfde godsdienst belijden. Indien het aantal van deze bedienaars niet voldoende is, zal de gevangenhoudende Mogendheid hun de nodige faciliteiten verlenen, waaronder vervoermiddelen, ten einde zich van het ene interneringsoord naar het andere te begeven, en zal hun worden toegestaan de geïnterneerden in ziekeninrichtingen te bezoeken. Bedienaars van een eredienst genieten voor hun ambtelijke aangelegenheden vrijheid van correspondentie met de geestelijke overheden van het land waar zij zijn geïnterneerd, en, voor zover mogelijk, met de internationale godsdienstige organisaties van hun geloofsbelijdenis. Deze correspondentie wordt niet geacht deel uit te maken van het aantal brieven en briefkaarten, bedoeld in artikel 107, maar is wel onderworpen aan de bepalingen van artikel 112.

Wanneer geïnterneerden niet beschikken over de bijstand van bedienaars van hun eredienst, of deze in onvoldoende aantal aanwezig zijn, mag de plaatselijke geestelijke overheid van dezelfde geloofsbelijdenis, in overleg met de gevangenhoudende Mogendheid, een geestelijke van hetzelfde geloof als dat der geïnterneerden aanwijzen, dan wel, indien zulks uit confessioneel oogpunt mogelijk is, een geestelijke van een aanverwant geloof of een daartoe bekwame leek. Deze zal de voordelen genieten, verbonden aan het ambt dat hij op zich heeft genomen.

De aldus aangewezen personen moeten zich gedragen naar alle voorschriften, door de gevangenhoudende Mogendheid vastgesteld in het belang van de orde en tucht en de veiligheid.

Art 94. – De gevangenhoudende Mogendheid zal bezigheden van intellectuele, opvoedende, ontspannende en sportieve aard onder de geïnterneerden aanmoedigen, hen daarbij geheel vrijlatend daaraan al of niet deel te nemen. Zij zal alle mogelijke maatregelen nemen om de uitoefening daarvan te verzekeren, in het bijzonder door geschikte lokaliteiten te hunner beschikking te stellen. Alle faciliteiten zullen aan geïnterneerden worden verleend om hun studiën voort te zetten of nieuwe te beginnen. Het onderwijs aan kinderen en jongelieden moet worden verzekerd; zij moeten scholen kunnen bezoeken, hetzij in, hetzij buiten het interneringsoord.

Geïnterneerden moeten gelegenheid hebben zich te wijden aan lichaams oefeningen en aan sport en spel in de open lucht. Daartoe moet in alle interneringsorden worden voorzien in voldoende open ruimten. Speciale speelplaatsen zullen voor kinderen en jongelieden worden gereserveerd.

Art 95. – De gevangenhoudende Mogendheid mag geïnterneerden slechts arbeid doen verrichten indien zij zulks wensen. Het gebruik voor arbeid welke, indien aan een niet-geïnterneerd beschermd persoon opgelegd, in strijd zou zijn met de artikelen 40 of 51 van dit Verdrag, alsmede het gebruik voor arbeid van ontorende of vernederende aard, is in ieder geval verboden. Na een arbeidsperiode van zes weken mogen geïnterneerden te allen tijde verklaren het werk te willen beëindigen, met inachtneming van een opzegtermijn van acht dagen.

Deze bepalingen doen geen afbreuk aan het recht van de gevangenhoudende Mogendheid om geïnterneerde geneesheren, tandartsen of ander geneeskundig personeel te verplichten hun ambt uit te oefenen ten behoeve van hun medegeïnterneerden; om geïnterneerden te gebruiken voor administratieve en onderhoudswerkzaamheden ten dienste van het interneringsoord; om deze personen te belasten met werkzaamheden in de keuken of andere huishoudelijke werkzaamheden, of ten slotte om hen te gebruiken voor werkzaamheden, dienend tot het beschermen van geïnterneerden tegen luchtbombardementen of andere oorlogsgevaaren. Echter mag geen geïnterneerde worden verplicht werkzaamheden te verrichten, waarvoor hij door een bevoegd geneesheer lichamelijk ongeschikt is verklaard.

De gevangenhoudende Mogendheid is verplicht de gehele verantwoordelijkheid op zich te nemen voor alle arbeidsvoorwaarden, de geneeskundige verzorging, de betaling van de lonen en de vergoeding terzake van beroepsongevallen en -ziekten. De arbeidsvoorwaarden en de vergoeding terzake van beroepsongevallen en -ziekten moeten overeenkomen met de nationale wetten en voorschriften en met het gebruik; zij mogen in geen geval achterstaan bij die, toegepast voor arbeid van dezelfde aard in dezelfde streek. De lonen zullen op billijke wijze worden vastgesteld bij overeenkomst tussen de gevangenhoudende Mogendheid, de geïnterneerden en eventueel de werkgever, indien deze een ander is dan de gevangenhoudende Mogendheid, onverminderd de verplichting van de gevangenhoudende Mogendheid om kosteloos te voorzien in het onderhoud van de geïnterneerde en in de geneeskundige verzorging welke zijn gezondheidstoestand noodzakelijk maakt. Geïnterneerden die blijvend worden gebruikt voor werkzaamheden, genoemd in het derde lid van dit artikel, zullen van de gevangenhoudende Mogendheid een billijk loon ontvangen; de arbeidsvoorwaarden en de vergoeding terzake van beroepsongevallen en -ziekten mogen niet achterstaan bij die, toegepast voor arbeid van dezelfde aard in dezelfde streek.

Art 96. – Iedere werkgroep moet administratief ingedeeld zijn bij een interneringsoord. De bevoegde autoriteiten van de gevangenhoudende Mogendheid en de commandant van dat interneringsoord zullen verantwoordelijk zijn voor de naleving van de bepalingen van dit Verdrag in de werkgroep. De commandant zal dagelijks een lijst bijhouden van de onder hem ressorterende werkgroepen en deze ter beschikking stellen van de gedelegeerden van de beschermende Mogendheid, het Internationale Comité van het Rode Kruis of enige andere menslievende organisatie, die het interneringsoord mochten bezoeken.

Hoofdstuk VI Persoonlijke eigendommen en geldmiddelen

Art 97. – Geïnterneerden zijn gerechtigd goederen en voorwerpen voor persoonlijk gebruik te behouden. Geldbedragen, cheques, waardepapieren, enz., evenals voorwerpen van waarde, welke zij bij zich hebben, mogen hun slechts overeenkomstig vastgestelde regelen worden ontnomen. Een gespecificeerd ontvangstbewijs moet hun daarvoor worden overhandigd.

De geldbedragen moeten op de rekening van iedere geïnterneerde worden tegoedgeschreven, zoals bepaald in artikel 98. Deze bedragen mogen niet worden omgerekend in een andere muntsoort, tenzij de wetten van het land waar de eigenaar geïnterneerd is, zulks vereisen of de geïnterneerde daarin toestemt.

Voorwerpen welke bovenal een persoonlijke of gevoelswaarde hebben, mogen hun niet worden ontnomen.

Een vrouwelijke geïnterneerde mag uitsluitend door een vrouw worden gefouilleerd. Bij hun invrijheidstelling of repatriëring zullen de geïnterneerden in geld ontvangen het tegoed van hun rekening, bijgehouden overeenkomstig artikel 98, benevens alle voorwerpen, geldbedragen, cheques, waardepapieren enz., welke hun tijdens de internering

zijn ontnomen, met uitzondering van de voorwerpen of waardepapieren, door de gevangenhoudende Mogendheid op grond van haar van kracht zijnde wetten achtergehouden. Ingeval eigendommen van een geïnterneerde op grond van deze wetten worden achtergehouden, zal de belanghebbende een gespecificeerd ontvangstbewijs ontvangen.

Familiepapieren en identiteitsbewijzen, welke geïnterneerden bij zich hebben, mogen hun slechts tegen ontvangstbewijs worden ontnomen. Nimmer mogen geïnterneerden zonder identiteitsbewijs zijn. Indien zij er geen bezitten, zullen zij speciale door de gevangenhoudende autoriteiten opgestelde bewijzen ontvangen, welke voor hen tot het einde der internering als identiteitsbewijs zullen dienen.

Geïnterneerden mogen enig geld in gangbare munten of in de vorm van aankoopbonnen bij zich dragen, ten einde inkopen te kunnen doen.

Art 98. – Aan iedere geïnterneerde zal op geregelde tijden een toelage worden uitbetaald om hem in staat te stellen levensmiddelen en voorwerpen als tabak, toiletartikelen, enz. te kopen. Deze toelagen kunnen worden verstrekt in de vorm van credieten of aankoopbonnen.

Geïnterneerden mogen bovendien toelagen ontvangen van de Mogendheid van welke zij onderdanen zijn, van de beschermende Mogendheid, van iedere organisatie tot hulpverlening of van hun familie, alsmede de opbrengst van hun eigendommen overeenkomstig de wetten van de gevangenhoudende Mogendheid. Het bedrag der toelagen, toegekend door de Mogendheid van welke zij onderdanen zijn, zal gelijk zijn voor iedere categorie van geïnterneerden (gebrekkigen, zieken, zwangere vrouwen, enz.) en mag niet door deze Mogendheid worden vastgesteld noch door de gevangenhoudende Mogendheid worden verdeeld op grondslag van onderscheid tussen geïnterneerden, als in artikel 27 van dit Verdrag verboden.

De gevangenhoudende Mogendheid zal voor iedere geïnterneerde een rekening aanhouden, waarop tegoedgeschreven zullen worden de in dit artikel genoemde toelagen, het door de geïnterneerde verdiend loon en de door hem ontvangen geldzendingen benevens de geldbedragen welke hem zijn ontnomen en ingevolge de op het grondgebied waar de geïnterneerde zich bevindt, van kracht zijnde wetten, beschikbaar mochten zijn. Voor zover verenigbaar met de in het betrokken land van kracht zijnde wetten, zullen aan een geïnterneerde alle faciliteiten worden verleend om geldzendingen over te maken aan zijn familie en aan de personen die van hem afhankelijk zijn. Hij mag van deze rekening de bedragen opnemen, nodig voor zijn persoonlijke uitgaven, binnen de door de gevangenhoudende Mogendheid vastgestelde grenzen. Hij zal te allen tijde, voor zover redelijkerwijs mogelijk, de gelegenheid hebben navraag te doen naar de stand van zijn rekening of zich daarvan uittreksels te verschaffen. De stand van de rekening zal, op verzoek, aan de beschermende Mogendheid worden medegedeeld, terwijl de rekening de geïnterneerde zal volgen in geval van overplaatsing.

Hoofdstuk VII Administratie en tucht

Art 99. – Ieder interneringsoord zal worden geplaatst onder het gezag van een officier of verantwoordelijk ambtenaar, daartoe gekozen uit de geregelde krijgsmacht of de bestaande civiele administratie van de gevangenhoudende Mogendheid. De officier of ambtenaar, belast met het gezag over het interneringsoord, moet in het bezit zijn van de tekst van dit Verdrag in de officiële taal of één der officiële talen van zijn land en zal verantwoordelijk zijn voor de toepassing daarvan. Het personeel, belast met het toezicht op geïnterneerden, moet onderricht zijn in de bepalingen van dit Verdrag en van de reglementen, vastgesteld om de toepassing daarvan te verzekeren. De tekst van dit Verdrag en de teksten van bijzondere overeenkomsten, ingevolge dit Verdrag gesloten, zullen, in een voor de geïnterneerden begrijpelijke taal, in het interneringsoord worden aangeslagen of zich in het bezit van het Comité van geïnterneerden bevinden.

Voorschriften, orders, waarschuwingen en bekendmakingen van iedere aard zullen aan de geïnterneerden worden medegedeeld en in een voor hen begrijpelijke taal in het interneringsoord worden aangeslagen. Alle orders en bevelen, tot geïnterneerden persoonlijk gericht, moeten eveneens in een voor hen begrijpelijke taal worden gegeven.

Art 100. – De tucht in interneringsoord moet verenigbaar zijn met de beginselen van menselijkheid en mag in geen geval voorschriften inhouden, welke aan geïnterneerden lichamelijke inspanning, gevaarlijk voor hun gezondheid, dan wel lichamelijke of geestelijke martelingen zouden opleggen. Tatoeëring of het aanbrengen van herkenningstekens op het lichaam is verboden. In het bijzonder zijn verboden langdurig staan of langdurige appels, lichamelijke oefeningen als strafmaatregel, militaire exercities en beperkingen van het voedselrantsoen.

Art 101. – Geïnterneerden hebben het recht bij de autoriteiten in wier macht zij zich bevinden, verzoeken in te dienen met betrekking tot het interneringsregiem waaraan zij zijn onderworpen.

Evenzo hebben zij onbeperkt het recht, hetzij door tussenkomst van het Comité van geïnterneerden, hetzij rechtstreeks indien zij zulks noodzakelijk achten, zich te wenden tot de vertegenwoordigers van de beschermende Mogendheid, om hun aandacht te vestigen op de punten waarover zij zich mochten hebben te beklagen met betrekking tot het regiem der internering.

Deze verzoeken en klachten moeten met spoed en zonder wijziging worden doorgezonden. Zelfs indien deze als ongegrond worden aangemerkt, mogen zij geen aanleiding geven tot enigerlei bestraffing.

De Comité's van geïnterneerden kunnen aan de vertegenwoordigers van de beschermende Mogendheid periodieke rapporten over de toestand in de interneringsoord en de behoeften van de geïnterneerden zenden.

Art 102. – In ieder interneringssoord zullen de geïnterneerden iedere zes maanden, bij vrije en geheime stemming, de leden van een Comité kiezen, dat tot taak zal hebben hen te vertegenwoordigen bij de autoriteiten van de gevangenhoudende Mogendheid, bij de beschermende Mogendheden, het Internationale Comité van het Rode Kruis en bij iedere andere organisatie tot hulpverlening aan de geïnterneerden. De leden van dit Comité zijn herkiesbaar. De aldus gekozen geïnterneerden zullen in functie treden nadat hun verkiezing door de gevangenhoudende autoriteiten is goedgekeurd. De redenen voor een eventuele weigering of ontzetting moeten aan de belanghebbende beschermende Mogendheden worden medegedeeld.

Art 103. – De Comité's van geïnterneerden moeten het lichamelijk, moreel en geestelijk welzijn der geïnterneerden bevorderen.

In het bijzonder ingeval de geïnterneerden mochten besluiten in hun midden een systeem van onderlinge bijstand te organiseren, zal deze organisatie tot de bevoegdheid van de Comité's behoren, naast de bijzondere werkzaamheden waarmede zij ingevolge andere bepalingen van dit Verdrag zijn belast.

Art 104. – Leden van Comité's van geïnterneerden mogen niet tot enige andere arbeid worden verplicht, indien de uitoefening van hun functie daardoor zou worden bemoeilijkt. Leden der Comité's kunnen onder de geïnterneerden de hulpkrachten aanwijzen, die zij nodig mochten hebben. Alle nodige faciliteiten zullen hun worden verleend, in het bijzonder een zekere mate van bewegingsvrijheid, vereist voor de vervulling van hun taak (bezoeken aan werkgroepen, het in ontvangst nemen van goederen enz.).

Evenzo zullen alle faciliteiten worden verleend aan de leden der Comité's voor hun correspondentie per post en telegraaf met de gevangenhoudende autoriteiten, de beschermende Mogendheden, het Internationale Comité van het Rode Kruis en hun gedelegeerden, alsmede met de organisaties tot hulpverlening aan geïnterneerden.

Leden der Comité's, die zich in een werkgroep bevinden, zullen dezelfde faciliteiten genieten voor hun correspondentie met het Comité van het interneringssoord waartoe de werkgroep behoort. Deze correspondentie mag niet worden beperkt, noch worden beschouwd als een deel van het in artikel 107 genoemd aantal brieven en briefkaarten.

Geen lid van een Comité mag worden overgeplaatst zonder dat hem een redelijke tijd is gelaten zijn opvolger op de hoogte te stellen van de lopende zaken.

Hoofdstuk VIII Betrekkingen met de buitenwereld

Art 105. – Zodra zij beschermde personen interneren, zullen de gevangenhoudende Mogendheden aan hen en aan de Mogendheid van welke zij onderdanen zijn, en aan hun beschermende Mogendheid de maatregelen ter kennis brengen, welke zij tot uitvoering van de bepalingen van dit hoofdstuk hebben genomen. Evenzo zullen zij iedere wijziging in deze maatregelen ter kennis van de betrokken Partijen brengen.

Art 106. – Zodra hij is geïnterneerd of uiterlijk één week na aankomst in een interneringssoord en evenzo in geval van ziekte, overbrenging naar een ander interneringssoord of naar een ziekeninrichting, zal iedere geïnterneerde in de gelegenheid worden gesteld enerzijds aan zijn familie en anderzijds aan het Centraal Bureau, bedoeld in artikel 140, rechtstreeks een interneringskaart te zenden, zo mogelijk overeenkomstig het als bijlage aan dit Verdrag gehecht model, welke hen inlicht over zijn internering, adres en gezondheidstoestand. Bedoelde kaarten moeten met de grootst mogelijke spoed worden doorgezonden en mogen op geen enkele wijze worden opgehouden,

Art 107. – Geïnterneerden zijn gerechtigd brieven en briefkaarten te verzenden en te ontvangen. Indien de gevangenhoudende Mogendheid het noodzakelijk acht het aantal door iedere geïnterneerde te verzenden brieven en briefkaarten te beperken, mag dit aantal niet lager worden gesteld dan twee brieven en vier briefkaarten per maand, zoveel mogelijk overeenkomstig de als bijlagen aan dit Verdrag gehechte modellen. Indien de tot geïnterneerden gerichte correspondentie moet worden beperkt, mag dit slechts worden voorgeschreven door de Mogendheid van welke zij onderdanen zijn, eventueel op verzoek van de gevangenhoudende Mogendheid.

Deze brieven en briefkaarten moeten binnen een redelijke termijn worden vervoerd; zij mogen niet worden opgehouden of achtergehouden bij wijze van tuchtmaatregel.

Geïnterneerden die sedert lang zonder bericht van hun naaste familieleden zijn, of die niet in de gelegenheid zijn langs de gewone weg bericht van hen te ontvangen of aan hen te zenden, evenals degenen die zich zeer ver van de hunnen bevinden, zijn gerechtigd telegrammen te zenden, tegen betaling van de telegraafkosten in de muntsoort waarover zij beschikken. Deze maatregel zal eveneens voor hen van toepassing zijn in als dringend erkende gevallen. In den regel zal de correspondentie van geïnterneerden in hun moedertaal worden gevoerd. De Partijen bij het conflict kunnen correspondentie in andere talen toestaan.

Art 108. – Geïnterneerden zijn gerechtigd, per post of op iedere andere wijze, persoonlijke of collectieve zendingen te ontvangen, welke in het bijzonder bevatten levensmiddelen, kleding, geneeskundige benodigdheden, alsmede boeken en voorwerpen tot voorziening in hun behoeften op godsdienstig terrein of op het gebied van ontwikkeling of ontspanning. Deze zendingen zullen de gevangenhoudende Mogendheid in geen dele ontheffen van de verplichtingen welke krachtens dit Verdrag op haar rusten.

Ingeval het om militaire redenen noodzakelijk is de hoeveelheid van deze zendingen te beperken, moeten de beschermende Mogendheid, het Internationale Comité van het Rode Kruis of enige andere organisatie tot

hulpverlening aan de geïnterneerden, belast met het verzenden van deze zendingen, daarmede behoorlijk in kennis worden gesteld.

De wijze van verzending van persoonlijke of collectieve zendingen zal, zo nodig, worden geregeld bij bijzondere overeenkomst tussen de belanghebbende Mogendheden, welke in geen geval vertraging in de ontvangst door de geïnterneerden van zendingen tot hulpverlening mag veroorzaken. Zendingen van levensmiddelen of kleding mogen geen boeken bevatten; zendingen van geneeskundige benodigdheden zullen in het algemeen in collectieve pakketten worden verzonden.

Art 109. – Bij gebreke van bijzondere overeenkomsten tussen Partijen bij het conflict over de wijze van ontvangst en verdeling van collectieve zendingen tot hulpverlening, zal het reglement betreffende collectieve zendingen, hetwelk als bijlage aan dit Verdrag is gehecht, van toepassing zijn.

Bovenbedoelde bijzondere overeenkomsten mogen in geen geval het recht van de Comité's van geïnterneerden beperken om bezit te nemen van voor geïnterneerden bestemde collectieve zendingen tot hulpverlening, over te gaan tot de verdeling daarvan en daarover te beschikken in het belang van de geadresseerden.

Deze overeenkomsten mogen evenmin het recht beperken van de vertegenwoordigers van de beschermende Mogendheid, het Internationale Comité van het Rode Kruis of enige andere organisatie tot hulpverlening aan geïnterneerden, belast met het verzenden van deze collectieve zendingen, om toe te zien op de verdeling daarvan onder de geadresseerden.

Art 110. – Alle zendingen tot hulpverlening aan geïnterneerden zullen vrijgesteld zijn van invoerrechten, accijnzen en andere rechten. Alle postzendingen, pakketten tot hulpverlening en geldzendingen inbegrepen, uit andere landen gezonden aan geïnterneerden dan wel door hen verzonden per post, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van de Informatiebureaux, bedoeld in artikel 136, en het Centraal Informatiebureau, bedoeld in artikel 140, zullen vrijgesteld zijn van port, zowel in het land van herkomst en van bestemming, als in de landen van doorvoer. Te dien einde zullen, in het bijzonder, de vrijstellingen, voorzien in het Wereldpostverdrag van 1947 en in de overeenkomsten van de Wereldpostvereniging ten behoeve van burgers van vijandelijke nationaliteit, vastgehouden in kampen of in burgergevangenissen, worden uitgebreid tot de andere geïnterneerde personen die krachtens dit Verdrag worden beschermd. De landen die niet zijn aangesloten bij bovengenoemde regelingen, zijn verplicht portvrijdom te verlenen onder dezelfde voorwaarden.

De vervoerkosten van zendingen tot hulpverlening, bestemd voor geïnterneerden, welke, ten gevolge van haar gewicht of om enige andere reden, hun niet per post kunnen worden toegezonden, zullen ten laste komen van de gevangenhoudende Mogendheid in alle gebieden welke zich onder haar gezag bevinden. De overige Mogendheden die partij zijn bij dit Verdrag, zullen de vervoerkosten in haar onderscheiden gebieden dragen.

De uit het vervoer van deze zendingen voortvloeiende kosten welke niet worden gedekt door de bepalingen van de voorgaande leden, zullen ten laste komen van de afzender.

De Hoge Verdragssluitende Partijen zullen er zoveel mogelijk naar streven de tarieven, berekend voor telegrammen welke door geïnterneerden verzonden of aan hen gericht worden, te verlagen.

Art 111. – Ingeval militaire operaties de betrokken Mogendheden zouden beletten de op haar rustende verplichtingen na te komen om het vervoer van de zendingen, bedoeld in de artikelen 106, 107, 108 en 113, te verzorgen, mogen de betrokken beschermende Mogendheden, het Internationale Comité van het Rode Kruis of enige andere organisatie die daarvoor toestemming van de Partijen bij het conflict heeft ontvangen, trachten het vervoer van deze zendingen te doen plaats vinden met passende middelen (spoorwegwagens, vrachtauto's, vaartuigen of vliegtuigen, enz.). De Hoge Verdragssluitende Partijen zullen trachten hun tot dat doel deze vervoermiddelen te verschaffen en het verkeer ervan toe te staan, in het bijzonder door het verstrekken van de nodige vrijgeleiden.

Deze vervoermiddelen mogen eveneens worden gebruikt om te vervoeren:

a. de correspondentie, lijsten en rapporten, uitgewisseld tussen het Centraal Informatiebureau, bedoeld in artikel 140, en de nationale Bureaux, bedoeld in artikel 136;

b. de correspondentie en rapporten betreffende geïnterneerden, welke de beschermende Mogendheden, het Internationale Comité van het Rode Kruis of enige andere organisatie tot hulpverlening aan de geïnterneerden, uitwisselen hetzij met hun eigen gedelegeerden, hetzij met de Partijen bij het conflict.

Deze bepalingen beperken in geen dele het recht van iedere Partij bij het conflict om, indien zij zulks verkiest, het vervoer op andere wijze te organiseren en vrijgeleiden te verstrekken op overeen te komen voorwaarden.

De kosten, veroorzaakt door het gebruik van de vervoermiddelen, zullen naar evenredigheid worden gedragen door de Partijen bij het conflict, wier onderdanen daarvan profijt trekken.

Art 112. – De censuur van aan geïnterneerden gerichte of door hen verzonden correspondentie moet zo snel mogelijk geschieden.

Het onderzoek van voor geïnterneerden bestemde zendingen mag niet op zodanige wijze geschieden, dat de daarin aanwezige levensmiddelen aan bederf worden blootgesteld en zal worden uitgevoerd in tegenwoordigheid van de geadresseerde of van een door hem gevolmachtigd mede-geïnterneerde. De uitreiking van persoonlijke of

collectieve zendingen aan geïnterneerden mag niet worden vertraagd onder voorwendsel van moeilijkheden bij de censuur.

Ieder verbod om te corresponderen, door de Partijen bij het conflict om militaire of politieke redenen uitgevaardigd, mag slechts van tijdelijke aard en van zo kort mogelijke duur zijn.

Art 113. – De gevangenhoudende Mogendheden zullen alle redelijke faciliteiten verlenen voor de verzending, door tussenkomst van de beschermende Mogendheid of het Centraal Bureau, bedoeld in artikel 140, of op andere wijze, van testamenten, volmachten of andere documenten, bestemd voor geïnterneerden of door hen verzonden.

In alle gevallen zullen de gevangenhoudende Mogendheden voor de geïnterneerden het opstellen en legaliseren van deze documenten in. de juiste en wettige vorm vergemakkelijken; te dien einde zullen zij hun in het bijzonder toestaan een rechtsgeleerde te raadplegen.

Art 114. – De gevangenhoudende Mogendheid zal aan geïnterneerden alle faciliteiten verlenen om hen in staat te stellen hun eigendommen te beheren, voor zover zulks verenigbaar is met het geïnterneerd zijn en met de van kracht zijnde wetten. Te dien einde kan deze Mogendheid hun, in dringende gevallen en indien de omstandigheden zulks veroorloven, toestaan het interneringsoord te verlaten.

Art 115. – In alle gevallen waarin een geïnterneerde partij is in een proces voor welk gerecht ook, moet de gevangenhoudende Mogendheid, indien de geïnterneerde zulks verzoekt, het gerecht op de hoogte stellen van zijn internering en binnen wettelijke grenzen zorg dragen, dat alle noodzakelijke maatregelen worden genomen, opdat hij geen nadeel ondervindt van het feit van zijn internering, wat betreft de voorbereiding en het voeren van zijn proces of de tenuitvoerlegging van iedere uitspraak van het gerecht.

Art 116. – Aan iedere geïnterneerde zal worden toegestaan, met geregelde tussenpozen en zo dikwijls mogelijk, bezoek te ontvangen, in de eerste plaats van zijn naaste verwanten.

In dringende gevallen en voor zover mogelijk, in het bijzonder in geval van overlijden of ernstige ziekte van een familielid, zal aan de geïnterneerde worden toegestaan zijn gezin te bezoeken.

Hoofdstuk IX Strafrechtelijke en tuchtrechtelijke sancties

Art 117. – Onverminderd de bepalingen van dit hoofdstuk, blijven de wetten welke van kracht zijn op het grondgebied waar de geïnterneerden zich bevinden, van toepassing op geïnterneerden die gedurende de internering vergrijpen plegen. Indien wetten, reglementen of orders handelingen, begaan door geïnterneerden, strafbaar stellen, terwijl dezelfde feiten niet strafbaar zijn wanneer zij worden begaan door niet-geïnterneerde personen, mogen zodanige handelingen slechts tuchtrechtelijke straffen ten gevolge hebben. Een geïnterneerde mag slechts éénmaal worden gestraft voor hetzelfde feit of op dezelfde telastlegging.

Art 118. – Bij het bepalen van de straf moeten de gerechten of autoriteiten, in zo ruim mogelijke mate, rekening houden met het feit, dat de verdachte geen onderdaan is van de gevangenhoudende Mogendheid. Zij zijn vrij de straf, gesteld op het vergrijp waarvan de geïnterneerde wordt beschuldigd, te verminderen en zijn derhalve niet gehouden de voorgeschreven minimum-straf op te leggen.

Opsluiting in lokaliteiten zonder daglicht en, in het algemeen, iedere vorm van wreedheid zijn verboden.

Geïnterneerden die een tuchtrechtelijke of gerechtelijke straf hebben ondergaan, mogen niet verschillend van de andere geïnterneerden worden behandeld.

De duur van de voorlopige hechtenis, door een geïnterneerde ondergaan, zal in mindering worden gebracht op iedere tuchtrechtelijke of gerechtelijke vrijheidsstraf welke hem mocht worden opgelegd.

De Comité's van geïnterneerden zullen op de hoogte worden gesteld van alle gerechtelijke stappen, ondernomen tegen de geïnterneerden die zij vertegenwoordigen, alsmede van de resultaten.

Art 119. – De tuchtrechtelijke straffen welke op geïnterneerden mogen worden toegepast zijn:

1. een boete van ten hoogste 50% van het loon, bedoeld in artikel 95, gedurende een tijdvak van niet meer dan dertig dagen;
2. intrekking van voorrechten welke boven de in dit Verdrag voorgeschreven ehandeling zijn verleend;
3. corvéediensten tot ten hoogste twee uur per dag, in verband met het onderhoud van het interneringsoord;
4. arrest.

In geen geval mogen tuchtrechtelijke straffen onmenselijk, ruw of gevaarlijk voor de gezondheid van de geïnterneerden zijn. Rekening moet worden gehouden met de leeftijd, sekse en gezondheidstoestand van de geïnterneerde. De duur van één enkele straf mag in geen geval dertig achtereenvolgende dagen overschrijden, zelfs niet indien een geïnterneerde zich op het ogenblik dat zijn zaak wordt behandeld, mocht hebben te verantwoorden voor meer dan één tuchtrechtelijk vergrijp, onverschillig of deze feiten al dan niet met elkander in verband staan.

Art 120. – Geïnterneerden die wederom worden gegrepen na te zijn ontvlucht of bij een poging tot ontvluchting, mogen slechts tuchtrechtelijk worden gestraft, zelfs in geval van recidive.

In afwijking van het derde lid van artikel 118, mogen geïnterneerden die wegens ontvluchting of poging daartoe worden gestraft, worden onderworpen aan een speciale bewaking, mits deze hun gezondheid niet ongunstig

beïnvloedt, in een interneringssoord wordt toegepast en geen enkele waarborg welke dit Verdrag hun biedt, teniet doet.

Geïnterneerden die behulpzaam zijn geweest bij een ontvluchting of een poging daartoe, mogen uit dien hoofde slechts tuchtrechtelijk worden gestraft.

Art 121. – Ontvluchting of poging daartoe zal, zelfs in geval, van recidive, niet als een verzwarende omstandigheid worden beschouwd indien de geïnterneerde wordt verwezen naar een gerecht wegens tijdens deze ontvluchting of poging daartoe gepleegde vergrijpen.

De Partijen bij het conflict zullen zorg dragen, dat de bevoegde autoriteiten lankmoedigheid betrachten bij haar beslissing of een vergrijp, begaan door een geïnterneerde, tuchtrechtelijk of strafrechtelijk moet worden afgedaan, in het bijzonder wat betreft feiten welke verband houden met een ontvluchting of een poging daartoe.

Art 122. – Feiten welke tuchtrechtelijke vergrijpen inhouden, zullen onmiddellijk worden onderzocht. Dit geldt in het bijzonder voor ontvluchting of poging daartoe; een wederom gevangengenomen geïnterneerde zal zo spoedig mogelijk aan de bevoegde autoriteiten worden overgegeven. In gevallen van tuchtrechtelijke vergrijpen zal een voorlopig arrest voor alle geïnterneerden tot het uiterste minimum worden beperkt en de duur van veertien dagen niet overschrijden; de duur moet in alle gevallen op de vrijheidsstraf welke mocht worden opgelegd, in mindering worden gebracht.

De bepalingen van de artikelen 124 en 125 zullen van toepassing zijn op geïnterneerden die in voorlopig arrest zijn gesteld wegens een tuchtrechtelijk vergrijp.

Art 123. – Onverminderd de bevoegdheid van gerechten en hoge autoriteiten, mag een tuchtrechtelijke straf alleen worden opgelegd door de commandant van het interneringssoord, of door een verantwoordelijk officier of ambtenaar die hem vervangt, of aan wie hij zijn tuchtrechtelijke bevoegdheden heeft gedelegeerd.

Voordat een tuchtrechtelijke straf wordt opgelegd, moet aan de verdachte geïnterneerde nauwkeurig worden medegedeeld van welke feiten hij wordt beschuldigd. Hem zal de gelegenheid worden gegeven uitleg te geven van zijn gedrag, zich te verdedigen, getuigen te doen horen en, zo nodig, de hulp van een bevoegd tolk in te roepen. De beslissing zal worden uitgesproken in tegenwoordigheid van de beschuldigde en van een lid van het Comité van geïnterneerden.

Tussen het aanzeggen van een tuchtrechtelijke straf en de tenuitvoerlegging daarvan mag niet meer dan één maand verlopen.

Wanneer aan een geïnterneerde een nieuwe tuchtrechtelijke straf wordt opgelegd, zal tussen de tenuitvoerlegging van deze twee straffen een termijn van ten minste drie dagen verlopen, indien de duur van een dezer straffen tien dagen of meer bedraagt.

De commandant van het interneringssoord moet een register van opgelegde tuchtrechtelijke straffen aanhouden, hetwelk ter inzage moet zijn voor vertegenwoordigers van de beschermende Mogendheid.

Art 124. – In geen geval mogen geïnterneerden naar strafinrichtingen (huizen van bewaring, gevangenissen, tuchthuizen, inrichtingen voor dwangarbeid, enz.) worden gebracht om daar tuchtrechtelijke straffen te ondergaan.

De lokaliteiten waarin tuchtrechtelijke straffen worden ondergaan, moeten aan de eisen van hygiëne beantwoorden en in het bijzonder van voldoende nachtleger zijn voorzien; geïnterneerden die een straf ondergaan, moeten in de gelegenheid worden gesteld zich in een staat van zindelijkheid te houden.

Geïnterneerde vrouwen die een tuchtrechtelijke straf ondergaan, zullen in verblijven, afgescheiden van die der mannen, worden ondergebracht en onder rechtstreeks toezicht van vrouwen staan.

Art 125. – Aan tuchtrechtelijk gestrafte geïnterneerden zal worden toegestaan dagelijks lichaamsbeweging te nemen en in de open lucht te vertoeven gedurende ten minste twee uur.

Op hun verzoek zal hun worden toegestaan zich op het dagelijks ziekenrapport te melden; zij zullen de verzorging ontvangen, welke hun gezondheidstoestand noodzakelijk maakt, en, zo nodig, worden opgenomen in het ziekenverblijf van het interneringssoord of in een ziekeninrichting.

Hun zal worden toegestaan te lezen en te schrijven, alsook brieven te verzenden en te ontvangen. Pakketten en geldzendingen kunnen hun echter worden onthouden tot na het einde van de straf; deze zullen intussen aan het Comité van geïnterneerden worden toevertrouwd, dat aan het ziekenverblijf de aan bederf onderhevige levensmiddelen welke zich in die pakketten bevinden, zal overhandigen. Een tuchtrechtelijk gestrafte geïnterneerde mag niet van de voordelen van de bepalingen der artikelen 107 en 143 worden beroofd.

Art 126. – De bepalingen van de artikelen 71 tot en met 76 zijn op overeenkomstige wijze van toepassing bij vervolging, ingesteld tegen geïnterneerden die zich op het eigen grondgebied van de gevangenhoudende Mogendheid bevinden.

Hoofdstuk X Overbrengen van geïnterneerden

Art 127. – Het overbrengen van geïnterneerden moet steeds op menslievende wijze geschieden. Het moet in de regel per trein of met andere vervoermiddelen worden uitgevoerd en ten minste onder omstandigheden, gelijk aan die waaronder troepen van de gevangenhoudende Mogendheid worden verplaatst. Ingeval, bij uitzondering, het overbrengen te voet moet geschieden, is zulks alleen toegestaan indien de lichamelijke toestand van de

geïnterneerden dit veroorlooft, terwijl de overbrenging hen in geen geval aan overmatige vermoeienis mag blootstellen.

De gevangenhoudende Mogendheid moet gedurende de overbrenging aan de geïnterneerden drinkwater en voedsel in voldoende hoeveelheid, hoedanigheid en afwisseling verschaffen om hen in goede gezondheid te houden, zomede de nodige kleding, behoorlijke onderkomens en de nodige geneeskundige verzorging. Zij zal alle vereiste voorzorgen nemen om hun veiligheid gedurende het overbrengen te waarborgen en, vóór hun vertrek, een volledige lijst opstellen van de geïnterneerden die worden overgebracht.

Zieke, gewonde of gebrekkige geïnterneerden, alsmede kraamvrouwen, mogen niet worden overgebracht indien hun gezondheid door de reis zou kunnen worden benadeeld, tenzij hun veiligheid zulks dringend vereist. Indien het gevechtsfront een interneringsoord nadert, mogen de geïnterneerden die zich daarin bevinden, alleen dan worden overgebracht indien hun overbrenging kan plaats vinden onder omstandigheden welke voldoende kans op veiligheid bieden, of indien zij groter gevaar zouden lopen door ter plaatse te blijven dan door te worden overgebracht.

Wanneer de gevangenhoudende Mogendheid besluit geïnterneerden over te brengen, moet zij rekening houden met hun belangen, ten einde in het bijzonder de moeilijkheden van hun repatriëring of terugkeer naar hun haardsteden niet te vergroten.

Art 128. – In geval van overbrenging zullen de geïnterneerden officieel in kennis worden gesteld met hun vertrek en nieuw postadres; deze mededeling zal hun zo tijdig worden gedaan, dat zij hun bagage kunnen pakken en hun familie waarschuwen. Hun zal worden toegestaan hun persoonlijke bezittingen, hun correspondentie en de door hen ontvangen pakketten mede te nemen; het gewicht van de bagage mag, indien de omstandigheden van de overbrenging zulks vereisen, worden beperkt, maar in geen geval tot minder dan vijf en twintig kilogram per geïnterneerde.

Correspondentie en postpakketten, aan hun vroeger interneringsoord geadresseerd, zullen hun onverwijld worden nagezonden.

De commandant van het interneringsoord zal, in overleg met het Comité van geïnterneerden, de nodige maatregelen nemen om te voorzien in het vervoer van de gemeenschappelijke bezittingen der geïnterneerden en van de bagage welke de geïnterneerden niet kunnen medenemen ten gevolge van beperkingen, opgelegd op grond van het tweede lid van dit artikel.

Hoofdstuk XI Overlijden

Art 129. – Geïnterneerden kunnen hun testament deponeren bij de verantwoordelijke autoriteiten, die voor de bewaring daarvan zullen zorg dragen. In geval van overlijden van geïnterneerden, zullen deze testamenten onverwijld aan de door de geïnterneerden aangewezen personen worden toegezonden.

Het overlijden van iedere geïnterneerde afzonderlijk zal door een geneesheer worden vastgesteld; een verklaring zal worden opgemaakt, waarin de doodsoorzaak en de omstandigheden waaronder het overlijden heeft plaats gevonden, worden vermeld.

Een wettig ingeschreven officiële overlijdensakte zal worden opgemaakt overeenkomstig de voorschriften, geldend op het grondgebied waar het interneringsoord is gelegen; een voor eensluidend gewaarmerkt afschrift zal onverwijld worden toegezonden aan de beschermende Mogendheid en aan het Centraal Bureau, bedoeld in artikel 140.

Art 130. – De gevangenhoudende autoriteiten zullen zorg dragen, dat de tijdens internering overleden geïnterneerden op eerbiedige wijze, zo mogelijk overeenkomstig het ceremonieel van de godsdienst welke zij beleden, worden begraven en dat hun graven worden ontzien, behoorlijk onderhouden en zodanig aangeduid, dat zij te allen tijde kunnen worden teruggevonden.

Overleden geïnterneerden zullen ieder afzonderlijk worden begraven, tenzij overmacht een gemeenschappelijk graf noodzakelijk maakt. De lijken mogen alleen worden verbrand indien gebiedende hygiënische redenen of de godsdienst van de overledene zulks vereisen, dan wel deze de wens daartoe te kennen heeft gegeven.

In geval van verbranding zal dit met opgave van redenen in de overlijdensakte van de geïnterneerde worden vermeld. De as moet met zorg door de gevangenhoudende autoriteiten worden bewaard en zo spoedig mogelijk aan de naaste familie worden overgedragen, indien deze zulks verzoekt. Zodra de omstandigheden zulks veroorloven en uiterlijk bij het einde der vijandelijkheden, zal de gevangenhoudende Mogendheid, door tussenkomst van de Inlichtingenbureaux, bedoeld in artikel 136, aan de Mogendheden tot welke de overleden geïnterneerden behoorden, de lijsten van de graven der overleden geïnterneerden doen toekomen. Deze lijsten moeten alle bijzonderheden bevatten, nodig om de overleden geïnterneerden te identificeren en de juiste plaats van hun graven vast te stellen.

Art 131. – Ieder geval van dood of ernstige verwonding van een geïnterneerde, veroorzaakt of vermoed te zijn veroorzaakt door een schildwacht, een andere geïnterneerde of enig ander persoon, evenals ieder overlijden waarvan de oorzaak onbekend is, zal onmiddellijk worden gevolgd door een officieel onderzoek van de zijde van de gevangenhoudende Mogendheid.

Een mededeling daaromtrent zal terstond aan de beschermende Mogendheid worden gezonden. De verklaringen van alle getuigen zullen worden verzameld; een rapport, bevattende deze verklaringen, zal worden opgesteld en aan genoemde Mogendheid worden gezonden.

Indien door het onderzoek de schuld van één of meer personen wordt vastgesteld, zal de gevangenhoudende Mogendheid alle maatregelen nemen voor de gerechtelijke vervolging van de verantwoordelijke persoon of personen.

Hoofdstuk XII Invrijheidstelling, repatriëring, en onderbrenging op onzijdig gebied

Art 132. – Iedere geïnterneerde zal door de gevangenhoudende Mogendheid in vrijheid worden gesteld zodra de redenen welke tot zijn internering hebben geleid, niet meer bestaan.

Bovendien zullen de Partijen bij het conflict er naar streven gedurende de vijandelijkheden overeenkomsten te sluiten voor de invrijheidstelling, repatriëring, terugkeer naar de woonplaats of onderbrenging op onzijdig gebied van bepaalde categorieën van geïnterneerden, in het bijzonder kinderen, zwangere vrouwen en moeders met zuigelingen en jonge kinderen, gewonden en zieken of geïnterneerden die een langdurige gevangenschap hebben ondergaan.

Art 133. – Internering eindigt zo spoedig mogelijk na het staken der vijandelijkheden. Geïnterneerden op het grondgebied van een Partij bij het conflict, die strafrechtelijk worden vervolgd voor vergrijpen welke niet uitsluitend tuchtrechtelijk kunnen worden afgedaan, mogen worden achtergehouden tot het einde van het proces, eventueel tot het einde van de straf. Hetzelfde zal gelden voor hen die tevoren tot een vrijheidsstraf werden veroordeeld.

Bij overeenkomst tussen de gevangenhoudende Mogendheid en de betrokken Mogendheid zullen, na het einde der vijandelijkheden of van de bezetting van het grondgebied, commissies worden ingesteld om verspreide geïnterneerden op te sporen.

Art 134. – De Hoge Verdragsluitende Partijen zullen er naar streven, bij het einde der vijandelijkheden of der bezetting, de terugkeer van alle geïnterneerden naar hun voormalige woonplaats te waarborgen, of hun repatriëring te vergemakkelijken.

Art 135. – De gevangenhoudende Mogendheid zal de kosten dragen van de terugkeer van de in vrijheid gestelde geïnterneerden naar de plaatsen waar zij op het ogenblik van hun internering woonachtig waren of, indien zij hen heeft aangehouden tijdens hun reis of in open zee, de kosten om hen te veroorloven hun reis te voltooien of naar de plaats van vertrek terug te keren.

Indien de gevangenhoudende Mogendheid de toestemming om op haar grondgebied verblijf te houden weigert aan een geïnterneerde die daar tevoren zijn domicilie had, zal zij de kosten van zijn repatriëring dragen. Indien de geïnterneerde er echter de voorkeur aan geeft naar zijn land terug te keren op eigen verantwoordelijkheid dan wel ingevolge de bevelen van de Regering aan wie hij gehoorzaamheid is verschuldigd, is de gevangenhoudende Mogendheid niet gehouden de kosten van de reis buiten haar grondgebied te betalen. De gevangenhoudende Mogendheid is niet gehouden de kosten te betalen van de repatriëring van een geïnterneerde die op eigen verzoek is geïnterneerd.

Indien geïnterneerden overeenkomstig artikel 45 worden overgedragen, zal de Mogendheid die hen heeft overgedragen, zich met de Mogendheid die hen heeft opgenomen, verstaan omtrent het deel der kosten, dat ieder van haar zal dragen. Bovenstaande bepalingen doen geen afbreuk aan de bijzondere overeenkomsten welke de Partijen bij het conflict mochten hebben gesloten met betrekking tot de uitwisseling en repatriëring van hun onderdanen in vijandelijke handen.

Afdeling V Informatiebureaux en Centraal Informatiebureau

Art 136. – Bij het uitbreken van een conflict en in alle gevallen van bezetting zal ieder der Partijen bij het conflict een officieel Informatiebureau oprichten, belast met het ontvangen en doorgeven van inlichtingen betreffende zich in haar macht bevindende beschermde personen.

Binnen de kortst mogelijke tijd zal ieder der Partijen bij het conflict aan haar Informatiebureau inlichtingen verstrekken betreffende de maatregelen, door haar genomen ten opzichte van ieder beschermd persoon die langer dan twee weken in bewaring is gehouden, aan wie een gedwongen verblijfplaats is aangewezen of die is geïnterneerd. Bovendien zal zij haar verschillende betrokken overheidsdiensten opdragen het genoemd Bureau snel in te lichten aangaande alle wijzigingen in de toestand van de beschermde personen, zoals overplaatsing, invrijheidstelling, repatriëring, ontvluchting, opneming in een ziekeninrichting, geboorte, en overlijden.

Art 137. – Het nationale Informatiebureau zal met spoed en met de snelste middelen de inlichtingen betreffende beschermde personen doen toekomen aan de Mogendheid van welke de bovenbedoelde personen onderdanen zijn, of aan de Mogendheid op wier grondgebied zij hun woonplaats hadden, door tussenkomst zowel van de beschermende Mogendheden als van het Centraal Bureau, bedoeld in artikel 140. De Bureaux zullen bovendien alle tot hen gerichte vragen betreffende beschermde personen beantwoorden.

De Informatiebureaux zullen de inlichtingen betreffende een beschermd persoon doorgeven, behalve in de gevallen waarin zulks de belanghebbende persoon of zijn familie nadeel zou kunnen berokkenen. Zelfs in dat geval mogen de inlichtingen niet worden geweigerd aan het Centraal Bureau, dat, na van de omstandigheden op de hoogte te zijn gesteld, de nodige voorzorgen zal nemen, zoals aangeduid in artikel 140.

Alle schriftelijke mededelingen van een Bureau zullen worden gewaarmerkt door een handtekening of een stempelafdruk.

Art 138. – De door het nationale Informatiebureau ontvangen en de door dit Bureau doorgegeven inlichtingen moeten zodanig zijn, dat het mogelijk is de beschermde persoon nauwkeurig te identificeren en zijn familie snel in te lichten. Zij moeten voor iedere persoon ten minste bevatten zijn geslachtsnaam, voornamen, plaats en volledige datum van geboorte, nationaliteit, laatste woonplaats, bijzondere kentekenen, voornaam van zijn vader en geslachtsnaam van zijn moeder, datum en aard van de te zijnen opzichte genomen maatregel, alsmede de plaats waar deze is genomen, het adres waarheen correspondentie aan hem kan worden gericht, benevens de naam en het adres van de in te lichten persoon. Evenzo zullen geregeld, en zo mogelijk wekelijks, inlichtingen over de gezondheidstoestand van ernstig zieke of zwaar gewonden worden doorgegeven.

Art 139. – Het nationale Informatiebureau zal bovendien belast zijn met het verzamelen van alle persoonlijke voorwerpen van waarde, door de in artikel 136 bedoelde beschermde personen achtergelaten, in het bijzonder bij hun repatriëring, invrijheidstelling, ontvluchting of overlijden; het Bureau zal deze voorwerpen toezenden aan de belanghebbende rechtstreeks, of, indien het zulks noodzakelijk acht, door tussenkomst van het Centraal Bureau. Deze voorwerpen zullen worden verzonden in door het Bureau verzegelde pakketten, vergezeld van verklaringen, houdende nauwkeurige opgave van de identiteit der personen aan wie deze voorwerpen toebehoorden, alsmede van de volledige inhoud van het pakket. De ontvangst en verzending van alle zodanige voorwerpen van waarde zullen in bijzonderheden worden aangetekend in registers.

Art 140. – Een Centraal Informatiebureau betreffende beschermde personen, in het bijzonder betreffende geïnterneerden, zal op onzijdig gebied worden opgericht. Het Internationale Comité van het Rode Kruis zal, indien het zulks noodzakelijk acht, aan de belanghebbende Mogendheden voorstellen doen met betrekking tot de organisatie van een zodanig Bureau, dat hetzelfde kan zijn als dat, bedoeld in artikel 123 van het Verdrag van Genève betreffende de behandeling van krijgsgevangenen, van 12 Augustus 1949. Dit Bureau zal belast zijn met het verzamelen van alle in artikel 136 bedoelde inlichtingen welke het langs officiële of particuliere wegen kan verkrijgen; het zal deze inlichtingen zo snel mogelijk doorgeven aan de landen van welke de belanghebbende personen onderdanen zijn of waar zij woonachtig zijn, behalve in de gevallen waarin zulks de personen op wie de inlichtingen betrekking hebben, of hun familie nadeel zou kunnen berokkenen. Het Bureau zal van de zijde van de Partijen bij het conflict alle redelijke faciliteiten ontvangen om het doorgeven van deze inlichtingen mogelijk te maken. De Hoge Verdragsluitende Partijen, en in het bijzonder zij wier onderdanen genieten van de diensten van het Centraal Bureau, worden uitgenodigd waaraan de geldelijke steun te verlenen, welke het nodig mocht hebben. Deze bepalingen mogen niet worden uitgelegd als zouden zij de menslievende werkzaamheden van het Internationale Comité van het Rode Kruis en van de verenigingen tot hulpverlening, bedoeld in artikel 142, beperken.

Art 141. – De nationale Informatiebureaus en het Centraal Informatiebureau zullen vrijdom van port genieten voor alle poststukken, alsmede de in artikel 110 bedoelde vrijstellingen, en, voor zover mogelijk, vrijdom van telegraafkosten of ten minste belangrijk verlaagde tarieven.

Titel IV Tenuitvoerlegging van het Verdrag

Afdeling I Algemene bepalingen

Art 142. – Behoudens de maatregelen welke de gevangenhoudende Mogendheden noodzakelijk mochten achten om haar veiligheid te waarborgen of uit hoofde van enige andere redelijke noodzaak, zullen zij aan godsdienstige organisaties, verenigingen tot hulpverlening of enige andere organisatie die de beschermde personen te hulp mocht komen, evenals aan haar gevolmachtigde gedelegeerden, alle nodige faciliteiten verlenen voor het bezoeken van de beschermde personen, voor het verdelen onder hen van zendingen tot hulpverlening of van materiaal van iedere herkomst, bestemd voor opvoedkundige, ontspannings- of godsdienstige doeleinden, of om hen te helpen bij het besteden van hun vrije tijd in de interneringsoordelen. Deze verenigingen of organisaties kunnen worden opgericht hetzij op het grondgebied van de gevangenhoudende Mogendheid, hetzij in een ander land, terwijl zij ook een internationaal karakter kunnen hebben. De gevangenhoudende Mogendheid mag het aantal der verenigingen of organisaties wier gedelegeerden toestemming hebben om hun werkzaamheden op haar grondgebied en onder haar toezicht uit te oefenen, beperken, mits echter een zodanige beperking niet belet, dat aan alle beschermde personen doeltreffende en voldoende hulp wordt geboden.

De bijzondere positie van het Internationale Comité van het Rode Kruis op dit gebied zal te allen tijde worden erkend en geëerbiedigd.

Art 143. – De vertegenwoordigers of gedelegeerden van de beschermende Mogendheden zijn gerechtigd zich naar alle plaatsen waar zich beschermde personen bevinden, te begeven, in het bijzonder naar plaatsen waar deze geïnterneerd, gevangen of werkzaam zijn.

Zij zullen toegang hebben tot alle bij de beschermde personen in gebruik zijnde lokaliteiten en mogen zich zonder getuigen met hen onderhouden, zo nodig door tussenkomst van een tolk.

Deze bezoeken mogen slecht om redenen van dwingende militaire noodzaak worden verboden en dan alleen bij uitzondering en als tijdelijke maatregel. De frequentie en de duur mogen niet worden beperkt. De vertegenwoordigers en gedelegeerden van de beschermende Mogendheden zullen alle vrijheid genieten in de keuze van de plaatsen welke zij wensen te bezoeken. De gevangenhoudende of de bezettende Mogendheid, de beschermende Mogendheid en, eventueel, de Mogendheid tot welke de te bezoeken personen behoren, kunnen overeenkomen, dat het aan landgenoten van de geïnterneerden zal worden toegestaan aan deze bezoeken deel te nemen. De gedelegeerden van het Internationale Comité van het Rode Kruis zullen dezelfde voorrechten genieten. De benoeming van deze gedelegeerden zal onderworpen zijn aan de goedkeuring van de Mogendheid onder wier gezag de gebieden waar zij hun werkzaamheden zullen uitoefenen, zijn gesteld.

Art 144. – De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich de tekst van dit Verdrag, zowel in tijd van vrede als in tijd van oorlog, zo ruim mogelijk in haar onderscheiden landen te verspreiden en in het bijzonder de bestudering daarvan in de programma's van de militaire en, zo mogelijk, burgerlijke opleiding op te nemen, zodat de beginselen daarvan aan de gehele bevolking bekend worden.

De burgerlijke, militaire, politie- of andere autoriteiten die in tijd van oorlog de verantwoordelijkheid voor beschermde personen op zich nemen, moeten in het bezit zijn van de tekst van het Verdrag en speciaal omtrent zijn bepalingen zijn onderricht.

Art 145. – De Hoge Verdragsluitende Partijen zullen elkander door tussenkomst van de Zwitserse Bondsraad en, tijdens de vijandelijkheden, door tussenkomst van de beschermende Mogendheden de officiële vertalingen van dit Verdrag mededelen, benevens de wetten en voorschriften welke zij mochten aannemen om de toepassing daarvan te verzekeren.

Art 146. – De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich alle benodigde wettelijke regelingen tot stand te brengen, nodig om doeltreffende strafbepalingen vast te stellen voor personen die één der ernstige inbreuken op dit Verdrag, omschreven in het volgend artikel, hebben gepleegd, dan wel bevel tot het plegen daarvan hebben gegeven.

Iedere Hoge Verdragsluitende Partij is verplicht personen die ervan verdacht worden één van deze ernstige inbreuken te hebben gepleegd, dan wel bevel tot het plegen daarvan te hebben gegeven, op te sporen en moet hen, ongeacht hun nationaliteit, voor haar eigen gerechten brengen. Zij kan hen ook, indien zij daaraan de voorkeur geeft, en overeenkomstig de bepalingen van haar eigen wetgeving, ter berechting overleveren aan een andere bij de vervolging belang hebbende Hoge Verdragsluitende Partij, mits deze Verdragsluitende Partij een met voldoende bewijzen gestaafde telastlegging welke een vervolging rechtvaardigt, tegen de betrokken personen inbrengt.

Iedere Hoge Verdragsluitende Partij zal maatregelen nemen, nodig om de met de bepalingen van dit Verdrag strijdige handelingen welke niet vallen onder de in het volgend artikel omschreven ernstige inbreuken, tegen te gaan. Onder alle omstandigheden zullen de verdachten de waarborgen genieten voor een behoorlijke berechting en verdediging, welke niet minder gunstig mogen zijn dan die, voorgeschreven in artikel 105 en volgende van het Verdrag van Genève betreffende de behandeling van krijgsgevangenen, van 12 Augustus 1949.

Art 147. – De ernstige inbreuken, bedoeld in het voorgaand artikel, zijn die welke één der volgende handelingen in zich sluiten, indien deze worden gepleegd tegen door het Verdrag beschermde personen of goederen: opzettelijke levensberoving, marteling of onmenselijke behandeling, waaronder begrepen biologische proefnemingen, het moedwillig veroorzaken van hevige lijden, van ernstig lichamelijk letsel, dan wel van ernstige schade aan de gezondheid, onrechtmatige deportatie of overbrenging, onrechtmatige gevangenhouding, een beschermd persoon te dwingen om te dienen bij de strijdkrachten van de vijandelijke Mogendheid, of opzettelijk een beschermd persoon het recht te onthouden op een regelmatige en onpartijdige berechting overeenkomstig de bepalingen van dit Verdrag, het nemen van gijzelaars, vernieling en toeëigening van goederen, niet gerechtvaardigd door militaire noodzaak en uitgevoerd op grote schaal en op onrechtmatige en moedwillige wijze.

Art 148. – Geen der Hoge Verdragsluitende Partijen mag zich zelf of een andere Hoge Verdragsluitende Partij onttrekken aan enige op haar of op een andere Hoge Verdragsluitende Partij rustende aansprakelijkheid op grond van de in het voorgaand artikel bedoelde inbreuken.

Art 149. – Op verzoek van een Partij bij het conflict moet, op een door de belanghebbende Partijen overeen te komen wijze, een onderzoek worden ingesteld naar iedere beweerde schending van het Verdrag. Indien geen overeenstemming over de procedure van het onderzoek wordt bereikt, zullen de Partijen zich met elkander verstaan over de keuze van een scheidsrechter, die omtrent de te volgen procedure zal beslissen. Wanneer de schending is vastgesteld, zullen de Partijen bij het conflict daaraan een einde maken en deze zo spoedig mogelijk bestraffen.

Afdeling II Slotbepalingen

Art 150. – Dit Verdrag is opgesteld in de Franse en de Engelse taal. Beide teksten zijn gelijkelijk authentiek. De Zwitserse Bondsraad zal officiële vertalingen van het Verdrag in de Russische en de Spaanse taal doen opstellen.

Art 151. – Dit Verdrag, hetwelk de datum van deze dag draagt, kan tot 12 Februari 1950 worden ondertekend uit naam van alle Mogendheden die vertegenwoordigd waren op de Conferentie welke te Genève op 21 April 1949 werd geopend.

Art 152. – Dit Verdrag zal zo spoedig mogelijk worden bekrachtigd en de akten van bekrachtiging zullen worden nedergelegd te Bern. Van de nederlegging van iedere akte van bekrachtiging zal een proces-verbaal worden opgemaakt, waarvan een voor eensluidend gewaarmerkt afschrift door de Zwitserse Bondsraad zal worden toegezonden aan alle Mogendheden uit wier naam het Verdrag is ondertekend of de toetreding is medegedeeld.

Art 153. – Dit Verdrag zal in werking treden zes maanden nadat ten minste twee akten van bekrachtiging zijn nedergelegd.

Daarna zal het Verdrag voor iedere Hoge Verdragsluitende Partij in werking treden zes maanden na het nederleggen van haar akte van bekrachtiging.

Art 154. – In de betrekkingen tussen de Mogendheden die gebonden zijn door het Haagse Verdrag nopens de wetten en gebruiken van den oorlog te land, hetzij dat van 29 Juli 1899, hetzij dat van 18 Oktober 1907, en die Partij zijn bij dit Verdrag, zal dit Verdrag de Afdelingen II en III van het als bijlage aan voornoemde Haagse Verdragen gehecht Reglement aanvullen.

Art 155. – Van de datum van zijn inwerkingtreding af zal dit Verdrag openstaan voor toetreding door iedere Mogendheid, uit wier naam het Verdrag niet is ondertekend.

Art 156. – Toetredingen zullen schriftelijk worden medegedeeld aan de Zwitserse Bondsraad en worden zes maanden na de datum waarop zij de Bondsraad hebben bereikt, van kracht.

De Zwitserse Bondsraad zal de toetredingen mededelen aan alle Mogendheden uit wier naam het Verdrag is ondertekend of de toetreding is medegedeeld.

Art 157. – De in de artikelen 2 en 3 bedoelde omstandigheden zullen de door de Partijen bij het conflict voor of na het begin van de vijandelijkheden of van de bezetting nedergelegde akten van bekrachtiging en medegedeelde toetredingen onmiddellijk in werking doen treden. De Zwitserse Bondsraad zal langs de snelste weg mededeling doen van de van Partijen bij het conflict ontvangen akten van bekrachtiging of toetredingen.

Art 158. – Ieder der Hoge Verdragsluitende Partijen heeft de bevoegdheid dit Verdrag op te zeggen.

Opzegging zal schriftelijk ter kennis worden gebracht van de Zwitserse Bondsraad.

Deze zal daarvan mededeling doen aan de Regeringen van alle Hoge Verdragsluitende Partijen.

De opzegging wordt van kracht één jaar nadat daarvan kennis is gegeven aan de Zwitserse Bondsraad. Echter zal een opzegging waarvan kennis is gegeven terwijl de opzeggende Mogendheid in een conflict is betrokken, in geen enkel opzicht gevolg hebben, zolang de vrede niet is gesloten en in ieder geval niet zolang de werkzaamheden voor de invrijheidstelling en repatriëring van de door dit Verdrag beschermde personen niet zijn beëindigd.

De opzegging zal slechts gelden ten aanzien van de opzeggende Mogendheid. Zij zal geen enkele invloed hebben op de verplichtingen welke de Partijen bij het conflict gehouden zijn te blijven vervullen krachtens de beginselen van het volkenrecht, zoals deze voortvloeien uit de tussen beschaafde volken gevestigde gebruiken, de wetten der menselijkheid en de eisen van het openbaar rechtsbewustzijn.

Art 159. – De Zwitserse Bondsraad zal dit Verdrag doen registreren bij het Secretariaat van de Verenigde Naties. De Zwitserse Bondsraad zal eveneens aan het Secretariaat van de Verenigde Naties mededeling doen van alle bekrachtigingen, toetredingen en opzeggingen welke de Bondsraad ontvangt in verband met dit Verdrag.

Ter oorkonde waarvan de ondergetekenden, na hun onderscheiden volmachten te hebben overgelegd, dit Verdrag hebben ondertekend. Gedaan te Genève de twaalfde Augustus negentienhonderd negen en veertig in de Franse en de Engelse taal, in een enkel exemplaar, hetwelk zal worden nedergelegd in het Archief van de Zwitserse Bond. De Zwitserse Bondsraad zal een voor eensluidend gewaarmerkt afschrift van het Verdrag doen toekomen aan ieder der ondertekenende Staten, zomede aan de Staten die tot het Verdrag zijn toegetreden.

Verklaring over de bescherming van vrouwen en kinderen in tijden van nood en gewapend conflict (1974)

Resolutie 3318 (XXIX), aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 14 december 1974

The General Assembly,

Having considered the recommendation of the Economic and Social Council contained in its resolution 1861 (LVI) of 16 May 1974,

Expressing its deep concern over the sufferings of women and children belonging to the civilian population who in periods of emergency and armed conflict in the struggle for peace, self-determination, national liberation and independence are too often the victims of inhuman acts and consequently suffer serious harm,

Aware of the suffering of women and children in many areas of the world, especially in those areas subject to suppression, aggression, colonialism, racism, alien domination and foreign subjugation,

Deeply concerned by the fact that, despite general and unequivocal condemnation, colonialism, racism and alien and foreign domination continue to subject many peoples under their yoke, cruelly suppressing the national liberation movements and inflicting heavy losses and incalculable sufferings on the populations under their domination, including women and children,

Deploping the fact that grave attacks are still being made on fundamental freedoms and the dignity of the human person and that colonial and racist foreign domination Powers continue to violate international humanitarian law,

Recalling the relevant provisions contained in the instruments of international humanitarian law relative to the protection of women and children in time of peace and war,

Recalling, among other important documents, its resolutions 2444 (XXIII) of 19 December 1968, 2597 (XXIV) of 16 December 1969 and 2674 (XXV) and 2675 (XXV) of 9 December 1970, on respect for human rights and on basic principles for the protection of civilian populations in armed conflicts, as well as Economic and Social Council resolution 1515 (XLVIII) of 28 May 1970 in which the Council requested the General Assembly to consider the possibility of drafting a declaration on the protection of women and children in emergency or wartime, Conscious of its responsibility for the destiny of the rising generation and for the destiny of mothers, who play an important role in society, in the family and particularly in the upbringing of children,

Bearing in mind the need to provide special protection of women and children belonging to the civilian population, Solemnly proclaims this Declaration on the Protection of Women and Children in Emergency and Armed Conflict and calls for the strict observance of the Declaration by all Member States:

1. Attacks and bombings on the civilian population, inflicting incalculable suffering, especially on women and children, who are the most vulnerable members of the population, shall be prohibited, and such acts shall be condemned.
2. The use of chemical and bacteriological weapons in the course of military operations constitutes one of the most flagrant violations of the Geneva Protocol of 1925,¹ the Geneva Conventions of 1949² and the principles of international humanitarian law and inflicts heavy losses on civilian populations, including defenceless women and children, and shall be severely condemned.
3. All States shall abide fully by their obligations under the Geneva Protocol of 1925 and the Geneva Conventions of 1949, as well as other instruments of international law relative to respect for human rights in armed conflicts, which offer important guarantees for the protection of women and children.
4. All efforts shall be made by States involved in armed conflicts, military operations in foreign territories or military operations in territories still under colonial domination to spare women and children from the ravages of war. All the necessary steps shall be taken to ensure the prohibition of measures such as persecution, torture, punitive measures, degrading treatment and violence, particularly against that part of the civilian population that consists of women and children.
5. All forms of repression and cruel and inhuman treatment of women and children, including imprisonment, torture, shooting, mass arrests, collective punishment, destruction of dwellings and forcible eviction, committed by belligerents in the course of military operations or in occupied territories shall be considered criminal.
6. Women and children belonging to the civilian population and finding themselves in circumstances of emergency and armed conflict in the struggle for peace, self-determination, national liberation and independence, or who live in occupied territories, shall not be deprived of shelter, food, medical aid or other inalienable rights, in accordance with the provisions of the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights,³ the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights,³ the Declaration of the Rights of the Child⁴ or other instruments of international law.

Aanvullend Protocol bij de Conventies van Genève inzake de bescherming van de slachtoffers van internationale gewapende conflicten (1977)

Aangenomen door de Diplomatieke Conferentie "The Reaffirmation and Development of International Humanitarian Law applicable in Armed Conflicts", op 8 juni 1977

Titel I - Algemene bepalingen

Artikel 1 - Algemene beginselen en toepassingsveld

De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich dit Protocol onder alle omstandigheden te eerbiedigen en te doen eerbiedigen.

In gevallen waarin niet wordt voorzien door dit Protocol of door andere internationale overeenkomsten blijven de burgers en strijders beschermd door en onderworpen aan de beginselen van het internationaal recht die voortvloeien uit de gevestigde gebruiken, de beginselen van menselijkheid en de eisen van het openbare rechtsbewustzijn.

Dit Protocol, dat een aanvulling vormt op de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 voor de bescherming van oorlogsslachtoffers, is van toepassing in de situaties, bedoeld in de artikelen 2 van die Verdragen.

De situaties, bedoeld in de voorgaande paragraaf, omvatten mede gewapende conflicten waarin volkeren vechten tegen koloniale overheersing en vreemde bezetting en tegen racistische regimes, in de uitoefening van hun recht op zelfbeschikking zoals neergelegd in het Handvest van de Verenigde Naties en in de Verklaring betreffende de beginselen van het internationaal recht inzake vriendschappelijke betrekkingen en samenwerking tussen de Staten overeenkomstig het Handvest van de Verenigde Naties.

Artikel 2 - Definities

Voor de toepassing van dit Protocol:

- betekent 'Eerste Verdrag', 'Tweede Verdrag', 'Derde Verdrag' en 'Vierde Verdrag' onderscheidelijk: het Verdrag van Genève van 12 augustus 1949 voor de verbetering van het lot der gewonden en zieken zich bevindende bij de strijdkrachten te velde; het Verdrag van Genève van 12 augustus 1949 voor de verbetering van het lot der gewonden, zieken en schipbreukelingen van de strijdkrachten ter zee; het Verdrag van Genève van 12 augustus 1949 betreffende de behandeling van krijgsgevangenen; het Verdrag van Genève van 12 augustus 1949 betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd; betekent 'de Verdragen' de vier Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 voor de bescherming van oorlogsslachtoffers;
- betekent 'regels van het internationaal recht, toepasselijk in geval van gewapende conflicten': de in geval van gewapende conflicten toepasselijke regels, neergelegd in internationale overeenkomsten waarbij de Partijen bij het conflict Partij zijn, alsmede de algemeen erkende beginselen en regels van het internationaal recht die van toepassing zijn in geval van gewapende conflicten;
- betekent 'beschermende Mogendheid': een neutrale Staat of een andere Staat die geen Partij is bij het conflict, welke door een Partij bij het conflict is aangewezen en door de Tegenpartij aanvaard en welke erin heeft toegestemd de taken, krachtens de Verdragen en dit Protocol aan een beschermende Mogendheid opgedragen, te vervullen;
- betekent 'plaatsvervanger': een organisatie, optredend in de plaats van een beschermende Mogendheid overeenkomstig artikel 5.

Artikel 3 - Aanvang en einde van de toepassing

Onverminderd de bepalingen die te allen tijde van toepassing zijn:

- zijn de Verdragen en dit Protocol van toepassing vanaf de aanvang van iedere situatie bedoeld in artikel 1 van dit Protocol;
- neemt de toepassing van de Verdragen en van dit Protocol op het grondgebied van de Partijen bij het conflict een einde bij de algemene beëindiging van de militaire operaties en, in het geval van bezette gebieden, bij de beëindiging van de bezetting, behalve in beide gevallen voor die personen wiens definitieve invrijheidsstelling, repatriëring of nieuwe vestiging daarna plaatsvindt. Deze personen blijven de voordelen van de desbetreffende bepalingen van de Verdragen en dit Protocol genieten tot hun definitieve invrijheidsstelling, repatriëring of nieuwe vestiging.

Artikel 4 - Juridische status van de Partijen bij het conflict

De toepassing van de Verdragen en dit Protocol, alsook het sluiten van de overeenkomsten die daarin zijn voorzien, zijn niet van invloed op de juridische status van de Partijen bij het conflict. Noch de bezetting van een gebied, noch

de toepassing van de verdragen en dit Protocol zijn van invloed op de juridische status van het desbetreffende gebied.

Artikel 5 - Aanwijzing van beschermende Mogendheden en van hun plaatsvervanger

Het is de plicht van de Partijen bij een conflict, om vanaf de aanvang van dat conflict de nakoming en de uitvoering van de Verdragen en dit Protocol te verzekeren door middel van toepassing van het stelsel van beschermende Mogendheden, dat onder andere aanwijzing en aanvaarding van die Mogendheden inhoudt overeenkomstig de volgende paragrafen. De beschermende Mogendheden dienen belast te worden met het beschermen van de belangen van de Partijen bij het conflict.

Bij de aanvang van een situatie als bedoeld in artikel 1 wijst iedere Partij bij het conflict onverwijld een beschermende Mogendheid aan met het oog op de toepassing van de Verdragen en dit Protocol en geeft, eveneens onverwijld en met hetzelfde doel, toestemming tot de werkzaamheden van een beschermende Mogendheid die zij na aanwijzing door de Tegenpartij als zodanig heeft aanvaard.

Indien bij de aanvang van een situatie als bedoeld in artikel 1 geen beschermende Mogendheid is aangewezen of aanvaard, biedt het Internationale Comité van het Rode Kruis, onverminderd het recht van enige andere onpartijdige humanitaire organisatie hetzelfde te doen, de Partijen bij het conflict zijn goede diensten aan met het oog op de onverwijld aanwijzing van een beschermende Mogendheid die de instemming van de Partijen bij het conflict heeft. Te dien einde kan het Internationale Comité onder andere elke Partij verzoeken, een lijst voor te leggen van ten minste vijf Staten welke die Partij aanvaardbaar acht om te haren behoefte ten opzichte van een Tegenpartij als beschermende Mogendheid op te treden, en elke Tegenpartij te verzoeken, een lijst voor te leggen van tenminste vijf Staten die zij bereid is als beschermende Mogendheid van de andere Partij te aanvaarden; deze lijsten worden binnen de twee weken na de ontvangst van het verzoek toegezonden aan het Comité, dat deze vergelijkt en zal trachten de instemming te verkrijgen van iedere Staat die op beide lijsten voorkomt.

Indien er ondanks het bovenstaande geen beschermende Mogendheid is, dienen de Partijen bij het conflict onverwijld een aanbod te aanvaarden, dat kan worden gedaan door het Internationale Comité van het Rode Kruis of door enige andere organisatie die alle waarborgen van onpartijdigheid en doeltreffendheid biedt, na raadpleging van de bovenbedoelde Partijen en met inachtneming van de uitkomst van die raadplegingen, om op te treden als plaatsvervanger. Een zodanige plaatsvervanger kan zijn functie slechts uitoefenen met toestemming van de Partijen bij het conflict; de partijen bij het conflict moeten alles in het werk stellen om de werkzaamheden door de plaatsvervanger verricht bij de uitoefening van zijn taak krachtens de Verdragen en dit Protocol, te vergemakkelijken.

Overeenkomstig artikel 4 zijn de aanwijzing en de aanvaarding van beschermende Mogendheden met het oog op de toepassing van de Verdragen en dit Protocol niet van invloed op de juridische status van de partijen bij het conflict, of van enig gebied, daaronder begrepen bezet gebied.

Het feit dat de Partijen bij het conflict diplomatieke betrekkingen met elkaar onderhouden, of dat een Partij de bescherming van haar belangen en die van haar onderdanen aan een derde Staat heeft toevertrouwd overeenkomstig de regels van het internationaal recht betreffende de diplomatieke betrekkingen, vormt geen beletsel voor de aanwijzing van beschermende Mogendheden met het oog op de toepassing van de Verdragen en dit Protocol.

Iedere navolgende vermelding in dit Protocol van een beschermende Mogendheid omvat mede een plaatsvervanger.

Artikel 6 - Deskundige personen

De Hoge Verdragsluitende Partijen streven er ook in vredestijd naar met de hulp van nationale Rode Kruis (Rode Halve Maan, Rode Leeuw en Zon) -verenigingen, deskundig personeel op te leiden om de toepassing van de Verdragen en dit Protocol en in het bijzonder de werkzaamheden van de beschermende Mogendheid te vergemakkelijken.

De werving en de opleiding van zodanig personeel behoren tot de nationale competentie.

Het Internationale Comité van het Rode Kruis houdt de lijsten van de aldus opgeleide personen, die de Hoge Verdragsluitende Partijen met dat doel mochten hebben opgesteld en aan het Comité hebben toegezonden, ter beschikking van de Hoge Verdragsluitende Partijen.

De voorwaarden, waaraan de tewerkstelling van zodanig personeel buiten nationaal grondgebied is onderworpen, vormen per geval onderwerp van bijzondere overeenkomsten tussen de betrokken Partijen.

Artikel 7 - Bijeenkomsten

De depositaris van dit Protocol roept een bijeenkomst van de Hoge Verdragsluitende Partijen bijeen op verzoek van één of meer van die Partijen en met de instemming van de meerderheid van die Partijen, ten einde algemene problemen betreffende de toepassing van de Verdragen en dit Protocol te bestuderen.

Titel II - Gewonden, zieken en schipbreukelingen

Afdeling I - Algemene bescherming

Artikel 8 - Terminologie

Voor de toepassing van dit Protocol:

Betekent 'gewonden' en 'zieken': personen, hetzij militairen of burgers, die tengevolge van letsels, ziekte of een andere lichamelijke of geestelijke stoornis of onvermogen, geneeskundige bijstand of verzorging behoeven en die zich onthouden van iedere vijandelijke handeling. Deze termen omvatten eveneens kraamvrouwen, pasgeboren kinderen en andere personen die onmiddellijke geneeskundige bijstand of verzorging behoeven, zoals gebrekkigen en aanstaande moeders, en die zich onthouden van iedere vijandelijke handeling.

Betekent 'schipbreukelingen': personen, hetzij militairen of burgers, die op zee of in andere wateren in gevaar verkeren ten gevolge van tegenspoed, hen of het schip of het luchtvaartuig dat hen vervoert overkomen, en die zich onthouden van iedere vijandelijke handeling. Deze personen blijven, mits zij zich van iedere vijandelijke handeling onthouden, beschouwd als schipbreukelingen tijdens hun redding totdat zij een andere status krachtens de Verdragen of dit Protocol verwerven.

Betekent 'geneeskundig personeel': de personen door een Partij bij het conflict aangewezen uitsluitend voor de doeleinden, vermeld onder punt e), of voor het beheer van geneeskundige formaties of voor het laten functioneren van of het beheer van geneeskundige transportmiddelen. Die aanwijzingen kunnen permanent of tijdelijk zijn. De term omvat mede: geneeskundig personeel van een Partij bij het conflict, hetzij militair of burgerlijk, daarbij inbegrepen het personeel, omschreven in het Eerste en het Tweede Verdrag, en datgene dat behoort tot een instelling voor de civiele bescherming;

geneeskundig personeel van nationale Rode Kruis (Rode Halve Maan, Rode Leeuw en zon) verenigingen en andere nationale verenigingen tot vrijwillige hulpverlening, die door een Partij bij het conflict zijn erkend en toegelaten;

geneeskundig personeel van geneeskundige formaties of geneeskundige transportmiddelen, als omschreven in artikel 9, tweede paragraaf.

betekent 'geestelijk personeel': personen, militairen of burgers zoals aalmoezeniers, die zich uitsluitend bezighouden met de uitoefening van hun ambt en verbonden zijn: aan de strijdkrachten van een Partij bij het conflict;

aan geneeskundige formaties of geneeskundige transportmiddelen van een Partij bij het conflict;

aan geneeskundige formaties of geneeskundige transportmiddelen, als omschreven in artikel 9, tweede paragraaf;

aan instellingen voor de civiele bescherming van een Partij bij het conflict.

De plaatsing van geestelijk personeel kan permanent of tijdelijk zijn, en de desbetreffende bepalingen, vermeld onder punt k) zijn op hen van toepassing.

Betekent 'geneeskundige formaties': inrichtingen en andere formaties hetzij militair of burgerlijk, ingericht voor geneeskundige doeleinden, te weten het opzoeken, verzamelen, vervoeren of behandelen – eerste hulp inbegrepen – van zieken, gewonden en schipbreukelingen en het stellen van diagnoses, alsmede voor het voorkomen van ziekten. De term omvat bijvoorbeeld hospitalen en andere dergelijke formaties, bloedtransfusiecentra, centra en instellingen voor preventieve geneeskunde, geneeskundige bevoorradingscentra en de opslagplaatsen van geneeskundig materieel en farmaceutische producten van die formaties. Geneeskundige formaties kunnen vast of mobiel, permanent of tijdelijk zijn.

Betekent 'geneeskundig transport': het transport te land, te water of door de lucht van de gewonden, zieken, schipbreukelingen, het geneeskundig en geestelijk personeel, de geneeskundige uitrusting of geneeskundige voorraden, beschermd door de Verdragen en dit Protocol.

Betekent 'geneeskundige transportmiddelen': alle transportmiddelen, hetzij militair of burgerlijk, permanent of tijdelijk, uitsluitend bestemd voor geneeskundig transport en onder het gezag van een bevoegde autoriteit van een Partij bij het conflict.

Betekent 'geneeskundig voertuig': ieder geneeskundig transportmiddel voor transport te land.

Betekent 'geneeskundige schepen en vaartuigen': ieder geneeskundig transportmiddel voor transport te water.

Betekent 'geneeskundig luchtvaartuig': ieder geneeskundig transportmiddel voor transport door de lucht.

Betekent 'permanent geneeskundig personeel', 'permanent geneeskundige formaties' en 'permanent geneeskundige transportmiddelen': het personeel en de formaties en transporten die uitsluitend zijn bestemd voor geneeskundige doeleinden voor onbepaalde tijd. Betekent 'tijdelijke geneeskundige transportmiddelen' het personeel en de formaties en transportmiddelen die uitsluitend worden gebruikt voor geneeskundige doeleinden voor een beperkte periode, gedurende die hele periode. Tenzij anders is aangegeven, omvatten de termen 'geneeskundig personeel', 'geneeskundige formaties' en 'geneeskundige transportmiddelen' zowel de permanente als de tijdelijke categorieën.

Betekent 'kenteken': het kenteken bestaande uit het rode kruis, de rode halve maan of de rode leeuw of zon op een wit veld, wanneer dit wordt gebruikt voor de bescherming van geneeskundige formaties en transportmiddelen en van geneeskundig en geestelijk personeel, van geneeskundige uitrusting of voorraden.

Betekent 'herkenningssein': ieder sein of iedere mededeling, in Hoofdstuk III van de Bijlage bij dit Protocol omschreven en uitsluitend bestemd voor de identificatie van geneeskundige formaties of transportmiddelen.

Artikel 9 - Toepassingsveld

Deze Titel waarvan de bepalingen zijn bedoeld om de toestand van de gewonden, zieken en schipbreukelingen te verbeteren, is van toepassing op allen die zich in een situatie bevinden als bedoeld in artikel 1, zonder enig nadelig onderscheid gebaseerd op ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst of geloof, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, rijkdom, geboorte of andere status, of op enig ander soortgelijk criterium. De desbetreffende bepalingen van de artikelen 27 en 32 van het Eerste Verdrag zijn van toepassing op permanente geneeskundige formaties en transportmiddelen (met uitzondering van hospitaalschepen, waarop artikel 25 van het Tweede Verdrag van toepassing is) en het personeel daarvan, die voor humanitaire doeleinden ter beschikking van een Partij bij het conflict zijn gesteld: door een neutrale Staat of een andere Staat die geen Partij is bij dat conflict; door een erkende en toegelaten vereniging tot hulpverlening van een dergelijke Staat; door een onpartijdige internationale humanitaire organisatie.

Artikel 10 - Bescherming en verzorging

Alle gewonden, zieken en schipbreukelingen, tot welke Partij zij ook behoren, dienen te worden ontzien en beschermd.

Zij moeten onder alle omstandigheden menselijk worden behandeld en in de grootst mogelijke omvang en binnen de kortst mogelijke tijd de geneeskundige verzorging en aandacht ontvangen die hun toestand vereist. Er mag op geen andere dan op geneeskundige gronden onderscheid tussen hen worden gemaakt.

Artikel 11 - Bescherming van personen

De lichamelijke of geestelijke gezondheid en integriteit van personen die zich in de macht van de Tegenpartij bevinden of die zijn geïnterneerd, die gevangen worden gehouden of op andere wijze van hun vrijheid zijn beroofd ten gevolge van een situatie zoals bedoeld in artikel 1, mogen niet door enig ongerechtvaardigd handelen of nalaten in gevaar worden gebracht. Dientengevolge is het verboden de personen bedoeld in dit artikel te onderwerpen aan geneeskundige handelingen die niet noodzakelijk zijn als gevolg van de gezondheidstoestand van de betrokken persoon en die niet in overeenstemming zijn met de algemeen aanvaarde geneeskundige normen welke onder gelijke geneeskundige omstandigheden zouden worden toegepast ten aanzien van personen die onderdaan zijn van de voor de handelingen verantwoordelijke Partij en die op geen enkele wijze van hun vrijheid zijn beroofd.

Het is in het bijzonder verboden bij dergelijke personen, zelfs met hun toestemming uit te voeren: lichamelijke verminkingen;

geneeskundige of wetenschappelijke experimenten;

verwijdering van weefsel of organen voor transplantatie, behalve wanneer die handelingen gerechtvaardigd zijn overeenkomstig de voorwaarden voorzien in de eerste paragraaf.

Uitzonderingen op het verbod voorzien in de tweede paragraaf, c), kunnen alleen worden gemaakt in het geval dat bloed wordt afgestaan voor transfusie, of huid voor transplantatie, mits dit vrijwillig en zonder enige dwang of aandrang geschiedt, en dan nog slechts voor therapeutische doeleinden, onder omstandigheden die beantwoorden aan de algemeen aanvaarde geneeskundige normen en maatregelen van toezicht, die zowel het belang van de donor als van de ontvanger beogen.

Ieder opzettelijk handelen of nalaten, dat de lichamelijke of geestelijke gezondheid of integriteit in gevaar brengt van enige persoon die zich in de macht bevindt van een andere Partij dan de Partij waartoe hij behoort en dat hetzij een overtreding vormt van een van de verboden, vermeld in de eerste of tweede paragraaf, hetzij niet in overeenstemming is met de vereisten, voorgeschreven in de derde paragraaf, maakt een ernstige inbreuk uit op dit Protocol.

De personen, bedoeld in de eerste paragraaf, hebben het recht om iedere operatieve ingreep te weigeren. In het geval van een weigering dient het geneeskundig personeel te trachten een desbetreffende schriftelijke verklaring, ondertekend of bevestigd door de patiënt te verkrijgen.

Iedere Partij bij het conflict moet een geneeskundig dossier bijhouden van alle gevallen van het afstaan van bloed voor transfusie of huid voor transplantatie door personen, bedoeld in de eerste paragraaf, indien die afstand geschiedt onder verantwoordelijkheid van die Partij. Bovendien dient iedere Partij bij het conflict te trachten een dossier bij te houden van alle geneeskundige handelingen, uitgevoerd met betrekking tot iedere persoon die is geïnterneerd, die gevangen wordt gehouden of op andere wijze van zijn vrijheid is beroofd ten gevolge van een situatie als bedoeld in artikel 1. Deze dossiers dienen te allen tijde voor onderzoek door de beschermende Mogendheid beschikbaar te zijn.

Artikel 12 - Bescherming van geneeskundige formaties

Geneeskundige formaties dienen te allen tijde te worden ontzien en beschermd en mogen niet worden aangevallen.

De eerste paragraaf is van toepassing op de burgerlijke geneeskundige formaties, mits zij aan één van de volgende voorwaarden voldoen: tot een van de Partijen bij het conflict behoren;

erkend en toegelaten zijn door de bevoegde autoriteiten van een van de Partijen bij het conflict;

toegelaten zijn overeenkomstig artikel 9, eerste paragraaf van dit Protocol of van artikel 27 van het Eerste Verdrag.

De Partijen bij het conflict worden uitgenodigd elkaar van de plaats waar hun vast geneeskundige formaties zich bevinden, in kennis te stellen. Het ontbreken van een dergelijke kennisgeving ontheft geen van de Partijen van de verplichting, aan de bepalingen van de eerste paragraaf te voldoen.

Onder geen enkele omstandigheid mogen de geneeskundige formaties worden gebruikt om te trachten militaire objectieven tegen aanvallen te beschermen. De Partijen bij het conflict dienen er, zo mogelijk, zorg voor te dragen dat de geneeskundige formaties zich op zodanige plaatsen bevinden, dat aanvallen op militaire objectieven hun veiligheid niet in gevaar brengen.

Artikel 13 - Beëindiging van de bescherming van burgerlijke geneeskundige formaties

De bescherming waarop de burgerlijke geneeskundige formaties recht hebben eindigt alleen wanneer deze worden gebruikt om buiten hun humanitaire taak voor de vijand schadelijke handelingen te verrichten. De bescherming eindigt evenwel slechts nadat een sommatie is gegeven waarin, telkens wanneer daartoe aanleiding is, een redelijke termijn wordt gesteld en nadat aan die sommatie geen gevolg is gegeven.

Als voor de vijand schadelijke handelingen worden niet beschouwd: het feit dat het personeel van de formatie is uitgerust met lichte persoonlijke wapens voor eigen verdediging of voor die van gewonden en zieken, met de zorg waarvoor het is belast;

het feit dat de formatie wordt bewaakt door een piket, door schildwachten of door een geleide;

het feit dat draagbare wapens en munitie, die van de gewonden en zieken zijn afgenomen en nog niet aan de bevoegde dienst zijn afgeleverd, in de formatie worden aangetroffen;

het feit dat de leden van de strijdkrachten of andere strijders zich om geneeskundige redenen bij de formatie bevinden

Artikel 14 - Beperkingen op het vorderen van burgerlijke geneeskundige formaties

De bezettende Mogendheid heeft de plicht te verzekeren dat onafgebroken kan worden voorzien in de geneeskundige behoeften van de burgerbevolking in bezet gebied.

De bezettende Mogendheid mag derhalve geen burgerlijke geneeskundige formaties, hun uitrusting, hun materiaal of de diensten van hun personeel vorderen, zolang die hulpmiddelen noodzakelijk zijn voor het verschaffen van toereikende geneeskundige diensten ten behoeve van de burgerbevolking en voor de voortzetting van de geneeskundige verzorging van de gewonden en zieken die reeds onder behandeling zijn.

De bezettende Mogendheid mag, mits zij de algemene regel neergelegd in de tweede paragraaf in acht blijft nemen, de bovenvermelde hulpmiddelen vorderen onder de volgende bijzondere voorwaarden: dat de hulpmiddelen nodig zijn voor een toereikende en onmiddellijke geneeskundige behandeling van de gewonden en zieken van de strijdkrachten van de bezettende Mogendheid of van krijgsgevangenen;

dat de vordering slechts duurt zolang deze noodzaak bestaat;

dat onmiddellijk maatregelen worden genomen om te verzekeren dat onafgebroken kan worden voorzien in de geneeskundige behoeften van de burgerbevolking, evenals in die van de gewonden en zieken onder behandeling die door de vordering worden getroffen.

Artikel 15 - Bescherming van burgerlijk geneeskundig en geestelijk personeel

Burgerlijk geneeskundig personeel dient te worden ontzien en beschermd.

Met alle beschikbare middelen moet, indien nodig, hulp worden verleend aan het burgerlijk geneeskundig personeel in gebieden waar de burgerlijke geneeskundige diensten door de vijandelikheden zijn ontwricht.

De bezettende Mogendheid moet het burgerlijk geneeskundig personeel in bezette gebieden alle bijstand verlenen om het in staat te stellen naar best vermogen zijn humanitaire taak te vervullen. De bezettende Mogendheid mag niet eisen dat dit personeel bij de uitoefening van die taak voorrang geeft aan de behandeling van enige persoon, behalve op geneeskundige gronden. Het mag niet worden verplicht taken te verrichten die onverenigbaar zijn met zijn humanitaire opdracht.

Het burgerlijk geneeskundig personeel zal toegang hebben tot alle plaatsen waar zijn diensten onmisbaar zijn, onder voorbehoud van de toezichts- en veiligheidsmaatregelen die de desbetreffende Partij bij het conflict noodzakelijk acht.

Het burgerlijk geestelijk personeel dient te worden ontzien en beschermd. De bepalingen van de Verdragen en dit Protocol betreffende de bescherming en de herkenbaarheid van het geneeskundig personeel zijn evenzo op hen toepasselijk.

Artikel 16 - Algemene bescherming van de geneeskundige taakvervulling

Niemand mag, onder welke omstandigheden ook, worden gestraft voor het uitvoeren van geneeskundige handelingen die met de geneeskundige deontologie in overeenstemming zijn, ongeacht degenen aan wie deze handelingen ten goede komen.

Personen die geneeskundige handelingen uitvoeren mogen niet worden verplicht daden of werkzaamheden te verrichten die in strijd zijn met de regels van de geneeskundige deontologie of met andere geneeskundige regels, opgesteld in het belang van de gewonden en de zieken, of met de bepalingen van de Verdragen en dit Protocol, noch

mogen zij worden gedwongen af te zien van het verrichten van daden of werkzaamheden, door die regels en bepalingen voorgeschreven.

Niemand die geneeskundige handelingen uitvoert mag worden verplicht aan iemand die behoort tot een Tegenpartij of tot zijn eigen Partij, behalve voor zover dat door de wetgeving van de laatstbedoelde Partij wordt vereist, inlichtingen te verstrekken betreffende de gewonden en zieken die hij verzorgt of heeft verzorgd, indien deze inlichtingen naar zijn oordeel schadelijk zouden kunnen zijn voor de desbetreffende patiënten of hun families. De voorschriften inzake de verplichte melding van besmettelijke ziekten dienen evenwel in acht te worden genomen.

Artikel 17 - Rol van de burgerbevolking en van de verenigingen tot hulpverlening

De burgerbevolking dient de gewonden, zieken en schipbreukelingen te ontzien, zelfs indien deze tot de Tegenpartij behoren, en mag geen gewelddaden tegen hen begaan. Aan de burgerbevolking en de verenigingen tot hulpverlening, zoals nationale Rode Kruis (Rode Halve Maan, Rode Leeuw en Zon) vereniging is het toegestaan, zelfs uit eigen beweging de gewonden, zieken en schipbreukelingen te verzamelen en te verzorgen, zelfs in gebieden waar een inval heeft plaatsgevonden of die zijn bezet. Niemand mag worden lastiggevalen, vervolgd, veroordeeld of gestraft voor dergelijke humanitaire handelingen.

De Partijen bij het conflict kunnen een beroep doen op de burgerbevolking en de verenigingen tot hulpverlening, bedoeld in de eerste paragraaf, om de gewonden, zieken en schipbreukelingen te verzamelen en te verzorgen, naar de doden te zoeken en de plaats waar deze zich bevinden te melden; de Partijen dienen zowel bescherming als de noodzakelijke faciliteiten te verlenen aan diegenen die aan dit beroep gevolg hebben gegeven. Indien de Tegenpartij het gebied in haar macht mocht krijgen of herkrijgen, moet zij deze bescherming en faciliteiten blijven verlenen zolang zij noodzakelijk zijn.

Artikel 18 - Identificatie

Iedere Partij bij het conflict moet de herkenbaarheid trachten te verzekeren van het geneeskundig en geestelijk personeel en de geneeskundige formaties en transporten.

Iedere Partij bij het conflict moet eveneens trachten werkwijzen en procedures te aanvaarden en ten uitvoer te leggen die het mogelijk maken geneeskundige formaties en transporten te herkennen die het kenteken en de herkenningssignalen gebruiken.

In het bezet gebied en in de gebieden waar gevechten plaatsvinden of vermoedelijk zullen plaatsvinden, dient het burgerlijk geneeskundig en geestelijk personeel in het algemeen herkenbaar te zijn aan het kenteken en aan de identiteitskaart waaruit hun status blijkt.

De geneeskundige formaties en transportmiddelen moeten, met toestemming van de bevoegde autoriteit, zijn voorzien van het kenteken. De schepen en vaartuigen, bedoeld in artikel 22 van dit Protocol, moeten van kentekenen zijn voorzien, overeenkomstig de bepalingen van het Tweede Verdrag.

Een partij bij het conflict kan, als bepaald in Hoofdstuk III van Bijlage I bij dit Protocol, het gebruik van herkenningssignalen naast het kenteken toestaan ter identificatie van geneeskundige formaties en transportmiddelen. Bij wijze van uitzondering mogen geneeskundige transportmiddelen in de bijzondere in dat Hoofdstuk genoemde gevallen, herkenningssignalen gebruiken zonder het kenteken te tonen.

De uitvoering van de bepalingen van de eerste tot en met de vijfde paragraaf van dit artikel wordt beheerst door de Hoofdstukken I tot en met III van de Bijlage bij dit Protocol. De signalen in Hoofdstuk III van de Bijlage omschreven en uitsluitend bestemd voor het gebruik door geneeskundige formaties en transportmiddelen mogen, behalve als in dat Hoofdstuk bepaald voor geen andere doeleinden worden gebruikt dan ter identificatie van de in dat Hoofdstuk omschreven geneeskundige formaties en transportmiddelen.

Dit artikel staat geen uitgebreider gebruik van het kenteken toe in vredetijd dan is bepaald in artikel 44 van het Eerste Verdrag.

De bepalingen van de Verdragen en het Protocol betreffende het toezicht op het gebruik van het kenteken en betreffende het voorkomen en het tegengaan van enig misbruik daarvan zijn van toepassing op herkenningssignalen.

Artikel 19 - Neutrale Staten en andere Staten die geen Partij zijn bij het conflict

Neutrale Staten en andere Staten die geen Partij zijn bij het conflict dienen de desbetreffende bepalingen van dit Protocol toe te passen ten aanzien van de personen die door deze Afdeling worden beschermd en die op hun grondgebied mochten worden toegelaten of geïnterneerd, alsmede op alle doden van de Partijen bij het conflict die zij mochten vinden.

Artikel 20 - Verbod van represailles

Represailles tegen personen of goederen die door deze Afdeling worden beschermd zijn verboden.

Afdeling II - Geneeskundige transporten

Artikel 21 - Geneeskundige voertuigen

Geneeskundige voertuigen dienen te worden ontzien en beschermd op dezelfde wijze als mobiele geneeskundige formaties krachtens de Verdragen en dit Protocol.

Artikel 22 - Hospitaalschepen en kustreddingsboten

De bepalingen van de Verdragen betreffende: de vaartuigen, omschreven in de artikelen 22, 24, 25 en 27 van het Tweede Verdrag, hun reddingsboten en kleine vaartuigen, hun personeel en bemanningen, de gewonden, zieken en schipbreukelingen aan boord, zijn eveneens van toepassing wanneer die vaartuigen burgers vervoeren die gewond, ziek of schipbreukeling zijn en niet behoren tot een van de categorieën, vermeld in artikel 13 van het Tweede Verdrag. Die burgers mogen evenwel niet worden overgedragen aan enige Partij die niet hun eigen Partij is, noch op zee gevangen worden genomen. Indien zij zich in de macht bevinden van een andere Partij bij het conflict dan hun eigen Partij, zijn het Vierde Verdrag en dit Protocol op hen van toepassing.

De bescherming door de Verdragen verleend aan de vaartuigen, omschreven in artikel 25 van het Tweede Verdrag, strekt zich mede uit tot de hospitaalschepen, voor humanitaire doeleinden aan een Partij bij het conflict ter beschikking gesteld: door een neutrale Staat of een andere Staat die geen Partij is bij dat conflict; door een onpartijdige internationale humanitaire organisatie mits in beide gevallen aan de in dat artikel vermelde vereisten is voldaan.

Kleine vaartuigen, omschreven in artikel 27 van het Tweede Verdrag, dienen te worden beschermd, zelfs indien de in dat artikel bedoelde kennisgeving niet is gedaan. De Partijen bij het conflict worden evenwel uitgenodigd elkaar van alle bijzonderheden met betrekking tot die vaartuigen in kennis te stellen, ten einde de identificatie en herkenning daarvan te vergemakkelijken.

Artikel 23 - Andere geneeskundige schepen en vaartuigen

Geneeskundige schepen en vaartuigen, andere dan diegene bedoeld in artikel 22 van dit Protocol en artikel 38 van het Tweede Verdrag dienen, hetzij op zee of in andere wateren, te worden ontzien en beschermd op dezelfde wijze als de mobiele geneeskundige formaties krachtens de Verdragen en dit Protocol. Deze schepen dienen, daar de bovengenoemde bescherming slechts kan worden verwezenlijkt indien zij kunnen worden geïdentificeerd en herkend als geneeskundige schepen of vaartuigen, te zijn voorzien van het kenteken, en zoveel mogelijk te voldoen aan het bepaalde in artikel 43, tweede paragraaf van het Tweede Verdrag.

De schepen en vaartuigen, bedoeld in de eerste paragraaf, blijven onderworpen aan het oorlogsrecht. Ieder oorlogsschip dat aan de oppervlakte vaart en in staat is de opvolging van zijn bevel terstond af te dwingen, kan hun bevelen te stoppen, zich te verwijderen of een bepaalde route te volgen, en zij dienen ieder zodanig bevel op te volgen. Deze schepen en vaartuigen mogen, zolang zij nodig zijn voor de gewonden, zieken en schipbreukelingen aan boord, op geen enkele andere wijze aan hun geneeskundige taak worden onttrokken.

De bescherming, verleend in de eerste paragraaf, eindigt alleen in de omstandigheden, vermeld in de artikelen 34 en 35 van het Tweede Verdrag. Een duidelijke weigering om een bevel, gegeven overeenkomstig de tweede paragraaf, op te volgen vormt een voor de vijand schadelijke handeling krachtens artikel 34 van het Tweede Verdrag.

Een Partij bij het conflict kan iedere Tegenpartij, zolang als mogelijk is voor het vertrek van een geneeskundig schip of vaartuig, in kennis stellen van de naam, de klasse, de verwachte vertrektijd, de route en de geschatte snelheid ervan, in het bijzonder in het geval van schepen met een bruto inhoud van meer dan 2000 ton, en kan voorts alle gegevens verstrekken ter vergemakkelijking van de identificatie en herkenning. De Tegenpartij moet de ontvangst van die gegevens bevestigen.

De bepalingen van artikel 37 van het Tweede Verdrag zijn van toepassing op het geneeskundig en geestelijk personeel op die schepen en vaartuigen.

De bepalingen van het Tweede Verdrag zijn van toepassing op de gewonden, zieken en schipbreukelingen, die behoren tot de categorieën bedoeld in artikel 13 van het Tweede Verdrag en artikel 44 van dit Protocol, en die zich aan boord van dergelijke schepen en vaartuigen mochten bevinden. De burgers die gewond, ziek of schipbreukeling zijn en niet behoren tot een van de categorieën, vermeld in artikel 13 van het Tweede Verdrag, kunnen op zee niet worden overgedragen aan een Partij die niet hun Partij is, noch kunnen zij van dergelijke schepen of vaartuigen worden verwijderd; indien zij zich in de macht bevinden van een andere Partij bij het conflict dan hun eigen Partij, zijn het Vierde Verdrag en dit Protocol op hen van toepassing.

Artikel 24 - Bescherming van geneeskundige luchtvaartuigen

Geneeskundige luchtvaartuigen dienen te worden ontzien en beschermd overeenkomstig de bepalingen van deze Titel.

Artikel 25 - Geneeskundige luchtvaartuigen in gebieden die niet onder controle zijn van een Tegenpartij

In landgebieden die door bevriende strijdkrachten feitelijk worden beheerst en in het luchtruim daarboven, of in zeegebieden die niet feitelijk door een Tegenpartij worden beheerst en in het luchtruim daarboven, is voor het ontzien en de bescherming van geneeskundige luchtvaartuigen van een Partij bij het conflict, geen enkele overeenkomst met een Tegenpartij vereist. Een Partij bij het conflict die in deze gebieden van haar geneeskundige luchtvaartuigen gebruik maakt kan evenwel, met het oog op een grotere veiligheid, een kennisgeving als voorzien in artikel 29 tot de Tegenpartij richten, in het bijzonder wanneer die luchtvaartuigen vluchten uitvoeren die hen binnen het bereik brengen van grond-lucht-wapensystemen van de Tegenpartij.

Artikel 26 - Geneeskundige luchtvaartuigen in contactzones of soortgelijke zones

In die delen van de contactzone die door bevriende strijdkrachten feitelijk worden beheerst en in het luchtruim daarboven, en in die gebieden die niet door een bepaalde Partij feitelijk worden beheerst en in het luchtruim daarboven, kan de bescherming van de geneeskundige luchtvaartuigen slechts volkomen doeltreffend plaatsvinden krachtens een voorafgaand akkoord tussen de bevoegde militaire autoriteiten van de Partijen bij het conflict, als voorzien in artikel 29. Ofschoon bij afwezigheid van een dergelijk akkoord de geneeskundige luchtvaartuigen hun werkzaamheden op eigen risico verrichten, moeten zij worden ontzien wanneer zij als zodanig zijn herkend. 'Contactzone' betekent: ieder landgebied waar de vooruitgeschoven onderdelen van de tegenover elkaar staand strijdkrachten in contact zijn, in het bijzonder waar zij zijn blootgesteld aan rechtstreeks vuur vanaf de grond.

Artikel 27 - Geneeskundige luchtvaartuigen in gebieden die worden beheerst door een Tegenpartij

De geneeskundige luchtvaartuigen van een Partij bij het conflict blijven beschermd, wanneer zij over land- of zeegebieden vliegen, die door een Tegenpartij feitelijk worden beheerst, mits van de bevoegde autoriteit van die Tegenpartij van tevoren toestemming voor die vluchten is verkregen.

Een geneeskundig luchtvaartuig dat over een gebied vliegt dat door een Tegenpartij feitelijk wordt beheerst, zonder de in de eerste paragraaf voorziene toestemming of in afwijking van de voorwaarden, verbonden aan een dergelijke toestemming hetzij door een navigatiefout of ten gevolge van een noodtoestand die de veiligheid van de vlucht in gevaar brengt, dient alles in het werk te stellen om zich te identificeren en de Tegenpartij van de omstandigheden in kennis te stellen. Zodra een zodanig geneeskundig luchtvaartuig door de Tegenpartij is herkend, dient die Partij in redelijkheid alles in het werk te stellen om het bevel tot landen of tot het neerstrijken op het water, als bedoeld in artikel 30, te geven, of om andere maatregelen ter beveiliging van haar eigen belangen te nemen, en in beide gevallen het luchtvaartuig tijd te geven aan dat bevel te voldoen of zich naar die maatregelen te gedragen, alvorens tot een aanval tegen het luchtvaartuig over te gaan.

Artikel 28 - Beperkingen op het gebruik van geneeskundige luchtvaartuigen

Het is de Partijen bij het conflict verboden hun geneeskundige luchtvaartuigen te gebruiken om enig militair voordeel over een Tegenpartij te behalen. De aanwezigheid van geneeskundige luchtvaartuigen mag niet worden gebruikt om te trachten militaire objectieven voor aanvallen te vrijwaren.

De geneeskundige luchtvaartuigen mogen niet worden gebruikt om militaire inlichtingen te verzamelen of over te brengen, en mogen geen enkele uitrusting, voor die doeleinden bestemd, vervoeren. Het is hun verboden personen of lading te veroveren, die niet vallen onder de definitie, opgenomen in artikel 8, letter f). Het vervoer aan boord van de persoonlijke bezittingen van de inzittenden of van materieel, uitsluitend bestemd om de navigatie, de communicatie of de identificatie te vergemakkelijken, wordt niet als verboden beschouwd.

De geneeskundige luchtvaartuigen mogen geen wapens vervoeren, behalve draagbare wapens en munitie die van de gewonden, zieken en schipbreukelingen aan boord zijn afgenomen en nog niet aan de bevoegde dienst zijn afgeleverd, en die lichte persoonlijke wapens die nodig zijn om het geneeskundig personeel aan boord in staat te stellen zichzelf en de gewonden, zieken en schipbreukelingen met de zorg waarvoor het is belast, te verdedigen.

De geneeskundige luchtvaartuigen mogen, wanneer zij de vluchten, bedoeld in de artikelen 26 en 27, niet worden gebruikt om naar gewonden, zieken en schipbreukelingen te zoeken, zonder dat daarover een voorafgaand akkoord met de Tegenpartij is bereikt.

Artikel 29 - Kennisgevingen en afspraken inzake geneeskundige luchtvaartuigen

De kennisgevingen krachtens artikel 25, of de verzoeken om voorafgaand akkoord krachtens de artikelen 26, 27, 28, vierde paragraaf, of 31, moeten het aantal geneeskundige luchtvaartuigen dat men voornemens is te gebruiken, het vluchtplan en de middelen ter identificatie aangeven en worden geacht in te houden, dat elke vlucht zal worden uitgevoerd met inachtneming van artikel 28.

Een Partij die een kennisgeving gedaan krachtens artikel 25 ontvangt, moet de ontvangst van die kennisgeving onmiddellijk bevestigen.

Een Partij die een verzoek om voorafgaand akkoord krachtens de artikelen 26, 27, 28, vierde paragraaf, of 31 ontvangt, moet de verzoekende Partij zo snel mogelijk mededelen dat het verzoek is ingewilligd, mededelen dat het verzoek is geweigerd, of

een redelijk tegenvoorstel met betrekking tot het verzoek doen. Zij kan eveneens een verbod of een beperking van andere vluchten in het gebied gedurende de desbetreffende periode voorstellen. Indien de Partij die het verzoek heeft gedaan de tegenvoorstellen aanvaardt, stelt zij de andere Partij van de aanvaarding in kennis.

De Partijen moeten de nodige maatregelen nemen om te verzekeren dat de kennisgevingen snel kunnen worden gedaan en de afspraken snel kunnen worden bereikt.

De Partijen moeten eveneens de nodige maatregelen nemen om hetgeen die kennisgevingen en die afspraken behelzen snel aan de betrokken militaire formaties bekend te maken en moeten die formaties inlichtingen verstrekken inzake de middelen ter identificatie die door de desbetreffende geneeskundige luchtvaartuigen zullen worden gebruikt.

Artikel 30 - Landen en inspectie van geneeskundige luchtvaartuigen

Geneeskundige luchtvaartuigen die vliegen boven gebieden die feitelijk worden beheerst door een Tegenpartij, of boven gebieden die niet duidelijk door een bepaalde Partij feitelijk worden beheerst, kunnen gesommeerd worden te landen naar gelang van de omstandigheden op het land of op het water, ten einde inspectie overeenkomstig de navolgende paragrafen mogelijk te maken. De geneeskundige luchtvaartuigen moeten iedere zodanige sommatie opvolgen.

Indien een dergelijk luchtvaartuig landt of op het water neerstrijkt, hetzij op sommatie of om andere redenen, mag het uitsluitend aan inspectie worden onderworpen ter vaststelling van de zaken, vermeld in de derde en vierde paragraaf. Iedere zodanige inspectie moet onverwijld worden aangevangen en snel worden uitgevoerd. De inspecterende Partij mag niet verlangen dat de gewonden en zieken uit het vliegtuig worden verwijderd, tenzij verwijdering noodzakelijk is voor de inspectie. Die Partij moet er in ieder geval voor zorg dragen dat de toestand van de gewonden en zieken niet nadelig door de inspectie of de verwijdering wordt beïnvloed.

Indien de inspectie aantoonde dat het luchtvaartuig een geneeskundig luchtvaartuig is in de zin van artikel 8 letter j), geen inbreuk maakt op de voorwaarden, omschreven in artikel 28, en

indien een voorafgaand akkoord is vereist, niet heeft gevlogen zonder, of in strijd met dit akkoord, moet aan het luchtvaartuig en aan de inzittenden die behoren tot de Tegenpartij of tot een neutrale Staat of een andere Staat die geen Partij is bij het conflict, worden toegestaan de vlucht zonder oponthoud voort te zetten.

Indien de inspectie aantoonde dat het luchtvaartuig geen geneeskundig luchtvaartuig is in de zin van artikel 8 letter j), inbreuk maakt op de voorwaarden omschreven in artikel 28, of,

indien een voorafgaand akkoord is vereist, heeft gevlogen zonder of in strijd met dit akkoord, kan dit luchtvaartuig in beslag worden genomen. De inzittenden dienen te worden behandeld overeenkomstig de desbetreffende bepalingen van de Verdragen en dit Protocol. Ieder in beslag genomen luchtvaartuig dat was aangewezen als permanent geneeskundig luchtvaartuig mag daarna uitsluitend als geneeskundig luchtvaartuig worden gebruikt.

Artikel 31 - Neutrale Staten of andere Staten die geen Partij zijn bij het conflict

Geneeskundige luchtvaartuigen mogen, behalve krachtens een voorafgaand akkoord niet vliegen over het grondgebied van een neutrale Staat of een andere Staat die geen Partij is bij het conflict, noch erop landen of neerstrijken op het water ervan. Indien een dergelijk akkoord bestaat, dienen zij evenwel te worden ontzien gedurende hun gehele vlucht en eveneens gedurende een eventuele landing op dat grondgebied. Niettemin moeten zij iedere sommatie tot landen of neerstrijken op het water, naar gelang van de omstandigheden, opvolgen.

Indien een geneeskundig luchtvaartuig, bij afwezigheid van akkoord of in afwijking van de voorwaarden waaronder het akkoord is tot stand gekomen, vliegt over het grondgebied van een neutrale Staat of een andere Staat die geen Partij is bij het conflict, hetzij door een navigatiefout of ten gevolge van een noodtoestand die de veiligheid van de vlucht in gevaar brengt, dient het alles in het werk te stellen om de vlucht te melden en zich te identificeren. Zodra een zodanig geneeskundig luchtvaartuig is herkend, dient die Staat in redelijkheid alles in het werk te stellen om de sommatie tot landen op het land of tot neerstrijken op het water, als bedoeld in artikel 30, eerste paragraaf, te geven, of om andere maatregelen ter beveiliging van zijn eigen belangen te nemen, en in beide gevallen het luchtvaartuig tijd te geven om aan deze sommatie te voldoen of zich naar die maatregelen te gedragen, alvorens tot een aanval tegen het luchtvaartuig over te gaan.

Indien een geneeskundig luchtvaartuig, hetzij krachtens akkoord of in de omstandigheden, vermeld in de tweede paragraaf, landt of neerstrijkt op het water behorend tot het grondgebied van een neutrale Staat of een andere Staat die geen Partij is bij het conflict, hetzij op sommatie of om andere redenen, wordt het luchtvaartuig aan inspectie onderworpen teneinde vast te stellen of het werkelijk een geneeskundig luchtvaartuig is. De inspectie moet onverwijld worden aangevangen en snel worden uitgevoerd. De inspecterende Partij mag niet verlangen dat de gewonden en zieken van de Partij die het luchtvaartuig gebruikt daaruit worden verwijderd, tenzij verwijdering noodzakelijk is voor de inspectie. De inspecterende Partij moet er in ieder geval voor zorg dragen dat de toestand van de gewonden en zieken niet nadelig door de inspectie of de verwijdering wordt beïnvloed. Indien de inspectie aantoonde dat het luchtvaartuig werkelijk een geneeskundig luchtvaartuig is, wordt het luchtvaartuig met inzittenden, met uitzondering van degenen die overeenkomstig de regels van het bij gewapende conflicten toepasselijk internationaal recht gevangen dienen te worden gehouden, toegestaan de vlucht te hervatten, en dienen passende maatregelen ten behoeve van de voortzetting van de vlucht te worden genomen. Indien de inspectie aantoonde dat het luchtvaartuig geen geneeskundig luchtvaartuig is, wordt het in beslag genomen en worden de inzittenden behandeld overeenkomstig de vierde paragraaf.

De gewonden, zieken en schipbreukelingen die, anders dan tijdelijk met toestemming van de plaatselijke autoriteiten een geneeskundig luchtvaartuig hebben verlaten op het grondgebied van een neutrale Staat of een andere Staat die geen Partij is bij het conflict, worden, tenzij anders tussen die Staat en de Partijen bij het conflict is overeengekomen, door die Staat vastgehouden, indien dit door de regels van het bij gewapende conflicten toepasselijk internationaal recht wordt voorgeschreven, en wel op zodanige wijze dat zij niet opnieuw aan de vijandelijkheden kunnen deelnemen. De kosten van behandeling in een ziekenhuis en van internering dienen door de Staat waartoe die personen behoren, te worden gedragen.

De neutrale Staten en de andere Staten die geen Partij zijn bij het conflict moeten alle voorwaarden en beperkingen die zij opleggen aan de vlucht van geneeskundige luchtvaartuigen over, of aan de landing van geneeskundige luchtvaartuigen op hun grondgebied, gelijkelijk op alle Partijen bij het conflict toepassen.

Afdeling III - Vermisten en doden

Artikel 32 - Algemeen beginsel

Bij de uitvoering van deze Afdeling, zullen de werkzaamheden van de Hoge Verdragsluitende Partijen, de Partijen bij het conflict en de internationale humanitaire organisaties, vermeld in de Verdragen en dit Protocol, voornamelijk worden ingegeven door het recht van families kennis te nemen van het lot van verwanten.

Artikel 33 - Vermisten

Zodra de omstandigheden zulks toelaten, en uiterlijk onmiddellijk na het einde van de daadwerkelijke vijandelijkheden, dient iedere Partij bij het conflict naar de personen die door een Tegenpartij als vermist zijn opgegeven te zoeken. Die Partij dient alle ter zake dienende gegevens betreffende die personen door te geven teneinde het zoeken te vergemakkelijken.

Teneinde het verzamelen van gegevens ingevolge de vorige paragraaf te vergemakkelijken, dient iedere Partij met betrekking tot personen die niet krachtens de Verdragen en het Protocol gunstiger mochten worden behandeld: de gegevens te registreren omschreven in artikel 138 van het Vierde Verdrag, betreffende de personen die langer dan twee weken gevangen zijn gehouden, gevangenisstraf hebben ondergaan of op andere wijze van hun vrijheid zijn beroofd ten gevolge van vijandelijkheden of van een bezetting, of die tijdens hun gevangenhouding zijn overleden; het zoeken naar en het registreren van gegevens omtrent die personen zoveel mogelijk te vergemakkelijken en zo nodig zelf te verrichten, indien deze in andere omstandigheden tengevolge van vijandelijkheden of van bezetting zijn overleden.

Gegevens betreffende personen die ingevolge de eerste paragraaf als vermist zijn opgegeven en de verzoeken om dergelijke gegevens dienen te worden doorgegeven, hetzij rechtstreeks of door tussenkomst van de beschermende Mogendheid, het Centrale Opsporingsbureau van het Internationale Comité van het Rode Kruis of nationale Rode Kruis (Rode Halve Maan, Rode Leeuw en Zon) verenigingen. Wanneer de gegevens niet via het Internationale Comité van het Rode Kruis en het Centrale Opsporingsbureau daarvan worden doorgegeven, dient iedere Partij bij het conflict er zorg voor te dragen, dat die gegevens tevens aan het Centrale Opsporingsbureau worden verstrekt.

De Partijen bij het conflict dienen ernaar te streven, tot overeenstemming te geraken over regelingen, waardoor het voor ploegen mogelijk wordt naar doden te zoeken, deze te identificeren en uit gebieden waar gevechten hebben plaatsgevonden weg te halen, met inbegrip van regelingen waardoor het, indien wenselijk, mogelijk wordt gemaakt dat die ploegen worden vergezeld door personeel van de Tegenpartij wanneer zij hun taak vervullen in gebieden die onder de controle staan van de Tegenpartij. Het personeel van die ploegen dient, wanneer het uitsluitend de genoemde functie vervult, te worden ontzien en beschermd.

Artikel 34 - Stoffelijke overschotten

Het stoffelijk overschot van personen die zijn overleden door oorzaken verband houdend met een bezetting, of die zijn overleden tijdens gevangenhouding voortkomend uit een bezetting of uit vijandelijkheden, alsook het stoffelijk overschot van personen die geen onderdaan zijn van het land waar zij zijn overleden tengevolge van vijandelijkheden, dienen te worden ontzien, en het graf van alle zodanige personen dient te worden ontzien, onderhouden en aangeduid, als bepaald in artikel 130 van het Vierde Verdrag, wanneer het stoffelijk overschot of graf geen gunstige behandeling krachtens de Verdragen en dit Protocol mocht ontvangen.

Zodra de omstandigheden en de betrekkingen tussen de Tegenpartijen dat toelaten, moeten de Hoge Verdragsluitende Partijen op wiens grondgebied graven zijn gelegen van personen die tengevolge van vijandelijkheden of tijdens een bezetting of gevangenhouding zijn overleden of, in voorkomende gevallen, andere plaatsen waar zich stoffelijke overschotten van zodanige personen bevinden, overeenkomsten sluiten teneinde: de toegang tot de graven te vergemakkelijken voor de familieleden van de overledenen en de vertegenwoordigers van de officiële diensten voor gravenregistratie en de regelingen van praktische aard voor die toegang vast te stellen; bestendig de bescherming en het onderhoud van deze graven te verzekeren;

de terugkeer te vergemakkelijken van het stoffelijk overschot en de persoonlijke bezittingen van de overledenen naar het land van herkomst, op verzoek van dat land of op verzoek van de naaste familieleden tenzij het bedoelde land daartegen bezwaar maakt.

Indien geen overeenkomsten als voorzien in de tweede paragraaf letters b) of c) zijn gesloten en indien het land van herkomst van deze overledenen niet bereid is op zijn kosten voor het onderhoud van die graven zorg te dragen, kan de Hoge Verdragsluitende Partij op wiens grondgebied de graven zijn gelegen aanbieden, maatregelen te treffen ter vergemakkelijking van de terugkeer van de stoffelijke overschotten van de overledenen naar het land van herkomst. Indien een dergelijk aanbod niet wordt aanvaard, kan de Hoge Verdragsluitende Partij na verloop van vijf jaar, te rekenen vanaf de dag van het aanbod en na kennisgeving aan het land van herkomst, de voorschriften neergelegd in haar eigen wetgeving met betrekking tot begraaftplaatsen en graven, toepassen.

Het is een Hoge Verdragsluitende Partij op wiens grondgebied de graven bedoeld in dit artikel zijn gelegen slechts toegestaan de stoffelijke overschotten op te graven: overeenkomstig de voorwaarden bepaald bij de paragrafen 2.c) en 3 of,

wanneer opgraving dwingend is geboden door het algemeen belang waaronder begrepen geneeskundige noodzaak en noodzaak verband houdend met een opsporing, in welk geval de Hoge Verdragsluitende Partij te allen tijde de stoffelijke overschotten dient te ontzien en het land van herkomst in kennis dient te stellen van haar voornemen de stoffelijke overschotten op te graven, waarbij zij bijzonderheden betreffende de voorgenomen plaats van herbegrafenis dient te vermelden.

Titel III - Methoden en middelen van oorlogvoering - status van strijder en van krijgsgevangene

Afdeling I - Methoden en middelen van oorlogvoering

Artikel 35 - Grondregels

In geen enkel gewapend conflict is het recht van de Partijen bij het conflict ten aanzien van de keuze van de methoden of middelen van oorlogvoering onbegrensd.

Het is verboden wapens, projectielen en stoffen alsmede methoden van oorlogvoering te gebruiken die naar hun aard overbodig letsel of onnodig leed veroorzaken.

Het is verboden methoden of middelen van oorlogvoering te gebruiken, bestemd om omvangrijke, langdurige en ernstige schade aan het natuurlijk milieu toe te brengen, of die dergelijke schade, naar kan worden verwacht, zullen meebrengen.

Artikel 36 - Nieuwe wapens

Op een Hoge Verdragsluitende Partij rust bij de studie, ontwikkeling, aanschaf of invoering van een nieuw wapen, een nieuw middel of een nieuwe methode van oorlogvoering de verplichting vast te stellen of het gebruik daarvan, in bepaalde of in alle omstandigheden, door dit Protocol of door enige andere regel van het ten aanzien van de Hoge Verdragsluitende Partij toepasselijk internationaal recht is verboden.

Artikel 37 - Verbod van perfide handelingen

Het is verboden een tegenstander te doden, te verwonden of gevangen te nemen door middel van perfide handelingen. Gedragingen die het vertrouwen wekken bij een tegenstander teneinde deze te doen geloven dat hij gerechtigd is op bescherming krachtens de regels van het internationale recht toepasselijk ingeval van gewapende conflicten of dat hij verplicht is zodanige bescherming te verlenen met de bedoeling dat vertrouwen te misbruiken, zijn perfide handelingen. Voorbeelden van perfide handelingen zijn: het voorwenden van het voornemen tot onderhandelen onder de parlementaire vlag of het voorwenden van overgave;

het voorwenden uitgeschakeld te zijn door verwondingen of ziekte;

het voorwenden van het bezit van status van burger of niet-strijder;

het voorwenden van het bezit van een beschermde positie door het gebruik van tekens, kentekens of uniformen van de Verenigde Naties, van neutrale Staten of van andere Staten die geen Partij zijn bij het conflict.

Krijgslisten zijn niet verboden. Dergelijke listen zijn gedragingen die zijn bedoeld om een tegenstander te misleiden of hem er toe te bewegen roekeloos te handelen, maar die geen regels van het internationale recht toepasselijk in geval van gewapend conflict schenden en die niet verraderlijk zijn doordat niet wordt getracht het vertrouwen van een tegenstander te wekken met betrekking tot bescherming krachtens dat recht. Voorbeelden van krijgslisten zijn: het gebruik van camouflage, lokmiddelen, schijnoperaties en onjuiste inlichtingen.

Artikel 38 - Erkende kentekens

Het is verboden onrechtmatig gebruik te maken van het kenteken van het Rode Kruis, de Rode Halve Maan of de Rode Leeuw en Zon, of van andere kentekens, tekens of seinen, als voorzien in de Verdragen of dit Protocol. Het is eveneens verboden in een gewapend conflict opzettelijk misbruik te maken van andere internationaal erkende beschermende kentekens, tekens, of seinen, daaronder begrepen de parlementaire vlag en het beschermend kenteken van culturele goederen.

Het is verboden gebruik te maken van het kenteken van de Verenigde Naties, behalve wanneer het gebruik door die Organisatie is toegestaan.

Artikel 39 - Nationaliteitskentekens

Het is verboden in een gewapend conflict gebruik te maken van de vlaggen of militaire kentekens, onderscheidingstekens of uniformen van neutrale Staten of andere Staten die geen Partij zijn bij het conflict.

Het is verboden gebruik te maken van de vlaggen of militaire kentekens, onderscheidingstekens of uniformen van de Tegenpartijen tijdens aanvallen of met het oogmerk militaire operaties te dekken, te begunstigen, te beschermen of te belemmeren.

Geen enkele bepaling van dit artikel of van artikel 37, eerste paragraaf, d) vormt een aantasting van de bestaande, algemeen erkende regels van het internationaal recht, toepasselijk in geval van spionage of het gebruik van vlaggen tijdens gewapende conflicten op zee.

Artikel 40 - Kwartier

Het is verboden het bevel te geven dat niemand mag overleven, een tegenstander daarmee te dreigen of op die grondslag de vijandelijkheden te voeren.

Artikel 41 - Bescherming van een vijand buiten gevecht

Een persoon die naar wordt onderkend, of in de gegeven omstandigheden zou moeten worden onderkend, buiten gevecht verkeert, mag niet het voorwerp van een aanval worden.

Een persoon verkeert buiten gevecht indien: hij zich in de macht van een Tegenpartij bevindt,

hij duidelijk het voornemen te kennen geeft zich over te geven, of

hij het bewustzijn heeft verloren of op andere wijze door verwondingen of ziekte is uitgeschakeld, en daarom niet in staat is zich te verdedigen, mits hij zich in alle genoemde gevallen onthoudt van iedere vijandelijke handeling en niet tracht te ontvluchten.

Wanneer personen die aanspraak kunnen maken op bescherming als krijgsgevangene, in handen van een Tegenpartij zijn gevallen onder ongebruikelijke gevechtssomstandigheden die hun evacuatie, als geregeld bij Titel III, Afdeling I, van het Derde Verdrag verhinderen, dienen zij te worden vrijgelaten en dienen alle voorzorgen die praktisch uitvoerbaar zijn te worden getroffen om hun veiligheid te waarborgen.

Artikel 42 - Inzittenden van luchtvaartuigen

Niemand die met een parachute uit een vliegtuig in nood springt, mag gedurende zijn neerdaling het voorwerp van een aanval worden gemaakt.

Aan een persoon die met een parachute uit een vliegtuig in nood is gesprongen dient, zodra hij bij zijn landing terechtkomt op gebied dat onder controle is van een Tegenpartij de gelegenheid te worden geboden zich over te geven, voordat hij het voorwerp van een aanval wordt, tenzij het duidelijk is dat hij een vijandelijke handeling verricht.

Luchtlandingstroepen worden niet door dit artikel beschermd.

Afdeling II - De status van strijder en van krijgsgevangene

Artikel 43 - De strijdkrachten

De strijdkrachten van een Partij bij het conflict bestaan uit alle georganiseerde strijdkrachten, groepen en eenheden die onder een bevel staan dat tegenover die Partij verantwoordelijk is voor het gedrag van zijn ondergeschikten, zelfs indien die Partij wordt vertegenwoordigd door een niet door een Tegenpartij erkende regering of autoriteit. Deze strijdkrachten dienen te zijn onderworpen aan een intern krijgstuuchtelijk systeem, dat onder andere de nakoming van de regels van het internationaal recht, toepasselijk in geval van gewapende conflicten, dient te verzekeren.

De leden van de strijdkrachten van een Partij bij het conflict, andere dan het geneeskundig of geestelijk personeel op wie artikel 33 van het Derde Verdrag betrekking heeft, zijn strijders en hebben derhalve het recht om rechtstreeks aan de vijandelijkheden deel te nemen.

Wanneer een Partij bij het conflict een paramilitaire organisatie of een gewapende dienst belast met politietaken, in zijn strijdkrachten opneemt, moet zij de andere Partijen bij het conflict daarvan in kennis stellen.

Artikel 44 - Strijders en krijgsgevangenen

Iedere strijder, als omschreven in artikel 43 die in handen van een Tegenpartij valt wordt als krijgsgevangene beschouwd.

Hoewel alle strijders gehouden zijn de regels van het internationaal recht toepasselijk in geval van gewapende conflicten, te eerbiedigen, zullen de schendingen van deze regels een strijder het recht niet ontnemen te worden beschouwd als strijder, of, indien hij in handen van een Tegenpartij valt, te worden beschouwd als krijgsgevangene, behalve in de gevallen voorzien door paragrafen 3 en 4.

Ter bevordering van een bescherming van de burgerbevolking tegen de gevolgen van de vijandelijkheden zijn de strijders verplicht zich van de burgerbevolking te onderscheiden wanneer zij een aanval of een militaire operatie ter voorbereiding van een aanval uitvoeren. Gelet evenwel op het feit dat er zich in een gewapend conflict situaties voordoen waarin het een gewapende strijder door de aard van de vijandelijkheden niet mogelijk is zich van de burgerbevolking te onderscheiden, behoudt deze zijn status van strijder mits hij in zulke situaties zijn wapens openlijk draagt: gedurende ieder militair treffen, en gedurende de tijd dat hij zichtbaar is voor de Tegenpartij terwijl hij deelneemt aan een militaire ontplooiing die voorafgaat aan het inzetten van een aanval waaraan hij moet deelnemen. Handelingen die voldoen aan de in deze paragraaf neergelegde vereisten worden niet als perfide handelingen in de zin van artikel 37, eerste paragraaf, letter c) beschouwd.

Een strijder die in handen van een Tegenpartij valt terwijl hij niet aan de vereisten vervat in de tweede zin van de derde paragraaf voldoet, verliest het recht om als krijgsgevangene te worden beschouwd, maar hem dient niettemin bescherming te worden verleend die in alle opzichten gelijkwaardig is aan die welke het Derde Verdrag en dit Protocol aan krijgsgevangenen toekennen. Deze bescherming omvat mede bescherming die gelijkwaardig moet zijn

aan die welke het Derde Verdrag aan krijgsgevangenen toekent ingeval een zodanige persoon wordt berecht en gestraft voor enig strafbaar feit dat hij heeft begaan.

Geen enkele strijder die in handen van een Tegenpartij valt, zonder dat hij op dat moment deelneemt aan een aanval of militaire operatie ter voorbereiding van een aanval, verliest uit hoofde van zijn voorafgaande activiteiten het recht als strijder en als krijgsgevangene te worden beschouwd.

Dit artikel laat onverlet het recht van enige persoon om krachtens artikel 4 van het Derde Verdrag als krijgsgevangene te worden beschouwd.

Dit artikel heeft niet tot doel verandering te brengen in de algemeen aanvaarde statenpraktijk met betrekking tot het dragen van het uniform door de strijders die behoren tot de geregelde geüniformeerde gewapende eenheden van een Partij bij het conflict.

Naast de categorieën personen, vermeld in de artikelen 13 van het Eerste en het Tweede Verdrag, kunnen alle leden van de strijdkrachten van een Partij bij het conflict, als omschreven in artikel 43 van dit Protocol, aanspraak maken op bescherming krachtens die Verdragen, indien zij gewond of ziek zijn, of, in het geval van het Tweede Verdrag, op zee of in andere wateren schipbreuk hebben geleden.

Artikel 45 - Bescherming van de personen die aan de vijandelijkheden hebben deelgenomen

Een persoon die aan vijandelijkheden deelneemt en in handen van een Tegenpartij valt, wordt geacht krijgsgevangen te zijn en dient derhalve door het Derde Verdrag te worden beschermd, indien hij de status van krijgsgevangene inroept of indien blijkt dat hij aanspraak op een zodanige status heeft of indien de Partij waartoe hij behoort een zodanige status te zijnen gunste inroept door middel van een kennisgeving aan de gevangenhoudende of aan de beschermende Mogendheid. Indien er enige twijfel mocht rijzen over de vraag of een zodanige persoon aanspraak op de status van krijgsgevangene heeft, dient hij die status te behouden en derhalve door het Derde Verdrag en dit Protocol te worden beschermd, totdat zijn status door een bevoegde rechterlijke instantie is vastgesteld.

Indien een persoon die in handen van een Tegenpartij is gevallen, niet als krijgsgevangene wordt vastgehouden, en door die Partij zal worden berecht wegens een strafbaar feit, verband houdende met de vijandelijkheden, dient hij het recht te hebben om zijn aanspraak op de status van krijgsgevangene voor een rechterlijke instantie geldend te maken en een uitspraak betreffende die kwestie te verkrijgen. Steeds wanneer dat krachtens de toepasselijke procesregels mogelijk is, dient die uitspraak te worden gedaan voorafgaand aan het proces met betrekking tot het strafbaar feit. De vertegenwoordigers van de beschermende Mogendheid hebben het recht het proces waarin betreffende de bovenbedoelde kwestie uitspraak wordt gedaan bij te wonen, behalve in uitzonderlijke gevallen waarin het proces in het belang van de veiligheid van de Staat achter gesloten deuren wordt gevoerd. In een dergelijk geval moet de gevangenhoudende Mogendheid de beschermende Mogendheid daarvan in kennis stellen.

Ieder die heeft deelgenomen aan vijandelijkheden die geen aanspraak heeft op de status van krijgsgevangene en die geen gunstiger behandeling krachtens het Vierde Verdrag geniet, dient te allen tijde het recht te hebben op de bescherming, verleend door artikel 75 van dit Protocol. In bezet gebied heeft iedere zodanige persoon, niettegenstaande het bepaalde in artikel 5 van het Vierde Verdrag, eveneens aanspraak op het recht van communicatie krachtens dat Verdrag, behalve wanneer hij als spion wordt vastgehouden.

Artikel 46 - Spionnen

Niettegenstaande enige andere bepaling van de Verdragen of dit Protocol heeft een lid van de strijdkrachten van een Partij bij het conflict die in handen van een Tegenpartij valt terwijl hij spionage bedrijft, geen recht op de status van krijgsgevangene en kan als spion worden behandeld.

Een lid van de strijdkrachten van een Partij bij het conflict die ten behoeve van die Partij en op gebied dat onder controle is van een Tegenpartij, inlichtingen verzamelt of tracht te verzamelen, wordt niet geacht spionage te bedrijven indien hij, terwijl hij zodanige handelingen verricht, het uniform draagt van de strijdkrachten waartoe hij behoort.

Een lid van de strijdkrachten van een Partij bij het conflict, die inwoner is van een door een Tegenpartij bezet gebied en die, ten behoeve van de Partij waartoe hij behoort inlichtingen van militair belang binnen dat grondgebied verzamelt of tracht te verzamelen, wordt niet geacht spionage te bedrijven, tenzij hij zulks onder valse voorwendsels of opzettelijk op heimelijke wijze doet. Bovendien verliest zo'n inwoner zijn recht op de status van krijgsgevangene niet en mag niet als spion worden behandeld, tenzij hij wordt gevat terwijl hij spionage bedrijft.

Een lid van de strijdkrachten van een Partij bij het conflict, die een inwoner is van een door een Tegenpartij bezet gebied en die op dat gebied spionage heeft bedreven, verliest zijn recht op de status van krijgsgevangene niet en mag niet worden behandeld als spion, tenzij hij wordt gevat voordat hij zich weer bij de strijdkrachten waartoe hij behoort heeft gevoegd.

Artikel 47 - Huurlingen

Een huurling heeft niet het recht op de status van strijder of van krijgsgevangene.

Een huurling is iedere persoon: die plaatselijk of in het buitenland speciaal is aangeworven om te vechten in een gewapend conflict;

die daadwerkelijk en rechtstreeks deelneemt aan de vijandelikheden;

die voornamelijk door het verlangen naar persoonlijk voordeel wordt gedreven aan de vijandelikheden deel te nemen en aan wie daadwerkelijk door of vanwege een Partij bij het conflict een materiële vergoeding is beloofd die de aan strijders van gelijke rang en functie van de strijdkrachten van die Partij beloofde of betaalde vergoeding aanzienlijk te boven gaat;

die geen onderdaan is van een Partij bij het conflict, noch inwoner van een gebied dat onder controle is van een Partij bij het conflict;

die geen lid is van de strijdkrachten van een Partij bij het conflict, en;

die niet door een Staat die geen Partij is bij het conflict met een officiële opdracht, als lid van de strijdkrachten van die Staat, is uitgezonden.

Titel IV - Burgerbevolking

Afdeling I - Algemene bescherming tegen de gevolgen van de vijandelikheden

Hoofdstuk I - Grondregel en toepassingsveld

Artikel 48 - Grondregel

Ten einde te verzekeren dat de burgerbevolking en de goederen van burgerlijke aard worden ontzien en beschermd, dienen de Partijen bij het conflict te allen tijde het onderscheid te maken tussen de burgerbevolking en de strijders en tussen de goederen van burgerlijke aard en de militaire objectieven en dienen zij derhalve hun operaties uitsluitend tegen militaire objectieven te richten.

Artikel 49 - Definitie van aanvallen en toepassingsveld

'Aanvallen' betekent: daden van geweld gericht tegen de tegenstander, hetzij offensieve, hetzij defensieve.

De bepalingen van dit Protocol met betrekking tot aanvallen zijn van toepassing op alle aanvallen, op welk grondgebied ook uitgevoerd, met inbegrip van het nationaal grondgebied dat aan een Partij bij het conflict toebehoort maar door de Tegenpartij onder controle wordt gehouden.

De bepalingen van deze afdeling zijn van toepassing op alle krijgsverrichtingen te land, in de lucht of ter zee, die de burgerbevolking, de individuele burgers of goederen van burgerlijke aard te land kunnen treffen. Ze zijn voorts van toepassing op alle aanvallen vanuit de zee of de lucht op objectieven op het land, maar laten overigens de regels van het internationaal recht van toepassing bij gewapende conflicten ter zee of in de lucht, onverlet.

De bepalingen van deze afdeling vormen een aanvulling op de regels betreffende de humanitaire bescherming, neergelegd in het Vierde Verdrag, in het bijzonder Titel II daarvan en in andere voor de Hoge Verdragsluitende Partijen bindende internationale overeenkomsten, evenals op andere regels van het internationaal recht betreffende de bescherming van burgers en goederen van burgerlijke aard te land, ter zee of in de lucht tegen de gevolgen van vijandelikheden.

Hoofdstuk II - Burgers en burgerbevolking

Artikel 50 - Definitie van burgers en burgerbevolking

Burger is ieder die niet behoort tot één van de categorieën personen, bedoeld in artikel 4, letter A, 1, 2, 3 en 6 van het Derde Verdrag en in artikel 43 van dit Protocol. Bij twijfel of iemand burger is, wordt hij als burger beschouwd. De burgerbevolking omvat alle personen die burger zijn.

De aanwezigheid onder de burgerbevolking van enkelingen die niet onder de definitie van burger vallen, ontnemt haar de civiele hoedanigheid niet.

Artikel 51 - Bescherming van de burgerbevolking

De burgerbevolking en de burgers genieten algemene bescherming tegen uit militaire operaties voortvloeiende gevaren. Om deze bescherming te verwezenlijken dienen de volgende regels, die een aanvulling vormen op de andere van toepassing zijnde regels van het internationaal recht, onder alle omstandigheden in acht te worden genomen.

Noch de burgerbevolking als zodanig, noch de burgers mogen het voorwerp van een aanval vormen. Daden van geweld of bedreiging met geweld, waarvan het belangrijkste oogmerk is de burgerbevolking angst aan te jagen, zijn verboden.

De burgers genieten de in deze afdeling verleende bescherming, behalve indien en zolang zij rechtstreeks aan de vijandelikheden deelnemen.

Niet-onderscheidende aanvallen zijn verboden. Niet-onderscheidende aanvallen zijn: aanvallen die niet op een bepaald militair objectief zijn gericht;

aanvallen waarbij gebruik wordt gemaakt van strijdmiddelen of –methoden die niet op een bepaald militair objectief kunnen worden gericht; of

aanvallen waarbij gebruik wordt gemaakt van strijdmiddelen of –methoden waarvan de gevolgen niet kunnen worden beperkt zoals dit Protocol vereist; en die derhalve in alle genoemde gevallen van aard zijn om zonder onderscheid militaire objectieven en burgers of goederen van burgerlijke aard te treffen.

De volgende soorten aanvallen dienen onder andere als niet-onderscheidend te worden beschouwd: aanvallen door middel van een bombardement, met welke middelen of methoden dan ook, waarbij een aantal duidelijk gescheiden en als zodanig te onderscheiden militaire objectieven, gelegen in een stad, dorp of elke andere streek waarin zich een vergelijkbare concentratie burgers of goederen van burgerlijke aard bevindt, worden aangemerkt als één enkel militair objectief;

aanvallen die, naar kan worden verwacht bijkomend verlies van mensenlevens onder de burgerbevolking, verwonding van burgers, schade aan goederen van burgerlijke aard of een combinatie daarvan ten gevolge zullen hebben, in een mate die buitensporig zou zijn in verhouding tot het verwachte tastbare en rechtstreekse militaire voordeel.

Aanvallen op de burgerbevolking of burgers bij wijze van represaille zijn verboden.

De aanwezigheid of de bewegingen van de burgerbevolking of van burgers mogen niet worden gebruikt om bepaalde plaatsen of gebieden te vrijwaren voor militaire operaties, in het bijzonder niet wanneer daarbij wordt getracht militaire objectieven tegen aanvallen af te schermen of militaire operaties te dekken, te begunstigen of te belemmeren. De Partijen bij het conflict mogen de bewegingen van de burgerbevolking of de burgers niet in een bepaalde richting leiden ten einde te trachten militaire objectieven tegen aanvallen af te schermen of militaire operaties te dekken.

Geen enkele overtreding van deze verboden ontslaat de Partijen bij het conflict van hun juridische verplichtingen met betrekking tot de burgerbevolking en de burgers, daaronder begrepen de verplichting om de in artikel 57 voorziene voorzorgsmaatregelen te treffen.

Hoofdstuk III - Goederen van burgerlijke aard

Artikel 52 - Algemene bescherming van de goederen van burgerlijke aard

Goederen van burgerlijke aard mogen niet het voorwerp van een aanval worden en tegen die goederen mogen geen represailles worden genomen. Goederen van burgerlijke aard zijn alle goederen die geen militaire objectieven zijn, als omschreven in de tweede paragraaf.

Aanvallen dienen strikt tot militaire objectieven te worden beperkt. Voor zover het goederen betreft, zijn militaire objectieven beperkt tot die goederen die naar hun aard, ligging, bestemming of gebruik een daadwerkelijke bijdrage tot de krijgsverrichtingen leveren en waarvan de gehele of gedeeltelijke vernietiging, verovering of onbruikbaarmaking onder de omstandigheden van dat moment een duidelijk militair voordeel oplevert.

In geval van twijfel of een goed dat gewoonlijk dienst doet voor civiele doeleinden, zoals plaatsen van eredienst, een huis of een ander soort woning of een school, niet wordt gebruikt om een daadwerkelijke bijdrage te leveren aan de krijgsverrichtingen, dient ervan te worden uitgegaan dat het niet voor het laatstgenoemde doel wordt gebruikt.

Artikel 53 - Bescherming van culturele goederen en plaatsen van eredienst

Onverminderd de bepalingen van het Verdrag van Den Haag van 14 mei 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict en van andere op deze bescherming betrekking hebbende internationale akten is het verboden:

vijandelijke handelingen te verrichten, gericht tegen de historische monumenten, de kunstwerken of plaatsen van eredienst die het culturele of geestelijke erfgoed van de volkeren vormen;

dergelijke goederen te gebruiken ter ondersteuning van de militaire inspanning;

represailles tegen dergelijke goederen te nemen.

Artikel 54 - Bescherming van de voor het overleven van de burgerbevolking onmisbare goederen

Het uithongeren van burgers is als methode van oorlogvoering verboden.

De volgende daden zijn verboden: het aanvallen, vernietigen, weghalen of onbruikbaar maken van goederen, die voor het overleven van de burgerbevolking onmisbaar zijn, zoals voedingsmiddelen, landbouwgebieden waar voedingsmiddelen worden geproduceerd, oogsten, vee, drinkwaterinstallaties en –voorraden en bevoeiingswerken met het oogmerk om, wegens de waarde welke deze goederen voor het levensonderhoud hebben, de burgerbevolking of de Tegenpartij daarvan te beroven, ongeacht de beweegreden van een dergelijke daad is de burgers uit te hongeren, hen ertoe te bewegen weg te trekken, of welke andere beweegreden ook.

De verboden voorzien in de tweede paragraaf zijn niet van toepassing op de daarin bedoelde goederen die door een Tegenpartij worden gebruikt: uitsluitend voor het levensonderhoud van de leden van haar strijdkrachten, of indien niet voor het levensonderhoud, dan toch als rechtstreekse ondersteuning van krijgsverrichtingen, mits evenwel in geen geval handelingen tegen die goederen worden ondernomen, waardoor naar kan worden verwacht voor de burgerbevolking zo weinig voedsel of water zou overblijven dat zij zou verhongeren of worden gedwongen weg te trekken.

Tegen deze goederen mogen geen represailles genomen worden.

Gelet op het levensbelang dat iedere Partij bij het conflict heeft bij de verdediging van haar grondgebied tegen invallen, mag zij binnen dat gebied, voor zover dat door haarzelf onder controle wordt gehouden, van de in de tweede paragraaf voorziene verboden afwijken, wanneer dat wegens dwingende militaire noodzaak is geboden.

Artikel 55 - Bescherming van het natuurlijk milieu

Bij de krijgsverrichtingen moet erover gewaakt worden, dat het natuurlijk milieu tegen omvangrijke, langdurige en ernstige schade wordt beschermd. Deze bescherming omvat mede het verbod van het gebruik van strijdmiddelen en –methoden die bestemd zijn om zodanige schade aan het natuurlijk milieu aan te brengen dat daardoor de gezondheid of de overleving van de burgerbevolking in gevaar wordt gebracht, of dat dergelijke schade naar kan worden verwacht, zal worden toegebracht.

Aanvallen gericht tegen het natuurlijk milieu bij wijze van represaille zijn verboden.

Artikel 56 - Bescherming van werken en installaties die gevaarlijke krachten bevatten

Werken of installaties die gevaarlijke krachten bevatten, te weten stuwdammen, dijken of kerncentrales, mogen geen voorwerp van een aanval zijn, zelfs niet wanneer zij militaire objectieven zijn indien die aanvallen het vrijkomen van gevaarlijke krachten zouden veroorzaken en daardoor zware verliezen aan mensenlevens onder de burgerbevolking zouden voor gevolg hebben. Andere militaire objectieven gelegen op of in de nabijheid van die werken of installaties, mogen geen voorwerp van aanval zijn indien die aanvallen het vrijkomen van gevaarlijke krachten uit die werken of installaties zouden veroorzaken en daardoor zware verliezen aan mensenlevens onder de burgerbevolking voor gevolg zouden hebben.

De in de eerste paragraaf voorziene bijzondere bescherming tegen aanvallen eindigt: wat stuwdammen of dijken betreft, alleen indien deze worden gebruikt voor andere dan hun gebruikelijke bestemming en voor geregelde, aanzienlijke en rechtstreekse ondersteuning van de militaire operaties, en indien die aanvallen het enige praktisch uitvoerbare middel vormen om die ondersteuning te beëindigen;

wat kerncentrales betreft, alleen indien deze elektrische energie leveren voor geregelde, aanzienlijke en rechtstreekse ondersteuning van de militaire operaties en indien die aanvallen het enige praktisch uitvoerbare middel vormen om die ondersteuning te beëindigen;

wat de andere militaire objectieven, gelegen op of in de nabijheid van die werken of installaties betreft, alleen indien deze worden gebruikt voor geregelde, aanzienlijke of rechtstreekse ondersteuning van de militaire operaties, en indien die aanvallen het enige praktisch uitvoerbare middel vormen om die ondersteuning te beëindigen.

In alle gevallen kan de burgerbevolking en kunnen de burgers blijvend aanspraak maken op de volledige bescherming, hun door het internationaal recht verleend met inbegrip van de bescherming voortvloeiend uit de in artikel 57 voorziene voorzorgsmaatregelen. Indien de bescherming eindigt en een van de in de eerste paragraaf vermelde werken, installaties of militaire objectieven wordt aangevallen, moeten alle praktisch uitvoerbare maatregelen worden genomen om het vrijkomen van de gevaarlijke krachten te verhinderen.

Het is verboden represailles te nemen tegen de in de eerste paragraaf vermelde werken, installaties of militaire doelen.

De Partijen bij het conflict moeten trachten te vermijden militaire objectieven in de nabijheid van de in de eerste paragraaf vermelde werken of installaties te plaatsen. Niettemin zijn installaties, gebouwd met het uitsluitend doel de beschermde werken of installaties tegen aanvallen te verdedigen, toegestaan en mogen deze zelf geen voorwerp van een aanval zijn, mits zij niet worden gebruikt bij de vijandelijkheden, behalve voor defensieve handelingen die noodzakelijk zijn om aanvallen op beschermde werken of installaties te beantwoorden en mits hun wapeniging beperkt is tot wapens die slechts geschikt zijn om een vijandelijke actie tegen de beschermde werken of installaties af te weren.

Aan de Hoge Verdragsluitende Partijen en de Partijen bij het conflict wordt dringend verzocht onderling nadere overeenkomsten te sluiten om goederen die gevaarlijke krachten bevatten, aanvullende bescherming te verschaffen.

Ten einde herkenbaarheid van de door dit artikel beschermde goederen te bevorderen, kunnen de Partijen bij het conflict deze voorzien van een bijzonder kenteken, bestaande uit een groep van hel oranje op één as geplaatste cirkels, als aangegeven in artikel 16 van Bijlage I bij dit Protocol. De afwezigheid van een zodanige aanduiding onthefte geen enkele Partij bij het conflict in enig opzicht van haar verplichtingen krachtens dit artikel.

Hoofdstuk IV - Voorzorgsmaatregelen

Artikel 57 - Voorzorgen bij aanvallen

Bij het uitvoeren van militaire operaties moet er voortdurend over worden gewaakt dat de burgerbevolking, de burgers en de goederen van burgerlijke aard worden ontzien.

Met betrekking tot aanvallen dienen de volgende voorzorgen te worden genomen: zij die een aanval voorbereiden of tot een aanval besluiten, dienen: al het praktisch uitvoerbare te doen om zich er van te vergewissen, dat de aan te vallen objectieven geen burgers of goederen van burgerlijke aard zijn en geen bijzondere bescherming genieten, maar militaire objectieven vormen in de zin van artikel 52, paragraaf 2 en dat de bepalingen van dit Protocol niet verbieden deze aan te vallen;

alle praktisch uitvoerbare voorzorgen te nemen bij de keuze van de middelen en methoden van aanval, ten einde bijkomend verlies aan mensenlevens onder de burgerbevolking, verwonding van burgers of schade aan goederen van burgerlijke aard te voorkomen en deze in elk geval tot het uiterste te beperken;

af te zien van enige aanval die naar kan worden verwacht mede bijkomend verlies van mensenlevens onder de burgerbevolking, verwonding van burgers, schade aan goederen van burgerlijke aard of de combinatie daarvan zal veroorzaken in een mate welke buitensporig zou zijn in verhouding tot het te verwachten tastbare en rechtstreekse militaire voordeel;

een aanval dient te worden afgelast of opgeschort, wanneer blijkt dat het objectief geen militair objectief is of een bijzondere bescherming geniet, of wanneer blijkt dat de aanval naar kan worden verwacht, mede bijkomend verlies van mensenlevens onder de burgerbevolking, verwonding van burgers of schade aan goederen van burgerlijke aard of een combinatie daarvan zou veroorzaken in een mate welke buitensporig zou zijn in verhouding tot het te verwachten tastbare en rechtstreekse militaire voordeel;

c) omtrent aanvallen die ook de burgerbevolking zouden kunnen treffen, dient op effectieve wijze vooraf een waarschuwing te worden gegeven, tenzij de omstandigheden dat niet toelaten.

Wanneer een keuze mogelijk is tussen verschillende militaire objectieven om een gelijkwaardig militair voordeel te behalen, dient dat objectief te worden uitgekozen, waarop de aanval, naar kan worden verwacht, het minste gevaar oplevert voor de levens van de burgerbevolking en de goederen van burgerlijke aard.

Bij het uitvoeren van militaire operaties ter zee of in de lucht dient elke Partij bij het conflict alle redelijke voorzorgen te nemen om verlies van mensenlevens onder de burgerbevolking en schade aan goederen van burgerlijke aard te voorkomen, in overeenstemming met de rechten en de plichten krachtens de regels van het internationaal recht, toepasselijk in gewapende conflicten.

Geen enkele bepaling van dit artikel mag worden uitgelegd als machtiging tot enige aanval op de burgerbevolking, de burgers of de goederen van burgerlijke aard.

Artikel 58 - Voorzorgen tegen de gevolgen van aanvallen

De Partijen bij het conflict dienen voor zover dat ook maar enigszins praktisch uitvoerbaar is:

onverminderd het bepaalde in artikel 49 van het Vierde Verdrag, te trachten de burgerbevolking, de burgers en de goederen van burgerlijke aard onder hun gezag uit de nabijheid van militaire objectieven te verwijderen;

te vermijden militaire objectieven in of nabij dichtbevolkte gebieden te plaatsen;

alle andere noodzakelijke voorzorgen te nemen om de burgerbevolking, de burgers en de goederen van burgerlijke aard onder hun gezag tegen de uit militaire operaties voortvloeiende gevaren te beschermen.

Hoofdstuk V - Plaatsen en zones onder speciale bescherming

Artikel 59 - Onverdedigde plaatsen

Het is de Partijen bij het conflict verboden met welke middelen ook, onverdedigde plaatsen aan te vallen.

De ter zake bevoegde autoriteiten van een Partij bij het conflict kunnen iedere bewoonde plaats gelegen in de nabijheid van of in een zone, waar de strijdkrachten in contact zijn en welke gemakkelijk door de Tegenpartij kan worden bezet, tot onverdedigde plaats verklaren. Een zodanige plaats dient aan de volgende voorwaarden te voldoen: alle strijders, evenals de mobiele wapens en de mobiele militaire uitrusting moeten verwijderd zijn; vaste militaire installaties mogen niet voor vijandelijke doeleinden worden gebruikt;

de autoriteiten en de bevolking mogen geen vijandelijke daden verrichten; en

er mogen geen activiteiten ter ondersteuning van de militaire operaties worden ondernomen.

De aanwezigheid op die plaats van personen die bijzondere bescherming genieten krachtens de Verdragen en dit Protocol en van politie die de opdracht heeft gekregen om daar te blijven uitsluitend om de orde te handhaven, is niet in strijd met de in de tweede paragraaf vervatte voorwaarden.

De verklaring gedaan krachtens de tweede paragraaf dient te worden gericht tot de Tegenpartij en dient zo precies mogelijk de grenzen van de onverdedigde plaats vast te stellen en te beschrijven. De Partij bij het conflict, tot welke de verklaring gericht is, dient de ontvangst ervan te bevestigen en de plaats als onverdedigde plaats te beschouwen tenzij in feite niet voldaan is aan de in de tweede paragraaf vervatte voorwaarden. In dit geval zal zij de Partij die de verklaring heeft afgelegd, daarvan onverwijld in kennis stellen. Ook indien niet voldaan is aan de in de tweede paragraaf vervatte voorwaarden, blijft de plaats de bescherming genieten die wordt verleend door de andere bepalingen van dit Protocol en de andere regels van het internationaal recht toepasselijk in gewapende conflicten.

De Partijen bij het conflict kunnen onderling overeenkomsten afsluiten betreffende het in het leven roepen van onverdedigde plaatsen, ook indien dergelijke plaatsen niet voldoen aan de in de tweede paragraaf vervatte voorwaarden. De overeenkomst dient zo precies mogelijk de grenzen van de onverdedigde plaats te om- en te beschrijven; zo nodig kan zij de bepalingen omtrent de wijze van toezicht inhouden.

De partij die een plaats beheerst, die het voorwerp van een zodanige overeenkomst vormt, dient haar zoveel mogelijk van met de andere Partij overeengekomen kentekens te voorzien; deze kentekens dienen zodanig te worden geplaatst dat zij duidelijk zichtbaar zijn, in het bijzonder bij de omtrek en de grenzen van de plaats en aan de hoofdwegen.

Een plaats verliest haar status van onverdedigde plaats, wanneer zij niet meer voldoet aan de voorwaarden die zijn neergelegd in de tweede paragraaf of in de overeenkomst bedoeld in de vijfde paragraaf. In dergelijk geval blijft de plaats de bescherming genieten die wordt verleend door de andere bepalingen van dit Protocol en de andere regels van het internationaal recht, toepasselijk in gewapende conflicten.

Artikel 60 - Gedemilitariseerde zones

Het is de Partijen bij het conflict verboden hun militaire operaties uit te strekken tot de zones waaraan zij bij overeenkomst de status van gedemilitariseerde zone hebben toegekend, indien die uitbreiding in strijd is met de bepalingen van een zodanige overeenkomst.

De overeenkomst dient uitdrukkelijk te worden aangegaan; zij kan mondeling of schriftelijk worden gesloten, hetzij rechtstreeks of door tussenkomst van een beschermende Mogendheid of een onpartijdige humanitaire organisatie, en kan bestaan uit wederkerige en overeenstemmende verklaringen. De overeenkomst kan zowel in vreedstijd als na het uitbreken van de vijandelijkheden worden gesloten en dient zo precies mogelijk de grenzen van de gedemilitariseerde zone vast te stellen en te beschrijven, en – zo nodig – bepalingen omtrent het toezicht in te houden.

Het voorwerp van een zodanige overeenkomst kan in de regel iedere zone zijn die aan de volgende voorwaarden voldoet: alle strijders, evenals de mobiele wapens en de mobiele militaire uitrusting moeten verwijderd zijn; vaste militaire installaties of inrichtingen mogen niet voor vijandelijke doeleinden worden gebruikt; de autoriteiten of de bevolking mogen geen vijandelijke daden verrichten; de activiteiten, verband houdende met de militaire inspanningen, moeten geëindigd zijn.

De Partijen bij het conflict dienen af te spreken welke interpretatie moet gegeven worden aan de voorwaarden vervat onder letter d), en over de toelating tot de gedemilitariseerde zone van andere personen dan in de vierde paragraaf genoemde personen.

De aanwezigheid in deze zone van personen die een bijzondere bescherming genieten krachtens de Verdragen en dit Protocol, en van de politie die daar verblijft met het uitsluitende doel de orde te handhaven, is niet in strijd met de in de derde paragraaf vermelde voorwaarden.

De Partij die zulk een zone beheerst, dient haar zoveel mogelijk van met de andere Partij overeengekomen kentekens te voorzien; deze kentekens dienen zodanig te worden geplaatst dat zij duidelijk zichtbaar zijn, in het bijzonder bij de omtrek en de grenzen en aan de hoofdwegen.

Wanneer het strijdtoneel zich in de richting van een gedemilitariseerde zone verplaatst en de Partijen bij het conflict ter zake overeenstemming hebben bereikt, mag geen van hen de zone gebruiken voor doeleinden die in verband staan met de militaire operaties, of de status ervan eenzijdig herroepen.

Indien één van de Partijen bij het conflict een wezenlijke inbreuk maakt op de inhoud van de bepalingen van de derde of de zesde paragraaf, is de andere Partij ontslagen van haar verplichtingen krachtens de overeenkomst, waarbij aan de zone het statuut van gedemilitariseerde zone wordt toegekend. In een dergelijk geval verliest de zone haar status, maar blijft zij bescherming genieten die wordt verleend door de andere bepalingen van dit Protocol en de andere regels van het internationaal recht, toepasselijk in gewapende conflicten.

Hoofdstuk VI - Civiele bescherming

Artikel 61 - Definities en toepassingsveld

Voor de toepassing van dit Protocol:

betekent 'civiele bescherming' de vervulling van alle of sommige van de hieronder genoemde humanitaire taken, die ten doel hebben de burgerbevolking tegen de gevaren van de vijandelijkheden of van rampen te beschermen en haar te helpen zich van de onmiddellijke gevolgen daarvan te herstellen, alsmede ervoor te zorgen dat de voor haar voortbestaan noodzakelijke omstandigheden aanwezig zijn. Deze taken zijn: alarmdienst; evacuatie van de bevolking; ter beschikkingstelling en beheer van schuilplaatsen; organisatie van verduisteringsmaatregelen; redding; geneeskundige diensten, met inbegrip van eerste hulp en geestelijke bijstand; brandbestrijding; opsporing en signalisatie van gevaarzones; ontsmetting en soortgelijke beschermingsmaatregelen; het verschaffen van noodhuisvesting en –bevoorrading; bijstand in geval van nood bij het herstel en de handhaving van de orde in getroffen gebieden; dringend herstel van de onmisbare diensten van openbaar nut; dringende lijkbezorging; bijstand bij het behoud van de goederen die essentieel zijn voor het overleven; aanvullende activiteiten die noodzakelijk zijn om een van de bovenvermelde taken te vervullen, met inbegrip van planning en organisatie zonder zich daartoe te beperken.

betekent 'instellingen voor de civiele bescherming' de inrichtingen en andere formaties die zijn georganiseerd of toegelaten door de bevoegde autoriteiten van een Partij bij het conflict om een van de onder letter a) genoemde taken te vervullen, en die uitsluitend voor dergelijke taken zijn bestemd en daartoe worden gebruikt;

betekent 'personeel' van de instellingen voor de civiele bescherming: de personen die door een Partij bij het conflict zijn aangewezen uitsluitend voor de vervulling van de onder letter a) vermelde taken, daaronder begrepen personeel dat door de bevoegde autoriteit van die Partij is aangewezen uitsluitend voor het besturen van die instellingen;

betekent 'materieel' van de instellingen voor de civiele bescherming: uitrusting, voorraden en transportmiddelen die door deze instellingen worden gebruikt voor de vervulling van de onder letter a) vermelde taken.

Artikel 62 - Algemene bescherming

Burgerinstellingen voor de civiele bescherming en hun personeel dienen te worden ontzien en beschermd overeenkomstig de bepalingen van dit Protocol, in het bijzonder van deze afdeling. Zij zijn gerechtigd hun taak op het gebied van de civiele bescherming te vervullen, behalve in geval van dwingende militaire noodzaak.

De bepalingen van de eerste paragraaf zijn eveneens van toepassing op burgers die, hoewel ze niet behoren tot een burgerinstelling voor civiele bescherming, gevolg geven aan een oproep van de bevoegde autoriteiten en onder hun toezicht taken op het gebied van de civiele bescherming vervullen.

Gebouwen en materieel die worden gebruikt voor doeleinden op het gebied van civiele bescherming alsmede schuilplaatsen die zijn bestemd voor de burgerbevolking vallen onder werking van artikel 52. Goederen die worden gebruikt voor doeleinden op het gebied van de civiele bescherming mogen niet worden vernietigd noch mag daaraan een andere bestemming worden gegeven, behalve door de Partij aan welke zij toebehoren.

Artikel 63 - Civiele bescherming in bezette gebieden

In bezette gebieden dienen de burgerinstellingen voor de civiele bescherming van de autoriteiten de voor de vervulling van hun taak noodzakelijke faciliteiten te ontvangen. Het personeel ervan mag onder geen enkele omstandigheid worden verplicht handelingen te verrichten die een juiste vervulling van die taak verhinderen. De bezettende Mogendheid mag op geen enkele wijze verandering brengen in de structuur of het personeel van dergelijke instellingen, waardoor de doeltreffende uitoefening van hun taak in gevaar zou kunnen worden gebracht. Van deze instellingen mag niet worden geëist dat zij voorrang geven aan de onderdanen of de belangen van die Mogendheid.

De bezettende Mogendheid mag de burgerinstellingen voor de civiele bescherming niet verplichten, dwingen of ertoe aanzetten hun taak te vervullen op voor de belangen van de burgerbevolking nadelige wijze.

De bezettende Mogendheid mag het personeel voor de civiele bescherming om veiligheidsredenen ontwapenen.

De bezettende Mogendheid mag aan gebouwen of materieel die toebehoren aan of in gebruik zijn bij een instelling voor de civiele bescherming, niet een andere bestemming geven of deze vorderen indien dat schadelijk voor de burgerbevolking zou zijn.

Mits de algemene regel, vervat in de vierde paragraaf, blijvend in acht wordt genomen, mag de bezettende Mogendheid die hulpmiddelen vorderen of daaraan een andere bestemming geven onder de volgende bijzondere voorwaarden: dat de gebouwen of het materieel nodig zijn voor andere behoeften van de burgerbevolking, en dat de vordering of andere bestemming slechts duurt zolang deze noodzaak bestaat;

De bezettende Mogendheid mag aan de schuilplaatsen die ter beschikking van de burgerbevolking zijn gesteld of die de bevolking nodig heeft, niet een andere bestemming geven, noch deze vorderen.

Artikel 64 - Burgerinstellingen voor de civiele bescherming behorende tot neutrale Staten of andere Staten die geen Partij zijn bij het conflict, en internationale coördinerende instellingen

De artikelen 62, 63, 65 en 66 zijn eveneens van toepassing op het personeel en het materieel van de burgerinstellingen voor de civiele bescherming, behorende tot neutrale Staten of andere Staten welke geen Partij zijn bij het conflict, die met toestemming en onder toezicht van een Partij bij het conflict taken op het gebied van de civiele bescherming als vermeld in artikel 61 vervullen op het grondgebied van die Partij. Aan iedere betrokken Tegenpartij dient zo spoedig mogelijk kennis te worden gegeven van een zodanige bijstand. Deze activiteit mag onder geen enkele omstandigheid worden aangemerkt als inmenging in het conflict.

De Partijen bij het conflict die de in de eerste paragraaf bedoelde bijstand ontvangen, en de Hoge Verdragsluitende Partijen die deze verlenen, moeten indien nodig de internationale coördinatie van zodanige acties op het gebied van de civiele verdediging vergemakkelijken. In dat geval zijn de bepalingen van dit Hoofdstuk op de desbetreffende internationale instellingen van toepassing.

In bezette gebieden mag de bezettende Mogendheid de activiteiten van de burgerinstellingen voor de civiele bescherming, behorende tot neutrale Staten of andere Staten die geen Partij zijn bij het conflict, en van internationale coördinerende instellingen alleen verbieden of beperken indien zij kan waarborgen dat de taken op het gebied van de civiele bescherming met gebruikmaking van haar eigen hulpbronnen of van die van het bezette gebied in voldoende mate kunnen worden vervuld.

Artikel 65 - Beëindiging van de bescherming

De bescherming waarop de burgerinstellingen voor de civiele bescherming en het personeel, de gebouwen, de schuilplaatsen en het materieel aanspraak hebben, eindigt alleen, wanneer deze buiten hun eigenlijke taak voor de vijand schadelijke handelingen verrichten of worden gebruikt om dergelijke handelingen te verrichten. De bescherming eindigt evenwel slechts nadat een sommatie is gegeven waarin, telkens wanneer daartoe aanleiding is, een redelijke termijn wordt gesteld en nadat aan die sommatie geen gevolg is gegeven.

Als voor de vijand schadelijke handelingen worden niet beschouwd: het feit dat taken op het gebied van de civiele bescherming worden vervuld onder leiding of toezicht van militaire autoriteiten;

het feit dat burgerpersoneel voor de civiele bescherming samenwerkt met militair personeel bij de vervulling van taken op het gebied van de civiele bescherming, of dat militair personeel is ingedeeld bij burgerinstellingen voor de civiele bescherming;

het feit dat de vervulling van taken op het gebied van de civiele bescherming daarnaast ten goede zou kunnen komen aan militaire slachtoffers, in het bijzonder aan diegenen die buiten gevecht zijn gesteld.

Het feit dat het burgerpersoneel voor de civiele bescherming lichte persoonlijke wapens draagt ter handhaving van de orde of voor zijn eigen verdediging wordt evenmin als een voor de vijand schadelijke handeling beschouwd. In gebieden waar gevechten te land plaatsvinden of vermoedelijk zullen plaatsvinden, dienen de Partijen bij het conflict evenwel passende maatregelen te nemen om deze wapens te beperken tot handvuurwapens, zoals pistolen of revolvers, ten einde het onderscheid tussen het personeel voor de civiele bescherming en de strijders te vergemakkelijken. Zelfs indien het personeel voor de civiele bescherming andere lichte persoonlijke wapens draagt in dergelijke gebieden, dient het niettemin te worden ontzien en beschermd zodra het als zodanig is herkend.

Het feit dat burgerinstellingen voor de civiele bescherming op dezelfde wijze als de krijgsmacht zijn georganiseerd, of dat de dienst daarbij verplicht is, ontnemt hun evenmin de in dit hoofdstuk verleende bescherming.

Artikel 66 - Identificatie

Iedere Partij bij het conflict moet de herkenbaarheid trachten te verzekeren van haar burgerinstellingen voor de civiele bescherming en het personeel, de gebouwen en het materieel daarvan, wanneer deze uitsluitend dienst doen voor de vervulling van taken op het gebied van de civiele bescherming. De herkenbaarheid van de schuilplaatsen bestemd voor de burgerbevolking, dient op dezelfde wijze te worden verzekerd.

Iedere Partij bij het conflict moet eveneens trachten werkwijzen en procedures te aanvaarden en uit te voeren, die de herkenbaarheid mogelijk maken van schuilplaatsen voor de burgerbevolking, alsmede van personeel, gebouwen en materieel voor de civiele bescherming die het internationale kenteken van de civiele bescherming dragen of waarop dat is aangebracht.

In bezette gebieden en in gebieden waar gevechten plaatsvinden of vermoedelijk zullen plaatsvinden, behoort het personeel voor de civiele bescherming herkenbaar te zijn aan het internationale kenteken van de civiele bescherming en aan een identiteitskaart waaruit zijn status blijkt.

Het internationale kenteken van de civiele bescherming is een gelijkzijdige blauwe driehoek op een oranje veld, wanneer dit wordt gebruikt voor de bescherming van instellingen voor de civiele bescherming, het personeel, de gebouwen en het materieel daarvan, en voor schuilplaatsen voor de burgerbevolking.

De Partijen bij het conflict kunnen naast het kenteken, het gebruik overeenkomen van herkenningssignalen ter identificatie van de diensten voor de civiele bescherming.

De uitvoering van de bepalingen van de eerste tot en met de vierde paragraaf wordt beheerst door Hoofdstuk V van Bijlage I bij dit Protocol.

In vredetijd kan het in de vierde paragraaf omschreven teken met toestemming van de bevoegde nationale autoriteiten worden gebruikt ter identificatie van de diensten voor de civiele bescherming.

De Hoge Verdragsluitende Partijen en de Partijen bij het conflict dienen de noodzakelijke maatregelen te nemen voor het toezicht op het gebruik van het internationale kenteken van de civiele bescherming en voor het voorkomen en tegengaan van misbruik daarvan.

De herkenbaarheid van geneeskundig en geestelijk personeel, geneeskundige formaties en geneeskundige transportmiddelen voor de civiele bescherming wordt eveneens beheerst door artikel 18.

Artikel 67 - Leden van de strijdkrachten en militaire formaties die zijn ingedeeld bij instellingen voor de civiele bescherming

Leden van de strijdkrachten en militaire formaties die zijn ingedeeld bij instellingen voor de civiele bescherming dienen te worden ontzien en beschermd, mits dat personeel en die formaties permanent zijn bestemd en uitsluitend dienen voor de vervulling van één van de in artikel 61 genoemde taken;

dat personeel, wanneer het eenmaal die bestemming heeft gekregen, geen andere militaire taken verricht gedurende het conflict;

dat personeel zich duidelijk van de andere leden van de strijdkrachten onderscheidt doordat het duidelijk zichtbaar het internationale kenteken van de civiele bescherming draagt, dat voldoende groot dient te zijn, en mits dat personeel is voorzien van de in Hoofdstuk V van Bijlage I bij dit Protocol genoemde identiteitskaart, waaruit zijn status blijkt;

dat personeel en die formaties slechts zijn uitgerust met lichte persoonlijke wapens ter handhaving van de orde of voor hun eigen verdediging. De bepalingen van de derde paragraaf van artikel 65 zijn in dit geval eveneens van toepassing;

dat personeel niet rechtstreeks aan de vijandelijkheden deelneemt en buiten zijn taak op het gebied van de civiele bescherming geen voor de Tegenpartij schadelijke handelingen verricht of wordt gebruikt om zodanige handelingen te verrichten;

dat personeel en die formaties hun taak op het gebied van de civiele bescherming uitsluitend binnen het nationale grondgebied van hun eigen Partij vervullen.

Het is ieder lid van de strijdkrachten dat is gebonden door de hierboven onder letters a) en b) gestelde voorwaarden, verboden de hierboven onder letter e) gestelde voorwaarden niet in acht te nemen.

De leden van de strijdkrachten die dienst doen binnen een instelling voor de civiele bescherming zijn, wanneer zij in handen van een Tegenpartij vallen, krijgsgevangenen. In bezet gebied mogen zij worden tewerkgesteld ten behoeve van taken op het gebied van de civiele bescherming, in zoverre dat noodzakelijk is, mits die tewerkstelling uitsluitend in het belang van de burgerbevolking van dat gebied is en geschiedt op basis van vrijwilligheid wanneer dat werk gevaarlijk is.

Op de gebouwen en de belangrijkste gedeelten van de uitrusting en transportmiddelen, van bij instellingen voor de civiele bescherming ingedeelde militaire formaties, dient het internationale kenteken van de civiele bescherming duidelijk te zijn aangebracht. Dit kenteken dient voldoende groot te zijn.

Het materieel en de gebouwen van de militaire formatie, die permanent bij instellingen voor de civiele bescherming zijn ingedeeld en uitsluitend zijn bestemd om taken op het gebied van de civiele bescherming te vervullen, blijven, indien zij in de handen van een Tegenpartij vallen, onderworpen aan het oorlogsrecht. Aan dat materieel en die gebouwen mag echter geen andere bestemming dan die op het gebied van de civiele bescherming worden gegeven zolang zij nodig zijn voor de vervulling van taken op dat gebied, behalve in geval van dwingende militaire noodzaak, tenzij van tevoren voorzieningen zijn getroffen om in voldoende mate in de behoeften van de burgerbevolking te kunnen voorzien.

Afdeling II - Hulpverlening ten behoeve van de burgerbevolking

Artikel 68 - Toepassingsveld

De bepalingen van deze Afdeling zijn van toepassing op de burgerbevolking als omschreven in dit Protocol, en vormen een aanvulling op de artikelen 23, 55, 59, 60, 61 en 62 en de andere desbetreffende bepalingen van het Vierde Verdrag.

Artikel 69 - Fundamentele behoeften in bezette gebieden

De bezettende Mogendheid dient naast haar verplichting betreffende levensmiddelen en geneeskundige benodigdheden, vermeld in artikel 55 van het Vierde Verdrag, met alle haar ten dienste staande middelen en zonder enig nadelig onderscheid, eveneens te verzekeren dat kleding, bedden en beddengoed worden verstrekt, evenals noodonderdak, andere benodigdheden die onmisbaar zijn voor het overleven van de burgerbevolking van het bezette gebied, en goederen die nodig zijn voor de eredienst.

Op hulpverleningsacties ten behoeve van de burgerbevolking van bezette gebieden zijn de artikelen 59, 60, 61, 62, 108, 109, 110 en 111 van het Vierde Verdrag en artikel 71 van dit Protocol van toepassing; deze acties dienen onverwijld te worden uitgevoerd.

Artikel 70 - Hulpverleningsacties

Wanneer de burgerbevolking van enig grondgebied onder controle van een Partij bij het conflict en dat niet bezet is, niet voldoende is voorzien van benodigdheden vermeld in artikel 69 dienen hulpverleningsacties te worden ondernomen, welke van humanitaire en onpartijdige aard zijn en worden uitgevoerd zonder enig nadelig onderscheid, mits de bij die acties betrokken Partijen daarmee instemmen. Aanbiedingen voor zodanige hulp worden niet aangemerkt als inmenging in het gewapend conflict, noch als vijandige daden. Bij de verdeling van de hulpzendingen moet voorrang worden gegeven aan de personen aan wie krachtens het Vierde Verdrag en dit Protocol een voorkeursbehandeling of een bijzondere bescherming dient te worden verleend, zoals kinderen, aanstaande moeders, kraamvrouwen en zogende moeders.

De Partijen bij het conflict, alsmede iedere Hoge Verdragsluitende Partij dienen de snelle en ongehinderde doorgang toe te staan en te vergemakkelijken van alle zendingen, uitrusting en personeel voor hulpverlening overeenkomstig deze Afdeling, zelfs indien zodanige hulp is bestemd voor de burgerbevolking van de Tegenpartij.

De Partijen bij het conflict, alsmede iedere Hoge Verdragsluitende Partij die de doorgang van zendingen, uitrusting en personeel voor hulpverlening overeenkomstig de tweede paragraaf toestaan: hebben het recht regelingen van technische aard voor te schrijven, daaronder begrepen het nazicht en onderzoek krachtens welke een dergelijke doorgang is toegestaan;

kunnen een zodanige toestemming afhankelijk stellen van de voorwaarde dat de verdeling van de zendingen geschiedt onder toezicht ter plaatse van een beschermende Mogendheid;

mogen goederen voor hulpverlening op geen enkele wijze een andere bestemming geven, noch de doorzending daarvan vertragen, behalve in geval van dringende noodzaak in het belang van de betrokken burgerbevolking.

De Partijen bij het conflict dienen zendingen voor hulpverlening te beschermen en de snelle verdeling daarvan te vergemakkelijken.

De Partijen bij het conflict, alsmede iedere Hoge Verdragsluitende Partij dienen doeltreffende internationale coördinatie van de in de eerste paragraaf bedoelde hulpverleningsacties aan te moedigen en te vergemakkelijken.

Artikel 71 - Personeel deelnemend aan de hulpverleningsacties

Indien nodig kan de hulp die bij een hulpverleningsactie wordt verschaft mede personeel voor hulpverlening omvatten, in het bijzonder voor het transport en de verdeling van de hulpzendingen; de deelneming van dergelijk personeel is onderworpen aan de toestemming van de Partij op het grondgebied waarvan het zijn taken zal vervullen.

Dergelijk personeel dient te worden ontzien en beschermd.

Iedere Partij die hulpgoederen ontvangt moet het in de eerste paragraaf bedoelde personeel voor hulpverlening zoveel mogelijk bijstand verlenen bij de vervulling van zijn taak op het gebied van de hulpverlening. Alleen in het geval van dwingende militaire noodzaak mogen de activiteiten van het personeel voor hulpverlening worden beperkt of mogen aan zijn bewegingen tijdelijk beperkingen worden aangebracht.

Het personeel voor hulpverlening mag onder geen enkele omstandigheid de grenzen van zijn taak, als aangegeven door dit Protocol, overschrijden. In het bijzonder dient het rekening te houden met de vereisten in verband met de veiligheid, die gelden voor de Partij op het grondgebied waarvan het zijn taak vervult. De opdracht van elk lid van het personeel dat deze voorwaarden niet in acht neemt, kan worden beëindigd.

Afdeling III - Behandeling van personen in de macht van een partij bij het conflict

Hoofdstuk I - Toepassingsveld en bescherming van personen en goederen

Artikel 72 - Toepassingsveld

De bepalingen van deze Afdeling vormen een aanvulling op de regels betreffende de humanitaire bescherming van de zich in de macht van een partij bij het conflict bevindende burgers en goederen van burgerlijke aard, vervat in het Vierde Verdrag, en in het bijzonder in Titels I en III daarvan, evenals op de andere toepasselijke regels van het internationaal recht betreffende de bescherming van de fundamentele rechten van de mens gedurende internationale gewapende conflicten.

Artikel 73 - Vluchtelingen en Staatlozen

Personen, die vóór de aanvang van de vijandelijkheden werden beschouwd als staatlozen of als vluchtelingen krachtens de relevante en door de betrokken Partijen aanvaarde internationale akten of krachtens de nationale wetgeving van de Staat die hen heeft opgenomen of waar zij verblijven, zijn beschermde personen in de zin van Titels I en III van het Vierde Verdrag, onder alle omstandigheden en zonder enig nadelig onderscheid.

Artikel 74 - Gezinshereniging

De Hoge Verdragsluitende Partijen en de Partijen bij het conflict dienen op alle mogelijke wijzen de hereniging te vergemakkelijken van gezinnen die ten gevolge van gewapende conflicten zijn uiteengeraakt en dienen in het bijzonder het werk te bevorderen van de humanitaire organisaties die deze taak vervullen, overeenkomstig de bepalingen van de Verdragen en dit Protocol en overeenkomstig hun onderscheiden veiligheidsvoorschriften.

Artikel 75 - Fundamentele waarborgen

Personen die zich in de macht van een Partij bij het conflict bevinden en die niet een gunstiger behandeling genieten krachtens de Verdragen of dit Protocol, dienen, voor zover zij zijn betrokken bij een situatie als bedoeld in artikel 1 van dit Protocol, onder alle omstandigheden menselijk te worden behandeld en dienen tenminste de door dit artikel verleende bescherming te genieten zonder enig onderscheid, gebaseerd op ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst of geloof, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, rijkdom, geboorte of andere status, of op enig ander soortgelijk criterium. Iedere Partij dient de persoon, de eer, de overtuigingen en de godsdienstige gebruiken van zodanige personen te eerbiedigen.

De volgende daden zijn en blijven te allen tijde en op iedere plaats verboden, of zij nu door burger- of militaire functionarissen worden begaan: aanslagen op het leven, de gezondheid, of het lichamelijke of geestelijke welzijn van personen, in het bijzonder: moord; marteling van elke aard, hetzij lichamelijk of geestelijk; lijfstraffen; en verminking; aanslagen op de persoonlijke waardigheid, in het bijzonder vernederende en ontterende behandeling, gedwongen prostitutie en iedere vorm van aanranding van de eerbaarheid; het nemen van gijzelaars; collectieve straffen; en het dreigen om een van de bovengenoemde daden te begaan.

Ieder die wordt gearresteerd, gevangen gehouden of geïnterneerd wegens handelingen in verband met het gewapend conflict, dient onverwijld, in een taal die hij verstaat, op de hoogte te worden gebracht van de redenen waarom die maatregelen zijn genomen. Behalve in het geval van arrestatie of gevangenhouding wegens strafbare feiten dienen zodanige personen op zo kort mogelijke termijn te worden vrijgelaten en in ieder geval zodra de omstandigheden die de arrestatie, de gevangenhouding of de internering rechtvaardigen, hebben opgehouden te bestaan.

Geen veroordeling mag worden uitgesproken en geen straf mag ten uitvoer worden gelegd met betrekking tot een persoon die schuldig is bevonden aan een strafbaar feit verband houdende met het gewapende conflict, dan krachtens voorafgaand vonnis, gewezen door een onpartijdige en op regelmatige wijze samengestelde rechtbank die de algemene beginselen van een behoorlijke gerechtelijke procedure in acht neemt, welke mede het volgende inhouden: de procedure dient er in te voorzien dat een verdachte onverwijld op de hoogte wordt gebracht van de

bijzonderheden van het strafbare feit dat hem ten laste wordt gelegd, en dient deze verdachte voor en tijdens het proces alle nodige rechten en middelen voor zijn verdediging te verschaffen;
niemand mag worden veroordeeld wegens een strafbaar feit, behalve op grond van individuele strafrechtelijke verantwoordelijkheid;
niemand kan worden vervolgd of veroordeeld wegens een handelen of nalaten, dat geen strafbaar feit uitmaakte naar het nationale of internationale recht dat op hem van toepassing was ten tijde van dit handelen of nalaten. Evenmin mag een zwaardere straf worden opgelegd dan die welke van toepassing was ten tijde van het strafbaar feit. Indien de wet, na het begaan van het strafbaar feit in de oplegging van een lichtere straf mocht voorzien, dient de overtreder daarvan te genieten;
ieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd, wordt voor onschuldig gehouden totdat zijn schuld volgens de wet is bewezen;
ieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd, heeft het recht in zijn tegenwoordigheid te worden berecht;
niemand mag worden gedwongen tegen zichzelf te getuigen of een bekentenis af te leggen;
ieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd, heeft het recht de getuigen à charge te ondervragen of te doen ondervragen, en het oproepen en ondervragen van getuigen à décharge te doen geschieden op dezelfde voorwaarden als geschiedt ten aanzien van getuigen à charge;
niemand mag door dezelfde Partij worden vervolgd of gestraft wegens een strafbaar feit met betrekking waartoe eerder overeenkomstig hetzelfde recht en dezelfde gerechtelijke procedure een einduitspraak is gewezen, waarbij die persoon werd vrijgesproken of veroordeeld;
ieder die wordt vervolgd wegens een strafbaar feit heeft er recht op dat het vonnis in het openbaar wordt uitgesproken;
een veroordeelde dient bij zijn veroordeling op de hoogte te worden gesteld van de rechtsmiddelen en andere middelen die hem ter beschikking staan en van de termijnen waarbinnen die moeten worden aangewend.
Vrouwen die van hun vrijheid zijn beroofd om redenen verband houdende met het gewapende conflict, dienen te worden ondergebracht in verblijven die zijn gescheiden van die van de mannen. Zij dienen onder rechtstreeks toezicht van vrouwen te worden geplaatst. Niettemin moeten gezinnen, wanneer deze zijn gearresteerd, gevangen worden gehouden of zijn geïnterneerd, zoveel mogelijk op dezelfde plaats en in gezinsverband worden gehuisvest.
Personen die zijn gearresteerd, gevangen worden gehouden of zijn geïnterneerd om redenen, verband houdende met het gewapende conflict, dienen de door dit artikel verleende bescherming te genieten tot hun definitieve invrijheidsstelling, repatriëring of nieuwe vestiging, ook na het einde van het gewapende conflict.
Ten einde iedere onzekerheid weg te nemen met betrekking tot de vervolging en berechting van personen, beschuldigd van oorlogsmisdrijven of misdrijven tegen de mensheid, gelden de volgende beginselen: personen die worden beschuldigd van zodanige misdrijven dienen gerechtelijk te worden vervolgd en berecht overeenkomstig de regels van het toepasselijke internationaal recht; en
aan eenieder die niet een gunstiger behandeling krachtens de Verdragen of dit Protocol geniet, dient de in dit artikel verleende behandeling te worden toegekend, ongeacht of de misdrijven waarvan hij wordt beschuldigd ernstige inbreuken van de Verdragen of dit Protocol uitmaken.
Geen enkele bepaling van dit artikel mag worden uitgelegd als een beperking of een aantasting van enige andere, gunstiger bepaling die een ruimere bescherming krachtens de regels van het toepasselijke internationaal recht toekent aan de personen, op wie de eerste paragraaf van toepassing is.

Hoofdstuk II - Maatregelen ten behoeve van vrouwen en kinderen

Artikel 76 - Bescherming van vrouwen

Vrouwen dienen in het bijzonder te worden ontzien en met name te worden beschermd tegen verkrachting, gedwongen prostitutie en iedere andere vorm van aanranding van de eerbaarheid.
Gevallen van zwangere vrouwen, en met de zorg voor kleine kinderen belaste moeders die zijn gearresteerd, gevangen worden gehouden of zijn geïnterneerd om redenen verband houdende met het gewapende conflict, dienen met de hoogste prioriteit te worden onderzocht.
De partijen bij het conflict moeten, voor zover mogelijk, trachten te vermijden dat doodvonnissen worden uitgesproken ten aanzien van zwangere vrouwen, of met de zorg voor kleine kinderen belaste moeders, wegens een strafbaar feit dat verband houdt met het gewapende conflict. De doodstraf voor zodanige strafbare feiten zal bij die vrouwen niet worden voltrokken.

Artikel 77 - Bescherming van kinderen

Kinderen dienen in het bijzonder te worden ontzien en beschermd tegen iedere vorm van aanranding van de eerbaarheid. De partijen bij het conflict dienen hen de zorg en de hulp te geven die zij nodig hebben, hetzij wegens hun leeftijd of om welke andere reden ook.
De Partijen bij het conflict dienen alle praktisch uitvoerbare maatregelen te nemen opdat kinderen die de leeftijd van vijftien jaar nog niet hebben bereikt, niet rechtstreeks aan de vijandelikheden deelnemen, en zij dienen zich in het bijzonder ervan te onthouden hen bij hun krijgsmacht in dienst te nemen. De Partijen bij het conflict moeten,

wanneer zij personen onder de wapens roepen die wel de leeftijd van vijftien, maar nog niet die van achttien jaar hebben bereikt, trachten voorrang aan de oudsten te geven.

Wanneer in uitzonderlijke gevallen en ondanks de bepalingen van de tweede paragraaf, kinderen die de leeftijd van vijftien jaar nog niet hebben bereikt, rechtstreeks deelnemen aan de vijandelijkheden en in handen van een Tegenpartij vallen, blijven zij de voordelen genieten van de door dit artikel verleende bescherming, ongeacht of zij krijgsgevangenen zijn of niet.

Wanneer kinderen zijn gearresteerd, gevangen worden gehouden of zijn geïnterneerd om redenen verband houdende met het gewapende conflict, dienen zij te worden ondergebracht in verblijven die zijn gescheiden van die van de volwassenen, behalve in gevallen waarin gezinnen in gezinsverband zijn gehuisvest als bepaald in artikel 75, vijfde paragraaf.

De doodstraf wegens een strafbaar feit verband houdende met het gewapende conflict, mag niet worden voltrokken bij personen die ten tijde van het strafbaar feit de leeftijd van achttien jaar nog niet hadden bereikt.

Artikel 78 - Evacuatie van kinderen

Geen enkele Partij bij het conflict mag maatregelen treffen voor de evacuatie naar een ander land van kinderen die geen onderdaan zijn van die Partij, met uitzondering van tijdelijke evacuatie, indien dwingende redenen verband houdende met hun gezondheid of de geneeskundige behandeling van de kinderen of, behalve in bezet gebied, hun veiligheid dat vereisen. Indien de ouders of voogden kunnen worden bereikt, is hun schriftelijke toestemming voor de evacuatie vereist. Indien deze personen niet kunnen worden bereikt, is de schriftelijke toestemming voor zodanige evacuatie vereist van de personen die krachtens wet of gewoonte in de eerste plaats verantwoordelijk zijn voor de zorg voor de kinderen. Iedere zodanige evacuatie dient onder toezicht te staan van de beschermende Mogendheid, in overeenstemming met de betrokken Partijen, te weten de Partij die de maatregelen voor de evacuatie treft, de Partij die de kinderen opneemt en alle Partijen wier onderdanen worden geëvacueerd. Te allen tijde dienen alle Partijen bij het conflict alle praktisch uitvoerbare maatregelen te nemen ten einde te voorkomen dat de evacuatie in gevaar wordt gebracht.

Wanneer een evacuatie in overeenstemming met de eerste paragraaf plaatsvindt, dient er voor te worden gezorgd dat de opvoeding van ieder geëvacueerd kind, daaronder begrepen zijn godsdienstige en morele opvoeding zoals zijn ouders die wensen, zoveel mogelijk ononderbroken wordt voortgezet.

Ten einde de krachtens dit artikel geëvacueerde kinderen de terugkeer naar hun familie en hun land te vergemakkelijken, dienen de autoriteiten van de Partij die de maatregelen voor de evacuatie treft en, in het voorkomende geval, de autoriteiten van het ontvangende land, van ieder kind een kaart samen te stellen, met foto's, die zijn aan het Centrale Opsporingsbureau van het Internationale Comité van het Rode Kruis dienen te zenden. Op iedere kaart dienen, voor zover dat mogelijk is en daarvan geen schadelijke gevolgen voor het kind zijn te vrezen, de volgende gegevens te zijn vermeld: naam (namen) van het kind;

voornaam (-namen) van het kind;

geslacht van het kind;

plaats en datum van geboorte (of, indien die datum niet bekend is, de vermoedelijke leeftijd);

naam en voornaam van de vader;

naam en voornaam van de moeder en eventueel meisjesnaam van de moeder;

naaste bloedverwanten van het kind;

nationaliteit van het kind;

moedertaal van het kind en iedere andere taal die het spreekt;

adres van het gezin waaruit het kind afkomstig is;

ieder nummer dat aan het kind ter identificatie is gegeven;

gezondheidstoestand van het kind;

bloedgroep van het kind;

eventuele bijzondere kentekens;

de datum waarop en de plaats waar het kind werd gevonden;

de datum waarop en de plaats waar het kind zijn land heeft verlaten;

eventuele godsdienst van het kind;

huidig adres van het kind in het ontvangende land;

ingeval het kind mocht overlijden voor zijn terugkeer, de datum waarop, de plaats waar en de omstandigheden waaronder het is overleden, alsmede de plaats waar het is begraven.

Hoofdstuk III - Journalisten

Artikel 79 - Maatregelen ter bescherming van journalisten

Journalisten die gevaarlijke beroepswerkzaamheden verrichten in gebieden waar zich gewapende conflicten voordoen, dienen te worden beschouwd als burgers in de zin van de eerste paragraaf van artikel 50.

Zij dienen als zodanig te worden beschermd krachtens de Verdragen en dit Protocol, mits zij geen acties ondernemen die een aantasting vormen van hun status als burger, en onverminderd het recht van

oorlogscorrespondenten die zijn geaccrediteerd bij de strijdkrachten om van de in artikel 4, A., 4. van het Derde Verdrag verleende status te genieten.

Zij kunnen een identiteitskaart verkrijgen, overeenkomstig het model dat is opgenomen in bijlage II bij dit protocol. Deze kaart, die wordt uitgegeven door de regering van de Staat waarvan de journalist onderdaan is, op wiens grondgebied hij woont of waar het persagentschap of persorgaan waarbij hij in dienst is zich bevindt, dient als blijk van zijn status van journalist.

Titel V - Tenuitvoerlegging van de verdragen en dit protocol

Afdeling I - Algemene bepalingen

Artikel 80 - Maatregelen voor de tenuitvoerlegging

De Hoge Verdragsluitende Partijen en de partijen bij het conflict dienen onverwijld alle noodzakelijke maatregelen te treffen voor de nakoming van hun verplichtingen krachtens de Verdragen en dit Protocol.

De Hoge Verdragsluitende Partijen en de Partijen bij het conflict dienen opdrachten en instructies te geven om de naleving van de Verdragen en dit Protocol te verzekeren en dienen toezicht te houden op de tenuitvoerlegging ervan.

Artikel 81 - Werkzaamheden van het Rode Kruis en andere humanitaire organisaties

De Partijen bij het conflict dienen het Internationale Comité van het Rode Kruis naar hun vermogen alle faciliteiten te verlenen om dit Comité in staat te stellen de humanitaire taak te vervullen waarmee het door de Verdragen en dit Protocol is belast, ten einde bescherming van en bijstand aan de slachtoffers van conflicten te verzekeren; het Internationale Comité van het Rode Kruis kan tevens alle andere humanitaire werkzaamheden ten behoeve van die slachtoffers verrichten, mits de desbetreffende Partijen bij het conflict daarmee instemmen.

De partijen bij het conflict dienen hun onderscheiden Rode Kruis (Rode Halve Maan, Rode Leeuw en Zon) verenigingen de faciliteiten te verlenen die nodig zijn om hun humanitaire werkzaamheden ten behoeve van de slachtoffers van het conflict te verrichten overeenkomstig de bepalingen van de Verdragen en dit Protocol, en overeenkomstig de grondbeginselen van het Rode Kruis, zoals geformuleerd door de Internationale Conferenties van het Rode Kruis.

De Hoge Verdragsluitende Partijen en de Partijen bij het conflict dienen op elke mogelijke wijze de bijstand te vergemakkelijken die de Rode Kruis (Rode Halve Maan, Rode Leeuw en Zon) verenigingen en de Liga van Rode Kruisverenigingen verschaffen aan de slachtoffers van conflicten overeenkomstig de grondbeginselen van het Rode Kruis, zoals geformuleerd door de Internationale Conferenties van het Rode Kruis.

De Hoge Verdragsluitende Partijen en de Partijen bij het conflict dienen zoveel als mogelijk is faciliteiten, gelijk aan die welke in de tweede en de derde paragraaf zijn vermeld, te verlenen aan de andere in de Verdragen en dit Protocol bedoelde humanitaire organisaties, die door de onderscheiden Partijen bij het conflict zijn toegelaten en die hun humanitaire werkzaamheden overeenkomstig de bepalingen van de Verdragen en dit Protocol vervullen.

Artikel 82 - Juridische adviseurs in de strijdkrachten

De Hoge Verdragsluitende Partijen dienen er altijd, en de Partijen bij het conflict dienen er ten tijde van een gewapend conflict, zorg voor te dragen dat juridische adviseurs beschikbaar zijn om wanneer nodig, de militaire commandanten op het daartoe passende niveau raad te geven betreffende de toepassing van de Verdragen en dit Protocol en betreffende het aan de strijdkrachten inzake dit onderwerp te geven passende onderricht.

Artikel 83 - Verspreiding

De Hoge Verdragsluitende Partijen verbinden zich, zowel in vreedstijd als ten tijde van een gewapend conflict, de Verdragen en dit Protocol op zo ruim mogelijke schaal in hun onderscheiden landen te verspreiden, en in het bijzonder de bestudering ervan in de programma's van hun militaire opleiding op te nemen en de bestudering ervan door de burgerbevolking te stimuleren, zodat de strijdkrachten en de burgerbevolking van die akten op de hoogte kunnen zijn.

Alle militaire of burgerlijke autoriteiten die ten tijde van een gewapend conflict verantwoordelijkheid dragen met betrekking tot de toepassing van de Verdragen en dit Protocol dienen een volledige kennis van de tekst ervan te bezitten.

Artikel 84 - Regels voor de toepassing

De Hoge Verdragsluitende Partijen dienen elkaar zo spoedig mogelijk door tussenkomst van de depositaris en, in voorkomende gevallen, van de beschermende Mogendheden, hun officiële vertalingen van dit Protocol mede te delen, evenals de wetten en voorschriften die zij ter verzekering van de toepassing daarvan tot stand mochten brengen.

Afdeling II - Het tegengaan van inbreuken op de verdragen en dit protocol

Artikel 85 - Het tegengaan van inbreuken op dit Protocol

De bepalingen van de Verdragen betreffende het tegengaan van inbreuken en ernstige inbreuken, als aangevuld door deze Afdeling, zijn van toepassing op het tegengaan van inbreuken en ernstige inbreuken op dit Protocol.

De handelingen die in de Verdragen als ernstige inbreuken worden omschreven, vormen ernstige inbreuken op dit Protocol, wanneer zij worden begaan tegen zich in de macht van een Tegenpartij bevindende personen die worden beschermd door de artikelen 44, 45 en 73 van dit Protocol, tegen de gewonden, zieken en schipbreukelingen van de Tegenpartij die door dit Protocol worden beschermd, of tegen het geneeskundig personeel, het geestelijk personeel, geneeskundige formaties of geneeskundige transporten die zich onder de zeggenschap van de Tegenpartij bevinden en door dit Protocol worden beschermd.

Naast de in artikel 11 omschreven ernstige inbreuken worden de volgende handelingen als ernstige inbreuken op dit Protocol beschouwd wanneer zij opzettelijk en in strijd met de desbetreffende bepalingen van dit Protocol worden begaan en de dood of ernstig lichamelijk letsel met zich brengen dan wel de gezondheid in ernstige mate benadelen: het doen van aanvallen op de burgerbevolking of individuele burgers;

het uitvoeren van een niet-onderscheidende aanval waardoor de burgerbevolking of goederen van burgerlijke aard worden getroffen, in de wetenschap dat een zodanige aanval buitensporig verlies aan mensenlevens, verwondingen van burgers of schade aan goederen van burgerlijke aard als omschreven in artikel 57, paragraaf 2, letter a), iii) zal veroorzaken;

het uitvoeren van een aanval tegen werken of installaties die gevaarlijke krachten bevatten, in de wetenschap dat een zodanige aanval buitensporig verlies aan mensenlevens, verwondingen van burgers of schade aan goederen van burgerlijke aard als omschreven in artikel 57, paragraaf 2, letter a), iii) zal veroorzaken;

het doen van aanvallen op onverdedigde plaatsen en gedomilitariseerde zones;

het doen van aanvallen op een persoon in de wetenschap dat hij buiten gevecht verkeert;

het perfide gebruik, in strijd met artikel 37, van het kenteken van het Rode Kruis, de Rode Halve Maan of de Rode Leeuw en Zon of van andere door de Verdragen en dit Protocol erkende beschermde tekens.

Naast de ernstige inbreuken, omschreven in de voorgaande paragrafen en de Verdragen, worden de volgende feiten als ernstige inbreuken op dit Protocol beschouwd wanneer zij opzettelijk en in strijd met de Verdragen en dit Protocol worden begaan: het overbrengen door de bezettende Mogendheid van gedeelten van haar eigen burgerbevolking naar het door haar bezette gebied, of de deportatie of overbrenging van de gehele bevolking van het bezette gebied of van een deel daarvan binnen of buiten dat gebied in strijd met artikel 49 van het Vierde Verdrag;

ongerechtvaardigde vertraging bij de repatriëring van krijgsgevangenen of burgers;

praktijken van apartheid en andere onmenselijke en onterende praktijken, die een aanslag op de menselijke waardigheid vormen en zijn gebaseerd op rassendiscriminatie;

het doen van aanvallen op duidelijk als zodanig herkenbare historische monumenten, kunstwerken of plaatsen van eredienst die het culturele of geestelijke erfdeel van de volkeren vormen en waaraan een bijzondere bescherming is verleend door een speciale regeling, bijvoorbeeld in het kader van een bevoegde internationale organisatie, wanneer daarvan verwoesting op grote schaal het gevolg is, er geen bewijs bestaat van schending door de tegenpartij van artikel 53, letter b), en wanneer zodanige historische monumenten, kunstwerken en plaatsen van eredienst niet in de onmiddellijke nabijheid van militaire doelen zijn gelegen;

het beroven van een persoon die door de Verdragen wordt beschermd of die wordt bedoeld in de tweede paragraaf van dit artikel, van zijn recht om eerlijk en volgens de toepasselijke regels te worden berecht.

Onverminderd de toepassing van de Verdragen en dit protocol worden ernstige inbreuken op deze akten als oorlogsmisdaden beschouwd.

Artikel 86 - Nalatigheid

De Hoge Verdragsluitende Partijen en de Partijen bij het conflict dienen ernstige inbreuken op de Verdragen of dit Protocol, die voortkomen uit een nalaten om te handelen terwijl een verplichting om te handelen bestond, tegen te gaan, en dienen maatregelen te nemen om alle andere uit een zodanig nalaten voortkomende inbreuken te doen ophouden.

Het feit dat een inbreuk op de Verdragen of dit Protocol is begaan door een ondergeschikte ontheft zijn meerderen niet van hun strafrechtelijke, onderscheidenlijk disciplinaire verantwoordelijkheid, naar gelang van de omstandigheden, wanneer deze meerderen wisten, of over inlichtingen beschikten waardoor zij onder de omstandigheden van dat ogenblik konden begrijpen dat hij een zodanige inbreuk beging of op het punt stond te begaan en wanneer zij niet alle praktisch uitvoerbare maatregelen die in hun vermogen lagen, hebben getroffen om de inbreuk te voorkomen of tegen te gaan.

Artikel 87 - Verplichtingen van de commandanten

De Hoge Verdragsluitende Partijen en de Partijen bij het conflict dienen de militaire commandanten te verplichten om met betrekking tot de leden van de strijdkrachten, die onder hun bevel staan, en andere personen, waarover zij

zeggenschap uitoefenen, inbreuken op de Verdragen en dit Protocol te voorkomen, alsmede, indien nodig, deze te doen ophouden en aan de bevoegde autoriteiten te melden.

Ten einde inbreuken te voorkomen en te doen ophouden, dienen de Hoge Verdragsluitende Partijen en de Partijen bij het conflict de commandanten te verplichten in overeenstemming met het niveau van hun verantwoordelijkheid, ervoor zorg te dragen dat de leden van de strijdkrachten die onder hun bevel staan, hun verplichtingen krachtens de Verdragen en dit Protocol kennen.

De Hoge Verdragsluitende Partijen en de Partijen bij het conflict dienen iedere commandant die weet dat ondergeschikten of andere personen onder zijn zeggenschap op het punt staan een inbreuk op de Verdragen of dit Protocol te begaan of een dergelijke inbreuk hebben begaan, te verplichten tot het ondernemen van de nodige stappen ter voorkoming van zodanige schendingen van de Verdragen of dit Protocol en, indien daartoe aanleiding is, tot het aanvangen van een disciplinaire of strafrechtelijke procedure tegen degenen die die akten hebben geschonden.

Artikel 88 - Wederzijdse rechtshulp in strafzaken

De Hoge Verdragsluitende Partijen verlenen elkaar in zo ruim mogelijke mate rechtshulp in verband met iedere strafrechtelijke procedure die betrekking heeft op ernstige inbreuken op de Verdragen en dit Protocol.

Met inachtneming van de in de Verdragen en in artikel 85, eerste paragraaf, van dit Protocol neergelegde rechten en verplichtingen en wanneer de omstandigheden zulks toelaten, werken de Hoge Verdragsluitende Partijen samen op het gebied van uitlevering. Zij nemen het verzoek van de Staat op wiens grondgebied de beweerde inbreuk heeft plaatsgevonden, op passende wijze in overweging.

De wet van de aangezochte Hoge Verdragsluitende Partij is in alle gevallen van toepassing. De bepalingen van de voorgaande paragrafen laten evenwel onverlet de verplichtingen, voortvloeiende uit de bepalingen van enige andere overeenkomst van bilaterale of multilaterale aard, die het terrein van de wederzijdse rechtshulp in strafzaken geheel of gedeeltelijk beheerst of zal beheersen.

Artikel 89 - Samenwerking

In gevallen van ernstige schendingen van de Verdragen of dit Protocol verbinden de Hoge Verdragsluitende Partijen zich, tezamen of afzonderlijk, op te treden in samenwerking met de Verenigde Naties en in overeenstemming met het Handvest van de Verenigde Naties.

Artikel 90 - Internationale Commissie voor feitenonderzoek

Er wordt een Internationale Commissie voor feitenonderzoek (hierna te noemen 'de Commissie') ingesteld, bestaande uit vijftien leden van hoog zedelijk gehalte en erkende onpartijdigheid.

De depositaris roept, wanneer ten minste twintig Hoge Verdragsluitende Partijen er mee hebben ingestemd overeenkomstig de tweede paragraaf de bevoegdheid van de Commissie te aanvaarden, en daarna met tussenpozen van vijf jaar, een vergadering bijeen van vertegenwoordigers van die Hoge Verdragsluitende Partijen, ten einde de leden van de Commissie te verkiezen. Op die vergadering kiezen de vertegenwoordigers de leden van de Commissie bij geheime stemming uit een lijst van personen, waarop ieder van die Hoge Verdragsluitende Partijen één persoon mag plaatsen.

De leden van de Commissie treden op in hun persoonlijke hoedanigheid en blijven in functie tot de verkiezing van nieuwe leden op de volgende vergadering.

Bij de verkiezing dragen de Hoge Verdragsluitende Partijen ervoor zorg dat de personen die in de Commissie worden gekozen ieder afzonderlijk de vereiste hoedanigheden bezitten, en dat in de Commissie als geheel een evenredige geografische vertegenwoordiging is verzekerd.

In het geval van een tussentijdse vacature vervult de Commissie deze zelf, waarbij zij het bepaalde onder de voorgaande letters in acht neemt.

De depositaris stelt de Commissie de voor de vervulling van haar taak noodzakelijke administratieve voorzieningen ter beschikking.

De Hoge Verdragsluitende Partijen kunnen ten tijde van de ondertekening of de bekrachtiging van dit Protocol, van de toetreding daartoe of op ieder later tijdstip verklaren, dat zij ipso facto en zonder bijzondere overeenkomst met betrekking tot iedere andere Hoge Verdragsluitende Partij die dezelfde verplichtingen aanvaardt, de bevoegdheid van de Commissie erkennen om volgens de bepalingen van dit artikel een onderzoek in te stellen naar aanleiding van beschuldigingen van die andere Partij.

De bovenbedoelde verklaringen dienen te worden neergelegd bij de depositaris, die afschriften daarvan aan de Hoge Verdragsluitende Partijen doet toekomen.

De Commissie is bevoegd ieder feit te onderzoeken, waarvan wordt beweerd dat het een ernstige inbreuk als omschreven in de Verdragen en dit Protocol of een andere ernstige schending van de Verdragen of dit Protocol oplevert;

door het verlenen van haar goede diensten de terugkeer te bevorderen van een geesteshouding, gericht op eerbiediging van de bepalingen van de Verdragen en dit Protocol.

In andere situaties stelt de Commissie op verzoek van een Partij bij het conflict alleen een onderzoek in, wanneer de andere betrokken Partij of Partijen daarmee instemmen.

Onverminderd de voorgaande bepalingen van deze paragraaf blijven de bepalingen van de artikelen 52 van het Eerste Verdrag, 53 van het Tweede Verdrag, 132 van het Derde Verdrag en 149 van het Vierde Verdrag van toepassing op iedere beweerde schending van de Verdragen, en zijn zij eveneens van toepassing op iedere beweerde schending van dit Protocol.

Tenzij de betrokken Partijen anders overeenkomen, worden alle onderzoeken uitgevoerd door een Kamer, bestaande uit zeven leden, die als volgt worden aangewezen: vijf leden van de Commissie die geen onderdaan mogen zijn van de Partijen bij het conflict, en die worden aangewezen door de Voorzitter van de Commissie op basis van een evenredige vertegenwoordiging van de geografische gebieden, na raadpleging van de Partijen bij het conflict; twee leden ad hoc, die geen onderdaan mogen zijn van de Partijen bij het conflict, van wie er door ieder van die Partijen één wordt aangewezen.

Na ontvangst van een verzoek om een onderzoek stelt de Voorzitter van de Commissie een passende termijn vast voor de vorming van een Kamer. Indien één of meer leden ad hoc niet binnen de vastgestelde termijn zijn aangewezen, gaat de Voorzitter terstond over tot de aanwijzing van het ontbrekende lid of de ontbrekende leden van de Kamer.

De kamer die krachtens de derde paragraaf is gevormd om een onderzoek uit te voeren, verzoekt de Partijen bij het conflict hun medewerking te verlenen en bewijsmateriaal over te leggen. De Kamer kan ook ander bewijsmateriaal, dat zij ter zake dienend acht, trachten te verkrijgen en kan een onderzoek ter plaatse instellen.

De partijen moeten van alle bewijsmateriaal op de hoogte worden gebracht; zij hebben het recht opmerkingen daarover te doen toekomen aan de Commissie.

Iedere partij heeft het recht het bewijsmateriaal aan te vechten.

De Commissie legt aan de Partijen een rapport voor betreffende de bevindingen van de Kamer, vergezeld van de aanbevelingen die zij passend acht.

Indien de Kamer niet in staat is voldoende bewijsmateriaal te verzamelen om tot feitelijke en onpartijdige conclusies te komen, maakt de Commissie de redenen daarvan bekend.

De Commissie maakt haar conclusies niet openbaar, tenzij alle Partijen bij het conflict zulks aan de Commissie hebben verzocht.

De Commissie stelt haar eigen huishoudelijk reglement vast, met inbegrip van de regels betreffende het voorzitterschap van de Commissie en het voorzitterschap van de Kamer. Dit reglement verzekert, dat de taken van de Voorzitter van de Commissie te allen tijde kunnen worden uitgeoefend en dat deze, in het geval van een onderzoek, worden uitgeoefend door iemand die geen onderdaan is van een Partij bij het conflict.

De administratieve kosten van de Commissie worden gedekt door contributies van de Hoge Verdragsluitende Partijen die een verklaring krachtens de tweede paragraaf hebben afgelegd, en door vrijwillige contributies. De Partij of de Partijen bij het conflict die om een onderzoek verzoeken, dienen de nodige gelden voor te schieten voor de kosten gemaakt door een Kamer; deze gelden worden terugbetaald door de Partij of de Partijen waartegen de beschuldigingen naar voren zijn gebracht, tot een bedrag van 50% van de kosten van de Kamer. Wanneer voor de Kamer van de andere zijde eveneens beweringen naar voren zijn gebracht, dient iedere Partij 50% van de benodigde gelden voor te schieten.

Artikel 91 - Aansprakelijkheid

Een partij bij het conflict dat de bepalingen van de Verdragen of dit Protocol schendt, is gehouden, indien daartoe aanleiding is, schadevergoeding te betalen. Zij is aansprakelijk voor alle handelingen verricht door de personen die deel uitmaken van haar strijdkrachten.

Titel VI – Slotbepalingen

Niet opgenomen.

Aanvullend Protocol bij de Conventies van Genève inzake de bescherming van de slachtoffers van niet-internationale gewapende conflicten (1977)

Aangenomen door de Diplomatieke Conferentie "The Reaffirmation and Development of International Humanitarian Law applicable in Armed Conflicts", op 8 juni 1977

Titel I - Reikwijdte van dit protocol

Artikel 1 - Materieel toepassingsveld

Dit Protocol, dat de gemeenschappelijke artikelen 3 van de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 uitbreidt en aanvult, zonder wijziging aan te brengen in de omstandigheden waaronder deze artikelen thans worden toegepast, is van toepassing op alle gewapende conflicten, waarop artikel 1 van het Aanvullende Protocol bij de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 betreffende de bescherming van slachtoffers van internationale gewapende conflicten (Protocol I) niet van toepassing is, en die plaatsvinden op het grondgebied van een Hoge Verdragsluitende Partij tussen de strijdkrachten van die Partij en dissidente strijdkrachten of andere georganiseerde gewapende groepen die, staande onder een verantwoordelijk bevel, het grondgebied van die Partij gedeeltelijk onder controle hebben op een zodanige wijze dat zij in staat zijn aanhoudende en samenhangende militaire operaties uit te voeren en de bepalingen van dit Protocol toe te passen.

Dit Protocol is niet van toepassing op situaties van interne ongeregeldeheden en spanningen, zoals rellen, op zichzelf staande en sporadisch voorkomende daden van geweld en andere handelingen van soortgelijke aard, die niet zijn te beschouwen als gewapende conflicten.

Artikel 2 - Personeel toepassingsveld

Dit Protocol dient te worden toegepast zonder enig nadelig onderscheid, gebaseerd op ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst of geloof, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, rijkdom, geboorte of andere status, of op enig ander soortgelijk criterium (hierna te noemen 'nadelig onderscheid') op allen die zijn getroffen door een gewapend conflict als omschreven in artikel 1.

Na afloop van het gewapende conflict genieten allen die van hun vrijheid zijn beroofd of wier vrijheid is beperkt om redenen, verband houdende met dat conflict, evenals zij die om dezelfde redenen van hun vrijheid zijn beroofd of wier vrijheid is beperkt na het conflict, de bescherming van de artikelen 5 en 6 tot het einde van die vrijheidsberoving of beperking.

Artikel 3 - Non-interventie

Geen enkele bepaling van dit Protocol mag worden ingeroepen ter aantasting van de soevereiniteit van een Staat of de verantwoordelijkheid van de Regering om met alle wettige middelen de rechtsorde in de Staat te handhaven of te herstellen, of de nationale eenheid en de territoriale integriteit van de Staat te verdedigen.

Geen enkele bepaling van dit Protocol mag worden ingeroepen als rechtvaardiging van een interventie, rechtstreeks of niet rechtstreeks, om welke reden ook, in het gewapende conflict of in de interne of externe aangelegenheden van de Hoge Verdragsluitende Partij op wiens grondgebied dat conflict plaatsvindt.

Titel II - Menselijke behandeling

Artikel 4 - Fundamentele waarborgen

Allen die niet rechtstreeks deelnemen of niet meer deelnemen aan de vijandelijkheden maken, ongeacht of zij van hun vrijheid zijn beroofd of niet, aanspraak op eerbiediging van hun persoon, eer, overtuigingen en het uitoefenen van hun godsdienst. Zij moeten onder alle omstandigheden menselijk worden behandeld, zonder enig nadelig onderscheid. Het is verboden het bevel te geven dat niemand mag overleven.

Onverminderd het algemene karakter van de voorgaande bepalingen zijn en blijven de volgende daden, gericht tegen de in de eerste paragraaf bedoelde personen, te allen tijde en op iedere plaats verboden:

- aanslagen op het leven, de gezondheid en het lichamelijke of geestelijke welzijn van personen, in het bijzonder moord, evenals wrede behandeling zoals marteling, verminking of lijfstraffen in welke vorm dan ook;
- collectieve straffen;
- het nemen van gijzelaars;
- daden van terrorisme;
- aanslagen op de persoonlijke waardigheid, in het bijzonder vernederende en ontterende behandeling, verkrachting, gedwongen prostitutie en iedere vorm van aanranding van de eerbaarheid;
- slavernij en slavenhandel in iedere vorm;

- plundering;
- bedreiging met één van de bovengenoemde daden.

Kinderen moeten de zorg en hulp ontvangen die zij nodig hebben, en in het bijzonder:

dienen zij een opvoeding te krijgen, daaronder begrepen een godsdienstige en morele opvoeding, overeenkomstig de wensen van hun ouders of, bij afwezigheid van hun ouders, van diegenen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor die kinderen;

dienen alle geëigende stappen te worden genomen om de hereniging van gezinnen waarvan de leden tijdelijk van elkaar zijn gescheiden, te vergemakkelijken;

dienen kinderen die de leeftijd van vijftien jaar nog niet hebben bereikt, noch in dienst te worden geroepen bij de strijdkrachten of gewapende groepen, noch dient het hun te worden toegestaan aan de vijandelijkheden deel te nemen;

blijft de bijzondere bescherming, door dit artikel verleend aan kinderen die de leeftijd van vijftien jaar nog niet hebben bereikt op hen van toepassing wanneer zij ondanks de bepalingen van letter c rechtstreeks aan de vijandelijkheden deelnemen en gevangen worden genomen;

dienen, wanneer nodig, maatregelen te worden genomen, zo mogelijk met toestemming van de ouders of de personen die krachtens de wet of het gebruik in de eerste plaats voor de zorg voor de desbetreffende kinderen verantwoordelijk zijn, om kinderen tijdelijk uit het gebied waarin vijandelijkheden plaatsvinden over te brengen naar een veiliger gebied in het land, en te verzekeren dat zij worden vergezeld door voor hun veiligheid en welzijn verantwoordelijke personen.

Artikel 5 - Personen die van hun vrijheid zijn beroofd

Ter aanvulling van de bepalingen van artikel 4 moeten de volgende bepalingen ten minste in acht worden genomen met betrekking tot personen die van hun vrijheid zijn beroofd om redenen, verband houdende met het gewapende conflict, ongeacht of zij zijn geïnterneerd of gevangen worden gehouden:

- de gewonden en zieken dienen te worden behandeld overeenkomstig artikel 7;
- aan de in deze paragraaf bedoelde personen dienen in dezelfde mate als aan de plaatselijke burgerbevolking voedsel en drinkwater te worden verschaft, en waarborgen te worden gegeven met betrekking tot gezondheid en hygiëne en bescherming tegen de ongenaakbaarheid van het klimaat en de gevaren van het gewapende conflict;
- hun dient te worden toegestaan individuele of collectieve hulp te ontvangen;
- hun dient te worden toegestaan hun godsdienst uit te oefenen en, indien gewenst en mogelijk, geestelijke bijstand te ontvangen van personen die een geestelijk ambt vervullen, zoals aalmoezeniers;
- indien zij verplicht worden te werken, dienen voor hen werkomstandigheden en waarborgen te gelden die gelijk zijn aan die, welke gelden voor de plaatselijke burgerbevolking.

Zij die verantwoordelijk zijn voor de internering of gevangenhouding van de in de eerste paragraaf bedoelde personen moeten tevens, binnen de grenzen van hun mogelijkheden, de volgende bepalingen met betrekking tot die personen in acht nemen:

- behalve wanneer mannen en vrouwen van één gezin tezamen zijn gehuisvest, dienen vrouwen te worden ondergebracht in verblijven die zijn gescheiden van die van de mannen, en dienen zij onder rechtstreeks toezicht van vrouwen te worden geplaatst;
- hun dient te worden toegestaan brieven en kaarten te verzenden en te ontvangen; het aantal daarvan kan door de daartoe bevoegde autoriteit worden beperkt wanneer deze dat noodzakelijk acht;
- de internerings- en detentieplaatsen dienen niet dicht bij de gevechtszone te worden geplaatst.

De in de eerste paragraaf bedoelde personen dienen te worden geëvacueerd wanneer de plaatsen waar zij zijn geïnterneerd of waar zij gevangen worden gehouden in het bijzonder worden blootgesteld aan gevaren, voortvloeiende uit het gewapende conflict, indien hun evacuatie onder voldoende veilige omstandigheden kan worden uitgevoerd;

zij dienen de mogelijkheid te hebben geneeskundig te worden onderzocht;

hun lichamelijke en geestelijke gezondheid mag niet door enig ongerechtvaardigd handelen of nalaten in gevaar worden gebracht. Dientengevolge is het verboden de personen, bedoeld in dit artikel, te onderwerpen aan geneeskundige behandelingen die niet noodzakelijk zijn als gevolg van de gezondheidstoestand van de betrokken persoon en die niet in overeenstemming zijn met de algemeen aanvaarde geneeskundige normen welke onder gelijke geneeskundige omstandigheden zouden worden toegepast ten aanzien van personen die zich in vrijheid bevinden.

Personen op wie de eerste paragraaf niet van toepassing is, maar wiens vrijheid op enigerlei wijze is beperkt om redenen, verband houdende met het gewapende conflict, moeten menselijk worden behandeld overeenkomstig artikel 4 en de paragrafen 1 a, 1 c en 1 d, en 2 b van dit artikel.

Wanneer wordt beslist personen die van hun vrijheid zijn beroofd vrij te laten, moeten door degenen die deze beslissing nemen de noodzakelijke maatregelen worden getroffen ter waarborging van hun veiligheid.

Artikel 6 - Strafrechtelijke vervolgingen

Dit artikel is van toepassing op de vervolging en de bestraffing van feiten die verband houden met het gewapende conflict.

Geen veroordeling mag worden uitgesproken en geen straf mag ten uitvoer worden gelegd met betrekking tot een persoon die schuldig is bevonden aan een strafbaar feit, behalve op grond van een voorafgaand vonnis, gewezen door een rechtbank die essentiële waarborgen van onafhankelijkheid en onpartijdigheid biedt. In het bijzonder: dient de procedure erin te voorzien, dat een verdachte onverwijld op de hoogte wordt gebracht van de bijzonderheden van het strafbaar feit dat hem ten laste wordt gelegd, en die verdachte voor en tijdens het proces alle nodige rechten en middelen voor zijn verdediging te verschaffen;

mag niemand worden veroordeeld wegens een strafbaar feit behalve op grond van individuele strafrechtelijke verantwoordelijkheid;

kan niemand worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten dat krachtens nationaal of internationaal recht geen strafbaar feit opleverde ten tijde dat het handelen of het nalaten geschiedde, evenmin mag een zwaardere straf worden opgelegd dan die welke van toepassing was ten tijde van het begaan van het strafbaar feit; indien de wet na het begaan van het strafbaar feit in de oplegging van een lichtere straf mocht voorzien, dient de overtreder daarvan te profiteren;

wordt ieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd voor onschuldig gehouden totdat zijn schuld volgens de wet is bewezen;

heeft ieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd het recht in zijn tegenwoordigheid te worden berecht;

mag niemand worden gedwongen tegen zichzelf te getuigen of een bekentenis af te leggen.

Een veroordeelde dient bij zijn veroordeling op de hoogte te worden gesteld van de hem ter beschikking staande rechtsmiddelen en andere middelen en van de temrijnen waarbinnen die moeten worden aangewend.

Doodvonnissen mogen niet worden uitgesproken ten aanzien van personen die ten tijde van het strafbaar feit de leeftijd van achttien jaar nog niet hadden bereikt, en mogen niet worden voltrokken bij zwangere vrouwen of moeders van jonge kinderen.

Bij het einde van de vijandelijkheden dienen de aan de macht zijnde autoriteiten er naar te streven, op de grootst mogelijke schaal amnestie te verlenen aan de personen die hebben deelgenomen aan het gewapend conflict of die van hun vrijheid zijn beroofd om redenen, verband houdende met het gewapende conflict, ongeacht of zij geïnterneerd zijn of gevangen worden gehouden.

Titel III - Gewonden, zieken en schipbreukelingen

Artikel 7 - Bescherming en verzorging

Alle gewonden, zieken en schipbreukelingen dienen te worden ontzien en beschermd, ongeacht of zij aan het gewapend conflict hebben deel genomen of niet.

Zij moeten onder alle omstandigheden menselijk worden behandeld en in de grootst mogelijke mate en binnen de kortst mogelijke tijd de geneeskundige verzorging en aandacht ontvangen die hun toestand vereist. Er mag op geen andere dan op geneeskundige gronden onderscheid tussen hen worden gemaakt.

Artikel 8 - Zoekacties

Telkens als de omstandigheden dat toelaten en in het bijzonder na een gewapend treffen, dienen onverwijld alle mogelijke maatregelen te worden genomen om naar de gewonden, zieken en schipbreukelingen te zoeken, hen te verzamelen, tegen plundering en slechte behandeling te beschermen en te verzekeren dat zij op passende wijze worden verzorgd, alsmede om naar de doden te zoeken, te beletten dat zij worden beroofd, en om hun de laatste eer te bewijzen.

Artikel 9 - Bescherming van geneeskundig en geestelijk personeel

Geneeskundig en geestelijk personeel dient te worden ontzien, beschermd en dient met alle beschikbare middelen hulp te ontvangen voor de vervulling van hun taak. Zij mogen niet worden verplicht taken te verrichten die onverenigbaar zijn met hun humanitaire opdracht.

Van het geneeskundig personeel mag niet worden vereist dat het bij de uitoefening van zijn taak voorrang geeft aan enige persoon behalve op geneeskundige gronden.

Artikel 10 - Algemene bescherming van de geneeskundige taakvervulling

Niemand mag, onder welke omstandigheden ook, worden gestraft voor het feit dat hij geneeskundige activiteiten heeft uitgevoerd die met de geneeskundige deontologie in overeenstemming zijn, ongeacht degenen aan wie deze activiteiten ten goede zijn gekomen.

Personen die geneeskundige activiteiten uitvoeren, mogen noch worden verplicht daden of werkzaamheden te verrichten die in strijd zijn met de regels van de geneeskundige deontologie of met andere regels, opgesteld in het belang van de gewonden en de zieken, of met dit Protocol, noch mogen zij worden verplicht af te zien van het verrichten van daden of werkzaamheden die worden voorgeschreven door bovengenoemde regels of door dit Protocol.

De beroepsverplichtingen van personen die geneeskundige activiteiten uitvoeren met betrekking tot informatie die zij ten aanzien van de gewonden en zieken met de zorg waarvan zij zijn belast, mochten verkrijgen, moeten behoudens de bepalingen van het nationale recht, worden gerespecteerd.

Behoudens de bepalingen van het nationale recht mogen tegen niemand die geneeskundige activiteiten uitvoert op welke wijze ook sancties worden genomen wegens het weigeren inlichtingen te verstrekken betreffende de gewonden en zieken met de zorg waarvan hij is belast geweest, of wegens het in gebreke blijven dergelijke inlichtingen te verstrekken.

Artikel 11 - Bescherming van geneeskundige formaties en transportmiddelen

Geneeskundige formaties en transportmiddelen dienen te allen tijde te worden ontzien en beschermd en mogen niet worden aangevallen.

De bescherming waarop de geneeskundige formaties en transportmiddelen recht hebben, eindigt alleen wanneer deze worden gebruikt om buiten hun humanitaire taak vijandelijke handelingen te verrichten. De bescherming eindigt evenwel slechts nadat een sommatie is gegeven waarin, telkens als daartoe aanleiding is, een redelijke termijn wordt gesteld, en nadat aan die sommatie geen gevolg is gegeven.

Artikel 12 Het kenteken

Volgens voorschriften van de betrokken bevoegde autoriteit moet het kenteken van het rode kruis, de rode halve maan of de rode leeuw en zon op een wit veld, zichtbaar worden gedragen door het geneeskundig en geestelijk personeel, en moet het zichtbaar zijn aangebracht op geneeskundige formaties en transportmiddelen. Het dient onder alle omstandigheden te worden geëerbiedigd. Het mag niet worden misbruikt.

Titel IV - Burgerbevolking

Artikel 13 - Bescherming van de burgerbevolking

De burgerbevolking en de burgers genieten algemene bescherming tegen de uit militaire operaties voortvloeiende gevaren. Om deze bescherming te verwezenlijken dienen de volgende regels onder alle omstandigheden in acht genomen te worden.

Noch de burgerbevolking als zodanig, noch de burgers mogen het voorwerp van een aanval worden. Daden van geweld of bedreiging met geweld, waarvan het belangrijkste oogmerk is de burgerbevolking angst aan te jagen, zijn verboden.

De burgers genieten de in deze Titel verleende bescherming, behalve wanneer en zolang zij rechtstreeks aan de vijandelijkheden deelnemen.

Artikel 14 - Bescherming van voor het overleven van de burgerbevolking onmisbare goederen

Het uithongeren van burgers als methode van oorlogvoering is verboden. De volgende daden zijn daarom verboden: het met het bovenvermelde doel aanvallen, vernietigen, weghalen of onbruikbaar maken van voor het overleven van de burgerbevolking onmisbare goederen, zoals voedingsmiddelen, landbouwgebieden waar voedingsmiddelen worden geproduceerd, oogsten, vee, drinkwaterinstallaties en –voorraden en bevoeiingswerken.

Artikel 15 - Bescherming van installaties die gevaarlijke krachten bevatten

Werken of installaties die gevaarlijke krachten bevatten, te weten stuwdammen, dijken en kerncentrales, mogen geen voorwerp van een aanval zijn, zelfs niet wanneer zij militaire objectieven zijn, indien de aanvallen het vrijkomen van gevaarlijke krachten zouden veroorzaken en daardoor ernstige verliezen onder de burgerbevolking zouden teweeg brengen.

Artikel 16 - Bescherming van culturele goederen en plaatsen van eredienst

Onverminderd de bepalingen van het Verdrag van Den Haag van 14 mei 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van gewapend conflict, is het verboden vijandelijke handelingen te verrichten, gericht tegen de historische monumenten, de kunstwerken of de plaatsen van eredienst, die het culturele of geestelijke erfgoed van de volkeren vormen en deze te gebruiken ter ondersteuning van het militaire optreden.

Artikel 17 - Verbod van gedwongen verplaatsing van burgers

Er mag geen bevel worden gegeven tot het verplaatsen van de burgerbevolking om redenen, die verband houden met het gewapend conflict, tenzij de veiligheid van de betrokken burgers of dwingende militaire redenen dat vereisen. Indien zodanige verplaatsingen moeten uitgevoerd worden, dienen alle mogelijke maatregelen genomen te worden opdat de burgers onder redelijke omstandigheden worden ontvangen wat betreft onderdak, hygiëne, gezondheid, veiligheid en voeding.

Burgers mogen niet gedwongen worden hun eigen grondgebied te verlaten om redenen die verband houden met het conflict.

Artikel 18 - Verenigingen tot hulpverlening en hulpverleningsacties

De zich op het grondgebied van de Hoge Verdragsluitende Partij bevindende verenigingen tot hulpverlening, zoals Rode Kruis (Rode Halve Maan, Rode Zon en Leeuw) -verenigingen, kunnen hun diensten aanbieden ter vervulling van hun traditionele taken met betrekking tot de slachtoffers van het gewapende conflict. De burgerbevolking kan zelfs uit eigen beweging aanbieden de gewonden, zieken en schipbreukelingen te verzamelen en te verzorgen.

Wanneer de burgerbevolking buitensporige ontberingen lijdt ten gevolge van gebrek aan voor haar overleven onmisbare benodigdheden zoals levensmiddelen en geneeskundige benodigdheden, dienen hulpverleningsacties voor de burgerbevolking te worden ondernomen die uitsluitend humanitair en onpartijdig van aard zijn en worden uitgevoerd zonder enig nadelig onderscheid mits de betrokken Hoge Verdragsluitende Partij daarmee instemt.

Titel V – Slotbepalingen [niet opgenomen]

Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof (1998)

*Aangenomen op 17 juli 1998 en laatst gewijzigd door Verdrag 11 juni 2010
Belgisch Staatsblad 1 december 2000, 3 maart 2014*

Hoofdstuk I – Oprichting van het Hof

Artikel 1 – Oprichting van het Hof

Een Internationaal Strafhof («het Hof») wordt hierbij opgericht. Het is een permanente instelling met de bevoegdheid rechtsmacht uit te oefenen over personen in verband met de meest ernstige misdaden met internationale draagwijdte in de zin van dit Statuut. Deze rechtsmacht is complementair aan de nationale jurisdicties in strafzaken. De rechtsmacht en werkwijze van het Hof worden geregeld door de bepalingen van dit Statuut.

Artikel 2 – Relatie van het Hof met de Verenigde Naties

De relatie van het Hof met de Verenigde Naties wordt geregeld door middel van een overeenkomst die dient te worden goedgekeurd door de Vergadering van de Staten die Partij zijn bij dit Statuut, en daarna door de Voorzitter van het Hof namens het Hof wordt gesloten.

Artikel 3 – Zetel van het Hof

1. De zetel van het Hof wordt gevestigd te Den Haag, Nederland («de Gaststaat»).
2. Het Hof onderhandelt met de Gaststaat over een zetelovereenkomst, die dient te worden goedgekeurd door de Vergadering van de Staten die Partij zijn, en daarna door de Voorzitter van het Hof in naam van het Hof wordt gesloten.
3. Het Hof is bevoegd elders zitting te houden wanneer het dit wenselijk acht, overeenkomstig het in dit Statuut bepaalde.

Artikel 4 – Wettelijke status en bevoegdheden van het Hof

1. Het Hof bezit internationale rechtspersoonlijkheid. Tevens bezit het de handelingsbevoegdheid die benodigd is voor de uitoefening van zijn taken en de verwezenlijking van zijn doelstellingen.
2. Het Hof kan zijn taken en bevoegdheden uitoefenen op de wijze bepaald in dit Statuut op het grondgebied van een Staat die Partij is, alsmede, krachtens een daartoe strekkende overeenkomst, op het grondgebied van een andere Staat.

Hoofdstuk II – Rechtsmacht, ontvankelijkheid en toepasselijk recht

Artikel 5 – Misdaden waarover het Hof rechtsmacht heeft

1. De rechtsmacht van het Hof is beperkt tot de meest ernstige misdaden die de internationale gemeenschap in haar geheel aangaan. Het Hof heeft overeenkomstig het Statuut rechtsmacht in verband met de volgende misdaden:
  - (a) de misdaad genocide;
  - (b) misdaden tegen de mensheid;
  - (c) oorlogsmisdaden;
  - (d) de misdaad agressie.
2. Opgeheven

Artikel 6 – De misdaad genocide

Voor de toepassing van dit Statuut wordt onder genocide elk van de volgende handelingen verstaan, gepleegd met de bedoeling een nationale, etnische of godsdienstige groep, dan wel een groep behorend tot een bepaald ras, als zodanig geheel of gedeeltelijk te vernietigen:

- (a) het doden van leden van de groep;
- (b) het toebrengen van ernstig lichamelijk of geestelijk letsel aan leden van de groep;
- (c) het opzettelijk aan de groep opleggen van levensvoorwaarden gericht op haar gehele of gedeeltelijke lichamelijke vernietiging;
- (d) het opleggen van maatregelen bedoeld om geboorten binnen de groep te voorkomen;
- (e) het onder dwang overbrengen van kinderen van de groep naar een andere groep.

Artikel 7 – Misdaden tegen de mensheid

1. Voor de toepassing van dit Statuut wordt onder misdaad tegen de mensheid elk van de volgende handelingen verstaan, indien gepleegd als onderdeel van een wijdverbreide of stelselmatige aanval gericht tegen een burgerbevolking, met kennis van de aanval:

- (a) moord;
- (b) uitroeiing;
- (c) slavernij;
- (d) deportatie of onder dwang overbrengen van bevolking;
- (e) gevangenneming of andere ernstige beroving van de lichamelijke vrijheid in strijd met fundamentele regels van internationaal recht;
- (f) marteling;
- (g) verkrachting, seksuele slavernij, gedwongen prostitutie, gedwongen zwangerschap, gedwongen sterilisatie, of enige andere vorm van seksueel geweld van vergelijkbare ernst;
- (h) vervolging van een identificeerbare groep of collectiviteit op politieke gronden, omdat deze tot een bepaald ras of een bepaalde nationaliteit behoort, op etnische, culturele of godsdienstige gronden, of op grond van geslacht, zoals nader omschreven in paragraaf 3, of op andere gronden die universeel zijn erkend als ontoelaatbaar krachtens internationaal recht, in verband met een in deze paragraaf bedoelde handeling of enige andere misdaad waarover het Hof rechtsmacht heeft;
- (i) gedwongen verdwijning van personen;
- (j) de misdaad apartheid;
- (k) andere onmenselijke handelingen van vergelijkbare aard waardoor opzettelijk ernstig lijden of ernstig lichamelijk letsel of schade aan de geestelijke of lichamelijke gezondheid wordt veroorzaakt.

2. Voor de toepassing van paragraaf 1:

- (a) betekent «aanval gericht tegen een burgerbevolking» een wijze van optreden die het meermaals plegen van in paragraaf 1 bedoelde handelingen tegen een burgerbevolking met zich meebrengt, ter uitvoering of voortzetting van het beleid van een Staat of organisatie dat het plegen van een dergelijke aanval tot doel heeft;
  - (b) betekent «uitroeiing» het opzettelijk opleggen van levensvoorwaarden, onder andere de onthouding van toegang tot voedsel en geneesmiddelen, gericht op de vernietiging van een deel van een bevolking;
  - (c) betekent «slavernij» de uitoefening op een persoon van een of alle bevoegdhedenverbonden aan het recht van eigendom, met inbegrip van de uitoefening van dergelijke bevoegdheid en bij mensenhandel, in het bijzonder handel in vrouwen en kinderen;
  - (d) betekent «deportatie of onder dwang overbrengen van bevolking» het onder dwang verplaatsen van personen door verdrijving of andere dwangmaatregelen uit het gebied waarin zij zich rechtmatig bevinden zonder dat daartoe krachtens internationaal recht gronden zijn;
  - (e) betekent «marteling» het opzettelijk veroorzaken van ernstige pijn of ernstig lijden, hetzij lichamelijk, hetzij geestelijk, bij een persoon die zich in gevangenschap of in de macht bevindt van degene die beschuldigd wordt, met dien verstande dat onder marteling niet wordt verstaan pijn of lijden dat louter het gevolg is van, inherent is aan of samenhangt met rechtmatige sancties;
  - (f) betekent «gedwongen zwangerschap» de onrechtmatige gevangenschap van een vrouw die onder dwang zwanger is gemaakt, met de opzet de etnische samenstelling van een bevolking te beïnvloeden of andere ernstige schendingen van internationaal recht te plegen. Deze definitie mag in geen geval worden uitgelegd als een aantasting van nationale wetgeving met betrekking tot zwangerschap;
  - (g) betekent «vervolging» het opzettelijk en in ernstige mate ontnemen van fundamentele rechten in strijd met het internationaal recht op grond van de identiteit van de groep of collectiviteit;
  - (h) betekent «de misdaad apartheid» onmenselijke handelingen van een vergelijkbare aard als de in paragraaf 1 bedoelde handelingen, gepleegd in het kader van een geïnstitutionaliseerd regime van systematische onderdrukking en overheersing door een groep van een bepaald ras van een of meer groepen van een ander ras en begaan met de opzet dat regime in stand te houden;
  - (i) betekent «gedwongen verdwijning van personen» het arresteren, gevangen houden of afvoeren van personen door of met de machtiging, ondersteuning of toestemming van een Staat of politieke organisatie, gevolgd door een weigering een dergelijke vrijheidsontneming te erkennen of informatie te verstrekken over het lot of de verblijfplaats van die personen, met de opzet hen langdurig buiten de bescherming van de wet te plaatsen.
3. Voor de toepassing van dit Statuut verwijst het begrip geslacht naar de beide geslachten, zowel het mannelijk als het vrouwelijk geslacht, in de context van de samenleving. Onder geslacht wordt niets anders verstaan dan hetgeen hiervoor is bepaald.

Artikel 8 – Oorlogsmisdaden

1. Het Hof heeft rechtsmacht in verband met oorlogsmisdaden, in het bijzonder wanneer deze worden gepleegd als onderdeel van een plan of beleid of als onderdeel van het op grote schaal plegen van dergelijke misdaden.

2. Voor de toepassing van dit Statuut wordt verstaan onder oorlogsmisdaden:

(a) ernstige inbreuken op de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949, namelijk een van de volgende handelingen tegen personen of goederen die ingevolge de bepalingen van de Verdragen van Genève beschermd zijn:

- (i) opzettelijk doden;
- (ii) marteling of onmenselijke behandeling, met inbegrip van biologische experimenten;
- (iii) opzettelijk veroorzaken van ernstig lijden, zwaar lichamelijk etsel of ernstige schade aan de gezondheid;
- (iv) grootschalige wederrechtelijke en moedwillige vernietiging en toeëigening van goederen zonder militaire noodzaak;
- (v) een krijgsgevangene of andere beschermde persoon dwingen dienst te nemen bij de strijdkrachten van een vijandige mogendheid;
- (vi) een krijgsgevangene of andere beschermde persoon opzettelijk het recht op een eerlijke en rechtmatige berechting onthouden;
- (vii) onrechtmatige deportatie of verplaatsing of onrechtmatige opsluiting;
- (viii) gijzelneming.

(b) Andere ernstige schendingen van de wetten en gebruiken die toepasselijk zijn in een internationaal gewapend conflict binnen het gevestigde kader van het internationale recht, namelijk een van de volgende handelingen:

- (i) opzettelijk aanvallen richten op de burgerbevolking als zodanig of op individuele burgers die niet rechtstreeks aan vijandelijkheden deelnemen;
- (ii) opzettelijk aanvallen richten op burgerdoelen, dat wil zeggen doelen die geen militair doel zijn;
- (iii) opzettelijk aanvallen richten op personeel, installaties, materieel, eenheden of voertuigen betrokken bij humanitaire hulpverlening of vredesmissies overeenkomstig het Handvest van de Verenigde Naties, zolang deze recht hebben op de bescherming die aan burgers of burgerdoelen wordt verleend krachtens het internationale recht inzake gewapende conflicten;
- (iv) opzettelijk een aanval inzetten in de wetenschap dat een dergelijke aanval incidenteel verliezen aan levens of letsel onder burgers zal veroorzaken of schade aan burgerdoelen of omvangrijke, langdurige en ernstige schade aan het milieu zal aanrichten, die duidelijk buitensporig zou zijn in verhouding tot het te verwachten concrete en directe algehele militaire voordeel;
- (v) aanvallen of bombardementen met wat voor middelen ook van steden, dorpen, woningen of gebouwen, die niet worden verdedigd en geen militair doelwit zijn;
- (vi) een strijder doden of verwonden die zich, na het neerleggen van zijn wapens of wanneer hij zich niet meer kan verdedigen, onvoorwaardelijk heeft overgegeven;
- (vii) op ongepaste wijze gebruik maken van een witte vlag, van de vlag of de militaire onderscheidingstekens en het uniform van de vijand of van de Verenigde Naties, alsmede van de emblemen voorzien door de Verdragen van Genève, en hierdoor verlies aan mensenlevens of ernstig lichamelijk letsel veroorzaken;
- (viii) rechtstreekse of indirecte verplaatsing door de bezettende mogendheid van delen van haar eigen burgerbevolking naar het bezette grondgebied, of de deportatie of het verplaatsen van de gehele of een deel van de bevolking van het bezette grondgebied binnen dat grondgebied of daarbuiten;
- (ix) opzettelijk aanvallen richten op gebouwen bestemd voor godsdienst, onderwijs, kunst, wetenschap of caritatieve doeleinden, historische monumenten, ziekenhuizen en plaatsen waar zieken en gewonden worden samengebracht, voorzover deze geen militair doelwit zijn;
- (x) personen die zich in de macht van een tegenpartij bevinden onderwerpen aan lichamelijke verminking of medische of wetenschappelijke experimenten van welke aard ook, die niet worden gerechtvaardigd door de geneeskundige of tandheelkundige behandeling van de betrokken persoon of door diens behandeling in het ziekenhuis noch in zijn belang worden uitgevoerd, en die de dood tot gevolg hebben of de gezondheid van die persoon of personen ernstig in gevaar brengen;
- (xi) op verraderlijke wijze doden of verwonden van personen die behoren tot de vijandige natie of het vijandige leger;
- (xii) verklaren dat geen kwartier zal worden verleend;
- (xiii) vernietiging of inbeslagneming van goederen van de vijand tenzij deze vernietiging of inbeslagneming dringend vereist is als gevolg van dwingende oorlogsomstandigheden;
- (xiv) verklaren dat de rechten en handelingen van onderdanen van de vijandelijke partij vervallen, geschorst of in rechte niet-ontvankelijk zijn;
- (xv) onderdanen van de vijandige partij dwingen deel te nemen aan oorlogshandelingen gericht tegen hun eigen land, ook als zij voor de aanvang van de oorlog in dienst van de oorlogvoerende partij waren;
- (xvi) een stad of plaats plunderen, ook wanneer deze bij een aanval wordt ingenomen;
- (xvii) gebruik van gif of giftige wapens;
- (xviii) gebruik van verstikkende, giftige of andere gassen en overige soortgelijke vloeistoffen, materialen of apparaten;

- (xix) gebruik van kogels die in het menselijk lichaam gemakkelijk in omvang toenemen of platter en breder worden, zoals kogels met een harde mantel die de kern gedeeltelijk onbedekt laat of voorzien is van inkepingen;
  - (xx) gebruik van wapens, projectielen en materieel en methoden van oorlogvoering die de eigenschap hebben overbodig letsel ofodeloos lijden te veroorzaken of die van zichzelf geen onderscheid maken waardoor zij in strijd zijn met het internationale recht inzake gewapende conflicten, mits dergelijke wapens, projectielen, materieel en methoden van oorlogvoering vallen onder een algeheel verbod en zijn opgenomen in een bijlage bij dit Statuut, krachtens een amendement overeenkomstig de desbetreffende bepalingen in de artikelen 121 en 123;
  - (xxi) aantastingen van de persoonlijke waardigheid, in het bijzonder vernederende en onterende behandeling;
  - (xxii) verkrachting, seksuele slavernij, gedwongen prostitutie, gedwongen zwangerschap zoals gedefinieerd in artikel 7, paragraaf 2, alinea (f), gedwongen sterilisatie of elke andere vorm van seksueel geweld die eveneens een ernstige inbreuk op de Verdragen van Genève oplevert;
  - (xxiii) gebruik maken van de aanwezigheid van een burger of een andere beschermde persoon teneinde bepaalde punten, gebieden of strijdkrachten te vrijwaren van militaire operaties;
  - (xxiv) opzettelijk aanvallen richten op gebouwen, materieel, medische eenheden en transport, alsmede personeel dat gebruik maakt van de emblemen van de Verdragen van Genève overeenkomstig internationaal recht;
  - (xxv) opzettelijk gebruikmaken van uithongering van burgers als methode van oorlogvoering door hun goederen te onthouden die onontbeerlijk zijn voor hun overleving, waaronder het opzettelijk belemmeren van de aanvoer van hulpgoederen zoals voorzien in de Verdragen van Genève;
  - (xxvi) kinderen beneden de leeftijd van vijftien jaar bij de nationale strijdkrachten onder de wapens roepen of in militaire dienst nemen dan wel hen gebruiken voor actieve deelname aan vijandelijkheden.
- (c) In geval van een gewapend conflict dat niet internationaal van aard is, ernstige schendingen van het gemeenschappelijk artikel 3 van de vier Verdragen van Genève van 12 augustus 1949, namelijk een van de volgende handelingen begaan tegen personen die niet actief deelnemen aan de vijandelijkheden, waaronder leden van strijdkrachten die hun wapens hebben neergelegd en degenen die buiten gevecht zijn gesteld door ziekte, verwondingen, gevangenschap of andere oorzaken:
- (i) geweld tegen het leven en de persoon, in het bijzonder alle vormen van moord, verminking, wrede behandeling en marteling;
  - (ii) aantastingen van de persoonlijke waardigheid, in het bijzonder vernederende en onterende behandeling;
  - (iii) gijzelneming;
  - (iv) het uitspreken van veroordelingen en tenuitvoerleggen van executies zonder voorafgaand vonnis uitgesproken door een op regelmatige wijze samengesteld rechtcollege dat alle gerechtelijke waarborgen biedt die algemeen als onmisbaar worden erkend.
- (d) Paragraaf 2, alinea (c), geldt voor gewapende conflicten die niet internationaal van aard zijn en geldt derhalve niet voor gevallen van interne onlusten en spanningen, zoals oproer, geïsoleerde en sporadische gewelddadigheden of andere handelingen van vergelijkbare aard.
- (e) Andere ernstige schendingen van de wetten en gebruiken die gelden ingeval van gewapende conflicten die niet internationaal van aard zijn, binnen het gevestigde kader van internationaal recht, namelijk een van de volgende handelingen:
- (i) opzettelijk aanvallen richten op de burgerbevolking als zodanig of op individuele burgers die niet rechtstreeks aan vijandelijkheden deelnemen;
  - (ii) opzettelijk aanvallen richten op gebouwen, materieel, medische eenheden en transport, en personeel dat gebruik maakt van de emblemen van de Verdragen van Genève overeenkomstig internationaal recht;
  - (iii) opzettelijk aanvallen richten op personeel, installaties, materieel, eenheden of voertuigen betrokken bij humanitaire hulpverlening of vredesmissies overeenkomstig het Handvest van de Verenigde Naties, zolang deze recht hebben op de bescherming die aan burgers of burgerdoelen wordt verleend krachtens het recht inzake gewapende conflicten;
  - (iv) opzettelijk aanvallen richten op gebouwen bestemd voor godsdienst, onderwijs, kunst, wetenschap of charitatieve doeleinden, historische monumenten, ziekenhuizen en plaatsen waar zieken en gewonden worden samengebracht, mits deze geen militair doelwit zijn;
  - (v) een stad of plaats plunderen, ook wanneer deze bij een aanval wordt ingenomen;
  - (vi) verkrachting, seksuele slavernij, gedwongen prostitutie, gedwongen zwangerschap zoals gedefinieerd in artikel 7, paragraaf 2, alinea (f), gedwongen sterilisatie of elke andere vorm van seksueel geweld die eveneens een ernstige schending zijn van het gemeenschappelijk artikel 3 van de vier Verdragen van Genève;
  - (vii) kinderen beneden de leeftijd van vijftien jaar bij strijdkrachten of gewapende groepen onder de wapens roepen of in militaire dienst nemen dan wel hen gebruiken voor actieve deelname aan vijandelijkheden;
  - (viii) verplaatsing bevelen van de burgerbevolking om redenen die verband houden met het conflict, tenzij de veiligheid van de betrokken burgers of dwingende militaire redenen dit vereisen;
  - (ix) op verraderlijke wijze doden of verwonden van een vijandelijke strijder;
  - (x) verklaren dat geen kwartier zal worden verleend;
  - (xi) personen die zich in de macht van een andere partij bij het conflict bevinden onderwerpen aan lichamelijke verminking of aan geneeskundige of wetenschappelijke experimenten van welke aard ook, die niet

gerechtvaardigd worden door de geneeskundige of tandheelkundige behandeling van de betrokken persoon of door diens behandeling in het ziekenhuis, noch in zijn belang worden uitgevoerd, en die de dood tot gevolg hebben of de gezondheid van die persoon of personen ernstig in gevaar brengen;

(xii) vernietiging of inbeslagname van goederen van een tegenstander, tenzij deze vernietiging of inbeslagname dringend vereist is als gevolg van de dwingende omstandigheden van het conflict;

(f) Paragraaf 2, alinea (e), geldt voor gewapende conflicten die niet internationaal van aard zijn en geldt derhalve niet voor gevallen van interne onlusten en spanningen zoals oproer, geïsoleerde en sporadische gewelddadigheden of andere handelingen van vergelijkbare aard. Het geldt voor gewapende conflicten die plaatsvinden op het grondgebied van een Staat in het geval van een langdurig gewapend conflict tussen de autoriteiten van deze Staat en georganiseerde gewapende groepen of tussen deze groepen onderling.

3. Paragraaf 2, alinea's (c) en (e), laat onverlet de verantwoordelijkheid van een regering om de openbare orde in de Staat te handhaven of te herstellen of om de eenheid en territoriale integriteit van de Staat met alle legitieme middelen te verdedigen.

Artikel 8bis – De misdaad van agressie

1. Voor de toepassing van dit Statuut wordt verstaan onder misdaad van agressie : het plannen, voorbereiden, in gang zetten of uitvoeren, door een persoon die in de positie verkeert daadwerkelijk controle uit te oefenen over of leiding te geven aan het politieke of militaire optreden van een Staat, van een daad van agressie die door zijn aard, ernst en schaal een onmiskenbare schending vormt van het Handvest van de Verenigde Naties.

2. Voor de toepassing van het eerste lid wordt verstaan onder " daad van agressie " : het gebruik van wapengeweld door een Staat tegen de soevereiniteit, territoriale integriteit of politieke onafhankelijkheid van een andere Staat, of op enige andere wijze die onverenigbaar is met het Handvest van de Verenigde Naties. Elk van de volgende handelingen wordt, ongeacht of er een oorlogsverklaring is, in overeenstemming met resolutie 3314 (XXIX) van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties van 14 december 1974, als een daad van agressie aangemerkt :

a) de invasie of aanval door de strijdkrachten van een Staat van respectievelijk op het grondgebied van een andere Staat, of een militaire bezetting, ook als deze van tijdelijke aard is, die het gevolg is van deze invasie of aanval, of enige annexatie door middel van geweld van het grondgebied van een andere Staat of deel daarvan;

b) het bombarderen door de strijdkrachten van een Staat van het grondgebied van een andere Staat of het gebruik van enig wapen door een Staat tegen het grondgebied van een andere Staat;

c) de blokkade van de havens of kusten van een Staat door de strijdkrachten van een andere Staat;

d) een aanval door de strijdkrachten van een Staat op de land-, zee- of luchtmacht van de zee- en luchtmacht van een andere Staat;

e) de inzet van strijdkrachten van een Staat die met instemming van de ontvangende Staat op het grondgebied van een andere Staat aanwezig zijn, in strijd met de voorwaarden vervat in de daarop betrekking hebbende overeenkomst of een verlenging van hun aanwezigheid op dit grondgebied na het verstrijken van de overeenkomst;

f) het optreden van een Staat waarbij wordt toegestaan dat zijn grondgebied, dat hij aan een andere Staat ter beschikking heeft gesteld, door die andere Staat wordt gebruikt om een daad van agressie te plegen tegen een derde Staat;

g) het sturen door of namens een Staat van gewapende bendes, groepen, ongeordende troepen of huurlingen, die met wapengeweld gepaard gaande handelingen plegen tegen een andere Staat die zo ernstig zijn dat zij gelijkstaan met de hierboven genoemde handelingen, of die daar in aanzienlijke mate bij betrokken zijn.

Artikel 9 – Elementen van misdaden

1. Elementen van misdaden helpen het Hof bij de interpretatie en toepassing van de artikelen 6, 7, 8 en 8bis. Zij worden aangenomen met een tweederde meerderheid van de leden van de Vergadering van de Staten die Partij zijn.

2. Wijzigingen in de elementen van misdaden kunnen worden voorgesteld door:

(a) een Staat die Partij is;

(b) de rechters, die beslissen bij absolute meerderheid;

(c) de Aanklager.

Deze wijzigingen worden aangenomen met een tweederde meerderheid van de leden van de Vergadering van de Staten die Partij zijn.

3. De elementen van misdaden en wijzigingen daaraan dienen in overeenstemming te zijn met dit Statuut.

Artikel 10

Niets in dit deel wordt zodanig uitgelegd dat daarmee, op welke wijze dan ook, een beperking zou worden aangebracht in of inbreuk zou worden gemaakt op bestaande of in ontwikkeling zijnde regels van internationaal recht die andere doeleinden beogen dan dit Statuut.

Artikel 11 – Rechtsmacht *ratione temporis*

1. Het Hof bezit alleen rechtsmacht met betrekking tot misdaden die zijn gepleegd na inwerkingtreding van dit Statuut.

2. Indien een Staat Partij wordt bij dit Statuut na de inwerkingtreding daarvan, is het Hof slechts bevoegd zijn rechtsmacht uit te oefenen met betrekking tot misdaden die zijn gepleegd na de inwerkingtreding van dit Statuut voor die Staat, tenzij die Staat een verklaring ingevolge artikel 12, paragraaf 3, heeft afgelegd.

Artikel 12 – Voorafgaande voorwaarden voor de uitoefening van rechtsmacht

1. Een Staat die Partij wordt bij dit Statuut aanvaardt daardoor de rechtsmacht van het Hof met betrekking tot de misdaden bedoeld in artikel 5.

2. In de gevallen bedoeld in artikel 13, paragraaf (a) of (c), is het Hof bevoegd zijn rechtsmacht uit te oefenen indien een of meer van de volgende Staten partij zijn bij dit Statuut of de rechtsmacht van het Hof hebben aanvaard overeenkomstig paragraaf 3:

(a) de Staat op wiens grondgebied de gedragingen in kwestie plaatsvonden of, indiende misdaad werd gepleegd aan boord van een schip of luchtvaartuig, de Staat van registratie van dat schip of luchtvaartuig;

(b) de Staat waarvan de persoon die van de misdaad wordt beschuldigd onderdaan is.

3. Indien de aanvaarding door een Staat die geen Partij is bij dit Statuut vereist is krachtens paragraaf 2, kan die Staat, door middel van een verklaring die bij de Griffier wordt neergelegd, de uitoefening van rechtsmacht door het Hof aanvaarden met betrekking tot de desbetreffende misdaad. De Staat die de uitoefening van rechtsmacht aanvaardt werkt zonder vertraging of uitzondering samen met het Hof overeenkomstig Hoofdstuk IX.

Artikel 13 – Uitoefening van rechtsmacht

Het Hof is bevoegd zijn rechtsmacht uit te oefenen met betrekking tot een misdaad bedoeld in artikel 5 overeenkomstig de bepalingen van dit Statuut, indien:

(a) een situatie waarin een of meer van deze misdaden lijken te zijn gepleegd, overeenkomstig artikel 14 naar de Aanklager wordt verwezen door een Staat die Partij is;

(b) een situatie waarin een of meer van deze misdaden lijken te zijn gepleegd, naar de Aanklager wordt verwezen door de Veiligheidsraad, handelend krachtens Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties; of

(c) de Aanklager een onderzoek heeft geopend met betrekking tot deze misdaad overeenkomstig artikel 15.

Artikel 14 – Aangiften van een situatie door een Staat die Partij is

1. Een Staat die Partij is kan een situatie waarin een of meer misdaden lijken te zijn gepleegd waarover het Hof rechtsmacht heeft aangeven bij de Aanklager waarbij de Aanklager wordt verzocht de situatie te onderzoeken teneinde vast te stellen of een of meer specifieke personen in staat van beschuldiging dienen te worden gesteld wegens het plegen van deze misdaden.

2. Voorzover mogelijk worden bij de aangifte de relevante omstandigheden vermeld, vergezeld van alle ondersteunende documenten die ter beschikking staan van de Staat die de aangifte doet.

Artikel 15 – De Aanklager

1. De Aanklager kan op eigen initiatief een onderzoek openen op grond van informatie over misdaden waarover het Hof rechtsmacht bezit.

2. De Aanklager onderzoekt de ernst van de ontvangen informatie. Hiertoe is hij bevoegd aanvullende informatie te verzoeken van Staten, organen van de Verenigde Naties, intergouvernementele of niet-gouvernementele organisaties, of van andere betrouwbare bronnen die daarvoor naar zijn mening in aanmerking komen, en is hij bevoegd schriftelijke of mondelinge getuigenverklaringen in ontvangst te nemen op de zetel van het Hof.

3. Indien de Aanklager concludeert dat er een redelijke basis is om tot een onderzoek over te gaan, dient hij een verzoek in bij de Kamer van vooronderzoek voor een machtiging daartoe, onder overlegging van de verzamelde stavingstukken. Slachtoffers kunnen hun mening kenbaar maken bij de Kamer van vooronderzoek overeenkomstig het Reglement van proces- en bewijsvoering.

4. Indien de Kamer van vooronderzoek, na kennisneming van het verzoek en de stavingstukken, van oordeel is dat er een redelijke basis is om over te gaan tot een onderzoek en dat de zaak klaarblijkelijk binnen de rechtsmacht van het Hof valt, verleent de Kamer van vooronderzoek machtiging voor de opening van het onderzoek, onverminderd latere beslissingen van het Hof met betrekking tot de rechtsmacht en de ontvankelijkheid van een zaak.

5. De weigering door de Kamer van vooronderzoek om machtiging te verlenen voor een onderzoek vormt geen beletsel voor de indiening door de Aanklager van een later verzoek dat gebaseerd is op nieuwe feiten of bewijs met betrekking tot dezelfde situatie.

6. Indien de Aanklager na het voorbereidend onderzoek bedoeld in paragrafen 1 en 2 concludeert dat de verstrekte informatie geen redelijke basis voor een onderzoek oplevert, stelt hij degenen die de informatie hebben verstrekt daarvan in kennis. Dit belet de Aanklager niet nadere informatie die aan hem wordt overgelegd met betrekking tot dezelfde situatie in het licht van nieuwe feiten of bewijs in overweging te nemen.

Artikel 15bis – Uitoefening van rechtsmacht ter zake van de misdaad van agressie | Aangifte door een Staat

1. Het Hof is bevoegd rechtsmacht uit te oefenen ter zake van de misdaad van agressie in overeenstemming met artikel 13, onder a) en c), met inachtneming van de bepalingen van dit artikel.
2. Het Hof is uitsluitend bevoegd rechtsmacht uit te oefenen ter zake van misdaden van agressie die zijn gepleegd een jaar na de bekrachtiging of aanvaarding van de amendementen door dertig Staten die Partij zijn.
3. Het Hof oefent rechtsmacht ter zake van de misdaad van agressie uit in overeenstemming met dit artikel, met inachtneming van een besluit dat na 1 januari 2017 wordt genomen door dezelfde meerderheid van Staten die Partij zijn als nodig is voor het aannemen van een amendement bij het Statuut.
4. Het Hof is in overeenstemming met artikel 12 bevoegd rechtsmacht ter zake van een misdaad van agressie uit te oefenen dat voort vloeit uit een daad van agressie gepleegd door een Staat die Partij is, tenzij deze Staat die Partij is vooraf heeft verklaard dat hij een dergelijke rechtsmacht niet aanvaardt door het neerleggen van een verklaring bij de Griffier. Deze verklaring kan te allen tijde worden ingetrokken en wordt door de Staat die Partij is binnen drie jaar overwogen.
5. Ten aanzien van een Staat die geen Partij is bij dit Statuut, oefent het Hof zijn rechtsmacht niet uit ter zake van de misdaad van agressie wanneer deze misdaad door onderdanen van die Staat of op zijn grondgebied wordt gepleegd.
6. Indien de Aanklager concludeert dat er een redelijke basis is om tot een onderzoek naar een misdaad van agressie over te gaan, vergewist hij of zij zich er eerst van of de Veiligheidsraad heeft vastgesteld dat de betreffende Staat een daad van agressie heeft gepleegd. De Aanklager stelt de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties in kennis van de situatie voor het Hof, met inbegrip van relevante informatie en documenten.
7. Indien de Veiligheidsraad een daad van agressie heeft vastgesteld, kan de Aanklager overgaan tot het onderzoek met betrekking tot een misdaad van agressie.
8. Indien een dergelijke vaststelling niet binnen zes maanden na de datum van kennisgeving is geschied, kan de Aanklager overgaan tot het onderzoek naar een misdaad van agressie op voorwaarde dat de Afdeling Vooronderzoek toestemming heeft gegeven voor het aanvangen van het onderzoek naar een misdaad van agressie in overeenstemming met de in artikel 15 vervatte procedure en de Veiligheidsraad niet anderszins heeft besloten in overeenstemming met artikel 16.
9. Het vaststellen van een daad van agressie door een orgaan buiten het Hof laat de eigen bevindingen van het Hof uit hoofde van dit Statuut onverlet.
10. Dit artikel laat de bepalingen met betrekking tot het uitoefenen van rechtsmacht ter zake van andere in artikel 5 genoemde misdrijven onverlet

Artikel 15ter – Uitoefening van rechtsmacht ter zake van de misdaad van agressie | Aangifte door de Veiligheidsraad

1. Het Hof is bevoegd rechtsmacht uit te oefenen ter zake van de misdaad van agressie in overeenstemming met artikel 13, onder b), met inachtneming van de bepalingen van dit artikel.
2. Het Hof is uitsluitend bevoegd rechtsmacht uit te oefenen ter zake van misdaden van agressie die zijn gepleegd een jaar na de bekrachtiging of aanvaarding van de amendementen door dertig Staten die Partij zijn.
3. Het Hof oefent rechtsmacht ter zake van het misdaad van agressie uit in overeenstemming met dit artikel, met inachtneming van een besluit dat na 1 januari 2017 wordt genomen door dezelfde meerderheid van Staten die Partij zijn als nodig is voor het aannemen van een amendement bij het Statuut.
4. Het vaststellen van een daad van agressie door een orgaan buiten het Hof laat de eigen bevindingen van het Hof uit hoofde van dit Statuut onverlet.
5. Dit artikel laat de bepalingen met betrekking tot het uitoefenen van rechtsmacht ter zake van andere in artikel 5 genoemde misdrijven onverlet.

Artikel 16 – Opschorting van onderzoek of vervolging

Geen onderzoek of vervolging kan worden aangevangen of voortgezet krachtens dit Statuut gedurende een periode van 12 maanden nadat de Veiligheidsraad bij resolutie die krachtens Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties is aangenomen, een verzoek daartoe tot het Hof heeft gericht; het verzoek kan door de Raad worden hernieuwd onder dezelfde voorwaarden.

Artikel 17 – Vragen met betrekking tot ontvankelijkheid

1. Gelet op de tiende alinea van de Preamble en artikel 1 besluit het Hof tot nietontvankelijkheid van een zaak indien:
  - (a) in de zaak onderzoek of vervolging plaatsvindt door een Staat die ter zake rechtsmacht heeft, tenzij de Staat niet bereid of niet bij machte is het onderzoek of de vervolging daadwerkelijk uit te voeren;
  - (b) in de zaak een onderzoek is verricht door een Staat die rechtsmacht heeft in dit verband en de Staat besloten heeft de betrokken persoon niet te vervolgen, tenzij het besluit het gevolg was van het niet bereid of niet bij machte zijn van de Staat de vervolging daadwerkelijk uit te voeren;
  - (c) de betrokken persoon reeds terecht heeft gestaan voor gedragingen waarop de klacht betrekking heeft, en terecht staan voor het Hof niet is toegestaan ingevolge artikel 20, paragraaf 3;

- (d) de zaak niet voldoende ernstig is om verdere stappen van het Hof te rechtvaardigen.
2. Bij de vaststelling of sprake is van het ontbreken van bereidheid in een bepaalde zaak beoordeelt het Hof, met inachtneming van de in het internationale recht erkende beginselen van een behoorlijke rechtsbedeling, of een of meer van de volgende omstandigheden zich voordoen:
- (a) tot de procedure werd of wordt overgegaan of het nationale besluit werd genomen teneinde de betrokken persoon af te schermen tegen strafrechtelijke aansprakelijkheid voor misdaden waarover het Hof rechtsmacht bezit als bedoeld in artikel 5;
  - (b) er is sprake van ongerechtvaardigde vertraging in de procedure die, onder de omstandigheden, niet verenigbaar is met het voornemen de betrokken persoon terecht te doen staan;
  - (c) de procedure werd of wordt niet gevoerd op een onafhankelijke of onpartijdige wijze en vond of vindt plaats op een wijze die, onder de omstandigheden, niet verenigbaar is met het voornemen om de betrokken persoon terecht te doen staan.
3. Bij de bepaling of in een afzonderlijk geval sprake is van onmacht, gaat het Hof na of de Staat vanwege een algehele of substantiële ineenstorting of nietbeschikbaarheid van zijn nationale rechterlijke organisatie, niet bij machte is de verdachte of het noodzakelijke bewijs en de noodzakelijke getuigenverklaringen in handen te krijgen of anderszins niet bij machte is tot het voeren van die procedure.

Artikel 18 – Voorafgaande beslissingen met betrekking tot de ontvankelijkheid

1. Wanneer aangifte is gedaan van een situatie bij het Hof ingevolge artikel 13, alinea (a), en de Aanklager heeft bepaald dat er een redelijke basis is om een onderzoek te openen, of de Aanklager opent een onderzoek ingevolge artikel 13, alinea (c), en artikel 15, stelt de Aanklager alle Staten die Partij zijn hiervan in kennis, alsmede die Staten die, de beschikbare informatie in aanmerking nemende, normaliter rechtsmacht zouden uitoefenen in verband met de betrokken misdaden. De Aanklager is bevoegd de kennisgeving op vertrouwelijke basis aan deze Staten te verstrekken en de omvang van de aan Staten te verstrekken informatie te beperken als de Aanklager dit noodzakelijk acht ter bescherming van personen, of teneinde vernietiging van bewijsmateriaal te voorkomen of personen het vluchten te beletten.
2. Binnen een maand na ontvangst van die kennisgeving kan een Staat het Hof meedelen dat hij een onderzoek instelt of heeft ingesteld met betrekking tot zijn onderdanen of anderen waarover hij rechtsmacht bezit inzake strafbare handelingen die misdaden kunnen opleveren als bedoeld in artikel 5 en betrekking hebben op de informatie die is verstrekt in de aan Staten gerichte kennisgeving. Op verzoek van die Staat besluit de Aanklager tot opschorting ten gunste van het onderzoek van de Staat naar die personen, tenzij de Kamer van vooronderzoek op verzoek van de Aanklager besluit tot machtiging voor het onderzoek door hem zelf.
3. De opschorting door de Aanklager ten behoeve van het onderzoek van een Staat staat open voor herziening zes maanden na de datum van de opschorting of telkens wanneer er sprake is van een belangrijke verandering in de omstandigheden die voortvloeit uit het gebrek aan bereidheid of de onbekwaamheid van de Staat om het onderzoek daadwerkelijk uit te voeren.
4. De betrokken Staat of de Aanklager is bevoegd tegen een beslissing van de Kamer van vooronderzoek in beroep te gaan bij de Kamer van beroep overeenkomstig artikel 82. Het beroep kan in een verkorte procedure worden behandeld.
5. Wanneer de Aanklager tot opschorting heeft besloten ten behoeve van een onderzoek overeenkomstig para-graaf 2, is de Aanklager bevoegd de betrokken Staat te verzoeken hem periodiek te informeren over de vooruitgang van zijn onderzoek en de daaropvolgende vervolging. Staten die Partij zijn dienen onverwijld aan deze verzoeken te voldoen.
6. Hangende een beslissing van de Kamer van vooronderzoek of telkens wanneer de Aanklager ingevolge dit artikel tot opschorting heeft besloten ten behoeve van een onderzoek, is de Aanklager bevoegd, bij wijze van uitzondering, de Kamer van vooronderzoek om machtiging te verzoeken tot het verrichten van noodzakelijke onderzoekshandelingen teneinde bewijsmateriaal veilig te stellen, wanneer zich een eenmalige gelegenheid voordoet om belangrijk bewijsmateriaal te verkrijgen of wanneer een aanzienlijk risico bestaat dat dergelijk bewijs nadien niet meer beschikbaar is.
7. Een Staat die een beslissing van de Kamer van vooronderzoek ingevolge dit artikel heeft aangevochten, is bevoegd de ontvankelijkheid van een zaak ingevolge artikel 19 te betwisten op grond van aanvullende relevante feiten of een wezenlijke wijziging in de omstandigheden.

Artikel 19 – Betwisting van de rechtsmacht van het Hof of de ontvankelijkheid van een zaak

1. Het Hof verzekert zich ervan dat het rechtsmacht bezit over elke zaak die bij hem is aangebracht. Het Hof is ambtshalve bevoegd de ontvankelijkheid van een zaak overeenkomstig artikel 17 vast te stellen.
2. De ontvankelijkheid van een zaak op de gronden bedoeld in artikel 17 of de rechtsmacht van het Hof kunnen worden betwist door:
  - (a) een verdachte of een persoon tegen wie een bevel tot aanhouding of een oproep tot verschijnen is uitgevaardigd ingevolge artikel 58;

- (b) een Staat die rechtsmacht bezit over een zaak op grond van het feit dat hij in de zaak een onderzoek verricht of heeft verricht of vervolging instelt of heeft ingesteld; of
- (c) een Staat wiens aanvaarding van rechtsmacht vereist is ingevolge artikel 12.
3. De Aanklager is bevoegd het Hof te verzoeken om een beslissing te nemen met betrekking tot een vraag over rechtsmacht of ontvankelijkheid. In procedures die betrekking hebben op rechtsmacht of ontvankelijkheid kunnen zowel zij die aangifte hebben gedaan van de situatie ingevolge artikel 13, als slachtoffers hun opvattingen aan het Hof kenbaar maken.
4. De ontvankelijkheid van een zaak of de rechtsmacht van het Hof kan slechts eenmaal worden betwist door een persoon of Staat als bedoeld in paragraaf 2. De betwisting dient te geschieden voor of bij de aanvang van de terechtzitting. In uitzonderlijke omstandigheden is het Hof bevoegd toestemming te verlenen tot het herhaaldelijk naar voren brengen van de betwisting of betwisting toestaan op een later tijdstip dan bij de aanvang van de terechtzitting. Betwisting van de ontvankelijkheid van een zaak bij de aanvang van een terechtzitting of op een later tijdstip met toestemming van het Hof mag alleen worden gebaseerd op artikel 17, paragraaf 1, alinea (c).
5. Een Staat als bedoeld in paragraaf 2, alinea's (b) en (c), maakt zijn bezwaren in een zo vroeg mogelijk stadium kenbaar.
6. Voorafgaand aan de bevestiging van de tenlastelegging dient elke betwisting van de ontvankelijkheid van een zaak of van de rechtsmacht van het Hof te worden verwezen naar de Kamer van vooronderzoek. Na bevestiging van de tenlastelegging wordt de betwisting verwezen naar de Kamer van eerste aanleg. Tegen besluiten met betrekking tot rechtsmacht of ontvankelijkheid kan in beroep worden gegaan bij de Kamer van beroep overeenkomstig artikel 82.
7. Indien een betwisting plaatsvindt door een Staat bedoeld in paragraaf 2, alinea (b) of (c), schort de Aanklager het onderzoek op totdat het Hof een beslissing neemt overeenkomstig artikel 17.
8. Hangende een beslissing van het Hof is de Aanklager bevoegd het Hof te verzoeken hem machtiging te verlenen:
- (a) de noodzakelijke onderzoekshandelingen te verrichten bedoeld in artikel 18, paragraaf 6;
  - (b) een verklaring of getuigenis van een getuige op te nemen of het vergaren en onderzoeken van bewijsmateriaal te voltooien waarmee was aangevangen voordat een betwisting plaatsvond; en
  - (c) in samenwerking met de betrokken Staten, personen ten aanzien van wie de Aanklager reeds om een bevel tot aanhouding ingevolge artikel 58 heeft verzocht, het vluchten te beletten.
9. De betwisting doet geen afbreuk aan de geldigheid van een handeling verricht door de Aanklager of aan een opdracht of bevel gegeven door het Hof voordat de betwisting plaatsvond.
10. Indien het Hof heeft besloten dat een zaak niet-ontvankelijk is ingevolge artikel 17, is de Aanklager bevoegd een verzoek in te dienen tot herziening van de beslissing wanneer hij volledig overtuigd is van het feit dat nieuwe feiten aan het licht zijn gekomen die de grondslag ontkrachten waarop voordien de zaak niet ontvankelijk was bevonden ingevolge artikel 17.
11. Indien de Aanklager, gelet op de bepalingen van artikel 17, een onderzoek opschort, heeft de Aanklager het recht de betrokken Staat te verzoeken hem informatie over de procedure te verschaffen. Die informatie wordt op verzoek van de betrokken Staat vertrouwelijk behandeld. Indien de Aanklager daarna besluit een onderzoek in te stellen, stelt hij de Staat daarvan in kennis ten gunste van wiens procedure hij zijn onderzoek heeft opgeschort.

Artikel 20 – Ne bis in idem

1. Behoudens hetgeen in dit Statuut is bepaald, staat niemand voor het Hof terecht voor gedragingen die de grondslag vormen van misdaden waarvoor de betrokkene door het Hof is veroordeeld of vrijgesproken.
2. Niemand staat terecht voor een ander gerecht voor een misdaad bedoeld in artikel 5 waarvoor de betrokkene reeds door het Hof is veroordeeld of vrijgesproken.
3. Niemand die voor een ander gerecht heeft terechtgestaan ter zake van gedragingen die ook ingevolge de artikelen 6, 7, 8 of 8bis verboden zijn, staat voor het Hof terecht voor dezelfde gedragingen tenzij de procedure bij het andere gerecht :
- (a) diende ter onttrekking van de betrokkene aan de strafrechtelijke aansprakelijkheid in verband met misdaden waarover het Hof rechtsmacht bezit; of
  - (b) anderszins niet op onafhankelijke of onpartijdige wijze verliep overeenkomstig de in het internationale recht erkende waarborgen voor een behoorlijke rechtsbedeling en plaatsvond op een wijze die, onder de omstandigheden, niet verenigbaar was met het voornemen om de betrokkene terecht te doen staan.

Artikel 21 – Toepasselijk recht

1. Het Hof past toe:
- (a) in de eerste plaats, dit Statuut, de elementen van misdaden en het Reglement van proces- en bewijsvoering;
  - (b) in de tweede plaats, indien van toepassing, toepasselijke verdragen en de beginselen en regels van internationaal recht, waaronder de gevestigde beginselen van het internationaal recht inzake gewapende conflicten;
  - (c) bij gebreke daarvan, algemene rechtsbeginselen die door het Hof worden ontleend aan de nationale wetten van rechtsstelsels van de wereld, waaronder, indien van toepassing, nationale wetten van Staten die normaliter

rechtsmacht zouden uitoefenen in verband met de misdaad, mits die beginselen niet onverenigbaar zijn met dit Statuut en met internationaal recht en internationaal erkende normen en maatstaven.

2. Het Hof is bevoegd beginselen en rechtsregels toe te passen overeenkomstig de interpretatie die het in zijn voorgaande beslissingen daaraan gaf.
3. De toepassing en interpretatie van het recht ingevolge dit artikel dient verenigbaar te zijn met internationaal erkende mensenrechten, waarbij geen nadelig onderscheid mag worden gemaakt op zulke gronden als geslacht, zoals gedefinieerd in artikel 7, paragraaf 3, leeftijd, ras, huidskleur, taal, godsdienst of geloof, politieke of andere opvatting, nationale, etnische of maatschappelijke oorsprong, bezit, geboorte of enige andere eigenschap.

Hoofdstuk III – Algemene beginselen van strafrecht

Artikel 22 – Nullum crimen sine lege

1. Niemand zal krachtens dit Statuut strafrechtelijk aansprakelijk zijn tenzij het desbetreffende feit op het tijdstip waarop het plaatsvindt een misdaad oplevert waarover het Hof rechtsmacht bezit.
2. De definitie van een misdaad wordt strikt geïnterpreteerd en niet verruimd naar analogie. In geval van dubbelzinnigheid wordt de definitie uitgelegd in het voordeel van de persoon ten aanzien van wie een onderzoek plaatsvindt of die vervolgd of veroordeeld wordt.
3. Dit artikel laat onverlet dat een gedraging als misdaad wordt gekwalificeerd naar internationaal recht onafhankelijk van dit Statuut.

Artikel 23 – Nulla poena sine lege

Een door het Hof veroordeelde persoon kan uitsluitend worden gestraft overeenkomstig de bepalingen van dit Statuut.

Artikel 24 – Geen terugwerkende kracht ratione personae

1. Niemand is strafrechtelijk aansprakelijk krachtens dit Statuut in verband met een feit dat plaatsvond voor de inwerkingtreding van het Statuut.
2. Ingeval van een wijziging van het op een bepaalde zaak toepasselijke recht voordat een definitieve uitspraak wordt gewezen, wordt het recht toegepast dat het gunstigst is voor de persoon die onderworpen is aan een onderzoek, vervolging of veroordeling.

Artikel 25 – Individuele strafrechtelijke aansprakelijkheid

1. Het Hof bezit krachtens dit Statuut rechtsmacht over natuurlijke personen.
2. Een persoon die een misdaad pleegt waarover het Hof rechtsmacht bezit is persoonlijk aansprakelijk en strafbaar overeenkomstig dit Statuut.
3. Overeenkomstig dit Statuut is een persoon strafrechtelijk aansprakelijk en strafbaar voor een misdaad waarover het Hof rechtsmacht bezit, indien die persoon:
  - (a) een dergelijke misdaad pleegt als individu, gezamenlijk met of door middel van een andere persoon, ongeacht of die andere persoon strafrechtelijk aansprakelijk is;
  - (b) opdracht geeft tot, verzoekt om of beweegt tot het plegen van een dergelijke misdaad die feitelijk plaatsvindt of waartoe een poging wordt gedaan;
  - (c) teneinde het plegen van een dergelijke misdaad te vergemakkelijken, hulp biedt, medewerking verleent of anderszins bijstand biedt bij het plegen of een poging tot het plegen daarvan, met inbegrip van het verschaffen van de middelen tot het plegen van die misdaad;
  - (d) op andere wijze meewerkt aan het plegen of een poging tot het plegen van een dergelijke misdaad door een groep personen die handelt met een gemeenschappelijk doel. Deze medewerking dient opzettelijk te zijn en dient:
    - (i) te worden verleend met het doel de criminele activiteit of het criminele doel van de groep te bevorderen, terwijl een dergelijke activiteit of doel het plegen van een misdaad oplevert waarover het Hof rechtsmacht bezit; of
    - (ii) te worden verleend met kennis van de bedoeling van de groep om de misdaad te plegen;
  - (e) met betrekking tot de misdaad genocide, rechtstreeks en openlijk anderen aanzet tot het plegen van genocide;
  - (f) een poging doet een dergelijke misdaad te plegen door stappen te nemen waardoor de uitvoering van de misdaad wezenlijk in gang wordt gezet, maar de misdaad niet wordt voltrokken ten gevolge van omstandigheden die onafhankelijk zijn van de bedoelingen van de persoon. Een persoon die echter de poging tot het plegen van demisdaad staakt of anderszins de voltrekking van de misdaad verhindert, is niet strafbaar krachtens dit Statuut in verband met de poging tot het plegen van die misdaad, indien die persoon volledig en vrijwillig van het misdadig doel heeft afgezien.

3bis. Met betrekking tot de misdaad van agressie zijn de bepalingen van dit artikel uitsluitend van toepassing op personen die in de positie verkeren daadwerkelijk controle uit te oefenen over of leiding te geven aan het politieke of militaire optreden van een Staat.

4. Geen van de bepalingen van dit Statuut met betrekking tot individuele strafrechtelijke aansprakelijkheid is van invloed op de aansprakelijkheid van Staten krachtens internationaal recht.

Artikel 26 – Uitsluiting van rechtsmacht over personen beneden de achttien jaar

Het Hof bezit geen rechtsmacht over een persoon wiens leeftijd lager was dan achttien jaar ten tijde van het vermeende plegen van een misdaad.

Artikel 27 – Irrelevantie van officiële hoedanigheid

1. Dit Statuut geldt op gelijke wijze ten aanzien van iedereen zonder enig onderscheid op grond van de officiële hoedanigheid. In het bijzonder ontheft de officiële hoedanigheid als staatshoofd of regeringsleider, lid van een regering of parlement, gekozen vertegenwoordiger of ambtenaar een persoon nooit van strafrechtelijke aansprakelijkheid krachtens dit Statuut en evenmin vormt dit als dusdanig een grond voor strafvermindering.

2. Immunitet of bijzondere procedurele regels die mogelijk verbonden zijn aan de officiële hoedanigheid van een persoon krachtens nationaal of internationaal recht, vormen voor het Hof geen beletsel voor het uitoefenen van zijn rechtsmacht over deze persoon.

Artikel 28 – Aansprakelijkheid van bevelhebbers en andere meerderen

In aanvulling op andere gronden voor strafrechtelijke aansprakelijkheid krachtens dit Statuut voor misdaden waarover het Hof rechtsmacht bezit:

(a) is een militair bevelhebber of persoon die daadwerkelijk als militair bevelhebber optreedt, strafrechtelijk aansprakelijk voor misdaden waarover het Hof rechtsmacht bezit, wanneer deze zijn gepleegd door strijdkrachten onder zijn daadwerkelijk bevelen leiding of, afhankelijk van de omstandigheden, onder zijn daadwerkelijke gezagen leiding, als gevolg van zijn nalaten behoorlijk leiding te geven aan die strijdkrachten, indien:

(i) die militaire bevelhebber of persoon kennis had van het feit dat de strijdkrachten deze misdaden pleegden of op het punt stonden deze te plegen, dan wel wegens de omstandigheden op dat moment daarvan kennis had moeten hebben; en

(ii) die militaire bevelhebber of persoon naliet alle noodzakelijke en redelijke maatregelen te treffen die binnen zijn macht lagen om het plegen daarvan te verhinderen of te beperken of de zaak voor te leggen aan de bevoegde autoriteiten voor onderzoek en vervolging.

(b) is een meerdere voor wat betreft de verhouding tussen een hiërarchisch meerdere en andere dan in alinea (a) bedoelde ondergeschikten, strafrechtelijk aansprakelijk voor misdaden waarover het Hof rechtsmacht bezit, indien deze zijn gepleegd door ondergeschikten die onder zijn daadwerkelijk gezag en leiding stonden als gevolg van zijn nalaten behoorlijk leiding te geven aan deze ondergeschikten, indien:

(i) de meerdere kennis had van, dan wel bewust geen acht geslagen heeft op informatie die duidelijk aangaf dat de ondergeschikten deze misdaden pleegden of op het punt stonden deze te plegen;

(ii) de misdaden activiteiten betroffen binnen het bereik van de daadwerkelijke aansprakelijkheid en leiding van de meerdere; en

(iii) de meerdere naliet alle noodzakelijke en redelijke maatregelen te treffen die binnen zijn macht lagen om het plegen van de misdaden te verhinderen of te beperken of de zaak voor te leggen aan de bevoegde autoriteiten voor onderzoek en vervolging.

Artikel 29 – Geen verjaring

Misdaden waarover het Hof rechtsmacht bezit verjaren niet.

Artikel 30 – Psychologisch element

1. Tenzij anders bepaald is een persoon alleen strafrechtelijk aansprakelijk en strafbaar in verband met een misdaad waarover het Hof rechtsmacht bezit, indien het materieel element gepleegd is met opzet en wetenschap.

2. Voor de toepassing van dit artikel handelt een persoon met opzet indien:

(a) die persoon met betrekking tot gedragingen, de bedoeling heeft tot de gedragingen over te gaan;

(b) die persoon met betrekking tot een gevolg, de bedoeling heeft dat gevolg teweeg te brengen of zich ervan bewust is dat het gevolg zich bij een normale gang van zaken zal voordoen.

3. Voor de toepassing van dit artikel is er sprake van kennis wanneer een persoon zich ervan bewust is dat een omstandigheid bestaat of dat een gevolg zich bij een normale gang van zaken zal voordoen. «Kennis hebben» en «welbewust» worden dienovereenkomstig uitgelegd.

Artikel 31 – Strafuitsluitingsgronden

1. Naast de overige in dit Statuut opgenomen strafuitsluitingsgronden is een persoon niet strafrechtelijk aansprakelijk indien, ten tijde van de gedragingen van die persoon:

(a) de persoon lijdt aan een geestesziekte of een geestelijke stoornis die deze persoon het vermogen de wederrechtelijkheid of aard van zijn gedragingen te beseffen, of het vermogen zijn gedragingen te beheersen teneinde de wettelijke vereisten na te leven, ontnemt;

(b) de persoon zich in een staat van intoxicatie bevindt die zijn vermogen om de wederrechtelijkheid of de aard van zijn gedragingen te beseffen, of zijn vermogen zijn gedragingen te beheersen teneinde de wettelijke vereisten na te leven, vernietigt, tenzij de persoon vrijwillig in een staat van intoxicatie is geraakt onder zodanige

omstandigheden dat de persoon kennis had van of geen acht sloeg op het risico dat hij, als gevolg van de intoxicatie, waarschijnlijk zou overgaan tot gedragingen die een misdaad vormen waarover het Hof rechtsmacht bezit;

(c) de persoon redelijk handelt ter verdediging van zichzelf of van een andere persoon, of, bij oorlogsmisdaden, van goederen die van essentieel belang zijn voor het overleven van de persoon of van een andere persoon of voor de instandhouding van goederen die van essentieel belang zijn voor het volbrengen van een militaire missie, tegen een dreigend en wederrechtelijk gebruik van geweld op een wijze die evenredig is aan het gevaar voor de persoon of de andere persoon of de beschermde goederen. Het feit dat de persoon betrokken was bij een door strijdkrachten uitgevoerde defensieve operatie vormt op zichzelf geen strafuitsluitingsgrond ingevolge deze paragraaf;

(d) de gedraging waarvan gesteld wordt dat ze een misdaad vormt waarover het Hof rechtsmacht bezit, voortgevloeid is uit dwang als gevolg van een onmiddellijke doodsdreiging voor de persoon of een andere persoon of een dreiging van voortdurend of dreigend ernstig lichamelijk letsel, en de persoon noodzakelijkerwijs en redelijk handelt teneinde deze dreiging af te wenden, mits de persoon niet de bedoeling heeft groter letsel toe te brengen dan het letsel dat hij tracht te voorkomen. Een dergelijke dreiging kan:

(i) veroorzaakt worden door andere personen; of

(ii) gevormd worden door andere omstandigheden waarop die persoon geen invloed kan uitoefenen.

2. Het Hof oordeelt over de toepasselijkheid van de in dit Statuut bepaalde strafuitsluitingsgronden in de voorliggende zaak.

3. Ter terechtzitting is het Hof bevoegd een andere strafuitsluitingsgrond te overwegen dan de in paragraaf 1 vermelde gronden, wanneer deze grond is ontleend aan het in artikel 21 beschreven toepasselijke recht. De procedure voor de overweging of een dergelijke grond bestaat wordt geregeld in het Reglement voor de proces- en bewijsvoering.

Artikel 32 – Dwaling ten aanzien van de feiten of dwaling ten aanzien van het recht

1. Dwaling ten aanzien van de feiten is slechts een strafuitsluitingsgrond indien daardoor het psychologisch element dat voor de misdaad is vereist wordt tenietgedaan.

2. Dwaling ten aanzien van het recht bij de vraag of een bepaalde vorm van gedragingen een misdaad is waarover het Hof rechtsmacht bezit, is geen strafuitsluitingsgrond. Dwaling ten aanzien van het recht kan echter een strafuitsluitingsgrond zijn indien daardoor het psychologisch element dat voor deze misdaad is vereist wordt tenietgedaan, of als deze onder het toepassingsgebied van artikel 33 valt.

Artikel 33 – Bevelen van meerderen en wettelijk voorschrift

1. Het feit dat een misdaad waarover het Hof rechtsmacht heeft door een persoon is gepleegd krachtens een bevel van een regering of van een meerdere, militair of burger, ontheft die persoon niet van strafrechtelijke aansprakelijkheid, tenzij:

(a) de persoon wettelijk verplicht was bevelen van de desbetreffende regering of meerdere op te volgen;

(b) de persoon geen kennis had van het feit dat het bevel onwettig was; en

(c) het bevel niet onmiskenbaar onwettig was.

2. Voor de toepassing van dit artikel zijn bevelen om genocide of misdaden tegen demensheid te plegen onmiskenbaar onwettig.

Hoofdstuk VII – Straffen

Artikel 77 – Toepasselijke straffen

1. Onverminderd artikel 110 is het Hof bevoegd een van de volgende straffen op te leggen aan een persoon die veroordeeld is wegens een in artikel 5 van dit Statuut bedoelde misdaad:

(a) opsluiting voor een bepaald aantal jaren, van ten hoogste 30 jaar; of

(b) levenslange opsluiting wanneer de buitengewone ernst van de misdaad en de specifieke omstandigheden van de veroordeelde persoon dit rechtvaardigen.

2. Naast opsluiting, is het Hof bevoegd op te leggen:

(a) een geldboete volgens de maatstaven bepaald in het Reglement van proces- en bewijsvoering;

(b) verbeurdverklaring van opbrengsten, goederen en vermogensbestanddelen die direct of indirect door die misdaad zijn verkregen, onverminderd de rechten van derden te goeder trouw.

Artikel 78 – Strafbepaling

1. Overeenkomstig het Reglement van proces- en bewijsvoering houdt het Hof bij de strafbepaling rekening met factoren als de ernst van de misdaad en de specifieke omstandigheden van de veroordeelde persoon.

2. Bij de oplegging van een eindspraak tot opsluiting brengt het Hof de tijd in mindering die overeenkomstig een bevel van het Hof in hechtenis is doorgebracht. Het Hof kan de tijd in mindering brengen die anderszins in hechtenis is doorgebracht in verband met gedragingen die verband houden met de misdaad.

3. Wanneer een persoon voor meer dan een misdaad is veroordeeld wijst het Hof een einduitspraak voor elke misdaad en een samengevoegde einduitspraak waarin de totale duur van de opsluiting wordt vermeld. Deze duur is niet korter dan de hoogste afzonderlijk opgelegde straf en niet langer dan 30 jaar opsluiting of levenslange opsluiting overeenkomstig artikel 77, paragraaf 1, alinea (b).

Artikel 79 – Trustfonds [niet opgenomen]

Artikel 80 – Toepasselijkheid van nationale straffen en wetten

Het in dit Hoofdstuk van het Statuut bepaalde doet geen afbreuk aan de toepasselijkheid van nationale straffen en wetten noch aan het recht van Staten die niet hebben voorzien in straffen zoals in dit Hoofdstuk zijn voorgeschreven.

Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind, inzake kinderen in gewapend conflict (2000)

*Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 25 mei 2000
Belgisch Staatsblad 17 september 2002*

Art. 1.–Rechtstreekse deelname

De Staten die partij zijn, nemen alle praktisch mogelijke maatregelen om te voorkomen dat de leden van hun strijdkrachten die de leeftijd van 18 jaar niet hebben bereikt rechtstreeks deelnemen aan vijandelijkheden.

Art. 2.–Verplichte inlijving

De Staten die partij zijn, stellen alles in het werk om te voorkomen dat personen die de leeftijd van 18 jaar niet hebben bereikt, verplicht worden ingelijfd in hun strijdkrachten.

Art. 3.–Vrijwillige dienstneming

De Staten die partij zijn, verhogen de minimumleeftijd voor vrijwillige dienstneming in de nationale strijdkrachten in vergelijking met de leeftijd bedoeld in Artikel 38, paragraaf 3, van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, rekening houdend met de beginselen neergelegd in dat Artikel en erkennend dat personen die de leeftijd van 18 jaar niet hebben bereikt overeenkomstig het Verdrag bijzondere bescherming genieten.

Op het tijdstip van de bekrachtiging van of van de toetreding tot dit Protocol legt iedere Staat die partij is een bindende verklaring af waarin opgave is gedaan van de minimumleeftijd vanaf welke vrijwillige dienstneming in de nationale strijdkrachten wordt toegestaan en de voorzorgsmaatregelen uitgewerkt om te voorkomen dat die dienstneming gedwongen of afgedwongen is, nader zijn omschreven.

De Staten die partij zijn, en vrijwillig dienstneming in hun nationale strijdkrachten onder de leeftijd van 18 jaar toestaan, moeten voorzien in waarborgen die ertoe strekken ten minste te verzekeren dat:

- Die dienstneming daadwerkelijk vrijwillig is;
- Die dienstneming geschiedt met de instemming, met kennis van zaken, van de ouders of van de wettelijke vertegenwoordigers van de betrokken persoon;
- De personen die dienst hebben genomen ten volle zijn voorgelicht over de taken die een dergelijke militaire dienst inhoudt; en
- Die personen een betrouwbaar bewijs leveren van hun leeftijd alvorens door de nationale strijdkrachten te worden aanvaard.

Iedere Staat die partij is, kan zijn verklaring te allen tijde versterken door middel van een kennisgeving ter zake gericht tot de Secretaris-generaal van de Verenigde Naties die daarvan mededeling doet aan de andere Staten die partij zijn. Deze kennisgeving treedt in werking op de datum van ontvangst door de Secretaris-generaal.

De in paragraaf 1 van dit Artikel bedoelde verplichting de minimumleeftijd voor vrijwillige dienstneming te verhogen, is niet van toepassing op de onderwijsinrichtingen onder het beheer of onder het gezag van de strijdkrachten van de Staten die partij zijn, zulks overeenkomstig het bepaalde in de artikelen 28 en 29 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Art. 4.–Gewapende groepen

Gewapende groepen die geen deel uitmaken van de strijdkrachten van een Staat mogen onder geen omstandigheden personen die de leeftijd van 18 niet hebben bereikt, inlijven of tijdens vijandelijkheden inzetten.

De Staten die partij zijn, nemen alle praktisch mogelijke maatregelen om de inlijving en het inzetten van die personen te voorkomen, inzonderheid door de goedkeuring van wettelijke maatregelen die ertoe strekken die praktijken te verbieden en te bestraffen.

De toepassing van dit Artikel van het Protocol laat de rechtstoestand van de partijen bij een gewapend conflict onverlet.

Art. 5.–Relatie met andere verdragen

Geen enkele bepaling van dit Protocol kan worden uitgelegd als een belemmering voor de toepassing van de bepalingen van de wetgeving van een Staat die partij is, van internationale verdragen of van het internationaal humanitair recht die gunstiger zijn voor de verwezenlijking van de rechten van het kind.

Art. 6.–Nationale toepassingmaatregelen

Iedere Staat die partij is, neemt alle juridische, bestuurlijke en andere maatregelen die vereist zijn om de daadwerkelijke toepassing en inachtneming van het bepaalde in dit Protocol in zijn rechtsgebied te verzekeren.

De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe de beginselen en de bepalingen van dit Protocol op passende wijze algemeen bekend te maken, zowel aan volwassenen als aan kinderen.

De Staten die partij zijn nemen alle maatregelen die praktisch mogelijk zijn opdat de personen die onder hun bevoegdheid ressorteren en zijn ingelijfd of worden ingezet voor vijandelijkheden in strijd met dit Protocol worden gedemobiliseerd of op welke wijze dan ook van hun militaire verplichtingen worden ontheven. Indien zulks vereist is verlenen de Staten die partij zijn, aan deze personen iedere vorm van passende bijstand met het oog op hun lichamelijk en geestelijk herstel en hun herintegratie in de maatschappij.

Art. 7.–Internationale samenwerking en bijstand

De Staten die partij zijn, werken samen met het oog op de toepassing van dit Protocol, inzonderheid ter voorkoming van activiteiten die strijdig zijn met het Protocol en met het oog op het herstel en de herintegratie in de maatschappij van de personen die het slachtoffer zijn van handelingen die strijdig zijn met dit Protocol, daaronder begrepen door middel van technische samenwerking en financiële bijstand. Voornoemde samenwerking en bijstand geschieden in overleg met de betrokken Staten die partij zijn en met de bevoegde internationale organisaties.

De Staten die partij zijn, en bij machte zijn om zulks te doen verlenen bijstand door middel van reeds bestaande multilaterale, bilaterale en andere programma's of, in voorkomend geval, in het kader van een fonds bestaande uit vrijwillige bijdragen dat is ingesteld overeenkomstig de regels bepaald door de Algemene Vergadering.

Art. 8.–Rapportering

Iedere Staat die partij is, richt uiterlijk twee jaar na de inwerkingtreding van het Protocol ten aanzien van de betrokken Staat, aan het Comité voor de Rechten van het Kind een verslag dat gedetailleerde informatie bevat over de door hem genomen maatregelen die uitvoering geven aan de bepalingen van dit Protocol, inzonderheid met betrekking tot deelneming en inlijving.

Na de overlegging van het uitvoerig verslag, vermeldt iedere Staat die partij is, in de verslagen die worden voorgelegd aan het Comité voor de Rechten van het Kind overeenkomstig Artikel 44 van het Verdrag alle nadere gegevens die betrekking hebben op de toepassing van dit Protocol. De andere Staten die partij zijn bij het Protocol dienen om de vijf jaar een verslag in.

Het Comité van de Rechten van het Kind kan aan de Staten die partij zijn, verzoeken om nadere gegevens die verband houden met de toepassing van dit Protocol.

Art. 9.–Ondertekening, bekrachtiging en toetreding

Dit Protocol staat open voor ondertekening door iedere Staat die partij is bij het Verdrag of die het heeft ondertekend.

Dit Protocol moet worden bekrachtigd en staat open voor toetreding door iedere Staat. De akten van bekrachtiging of van toetreding worden neergelegd bij de Secretaris-generaal van de Organisatie van de Verenigde Naties.

De Secretaris-generaal van de Verenigde Naties doet in zijn hoedanigheid van depositaris van het Protocol aan alle Staten die partij zijn bij het Verdrag en aan alle Staten die het Verdrag hebben ondertekend, mededeling van de neerlegging van iedere verklaring geformuleerd overeenkomstig artikel 3.

Art. 10.–Inwerkingtreding

Dit Protocol treedt in werking drie maanden na de datum van neerlegging van de tiende akte van bekrachtiging of van toetreding.

Voor iedere Staat die dit Protocol bekrachtigt of ertoe toetreedt na de inwerkingtreding ervan, treedt het Protocol in werking een maand na de datum van de neerlegging door die Staat van zijn akte van bekrachtiging of van toetreding.

Art. 11.–Opzegging

Iedere Staat die partij is, kan het Protocol te allen tijde opzeggen door middel van een schriftelijke kennisgeving gericht aan de Secretaris-generaal van de Organisatie van de Verenigde Naties, die daarvan mededeling doet aan de andere Staten die partij zijn bij het Verdrag en aan alle Staten die het Verdrag hebben ondertekend. De opzegging wordt van kracht een jaar na de datum waarop de Secretaris-generaal de opzegging heeft ontvangen. Indien de Staat die het Protocol wenst op te zeggen bij het verstrijken van die termijn van een jaar betrokken is bij een gewapend conflict, wordt de opzegging evenwel slechts van kracht na de beëindiging van dat conflict.

Die terugtrekking leidt er niet toe dat de Staat die partij is, wordt ontslagen van de verplichtingen krachtens dit Protocol met betrekking tot handelingen gesteld voor de datum waarop de opzegging van kracht wordt en doet generlei afbreuk aan de voortzetting van de behandeling van aangelegenheden die het Comité reeds in behandeling had voor de datum waarop de terugtrekking van kracht werd.

Art. 12.–Wijziging [Niet opgenomen]

Art. 13.–Authentieke teksten [Niet opgenomen]

The Paris Principles

Principles and guidelines on children associated with armed forces or armed groups (2007)

Aangenomen in de schoot van UNICED in februari 2007

1. INTRODUCTION

1.0 Hundreds of thousands of children are associated with armed forces and armed groups in conflicts around the world. Girls and boys are used in a variety of ways from support roles, such as cooking or portering, to active fighting, laying mines or spying and girls are frequently used for sexual purposes. This recruitment and use of children violates their rights and causes them physical, developmental, emotional, mental, and spiritual harm.

1.1 The recruitment and use of children by armed forces and armed groups has been a focus of international attention and has been widely condemned, yet children continue to be involved in adult wars and to become disabled or die in such conflicts. While the release and reintegration into civilian life of many of these children has been supported through interventions and programmes designed to assist them, others have returned home on their own, often to face an uncertain future and a further fight for acceptance from their family and community. Girls in particular are likely to be stigmatized and even rejected by their community if it is known that they have been used by an armed force or armed group and the rejection of their children may be even more severe. Other children are encouraged by their families and communities to participate in armed conflict, despite the danger and harm this involves. Despite their experiences, such children are resilient and can contribute constructively to reconstruction and reconciliation efforts if given appropriate help, support and encouragement.

Background to the principles

1.2 Almost a decade after they were agreed, UNICEF initiated a global review of the “Cape Town Principles and Best Practices on the Prevention of Recruitment of Children into the Armed Forces and on Demobilization and Social Reintegration of Child Soldiers in Africa” (“the Cape Town Principles”). Adopted in 1997, the Cape Town Principles were the result of a symposium organised by UNICEF and the NGO Working Group on the Convention on the Rights of the Child to develop strategies for preventing recruitment of children, demobilising child soldiers and helping them to reintegrate into society. The Principles have obtained recognition well beyond this original group to become a key instrument to inform the development of international norms as well as shifts in policy at the national, regional and international levels.

1.3 The accumulated knowledge gained from wide ranging and diverse experience in this field since 1997 has led to a more community-based and inclusive approach. There is a growing awareness of the multiple dimensions of the use of children by armed forces or armed groups and the complexities of dealing with the problem and addressing root causes. Together with changes such as the inclusion of recruitment of children under 15 years as a war crime in the International Criminal Court Statute and the development of jurisprudence in this area, these factors prompted recognition of the need to update the Principles and to increase their endorsement beyond actors who specialise in children’s rights.

1.4 An extensive review process was undertaken by UNICEF together with partners involving seven regional reviews, some including regional or sub-regional workshops, carried out in 2005 and 2006. This led to agreement on the need for two documents; the first a short and concise document – The Paris Commitments to Protect Children Unlawfully Recruited or Used by Armed Forces or Armed Groups (“The Paris Commitments”) and this second, complementary document The Principles and Guidelines on Children Associated with Armed Forces or Armed Groups (“the Paris Principles”), which provide more detailed guidance for those who are implementing programmes. Drafting of the documents was carried out in consultation with a reference group representing a wide range of actors. Revisions were made to incorporate recommendations made during a meeting held in New York in October 2006 which brought together implementing organisations, experts and other interested parties from across the globe. Broad political endorsement from States for the Paris Commitments and Paris Principles at a ministerial meeting held in Paris in February 2007

Overview of the principles

1.5 Based on international law and standards and on the original Cape Town Principles this document incorporates knowledge and lessons learned and in particular emphasises the informal ways in which boys and girls both become associated with and leave armed forces or armed groups. Taking a child rights-based approach to the problem of children associated with armed forces or armed groups, the Principles underscore the humanitarian imperative to

seek the unconditional release of children from armed forces or armed groups at all times, even in the midst of conflict and for the duration of the conflict.

1.6 The Principles recognise that, in situations of armed conflict, States and armed groups are the primary actors responsible for the protection of civilians in their effective control and that if they are unable or unwilling to meet all of their humanitarian responsibilities directly they are charged with enabling the provision of humanitarian action by impartial actors.

1.7 The Principles are based on the following lessons drawn from global experience in implementing programmatic interventions to prevent recruitment, protect children, support their release from armed forces or armed groups and reintegrate them into civilian life:

1.7.0 The precise nature of the problem and the solution will vary according to the context. A situation analysis, including a gender analysis, should inform and guide all interventions;

1.7.1 Any solution should address the needs of all children affected by armed conflict and incorporate activities to develop and support local capacity to provide a protective environment for children;

1.7.2 The protective environment should incorporate measures to prevent discrimination against girls whose use in armed conflicts is pervasive yet often unrecognised and to promote their equal status in society;

1.7.3 A long term commitment by all actors to prevent the unlawful recruitment or use of children, promote their release from armed forces or armed groups, protect them and support their reintegration is essential;

1.7.4 The family including the extended family and clan and the community should be actively incorporated in the development and implementation of interventions and activities, and they in turn should participate in finding solutions. The inclusion of continuous advocacy to raise awareness of the criminality of recruiting children (including toward parents who “volunteer” the services of their children).

1.8 For solutions to be sustainable, child protection needs to span humanitarian and development programmes, requiring a strategic, child-centred coordination between civil society, humanitarian/emergency, peacekeeping and development and reconstruction actors. In order to address the underlying causes of child recruitment, to address the fluid nature of most armed conflicts and to address the need to take action for children while conflict is still active, the preparation of an appropriate strategic response, supported by adequate funding, is required urgently as soon as children’s unlawful recruitment or use by armed forces or armed groups is identified as a possibility and for the immediate, medium and long term. From the earliest possible stages, development actors should also involve themselves in strategies for the prevention of unlawful recruitment and the reintegration of children into civilian life.

Purpose of the principles

1.9 These Principles reflect experience and knowledge from across the globe and are intended to both foster greater programmatic coherence and support and promote good practice.

Scope and target audience

1.10 The Principles were developed by, and intend to affect the behaviour of, a broad range of actors including: States (both affected countries and donor governments), human rights actors, humanitarian actors, development actors, military and security actors (state and non-state), associated organisations including UN organisations, other inter-governmental actors, national and international organisations and community based organisations. While some of these actors have a specific mandate or role in relation to children, all have a role to play and broad responsibility for the rights and wellbeing of children associated with armed forces or groups.

1.11 These Principles are designed to guide interventions for the protection and well-being of such children and to assist in making policy and programming decisions. The principles aim to guide interventions with the following objectives:

1.11.1 To prevent unlawful recruitment or use of children;

1.11.2 To facilitate the release of children associated with armed forces and armed groups;

1.11.3 To facilitate the reintegration of all children associated with armed forces and armed groups;

1.11.4. To ensure the most protective environment for all children.

1.12 While it is recognised that no one set of ‘best practice’ applies in all contexts, these Principles are designed to provide a framework and bring together ideas and approaches which have been used successfully across the globe.

1.13 The Principles should be used alongside other resources; the UN Integrated Disarmament, Demobilisation and Reintegration Standards (IDDRS) modules on children, youth and gender provide comprehensive guidance particularly in relation to those children who enter a formal “Disarmament, Demobilisation and Reintegration” (DDR) process.

1.14 The Principles, as well as the Paris Commitments, are also designed to assist States and donors in meeting their obligations and taking funding decisions. Effort has been made to ensure that the Principles are consistent with relevant international law, notably legislation related to the minimum age of recruitment. While recognising that States have different obligations under international law, a majority of child protection actors will continue advocating for States to strive to raise the minimum age of recruitment or use to 18 in all circumstances.

2. DEFINITIONS

For the purposes of these Principles

2.0 “Child” refers to any person less than 18 years of age in accordance with the Convention on the Rights of the Child.

2.1 “A child associated with an armed force or armed group” refers to any person below 18 years of age who is or who has been recruited or used by an armed force or armed group in any capacity, including but not limited to children, boys and girls, used as fighters, cooks, porters, messengers, spies or for sexual purposes. It does not only refer to a child who is taking or has taken a direct part in hostilities.

2.2 “Armed forces” refers to the armed forces of a State.

2.3 “Armed groups” refers to groups distinct from armed forces as defined by Article 4 of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict.

2.4 “Recruitment” refers to compulsory, forced and voluntary conscription or enlistment of children into any kind of armed force or armed group.

2.5 “Unlawful recruitment or use” is recruitment or use of children under the age stipulated in the international treaties applicable to the armed force or armed group in question or under applicable national law.

2.6 “Release” Includes the process of formal and controlled disarmament and demobilisation of children from an armed force or armed group as well as the informal ways in which children leave by escaping, being captured or by any other means. It implies a disassociation from the armed force or armed group and the beginning of the transition from military to civilian life.

Release can take place during a situation of armed conflict; it is not dependent on the temporary or permanent cessation of hostilities. Release is not dependent on children having weapons to forfeit.

2.7 “Disarmament” is the collection, documentation, control and disposal of small arms, ammunition, explosives and light and heavy weapons of combatants and often also of the civilians population. Disarmament also includes the development of responsible arms management programmes.

2.8 “Child Reintegration” is the process through which children transition into civil society and enter meaningful roles and identities as civilians who are accepted by their families and communities in a context of local and national reconciliation. sustainable reintegration is achieved when the political, legal, economic and social conditions needed for children to maintain life, livelihood and dignity have been secured. This process aims to ensure that children can access their rights, including formal and non-formal education, family unity, dignified livelihoods and safety from harm.

2.9 “Formal DDR process” is the formal and controlled discharge of active combatants from armed forces or other armed groups. The first stage of demobilisation may extend from the processing of individual combatants in temporary centres to the massing of troops in camps designated for this purpose (cantonment sites, encampments, assembly areas or barracks). The second stage of demobilisation encompasses the support package provided to the demobilised [adults], which is called reinsertion.

3. OVERARCHING PRINCIPLES

General principles

Preamble

3.0 All children are entitled to protection and care under a broad range of international, regional and national instruments. The most widely ratified human rights instrument is the 1989 Convention on the Rights of the Child. States have primary responsibility for the protection of all children in their jurisdiction. A child rights approach, meaning that all interventions are developed within a human rights framework, should underpin all interventions aimed at preventing recruitment or use, securing the release of, protecting, and reintegrating children who have been associated with an armed force or armed group. Funding should be made available for this programming, according to the rights and needs of the children, irrespective of formal or informal peace processes or the progress of formal adult DDR processes.

Non-discrimination

3.1 Discrimination may arise in various ways: on the basis of sex, between vulnerable groups upon reintegration and between children who were associated with different armed forces or armed groups or based on social definitions such as ethnicity, religion, disability or caste.

3.2 Girls and their children: Pro-active measures must be taken to ensure the full involvement and inclusion of girls in all aspects of prevention of recruitment, release and reintegration, and services should always respond to their specific needs for protection and assistance. Extreme sensitivity is required when seeking to identify and assist girls in order not to increase the stigma attached to their involvement and make their situation worse. It is central to programming interventions that attention be paid to the particular needs for protection and support both of girl mothers and of children born to girls as a result of their recruitment by an armed force or armed group.

3.3 Reintegration: Measures to secure the reintegration of children into civilian life should not stigmatise or make any negative distinction between children who have been recruited or used and those who have not, nor between children who have been recruited or used for temporary or short periods of time and those who have been recruited or used permanently or for longer periods of time. It is also detrimental to all conflict-affected children if other vulnerable children who have not been associated with armed forces or armed groups are placed at a disadvantage vis-à-vis those who have been so associated.

Best interests of the child

3.4.0 The release of children from armed forces or armed groups, their reintegration and prevention of recruitment and re-recruitment require priority attention. Actions in this regard must not be dependent or contingent on or attached in any way to the progress of peace processes.

All measures to assure the release of children, their protection and the prevention of the recruitment of children shall be determined by the best interests of such children.

3.4.1 Prevention of recruitment, release, protection and reintegration are interdependent and indivisible. Efforts to develop lasting solutions to children's recruitment or use by armed forces or armed groups, and to prevent its future occurrence, should be inclusive of all children affected by armed conflict and address other egregious violations of children's rights under applicable international law or the national law of the countries affected.

Children and justice

Treatment of those accused of violations of children's rights

3.5 Those suspected of committing crimes against children under international law should receive particular attention in post-conflict or transitional justice mechanisms. No amnesty for crimes under international law, including those committed against children, should be granted in any peace or cease-fire agreement.

Treatment of children accused of crimes under international law

3.6 Children who are accused of crimes under international law allegedly committed while they were associated with armed forces or armed groups should be considered primarily as victims of offences against international law; not only as perpetrators. They must be treated in accordance with international law in a framework of restorative justice and social rehabilitation, consistent with international law which offers children special protection through numerous agreements and principles.

3.7 Wherever possible, alternatives to judicial proceedings must be sought, in line with the Convention on the Rights of the Child and other international standards for juvenile justice.

3.8 Where truth-seeking and reconciliation mechanisms are established, children's involvement should be promoted and supported and their rights protected throughout the process. Their participation must be voluntary and by informed consent by both the child and her or his parent or guardian where appropriate and possible. Special procedures should be permitted to minimize greater susceptibility to distress.

The right to life, survival and development

3.9 Capital punishment or imprisonment for life without possibility of release shall never be used against any person who is proved to have committed an offence against international or domestic criminal law while under 18 years of age.

3.10 Programmes and policies intended to benefit children associated with armed forces or armed groups should also be informed by a child development perspective. This includes considering and addressing the way children's relationships with significant persons in their lives have been affected by their experiences as well as the way children's experiences impact on their own evolving capacities. A consideration of child development will always include recognising the individual capacities and resources of children in surviving and overcoming their difficulties.

Children's right to release from armed forces or armed groups

3.11 The unlawful recruitment or use of children is a violation of their rights; therefore preventive activities must be carried out continuously. The release, protection and reintegration of children unlawfully recruited or used must be sought at all times, without condition and must not be dependent on any parallel release or demobilisation process for adults.

3.12 Where there are formal disarmament, demobilisation and reintegration (DDR) processes, special provision should be made for children. The absence of a formal DDR process, however, should not prevent activities in pursuit of the release of children from armed forces or armed groups. These actions may require or include separate negotiations with armed forces or armed groups that are unrelated to the broader agenda driven by security reform or by other formal negotiations processes. Where formal processes are in place, linkages should be made to ensure coordinated and comprehensive support to the reintegration of children and their communities of return.

3.13 Where armed forces or armed groups have unlawfully recruited or used children, advocacy efforts - undertaken in accordance with respective mandates - should guard against the securing of advantages from such unlawful recruitment or use during peace negotiations and security sector reforms.

Participation and respect for the views of the child

3.14 All stages of programme assessment, planning, implementation and evaluation activities to prevent the association of children with armed forces or armed groups secure their release, provide protection and reintegrate them into civilian life should include the active participation of those communities concerned, including children. The views of children in particular, as well as the families and the communities to which children return, should always be sought.

Operational principles

Preamble

3.15 Children's reintegration into civilian life is the ultimate goal of the process of securing their release from armed forces or armed groups. Planning for reintegration should inform all stages of the process and should commence at the earliest possible stage.

Accountability and transparency

3.16 Actors seeking to support the children who are or who have been associated with armed forces or armed groups and to prevent such association should ensure that their actions are based on child rights and humanitarian principles, that applicable minimum standards in programmes are met and that systems for accountability are developed.

3.17 All staff working with children must, as a condition of employment, be informed of the requirement to be familiar with and adhere to an effective code of conduct of their respective organisations which directly or implicitly includes the protection of children. Child protection and other actors should disseminate these standards and where possible provide training to partner organisations and any other individuals or groups working with children including volunteers, local community based or religious groups. Mechanisms for monitoring and reporting violations and holding those responsible to account should be established and used. Moreover, violations of these codes of conduct that are also criminal offences under national law must also be reported to the relevant law-enforcement authorities.

Context-specific programming

3.18 Strategies and programmes should be based on a comprehensive analysis of the political, social, economic and cultural context, informed by a gender analysis. The comprehensive analysis should include threats, deficits and weaknesses as well as opportunities, capacities and resources. Such an analysis should describe the reasons why children have or may become associated with armed forces or armed groups and identify ways to address them. Likewise, a comprehensive analysis should be undertaken to understand the motivations and incentives of those recruiting or using children.

3.19 A thorough risk analysis should be conducted to ensure that the children, families and communities assisted by programmes are not placed at greater risk for being part of any programme.

3.20 A regional or sub-regional approach should be taken, especially where conflicts spill across international borders, in order to prevent children's unlawful recruitment and re-recruitment into armed forces or armed groups in neighbouring countries or conflicts and other forms of violations of children's rights across borders.

Capacity strengthening

3.21 Programmes should always build on, support and develop regional, national, local and community efforts and capacity to prevent unlawful recruitment or use of children by armed forces or armed groups, support their release and reintegration and protect all children.

3.22 It should be recognised that communities, particularly the women and adolescent girls, are often already overburdened. Efforts should always be taken to involve the community in planning for programming to ensure that it is adequately supported to care for children released from armed forces or armed groups and to prevent association with armed forces or armed groups from taking place.

**Funding and other support for the prevention of
unlawful recruitment or use and the release and reintegration of children**

3.23 Funding should be made available to child protection actors as early as possible and independently of the progress of any formal or informal peace process and formal DDR planning. Funding should remain available, regardless of the success or progress of formal peace and DDR processes.

3.24 Funding should be made available for activities in communities benefiting a wide range of conflict-affected children and reintegration activities should, so far as possible, avoid maintaining distinctions between children formerly associated with an armed force or armed group and other children in the communities to which they reintegrate.

3.25 Measures are necessary to ameliorate, as far as possible, the negative consequences for children of having been associated with an armed force or armed group whether these are physical, developmental, emotional, mental or spiritual. Reintegration is a long term process requiring a long term commitment from states, supported or assisted by child protection actors and donors alike. Funding should, therefore, be available for the time required to ensure full reintegration of children who have been associated with armed forces or armed groups. It should be flexible, enabling programmes to be more responsive to the expressed needs of girls and boys and the needs for capacity-building of actors involved in these activities. Reintegration programmes should link at the earliest possible stage with other development programs and actors to build the local and national capacity necessary to provide longer-term support to these children and their communities.

Coordination, Collaboration and Cooperation

3.26 Communication, cooperation, coordination, information sharing and transparency among all those involved – from the community level to national institutions and international organisations - in preventing the association of children with armed forces or armed groups and supporting their release, providing protection and reintegrating children are essential at all times. This must be done in compliance with the respective mandates and working modalities of those involved.

3.27 Actors implementing programmes for children who are or have been associated with armed forces or armed groups should coordinate their efforts by establishing and maintaining an interagency group where inter alia: roles and responsibilities are agreed and communicated, respective modes of action are understood and respected, possible collaborative action is planned, policy and programme approaches are defined and protocols for information sharing are developed.

3.28 UNICEF and its partners, working together with government ministries and other bodies with a child protection mandate, including child protection actors, shall support relevant States by providing the required technical and operational expertise and leadership in decision-making and programme implementation in prevention of unlawful recruitment, release, demobilisation and reintegration programmes for children.

Confidentiality

Information-sharing

3.29 It is essential for the protection of children and their families that personal information relating to violations of children's rights including unlawful recruitment or use by armed forces or armed groups be treated as confidential. Inter-agency information management systems should be developed and agreed between all actors implementing programmes who are collecting information, based on the need to protect children and to enable effective action on their behalf. Confidentiality rules applied by certain actors must also be taken into account. Principles on protection of all data should be developed and implemented and training should be provided as necessary. All data stored by UN departments, funds, offices and programmes must comply with the UN Fundamental Principles of Official Statistics.

Media coverage

3.30 Inappropriate media coverage can place children and their families at risk of physical harm and cause psychological damage. Media and publication principles, including a code of conduct for journalists, should be implemented by actors working with children associated with armed forces or armed groups to provide safeguards and prevent placing them at risk, violating confidentiality standards, and otherwise causing harm to the children or their families.

3.31 Ethical standards are also essential for researchers, academics and any other persons who interview or work with children associated with armed forces or armed groups.

4. ADDRESSING THE SPECIFIC SITUATION OF GIRLS

4.0 There are almost always a significant number of girls amongst children associated with armed forces or armed groups. For a range of reasons, however, these girls are rarely provided with assistance. While there are commonalities between the circumstances and experiences of girls and boys, the situation for girls can be very different in relation to the reasons and manner in which they join the armed forces or armed groups; the potential for their release; the effects that the experience of being in the armed force or armed group has on their physical, social and emotional well-being; and the consequences this may have for their ability to successfully adapt to civilian life or reintegrate into family and community life after their release.

4.1 From the planning stage onwards, through the design of eligibility criteria and screening procedures for inclusion in release and reintegration programmes and informal release processes through to programming for reintegration, monitoring and follow-up, actors should recognise that girls are at risk of being 'invisible' and take measures to ensure that girls are included and relevant issues addressed at all stages. It is important that the differences between girls' and boys' experiences are understood and taken into account by all actors and that programming for children who are or have been associated with armed forces or armed groups explicitly reflects the particular situation of both girls and boys.

4.2 Actors should establish the means to share and learn from one another's experience and expertise including findings on research and outcomes of pilot programmes for girls associated with armed forces or armed groups.

4.3 Issues relating particularly or specifically to girls are considered throughout the Principles.

5. REFUGEE AND INTERNALLY DISPLACED CHILDREN

5.0 Children who have been internally displaced, whether due to natural disasters or armed conflict may be at greater risk of recruitment or use by armed forces or armed groups due to reduced social protection and coping mechanisms, discrimination on the basis of their displaced status or their perceived allegiance with a belligerent in the armed conflict. Additionally, the impact of lack of economic, educational or other opportunities caused by displacement also places refugee and internally displaced children at greater risk of recruitment in armed forces or armed groups. All actors must be sensitive to these increased risk factors. Humanitarian access to monitor the situation of internally displaced children is of particular importance in addressing these risks.

5.1 Children who have joined armed forces and armed groups and whose families are displaced are at greater risk of remaining separated from their families and communities. Efforts to trace and reunify children with their families once they have been released or demobilised must be guided by the Inter-agency Guiding Principles on Unaccompanied and Separated Children

Refugee children

5.2 Acknowledging their right to seek and enjoy asylum, children who are seeking international protection, irrespective of their age and sex and including those who are unaccompanied or separated, must be referred to available asylum procedures and assisted in gaining access to asylum or complementary forms of protection addressing their specific protection needs. Programmes should be guided by the following legal principles:

5.3 States, recognizing the right to seek and enjoy asylum, shall grant children who are seeking asylum, including those who are unaccompanied or separated, access to asylum procedures and other forms of complementary protection, irrespective of their age. When assessing their claims, States shall take into account the development of, and formative relationship between, international human rights and refugee law, including positions developed by UNHCR in exercising its supervisory functions under the 1951 Refugee Convention. In particular, the refugee definition in that Convention must be interpreted in an age and gender-sensitive manner, taking into account particular motives for, and forms and manifestations of, persecution experienced by children. Unlawful recruitment or use of children is one of the child-specific forms and manifestations of persecution which may justify the granting of refugee status if such acts are related to one of the 1951 Refugee Convention grounds. States should therefore give utmost attention to such child-specific forms and manifestations of persecution in national refugee status determination procedures.

5.4 Children must not be returned in any manner to the borders of a State where there is real risk, assessed on a case by case basis, of unlawful recruitment or re-recruitment or use by armed forces or armed groups or participation in hostilities.

5.5 In the case that the requirements for granting refugee status under the 1951 Refugee Convention are not met, children who are not in their state of nationality shall benefit from available forms of complementary protection to the extent determined by their protection needs. The application of such complementary forms of protection does not obviate States' obligations to address the particular protection needs of the unaccompanied and separated child. Therefore, children granted complementary forms of protection are entitled, to the fullest extent, to the enjoyment of their human rights, while in the territory or subject to the jurisdiction of the State, including those rights which require a lawful stay in the territory.

5.6 In line with the generally applicable principles and, in particular, those relating to the responsibilities of States with regard to unaccompanied or separated children finding themselves in their territory, children who are neither granted refugee status nor benefit from complementary forms of protection, will still enjoy protection under the Convention on the Rights of the Child and other international human rights norms and if applicable, international humanitarian law.

Internally displaced children

5.7 The majority of children who are displaced during or as a result of armed conflict remain within the boundaries of their own country. They may be displaced with their communities or families or be completely alone.

5.8 The Guiding Principles on Internal Displacement and the binding rules of international humanitarian law and human rights law on which they are based should inform all programmes and planning of programmes for children and their families who are internally displaced. This includes children who have returned from another country but not to their area of origin, whether they were abroad to seek international protection or as a result of being associated with armed forces or armed groups.

5.9 States and internally displaced persons (IDP) communities alike should be encouraged to recognise the protection needs of internally displaced children who have returned from being associated with armed forces or armed groups – particularly where those armed forces or armed groups acted against the State or against the displaced communities, respectively. Intensive advocacy should be conducted with States and displaced communities on behalf of these children.

5.10 Advocacy with governments and local authorities should remind them that children and their families may often become internally displaced as a result of the threat of the recruitment or use of children. These children and their families should not be regarded as taking a supportive stance to, or collaborating with either side to an armed conflict.

6. PREVENTION OF UNLAWFUL RECRUITMENT OR USE

6.0 Children become associated with armed forces or armed groups for numerous reasons. Many are forcibly recruited; others “volunteer” because of their circumstances. While war itself is a major determinant, children may view enlistment as their best option for survival for themselves, their families or communities in contexts of extreme poverty, violence, social inequality or injustice. Gender inequalities, discrimination and violence are frequently exacerbated in times of armed conflict. Girls and boys may be seeking to escape gender-based violence or other forms of discrimination. Successful prevention programs will address the underlying causes of recruitment, and efforts will be made to provide alternatives to the dangers inherent in association with armed forces or armed groups.

6.1 A lasting solution to the involvement of children in armed conflict will involve a comprehensive prevention plan by States. This should include the ratification and implementation of international treaties and the adoption and enforcement of national laws which criminalize the unlawful recruitment or use of children in armed conflict. Legal reform should be accompanied by public information campaigns on child protection laws and support for community efforts to provide protection for children at the local level.

6.2 Successful prevention requires a collaborative set of actions to be undertaken, broadly inclusive of all actors, including multi-national peacekeeping forces where they are present, relevant to the national or regional context in which children are, or are likely to be, associated with armed forces or armed groups. These actions should include the application of international humanitarian law, relevant human rights instruments and mechanisms, practical measures to improve children’s safety, programming that addresses factors that may encourage the involvement of children in armed forces or armed groups, broadly focused social mobilisation to make the use of children in conflict culturally and morally unacceptable and any other locally relevant measures.

6.3 Effective prevention of the unlawful recruitment or use of girls and boys includes safe attendance at schools, prevention of family separation and early identification, protection and reunification programmes for separated children. Viable alternatives to joining armed forces or armed groups should be available for children, including adolescents. This will include educational and vocational programmes, income generating activities, and access to livelihood opportunities. Child protection mechanisms must be in place, including raising awareness on children’s rights. However, as the gender context may not support girls’ attendance at school, in addition to carrying out certain domestic chores (walking long distances for water and firewood etc.) this may increase their vulnerability to recruitment and requires additional interventions to enrol and retain girls in school.

Ratification and implementation of international legal standards

6.4 Advocacy and other programming with States must be guided by the following: States should take necessary steps to ensure that all relevant international standards are ratified, respected and reflected in national law, including:

6.4.0 The Convention on the Rights of the Child

6.4.1 The Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict, which raises the minimum age for compulsory recruitment into armed forces to 18 years; exhorts armed groups not to recruit or use children under the age of 18 and requires State Parties to take all feasible measures to criminalize such practices;

6.4.2 The African Charter on the Rights and Welfare of the Child, which establishes the age of 18 as the minimum age for recruitment and participation in any armed force or armed group;

6.4.3 The two Additional Protocols to the 1949 Geneva Conventions and the Convention on the Rights of the Child, which set 15 as the minimum age for recruitment or participation in hostilities; as well as the four Geneva Conventions of 1949 which offer important protections to children affected by armed conflict more generally;

6.4.4 The Rome Statute of the International Criminal Court, which states that conscripting or enlisting children under 15 years into national armed forces or armed groups or using them to participate actively in all kinds of hostilities is a war crime. It grants the International Criminal Court jurisdiction over this crime. By ratification, States should import the proscription of recruitment of children under 15 years of age into national legislation;

6.4.5 The ILO Convention No.182 on the Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour, which defines forced and compulsory recruitment of children in armed conflict as one of the worst forms of child labour and obliges States parties to provide and apply appropriate sanctions, including penal sanctions;

6.4.6 The 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and its Protocol of 1967.

6.5 States should take all feasible measures to comply with UN Security Council resolutions 1261 (1999), 1314 (2000), 1379 (2001), 1460 (2003), 1539 (2004) and 1612 (2005).

6.6 States should take all feasible steps to establish and enforce recruitment procedures in line with the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the involvement of children in armed conflict and other relevant international law. Recruitment procedures and measures for implementation must include:

6.6.0 Requirement of proof of age. Where documentary evidence of the recruit's age is not available other means of verification - such as cross checking with other persons and medical screening - may be required; responsibility for establishing the age of the recruit lies with the recruiting party;

6.6.1 Legal and disciplinary measures to sanction those who contravene proof of age requirements;

6.6.2 Legal provisions on minimum recruitment age requirements should be disseminated to those responsible for the conscription and enlistment of military recruits.

6.7 To further ensure that minimum recruitment ages are respected, States, assisted by other relevant bodies and others working for or on behalf of children, should:

6.7.0 Carry out a national awareness raising campaign to disseminate information on international and national laws, standards and procedures protecting children from underage recruitment;

6.7.1 Provide training on legal standards on minimum age for relevant military personnel;

6.7.2 Implement a national birth registration system for all children within the jurisdiction, including for refugees, internally displaced and returnee children, and provide identity documents to all children.

6.8 Training on applicable standards should be provided for armed forces both for senior officers and rank and file personnel, and where feasible to armed groups. Any training provided should include monitoring and evaluation mechanisms to assess its impact.

6.9 In line with their obligations under international law States must take all feasible measures to prevent the unlawful recruitment or use of children by armed groups.

6.10 Where feasible, governmental, inter-governmental and non-governmental organisations, should offer support and technical assistance to governments and to armed groups, to enable them to comply with their obligations under international law;

6.11 States and armed groups should comply with the Guiding Principles on Internal Displacement which restate the existing obligations that in no circumstances shall displaced children be unlawfully recruited nor be required or permitted to take part in hostilities;

6.12 In situations where provisions have been made to release children from armed forces or armed groups pursuant to the conclusion of peace or cease-fire agreements, mechanisms should be established to ensure that the agreements are respected, that children are immediately released and that no further unlawful recruitment or re-recruitment of children occurs;

6.13 Registration of all children within the jurisdiction of a State is key to preventing unlawful recruitment or use and to reducing the likelihood of children becoming stateless, which in turn may make them more vulnerable to recruitment or use.

Prevention in relation to refugees and internally displaced persons

6.14 Children who are displaced as refugees or are internally displaced whether in camps, with host communities or families or in urban situations can be particularly vulnerable to recruitment. States shall take additional measures to ensure the protection of displaced children against unlawful recruitment or use. Where necessary, States should take additional measures to ensure the protection of displaced children with, where necessary, the assistance of the international community, including by the implementation of the following principles:

6.14.0 States must respect and ensure the civilian and humanitarian character of camps for refugees and internally displaced persons at all times;

6.14.1 States have the responsibility to provide physical protection to persons in camps for refugees and internally displaced persons, which includes the prevention of infiltration in these camps by combatants;

6.14.2 States should make all efforts to locate refugee camps at a reasonable distance from the border, generally at least 50 kilometres, to maintain law and order, to curtail the flow of arms into the camps and to disarm armed elements and identify, separate and intern combatants and to prevent cross-border recruitment;

6.14.3 Individual registration and documentation of displaced children is an important tool for the protection of children against unlawful recruitment or use, especially for unaccompanied and separated children.

Monitoring and reporting

6.15 Systematic monitoring and reporting of the unlawful recruitment or use of children by armed forces or armed groups as well as other human rights violations against children affected by armed conflict is an essential protection measure; it additionally serves as the basis for actions to pressure armed forces or armed groups to respect fundamental humanitarian and human rights norms and for actions to end impunity for those who violate these norms.

6.16 Pursuant to Security Council Resolutions 1539 (2004) and 1612 (2005) the Secretary General UNICEF and the Office of the Special Representative of the Secretary General for Children Affected by Armed Conflict (SRSG-CAAC) are tasked with a lead role in the implementation of a mechanism for monitoring and reporting on unlawful recruitment or use of children and other egregious violations against children in armed conflict. They are tasked with working alongside UN Peacekeeping forces and UN Country Teams. They act in collaboration with local and international NGOs, civil society actors and other partners. The following guidance should guide the work of monitoring and reporting mechanisms established within the UN framework:

6.16.0 Monitoring and reporting mechanisms should be linked to, support and develop community efforts to prevent the unlawful recruitment or use of children by armed forces or armed groups and facilitate community based outreach strategies;

6.16.1 International and national organisations should be informed of the provisions and available support to enable them to conduct monitoring and reporting in a way that preserves important evidence while reducing the risk to themselves and any children;

6.16.2 Information on recruitment patterns and other grave violations should be used to put pressure on those who recruit children to abide by the relevant law and standards;

6.16.3 Where feasible, monitoring and reporting structures should document cross border recruitment;

6.16.4 Creation of inter-agency information management systems, including databases, at local and sub-regional levels where appropriate, should be considered by international child protection agencies;

6.16.5 Country teams should decide collectively on the establishment of monitoring and reporting task forces as set forth in the Security Council Resolution 1612 (2005) Response measures should be implemented by the mission SRSG or the UN RC as appropriate; In each country where children and armed conflict is an issue, a task force on monitoring and reporting will be constituted. The country-level Task Force on Monitoring and Reporting will be co-chaired by the Deputy SRSG and UNICEF Representative in situations where a UN peacekeeping mission is in place, or by the UNICEF representative and other UNCT members where appropriate in situations without a peacekeeping mission. All monitoring reports should be submitted through the SRSG or the Resident Coordinator to the Office of the SRSG for Children and Armed Conflict and copied to UNICEF HQ.

6.16.6 Humanitarian assistance mapping and planning should include the reality and risks of the recruitment of children. The UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) should be involved in this work at the earliest possible stage.

6.17 Monitoring and reporting at the national and local levels, as well as the regional and international levels, may constitute an effective means for preventing the unlawful recruitment of children and obtaining their release. International organizations, including UNICEF, peacekeeping mission, field presences of the Office of the High Commissioner for Human Rights, and other members of UN Country Teams, international humanitarian and human rights NGOs, peacekeeping operations and bilateral donors should, wherever possible, support national and local level monitoring and reporting initiatives, and other community-level initiatives.

6.18 Independently of inter-agency mechanisms, States should take all feasible measures to prevent violations and ensure that perpetrators are adequately prosecuted.

6.19 The European Union Guidelines for Children and Armed Conflict adopted in 2003 include a request for monitoring and reporting of recruitment and other violations and abuses against children through European Union Heads of Mission and outline actions to be taken. Information gathered through the monitoring and reporting mechanism can be used to request European Union bodies to take action on children's association with armed forces or armed groups.

6.20 Reports on the unlawful recruitment and use of children by armed forces or armed groups should be amongst those submitted to the Committee on the Rights of the Child which monitors government implementation on the Convention on the Rights of the Child and the Optional Protocol on the involvement of children in armed conflict. Information should also be shared with relevant special procedure mandates of the Human Rights Council as appropriate.

Advocacy for prevention

6.21 Prevention strategies and programmes by governments, UN, NGOs and other civil society actors should, wherever possible, be coordinated and effective information-sharing mechanisms should be developed. Where feasible, coordinated strategies targeting armed forces or armed groups recruiting or using children should be developed, and these should seek to involve those – from the local to the international levels – who may be able to influence the conduct of the forces and armed groups responsible.

6.22 A range of actors should be engaged to advocate for an end to the association of children with armed forces of armed groups. They include:

6.22.0 Local human rights defenders, children formerly associated with armed forces or armed groups, teachers, organised civil society, parents, health workers, religious leaders and other community leaders;

6.22.1 Government officials, military personnel, and current or former opposition leaders may be effective as advocates or negotiators in the context of actions to release children or implement prevention strategies, including in neighbouring countries;

6.22.2 Regional bodies such as the Economic Community of West African States (ECOWAS) the African Union (AU), Association of South East Asian Nations, (ASEAN), Organisation of American States (OAS), and the European Union (EU)¹⁶ can play a vital role in advocacy as can strong and influential individuals, including those exerting authority at a regional level;

6.22.3 Neighbouring and other States can exert political pressure on armed forces or armed groups who recruit or use children, particularly when armed groups are based in those other countries;

6.22.4 The International Committee of the Red Cross has a particular role in relation to its mandate to protect and assist persons affected by armed conflict and in promoting respect for international humanitarian law;

6.22.5 Multi-national peacekeeping forces have particular responsibilities according to their mandates for the protection of civilians including the protection of children against unlawful recruitment or use by armed forces or groups;

6.22.6 Media personnel are frequently well informed on the recruitment or use of children by armed forces or armed groups or the impending risk of such recruitment and can provide the information to enable advocacy.

6.23 States, national and international humanitarian and human rights actors, religious bodies, and other civil society actors are strongly encouraged to use all means of communication to assert that using children to participate in armed conflict is not acceptable. Establishing this prohibition as an absolute social norm is a critical dimension in making it a reality.

6.24 States, national and international humanitarian and human rights actors, religious bodies, and other civil society actors should seek to limit the supply of arms and other support to parties unlawfully recruiting or using children in armed conflict. Control of the availability of small arms and light weapons may be especially important in reducing children's capacity to participate in armed conflict.

6.25 Children are more likely to join or be re-recruited into armed forces or armed groups if they are harassed or attacked or their rights are violated in any other way. Advocacy should therefore also include demands for respect of the humanitarian and human rights principles during and after armed conflict.

Prevention and education

6.26 Education provides opportunities to learn and, when effective, gives children the skills and competence to meet their needs, protect themselves and build hope for the future. Access to education, including appropriate education for older children, life skills and relevant vocational training should be promoted for all boys and girls including returnees and stateless, refugee and internally displaced children. The following principles should be considered to reduce the likelihood of recruitment and use:

6.26.0 Education should be free to all children and of good quality;

6.26.1 Measures must be taken to prevent propaganda or active recruitment taking place in or around schools and to protect children in the school environment.

Building local initiatives

6.27 Programmes to prevent unlawful recruitment should support community efforts and be context-specific. They should be based on an analysis of the factors underlying children's involvement in armed forces or armed groups, preferably in collaboration with local communities and children themselves. Particular attention should be paid to those children most vulnerable to involvement with armed forces or armed groups, including adolescents, refugees, internally displaced children, children living in conflict zones and occupied territories and those who live in highly politicised environments. Attention should also be paid to children separated from their families (whether accompanied or not) or in institutions, those living or working on the streets, or in conflict with the law, and those who have been subjected to sexual and gender based violence. The following principles should be adhered to reduce the likelihood of unlawful recruitment and use:

6.27.0 Risk mapping can identify areas where conflict is concentrated, the groups at risk, the age of children being recruited and the type of risks they face, as well as the principal recruiting agents and tactics. Targeted strategies should be based on this information. Any risks associated with prevention activities should also be assessed;

6.27.1 Understanding the attitude and motivations of families and communities is vital; children living in highly militarised or politicised communities or those where violence is organised or commonplace may be particularly vulnerable to recruitment; children often join armed groups to support or remain with their families;

6.27.2 Where communities view children as adults before they are 18 years old, opportunities should be sought for involving the government and local communities in reflecting on the need to protect children from the dangers of participation in armed conflict and its negative consequences;

6.27.3 Community and family efforts to protect children from unlawful recruitment or enlistment should be identified and supported and where appropriate replicated;

6.27.4 Children and families should be involved in the design and implementation of prevention activities. Children who have joined up are best placed to describe why they did so. Strategies can be created to reflect on and address these issues, involving parents, children, teachers and community leaders. The influence of parents and other significant adults has been shown to be important in preventing children from joining an armed force or armed group;

6.27.5 Programmes should encourage the formation and continuation of youth groups which bring young people together, especially those from opposing communities. Sports, music or drama or work on conflict resolution or peace studies provide children with a positive alternative to taking up arms and can also promote reconciliation.

Preventing the unlawful recruitment or use of girls

6.28 General prevention strategies apply to girls in the same way as to boys. Girls should be included in the design of programmes as well as in monitoring and evaluation of programmes to ensure interventions are relevant and effective.

6.29 Girls may join armed forces or armed groups to escape sexual and gender-based violence, early marriage or other harmful practices and exploitation. Programmes should address these issues nationally and locally. They should seek to promote gender equality and freedom of choice for girls in line with international human rights norms. Programmes should be developed to provide girls with opportunities to develop skills and generate income in non-exploitative settings.

6.30 The following issues need to be given special consideration and addressed in relation to the prevention of the association of girls with armed forces or armed groups:

6.30.1 Dialogue with armed forces or armed groups should emphasize that the use of girls as "wives" or other forced sexual relations, actual forced marriage, and the use of girls for domestic labour or logistical support in

armed conflict constitute acts of recruitment or use and can be thus contrary to fundamental human rights and humanitarian law and standards if not also contrary to national law;

6.30.2 Girls have an equal right to education irrespective of their status as mothers or wives and girls' lack of access to education should be addressed;

6.30.3 Girls may be particularly vulnerable to forced recruitment or use by armed forces or armed groups if sufficient protection is not afforded, for example by having to fetch water and firewood unaccompanied in conflict zones. All possible measures must be taken to provide effective protection in these and other cases.

Family unity

6.31 The family and community generally provide the most effective protection for children. Every effort should be made to keep children with their families or to reunite them or place them within a family or community setting where they can be adequately cared for and protected.

6.32 Where families decide to send children away temporarily to avoid recruitment, steps should be taken to ensure that these are informed decisions, that, wherever possible, children are consulted and that, above all, these decisions are motivated by the best interests of the child.

6.33 Child protection agencies and other relevant actors should work with governments in providing an urgent response that supports family reunification and the interim care of separated children in the context of armed conflict or natural disaster. In particular,

6.33.0 By providing children with registration documents or at least name tags and teaching them their name and place of origin;

6.34.1 When children have to be evacuated, inter-agency guiding principles indicate: "Whenever possible, children should be evacuated from their place of residence with adult family members. Evacuating children without family members should be a last resort, carried out only after it has been carefully determined that protection and assistance cannot be provided in place and that evacuation of the entire family is not feasible;"

6.35.2 An assessment of the motivation and capacity of families to provide care and protection should be carried out before unaccompanied or separated children are placed with the extended family or in foster care; these arrangements require monitoring to ensure children are not neglected, abused or exploited;

6.35.2 In many instances, children's vulnerability to recruitment may be increased if they are in institutional settings. It is preferable, therefore, that families and communities are provided with adequate support to ensure a protective environment for children, including the capacity for monitoring.

7. RELEASE AND REINTEGRATION

Planning and preparation

7.0 At all stages, the planning and programming for children who have been associated with armed forces or armed groups should have the objective of enabling children to play an active role as a civilian member of society, integrated into the community and, where possible, reconciled with her / his family.

7.1 Planning for programmes to support the release and reintegration of children should commence as soon as it becomes apparent or possible that there will be children associated with armed forces or armed groups and should not be dependent either on the progress of any formal peace process or on any formal DDR process. Actors working towards the release of children should have agreed contingency plans in place to manage any unexpected, rapid or large-scale release of children by an armed force or armed group.

7.2 Funding for the release and reintegration of children into civilian life should be available at the earliest possible stages and continue after the cessation of formal adult or child DDR processes. Preparations should include an appeal for the necessary funding to support a programme of adequate duration.

7.3 The situation analysis required in planning for the release and reintegration of children associated with armed forces or armed groups should include careful attention to the circumstances of other war-affected children and families in the areas to which they will return.

7.4 Planning for programmes should emphasize community engagement, involve children and the communities to which they return, build on existing resources and take account of the rights and aspirations of children, balanced with community priorities and values. Assessments for programme planning should also acknowledge the changing roles, responsibilities, hierarchies and social dynamics that may have occurred in a community as a result of the disruption caused by the conflict in addition to the skills and experiences children have gained and how this will affect their reintegration process.

7.5 Preparation should include a strategy to meet the needs both of children who enter a release process and those who do not go through any kind of process but leave armed forces or armed groups and either return to their family and community or seek to integrate elsewhere.

Protection of children who have been associated with armed forces or armed groups

7.6 Children who leave armed forces or armed groups by any means, including those who escape, are abandoned or are captured by an opposing armed force or armed group or by multinational forces retain their human rights as children, and relevant international law and standards must be applied, *inter alia*:

7.6.0 No child may be subjected to torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment;

7.6.1 Neither capital punishment nor life imprisonment without possibility of release should be imposed for offences committed by persons below eighteen years of age;

7.6.2 No child may be deprived of his or her liberty unlawfully or arbitrarily;

7.6.3 Children who escape unlawful recruitment must never be considered deserters;

7.6.4 All appropriate measures to promote physical and psychological recovery and social reintegration must be taken;

7.6.5 All appropriate action must be taken to ensure and re-establish family unity;

7.6.6 Unless contrary to the best interests of the child, all allegations of violence, including sexual and gender-based violence must be promptly, thoroughly, and independently investigated and prosecuted and adequate and effective follow-up care offered to the child and her/ his family.

7.7 Many girls give birth during or after their time with an armed force or armed group; the surviving children are likely to face numerous child protection problems, so other specific programmes should be developed which seek to address the particular nature of the challenges faced by these children as infants and as they grow up. They are likely to suffer from health problems, neglect, rejection and abuse or there may be custody battles with the father or his family trying to reclaim the child. The legal status of these children according to both domestic and international law is likely to be unclear. Primarily, the state where the child currently resides has responsibility for ensuring that the best interests of the child are protected. This will include registration at birth or as soon as possible afterwards, the child's right to its identity, a nationality and its family and the right not to be discriminated against.

Advocacy

7.8 All actors should endeavour to work together in accordance with their mandate and respective working modalities to develop a coordinated advocacy strategy with the objective of securing the release and reintegration of children, including a particular focus on girls. Such advocacy should take place at all stages of a conflict, based on continuous monitoring and information collection. It should take place with all those responsible for the recruitment and retention in armed forces or armed groups, communities from where the children were recruited and / or to where they will be released or eventually integrated and with the children themselves.

7.9 Even when a collective or large scale release is agreed, some children (particularly girls) may be kept back and others may be reluctant to leave. Actors should continue to negotiate with armed forces or armed groups for the release of all children recruited or used unlawfully, provide accurate information about the release and reintegration process to children who remain inside armed forces or armed groups, and also consult children already released to find ways to communicate with and encourage those remaining to leave.

7.10 Where appropriate in and accordance with the best interests of the child, direct and free access to all children associated with armed forces or armed groups, regardless of their nationality, should always be granted. This should be done so, without hindrance, to those relevant authorities or actors who have committed to operate in accordance with the relevant standards and who are implementing programmes to support the release, protection and reintegration of children.

Armed groups

7.11 Based on their analysis of armed groups, actors working to promote and support the release of children should make contact with those armed groups who are recruiting or have recruited children and affiliated bodies where this can be done safely, in order to negotiate commitments to establish a minimum age of 18 years for recruitment or participation in armed conflict and to release children in their ranks.

In such contacts:

7.11.0 Rigorous adherence to the principles of neutrality and impartiality are essential;

7.11.1 Actors should adopt a co-coordinated and transparent approach to the extent their mandate and working modalities allow in order to agree on a common strategy and ensure consistent communications. It can be helpful for one agency to take a lead role when making contact with armed groups;

7.11.2 Dialogue and negotiations should take place without media coverage;

7.11.3 Formal agreements should be sought, and should include mechanisms to monitor implementation;

7.11.4 Training and capacity-building on obligations under international law relating to the recruitment or use of children should be provided;

7.11.5 Training provided to armed groups should include monitoring and evaluating mechanisms to assess impact.

Peace processes and peace agreements

7.12 The issue of the release and reintegration of children should be included in all stages of any peace process; where children have participated in armed conflict, peace agreements and related documents should acknowledge this fact. Peace agreements should include specific provision for the needs of children, including the particular needs of girls and any children they have or will have as a result of their association with an armed force or armed group. Such provision should explicitly include financial and other resources required for programmes to support the swift and safe release, return and reintegration or integration of children at the earliest opportunity. There should be no liability for future conscription for those who fought as children.

The release process

7.13. The transition of the child from a military environment and the first step towards reintegration into civilian life begins with their release from armed forces or armed groups.

7.14 It is usually in the best interests of children associated with armed forces or armed groups to go through some form of formal release process where they can receive support and assistance. Processes should be designed to ensure that all children who wish to are able to benefit from formal programmes. Concerned agencies should therefore:

7.14.0 Design and conduct an information campaign so that children, particularly girls, who are currently associated with armed forces or armed groups, are aware of their right to be released and the options available to them;

7.14.1 Liaise with families and communities of recruited children so that, where possible, they can inform the children of their rights and options;

7.14.2 Advocate with armed forces or armed groups for access to children to explain their rights and options.

7.15 At the same time, particularly for children (largely but not exclusively girls) who do not wish to join such formal processes, programming should develop community based mechanisms where children can be supported without being stigmatised. The following guidance should be adhered to during the release process:

7.15.0 Where there are existing governmental or other, local, structures, these capacities should be incorporated into programming and strengthened as necessary;

7.15.1 Actors supporting the release and reintegration of children must ensure that all those persons who will be working with children are trained and supervised;

7.15.2 Logistical and technical support should be organised in collaboration with agencies responsible for this in the case of a formal DDR process;

7.15.3 Actors should agree on documentation, data collection and storage (including databases) and information sharing, with particular attention to confidentiality and protection of sensitive information, especially vis a vis parties to the armed conflict.

7.16 Where children had not been separated from their families or communities, the release process should not do so unless this is absolutely necessary for the protection of the child.

7.17 Where it would enable children to more easily assume a civilian identity, demobilisation or release papers may be provided. Decisions regarding the provision of such documentation should take into account the local context and balance the help this may give to children against the risk it may entail. Actors working to support the release of children should agree, together with any formal DDR coordination body, on best practice in this regard.

Eligibility for the release process

7.18 The “Definitions” contained in this document should form the basis for criteria on deciding when a child is or has been associated with armed forces or armed groups. The criteria should be clearly laid down and communicated to all who have a role in screening who should be trained and supervised. The criteria must explicitly include girls; armed forces and armed groups and other actors must understand that girls, whatever their roles, are eligible for release and must be included in formal and informal release processes. Release programmes need to ensure that programme activities support policy level agreement to include girls.

7.19 All children who meet the criteria and wish to do so must be allowed to enter a release process.

7.20 All measures to ensure that girls see themselves as eligible for release need to be taken. In particular, information should be given that explicitly includes girls’ eligibility, and special vigilance given to monitoring their release given the reluctance of commanders to allow this.

The release

7.21 The duration of the release process should be as brief as possible and the safety and dignity of the child and their need for confidentiality must be primary considerations. Children should be rapidly separated from adult fighters and handed over to an appropriate, mandated, independent civilian process. Particular consideration should be given to the particular situation of children who are solely dependents of adult fighters and of children born to adults or children who are already in armed forces or armed groups. Formal or informal release processes may take place in a centre or community based environment. Throughout the release process, the following measures are necessary:

7.21.0 Children should be accommodated at a distance from adult ex-combatants with sufficient security to prevent harassment or abuse;

7.21.1 Measures to prevent sexual and gender based violence and ensure safety such as secure accommodation, adequate lighting and separate latrines are essential and girls and boys should be consulted to ensure these measures are sufficient and effective;

7.21.2 Child protection actors and children themselves should be involved in decision making throughout the process;

7.21.3 Adequate time and appropriate personnel, including females, are essential in order to help children feel secure and comfortable enough to receive information about what will happen to them and to be able to participate in decision making;

7.21.4 Wherever possible, staff dealing with children should be of the same nationality and all communication and information should be in the child's mother tongue;

7.21.5 Measures should be taken to ensure the cultural diversity of the area is taken into account and to meet any particular needs of children in relation to their ethnicity or religion;

7.21.6 Original documentation forms should accompany the child throughout the process;

7.21.7 Information should be provided to children explaining that they have a right not to be abused by anybody (including humanitarian and security staff) and providing details of safe and efficient reporting and complaints mechanisms they can use should abuse occur;

The release of children who are not in their state of nationality

7.22 While these Principles apply equally to the release of children from armed forces and armed groups outside their country of origin or habitual residence, their situation needs special attention. Upon release the child must enjoy access to asylum procedures and other complementary protection. Refugee status determination procedures must be conducted and the refugee definition of the 1951 Refugee Convention interpreted in a gender and age-sensitive manner, while paying due consideration to child-specific forms of persecution. For unaccompanied or separated children, their degree of mental development and maturity needs to be considered when deciding how refugee status will be determined. The best interests of the child should guide any subsequent decision on a durable solution. The provision of identification documents to unaccompanied and separated children is crucial regardless of which durable solution is deemed most appropriate.

Girls and the release process

7.23 From the planning stage onwards, eligibility criteria and screening procedures for inclusion in release and reintegration programmes and informal release processes should always recognise that girls are at risk of being 'invisible'. Girls may often remain in the armed forces or armed groups while boys are released due in many cases to the view that as "wives" or in other domestic roles, girls are not in the same category of "child soldiers" as boys. This should also be a key consideration in any release negotiations with parties to a conflict.

7.24 If the conditions pertaining throughout the release process are not explicitly inclusive of the specific needs of girls, they will bypass the formal release processes, will leave them prematurely to go straight to their communities or will return to the armed force or armed group. In order to increase the likelihood of girls associated with armed forces or armed groups including those who are pregnant or girl mothers accessing release programmes and to ensure their needs are met, release programmes for children should always be designed to include the following:

7.24.0 The presence of accessible female employees at all times during the process;

7.24.1 Safe and private accommodation for girls where accommodation is required, either at cantonment or transit/interim care or any residential care sites, with specific health services, including reproductive health care, separate washing and toilet facilities, adapted hygiene kits, and clean birthing kits;

7.24.2 Measures to ensure the safety and protection of girls in residential settings such as regulated access of male former combatants to the sites, proper lighting and regular surveillance and patrolling by security forces in which women are a majority wherever possible and in any event for girls' areas;

7.24.3 Nutrition and health care for infants and young children where necessary and support to girl mothers to care for their children, where possible;

7.24.4 Education in parenting skills and mother and child health for girl mothers or pregnant girls; options for their future should be presented in a supportive environment;

7.24.5 Education and skills training that is unrelated to girls' reproductive status and made equally accessible to girls who are or are not pregnant or mothers.

Interviewing children

7.25 Children may need to be interviewed for a number of reasons; to determine whether they meet the criteria for eligibility for release programmes, to establish information about their current circumstances and future plans, to facilitate family tracing, for explicitly therapeutic reasons or for forensic purposes. Interviews should never be conducted to collect information for military purposes.

7.26 Measures should be taken to ensure the safety of the information gathered and a document control mechanism should be established. The safety of the interviewee should be considered paramount in information management mechanisms. Information collected from interviews should remain the property of the collecting organisation.

7.27 Throughout release and reintegration processes, all children should be informed as to why information is being collected, who will have access to it, and which steps have been taken to ensure confidentiality. Children should be kept informed about what will happen to them at each step of the process.

7.28 The following measures should be put in place by organisations whose personnel need to interview children:

7.28.0 Interviewing personnel should be clear about their purpose and should concentrate on information required for these purposes only;

7.28.1 Interviews should be carried out by personnel who are trained in interviewing children;

7.28.2 Children should be interviewed by adults of the same sex wherever possible;

7.28.3 Multiple interviews should be avoided;

7.28.3 Sensitive issues should be raised with children only when essential and in their best interests;

7.28.4 Additional support should be provided as necessary to children during and after the interview;

7.28.5 In all cases, psychological support should be available to children before, during and after interviews;

7.28.6 Interviews should be conducted in private where they cannot be overheard and confidentiality should be respected at all times by the organisation collecting the information.

7.29 See section eight for principles relating to forensic use of information gathered from children.

An inclusive approach to reintegration

7.30 Children who have been associated with armed forces or armed groups may be further stigmatised with a narrow provision of benefits and support only to that sector of children; community divisions and tensions can be increased. Inclusive programming which supports children who have been recruited or used as well as other vulnerable children benefits the wider community.

7.31 While the reintegration of children into civilian communities should wherever possible be carried out in ways that facilitate local and national reconciliation, it should always be preceded by a risk assessment including a cultural and gender analysis addressing issues of discrimination and should be based on the child's best interests irrespective of national considerations or priorities.

7.31.0 Programmes should build on the resilience of children, enhance self-worth and promote their capacity to protect their own integrity and construct a positive life;

7.31.1 The participation of women and girls in programme development and implementation should incorporate their views with regard to reintegration into family, community and economic and political life;

7.31.2 Activities should always take into account the age and stage of development of each child and any specific needs.

7.32 Programmes to support the reintegration of children associated with armed forces or armed groups should develop links with all programmes, policies and initiatives which may benefit these children and their families either directly, for example through local or national social welfare programmes, or indirectly, through reconstruction and rehabilitation of national institutions and other development programmes.

Material assistance

7.33 Assistance at the release or reintegration stages should aim to enable children leaving an armed force or armed group to assume a place within their community and standard of living comparable to that of other children of the

same age. Circumstances vary, and it should not be assumed that all children who have been associated with an armed force or armed group require direct material assistance in order to reintegrate. While material assistance and particular attention may well be necessary, for instance, for children with disabilities or girl mothers, inappropriate assistance can impede reintegration, particularly if it is perceived to be rewarding children who have committed acts harmful to their community. Benefits in terms of services should be structured and provided in a manner that does not either stigmatize or inappropriately privilege children or place them at risk. This is generally best achieved by providing support to children, families, and communities. For example, assistance might be provided to schools which enable them to incorporate such additional children.

7.34 Where reintegration will require appropriate material and social assistance, appropriate planning involves assessing how such children and their actions are regarded by their respective communities, how long they have been away and what they require in order to re-enter civilian life in an age-appropriate stage of the life cycle.

7.35 Direct cash benefits to released or returning children are not an appropriate form of assistance, as experience has repeatedly shown.

Family tracing

7.36 Family tracing, if required, should begin urgently and contact with families and communities established as soon as possible with a view to timely reunification or placement of the child within a supportive protective environment, ideally their family. Child protection coordination groups or networks should agree on a strategy for family tracing, reunification and follow up of children and ensure that it includes children associated with armed forces or armed groups. Consideration should be given to the mandate and experience of the ICRC with regard to tracing and re-establishing family links in cooperation with the national Red Cross and Red Crescent societies.

Support for families and communities to which children return or integrate

7.37 The capacity of the family and community to care for and protect all children affected by conflict should be developed and supported from the earliest possible stage. Dialogue with the communities to which children will return or be integrated into should be initiated at the earliest possible opportunity.

7.38 As much as possible and when in the best interests of the child, this should be done before release in order to clarify their concerns and strengthen the community's understanding of their own roles and responsibilities with regard to released children. Discussions should explore any fears and prejudices towards returning children and the potential for stigmatisation of such children and should help communities understand that children have suffered, that experience from other conflicts indicates that children can, with appropriate support, integrate effectively into civilian life, and that the children are the responsibility of the community as well as the State. These discussions should set the stage for community initiatives to support the released children along with other vulnerable children in the community. Staff capacity should be developed to undertake such initiatives.

7.39 The stigmatization of children associated with armed forces or armed groups is one of the greatest barriers to reintegration and girls may be particularly ostracised. Children are frequently perceived initially as troublemakers prone to aggressive behaviour or criminal activities. The preparation of communities and on-going support to communities needs to address these perceptions and to help communities understand that the children are primarily victims.

7.40 Actors should advocate with programming partners and with donors for the necessary linkages between short term humanitarian assistance and longer term development assistance which will enable the reintegration of children.

7.41 Children may be reunited or integrated with families and communities that have suffered displacement, disruption, deprivation, and loss of social cohesion as a result of conflict. To enable children's return and reintegration, it is vital to prepare the family and community and also to provide mediation and support following children's return. Work with families and communities should:

7.41.0 Identify and build upon ways of supporting long term livelihoods within affected communities;

7.41.1 Offer economic support to families through income-generating activities provided in such a way that financial incentives are not the main attraction of caring for children;

7.41.2 Advocate on behalf of displaced families who are dependent on external support to ensure they receive adequate rations enabling them to support children who are reunited with them;

7.41.3 Raise awareness of the problems that may occur when children return, such as aggressive and rebellious behaviour and drug or alcohol use;

7.41.4 Emphasize the importance of families showing children they are loved and cared for despite these difficulties;

7.41.5 Encourage communities to provide mutual support in dealing with problems and facilitating the formation of constructive social relationships for returning children;

7.41.6 Support non-violent ways of managing conflict;

7.41.7 Encourage communities to realise that an investment in young people will support the long term peace and security of the community, which may otherwise suffer problems if reintegration is not achieved.

7.42 A risk assessment, including on the basis of gender, will indicate where it is likely that children will be feared, become targets of hostility for having been in enemy groups or be ostracised or neglected. In these cases, intensive community sensitisation should be undertaken before children return. Similarly, children who need to be integrated into new communities or different ethnic groups may require individual preparation and support.

7.43 Where children from different, opposing armed groups are returning to the same communities, there is urgent need for work on non-violent conflict resolution or management.

7.44 Where children have been encouraged by their communities or families to take part in hostilities, or are regarded as 'freedom fighters' or 'heroes', actors should encourage families and communities to remember that the children are primarily children and are entitled to the rights held by all children.

Family reunification and family based care arrangements

7.45 The majority of children should be returned to their family and community or integrated into a family and community environment as soon as possible after their release from an armed force or armed group. The principal factor for reintegration is for a child to be returned to or placed in a supportive and otherwise appropriate protective environment. Where it is not possible to integrate them with their own families, alternative family based care arrangements should generally be found. For some older adolescents, who may not wish to live as part of a family, supervised and supported independent living arrangements in a community setting may be an acceptable alternative. The following guidance should be adhered to:

7.45.0 Institutionalization does not constitute reintegration but is a short-term measure to facilitate release;

7.45.1 Local capacity should be developed to identify and support alternative care/fostering arrangements for children and also to monitor the well-being and non-discriminatory treatment of children placed in extended family or alternative care/ fostering placements.

Supporting children in finding a role in their community

7.46 For some children, there may be positive aspects to association with an armed force or armed group. These children may be unwilling to give up new-found freedoms, power, increased status and respect particularly from their peers, remuneration, having a productive role and the opportunities to learn skills. Girls and boys may be reluctant to comply with traditional expectations or harmful cultural practices or otherwise be determined not to return to violence, neglect or abuse.

7.47 Programmes should recognise and build upon the skills and confidence that girls and boys may have learned while associated with the armed force or armed group. This will entail creating options and choices for them, so that they are not channelled into inappropriate or de-skilling training or livelihood options.

7.48 In particular, adolescent boys and girls need to be recognised for their particular capacities and resilience as well as their vulnerabilities. Their full participation should be included in the assessment, design and implementation of programmes. Engaging children in community service and helping them enter respected social roles are essential in breaking stigma and enabling children to develop appropriate support networks in the community.

7.49 Reintegration and reconciliation activities should recognise the need to redirect the potential of children and young people in developing leadership and conflict resolution skills and taking responsibility for their actions including through participation in the rebuilding of their communities and in peace building activities. Programmes that involve women's organisations can be particularly useful in this regard with girls who need both positive role models and a supportive environment.

Children with a disability and others requiring particular support

7.50 Association with armed forces or armed groups frequently results in children acquiring a disability. The marginalisation and disempowerment which a child with a disability may face in a stable situation can be exacerbated for child formerly associated with armed group or force. S/he can face isolation and negative attitudes and be at greater risk of abuse, neglect; s/he may be subject to longer term psychosocial distress than another child. The need to consult with children affected by a disability prior to planning any intervention is particularly important given that the needs and impact of disability can differ from child to child. The following principles ensure that the needs of children with disability are provided for:

7.50.0 Needs assessments should include questions to highlight the situation of children with disability;

7.50.1 Data management systems (including monitoring, reporting and follow-up mechanisms) should disaggregate data by disability as well as age and sex;

7.50.2 Children with disabilities should not be treated separately. Attention to their needs should be incorporated into ongoing programmes which should be adapted accordingly;

7.50.3 Structured activities in the community should be designed to ensure they increase social inclusion and mobility of affected children;

7.50.4 Children with disabilities should be given opportunities to participate in planning and decision on matters that affect them;

7.50.5 Advocacy and training activities should target decision makers in communities and government and humanitarian actors to raise awareness of the importance of including disabled children in decision making processes.

7.51 Other children who may require particular support include those who have problems related to drug or alcohol abuse, those who have serious health problems, those who have experienced rape or other forms of sexual abuse or those who witnessed or were forced to participate in atrocities, as well as those children whose family members cannot be found or who have died, those whose family have rejected them or those who face hostility from their family or community.

7.52 These or other children may benefit from a period of intensive psychological or medical support in the community or through a period in residential care or another supported environment. Any such plan should be firmly rooted in the community, involve the family and community, including children, where possible and consistently be aimed at facilitating the child's reintegration.

7.53 In some communities, children are viewed and view themselves as carrying bad spirits from their experiences with armed forces or armed groups. Appropriate cultural practices, as long as they are not harmful to children, can be essential to a child's reintegration and should be supported.

Interim care

7.54 Interim care for children who have been associated with armed forces or armed groups is not universally necessary for their reintegration; decisions about whether to organise interim care centres should be based on a careful situation analysis. Certain children may benefit from a period in interim care and where possible the needs of children should be considered on a case by case basis. Except where it is contrary to the best interests of the child, for instance where children are ill or have left their homes because of abuse or neglect, children leaving armed forces or armed groups should be assisted to return directly to their family as soon as they have been through the release process.

7.55 Where interim care is agreed this should be for as short a period as possible. The purpose of interim care is to provide care and protection for children while tracing is carried out and other durable solutions are being identified. Where interim care is necessary, it should be part of a community based programme to facilitate the return of children to their communities and to promote the protection of conflict affected children in general. Interim care may include placement in a foster family, an institution, or other supported care arrangements in the community. Institutional care is not an alternative to the development of adequate services in the community. In the case of all such arrangements criteria and standards must be developed and agreed, a code of conduct must be implemented and all interim care arrangements must be carefully monitored.

Children who were not separated from family or community

7.56 Some children associated with armed forces or armed groups remain with their family and community or maintain close ties. The children may be used by an armed force or an armed group with community support and involvement. In these circumstances reintegration entails the reorientation of children towards civilian life. Key steps are to work with affected children and their families and communities to change attitudes which promote children's involvement and also to provide alternatives that enable transition to a civilian mode of living.

Prevention of re-recruitment

7.57 Re-recruitment is a particular danger for children who have been released from armed forces or armed groups during armed conflict and those who have remained with their communities while being part of an armed force or armed group. Actors should work with these children, their families and communities as well as the armed force or armed group in order to find a solution to their care and protection needs. This may include short term foster care with other families.

7.58 Ongoing monitoring and, as necessary, intervention should be provided to ensure that the chain of command between children and armed forces or armed groups is broken and children are not vulnerable to re-recruitment. The following guidance should be adhered to prevent re-recruitment:

- 7.58.0 Demobilisation sites or assembly areas should be sufficiently far from the conflict zones to ensure security;
- 7.58.1 Children should be reunited with their family or placed within a protective community-based environment as soon as possible;
- 7.58.2 Adequate, appropriate assistance is necessary to enable genuine reintegration;
- 7.58.3 Children should be informed of their right not to be recruited in any way.

The reintegration of girls

7.59 Girls face specific consequences from their time in armed forces or armed groups. The stigma facing girls is fundamentally different in kind – it lasts much longer, is critically more difficult to reduce and is more severe. Essentially, many girls will have lost their “value” as perceived by the community including in relation to marriage. Programmes should seek to establish positive values for the girls in their communities and families. In addition, a girl will often have to deal with residual relationships or feelings for her captor, as he may be both her “husband” and the father of her child or children. In appropriate circumstances, girls should be consulted and counselled about whether they wish to recognise or reject the relationship they had with a member of the armed group or force.

7.60 Programmes to assist girls associated with armed forces or armed groups need to strike a careful balance between seeking to identify them in order to ensure their particular needs are met and not stigmatizing them further. The key to any intervention is to consult with and be led by those affected - many of the following suggestions have come from girls associated with armed forces or armed groups.

7.61 Extensive community dialogue and mediation is needed to support girls’ reintegration. Key messages are that girls, especially those who are pregnant or girl mothers need the support of their family and community. Strategies should enable girls’ acceptance through steps such as conducting traditional rituals, making reparations, providing health care and livelihoods support, and developing links with women’s groups.

7.62 Some girls associated with armed forces or armed groups and girl mothers in particular may require a period of intensive, additional or lengthier support during reintegration. Although only a minority of girls may need residential care, most will benefit from family or community support for purposes of healing and adjustment, medical care, learning parenting and vocational skills, and the development of community support networks.

7.63 Girls may be viewed as an additional burden on their family and without value in terms of their potential to be married. With little hope of earning an income and limited opportunity to participate in educational and vocational training programmes without financial support or child care, girls may become depressed and isolated from their peers and wider community. Specialised, culturally appropriate responses should be identified or developed for those girls who have become depressed and even suicidal. Long term support may be necessary.

7.64 Families may expect girls to provide an income, which may result in them being sexually exploited. Girls need to be protected from such exploitation through advocacy with communities, educational and vocational skills training and the provision of alternative economic strategies.

7.65 Links should be established and maintained with existing women’s groups, as social activities reduce the girls’ isolation and promote their well-being.

7.66 Communities may need support in adjusting to girls who have learned non-traditional skills and have developed non-traditional expectations.

7.67 Not all girls wish to return to their previous community. Where girls prefer to live in urban centres in order to be invisible and to earn money, they need to be supported to ensure that they make choices in line with their best interests and that they can still access education and skills training.

Health

7.68 Children who have been associated with armed forces or armed groups are likely to have a variety of health-related needs that may be apparent immediately or may emerge over time. Disability, lower limb problems for children who have portered and sensory problems for children who have fired guns, pathologies resulting from sexual and gender based violence and drug and alcohol dependency are amongst those that require generalised as well as specialist treatment. The rebuilding of health infrastructure is necessary for these children and other vulnerable children such as mines victims as well as being positive for the entire community. Linkages between release and reintegration processes and existing programmes for dealing with children’s health needs should be developed.

7.69 The following principles should apply to health programming for children at the release or reintegration stages:

7.69.0 As soon as possible during the release process, all children should undergo assessment of their physical health including nutritional screening, and receive treatment or referral on to specialist services as necessary. Principles should be developed to ensure that screening identifies medical problems relating to the children’s recruitment or use and that all clinically serious medical needs are addressed;

- 7.69.1 Health care facilities should be made available immediately continuously through the release and reintegration stages;
- 7.69.2 Health education, including in relation to reproductive health, is an important aspect of health care and should be provided to all children;
- 7.69.3 Reproductive health responses should be based on a thorough cultural analysis of gender relations, in order to ensure the most effective response;
- 7.69.4 Outreach programmes through facilities such as health centres and schools are essential to improve access for children, particularly girls, who have been recruited or used by armed forces or armed groups. Existing staff in these facilities can be trained;
- 7.69.5 Female and male health workers should be trained in dealing with children who have been used by armed forces or armed groups and respect the basic principles of confidentiality.
- 7.70 Specific responses and follow up are required for children likely to be infected with HIV, testing for which must be voluntary and the results of which must be confidential.
- 7.71 Appropriate responses should be developed to meet the particular needs of girls including those who are pregnant or child mothers and their children; health care should be provided with a mother and child perspective.
- 7.72 In many contexts, girls who have been associated with armed forces or armed groups are highly likely to have been subjected to gender based violence (GBV), including sexual violence. Boys can also be subjected to such violence. The provision of support services (including health, psychosocial and legal support) to survivors of GBV should follow international guiding principles of respect, dignity, non-discrimination, safety, security and the best interests of the survivor. In particular:
- 7.72.0 Programmes should include measures to deal with the physical impact of GBV on survivors, such as including injury, reproductive health problems including infertility, fistula and sexually transmitted infections, as well as the risks and results of early pregnancy and induced abortion or miscarriage or birth without adequate medical care;
- 7.72.1 Medical facilities should (where possible) provide clinical management of rape and deal in a sensitive manner with the consequences (sexually transmitted infections, attempted abortions etc). Other services available should include pregnancy testing, and management of pregnancy including management of induced abortion, safe termination, and provision of antenatal and postnatal care. Staff dealing with GBV must be fully trained and aware of child-friendly assessment and interview protocols;
- 7.72.3 Any programme offering girls access to medical facilities for GBV should also link in with girls or women's groups to ensure emotional support is available to address the psychosocial impact of GBV, including stigma, discrimination and depression;
- 7.72.4 Access to legal services should also be available to survivors, including as part of the health care response.
- Psychosocial aspects**
- 7.73 Psychosocial support should be incorporated into the release process at the earliest stages and into all stages of reintegration programming to assist children, families and communities in developing and building their strengths and resilience and involving them actively in their own recovery. Encouraging and facilitating children's active participation in developing responsive and sensitive activities and programmes is central to reducing their vulnerability and increasing their resilience.
- 7.74 Psychosocial support should focus on identifying and addressing any obstacles to the ability to develop an appropriate social role and engage in culturally expected social relationships.
- 7.75 Agencies and donors concerned with programming for the release and reintegration of children associated with armed forces or armed groups should make use of the Inter-Agency Standing Committee's Guidance on Psychosocial Support. The following principles should inform approaches to psycho-social support:
- 7.75.0 The development of strong networks of peer support through youth groups or other community based programmes such as girls' clubs can allow young people to work together to solve problems, develop social competencies appropriate to civilian life and define their roles and responsibilities in their community;
- 7.75.1 Culturally appropriate approaches to assisting children with emotional and behavioural problems should be identified and assessed. Programmes should include recreational activities in order to promote development and well being, enable recovery, and to replace the military mentality with the community spirit needed to rebuild communities and support reconciliation;
- 7.75.2 It should not be assumed that all children associated with an armed force or armed group are traumatised - practical concerns such as identifying education or livelihood opportunities may be the priority for many children;

7.75.3 Referral support should be available for children who have been severely affected. Actors should avoid assumptions about which children may be most affected and which sets of violations will result in children becoming severely affected;

7.75.4 The provision of a safe and supportive environment where children are kept fully informed about what is going to happen and where health and other basic needs can be met is fundamental to psychosocial well being;

7.75.5 Children should be allowed the opportunity to talk individually or in a group about their future or about past experiences, if they wish to do so. There should not be an expectation that children have to “open up” and counselling should not be forced on them. Most children benefit from a sensitive combination of traditional approaches and opportunities for supportive conversations;

7.75.6 Programmes should acknowledge that girls’ and boys’ experiences may be very different and that their psychosocial needs will reflect their differential experiences;

7.75.7 Programmes should acknowledge that children’s experiences will vary according to their age and level of responsibilities within the armed force or armed group and that this will have an impact on their psychosocial needs.

7.76 Trained staff members should be available to provide psychosocial assistance to children who have been subjected to sexual violence. Such violations are likely to have a profound and long lasting impact on their capacities for social relations and reintegration into the community.

Reintegration, education, vocational and skills training and livelihoods

7.77 Education, vocational and skills training and / or opportunities to support their own and their family’s livelihoods are essential elements for reintegration. Reintegration programmes should allow and encourage access for all groups, including children who need child care facilities. This support should be free, available on a part time as well as full time basis, and include informal as well as formal assistance. Children who participate should receive food whilst they are there and the hours should be flexible to allow for other commitments. Approaches to providing support of this kind should be adapted according to the child’s age, experiences, and circumstances.

7.78 Educational activities should take into account the children’s lost educational opportunities, their age and stage of development, their experiences with armed forces or armed groups and the potential to promote psychosocial well being, including a sense of self worth. Children with disability should be included in educational activities with their peers.

7.79 Educational and skills training should recognise that many children who were associated with armed forces or armed groups, while missing years of education, have learned other skills and competencies that they do not want to lose and which can be useful in civilian society.

7.80 Accelerated learning programmes suitable for adolescents who have missed years of school should be compatible with and recognised by the formal system of education.

7.81 Alternative forms of education such as adult literacy classes or evening classes should be offered to children who cannot or do not wish to enter the formal educational system.

7.82 Access to education or training programmes is likely to be even more difficult for girls than for boys for a variety of reasons including cultural expectations, poverty, and the need for girls to earn a livelihood, work at home, or look after children. Training programmes should include but not be restricted to occupations considered suitable for girls to enable subsequent income generation while building on the skills and abilities they have developed while with the armed force or armed group.

7.83 Provision should be made for relevant vocational training and opportunities for employment, suitable for the needs of all girls and boys including those with disabilities. The following guidance should be adhered to:

7.83.0 An adequate technical analysis of the livelihood systems, market opportunities, and household economies in the places to which children are returning should be used to develop economically relevant training, alternative forms of education, and opportunities for economic reintegration;

7.83.1 Actors supporting children’s reintegration should coordinate their work, learn from each other, develop joint programmes, ensure appropriate referrals to those having particular expertise in income generation and vocational training and take measures to avoid variations in the benefits of their respective programmes;

7.83.2 Consultation with communities should develop local programmes such as collective initiatives that benefit small groups of children and the community they return to;

7.83.3 Training in very basic business skills is also needed to prepare children to keep accounts and handle money;

7.83.4 Young people with no previous work experience should be offered apprenticeship and/or ‘on-the-job’ training opportunities;

7.83.5 Children who need to earn a living immediately upon return to their family and community should have opportunities to do so while they obtain professional training and/or an improved education. For example, the sale of some objects produced in the training phase could allow them to purchase the tools they need for future work. In some circumstances, limited materials can be provided as start up support;

7.83.6 Life skills training – including civic education, parenting skills, rights at work and home, prevention of HIV/AIDS, and education to counter interpersonal violence – should also be part of all programmes designed for young people;

7.83.7 Life skills programming should be sensitive to the particular challenges faced by girls upon reintegration. It should allow both girls and boys to acquire a greater understanding of the challenges faced by the other and foster positive gender relationships;

7.83.8 Providing children with opportunities to begin to learn or relearn skills such as nonviolent conflict resolution and anger management can be very helpful to children who have learnt to use violence and aggression in their everyday lives;

7.83.9 Training programmes for girls should take into account child care and meet other needs while training, such as flexible training schedules.

7.84 Care must be taken that vocational or skills training programmes do not support or lead to exploitation of children or child labour. Work and education should be balanced.

8. JUSTICE

8.0 These principles should be referred to when monitoring and reporting on the treatment of children within various justice mechanisms, including transitional justice and truth commissions. They should form the basis of advocacy with national and international institutions and bodies on the treatment of children who have been associated with armed forces or armed groups.

Ending the culture of impunity

8.1 Ending impunity for those responsible for unlawfully recruiting or using children in armed conflict, and the existence of mechanisms to hold such individuals to account can serve as a powerful deterrent against such violations.

8.2 National justice mechanisms and the adoption and implementation of laws to uphold international law, as well as international or hybrid tribunals to address violations of humanitarian and human rights law should be supported at all times.

8.3 Advocacy should be directed at states to ratify the Rome Statute of the International Criminal Court and to adopt its provisions in national law.

8.4 All feasible measures should be taken to protect the rights of child witnesses and victims who may be called upon to provide evidence of any sort against or on behalf of alleged perpetrators of crimes against them or others. In no circumstances should the provision of services or support be dependent on a child's full participation in justice mechanisms.

8.5 States should ensure that perpetrators of violence against children associated with armed forces or armed groups, including sexual violence against girls are prosecuted, either through national legislation or through the International Criminal Court.

The treatment of children within justice mechanisms

8.6 The Rome Statute of the International Criminal Court states that the Court shall have no jurisdiction over any person who was under 18 at the time of the alleged commission of a crime. Children should not be prosecuted by an international court or tribunal.

8.7 Children who have been associated with armed forces or armed groups should not be prosecuted or punished or threatened with prosecution or punishment solely for their membership of those forces or groups.

8.8 Children accused of crimes under international or national law allegedly committed while associated with armed forces or armed groups are entitled to be treated in accordance with international standards for juvenile justice.

8.9 All relevant international laws and standards must be respected, with due consideration to the defendants' status as children; moreover:

8.9.0 Alternatives to judicial proceedings should be sought for children at the national level;

8.9.1 If national judicial proceedings take place, children are entitled to the highest standards of safeguards available according to international law and standards and every effort should be made to seek alternatives to placing the child in institutions.

8.10 Where large numbers of people are facing criminal proceedings as a result of armed conflict, the processing the cases of children and of mothers who have children with them in detention should take priority.

8.11 Children associated with armed forces or armed groups who return to communities without undergoing any judicial or other proceedings should be closely monitored to ensure that they are not treated as scapegoats or subjected to any processes or mechanisms that contravene their rights.

Information management

8.12 Information should be gathered from children only in a manner that respects their rights and protects against causing additional distress to the child. It should be regarded as confidential.

8.13 Material drawn from information gathered from children might be shared for the purposes of supporting justice mechanisms that are themselves designed in a way that respects children's rights and does not cause distress to the child, as long as the material so disclosed does not identify particular children. Specific information gathered from children should in general only be disclosed upon a court order and in responding to such an order all efforts should be made to secure a further court order ensuring that the information will be treated in a way that respects children's rights and does not cause distress to the child. Note that certain organisations, including United Nations organisations and the ICRC, are afforded broad immunities from, among other things, court orders, though they are generally expected to cooperate in the proper administration of justice.

Truth-seeking and reconciliation mechanisms

8.14 Where truth-seeking and reconciliation mechanisms are established, and where the involvement of children is supported and promoted, all feasible measures shall be taken to protect the rights of children throughout the process, in accordance with international human rights and legal standards.

8.15 All children who take part in these mechanisms, including those who have been associated with armed forces or armed groups should be treated equally as witnesses or as victims.

8.16 Children's participation in these mechanisms must be voluntary. No provision of services or support should be dependent on their participation in these mechanisms

Civil proceedings

8.17 Specific issues that only emerge over time, such as land and property rights, have presented major obstacles to the reintegration of children in some contexts. Where necessary, children must be represented and assisted in the appropriate fora.

9. MONITORING AND FOLLOW-UP

9.0 Monitoring and follow-up of children are essential to ensure long term reintegration, the protection and upholding of rights and benefits, to prevent re-recruitment, and to identify and respond appropriately to children who experience serious difficulties with reintegration. In order to be effective, the community, including children formerly associated with armed forces or armed groups and other children affected by armed conflict, should be involved in planning the criteria and process for follow-up. Local capacity should be supported or developed to provide long term monitoring, support and intervention if children are felt to be at significant risk.

9.1 Actors should be alert to the possibility that individually focused monitoring may have for stigmatising children and take adequate measures to avoid this happening.

9.2 The community as described above should also be involved in deciding at which point a child can be considered to be successfully reintegrated into civilian life.

9.3 Such monitoring and decision-making should include and link local leaders, mechanisms and structures with relevant national and sub-regional mechanisms.

9.4 Girls may require a longer period of follow-up than boys or different approaches. Girl mothers will need to be supported in both the emotional and practical challenge of being in a mothering role and provided with appropriate options in a supportive environment.

10. MONITORING AND EVALUATION OF PROGRAMME INTERVENTIONS

10.0 Programmes to prevent recruitment of children and to protect, release and reintegrate them should be jointly and constantly monitored and evaluated with communities. Children, particularly girls, who have been associated with armed forces or armed groups, should be involved in the monitoring and evaluation of initiatives aimed at supporting them.

10.1 All actors working to support children's reintegration should develop common approaches and inform children of the nature of support available. There should be no discrimination based on age, gender, political or religious, affiliation²⁶ race or ethnicity or on the nature or the level of the child's involvement in the armed forces or armed groups.

Kindvriendelijke justitie

Beijing Rules Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (1985)

Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 29 november 1985 (RES 40/33)

The General Assembly,

Bearing in mind the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, as well as other international human rights instruments pertaining to the rights of young persons,

Also bearing in mind that 1985 was designated the International Youth Year: Participation, Development, Peace and that the international community has placed importance on the protection and promotion of the rights of the young, as witnessed by the significance attached to the Declaration of the Rights of the Child, Recalling resolution 4 adopted by the Sixth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, held at Caracas from 25 August to 5 September 1980, which called for the development of standard minimum rules for the administration of juvenile justice and the care of juveniles, which could serve as a model for Member States,

Recalling also Economic and Social Council decision 1984/153 of

25 May 1984, by which the draft rules were forwarded to the Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, through the Interregional Preparatory Meeting, held at Beijing from 14 to 18 May 1984,

Recognizing that the young, owing to their early stage of human development, require particular care and assistance with regard to physical, mental and social development, and require legal protection in conditions of peace, freedom, dignity and security,

Considering that existing national legislation, policies and practices may well require review and amendment in view of the standards contained in the rules,

Considering further that, although such standards may seem difficult to achieve at present in view of existing social, economic, cultural, political and legal conditions, they are nevertheless intended to be attainable as a policy minimum,

1.—Notes with appreciation the work carried out by the Committee on Crime Prevention and Control, the Secretary-General, the United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders and other United Nations institutes in the development of the Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice;

2.—Takes note with appreciation of the report of the Secretary-General on the draft Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice;

3.—Commends the Interregional Preparatory Meeting held at Beijing for having finalized the text of the rules submitted to the Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders for consideration and final action;

4.—Adopts the United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice recommended by the Seventh Congress, contained in the annex to the present resolution, and approves the recommendation of the Seventh Congress that the Rules should be known as "the Beijing Rules";

5.—Invites Member States to adapt, wherever this is necessary, their national legislation, policies and practices, particularly in training juvenile justice personnel, to the Beijing Rules and to bring the Rules to the attention of relevant authorities and the public in general;

6.—Calls upon the Committee on Crime Prevention and Control to formulate measures for the effective implementation of the Beijing Rules, with the assistance of the United Nations institutes on the prevention of crime and the treatment of offenders;

7.—Invites Member States to inform the Secretary-General on the implementation of the Beijing Rules and to report regularly to the Committee on Crime Prevention and Control on the results achieved;

- 8.–Requests Member States and the Secretary-General to undertake research and to develop a data base with respect to effective policies and practices in the administration of juvenile justice;
- 9.–Requests the Secretary-General and invites Member States to ensure the widest possible dissemination of the text of the Beijing Rules in all of the official languages of the United Nations, including the intensification of information activities in the field of juvenile justice;
- 10.–Requests the Secretary-General to develop pilot projects on the implementation of the Beijing Rules;
- 11.–Requests the Secretary-General and Member States to provide the necessary resources to ensure the successful implementation of the Beijing Rules, in particular in the areas of recruitment, training and exchange of personnel, research and evaluation, and the development of new alternatives to institutionalization;
- 12.–Requests the Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders to review the progress made in the implementation of the Beijing Rules and of the recommendations contained in the present resolution, under a separate agenda item on juvenile justice;
- 13.–Urges all relevant organs of the United Nations system, in particular the regional commissions and specialized agencies, the United Nations institutes for the prevention of crime and the treatment of offenders, other intergovernmental organizations and non-governmental organizations to collaborate with the Secretariat and to take the necessary measures to ensure a concerted and sustained effort, within their respective fields of technical competence, to implement the principles contained in the Beijing Rules.

ANNEX

United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (Beijing Rules) Part one. General principles

1.–Fundamental perspectives

- 1.1–Member States shall seek, in conformity with their respective general interests, to further the well-being of the juvenile and her or his family.
- 1.2–Member States shall endeavour to develop conditions that will ensure for the juvenile a meaningful life in the community, which, during that period in life when she or he is most susceptible to deviant behaviour, will foster a process of personal development and education that is as free from crime and delinquency as possible.
- 1.3–Sufficient attention shall be given to positive measures that involve the full mobilization of all possible resources, including the family, volunteers and other community groups, as well as schools and other community institutions, for the purpose of promoting the well-being of the juvenile, with a view to reducing the need for intervention under the law, and of effectively, fairly and humanely dealing with the juvenile in conflict with the law.
- 1.4–Juvenile justice shall be conceived as an integral part of the national development process of each country, within a comprehensive framework of social justice for all juveniles, thus, at the same time, contributing to the protection of the young and the maintenance of a peaceful order in society.
- 1.5–These Rules shall be implemented in the context of economic, social and cultural conditions prevailing in each Member State.
- 1.6–Juvenile justice services shall be systematically developed and co-ordinated with a view to improving and sustaining the competence of personnel involved in the services, including their methods, approaches and attitudes.

2.–Scope of the Rules and definitions used

- 2.1–The following Standard Minimum Rules shall be applied to juvenile offenders impartially, without distinction of any kind, for example as to race, colour, sex, language, religion, political or other opinions, national or social origin, property, birth or other status.
- 2.2–For purposes of these Rules, the following definitions shall be applied by Member States in a manner which is compatible with their respective legal systems and concepts:
  - (a) A juvenile is a child or young person who, under the respective legal systems, may be dealt with for an offence in a manner which is different from an adult;
  - (b) An offence is any behaviour (act or omission) that is punishable by law under the respective legal systems;
  - (c) A juvenile offender is a child or young person who is alleged to have committed or who has been found to have committed an offence.

2.3–Efforts shall be made to establish, in each national jurisdiction, a set of laws, rules and provisions specifically applicable to juvenile offenders and institutions and bodies entrusted with the functions of the administration of juvenile justice and designed:

- (a) To meet the varying needs of juvenile offenders, while protecting their basic rights;
- (b) To meet the needs of society;
- (c) To implement the following rules thoroughly and fairly.

3.–Extension of the Rules

3.1–The relevant provisions of the Rules shall be applied not only to juvenile offenders but also to juveniles who may be proceeded against for any specific behaviour that would not be punishable if committed by an adult.

3.2–Efforts shall be made to extend the principles embodied in the Rules to all juveniles who are dealt with in welfare and care proceedings.

3.3–Efforts shall also be made to extend the principles embodied in the Rules to young adult offenders.

4.–Age of criminal responsibility

4.1–In those legal systems recognizing the concept of the age of criminal responsibility for juveniles, the beginning of that age shall not be fixed at too low an age level, bearing in mind the facts of emotional, mental and intellectual maturity.

5.–Aims of juvenile justice

5.1–The juvenile justice system shall emphasize the well-being of the juvenile and shall ensure that any reaction to juvenile offenders shall always be in proportion to the circumstances of both the offenders and the offence.

6.–Scope of discretion

6.1–In view of the varying special needs of juveniles as well as the variety of measures available, appropriate scope for discretion shall be allowed at all stages of proceedings and at the different levels of juvenile justice administration, including investigation, prosecution, adjudication and the follow-up of dispositions.

6.2–Efforts shall be made, however, to ensure sufficient accountability at all stages and levels in the exercise of any such discretion.

6.3–Those who exercise discretion shall be specially qualified or trained to exercise it judiciously and in accordance with their functions and mandates.

7.–Rights of juveniles

7.1–Basic procedural safeguards such as the presumption of innocence, the right to be notified of the charges, the right to remain silent, the right to counsel, the right to the presence of a parent or guardian, the right to confront and cross-examine witnesses and the right to appeal to a higher authority shall be guaranteed at all stages of proceedings.

8.–Protection of privacy

8.1–The juvenile's right to privacy shall be respected at all stages in order to avoid harm being caused to her or him by undue publicity or by the process of labelling.

8.2–In principle, no information that may lead to the identification of a juvenile offender shall be published.

9.–Saving clause

9.1–Nothing in these Rules shall be interpreted as precluding the application of the Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners adopted by the United Nations and other human rights instruments and standards recognized by the international community that relate to the care and protection of the young.

10.–Initial contact

10.1–Upon the apprehension of a juvenile, her or his parents or guardian shall be immediately notified of such apprehension, and, where such immediate notification is not possible, the parents or guardian shall be notified within the shortest possible time thereafter.

10.2–A judge or other competent official or body shall, without delay, consider the issue of release.

10.3–Contacts between the law enforcement agencies and a juvenile offender shall be managed in such a way as to respect the legal status of the juvenile, promote the well-being of the juvenile and avoid harm to her or him, with due regard to the circumstances of the case.

11.–Diversion

11.1–Consideration shall be given, wherever appropriate, to dealing with juvenile offenders without resorting to formal trial by the competent authority, referred to in rule 14.1 below.

11.2–The police, the prosecution or other agencies dealing with juvenile cases shall be empowered to dispose of such cases, at their discretion, without recourse to formal hearings, in accordance with the criteria laid down for that purpose in the respective legal system and also in accordance with the principles contained in these Rules.

11.3–Any diversion involving referral to appropriate community or other services shall require the consent of the juvenile, or her or his parents or guardian, provided that such decision to refer a case shall be subject to review by a competent authority, upon application.

11.4–In order to facilitate the discretionary disposition of juvenile cases, efforts shall be made to provide for community programmes, such as temporary supervision and guidance, restitution, and compensation of victims.

12.–Specialization within the police

12.1–In order to best fulfil their functions, police officers who frequently or exclusively deal with juveniles or who are primarily engaged in the prevention of juvenile crime shall be specially instructed and trained. In large cities, special police units should be established for that purpose.

13.–Detention pending trial

13.1–Detention pending trial shall be used only as a measure of last resort and for the shortest possible period of time.

13.2–Whenever possible, detention pending trial shall be replaced by alternative measures, such as close supervision, intensive care or placement with a family or in an educational setting or home.

13.3–Juveniles under detention pending trial shall be entitled to all rights and guarantees of the Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners adopted by the United Nations.

13.4–Juveniles under detention pending trial shall be kept separate from adults and shall be detained in a separate institution or in a separate part of an institution also holding adults.

13.5–While in custody, juveniles shall receive care, protection and all necessary individual assistance - social, educational, vocational, psychological, medical and physical - that they may require in view of their age, sex and personality.

14.–Competent authority to adjudicate

14.1–Where the case of a juvenile offender has not been diverted (under rule 11), she or he shall be dealt with by the competent authority (court, tribunal, board, council, etc.) according to the principles of a fair and just trial.

14.2–The proceedings shall be conducive to the best interests of the juvenile and shall be conducted in an atmosphere of understanding, which shall allow the juvenile to participate therein and to express herself or himself freely.

15.–Legal counsel, parents and guardians

15.1–Throughout the proceedings the juvenile shall have the right to be represented by a legal adviser or to apply for free legal aid where there is provision for such aid in the country.

15.2–The parents or the guardian shall be entitled to participate in the proceedings and may be required by the competent authority to attend them in the interest of the juvenile. They may, however, be denied participation by the competent authority if there are reasons to assume that such exclusion is necessary in the interest of the juvenile.

16.–Social inquiry reports

16.1–In all cases except those involving minor offences, before the competent authority renders a final disposition prior to sentencing, the background and circumstances in which the juvenile is living or the conditions under which the offence has been committed shall be properly investigated so as to facilitate judicious adjudication of the case by the competent authority.

17.–Guiding principles in adjudication and disposition

17.1–The disposition of the competent authority shall be guided by the following principles:

(a)The reaction taken shall always be in proportion not only to the circumstances and the gravity of the offence but also to the circumstances and the needs of the juvenile as well as to the needs of the society;

(b)Restrictions on the personal liberty of the juvenile shall be imposed only after careful consideration and shall be limited to the possible minimum;

(c) Deprivation of personal liberty shall not be imposed unless the juvenile is adjudicated of a serious act involving violence against another person or of persistence in committing other serious offences and unless there is no other appropriate response;

(d) The well-being of the juvenile shall be the guiding factor in the consideration of her or his case.

17.2—Capital punishment shall not be imposed for any crime committed by juveniles.

17.3—Juveniles shall not be subject to corporal punishment.

17.4—The competent authority shall have the power to discontinue the proceedings at any time.

18.—Various disposition measures

18.1—A large variety of disposition measures shall be made available to the competent authority, allowing for flexibility so as to avoid institutionalization to the greatest extent possible. Such measures, some of which may be combined, include:

(a) Care, guidance and supervision orders;

(b) Probation;

(c) Community service orders;

(d) Financial penalties, compensation and restitution;

(e) Intermediate treatment and other treatment orders;

(f) Orders to participate in group counselling and similar activities;

(g) Orders concerning foster care, living communities or other educational settings;

(h) Other relevant orders.

18.2—No juvenile shall be removed from parental supervision, whether partly or entirely, unless the circumstances of her or his case make this necessary.

19.—Least possible use of institutionalization

19.1—The placement of a juvenile in an institution shall always be a disposition of last resort and for the minimum necessary period.

20.—Avoidance of unnecessary delay

20.1—Each case shall from the outset be handled expeditiously, without any unnecessary delay.

21.—Records

21.1—Records of juvenile offenders shall be kept strictly confidential and closed to third parties. Access to such records shall be limited to persons directly concerned with the disposition of the case at hand or other duly authorized persons.

21.2—Records of juvenile offenders shall not be used in adult proceedings in subsequent cases involving the same offender.

22.—Need for professionalism and training

22.1—Professional education, in-service training, refresher courses and other appropriate modes of instruction shall be utilized to establish and maintain the necessary professional competence of all personnel dealing with juvenile cases.

22.2—Juvenile justice personnel shall reflect the diversity of juveniles who come into contact with the juvenile justice system. Efforts shall be made to ensure the fair representation of women and minorities in juvenile justice agencies.

23.—Effective implementation of disposition

23.1—Appropriate provisions shall be made for the implementation of orders of the competent authority, as referred to in rule 14.1 above, by that authority itself or by some other authority as circumstances may require.

23.2—Such provisions shall include the power to modify the orders as the competent authority may deem necessary from time to time, provided that such modification shall be determined in accordance with the principles contained in these Rules.

24.—Provision of needed assistance

24.1—Efforts shall be made to provide juveniles, at all stages of the proceedings, with necessary assistance such as lodging, education or vocational training, employment or any other assistance, helpful and practical, in order to facilitate the rehabilitative process.

25.–Mobilization of volunteers and other community services

25.1–Volunteers, voluntary organizations, local institutions and other community resources shall be called upon to contribute effectively to the rehabilitation of the juvenile in a community setting and, as far as possible, within the family unit.

26.–Objectives of institutional treatment

26.1–The objective of training and treatment of juveniles placed in institutions is to provide care, protection, education and vocational skills, with a view to assisting them to assume socially constructive and productive roles in society.

26.2–Juveniles in institutions shall receive care, protection and all necessary assistance - social, educational, vocational, psychological, medical and physical - that they may require because of their age, sex and personality and in the interest of their wholesome development.

26.3–Juveniles in institutions shall be kept separate from adults and shall be detained in a separate institution or in a separate part of an institution also holding adults.

26.4–Young female offenders placed in an institution deserve special attention as to their personal needs and problems. They shall by no means receive less care, protection, assistance, treatment and training than young male offenders. Their fair treatment shall be ensured.

26.5–In the interest and well-being of the institutionalized juvenile, the parents or guardians shall have a right of access.

26.6–Inter-ministerial and inter-departmental co-operation shall be fostered for the purpose of providing adequate academic or, as appropriate, vocational training to institutionalized juveniles, with a view to ensuring that they do not leave the institution at an educational disadvantage.

27.–Application of the Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners adopted by the United Nations

27.1–The Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners and related recommendations shall be applicable as far as relevant to the treatment of juvenile offenders in institutions, including those in detention pending adjudication.

27.2–Efforts shall be made to implement the relevant principles laid down in the Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners to the largest possible extent so as to meet the varying needs of juveniles specific to their age, sex and personality.

28.–Frequent and early recourse to conditional release

28.1–Conditional release from an institution shall be used by the appropriate authority to the greatest possible extent, and shall be granted at the earliest possible time.

28.2–Juveniles released conditionally from an institution shall be assisted and supervised by an appropriate authority and shall receive full support by the community.

29.–Semi-institutional arrangements

29.1–Efforts shall be made to provide semi-institutional arrangements, such as half-way houses, educational homes, day-time training centres and other such appropriate arrangements that may assist juveniles in their proper reintegration into society.

30.–Research as a basis for planning, policy formulation and evaluation

30.1–Efforts shall be made to organize and promote necessary research as a basis for effective planning and policy formulation.

30.2–Efforts shall be made to review and appraise periodically the trends, problems and causes of juvenile delinquency and crime as well as the varying particular needs of juveniles in custody.

30.3–Efforts shall be made to establish a regular evaluative research mechanism built into the system of juvenile justice administration and to collect and analyse relevant data and information for appropriate assessment and future improvement and reform of the administration.

30.4–The delivery of services in juvenile justice administration shall be systematically planned and implemented as an integral part of national development efforts.

Algemene Commentaar nr. 8 – The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment (2006)

Aangenomen door het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties op 2 juni 2006.

I. OBJECTIVES

1.–Following its two days of general discussion on violence against children, held in 2000 and 2001, the Committee on the Rights of the Child resolved to issue a series of general comments concerning eliminating violence against children, of which this is the first. The Committee aims to guide States parties in understanding the provisions of the Convention concerning the protection of children against all forms of violence. This general comment focuses on corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment, which are currently very widely accepted and practised forms of violence against children.

2.–The Convention on the Rights of the Child and other international human rights instruments recognize the right of the child to respect for the child's human dignity and physical integrity and equal protection under the law. The Committee is issuing this general comment to highlight the obligation of all States parties to move quickly to prohibit and eliminate all corporal punishment and all other cruel or degrading forms of punishment of children and to outline the legislative and other awareness-raising and educational measures that States must take.

3.–Addressing the widespread acceptance or tolerance of corporal punishment of children and eliminating it, in the family, schools and other settings, is not only an obligation of States parties under the Convention. It is also a key strategy for reducing and preventing all forms of violence in societies.

II. BACKGROUND

4.–The Committee has, from its earliest sessions, paid special attention to asserting children's right to protection from all forms of violence. In its examination of States parties' reports, and most recently in the context of the United Nations Secretary-General's study on violence against children, it has noted with great concern the widespread legality and persisting social approval of corporal punishment and other cruel or degrading punishment of children. Already in 1993, the Committee noted in the report of its fourth session that it "recognized the importance of the question of corporal punishment in improving the system of promotion and protection of the rights of the child and decided to continue to devote attention to it in the process of examining States parties' reports".

5.–Since it began examining States parties' reports the Committee has recommended prohibition of all corporal punishment, in the family and other settings, to more than 130 States in all continents. The Committee is encouraged that a growing number of States are taking appropriate legislative and other measures to assert children's right to respect for their human dignity and physical integrity and to equal protection under the law. The Committee understands that by 2006, more than 100 States had prohibited corporal punishment in their schools and penal systems for children. A growing number have completed prohibition in the home and family and all forms of alternative care.

6.–In September 2000, the Committee held the first of two days of general discussion on violence against children. It focused on "State violence against children" and afterwards adopted detailed recommendations, including for the prohibition of all corporal punishment and the

launching of public information campaigns "to raise awareness and sensitize the public about the severity of human rights violations in this domain and their harmful impact on children, and to address cultural acceptance of violence against children, promoting instead 'zero-tolerance' of violence".

7.–In April 2001, the Committee adopted its first general comment on "The aims of education" and reiterated that corporal punishment is incompatible with the Convention: "... Children do not lose their human rights by virtue of passing through the school gates. Thus, for example, education must be provided in a way that respects the inherent dignity of the child, enables the child to express his or her views freely in accordance with article 12, paragraph 1, and to participate in school life. Education must also be provided in a way that respects the strict limits on discipline reflected in article 28, paragraph 2, and promotes non-violence in school. The Committee has repeatedly made clear in its concluding observations that the use of corporal punishment does not respect the inherent dignity of the child nor the strict limits on school discipline ...".

8.–In recommendations adopted following the second day of general discussion, on “Violence against children within the family and in schools”, held in September 2001, the Committee called upon States to “enact or repeal, as a matter of urgency, their legislation in order to prohibit all forms of violence, however light, within the family and in schools, including as a form of discipline, as required by the provisions of the Convention ...”.

9.–Another outcome of the Committee’s 2000 and 2001 days of general discussion was a recommendation that the United Nations Secretary-General should be requested, through the General Assembly, to carry out an in-depth international study on violence against children. The United Nations General Assembly took this forward in 2001. Within the context of the United Nations study, carried out between 2003 and 2006, the need to prohibit all currently legalized violence against children has been highlighted, as has children’s own deep concern at the almost universal high prevalence of corporal punishment in the family and also its persisting legality in many States in schools and other institutions, and in penal systems for children in conflict with the law.

III. DEFINITIONS

10.–“Child” is defined as in the Convention as “every human being below the age of eighteen years unless under the law applicable to the child, majority is attained earlier”.

11.–The Committee defines “corporal” or “physical” punishment as any punishment in which physical force is used and intended to cause some degree of pain or discomfort, however light. Most involves hitting (“smacking”, “slapping”, “spanking”) children, with the hand or with an implement - a whip, stick, belt, shoe, wooden spoon, etc. But it can also involve, for example, kicking, shaking or throwing children, scratching, pinching, biting, pulling hair or boxing ears, forcing children to stay in uncomfortable positions, burning, scalding or forced ingestion (for example, washing children’s mouths out with soap or forcing them to swallow hot spices). In the view of the Committee, corporal punishment is invariably degrading. In addition, there are other non-physical forms of punishment that are also cruel and degrading and thus incompatible with the Convention. These include, for example, punishment which belittles, humiliates, denigrates, scapegoats, threatens, scares or ridicules the child.

12.–Corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment of children take place in many settings, including within the home and family, in all forms of alternative care, schools and other educational institutions and justice systems - both as a sentence of the courts and as a punishment within penal and other institutions - in situations of child labour, and in the community.

13.–In rejecting any justification of violence and humiliation as forms of punishment for children, the Committee is not in any sense rejecting the positive concept of discipline. The healthy development of children depends on parents and other adults for necessary guidance and direction, in line with children’s evolving capacities, to assist their growth towards responsible life in society.

14.–The Committee recognizes that parenting and caring for children, especially babies and young children, demand frequent physical actions and interventions to protect them. This is quite distinct from the deliberate and punitive use of force to cause some degree of pain, discomfort or humiliation. As adults, we know for ourselves the difference between a protective physical action and a punitive assault; it is no more difficult to make a distinction in relation to actions involving children. The law in all States, explicitly or implicitly, allows for the use of non-punitive and necessary force to protect people.

15.–The Committee recognizes that there are exceptional circumstances in which teachers and others, e.g. those working with children in institutions and with children in conflict with the law, may be confronted by dangerous behaviour which justifies the use of reasonable restraint to control it. Here too there is a clear distinction between the use of force motivated by the need to protect a child or others and the use of force to punish. The principle of the minimum necessary use of force for the shortest necessary period of time must always apply. Detailed guidance and training is also required, both to minimize the necessity to use restraint and to ensure that any methods used are safe and proportionate to the situation and do not involve the deliberate infliction of pain as a form of control.

IV. HUMAN RIGHTS STANDARDS AND CORPORAL PUNISHMENT OF CHILDREN

16.–Before the adoption of the Convention on the Rights of the Child, the International Bill of Human Rights - the Universal Declaration and the two International Covenants, on Civil and Political Rights and on Economic, Social and Cultural Rights - upheld “everyone’s” right to respect for his/her human dignity and physical integrity and to equal protection under the law. In asserting States’ obligation to prohibit and eliminate all corporal punishment and all other cruel or degrading forms of punishment, the Committee notes that the Convention on the Rights of the Child builds on this foundation. The dignity of each and every individual is the fundamental guiding principle of international human rights law.

17.–The preamble to the Convention on the Rights of the Child affirms, in accordance with the principles in the Charter of the United Nations, repeated in the preamble to the Universal Declaration, that “recognition of the inherent dignity and of the equal and inalienable rights of all members of the human family is the foundation of

freedom, justice and peace in the world”. The preamble to the Convention also recalls that, in the Universal Declaration, the United Nations “has proclaimed that childhood is entitled to special care and assistance”.

18.—Article 37 of the Convention requires States to ensure that “no child shall be subjected to torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment”. This is complemented and extended by article 19, which requires States to “take all appropriate legislative, administrative, social and educational measures to protect the child from all forms of physical or mental violence, injury or abuse, neglect or negligent treatment, maltreatment or exploitation, including sexual abuse, while in the care of parent(s), legal guardian(s) or any other person who has the care of the child”. There is no ambiguity: “all forms of physical or mental violence” does not leave room for any level of legalized violence against children. Corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment are forms of violence and States must take all appropriate legislative, administrative, social and educational measures to eliminate them.

19.—In addition, article 28, paragraph 2, of the Convention refers to school discipline and requires States parties to “take all appropriate measures to ensure that school discipline is administered in a manner consistent with the child’s human dignity and in conformity with the present Convention”.

20.—Article 19 and article 28, paragraph 2, do not refer explicitly to corporal punishment. The travaux préparatoires for the Convention do not record any discussion of corporal punishment during the drafting sessions. But the Convention, like all human rights instruments, must be regarded as a living instrument, whose interpretation develops over time. In the 17 years since the Convention was adopted, the prevalence of corporal punishment of children in their homes, schools and other institutions has become more visible, through the reporting process under the Convention and through research and advocacy by, among others, national human rights institutions and non-governmental organizations (NGOs).

21.—Once visible, it is clear that the practice directly conflicts with the equal and inalienable rights of children to respect for their human dignity and physical integrity. The distinct nature of children, their initial dependent and developmental state, their unique human potential as well as their vulnerability, all demand the need for more, rather than less, legal and other protection from all forms of violence.

22.—The Committee emphasizes that eliminating violent and humiliating punishment of children, through law reform and other necessary measures, is an immediate and unqualified obligation of States parties. It notes that other treaty bodies, including the Human Rights Committee, the Committee on Economic, Social and Cultural Rights and the Committee against Torture have reflected the same view in their concluding observations on States parties’ reports under the relevant instruments, recommending prohibition and other measures against corporal punishment in schools, penal systems and, in some cases, the family. For example, the Committee on Economic, Social and Cultural Rights, in its general comment No. 13 (1999) on “The right to education” stated: “In the Committee’s view, corporal punishment is inconsistent with the fundamental guiding principle of international human rights law enshrined in the Preambles to the Universal Declaration and both Covenants: the dignity of the individual. Other aspects of school discipline may also be inconsistent with school discipline, including public humiliation.”

23.—Corporal punishment has also been condemned by regional human rights mechanisms. The European Court of Human Rights, in a series of judgements, has progressively condemned corporal punishment of children, first in the penal system, then in schools, including private schools, and most recently in the home. The European Committee of Social Rights, monitoring compliance of member States of the Council of Europe with the European Social Charter and Revised Social Charter, has found that compliance with the Charters requires prohibition in legislation against any form of violence against children, whether at school, in other institutions, in their home or elsewhere.

24.—An Advisory Opinion of the Inter-American Court of Human Rights, on the Legal Status and Human Rights of the Child (2002) holds that the States parties to the American Convention on Human Rights “are under the obligation ... to adopt all positive measures required to ensure protection of children against mistreatment, whether in their relations with public authorities, or in relations among individuals or with non-governmental entities”. The Court quotes provisions of the Convention on the Rights of the Child, conclusions of the Committee on the Rights of the Child and also judgements of the European Court of Human Rights relating to States’ obligations to protect children from violence, including within the family. The Court concludes that “the State has the duty to adopt positive measures to fully ensure effective exercise of the rights of the child”.

25.—The African Commission on Human and Peoples’ Rights monitors implementation of the African Charter on Human and Peoples’ Rights. In a 2003 decision on an individual communication concerning a sentence of “lashes” imposed on students, the Commission found that the punishment violated article 5 of the African Charter, which prohibits cruel, inhuman or degrading punishment. It requested the relevant Government to amend the law, abolishing the penalty of lashes, and to take appropriate measures to ensure compensation of the victims. In its decision, the Commission states: “There is no right for individuals, and particularly the Government of a country to apply physical violence to individuals for offences. Such a right would be tantamount to sanctioning State-sponsored torture under the Charter and contrary to the very nature of this human rights treaty.” The Committee on

the Rights of the Child is pleased to note that constitutional and other high-level courts in many countries have issued decisions condemning corporal punishment of children in some or all settings, and in most cases quoting the Convention on the Rights of the Child.

26.–When the Committee on the Rights of the Child has raised eliminating corporal punishment with certain States during the examination of their reports, governmental representatives have sometimes suggested that some level of “reasonable” or “moderate” corporal punishment can be justified as in the “best interests” of the child. The Committee has identified, as an important general principle, the Convention’s requirement that the best interests of the child should be a primary consideration in all actions concerning children (art. 3, para. 1). The Convention also asserts, in article 18, that the best interests of the child will be parents’ basic concern. But interpretation of a child’s best interests must be consistent with the whole Convention, including the obligation to protect children from all forms of violence and the requirement to give due weight to the child’s views; it cannot be used to justify practices, including corporal punishment and other forms of cruel or degrading punishment, which conflict with the child’s human dignity and right to physical integrity.

27.–The preamble to the Convention upholds the family as “the fundamental group of society and the natural environment for the growth and well-being of all its members and particularly children”. The Convention requires States to respect and support families. There is no conflict whatsoever with States’ obligation to ensure that the human dignity and physical integrity of children within the family receive full protection alongside other family members.

28.–Article 5 requires States to respect the responsibilities, rights and duties of parents “to provide, in a manner consistent with the evolving capacities of the child, appropriate direction and guidance in the exercise by the child of the rights recognized in the present Convention”. Here again, interpretation of “appropriate” direction and guidance must be consistent with the whole Convention and leaves no room for justification of violent or other cruel or degrading forms of discipline.

29.–Some raise faith-based justifications for corporal punishment, suggesting that certain interpretations of religious texts not only justify its use, but provide a duty to use it. Freedom of religious belief is upheld for everyone in the International Covenant on Civil and Political Rights (art. 18), but practice of a religion or belief must be consistent with respect for others’ human dignity and physical integrity. Freedom to practise one’s religion or belief may be legitimately limited in order to protect the fundamental rights and freedoms of others. In certain States, the Committee has found that children, in some cases from a very young age, in other cases from the time that they are judged to have reached puberty, may be sentenced to punishments of extreme violence, including stoning and amputation, prescribed under certain interpretations of religious law. Such punishments plainly violate the Convention and other international human rights standards, as has been highlighted also by the Human Rights Committee and the Committee against Torture, and must be prohibited.

VI. MEASURES AND MECHANISMS REQUIRED TO ELIMINATE CORPORAL PUNISHMENT AND OTHER CRUEL OR DEGRADING FORMS OF PUNISHMENT

1. Legislative measures

30.–The wording of article 19 of the Convention builds upon article 4 and makes clear that legislative as well as other measures are required to fulfil States’ obligations to protect children from all forms of violence. The Committee has welcomed the fact that, in many States, the Convention or its principles have been incorporated into domestic law. All States have criminal laws to protect citizens from assault. Many have constitutions and/or legislation reflecting international human rights standards and article 37 of the Convention on the Rights of the Child, which uphold “everyone’s” right to protection from torture and cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. Many also have specific child protection laws that make “ill treatment” or “abuse” or “cruelty” an offence. But the Committee has learned from its examination of States’ reports that such legislative provisions do not generally guarantee the child protection from all corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment, in the family and in other settings.

31.–In its examination of reports, the Committee has noted that in many States there are explicit legal provisions in criminal and/or civil (family) codes that provide parents and other carers with a defence or justification for using some degree of violence in “disciplining” children. For example, the defence of “lawful”, “reasonable” or “moderate” chastisement or correction has formed part of English common law for centuries, as has a “right of correction” in French law. At one time in many States the same defence was also available to justify the chastisement of wives by their husbands and of slaves, servants and apprentices by their masters. The Committee emphasizes that the Convention requires the removal of any provisions (in statute or common - case law) that allow some degree of violence against children (e.g. “reasonable” or “moderate” chastisement or correction), in their homes/families or in any other setting.

32.–In some States, corporal punishment is specifically authorized in schools and other institutions, with regulations setting out how it is to be administered and by whom. And in a minority of States, corporal punishment using canes

or whips is still authorized as a sentence of the courts for child offenders. As frequently reiterated by the Committee, the Convention requires the repeal of all such provisions.

33.–In some States, the Committee has observed that while there is no explicit defence or justification of corporal punishment in the legislation, nevertheless traditional attitudes to children imply that corporal punishment is permitted. Sometimes these attitudes are reflected in court decisions (in which parents or teachers or other carers have been acquitted of assault or ill treatment on the grounds that they were exercising a right or freedom to use moderate “correction”).

34.–In the light of the traditional acceptance of violent and humiliating forms of punishment of children, a growing number of States have recognized that simply repealing authorization of corporal punishment and any existing defences is not enough. In addition, explicit prohibition of corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment, in their civil or criminal legislation, is required in order to make it absolutely clear that it is as unlawful to hit or “smack” or “spank” a child as to do so to an adult, and that the criminal law on assault does apply equally to such violence, regardless of whether it is termed “discipline” or “reasonable correction”.

35.–Once the criminal law applies fully to assaults on children, the child is protected from corporal punishment wherever he or she is and whoever the perpetrator is. But in the view of the Committee, given the traditional acceptance of corporal punishment, it is essential that the applicable sectoral legislation - e.g. family law, education law, law relating to all forms of alternative care and justice systems, employment law - clearly prohibits its use in the relevant settings. In addition, it is valuable if professional codes of ethics and guidance for teachers, carers and others, and also the rules or charters of institutions, emphasize the illegality of corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment.

36.–The Committee is also concerned at reports that corporal punishment and other cruel or degrading punishments are used in situations of child labour, including in the domestic context. The Committee reiterates that the Convention and other applicable human rights instruments protect the child from economic exploitation and from any work that is likely to be hazardous, interferes with the child’s education, or is harmful to the child’s development, and that they require certain safeguards to ensure the effective enforcement of this protection. The Committee emphasizes that it is essential that the prohibition of corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment must be enforced in any situations in which children are working.

37.–Article 39 of the Convention requires States to take all appropriate measures to promote physical and psychological recovery and social reintegration of a child victim of “any form of neglect, exploitation, or abuse; torture or any other form of cruel, inhuman or degrading treatment or punishment”. Corporal punishment and other degrading forms of punishment may inflict serious damage to the physical, psychological and social development of children, requiring appropriate health and other care and treatment. This must take place in an environment that fosters the integral health, self-respect and dignity of the child, and be extended as appropriate to the child’s family group. There should be an interdisciplinary approach to planning and providing care and treatment, with specialized training of the professionals involved. The child’s views should be given due weight concerning all aspects of their treatment and in reviewing it.

2. Implementation of prohibition of corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment

38.–The Committee believes that implementation of the prohibition of all corporal punishment requires awareness-raising, guidance and training (see paragraph 45 et seq. below) for all those involved. This must ensure that the law operates in the best interests of the affected children - in particular when parents or other close family members are the perpetrators. The first purpose of law reform to prohibit corporal punishment of children within the family is prevention: to prevent violence against children by changing attitudes and practice, underlining children’s right to equal protection and providing an unambiguous foundation for child protection and for the promotion of positive, non-violent and participatory forms of child rearing.

39.–Achieving a clear and unconditional prohibition of all corporal punishment will require varying legal reforms in different States parties. It may require specific provisions in sectoral laws covering education, juvenile justice and all forms of alternative care. But it should be made explicitly clear that the criminal law provisions on assault also cover all corporal punishment, including in the family. This may require an additional provision in the criminal code of the State party. But it is also possible to include a provision in the civil code or family law, prohibiting the use of all forms of violence, including all corporal punishment. Such a provision emphasizes that parents or other caretakers can no longer use any traditional defence that it is their right (“reasonably” or “moderately”) to use corporal punishment if they face prosecution under the criminal code. Family law should also positively emphasize that parental responsibility includes providing appropriate direction and guidance to children without any form of violence.

40.–The principle of equal protection of children and adults from assault, including within the family, does not mean that all cases of corporal punishment of children by their parents that come to light should lead to prosecution

of parents. The *de minimis* principle - that the law does not concern itself with trivial matters - ensures that minor assaults between adults only come to court in very exceptional circumstances; the same will be true of minor assaults on children. States need to develop effective reporting and referral mechanisms. While all reports of violence against children should be appropriately investigated and their protection from significant harm assured, the aim should be to stop parents from using violent or other cruel or degrading punishments through supportive and educational, not punitive, interventions.

41.–Children's dependent status and the unique intimacy of family relations demand that decisions to prosecute parents, or to formally intervene in the family in other ways, should be taken with very great care. Prosecuting parents is in most cases unlikely to be in their children's best interests. It is the Committee's view that prosecution and other formal interventions (for example, to remove the child or remove the perpetrator) should only proceed when they are regarded both as necessary to protect the child from significant harm and as being in the best interests of the affected child. The affected child's views should be given due weight, according to his or her age and maturity.

42.–Advice and training for all those involved in child protection systems, including the police, prosecuting authorities and the courts, should underline this approach to enforcement of the law. Guidance should also emphasize that article 9 of the Convention requires that any separation of the child from his or her parents must be deemed necessary in the best interests of the child and be subject to judicial review, in accordance with applicable law and procedures, with all interested parties, including the child, represented. Where separation is deemed to be justified, alternatives to placement of the child outside the family should be considered, including removal of the perpetrator, suspended sentencing, and so on.

43.–Where, despite prohibition and positive education and training programmes, cases of corporal punishment come to light outside the family home - in schools, other institutions and forms of alternative care, for example - prosecution may be a reasonable response. The threat to the perpetrator of other disciplinary action or dismissal should also act as a clear deterrent. It is essential that the prohibition of all corporal punishment and other cruel or degrading punishment, and the sanctions that may be imposed if it is inflicted, should be well disseminated to children and to all those working with or for children in all settings. Monitoring disciplinary systems and the treatment of children must be part of the sustained supervision of all institutions and placements which is required by the Convention. Children and their representatives in all such placements must have immediate and confidential access to child-sensitive advice, advocacy and complaints procedures and ultimately to the courts, with necessary legal and other assistance. In institutions, there should be a requirement to report and to review any violent incidents.

3. Educational and other measures

44.–Article 12 of the Convention underlines the importance of giving due consideration to children's views on the development and implementation of educational and other measures to eradicate corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment.

45.–Given the widespread traditional acceptance of corporal punishment, prohibition on its own will not achieve the necessary change in attitudes and practice. Comprehensive awareness raising of children's right to protection and of the laws that reflect this right is required. Under article 42 of the Convention, States undertake to make the principles and provisions of the Convention widely known, by appropriate and active means, to adults and children alike.

46.–In addition, States must ensure that positive, non-violent relationships and education are consistently promoted to parents, carers, teachers and all others who work with children and families. The Committee emphasizes that the Convention requires the elimination not only of corporal punishment but of all other cruel or degrading punishment of children. It is not for the Convention to prescribe in detail how parents should relate to or guide their children. But the Convention does provide a framework of principles to guide relationships both within the family, and between teachers, carers and others and children. Children's developmental needs must be respected. Children learn from what adults do, not only from what adults say. When the adults to whom a child most closely relates use violence and humiliation in their relationship with the child, they are demonstrating disrespect for human rights and teaching a potent and dangerous lesson that these are legitimate ways to seek to resolve conflict or change behaviour.

47.–The Convention asserts the status of the child as an individual person and holder of human rights. The child is not a possession of parents, nor of the State, nor simply an object of concern. In this spirit, article 5 requires parents (or, where applicable, members of the extended family or community) to provide the child with appropriate direction and guidance, in a manner consistent with his/her evolving capacities, in the exercise by the child of the rights recognized in the Convention. Article 18, which underlines the primary responsibility of parents, or legal guardians, for the upbringing and development of the child, states that "the best interests of the child will be their basic concern". Under article 12, States are required to assure children the right to express their views freely "in all matters affecting the child", with the views of the child being given due weight in accordance with age and maturity.

This emphasizes the need for styles of parenting, caring and teaching that respect children's participation rights. In its general comment No. 1 on "The aims of education", the Committee has emphasized the importance of developing education that is "child-centred, child-friendly and empowering".

48.–The Committee notes that there are now many examples of materials and programmes promoting positive, non-violent forms of parenting and education, addressed to parents, other carers and teachers and developed by Governments, United Nations agencies, NGOs and others. These can be appropriately adapted for use in different States and situations. The media can play a very valuable role in awareness-raising and public education. Challenging traditional dependence on corporal punishment and other cruel or degrading forms of discipline requires sustained action. The promotion of non-violent forms of parenting and education should be built into all the points of contact between the State and parents and children, in health, welfare and educational services, including early childhood institutions, day-care centres and schools. It should also be integrated into the initial and in-service training of teachers and all those working with children in care and justice systems.

49.–The Committee proposes that States may wish to seek technical assistance from, among others, UNICEF and UNESCO concerning awareness-raising, public education and training to promote non-violent approaches.

4. Monitoring and evaluation

50.–The Committee, in its general comment No. 5 on "General measures of implementation for the Convention on the Rights of the Child (arts. 4, 42 and 44, para. 6) ", emphasizes the need for systematic monitoring by States parties of the realization of children's rights, through the development of appropriate indicators and the collection of sufficient and reliable data.

51.–Therefore States parties should monitor their progress towards eliminating corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment and thus realizing children's right to protection. Research using interviews with children, their parents and other carers, in conditions of confidentiality and with appropriate ethical safeguards, is essential in order to accurately assess the prevalence of these forms of violence within the family and attitudes to them. The Committee encourages every State to carry out/commission such research, as far as possible with groups representative of the whole population, to provide baseline information and then at regular intervals to measure progress. The results of this research can also provide valuable guidance for the development of universal and targeted awareness-raising campaigns and training for professionals working with or for children.

52.–The Committee also underlines in general comment No. 5 the importance of independent monitoring of implementation by, for example, parliamentary committees, NGOs, academic institutions, professional associations, youth groups and independent human rights institutions (see also the Committee's general comment No. 2 on "The role of independent national human rights institutions in the protection and promotion of the rights of the child"). These could all play an important role in monitoring the realization of children's right to protection from all corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment.

VI. REPORTING REQUIREMENTS UNDER THE CONVENTION

53.–The Committee expects States to include in their periodic reports under the Convention information on the measures taken to prohibit and prevent all corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment in the family and all other settings, including on related awareness-raising activities and promotion of positive, non-violent relationships and on the State's evaluation of progress towards achieving full respect for children's rights to protection from all forms of violence. The Committee also encourages United Nations agencies, national human rights institutions, NGOs and other competent bodies to provide it with relevant information on the legal status and prevalence of corporal punishment and progress towards its elimination.

Algemene Commentaar nr 10 – Children’s rights in juvenile justice (2007)

Aangenomen door het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties op 2 februari 2007

I. INTRODUCTION

1.–In the reports they submit to the Committee on the Rights of the Child (hereafter: the Committee), States parties often pay quite detailed attention to the rights of children alleged as, accused of, or recognized as having infringed the penal law, also referred to as “children in conflict with the law”. In line with the Committee’s guidelines for periodic reporting, the implementation of articles 37 and 40 of the Convention on the Rights of the Child (hereafter: CRC) is the main focus of the information provided by the States parties. The Committee notes with appreciation the many efforts to establish an administration of juvenile justice in compliance with CRC. However, it is also clear that many States parties still have a long way to go in achieving full compliance with CRC, e.g. in the areas of procedural rights, the development and implementation of measures for dealing with children in conflict with the law without resorting to judicial proceedings, and the use of deprivation of liberty only as a measure of last resort.

2.–The Committee is equally concerned about the lack of information on the measures that States parties have taken to prevent children from coming into conflict with the law. This may be the result of a lack of a comprehensive policy for the field of juvenile justice. This may also explain why many States parties are providing only very limited statistical data on the treatment of children in conflict with the law.

3.–The experience in reviewing the States parties’ performance in the field of juvenile justice is the reason for the present general comment, by which the Committee wants to provide the States parties with more elaborated guidance and recommendations for their efforts to establish an administration of juvenile justice in compliance with CRC. This juvenile justice, which should promote, inter alia, the use of alternative measures such as diversion and restorative justice, will provide States parties with possibilities to respond to children in conflict with the law in an effective manner serving not only the best interests of these children, but also the short- and long-term interest of the society at large.

II. THE OBJECTIVES OF THE PRESENT GENERAL COMMENT

4.–At the outset, the Committee wishes to underscore that CRC requires States parties to develop and implement a comprehensive juvenile justice policy. This comprehensive approach should not be limited to the implementation of the specific provisions contained in articles 37 and 40 of CRC, but should also take into account the general principles enshrined in articles 2, 3, 6 and 12, and in all other relevant articles of CRC, such as articles 4 and 39. Therefore, the objectives of this general comment are: – To encourage States parties to develop and implement a comprehensive juvenile justice policy to prevent and address juvenile delinquency based on and in compliance with CRC, and to seek in this regard advice and support from the Interagency Panel on Juvenile Justice, with representatives of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), the United Nations Children’s Fund (UNICEF), the United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) and nongovernmental organizations (NGO’s), established by ECOSOC resolution 1997/30;

– To provide States parties with guidance and recommendations for the content of this comprehensive juvenile justice policy, with special attention to prevention of juvenile delinquency, the introduction of alternative measures allowing for responses to juvenile delinquency without resorting to judicial procedures, and for the interpretation and implementation of all other provisions contained in articles 37 and 40 of CRC;

– To promote the integration, in a national and comprehensive juvenile justice policy, of other international standards, in particular, the United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (the “Beijing Rules”), the United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty (the “Havana Rules”), and the United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (the “Riyadh Guidelines”).

III. JUVENILE JUSTICE: THE LEADING PRINCIPLES OF A COMPREHENSIVE POLICY

5.–Before elaborating on the requirements of CRC in more detail, the Committee will first mention the leading principles of a comprehensive policy for juvenile justice. In the administration of juvenile justice, States parties have to apply systematically the general principles contained in articles 2, 3, 6 and 12 of CRC, as well as the fundamental principles of juvenile justice enshrined in articles 37 and 40.

6.–States parties have to take all necessary measures to ensure that all children in conflict with the law are treated equally. Particular attention must be paid to de facto discrimination and disparities, which may be the result of a lack of a consistent policy and involve vulnerable groups of children, such as street children, children belonging to

racial, ethnic, religious or linguistic minorities, indigenous children, girl children, children with disabilities and children who are repeatedly in conflict with the law (recidivists). In this regard, training of all professionals involved in the administration of juvenile justice is important (see paragraph 97 below), as well as the establishment of rules, regulations or protocols which enhance equal treatment of child offenders and provide redress, remedies and compensation.

7.—Many children in conflict with the law are also victims of discrimination, e.g. when they try to get access to education or to the labour market. It is necessary that measures are taken to prevent such discrimination, inter alia, as by providing former child offenders with appropriate support and assistance in their efforts to reintegrate in society, and to conduct public campaigns emphasizing their right to assume a constructive role in society (art. 40 (1)).

8.—It is quite common that criminal codes contain provisions criminalizing behavioural problems of children, such as vagrancy, truancy, runaways and other acts, which often are the result of psychological or socio economic problems. It is particularly a matter of concern that girls and street children are often victims of this criminalization. These acts, also known as Status Offences, are not considered to be such if committed by adults. The Committee recommends that the States parties abolish the provisions on status offences in order to establish an equal treatment under the law for children and adults. In this regard, the Committee also refers to article 56 of the Riyadh Guidelines which reads: “In order to prevent further stigmatization, victimization and criminalization of young persons, legislation should be enacted to ensure that any conduct not considered an offence or not penalized if committed by an adult is not considered an offence and not penalized if committed by a young person.”

9.—In addition, behaviour such as vagrancy, roaming the streets or runaways should be dealt with through the implementation of child protective measures, including effective support for parents and/or other caregivers and measures which address the root causes of this behaviour. Best interests of the child (art. 3)

10.—In all decisions taken within the context of the administration of juvenile justice, the best interests of the child should be a primary consideration. Children differ from adults in their physical and psychological development, and their emotional and educational needs. Such differences constitute the basis for the lesser culpability of children in conflict with the law. These and other differences are the reasons for a separate juvenile justice system and require a different treatment for children. The protection of the best interests of the child means, for instance, that the traditional objectives of criminal justice, such as repression/retribution, must give way to rehabilitation and restorative justice objectives in dealing with child offenders. This can be done in concert with attention to effective public safety. The right to life, survival and development (art. 6)

11.—This inherent right of every child should guide and inspire States parties in the development of effective national policies and programmes for the prevention of juvenile delinquency, because it goes without saying that delinquency has a very negative impact on the child’s development. Furthermore, this basic right should result in a policy of responding to juvenile delinquency in ways that support the child’s development. The death penalty and a life sentence without parole are explicitly prohibited under article 37 (a) of CRC (see paragraphs 75-77 below). The use of deprivation of liberty has very negative consequences for the child’s harmonious development and seriously hampers his/her reintegration in society. In this regard, article 37 (b) explicitly provides that deprivation of liberty, including arrest, detention and imprisonment, should be used only as a measure of last resort and for the shortest appropriate period of time, so that the child’s right to development is fully respected and ensured (see paragraphs 78-88 below). The right to be heard (art. 12)

12.—The right of the child to express his/her views freely in all matters affecting the child should be fully respected and implemented throughout every stage of the process of juvenile justice (see paragraphs 43-45 below). The Committee notes that the voices of children involved in the juvenile justice system are increasingly becoming a powerful force for improvements and reform, and for the fulfilment of their rights. Dignity (art. 40 (1))

13.—CRC provides a set of fundamental principles for the treatment to be accorded to children in conflict with the law:

- Treatment that is consistent with the child’s sense of dignity and worth. This principle reflects the fundamental human right enshrined in article 1 of UDHR, which stipulates that all human beings are born free and equal in dignity and rights. This inherent right to dignity and worth, to which the preamble of CRC makes explicit reference, has to be respected and protected throughout the entire process of dealing with the child, from the first contact with law enforcement agencies and all the way to the implementation of all measures for dealing with the child;

- Treatment that reinforces the child’s respect for the human rights and freedoms of others. This principle is in line with the consideration in the preamble that a child should be brought up in the spirit of the ideals proclaimed in the Charter of the United Nations. It also means that, within the juvenile justice system, the treatment and education of children shall be directed to the development of respect for human rights and freedoms (art. 29 (1) (b) of CRC and general comment No. 1 on the aims of education). It is obvious that this principle of juvenile justice requires a full respect for and implementation of the guarantees for a fair trial recognized in article 40 (2) (see paragraphs 40-67

below). If the key actors in juvenile justice, such as police officers, prosecutors, judges and probation officers, do not fully respect and protect these guarantees, how can they expect that with such poor examples the child will respect the human rights and fundamental freedom of others?;

– Treatment that takes into account the child’s age and promotes the child’s reintegration and the child’s assuming a constructive role in society. This principle must be applied, observed and respected throughout the entire process of dealing with the child, from the first contact with law enforcement agencies all the way to the implementation of all measures for dealing with the child. It requires that all professionals involved in the administration of juvenile justice be knowledgeable about child development, the dynamic and continuing growth of children, what is appropriate to their well-being, and the pervasive forms of violence against children;

– Respect for the dignity of the child requires that all forms of violence in the treatment of children in conflict with the law must be prohibited and prevented. Reports received by the Committee show that violence occurs in all phases of the juvenile justice process, from the first contact with the police, during pretrial detention and during the stay in treatment and other facilities for children sentenced to deprivation of liberty. The committee urges the States parties to take effective measures to prevent such violence and to make sure that the perpetrators are brought to justice and to give effective followup to the recommendations made in the report on the United Nations Study on Violence Against Children presented to the General Assembly in October 2006 (A/61/299).

14.–The Committee acknowledges that the preservation of public safety is a legitimate aim of the justice system. However, it is of the opinion that this aim is best served by a full respect for and implementation of the leading and overarching principles of juvenile justice as enshrined in CRC.

IV. JUVENILE JUSTICE: THE CORE ELEMENTS OF A COMPREHENSIVE POLICY

15.–A comprehensive policy for juvenile justice must deal with the following core elements: the prevention of juvenile delinquency; interventions without resorting to judicial proceedings and interventions in the context of judicial proceedings; the minimum age of criminal responsibility and the upper age-limits for juvenile justice; the guarantees for a fair trial; and deprivation of liberty including pretrial detention and post-trial incarceration.

A. Prevention of juvenile delinquency

16.–One of the most important goals of the implementation of CRC is to promote the full and harmonious development of the child’s personality, talents and mental and physical abilities (preamble, and articles 6 and 29). The child should be prepared to live an individual and responsible life in a free society (preamble, and article 29), in which he/she can assume a constructive role with respect for human rights and fundamental freedoms (arts. 29 and 40). In this regard, parents have the responsibility to provide the child, in a manner consistent with his evolving capacities, with appropriate direction and guidance in the exercise of her/his rights as recognized in the Convention. In the light of these and other provisions of CRC, it is obviously not in the best interests of the child if he/she grows up in circumstances that may cause an increased or serious risk of becoming involved in criminal activities. Various measures should be taken for the full and equal implementation of the rights to an adequate standard of living (art. 27), to the highest attainable standard of health and access to health care (art. 24), to education (arts. 28 and 29), to protection from all forms of physical or mental violence, injury or abuse (art. 19), and from economic or sexual exploitation (arts. 32 and 34), and to other appropriate services for the care or protection of children.

17.–As stated above, a juvenile justice policy without a set of measures aimed at preventing juvenile delinquency suffers from serious shortcomings. States parties should fully integrate into their comprehensive national policy for juvenile justice the United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (the Riyadh Guidelines) adopted by the General Assembly in its resolution 45/112 of 14 December 1990.

18.–The Committee fully supports the Riyadh Guidelines and agrees that emphasis should be placed on prevention policies that facilitate the successful socialization and integration of all children, in particular through the family, the community, peer groups, schools, vocational training and the world of work, as well as through voluntary organizations. This means, inter alia that prevention programmes should focus on support for particularly vulnerable families, the involvement of schools in teaching basic values (including information about the rights and responsibilities of children and parents under the law), and extending special care and attention to young persons at risk. In this regard, particular attention should also be given to children who drop out of school or otherwise do not complete their education. The use of peer group support and a strong involvement of parents are recommended. The States parties should also develop community-based services and programmes that respond to the special needs, problems, concerns and interests of children, in particular of children repeatedly in conflict with the law, and that provide appropriate counselling and guidance to their families.

19.–Articles 18 and 27 of CRC confirm the importance of the responsibility of parents for the upbringing of their children, but at the same time CRC requires States parties to provide the necessary assistance to parents (or other caretakers), in the performance of their parental responsibilities. The measures of assistance should not only focus on the prevention of negative situations, but also and even more on the promotion of the social potential of parents. There is a wealth of information on home- and family-based prevention programmes, such as parent training,

programmes to enhance parent-child interaction and home visitation programmes, which can start at a very young age of the child. In addition, early childhood education has shown to be correlated with a lower rate of future violence and crime. At the community level, positive results have been achieved with programmes such as Communities that Care (CTC), a risk-focused prevention strategy.

20.–States parties should fully promote and support the involvement of children, in accordance with article 12 of CRC, and of parents, community leaders and other key actors (e.g. representatives of NGOs, probation services and social workers), in the development and implementation of prevention programmes. The quality of this involvement is a key factor in the success of these programmes.

21.–The Committee recommends that States parties seek support and advice from the Interagency Panel on Juvenile Justice in their efforts to develop effective prevention programmes.

B. Interventions/diversion (see also section E below)

22.–Two kinds of interventions can be used by the State authorities for dealing with children alleged as, accused of, or recognized as having infringed the penal law: measures without resorting to judicial proceedings and measures in the context of judicial proceedings. The Committee reminds States parties that utmost care must be taken to ensure that the child’s human rights and legal safeguards are thereby fully respected and protected.

23.–Children in conflict with the law, including child recidivists, have the right to be treated in ways that promote their reintegration and the child’s assuming a constructive role in society (art. 40 (1) of CRC). The arrest, detention or imprisonment of a child may be used only as a measure of last resort (art. 37 (b)). It is, therefore, necessary - as part of a comprehensive policy for juvenile justice - to develop and implement a wide range of measures to ensure that children are dealt with in a manner appropriate to their well-being, and proportionate to both their circumstances and the offence committed. These should include care, guidance and supervision, counselling, probation, foster care, educational and training programmes, and other alternatives to institutional care (art. 40 (4)).

Interventions without resorting to judicial proceedings

24.–According to article 40 (3) of CRC, the States parties shall seek to promote measures for dealing with children alleged as, accused of, or recognized as having infringed the penal law without resorting to judicial proceedings, whenever appropriate and desirable. Given the fact that the majority of child offenders commit only minor offences, a range of measures involving removal from criminal/juvenile justice processing and referral to alternative (social) services (i.e. diversion) should be a well-established practice that can and should be used in most cases.

25.–In the opinion of the Committee, the obligation of States parties to promote measures for dealing with children in conflict with the law without resorting to judicial proceedings applies, but is certainly not limited to children who commit minor offences, such as shoplifting or other property offences with limited damage, and first-time child offenders. Statistics in many States parties indicate that a large part, and often the majority, of offences committed by children fall into these categories. It is in line with the principles set out in article 40 (1) of CRC to deal with all such cases without resorting to criminal law procedures in court. In addition to avoiding stigmatization, this approach has good results for children and is in the interests of public safety, and has proven to be more cost-effective.

26.–States parties should take measures for dealing with children in conflict with the law without resorting to judicial proceedings as an integral part of their juvenile justice system, and ensure that children’s human rights and legal safeguards are thereby fully respected and protected (art. 40 (3) (b)).

27.–It is left to the discretion of States parties to decide on the exact nature and content of the measures for dealing with children in conflict with the law without resorting to judicial proceedings, and to take the necessary legislative and other measures for their implementation. Nonetheless, on the basis of the information provided in the reports from some States parties, it is clear that a variety of community-based programmes have been developed, such as community service, supervision and guidance by for example social workers or probation officers, family conferencing and other forms of restorative justice including restitution to and compensation of victims. Other States parties should benefit from these experiences. As far as full respect for human rights and legal safeguards is concerned, the Committee refers to the relevant parts of article 40 of CRC and emphasizes the following:

- Diversion (i.e. measures for dealing with children, alleged as, accused of, or recognized as having infringed the penal law without resorting to judicial proceedings) should be used only when there is compelling evidence that the child committed the alleged offence, that he/she freely and voluntarily admits responsibility, and that no intimidation or pressure has been used to get that admission and, finally, that the admission will not be used against him/her in any subsequent legal proceeding;

- The child must freely and voluntarily give consent in writing to the diversion, a consent that should be based on adequate and specific information on the nature, content and duration of the measure, and on the consequences of a failure to cooperate, carry out and complete the measure. With a view to strengthening parental involvement, States parties may also consider requiring the consent of parents, in particular when the child is below the age of 16 years;

- The law has to contain specific provisions indicating in which cases diversion is possible, and the powers of the police, prosecutors and/or other agencies to make decisions in this regard should be regulated and reviewed, in particular to protect the child from discrimination;
- The child must be given the opportunity to seek legal or other appropriate assistance on the appropriateness and desirability of the diversion offered by the competent authorities, and on the possibility of review of the measure;
- The completion of the diversion by the child should result in a definite and final closure of the case. Although confidential records can be kept of diversion for administrative and review purposes, they should not be viewed as “criminal records” and a child who has been previously diverted must not be seen as having a previous conviction. If any registration takes place of this event, access to that information should be given exclusively and for a limited period of time, e.g. for a maximum of one year, to the competent authorities authorized to deal with children in conflict with the law.

Interventions in the context of judicial proceedings

28.—When judicial proceedings are initiated by the competent authority (usually the prosecutor’s office), the principles of a fair and just trial must be applied (see section D below). At the same time, the juvenile justice system should provide for ample opportunities to deal with children in conflict with the law by using social and/or educational measures, and to strictly limit the use of deprivation of liberty, and in particular pretrial detention, as a measure of last resort. In the disposition phase of the proceedings, deprivation of liberty must be used only as a measure of last resort and for the shortest appropriate period of time (art. 37 (b)). This means that States parties should have in place a well-trained probation service to allow for the maximum and effective use of measures such as guidance and supervision orders, probation, community monitoring or day report centres, and the possibility of early release from detention.

29.—The Committee reminds States parties that, pursuant to article 40 (1) of CRC, reintegration requires that no action may be taken that can hamper the child’s full participation in his/her community, such as stigmatization, social isolation, or negative publicity of the child. For a child in conflict with the law to be dealt with in a way that promotes reintegration requires that all actions should support the child becoming a full, constructive member of his/her society.

C. Age and children in conflict with the law: The minimum age of criminal responsibility

30.—The reports submitted by States parties show the existence of a wide range of minimum ages of criminal responsibility. They range from a very low level of age 7 or 8 to the commendable high level of age 14 or 16. Quite a few States parties use two minimum ages of criminal responsibility. Children in conflict with the law who at the time of the commission of the crime are at or above the lower minimum age but below the higher minimum age are assumed to be criminally responsible only if they have the required maturity in that regard. The assessment of this maturity is left to the court/judge, often without the requirement of involving a psychological expert, and results in practice in the use of the lower minimum age in cases of serious crimes. The system of two minimum ages is often not only confusing, but leaves much to the discretion of the court/judge and may result in discriminatory practices. In the light of this wide range of minimum ages for criminal responsibility the Committee feels that there is a need to provide the States parties with clear guidance and recommendations regarding the minimum age of criminal responsibility.

31.—Article 40 (3) of CRC requires States parties to seek to promote, inter alia, the establishment of a minimum age below which children shall be presumed not to have the capacity to infringe the penal law, but does not mention a specific minimum age in this regard. The committee understands this provision as an obligation for States parties to set a minimum age of criminal responsibility (MACR). This minimum age means the following: – Children who commit an offence at an age below that minimum cannot be held responsible in a penal law procedure. Even (very) young children do have the capacity to infringe the penal law but if they commit an offence when below MACR the irrefutable assumption is that they cannot be formally charged and held responsible in a penal law procedure. For these children special protective measures can be taken if necessary in their best interests;

– Children at or above the MACR at the time of the commission of an offence (or: infringement of the penal law) but younger than 18 years (see also paragraphs 35-38 below) can be formally charged and subject to penal law procedures. But these procedures, including the final outcome, must be in full compliance with the principles and provisions of CRC as elaborated in the present general comment.

32.—Rule 4 of the Beijing Rules recommends that the beginning of MACR shall not be fixed at too low an age level, bearing in mind the facts of emotional, mental and intellectual maturity. In line with this rule the Committee has recommended States parties not to set a MACR at a too low level and to increase the existing low MACR to an internationally acceptable level. From these recommendations, it can be concluded that a minimum age of criminal responsibility below the age of 12 years is considered by the Committee not to be internationally acceptable. States parties are encouraged to increase their lower MACR to the age of 12 years as the absolute minimum age and to continue to increase it to a higher age level.

33.–At the same time, the Committee urges States parties not to lower their MACR to the age of 12. A higher MACR, for instance 14 or 16 years of age, contributes to a juvenile justice system which, in accordance with article 40 (3) (b) of CRC, deals with children in conflict with the law without resorting to judicial proceedings, providing that the child’s human rights and legal safeguards are fully respected. In this regard, States parties should inform the Committee in their reports in specific detail how children below the MACR set in their laws are treated when they are recognized as having infringed the penal law, or are alleged as or accused of having done so, and what kinds of legal safeguards are in place to ensure that their treatment is as fair and just as that of children at or above MACR.

34.–The Committee wishes to express its concern about the practice of allowing exceptions to a MACR which permit the use of a lower minimum age of criminal responsibility in cases where the child, for example, is accused of committing a serious offence or where the child is considered mature enough to be held criminally responsible. The Committee strongly recommends that States parties set a MACR that does not allow, by way of exception, the use of a lower age.

35.–If there is no proof of age and it cannot be established that the child is at or above the MACR, the child shall not be held criminally responsible (see also paragraph 39 below).

The upper age-limit for juvenile justice

36.–The Committee also wishes to draw the attention of States parties to the upper age-limit for the application of the rules of juvenile justice. These special rules - in terms both of special procedural rules and of rules for diversion and special measures - should apply, starting at the MACR set in the country, for all children who, at the time of their alleged commission of an offence (or act punishable under the criminal law), have not yet reached the age of 18 years.

37.–The Committee wishes to remind States parties that they have recognized the right of every child alleged as, accused of, or recognized as having infringed the penal law to be treated in accordance with the provisions of article 40 of CRC. This means that every person under the age of 18 years at the time of the alleged commission of an offence must be treated in accordance with the rules of juvenile justice.

38.–The Committee, therefore, recommends that those States parties which limit the applicability of their juvenile justice rules to children under the age of 16 (or lower) years, or which allow by way of exception that 16 or 17-year-old children are treated as adult criminals, change their laws with a view to achieving a non-discriminatory full application of their juvenile justice rules to all persons under the age of 18 years. The Committee notes with appreciation that some States parties allow for the application of the rules and regulations of juvenile justice to persons aged 18 and older, usually till the age of 21, either as a general rule or by way of exception.

39.–Finally, the Committee wishes to emphasize the fact that it is crucial for the full implementation of article 7 of CRC requiring, *inter alia*, that every child shall be registered immediately after birth to set age-limits one way or another, which is the case for all States parties. A child without a provable date of birth is extremely vulnerable to all kinds of abuse and injustice regarding the family, work, education and labour, particularly within the juvenile justice system. Every child must be provided with a birth certificate free of charge whenever he/she needs it to prove his/her age. If there is no proof of age, the child is entitled to a reliable medical or social investigation that may establish his/her age and, in the case of conflict or inconclusive evidence, the child shall have the right to the rule of the benefit of the doubt.

D. The guarantees for a fair trial

40.–Article 40 (2) of CRC contains an important list of rights and guarantees that are all meant to ensure that every child alleged as or accused of having infringed the penal law receives fair treatment and trial. Most of these guarantees can also be found in article 14 of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR), which the Human Rights Committee elaborated and commented on in its general comment No. 13 (1984) (Administration of justice) which is currently in the process of being reviewed. However, the implementation of these guarantees for children does have some specific aspects which will be presented in this section. Before doing so, the Committee wishes to emphasize that a key condition for a proper and effective implementation of these rights or guarantees is the quality of the persons involved in the administration of juvenile justice. The training of professionals, such as police officers, prosecutors, legal and other representatives of the child, judges, probation officers, social workers and others is crucial and should take place in a systematic and ongoing manner. These professionals should be well informed about the child’s, and particularly about the adolescent’s physical, psychological, mental and social development, as well as about the special needs of the most vulnerable children, such as children with disabilities, displaced children, street children, refugee and asylum-seeking children, and children belonging to racial, ethnic, religious, linguistic or other minorities (see paragraphs 6-9 above). Since girls in the juvenile justice system may be easily overlooked because they represent only a small group, special attention must be paid to the particular needs of the girl child, e.g. in relation to prior abuse and special health needs. Professionals and staff should act under all circumstances in a manner consistent with the child’s dignity and worth, which reinforces the child’s respect for the human rights and fundamental freedoms of others, and which promotes

the child’s reintegration and his/her assuming a constructive role in society (art. 40 (1)). All the guarantees recognized in article 40 (2), which will be dealt with hereafter, are minimum standards, meaning that States parties can and should try to establish and observe higher standards, e.g. in the areas of legal assistance and the involvement of the child and her/his parents in the judicial process.

No retroactive juvenile justice (art. 40 (2) (a))

41.–Article 40 (2) (a) of CRC affirms that the rule that no one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence, under national or international law, at the time it was committed is also applicable to children (see also article 15 of ICCPR). It means that no child can be charged with or sentenced under the penal law for acts or omissions which at the time they were committed were not prohibited under national or international law. In the light of the fact that many States parties have recently strengthened and/or expanded their criminal law provisions to prevent and combat terrorism, the Committee recommends that States parties ensure that these changes do not result in retroactive or unintended punishment of children. The Committee also wishes to remind States parties that the rule that no heavier penalty shall be imposed than the one that was applicable at the time when the criminal offence was committed, as expressed in article 15 of ICCPR, is in the light of article 41 of CRC, applicable to children in the States parties to ICCPR. No child shall be punished with a heavier penalty than the one applicable at the time of his/her infringement of the penal law. But if a change of law after the act provides for a lighter penalty, the child should benefit from this change. The presumption of innocence (art. 40 (2) (b) (i))

42.–The presumption of innocence is fundamental to the protection of the human rights of children in conflict with the law. It means that the burden of proof of the charge(s) brought against the child is on the prosecution. The child alleged as or accused of having infringed the penal law has the benefit of doubt and is only guilty as charged if these charges have been proven beyond reasonable doubt. The child has the right to be treated in accordance with this presumption and it is the duty of all public authorities or others involved to refrain from prejudging the outcome of the trial. States parties should provide information about child development to ensure that this presumption of innocence is respected in practice. Due to the lack of understanding of the process, immaturity, fear or other reasons, the child may behave in a suspicious manner, but the authorities must not assume that the child is guilty without proof of guilt beyond any reasonable doubt.

The right to be heard (art. 12)

43.–Article 12 (2) of CRC requires that a child be provided with the opportunity to be heard in any judicial or administrative proceedings affecting the child, either directly or through a representative or an appropriate body in a manner consistent with the procedural rules of national law.

44.–It is obvious that for a child alleged as, accused of, or recognized as having infringed the penal law, the right to be heard is fundamental for a fair trial. It is equally obvious that the child has the right to be heard directly and not only through a representative or an appropriate body if it is in her/his best interests. This right must be fully observed at all stages of the process, starting with pretrial stage when the child has the right to remain silent, as well as the right to be heard by the police, the prosecutor and the investigating judge. But it also applies to the stages of adjudication and of implementation of the imposed measures. In other words, the child must be given the opportunity to express his/her views freely, and those views should be given due weight in accordance with the age and maturity of the child (art. 12 (1)), throughout the juvenile justice process. This means that the child, in order to effectively participate in the proceedings, must be informed not only of the charges (see paragraphs 47-48 below), but also of the juvenile justice process as such and of the possible measures.

45.–The child should be given the opportunity to express his/her views concerning the (alternative) measures that may be imposed, and the specific wishes or preferences he/she may have in this regard should be given due weight. Alleging that the child is criminally responsible implies that he/she should be competent and able to effectively participate in the decisions regarding the most appropriate response to allegations of his/her infringement of the penal law (see paragraph 46 below). It goes without saying that the judges involved are responsible for taking the decisions. But to treat the child as a passive object does not recognize his/her rights nor does it contribute to an effective response to his/her behaviour. This also applies to the implementation of the measure(s) imposed. Research shows that an active engagement of the child in this implementation will, in most cases, contribute to a positive result.

The right to effective participation in the proceedings (art 40 (2) (b) (iv))

46.–A fair trial requires that the child alleged as or accused of having infringed the penal law be able to effectively participate in the trial, and therefore needs to comprehend the charges, and possible consequences and penalties, in order to direct the legal representative, to challenge witnesses, to provide an account of events, and to make appropriate decisions about evidence, testimony and the measure(s) to be imposed. Article 14 of the Beijing Rules provides that the proceedings should be conducted in an atmosphere of understanding to allow the child to participate

and to express himself/herself freely. Taking into account the child’s age and maturity may also require modified courtroom procedures and practices.

Prompt and direct information of the charge(s) (art. 40 (2) (b) (ii))

47.—Every child alleged as or accused of having infringed the penal law has the right to be informed promptly and directly of the charges brought against him/her. Prompt and direct means as soon as possible, and that is when the prosecutor or the judge initially takes procedural steps against the child. But also when the authorities decide to deal with the case without resorting to judicial proceedings, the child must be informed of the charge(s) that may justify this approach. This is part of the requirement of article 40 (3) (b) of CRC that legal safeguards should be fully respected. The child should be informed in a language he/she understands. This may require a presentation of the information in a foreign language but also a “translation” of the formal legal jargon often used in criminal/juvenile charges into a language that the child can understand.

48.—Providing the child with an official document is not enough and an oral explanation may often be necessary. The authorities should not leave this to the parents or legal guardians or the child’s legal or other assistance. It is the responsibility of the authorities (e.g. police, prosecutor, judge) to make sure that the child understands each charge brought against him/her. The Committee is of the opinion that the provision of this information to the parents or legal guardians should not be an alternative to communicating this information to the child. It is most appropriate if both the child and the parents or legal guardians receive the information in such a way that they can understand the charge(s) and the possible consequences.

Legal or other appropriate assistance (art. 40 (2) (b) (ii))

49.—The child must be guaranteed legal or other appropriate assistance in the preparation and presentation of his/her defence. CRC does require that the child be provided with assistance, which is not necessarily under all circumstances legal but it must be appropriate. It is left to the discretion of States parties to determine how this assistance is provided but it should be free of charge. The Committee recommends the States parties provide as much as possible for adequate trained legal assistance, such as expert lawyers or paralegal professionals. Other appropriate assistance is possible (e.g. social worker), but that person must have sufficient knowledge and understanding of the various legal aspects of the process of juvenile justice and must be trained to work with children in conflict with the law.

50.—As required by article 14 (3) (b) of ICCPR, the child and his/her assistant must have adequate time and facilities for the preparation of his/her defence. Communications between the child and his/her assistance, either in writing or orally, should take place under such conditions that the confidentiality of such communications is fully respected in accordance with the guarantee provided for in article 40 (2) (b) (vii) of CRC, and the right of the child to be protected against interference with his/her privacy and correspondence (art. 16 of CRC). A number of States parties have made reservations regarding this guarantee (art. 40 (2) (b) ii) of CRC), apparently assuming that it requires exclusively the provision of legal assistance and therefore by a lawyer. That is not the case and such reservations can and should be withdrawn.

Decisions without delay and with involvement of parents (art. 40 (2) (b) (iii))

51.—Internationally there is a consensus that for children in conflict with the law the time between the commission of the offence and the final response to this act should be as short as possible. The longer this period, the more likely it is that the response loses its desired positive, pedagogical impact, and the more the child will be stigmatized. In this regard, the Committee also refers to article 37 (d) of CRC, where the child deprived of liberty has the right to a prompt decision on his/her action to challenge the legality of the deprivation of his/her liberty. The term “prompt” is even stronger - and justifiably so given the seriousness of deprivation of liberty - than the term “without delay” (art. 40 (2) (b) (iii) of CRC), which is stronger than the term “without undue delay” of article 14 (3) (c) of ICCPR.

52.—The Committee recommends that the States parties set and implement time limits for the period between the commission of the offence and the completion of the police investigation, the decision of the prosecutor (or other competent body) to bring charges against the child, and the final adjudication and decision by the court or other competent judicial body. These time limits should be much shorter than those set for adults. But at the same time, decisions without delay should be the result of a process in which the human rights of the child and legal safeguards are fully respected. In this decision-making process without delay, the legal or other appropriate assistance must be present. This presence should not be limited to the trial before the court or other judicial body, but also applies to all other stages of the process, beginning with the interviewing (interrogation) of the child by the police.

53.—Parents or legal guardians should also be present at the proceedings because they can provide general psychological and emotional assistance to the child. The presence of parents does not mean that parents can act in defence of the child or be involved in the decision-making process. However, the judge or competent authority may decide, at the request of the child or of his/her legal or other appropriate assistance or because it is not in the best interests of the child (art. 3 of CRC), to limit, restrict or exclude the presence of the parents from the proceedings.

54.—The Committee recommends that States parties explicitly provide by law for the maximum possible involvement of parents or legal guardians in the proceedings against the child. This involvement shall in general contribute to an effective response to the child’s infringement of the penal law. To promote parental involvement, parents must be notified of the apprehension of their child as soon as possible.

55.—At the same time, the Committee regrets the trend in some countries to introduce the punishment of parents or the offences committed by their children. Civil liability for the damage caused by the child’s act can, in some limited cases, be appropriate, in particular for the younger children (e.g. below 16 years of age). But criminalizing parents of children in conflict with the law will most likely not contribute to their becoming active partners in the social reintegration of their child.

Freedom from compulsory self-incrimination (art. 40 (2) (b) (iii))

56.—In line with article 14 (3) (g) of ICCPR, CRC requires that a child be not compelled to give testimony or to confess or acknowledge guilt. This means in the first place - and self-evidently - that torture, cruel, inhuman or degrading treatment in order to extract an admission or a confession constitutes a grave violation of the rights of the child (art. 37 (a) of CRC) and is wholly unacceptable. No such admission or confession can be admissible as evidence (article 15 of the Convention against Torture and Other Cruel,

Inhuman or Degrading Treatment or Punishment).

57.—There are many other less violent ways to coerce or to lead the child to a confession or a self-incriminatory testimony. The term “compelled” should be interpreted in a broad manner and not be limited to physical force or other clear violations of human rights. The age of the child, the child’s development, the length of the interrogation, the child’s lack of understanding, the fear of unknown consequences or of a suggested possibility of imprisonment may lead him/her to a confession that is not true. That may become even more likely if rewards are promised such as: “You can go home as soon as you have given us the true story”, or lighter sanctions or release are promised.

58.—The child being questioned must have access to a legal or other appropriate representative, and must be able to request the presence of his/her parent(s) during questioning. There must be independent scrutiny of the methods of interrogation to ensure that the evidence is voluntary and not coerced, given the totality of the circumstances, and is reliable. The court or other judicial body, when considering the voluntary nature and reliability of an admission or confession by a child, must take into account the age of the child, the length of custody and interrogation, and the presence of legal or other counsel, parent(s), or independent representatives of the child. Police officers and other investigating authorities should be well trained to avoid interrogation techniques and practices that result in coerced or unreliable confessions or testimonies. Presence and examination of witnesses (art. 40 (2) (b) (iv))

59.—The guarantee in article 40 (2) (b) (iv) of CRC underscores that the principle of equality of arms (i.e. under conditions of equality or parity between defence and prosecution) should be observed in the administration of juvenile justice. The term “to examine or to have examined” refers to the fact that there are distinctions in the legal systems, particularly between the accusatorial and inquisitorial trials. In the latter, the defendant is often allowed to examine witnesses although he/she rarely uses this right, leaving examination of the witnesses to the lawyer or, in the case of children, to another appropriate body. However, it remains important that the lawyer or other representative informs the child of the possibility to examine witnesses, and to allow him/her to express his/her views in that regard, views which should be given due weight in accordance with the age and maturity of the child (art. 12).

The right to appeal (art. 40 (2) (b) (v))

60.—The child has the right to appeal against the decision by which he is found guilty of the charge(s) brought against him/her and against the measures imposed as a consequence of this guilty verdict. This appeal should be decided by a higher, competent, independent and impartial authority or judicial body, in other words, a body that meets the same standards and requirements as the one that dealt with the case in the first instance. This guarantee is similar to the one expressed in article 14 (5) of ICCPR. This right of appeal is not limited to the most serious offences.

61.— This seems to be the reason why quite a few States parties have made reservations regarding this provision in order to limit this right of appeal by the child to the more serious offences and/or imprisonment sentences. The Committee reminds States parties to the ICCPR that a similar provision is made in article 14 (5) of the Covenant. In the light of article 41 of CRC, it means that this article should provide every adjudicated child with the right to appeal. The Committee recommends that the States parties withdraw their reservations to the provision in article 40 (2) (b) (v).

Free assistance of an interpreter (art. 40 (2) (vi))

62.—If a child cannot understand or speak the language used by the juvenile justice system, he/she has the right to get free assistance of an interpreter. This assistance should not be limited to the court trial but should also be available at all stages of the juvenile justice process. It is also important that the interpreter has been trained to work

with children, because the use and understanding of their mother tongue might be different from that of adults. Lack of knowledge and/or experience in that regard may impede the child’s full understanding of the questions raised, and interfere with the right to a fair trial and to effective participation. The condition starting with “if”, “if the child cannot understand or speak the language used”, means that a child of a foreign or ethnic origin for example, who - besides his/her mother tongue - understands and speaks the official language, does not have to be provided with the free assistance of an interpreter.

63.–The Committee also wishes to draw the attention of States parties to children with speech impairment or other disabilities. In line with the spirit of article 40 (2) (vi), and in accordance with the special protection measures provided to children with disabilities in article 23, the Committee recommends that States parties ensure that children with speech impairment or other disabilities are provided with adequate and effective assistance by well-trained professionals, e.g. in sign language, in case they are subject to the juvenile justice process (see also in this regard general comment No. 9 (The rights of children with disabilities) of the Committee on the Rights of the Child).

Full respect of privacy (arts. 16 and 40 (2) (b) (vii))

64.–The right of a child to have his/her privacy fully respected during all stages of the proceedings reflects the right to protection of privacy enshrined in article 16 of CRC. “All stages of the proceedings” includes from the initial contact with law enforcement (e.g. a request for information and identification) up until the final decision by a competent authority, or release from supervision, custody or deprivation of liberty. In this particular context, it is meant to avoid harm caused by undue publicity or by the process of labelling. No information shall be published that may lead to the identification of a child offender because of its effect of stigmatization, and possible impact on his/her ability to have access to education, work, housing or to be safe. It means that a public authority should be very reluctant with press releases related to offences allegedly committed by children and limit them to very exceptional cases. They must take measures to guarantee that children are not identifiable via these press releases. Journalists who violate the right to privacy of a child in conflict with the law should be sanctioned with disciplinary and when necessary (e.g. in case of recidivism) with penal law sanctions.

65.–In order to protect the privacy of the child, most States parties have as a rule – sometimes with the possibility of exceptions - that the court or other hearings of a child accused of an infringement of the penal law should take place behind closed doors. This rule allows for the presence of experts or other professionals with a special permission of the court. Public hearings in juvenile justice should only be possible in well-defined cases and at the written decision of the court. Such a decision should be open for appeal by the child.

66.–The Committee recommends that all States parties introduce the rule that court and other hearings of a child in conflict with the law be conducted behind closed doors. Exceptions to this rule should be very limited and clearly stated in the law. The verdict/sentence should be pronounced in public at a court session in such a way that the identity of the child is not revealed. The right to privacy (art. 16) requires all professionals involved in the implementation of the measures taken by the court or another competent authority to keep all information that may result in the identification of the child confidential in all their external contacts. Furthermore, the right to privacy also means that the records of child offenders should be kept strictly confidential and closed to third parties except for those directly involved in the investigation and adjudication of, and the ruling on, the case. With a view to avoiding stigmatization and/or prejudgements, records of child offenders should not be used in adult proceedings in subsequent cases involving the same offender (see the Beijing Rules, rules 21.1 and 21.2), or to enhance such future sentencing.

67.–The Committee also recommends that the States parties introduce rules which would allow for an automatic removal from the criminal records of the name of the child who committed an offence upon reaching the age of 18, or for certain limited, serious offences where removal is possible at the request of the child, if necessary under certain conditions (e.g. not having committed an offence within two years after the last conviction).

E. Measures (see also chapter IV, section B, above)

Pretrial alternatives

68.–The decision to initiate a formal criminal law procedure does not necessarily mean that this procedure must be completed with a formal court sentence for a child. In line with the observations made above in section B, the Committee wishes to emphasize that the competent authorities - in most States the office of the public prosecutor - should continuously explore the possibilities of alternatives to a court conviction. In other words, efforts to achieve an appropriate conclusion of the case by offering measures like the ones mentioned above in section B should continue. The nature and duration of these measures offered by the prosecution may be more demanding, and legal or other appropriate assistance for the child is then necessary. The performance of such a measure should be presented to the child as a way to suspend the formal criminal/juvenile law procedure, which will be terminated if the measure has been carried out in a satisfactory manner.

69.–In this process of offering alternatives to a court conviction at the level of the prosecutor, the child’s human rights and legal safeguards should be fully respected. In this regard, the Committee refers to the recommendations set out in paragraph 27 above, which equally apply

Dispositions by the juvenile court/judge

70.–After a fair and just trial in full compliance with article 40 of CRC (see chapter IV, section D, above), a decision is made regarding the measures which should be imposed on the child found guilty of the alleged offence(s). The laws must provide the court/judge, or other competent, independent and impartial authority or judicial body, with a wide variety of possible alternatives to institutional care and deprivation of liberty, which are listed in a non-exhaustive manner in article 40 (4) of CRC, to assure that deprivation of liberty be used only as a measure of last resort and for the shortest possible period of time (art. 37 (b) of CRC).

71.–The Committee wishes to emphasize that the reaction to an offence should always be in proportion not only to the circumstances and the gravity of the offence, but also to the age, lesser culpability, circumstances and needs of the child, as well as to the various and particularly long-term needs of the society. A strictly punitive approach is not in accordance with the leading principles for juvenile justice spelled out in article 40 (1) of CRC (see paragraphs 5-14 above). The Committee reiterates that corporal punishment as a sanction is a violation of these principles as well as of article 37 which prohibits all forms of cruel, inhuman and degrading treatment or punishment (see also the Committee’s general comment No. 8 (2006) (The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment)). In cases of severe offences by children, measures proportionate to the circumstances of the offender and to the gravity of the offence may be considered, including considerations of the need of public safety and sanctions. In the case of children, such considerations must always be outweighed by the need to safeguard the well-being and the best interests of the child and to promote his/her reintegration.

72.–The Committee notes that if a penal disposition is linked to the age of a child, and there is conflicting, inconclusive or uncertain evidence of the child’s age, he/she shall have the right to the rule of the benefit of the doubt (see also paragraphs 35 and 39 above).

73.–As far as alternatives to deprivation of liberty/institutional care are concerned, there is a wide range of experience with the use and implementation of such measures. States parties should benefit from this experience, and develop and implement these alternatives by adjusting them to their own culture and tradition. It goes without saying that measures amounting to forced labour or to torture or inhuman and degrading treatment must be explicitly prohibited, and those responsible for such illegal practices should be brought to justice.

74.–After these general remarks, the Committee wishes to draw attention to the measures prohibited under article 37 (a) of CRC, and to deprivation of liberty.

Prohibition of the death penalty

75.–Article 37 (a) of CRC reaffirms the internationally accepted standard (see for example article 6 (5) of ICCPR) that the death penalty cannot be imposed for a crime committed by a person who at that time was under 18 years of age. Although the text is clear, there are States parties that assume that the rule only prohibits the execution of persons below the age of 18 years. However, under this rule the explicit and decisive criteria is the age at the time of the commission of the offence. It means that a death penalty may not be imposed for a crime committed by a person under 18 regardless of his/her age at the time of the trial or sentencing or of the execution of the sanction.

76.–The Committee recommends the few States parties that have not done so yet to abolish the death penalty for all offences committed by persons below the age of 18 years and to suspend the execution of all death sentences for those persons till the necessary legislative measures abolishing the death penalty for children have been fully enacted. The imposed death penalty should be changed to a sanction that is in full conformity with CRC.

No life imprisonment without parole

77.–No child who was under the age of 18 at the time he or she committed an offence should be sentenced to life without the possibility of release or parole. For all sentences imposed upon children the possibility of release should be realistic and regularly considered. In this regard, the Committee refers to article 25 of CRC providing the right to periodic review for all children placed for the purpose of care, protection or treatment. The Committee reminds the States parties which do sentence children to life imprisonment with the possibility of release or parole that this sanction must fully comply with and strive for the realization of the aims of juvenile justice enshrined in article 40 (1) of CRC. This means inter alia that the child sentenced to this imprisonment should receive education, treatment, and care aiming at his/her release, reintegration and ability to assume a constructive role in society. This also requires a regular review of the child’s development and progress in order to decide on his/her possible release. Given the likelihood that a life imprisonment of a child will make it very difficult, if not impossible, to achieve the aims of juvenile justice despite the possibility of release, the Committee strongly recommends the States parties to abolish all forms of life imprisonment for offences committed by persons under the age of 18. F. Deprivation of liberty, including pretrial detention and post-trial incarceration

78.–Article 37 of CRC contains the leading principles for the use of deprivation of liberty, the procedural rights of every child deprived of liberty, and provisions concerning the treatment of and conditions for children deprived of their liberty.

Basic principles

79.–The leading principles for the use of deprivation of liberty are: (a) the arrest, detention or imprisonment of a child shall be in conformity with the law and shall be used only as a measure of last resort and for the shortest appropriate period of time; and (b) no child shall be deprived of his/her liberty unlawfully or arbitrarily.

80.–The Committee notes with concern that, in many countries, children languish in pretrial detention for months or even years, which constitutes a grave violation of article 37 (b) of CRC.

An effective package of alternatives must be available (see chapter IV, section B, above), for the States parties to realize their obligation under article 37 (b) of CRC to use deprivation of liberty only as a measure of last resort. The use of these alternatives must be carefully structured to reduce the use of pretrial detention as well, rather than “widening the net” of sanctioned children. In addition, the States parties should take adequate legislative and other measures to reduce the use of pretrial detention. Use of pretrial detention as a punishment violates the presumption of innocence. The law should clearly state the conditions that are required to determine whether to place or keep a child in pretrial detention, in particular to ensure his/her appearance at the court proceedings, and whether he/she is an immediate danger to himself/herself or others. The duration of pretrial detention should be limited by law and be subject to regular review.

81.–The Committee recommends that the State parties ensure that a child can be released from pretrial detention as soon as possible, and if necessary under certain conditions. Decisions regarding pretrial detention, including its duration, should be made by a competent, independent and impartial authority or a judicial body, and the child should be provided with legal or other appropriate assistance.

Procedural rights (art. 37 (d))

82.–Every child deprived of his/her liberty has the right to prompt access to legal and other appropriate assistance, as well as the right to challenge the legality of the deprivation of his/her liberty before a court or other competent, independent and impartial authority, and to a prompt decision on any such action.

83.–Every child arrested and deprived of his/her liberty should be brought before a competent authority to examine the legality of (the continuation of) this deprivation of liberty within 24 hours. The Committee also recommends that the States parties ensure by strict legal provisions that the legality of a pretrial detention is reviewed regularly, preferably every two weeks. In case a conditional release of the child, e.g. by applying alternative measures, is not possible, the child should be formally charged with the alleged offences and be brought before a court or other competent, independent and impartial authority or judicial body, not later than 30 days after his/her pretrial detention takes effect. The Committee, conscious of the practice of adjourning court hearings, often more than once, urges the States parties to introduce the legal provisions necessary to ensure that the court/juvenile judge or other competent body makes a final decision on the charges not later than six months after they have been presented.

84.–The right to challenge the legality of the deprivation of liberty includes not only the right to appeal, but also the right to access the court, or other competent, independent and impartial authority or judicial body, in cases where the deprivation of liberty is an administrative decision (e.g. the police, the prosecutor and other competent authority). The right to a prompt decision means that a decision must be rendered as soon as possible, e.g. within or not later than two weeks after the challenge is made.

Treatment and conditions (art. 37 (c))

85.–Every child deprived of liberty shall be separated from adults. A child deprived of his/her liberty shall not be placed in an adult prison or other facility for adults. There is abundant evidence that the placement of children in adult prisons or jails compromises their basic safety, well-being, and their future ability to remain free of crime and to reintegrate. The permitted exception to the separation of children from adults stated in article 37 (c) of CRC, “unless it is considered in the child’s best interests not to do so”, should be interpreted narrowly; the child’s best interests does not mean for the convenience of the States parties. States parties should establish separate facilities for children deprived of their liberty, which include distinct, child-centred staff, personnel, policies and practices.

86.–This rule does not mean that a child placed in a facility for children has to be moved to a facility for adults immediately after he/she turns 18. Continuation of his/her stay in the facility for children should be possible if that is in his/her best interest and not contrary to the best interests of the younger children in the facility.

87.–Every child deprived of liberty has the right to maintain contact with his/her family through correspondence and visits. In order to facilitate visits, the child should be placed in a facility that is as close as possible to the place of residence of his/her family. Exceptional circumstances that may limit this contact should be clearly described in the law and not be left to the discretion of the competent authorities.

88.—The Committee draws the attention of States parties to the United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, adopted by the General Assembly in its resolution 45/113 of 14 December 1990. The Committee urges the States parties to fully implement these rules, while also taking into account as far as relevant the Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (see also rule 9 of the Beijing Rules). In this regard, the Committee recommends that the States parties incorporate these rules into their national laws and regulations, and make them available, in the national or regional language, to all professionals, NGOs and volunteers involved in the administration of juvenile justice.

89.—The Committee wishes to emphasize that, inter alia, the following principles and rules need to be observed in all cases of deprivation of liberty:

- Children should be provided with a physical environment and accommodations which are in keeping with the rehabilitative aims of residential placement, and due regard must be given to their needs for privacy, sensory stimuli, opportunities to associate with their peers, and to participate in sports, physical exercise, in arts, and leisure time activities;
- Every child of compulsory school age has the right to education suited to his/her needs and abilities, and designed to prepare him/her for return to society; in addition, every child should, when appropriate, receive vocational training in occupations likely to prepare him/her for future employment;
- Every child has the right to be examined by a physician upon admission to the detention/correctional facility and shall receive adequate medical care throughout his/her stay in the facility, which should be provided, where possible, by health facilities and services of the community;
- The staff of the facility should promote and facilitate frequent contacts of the child with the wider community, including communications with his/her family, friends and other persons or representatives of reputable outside organizations, and the opportunity to visit his/her home and family;
- Restraint or force can be used only when the child poses an imminent threat of injury to him or herself or others, and only when all other means of control have been exhausted. The use of restraint or force, including physical, mechanical and medical restraints, should be under close and direct control of a medical and/or psychological professional. It must never be used as a means of punishment. Staff of the facility should receive training on the applicable standards and members of the staff who use restraint or force in violation of the rules and standards should be punished appropriately;
- Any disciplinary measure must be consistent with upholding the inherent dignity of the juvenile and the fundamental objectives of institutional care; disciplinary measures in violation of article 37 of CRC must be strictly forbidden, including corporal punishment, placement in a dark cell, closed or solitary confinement, or any other punishment that may compromise the physical or mental health or well-being of the child concerned;
- Every child should have the right to make requests or complaints, without censorship as to the substance, to the central administration, the judicial authority or other proper independent authority, and to be informed of the response without delay; children need to know about and have easy access to these mechanisms;
- Independent and qualified inspectors should be empowered to conduct inspections on a regular basis and to undertake unannounced inspections on their own initiative; they should place special emphasis on holding conversations with children in the facilities, in a confidential setting.

V. THE ORGANIZATION OF JUVENILE JUSTICE

90.—In order to ensure the full implementation of the principles and rights elaborated in the previous paragraphs, it is necessary to establish an effective organization for the administration of juvenile justice, and a comprehensive juvenile justice system. As stated in article 40 (3) of CRC, States parties shall seek to promote the establishment of laws, procedures, authorities and institutions specifically applicable to children in conflict with the penal law.

91.—What the basic provisions of these laws and procedures are required to be, has been presented in the present general comment. More and other provisions are left to the discretion of States parties. This also applies to the form of these laws and procedures. They can be laid down in special chapters of the general criminal and procedural law, or be brought together in a separate act or law on juvenile justice.

92.—A comprehensive juvenile justice system further requires the establishment of specialized units within the police, the judiciary, the court system, the prosecutor's office, as well as specialized defenders or other representatives who provide legal or other appropriate assistance to the child.

93.—The Committee recommends that the States parties establish juvenile courts either as separate units or as part of existing regional/district courts. Where that is not immediately feasible for practical reasons, the States parties should ensure the appointment of specialized judges or magistrates for dealing with cases of juvenile justice.

94.—In addition, specialized services such as probation, counselling or supervision should be established together with specialized facilities including for example day treatment centres and, where necessary, facilities for residential care and treatment of child offenders. In this juvenile justice system, an effective coordination of the activities of all these specialized units, services and facilities should be promoted in an ongoing manner.

95.—It is clear from many States parties’ reports that non-governmental organizations can and do play an important role not only in the prevention of juvenile delinquency as such, but also in the administration of juvenile justice. The Committee therefore recommends that States parties seek the active involvement of these organizations in the development and implementation of their comprehensive juvenile justice policy and provide them with the necessary resources for this involvement.

VI. AWARENESS-RAISING AND TRAINING

96.—Children who commit offences are often subject to negative publicity in the media, which contributes to a discriminatory and negative stereotyping of these children and often of children in general. This negative presentation or criminalization of child offenders is often based on misrepresentation and/or misunderstanding of the causes of juvenile delinquency, and results regularly in a call for a tougher approach (e.g. zero-tolerance, three strikes and you are out, mandatory sentences, trial in adult courts and other primarily punitive measures). To create a positive environment for a better understanding of the root causes of juvenile delinquency and a rights-based approach to this social problem, the States parties should conduct, promote and/or support educational and other campaigns to raise awareness of the need and the obligation to deal with children alleged of violating the penal law in accordance with the spirit and the letter of CRC. In this regard, the States parties should seek the active and positive involvement of members of parliament, NGOs and the media, and support their efforts in the improvement of the understanding of a rights-based approach to children who have been or are in conflict with the penal law. It is crucial for children, in particular those who have experience with the juvenile justice system, to be involved in these awareness-raising efforts.

97.—It is essential for the quality of the administration of juvenile justice that all the professionals involved, inter alia, in law enforcement and the judiciary receive appropriate training on the content and meaning of the provisions of CRC in general, particularly those directly relevant to their daily practice. This training should be organized in a systematic and ongoing manner and should not be limited to information on the relevant national and international legal provisions. It should include information on, inter alia, the social and other causes of juvenile delinquency, psychological and other aspects of the development of children, with special attention to girls and children belonging to minorities or indigenous peoples, the culture and the trends in the world of young people, the dynamics of group activities, and the available measures dealing with children in conflict with the penal law, in particular measures without resorting to judicial proceedings (see chapter IV, section B, above).

VII. DATA COLLECTION, EVALUATION AND RESEARCH

98.—The Committee is deeply concerned about the lack of even basic and disaggregated data on, inter alia, the number and nature of offences committed by children, the use and the average duration of pretrial detention, the number of children dealt with by resorting to measures other than judicial proceedings (diversion), the number of convicted children and the nature of the sanctions imposed on them. The Committee urges the States parties to systematically collect disaggregated data relevant to the information on the practice of the administration of juvenile justice, and necessary for the development, implementation and evaluation of policies and programmes aiming at the prevention and effective responses to juvenile delinquency in full accordance with the principles and provisions of CRC.

99.—The Committee recommends that States parties conduct regular evaluations of their practice of juvenile justice, in particular of the effectiveness of the measures taken, including those concerning discrimination, reintegration and recidivism, preferably carried out by independent academic institutions. Research, as for example on the disparities in the administration of juvenile justice which may amount to discrimination, and developments in the field of juvenile delinquency, such as effective diversion programmes or newly emerging juvenile delinquency activities, will indicate critical points of success and concern. It is important that children are involved in this evaluation and research, in particular those who have been in contact with parts of the juvenile justice system. The privacy of these children and the confidentiality of their cooperation should be fully respected and protected. In this regard, the Committee refers the States parties to the existing international guidelines on the involvement of children in research.

Algemene Commentaar nr. 12 – The right of the child to be heard (2009)

Aangenomen door het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties op 12 juni 2009

I. INTRODUCTION

1.– Article 12 of the Convention on the Rights of the Child (the Convention) is a unique provision in a human rights treaty; it addresses the legal and social status of children, who, on the one hand lack the full autonomy of adults but, on the other, are subjects of rights. Paragraph 1 assures, to every child capable of forming his or her own views, the right to express those views freely in all matters affecting the child, the views of the child being given due weight in accordance with age and maturity. Paragraph 2 states, in particular, that the child shall be afforded the right to be heard in any judicial or administrative proceedings affecting him or her.

2.–The right of all children to be heard and taken seriously constitutes one of the fundamental values of the Convention. The Committee on the Rights of the Child (the Committee) has identified article 12 as one of the four general principles of the Convention, the others being the right to non-discrimination, the right to life and development, and the primary consideration of the child's best interests, which highlights the fact that this article establishes not only a right in itself, but should also be considered in the interpretation and implementation of all other rights.

3.–Since the adoption of the Convention in 1989, considerable progress has been achieved at the local, national, regional and global levels in the development of legislation, policies and methodologies to promote the implementation of article 12. A widespread practice has emerged in recent years, which has been broadly conceptualized as "participation", although this term itself does not appear in the text of article 12. This term has evolved and is now widely used to describe ongoing processes, which include information-sharing and dialogue between children and adults based on mutual respect, and in which children can learn how their views and those of adults are taken into account and shape the outcome of such processes.

4.–States parties reaffirmed their commitment to the realization of article 12 at the twenty-seventh special session of the General Assembly on children in 2002. To express her or his view on the wide range of issues that affect her or him, and to have those views duly taken into account, continues to be impeded by many long-standing practices and attitudes, as well as political and economic barriers. While difficulties are experienced by many children, the Committee particularly recognizes that certain groups of children, including younger boys and girls, as well as children belonging to marginalized and disadvantaged groups, face particular barriers in the realization of this right. The Committee also remains concerned about the quality of many of the practices that do exist. There is a need for a better understanding of what article 12 entails and how to fully implement it for every child.

5.–In 2006, the Committee held a day of general discussion on the right of the child to be heard in order to explore the meaning and significance of article 12, its linkages to other articles, and the gaps, good practices and priority issues that need to be addressed in order to further the enjoyment of this right. The present general comment arises from the exchange of information which took place on that day, including with children, the accumulated experience of the Committee in reviewing States parties' reports, and the very significant expertise and experience of translating the right embodied in article 12 into practice by governments, non-governmental organizations (NGOs), community organizations, development agencies, and children themselves.

6.–The present general comment will first present a legal analysis of the two paragraphs of article 12 and will then explain the requirements to fully realize this right, including in judicial and administrative proceedings in particular (sect. A). In section B, the connection of article 12 with the three other general principles of the Convention, as well as its relation to other articles, will be discussed. The requirements and the impact of the child's right to be heard in different situations and settings are outlined in section C. Section D sets out the basic requirements for the implementation of this right, and the conclusions are presented in section E.

7.–The Committee recommends that States parties widely disseminate the present general comment within government and administrative structures as well as to children and civil society. This will necessitate translating it into the relevant languages, making child-friendly versions available, holding workshops and seminars to discuss its implications and how best to implement it, and incorporating it into the training of all professionals working for and with children.

II. OBJECTIVES

8.–The overall objective of the general comment is to support States parties in the effective implementation of article 12. In so doing it seeks to: • Strengthen understanding of the meaning of article 12 and its implications for governments, stakeholders, NGOs and society at large

• Elaborate the scope of legislation, policy and practice necessary to achieve full implementation of article 12• Highlight the positive approaches in implementing article 12, benefitting from the monitoring experience of the Committee

• Propose basic requirements for appropriate ways to give due weight to children’s views in all matters that affect them

III. THE RIGHT TO BE HEARD: A RIGHT OF THE INDIVIDUAL CHILD AND A RIGHT OF GROUPS OF CHILDREN

9.–The general comment is structured according to the distinction made by the Committee between the right to be heard of an individual child and the right to be heard as applied to a group of children (e.g. a class of schoolchildren, the children in a neighbourhood, the children of a country, children with disabilities, or girls). This is a relevant distinction because the Convention stipulates that States parties must assure the right of the child to be heard according to the age and maturity of the child (see the following legal analysis of paragraphs 1 and 2 of article 12).

10.–The conditions of age and maturity can be assessed when an individual child is heard and also when a group of children chooses to express its views. The task of assessing a child’s age and maturity is facilitated when the group in question is a component of an enduring structure, such as a family, a class of schoolchildren or the residents of a particular neighbourhood, but is made more difficult when children express themselves collectively. Even when confronting difficulties in assessing age and maturity, States parties should consider children as a group to be heard, and the Committee strongly recommends that States parties exert all efforts to listen to or seek the views of those children speaking collectively.

11.–States parties should encourage the child to form a free view and should provide an environment that enables the child to exercise her or his right to be heard.

12.–The views expressed by children may add relevant perspectives and experience and should be considered in decision-making, policymaking and preparation of laws and/or measures as well as their evaluation.

13.–These processes are usually called participation. The exercise of the child’s or children’s right to be heard is a crucial element of such processes. The concept of participation emphasizes that including children should not only be a momentary act, but the starting point for an intense exchange between children and adults on the development of policies, programmes and measures in all relevant contexts of children’s lives.

14.–In section A (Legal analysis) of the general comment, the Committee deals with the right to be heard of the individual child. In section C (The implementation of the right to be heard in different settings and situations), the Committee considers the right to be heard of both the individual child and children as a group.

A. Legal analysis

15.–Article 12 of the Convention establishes the right of every child to freely express her or his views, in all matters affecting her or him, and the subsequent right for those views to be given due weight, according to the child’s age and maturity. This right imposes a clear legal obligation on States parties to recognize this right and ensure its implementation by listening to the views of the child and according them due weight. This obligation requires that States parties, with respect to their particular judicial system, either directly guarantee this right, or adopt or revise laws so that this right can be fully enjoyed by the child.

16.–The child, however, has the right not to exercise this right. Expressing views is a choice for the child, not an obligation. States parties have to ensure that the child receives all necessary information and advice to make a decision in favour of her or his best interests.

17.–Article 12 as a general principle provides that States parties should strive to ensure that the interpretation and implementation of all other rights incorporated in the Convention are guided by it.³

18.–Article 12 manifests that the child holds rights which have an influence on her or his life, and not only rights derived from her or his vulnerability (protection) or dependency on adults (provision).⁴ The Convention recognizes the child as a subject of rights, and the nearly universal ratification of this international instrument by States parties emphasizes this status of the child, which is clearly expressed in article 12.

1. Literal analysis of article 12

(a) Paragraph 1 of article 12

(i) “Shall assure”

19.—Article 12, paragraph 1, provides that States parties “shall assure” the right of the child to freely express her or his views. “Shall assure” is a legal term of special strength, which leaves no leeway for State parties’ discretion. Accordingly, States parties are under strict obligation to undertake appropriate measures to fully implement this right for all children. This obligation contains two elements in order to ensure that mechanisms are in place to solicit the views of the child in all matters affecting her or him and to give due weight to those views.

(ii) Capable of forming his or her own views”

20.—States parties shall assure the right to be heard to every child “capable of forming his or her own views”. This phrase should not be seen as a limitation, but rather as an obligation for States parties to assess the capacity of the child to form an autonomous opinion to the greatest extent possible. This means that States parties cannot begin with the assumption that a child is incapable of expressing her or his own views. On the contrary, States parties should presume that a child has the capacity to form her or his own views and recognize that she or he has the right to express them; it is not up to the child to first prove her or his capacity.

21.—The Committee emphasizes that article 12 imposes no age limit on the right of the child to express her or his views, and discourages States parties from introducing age limits either in law or in practice which would restrict the child’s right to be heard in all matters affecting her or him. In this respect, the Committee underlines the following: • First, in its recommendations following the day of general discussion on implementing child rights in early childhood in 2004, the Committee underlined that the concept of the child as rights holder is “... anchored in the child’s daily life from the earliest stage”.⁵ Research shows that the child is able to form views from the youngest age, even when she or he may be unable to express them verbally.⁶ Consequently, full implementation of article 12 requires recognition of, and respect for, non-verbal forms of communication including play, body language, facial expressions, and drawing and painting, through which very young children demonstrate understanding, choices and preferences.

- Second, it is not necessary that the child has comprehensive knowledge of all aspects of the matter affecting her or him, but that she or he has sufficient understanding to be capable of appropriately forming her or his own views on the matter.

- Third, States parties are also under the obligation to ensure the implementation of this right for children experiencing difficulties in making their views heard. For instance, children with disabilities should be equipped with, and enabled to use, any mode of communication necessary to facilitate the expression of their views. Efforts must also be made to recognize the right to expression of views for minority, indigenous and migrant children and other children who do not speak the majority language.

- Lastly, States parties must be aware of the potential negative consequences of an inconsiderate practice of this right, particularly in cases involving very young children, or in instances where the child has been a victim of a criminal offence, sexual abuse, violence, or other forms of mistreatment. States parties must undertake all necessary measures to ensure that the right to be heard is exercised ensuring full protection of the child.

(iii) “The right to express those views freely”

22.—Capable of forming his or her own views” The child has the right “to express those views freely”. “Freely” means that the child can express her or his views without pressure and can choose whether or not she or he wants to exercise her or his right to be heard. “Freely” also means that the child must not be manipulated

or subjected to undue influence or pressure. “Freely” is further intrinsically related to the child’s “own” perspective: the child has the right to express her or his own views and not the views of others.

23.—States parties must ensure conditions for expressing views that account for the child’s individual and social situation and an environment in which the child feels respected and secure when freely expressing her or his opinions.

24.—The Committee emphasizes that a child should not be interviewed more often than necessary, in particular when harmful events are explored. The “hearing” of a child is a difficult process that can have a traumatic impact on the child.

25.—The realization of the right of the child to express her or his views requires that the child be informed about the matters, options and possible decisions to be taken and their consequences by those who are responsible for hearing the child, and by the child’s parents or guardian. The child must also be informed about the conditions under which she or he will be asked to express her or his views. This right to information is essential, because it is the precondition of the child’s clarified decisions.

(iv) “In all matters affecting the child”

26.—States parties must assure that the child is able to express her or his views “in all matters affecting” her or him. This represents a second qualification of this right: the child must be heard if the matter under discussion affects the child. This basic condition has to be respected and understood broadly.

27.–The Open-ended Working Group established by the Commission on Human Rights, which drafted the text of the Convention, rejected a proposal to define these matters by a list limiting the consideration of a child's or children's views. Instead, it was decided that the right of the child to be heard should refer to "all matters affecting the child". The Committee is concerned that children are often denied the right to be heard, even though it is obvious that the matter under consideration is affecting them and they are capable of expressing their own views with regard to this matter. While the Committee supports a broad definition of "matters", which also covers issues not explicitly mentioned in the Convention, it recognizes the clause "affecting the child", which was added in order to clarify that no general political mandate was intended. The practice, however, including the World Summit for Children, demonstrates that a wide interpretation of matters affecting the child and children helps to include children in the social processes of their community and society. Thus, States parties should carefully listen to children's views wherever their perspective can enhance the quality of solutions.

(v) "Being given due weight in accordance with the age and maturity of the child"

28.–The views of the child must be "given due weight in accordance with the age and maturity of the child". This clause refers to the capacity of the child, which has to be assessed in order to give due weight to her or his views, or to communicate to the child the way in which those views have influenced the outcome of the process. Article 12 stipulates that simply listening to the child is insufficient; the views of the child have to be seriously considered when the child is capable of forming her or his own views.

29.–By requiring that due weight be given in accordance with age and maturity, article 12 makes it clear that age alone cannot determine the significance of a child's views. Children's levels of understanding are not uniformly linked to their biological age. Research has shown that information, experience, environment, social and cultural expectations, and levels of support all contribute to the development of a child's capacities to form a view. For this reason, the views of the child have to be assessed on a case-by-case examination.

30.–Maturity refers to the ability to understand and assess the implications of a particular matter, and must therefore be considered when determining the individual capacity of a child. Maturity is difficult to define; in the context of article 12, it is the capacity of a child to express her or his views on issues in a reasonable and independent manner. The impact of the matter on the child must also be taken into consideration. The greater the impact of the outcome on the life of the child, the more relevant the appropriate assessment of the maturity of that child.

31.–Consideration needs to be given to the notion of the evolving capacities of the child, and direction and guidance from parents (see para. 84 and sect. C below).

(b) Paragraph 2 of article 12

(i) The right "to be heard in any judicial and administrative proceedings affecting the child"

32.–Article 12, paragraph 2, specifies that opportunities to be heard have to be provided in particular "in any judicial and administrative proceedings affecting the child". The Committee emphasizes that this provision applies to all relevant judicial proceedings affecting the child, without limitation, including, for example, separation of parents, custody, care and adoption, children in conflict with the law, child victims of physical or psychological violence, sexual abuse or other crimes, health care, social security, unaccompanied children, asylum-seeking and refugee children, and victims of armed conflict and other emergencies. Typical administrative proceedings include, for example, decisions about children's education, health, environment, living conditions, or protection. Both kinds of proceedings may involve alternative dispute mechanisms such as mediation and arbitration.

33.–The right to be heard applies both to proceedings which are initiated by the child, such as complaints against ill-treatment and appeals against school exclusion, as well as to those initiated by others which affect the child, such as parental separation or adoption. States parties are encouraged to introduce legislative measures requiring decision makers in judicial or administrative proceedings to explain the extent of the consideration given to the views of the child and the consequences for the child.

34.–A child cannot be heard effectively where the environment is intimidating, hostile, insensitive or inappropriate for her or his age. Proceedings must be both accessible and child-appropriate. Particular attention needs to be paid to the provision and delivery of child-friendly information, adequate support for self-advocacy, appropriately trained staff, design of court rooms, clothing of judges and lawyers, sight screens, and separate waiting rooms.

(ii) "Either directly, or through a representative or an appropriate body"

35.–After the child has decided to be heard, he or she will have to decide how to be heard: "either directly, or through a representative or appropriate body". The Committee recommends that, wherever possible, the child must be given the opportunity to be directly heard in any proceedings.

36.–The representative can be the parent(s), a lawyer, or another person (inter alia, a social worker). However, it must be stressed that in many cases (civil, penal or administrative), there are risks of a conflict of interest between the child and their most obvious representative (parent(s)). If the hearing of the child is undertaken through a representative, it is of utmost importance that the child's views are transmitted correctly to the decision maker by

the representative. The method chosen should be determined by the child (or by the appropriate authority as necessary) according to her or his particular situation. Representatives must have sufficient knowledge and understanding of the various aspects of the decision-making process and experience in working with children.

37.—The representative must be aware that she or he represents exclusively the interests of the child and not the interests of other persons (parent(s)), institutions or bodies (e.g. residential home, administration or society). Codes of conduct should be developed for representatives who are appointed to represent the child's views.

(iii) “In a manner consistent with the procedural rules of national law”

38.—The opportunity for representation must be “in a manner consistent with the procedural rules of national law”. This clause should not be interpreted as permitting the use of procedural legislation which restricts or prevents enjoyment of this fundamental right. On the contrary, States parties are encouraged to comply with the basic rules of fair proceedings, such as the right to a defence and the right to access one's own files.

39.—When rules of procedure are not adhered to, the decision of the court or the administrative authority can be challenged and may be overturned, substituted, or referred back for further juridical consideration.

2. Steps for the implementation of the child's right to be heard

40.—Implementation of the two paragraphs of article 12 requires five steps to be taken in order to effectively realize the right of the child to be heard whenever a matter affects a child or when the child is invited to give her or his views in a formal proceeding as well as in other settings. These requirements have to be applied in a way which is appropriate for the given context.

(a) Preparation

41.—Those responsible for hearing the child have to ensure that the child is informed about her or his right to express her or his opinion in all matters affecting the child and, in particular, in any judicial and administrative decision-making processes, and about the impact that his or her expressed views will have on the outcome. The child must, furthermore, receive information about the option of either communicating directly or through a representative. She or he must be aware of the possible consequences of this choice. The decision maker must adequately prepare the child before the hearing, providing explanations as to how, when and where the hearing will take place and who the participants will be, and has to take account of the views of the child in this regard.

(b) The hearing

42.— The context in which a child exercises her or his right to be heard has to be enabling and encouraging, so that the child can be sure that the adult who is responsible for the hearing is willing to listen and seriously consider what the child has decided to communicate. The person who will hear the views of the child can be an adult involved in the matters affecting the child (e.g. a teacher, social worker or caregiver), a decision maker in an institution (e.g. a director, administrator or judge), or a specialist (e.g. a psychologist or physician).

43.—Experience indicates that the situation should have the format of a talk rather than a one-sided examination. Preferably, a child should not be heard in open court, but under conditions of confidentiality.

(c) Assessment of the capacity of the child

44.—The child's views must be given due weight, when a case-by-case analysis indicates that the child is capable of forming her or his own views. If the child is capable of forming her or his own views in a reasonable and independent manner, the decision maker must consider the views of the child as a significant factor in the settlement of the issue. Good practice for assessing the capacity of the child has to be developed.

(d) Information about the weight given to the views of the child (feedback)

45.—Since the child enjoys the right that her or his views are given due weight, the decision maker has to inform the child of the outcome of the process and explain how her or his views were considered. The feedback is a guarantee that the views of the child are not only heard as a formality, but are taken seriously. The information may prompt the child to insist, agree or make another proposal or, in the case of a judicial or administrative procedure, file an appeal or a complaint.

(e) Complaints, remedies and redress

46.—Legislation is needed to provide children with complaint procedures and remedies when their right to be heard and for their views to be given due weight is disregarded and violated. Children should have the possibility of addressing an ombudsman or a person of a comparable role in all children's institutions, inter alia, in schools and day-care centres, in order to voice their complaints. Children should know who these persons are and how to access them. In the case of family conflicts about consideration of children's views, a child should be able to turn to a person in the youth services of the community.

47.—If the right of the child to be heard is breached with regard to judicial and administrative proceedings (art. 12, para. 2), the child must have access to appeals and complaints procedures which provide remedies for rights

violations. Complaints procedures must provide reliable mechanisms to ensure that children are confident that using them will not expose them to risk of violence or punishment.

3. Obligations of States parties

(a) Core obligations of States parties

48.—The child's right to be heard imposes the obligation on States parties to review or amend their legislation in order to introduce mechanisms providing children with access to appropriate information, adequate support, if necessary, feedback on the weight given to their views, and procedures for complaints, remedies or redress.

49.—In order to fulfil these obligations, States parties should adopt the following strategies: • Review and withdraw restrictive declarations and reservations to article 12 • Establish independent human rights institutions, such as children's ombudsmen or commissioners with a broad children's rights mandate⁸

• Provide training on article 12, and its application in practice, for all professionals working with, and for, children, including lawyers, judges, police, social workers, community workers, psychologists, caregivers, residential and prison officers, teachers at all levels of the educational system, medical doctors, nurses and other health professionals, civil servants and public officials, asylum officers and traditional leaders

• Ensure appropriate conditions for supporting and encouraging children to express their views, and make sure that these views are given due weight, by regulations and arrangements which are firmly anchored in laws and institutional codes and are regularly evaluated with regard to their effectiveness

• Combat negative attitudes, which impede the full realization of the child's right to be heard, through public campaigns, including opinion leaders and the media, to change widespread customary conceptions of the child

(b) Specific obligations with regard to judicial and administrative proceedings

(i) The child's right to be heard in civil judicial proceedings

50.—The main issues which require that the child be heard are detailed below:

Divorce and separation

51.—In cases of separation and divorce, the children of the relationship are unequivocally affected by decisions of the courts. Issues of maintenance for the child as well as custody and access are determined by the judge either at trial or through court-directed mediation. Many jurisdictions have included in their laws, with respect to the dissolution of a relationship, a provision that the judge must give paramount consideration to the "best interests of the child".

52.—For this reason, all legislation on separation and divorce has to include the right of the child to be heard by decision makers and in mediation processes. Some jurisdictions, either as a matter of policy or legislation, prefer to state an age at which the child is regarded as capable of expressing her or his own views. The Convention, however, anticipates that this matter be determined on a case-by-case basis, since it refers to age and maturity, and for this reason requires an individual assessment of the capacity of the child.

Separation from parents and alternative care

53.—Whenever a decision is made to remove a child from her or his family because the child is a victim of abuse or neglect within his or her home, the view of the child must be taken into account in order to determine the best interests of the child. The intervention may be initiated by a complaint from a child, another family member or a member of the community alleging abuse or neglect in the family.

54.—The Committee's experience is that the child's right to be heard is not always taken into account by States parties. The Committee recommends that States parties ensure, through legislation, regulation and policy directives, that the child's views are solicited and considered, including decisions regarding placement in foster care or homes, development of care plans and their review, and visits with parents and family.

Adoption and kafalah of Islamic law

55.—When a child is to be placed for adoption or kafalah of Islamic law and finally will be adopted or placed in kafalah, it is vitally important that the child is heard. Such a process is also necessary when step-parents or foster families adopt a child, although the child and the adopting parents may have already been living together for some time.

56.—Article 21 of the Convention states that the best interests of the child shall be the paramount consideration. In decisions on adoption, kafalah or other placement, the "best interests" of the child cannot be defined without consideration of the child's views. The Committee urges all States parties to inform the child, if possible, about the effects of adoption, kafalah or other placement, and to ensure by legislation that the views of the child are heard.

(ii) The child's right to be heard in penal judicial proceedings

57.— In penal proceedings, the right of child to express her or his views freely in all matters affecting the child has to be fully respected and implemented throughout every stage of the process of juvenile justice.⁹

The child offender

58.—Article 12, paragraph 2, of the Convention requires that a child alleged to have, accused of, or recognized as having, infringed the penal law, has the right to be heard. This right has to be fully observed during all stages of the judicial process, from the pre-trial stage when the child has the right to remain silent, to the right to be heard by the police, the prosecutor and the investigating judge. It also applies through the stages of adjudication and disposition, as well as implementation of the imposed measures.

59.—In case of diversion, including mediation, a child must have the opportunity to give free and voluntary consent and must be given the opportunity to obtain legal and other advice and assistance in determining the appropriateness and desirability of the diversion proposed.

60.—In order to effectively participate in the proceedings, every child must be informed promptly and directly about the charges against her or him in a language she or he understands, and also about the juvenile justice process and possible measures taken by the court. The proceedings should be conducted in an atmosphere enabling the child to participate and to express her/himself freely.

61.—The court and other hearings of a child in conflict with the law should be conducted behind closed doors. Exceptions to this rule should be very limited, clearly outlined in national legislation and guided by the best interests of the child.

The child victim and child witness

62.—The child victim and child witness of a crime must be given an opportunity to fully exercise her or his right to freely express her or his view in accordance with United Nations Economic and Social Council resolution 2005/20, “Guidelines on Justice in Matters Involving Child Victims and Witnesses of Crime”.¹⁰

63.—In particular, this means that every effort has to be made to ensure that a child victim or/and witness is consulted on the relevant matters with regard to involvement in the case under scrutiny, and enabled to express freely, and in her or his own manner, views and concerns regarding her or his involvement in the judicial process.

64.—The right of the child victim and witness is also linked to the right to be informed about issues such as availability of health, psychological and social services, the role of a child victim and/or witness, the ways in which “questioning” is conducted, existing support mechanisms in place for the child when submitting a complaint and participating in investigations and court proceedings, the specific places and times of hearings, the availability of protective measures, the possibilities of receiving reparation, and the provisions for appeal.

(iii) The child’s right to be heard in administrative proceedings

65.—All States parties should develop administrative procedures in legislation which reflect the requirements of article 12 and ensure the child’s right to be heard along with other procedural rights, including the rights to disclosure of pertinent records, notice of hearing, and representation by parents or others.

66.—Children are more likely to be involved with administrative proceedings than court proceedings, because administrative proceedings are less formal, more flexible and relatively easy to establish through law and regulation. The proceedings have to be child-friendly and accessible.

67.—Specific examples of administrative proceedings relevant for children include mechanisms to address discipline issues in schools (e.g. suspensions and expulsions), refusals to grant school certificates and performance-related issues, disciplinary measures and refusals to grant privileges in juvenile detention centres, asylum requests from unaccompanied children, and applications for driver’s licences. In these matters a child should have the right to be heard and enjoy the other rights “consistent with the procedural rules of national law”.

B. The right to be heard and the links with other provisions of the Convention

68.—Article 12, as a general principle, is linked to the other general principles of the Convention, such as article 2 (the right to non-discrimination), article 6 (the right to life, survival and development) and, in particular, is interdependent with article 3 (primary consideration of the best interests of the child). The article is also closely linked with the articles related to civil rights and freedoms, particularly article 13 (the right to freedom of expression) and article 17 (the right to information). Furthermore, article 12 is connected to all other articles of the Convention, which cannot be fully implemented if the child is not respected as a subject with her or his own views on the rights enshrined in the respective articles and their implementation.

69.—The connection of article 12 to article 5 (evolving capacities of the child and appropriate direction and guidance from parents, see para. 84 of the present general comment) is of special relevance, since it is crucial that the guidance given by parents takes account of the evolving capacities of the child.

1. Articles 12 and 3

70.—The purpose of article 3 is to ensure that in all actions undertaken concerning children, by a public or private welfare institution, courts, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child are a

primary consideration. It means that every action taken on behalf of the child has to respect the best interests of the child. The best interests of the child is similar to a procedural right that obliges States parties to introduce steps into the action process to ensure that the best interests of the child are taken into consideration. The Convention obliges States parties to assure that those responsible for these actions hear the child as stipulated in article 12. This step is mandatory.

71.–The best interests of the child, established in consultation with the child, is not the only factor to be considered in the actions of institutions, authorities and administration. It is, however, of crucial importance, as are the views of the child.

72.–Article 3 is devoted to individual cases, but, explicitly, also requires that the best interests of children as a group are considered in all actions concerning children. States parties are consequently under an obligation to consider not only the individual situation of each child when identifying their best interests, but also the interests of children as a group. Moreover, States parties must examine the actions of private and public institutions, authorities, as well as legislative bodies. The extension of the obligation to “legislative bodies” clearly indicates that every law, regulation or rule that affects children must be guided by the “best interests” criterion.

73.–There is no doubt that the best interests of children as a defined group have to be established in the same way as when weighing individual interests. If the best interests of large numbers of children are at stake, heads of institutions, authorities, or governmental bodies should also provide opportunities to hear the concerned children from such undefined groups and to give their views due weight when they plan actions, including legislative decisions, which directly or indirectly affect children.

74.–There is no tension between articles 3 and 12, only a complementary role of the two general principles: one establishes the objective of achieving the best interests of the child and the other provides the methodology for reaching the goal of hearing either the child or the children. In fact, there can be no correct application of article 3 if the components of article 12 are not respected. Likewise, article 3 reinforces the functionality of article 12, facilitating the essential role of children in all decisions affecting their lives.

2. Articles 12, 2 and 6

75.–The right to non-discrimination is an inherent right guaranteed by all human rights instruments including the Convention on the Rights of the Child. According to article 2 of the Convention, every child has the right not to be discriminated against in the exercise of his or her rights including those provided under article 12. The Committee stresses that States parties shall take adequate measures to assure to every child the right to freely express his or her views and to have those views duly taken into account without discrimination on grounds of race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national, ethnic or social origin, property, disability, birth or other status. States parties shall address discrimination, including against vulnerable or marginalized groups of children, to ensure that children are assured their right to be heard and are enabled to participate in all matters affecting them on an equal basis with all other children.

76.– In particular, the Committee notes with concern that, in some societies, customary attitudes and practices undermine and place severe limitations on the enjoyment of this right. States parties shall take adequate measures to raise awareness and educate the society about the negative impact of such attitudes and practices and to encourage attitudinal changes in order to achieve full implementation of the rights of every child under the Convention.

77.–The Committee urges States parties to pay special attention to the right of the girl child to be heard, to receive support, if needed, to voice her view and her view be given due weight, as gender stereotypes and patriarchal values undermine and place severe limitations on girls in the enjoyment of the right set forth in article 12.

78.–The Committee welcomes the obligation of States parties in article 7 of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities to ensure that children with disabilities are provided with the necessary assistance and equipment to enable them to freely express their views and for those views to be given due weight.

79.–Article 6 of the Convention on the Rights of the Child acknowledges that every child has an inherent right to life and that States parties shall ensure, to the maximum extent possible, the survival and development of the child. The Committee notes the importance of promoting opportunities for the child’s right to be heard, as child participation is a tool to stimulate the full development of the personality and the evolving capacities of the child consistent with article 6 and with the aims of education embodied in article 29.

3. Articles 12, 13 and 17

80.–Article 13, on the right to freedom of expression, and article 17, on access to information, are crucial prerequisites for the effective exercise of the right to be heard. These articles establish that children are subjects of rights and, together with article 12, they assert that the child is entitled to exercise those rights on his or her own behalf, in accordance with her or his evolving capacities.

81.–The right to freedom of expression embodied in article 13 is often confused with article 12. However, while both articles are strongly linked, they do elaborate different rights. Freedom of expression relates to the right to hold

and express opinions, and to seek and receive information through any media. It asserts the right of the child not to be restricted by the State party in the opinions she or he holds or expresses. As such, the obligation it imposes on States parties is to refrain from interference in the expression of those views, or in access to information, while protecting the right of access to means of communication and public dialogue. Article 12, however, relates to the right of expression of views specifically about matters which affect the child, and the right to be involved in actions and decisions that impact on her or his life. Article 12 imposes an obligation on States parties to introduce the legal framework and mechanisms necessary to facilitate active involvement of the child in all actions affecting the child and in decision-making, and to fulfil the obligation to give due weight to those views once expressed. Freedom of expression in article 13 requires no such engagement or response from States parties. However, creating an environment of respect for children to express their views, consistent with article 12, also contributes towards building children's capacities to exercise their right to freedom of expression.

82.—Fulfilment of the child's right to information, consistent with article 17 is, to a large degree, a prerequisite for the effective realization of the right to express views. Children need access to information in formats appropriate to their age and capacities on all issues of concern to them. This applies to information, for example, relating to their rights, any proceedings affecting them, national legislation, regulations and policies, local services, and appeals and complaints procedures. Consistent with articles 17 and 42, States parties should include children's rights in the school curricula.

83.—The Committee also reminds States parties that the media are an important means both of promoting awareness of the right of children to express their views, and of providing opportunities for the public expression of such views. It urges various forms of the media to dedicate further resources to the inclusion of children in the development of programmes and the creation of opportunities for children to develop and lead media initiatives on their rights.

4. Articles 12 and 5

84.—Article 5 of the Convention states that States parties shall respect the responsibilities, rights and duties of parents, legal guardians, or members of the extended family or community as provided for by local custom, to give direction and guidance to the child in her or his exercise of the rights recognized in the Convention. Consequently, the child has a right to direction and guidance, which have to compensate for the lack of knowledge, experience and understanding of the child and are restricted by his or her evolving capacities, as stated in this article. The more the child himself or herself knows, has experienced and understands, the more the parent, legal guardian or other persons legally responsible for the child have to transform direction and guidance into reminders and advice and later to an exchange on an equal footing. This transformation will not take place at a fixed point in a child's development, but will steadily increase as the child is encouraged to contribute her or his views.

85.—This requirement is stimulated by article 12 of the Convention, which stipulates that the child's views must be given due weight, whenever the child is capable of forming her or his own views. In other words, as children acquire capacities, so they are entitled to an increasing level of responsibility for the regulation of matters affecting them.¹²

5. Article 12 and the implementation of child rights in general

86.—In addition to the articles discussed in the preceding paragraphs, most other articles of the Convention require and promote children's involvement in matters affecting them. For these manifold involvements, the concept of participation is ubiquitously used. Unquestionably, the lynchpin of these involvements is article 12, but the requirement of planning, working and developing in consultation with children is present throughout the Convention.

87.—The practice of implementation deals with a broad range problems, such as health, the economy, education or the environment, which are of interest not only to the child as an individual, but to groups of children and children in general. Consequently, the Committee has always interpreted participation broadly in order to establish procedures not only for individual children and clearly defined groups of children, but also for groups of children, such as indigenous children, children with disabilities, or children in general, who are affected directly or indirectly by social, economic or cultural conditions of living in their society.

88.—This broad understanding of children's participation is reflected in the outcome document adopted by the twenty-seventh special session of the General Assembly entitled "A world fit for children". States parties have promised "to develop and implement programmes to promote meaningful participation by children, including adolescents, in decision-making processes, including in families and schools and at the local and national levels" (para. 32, subpara. 1). The Committee has stated in its general comment No. 5 on general measures of implementation for the Convention on the Rights of the Child: "It is important that Governments develop a direct relationship with children, not simply one mediated through non-governmental organizations (NGOs) or human rights institutions."¹³

C. The implementation of the right to be heard in different settings and situations

89.–The right of the child to be heard has to be implemented in the diverse settings and situations in which children grow up, develop and learn. In these settings and situations, different concepts of the child and her or his role exist, which may invite or restrict children's involvement in everyday matters and crucial decisions. Various ways of influencing the implementation of the child's right to be heard are available, which States parties may use to foster children's participation.

1. In the family

90.–A family where children can freely express views and be taken seriously from the earliest ages provides an important model, and is a preparation for the child to exercise the right to be heard in the wider society.¹⁴ Such an approach to parenting serves to promote individual development, enhance family relations and support children's socialization and plays a preventive role against all forms of violence in the home and family.

91.–The Convention recognizes the rights and responsibilities of parents, or other legal guardians, to provide appropriate direction and guidance to their children (see para. 84 above), but underlines that this is to enable the child to exercise his or her rights and requires that direction and guidance are undertaken in a manner consistent with the evolving capacities of the child.

92.–States parties should encourage, through legislation and policy, parents, guardians and childminders to listen to children and give due weight to their views in matters that concern them. Parents should also be advised to support children in realizing the right to express their views freely and to have children's views duly taken into account at all levels of society.

93.–In order to support the development of parenting styles respecting the child's right to be heard, the Committee recommends that States parties promote parent education programmes, which build on existing positive behaviours and attitudes and disseminate information on the rights of children and parents enshrined in the Convention.

94.–Such programmes need to address:

- The relationship of mutual respect between parents and children
- The involvement of children in decision-making
- The implication of giving due weight to the views of every family member
- The understanding, promotion and respect for children's evolving capacities
- Ways of dealing with conflicting views within the family

95.–These programmes have to reinforce the principle that girls and boys have equal rights to express their views.

96.–The media should play a strong role in communicating to parents that their children's participation is of high value for the children themselves, their families and society.

2. In alternative care

97.–Mechanisms must be introduced to ensure that children in all forms of alternative care, including in institutions, are able to express their views and that those views be given due weight in matters of their placement, the regulations of care in foster families or homes and their daily lives. These should include:

- Legislation providing the child with the right to information about any placement, care and/or treatment plan and meaningful opportunities to express her or his views and for those views to be given due weight throughout the decision-making process.
- Legislation ensuring the right of the child to be heard, and that her or his views be given due weight in the development and establishment of child-friendly care services.
- Establishment of a competent monitoring institution, such as a children's ombudsperson, commissioner or inspectorate, to monitor compliance with the rules and regulations governing the provision of care, protection or treatment of children in accordance with the obligations under article 3. The monitoring body should be mandated to have unimpeded access to residential facilities (including those for children in conflict with the law), to hear the views and concerns of the child directly, and to monitor the extent to which his or her views are listened to and given due weight by the institution itself.
- Establishment of effective mechanisms, for example, a representative council of the children, both girls and boys, in the residential care facility, with the mandate to participate in the development and implementation of the policy and any rules of the institution.

3. In health care

98.–The realization of the provisions of the Convention requires respect for the child's right to express his or her views and to participate in promoting the healthy development and well-being of children. This applies to individual health-care decisions, as well as to children's involvement in the development of health policy and services.

99.–The Committee identifies several distinct but linked issues that need consideration in respect of the child's involvement in practices and decisions relating to her or his own health care.

100.–Children, including young children, should be included in decision-making processes, in a manner consistent with their evolving capacities. They should be provided with information about proposed treatments and their effects and outcomes, including in formats appropriate and accessible to children with disabilities.

101.–States parties need to introduce legislation or regulations to ensure that children have access to confidential medical counselling and advice without parental consent, irrespective of the child's age, where this is needed for the child's safety or well-being. Children may need such access, for example, where they are experiencing violence or abuse at home, or in need of reproductive health education or services, or in case of conflicts between parents and the child over access to health services. The right to counselling and advice is distinct from the right to give medical consent and should not be subject to any age limit.

102.–The Committee welcomes the introduction in some countries of a fixed age at which the right to consent transfers to the child, and encourages States parties to give consideration to the introduction of such legislation. Thus, children above that age have an entitlement to give consent without the requirement for any individual professional assessment of capacity after consultation with an independent and competent expert. However, the Committee strongly recommends that States parties ensure that, where a younger child can demonstrate capacity to express an informed view on her or his treatment, this view is given due weight.

103.–Physicians and health-care facilities should provide clear and accessible information to children on their rights concerning their participation in paediatric research and clinical trials. They have to be informed about the research, so that their informed consent can be obtained in addition to other procedural safeguards.

104.–States parties should also introduce measures enabling children to contribute their views and experiences to the planning and programming of services for their health and development. Their views should be sought on all aspects of health provision, including what services are needed, how and where they are best provided, discriminatory barriers to accessing services, quality and attitudes of health professionals, and how to promote children's capacities to take increasing levels of responsibility for their own health and development. This information can be obtained through, inter alia, feedback systems for children using services or involved in research and consultative processes, and can be transmitted to local or national children's councils or parliaments to develop standards and indicators of health services that respect the rights of the child.¹⁴

4. In education and school

105.–Respect for right of the child to be heard within education is fundamental to the realization of the right to education. The Committee notes with concern continuing authoritarianism, discrimination, disrespect and violence which characterize the reality of many schools and classrooms. Such environments are not conducive to the expression of children's views and the due weight to be given these views.

106.–The Committee recommends that States parties take action to build opportunities for children to express their views and for those views to be given due weight with regard to the following issues.

107.–In all educational environments, including educational programmes in the early years, the active role of children in a participatory learning environment should be promoted.¹⁵ Teaching and learning must take into account life conditions and prospects of the children. For this reason, education authorities have to include children's and their parents' views in the planning of curricula and school programmes.

108.–Human rights education can shape the motivations and behaviours of children only when human rights are practised in the institutions in which the child learns, plays and lives together with other children and adults.¹⁶ In particular, the child's right to be heard is under critical scrutiny by children in these institutions, where children can observe, whether in fact due weight is given to their views as declared in the Convention.

109.–Children's participation is indispensable for the creation of a social climate in the classroom, which stimulates cooperation and mutual support needed for child-centred interactive learning. Giving children's views weight is particularly important in the elimination of discrimination, prevention of bullying and disciplinary measures. The Committee welcomes the expansion of peer education and peer counselling.

110.–Steady participation of children in decision-making processes should be achieved through, inter alia, class councils, student councils and student representation on school boards and committees, where they can freely express their views on the development and implementation of school policies and codes of behaviour. These rights need to be enshrined in legislation, rather than relying on the goodwill of authorities, schools and head teachers to implement them.

111.–Beyond the school, States parties should consult children at the local and national levels on all aspects of education policy, including, inter alia, the strengthening of the child-friendly character of the educational system, informal and non-formal facilities of learning, which give children a "second chance", school curricula, teaching methods, school structures, standards, budgeting and child-protection systems.

112.–The Committee encourages States parties to support the development of independent student organizations, which can assist children in competently performing their participatory roles in the education system.

113.—In decisions about the transition to the next level of schools or choice of tracks or streams, the right of the child to be heard has to be assured as these decisions deeply affect the child's best interests. Such decisions must be subject to administrative or judicial review. Additionally, in disciplinary matters, the right of the child to be heard has to be fully respected.¹⁷ In particular, in the case of exclusion of a child from instruction or school, this decision must be subject to judicial review as it contradicts the child's right to education.

114.—The Committee welcomes the introduction of child-friendly school programmes in many countries, which seek to provide interactive, caring, protective and participatory environments that prepare children and adolescents for active roles in society and responsible citizenship within their communities.

5. In play, recreation, sports and cultural activities

115.—Children require play, recreation, physical and cultural activities for their development and socialization. These should be designed taking into account children's preferences and capacities. Children who are able to express their views should be consulted regarding the accessibility and appropriateness of play and recreation facilities. Very young children and some children with disabilities, who are unable to participate in formal consultative processes, should be provided with particular opportunities to express their wishes.

6. In the workplace

116.—Children working at younger ages than permitted by laws and International Labour Organization Conventions Nos. 138 (1973) and 182 (1999) have to be heard in child-sensitive settings in order to understand their views of the situation and their best interests. They should be included in the search for a solution, which respects the economic and socio-structural constraints as well as the cultural context under which these children work. Children should also be heard when policies are developed to eliminate the root causes of child labour, in particular regarding education.

117.—Working children have a right to be protected by law against exploitation and should be heard when worksites and conditions of work are examined by inspectors investigating the implementation of labour laws. Children and, if existing, representatives of working children's associations should also be heard when labour laws are drafted or when the enforcement of laws is considered and evaluated.

7. In situations of violence

118.—The Convention establishes the right of the child to be protected from all forms of violence and the responsibility of States parties to ensure this right for every child without any discrimination. The Committee encourages States parties to consult with children in the development and implementation of legislative, policy, educational and other measures to address all forms of violence. Particular attention needs to be paid to ensuring that marginalized and disadvantaged children, such as exploited children, street children or refugee children, are not excluded from consultative processes designed to elicit views on relevant legislation and policy processes.

119.—In this regard, the Committee welcomes the findings of the Secretary-General's Study on Violence against Children, and urges States Parties to implement fully its recommendations, including the recommendation to provide the space for children to freely express their views and give these views due weight in all aspects of prevention, reporting and monitoring violence against them.

120.—Much of the violence perpetrated against children goes unchallenged both because certain forms of abusive behaviour are understood by children as accepted practices, and due to the lack of child-friendly reporting mechanisms. For example, they have no one to whom they can report in confidence and safety about experienced maltreatment, such as corporal punishment, genital mutilation or early marriage, and no channel to communicate their general observations to those accountable for implementation of their rights. Thus, effective inclusion of children in protective measures requires that children be informed about their right to be heard and to grow up free from all forms of physical and psychological violence. States parties should oblige all children's institutions to establish easy access to individuals or organizations to which they can report in confidence and safety, including through telephone helplines, and to provide places where children can contribute their experience and views on combating violence against children.

121.—The Committee also draws the attention of States parties to the recommendation in the Secretary-General's Study on Violence against Children to support and encourage children's organizations and child-led initiatives to address violence and to include these organizations in the elaboration, establishment and evaluation of anti-violence programmes and measures, so that children can play a key role in their own protection.

8. In the development of prevention strategies

122.—The Committee notes that the voices of children have increasingly become a powerful force in the prevention of child rights violations. Good practice examples are available, inter alia, in the fields of violence prevention in schools, combating child exploitation through hazardous and extensive labour, providing health services and education to street children, and in the juvenile justice system. Children should be consulted in the formulation of

legislation and policy related to these and other problem areas and involved in the drafting, development and implementation of related plans and programmes.

9. In immigration and asylum proceedings

123.—Children who come to a country following their parents in search of work or as refugees are in a particularly vulnerable situation. For this reason it is urgent to fully implement their right to express their views on all aspects of the immigration and asylum proceedings. In the case of migration, the child has to be heard on his or her educational expectations and health conditions in order to integrate him or her into school and health services. In the case of an asylum claim, the child must additionally have the opportunity to present her or his reasons leading to the asylum claim.

124.—The Committee emphasizes that these children have to be provided with all relevant information, in their own language, on their entitlements, the services available, including means of communication, and the immigration and asylum process, in order to make their voice heard and to be given due weight in the proceedings. A guardian or adviser should be appointed, free of charge. Asylum-seeking children may also need effective family tracing and relevant information about the situation in their country of origin to determine their best interests. Particular assistance may be needed for children formerly involved in armed conflict to allow them to pronounce their needs. Furthermore, attention is needed to ensure that stateless children are included in decision-making processes within the territories where they reside.

10. In emergency situations

125.—The Committee underlines that the right embodied in article 12 does not cease in situations of crisis or in their aftermath. There is a growing body of evidence of the significant contribution that children are able to make in conflict situations, post-conflict resolution and reconstruction processes following emergencies.²⁰ Thus, the Committee emphasized in its recommendation after the day of general discussion in 2008 that children affected by emergencies should be encouraged and enabled to participate in analysing their situation and future prospects. Children's participation helps them to regain control over their lives, contributes to rehabilitation, develops organizational skills and strengthens a sense of identity. However, care needs to be taken to protect children from exposure to situations that are likely to be traumatic or harmful.

126.—Accordingly, the Committee encourages States parties to support mechanisms which enable children, in particular adolescents, to play an active role in both post-emergency reconstruction and post-conflict resolution processes. Their views should be elicited in the assessment, design, implementation, monitoring and evaluation of programmes. For example, children in refugee camps can be encouraged to contribute to their own safety and well-being through the establishment of children's forums. Support needs to be given to enable children to establish such forums, while ensuring that their operation is consistent with children's best interests and their right to protection from harmful experiences.

11. In national and international settings

127.—Much of the opportunity for children's participation takes place at the community level. The Committee welcomes the growing number of local youth parliaments, municipal children's councils and ad hoc consultations where children can voice their views in decision-making processes. However, these structures for formal representative participation in local government should be just one of many approaches to the implementation of article 12 at the local level, as they only allow for a relatively small number of children to engage in their local communities. Consulting hours of politicians and officials, open house and visits in schools and kindergartens create additional opportunities for communication.

128.—Children should be supported and encouraged to form their own child-led organizations and initiatives, which will create space for meaningful participation and representation. In addition, children can contribute their perspectives, for example, on the design of schools, playgrounds, parks, leisure and cultural facilities, public libraries, health facilities and local transport systems in order to ensure more appropriate services. In community development plans that call for public consultation, children's views should be explicitly included.

129.—Such participation opportunities are, meanwhile, established in many countries also on the district, regional, federal state and national levels, where youth parliaments, councils and conferences provide forums for children to present their views and make them known to relevant audiences. NGOs and civil society organizations have developed practices to support children, which safeguard the transparency of representation and counter the risks of manipulation or tokenism.

130.—The Committee welcomes the significant contributions by UNICEF and NGOs in promoting awareness-raising on children's right to be heard and their participation in all domains of their lives, and encourages them to further promote child participation in all matters affecting them, including at the grass-roots, community, and national or international levels, and to facilitate exchanges of best practices. Networking among child-led organizations should be actively encouraged to increase opportunities for shared learning and platforms for collective advocacy.

131.—At the international level, children's participation at the World Summits for Children convened by the General Assembly in 1990 and 2002, and the involvement of children in the reporting process to the Committee on the Rights of the Child have particular relevance. The Committee welcomes written reports and additional oral information submitted by child organizations and children's representatives in the monitoring process of child rights implementation by States parties, and encourages States parties and NGOs to support children to present their views to the Committee.

D. Basic requirements for the implementation of the right of the child to be heard

132.—The Committee urges States parties to avoid tokenistic approaches, which limit children's expression of views, or which allow children to be heard, but fail to give their views due weight. It emphasizes that adult manipulation of children, placing children in situations where they are told what they can say, or exposing children to risk of harm through participation are not ethical practices and cannot be understood as implementing article 12.

133.—If participation is to be effective and meaningful, it needs to be understood as a process, not as an individual one-off event. Experience since the Convention on the Rights of the Child was adopted in 1989 has led to a broad consensus on the basic requirements which have to be reached for effective, ethical and meaningful implementation of article 12. The Committee recommends that States parties integrate these requirements into all legislative and other measures for the implementation of article 12.

134.—All processes in which a child or children are heard and participate, must be:

(a) Transparent and informative - children must be provided with full, accessible, diversity-sensitive and age-appropriate information about their right to express their views freely and their views to be given due weight, and how this participation will take place, its scope, purpose and potential impact;

(b) Voluntary - children should never be coerced into expressing views against their wishes and they should be informed that they can cease involvement at any stage;

(c) Respectful - children's views have to be treated with respect and they should be provided with opportunities to initiate ideas and activities. Adults working with children should acknowledge, respect and build on good examples of children's participation, for instance, in their contributions to the family, school, culture and the work environment. They also need an understanding of the socio-economic, environmental and cultural context of children's lives. Persons and organizations working for and with children should also respect children's views with regard to participation in public events;

(d) Relevant - the issues on which children have the right to express their views must be of real relevance to their lives and enable them to draw on their knowledge, skills and abilities. In addition, space needs to be created to enable children to highlight and address the issues they themselves identify as relevant and important;

(e) Child-friendly - environments and working methods should be adapted to children's capacities. Adequate time and resources should be made available to ensure that children are adequately prepared and have the confidence and opportunity to contribute their views. Consideration needs to be given to the fact that children will need differing levels of support and forms of involvement according to their age and evolving capacities;

(f) Inclusive - participation must be inclusive, avoid existing patterns of discrimination, and encourage opportunities for marginalized children, including both girls and boys, to be involved (see also para. 88 above). Children are not a homogenous group and participation needs to provide for equality of opportunity for all, without discrimination on any grounds. Programmes also need to ensure that they are culturally sensitive to children from all communities;

(g) Supported by training - adults need preparation, skills and support to facilitate children's participation effectively, to provide them, for example, with skills in listening, working jointly with children and engaging children effectively in accordance with their evolving capacities. Children themselves can be involved as trainers and facilitators on how to promote effective participation; they require capacity-building to strengthen their skills in, for example, effective participation awareness of their rights, and training in organizing meetings, raising funds, dealing with the media, public speaking and advocacy;

(h) Safe and sensitive to risk - in certain situations, expression of views may involve risks. Adults have a responsibility towards the children with whom they work and must take every precaution to minimize the risk to children of violence, exploitation or any other negative consequence of their participation. Action necessary to provide appropriate protection will include the development of a clear child-protection strategy which recognizes the particular risks faced by some groups of children, and the extra barriers they face in obtaining help. Children must be aware of their right to be protected from harm and know where to go for help if needed. Investment in working with families and communities is important in order to build understanding of the value and implications of participation, and to minimize the risks to which children may otherwise be exposed;

(i) Accountable - a commitment to follow-up and evaluation is essential. For example, in any research or consultative process, children must be informed as to how their views have been interpreted and used and, where necessary, provided with the opportunity to challenge and influence the analysis of the findings. Children are also entitled to be provided with clear feedback on how their participation has influenced any outcomes. Wherever

appropriate, children should be given the opportunity to participate in follow-up processes or activities. Monitoring and evaluation of children's participation needs to be undertaken, where possible, with children themselves.

E. Conclusions

135.—Investment in the realization of the child's right to be heard in all matters of concern to her or him and for her or his views to be given due consideration, is a clear and immediate legal obligation of States parties under the Convention. It is the right of every child without any discrimination. Achieving meaningful opportunities for the implementation of article 12 will necessitate dismantling the legal, political, economic, social and cultural barriers that currently impede children's opportunity to be heard and their access to participation in all matters affecting them. It requires a preparedness to challenge assumptions about children's capacities, and to encourage the development of environments in which children can build and demonstrate capacities. It also requires a commitment to resources and training. 134. Fulfilling these obligations will present a challenge for States parties. But it is an attainable goal if the strategies outlined in this general comment are systematically implemented and a culture of respect for children and their views is built.

Richtsnoeren betreffende Kindvriendelijke justitie (2010)

Aangenomen door het Comité van Ministers van de Raad van Europa op 17 november 2010

I. Scope and purpose

- 1.–The guidelines deal with the issue of the place and role, as well as the views, rights and needs of the child in judicial proceedings as well as in alternatives to such proceedings.
- 2.–The guidelines should apply to all ways in which children are likely to be, for whatever reason and in whatever capacity, brought into contact with all competent bodies and services involved in implementing criminal, civil or administrative law.
- 3.–The guidelines aim to ensure that, in any such proceedings, all rights of children, among which the right to information, to representation, to participation and to protection, are fully respected with due consideration to the child's level of maturity and understanding as well as to the circumstances of the case. Respecting children's rights should not jeopardise the rights of other parties involved.

II. Definitions

For the purposes of these guidelines on child friendly justice (hereafter “the guidelines”):

- a. A “child” means any person under the age of 18 years;
- b. A “parent” refers to the person(s) with parental responsibility, according to national law. In case the parent(s) is/are absent or no longer holding parental responsibility, this can be a guardian or an appointed legal representative;
- c. “Child-friendly justice” refers to justice systems which guarantee the respect and the effective implementation of all children's rights at the highest attainable level, bearing in mind the principles listed below and giving due consideration to the child's level of maturity and understanding and the circumstances of the case. It is, in particular, justice that is accessible, age appropriate, speedy, diligent, adapted to and focused on the needs and rights of the child, respecting the rights of the child including the rights to due process, to participate in and to understand the proceedings, to respect for private and family life and to integrity and dignity.

III. Fundamental principles

- 1.–The guidelines build on the existing principles enshrined in the instruments referred to in the preamble as well as the case law of the European Court of Human Rights.
- 2.–These principles are further developed in the following sections and should apply to all chapters of these guidelines.

A. Participation

- 1.–The right of all children to be informed about their rights, to be given appropriate ways to access justice and to be consulted and heard in proceedings involving or affecting them should be respected. This includes giving due weight to the children's views bearing in mind their maturity and any communication difficulties they may have in order to make this participation meaningful.
- 2.–Children should be considered and treated as full bearers of rights and should be entitled to exercise all their rights in a manner that takes into account their capacity to form their own views as well as the circumstances of the case.

B. Best interests of the child

- 1.–Member states should guarantee the effective implementation of the right of children to have their best interests be a primary consideration in all matters involving or affecting them.
- 2.–In assessing the best interests of the involved or affected children:
  - a. their views and opinions should be given due weight;
  - b. all other rights of the child, such as the right to dignity, liberty and equal treatment should be respected at all times;
  - c. a comprehensive approach should be adopted by all relevant authorities so as to take due account of all interests at stake, including psychological and physical well-being and legal, social and economic interests of the child.
- 3.–The best interests of all children involved in the same procedure or case should be separately assessed and balanced with a view to reconciling possible conflicting interests of the children.

4.–While the judicial authorities have the ultimate competence and responsibility for making the final decisions, member states should make, where necessary, concerted efforts to establish multidisciplinary approaches with the objective of assessing the best interests of children in procedures involving them.

C. Dignity

1.–Children should be treated with care, sensitivity, fairness and respect throughout any procedure or case, with special attention for their personal situation, well-being and specific needs, and with full respect for their physical and psychological integrity. This treatment should be given to them, in whichever way they have come into contact with judicial or non-judicial proceedings or other interventions, and regardless of their legal status and capacity in any procedure or case.

2.–Children shall not be subjected to torture or inhuman or degrading treatment or punishment.

D. Protection from discrimination

1.–The rights of children shall be secured without discrimination on any grounds such as sex, race, colour or ethnic background, age, language, religion, political or other opinion, national or social origin, socio-economic background, status of their parent(s), association with a national minority, property, birth, sexual orientation, gender identity or other status.

2.–Specific protection and assistance may need to be granted to more vulnerable children, such as migrant children, refugee and asylum seeking children, unaccompanied children, children with disabilities, homeless and street children, Roma children, and children in residential institutions.

E. Rule of law

1.–The rule of law principle should apply fully to children as it does to adults.

2.–Elements of due process such as the principles of legality and proportionality, the presumption of innocence, the right to a fair trial, the right to legal advice, the right to access to courts and the right to appeal, should be guaranteed for children as they are for adults and should not be minimised or denied under the pretext of the child's best interests. This applies to all judicial and non-judicial and administrative proceedings.

3.–Children should have the right to access appropriate independent and effective complaints mechanisms.

IV. Child-friendly justice before, during and after judicial proceedings

A. General elements of child-friendly justice

1. Information and advice

1.–From their first involvement with the justice system or other competent authorities (such as the police, immigration, educational, social or health care services) and throughout that process, children and their parents should be promptly and adequately informed of, inter alia:

a. their rights, in particular the specific rights children have with regard to judicial or non-judicial proceedings in which they are or might be involved, as well as the instruments available to remedy possible violations of their rights including the opportunity to have recourse to either a judicial or non-judicial proceeding or other interventions. This may include information on the likely duration of proceedings, possible access to appeals and independent complaints mechanisms;

b. the system and procedures involved, taking into consideration the particular place the child will have and the role he/she may play in it and the different procedural steps;

c. the existing support mechanisms for the child when participating in the judicial or non-judicial procedures;

d. the appropriateness and possible consequences of a given in-court or out-of-court proceedings;

e. where applicable, the charges or the follow-up given to their complaint;

f. the time and place of court proceedings and other relevant events, such as hearings, if the child is personally affected;

g. the general progress and outcome of the proceedings or intervention;

h. the availability of protective measures;

i. the existing mechanisms for review of decisions affecting the child;

j. the existing opportunities to obtain reparation from the offender or from the state through the justice process, through alternative civil proceedings or through other processes;

k. the availability of the services (health, psychological, social, interpretation and translation, and other) or organisations which can provide support as well as the means of accessing such services along with emergency financial support, where applicable;

l.–any special arrangements available in order to protect as far as possible their best interests if they are resident in another state.

2.–The information and advice should be provided to children in a manner adapted to their age and maturity, in a language which they can understand and which is gender- and culture-sensitive.

3.–As a rule, both the child and parents or legal representatives should directly receive the information. Provision of the information to the parents should not be an alternative to communicating the information to the child.

4.–Child-friendly materials containing relevant legal information should be made available and widely distributed, and special information services for children such as specialised websites and helplines established.

5.–Information on any charges against the child must be given promptly and directly after the charges are brought. This information should be given to both the child and the parents in such a way that they understand the exact charge as well as the possible consequences.

2. Protection of private and family life

6.–The privacy and personal data of children who are or have been involved in judicial or non-judicial proceedings and other interventions should be protected in accordance with national law. This generally implies that no information or personal data may be made available or published, particularly in the media, which could reveal or indirectly enable the disclosure of the child's identity, including image, detailed descriptions of the child or the child's family, names or addresses, audio and video records, etc.

7.–Member states should prevent violations of the privacy rights as mentioned under guideline 6. above by the media through legislative measures or monitoring self-regulation by the media.

8.–Member states should stipulate limited access to all records or documents containing personal and sensitive data of children, in particular in proceedings involving them. If the transfer of personal and sensitive data is necessary, while taking into account the best interests of the child, member states should regulate this transfer in line with relevant data protection legislation.

9.–Whenever children are being heard or giving evidence in judicial or non-judicial proceedings or other interventions, where appropriate, this should preferably take place in camera. As a rule, only those directly involved should be present, provided that they do not obstruct children in giving evidence.

10.–Professionals working with and for children should abide by the strict rules of confidentiality, except where there is a risk of harm to the child.

3. Safety (special preventive measures)

11.–In all judicial and non-judicial proceedings or other interventions, children should be protected from harm, including intimidation, reprisals and secondary victimisation.

12.–Professionals working with and for children should, where necessary, be subject to regular vetting, according to national law and without prejudice to the independence of the judiciary, to ensure their suitability to work with children.

13.–Special precautionary measures should apply to children when the alleged perpetrator is a parent, a member of the family or a primary caregiver.

4. Training of professionals

14.–All professionals working with and for children should receive necessary interdisciplinary training on the rights and needs of children of different age groups, as well as on proceedings that are adapted to them.

15.–Professionals having direct contact with children should also be trained in communicating with them at all ages and stages of development, as well as with children in situations of particular vulnerability.

5. Multidisciplinary approach

16.–With full respect of the child's right to private and family life, close co-operation between different professionals should be encouraged in order to obtain a comprehensive understanding of the child, as well as an assessment of his/her legal, psychological, social, emotional, physical and cognitive situation.

17.–A common assessment framework should be established for professionals working with or for children (such as lawyers, psychologists, physicians, police, immigration officials, social workers and mediators) in proceedings or interventions that involve or affect children to provide any necessary support to those taking decisions, enabling them to best serve children's interests in a given case.

18.–While implementing a multidisciplinary approach, professional rules on confidentiality should be respected.

6. Deprivation of liberty

19.–Any form of deprivation of liberty of children should be a measure of last resort and be for the shortest appropriate period of time.

20.—When deprivation of liberty is imposed, children should, as a rule, be held separately from adults. When children are detained with adults, this should be for exceptional reasons and based solely on the best interests of the child. In all circumstances, children should be detained in premises suited to their needs.

21.—Given the vulnerability of children deprived of liberty, the importance of family ties and promoting the reintegration into society, competent authorities should ensure respect and actively support the fulfilment of the rights of the child as set out in universal and European instruments. In addition to other rights, children in particular should have the right to:

- a. maintain regular and meaningful contact with parents, family and friends through visits and correspondence, except when restrictions are required in the interests of justice and the interests of the child. Restrictions on this right should never be used as a punishment;
- b. receive appropriate education, vocational guidance and training, medical care, and enjoy freedom of thought, conscience and religion and access to leisure, including physical education and sport;
- c. access programmes that prepare children in advance for their return to their communities, with full attention given to them in respect of their emotional and physical needs, their family relationships, housing, schooling and employment possibilities and socio-economic status.

22.—The deprivation of liberty of unaccompanied minors, including those seeking asylum, and separated children should never be motivated or based solely on the absence of residence status.

B. Child-friendly justice before judicial proceedings

23.—The minimum age of criminal responsibility should not be too low and should be determined by law.

24.—Alternatives to judicial proceedings such as mediation, diversion (of judicial mechanisms) and alternative dispute resolution should be encouraged whenever these may best serve the child's best interests. The preliminary use of such alternatives should not be used as an obstacle to the child's access to justice.

25.—Children should be thoroughly informed and consulted on the opportunity to have recourse to either a court proceeding or alternatives outside court settings. This information should also explain the possible consequences of each option. Based on adequate information, both legal and otherwise, a choice should be available to use either court procedures or alternatives for these proceedings whenever they exist. Children should be given the opportunity to obtain legal advice and other assistance in determining the appropriateness and desirability of the proposed alternatives. In making this decision, the views of the child should be taken into account.

26.—Alternatives to court proceedings should guarantee an equivalent level of legal safeguards. Respect for children's rights as described in these guidelines and in all relevant legal instruments on the rights of the child should be guaranteed to the same extent in both in-court and out-of-court proceedings.

C. Children and the police

27.—Police should respect the personal rights and dignity of all children and have regard to their vulnerability, i.e. take account of their age and maturity and any special needs of those who may be under a physical or mental disability or have communication difficulties.

28.—Whenever a child is apprehended by the police, the child should be informed in a manner and in language that is appropriate to his or her age and level of understanding of the reason for which he or she has been taken into custody. Children should be provided with access to a lawyer and be given the opportunity to contact their parents or a person whom they trust.

29.—Save in exceptional circumstances, the parent(s) should be informed of the child's presence in the police station, given details of the reason why the child has been taken into custody and be asked to come to the station.

30.—A child who has been taken into custody should not be questioned in respect of criminal behaviour, or asked to make or sign a statement concerning such involvement, except in the presence of a lawyer or one of the child's parents or, if no parent is available, another person whom the child trusts. The parent or this person may be excluded if suspected of involvement in the criminal behaviour or if engaging in conduct which amounts to an obstruction of justice.

31.—Police should ensure that, as far as possible, no child in their custody is detained together with adults.

32.—Authorities should ensure that children in police custody are kept in conditions that are safe and appropriate to their needs.

33.—In member states where this falls under their mandate, prosecutors should ensure that child-friendly approaches are used throughout the investigation process.

D. Child-friendly justice during judicial proceedings

1. Access to court and to the judicial process

34.—As bearers of rights, children should have recourse to remedies to effectively exercise their rights or act upon violations of their rights. The domestic law should facilitate where appropriate the possibility of access to court for children who have sufficient understanding of their rights as well as of the use of remedies to protect these rights, based on adequately given legal advice.

35.—Any obstacles to access to court, such as the cost of the proceedings or the lack of legal counsel, should be removed.

36.—In cases of certain specific crimes committed against children, or certain aspects of civil or family law, access to court should be granted for a period of time after the child has reached the age of majority where necessary. Member states are encouraged to review their statutes of limitation.

2. Legal counsel and representation

37.—Children should have the right to their own legal counsel and representation, in their own name, in proceedings where there is, or could be, a conflict of interest between the child and the parents or other involved parties.

38.—Children should have access to free legal aid, under the same or more lenient conditions as adults.

39.—Lawyers representing children should be trained in and knowledgeable on children's rights and related issues, receive ongoing and in-depth training and be capable of communicating with children at their level of understanding.

40.—Children should be considered as fully-fledged clients with their own rights and lawyers representing children should bring forward the opinion of the child.

41.—Lawyers should provide the child with all necessary information and explanations concerning the possible consequences of the child's views and/or opinions.

42.—In cases where there are conflicting interests between parents and children, the competent authority should appoint either a guardian ad litem or another independent representative to represent the views and interests of the child.

43.—Adequate representation and the right to be represented independently from the parents should be guaranteed, especially in proceedings where the parents, members of the family or caregivers are the alleged offenders.

3. Right to be heard and to express views

44.—Judges should respect the right of children to be heard in all matters that affect them or at least to be heard when they are deemed to have a sufficient understanding of the matters in question. Means used for this purpose should be adapted to the child's level of understanding and ability to communicate and take into account the circumstances of the case. Children should be consulted on the manner in which they wish to be heard.

45.—Due weight should be given to the child's views and opinion in accordance with his or her age and maturity.

46.—The right to be heard is a right of the child, not a duty on the child.

47.—A child should not be precluded from being heard solely on the basis of age. Whenever a child takes the initiative to be heard in a case that affects him or her, the judge should not, unless it is in the child's best interests, refuse to hear the child and should listen to his or her views and opinion on matters concerning him or her in the case.

48.—Children should be provided with all necessary information on how effectively to use the right to be heard. However, it should be explained to them that their right to be heard and to have their views taken into consideration may not necessarily determine the final decision.

49.—Judgments and court rulings affecting children should be duly reasoned and explained to them in language that children can understand, particularly those decisions in which the child's views and opinions have not been followed.

4. Avoiding undue delay

50.—In all proceedings involving children, the urgency principle should be applied to provide a speedy response and protect the best interests of the child, while respecting the rule of law.

51.—In family law cases (for example parentage, custody, parental abduction), courts should exercise exceptional diligence to avoid any risk of adverse consequences on the family relations.

52.—When necessary, judicial authorities should consider the possibility of taking provisional decisions or making preliminary judgments to be monitored for a certain period of time in order to be reviewed later.

53.—In accordance with the law, judicial authorities should have the possibility to take decisions which are immediately enforceable in cases where this would be in the best interests of the child.

5. Organisation of the proceedings, child-friendly environment and child-friendly language

54.—In all proceedings, children should be treated with respect for their age, their special needs, their maturity and level of understanding, and bearing in mind any communication difficulties they may have. Cases involving children should be dealt with in non-intimidating and child-sensitive settings.

55.—Before proceedings begin, children should be familiarised with the layout of the court or other facilities and the roles and identities of the officials involved.

56.—Language appropriate to children's age and level of understanding should be used.

57.—When children are heard or interviewed in judicial and non-judicial proceedings and during other interventions, judges and other professionals should interact with them with respect and sensitivity.

58.—Children should be allowed to be accompanied by their parents or, where appropriate, an adult of their choice, unless a reasoned decision has been made to the contrary in respect of that person.

59.—Interview methods, such as video or audio-recording or pre-trial hearings in camera, should be used and considered as admissible evidence.

60.—Children should be protected, as far as possible, against images or information that could be harmful to their welfare. In deciding on disclosure of possibly harmful images or information to the child, the judge should seek advice from other professionals, such as psychologists and social workers.

61.—Court sessions involving children should be adapted to the child's pace and attention span: regular breaks should be planned and hearings should not last too long. To facilitate the participation of children to their full cognitive capacity and to support their emotional stability, disruption and distractions during court sessions should be kept to a minimum.

62.—As far as appropriate and possible, interviewing and waiting rooms should be arranged for children in a child-friendly environment.

63.—As far as possible, specialist courts (or court chambers), procedures and institutions should be established for children in conflict with the law. This could include the establishment of specialised units within the police, the judiciary, the court system and the prosecutor's office.

6. Evidence / statements by children

64.—Interviews of and the gathering of statements from children should, as far as possible, be carried out by trained professionals. Every effort should be made for children to give evidence in the most favourable settings and under the most suitable conditions, having regard to their age, maturity and level of understanding and any communication difficulties they may have.

65.—Audiovisual statements from children who are victims or witnesses should be encouraged, while respecting the right of other parties to contest the content of such statements.

66.—When more than one interview is necessary, they should preferably be carried out by the same person, in order to ensure coherence of approach in the best interests of the child.

67.—The number of interviews should be as limited as possible and their length should be adapted to the child's age and attention span.

68.—Direct contact, confrontation or interaction between a child victim or witness with alleged perpetrators should, as far as possible, be avoided unless at the request of the child victim.

69.—Children should have the opportunity to give evidence in criminal cases without the presence of the alleged perpetrator.

70.—The existence of less strict rules on giving evidence such as absence of the requirement for oath or other similar declarations, or other child-friendly procedural measures, should not in itself diminish the value given to a child's testimony or evidence.

71.—Interview protocols that take into account different stages of the child's development should be designed and implemented to underpin the validity of children's evidence. These should avoid leading questions and thereby enhance reliability.

72.—With regard to the best interests and well-being of children, it should be possible for a judge to allow a child not to testify.

73.—A child's statements and evidence should never be presumed invalid or untrustworthy by reason only of the child's age.

74.—The possibility of taking statements of child victims and witnesses in specially designed child-friendly facilities and a child-friendly environment should be examined.

E. Child-friendly justice after judicial proceedings

75.–The child's lawyer, guardian ad litem or legal representative should communicate and explain the given decision or judgment to the child in a language adapted to the child's level of understanding and should give the necessary information on possible measures that could be taken, such as appeal or independent complaint mechanisms.

76.–National authorities should take all necessary steps to facilitate the execution of judicial decisions/rulings involving and affecting children without delay.

77.–When a decision has not been enforced, children should be informed, possibly through their lawyer, guardian ad litem or legal representative, of available remedies either through non-judicial mechanisms or access to justice.

78.–Implementation of judgments by force should be a measure of last resort in family cases when children are involved.

79.–After judgments in highly conflictual proceedings, guidance and support should be offered, ideally free of charge, to children and their families by specialised services.

80.–Particular health care and appropriate social and therapeutic intervention programmes or measures for victims of neglect, violence, abuse or other crimes should be provided, ideally free of charge, and children and their caregivers should be promptly and adequately informed of the availability of such services.

81.–The child's lawyer, guardian or legal representative should have a mandate to take all necessary steps to claim for damages during or after criminal proceedings in which the child was a victim. Where appropriate, the costs could be covered by the state and recovered from the perpetrator.

82.–Measures and sanctions for children in conflict with the law should always be constructive and individualised responses to the committed acts, bearing in mind the principle of proportionality, the child's age, physical and mental well-being and development and the circumstances of the case. The right to education, vocational training, employment, rehabilitation and reintegration should be guaranteed.

83.–In order to promote the reintegration within society, and in accordance with the national law, criminal records of children should be non-disclosable outside the justice system on reaching the age of majority. Exceptions for the disclosure of such information can be permitted in cases of serious offences, inter alia for reasons of public safety or when employment with children is concerned.

V. Promoting other child-friendly actions

Member states are encouraged to:

- a. promote research into all aspects of child-friendly justice, including child-sensitive interviewing techniques and dissemination of information and training on such techniques;
- b. exchange practice and promote co-operation in the field of child-friendly justice internationally;
- c. promote the publication and widest possible dissemination of child-friendly versions of relevant legal instruments;
- d. set up, or maintain and reinforce where necessary, information offices for children's rights, possibly linked to bar associations, welfare services, (children's) ombudsmen, Non-governmental Organisations (NGOs), etc.;
- e. facilitate children's access to courts and complaint mechanisms and further recognise and facilitate the role of NGOs and other independent bodies or institutions such as children's ombudsmen in supporting children's effective access to courts and independent complaint mechanisms, both on a national and international level;
- f. consider the establishment of a system of specialised judges and lawyers for children and further develop courts in which both legal and social measures can be taken in favour of children and their families;
- g. develop and facilitate the use by children and others acting on their behalf of universal and European human and children's rights protection mechanisms for the pursuit of justice and protection of rights when domestic remedies do not exist or have been exhausted;
- h. make human rights, including children's rights, a mandatory component in the school curricula and for professionals working with children;
- i. develop and support systems aimed at raising the awareness of parents on children's rights;
- j. set up child-friendly, multi-agency and interdisciplinary centres for child victims and witnesses where children could be interviewed and medically examined for forensic purposes, comprehensively assessed and receive all relevant therapeutic services from appropriate professionals;
- k. set up specialised and accessible support and information services, such as online consultation, help lines and local community services free of charge;
- l. ensure that all concerned professionals working in contact with children in justice systems receive appropriate support and training, as well as practical guidance in order to guarantee and implement adequately the rights of children, in particular while assessing children's best interests in all types of procedures involving or affecting them.

VI. Monitoring and assessment

Member states are also encouraged to:

- a. review domestic legislation, policies and practices to ensure the necessary reforms to implement these guidelines;
- b. to speedily ratify, if not yet done so, relevant Council of Europe conventions concerning children's rights;
- c. periodically review and evaluate their working methods within the child-friendly justice setting;
- d. maintain or establish a framework, including one or more independent mechanisms, as appropriate, to promote and monitor implementation of the present guidelines, in accordance with their judicial and administrative systems;
- e. ensure that civil society, in particular organisations, institutions and bodies which aim to promote and to protect the rights of the child, participate fully in the monitoring process.

Richtlijn (EU) 2016/800 betreffende procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure

*Aangenomen door het Europees Parlement en de Raad op 11 mei 2016
Publicatieblad L 132 van 21 mei 2016*

(1) Deze richtlijn heeft ten doel procedurele waarborgen vast te stellen om te verzekeren dat kinderen, zijnde personen die jonger zijn dan 18 jaar, die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure, deze procedure kunnen begrijpen en volgen en hun recht op een eerlijk proces uit kunnen oefenen, alsook om recidive bij kinderen te voorkomen en om hun sociale integratie te bevorderen.

(2) Door gemeenschappelijke minimumnormen vast te stellen voor de bescherming van de procedurele rechten van kinderen die verdachte of beklaagde zijn, heeft deze richtlijn tot doel het vertrouwen van de lidstaten in elkaars strafrechtssystemen te versterken; aldus kan de richtlijn de wederzijdse erkenning van beslissingen in strafzaken helpen verbeteren. Voorts dienen dergelijke gemeenschappelijke minimumvoorschriften op het hele grondgebied van de lidstaten de belemmeringen voor het vrije verkeer van burgers weg te nemen.

(3) Hoewel alle lidstaten partij zijn bij het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM), het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR) en het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind, heeft de ervaring geleerd dat deze omstandigheid op zich niet altijd zorgt voor voldoende vertrouwen in de strafrechtssystemen van andere lidstaten.

(4) Op 30 november 2009 keurde de Raad een resolutie goed betreffende een routekaart ter versterking van de procedurele rechten van verdachten of beklaagden in strafprocedures (3) (hierna „de routekaart” genoemd). De routekaart, die uitgaat van een stapsgewijze benadering, vergt de vaststelling van maatregelen met betrekking tot het recht op vertaling en vertolking (maatregel A), het recht op informatie over de rechten en informatie over de beschuldiging (maatregel B), het recht op juridisch advies en rechtsbijstand (maatregel C), het recht te communiceren met familie, werkgever en consulaire autoriteiten (maatregel D) en bijzondere waarborgen voor kwetsbare verdachten of beklaagden (maatregel E). In de routekaart wordt benadrukt dat de volgorde van de rechten indicatief is en dat deze dus overeenkomstig prioriteiten kan worden gewijzigd. De routekaart is bedoeld als een totaalpakket; pas wanneer alle onderdelen ten uitvoer zijn gelegd, zullen de voordelen ervan volledig voelbaar zijn.

(5) De Europese Raad verklaarde zich op 11 december 2009 ingenomen met de routekaart en maakte deze tot onderdeel van het programma van Stockholm — Een open en veilig Europa ten dienste en ter bescherming van de burger (4) (punt 2.4). De Europese Raad benadrukte dat de routekaart niet uitputtend is en nodigde de Commissie dan ook uit te onderzoeken welke minimale procedurele rechten verdachten en beklaagden verder kunnen worden toegekend, en te beoordelen of andere vraagstukken, bijvoorbeeld het vermoeden van onschuld, dienen te worden aangepakt om op dit gebied tot betere samenwerking te komen.

(6) Tot dusver zijn er vier maatregelen inzake procedurele rechten in strafprocedures vastgesteld op grond van de routekaart, namelijk Richtlijnen 2010/64/EU (5), 2012/13/EU (6), 2013/48/EU (7) en Richtlijn (EU) 2016/343 (8) van het Europees Parlement en de Raad.

(7) Deze richtlijn strekt tot bevordering van de rechten van het kind en houdt rekening met de richtsnoeren van de Raad van Europa voor kindvriendelijke justitie.

(8) Wanneer kinderen verdachte of beklaagde zijn in strafprocedures of er tegen hen een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd op grond van Kaderbesluit 2002/584/JBZ van de Raad (9) (gezochte personen), dienen de lidstaten ervoor te zorgen dat de belangen van het kind steeds de eerste overweging vormen, overeenkomstig artikel 24, lid 2, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie („het Handvest”).

(9) Aan kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure, dient bijzondere aandacht te worden geschonken om hun mogelijkheden tot ontwikkeling en sociale herintegratie te behouden.

(10) Deze richtlijn dient van toepassing te zijn op kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure en op kinderen die gezochte personen zijn. Ten aanzien van kinderen die gezochte personen zijn, dienen de relevante bepalingen van deze richtlijn van toepassing te zijn vanaf het ogenblik waarop de uitvoerende lidstaat hen aanhoudt.

(11) Deze richtlijn, of sommige bepalingen ervan, dient ook van toepassing te zijn op personen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure en op gezochte personen die kinderen waren op het moment dat de procedure tegen hen in gang werd gezet, maar nadien de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt, en indien de toepassing van deze richtlijn passend is in het licht van alle omstandigheden van de zaak, inclusief de rijpheid en de kwetsbaarheid van de personen in kwestie.

(12) Wanneer iemand de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt op het moment dat hij verdachte of beklaagde in een strafprocedure wordt, maar het strafbare feit gepleegd is op het moment dat de persoon een kind was, worden de lidstaten ertoe aangemoedigd de procedurele waarborgen van deze richtlijn toe te passen totdat de betrokkene de leeftijd van 21 jaar bereikt, in ieder geval wat strafbare feiten betreft die door dezelfde verdachte of beklaagde zijn gepleegd en die gezamenlijk worden onderzocht en vervolgd omdat zij onlosmakelijk verbonden zijn met de strafprocedure die tegen de betrokkene is ingeleid toen deze nog geen 18 jaar oud was.

(13) De lidstaten dienen de leeftijd van het kind vast te stellen op basis van de verklaringen van het kind zelf, controles van hun burgerlijke staat, documentenonderzoek, overig bewijs en, indien dergelijk bewijs niet beschikbaar of niet overtuigend is, medisch onderzoek. Een medisch onderzoek dient als uiterste middel te worden uitgevoerd en met strikte eerbiediging van de rechten van het kind, diens lichamelijke integriteit en menselijke waardigheid. In geval van twijfel over de leeftijd van een persoon moet er voor de toepassing van deze richtlijn vanuit worden gegaan dat die persoon een kind is.

(14) Deze richtlijn mag niet van toepassing zijn op een aantal lichte strafbare feiten. Zij dient echter van toepassing te zijn wanneer een kind dat een verdachte of beklaagde is, de vrijheid wordt ontnomen.

(15) In sommige lidstaten is een andere autoriteit dan een in strafzaken bevoegde rechtbank bevoegd om voor relatief lichte strafbare feiten andere sancties op te leggen dan vrijheidsbeneming. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn met betrekking tot verkeersovertredingen die op grote schaal worden begaan en die kunnen worden vastgesteld bij een verkeerscontrole. In dergelijke situaties zou het onredelijk zijn de bevoegde autoriteiten te verplichten alle rechten te waarborgen waarin deze richtlijn voorziet. Indien het recht van een lidstaat erin voorziet dat voor lichte strafbare feiten een dergelijke autoriteit een sanctie oplegt, en indien ofwel daartegen beroep kan worden ingesteld ofwel de zaak anderszins kan worden doorverwezen naar een in strafzaken bevoegde rechtbank, dient deze richtlijn derhalve alleen van toepassing te zijn op de procedure die bij die rechtbank wordt gevoerd naar aanleiding van dat beroep of die verwijzing.

(16) In sommige lidstaten wordt een aantal lichte strafbare feiten, met name lichte verkeersovertredingen, lichte overtredingen van algemene gemeentelijke verordeningen en lichte schendingen van de openbare orde, als strafbare feiten aangemerkt. In dergelijke situaties zou het onredelijk zijn de bevoegde autoriteiten te verplichten alle rechten te waarborgen waarin deze richtlijn voorziet. Indien het recht van een lidstaat erin voorziet dat voor lichte strafbare feiten geen vrijheidsstraf kan worden opgelegd, dient deze richtlijn derhalve alleen van toepassing te zijn op procedures voor een in strafzaken bevoegde rechtbank.

(17) Deze richtlijn dient uitsluitend van toepassing te zijn op strafprocedures. Ze mag niet van toepassing zijn op andere soorten procedures, in het bijzonder procedures die speciaal voor kinderen zijn ontworpen en die tot beschermende, corrigerende of opvoedkundige maatregelen kunnen leiden.

(18) Deze richtlijn dient ten uitvoer te worden gelegd met inachtneming van de bepalingen van Richtlijn 2012/13/EU en Richtlijn 2013/48/EU. Gelet op de specifieke behoeften en kwetsbaarheden van kinderen bevat deze richtlijn echter nadere aanvullende waarborgen inzake de informatie die aan kinderen en aan de persoon die het ouderlijk gezag heeft, moet worden verschaft.

(19) Kinderen dienen informatie te krijgen over algemene aspecten van het verloop van de procedure. In dit verband dienen zij in het bijzonder een beknopte uitleg te krijgen over de volgende procedurele stappen in de procedure, voor zover dit mogelijk is in het licht van de belangen van de strafprocedure, alsook over de rol van de autoriteiten die bij de procedure betrokken zijn. De te verstrekken informatie hangt af van de omstandigheden van de zaak.

(20) Kinderen dienen informatie te krijgen over het recht op een medisch onderzoek op het eerste passende moment tijdens de procedure, dit ten laatste op het moment dat een kind zijn vrijheid wordt ontnomen, indien een dergelijke maatregel wordt genomen ten aanzien van het kind.

(21) Als een kind zijn vrijheid wordt ontnomen, dient de verklaring van rechten die het kind krachtens Richtlijn 2012/13/EU wordt verstrekt, duidelijke informatie te bevatten over de rechten die het op grond van de onderhavige richtlijn geniet.

(22) De lidstaten dienen de persoon die het ouderlijk gezag heeft mondeling en/of schriftelijk te informeren over de toepasselijke procedurele rechten. De informatie dient zo spoedig mogelijk te worden verstrekt en wel zo gedetailleerd als noodzakelijk is om het eerlijke verloop van de procedure en de daadwerkelijke uitoefening van de rechten van het kind te waarborgen.

(23) In bepaalde omstandigheden, die ook verband kunnen houden met slechts een van de personen die het ouderlijk gezag hebben, dient de informatie te worden verstrekt aan een andere geschikte volwassene die door het kind wordt aangesteld en door de bevoegde autoriteiten wordt goedgekeurd. Een van die omstandigheden is er wanneer objectieve en feitelijke omstandigheden aangeven of aanleiding geven tot het vermoeden dat het verstrekken van informatie aan de persoon die het ouderlijk gezag heeft, de strafprocedure ernstig in gevaar zou kunnen brengen, met name wanneer bewijs zou kunnen worden vernietigd of gewijzigd, getuigen zouden kunnen worden beïnvloed

of de persoon die het ouderlijk gezag heeft samen met het kind bij het strafbare feit waarvan het kind wordt verdacht betrokken zou kunnen zijn geweest.

(24) Wanneer de omstandigheden die de bevoegde autoriteiten ertoe hebben gebracht informatie aan een andere geschikte volwassene dan de persoon die het ouderlijk gezag heeft te verstrekken, niet langer bestaan, dient informatie die het kind in overeenstemming met deze richtlijn krijgt, en die in de loop van de procedure relevant blijft, aan de persoon die het ouderlijk gezag heeft te worden verstrekt. Dit voorschrift mag er niet toe leiden dat de strafprocedure onnodig wordt vertraagd.

(25) Kinderen die verdachte of beklaagde zijn, hebben recht op toegang tot een advocaat in overeenstemming met Richtlijn 2013/48/EU. Aangezien kinderen kwetsbaar zijn en niet altijd in staat strafprocedures volledig te begrijpen en te volgen, dienen zij in de situaties als bedoeld in deze richtlijn te worden bijgestaan door een advocaat. In die situaties dienen de lidstaten ervoor te zorgen dat het kind in kwestie door een advocaat wordt bijgestaan indien het kind zelf, of de persoon die het ouderlijk gezag heeft, niet zelf voor een advocaat heeft gezorgd. De lidstaten dienen voor juridische bijstand te zorgen wanneer dit nodig is om ervoor te zorgen dat het kind daadwerkelijk door een advocaat wordt bijgestaan.

(26) Bijstand door een advocaat zoals bedoeld in deze richtlijn veronderstelt dat het kind recht heeft op toegang tot een advocaat zoals bedoeld in Richtlijn 2013/48/EU. Wanneer de toepassing van een bepaling van Richtlijn 2013/48/EU het derhalve niet mogelijk maakt dat het kind door een advocaat wordt bijgestaan zoals bedoeld in onderhavige richtlijn, mag een dergelijke bepaling niet van toepassing zijn op het recht van kinderen op toegang tot een advocaat onder Richtlijn 2013/48/EU. Anderzijds mogen de afwijkingen en uitzonderingen met betrekking tot bijstand door een advocaat zoals bedoeld in de onderhavige richtlijn geen invloed hebben op het recht van toegang tot een advocaat in overeenstemming met Richtlijn 2013/48/EU, of op het recht op juridische bijstand in overeenstemming met het Handvest en het EVRM, en met het nationale recht en ander Unierecht.

(27) De bepalingen van deze richtlijn inzake bijstand door een advocaat dienen van toepassing te zijn zonder onnodige vertraging zodra kinderen ervan in kennis worden gesteld dat zij verdachte of beklaagde zijn. Voor de toepassing van deze richtlijn wordt onder bijstand door een advocaat verstaan dat het kind rechtsbijstand van een advocaat krijgt en dat het kind tijdens de strafprocedure door een advocaat wordt vertegenwoordigd. Indien het kind ingevolge deze richtlijn tijdens een verhoor moet worden bijgestaan, dient er een advocaat aanwezig te zijn. Bijstand door een advocaat betekent echter niet dat een advocaat aanwezig moet zijn bij elke onderzoekshandeling of handeling voor het vergaren van bewijsmateriaal, onverminderd het recht van het kind om toegang te krijgen tot een advocaat op grond van Richtlijn 2013/48/EU.

(28) Op voorwaarde dat dit strookt met het recht op een eerlijk proces, omvat de verplichting voor lidstaten om voor kinderen die verdachte of beklaagde zijn in bijstand door een advocaat te voorzien overeenkomstig deze richtlijn, niet het volgende: identificatie van het kind; nagaan of een onderzoek moet worden ingesteld; controle op wapenbezit of om uitsluitel te krijgen over andere soortgelijke veiligheidsvraagstukken; onderzoekshandelingen of handelingen voor het vergaren van bewijsmateriaal, andere dan die welke uitdrukkelijk in deze richtlijn worden genoemd, zoals een fouillering, een lichamelijk onderzoek, een bloed-, alcohol- of vergelijkbare test, of het maken van foto's en het afnemen van vingerafdrukken; het verschijnen van het kind voor een bevoegde autoriteit of het overleveren van het kind aan de persoon die het ouderlijk gezag heeft of aan een andere geschikte volwassene, in overeenstemming met het nationale recht.

(29) Indien een kind dat aanvankelijk geen verdachte of beklaagde was, zoals een getuige, verdachte of beklaagde wordt, moet dat kind beschikken over het recht beschermd te worden tegen zelfincriminatie en over het zwijgrecht, in overeenstemming met het recht van de Unie en het EVRM, zoals uitgelegd door het Hof van Justitie van de Europese Unie (Hof van Justitie) en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Daarom verwijst deze richtlijn uitdrukkelijk naar de concrete situatie waarin zo'n kind bij verhoor door de politie of een andere rechtshandavingsinstantie in het kader van een strafprocedure zelf verdachte of beklaagde wordt. Indien een kind dat niet verdachte of beklaagde was tijdens zo'n verhoor, een verdachte of beklaagde wordt, dient het verhoor te worden onderbroken tot het kind ervan in kennis is gesteld dat hij of zij een verdachte of beklaagde is en wordt bijgestaan door een advocaat in overeenstemming met deze richtlijn.

(30) Op voorwaarde dat dit strookt met het recht op een eerlijk proces, moeten de lidstaten kunnen afwijken van de verplichting om bijstand door een advocaat toe te staan indien dit niet evenredig is in het licht van de omstandigheden van de zaak, waarbij geldt dat de belangen van het kind altijd de eerste overweging dienen te vormen. In ieder geval dienen kinderen door een advocaat te worden bijgestaan wanneer zij voor een bevoegde rechtbank of rechter verschijnen met het oog op een besluit over detentie in elk stadium van de procedure die in het toepassingsgebied van deze richtlijn valt, alsook tijdens detentie. Verder mag vrijheidsbeneming niet als straf in een strafprocedure worden opgelegd tenzij het kind op zodanige wijze is bijgestaan door een advocaat dat het zijn rechten van verdediging doeltreffend heeft kunnen uitoefenen en, in ieder geval, tijdens de behandeling van zijn zaak voor een rechtbank. De lidstaten dienen in dit verband praktische regelingen te kunnen vaststellen.

(31) De lidstaten moeten tijdelijk kunnen afwijken van de verplichting om voor bijstand door een advocaat te zorgen in de voorbereidende fase van het onderzoek om dwingende redenen, namelijk indien het urgent noodzakelijk is om ernstige negatieve gevolgen voor het leven, de vrijheid of de lichamelijke integriteit van een persoon af te wenden, of indien de onderzoeksautoriteiten onmiddellijk maatregelen moeten nemen om een substantieel gevaar voor de strafprocedure in verband met een ernstig strafbaar feit te voorkomen, onder andere om informatie te verzamelen in verband met de vermeende mededaders van een ernstig strafbaar feit, of om te voorkomen dat belangrijk bewijsmateriaal in verband met een ernstig strafbaar feit verloren gaat. Zolang een tijdelijke afwijking om een van die dwingende redenen van kracht is, moeten de bevoegde autoriteiten kinderen verhoren zonder dat een advocaat aanwezig is, op voorwaarde dat zij van hun zwijgrecht op de hoogte zijn gebracht en dat recht kunnen uitoefenen en dat dergelijk verhoor de rechten van de verdediging, inclusief het recht van de betrokkene om zichzelf niet te beschuldigen, niet schaadt. Verhoren moeten mogelijk zijn voor zover nodig en uitsluitend om informatie te verzamelen die essentieel is voor het afwenden van ernstige negatieve gevolgen voor het leven, de vrijheid of de lichamelijke integriteit van een persoon, of voor het voorkomen van een substantieel gevaar voor strafprocedures. Elk misbruik van deze tijdelijke afwijking zorgt in beginsel voor een onherstelbare schending van de rechten van de verdediging.

(32) De lidstaten dienen in hun nationale recht duidelijk de gronden en criteria voor deze tijdelijke afwijking vast te stellen en ze dienen deze afwijking restrictief toe te passen. Tijdelijke afwijkingen dienen evenredig te zijn, een strikte geldigheidsduur te hebben, niet uitsluitend gebaseerd te zijn op het soort ten laste gelegde strafbare feit of de ernst ervan en mogen het globale eerlijke verloop van de procedure niet schenden. De lidstaten dienen ervoor te zorgen dat, indien een tijdelijke afwijking krachtens deze richtlijn is toegestaan door een bevoegde autoriteit die geen rechter of rechtbank is, het besluit tot toekenning van de tijdelijke afwijking in ieder geval tijdens de procesfase door een rechtbank moet kunnen worden beoordeeld.

(33) Het vertrouwelijke karakter van de communicatie tussen kinderen en hun advocaat is van essentieel belang voor de daadwerkelijke uitoefening van de rechten van de verdediging en maakt een essentieel onderdeel uit van het recht op een eerlijk proces. De lidstaten dienen derhalve het vertrouwelijke karakter van ontmoetingen en andere vormen van communicatie tussen advocaten en kinderen in het kader van de bijstand door een advocaat waarin deze richtlijn voorziet, te allen tijde te waarborgen. Deze richtlijn laat de procedures met betrekking tot de situatie waarin objectieve en feitelijke omstandigheden erop wijzen dat de advocaat ervan wordt verdacht samen met het kind bij een strafbaar feit betrokken te zijn, onverlet. Geen enkele criminele handeling van een advocaat mag als rechtmatige bijstand aan kinderen binnen het kader van deze richtlijn worden beschouwd. De verplichting het vertrouwelijke karakter te eerbiedigen, betekent niet alleen dat de lidstaten die communicatie niet belemmeren noch daar toegang toe hebben, maar ook dat, indien kinderen hun vrijheid is ontnomen of zich op andere wijze onder de controle van de staat bevinden, de lidstaten ervoor dienen te zorgen dat regelingen voor communicatie deze vertrouwelijkheid daarvan handhaven en beschermen. Dit laat in detentiecentra aanwezige mechanismen om te voorkomen dat gedetineerden illegale zendingen ontvangen, zoals bijvoorbeeld het screenen van briefwisseling, onverlet, mits dergelijke mechanismen de bevoegde autoriteiten niet toestaan de communicatie tussen de kinderen en hun advocaat te lezen. Deze richtlijn laat tevens nationaalrechtelijke procedures onverlet op grond waarvan het doorsturen van briefwisseling kan worden geweigerd indien de verzender er niet mee instemt dat de briefwisseling eerst aan een bevoegde rechtbank wordt voorgelegd.

(34) Schendingen van het vertrouwelijke karakter als louter nevenverschijnsel van een wettige observatie door de bevoegde autoriteiten worden door deze richtlijn onverlet gelaten. Ook laat deze richtlijn de werkzaamheden onverlet die, bijvoorbeeld, door de nationale inlichtingendiensten worden verricht met het oog op de bescherming van de nationale veiligheid overeenkomstig artikel 4, lid 2, van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) of die onder het toepassingsgebied vallen van artikel 72 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU), op grond waarvan titel V van deel III van het VWEU betreffende de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht de uitoefening van de verantwoordelijkheid van de lidstaten voor de handhaving van de openbare orde en de bescherming van de binnenlandse veiligheid onverlet moet laten.

(35) Kinderen die verdachte of beklagde in een strafprocedure zijn, dienen recht te hebben op een individuele beoordeling ter vaststelling van hun specifieke behoeften wat betreft bescherming, onderwijs, opleiding en sociale integratie, ter bepaling of en in hoeverre tijdens de strafprocedure voor hen speciale maatregelen nodig zijn, in hoeverre zij strafrechtelijk aansprakelijk zijn en of een bepaalde straf of pedagogische maatregel voor hen passend is.

(36) Bij de individuele beoordeling dient in het bijzonder rekening te worden gehouden met de persoonlijkheid en de rijpheid van het kind, zijn economische, sociale en familiale achtergrond, inclusief zijn leefomgeving, alsook alle eventuele specifieke kwetsbaarheden van het kind, zoals leerproblemen en problemen op het gebied van communicatie.

(37) De omvang en de uitvoerigheid van een individuele beoordeling moet kunnen worden afgestemd op de omstandigheden van de zaak, rekening houdend met de ernst van het ten laste gelegde strafbare feit en de

maatregelen die genomen zouden kunnen worden als het kind schuldig wordt bevonden aan dergelijk strafbaar feit. Een eerdere individuele beoordeling van hetzelfde kind in het recente verleden mag alleen gebruikt worden als deze is geactualiseerd.

(38)De bevoegde autoriteiten dienen bij het beantwoorden van de vraag of er specifieke maatregelen, zoals het bieden van praktische hulp, ten aanzien van het kind moeten worden genomen, bij het beoordelen van de geschiktheid en de doeltreffendheid van eventuele voorzorgsmaatregelen ten aanzien van het kind, zoals besluiten betreffende voorlopige detentie of alternatieve maatregelen, en bij het nemen van besluiten of het ondernemen van actie in het kader van de strafprocedure, waaronder bij het opleggen van een straf, rekening te houden met de informatie die op basis van een individuele beoordeling wordt verkregen, alsook met de individuele kenmerken en omstandigheden van het kind. Het niet voorhanden zijn van een individuele beoordeling mag de bevoegde autoriteiten er niet van weerhouden dergelijke maatregelen of besluiten te nemen, op voorwaarde dat aan de voorwaarden zoals bedoeld in deze richtlijn wordt voldaan, waaronder de uitvoering van een individuele beoordeling op het eerste passende moment van de procedure. De geschiktheid en doeltreffendheid van vóór de uitvoering van een individuele beoordeling genomen maatregelen of besluiten zouden opnieuw kunnen worden beoordeeld op het moment dat de individuele beoordeling beschikbaar komt.

(39)De individuele beoordeling dient plaats te vinden op het eerste passende moment in de strafprocedure en tijdig zodat de openbaar aanklager, rechter of een andere bevoegde autoriteit voordat de tenlastelegging met het oog op de behandeling van de zaak wordt uitgebracht, rekening kan houden met de informatie die bij die beoordeling wordt verkregen. De tenlastelegging moet toch kunnen worden uitgebracht wanneer een individuele beoordeling nog niet is uitgevoerd, op voorwaarde dat dit in het belang is van het kind. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn indien een kind in voorlopige hechtenis zit en wachten op het beschikbaar komen van de individuele beoordeling het risico inhoudt dat deze voorlopige hechtenis onnodig wordt verlengd.

(40)De lidstaten dienen de mogelijkheid te hebben af te wijken van de verplichting van het uitvoeren van een individuele beoordeling indien de omstandigheden van de zaak dit rechtvaardigen, onder andere rekening houdend met de ernst van het ten laste gelegde strafbare feit en de maatregelen die genomen zouden kunnen worden als het kind schuldig wordt bevonden aan dat strafbare feit, en mits de afwijking verenigbaar is met het belang van het kind. In dat kader dient rekening te worden gehouden met alle relevante elementen, waaronder het feit of het kind in het recente verleden in het kader van een strafprocedure aan een individuele beoordeling is onderworpen, of het feit of de zaak voortgang kan vinden zonder een tenlastelegging.

(41)De zorgvuldigheidsplicht ten aanzien van kinderen die verdachte of beklaagde zijn, ligt ten grondslag aan een eerlijke rechtsbedeling, met name wanneer kinderen hun vrijheid is ontnomen en zij zich derhalve in een uitermate zwakke positie bevinden. Om de persoonlijke integriteit van een kind dat zijn vrijheid is ontnomen te waarborgen, dient het kind toegang te hebben tot een medisch onderzoek. Dit medisch onderzoek dient te worden uitgevoerd door een arts of een andere gekwalificeerde beroepsbeoefenaar, hetzij op initiatief van de bevoegde autoriteiten, met name wanneer bepaalde gezondheidskenmerken van het kind daartoe aanleiding geven, of op verzoek van het kind of van de persoon die het ouderlijk gezag heeft, dan wel van de advocaat van het kind. De lidstaten dienen praktische regelingen te treffen betreffende de in overeenstemming met deze richtlijn te verrichten medische onderzoeken, alsook betreffende de toegang van kinderen tot dergelijke onderzoeken. Deze regelingen zouden onder andere betrekking kunnen hebben op situaties waarin binnen een kort tijdsbestek meerdere verzoeken voor een medisch onderzoek betreffende hetzelfde kind worden ingediend.

(42)Kinderen die in strafprocedures verdachte of beklaagde zijn, begrijpen niet altijd de inhoud van de verhoren die hen worden afgenomen. Om voldoende bescherming voor deze kinderen te bieden, dienen van elk verhoor door de politie of andere rechtshandavingsinstanties audiovisuele opnames te worden gemaakt wanneer dit evenredig is, onder andere rekening houdend met het feit of er al dan niet een advocaat bij aanwezig is en of het kind al dan niet zijn vrijheid is ontnomen, waarbij de belangen van het kind altijd de eerste overweging moeten vormen. Deze richtlijn verplicht de lidstaten er niet toe audiovisuele opnames te maken van verhoren van kinderen door een rechter of een rechtbank.

(43)Wanneer overeenkomstig deze richtlijn een audiovisuele opname dient te worden gemaakt, maar dit wegens een onoverkomelijk technisch probleem niet mogelijk is, moeten de politie of andere rechtshandavingsinstanties het kind zonder audiovisuele opname kunnen verhoren indien alle redelijkerwijs te verwachten pogingen zijn ondernomen om het technisch probleem op te lossen en het niet wenselijk is het verhoor uit te stellen en dit verenigbaar is met het belang van het kind.

(44)Ongeacht of er al dan niet audiovisuele opnames van het verhoor van het kind worden gemaakt, dient bij het verhoor van kinderen rekening te worden gehouden met de leeftijd en rijpheid van de kinderen in kwestie.

(45)Kinderen wier vrijheid is ontnomen, verkeren in een bijzonder kwetsbare positie. Er dient uitdrukkelijk naar te worden gestreefd om vrijheidsbeneming bij kinderen, en met name detentie, in enig stadium voordat een rechtbank definitief heeft vastgesteld dat het betrokken kind het strafbare feit heeft gepleegd, te voorkomen, gelet op de mogelijke risico's voor hun lichamelijke, mentale en sociale ontwikkeling, en omdat vrijheidsbeneming tot

moeilijkheden zou kunnen leiden ten aanzien van hun herintegratie in de samenleving. De lidstaten zouden praktische regelingen kunnen treffen, zoals het vaststellen van richtsnoeren of instructies voor politieagenten, betreffende de toepassing van dit voorschrift in het geval van inbewaarneming door de politie. Dit voorschrift geldt onverminderd de mogelijkheid voor politieagenten of andere rechtshandavingsinstanties een kind vast te houden in situaties waarin dit prima facie noodzakelijk schijnt, bijvoorbeeld wanneer een kind op heterdaad wordt betrapt of onmiddellijk nadat een strafbaar feit is gepleegd.

(46)De bevoegde autoriteiten dienen altijd alternatieve maatregelen in plaats van detentie (alternatieve maatregelen) te overwegen en deze daar waar mogelijk nemen. Daarbij kan het gaan om het verbod voor het kind om op een bepaalde plaats te verblijven, de verplichting voor het kind om op een bepaalde plaats te verblijven, beperkingen betreffende het onderhouden van contact met bepaalde personen, een meldingsplicht bij de bevoegde autoriteiten, het volgen van onderwijsprogramma's of, mits het kind daarmee instemt, het volgen van een therapeutische of verslavingsbehandeling.

(47)De detentie van kinderen dient te worden onderworpen aan een periodieke toetsing door een rechtbank, waarbij het ook om een alleensprekende rechter kan gaan. De periodieke toetsing moet ambtshalve door de rechtbank kunnen worden uitgevoerd of op verzoek van het kind, de advocaat van het kind of een rechterlijke instantie die geen rechtbank is, met name een openbaar aanklager. De lidstaten dienen hiervoor praktische regelingen vast te stellen, waaronder voor situaties waarin ambtshalve door de rechtbank reeds een periodieke toetsing is verricht en het kind of de advocaat van het kind om een andere toetsing vraagt.

(48) Voor kinderen in detentie dienen speciale beschermingsmaatregelen te worden genomen. Zij dienen met name gescheiden van volwassenen te worden vastgehouden, tenzij dit niet in het belang van het kind wordt geacht, overeenkomstig artikel 37, onder c), van het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind. Bereikt een kind in detentie de leeftijd van 18 jaar, dan dient de mogelijkheid te bestaan om afzonderlijke detentie voort te zetten wanneer de omstandigheden van de betrokkene dit rechtvaardigen. Er dient met name aandacht te worden besteed aan de wijze waarop kinderen in detentie worden behandeld, gelet op hun inherente kwetsbaarheid. Kinderen dienen toegang te hebben tot de onderwijsfaciliteiten die zij nodig hebben.

(49)De lidstaten dienen ervoor te zorgen dat kinderen die verdachte of beklagde zijn en die bij de politie in voorlopige hechtenis zitten, gescheiden van volwassenen worden vastgehouden, tenzij het in het belang van het kind wordt geacht dit niet te doen of tenzij dit, in buitengewone omstandigheden, niet mogelijk is, op voorwaarde dat de hechtenis samen met volwassenen geschiedt op een manier die strookt met het belang van het kind. In dunbevolkte gebieden bijvoorbeeld moet het uitzonderingsgewijs mogelijk zijn kinderen samen met volwassenen bij de politie in voorlopige hechtenis te houden, tenzij dit strijdig is met het belang van het kind. In dergelijke situaties dienen de bevoegde autoriteiten bijzonder waakzaam te zijn om de lichamelijke integriteit en het welzijn van het kind te beschermen.

(50)Kinderen moeten met jongvolwassenen kunnen worden vastgehouden, tenzij dit strijdig is met het belang van het kind. Het komt de lidstaten toe overeenkomstig hun nationale recht en procedures te bepalen welke personen geacht worden jongvolwassenen te zijn. De lidstaten worden aangemoedigd om te bepalen dat personen die ouder zijn dan 24 jaar niet kunnen worden aangemerkt als jongvolwassenen.

(51)De lidstaten dienen voor kinderen in detentie passende maatregelen te nemen zoals bepaald in deze richtlijn. Dergelijke maatregelen dienen onder andere de daadwerkelijke en geregelde uitoefening van het recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven te waarborgen. Kinderen dienen het recht te hebben om regelmatig contact te hebben met ouders, familieleden en vrienden door middel van bezoeken en correspondentie, tenzij bijzondere beperkingen nodig zijn in het belang van het kind of in het belang van de rechtspleging.

(52)De lidstaten dienen ook passende maatregelen te nemen om de vrijheid van godsdienst of geloofsovertuiging van het kind te waarborgen. In dit verband dienen de lidstaten het kind met name niet te hinderen bij de uitoefening van zijn godsdienst of geloofsovertuiging. Dit betekent echter niet dat de lidstaten het kind actief dienen te helpen bij zijn geloofsbelijdenis.

(53)De lidstaten dienen in voorkomend geval ook passende maatregelen te nemen in andere situaties van vrijheidsbeneming. De maatregelen in kwestie dienen evenredig te zijn en afgestemd op de aard van de vrijheidsbeneming, zoals voorlopige hechtenis bij de politie of detentie, en op de duur daarvan.

(54)Personen die beroepsmatig rechtstreeks in contact komen met kinderen, dienen rekening te houden met de leeftijdsgebonden behoeften van kinderen en ervoor te zorgen dat de procedure op hen wordt afgestemd. Die personen dienen dan ook speciaal te worden opgeleid om met kinderen om te gaan.

(55)Kinderen dienen te worden behandeld op een wijze die past bij hun leeftijd, rijpheid en begripsvermogen, rekening houdend met hun bijzondere behoeften, waaronder communicatieproblemen die zij mogelijkwijs ondervinden.

(56)Rekening houdend met de verschillende rechtstradities en -stelsels in de lidstaten, dient de persoonlijke levenssfeer van kinderen tijdens de strafprocedure op de best mogelijke wijze te worden gewaarborgd, onder meer om de herintegratie van kinderen in de maatschappij te faciliteren. De lidstaten dienen ervoor te zorgen dat rechtszittingen waarbij kinderen betrokken zijn, in de regel achter gesloten deuren plaatsvinden of ze dienen rechtbanken of rechters de mogelijkheid te bieden te besluiten de behandeling van dit soort zaken achter gesloten deuren te laten plaatsvinden. Dit geldt onverminderd uitspraken die publiekelijk worden gedaan overeenkomstig artikel 6 van het EVRM.

(57)Kinderen dienen het recht te hebben om tijdens terechtzittingen waarbij zij betrokken zijn, te worden vergezeld door de persoon die het ouderlijk gezag heeft. Indien meer dan één persoon voor hetzelfde kind het ouderlijk gezag heeft, dient het kind het recht te hebben door al deze personen te worden vergezeld, tenzij dit in de praktijk ondanks redelijkerwijs te verwachten inspanningen van de bevoegde autoriteiten niet mogelijk is. De lidstaten dienen praktische regelingen te treffen betreffende de uitoefening door kinderen van het recht om tijdens terechtzittingen waarbij zij betrokken zijn, te worden vergezeld door de persoon die het ouderlijk gezag heeft, en betreffende de voorwaarden waaronder die persoon tijdelijk het recht om op de terechtzitting aanwezig te zijn kan worden ontzegd. Dergelijke regelingen dienen onder andere betrekking te hebben op situaties waarin de persoon die het ouderlijk gezag heeft tijdelijk niet beschikbaar is om het kind te vergezellen of waarin de persoon die het ouderlijk gezag heeft geen gebruik wil maken van de mogelijkheid om het kind te vergezellen, mits er rekening wordt gehouden met het belang van het kind.

(58)In bepaalde omstandigheden, die ook verband kunnen houden met slechts één van twee personen die het ouderlijk gezag hebben, dient het kind het recht te hebben om tijdens de terechtzitting te worden vergezeld door een andere geschikte volwassene dan de persoon die het ouderlijk gezag heeft. Een van deze omstandigheden is er wanneer de persoon die het ouderlijk gezag heeft en het kind vergezelt de strafprocedure ernstig in gevaar zou kunnen brengen, met name wanneer objectieve en feitelijke omstandigheden aangeven of aanleiding geven tot het vermoeden dat bewijs zou kunnen worden vernietigd of gewijzigd, getuigen zouden kunnen worden beïnvloed of de persoon die het ouderlijk gezag heeft samen met het kind bij het ten laste gelegde strafbare feit betrokken kan zijn geweest.

(59)In overeenstemming met deze richtlijn dienen kinderen ook het recht te hebben om tijdens andere stadia van de procedure waarin zij aanwezig zijn, bijvoorbeeld tijdens een verhoor door de politie, door de persoon die het ouderlijk gezag heeft te worden vergezeld.

(60)Het recht van een verdachte om tijdens het proces in persoon te verschijnen, berust op het recht op een eerlijk proces dat is vervat in artikel 47 van het Handvest en in artikel 6 EVRM, zoals uitgelegd door het Hof van Justitie en door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. De lidstaten dienen passende maatregelen te nemen om de aanwezigheid van kinderen tijdens hun proces te bevorderen, onder meer door hen persoonlijk te dagvaarden en door een kopie van de dagvaarding toe te zenden aan de persoon die het ouderlijk gezag heeft of, wanneer zulks zou ingaan tegen de belangen van het kind, aan een andere geschikte volwassene. De lidstaten dienen praktische regelingen vast te stellen betreffende de aanwezigheid van een kind tijdens het proces. Die regelingen kunnen bepalingen omvatten inzake de voorwaarden waaronder een kind tijdelijk van het proces kan worden uitgesloten.

(61)Sommige in deze richtlijn vervatte rechten dienen vanaf de aanhouding in de uitvoerende lidstaat van toepassing te zijn op kinderen die gezochte personen zijn.

(62)De procedure ter uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel is van cruciaal belang voor de samenwerking in strafzaken tussen de lidstaten. Het naleven van de in Kaderbesluit 2002/584/JBZ vervatte termijnen is van essentieel belang voor deze samenwerking. Derhalve geldt dat kinderen die gezochte personen zijn in procedures ter uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel weliswaar hun rechten krachtens deze richtlijn ten volle moeten kunnen uitoefenen, maar ook dat die termijnen dienen te worden geëerbiedigd.

(63)De lidstaten dienen passende maatregelen te nemen om ervoor te zorgen dat rechters en openbaar aanklagers die te maken krijgen met strafzaken waarbij kinderen betrokken zijn, specifieke vaardigheden op dat gebied hebben of toegang tot een specifieke opleiding hebben, met name op het gebied van de rechten van kinderen, passende verhoortechnieken, kindpsychologie en taalgebruik dat is aangepast aan het kind. De lidstaten dienen ook passende maatregelen te nemen om aan te moedigen dat advocaten die te maken krijgen met strafzaken waarbij kinderen betrokken zijn, een dergelijke specifieke opleiding krijgen.

(64)Teneinde de doeltreffendheid van deze richtlijn te bewaken en te evalueren, dienen de lidstaten uit beschikbare gegevens relevante gegevens te verzamelen over de tenuitvoerlegging van de in deze richtlijn vervatte rechten. Daarbij gaat het onder meer om gegevens die door de justitiële autoriteiten en rechtshandavingsinstanties zijn geregistreerd alsmede, voor zover mogelijk, om administratieve gegevens die zijn verzameld door diensten voor gezondheidszorg of maatschappelijk welzijn, met betrekking tot de in deze richtlijn vervatte rechten, met name wat betreft het aantal kinderen dat toegang is geboden tot een advocaat, het aantal individuele beoordelingen dat is uitgevoerd, het aantal verhoren waarvan audiovisuele opnames zijn gemaakt en het aantal kinderen wier vrijheid is ontnomen.

(65)De lidstaten dienen de in deze richtlijn vastgestelde rechten van elk kind dat op hun rechtsgebied verblijft zonder enige discriminatie en ongeacht ras, huidskleur, geslacht, seksuele oriëntatie, taal, godsdienst, politieke of andere mening, nationaliteit, etnische of sociale herkomst, vermogen, handicap of geboorte te eerbiedigen en te waarborgen.

(66)Deze richtlijn eerbiedigt de door het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en het EVRM erkende grondrechten en beginselen, zoals het verbod op foltering en onmenselijke en ontorende behandeling, het recht op vrijheid en veiligheid, de eerbiediging van het privéleven en van het familie- en gezinsleven, het recht op menselijke integriteit, de rechten van het kind, de integratie van mensen met een handicap, het recht op een doeltreffende voorziening in rechte en het recht op een eerlijk proces, het vermoeden van onschuld en de rechten van de verdediging. Deze richtlijn dient te worden toegepast overeenkomstig deze rechten en beginselen.

(67)Bij deze richtlijn worden minimumvoorschriften vastgesteld. De lidstaten moeten de in deze richtlijn opgenomen rechten kunnen uitbreiden teneinde in een hoger niveau van bescherming te voorzien. Dit hogere beschermingsniveau mag geen belemmering vormen voor de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen die door deze minimumvoorschriften moet worden bevorderd. Het door de lidstaten geboden beschermingsniveau mag nooit lager zijn dan de normen van het Handvest of van het EVRM, als uitgelegd door het Hof van Justitie en door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

(68)Aangezien de doelstellingen van deze richtlijn, namelijk het vaststellen van gemeenschappelijke minimumnormen inzake procedurele waarborgen voor kinderen die verdachte of beklaagde in een strafprocedure zijn, niet voldoende door de lidstaten kunnen worden verwezenlijkt, maar vanwege de omvang ervan beter door de Unie kunnen worden verwezenlijkt, kan de Unie overeenkomstig het in artikel 5 VEU neergelegde subsidiariteitsbeginsel maatregelen nemen. Overeenkomstig het in hetzelfde artikel neergelegde evenredigheidsbeginsel gaat deze richtlijn niet verder dan nodig is om die doelstellingen te verwezenlijken.

(69)Overeenkomstig de artikelen 1 en 2 van Protocol nr. 21 betreffende de positie van het Verenigd Koninkrijk en Ierland in verband met het gebied van vrijheid, veiligheid en recht, dat gehecht is aan het VEU en het VWEU, en onverminderd artikel 4 van genoemd protocol, nemen die lidstaten niet deel aan de aanneming van deze richtlijn, die bijgevolg niet bindend is voor, noch van toepassing is in die lidstaten.

(70)Overeenkomstig de artikelen 1 en 2 van Protocol nr. 22 betreffende de positie van Denemarken, gehecht aan het VEU en het VWEU, neemt Denemarken niet deel aan de aanneming van deze richtlijn, die derhalve niet bindend is voor, noch van toepassing is in deze lidstaat.

(71)Overeenkomstig de gezamenlijke politieke verklaring van de lidstaten en de Commissie van 28 september 2011 over toelichtende stukken (10) hebben de lidstaten zich ertoe verbonden om in gerechtvaardigde gevallen de kennisgeving van hun omzettingsmaatregelen vergezeld te doen gaan van één of meer stukken waarin het verband tussen de onderdelen van een richtlijn en de overeenkomstige delen van de nationale omzettingsinstrumenten wordt toegelicht. Met betrekking tot deze richtlijn acht de wetgever de toezending van die stukken gerechtvaardigd,

HEBBEN DE VOLGENDE RICHTLIJN VASTGESTELD:

Artikel 1 – Onderwerp

Deze richtlijn bevat gemeenschappelijke minimumvoorschriften met betrekking tot bepaalde rechten van kinderen:

- a) die verdachte of beklaagde in een strafprocedure zijn, of
- b) tegen wie een Europees aanhoudingsbevel is uitgevaardigd krachtens Kaderbesluit 2002/584/JBZ („gezochte personen”).

Artikel 2 – Toepassingsgebied

1. Deze richtlijn is van toepassing op kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure. Zij is van toepassing totdat definitief is vastgesteld of de verdachte of beklaagde een strafbaar feit al dan niet heeft begaan, met inbegrip van, indien van toepassing, de strafoplegging en de uitkomst van een eventuele beroepsprocedure.
2. Deze richtlijn is van toepassing op kinderen die gezochte personen zijn, vanaf het ogenblik waarop de uitvoerende lidstaat hen aanhoudt, in overeenstemming met artikel 17.
3. Met uitzondering van artikel 5, artikel 8, lid 3, onder b), en artikel 15, voor zover deze bepalingen verwijzen naar een persoon die het ouderlijk gezag heeft, is deze richtlijn, of zijn sommige bepalingen ervan, van toepassing op personen zoals bedoeld in leden 1 en 2 van dit artikel, indien de personen in kwestie kinderen waren op het moment dat de procedure tegen hen in gang werd gezet, maar nadien de leeftijd van 18 jaar hebben bereikt, en de toepassing van deze richtlijn, of sommige bepalingen ervan, passend is in het licht van alle omstandigheden van de zaak, inclusief de rijpheid en de kwetsbaarheid van de persoon in kwestie. De lidstaten kunnen besluiten deze richtlijn niet toe te passen vanaf het moment dat de persoon in kwestie de leeftijd van 21 jaar heeft bereikt.
4. Deze richtlijn is van toepassing op kinderen die aanvankelijk geen verdachte of beklaagde waren, maar die in de loop van een verhoor door de politie of een andere rechtshandavingsinstantie verdachte of beklaagde worden.
5. Deze richtlijn laat de nationale voorschriften voor de vaststelling van strafrechtelijke meerderjarigheid onverlet.

6. Onverminderd het recht op een eerlijk proces is deze richtlijn met betrekking tot lichte strafbare feiten:

- a) waarvoor krachtens de wet van een lidstaat een sanctie door een andere autoriteit dan een in strafzaken bevoegde rechtbank wordt opgelegd en tegen het opleggen van deze sanctie beroep bij een dergelijke rechtbank kan worden ingesteld of kan worden verwezen naar een dergelijke rechtbank, of
- b) waarvoor geen vrijheidsstraf kan worden opgelegd, alleen van toepassing op de procedure voor een in strafzaken bevoegde rechtbank.

Deze richtlijn is in elk geval volledig van toepassing indien het kind zijn vrijheid is ontnomen, ongeacht de fase van de strafprocedure.

Artikel 3 – Definities

In deze richtlijn wordt verstaan onder:

- 1) „kind”: een persoon die jonger is dan 18 jaar;
- 2) „persoon die het ouderlijk gezag heeft”: elke persoon die het ouderlijk gezag over een kind heeft;
- 3) „ouderlijke verantwoordelijkheid”: alle rechten en verplichtingen die ingevolge een rechterlijke beslissing van rechtswege of bij een rechtsgeldige overeenkomst aan een natuurlijke persoon of aan een rechtspersoon zijn toegekend met betrekking tot de persoon of het vermogen van een kind, met inbegrip van het gezagsrecht en het omgangsrecht.

Wanneer het, met betrekking tot punt 1 van de eerste alinea niet zeker is of de persoon 18 jaar oud is, wordt de persoon in kwestie vermoed een kind te zijn.

Artikel 4 – Recht op informatie

1. De lidstaten zorgen ervoor dat wanneer kinderen ervan in kennis worden gesteld dat zij verdachte of beklaagde in een strafproces zijn, zij onverwijld worden geïnformeerd over hun rechten overeenkomstig Richtlijn 2012/13/EU en over de algemene aspecten van het verloop van de procedure.

De lidstaten zorgen er tevens voor dat kinderen informatie krijgen over de rechten bepaald in deze richtlijn. Deze informatie wordt als volgt verstrekt:

a) onverwijld wanneer kinderen ervan in kennis zijn gesteld dat zij verdachte of beklaagde in een strafproces zijn, met betrekking tot:

- i) het recht om de persoon die het ouderlijk gezag heeft te laten informeren, overeenkomstig artikel 5;
  - ii) het recht op bijstand van een advocaat, overeenkomstig artikel 6;
  - iii) het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer, overeenkomstig artikel 14;
  - iv) het recht te worden vergezeld door de persoon die het ouderlijk gezag heeft gedurende andere fasen van de procedure dan de terechtzitting, als bedoeld in artikel 15, lid 4;
  - v) het recht op rechtsbijstand, overeenkomstig artikel 18;
- b) op het eerste passende moment tijdens de procedure, met betrekking tot:
- i) het recht op een individuele beoordeling, overeenkomstig artikel 7;
  - ii) het recht op een medisch onderzoek, inclusief het recht op medische hulp, overeenkomstig artikel 8;
  - iii) het recht op beperking van de vrijheidsbeneming en op de toepassing van alternatieve maatregelen, inclusief het recht op periodieke toetsing van de detentie, overeenkomstig de artikelen 10 en 11;
  - iv) het recht ter terechtzitting te worden vergezeld door de persoon die het ouderlijk gezag heeft, overeenkomstig artikel 15, lid 1;

v) het recht om tijdens het proces in persoon te verschijnen, overeenkomstig artikel 16;

vi) hun recht op een doeltreffende voorziening in rechte, overeenkomstig artikel 19;

c) in het geval van vrijheidsbeneming, het recht van speciale behandeling gedurende de vrijheidsbeneming, overeenkomstig artikel 12.

2. De lidstaten zorgen ervoor dat de in lid 1 bedoelde informatie schriftelijk en/of mondeling wordt verstrekt in eenvoudige en toegankelijke bewoordingen en dat de verstrekte informatie wordt vastgelegd overeenkomstig de in het nationale recht voorziene vastleggingsprocedure.

3. Wanneer kinderen een verklaring van rechten wordt verstrekt uit hoofde van Richtlijn 2012/13/EU, zorgen de lidstaten ervoor dat in deze verklaring een verwijzing naar hun rechten krachtens deze richtlijn is opgenomen.

Artikel 5 – Recht van het kind om de persoon die het ouderlijk gezag heeft te laten informeren

1. De lidstaten zorgen ervoor dat de informatie die het kind overeenkomstig artikel 4 gerechtigd is te ontvangen, zo spoedig mogelijk wordt verstrekt aan een persoon die het ouderlijk gezag heeft.

2. De in lid 1 bedoelde informatie wordt aan een door het kind aangestelde en door de bevoegde autoriteit als zodanig aanvaarde andere geschikte volwassene verstrekt, indien het verstrekken van die informatie aan de persoon die het ouderlijk gezag heeft:

- a) in strijd is met de belangen van het kind;
- b) niet mogelijk is omdat, nadat redelijkerwijs te verwachten inspanningen zijn verricht, geen persoon die het ouderlijk gezag heeft, kan worden bereikt of zijn/haar identiteit niet bekend is;
- c) op grond van objectieve en feitelijke omstandigheden de strafprocedure ernstig in gevaar zou kunnen brengen.

Indien het kind evenwel geen andere geschikte volwassene heeft aangesteld of indien de door het kind aangestelde volwassene voor de bevoegde autoriteit niet aanvaardbaar is, wijst de bevoegde autoriteit, met inachtneming van de belangen van het kind, een andere persoon aan en verstrekt de informatie aan die persoon. Die persoon kan ook de vertegenwoordiger zijn van een autoriteit of van een andere instelling die verantwoordelijk is voor de bescherming of het welzijn van kinderen.

3. Wanneer de omstandigheden die tot de toepassing van lid 2, onder a), b) of c), hebben geleid niet langer bestaan, wordt de informatie die het kind in overeenstemming met artikel 4 krijgt, en die in de loop van de procedure nog altijd relevant is, aan de persoon die het ouderlijk gezag heeft, verstrekt.

Artikel 6 – Bijstand door een advocaat

1. Kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure hebben recht op toegang tot een advocaat in overeenstemming met Richtlijn 2013/48/EU. Geen enkele bepaling in deze richtlijn, en met name in dit artikel, doet afbreuk aan dat recht.

2. De lidstaten zorgen ervoor dat kinderen bijstand krijgen van een advocaat in overeenstemming met dit artikel, teneinde hen in staat te stellen hun recht van verdediging daadwerkelijk uit te oefenen.

3. De lidstaten zorgen ervoor dat kinderen zonder onnodige vertraging bijstand van een advocaat krijgen vanaf het moment dat zij ervan in kennis worden gesteld dat zij verdachte of beklaagde zijn. In ieder geval worden kinderen door een advocaat bijgestaan vanaf om het even welk van de volgende momenten het eerst valt:

a) voordat zij door de politie of door een andere rechtshandavingsautoriteit of rechterlijke instantie worden verhoord;

b) wanneer de onderzoeks- of andere bevoegde autoriteiten een tot onderzoek of andere vorm van bewijsgraving strekkende handeling verrichten, overeenkomstig lid 4, onder c);

c) zonder onnodig uitstel na de vrijheidsbeneming;

d) indien zij voor een in strafzaken bevoegde rechtbank zijn opgeroepen, binnen een redelijke termijn voordat zij voor deze rechtbank in rechte verschijnen.

4. Bijstand door een advocaat omvat het volgende:

a) de lidstaten zorgen ervoor dat kinderen het recht hebben de advocaat die hen vertegenwoordigt onder vier ogen te ontmoeten en met hem te communiceren, ook voordat zij door de politie of een andere rechtshandavingsinstantie of rechterlijke instantie worden verhoord;

b) de lidstaten zorgen ervoor dat kinderen door een advocaat worden bijgestaan tijdens verhoren en dat de advocaat daadwerkelijk aan het verhoor kan deelnemen. Deze deelname geschiedt overeenkomstig procedures van het nationale recht, mits die procedures de daadwerkelijke uitoefening of de essentie van het desbetreffende recht onverlet laten. Wanneer een advocaat aan een verhoor deelneemt, wordt dat feit vastgelegd overeenkomstig de in het nationale recht voorziene vastleggingsprocedure;

c) de lidstaten zorgen ervoor dat kinderen ten minste door een advocaat worden bijgestaan tijdens de volgende onderzoekshandelingen of handelingen voor het vergaren van bewijsmateriaal, mits het handelingen betreft waarin het nationale recht voorziet en de aanwezigheid van de verdachte of beklaagde persoon bij die handelingen wordt verlangd:

i) meervoudige confrontaties,

ii) confrontaties,

iii) reconstructies van de plaats van een delict.

5. De lidstaten eerbiedigen het vertrouwelijke karakter van de communicatie tussen kinderen en hun advocaat bij de uitoefening van het recht op bijstand door een advocaat op grond van deze richtlijn. Die communicatie omvat ontmoetingen, briefwisseling, telefoongesprekken en elke andere vorm van communicatie die krachtens het nationale recht is toegestaan.

6. Op voorwaarde dat dit met het recht op een eerlijk proces strookt, mogen de lidstaten afwijken van lid 3 wanneer bijstand door een advocaat niet evenredig is in de omstandigheden van de zaak, met inachtneming van de ernst van het ten laste gelegde strafbare feit, de complexiteit van de zaak en de maatregelen die naar aanleiding van een dergelijk strafbaar feit zouden kunnen worden opgelegd, waarbij geldt dat de belangen van het kind altijd de eerste overweging dienen te vormen.

In ieder geval zorgen de lidstaten ervoor dat kinderen door een advocaat worden bijgestaan:

a) wanneer zij voor een bevoegde rechtbank of rechter verschijnen met het oog op een besluit over detentie in elk stadium van de procedure dat onder het toepassingsgebied van deze richtlijn valt, en

b) tijdens detentie.

De lidstaten zorgen er verder voor dat vrijheidsbeneming niet als sanctie in een strafprocedure wordt opgelegd, tenzij het kind op zodanige wijze is bijgestaan door een advocaat dat het zijn rechten van verdediging daadwerkelijk heeft kunnen uitoefenen en, in ieder geval, tijdens de behandeling van zijn zaak voor een rechtbank.

7. Indien het kind overeenkomstig dit artikel door een advocaat moet worden bijgestaan, maar er geen advocaat aanwezig is, stellen de bevoegde autoriteiten het verhoor van het kind of andere onderzoeks- of handelingen voor het vergaren van bewijs zoals bedoeld in lid 4, onder c), voor een redelijke termijn uit, om de komst van een

advocaat mogelijk te maken of, indien het kind geen advocaat heeft aangesteld, een advocaat voor het kind te kunnen regelen.

8. In uitzonderlijke omstandigheden kunnen de lidstaten, uitsluitend in de fase voorafgaand aan de rechtszaak, tijdelijk afwijken van de toepassing van de in lid 3 vastgestelde rechten, voor zover dit gerechtvaardigd is in het licht van de bijzondere omstandigheden van het geval, op grond van een of meer van de volgende dwingende redenen:

a) indien er sprake is van een dringende noodzaak om ernstige negatieve gevolgen voor het leven, de vrijheid of de fysieke integriteit van een persoon te voorkomen;

b) indien onmiddellijk optreden door de onderzoeksinstanties noodzakelijk is om te voorkomen dat substantiële schade wordt aangebracht aan de strafprocedure in verband met een ernstig strafbaar feit.

De lidstaten zorgen ervoor dat de bevoegde autoriteiten bij de toepassing van dit lid rekening houden met de belangen van het kind.

De beslissing om tot verhoor over te gaan ondanks het feit dat geen advocaat aanwezig is op grond van dit lid, mag alleen genomen worden na een beoordeling per geval, die ofwel uitgaat van een rechterlijke instantie of van een andere bevoegde autoriteit op voorwaarde dat de beslissing kan worden onderworpen aan rechterlijke toetsing.

Artikel 7 - Recht op een individuele beoordeling

1. De lidstaten zorgen ervoor dat er rekening wordt gehouden met de specifieke behoeften van kinderen wat betreft bescherming, onderwijs, opleiding en sociale integratie.

2. Kinderen die verdachte of beklaagde zijn in een strafprocedure worden daartoe individueel beoordeeld. Bij de individuele beoordeling wordt in het bijzonder rekening gehouden met de persoonlijkheid en rijpheid van het kind, zijn economische, sociale en familiale achtergrond, alsook eventuele specifieke kwetsbaarheden van het kind.

3. De omvang en de uitvoerigheid van de individuele beoordeling hangen af van de omstandigheden van de zaak, de maatregelen die kunnen worden opgelegd als het kind schuldig wordt bevonden aan het ten laste gelegde strafbare feit, en het feit of het kind in het recente verleden al het onderwerp van een individuele beoordeling is geweest.

4. De beoordeling dient om, in overeenstemming met de vastleggingsprocedure in de lidstaat in kwestie, alle informatie over de individuele kenmerken en situatie van het kind vast te stellen en vast te leggen die voor de bevoegde autoriteiten van nut kan zijn, teneinde:

a) te bepalen of er specifieke maatregelen ten aanzien van het kind moeten worden genomen;

b) na te gaan of ten aanzien van het kind voorzorgsmaatregelen passend en doeltreffend zouden zijn;

c) enig besluit te nemen of actie te ondernemen in het kader van de strafprocedure, waaronder bij het opleggen van een straf.

5. De individuele beoordeling wordt uitgevoerd op het eerste passende moment in de procedure en, in overeenstemming met lid 6, in elk geval vóór de tenlastelegging.

6. Indien geen individuele beoordeling heeft plaatsgevonden, kan de tenlastelegging toch worden uitgebracht, op voorwaarde dat dit in het belang is van het kind en mits de individuele beoordeling in ieder geval beschikbaar is voor het begin van de behandeling van de zaak bij een rechtbank.

7. Het kind wordt nauw bij de individuele beoordeling betrokken. De beoordeling wordt uitgevoerd door gekwalificeerd personeel dat een multidisciplinaire benadering volgt, waarbij, in voorkomend geval, de persoon die het ouderlijk gezag heeft, of een andere geschikte volwassene als bedoeld in de artikelen 5 en 15 en/of een gespecialiseerde beroepsbeoefenaar, worden betrokken.

8. Indien de elementen die ten grondslag liggen aan de individuele beoordeling substantieel veranderen, zorgen de lidstaten ervoor dat de individuele beoordeling tijdens de gehele strafprocedure wordt geactualiseerd.

9. De lidstaten mogen afwijken van de verplichting een individuele beoordeling te doen wanneer de omstandigheden van het geval deze afwijking rechtvaardigen en mits dat verenigbaar is met het belang van het kind.

Artikel 8 – Recht op medisch onderzoek

1. De lidstaten zorgen ervoor dat kinderen in het geval van vrijheidsbeneming zonder onnodige vertraging recht hebben op een medisch onderzoek, waarbij met name de algemene mentale en fysieke gesteldheid van het kind wordt beoordeeld. Het medisch onderzoek is zo non-invasief mogelijk en wordt uitgevoerd door een arts of een andere daartoe gekwalificeerde beroepsbeoefenaar.

2. De uitkomst van het medisch onderzoek weegt mee als moet worden vastgesteld in hoeverre het betrokken kind in staat is om een verhoor of een andere onderzoekshandeling of procedure voor het vergaren van bewijsmateriaal te ondergaan, dan wel enige andere maatregel die met betrekking tot het kind is genomen of gepland.

3. Het medisch onderzoek wordt uitgevoerd hetzij op initiatief van de bevoegde autoriteiten, met name wanneer bepaalde gezondheidskenmerken daartoe aanleiding geven, hetzij op verzoek van een van de volgende personen:

a) het kind;

b) de persoon die het ouderlijk gezag heeft of een andere geschikte volwassene als bedoeld in de artikelen 5 en 15;

c) de advocaat van het kind.

4. De conclusies van het medisch onderzoek worden schriftelijk vastgelegd. Indien nodig wordt medische bijstand verleend.
5. De LS zorgen ervoor dat een ander medisch onderzoek wordt uitgevoerd wanneer de omstandigheden daartoe nopen.

Artikel 9 – Audiovisuele opnames van verhoren

1. De lidstaten zorgen ervoor dat van verhoren van kinderen door de politie of andere rechtshandavingsinstanties tijdens strafprocedures audiovisuele opnames worden gemaakt wanneer dit in verhouding staat tot de omstandigheden van de zaak, onder andere gelet op het feit of er al dan niet een advocaat aanwezig is en of het kind al dan niet zijn vrijheid is ontnomen, mits de belangen van het kind steeds de eerste overweging vormen.
2. Wanneer van de verhoren geen audiovisuele opnames worden gemaakt, worden ze op een andere passende manier opgenomen, zoals in de vorm van schriftelijke notulen die goed worden geverifieerd.
3. Dit artikel doet geen afbreuk aan de mogelijkheid om, uitsluitend met het oog op de identificatie van het kind, vragen te stellen zonder dat daarvan dergelijke audiovisuele opnames worden gemaakt.

Artikel 10 – Beperking van de vrijheidsbeneming

1. De lidstaten zorgen ervoor dat de vrijheidsbeneming van kinderen tijdens elke fase van de procedure zo kort duurt als passend is. Er wordt rekening gehouden met de leeftijd en de individuele situatie van het kind en met de unieke omstandigheden van de zaak in kwestie.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat ten aanzien van kinderen vrijheidsbeneming, in het bijzonder detentie, uitsluitend als uiterste maatregel wordt opgelegd. De lidstaten zorgen ervoor dat elke vorm van detentie op een weloverwogen besluit stoelt en onderworpen is aan rechterlijke toetsing. Daarnaast vindt met redelijke tussenpozen een periodieke rechterlijke toetsing plaats, hetzij ambtshalve, hetzij op verzoek van het kind, de advocaat van het kind of een andere rechterlijke autoriteit dan een rechtbank. Onverminderd de rechterlijke onafhankelijkheid zorgen de lidstaten ervoor dat besluiten op grond van dit lid zonder onnodige vertraging worden genomen.

Artikel 11 – Alternatieve maatregelen

De lidstaten zorgen ervoor dat de bevoegde autoriteiten waar mogelijk gebruikmaken van alternatieve maatregelen in plaats van detentie (alternatieve maatregelen).

Artikel 12 – Specifieke behandeling bij vrijheidsbeneming

1. De lidstaten zorgen ervoor dat kinderen in detentie gescheiden van volwassenen worden vastgehouden, tenzij het in het belang van het kind wordt geacht om hiervan af te wijken.
  2. De lidstaten zorgen er tevens voor dat kinderen die in bewaring zijn genomen door de politie, gescheiden van volwassenen worden vastgehouden, tenzij:
    - a) het in het belang van het kind wordt geacht om hiervan af te wijken, of
    - b) dit in buitengewone omstandigheden niet mogelijk is, op voorwaarde dat het kind samen met volwassenen wordt vastgehouden op een manier die verenigbaar is met het belang van het kind.
  3. Onverminderd het bepaalde in lid 1 voorzien de lidstaten wanneer een kind in detentie de leeftijd van 18 jaar bereikt, in de mogelijkheid om die persoon gescheiden van andere volwassenen in detentie te blijven houden wanneer de omstandigheden van de persoon in kwestie dit rechtvaardigen, op voorwaarde dat dit verenigbaar is met de belangen van de kinderen die samen met die persoon worden vastgehouden.
  4. Onverminderd het bepaalde in lid 1 en rekening houdend met het bepaalde in lid 3 mogen kinderen met jongvolwassenen in detentie worden gehouden, tenzij dit niet strookt met de belangen van het kind.
  5. De lidstaten nemen, wanneer het kinderen in detentie betreft, passende maatregelen om:
    - a) hun gezondheid en fysieke en mentale ontwikkeling te waarborgen en te beschermen;
    - b) hun recht op onderwijs en opleiding te waarborgen, onder meer in het geval van kinderen met een lichamelijke of zintuiglijke handicap en leerproblemen;
    - c) de daadwerkelijke en geregelde uitoefening van hun recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven te waarborgen;
    - d) de toegang tot programma's die hun ontwikkeling en herintegratie i/d samenleving bevorderen, te waarborgen, en
    - e) eerbiediging van hun vrijheid van godsdienst of geloofsovertuiging te waarborgen.
- De op grond van dit lid genomen maatregelen zijn evenredig met en afgestemd op de duur van detentie.
- Punten a) en e) van de eerste alinea zijn ook van toepassing op situaties van vrijheidsbeneming andere dan detentie. De genomen maatregelen zijn evenredig met en afgestemd op dergelijke situaties van vrijheidsbeneming.
- Punten b), c) en d) van de eerste alinea zijn uitsluitend van toepassing op situaties van vrijheidsbeneming andere dan detentie, indien dit evenredig is met en afgestemd op de aard en de duur van dergelijke situaties.
6. De lidstaten zorgen ervoor dat kinderen die het onderwerp van een vrijheidsbenemingsmaatregel zijn, zo snel mogelijk de persoon die het ouderlijk gezag heeft, kunnen ontmoeten, indien een dergelijke ontmoeting verenigbaar is met het onderzoek en operationele overwegingen. Dit lid geldt onverminderd de aanstelling of aanwijzing van een andere geschikte volwassene op grond van artikel 5 of 15.

Artikel 13 – Tijdige en zorgvuldige behandeling van zaken

1. De lidstaten nemen alle passende maatregelen om ervoor te zorgen dat strafprocedures waarbij kinderen betrokken zijn, met spoed en de nodige zorgvuldigheid worden behandeld.
2. De lidstaten nemen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat kinderen altijd worden behandeld op een wijze die hun waardigheid beschermt en die past bij hun leeftijd, rijpheid en begripsvermogen, en dat rekening houdt met hun bijzondere behoeften, waaronder communicatieproblemen die zij mogelijk erwijs ondervinden.

Artikel 14 – Recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer

1. De lidstaten zorgen ervoor dat de persoonlijke levenssfeer van kinderen tijdens strafprocedures wordt beschermd.
2. Daartoe bepalen de lidstaten dat de rechtszittingen waarbij kinderen betrokken zijn, in de regel achter gesloten deuren plaatsvinden of bieden ze rechtbanken of rechters de mogelijkheid te besluiten om de behandeling van dit soort zaken achter gesloten deuren te laten plaatsvinden.
3. De lidstaten nemen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat de in artikel 9 bedoelde opnames niet openbaar worden gemaakt.
4. Met inachtneming van de vrijheid van meningsuiting en informatie en de vrijheid en het pluralisme van de media, sporen de lidstaten de media aan zelfreguleringsmaatregelen te treffen, teneinde de in dit artikel bedoelde doelstellingen te verwezenlijken.

Artikel 15 – Recht van kinderen om tijdens rechtszittingen te worden vergezeld door de persoon die het ouderlijk gezag heeft

1. De lidstaten zorgen ervoor dat kinderen het recht hebben om tijdens rechtszittingen waarbij zij betrokken zijn, te worden vergezeld door de persoon die het ouderlijk gezag heeft.
2. Een kind heeft het recht door een andere geschikte volwassene te worden vergezeld die door het kind wordt aangesteld en door de bevoegde autoriteit als zodanig wordt aanvaard, indien de aanwezigheid van de persoon die het ouderlijk gezag heeft die het kind ter terechtzitting vergezelt:
  - a) in strijd is met de belangen van het kind;
  - b) niet mogelijk is omdat, nadat redelijkerwijs te verwachten inspanningen zijn verricht, geen persoon die het ouderlijk gezag heeft, kan worden bereikt of zijn identiteit niet bekend is, of
  - c) onder objectieve en feitelijke omstandigheden de strafprocedure ernstig in gevaar zou brengen.Indien het kind evenwel geen andere geschikte volwassene heeft aangesteld of indien de door het kind aangestelde volwassene voor de bevoegde autoriteit niet aanvaardbaar is, wijst de bevoegde autoriteit, met inachtneming van de belangen van het kind, een andere persoon aan om het kind te vergezellen. Die persoon kan ook een vertegenwoordiger zijn van een autoriteit of een andere instelling die verantwoordelijk is voor de bescherming of het welzijn van kinderen.
3. Wanneer de omstandigheden die tot de toepassing van lid 2, onder a), b) of c), hebben geleid, niet langer bestaan, heeft het kind het recht tijdens eventueel nog resterende zittingsdagen te worden vergezeld door de persoon die het ouderlijk gezag heeft.
4. Naast het recht bepaald in lid 1 zorgen de lidstaten ervoor dat kinderen het recht hebben tijdens andere fasen van de procedure dan de terechtzittingen waarbij het kind aanwezig is, te worden vergezeld door de persoon die het ouderlijk gezag heeft of door een andere geschikte volwassene zoals bedoeld in lid 2, wanneer de bevoegde autoriteit van oordeel is dat:
  - a) het in het belang van het kind is dat het door die persoon wordt vergezeld, en
  - b) de aanwezigheid van die persoon de strafprocedure niet in gevaar brengt.

Artikel 16 – Recht van kinderen om persoonlijk aanwezig te zijn en aan hun proces deel te nemen

1. De lidstaten zorgen ervoor dat kinderen het recht hebben aanwezig te zijn bij hun proces en zij nemen alle nodige maatregelen om die deelname inhoud te geven, zoals de mogelijkheid om gehoord te worden en hun mening te geven.
2. De lidstaten zorgen ervoor dat kinderen die niet aanwezig waren bij hun proces, het recht hebben op een nieuw proces of op een ander rechtsmiddel, in overeenstemming met en onder de voorwaarden zoals bedoeld in Richtlijn (EU) 2016/343.

Artikel 17 – Procedures ter uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel

De lidstaten zorgen ervoor dat de in de artikelen 4, 5, 6 en 8, 10 tot en met 15 en 18 bedoelde rechten mutatis mutandis van toepassing zijn ten aanzien van kinderen die gezochte personen zijn, vanaf hun aanhouding in verband met de uitvoering van een Europees aanhoudingsbevel in de uitvoerende lidstaat.

Artikel 18 – Recht op rechtsbijstand

De lidstaten zorgen ervoor dat de nationale wetgeving inzake rechtsbijstand de daadwerkelijke uitoefening van het in artikel 6 bedoelde recht op bijstand van een advocaat garandeert.

Artikel 19 – Voorzieningen in rechte

De lidstaten zorgen ervoor dat kinderen die verdachte of beklaagde zijn in strafprocedures, alsmede kinderen die gezochte personen zijn, op grond van het nationale recht over doeltreffende voorzieningen in rechte beschikken in gevallen waarin hun rechten krachtens deze richtlijn zijn geschonden.

Artikel 20 – Opleiding

1. De LS zorgen ervoor dat rechtshandavingsinstanties en het personeel van detentiecentra dat te maken krijgt met zaken waarbij kinderen betrokken zijn, een specifieke, op hun omgang met kinderen afgestemde opleiding volgen inzake de rechten van kinderen, geschikte verhoortechnieken, kinderpsychologie en taalgebruik dat is aangepast a/h kind.

2. Onverminderd de rechterlijke onafhankelijkheid en verschillen in de manier waarop de rechtsstelsels in de lidstaten zijn georganiseerd, en met terdege inachtneming van de rol van diegenen die voor de opleiding van rechters en openbaar aanklagers verantwoordelijk zijn, nemen de lidstaten passende maatregelen om ervoor te zorgen dat rechters en openbaar aanklagers die te maken krijgen met strafzaken waarbij kinderen betrokken zijn, specifieke vaardigheden hebben op dat gebied of toegang hebben tot een specifieke opleiding, of beide.

3. Met terdege inachtneming van de onafhankelijkheid van de beroepsgroep en van de rol van diegenen die voor de opleiding van advocaten verantwoordelijk zijn, nemen de lidstaten passende maatregelen om ervoor te zorgen dat advocaten die te maken krijgen met strafzaken waarbij kinderen betrokken zijn, een specifieke opleiding als bedoeld in lid 2 volgen.

4. Via hun overheidsdiensten of door subsidiëring van kinderporganisaties stimuleren de lidstaten initiatieven die ervoor zorgen dat degenen die diensten voor ondersteuning en herstelrecht aanbieden, passende opleiding krijgen op een niveau dat aangepast is aan hun contact met het kind, en professionele normen in acht nemen teneinde te garanderen dat zij deze diensten op een onpartijdige, respectvolle en professionele manier verlenen.

Artikel 21 – Het verzamelen van gegevens

De lidstaten zenden de Commissie uiterlijk op 11 juni 2021 en vervolgens om de drie jaar beschikbare gegevens toe over de wijze waarop de in deze richtlijn vervatte rechten ten uitvoer zijn gelegd.

Artikel 22 – Kosten

De lidstaten dragen de kosten die uit de toepassing van de artikelen 7, 8 en 9 voortvloeien, ongeacht de uitkomst van de procedure, tenzij die, wat de kosten die voortvloeien uit de toepassing van artikel 8 betreft, door een ziekteverzekering worden gedragen.

Artikel 23 – Non-regressie

Geen enkele bepaling in deze richtlijn mag worden opgevat als een beperking of afwijking van de rechten en procedurele waarborgen die voortvloeien uit het Handvest, het EVRM of andere toepasselijke bepalingen van het internationale recht, met name het VN-Verdrag inzake de rechten van het kind, of het recht van lidstaten dat een hoger beschermingsniveau biedt.

Artikel 24 – Omzetting

1. De lidstaten doen de nodige wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking treden om uiterlijk op 11 juni 2019 aan deze richtlijn te voldoen. Zij stellen de Commissie daarvan onverwijld in kennis.

Wanneer de lidstaten die bepalingen aannemen, wordt daarin of bij de officiële bekendmaking daarvan naar deze richtlijn verwezen. De regels voor deze verwijzing worden vastgesteld door de lidstaten.

2. De lidstaten delen de Commissie de tekst van de bepalingen van intern recht mee die zij op het onder deze richtlijn vallende gebied vaststellen.

Artikel 25 – Verslag

De Commissie dient uiterlijk op 11 juni 2022 een verslag in bij het Europees Parlement en bij de Raad waarin wordt beoordeeld in hoeverre de lidstaten de nodige maatregelen hebben genomen om aan deze richtlijn te voldoen, inclusief een beoordeling van de toepassing van artikel 6 en, indien nodig, vergezeld van wetgevingsvoorstellen.

Artikel 26 – Inwerkingtreding

Deze richtlijn treedt in werking op de twintigste dag na die van de bekendmaking ervan in het Publicatieblad van de Europese Unie.

Artikel 27 – Adressaten

Deze richtlijn is gericht tot de lidstaten overeenkomstig de Verdragen.

Uittreksels Belgisch Strafwetboek (1867)

Aangenomen op 8 juni 1867, laatst gewijzigd door Wet 15 oktober 2018

Belgisch Staatsblad 9 juni 1867, 29 oktober 2018

in de context van SLAGEN & VERWONDINGEN

Art. 398.– Hij die opzettelijk verwondingen of slagen toebrengt, wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met geldboete van zesentwintig euro tot honderd euro of met een van die straffen alleen.

Ingeval de schuldige heeft gehandeld met voorbedachte rade, wordt hij veroordeeld tot gevangenisstraf van een maand tot een jaar en tot geldboete van vijftig euro tot tweehonderd euro

Art. 399.– Indien de slagen of verwondingen een ziekte of ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid ten gevolge hebben, wordt de schuldige gestraft met gevangenisstraf van twee maanden tot twee jaar en met geldboete van vijftig euro tot tweehonderd euro

De schuldige wordt gestraft met gevangenisstraf van zes maanden tot drie jaar en met geldboete van honderd euro tot vijfhonderd euro, indien hij met voorbedachten rade heeft gehandeld.

Art. 400.– De straf is gevangenisstraf van twee jaar tot vijf jaar en geldboete van tweehonderd euro tot vijfhonderd euro, indien de slagen of verwondingen, hetzij een ongeneeslijk lijkende ziekte, hetzij een ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid van meer dan vier maanden, hetzij het volledig verlies van het gebruik van een orgaan, hetzij een zware verminking ten gevolg hebben.

De straf is opsluiting van vijf jaar tot tien jaar, ingeval de schuldige heeft gehandeld met voorbedachten rade.

Art. 401.– Wanneer de slagen of verwondingen opzettelijk worden toegebracht, maar zonder het oogmerk om te doden, en toch de dood veroorzaken, wordt de schuldige gestraft met opsluiting van vijf jaar tot tien jaar.

Hij wordt gestraft met opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar indien hij die gewelddaden met voorbedachten rade pleegt.

Art. 402.– Met gevangenisstraf van drie maanden tot vijf jaar en met geldboete van vijftig euro tot vijfhonderd euro wordt gestraft hij die bij een ander een ziekte of ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid veroorzaakt door hem, opzettelijk maar zonder het oogmerk om te doden, stoffen toe te dienen die de dood kunnen teweegbrengen, of stoffen die, al zijn zij niet van die aard dat zij de dood teweegbrengen, toch de gezondheid zwaar kunnen schaden.

Art. 403.– De straf is opsluiting van vijf jaar tot tien jaar, wanneer die stoffen hetzij een ongeneeslijk lijkende ziekte, hetzij een ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid van meer dan vier maanden, hetzij het volledig verlies van het gebruik van een orgaan ten gevolge hebben.

Art. 404.– Indien de stoffen opzettelijk worden toegediend, maar zonder het oogmerk om te doden, en toch de dood veroorzaken, wordt de schuldige gestraft met opsluiting van vijftien jaar tot twintig jaar.

Art. 405.– Poging om iemand stoffen als bedoeld in artikel 402 toe te dienen, zonder het oogmerk om te doden, wordt gestraft met gevangenisstraf van een maand tot drie jaar en met geldboete van zesentwintig euro tot driehonderd euro

Art. 405bis.– In de hierna bedoelde gevallen, indien de misdaad of het wanbedrijf is gepleegd op een minderjarige of op een persoon van wie de kwetsbare toestand ten gevolge van de leeftijd, zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid duidelijk is of de dader bekend is en die]1 niet bij machte is om in zijn onderhoud te voorzien, zijn de straffen de volgende :

1° in de gevallen bedoeld in artikel 398, eerste lid, zijn de straffen gevangenisstraf van een maand tot een jaar en geldboete van zesentwintig euro tot honderd euro;

2° in de gevallen bedoeld in artikel 398, tweede lid, zijn de straffen gevangenisstraf van twee maanden tot twee jaar en geldboete van vijftig euro tot tweehonderd euro;

3° in de gevallen bedoeld in artikel 399, eerste lid, zijn de straffen gevangenisstraf van vier maanden tot vier jaar en geldboete van vijftig euro tot tweehonderd euro;

4° in de gevallen bedoeld in artikel 399, tweede lid, zijn de straffen gevangenisstraf van een jaar tot vijf jaar en geldboete van honderd euro tot vijfhonderd euro;

5° in de gevallen bedoeld in artikel 400, eerste lid, is de straf opsluiting van vijf jaar tot tien jaar;

6° in de gevallen bedoeld in artikel 400, tweede lid, is de straf opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar;

7° in de gevallen bedoeld in artikel 401, eerste lid, is de straf opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar;

8° in de gevallen bedoeld in artikel 401, tweede lid, is de straf opsluiting van vijftien jaar tot twintig jaar;

9° in de gevallen bedoeld in artikel 402 is de straf opsluiting van vijf jaar tot tien jaar;

10° in de gevallen bedoeld in artikel 403 is de straf opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar.

11° in de gevallen bedoeld in artikel 404 is de straf opsluiting van zeventien jaar tot twintig jaar.

Art. 405ter.– In de gevallen bepaald in de artikelen 398 tot 405bis, indien de misdaad of het wanbedrijf is gepleegd op een minderjarige of op een persoon die kwetsbaar was ten gevolge van zijn leeftijd, zwangerschap, een ziekte, dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid, en die niet bij machte is om in zijn onderhoud te voorzien, door zijn vader, moeder of andere bloedverwanten in de opgaande lijn, of in de zijlijn tot de vierde graad of door enige andere persoon die gezag heeft over de minderjarige of [1 de kwetsbare persoon]1, of door een persoon die hen onder zijn bewaring heeft, of door een persoon die occasioneel of gewoonlijk samenwoont met het slachtoffer, wordt het minimum van de bij die artikelen bepaalde straffen verdubbeld in geval van gevangenisstraf en met twee jaar verhoogd in geval van opsluiting.

Art. 405quater.– Wanneer een van de drijfveren van de misdaad of het wanbedrijf bestaat in de haat tegen, het misprijzen van of de vijandigheid tegen een persoon wegens diens zogenaamd ras, zijn huidskleur, zijn afkomst, zijn nationale of etnische afstamming, zijn nationaliteit, zijn geslacht, zijn geslachtsverandering, zijn seksuele geaardheid, zijn burgerlijke staat, zijn geboorte, zijn leeftijd, zijn fortuin, zijn geloof of levensbeschouwing, zijn huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een handicap, zijn taal, zijn politieke overtuiging, zijn syndicale overtuiging, een fysieke of genetische eigenschap of zijn sociale afkomst, zijn de straffen de volgende :

1° in de in artikel 393 bedoelde gevallen is de straf levenslange opsluiting;

2° in de in de artikelen 398, 399, 405 en 405bis, 1° tot 3°, bedoelde gevallen wordt de in voornoemde artikelen bedoelde maximale gevangenisstraf verdubbeld met een maximum van vijf jaar en de maximale geldboete verdubbeld met een maximum van vijfhonderd euro;

3° in de in de artikelen 400, eerste lid, 402 en 405bis, 4°, bedoelde gevallen is de straf opsluiting van vijf jaar tot tien jaar;

4° in de in de artikelen 400, tweede lid, 401, eerste lid, 403, 405bis, 5° en 9°, bedoelde gevallen is de straf opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar;

5° in de in de artikelen 401, tweede lid, 405bis, 6°, 7° en 10°, bedoelde gevallen is de straf opsluiting van vijftien jaar tot twintig jaar;

6° in de in de artikelen 404, 405bis, 8° en 11°, bedoelde gevallen is de straf opsluiting van twintig jaar tot dertig jaar.

in de context van (PARENTALE) ONTVOERING

Afdeling IV.–Ontvoering en verberging van minderjarigen en van kwetsbare personen

Art. 428.–§ 1. Met opsluiting van vijf jaar tot tien jaar wordt gestraft hij die een minderjarige die de leeftijd van twaalf jaar niet heeft bereikt, ontvoert of doet ontvoeren, zelfs als de minderjarige zijn ontvoerder vrijwillig is gevolgd.

§ 2. Met opsluiting van vijf jaar tot tien jaar wordt gestraft hij die een minderjarige die de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt, of iedere persoon van wie de kwetsbare toestand ten gevolge van de leeftijd, zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid duidelijk was of de dader bekend was ontvoert of doet ontvoeren door geweld, list of bedreiging.

§ 3. Opgeheven

§ 4. De straf is opsluiting van vijftien jaar tot twintig jaar indien de ontvoering of de gevangenhouding van de ontvoerde minderjarige of van de in § 2 bedoelde persoon , hetzij een ongeneeslijk lijkende ziekte, hetzij een ongeschiktheid tot het verrichten van persoonlijke arbeid van meer dan vier maanden, hetzij het volledig verlies van het gebruik van een orgaan, hetzij een zware verminking ten gevolge heeft.

§ 5. Indien de ontvoering of de gevangenhouding de dood ten gevolge heeft, is de straf opsluiting van twintig jaar tot dertig jaar.

Art. 429.– Met dezelfde straffen als de dader van de ontvoering wordt gestraft hij die een minderjarige of een kwetsbaar persoon als bedoeld in artikel 428, § 2, van wie hij weet dat hij is ontvoerd, bij zich houdt.

Art. 430.– In de gevallen bedoeld in de artikelen 428 en 429, met uitzondering van de gevallen bedoeld in artikel 428, §§ 4 en 5, is de straf gevangenisstraf van twee jaar tot vijf jaar en geldboete van tweehonderd euro tot vijfhonderd euro indien, binnen vijf dagen na de ontvoering, de ontvoerder of de persoon bedoeld in artikel 429 de ontvoerde minderjarige of de ontvoerde kwetsbare persoon vrijwillig heeft teruggegeven.

Afdeling V.–Niet-afgeven van kinderen.

Art. 431.– Met gevangenisstraf van acht dagen tot een jaar en met geldboete van zesentwintig euro tot honderd euro of met een van die straffen alleen worden gestraft zij aan wie een minderjarige beneden de leeftijd van twaalf jaar is toevertrouwd en hem niet afgeven aan de personen die het recht hebben hem op te eisen.

Indien de schuldige deze minderjarige meer dan vijf dagen verborgen houdt voor degenen die het recht hebben hem op te eisen of deze minderjarige onrechtmatig buiten het grondgebied van het Koninkrijk vasthoudt, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van een jaar tot vijf jaar en met geldboete van zesentwintig euro tot tweehonderd euro of met een van die straffen alleen.

Art. 432.– § 1. Met gevangenisstraf van acht dagen tot een jaar en met geldboete van zesentwintig euro tot duizend euro, of met een van deze straffen alleen worden gestraft :

de vader of moeder die het minderjarige kind onttrekt of poogt te onttrekken aan de rechtsvervolging, tegen dit kind ingesteld uit kracht van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming of betreffende de jeugdbijstand, die het onttrekt of poogt te onttrekken aan de bewaring van de personen aan wie de bevoegde overheid het heeft toevertrouwd, die het niet afgeeft aan degenen die het recht hebben het op te eisen of die het, zelfs met zijn toestemming, ontvoert of doet ontvoeren.

Is de schuldige geheel of ten dele ontzet uit de ouderlijke macht, dan kan de gevangenisstraf tot drie jaar worden verhoogd.

§ 2. Indien de schuldige het minderjarige kind meer dan vijf dagen verborgen houdt voor degenen die het recht hebben het op te eisen of het minderjarige kind onrechtmatig buiten het grondgebied van het Koninkrijk vasthoudt, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van een jaar tot vijf jaar en met geldboete van vijftig euro tot duizend euro, of met een van deze straffen alleen.

Is de schuldige geheel of ten dele ontzet uit de ouderlijke macht, dan is de gevangenisstraf minstens drie jaar.

§ 3. Wanneer over de bewaring van het minderjarige kind mocht zijn beslist, hetzij gedurende het verloop of ten gevolge van een geding tot echtscheiding of tot scheiding van tafel en bed, hetzij in andere bij de wet bepaalde omstandigheden, dan worden de straffen bepaald in de §§ 1 en 2 toegepast op de vader of de moeder die het minderjarige kind onttrekt of poogt te onttrekken aan de bewaring van hen aan wie het krachtens de beslissing is toevertrouwd, die het niet afgeeft aan degenen die het recht hebben het op te eisen of die het, zelfs met zijn toestemming, ontvoert of doet ontvoeren.

§ 4. Indien over de bewaring van het minderjarige kind een aan de rechtspleging door onderlinge toestemming voorafgaande minnelijke schikking is getroffen, worden de straffen bepaald in §§ 1 en 2 toegepast op de vader of de moeder die, vanaf de datum van de overschrijving van de echtscheiding door onderlinge toestemming, het minderjarige kind onttrekt of poogt te onttrekken aan de bewaring van hen aan wie het krachtens de beslissing of de minnelijke schikking is toevertrouwd, die het niet afgeeft aan hen die het recht hebben het op te eisen of die het, zelfs met zijn toestemming, ontvoert of doet ontvoeren.

Wet betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade (1965)

Aangenomen op 8 april 1965, laatst gewijzigd door Wet 27 april 2018

Belgisch Staatsblad 15 april 1965, 29 mei 2018

Zoals geldig in het Vlaamse Gewest

Voorafgaande Titel

Beginnelsen van de rechtsbedeling ten aanzien van minderjarigen

De volgende beginsels zijn erkend en van toepassing op de rechtsbedeling ten aanzien van minderjarigen.

1°—de voorkoming van delinquentie is van wezenlijk belang om de maatschappij op lange termijn te beschermen. Zulks vereist dat de bevoegde autoriteiten de onderliggende oorzaken van de jeugddelinquentie aanpakken en een multidisciplinair actieplan uitwerken;

2°—elke rechtsbedeling ten aanzien van minderjarigen gebeurt, voor zover zulks mogelijk is, door actoren, ambtenaren en magistraten met een specifieke en permanente opleiding inzake jeugdrecht;

3°—de rechtsbedeling ten aanzien van minderjarigen streeft doelstellingen na inzake opvoeding, verantwoordelijkheidszin, resocialisatie en bescherming van de maatschappij;

4°—de minderjarigen mogen geenszins worden gelijkgesteld met meerderjarigen wat de mate van verantwoordelijkheid en de gevolgen van hun daden betreft. De minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, moeten evenwel bewust worden gemaakt van de gevolgen van hun daden;

5°—de minderjarigen genieten in het kader van deze wet van persoonlijke rechten en vrijheden, waaronder die omschreven in de Grondwet en in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, inzonderheid het recht om te worden gehoord tijdens het proces dat leidt tot beslissingen die hen aangaan en het recht daaraan deel te nemen. Deze rechten en vrijheden moeten gepaard gaan met bijzondere waarborgen :

a) telkens als de wet afbreuk kan doen aan bepaalde rechten en vrijheden van de jongeren, hebben die jongeren het recht te worden geïnformeerd over de inhoud van deze rechten en vrijheden;

b) de vader en moeder nemen het onderhoud en de opvoeding van en het toezicht op hun kinderen op zich. Bijgevolg kunnen de jongeren enkel volledig of gedeeltelijk aan het ouderlijk gezag worden onttrokken in de gevallen waarin maatregelen houdende handhaving van dit gezag als een contra-indicatie kunnen worden beschouwd;

c) de situatie van de minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, vereist toezicht, opvoeding, tucht en begeleiding. Hun toestand van afhankelijkheid, hun ontwikkelings- en maturiteitsgraad scheppen echter bijzondere noden die luisterbereidheid, raad en bijstand vereisen;

d) elk optreden dat een opvoedende maatregel inhoudt, heeft tot doel de jongere aan te moedigen zich de maatschappelijke normen eigen te maken;

e) bij de tenlasteneming van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, wordt, wanneer zulks mogelijk is, een beroep gedaan op de in de wet bepaalde vervangingsmaatregelen voor de gerechtelijke procedures, waarbij evenwel rekening wordt gehouden met de bescherming van de maatschappij;

f) in het kader van de wet mogen aan het recht op vrijheid van de jongeren slechts minimale belemmeringen worden opgelegd die noodzakelijk zijn voor de bescherming van de maatschappij, rekening houdend met de noden van de jongeren, de belangen van hun familie en het recht van de slachtoffers

Titel I Sociale bescherming

De artikelen 1-6 werden in het Vlaamse gewest opgeheven bij Decreet van 27 juni 1985, art. 32.

Titel II Gerechtelijke bescherming

Hoofdstuk I Jeugdrechtbanken en jeugdkamers van de hoven van beroep

7.— De jeugdrechtbank kan uitspraak doen over alle maatregelen inzake het ouderlijk gezag bedoeld in boek I, titel IX van het Burgerlijk Wetboek, voor zover deze samenhangen met de bevolen jeugdbeschermingsmaatregelen.

7/1.— De door de familierechtbank uitgesproken maatregelen inzake ouderlijk gezag worden geschorst voor zover deze onverenigbaar zijn met de bevolen jeugdbeschermingsmaatregelen, tot de beëindiging van de jeugdbeschermingsmaatregel of tot de jeugdrechtbank hier anders over beslist.

Na de beëindiging van de jeugdbeschermingsmaatregel blijven de overeenkomstig artikel 7 bevolen maatregelen van toepassing, of treden, in voorkomend geval, de geschorste maatregelen opnieuw in werking, tot op het ogenblik dat de partijen hieromtrent anders overeenkomen, of de familierechtbank hierover beslist

8.– Met betrekking tot zaken binnen het kader van deze wet doet de jeugdrechtbank, op straffe van nietigheid, eerst uitspraak na het advies of de vordering van het openbaar ministerie te hebben gehoord.

Niettemin, als de zaak uitsluitend betrekking heeft op de omvang van de burgerlijke belangen, is het advies van het openbaar ministerie niet vereist.

9.–Een of meer door de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg aangewezen onderzoeksrechters worden speciaal belast met de zaken die tot de bevoegdheid van de jeugdrechtbank behoren.

10.–Elke beslissing, ongeacht of het gaat om een voorlopige maatregel of om een maatregel ten gronde, die door de jeugdrechter of de jeugdrechtbank in eerste aanleg of in hoger beroep genomen is, wordt op de dag van de beslissing zelf, door toedoen van de griffier, bij gewone kopie overgezonden aan de advocaat van de minderjarige.

11.–Opgeheven

Hoofdstuk II Burgerlijke bepalingen betreffende de minderjarigen

12–28.–Opgeheven.

Hoofdstuk III Maatregelen ter bescherming van de minderjarigen

Afdeling I Maatregelen ten aanzien van de ouders

29.–Wanneer kinderen die recht geven op gezinsbijslag of andere sociale uitkeringen grootgebracht worden in omstandigheden die kennelijk en doorgaans niet voldoen aan de eisen inzake voeding, huisvesting en hygiëne, en wanneer het bedrag van de uitkeringen niet wordt aangewend in het belang van de kinderen, kan de jeugdrechtbank, op vordering van het openbaar ministerie, een persoon aanwijzen die ermede belast is het bedrag van die uitkeringen te innen en uitsluitend te gebruiken voor de behoeften van de kinderen en voor de gezinsuitgaven die hen betreffen. De Sociale Dienst van de Vlaamse Gemeenschap bij de Jeugdrechtbank kan daartoe worden aangewezen.

Wanneer de beslissing in kracht van gewijsde is gegaan, betekent de griffier van de jeugdrechtbank ze bij afschrift per ter post aangetekende brief aan de met de vereffening van de uitkeringen belaste instelling, die zich dan alleen geldig kan bevrijden door het verschuldigde bedrag te storten aan de persoon of aan de Sociale Dienst van de Vlaamse Gemeenschap bij de Jeugdrechtbank daartoe aangewezen.

29bis.– Wanneer de jeugdrechtbank een als misdrijf omschreven feit waarvoor een minderjarige vervolgd werd, bewezen verklaart, kan ze, op vordering van het openbaar ministerie of ambtshalve, het volgen van een ouderstage bevelen aan de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen over deze minderjarige, indien ze zich duidelijk onverschillig opstellen tegenover het delinquent gedrag van deze laatste, en deze onverschilligheid bijdraagt tot de problemen van de minderjarige. Dit kan enkel als aanvullende maatregel bij een maatregel die ten overstaan van de minderjarige opgelegd wordt door de jeugdrechter wanneer het volgen van zulke ouderstage de delinquente minderjarige zelf ten goede kan komen..

30–31.–Opgeheven in de Vlaamse Gemeenschap.

32.–Van het ouderlijk gezag ten aanzien van alle kinderen, of van één of meer onder hen, kan geheel of ten dele worden ontzet:

1° de vader of de moeder die is veroordeeld tot een criminele of correctionele straf wegens enig feit gepleegd op de persoon of met behulp van een van de kinderen of afstammelingen;

2° de vader of de moeder die, door slechte behandeling, misbruik van gezag, kennelijk slecht gedrag of erge nalatigheid, de gezondheid, de veiligheid of de zedelijkheid van het kind in gevaar brengt.

Hetzelfde geldt voor de vader of de moeder die huwt met een persoon die van het ouderlijk gezag is ontzet.

De ontzetting wordt uitgesproken door de jeugdrechtbank, op vordering van het openbaar ministerie.

33.–Volledige ontzetting slaat op alle rechten die uit het ouderlijk gezag voortvloeien.

Ze slaat evenwel enkel op het recht om toe te stemmen in de adoptie van het kind wanneer het vonnis dit uitdrukkelijk bepaalt.

Voor degene die erdoor getroffen wordt, betekent ze ten aanzien van het betrokken kind en van diens afstammelingen:

1° uitsluiting van het recht van bewaring en opvoeding;

2° onbekwaamheid om ze te vertegenwoordigen, tot hun handelingen toestemming te verlenen en hun goederen te beheren;

3° uitsluiting van het recht van genot bedoeld in artikel 384 van het Burgerlijk Wetboek;

4° uitsluiting van het recht om levensonderhoud te vorderen;

5° uitsluiting van het recht om hun nalatenschap geheel of ten dele te verkrijgen overeenkomstig artikel 746 van het Burgerlijk Wetboek.

Volledige ontzetting brengt bovendien algemene onbekwaamheid mede om voogd, pleegvoogd, toezien voogd of curator te zijn.

Gedeeltelijke ontzetting slaat op de rechten die de rechtbank bepaalt.

34.—Wanneer zij de volledige of gedeeltelijke ontzetting van het ouderlijk gezag uitspreekt, wijst de jeugdrechtsbank de persoon aan die, onder haar toezicht, de in artikel 33, 1° en 2° vermelde rechten waarvan de ouders of een van hen ontzet zijn, zal uitoefenen en de overeenkomstige verplichtingen zal nakomen, of vertrouwt zij de minderjarige toe aan de Sociale Dienst van de Vlaamse Gemeenschap bij de Jeugdrechtsbank die iemand aanwijst om de genoemde rechten uit te oefenen, nadat zijn aanwijzing door deze rechtbank is gehomologeerd op vordering van het openbaar ministerie.

De vader en de moeder worden vooraf gehoord of opgeroepen.

Werd slechts een der ouders ontzet, dan wijst de jeugdrechtsbank, om hem te vervangen, de niet-ontzette ouder aan, als dat niet in strijd is met het belang van de minderjarige.

35.—Onverminderd de regels bepaald in het Burgerlijk Wetboek inzake toestemming tot het huwelijk, tot de adoptie en tot de volle adoptie, oefent de persoon die ingevolge artikel 34 is aangewezen, de rechten uit die hem werden verleend, eventueel met inachtneming van de bepalingen van de artikelen 373 en 374 van het Burgerlijk Wetboek. Hij waakt ervoor dat de inkomsten van de minderjarige aan diens onderhoud en opvoeding worden besteed.

In alle gevallen gelden voor het beheer van de goederen van de minderjarige de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek betreffende de werking van de voogdij en de voogdijrekeningen.

De niet-ontzette ouder heeft slechts het recht op wettelijk genot van de goederen van de minderjarige, indien hij is bekleed met de machten bedoeld in artikel 34.

Afdeling II Maatregelen ten aanzien van de minderjarigen

36.—De jeugdrechtsbank neemt kennis:

1° opgeheven;

2° opgeheven;

3° opgeheven;

4° van de vorderingen van het openbaar ministerie ten aanzien van de personen die vervolgd worden wegens een als misdrijf omschreven feit, gepleegd vóór de volle leeftijd van achttien jaar;

5° van het hoger beroep ingesteld bij kosteloos verzoekschrift tegen een beslissing tot het opleggen of niet-opleggen van een administratieve sanctie als bedoeld in artikel 119bis, §2, tweede lid, 1 van de nieuwe gemeentewet, aan minderjarigen die de volle leeftijd van 16 jaar hebben bereikt op het tijdstip van de feiten;

6° van het hoger beroep ingesteld bij kosteloos verzoekschrift tegen een beslissing tot het opleggen van een administratieve sanctie als bedoeld in artikel 24, tweede lid, van de wet van 21 december 1998 betreffende de veiligheid bij voetbalwedstrijden, aan minderjarigen die de volle leeftijd van 14 jaar hebben bereikt op het tijdstip van de feiten.

36bis.—In afwijking van artikel 36, 4° en behoudens samenhang met vervolgingen wegens andere misdrijven dan die hieronder bepaald, nemen de gerechten, bevoegd op grond van het gemeene recht, kennis van de vorderingen van het openbaar ministerie jegens personen ouder dan zestien jaar en beneden achttien jaar op het ogenblik van de feiten, vervolgd wegens overtreding van:

1° de bepalingen van de wetten en verordeningen betreffende het wegverkeer;

2° de artikelen 418, 419 en 420 van het Strafwetboek voor zover er samenhang is met een overtreding van de onder 1° bedoelde wetten en verordeningen;

3° de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

Indien uit de debatten voor die gerechten blijkt dat een maatregel van bewaring, behoeding of opvoeding geschikter is, kunnen die gerechten de zaak bij een met redenen omklede beslissing uit handen geven en ze naar het openbaar ministerie verwijzen met het oog op de vorderingen voor de jeugdrechtsbank als daartoe grond bestaat.

De wet betreffende de voorlopige hechtenis is niet toepasselijk op de in dit artikel bedoelde personen, tenzij bij vluchtmisdrijf.

37.—§1. De jeugdrechtsbank kan de voor haar gebrachte personen maatregelen van bewaring, behoeding en opvoeding opleggen.

Om de beslissing bedoeld in het eerste lid te nemen, houdt de jeugdrechtsbank rekening met de volgende factoren :

1° de persoonlijkheid en de maturiteitsgraad van de betrokkene;

2° zijn leefomgeving;

3° de ernst van de feiten, de omstandigheden waarin zij zijn gepleegd, de schade en de gevolgen voor het slachtoffer;

4° de vroegere maatregelen die ten aanzien van de betrokkene werden genomen, en diens gedrag gedurende de uitvoering ervan;

5° de veiligheid van de betrokkene;

6° de openbare veiligheid.

Er wordt tevens rekening gehouden met de mate waarin de behandelingswijzen, de opvoedingsprogramma's of enige andere middelen daartoe beschikbaar zijn, alsmede met het voordeel dat de betrokkene daaruit zou kunnen putten.

§2. Zij kan, in voorkomend geval, op cumulatieve wijze:

1° de betrokkenen berispen en, met uitzondering van degenen die de leeftijd van achttien jaar hebben bereikt, hen laten bij of teruggeven aan de personen bij wie zij gehuisvest zijn, en dezen, in voorkomend geval, ertoe aanmanen in het vervolg beter toezicht op hen te houden en hen beter op te voeden;

2° hen onder het toezicht plaatsen van de bevoegde sociale dienst;

3° hen onder een intensieve educatieve begeleiding en onder de geïndividualiseerde omkadering plaatsen van een referentieopvoeder die afhangt van de door de gemeenschappen aangewezen dienst, of van een natuurlijke persoon die beantwoordt aan de door de gemeenschappen gestelde voorwaarden

4° hen opleggen een prestatie van opvoedkundige aard en van algemeen nut te leveren, in verhouding tot hun leeftijd en hun vaardigheden, van ten hoogste 150 uur, die georganiseerd wordt via een door de gemeenschappen aangewezen dienst of door een natuurlijke persoon die beantwoordt aan de door de gemeenschappen gestelde voorwaarden;

5° opgeheven;

6° opgeheven

7° hen toevertrouwen aan een volgens de nadere regels bepaald door de gemeenschappen betrouwbaar persoon of plaatsen in een volgens de nadere regels bepaald door de gemeenschappen geschikte inrichting, met het oog op hun huisvesting, behandeling, opvoeding, onderricht of beroepsopleiding;

8° hen toevertrouwen aan een openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming, met inachtneming van de plaatsingscriteria bedoeld in §2quater. Ten aanzien van de personen bedoeld in artikel 36, 4°, en onverminderd het bepaalde in artikel 60 wordt in de beslissing vastgesteld wat de duur van de maatregel is, alsmede of het om opname in een gesloten opvoedingsafdeling gaat, zoals georganiseerd door de overheden die daartoe bevoegd zijn op grond van de artikelen 128 en 135 van de Grondwet, en van artikel 5, §1, II, 6°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij de wet van 8 augustus 1988. De rechter of de bevoegde sociale dienst bezoekt de persoon die is toevertrouwd aan een gesloten afdeling van een gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming indien de plaatsing vijftien dagen overschrijdt. In geval van plaatsing in een gesloten opvoedingsafdeling, geldt de procedure vermeld in artikel 52quater, derde tot en met zesde lid, negende en tiende lid, inzake het verlaten van de instelling;

9° opgeheven

10° opgeheven

11° opgeheven.

Alleen de in het eerste lid, 1°, 2° en 3° bedoelde maatregelen kunnen worden bevolen ten opzichte van personen van minder dan twaalf jaar verwezen uit hoofde van een als misdrijf omschreven feit. Bij gebrek aan passende maatregelen, verwijst de rechtbank de zaak door naar het parket die haar op zijn beurt kan doorverwijzen naar de bevoegde diensten van de gemeenschappen.

In eerste instantie verdient een in de artikelen 37bis tot 37quinqüies omschreven herstelrechtelijk aanbod de voorkeur. Alvorens een in het eerste lid, 1° tot 5° omschreven maatregel wordt opgelegd, dient de haalbaarheid van een door de betrokkene voorgesteld project, omschreven in §2ter, te worden overwogen. De in het eerste lid, 1° tot 5° omschreven maatregelen verdienen de voorkeur boven een plaatsingsmaatregel. Tot slot verdient plaatsing in een open afdeling de voorkeur boven plaatsing in een gesloten afdeling;

Indien de rechtbank een maatregel uitspreekt tot plaatsing in een open of gesloten afdeling van een openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming, bepaalt zij de maximumduur ervan, die enkel kan worden verlengd om uitzonderlijke redenen die verband houden met het aanhoudend wangedrag van de betrokkene en met zijn voor hemzelf of voor anderen gevaarlijke gedrag.

De rechtbank kan de uitvoering van de plaatsingsmaatregel uitstellen voor een termijn van zes maanden, te rekenen van de datum van het vonnis, op voorwaarde dat de betrokkene zich verbindt tot het uitvoeren van een prestatie van opvoedkundige aard en van algemeen nut van ten hoogste 150 uur.

Indien de rechtbank echter met toepassing van §2quater, eerste lid, 4°, of tweede lid, 5°, een maatregel uitspreekt tot plaatsing in een openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming, bepaalt zij de duur ervan die maximum zes maanden bedraagt en niet kan worden verlengd.

Indien de rechtbank een andere maatregel oplegt, bepaalt zij de maximale duur ervan, met uitzondering van de maatregelen genoemd in het eerste lid, 1°.

§2bis. Ten aanzien van personen ouder dan 12 jaar kan de rechtbank het behoud van de voor haar gebrachte personen in hun leefomgeving afhankelijk maken van een of meer van de volgende voorwaarden waarvan zij de controle op de naleving kan toevertrouwen aan de bevoegde sociale dienst :

1° geregeld een school voor gewoon of buitengewoon onderwijs bezoeken;

2° een prestatie van opvoedkundige aard en van algemeen nut leveren, in verhouding tot hun leeftijd en hun vaardigheden, van ten hoogste 150 uur, onder toezicht van een door de gemeenschappen aangewezen dienst, of een natuurlijke persoon die beantwoordt aan de door de gemeenschappen gestelde voorwaarden;

3° betaalde arbeid verrichten, gedurende ten hoogste 150 uur, met het oog op de vergoeding van het slachtoffer indien de betrokkene tenminste zestien jaar oud is;

4° de pedagogische of medische richtlijnen van een centrum voor opvoedkundige voorlichting of geestelijke gezondheidszorg in acht nemen;

5° deelnemen aan een of meer opleidingsmodules of modules ter bewustwording van de gevolgen van de gestelde handelingen, alsook van de invloed daarvan op de eventuele slachtoffers;

6° deelnemen aan een of meer begeleide sportieve, sociale of culturele activiteiten;

7° niet omgaan met bepaalde personen of niet komen op bepaalde plaatsen die een band hebben met het als misdrijf omschreven feit dat werd begaan;

8° een of meer bepaalde bezigheden niet uitoefenen, gelet op de specifieke omstandigheden;

9° het naleven van een huisarrest;

10° andere voorwaarden of specifieke verbodsmaatregelen die de rechtbank bepaalt, in acht nemen.

De rechter of de rechtbank kan de controle op de uitvoering van de voorwaarden bedoeld in het eerste lid onder 7° en 9°, toevertrouwen aan een politiedienst. Wanneer hij daartoe overgaat, informeert de rechter de bevoegde sociale dienst regelmatig over de resultaten van die controle.

§2ter. De personen bedoeld in artikel 36, 4°, kunnen aan de rechtbank een geschreven project voorleggen, inzonderheid betreffende een of meer van de volgende verbintenissen :

1° schriftelijke of mondelinge verontschuldiging aanbieden;

2° de veroorzaakte schade zelf herstellen in natura, indien deze beperkt is;

3° deelnemen aan een herstelrechtelijk aanbod als bedoeld in de artikelen 37bis tot 37quinquies ;

4° deelnemen aan een programma gericht op herintegratie in het schoolleven;

5° deelnemen aan welbepaalde activiteiten in het kader van een leer- en opleidingsproject, van ten hoogste 45 uur;

6° een ambulante behandeling volgen bij een psychologische of psychiatrische dienst, bij een dienst voor seksuele opvoeding of bij een dienst deskundig op het gebied van alcohol- of drugsverslaving;

7° zich aanmelden bij de diensten voor jeugdhulpverlening, ingericht door de bevoegde gemeenschapsdiensten. Dit project wordt ingediend uiterlijk op de dag van de terechtzitting. De rechtbank beoordeelt de opportuniteit van het haar voorgelegde project en belast, indien zij het goedkeurt, de bevoegde sociale dienst met het toezicht op de tenuitvoerlegging ervan.

Binnen een termijn van drie maanden na de goedkeuring van het project richt de bevoegde sociale dienst een bondig verslag over de inachtneming van de verbintenissen van de jongere tot de rechtbank. Ingeval dit project niet ten uitvoer is gelegd, of de tenuitvoerlegging niet op toereikende wijze is geschied, kan de rechtbank tijdens een latere terechtzitting een andere maatregel opleggen.

§2quater. De rechtbank kan slechts ten aanzien van personen die twaalf jaar zijn of meer, een plaatsingsmaatregel bevelen in een open opvoedingsafdeling van een in §2, eerste lid, 8°, bedoelde openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming, indien :

1° ze een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd dat, ingeval het zou zijn gepleegd door een meerderjarige, in de zin van het Strafwetboek of de bijzondere wetten, een correctionele hoofdgevangenisstraf van drie jaar of een zwaardere straf tot gevolg kan hebben;

2° ze een als slagen en verwondingen omschreven feit hebben gepleegd;

3° ten aanzien van hen reeds eerder een definitief vonnis is uitgesproken waarin een plaatsingsmaatregel werd opgelegd in een open of gesloten opvoedingsafdeling van een openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming en ze een nieuw als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd;

4° ze het voorwerp zijn van een herziening van de maatregel overeenkomstig artikel 60, om reden dat de eerder opgelegde maatregel of maatregelen niet werd of werden nageleefd door de betrokkenen, in welk geval de plaatsing voor een niet verlengbare termijn van maximum zes maanden kan worden opgelegd. Na het verstrijken van deze termijn kunnen andere maatregelen slechts worden opgelegd na een herziening door de rechtbank;

5° ze het voorwerp zijn van een herziening zoals bedoeld in artikel 60 en ze geplaatst zijn in een gesloten afdeling van een openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming op het ogenblik van deze herziening.

De rechtbank kan slechts ten aanzien van personen die veertien jaar zijn of meer, een plaatsingsmaatregel bevelen in een gesloten opvoedingsafdeling van een openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming bedoeld in §2, eerste lid, 8°, indien :

1° ze een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd dat, ingeval het zou zijn gepleegd door een meerderjarige, in de zin van het Strafwetboek of de bijzondere wetten een straf van vijf jaar tot tien jaar opsluiting of een zwaardere straf tot gevolg kan hebben;

2° ze een als aanranding van de eerbaarheid met geweld, criminele organisatie met het oogmerk misdaden te plegen, of bedreiging van personen in de zin van artikel 327 van het Strafwetboek omschreven feit hebben gepleegd;

3° ten aanzien van hen reeds eerder een definitief vonnis is uitgesproken waarin een plaatsingsmaatregel werd opgelegd in een open of gesloten opvoedingsafdeling van een openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming en die een nieuw als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd dat hetzelfde omschreven wordt als slagen en verwondingen, hetzelfde, ingeval het zou zijn gepleegd door een meerderjarige, in de zin van het

Strafwetboek of de bijzondere wetten, een correctionele hoofdgevangenisstraf van drie jaar of een zwaardere straf tot gevolg kan hebben;

4° ze met voorbedachten rade een als slagen en verwondingen omschreven feit hebben gepleegd dat een ziekte of ongeschiktheid tot het verrichten van arbeid, hetzij een ongeneeslijke lijkende ziekte, hetzij het volledig verlies van het gebruik van een orgaan, hetzij een zware vermindering ten gevolge heeft, of, in vereniging of in bende en met behulp van gewelddaden, feitelikheden of bedreigingen, vernielingen hebben aangericht aan bouwwerken of stoommachines, of, met wapens en met geweld, weerspanningheid hebben gepleegd;

5° ze het voorwerp zijn van een herziening van de maatregel, overeenkomstig artikel 60, om reden dat de eerder opgelegde maatregel of maatregelen niet werd of werden nageleefd door de betrokkenen, in welk geval de plaatsing voor een niet verlengbare termijn van maximum zes maanden kan worden opgelegd. Na het verstrijken van deze termijn kunnen andere maatregelen slechts worden opgelegd na een herziening door de rechtbank.

Onverminderd de in het tweede lid opgesomde voorwaarden, kan de rechtbank een plaatsingsmaatregel bevelen in een gesloten opvoedingsafdeling van een openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming bedoeld in §2, eerste lid, 8°, ten aanzien van een persoon tussen twaalf en veertien jaar die een ernstige aanslag heeft gepleegd op het leven of op de gezondheid van een persoon en van wie het gedrag uitzonderlijk gevaarlijk is.

§2quinquies. Wanneer de rechtbank een van de in §§2, 2bis en 2ter bedoelde maatregelen beveelt, motiveert zij haar beslissing op grond van de in §1 bedoelde criteria en de specifieke omstandigheden.

Indien de rechtbank een van de in §2, eerste lid, 6° tot 11°, bedoelde maatregelen, een combinatie van meerdere van de in §2 bedoelde maatregelen, een combinatie van één of meer van deze maatregelen met één of meer van de in §2bis bedoelde voorwaarden of een plaatsingsmaatregel beveelt in een gesloten opvoedingsafdeling van een openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming, moet zij haar keuze bijzonder motiveren en daarbij rekening houden met de in §2, derde lid, bedoelde prioriteiten.

§3. De onder §2, 2° tot 11° bedoelde maatregelen worden geschorst wanneer de betrokkene onder de wapens is. Ze nemen een einde wanneer hij de leeftijd van achttien jaar bereikt.

Ten aanzien van de in artikel 36, 4°, bedoelde personen kunnen deze maatregelen, onverminderd het bepaalde in §2, vierde lid, en in artikel 60, evenwel :

1° op verzoek van de betrokkene dan wel, indien de betrokkene blijk geeft van aanhoudend wangedrag of zich gevaarlijk gedraagt, op vordering van het openbaar ministerie, bij vonnis voor een bepaalde duur, uiterlijk tot de dag waarop de betrokkene de leeftijd van twintig jaar heeft bereikt, worden verlengd. Het verzoek of de vordering moet binnen een termijn van drie maanden voorafgaand aan de dag waarop de betrokkene meerderjarig wordt, bij de rechtbank worden ingesteld;

2° bij vonnis worden bevolen voor een bepaalde duur, uiterlijk tot de dag waarop de betrokkene de leeftijd van twintig jaar heeft bereikt, wanneer het gaat om personen die na de leeftijd van zeventien jaar een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd.

Ten aanzien van de in §2, eerste lid, 11°, bedoelde personen dient de residentiële plaatsing te lopen tot het einde van de behandeling, zolang dat in het licht van die behandeling vereist is.

In geval van hoger beroep tegen deze vonnissen, doet de jeugdkamer van het hof van beroep onverwijld uitspraak. Het hoger beroep heeft geen schorsende werking. De vonnissen en arresten uitgesproken met toepassing van dit artikel zijn niet vatbaar voor verzet.

§4. De maatregel van berisping bedoeld in §2, 1°, is van toepassing op de personen die een als misdrijf gekwalificeerd feit gepleegd hebben vóór de leeftijd van achttien jaar, zelfs indien zij op het tijdstip van het vonnis deze leeftijd overschreden hebben.

De in het vorige lid bedoelde personen die de leeftijd van achttien jaar hebben bereikt op het ogenblik van het vonnis, worden met minderjarigen gelijkgesteld voor de toepassing van de bepalingen van hoofdstuk IV van deze titel, alsmede van artikel 433bis van het Strafwetboek.

37bis.—§1. De rechter of rechtbank kan een herstelrechtelijk aanbod doen van bemiddeling en herstelgericht groepsoverleg wanneer de volgende voorwaarden zijn vervuld :

1° er bestaan ernstige aanwijzingen van schuld;

2° de persoon die ervan wordt verdacht een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd, verklaart zijn betrokkenheid bij het als misdrijf omschreven feit niet te ontkennen;

3° een slachtoffer is geïdentificeerd.

Een herstelrechtelijk aanbod kan enkel worden toegepast indien de personen die eraan deelnemen er uitdrukkelijk en zonder voorbehoud mee instemmen en dit blijven doen zolang de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg duurt.

§2. De bemiddeling heeft tot doel de persoon die ervan wordt verdacht een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd, de personen die ten aanzien van hem het ouderlijk gezag uitoefenen, de personen die hem in rechte of in feite onder hun bewaring hebben alsook het slachtoffer, de mogelijkheid te bieden om samen en met hulp van een onpartijdige bemiddelaar, onder meer aan de relationele en materiële gevolgen van een als misdrijf omschreven feit tegemoet te komen.

De rechter of de rechtbank stelt aan de personen bedoeld in het eerste lid schriftelijk voor om deel te nemen aan een bemiddeling.

§3. Het herstelgericht groepsoverleg strekt ertoe aan de persoon die ervan wordt verdacht een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd, aan het slachtoffer, aan hun sociale omgeving, alsook aan alle dienstige personen, de mogelijkheid te bieden om in groep en met de hulp van een onpartijdige bemiddelaar, in overleg uitgewerkte oplossingen te overwegen over de wijze waarop het conflict kan worden opgelost dat voortvloeit uit het als misdrijf omschreven feit, onder meer rekening houdend met de relationele en materiële gevolgen van het als misdrijf omschreven feit.

De rechter of de rechtbank stelt een herstelgericht groepsoverleg voor aan de persoon die voor hem wordt gebracht en ervan wordt verdacht een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd, aan de personen die ten aanzien van hem het ouderlijk gezag uitoefenen en aan de personen die hem in rechte of in feite onder hun bewaring hebben. Het of de slachtoffers worden schriftelijk op de hoogte gebracht.

§4. De rechter of de rechtbank brengt de in §2, eerste lid, en §3, tweede lid, bedoelde personen ervan op de hoogte dat zij :
 1° raad kunnen inwinnen bij een advocaat alvorens in te gaan op het herstelrechtelijk aanbod;
 2° zich kunnen laten bijstaan door een advocaat vanaf het ogenblik dat het akkoord dat de in §2, eerste lid, en §3, tweede lid, bedoelde personen bereiken wordt vastgelegd.

37ter.—§1. De rechter of rechtbank laat een afschrift van haar beslissing toekomen aan de door de bevoegde overheden erkende bemiddelingsdienst of dienst voor herstelgericht groepsoverleg, die georganiseerd wordt door de gemeenschappen of beantwoordt aan de door de gemeenschappen gestelde voorwaarden. Deze dienst wordt belast met de tenuitvoerlegging van het herstelrechtelijk aanbod.

§2. Indien de personen bedoeld in artikel 37bis, §2, eerste lid en §3, tweede lid, binnen acht werkdagen te rekenen vanaf het voorstel van de rechtbank geen contact opnemen met de bemiddelingsdienst of de dienst voor herstelgericht groepsoverleg, neemt deze dienst contact op met genoemde personen om hen een herstelrechtelijk aanbod te doen.

§3. De dienst voor herstelgericht groepsoverleg neemt in overleg met de personen bedoeld in artikel 37bis, §3, tweede lid, contact op met de personen uit hun sociale omgeving en alle andere dienstige personen.

De bemiddelingsdienst kan, met akkoord van de in artikel 37bis, §2, eerste lid bedoelde personen, ook andere personen met een direct belang bij de bemiddeling betrekken.

37quater.—§1. Indien de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg leidt tot een akkoord, wordt het door de persoon die verdacht wordt een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd, de personen die ten aanzien van hem het ouderlijk gezag uitoefenen, alsook het slachtoffer, ondertekende akkoord bij het gerechtelijk dossier gevoegd.

Bij een herstelgericht groepsoverleg wordt ook een intentieverklaring toegevoegd van de persoon die ervan wordt verdacht een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd. Hierin verklaart deze welke concrete stappen hij zal ondernemen om de relationele en materiële schade en de schade aan de gemeenschap te herstellen en om verdere feiten in de toekomst te voorkomen.

Het bereikte akkoord moet door de rechter of de rechtbank worden gehomologeerd. Deze kan de inhoud ervan niet wijzigen. De rechter of de rechtbank kan de homologatie slechts weigeren indien het akkoord strijdig is met de openbare orde.

§2. Ingeval het herstelrechtelijk aanbod niet tot een akkoord leidt, kunnen door de gerechtelijke overheden of de bij het herstelrechtelijk aanbod betrokken personen noch de erkenning door de persoon die verdacht wordt een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd van de werkelijkheid van het als misdrijf omschreven feit, noch het verloop of het resultaat van het herstelrechtelijk aanbod worden gebruikt ten nadele van de jongere.

De bemiddelingsdienst of dienst voor herstelgericht groepsoverleg stelt een bondig verslag op over het verloop en over het resultaat van het herstelrechtelijk aanbod. Dit verslag wordt ter advies voorgelegd aan de personen bedoeld in artikel 37bis, §2, eerste lid en §3, tweede lid.

Het wordt bij het dossier van de procedure gevoegd.

§3. De documenten die worden opgemaakt en de mededelingen die worden gedaan in het kader van de tussenkomst van de bemiddelingsdienst of dienst voor herstelgericht groepsoverleg zijn vertrouwelijk met uitzondering van datgene waarmee de partijen instemmen om het ter kennis van de gerechtelijke instanties te brengen. Ze kunnen niet worden aangewend in een strafrechtelijke, burgerrechtelijke, administratieve, arbitrale of enige andere procedure voor het oplossen van conflicten en zijn niet toelaatbaar als bewijs, zelfs niet als buitengerechtelijke bekentenis.

37quinquies.—§1. De bemiddelingsdienst of dienst voor herstelgericht groepsoverleg stelt een bondig verslag op over de uitvoering van het akkoord en richt het aan de rechter of de rechtbank evenals aan de bevoegde sociale dienst.

§2. Ingeval de uitvoering van het akkoord volgens de daarin bepaalde regels geschiedt vóór de uitspraak van het vonnis, moet de rechtbank rekening houden met dat akkoord en zijn uitvoering.

§3. Ingeval de uitvoering van het akkoord volgens de daarin bepaalde regels plaatsvindt na de uitspraak van het vonnis, kan de zaak bij de rechtbank aanhangig worden gemaakt op grond van artikel 60, teneinde de ten opzichte van de persoon die een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd, bevolen definitieve maatregel of maatregelen te verlichten.

38.—Opgeheven.

38bis.—Aan minderjarigen kan een administratieve sanctie worden opgelegd als bedoeld in:

1° artikel 4, § 1, 1°, van de wet van 24 juni 1913 betreffende de gemeentelijke administratieve sancties, indien de minderjarige de volle leeftijd van veertien jaar heeft bereikt op het ogenblik van de feiten;

2° artikel 24, tweede lid, van de wet van 21 december 1998 betreffende de veiligheid bij voetbalwedstrijden, als de minderjarige de volle leeftijd van 14 jaar heeft bereikt op het tijdstip van de feiten.

3° de artikelen 29 en 30 van de wet op de politie van de spoorwegen, indien de minderjarige de volle leeftijd van veertien jaar heeft bereikt op het tijdstip van de feiten.

39.—Indien de krachtens artikel 37 genomen maatregel zijn uitwerking mist wegens het voortdurend wangedrag of de gevaarlijke gedragingen van de minderjarige, kan de jeugdrechtsbank beslissen dat hij, totdat hij meerderjarig is, ter beschikking van de Vlaamse Executieve wordt gesteld.

Deze bepaling is niet van toepassing op de personen die een als misdrijf gekwalificeerd feit hebben gepleegd.

40.—Opgeheven.

41.—Wanneer de minderjarige ingevolge de artikelen 39 of 40 ter beschikking van de Vlaamse Executieve is gesteld, beslist de Gemeenschapsminister die de bijzondere Jeugdbijstand onder zijn bevoegdheid heeft, op hem een van de in artikel 37, § 2, 2°, 7° en 8° en §2bis bepaalde maatregelen toe te passen of hem, zo hij ouder dan zestien is, te doen opsluiten in een strafinrichting waar hij aan een bijzonder regime onderworpen zal worden.

Deze bepaling is niet van toepassing op de personen die een als misdrijf gekwalificeerd feit hebben gepleegd.

42.—Opgeheven in de Vlaamse Gemeenschap.

43.—Ten aanzien van de in artikel 36, 4°, bedoelde personen past de rechter of de jeugdrechtsbank de bepalingen van deze wet toe onverminderd de toepassing van de wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke.

In geval van toepassing van de voornoemde wet van 26 juni 1990 op de personen die oorspronkelijk voor de jeugdrechtsbank waren verwezen op grond van artikel 36, 4°, wordt de beslissing van de geneesheer-diensthoofd om de maatregel op te heffen, die overeenkomstig artikel 12, 3°, of 19 van de wet van 26 juni 1990 genomen is, slechts uitgevoerd na een termijn van vijf werkdagen te rekenen van de dag waarop de jeugdrechtsbank hiervan is geïnformeerd. Binnen deze termijn, en zonder deze te kunnen verlengen, spreekt de rechtsbank zich uit over elke andere maatregel bedoeld in artikel 37, die zij nuttig acht.

43bis.—Opgeheven

Hoofdstuk IV- Territoriale bevoegdheid en rechtspleging

44.— De territoriale bevoegdheid van de jeugdrechtsbank wordt bepaald door de verblijfplaats van de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen, of, in geval van gezamenlijke uitoefening door gescheiden personen, door de verblijfplaats van de persoon bij wie de jongere gewoonlijk verblijft.

§ 2. Wanneer die personen geen verblijfplaats in België hebben of wanneer hun verblijfplaats onbekend is of niet vaststaat, is de bevoegde jeugdrechtsbank die van de plaats waar de betrokkenen het als een misdrijf omschreven feit heeft gepleegd, die van de plaats waar hij wordt aangehouden of van de plaats waar de persoon aan wie of de instelling waaraan hij door de bevoegde instanties werd toevertrouwd, zijn woonplaats of haar zetel heeft.

§ 3. Wanneer de zaak bij de jeugdrechtsbank aanhangig gemaakt wordt nadat de jongere de leeftijd van achttien jaar bereikt, is de bevoegde jeugdrechtsbank die van de verblijfplaats van de jongere, of, indien die verblijfplaats onbekend is of niet vaststaat, van de plaats waar het als misdrijf omschreven feit werd gepleegd.

§ 4. Niettemin is de bevoegde jeugdrechtsbank bij toepassing van artikel 18, vijfde lid, die van de verblijfplaats van de eiser.

§ 5. Wanneer de in § 1 bedoelde personen van verblijfplaats veranderen, terwijl voor de jongere een maatregel van bewaring, behoeding of opvoeding geldt, moeten ze de bevoegde jeugdrechtsbank daarvan onverwijld bericht geven, op straffe van geldboete van een euro tot vijfentwintig euro.

§ 6. De verandering van verblijfplaats brengt met zich dat de zaak aan die rechtsbank wordt onttrokken en verwezen wordt naar de jeugdrechtsbank van het arrondissement waar de nieuwe verblijfplaats zich bevindt, tenzij de jeugdrechter, het openbaar ministerie of de ouders vragen dat de zaak aanhangig blijft bij de jeugdrechtsbank waar ze reeds aanhangig gemaakt werd. De griffier van de rechtsbank waaraan de zaak onttrokken wordt, zendt het dossier over aan de rechtsbank waarnaar de zaak verwezen wordt.

45.—De zaak wordt bij de jeugdrechtsbank aanhangig gemaakt:

1. ambtshalve, op vraag van het openbaar ministerie, de ouders of, in voorkomend geval, de pleegzorgers, in geval van een aangelegenheid overeenkomstig artikel 7;

2. in de aangelegenheden bedoeld in titel II, hoofdstuk III:

a) op de vordering van het openbaar ministerie of de in artikel 49, derde lid, bedoelde beschikking tot verwijzing, ten einde de onderzoeken bedoeld in artikel 50 te verrichten en in voorkomend geval de in artikelen 52 en 53 bepaalde voorlopige maatregelen van bewaring te bevelen;

b) door vrijwillige verschijning ingevolge een met redenen omklede waarschuwing van het openbaar ministerie of bij dagvaarding op verzoek van het openbaar ministerie ten einde over de zaak zelf te beslissen of ten einde de zaak uit handen te geven overeenkomstig artikel 38, na de partijen in hun middelen gehoord te hebben.

c) door het verzoekschrift bedoeld in de artikelen 37, §3, 1° en 60, in welk geval de partijen worden opgeroepen bij gerechtsbrief, bezorgd op de wijze bepaald in artikel 46, §1, van het Gerechtelijk Wetboek.

45bis.—Ingeval de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen over de minderjarige die verklaart niet te ontkennen een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd, zich duidelijk onverschillig opstellen tegenover het delinquent gedrag van deze laatste, en deze onverschilligheid bijdraagt tot de problemen van de minderjarige, kan de procureur des Konings hen voorstellen een ouderstage te volgen. Dit kan enkel wanneer het volgen van zulke ouderstage de delinquente minderjarige zelf ten goede kan komen.

45ter.—Ten aanzien van de personen bedoeld in artikel 36, 4°, kan de procureur des Konings de vermoedelijke pleger van het als misdrijf omschreven feit een waarschuwingsbrief sturen waarin hij vermeldt dat hij kennis heeft genomen van de feiten, dat hij van oordeel is dat deze feiten ten laste van de minderjarige vaststaan en dat hij beslist heeft het dossier te seponeren.

Een kopie van de waarschuwingsbrief wordt bezorgd aan de vader en aan de moeder, aan de voogd van de minderjarige of aan de personen die hem in rechte of in feite onder hun bewaring hebben.

De procureur des Konings kan de vermoedelijke dader van het als misdrijf omschreven feit en zijn wettelijke vertegenwoordigers evenwel oproepen en hen wijzen op hun wettelijke verplichtingen en de risico's die zij lopen.

45quater.—§1. De procureur des Konings informeert de persoon die ervan wordt verdacht een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd, de personen die het ouderlijk gezag over hem uitoefenen, de personen die hem in rechte of in feite onder hun bewaring hebben en het slachtoffer schriftelijk dat zij kunnen deelnemen aan een bemiddeling en in dit kader de mogelijkheid hebben zich te wenden tot een bemiddelingsdienst die hij aanwijst, door de gemeenschappen georganiseerd of beantwoordend aan de door de gemeenschappen gestelde voorwaarden.

De procureur des Konings kan dergelijk voorstel doen ingeval de volgende voorwaarden vervuld zijn :

1° er bestaan ernstige aanwijzingen van schuld;

2° de betrokkene verklaart het als misdrijf omschreven feit niet te ontkennen;

3° een slachtoffer is geïdentificeerd.

De beslissing van de procureur des Konings om een dossier al dan niet te oriënteren naar een bemiddelingsprocedure moet schriftelijk zijn en gemotiveerd worden, behalve indien hij de zaak wenst te seponeren.

Behalve in de in artikel 49, tweede lid, bedoelde gevallen, heeft de afwezigheid van dergelijke motivering tot gevolg dat de zaak niet regelmatig aanhangig gemaakt is bij de jeugdrechtbank.

Ingeval een voorstel tot bemiddeling wordt gedaan, stelt de procureur des Konings de betrokkenen ervan in kennis dat zij :

1° raad kunnen inwinnen bij een advocaat alvorens deel te nemen aan de bemiddeling;

2° zich kunnen laten bijstaan door een advocaat op het ogenblik dat het akkoord dat de betrokken personen bereiken wordt vastgelegd.

De procureur des Konings laat een afschrift van de schriftelijke voorstellen toekomen aan de aangewezen bemiddelingsdienst. Indien de betrokken personen binnen acht dagen te rekenen van de ontvangst van het schriftelijke voorstel van de procureur des Konings geen stappen ondernomen hebben bij de bemiddelingsdienst, neemt deze contact op met hen.

Een bemiddeling kan enkel plaatsvinden indien de personen die eraan deelnemen er uitdrukkelijk en zonder voorbehoud mee instemmen en dit blijven doen zolang de bemiddeling loopt.

§2. Binnen twee maanden te rekenen van zijn aanwijzing door de procureur des Konings, stelt de bemiddelingsdienst een bondig verslag betreffende de voortgang van de bemiddeling op.

Het akkoord dat de bij de bemiddeling betrokken personen hebben bereikt wordt ondertekend door de persoon die verdacht wordt een als misdrijf omschreven feit te hebben gepleegd, door de personen die ten aanzien van hem het ouderlijk gezag uitoefenen, alsook door het slachtoffer, en moet door de procureur des Konings worden goedgekeurd. Deze laatste kan de inhoud ervan niet wijzigen. Hij kan alleen weigeren een akkoord goed te keuren indien het strijdig is met de openbare orde.

§3. De bemiddelingsdienst stelt een verslag op over de tenuitvoerlegging van het akkoord en richt het aan de procureur des Konings. Het wordt bij het dossier van de procedure gevoegd.

Als de in artikel 36, 4°, bedoelde persoon het bemiddelingsakkoord volgens de erin bepaalde regels ten uitvoer heeft gebracht, maakt de procureur des Konings daarvan proces-verbaal op en houdt hij daarmee rekening bij zijn beslissing om de zaak al dan niet te seponeren. In dit geval doet een seponering de strafvordering vervallen.

Een afschrift van het proces-verbaal wordt overhandigd aan de dader van het als misdrijf omschreven feit, aan de personen die het ouderlijk gezag over hem uitoefenen, aan het slachtoffer evenals aan de dienst bemiddeling. Ingeval de overhandiging niet heeft kunnen plaatsvinden, wordt het afschrift van het proces-verbaal bij gerechtsbrief ter kennis gebracht.

§4. Indien de bemiddeling geen resultaat oplevert, kan noch de erkenning van de feiten door de jongere, noch het

verloop of het resultaat van de bemiddeling door de gerechtelijke overheden of enige andere persoon worden gebruikt ten nadele van de jongere.

De documenten die worden opgemaakt en de mededelingen die worden gedaan in het kader van de tussenkomst van de bemiddelingsdienst zijn vertrouwelijk met uitzondering van datgene waarmee de partijen instemmen om het ter kennis van de gerechtelijke instanties te brengen. Ze kunnen niet worden aangewend in een strafrechtelijke, burgerrechtelijke, administratieve, arbitrale of enige andere procedure voor het oplossen van conflicten en zijn niet toelaatbaar als bewijs, zelfs niet als buitengerechtelijke bekentenis.

46.—De dagvaarding op verzoek van het openbaar ministerie of de waarschuwing die het geeft moet, op straffe van nietigheid worden gericht aan de ouders, opvangouders, voogden of degenen die de minderjarige onder hun bewaring hebben en aan de minderjarige zelf indien de rechtsvordering tot doel heeft zijn ontvoogding te doen intrekken of ten aanzien van hem een van de maatregelen bedoeld in titel II, hoofdstuk III, afdeling II, te doen nemen of wijzigen en hij ten minste twaalf jaar oud is.

Als een persoon bedoeld in artikel 36, 4°, de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt op het ogenblik dat de vordering wordt ingesteld, zal de in het vorige lid bedoelde dagvaarding of waarschuwing worden gericht aan die persoon die, wegens zijn minderjarigheid, voor hem burgerrechtelijk aansprakelijk waren.

Onverminderd de bepaling van artikel 184, derde lid, van het Wetboek van strafvordering, moet, op straffe van nietigheid van het vonnis dat door de rechtbank ten aanzien van de gedagvaarde partij bij verstek wordt uitgesproken, tussen de dagvaarding en de verschijning een termijn van ten minste tien dagen in acht worden genomen die niet kan worden verlengd wegens de afstand.

46bis.—Ten aanzien van de persoon bedoeld in artikel 36, 4° die voor de procureur des Konings wordt gebracht of die zich bij hem meldt, alsook ten aanzien van enig ander persoon bedoeld in artikel 46 die zich bij hem meldt, kan de in artikel 45, 2, b), bedoelde dagvaarding op verzoek van het openbaar ministerie worden gedaan door de kennisgeving van een oproeping tot verschijning voor de jeugdrechtbank binnen een termijn welke niet korter mag zijn dan die bepaald in artikel 46, derde lid, en twee maanden niet te boven mag gaan, en door de overhandiging aan de betrokkene van een kopie van het proces-verbaal waarin die kennisgeving is vermeld.

In de oproeping worden de feiten vermeld waarop de rechtsvordering is gegrond, alsook de plaats, de dag en het uur van de terechtzitting.

47.—Het is niet geoorloofd zich burgerlijke partij te stellen bij rechtstreekse dagvaarding voor de jeugdrechtbank.

Ten aanzien van minderjarigen die onder de jeugdrechtbank ressorteren, kunnen de openbare besturen de vervolgingen die tot hun bevoegdheid behoren, slechts instellen door klacht in te dienen bij de procureur des Konings; deze alleen kan de zaak bij de jeugdrechtbank aanhangig maken.

Het verval van de strafvordering ten aanzien van de in artikel 36, 4, bedoelde persoon, ingevolge de tenuitvoerlegging van een in artikel 45 quater bedoelde bemiddeling doet geen afbreuk aan de rechten van de slachtoffers en van de in hun rechten gesubrogeerde personen om een schadevergoeding te verkrijgen, mits het slachtoffer niet heeft deelgenomen aan de bemiddeling of heeft deelgenomen aan een bemiddeling waarvan het akkoord uitdrukkelijk aangeeft dat niet volledig tegemoetgekomen is aan de materiële gevolgen van het als misdrijf omschreven feit. Tegenover hen wordt de fout van de dader van het als misdrijf omschreven feit onweerlegbaar vermoed.

48.—§1. In de rechtsplegingen bedoeld in titel II, hoofdstuk III, eerste afdeling, maakt iedere ouder of persoon die een jongere onder zijn bewaring heeft, het voorwerp uit van een onderscheiden rechtspleging.

Die rechtsplegingen kunnen alleen tijdens de voorbereidende rechtspleging met andere rechtsplegingen worden samengevoegd. De stukken welke gegevens bevatten betreffende elk van de ouders of personen die de betrokkene onder hun bewaring hebben, moeten gescheiden blijven van de andere proceduristukken. Zij mogen niet aan de andere partijen worden medegedeeld.

Tijdens de duur van de voorbereidende rechtspleging kan het openbaar ministerie de mededeling van deze stukken aan de partijen weigeren, indien het oordeelt dat deze mededeling de belangen van de betrokken personen kan schaden.

§2. Indien in de rechtsplegingen bedoeld in titel II, hoofdstuk III, afdeling 2, het feit gepleegd door de persoon beneden de achttien jaar samenhangt met een misdrijf dat begaan zou zijn door een of meer personen die niet aan de rechtsmacht van de jeugdrechtbank zijn onderworpen, worden de vervolgingen gesplitst zodra zulks zonder nadeel voor het vooronderzoek of voor het gerechtelijk onderzoek kan geschieden.

De vervolgingen kunnen worden samengevoegd indien de jeugdrechtbank overeenkomstig artikel 57bis de zaak uit handen heeft gegeven.

48bis.—§1. Ingeval een minderjarige ingevolge zijn aanhouding van zijn vrijheid is beroofd of in vrijheid is gesteld tegen de belofte om te verschijnen of tegen een ondertekende verbintenis, moet de voor zijn vrijheidsberoving verantwoordelijke politieambtenaar zo snel mogelijk de vader en de moeder van de minderjarige, diens voogd of de personen die hem in rechte of in feite in bewaring hebben, schriftelijk of mondeling in kennis stellen of laten stellen van de aanhouding, van de redenen hiervoor, alsook van de plaats waar de minderjarige wordt opgesloten. Indien de

minderjarige gehuwd is, moet het bericht aan diens echtgenoot worden gegeven in plaats van aan bovengenoemde personen.

§2. Als het bericht niet conform dit artikel is gegeven en niemand van degenen aan wie het had kunnen zijn gegeven, zich bij de jeugdrechtsbank, waarbij de zaak aanhangig is gemaakt, heeft aangemeld, kan de jeugdrechtsbank hetzij de zaak uitstellen en bevelen dat bericht wordt gegeven aan de persoon die zij aanwijst, hetzij de zaak behandelen als zij dergelijk bericht niet noodzakelijk acht. In dit geval vermeldt zij in haar vonnis de redenen die aan haar beslissing ten grondslag liggen.

49.—Alleen in uitzonderingsomstandigheden en in geval van volstrekte noodzaak wordt de zaak bij vordering van het openbaar ministerie bij de onderzoeksrechter aanhangig gemaakt of treedt deze ambtshalve op in geval van ontdekking op heterdaad.

In spoedeisende gevallen kan de onderzoeksrechter ten aanzien van de persoon die vóór de leeftijd van achttien jaar een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd, zelfs indien de vordering van het openbaar ministerie wordt ingesteld nadat deze persoon de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt, een van de in de artikel 52 bedoelde maatregelen van bewaring nemen, onverminderd de verplichting daarvan gelijktijdig en schriftelijk bericht te geven aan de jeugdrechtsbank, die alsdan haar bevoegdheden uitoefent en binnen twee werkdagen uitspraak doet, overeenkomstig de artikelen 52ter en 52quater. De betrokkene heeft, telkens hij voor de onderzoeksrechter verschijnt, recht op bijstand van een advocaat. Deze advocaat wordt, in voorkomend geval, aangewezen overeenkomstig artikel 54bis. De onderzoeksrechter kan evenwel een afzonderlijk onderhoud met de betrokkene hebben.

Als het onderzoek is geëindigd, neemt de onderzoeksrechter, op vordering van het openbaar ministerie, een beschikking tot buitenvervolginstelling of een beschikking tot verwijzing naar de jeugdrechtsbank. Deze beschikking wordt uitgesproken na een debat tussen de partijen en nadat de persoon beneden de achttien jaar, de vader en de moeder en de burgerlijke partijen inzage hebben kunnen nemen van het dossier met betrekking tot de feiten, neergelegd ter griffie ten minste 48 uren vóór de debatten.

Het derde lid verhindert niet dat het openbaar ministerie een vordering tot uit handen geven als bedoeld in artikel 57bis aanhangig maakt bij de jeugdrechtsbank. De jeugdrechtsbank vonnist in de staat van de procedure.

50.—§1. De jeugdrechtsbank treft alle maatregelen en doet het onderzoek verrichten dat nodig is om de persoonlijkheid van de betrokkene en het milieu waarin hij wordt grootgebracht, te kennen en om uit te maken wat zijn belang is en welke middelen voor zijn opvoeding of behandeling geschikt zijn.

Zij kan een maatschappelijk onderzoek doen verrichten, door bemiddeling van de bevoegde sociale dienst, en de betrokkene aan een medisch-psychologisch onderzoek onderwerpen, indien zij het haar meegedeelde dossier niet voldoende acht.

Indien de jeugdrechtsbank een maatschappelijk onderzoek doet verrichten, kan zij, behoudens in spoedeisende gevallen, haar beslissing eerst nemen of wijzigen, na kennis genomen te hebben van het advies van de bevoegde sociale dienst, tenzij dit advies haar niet bereikt binnen de door haar bepaalde termijn, die niet meer dan vijftien dagen mag bedragen.

§2. (Opgeheven).

51.—§1. Zodra een als misdrijf omschreven feit bij de rechtbank aanhangig is gemaakt, informeert de rechtbank de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen over de betrokkene en, desgevallend, de personen die hem in rechte of in feite onder hun bewaring hebben, teneinde hen de mogelijkheid te bieden aanwezig te zijn.

§2 Wanneer de zaak eenmaal aanhangig is bij de jeugdrechtsbank, kan deze te allen tijde de betrokkene, de ouders, de voogden, degenen die hem onder hun bewaring hebben, evenals iedere andere persoon oproepen, onverminderd artikel 458 van het Strafwetboek, artikel 156 van het Wetboek van strafvordering en artikel 931 van het Gerechtelijk Wetboek.

In de aangelegenheden bedoeld in de artikelen 145, 148, 302, 353-10, 354-2, 373, 374, 375, 376, 377, 379 en 477 van het Burgerlijk Wetboek, worden de vader, de moeder en eventueel de persoon aan wie de bewaring van het kind is toevertrouwd, voor de rechtbank opgeroepen door de griffier. In de aangelegenheden bedoeld in de artikelen 485 van het Burgerlijk Wetboek, 43, 45, 46 en 46bis van de wet van 3 juli 1978 op de arbeidsovereenkomsten, gewijzigd bij de wet van 30 maart 1981, worden de verzoeker, de vader, de moeder of de voogd en de minderjarige voor de rechtbank opgeroepen door de griffier; bij de oproeping van degene of degenen van hen die geen verzoek heeft of hebben ingediend, wordt een gelijkluidend afschrift van de vordering gevoegd.

Indien, in de andere aangelegenheden, de betrokkene of de personen die ten aanzien van de minderjarige het ouderlijk gezag uitoefenen, op de oproeping niet verschijnen en deze personen dit niet kunnen rechtvaardigen, kunnen zij door de jeugdrechtsbank worden veroordeeld tot een geldboete van één euro tot honderdvijftig euro.

De in het derde lid bedoelde personen die veroordeeld zijn tot een geldboete, en die, op een tweede uitnodiging om te verschijnen, ten overstaan van de jeugdrechter of de jeugdrechtsbank wettige redenen tot verschoning voorleggen, kunnen, op advies van het openbaar ministerie, ontheffing van de geldboete verkrijgen.

52.—Gedurende een rechtspleging strekkende tot de toepassing van een der maatregelen bedoeld in titel II, hoofdstuk III, neemt de jeugdrechtsbank voorlopig ten aanzien van de minderjarige de nodige maatregelen van bewaring.

Zij kan ofwel hem in zijn leefomgeving laten en hem in voorkomend geval onderwerpen aan het in artikel 37, § 2, eerste lid, 2°, bedoelde toezicht of aan een in artikel 37, § 2bis, uitgezonderd 2° en 3°, opgesomde voorwaarde ofwel voorlopig een van de maatregelen nemen bedoeld in artikel 37, § 2, eerste lid, 7° tot 11°, in voorkomend geval op cumulatieve wijze.

De maatregel bedoeld in artikel 37, § 2, eerste lid, 9°, wordt steeds genomen met het oog op een medisch-psychologische evaluatie.

Teneinde de in artikel 50 bedoelde onderzoeksmaatregelen te kunnen uitvoeren, kan de rechtbank de voorlopige maatregel van bewaring die erin bestaat de betrokkene in zijn leefomgeving te laten en te onderwerpen aan het in artikel 37, § 2, eerste lid, 2° bedoelde toezicht, gepaard laten gaan met de voorwaarde een prestatie van algemeen nut te leveren in verhouding tot zijn leeftijd en zijn vaardigheden. De prestatie van algemeen nut, opgelegd overeenkomstig dit artikel, mag niet meer dan 30 uur bedragen.

Om de in het tweede lid bedoelde beslissing te nemen, houdt de jeugdrechtsbank rekening met de in artikel 37, § 1, tweede lid bedoelde factoren. Er wordt tevens rekening gehouden met de mate waarin de behandelingswijzen, de opvoedingsprogramma's of enige andere middelen daartoe beschikbaar zijn, alsmede met het voordeel dat de betrokkene daaruit zou kunnen putten.

Deze voorlopige maatregelen mogen enkel voor een zo kort mogelijke duur worden genomen, wanneer er voldoende ernstige aanwijzingen van schuld bestaan, en slechts wanneer de finaliteit van de voorlopige maatregel op geen andere manier kan worden bereikt.

Geen enkele voorlopige maatregel kan worden genomen met het oog op de onmiddellijke bestraffing noch met het oog op de uitoefening van enige vorm van dwang.

Wanneer de jeugdrechtsbank ten aanzien van een persoon die een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd, voorlopig een van de maatregelen neemt bedoeld in 37, § 2, eerste lid, 8° kan zij, omwille van de noodwendigheden van het opsporingsonderzoek of van het gerechtelijk onderzoek en voor een hernieuwbare termijn van maximum drie kalenderdagen, bij gemotiveerde beslissing de jongere vrij verkeer verbieden met de personen die zij bij naam aanwijst, zijn advocaat uitgezonderd.

Wanneer bij de jeugdrechtsbank de zaak aanhangig is van een persoon die vóór de leeftijd van achttien jaar een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd, kan zij, zelfs indien de vordering van het openbaar ministerie wordt ingesteld nadat deze persoon de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt, voorlopige maatregelen opleggen of handhaven die uiterlijk kunnen duren tot de betrokkene de leeftijd van twintig jaar heeft bereikt.

De bepalingen van dit artikel zijn niet van toepassing op de kinderen van personen wier ontzetting van het ouderlijk gezag wordt vervolgd.

52bis.—Buiten de gevallen bedoeld in artikel 52quater, zevende en achtste lid, is de duur van de voorbereidende rechtspleging beperkt tot zes maanden, te rekenen van de vordering bedoeld in artikel 45.2.a), tot aan de mededeling van het dossier aan het openbaar ministerie na het afsluiten van de navorsing. Het openbaar ministerie beschikt vervolgens over een termijn van twee maanden om de betrokkene te dagvaarden om voor de jeugdrechtsbank te verschijnen.

De termijn van zes maanden wordt geschorst tussen de akte van hoger beroep en het arrest.

52ter.—In de gevallen bedoeld in artikel 52 moet de jongere die de leeftijd van twaalf jaar bereikt heeft, vóór enige maatregel wordt getroffen door de jeugdrechter, persoonlijk worden gehoord, tenzij hij niet gevonden kan worden, zijn gezondheidstoestand het niet toelaat of indien hij weigert te verschijnen.

De betrokkene heeft, telkens als hij voor de jeugdrechtsbank verschijnt, recht op bijstand van een advocaat. Deze advocaat wordt, in voorkomend geval, aangewezen overeenkomstig artikel 54bis. Behoudens de gevallen waarin de zaak bij de jeugdrechtsbank aanhangig is overeenkomstig artikel 45.2.b) of c), kan de jeugdrechter evenwel een afzonderlijk onderhoud met de betrokkene hebben.

De beschikking omvat een samenvatting van de elementen die betrekking hebben op zijn persoonlijkheid of op zijn milieu, welke de beslissing rechtvaardigen, en, in voorkomend geval, een samenvatting van de ten laste gelegde feiten. Zij maakt tevens melding van het feit dat de betrokkene werd gehoord of van de redenen waarom dit niet gebeurde.

Na het verhoor van de betrokkene, wordt hem een afschrift van de beschikking overhandigd, evenals aan zijn vader en moeder, voogden of personen die de betrokkene onder hun bewaring hebben, indien deze ter terechtzitting aanwezig zijn. In de gevallen waar deze overhandiging niet heeft kunnen plaatshebben, wordt de beslissing bij gerechtsbrief ter kennis gebracht. Het afschrift van de beschikking vermeldt de rechtsmiddelen die er tegen open staan evenals de vormen en termijnen die terzake moeten worden nageleefd. De termijn voor hoger beroep loopt vanaf de overhandiging van het afschrift of vanaf de dag dat de betrokkene bij gerechtsbrief kennis heeft gekregen van de kennisgeving.

De maatregelen bedoeld in artikel 52 zijn niet vatbaar voor verzet.

In geval van hoger beroep doet de jeugdkamer van het hof van beroep uitspraak binnen uiterlijk twee maanden, te rekenen van de akte van hoger beroep.

52quater.—Voor wat betreft de personen bedoeld in artikel 36, 4° kan de rechter of de jeugdrechtsbank, naar gelang van het geval, in de gevallen, bedoeld in de artikelen 52, 52bis en 52ter, een maatregel van bewaring bevelen, voor

een termijn van ten hoogste drie maanden, in een gesloten opvoedingsafdeling, ingericht door de bevoegde overheden.

Deze beslissing kan enkel worden genomen indien voldaan is aan de volgende voorwaarden :

1° er bestaan ernstige aanwijzingen van schuld;

2° de betrokkene geeft blijk van een gedrag dat voor hemzelf of voor anderen gevaarlijk is;

3° er bestaan ernstige redenen om te vrezen dat de betrokkene, indien hij opnieuw in vrijheid wordt gesteld, nieuwe misdaden of wanbedrijven pleegt, zich aan het gerecht onttrekt, bewijsmateriaal probeert te doen verdwijnen of tot een heimelijke verstandhouding komt met derden.

Bovendien is het verlaten van de instelling door de betrokkene onderworpen aan volgende voorwaarden :

1° het verlaten van de instelling om te verschijnen voor de rechtbank, om redenen van medische noodzaak of om een begrafenis in België bij te wonen in geval van overlijden van een familielid tot en met de tweede graad, is niet ondergeschikt aan een toelating door de jeugdrechter of jeugdrechtbank. De instelling informeert de jeugdrechter of de jeugdrechtbank evenwel voorafgaandelijk per fax van elke uitstap in deze zin. De Koning kan bij in Ministerraad overlegd koninklijk besluit deze regel uitbreiden tot andere soorten uitstappen;

2° de soorten uitstappen die beschreven staan in het pedagogisch project dat de openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming aan de jeugdrechter of de jeugdrechtbank meedeelt met vermelding van de soorten omkadering per soort uitstap, kunnen worden verboden door de jeugdrechter of de jeugdrechtbank, bij gemotiveerde beslissing voor één of meer van de redenen genoemd in het vierde lid. Het verbod kan ook beperkt worden tot slechts enkele soorten activiteiten en kan verband houden met een onvoldoende omkadering;

3° voor het verlaten van de instelling in het kader van activiteiten die niet uitdrukkelijk deel uitmaken van het pedagogisch project van de openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming, moet geval per geval een verzoek aan de jeugdrechter of de jeugdrechtbank worden gericht, waarin de voorziene soort omkadering nader wordt omschreven. De aanvraag gebeurt uiterlijk vijf werkdagen voor aanvang van de activiteit. De jeugdrechter of jeugdrechtbank doet uitspraak binnen de vier werkdagen. Een afschrift van het verzoek wordt onverwijld door de griffie aan het openbaar ministerie bezorgd.

Van de beslissing van de jeugdrechter of de jeugdrechtbank wordt aan de openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming kennis gegeven per fax. Een afschrift van de beslissing wordt binnen de 24 uur door de griffie aan het openbaar ministerie bezorgd.

Ingeval de jeugdrechter of de jeugdrechtbank verbiedt om de instelling te verlaten, vermeldt hij de redenen van dit verbod die steunen op een of meer van volgende redenen :

1° de betrokkene geeft blijk van een gedrag dat voor hemzelf of voor anderen gevaarlijk is;

2° er bestaan ernstige redenen om te vrezen dat de betrokkene, indien hij opnieuw in vrijheid wordt gesteld, nieuwe misdaden of wanbedrijven pleegt, zich aan het gerecht onttrekt, bewijsmateriaal probeert te doen verdwijnen of tot een heimelijke verstandhouding komt met derden;

3° het belang van een slachtoffer of zijn omgeving vereist dit verbod.

De jeugdrechter of jeugdrechtbank kan de dienst slachtofferonthaal verzoeken om een slachtofferfiche op te stellen.

Het hoger beroep van het openbaar ministerie tegen een uitstap genoemd in lid 3, 2° of 3°, is opschortend gedurende vijftien dagen te rekenen vanaf de akte van hoger beroep. Hoger beroep tegen een uitstap genoemd in lid 3, 2°, moet worden ingesteld binnen een termijn van achtenveertig uren, die begint te lopen vanaf de mededeling van de beslissing van de jeugdrechter of de jeugdrechtbank om de jongere toe te vertrouwen aan een openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming, in gesloten opvoedingsafdeling. Het openbaar ministerie brengt de betrokken openbare gemeenschapsinstelling voor jeugdbescherming er onverwijld van op de hoogte.

De jeugdrechter of jeugdrechtbank kan ten allen tijde, hetzij ambtshalve hetzij op vordering van het openbaar ministerie, de beslissing bedoeld in het derde lid, 2° en 3°, wijzigen.

Deze maatregelen kunnen slechts eenmaal en na kennisgeving van het door de instelling opgestelde medisch-psychisch verslag worden verlengd nadat de betrokkene en zijn raadsman werden gehoord.

Niettemin kunnen de voormelde maatregelen elke maand worden verlengd bij gemotiveerde beslissing van, naar gelang van het geval, de rechter of de jeugdrechtbank. De beslissing moet gegrond zijn op ernstige en uitzonderlijke omstandigheden die betrekking hebben op de vereisten van de openbare veiligheid of eigen zijn aan de persoonlijkheid van de betrokkene en die de handhaving van deze maatregelen noodzakelijk maken. De betrokkene, zijn raadsman en de directeur van de instelling worden vooraf gehoord.

Hoger beroep tegen de beschikkingen of vonnissen bedoeld in de vorige leden moet ingesteld worden binnen een termijn van achtenveertig uren, die ten aanzien van het openbaar ministerie loopt vanaf de mededeling van de beschikking of van het vonnis en ten aanzien van de andere partijen in het geding vanaf het vervullen van de vormvereisten bedoeld in artikel 52ter, vierde lid. Het beroep kan worden ingesteld door een verklaring aan de directeur van de instelling of aan de persoon die de directeur hiertoe aanstelt. De directeur schrijft de beroepen in een genummerd en geparafeerd register in. Hij geeft er onmiddellijk kennis van aan de griffie van de bevoegde rechtbank en zendt haar per aangetekende brief een uittreksel van het register.

De jeugdkamer van het hof van beroep behandelt de zaak en doet uitspraak binnen vijftien werkdagen te rekenen van de akte van hoger beroep. Na het verstrijken van deze termijn vervalt de maatregel. De termijn wordt geschorst tijdens de duur van het uitstel toegekend op verzoek van de verdediging.

52quinquies.—Gedurende een rechtspleging strekkende tot de toepassing van een van de in titel II, hoofdstuk III, bedoelde maatregelen, kan de jeugdrechter of de jeugdrechtbank een bemiddeling voorstellen overeenkomstig de bij de artikelen 37bis tot 37quinquies bepaalde regels.

53–53bis.—Opgeheven.

54.—Behalve in de gevallen bepaald in titel II, hoofdstuk III waarin zij in persoon moeten verschijnen, mogen de partijen zich door een advocaat laten vertegenwoordigen.

De jeugdrechtbank kan te allen tijde bevelen dat de partijen persoonlijk verschijnen. Zij kan tevens al degenen oproepen die de minderjarige onder hun bewaring hebben.

54bis.—§1. Wanneer een persoon beneden de achttien jaar partij is in het geding en geen advocaat heeft, wordt er hem ambtshalve een toegewezen.

Wanneer de zaak bij de jeugdrechtbank aanhangig is met toepassing van artikel 45.2.a) of b), of van artikel 63ter, a) of c), geeft het openbaar ministerie hiervan onverwijld kennis aan de stafhouder van de orde van advocaten. Dit bericht wordt gelijktijdig verzonden met de vordering, de dagvaarding of de met redenen omklede waarschuwing, al naar gelang het geval. De stafhouder of het bureau voor consultatie en verdediging gaat over tot de toewijzing, uiterlijk binnen twee werkdagen te rekenen van dit bericht.

§2. Het openbaar ministerie zendt aan de jeugdrechtbank waarbij de zaak aanhangig is gemaakt, afschrift van het bericht van de kennisgeving aan de stafhouder.

§3. De stafhouder of het bureau voor consultatie en verdediging ziet erop toe, indien er tegenstrijdige belangen zijn, dat de betrokkene verdedigd wordt door een andere advocaat dan diegene op wie zijn vader en moeder, voogden of personen die hem onder hun bewaring hebben of die bekleed zijn met een vorderingsrecht, beroep gedaan zouden hebben.

55.—Wanneer een zaak als bedoeld in titel II, hoofdstuk III, bij de jeugdrechtbank aanhangig is gemaakt, wordt aan de partijen en aan hun advocaat kennis gegeven van de neerlegging van het dossier ter griffie waar ze er vanaf het ogenblik van de betekening van de dagvaarding inzage kunnen van nemen.

De partijen en hun advocaat kunnen eveneens kennis nemen van het dossier wanneer het openbaar ministerie het opleggen van een maatregel bedoeld in de artikelen 52 en 53 vordert, alsmede gedurende de termijn voor het instellen van hoger beroep tegen de beschikkingen waarbij zulke maatregelen worden opgelegd.

De stukken die betrekking hebben op de persoonlijkheid van de betrokkene en op het milieu waarin hij leeft, mogen echter noch aan hem noch aan de burgerlijke partij medegedeeld worden. Het volledig dossier, die stukken inbegrepen, moet ter beschikking gesteld worden van de advocaat van de betrokkene wanneer deze laatste partij is in het geding.

56.—In de aangelegenheden bedoeld in titel II, hoofdstuk III, eerste afdeling, worden de betrokken minderjarigen niet als partijen in het debat beschouwd, behalve wanneer te hunnen opzichte maatregelen worden genomen als bepaald in artikel 52.

In de zaken bedoeld in titel II, hoofdstuk III, afdeling II, wordt het geval van elke minderjarige afzonderlijk onderzocht. Geen andere minderjarige mag daarbij aanwezig zijn, behalve gedurende de voor eventuele confrontaties nodige tijd.

56bis.—Opgeheven

57.—De jeugdrechtbank kan zich tijdens de debatten te allen tijde in raadkamer terugtrekken om de deskundigen en de getuigen, de ouders, voogden of degenen die de persoon bedoeld in artikel 36, 4°, onder hun bewaring hebben, omtrent diens persoonlijkheid te horen.

De persoon bedoeld in artikel 36, 4°, is niet aanwezig bij de debatten in raadkamer.

De rechtbank kan hem echter laten roepen indien zij dit geraden acht.

De debatten in raadkamer mogen slechts plaatsvinden in aanwezigheid van de advocaat van de persoon bedoeld in artikel 36, 4°.

57bis.—§1. Indien de persoon die wegens een als misdrijf omschreven feit voor de jeugdrechtbank is gebracht, op het tijdstip van het feit zestien jaar of ouder was en de jeugdrechtbank een maatregel van bewaring, behoeding of opvoeding niet geschikt acht, kan zij de zaak bij een met redenen omklede beslissing uit handen geven en ze naar het openbaar ministerie verwijzen, met het oog op vervolging voor ofwel, indien de betrokkene ervan wordt verdacht een wanbedrijf of correctionaliseerbare misdaad te hebben gepleegd, een bijzondere kamer binnen de jeugdrechtbank die het gemeen strafrecht en de gemeenschappelijke strafprocedure toepast, als daartoe grond bestaat, ofwel, indien de betrokkene ervan wordt verdacht een niet-correctionaliseerbare misdaad te hebben gepleegd, een hof van assisen dat samengesteld is overeenkomstig de bepalingen van artikel 119, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, als daartoe grond bestaat. De jeugdrechtbank kan evenwel slechts beslissen tot uithandengeving indien bovendien aan een van de volgende voorwaarden is voldaan :

- de betrokkene is reeds eerder het voorwerp geweest van een of meerdere van de in artikel 37, § 2, § 2bis of § 2ter bedoelde maatregelen of van een herstelrechtelijk aanbod als bedoeld in de artikelen 37bis tot 37quinquies;

- het betreft een feit zoals bedoeld in de artikelen 373, 375, 393 tot 397, 400, 401, 417ter, 417quater, 471 tot 475 van het Strafwetboek of een poging tot het plegen van een feit zoals bedoeld in de artikelen 393 tot 397 van het Strafwetboek.

De motivering gebeurt in functie van de persoonlijkheid van de betrokkene en van zijn omgeving en de maturiteitsgraad van de betrokkene.

Deze bepaling kan worden toegepast zelfs indien de betrokkene op het tijdstip van het vonnis de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt. In dit geval wordt hij gelijkgesteld met een minderjarige voor de toepassing van dit hoofdstuk.

§ 2. Onverminderd artikel 36bis kan de jeugdrechtbank met toepassing van dit artikel de zaak slechts uit handen geven na de in artikel 50, tweede lid, bedoelde maatschappelijke en medisch-psychologische onderzoeken te hebben doen verrichten.

Het medisch-psychologisch onderzoek is erop gericht de situatie te evalueren in functie van de persoonlijkheid van de betrokkene en van zijn omgeving en van de maturiteitsgraad van de betrokkene. De aard, frequentie en ernst van de feiten die de betrokkene ten laste worden gelegd, worden in overweging genomen in zoverre ze bijdragen tot de evaluatie van zijn persoonlijkheid. De Koning bepaalt de nadere regels volgens welke het medisch-psychologisch onderzoek dient te worden verricht.

Evenwel,

1° kan de jeugdrechtbank de zaak uit handen geven zonder over het verslag van het medisch-psychologisch onderzoek te beschikken, wanneer zij constateert dat de betrokkene zich aan dit onderzoek onttrekt of weigert zich eraan te onderwerpen;

2° kan de jeugdrechtbank de zaak uit handen geven zonder een maatschappelijk onderzoek te moeten laten uitvoeren en zonder een medisch-psychologisch onderzoek te moeten vragen, indien bij vonnis een maatregel al genomen is ten aanzien van een persoon die nog geen achttien jaar is en die één of meer in de artikelen 323, 373 tot 378, 392 tot 394, 401 en 468 tot 476 van het Strafwetboek bedoelde feiten heeft gepleegd, nadat hij de leeftijd van zestien jaar had bereikt en die persoon opnieuw wordt vervolgd omdat hij na die eerste veroordeling weer één of meer van voornoemde feiten heeft gepleegd. De stukken van de vorige procedure worden bij die van de nieuwe procedure gevoegd;

3° doet de jeugdrechtbank onder dezelfde voorwaarden uitspraak over de vordering tot het uit handen geven ten aanzien van een persoon die nog geen achttien jaar is en die een feit, dat als misdaad wordt omschreven en waarop een straf staat die hoger ligt dan twintig jaar opsluiting, heeft gepleegd nadat hij de leeftijd van zestien jaar had bereikt en eerst wordt vervolgd nadat hij de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt.

§ 3. De jeugdrechtbank kan de zaak slechts uit handen geven met inachtneming van de volgende procedure.

Zodra het maatschappelijk onderzoek en het medisch-psychologisch onderzoek ter griffie zijn neergelegd, deelt de jeugdrechter binnen drie werkdagen het dossier mee aan de procureur des Konings. Ingeval met toepassing van § 2, derde lid, 1°, geen medisch-psychologisch onderzoek is vereist, deelt de rechtbank binnen drie werkdagen na de neerlegging ter griffie van het maatschappelijk onderzoek het dossier mee aan de procureur des Konings. Ingeval met toepassing van § 2, derde lid, 2° en 3°, de rechtbank uitspraak kan doen zonder een maatschappelijk onderzoek te moeten laten uitvoeren en zonder een medisch-psychologisch onderzoek te moeten vragen, deelt zij het dossier onverwijld mee aan de procureur des Konings.

Deze laatste dagvaardt de in artikel 46 bedoelde personen binnen dertig werkdagen na ontvangst van het dossier met het oog op de eerste dienstige terechtzitting. In de dagvaarding moet worden vermeld dat een uithandengeving is vereist. De rechtbank doet binnen dertig werkdagen na de openbare terechtzitting uitspraak over de uithandengeving.

In geval van hoger beroep beschikt de procureur-generaal over een termijn van twintig werkdagen te rekenen van het einde van de termijn van hoger beroep om te dagvaarden voor de jeugdkamer van het hof van beroep. Deze kamer doet binnen vijftien werkdagen na de openbare terechtzitting uitspraak over de uithandengeving.

§ 4. Opgeheven.

§ 5. Iedere persoon ten aanzien van wie een beslissing tot uithandengeving genomen is met toepassing van dit artikel wordt, vanaf de dag waarop deze beslissing definitief geworden is, onderworpen aan de rechtsmacht van de gewone rechter voor de vervolging van feiten die gepleegd zijn na de dag van de dagvaarding tot uithandengeving.

§ 6. Na een beslissing van uithandengeving, bevolen met toepassing van deze bepaling, draagt de jeugdrechtbank of, in voorkomend geval, de jeugdkamer van het hof van beroep, dadelijk het integrale dossier van de betrokken persoon over aan het openbaar ministerie, teneinde het, in geval van vervolging, bij het strafdossier te voegen.

58.—De beslissingen van de jeugdrechtbank gewezen in de aangelegenheden bedoeld in titel II, hoofdstukken III en IV, zijn, binnen de wettelijke termijnen, vatbaar voor hoger beroep door het openbaar ministerie en voor verzet en hoger beroep door alle andere in het geding betrokken partijen, onverminderd de bepalingen van de artikelen 52, 52quater, negende lid en 53, derde lid.

De vonnissen gewezen in de aangelegenheden bedoeld in titel II, hoofdstuk II, zijn niet vatbaar voor verzet. Hoger beroep wordt bij verzoekschrift ingesteld ter griffie van het hof van beroep. De griffier van de jeugdkamer roept voor die kamer die partijen op die opgeroepen waren voor de jeugdrechtbank; hij voegt bij de oproeping voor de andere partijen dan de verzoeker, een gelijkkluidend afschrift van het verzoekschrift.

De medewerking van pleitbezorgers bij het hof is niet vereist.

De jeugdrechtbank kan de voorlopige tenuitvoerlegging van haar beslissingen bevelen, behalve wat de kosten betreft.

59.—De rechter in hoger beroep kan de in de artikel 52 bedoelde voorlopige maatregelen nemen.

De vroeger door de jeugdrechtbank genomen voorlopige maatregelen blijven gehandhaafd zolang ze niet door het gerecht in hoger beroep zijn gewijzigd.

60.—De jeugdrechtbank kan te allen tijde, ambtshalve, op vordering van het openbaar ministerie, of op verzoek van de bevoegde instanties zoals bedoeld in artikel 37, § 2, eerste lid, 7° tot 11°, de genomen maatregelen zowel ten aanzien van de vader, moeder of degenen die de persoon bedoeld in artikel 36, 4°, onder hun bewaring hebben als ten aanzien van de persoon bedoeld in artikel 36, 4°, zelf, intrekken of wijzigen, en binnen de perken van deze wet optreden in het belang van de persoon bedoeld in artikel 36, 4°.

De vader, moeder, voogden of degenen die de persoon bedoeld in artikel 36, 4°, onder hun bewaring hebben, alsmede de persoon bedoeld in artikel 36, 4°, tegen wie de maatregel is genomen, kunnen zich met dat doel bij verzoekschrift tot de jeugdrechtbank wenden, nadat één jaar verstreken is sedert de dag waarop de beslissing waarbij de maatregel is bevolen, definitief is geworden. Indien dit verzoekschrift wordt afgewezen, kan het niet worden hernieuwd voor dat een jaar verstreken is sedert de dag waarop de afwijzende beslissing definitief is geworden. In de bij artikel 37quinquies, §3, bepaalde gevallen geldt de eerstgenoemde wachttermijn van één jaar niet.

De persoon bedoeld in artikel 36, 4°, en zijn vader, moeder, voogden of degenen die de persoon bedoeld in artikel 36, 4°, in rechte of in feite onder hun bewaring hebben kunnen, via gemotiveerd verzoekschrift, de herziening vragen van de voorlopige maatregel bepaald in artikel 52quater na een termijn van één maand vanaf de dag waarop de beslissing definitief werd. De rechter hoort de jongere en zijn wettelijke vertegenwoordigers. De verzoeker mag geen nieuw verzoekschrift indienen dat hetzelfde voorwerp heeft alvorens een termijn van één maand is verstreken vanaf de datum van de laatste beslissing houdende verwerping van zijn verzoek. »;

4° in het derde lid, dat het vierde lid wordt, worden de woorden « in artikel 37, § 2, 3° of 4° » vervangen door de woorden « in artikel 37, § 2, eerste lid, uitgezonderd 1° en 8° ».

De betrokkene en zijn vader, moeder, voogden of degenen die de betrokkene in rechte of in feite onder hun bewaring hebben kunnen, via gemotiveerd verzoekschrift, de herziening vragen van de voorlopige maatregel bepaald in artikel 52quater na een termijn van één maand vanaf de dag waarop de beslissing definitief werd. De griffie bezorgt het openbaar ministerie onverwijld een afschrift van het verzoekschrift. De rechter hoort de jongere en zijn wettelijke vertegenwoordigers, alsmede het openbaar ministerie ingeval het erom verzoekt. De verzoeker mag geen nieuw verzoekschrift indienen dat hetzelfde voorwerp heeft alvorens een termijn van één maand is verstreken vanaf de datum van de laatste beslissing houdende verwerping van zijn verzoek.

Onverminderd artikel 37, § 2, vierde lid, moet de in artikel 37, § 2, eerste lid, 8°, bedoelde maatregel, die bij vonnis bevolen is, opnieuw worden onderzocht teneinde te worden bevestigd, ingetrokken of gewijzigd vóór het verstrijken van een termijn van zes maanden te rekenen van de dag waarop de beslissing definitief is geworden. Deze procedure wordt ingeleid volgens de bij het vierde lid bepaalde vormvereisten.

Iedere maatregel zoals bedoeld in artikel 37, §2, uitgezonderd 1° en 8°, en bevolen bij vonnis, moet opnieuw worden onderzocht, ten einde te worden bevestigd, ingetrokken of gewijzigd vóór het verstrijken van een termijn van een jaar te rekenen van de dag waarop de beslissing definitief is geworden. Deze procedure wordt ingeleid door het openbare ministerie overeenkomstig de in artikel 45, 2b) en c), genoemde vormvereisten.

De in artikel 37, §2, eerste lid, 8°, 10° en 11°, genoemde bevoegde instanties sturen om het kwartaal aan de jeugdrechtbank een evaluatieverslag over de persoon die het voorwerp heeft uitgemaakt van een beslissing die een maatregel van bewaring in een gesloten opvoedingsafdeling oplegt.

61.—Ingeval het als misdrijf omschreven feit bewezen is, veroordeelt de jeugdrechtbank de betrokkene tot de kosten en, indien daartoe grond bestaat, tot teruggave. Bijzondere verbeurdverklaring kan worden uitgesproken.

In hetzelfde geval doet de jeugdrechtbank waarbij de burgerlijke vordering aanhangig is gemaakt, uitspraak over deze vordering of houdt de behandeling daarvan aan tot een latere datum. Zij doet terzelfdertijd uitspraak over de kosten.

De personen die hetzij krachtens artikel 1384 van het Burgerlijk Wetboek, hetzij krachtens een bijzondere wet aansprakelijk zijn, worden gedagvaard en zijn met de persoon bedoeld in artikel 36, 4°, hoofdelijk gehouden tot betaling van de kosten, tot teruggave en tot schadevergoeding.

Het slachtoffer kan afstand doen van elke vordering die uit het als misdrijf omschreven feit voortvloeit, in het bijzonder wanneer de dader of daders ten voordele van wie het slachtoffer deze afstand doet, meewerkt of meewerken aan een herstelrechtelijk aanbod.

Het slachtoffer vermeldt uitdrukkelijk in het akkoord dat door de herstelgerichte aanpak wordt bereikt, ten voordele van welke dader of daders die meewerkt of meewerken aan een herstelrechtelijk aanbod, de afstand van de in het vierde lid bedoelde vordering geldt.

Uit de afstand van een vordering zoals bedoeld in het vierde lid, volgt automatisch dat deze afstand eveneens geldt ten aanzien van alle personen die hetzij krachtens artikel 1384 van het Burgerlijk Wetboek, hetzij krachtens een

bijzondere wet aansprakelijk zijn voor de schade veroorzaakt door de dader of daders ten voordele van wie het slachtoffer de afstand doet.

61bis.—Een afschrift van de vonnissen en arresten die in openbare terechtzitting zijn uitgesproken, wordt, onmiddellijk ter zitting, overhandigd aan de jongere die twaalf jaar is of ouder en aan zijn vader en moeder, voogden of personen die de betrokkene in rechte of in feite onder hun bewaring hebben, indien deze ter terechtzitting aanwezig zijn. In de gevallen waar deze overhandiging niet heeft kunnen plaatsvinden, wordt de beslissing per gerechtsbrief ter kennis gebracht.

Het afschrift van de vonnissen en arresten vermeldt de rechtsmiddelen die er tegen open staan, evenals de vormen en termijnen die terzake moeten worden nageleefd.

62.—Behoudens afwijking, gelden voor de in titel II, hoofdstuk II, evenals voor de in de artikelen 63bis, §2, en 63ter, eerste lid, b), bedoelde procedures de wetsbepalingen inzake burgerlijke rechtspleging, en voor de in titel II, hoofdstuk III, evenals voor de in artikel 63ter, eerste lid, a) en c), bedoelde procedures, de wetsbepalingen betreffende de vervolgingen in correctionele zaken.

62bis.—In de gevallen waarin de bepalingen genomen krachtens artikelen 128, 130 en 135 van de Grondwet en artikel 5, §1, II, 6°, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, stellen dat het openbaar ministerie niet belast wordt met de uitvoering van een maatregel van de jeugdrechtsbank, wordt een uitgifte van de beslissing van de jeugdrechtsbank gericht aan de administratieve overheid die ermee belast is.

63.—De ontzetting van het ouderlijk gezag en de maatregelen die ingevolge de artikelen 37 en 39 worden bevolen ten aanzien van minderjarigen die op grond van artikel 36, 1°, 3° en 4°, voor de jeugdrechtsbank zijn gebracht, worden in het strafregister van de betrokkenen vermeld.

Die ontzetting en die maatregelen mogen nooit aan particulieren ter kennis worden gebracht.

Zij mogen aan de gerechtelijke overheden ter kennis worden gebracht.

Zij mogen ook aan de administratieve overheden, de notarissen en de gerechtsdeurwaarders worden ter kennis gebracht, indien dezen die inlichtingen voor de toepassing van een wets- of verordeningsbepaling volstrekt nodig hebben. Deze mededeling geschiedt onder de controle van de gerechtelijke overheden volgens de door de Koning te bepalen procedure.

De meldingen die bij toepassing van deze wet in het strafregister van een minderjarige zijn gemaakt, kunnen op verzoek van degene die er het voorwerp van was, bij beslissing van de jeugdrechtsbank geschrapt worden na verloop van vijf jaren sedert het tijdstip waarop die maatregelen een einde hebben genomen.

De ontzetting van het ouderlijk gezag wordt ambtshalve geschrapt, wanneer daaraan door herstel een einde is gemaakt.

63bis.—§1. De rechtsplegingsregels bedoeld in dit hoofdstuk, met uitzondering van de artikelen 45.2. en 46, zijn van toepassing op de bepalingen van gerechtelijke bescherming die door de bevoegde instanties zijn uitgevaardigd krachtens artikelen 128, 130 en 135 van de Grondwet en artikel 5, §1, II, 6° van de bijzondere wet van 3 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

§2. Niettemin, wanneer het verzoek de homologatie van de wijziging van een door de jeugdrechtsbank genomen beslissing tot voorwerp heeft, is de volgende procedure van toepassing:

- a) het verzoek wordt door de bevoegde administratieve overheid bij verzoekschrift gericht aan de griffie van de rechtbank die de beslissing heeft gegeven;
- b) het wordt onmiddellijk samen met het rechtsplegingsdossier voor advies medegedeeld aan het openbaar ministerie;
- c) de jeugdrechter neemt een beschikking binnen drie werkdagen te rekenen van de indiening van het verzoekschrift, op advies van het openbaar ministerie. Deze beschikking wordt genomen zonder oproeping van de partijen. Zij wordt ter kennis gebracht van de partijen en is niet vatbaar voor verzet. De weigering van de homologatie is vatbaar voor hoger beroep.

63ter.—In de rechtsplegingen bedoeld in artikel 63bis, wordt de zaak bij de jeugdrechtsbank aanhangig gemaakt:

a) bij vordering van het openbaar ministerie, met het oog op het bevelen of toelaten van de maatregelen voorzien door deze organen:

- hetzij, in het raam van voorlopige maatregelen, alvorens over de grond van de zaak te beslissen,
- hetzij in spoedeisende gevallen;

b) bij verzoekschrift door de belanghebbende partij neergelegd ter griffie van de jeugdrechtsbank met het oog op het beslechten van een geschil betreffende een maatregel genomen door de bevoegde instanties, bedoeld in artikel 37, §2;

c) in de andere gevallen, door vrijwillige verschijning ingevolge een met redenen omklede waarschuwing van het openbaar ministerie of bij dagvaarding op verzoek van het openbaar ministerie, met het oog op een beslissing ten gronde, nadat de partijen hun middelen hebben voorgedragen.

In de gevallen bedoeld in b), worden de partijen opgeroepen door de griffier om te verschijnen op de door de rechter vastgestelde zitting. De oproeping vermeldt het voorwerp van het verzoek. De griffier zendt een afschrift van het verzoekschrift over aan het openbaar ministerie.

In de gevallen bedoeld in c), moeten de dagvaarding of de waarschuwing, op straffe van nietigheid, worden gericht aan de ouders, voogden of degenen die de jongere onder hun bewaring hebben en aan hem zelf indien hij minstens twaalf jaar oud is, alsook aan de personen aan wie, in voorkomend geval, een vorderingsrecht toegekend is.

63quater.—De artikelen 52bis, 52ter en 52quater, negende en tiende lid, zijn van overeenkomstige toepassing op de maatregelen genomen ten gevolge van de vorderingen bedoeld in artikel 63ter, eerste lid, a).

63quinquies.—Indien in het kader van de rechtsplegingen bedoeld in artikel 63bis, de voorziene maatregelen van bepaalde duur zijn, moet de procedure voor verlenging van die maatregelen plaatsvinden overeenkomstig dezelfde vormvereisten als die welke vereist zijn voor de aanvankelijke beslissing.

Titel III Algemene bepalingen

64-70.—Opgeheven in de Vlaamse Gemeenschap.

71.—De onderhoudsplichtigen die niet in het geding betrokken zijn, worden opgeroepen. De jeugdrechtbank beslist evenzo op de voorziening ingesteld krachtens artikel 6, laatste lid.

Deze beslissingen zijn vatbaar voor hoger beroep en voor herziening.

Overtreding van de verplichtingen, door die beslissingen opgelegd, wordt gestraft overeenkomstig de bepalingen van artikel 391bis van het Strafwetboek.

De invordering van de kosten die ten laste van betrokkenen komen, geschiedt door bemiddeling van het bestuur der registratie en domeinen, overeenkomstig het bepaalde artikel 3 van de domaniale wet van 22 december 1949. De vordering verjaart door verloop van vijf jaren, overeenkomstig het bepaalde in artikel 2277 van het Burgerlijk Wetboek.

72.—Opgeheven in de Vlaamse Gemeenschap.

73.—Opgeheven.

74.—De jeugdrechter bezoekt ten minste tweemaal per jaar iedere minderjarige die door hem geplaatst is krachtens een van de in artikel 37, 3° en 4°, bedoelde maatregelen.

75.—Indien zij niet begeleid zijn door een ouder, hun voogd of een persoon die over hen de bewaring heeft, is het minderjarigen beneden de volle leeftijd van veertien jaar niet toegestaan de terechtzittingen van de hoven en rechtbanken bij te wonen, tenzij voor de behandeling en de berechting van de vervolgingen die tegen hen zijn ingesteld, of wanneer zij in persoon moeten verschijnen of getuigenis moeten afleggen, en enkel voor de tijd dat hun aanwezigheid noodzakelijk is.

De voorzitter kan steeds de aanwezigheid van minderjarigen bij de terechtzitting verbieden, onder meer wegens het bijzonder karakter van de zaak of de omstandigheden waarin de terechtzitting verloopt.

76.—Opgeheven in de Vlaamse Gemeenschap.

77.—Elke persoon die, in welke hoedanigheid ook, zijn medewerking verleent aan de toepassing van deze wet, staat daardoor in voor de geheimhouding van de feiten die hem in de uitoefening van zijn opdracht worden toevertrouwd en die hiermede verband houden.

Artikel 458 van het Strafwetboek is op hen van toepassing.

78-79.—Opgeheven in de Vlaamse Gemeenschap.

Titel IV Strafbepalingen

80-83.—Opgeheven.

84.—In alle gevallen waarin een minderjarige een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd en welke maatregel ook tegen hem is genomen, kan, indien het feit vergemakkelijkt werd door gemis aan toezicht, degene die de minderjarige onder zijn bewaring heeft, veroordeeld worden tot gevangenisstraf van één dag tot zeven dagen en tot geldboete van één tot vijftientwintig frank, of tot een van die straffen alleen, onverminderd de bepalingen van het Strafwetboek en van de bijzondere wetten betreffende de deelneming.

85.—De jeugdrechtbank kan de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen over de minderjarige, die een als misdrijf omschreven feit heeft gepleegd, en die duidelijk onverschillig zijn voor diens criminaliteit en die weigeren de in artikel 29bis bedoelde ouderstage te volgen, of die aan diens uitvoering niet meewerken, veroordelen tot een gevangenisstraf van een tot zeven dagen en tot een geldboete van een euro tot vijftientwintig euro of tot een van die straffen alleen.

86.—Tot de straffen bepaald in artikel 391bis van het Strafwetboek, kan ieder worden veroordeeld die het toezicht op de gezinsbijslag of andere sociale uitkeringen vrijwillig belemmert :

- a) door na te laten de nodige documenten te bezorgen aan de instellingen belast met de vereffening van die uitkeringen;
- b) door valse of onvolledige aangiften te doen;
- c) door de bestemming te wijzigen die de persoon of de Sociale Dienst van de Vlaamse Gemeenschap bij de Jeugdrechtbank aangewezen overeenkomstig artikel 29, er aan gegeven heeft.

87–Opgeheven.

88.- In het geval van artikel 372bis, bedraagt de gevangenisstraf ten minste één jaar

89.–Al de bepalingen van het eerste boek van het Strafwetboek hoofdstuk VII en artikel 85 niet uitgezonderd, zijn toepasselijk op de misdrijven omschreven in de artikelen 71 en 85 van deze wet.

Decreet betreffende het jeugddelinquentierecht (2019)

Tekst zoals aangenomen door de Commissie Welzijn, Volksgezondheid en Gezin op 29 januari 2019

Officiële versie zoals aangenomen op 6 februari 2019 nog niet beschikbaar

Hoofdstuk 1. Algemene bepalingen

Artikel 1. Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Art. 2. In dit decreet wordt verstaan onder:

1° bemiddeling: het overleg tussen de minderjarige verdachte of de minderjarige delictpleger, de ouders, de opvoedingsverantwoordelijken, het slachtoffer en de personen die ten aanzien van het minderjarig slachtoffer het ouderlijk gezag uitoefenen of de opvoedingsverantwoordelijken, om hen de mogelijkheid te bieden, samen en met de hulp van een onpartijdige bemiddelaar, onder meer aan de relationele en materiële gevolgen van een jeugddelict tegemoet te komen;

2° betrokken personen: de minderjarige verdachte, de minderjarige delictpleger, de ouders, de opvoedingsverantwoordelijken, het slachtoffer en de personen die ten aanzien van het minderjarige slachtoffer het ouderlijk gezag uitoefenen of de opvoedingsverantwoordelijken;

3° gemeenschapsdienst: de onbezoldigde prestatie voor een aantal uren, opgelegd door de jeugdrechter of jeugdrechtbank als reactie op een delict;

4° gemeenschapsinstelling: een door de overheid ingerichte instelling met een gesloten aanbod;

5° gesloten oriëntatie: een gemeenschapsinstelling, of een afdeling van een gemeenschapsinstelling, die als opdracht heeft om voor de minderjarige verdachte of minderjarige delictpleger een gedocumenteerd antwoord te formuleren op de vraag of gesloten residentiële begeleiding noodzakelijk is en een oriëntatievoorstel te formuleren;

6° herstelgericht groepsoverleg: het overleg tussen de minderjarige verdachte of de minderjarige delictpleger, het slachtoffer, hun sociale omgeving alsook alle dienstige personen, om hen de mogelijkheid te bieden om in groep en met de hulp van een onpartijdige bemiddelaar in overleg uitgewerkte oplossingen te overwegen over de wijze waarop het conflict kan worden opgelost dat voortvloeit uit het jeugddelict, onder meer rekening houdend met de relationele en materiële gevolgen van het jeugddelict;

7° jeugddelict: een als misdrijf omschreven feit gepleegd door een minderjarige;

8° leerproject: een gestructureerd leerprogramma, opgelegd door de jeugdrechter of jeugdrechtbank, of vastgelegd binnen de afhandeling op niveau van het openbaar ministerie, waarbij zowel het jeugddelict als de persoonlijkheid van de minderjarige of zijn vaardigheidstekorten als aanknopingspunt worden meegenomen;

9° maatregel: het maatschappelijk antwoord op een jeugddelict tijdens de voorbereidende rechtspleging, met uitsluiting van het herstelrechtelijk aanbod;

10° minderjarige: een persoon van minstens twaalf jaar die de leeftijd van achttien jaar niet heeft bereikt op het ogenblik van het plegen van het jeugddelict;

11° minderjarige delictpleger: een minderjarige die een jeugddelict heeft gepleegd;

12° minderjarige verdachte: een minderjarige die verdacht wordt van het plegen van een jeugddelict;

13° opvoedingsverantwoordelijken: andere natuurlijke personen dan de ouders die de minderjarige op duurzame wijze in feite onder hun bewaring hebben of bij wie de minderjarige geplaatst is door bemiddeling of ten laste van een openbare overheid;

14° oriëntatievoorstel: het voorstel van het meest aangewezen traject voor een bepaalde jongere dat wordt geformuleerd op grond van een multidisciplinaire screening en risicotaxatie tijdens een gesloten oriëntatie;

15° ouders: de natuurlijke personen die titularis zijn van het ouderlijk gezag, of bij ontstentenis van die personen, de wettelijke vertegenwoordigers

16° positief project: de deelname aan een activiteit, een programma of een opleiding of het uitvoeren van een taak of een project. De minderjarige verdachte of delictpleger neemt zelf initiatief voor de invulling van het positief project en wordt bij de uitvoering ervan begeleid door een erkende dienst. Het positief project is gericht op het herstel van de gevolgen van het gedrag of het jeugddelict en/of de veroorzaakte schade;

17° reactie: de maatregel of sanctie als maatschappelijk antwoord op een jeugddelict;

18° rechtspleging ten gronde: de rechtspleging met het oog op de toepassing van een van de sancties, vermeld in hoofdstuk 4, afdeling 3;

19° sanctie: het maatschappelijk antwoord op een jeugddelict tijdens de rechtspleging ten gronde, met uitsluiting van het herstelrechtelijk aanbod, de uithandengeving en het toevertrouwen van een minderjarige aan een afdeling van een jeugdpsychiatrische dienst;

20° slachtoffer: de persoon die verklaart morele of materiële schade te hebben geleden die veroorzaakt is door een jeugddelict;

- 21° sociale dienst: de Sociale Dienst voor Gerechtelijke Jeugdhulpverlening, vermeld in artikel 56 van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp;
- 22° voorbereidende rechtspleging: de rechtspleging met het oog op de toepassing van een van de maatregelen, vermeld in hoofdstuk 4, afdeling 2;
- 23° wet van 8 april 1965: de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade.

Hoofdstuk 2. Grondbeginselen en toepassingsgebied

Afdeling 1. Grondbeginselen

Art. 3. §1. Het optreden van de actoren die betrokken zijn bij de uitvoering van dit decreet, beoogt tijdig en gepast:

- 1° het vaststellen van het jeugddelict en het bepalen van de verantwoordelijkheid hiervoor;
- 2° de uitdrukkelijke verwijzing naar en de uitleg van de geldende norm, de procedure waarin de minderjarige zich bevindt, waar de minderjarige zich aan mag verwachten en wat de minderjarige zelf kan doen binnen deze procedure en dit in een voor de minderjarige begrijpelijke taal, alsook de confrontatie met de concrete gevolgen van het gepleegde jeugddelict;
- 3° het herstel van de schade die door het gepleegde jeugddelict wordt berokkend, met inbegrip van de sociale re-integratie van de minderjarige in, en het herstel van de banden met zijn context. Dit mag de positieve medewerking van de minderjarige aan een buitengerechtelijk herstel van de maatschappelijke verhoudingen niet in de weg staan en mag de jeugdhulpverlening niet (ver)hinderen;
- 4° de bescherming van het veilig en vredig samenleven in de maatschappij;
- 5° het vermijden van recidive ter bescherming van de maatschappij op lange termijn door multidisciplinair in te zetten op preventie en de onderliggende oorzaken van jeugddelinquentie aan te pakken.

§2. Elk optreden:

- 1° wordt uitgevoerd door personen die een speciale en aangehouden vorming hebben genoten over het jeugdrecht;
- 2° is voor alle partijen humaan, zinvol en zingevend;
- 3° mag niet strenger of ingrijpender zijn dan gerechtvaardigd wordt door de aard en de ernst van het jeugddelict, de erdoor veroorzaakte schade en de objectieve gevaarlijkheid van de minderjarige voor de maatschappij;
- 4° houdt rekening met de specifieke situatie;
- 5° houdt rekening met de kennis en inzichten verworven uit wetenschappelijk onderzoek en goede praktijken

§3. De minderjarige verdachte en de minderjarige delictpleger genieten de toepasselijke rechtswaarborgen die zijn opgenomen in het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp en bijkomende waarborgen die zijn ingebouwd in dit decreet. Op elke actor die betrokken is bij de uitvoering van dit decreet, rust de verplichting om de minderjarige verdachte en delictpleger van deze rechtswaarborgen op een door hem begrijpbare manier tijdig op de hoogte te brengen.

De minderjarige verdachte en de minderjarige delictpleger genieten bovendien van alle specifieke rechten die hem als dusdanig door de Grondwet en internationale verdragsteksten worden toegekend, inzonderheid de rechten die in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind zijn omschreven. Die rechten en vrijheden gaan gepaard met de volgende bijzondere waarborgen:

- 1° de situatie van minderjarige verdachten en delictplegers, vereist herstel, een reactie en begeleiding. Hun toestand van afhankelijkheid, hun ontwikkelingskansen en maturiteitsgraad scheppen bijzondere behoeften die luisterbereidheid, raad en bijstand vereisen;
- 2° elke reactie en afhandeling op niveau van het openbaar ministerie heeft tot doel de minderjarigen aan te moedigen zich de maatschappelijke normen eigen te maken;
- 3° bij de tenlasteneming van minderjarige verdachten en delictplegers wordt, wanneer dit mogelijk is, een beroep gedaan op de in dit decreet in hoofdstuk 3, afdeling 2, voorziene afhandeling op niveau van het openbaar ministerie, waarbij rekening wordt gehouden met de bescherming van de maatschappij;
- 4° in het kader van dit decreet mogen aan het recht op vrijheid van de minderjarigen alleen de belemmeringen worden opgelegd die noodzakelijk zijn voor de bescherming van de maatschappij of van de minderjarige zelf, rekening houdend met de behoeften van de minderjarigen, de belangen van hun context en de rechten van de slachtoffers.

Aan de minderjarige verdachte en de minderjarige delictpleger worden de toepasselijke artikelen uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, overhandigd.

§4. Het opnemen van de verantwoordelijkheid bij de uitoefening van de rechten en de plichten door de ouders of de opvoedingsverantwoordelijken wordt op alle niveaus van de maatschappelijke tussenkomst geëerbiedigd.

§5. Reacties worden voor een zo kort mogelijke duur genomen.

Reacties worden genomen als er voldoende ernstige aanwijzingen bestaan dat verder onderzoek noodzakelijk is, of de schuld bewezen is, en alleen als de reden waarom een reactie wordt opgelegd op geen enkele andere manier kan worden bereikt.

Geen enkele maatregel kan worden genomen met het oog op onmiddellijke sanctionering, noch met het oog op bekentenissen of het afdwingen van bepaalde verklaringen.

Afdeling 2. Toepassingsgebied van het jeugddelinquentierecht

Art. 4. §1 Dit decreet is van toepassing op de minderjarige verdachte en de minderjarige delictpleger.

§2. Ten opzichte van een persoon die een jeugddelict heeft gepleegd en die op het ogenblik van de feiten de volle leeftijd van twaalf jaar nog niet heeft bereikt, bestaat binnen dit decreet een onweerlegbaar vermoeden van niet-verantwoordelijkheid.

De daden, handelingen of nalatigheid waarvan de persoon, vermeld in het eerste lid, wordt verdacht, of zijn leefsituatie, kunnen aanleiding geven tot doorverwijzing naar de jeugdhulpverlening overeenkomstig artikel 47 van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp

Art. 5. Behoudens samenhang met vervolgingen wegens andere misdrijven dan die hieronder bepaald, nemen de op grond van het gemene recht bevoegde rechtbanken, kennis van de vorderingen van het openbaar ministerie jegens personen ouder dan zestien jaar en beneden achttien jaar op het ogenblik van het plegen van de feiten, wegens overtreding van:

1° de bepalingen van de wetten en verordeningen betreffende het wegverkeer;

2° de artikelen 418, 419 en 420 van het Strafwetboek voor zover er samenhang is met een overtreding van de onder punt 1° bedoelde wetten en verordeningen;

3° de wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen.

Indien uit de debatten voor de rechtbanken, vermeld in het voorgaande lid, blijkt dat een reactie op grond van het voorliggende decreet geschikt is, kunnen die gerechten de zaak bij een met redenen omklede beslissing uit handen geven en ze naar het openbaar ministerie verwijzen met het oog op de vorderingen voor de jeugdrechtbank als daartoe grond bestaat.

Art. 6. Behalve in het geval van de sancties, vermeld in de artikelen 29, §2, eerste lid, 1° en 2°, en 37, §§1 en 2, en de terbeschikkingstelling, vermeld in artikel 37, §8, nemen alle reacties, vermeld in hoofdstuk 4, uiterlijk een einde als de minderjarige verdachte of de minderjarige delictpleger de volle leeftijd van drieëntwintig jaar bereikt. Ook de afhandeling op niveau van het openbaar ministerie, vermeld in hoofdstuk 3, neemt een einde op het moment dat de minderjarige de volle leeftijd van drieëntwintig jaar bereikt.

De sancties, vermeld in artikel 29, §2, eerste lid, 1° en 2°, kunnen worden opgelegd tot de minderjarige delictpleger de volle leeftijd van drieëntwintig jaar bereikt.

Hoofdstuk 3. De sociale onderzoeksopdrachten en de afhandeling op niveau van het openbaar ministerie

Afdeling 1. De sociale onderzoeksopdrachten

Art. 7. De procureur des Konings kan een door de Vlaamse Gemeenschap georganiseerde of erkende dienst, de opdracht geven om de naleving van de voorwaarden, vermeld in artikel 11, op te volgen of een positief project, vermeld in artikel 13, te begeleiden.

De Vlaamse Regering bepaalt welke diensten instaan voor de sociale onderzoeksopdrachten en bepaalt de nadere regels voor de organisatie, de erkenning, de samenstelling, de werking, de subsidiëring, alsook de wijze waarop hun werking en de kwaliteit van hun dienstverlening worden geëvalueerd.

Afdeling 2. De afhandeling op niveau van het openbaar ministerie

Onderafdeling 1. Seponering door de procureur des Konings

Art. 8. De procureur des Konings kan de zaak met een met redenen omklede beslissing seponeren.

Art. 9. De procureur des Konings kan de minderjarige verdachte een waarschuwingsbrief sturen waarin hij vermeldt dat hij heeft kennisgenomen van de feiten, dat hij van oordeel is dat die feiten ten laste van de minderjarige vaststaan en dat hij beslist heeft het dossier te seponeren.

Een kopie van de waarschuwingsbrief wordt bezorgd aan de ouders of aan de opvoedingsverantwoordelijken.

Art. 10. De procureur des Konings die een beslissing tot seponering heeft genomen, kan de minderjarige verdachte en zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken oproepen en hen wijzen op hun wettelijke verplichtingen en de risico's die ze lopen.

Onderafdeling 2. Verval van de strafvordering na de uitvoering van voorwaarden

Art. 11. §1. De procureur des Konings kan voorwaarden verbinden aan de seponering als de minderjarige verdachte het plegen van het jeugddelict niet ontkent. Deze wijze van afhandeling bestaat uit de verplichting bijzondere voorwaarden na te leven gedurende een bepaalde termijn.

De procureur des Konings roept de minderjarige en zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken op om voor hem te verschijnen. De volgende voorwaarden kunnen worden vastgelegd door de procureur des Konings:

1° het verbod om op bepaalde plaatsen te verblijven;

2° het verbod om bepaalde met naam genoemde personen op te zoeken of ze te verontrusten;

3° het volgen van een schoolse of professionele vorming of opleiding;

4° het volgen van een leerproject voor ten hoogste dertig uur;

5° het onderwerpen aan de richtlijnen van een ambulancetruwe centrum voor geestelijke gezondheidszorg, voor seksuele opvoeding of een centrum voor de behandeling van alcohol- of drugsverslaving voor ten hoogste dertig uur;

6° het aanmelden bij een door de gemeenschap georganiseerde dienst van hulpverlening.

§2. De procureur des Konings brengt de minderjarige verdachte op de hoogte dat hij recht heeft op bijstand van een advocaat. Deze advocaat wordt, in voorkomend geval, aangewezen overeenkomstig artikel 54bis van de wet van 8 april 1965.

Alle betrokkenen, vermeld in paragraaf 1, tweede lid, hebben een bedenktijd van vijftien werkdagen om al dan niet in te gaan op de door de procureur des Konings voorgestelde voorwaarden.

§3. De voorwaarden nemen zo snel mogelijk een aanvang en ze worden niet langer dan zes maanden uitgevoerd.

§4. Het bewijs van de naleving van de voorwaarden wordt aan de procureur des Konings geleverd door de hiertoe erkende diensten.

Na de uitvoering van de voorwaarden stelt de dienst, vermeld in het voorgaande lid, een verslag op en bezorgt dat aan de procureur des Konings. Het wordt bij het dossier van de procedure gevoegd.

Als de minderjarige verdachte de vastgelegde voorwaarden heeft nageleefd, maakt de procureur des Konings daarvan een proces-verbaal op en vervalt de strafvordering.

Als de minderjarige de vastgelegde voorwaarden niet volledig heeft nageleefd, maakt de procureur des Konings daarvan een proces-verbaal op en voegt hij dat bij het dossier. Hij kan de zaak aanhangig maken bij de jeugdrechter overeenkomstig artikel 14.

Een kopie van het proces-verbaal wordt overhandigd aan de minderjarige, aan zijn advocaat, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken, alsook aan de dienst, vermeld in het eerste lid. Als de overhandiging aan een van deze personen niet heeft kunnen plaatsvinden, wordt deze persoon op de hoogte gebracht van de kopie van het proces-verbaal met een gerechtsbrief, of per elektronische post, overeenkomstig artikel 32bis van het Gerechtelijk Wetboek.

De Vlaamse Regering bepaalt welke diensten instaan voor de opvolging van de voorwaarden en bepaalt de nadere regels voor de organisatie, de erkenning, de samenstelling, de werking, de subsidiëring, alsook de wijze waarop hun werking en de kwaliteit van hun dienstverlening worden geëvalueerd.

Onderafdeling 3. De bemiddeling

Art. 12. §1. De procureur des Konings doet de betrokken personen schriftelijk het aanbod om deel te nemen aan een bemiddeling.

De procureur des Konings informeert de betrokken personen dat ze in dit kader de mogelijkheid hebben om zich te wenden tot een dienst die hij aanwijst, door de gemeenschap georganiseerd of beantwoordend aan de door de gemeenschap gestelde voorwaarden.

De Vlaamse Regering bepaalt de wijze van erkenning van de diensten die instaan voor begeleiding en ondersteuning van de bemiddeling en bepaalt de nadere regels voor de organisatie, de samenstelling, de werking, de subsidiëring, alsook de wijze waarop hun werking en de kwaliteit van hun dienstverlening worden geëvalueerd.

De procureur des Konings doet een aanbod als vermeld in het eerste lid, als de volgende voorwaarden vervuld zijn:

1° er bestaan ernstige aanwijzingen van schuld;

2° de minderjarige verdachte ontkent het jeugddelict niet;

3° er is een slachtoffer geïdentificeerd.

De procureur des Konings brengt de betrokken personen ervan op de hoogte dat:

1° de minderjarige verdachte, alsook in voorkomend geval het slachtoffer dat jonger is dan achttien jaar, recht heeft op bijstand van een advocaat en zich moet wenden tot die advocaat voor hij ingaat op het voorstel van bemiddeling.

Deze advocaat wordt, in voorkomend geval, aangewezen overeenkomstig artikel 54bis van de wet van 8 april 1965;

2° de ouders of de opvoedingsverantwoordelijken en het slachtoffer dat ouder is dan achttien jaar, raad kunnen inwinnen bij een advocaat voor ze deelnemen aan de bemiddeling;

3° de betrokken personen een bedenktijd hebben van vijftien werkdagen om al dan niet op het voorstel tot bemiddeling in te gaan;

4° de betrokken personen op elk ogenblik kunnen terugkomen op hun instemming met de bemiddeling;

5° alle betrokken personen gedurende de gehele duur van de bemiddeling bijstand van een advocaat kunnen krijgen;

6° de minderjarige verdachte, alsook in voorkomend geval het slachtoffer dat jonger is dan achttien jaar, recht heeft op bijstand van een advocaat op het ogenblik dat het akkoord dat de betrokken personen hebben bereikt, wordt vastgelegd.

De procureur des Konings deelt de dienst, vermeld in het tweede lid, de identiteit mee van de betrokken personen, met wie de dienst verzocht wordt contact op te nemen. De voormelde dienst kan, met het akkoord van de personen, vermeld in het eerste lid, ook andere personen met een direct belang bij de bemiddeling betrekken.

Als de betrokken personen binnen acht werkdagen vanaf de ontvangst van het schriftelijke aanbod van de procureur des Konings, vermeld in het eerste lid, geen stappen ondernomen hebben bij die dienst, vermeld in het tweede lid, neemt die dienst contact op met hen.

Een bemiddeling kan alleen plaatsvinden als alle personen die eraan deelnemen, er uitdrukkelijk en zonder voorbehoud ten aanzien van de procureur des Konings mee instemmen en dat blijven doen zolang de bemiddeling loopt.

§2. Binnen twee maanden vanaf zijn aanwijzing door de procureur des Konings stelt de dienst, vermeld in paragraaf 1, tweede lid, een bondig verslag over de voortgang van de bemiddeling op. Daaruit moet de vrijwillige en positieve deelname van alle betrokkenen aan de bemiddeling blijken, alsook het vooruitzicht op een actieve medewerking aan de oplossing van de gevolgen van het jeugddelict.

De bij de bemiddeling betrokken personen leggen met behulp van de voormelde dienst zo snel mogelijk een voorstel voor aan de procureur des Konings.

Het bereikte akkoord wordt ondertekend door de bij de bemiddeling betrokken personen. De procureur des Konings kan de inhoud niet wijzigen. Hij kan alleen weigeren een akkoord goed te keuren als het strijdig is met de openbare orde.

§3. Een of meer van de bij de bemiddeling betrokken personen kunnen de procureur des Konings erom verzoeken het akkoord te laten homologeren door de jeugdrechtbank. In dat geval dagvaardt de procureur des Konings de betrokken personen.

De jeugdrechtbank kan de homologatie alleen weigeren als het akkoord strijdig is met de openbare orde.

De jeugdrechtbank motiveert haar beslissing om niet te homologeren. Zij verwijst de bij de bemiddeling betrokken personen terug naar de procureur des Konings, die opnieuw handelt overeenkomstig dit artikel. Daarna kan desgewenst een nieuwe procedure, eventueel met een nieuwe bemiddelaar, doorlopen worden.

§4. De dienst, vermeld in paragraaf 1, tweede lid, stelt een verslag op over de uitvoering van het akkoord, en stuurt het naar de procureur des Konings. Het wordt bij het dossier van de procedure gevoegd.

Als de minderjarige verdachte het akkoord heeft uitgevoerd volgens de afspraken die erin bepaald zijn, maakt de procureur des Konings daarvan een proces-verbaal op en houdt hij daarmee rekening bij zijn beslissing om de zaak al dan niet te seponeren. De beslissing tot seponering doet de strafvordering vervallen. Als de procureur des Konings beslist om de strafvordering alsnog in te stellen, moet hij zijn beslissing motiveren.

Een kopie van het proces-verbaal wordt overhandigd aan de bij de bemiddeling betrokken personen, aan de advocaat van de voormelde minderjarige, alsook aan de voormelde dienst. Als de overhandiging aan een van deze personen niet heeft kunnen plaatsvinden, wordt deze persoon op de hoogte gebracht van de kopie van het proces-verbaal met een gerechtsbrief of per elektronische post, overeenkomstig artikel 32bis van het Gerechtelijk Wetboek.

§5. Als de bemiddeling geen resultaat oplevert, kan noch de erkenning van de feiten door de minderjarige, noch het verloop of het resultaat van de bemiddeling door de gerechtelijke overheden of een andere persoon worden gebruikt in het nadeel van de minderjarige. Evenmin kunnen het akkoord dat uit de bemiddeling voortvloeit of gegevens inzake de bemiddelingsprocedure, wanneer de bemiddeling geslaagd is, tegen de minderjarige worden gebruikt in een latere procedure.

De documenten die worden opgemaakt en de mededelingen die worden gedaan in het kader van de tussenkomst van de dienst, vermeld in paragraaf 1, tweede lid, zijn vertrouwelijk. Zij kunnen slechts ter kennis worden gebracht van de gerechtelijke overheden mits instemming van de personen die deelnemen aan de bemiddeling. Ze kunnen niet worden aangewend in een strafrechtelijke, burgerrechtelijke, administratieve, arbitrale of enige andere procedure voor het oplossen van conflicten en zijn niet toelaatbaar als bewijs, zelfs niet als buitengerechtelijke bekentenis.

Onderafdeling 4. Het positief project

Art. 13. §1. De procureur des Konings kan aan de minderjarige verdachte voorstellen om een positief project uit te werken.

De procureur des Konings roept de minderjarige, vermeld in het eerste lid, en zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken op om voor hem te verschijnen. De procureur des Konings brengt de minderjarige verdachte op de hoogte dat hij recht heeft op bijstand van een advocaat. Deze advocaat wordt, in voorkomend geval, aangewezen overeenkomstig artikel 54bis van de wet van 8 april 1965.

De procureur des Konings kan een voorstel als vermeld in het eerste lid, doen als de volgende voorwaarden cumulatief vervuld zijn:

1° er bestaan ernstige aanwijzingen van schuld;

2° de minderjarige verdachte ontkent het jeugddelict niet.

De procureur des Konings informeert de minderjarige dat hij de mogelijkheid heeft om zich te wenden tot een dienst die door de gemeenschap georganiseerd of erkend wordt, om hem te laten begeleiden en ondersteunen in de inhoudelijke uitwerking van het positief project.

De Vlaamse Regering bepaalt de wijze van erkenning van de diensten die instaan voor begeleiding en ondersteuning van het positief project en bepaalt de nadere regels voor de organisatie, de samenstelling, de werking, de subsidiëring, alsook de wijze waarop hun werking en de kwaliteit van hun dienstverlening worden geëvalueerd.

De procureur des Konings brengt de personen, vermeld in het tweede lid, ervan op de hoogte dat:

1° het positief project ten hoogste dertig uur mag bedragen;

2° de minderjarige verdachte een bedenktijd van vijftien werkdagen heeft om al dan niet op het aanbod in te gaan om een positief project uit te werken;

3° de minderjarige verdachte recht heeft op bijstand van een advocaat op het ogenblik dat het uit te voeren positief project wordt vastgelegd;

4° het positief project uitgevoerd moet worden binnen zes maanden nadat het voorgestelde positief project schriftelijk werd vastgelegd.

Het positief project wordt ondertekend door de minderjarige verdachte en door zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken. De procureur des Konings kan de inhoud ervan niet wijzigen. Hij kan wel weigeren een positief project goed te keuren in een met bijzondere reden omklede beslissing.

De procureur des Konings stuurt onmiddellijk een kopie van het positief project naar de dienst, vermeld in het vierde lid.

§2. Na de uitvoering van het positief project stelt de dienst, vermeld in paragraaf 1, vierde lid, een verslag op en bezorgt dat aan de procureur des Konings. Het wordt bij het dossier van de procedure gevoegd.

Als de minderjarige verdachte het positief project heeft uitgevoerd overeenkomstig wat schriftelijk werd vastgelegd, maakt de procureur des Konings daarvan een proces-verbaal op en vervalt de strafvordering.

Als de minderjarige het positief project niet volledig heeft uitgevoerd, maakt de procureur des Konings daarvan een proces-verbaal op en voegt hij dat bij het dossier. Hij kan de zaak aanhangig maken bij de jeugdrechter overeenkomstig artikel 14.

Een kopie van het proces-verbaal wordt overhandigd aan de minderjarige, aan zijn advocaat, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken, alsook aan de dienst, vermeld in paragraaf 1, vierde lid. Als de overhandiging aan een van deze personen niet heeft kunnen plaatsvinden, wordt deze persoon op de hoogte gebracht van de kopie van het proces-verbaal met een gerechtsbrief, of per elektronische post, overeenkomstig artikel 32bis van het Gerechtelijk Wetboek.

Hoofdstuk 4. De afhandeling op niveau van de jeugdrechter en jeugdrechtbank

Afdeling 1. Het optreden van de jeugdrechter of de jeugdrechtbank en de behandeling van de zaak

Art. 14. De jeugdrechter of jeugdrechtbank neemt kennis van de vorderingen en de dagvaardingen van het openbaar ministerie ten aanzien van de personen die vervolgd worden wegens het plegen van een jeugddelict.

Art. 15. §1. De minderjarige verdachte of delictpleger wordt persoonlijk door de jeugdrechter of jeugdrechtbank gehoord over het jeugddelict dat hem ten laste wordt gelegd, vóór de jeugdrechter of jeugdrechtbank zich uitsprekt over de vordering van het openbaar ministerie en een reactie kan worden bepaald. De jeugdrechtbank moet de minderjarige verdachte of delictpleger niet persoonlijk horen wanneer hij niet kan gevonden worden, zijn gezondheidstoestand het niet toelaat of indien hij weigert te verschijnen.

De voormelde minderjarige verschijnt in persoon, maar kan na overleg met zijn advocaat, uitdrukkelijk kiezen om te verschijnen in een videoconferentie, wanneer dat tot de mogelijkheden behoort.

Om de werkelijke deelname van de minderjarige aan de zitting te garanderen, moet de videoconferentie voldoen aan de volgende voorwaarden:

1° de minderjarige verdachte of de minderjarige delictpleger, de jeugdrechter of jeugdrechtbank, het openbaar ministerie, de ouders of de wettelijke vertegenwoordigers van de minderjarige, de opvoedingsverantwoordelijken en de burgerlijke partijen en hun respectievelijke advocaten, moeten in de mogelijkheid zijn om iedereen die deelneemt aan de zitting tegelijkertijd en zonder technische belemmering te zien en horen;

2° de partijen moeten daadwerkelijk en vertrouwelijk met hun advocaat kunnen communiceren.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels omtrent het gebruik van de videoconferentie voor de verschijning van minderjarige verdachten en delictplegers.

In afwijking van wat vermeld is in het tweede lid, moet de voormelde minderjarige bij de eerste verschijning voor de jeugdrechter of jeugdrechtbank steeds in persoon aanwezig zijn. De jeugdrechter of jeugdrechtbank kan ook op elk moment na deze eerste verschijning bevelen dat de voormelde minderjarige in persoon moet aanwezig zijn. Wanneer een minderjarige verdachte of delictpleger niet aanwezig is op de zitting waarvoor hij werd gedagvaard, is een beslissing bij verstek mogelijk.

§2. De minderjarige verdachte of delictpleger heeft, telkens als hij voor de jeugdrechter of jeugdrechtbank verschijnt, recht op bijstand van een advocaat. Deze advocaat wordt, in voorkomend geval, aangewezen overeenkomstig artikel 54bis van de wet van 8 april 1965.

§3. De ouders of de opvoedingsverantwoordelijken van de minderjarige verdachte of minderjarige delictpleger worden geïnformeerd over het jeugddelict dat deze persoon ten laste wordt gelegd, teneinde hen de mogelijkheid te bieden om te worden gehoord voor er een uitspraak wordt gedaan over de vordering van het openbaar ministerie en een reactie wordt opgelegd.

Wanneer de zaak eenmaal aanhangig is bij de jeugdrechter of jeugdrechtbank, kan deze de ouders of de opvoedingsverantwoordelijken op elk moment oproepen om persoonlijk te verschijnen.

Art. 16. §1. Om de beslissing tot het opleggen van een reactie te nemen, houdt de jeugdrechter of de jeugdrechtbank rekening met al de volgende factoren, overeenkomstig de opgesomde volgorde:

- 1° de ernst van de feiten, de schade en de gevolgen voor het slachtoffer;
- 2° de persoonlijkheid en maturiteit van de minderjarige verdachte of delictpleger;
- 3° recidive, of het risico op recidive;
- 4° de veiligheid van de maatschappij;
- 5° de leefomgeving van de minderjarige verdachte of delictpleger;
- 6° de veiligheid van de minderjarige verdachte of delictpleger.

Uit de genomen beslissing blijkt duidelijk op welke wijze met de factoren rekening is gehouden.

§2. De jeugdrechter of jeugdrechtbank kan te allen tijde, ambtshalve of op vordering van het openbaar ministerie, de opgelegde maatregelen of sancties ten aanzien van de minderjarige verdachte of delictpleger herzien, door deze in te trekken of te wijzigen in een minder strenge of ingrijpende maatregel of sanctie.

De minderjarige verdachte, zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken, kunnen, via gemotiveerd verzoekschrift, de herziening van een opgelegde maatregel vragen. Zij kunnen de vraag, om een minder strenge of ingrijpende maatregel beslissing definitief werd. De griffie bezorgt het openbaar ministerie onverwijld een kopie van het verzoekschrift. De jeugdrechter hoort de minderjarige verdachte en zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken, alsmede het openbaar ministerie ingeval het erom verzoekt. De verzoeker mag geen nieuw verzoekschrift indienen dat hetzelfde voorwerp heeft alvorens een termijn van drie maanden is verstreken vanaf de datum van de laatste beslissing houdende verwerping van zijn verzoek.

De minderjarige delictpleger, zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken, kunnen, via gemotiveerd verzoekschrift, de herziening van een opgelegde sanctie vragen. Zij kunnen de vraag, om een minder strenge of ingrijpende sanctie te nemen, stellen na een termijn van zes maanden vanaf de dag waarop de beslissing definitief werd. Indien dit verzoekschrift wordt afgewezen, kan het niet worden hernieuwd voordat zes maanden verstreken zijn sedert de dag waarop de afwijzende beslissing definitief is geworden.

In het geval van uitvoering van een akkoord dat werd bereikt binnen het herstelrechtelijk aanbod als vermeld in artikel 30, geldt de wachttermijn van zes maanden voor het herzien van de sanctie. Ingeval de uitvoering van het akkoord volgens de daarin bepaalde regels plaatsvindt na de uitspraak van het vonnis, kan de zaak te allen tijde bij de jeugdrechtbank aanhangig worden gemaakt om de aan de minderjarige delictpleger opgelegde sanctie te herzien door deze in te trekken of te wijzigingen in een minder strenge of ingrijpende sanctie.

Iedere sanctie zoals bedoeld in artikel 29, §2, moet, voor zover geen bijzondere bepalingen voorzien zijn, opnieuw worden onderzocht, ten einde te worden bevestigd, ingetrokken of gewijzigd vóór het verstrijken van een termijn van één jaar te rekenen van de dag waarop de beslissing definitief is geworden. Deze procedure wordt ingeleid door het openbaar ministerie overeenkomstig de in artikel 45, 2°, b) en c), genoemde vormvereisten.

De bevoegde dienst die instaat voor de opvolging van de sanctie stuurt om de drie maanden aan de jeugdrechtbank een evaluatieverslag.

De jeugdrechter of jeugdrechtbank houdt er bij de herziening rekening mee dat het herstelgericht karakter van de maatregel of sanctie gevrijwaard blijft. Bij de herziening van een sanctie moet de jeugdrechtbank bijkomend de belangen van het slachtoffer in overweging nemen voordat zij een beslissing neemt. Indien nodig kan zij hiertoe een maatschappelijk onderzoek laten uitvoeren.

Het slachtoffer wordt geïnformeerd over de beslissing tot herziening van de maatregel of de sanctie door de door de Vlaamse Regering bepaalde dienst..

Art. 17. §1. De uitvoering van de maatregelen, vermeld in artikel 20, §2, eerste lid, en de sancties, vermeld in artikel 29, §2, eerste lid, gebeurt bij voorkeur zo dicht mogelijk bij de verblijfplaats van de minderjarige verdachte of minderjarige delictpleger, of de verblijfplaats van zijn ouders of de opvoedingsverantwoordelijken.

§2. Elke betrokken uitvoerende instantie bij een reactie die wordt opgelegd aan de minderjarige verdachte of minderjarige delictpleger voorziet van bij de aanvang in een opvolging na de gesloten begeleiding, die ook een ondersteuning en begeleiding voor ouders of opvoedingsverantwoordelijken inhoudt.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels en voorwaarden voor de opvolging en de inhoudelijke invulling hiervan

Art. 18. §1. Als de jeugdrechter of de jeugdrechtbank de minderjarige verdachte of minderjarige delictpleger een maatregel of sanctie oplegt, kan de jeugdrechter of de jeugdrechtbank, op vordering van het openbaar ministerie, ambtshalve of op verzoek van de ouders of opvoedingsverantwoordelijken, opleggen dat ook met de ouders of de opvoedingsverantwoordelijken delictgericht moet worden gewerkt.

De jeugdrechter of jeugdrechtbank doet een appel op de betrokkenheid van de personen, vermeld in het eerste lid, vanuit hun hoedanigheid als ouder of verantwoordelijke voor de opvoeding van de minderjarige, vermeld in het eerste lid, en bepaalt dat ook zij hun verantwoordelijkheid moeten nemen voor het jeugddelict en de gevolgen ervan. Het delictgericht werken met de ouders of de opvoedingsverantwoordelijken heeft tot doel om, samen en met de hulp van een onpartijdige tussenpersoon, onder meer aan de relationele en materiële gevolgen van een jeugddelict tegemoet te komen en breken te herstellen.

§2. De jeugdrechter of jeugdrechtbank stuurt een kopie van de beslissing naar de dienst die georganiseerd wordt door de gemeenschap of beantwoordt aan de door de gemeenschap gestelde voorwaarden. Die dienst is belast met de uitvoering van het delictgericht werken met ouders of opvoedingsverantwoordelijken.

§3. Als de personen, vermeld in paragraaf 1, eerste lid, binnen acht werkdagen vanaf de beslissing geen contact opnemen met de dienst, vermeld in paragraaf 2, neemt die dienst contact op met de voormelde personen.

§4. De dienst, vermeld in paragraaf 2, stelt een bondig verslag over de uitvoering van het delictgericht werken op en richt het aan de jeugdrechter of de jeugdrechtbank en aan de bevoegde sociale dienst. De personen, vermeld in paragraaf 1, eerste lid, worden op de hoogte gebracht van de inhoud van dit verslag.

§5. De Vlaamse Regering bepaalt de wijze van erkenning van de diensten die instaan voor begeleiding en ondersteuning van het delictgericht werken met voormelde personen en bepaalt de nadere regels voor de organisatie, de samenstelling, de werking, de subsidiëring, alsook de wijze waarop hun werking en de kwaliteit van hun dienstverlening worden geëvalueerd. De Vlaamse Regering kan hiervoor specifieke programma's erkennen en de toegankelijkheid tot die programma's bepalen

Afdeling 2. De voorlopige rechtspleging

Art. 19. De jeugdrechter neemt kennis van de vordering van het openbaar ministerie, vermeld in artikel 14, en van de beschikking tot verwijzing, bedoeld in artikel 49, derde lid, van de wet van 8 april 1965.

Als bij de jeugdrechter de zaak aanhangig is van een minderjarige verdachte kan hij, zelfs als de vordering van het openbaar ministerie wordt ingesteld nadat die persoon de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt, een maatregel opleggen

Onderafdeling 1. Het herstelrechtelijk aanbod en maatregelen ten aanzien van minderjarige verdachten

Art. 20. §1. De jeugdrechter kan aan de minderjarige verdachte, een herstelrechtelijk aanbod doen van bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg.

In eerste instantie verdient een herstelrechtelijk aanbod de voorkeur. Als de jeugdrechter geen herstelrechtelijk aanbod doet, motiveert hij daaromtrent specifiek zijn beslissing.

§2. De jeugdrechter kan, in voorkomend geval op cumulatieve wijze, in opgaande graad van het ingrijpende karakter van de maatregel en altijd in combinatie met een ondertoezichtstelling door de sociale dienst, de volgende maatregelen opleggen:

1° een positief project van ten hoogste zestig uur;

2° een ambulante maatregel;

3° voorwaarden;

4° de minderjarige verdachte toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor personen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet, voor een gesloten oriëntatie van maximaal een maand;

5° de minderjarige verdachte toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor personen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet, voor een gesloten begeleiding van maximaal drie maanden opeenvolgend.

De maatregelen, vermeld in het eerste lid, 1° tot en met 3°, verdienen de voorkeur boven het toevertrouwen van de minderjarige aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor personen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet.

Als de jeugdrechter een maatregel als vermeld in het eerste lid, 1° tot en met 5°, uitspreekt, bepaalt hij de maximumduur ervan. De duur van een maand, vermeld in het eerste lid, 4° en 5°, is dertig dagen. De maatregel als vermeld in het eerste lid, 5°, kan worden opgeheven voor hij zijn einddatum bereikt wanneer blijkt dat er voor de minderjarige verdachte geen behoefte aan gesloten begeleiding meer aanwezig is. De jeugdrechter kan ambtshalve, of op vordering van het openbaar ministerie, de opgelegde maatregel opheffen.

Alle maatregelen, vermeld in het eerste lid, betrekken op een actieve wijze de ouders of de opvoedingsverantwoordelijken en andere relevante personen uit de leefomgeving van de minderjarige verdachte.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels en modaliteiten waaraan de maatregelen, vermeld in het eerste lid, moeten voldoen.

Art. 21. §1. Buiten de gevallen, vermeld in paragraaf 2, is de duur van de voorbereidende rechtspleging beperkt tot zes maanden vanaf de vordering, vermeld in artikel 14. De termijn van de voorbereidende rechtspleging wordt geschorst tussen de datum van neerlegging van de akte van hoger beroep en de datum van de uitspraak van het arrest.

Als de termijn van zes maanden, vermeld in het eerste lid, wordt overschreden, is het niet meer mogelijk om een maatregel op te leggen behoudens voor de gevallen, vermeld in paragraaf 2.

§2. In de volgende gevallen kan van de duur, vermeld in paragraaf 1, eerste lid, worden afgeweken door de jeugdrechter:

1° het onderzoek naar de feiten is nog niet afgerond;

2° het jeugddelict waarvan de minderjarige verdacht wordt het te hebben gepleegd, betreft een feit dat, als het zou zijn gepleegd door een meerderjarige, in de zin van het Strafwetboek of de bijzondere wetten, een opsluiting van vijf jaar of een zwaardere straf tot gevolg kan hebben.

In het geval één voorwaarde, vermeld in het eerste lid, 1° of 2°, vervuld is, bedraagt de maximumduur van de voorbereidende rechtspleging twaalf maanden.

De duur van de voorbereidende rechtspleging bedraagt maximaal twee jaar, indien de voorwaarden, vermeld in het eerste lid, 1° en 2°, cumulatief vervuld zijn.

De jeugdrechter neemt hiertoe uitdrukkelijk uiterlijk voor het verstrijken van de in paragraaf 1 vermelde termijn, na de minderjarige verdachte, zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken te hebben opgeroepen, een bijzondere gemotiveerde beslissing tot verlenging van de termijn van maximaal drie maanden en zolang de voorwaarden zijn vervuld, telkenmale voor het verstrijken van de aldus verlengde termijn.

§3. De voorbereidende rechtspleging kan zeer uitzonderlijk, zolang beide voorwaarden cumulatief vervuld blijven, na de termijn, vermeld in paragraaf 2, derde lid, maximaal per maand opeenvolgend verlengd worden, indien de jeugdrechter dergelijke verlenging absoluut noodzakelijk acht en de redenen hiervoor specifiek motiveert in zijn beslissing, na de minderjarige verdachte, zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken te hebben opgeroepen.

§4. In afwijking van artikel 24, derde lid, artikel 25, §2, en artikel 27, §1, eerste lid, kan de duur van de maatregel maximaal per drie maanden opeenvolgend verlengd worden en dit uiterlijk totdat de maximale termijn van de voorbereidende rechtspleging is verstreken.

Onderafdeling 2. Het herstelrechtelijk aanbod

Art. 22. §1. De jeugdrechter kan aan de minderjarige verdachte een herstelrechtelijk aanbod van bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg doen als vermeld in artikel 20, §1, als al de volgende voorwaarden zijn vervuld:

1° er bestaan voldoende ernstige aanwijzingen dat verder onderzoek noodzakelijk is;

2° de minderjarige verdachte ontkent het jeugddelict niet;

3° een slachtoffer is geïdentificeerd.

De jeugdrechter stelt de betrokken personen schriftelijk voor om deel te nemen aan een bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg.

Bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg kunnen alleen worden toegepast als alle personen die eraan deelnemen, er uitdrukkelijk en zonder voorbehoud mee instemmen en dat blijven doen zolang de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg duurt.

§2. De jeugdrechter brengt de betrokken personen ervan op de hoogte dat:

1° de minderjarige verdachte, alsook in voorkomend geval het slachtoffer dat jonger is dan achttien jaar, recht heeft op bijstand van een advocaat en dat die minderjarige zich tot die advocaat moet wenden voor hij ingaat op het voorstel van bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg;

2° de ouders of de opvoedingsverantwoordelijken van de minderjarige verdachte en het slachtoffer dat ouder is dan achttien jaar raad kunnen inwinnen bij een advocaat voor ze deelnemen aan de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg;

3° de betrokken personen een bedenktijd van vijftien werkdagen hebben om al dan niet op het voorstel tot bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg in te gaan;

4° de betrokken personen op elk ogenblik kunnen terugkomen op hun instemming met de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg;

5° alle betrokken personen zich gedurende de gehele duur van de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg kunnen laten bijstaan door een advocaat;

6° de minderjarige verdachte, alsook in voorkomend geval het slachtoffer als dit jonger is dan achttien jaar, zich moet laten bijstaan door een advocaat op het ogenblik dat het akkoord dat de betrokken personen hebben bereikt, wordt vastgelegd.

§3. De jeugdrechter bezorgt een kopie van zijn voorstel aan de dienst, vermeld in artikel 12, §1, tweede lid. Die dienst wordt belast met de uitvoering van de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg.

De jeugdrechter bezorgt aan de dienst de identiteit van de betrokken personen met wie de dienst verzocht wordt contact op te nemen.

§4. Als de personen, vermeld in paragraaf 1, tweede lid, binnen acht werkdagen vanaf het voorstel van de rechtbank geen contact opnemen met de dienst, vermeld in paragraaf 3, eerste lid, neemt die dienst contact op met de vermelde personen om hen een herstelrechtelijk aanbod te doen.

§5. De dienst, vermeld in paragraaf 3, eerste lid, kan, met het akkoord van de personen, vermeld in paragraaf 1, tweede lid, ook andere personen met een direct belang bij de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg betrekken.

§6. Als de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg tot een akkoord leidt, wordt het akkoord ondertekend door de betrokken personen en bij het gerechtelijk dossier gevoegd.

Het bereikte akkoord wordt door de jeugdrechtbank gehomologeerd. De jeugdrechtbank kan de inhoud ervan niet wijzigen. De jeugdrechtbank kan de homologatie alleen weigeren als het akkoord strijdig is met de openbare orde.

§7. Als de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg niet tot een akkoord leidt, kunnen de gerechtelijke overheden of de personen die bij de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg betrokken zijn, noch de erkenning van het jeugddelict door de minderjarige verdachte noch het verloop of het resultaat van de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg gebruiken ten nadele van de minderjarige. Evenmin kan het akkoord dat uit de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg voortvloeit, of gegevens inzake de bemiddelingsprocedure of de procedure inzake het herstelgericht groepsoverleg, wanneer de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg geslaagd is, tegen de minderjarige worden gebruikt in een latere procedure.

De dienst, vermeld in paragraaf 3, eerste lid, stelt een bondig verslag op over het verloop en het resultaat van de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg. Dat verslag wordt ter kennis gebracht van alle personen die aan de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg deelnemen.

§8. De documenten die worden opgemaakt en de mededelingen die worden gedaan in het kader van de tussenkomst van de dienst, vermeld in paragraaf 3, eerste lid, zijn vertrouwelijk. Zij kunnen slechts ter kennis worden gebracht van de gerechtelijke overheden mits instemming van de personen die deelnemen aan de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg. Ze kunnen niet worden aangewend in een strafrechtelijke, burgerrechtelijke, administratieve, arbitrale of enige andere procedure voor het oplossen van conflicten en zijn niet toelaatbaar als bewijs, zelfs niet als buitengerechtelijke bekentenis.

§9. De dienst, vermeld in paragraaf 3, eerste lid, stelt een bondig verslag op over de uitvoering van het akkoord en stuurt het naar de jeugdrechter, alsook naar de bevoegde sociale dienst. De minderjarige wordt op de hoogte gebracht van de inhoud van dit verslag.

§10. Als het akkoord volgens de regels die erin bepaald zijn, uitgevoerd wordt vóór de uitspraak van de beschikking waarbij een maatregel wordt opgelegd, houdt de jeugdrechter rekening met het akkoord en de uitvoering ervan.

Als het akkoord volgens de regels die erin bepaald zijn, uitgevoerd wordt na de uitspraak van de beschikking waarbij een maatregel wordt opgelegd, kan de zaak bij de jeugdrechter aanhangig worden gemaakt om de bevolen maatregel ten opzichte van de minderjarige verdachte te verlichten. De ouders, opvoedingsverantwoordelijken en de minderjarige verdachte kunnen zich met dat doel bij verzoekschrift tot de jeugdrechter wenden. De griffie bezorgt het openbaar ministerie onverwijld een kopie van het verzoekschrift. De jeugdrechter hoort de minderjarige verdachte, zijn ouders of zijn wettelijke vertegenwoordigers, alsmede het openbaar ministerie ingeval het erom verzoekt

Onderafdeling 3. Het positief project

Art. 23. §1. De jeugdrechter kan aan de minderjarige verdachte voorstellen om een positief project uit te werken als vermeld in artikel 20, §2, eerste lid, 1°, waarbij de invulling door de minderjarige zelf gebeurt.

De jeugdrechter roept de minderjarige, zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken op om voor hem te verschijnen.

De minderjarige doet een schriftelijk voorstel voor de inhoud van het positief project. De jeugdrechter informeert de minderjarige verdachte dat hij in dit kader de mogelijkheid heeft om zich te wenden tot een dienst die door de gemeenschap georganiseerd wordt of beantwoordt aan de door de gemeenschap gestelde voorwaarden. Deze diensten zijn dezelfde als vermeld in artikel 13, §1, vierde lid.

De jeugdrechter kan een voorstel doen als vermeld in het eerste lid, als al de volgende voorwaarden vervuld zijn:

1° er bestaan voldoende ernstige aanwijzingen dat verder onderzoek noodzakelijk is;

2° de minderjarige verdachte ontkent het jeugddelict niet.

De jeugdrechter brengt de personen, vermeld in het tweede lid, ervan op de hoogte dat:

1° het positief project ten hoogste zestig uur mag bedragen;

2° de minderjarige verdachte een bedenktijd van vijftien werkdagen heeft om al dan niet in te gaan op het voorstel om een positief project te formuleren;

3° de minderjarige verdachte zich moet laten bijstaan door een advocaat op het ogenblik dat het uit te voeren positief project schriftelijk bevestigd wordt;

4° het positief project uitgevoerd moet worden binnen zes maanden na de in het volgende lid bedoelde goedkeuring.

Het positief project wordt ondertekend door de minderjarige verdachte, en door zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken, en moet door de jeugdrechter worden goedgekeurd. De jeugdrechter kan de inhoud ervan niet wijzigen, maar kan wel weigeren een positief project goed te keuren in een met bijzondere redenen omklede beslissing.

De jeugdrechter stuurt onmiddellijk een kopie van het goedgekeurde positief project naar de aangewezen dienst, vermeld in het derde lid.

§2. Het bewijs van het verloop en de uitvoering van het positief project wordt aan de jeugdrechter geleverd door de dienst, vermeld in paragraaf 1, derde lid. Die dienst brengt daarover op bepaalde tijdstippen verslag uit. De minderjarige wordt op de hoogte gebracht van de inhoud van dit verslag

§3. Nadat het overeengekomen positief project volledig uitgevoerd is, stelt de dienst, vermeld in paragraaf 1, derde lid, een eindverslag op en richt dat aan de jeugdrechter. Het wordt bij het dossier van de procedure gevoegd.

Als de minderjarige, vermeld in paragraaf 1, eerste lid, het positief project heeft uitgevoerd overeenkomstig wat schriftelijk werd vastgelegd, neemt de jeugdrechtbank dat op in de motivering van haar beslissing tijdens de rechtspleging ten gronde.

Als de minderjarige het positief project niet of niet volledig heeft uitgevoerd, neemt de jeugdrechtbank dat op in de motivering van haar beslissing en houdt zij daarmee rekening bij de beslissing om de minderjarige in voorkomend geval een sanctie op te leggen overeenkomstig artikel 29, §2.

Een kopie van de beslissing wordt overhandigd aan de minderjarige, aan zijn advocaat, aan zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken, alsook aan de dienst, vermeld in het eerste lid. Als de overhandiging aan een van deze personen niet heeft kunnen plaatsvinden, wordt deze persoon op de hoogte gebracht van de kopie van het proces-verbaal met een gerechtsbrief of per elektronische post, overeenkomstig artikel 32bis van het Gerechtelijk Wetboek

Onderafdeling 4. De ambulante maatregel

Art. 24. De jeugdrechter kan een minderjarige verdachte, een ambulante maatregel opleggen als vermeld in artikel 20, §2, eerste lid, 2°.

Een ambulante maatregel betreft een behandeling bij een psychologische of psychiatrische dienst, bij een dienst voor seksuele opvoeding, bij een dienst die deskundig is op het gebied van alcohol- of drugsverslaving of een contextbegeleiding die inzet op de breedsporige ondersteuning van de minderjarige en alle relevante betrokkenen uit zijn gezins- en opvoedingsmilieu en andere belangrijke levensdomeinen. Er wordt gewerkt met onderbouwde methodieken die inwerken op het gedrag van de minderjarige en de gevolgen ervan en die herhaling voorkomen.

De maximale duur voor de uitvoering van een ambulante maatregel bedraagt een jaar. De jeugdrechter bepaalt de duur in zijn beschikking.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor inhoud en invulling en de daarmee verbonden organisatie en opdrachten en de wijze waarop de opdrachten worden uitgevoerd. De Vlaamse Regering kan voor bepaalde specifieke doelgroepen methodieken erkennen en de toegankelijkheid hiervan bepalen.

Onderafdeling 5. Voorwaarden

Art. 25. §1. De jeugdrechter kan een minderjarige verdachte voorwaarden opleggen als vermeld in artikel 20, §2, eerste lid, 3°.

De maatregel, vermeld in het eerste lid, bestaat uit de verplichting bijzondere voorwaarden na te leven gedurende een bepaalde termijn, die door de jeugdrechter overeenkomstig paragraaf 2 wordt bepaald.

De jeugdrechter voorziet tegelijk in een vervangende maatregel voor het geval dat de minderjarige verdachte de opgelegde voorwaarden niet naleeft. Als vervangende maatregel kunnen de in artikel 20, §2, eerste lid, 2°, 3°, 4° en 5°, vermelde maatregelen worden opgelegd.

§2. De maximale periode waarbinnen de voorwaarden moeten worden nageleefd, bedraagt ten hoogste een jaar. De jeugdrechter bepaalt de duur van de voorwaarden in zijn beschikking.

§3. De volgende voorwaarden kunnen onder meer worden vastgelegd:

1° het verbod om op bepaalde aangeduide plaatsen te verblijven;

2° het verbod om bepaalde met naam genoemde personen op te zoeken of ze te verontrusten;

3° het volgen van een leerproject voor ten hoogste zestig uur;

4° het uitvoeren van een gemeenschapsdienst voor ten hoogste zestig uur;

5° het onderwerpen aan de richtlijnen van een ambulant centrum voor geestelijke gezondheidszorg, voor seksuele opvoeding of een centrum voor de behandeling van alcohol- of drugsverslaving;

6° het aanmelden bij de door de Vlaamse Gemeenschap georganiseerde diensten voor jeugdhulpverlening;

7° het naleven van een huisarrest.

§4. De voorwaarden, vermeld in paragraaf 3, 3° en 4°, sluiten aan bij de lichamelijke en verstandelijke mogelijkheden van de minderjarige, vermeld in paragraaf 1, eerste lid, en de plaats waar ze uitgevoerd moeten worden, houdt rekening met zijn verblijfplaats. In het geval de vermelde voorwaarden gecumuleerd worden, kan dit voor ten hoogste zestig uur.

Als het volgen van een begeleiding of een behandeling als vermeld in paragraaf 3, 5° en 6°, als na te leven voorwaarde wordt vastgelegd, brengt het betrokken centrum of de betrokken dienst binnen een maand na het begin van de begeleiding of behandeling, en telkens als de dienst of persoon het nuttig acht, of op verzoek van de jeugdrechter, verslag uit. Er wordt ten minste om de drie maanden verslag uitgebracht over de begeleiding of de behandeling. De minderjarige wordt op de hoogte gebracht van de inhoud van dit verslag.

De bevoegde dienst of persoon brengt de jeugdrechter onmiddellijk op de hoogte als de begeleiding of behandeling wordt stopgezet.

§5. De minderjarige, vermeld in paragraaf 1, eerste lid, die als voorwaarde het naleven van een huisarrest krijgt opgelegd, vermeld in paragraaf 3, 7°, is aanwezig op de tijdstippen en de plaats die de jeugdrechter vastlegt.

Het huisarrest mag de aanwezigheid van de minderjarige verdachte op school en zijn deelname aan een behandeling of begeleiding niet in de weg staan.

De jeugdrechter kan op verzoek van de minderjarige zijn ouders of zijn opvoedingsverantwoordelijken, of ambtshalve, bijkomende toelatingen geven om de plaats, vermeld in het eerste lid, te verlaten.

§6. De jeugdrechter bezorgt de rechterlijke beslissing waarbij de naleving van voorwaarden wordt gelast, onmiddellijk aan de dienst die instaat voor de uitvoering van de maatregel, en in voorkomend geval, de naleving van de voorwaarden.

Om de drie maanden brengen de diensten, vermeld in het eerste lid, en verder telkens als ze het nuttig achten, of telkens als de jeugdrechter erom verzoekt, verslag uit over de begeleiding en de naleving van de voorwaarden. De minderjarige moet op de hoogte worden gebracht van de inhoud van dit verslag.

De Vlaamse Regering bepaalt de wijze van erkenning van de diensten die instaan voor uitvoering, ondersteuning en naleving van de voorwaarden en bepaalt de nadere regels voor de organisatie, de samenstelling, de werking, de subsidië ring, alsook de wijze waarop hun werking en de kwaliteit van hun dienstverlening worden geëvalueerd.

§7. Als de jeugdrechter van oordeel is dat een aanpassing van de voorwaarden aan de orde is, kan dat pas als de minderjarige, vermeld in paragraaf 1, eerste lid, gehoord is. De jeugdrechter kan ook de ouders, of de opvoedingsverantwoordelijken, alsook het openbaar ministerie horen.

§8. De maatregel om voorwaarden op te leggen, kan worden herroepen wanneer er tijdens de looptijd van de voorwaarden voldoende ernstige aanwijzingen zijn dat verder onderzoek noodzakelijk is naar de betrokkenheid van de minderjarige, vermeld in paragraaf 1, eerste lid, bij het plegen van een nieuw jeugddelict. De voormelde maatregel kan worden herroepen als de minderjarige verdachte de opgelegde voorwaarden niet naleeft en de jeugdrechter de niet-naleving voldoende ernstig acht.

Als de jeugdrechter van oordeel is dat herroeping aan de orde is, kan dat pas als de minderjarige en zijn advocaat gehoord zijn, alsook, wanneer het dit wenst, het openbaar ministerie. De jeugdrechter kan ook de ouders, of de opvoedingsverantwoordelijken van de minderjarige verdachte horen.

Als de jeugdrechter de opgelegde voorwaarden herroept omdat ze niet nageleefd worden, legt hij de vastgestelde vervangende maatregel, vermeld in paragraaf 1, derde lid, op. Als de vervangende maatregel de in artikel 26 voorziene maatregel betreft, kan deze, in voorkomend geval, gevolgd worden door de maatregel, vermeld in artikel 27. De jeugdrechter neemt deze beslissing met toepassing van artikel 27, §2.

Indien de omstandigheden op het moment dat de vervangende maatregel effectief wordt opgelegd wegens het niet naleven van de opgelegde voorwaarden, grondig zijn gewijzigd ten opzichte van het moment waarop de vervangende maatregel werd voorzien, kan de jeugdrechter uitzonderlijk, en mits bijzondere motivering, een meer gepaste vervangende maatregel opleggen.

Als de jeugdrechter de opgelegde voorwaarden herroept omdat de minderjarige verdacht wordt van het plegen van een nieuw jeugddelict, kan hij een maatregel opleggen als vermeld in artikel 20, §2, eerste lid.

Onderafdeling 6. De gesloten oriëntatie in een afdeling van een gemeenschapsinstelling

Art. 26. §1. De jeugdrechter kan een minderjarige verdachte toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor minderjarigen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet, voor een gesloten oriëntatie van maximaal een maand als vermeld in artikel 20, §2, eerste lid, 4°.

§2. De jeugdrechter kan ten aanzien van minderjarigen die veertien jaar of ouder zijn op het ogenblik van de feiten, een plaatsing in een afdeling van een gemeenschapsinstelling bevelen voor een oriëntatie als vermeld in paragraaf 1, als aan de volgende cumulatieve voorwaarden voldaan is en deze voorwaarden in de beschikking van de jeugdrechter omstandig beschreven zijn:

1° er zijn voldoende ernstige aanwijzingen dat verder onderzoek noodzakelijk is;

2° de minderjarige wordt ervan verdacht een jeugddelict te hebben gepleegd dat, als het zou zijn gepleegd door een meerderjarige, in de zin van het Strafwetboek of de bijzondere wetten een correctionele hoofdgevangenisstraf van drie jaar of een zwaardere straf tot gevolg kan hebben;

3° er bestaan dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden die betrekking hebben op de vereisten van bescherming van de openbare veiligheid

4° een gesloten oriëntatie is noodzakelijk.

§3. De jeugdrechter kan een plaatsing in een afdeling van een gemeenschapsinstelling bevelen ten aanzien van een minderjarige die tussen twaalf en veertien jaar oud is op het ogenblik van de feiten, als aan de volgende cumulatieve voorwaarden voldaan is en deze voorwaarden in de beschikking van de jeugdrechter omstandig beschreven zijn:

1° er zijn voldoende ernstige aanwijzingen dat verder onderzoek noodzakelijk is;

2° het jeugddelict waarvoor de minderjarige vervolgd wordt, kan, als hij meerderjarig zou zijn, in de zin van het Strafwetboek of de bijzondere wetten, een straf van vijf tot tien jaar opsluiting of een zwaardere straf tot gevolg hebben;

3° er bestaan dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden die betrekking hebben op de vereisten van bescherming van de openbare veiligheid;

4° een gesloten oriëntatie is noodzakelijk.

§4. Tijdens de gesloten oriëntatie van een minderjarige, vermeld in paragraaf 1, staan een multidisciplinaire screening en risicotaxatie centraal. De gevoerde onderzoeken resulteren in het formuleren van een oriëntatievoorstel aan de jeugdrechter.

Uiterlijk op de tiende kalenderdag na de aanvang van de gesloten oriëntatie, wordt op basis van een risicotaxatie aan de jeugdrechter een advies bezorgd over de behoefte aan gesloten begeleiding.

In het geval na de risicotaxatie het advies bepaalt dat gesloten begeleiding niet nodig is, wordt de minderjarige en zijn advocaat, alsook, wanneer het dit wenst, het openbaar ministerie, binnen de achtenveertig uren na ontvangst van het advies gehoord. De ouders of in voorkomend geval de opvoedingsverantwoordelijken worden opgeroepen om te worden gehoord. In voorkomend geval kan de jeugdrechter een andere maatregel als vermeld in artikel 20, §2, eerste lid, 2° of 3°, opleggen.

In het geval het advies gesloten begeleiding vooropstelt, en de jeugdrechter dit advies volgt, kan de minderjarige en zijn advocaat, alsook, wanneer het dit wenst, het openbaar ministerie, binnen achtenveertig uren na ontvangst van het advies gehoord worden. Tijdens de resterende duur van de gesloten oriëntatie wordt een oriëntatievoorstel uitgewerkt. De ouders en in voorkomend geval de opvoedingsverantwoordelijken worden opgeroepen om te worden gehoord. Een oriëntatievoorstel dat een gesloten begeleiding adviseert, bevat ook een voorstel over de duur van de gesloten begeleiding in een gemeenschapsinstelling, vermeld in artikel 20, §2, eerste lid, 5°. De jeugdrechter kan beslissen tot een gesloten begeleiding overeenkomstig hetgeen bepaald is in artikel 27, §2.

§5. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de organisatie, de samenstelling en de werking van de gesloten oriëntatieafdeling, alsook de wijze waarop de werking en kwaliteit van de dienstverlening worden geëvalueerd

Onderafdeling 7. De gesloten begeleiding in een afdeling van een gemeenschapsinstelling

Art. 27. §1. De jeugdrechter kan een minderjarige verdachte toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor minderjarigen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet, voor een gesloten begeleiding van maximaal drie maanden als vermeld in artikel 20, §2, eerste lid, 5°.

§2. De jeugdrechter kan de minderjarige, vermeld in paragraaf 1, toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling als vermeld in artikel 26, §1. De jeugdrechter kan de minderjarige pas toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling voor een gesloten begeleiding nadat hij het oriëntatievoorstel, vermeld in artikel 26, §4, vierde lid, heeft ontvangen. De jeugdrechter bepaalt de duur van de gesloten begeleiding in zijn beschikking.

De jeugdrechter kan desgevallend elementen uit een vorig oriëntatievoorstel in overweging nemen.

§3. De jeugdrechter kan de minderjarige, vermeld in paragraaf 1, op advies van de directie van de gemeenschapsinstelling, onder de voorwaarden die hij bepaalt, toelaten de instelling te verlaten voor de termijn die hij bepaalt, of toelaten contact te hebben met derden die hij aanwijst.

Een kopie van het advies van de directie van de gemeenschapsinstelling en van de toelating kan na de ontvangst door de griffie, aan het openbaar ministerie bezorgd worden.

Het verlaten van de instelling om te verschijnen voor de rechtbank, om medische redenen of om een begrafenis in België bij te wonen in geval van het overlijden van een familielid tot en met de tweede graad, is niet ondergeschikt aan een toelating door de jeugdrechter.

Als de jeugdrechter weigert de gevraagde toelating om de gemeenschapsinstelling te verlaten, te verstrekken, vermeldt hij de redenen van dat verbod.

§4. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de organisatie, de samenstelling en de werking van gemeenschapsinstellingen. De Vlaamse Regering kan voor bepaalde specifieke doelgroepen programma's erkennen en de toegankelijkheid tot die programma's bepalen.

Afdeling 3. Rechtspleging ten gronde

Art. 28. De jeugdrechtbank neemt kennis van de dagvaarding van het openbaar ministerie, vermeld in artikel 14.

Als de zaak van een persoon die voor de leeftijd van achttien jaar een jeugddelict heeft gepleegd, bij de jeugdrechtbank aanhangig is, kan ze wanneer die persoon de genoemde leeftijd tijdens de rechtspleging bereikt, of als de dagvaarding van het openbaar ministerie wordt ingesteld nadat voormelde persoon de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt, een sanctie opleggen.

Er kan geen sanctie meer worden opgelegd wanneer de persoon de leeftijdsgrenzen als bepaald in artikel 6, bereikt heeft

Onderafdeling 1. Het herstelrechtelijk aanbod en sancties ten aanzien van minderjarige delictplegers

Art. 29. §1. De jeugdrechtbank kan aan een minderjarige delictpleger een herstelrechtelijk aanbod doen van bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg.

In eerste instantie verdient een herstelrechtelijk aanbod de voorkeur. Als de jeugdrechtbank geen herstelrechtelijk aanbod doet, motiveert ze haar beslissing.

§2. De jeugdrechtbank kan, in voorkomend geval op cumulatieve wijze, in opgaande graad van het ingrijpende karakter van de sanctie de volgende sancties opleggen:

1° berispen;

2° geen sanctie opleggen gelet op wat als maatregel is uitgevoerd of is doorlopen;

3° een positief project uitvoeren van ten hoogste 220 uur;

4° een ambulante sanctie

5° voorwaarden;

6° toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor personen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet, voor een gesloten oriëntatie van maximaal een maand;

7° toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor personen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet, voor een gesloten begeleiding van maximaal drie, zes of negen maanden;

8° toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor personen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet, voor een gesloten begeleiding van maximaal twee, vijf of zeven jaar.

Behoudens de sancties, vermeld in het eerste lid, 1° en 2°, gaan alle sancties gepaard met een ondertoezichtstelling door de sociale dienst.

De duur van een maand, vermeld in het eerste lid, 6° en 7°, is dertig dagen.

§3. De sancties, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 1° tot en met 5°, verdienen de voorkeur boven het toevertrouwen van de minderjarige delictpleger aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor minderjarigen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet.

Als de jeugdrechtbank een sanctie als vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 3° tot en met 8°, oplegt, bepaalt ze de maximumduur ervan.

De sancties, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 3° tot en met 8°, betrekken op een actieve wijze de ouders of de opvoedingsverantwoordelijken en andere relevante personen uit de leefomgeving van de minderjarige, vermeld in paragraaf 1.

§4. De jeugdrechtbank kan mits bijzondere motivering of in de gevallen waar een sanctie als vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 6°, 7° of 8°, wordt overwogen, een elektronische monitoring gecombineerd met begeleiding, als modaliteit of ter ondersteuning van een sanctie als vermeld in paragraaf 2, eerste lid, 3° tot en met 5°, opleggen. De jeugdrechtbank bepaalt de duur daarvan.

Elektronische monitoring is elke technologie die de naleving van de opgelegde sanctie van op een afstand controleert. Tijdens de elektronische monitoring wordt de minderjarige begeleid door een erkende dienst.

§5. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels en modaliteiten waaraan de voorwaarden en de sancties, vermeld in dit artikel, moeten voldoen. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de modaliteiten van de elektronische monitoring, alsook de nadere regels voor de begeleiding waarmee de elektronische monitoring gecombineerd moet worden.

Onderafdeling 2. Het herstelrechtelijk aanbod

Art. 30. De jeugdrechtbank kan de minderjarige delictpleger een herstelrechtelijk aanbod doen als vermeld in artikel 29, §1, in de gevallen waarin er een slachtoffer geïdentificeerd is.

De bepalingen omtrent de procedure, vermeld in artikel 22, §1, tweede en derde lid, §§2 tot en met 9 en §10, eerste lid, zijn van toepassing.

Onderafdeling 3. Berispen

Art. 31. De jeugdrechtbank kan de minderjarige delictpleger berispen als vermeld in artikel 29, §2, eerste lid, 1°.

De jeugdrechtbank deelt mee dat ze heeft kennisgenomen van het gepleegde jeugddelict, deelt mee dat ze die feiten afkeurt en doet een appel op de verantwoordelijkheid van de voormelde minderjarige, waarbij die wordt aangemaand om in de toekomst anders te handelen.

De jeugdrechtbank kan ook de ouders of de opvoedingsverantwoordelijken herinneren aan en wijzen op hun verantwoordelijkheid.

Onderafdeling 4. Het positief project

Art. 32. De jeugdrechtbank kan aan de minderjarige delictpleger voorstellen om een positief project uit te werken als vermeld in artikel 29, §2, eerste lid, 3°, waarvan de invulling door de minderjarige zelf gebeurt.

De bepalingen omtrent de procedure, vermeld in artikel 23, §1, tweede, derde, vijfde, zesde en zevende lid, en §§2 en 3, zijn van toepassing. In afwijking van artikel 23, §1, vijfde lid, 1°, mag het positief project ten hoogste 220 uur bedragen.

In afwijking van artikel 23 voorziet de jeugdrechtbank tegelijk in een vervangende sanctie voor het geval dat de minderjarige delictpleger het positief project niet, of niet overeenkomstig het voorstel, bedoeld in artikel 23, §1, derde lid, uitvoert. In het geval het positief project niet, of niet overeenkomstig het voormelde voorstel wordt uitgevoerd, kan de jeugdrechtbank ambtshalve de voorziene vervangende sanctie opleggen. Zij kan desgevallend rekening houden met een deels uitgevoerd positief project om de vervangende sanctie aan te passen. Als vervangende sanctie kunnen de in artikel 29, §2, eerste lid, 4°, 5°, 6° en 7°, vermelde sancties worden opgelegd.

Onderafdeling 5. Ambulante sanctie

Art. 33. De jeugdrechtbank kan een minderjarige delictpleger een ambulante sanctie als vermeld in artikel 29, §2, eerste lid, 4°, opleggen. Artikel 24 is van overeenkomstige toepassing.

Een ambulante sanctie betreft een behandeling bij een psychologische of psychiatrische dienst, bij een dienst voor seksuele opvoeding, bij een dienst die deskundig is op het gebied van alcohol- of drugsverslaving of een contextbegeleiding die inzet op de breedsporige ondersteuning van de minderjarige en alle relevante betrokkenen uit zijn gezins- en opvoedingsmilieu en andere belangrijke levensdomeinen. Er wordt delictgericht gewerkt met onderbouwde methodieken die inwerken op het gedrag van de minderjarige, de gevolgen van het jeugddelict en die recidive moeten voorkomen.

In afwijking van artikel 24 voorziet de jeugdrechtbank tegelijk in een vervangende sanctie voor het geval dat de minderjarige delictpleger de ambulante sanctie niet, of niet volledig, uitvoert. Als vervangende sanctie kunnen de in artikel 29, §2, eerste lid, 4°, 5°, 6° en 7°, vermelde sancties worden opgelegd. Eveneens in afwijking van artikel 24 bedraagt de maximale duur voor de uitvoering van de ambulante sanctie twee jaar. De jeugdrechtbank bepaalt de duur in haar vonnis.

Onderafdeling 6. Voorwaarden

Art. 34. §1. De jeugdrechtbank kan een minderjarige delictpleger voorwaarden opleggen als vermeld in artikel 29, §2, eerste lid, 5°.

De sanctie, vermeld in het eerste lid, bestaat uit de verplichting bijzondere voorwaarden na te leven gedurende een termijn. De maximale duur waarbinnen de voorwaarden gelden of de maximale periode waarbinnen de betrokken voorwaarde moet worden uitgevoerd, bedraagt twee jaar. De jeugdrechtbank bepaalt de duur van de voorwaarden in haar vonnis.

De jeugdrechtbank voorziet tegelijk in een vervangende sanctie voor het geval dat de minderjarige delictpleger de opgelegde voorwaarden niet naleeft. De in artikel 29, §2, eerste lid, 4°, 5°, 6° en 7°, vermelde sancties kunnen als vervangende sanctie worden opgelegd.

§2. De bepalingen omtrent de procedure, vermeld in artikel 25, §§3 tot en met 7, zijn van toepassing. In afwijking van artikel 25, §§3 en 4, is het maximale aantal uur dat een leerproject of een gemeenschapsdienst mag bedragen, 220 uur. In het geval de voormelde sancties gecumuleerd worden, kan dit voor ten hoogste 220 uur

Onderafdeling 7. De gesloten oriëntatie in een afdeling van een gemeenschapsinstelling

Art. 35. De jeugdrechtbank kan een minderjarige delictpleger toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor minderjarigen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet, voor een gesloten oriëntatie van maximaal een maand als vermeld in artikel 29, §2, eerste lid, 6°.

De sanctie, vermeld in het eerste lid, kan alleen in uitzonderlijke omstandigheden worden uitgesproken ten aanzien van personen die jonger zijn dan veertien jaar. De bepalingen omtrent de procedure, vermeld in artikel 26, §2, 2° en 3°, §3, 2° en 4°, en §§4 en 5, zijn van toepassing.

Onderafdeling 8. De gesloten begeleiding in een afdeling van een gemeenschapsinstelling

Art. 36. De jeugdrechtbank kan een minderjarige delictpleger toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor personen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet, voor een gesloten begeleiding van drie, zes of negen maanden als vermeld in artikel 29, §2, eerste lid, 7°.

De sanctie, vermeld in het eerste lid, kan alleen in uitzonderlijke omstandigheden worden uitgesproken ten aanzien van personen die jonger zijn dan veertien jaar. De jeugdrechtbank kan de minderjarige delictpleger toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling op grond van de bepalingen omtrent de procedure, vermeld in artikel 27, §2. De bepalingen van paragrafen 3 en 4 zijn overeenkomstig van toepassing.

De jeugdrechtbank bepaalt de duur van de gesloten begeleiding in haar vonnis.

Wanneer de minderjarige delictpleger tijdens de voorbereidende rechtspleging reeds een maatregel gesloten oriëntatie opgelegd kreeg, al dan niet gevolgd door een maatregel van gesloten begeleiding, kunnen elementen uit het afgeleverde oriëntatieverslag in overweging worden genomen om de duur, vermeld in het vorige lid, te bepalen.

Art. 37. §1. De jeugdrechtbank kan een minderjarige delictpleger toevertrouwen aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor personen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet, voor een gesloten begeleiding van maximaal twee, vijf of zeven jaar als vermeld in artikel 29, §2, eerste lid, 8°. De maximumduur kan niet meer bedragen dan de strafmaat die voorzien is als zou het feit zijn gepleegd door een meerderjarige. Elke maatregel voorzien in artikel 20, §2, 4°, tot het toevertrouwen aan een gesloten afdeling in de gemeenschapsinstelling voor een gesloten oriëntatie en artikel 20, §2, 5°, tot het toevertrouwen aan een gesloten afdeling in de gemeenschapsinstelling voor een gesloten begeleiding ondergaan ten gevolge van het jeugddelict dat tot het opleggen van deze sanctie aanleiding geeft, wordt toegerekend op de duur van de opgelegde sanctie.

De sanctie, vermeld in het eerste lid, kan alleen in uitzonderlijke omstandigheden worden uitgesproken ten aanzien van personen die jonger zijn dan zestien jaar op het ogenblik van het plegen van het jeugddelict.

§2. De sanctie, vermeld in paragraaf 1, wordt uitgesproken met een bijzonder met redenen omkleed vonnis, en kan alleen worden uitgesproken als aan al de volgende voorwaarden cumulatief voldaan is:

1° de minderjarige delictpleger is zestien jaar of meer op het ogenblik van het plegen van het jeugddelict;

2° er is een vermoeden van schuldbeawaamheid aanwezig. Het betreft een weerlegbaar vermoeden, rekening houdend met de persoonlijkheid en maturiteit van voormelde minderjarige en zijn sociale context;

3° elke andere sanctie is ongepast of heeft gefaald;

4° het jeugddelict dat voormelde minderjarige gepleegd heeft, is een feit als vermeld in de artikelen 136bis, 136ter, 136quater, 136sexies, 137, 140, 141, 373, 375, 376, 379, 393, 394, 395, 396, 397, 400, 401, 417ter, 417quater, 428, §5, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474 en 475 van het Strafwetboek voor zover deze strafbaar zijn met meer dan vijf jaar opsluiting;

5° de fysieke en psychische integriteit van voormelde minderjarige of van derden is in gevaar;

6° een gesloten begeleiding is noodzakelijk.

§3. De sanctie, vermeld in paragraaf 1, houdt een gesloten begeleiding binnen een afdeling van een gemeenschapsinstelling in, gericht op begeleiding en re-integratie, vanaf de datum van de plaatsing tot de dag van de eerstvolgende zittingsdag van de jeugdrechtbank na de dag waarop de minderjarige delictpleger, vermeld in paragraaf 1, de leeftijd van achttien jaar bereikt. Op deze zitting verschijnt de minderjarige delictpleger persoonlijk voor een evaluatie en om een vervolgtraject uit te werken. De sanctie, vermeld in paragraaf 1, kan zich niet verder uitstrekken dan tot de dag waarop de minderjarige delictpleger de leeftijd van vijftientwintig jaar bereikt.

§4. In afwijking van paragraaf 2, 1°, kan de jeugdrechtbank de sanctie, vermeld in paragraaf 1, bevelen ten aanzien van minderjarige delictplegers die nog geen zestien jaar zijn op het ogenblik van het plegen van het jeugddelict.

Als de cumulatieve voorwaarden, vermeld in paragraaf 2, 2°, 3°, 5° en 6°, vervuld zijn, en als het jeugddelict gepleegd is door een minderjarige die op het ogenblik van de feiten minstens twaalf jaar is en de volle leeftijd van veertien jaar nog niet heeft bereikt, kan de sanctie, vermeld in paragraaf 1, alleen worden opgelegd als het gepleegde jeugddelict, als het zou zijn gepleegd door een meerderjarige, in de zin van het Strafwetboek of de bijzondere wetten een correctionele hoofdgevangenisstraf van vijf tot tien jaar of een zwaardere straf tot gevolg kan hebben. De maximale duur van de sanctie bedraagt twee jaar. De minderjarige delictpleger wordt geplaatst in de voorbehouden capaciteit als vermeld in artikel 40, §3, eerste lid.

Als de cumulatieve voorwaarden, vermeld in paragraaf 2, 2°, 3°, 5° en 6°, vervuld zijn, en als het jeugddelict gepleegd is door een minderjarige die op het ogenblik van de feiten minstens veertien jaar is en de volle leeftijd van zestien jaar nog niet heeft bereikt, kan de maximale duur van de sanctie vijf jaar bedragen.

§5. De minderjarige delictpleger, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, en paragraaf 4, tweede en derde lid, verschijnt halfjaarlijks, persoonlijk voor de jeugdrechtbank met het oog op de evaluatie van de opgelegde sanctie en in voorkomend geval voor het uitwerken en opleggen van een vervolgtraject.

Vanaf de leeftijd van achttien jaar verschijnen de minderjarige delictplegers jaarlijks voor de evaluatie van de opgelegde sanctie, en in voorkomend geval voor het uitwerken en opleggen van een vervolgtraject.

§6. De jeugdrechtbank kan de sanctie, vermeld in paragraaf 1, alleen opleggen nadat zij maatschappelijke en medisch-psychologische onderzoeken heeft laten verrichten door een multidisciplinair samengesteld team. Het medisch-psychologisch onderzoek is erop gericht de situatie te evalueren in functie van de persoonlijkheid, zijn omgeving en de maturiteitsgraad van de minderjarige delictpleger. De aard, frequentie en ernst van de feiten die de minderjarige delictpleger ten laste worden gelegd, worden in overweging genomen als ze bijdragen tot de evaluatie van zijn persoonlijkheid.

De jeugdrechtbank kan echter:

1° de sanctie ook opleggen zonder dat zij over het verslag van het medisch-psychologisch onderzoek beschikt, als zij constateert dat de minderjarige delictpleger zich aan dat onderzoek onttrekt of weigert zich eraan te onderwerpen;

2° de sanctie ook opleggen zonder dat zij een maatschappelijk onderzoek en een medisch-psychologisch onderzoek heeft laten uitvoeren, als bij vonnis al een sanctie genomen is ten aanzien van een minderjarige delictpleger en die een of meer feiten als vermeld in de artikelen 323, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 392 393, 394, 401, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475 en 476 van het Strafwetboek, heeft gepleegd, nadat hij de leeftijd van zestien jaar had bereikt, en die persoon opnieuw wordt vervolgd omdat hij na die eerste veroordeling weer een of meer van de voormelde feiten heeft gepleegd. De stukken van de vorige procedure worden bij die van de nieuwe procedure gevoegd;

3° onder dezelfde voorwaarden als vermeld in 2°, de sanctie opleggen ten aanzien van een minderjarige delictpleger die een feit, dat als misdad wordt omschreven en waarop een straf staat die hoger ligt dan twintig jaar opsluiting of correctionele gevangenisstraf, heeft gepleegd nadat hij de leeftijd van zestien jaar had bereikt en pas wordt vervolgd nadat hij de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt.

§7. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de organisatie van de gesloten begeleiding van maximaal twee, vijf of zeven jaar, en de inhoud en de invulling van de opdrachten die hiermee gepaard gaan en de wijze waarop deze opdrachten worden uitgevoerd in de gemeenschapsinstellingen. De Vlaamse Regering kan voor bepaalde specifieke doelgroepen programma's erkennen en de toegankelijkheid tot die programma's bepalen.

§8. Het toevertrouwen van een minderjarige delictpleger aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor personen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet, voor een gesloten begeleiding als vermeld in paragraaf 1, eerste lid, wordt in voorkomend geval gecombineerd met een terbeschikkingstelling van de jeugdrechtbank van maximaal tien jaar, na het einde van de hier vermelde sanctie. De jeugdrechtbank legt de terbeschikkingstelling op en bepaalt de duur ervan uiterlijk op het moment van de uitspraak van de hier vermelde sanctie.

De terbeschikkingstelling kan enkel worden uitgesproken wanneer de volgende voorwaarden cumulatief voldaan zijn:

1° het jeugddelict dat de minderjarige delictpleger gepleegd heeft, is een feit als vermeld in de artikelen 136bis, 136ter, 136quater, 136sexies, 137, 140, 141, 376, eerste lid, 393, 394, 395, 396, 397, 417ter, derde lid, 2°, 428, §5, 474 en 475 van het Strafwetboek, voor zover deze strafbaar zijn met twintig jaar opsluiting of meer;

2° de minderjarige delictpleger is zich op het ogenblik van de feiten ten volle bewust van de ernst van de feiten en de gevolgen die zijn daad tot gevolg hebben, rekening houdend met zijn persoonlijkheid, zijn omgeving en zijn maturiteitsgraad, onverminderd artikel 71 van het Strafwetboek;

3° een verdere opvolging is noodzakelijk na het aflopen van de sanctie met het oog op de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de minderjarige delictpleger of van derden en gelet op de ernst van de strafbare feiten met het oog op de bescherming van de maatschappij tegen een hoog risico op recidive.

Aan de voorwaarden, vermeld in het tweede lid, 1°, 2° en 3°, moet cumulatief voldaan zijn op het ogenblik van de beslissing van de jeugdrechtbank tot terbeschikkingstelling en op het ogenblik van het verstrijken van de duur van de met toepassing van paragraaf 1, opgelegde sanctie. De jeugdrechtbank kan de terbeschikkingstelling alleen opleggen nadat zij een maatschappelijk en medisch-psychologisch onderzoek heeft laten verrichten door een multidisciplinair samengesteld team. Het medisch-psychologisch onderzoek is erop gericht de situatie te evalueren in functie van de persoonlijkheid, zijn omgeving en de maturiteitsgraad van de minderjarige delictpleger en omvat tevens een advies omtrent de voorwaarden als vermeld in het tweede lid, 2° en 3°. Ten vroegste drie maanden en uiterlijk één maand voor het verstrijken van de duur van de met toepassing van paragraaf 1, opgelegde sanctie, spreekt de jeugdrechtbank zich uit over het handhaven, het verminderen van de duur of het opheffen van de terbeschikkingstelling en de wijze waarop zij uitvoering geeft aan de terbeschikkingstelling. De jeugdrechtbank kan deze beslissing enkel nemen op basis van een geactualiseerd maatschappelijk en medisch-psychologisch verslag dat niet ouder mag zijn dan één maand.

De terbeschikkingstelling van de jeugdrechtbank die ten aanzien van de minderjarige delictpleger is uitgesproken, neemt aanvang bij het verstrijken van de termijn van de met toepassing van paragraaf 1, opgelegde sanctie.

De jeugdrechtbank kan in de uitvoering van de terbeschikkingstelling de minderjarige delictpleger:

1° een ambulante sanctie opleggen;

2° voorwaarden opleggen overeenkomstig artikel 34;

3° toevertrouwen aan een afdeling van een gemeenschapsinstelling ingericht voor personen die een sanctie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet.

De jeugdrechtbank kan mits bijzondere motivering ter ondersteuning aan de reactie als vermeld in het voorgaand lid, 1° en 2°, als modaliteit een elektronische monitoring als vermeld in artikel 29, §4, opleggen.

De jeugdrechtbank evalueert uiterlijk binnen de zes maanden na de aanvang van de terbeschikkingstelling en vervolgens elke zes maanden, de uitvoering van de terbeschikkingstelling, met het oog op de handhaving ervan, het wijzigen of het opheffen.

De terbeschikkingstelling aan de jeugdrechtbank neemt in elk geval een einde op het ogenblik dat de minderjarige delictpleger de volle leeftijd van vijftientwintig jaar heeft bereikt. Uiterlijk drie maanden voor het bereiken van de leeftijd van vijftientwintig jaar, of in voorkomend geval onmiddellijk na de uitspraak van de jeugdrechtbank zoals bedoeld in het tweede lid, maakt de jeugdrechtbank het gerechtelijk dossier over aan de territoriale bevoegde strafuitvoeringsrechtbank met het oog op de verdere uitvoering van de terbeschikkingstelling op grond van dit decreet uitgesproken en dit overeenkomstig titel XIbis, hoofdstuk 1, van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten. De jeugdrechtbank kan de beslissing tot het overmaken van het dossier aan de strafuitvoeringsrechtbank enkel nemen op basis van een geactualiseerd maatschappelijk en medisch-psychologisch verslag dat niet ouder mag zijn dan één maand.

§9. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de opmaak en inhoud van het medisch-psychologisch onderzoek.

Afdeling 4. Uithandengeving en toevertrouwen aan een afdeling van een jeugdpsychiatrische dienst

Onderafdeling 1. Uithandengeving

Art. 38. §1. De jeugdrechtbank kan een minderjarige verdachte uit handen geven.

§2. Als de minderjarige verdachte op het tijdstip van het plegen van het jeugddelict zestien jaar of ouder was en de jeugdrechtbank een van de sancties, vermeld in artikel 29, §2, niet geschikt acht, kan ze de zaak bij een met redenen

omklede beslissing uit handen geven en de zaak naar het openbaar ministerie verwijzen, met het oog op vervolging voor de bevoegde rechtbank die het gemeen strafrecht en de gemeenrechtelijke strafprocedure toepast.

De jeugdrechtbank kan evenwel alleen beslissen tot uithandengeving als bovendien cumulatief aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1° de minderjarige verdachte, vermeld in het eerste lid, is het voorwerp geweest van een of meer sancties, vermeld in de artikelen 35, 36 en 37;

2° het gepleegde jeugddelict betreft een feit als vermeld in de artikelen 373, 375, 393, 394, 395, 396, 397, 400, 401, 417ter, 417quater, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474 en 475 van het Strafwetboek of een poging tot het plegen van een feit als vermeld in de artikelen 393, 394, 395, 396 en 397 van het Strafwetboek.

De jeugdrechtbank kan ook beslissen tot uithandengeving wanneer de minderjarige verdachte een feit heeft gepleegd als vermeld in de artikelen 136bis, 136ter, 136quater, 136sexies, 137, 140 en 141 van het Strafwetboek, die, als ze door een meerderjarige gepleegd zouden zijn, strafbaar worden gesteld met een gevangenisstraf van vijf tot tien jaar of een zwaardere straf.

De motivering, vermeld in paragraaf 2, eerste lid, wordt opgesteld in functie van de persoonlijkheid van de minderjarige verdachte, zijn maturiteitsgraad en zijn omgeving.

Dit artikel kan worden toegepast als de minderjarige verdachte op het tijdstip van het vonnis de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt, maar op het ogenblik van de feiten nog geen achttien jaar was.

De Vlaamse Regering kan nadere regels opleggen aan de justitiehuzen of hun partners, voor de uitvoering van straffen ten aanzien van uithanden gegeven minderjarigen of bepalen waar de gevangenisstraf wordt uitgevoerd tot de leeftijd van drieëntwintig jaar. De basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van gedetineerden, en de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, zijn van toepassing.

§3. De jeugdrechtbank kan de zaak alleen uit handen geven nadat zij maatschappelijke en medisch-psychologische onderzoeken heeft laten verrichten door een multidisciplinair samengesteld team. Het medisch-psychologisch onderzoek is erop gericht de situatie te evalueren in functie van de persoonlijkheid van de minderjarige verdachte, zijn omgeving en zijn maturiteitsgraad. De aard, frequentie en ernst van de feiten die de minderjarige verdachte ten laste worden gelegd, worden in overweging genomen als ze bijdragen tot de evaluatie van zijn persoonlijkheid.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de opmaak en inhoud van het medisch-psychologisch onderzoek.

De jeugdrechtbank kan echter:

1° de zaak uit handen geven zonder dat zij over het verslag van het medisch-psychologisch onderzoek beschikt, als ze constateert dat de minderjarige verdachte zich aan dat onderzoek onttrekt of weigert zich eraan te onderwerpen;

2° de zaak uit handen geven zonder dat zij een maatschappelijk onderzoek en een medisch-psychologisch onderzoek heeft laten uitvoeren, als bij vonnis al een sanctie genomen is ten aanzien van een minderjarige verdachte en die een of meer feiten als vermeld in de artikelen 323, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 392, 393, 394, 401, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475 en 476 van het Strafwetboek, heeft gepleegd, nadat hij de leeftijd van zestien jaar had bereikt, en die persoon opnieuw wordt vervolgd omdat hij na die eerste veroordeling weer een of meer van de voormelde feiten heeft gepleegd. De stukken van de vorige procedure worden bij die van de nieuwe procedure gevoegd;

3° onder dezelfde voorwaarden als vermeld in 2°, uitspraak doen over de vordering tot het uit handen geven ten aanzien van een minderjarige verdachte die een feit, dat als misdaad wordt omschreven en waarop een straf staat die hoger ligt dan twintig jaar hoofdgevangenisstraf, heeft gepleegd nadat hij de leeftijd van zestien jaar had bereikt en pas wordt vervolgd nadat hij de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt.

Onderafdeling 2. Toevertrouwen aan een afdeling van een jeugdpsychiatrische dienst

Art. 39. §1. De jeugdrechtbank kan een minderjarige delictpleger toevertrouwen aan hetzij een open afdeling, hetzij een gesloten afdeling van een jeugdpsychiatrische dienst.

De plaatsing in een open afdeling van een jeugdpsychiatrische dienst kan alleen worden opgelegd aan een minderjarige delictpleger ingeval uit een door een jeugdpsychiater opgesteld onafhankelijk verslag dat minder dan een maand oud is, blijkt dat zijn oordeelsvermogen of zijn vermogen tot beheersen van zijn handelingen ernstig is aangetast. Plaatsing in een gesloten afdeling van een jeugdpsychiatrische dienst is enkel mogelijk overeenkomstig artikel 43 van de wet van 8 april 1965.

§2. De minderjarige delictpleger verschijnt halfjaarlijks voor de jeugdrechtbank met het oog op de evaluatie van de genomen beslissing.

De Vlaamse Regering bepaalt de minimumnormen alsook de nadere regels voor de inhoud en invulling van het verslag, vermeld in paragraaf 1, tweede lid. De Vlaamse Regering kan hierover een samenwerkingsakkoord sluiten met de federale overheid.

Afdeling 5. Gemeenschapsinstellingen en Vlaamse detentiecentra

Art. 40. §1. De Vlaamse Regering richt gemeenschapsinstellingen op. De Vlaamse Regering bepaalt de maximumcapaciteit van elke gemeenschapsinstelling, alsook de maximumcapaciteit van de verschillende afdelingen.

§2. De verschillende afdelingen van de gemeenschapsinstellingen zijn, tot ze hun maximumcapaciteit bereikt hebben, belast met:

1° het uitvoeren van de opdracht, vermeld in artikel 48, §1, 9°, van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp;

2° het uitvoeren van opdrachten op grond van dit decreet ten aanzien van minderjarige verdachten en minderjarige delictplegers, gericht op het aanbieden van een beveiligend en structurerend programma, dat herstelgericht en pedagogisch werkt, en dat erop gericht is de kansen op re-integratie te maximaliseren.

§3. Er wordt een voorbehouden capaciteit georganiseerd binnen de gemeenschapsinstellingen. Onder voorbehouden capaciteit wordt verstaan: een gereserveerde capaciteit binnen de gemeenschapsinstellingen voor minderjarigen die op het ogenblik van de feiten tussen de twaalf en veertien jaar zijn en die voldoen aan de voorwaarden, vermeld in artikel 26, §3, artikel 36, tweede lid, en artikel 37, §4, tweede lid.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels betreffende de organisatie, werking en opdrachten van de gemeenschapsinstellingen.

Art. 41. De Vlaamse Regering richt Vlaamse detentiecentra op. De Vlaamse Regering bepaalt de maximumcapaciteit van elk Vlaams detentiecentrum.

In dit artikel wordt verstaan onder Vlaams detentiecentrum: een instelling of afdeling van de gemeenschapsinstelling, bevoegd voor de uitvoering van de voorlopige hechtenis of de gevangenisstraf ten aanzien van uit handen gegeven jongeren tot de maximale leeftijd van drieëntwintig jaar.

De Vlaamse detentiecentra zijn, tot ze hun maximumcapaciteit bereikt hebben, belast met de tenlasteneming van de personen, vermeld in het tweede lid.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels betreffende de organisatie, werking en opdrachten van Vlaamse detentiecentra.

Hoofdstuk 5. Gegevensverwerking

Art. 42. §1. Met het oog op de uitvoering van de opdrachten, toegewezen aan de diensten, vermeld in artikel 11, §4, eerste lid, artikel 12, §1, tweede lid, artikel 13, §1, vierde lid, artikel 18, §2, artikel 22, §3, eerste lid, artikel 23, §1, derde lid, artikel 24, tweede lid, en artikel 25, §6, eerste lid, de gesloten oriëntatie, de gemeenschapsinstelling en de sociale dienst worden persoonsgegevens van de minderjarige, zijn ouders, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en, in voorkomend geval, de slachtoffers, inclusief gegevens over gezondheid als vermeld in artikel 9 en persoonsgegevens betreffende strafrechtelijke veroordelingen en strafbare feiten als vermeld in artikel 10 van de verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van richtlijn 95/46/EG, verwerkt.

De dienst, vermeld in artikel 11, §4, eerste lid, artikel 12, §1, tweede lid, artikel 13, §1, vierde lid, artikel 22, §3, eerste lid, artikel 23, §1, derde lid, en artikel 25, §6, eerste lid, verwerkt minstens de persoonsgegevens met het oog op de identificatie van de betrokken personen en gerechtelijke gegevens.

De dienst, vermeld in artikel 24, tweede lid, verwerkt minstens de persoonsgegevens met het oog op de identificatie van de betrokken personen, gegevens over gezondheid en gerechtelijke gegevens.

De dienst, vermeld in artikel 18, §2, verwerkt minstens de persoonsgegevens, waaronder identificatiegegevens van de ouders en gegevens met betrekking tot de context van de minderjarige en gerechtelijke gegevens.

De gesloten oriëntatie, de gemeenschapsinstelling en de sociale dienst verwerken minstens de persoonsgegevens, waaronder identificatiegegevens en gegevens met betrekking tot de context van de minderjarige, gegevens over gezondheid en gerechtelijke gegevens.

§2. De Vlaamse Regering bepaalt, na advies van de entiteit die optreedt als Gegevensbeschermingsautoriteit, de eventuele andere gegevenscategorieën die door diensten, sociale dienst, gesloten oriëntatie, en gemeenschapsinstelling verwerkt zullen worden en de nadere regels over de vorm waarin en de wijze waarop persoonsgegevens worden uitgewisseld.

De dienst, vermeld in artikel 11, §4, eerste lid, verwerkt de gegevens met als doel de voorwaarden die opgelegd worden door de procureur des Konings op te volgen en hiervan het nodige bewijs te leveren aan de procureur des Konings.

De dienst, vermeld in artikel 12, §1, tweede lid, verwerkt de gegevens met als doel het voorzien in de begeleiding en de ondersteuning van de door de procureur aangeboden mogelijkheid tot bemiddeling.

De dienst, vermeld in artikel 13, §1, vierde lid, verwerkt de gegevens met als doel het voorzien in de begeleiding en de ondersteuning van de door de procureur aangeboden mogelijkheid tot het uitvoeren van een positief project.

De dienst, vermeld in artikel 18, §2, verwerkt de gegevens, met als doel delictvoorkomend te kunnen werken met de ouders.

De dienst, vermeld in artikel 22, §3, eerste lid, verwerkt de gegevens met als doel het voorzien in de begeleiding en de ondersteuning van de door de jeugdrechter of jeugdrechtbank aangeboden mogelijkheid tot bemiddeling of herstelgericht groepsoverleg.

De dienst, vermeld in artikel 23, §1, derde lid, verwerkt de gegevens met als doel het voorzien in de begeleiding en de ondersteuning van een positief project als reactie op niveau van de jeugdrechter of jeugdrechtbank.

De dienst, vermeld in artikel 24, tweede lid, verwerkt de gegevens met als doel het voorzien in een niet-residentiële reactie op een jeugddelict, waarbij gewerkt wordt met methodieken die het risico op recidive verminderen en er sterk ingezet wordt op het activeren van de context van de minderjarige.

De dienst, vermeld in artikel 25, §6, eerste lid, verwerkt de gegevens met als doel de voorwaarden die opgelegd worden door de jeugdrechter of de jeugdrechtbank op te volgen en hiervan het nodige bewijs te leveren aan de jeugdrechter of de jeugdrechtbank.

De gesloten oriëntatie verwerkt de gegevens met als doel een multidisciplinaire screening en een risicotaxatie uit te voeren. Deze onderzoeken resulteren in een oriëntatievoorstel gericht aan de jeugdrechter.

De gemeenschapsinstelling verwerkt de gegevens met als doel om delictvoorkomend te kunnen werken.

De sociale dienst verwerkt de gegevens met als doel de door de jeugdrechtbank gevraagde maatschappelijke onderzoeken, overeenkomstig artikel 50 van de wet van 8 april 1965 te kunnen aanleveren en de ondertoezichtstelling van de minderjarige te kunnen uitvoeren.

§3. De verwerkingsverantwoordelijke van persoonsgegevens is het hoofd van het Agentschap Jongerenwelzijn, voor de verwerking van persoonsgegevens met het oog op de uitvoering van de opdrachten van de gemeenschapsinstelling, de gesloten oriëntatie, en van de sociale dienst.

De verwerkingsverantwoordelijke van persoonsgegevens is de dienst voor de verwerking van persoonsgegevens met het oog op de uitvoering van de opdrachten omschreven in artikel 11, §4, eerste lid, artikel 12, §1, tweede lid, artikel 13, §1, vierde lid, artikel 18, §2, artikel 22, §3, eerste lid, artikel 23, §1, derde lid, artikel 24, tweede lid en artikel 25, §6, eerste lid.

§4. Voor de uitvoering van dit decreet worden de volgende instanties aangewezen als dienstenintegrator:

1° het eHealth-platform, opgericht bij de wet van 21 augustus 2008 houdende oprichting en organisatie van het eHealth-platform, met betrekking tot de gegevensdeling in functie van de verstrekte jeugdhulpverlening, met uitzondering van de gegevens, vermeld in punt 2°, a) en b);

2° de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, opgericht bij wet van 15 januari 1990 houdende oprichting en organisatie van een Kruispuntbank van de sociale zekerheid, voor:

a) de identificatiegegevens van de natuurlijke persoon die jeugdhulpverlening aanbiedt en de minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en, in voorkomend geval, de slachtoffers;

b) de sociale gegevens, vermeld in artikel 2, 4°, van de wet van 15 januari 1990 houdende oprichting en organisatie van een Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, met betrekking tot de minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijke.

Als er bepaalde gegevens gedeeld worden bij of krachtens een wet, een decreet of een ordonnantie met een andere dienstenintegrator dan die vermeld in het eerste lid, dan werken die dienstenintegratoren samen om de gegevensdeling, volgens de bepalingen van dit decreet, zo optimaal mogelijk te laten verlopen met zo weinig mogelijk aanvullende lasten voor de minderjarige zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijke en, in voorkomend geval, de slachtoffers in het bijzonder en meer specifiek voor de jeugdhulpaanbieders of personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden.

Art. 43. Met het oog op wetenschappelijk onderzoek naar de effectiviteit van de voorziene reacties bezorgen de diensten, vermeld in artikel 11, §4, eerste lid, artikel 12, §1, tweede lid, artikel 13, §1, vierde lid, artikel 18, §2, artikel 22, §3, eerste lid, artikel 23, §1, derde lid, artikel 24, tweede lid, en artikel 25, §6, eerste lid, de gesloten oriëntatie, de gemeenschapsinstelling en de sociale dienst geanonimiseerde of gecodeerde persoonsgegevens aan de Vlaamse overheid. Wanneer dit volstaat voor het betrokken onderzoek, worden de gegevens enkel in geanonimiseerde vorm bezorgd.

Gegevensbeschermingsautoriteit, nadere regels over de vorm waarin en de wijze waarop de persoonsgegevens worden uitgewisseld. Ze bepaalt, in voorkomend geval, ook de wijze waarop de persoonsgegevens worden gecodeerd.

In dit artikel wordt verstaan onder gecodeerde persoonsgegevens: persoonsgegevens die slechts door middel van een code in verband kunnen worden gebracht met een geïdentificeerd of identificeerbaar persoon.

Art. 44. De diensten, vermeld in artikel 11, §4, eerste lid, artikel 12, §1, tweede lid, artikel 13, §1, vierde lid, artikel 18, §2, artikel 22, §3, eerste lid, artikel 23, §1, derde lid, artikel 24, tweede lid, en artikel 25, §6, eerste lid, de gesloten oriëntatie, de gemeenschapsinstelling en de sociale dienst, wisselen onder elkaar persoonsgegevens uit met het oog op de uitvoering van de hun toegewezen opdrachten, geregeld bij dit decreet.

Met behoud van de toepassing van de verplichtingen en beperkingen die voortvloeien uit de regelgeving over de bescherming van natuurlijke personen bij de verwerking van persoonsgegevens of uit de regelgeving van de sectoren, is de gegevensuitwisseling onderworpen aan de volgende voorwaarden:

1° de gegevensuitwisseling heeft alleen betrekking op gegevens die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de aan de diensten, vermeld in het eerste lid, toegewezen opdrachten;

2° de gegevens worden alleen uitgewisseld in het belang van de personen tot wie de diensten, vermeld in het eerste lid, zich richten;

3° de gegevensuitwisseling gaat steeds gepaard met een informatieverplichting voor de diensten die gegevens zullen doorgeven.

In het belang van de minderjarige kan van de informatieverplichting, opgenomen in punt 3°, worden afgeweken als de informatie, omwille van de omstandigheden niet onmiddellijk kan worden verleend en in afwachting dat ze wordt verleend. In dit geval kan afgeweken worden van de informatieverplichting, op voorwaarde dat:

1° de afwijking genotuleerd wordt;

2° de afwijking gemotiveerd wordt;

3° er in de motivering wordt verwezen naar het belang van de minderjarige, waarbij duidelijk wordt omschreven over welk belang van de minderjarige het gaat;

4° er in de motivering wordt aangetoond dat het mogelijke werd gedaan om aan de informatieverplichting te voldoen.

Wanneer er sprake is van tegenstrijdige belangen tussen de betrokkenen, dan komt het toe aan de dienst om te oordelen of de gegevensuitwisseling in het belang is van de persoon waarover gegevens worden uitgewisseld.

De Vlaamse Regering bepaalt, na advies van de entiteit die optreedt als Gegevensbeschermingsautoriteit, nadere regels over de vorm waarin en de wijze waarop de persoonsgegevens worden uitgewisseld.

Hoofdstuk 6. Wijzigingsbepalingen

(niet opgenomen)

Hoofdstuk 7. Slotbepalingen

Afdeling 1. Opheffings- en overgangsbepalingen

Art. 84. De wet van 1 maart 2002 betreffende de voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, gewijzigd bij de wetten van 13 juni 2006 en 27 december 2006, wordt opgeheven.

Art. 85. De resterende bepalingen van artikel 37 van de wet van 8 april 1965, gewijzigd bij de wet van 27 december 2006, worden opgeheven.

Art. 86. De resterende bepalingen van artikel 52 van de wet van 8 april 1965, gewijzigd bij de wet van 15 mei 2006, worden opgeheven.

Art. 87. §1. Een voorlopige maatregel of maatregel die werd uitgesproken door de jeugdrechter of jeugdrechtbank met toepassing van de wet van 8 april 1965, en die in uitvoering is op de datum van inwerkingtreding van dit decreet, kan verder worden uitgevoerd.

Een bij de jeugdrechter of jeugdrechtbank aanhangig gemaakte zaak met toepassing van de wet van 8 april 1965, waarover op de datum van inwerkingtreding van dit decreet een beslissing werd genomen maar die nog niet in uitvoering is, wordt uitgevoerd overeenkomstig de genomen beslissing.

De regels, vermeld in de wet van 8 april 1965, die op de uitvoering van de in het eerste en tweede lid vermelde voorlopige maatregelen, maatregelen en beslissingen betrekking hebben, zijn van toepassing.

§2. Een bij de jeugdrechter of jeugdrechtbank aanhangig gemaakte zaak met toepassing van de wet van 1 maart 2002, waarover op de datum van inwerkingtreding van dit decreet een beslissing werd genomen maar die nog niet in uitvoering is, wordt uitgevoerd overeenkomstig de genomen beslissing.

Afdeling 2. Bepalingen over de inwerkingtreding en de uitvoering

Art. 88. Binnen de drie jaar dient de Vlaamse Regering bij het Vlaams Parlement een rapport over de evaluatie, met inbegrip van een wetenschappelijke evaluatie van de bepalingen in de artikelen 37 en 38, van dit decreet in.

Art. 89. Onverminderd het tweede en derde lid, treedt dit decreet in werking op 1 september 2019.

Voor de artikelen 25, §8, derde, vierde en vijfde lid, 32, derde lid, 33, tweede lid en 34, §1, derde lid, voor zover de vervangende reactie het toevertrouwen van de minderjarige delictpleger aan een afdeling binnen een gemeenschapsinstelling, ingericht voor minderjarigen die een reactie opgelegd krijgen met toepassing van dit decreet betreft, 26, 27, 35, 36, 37, met uitzondering van 37, §8, 39, 84, 85 en 86, bepaalt de Vlaamse Regering de datum van inwerkingtreding nadat zij uitdrukkelijk heeft vastgesteld dat de nodige randvoorwaarden zijn gerealiseerd die toelaten dat deze artikelen kunnen uitgevoerd worden. Deze artikelen treden uiterlijk in werking op 1 september 2022.

Artikel 37, §8, treedt in werking drie maanden na publicatie in het Belgisch Staatsblad van de laatste van de instemmingsdaden van het samenwerkingsakkoord tussen de Vlaamse Gemeenschap en de Federale Staat.

Als de Vlaamse Regering, met het oog op de realisatie van deze randvoorwaarden investeringssteun geeft overeenkomstig de toepasselijke regelgeving, kan zij ook diegene die de investeringssteun bekomt, toezeggen dat de nodige erkenningen en werkingsmiddelen zullen toegekend worden op het ogenblik dat de infrastructuur waarvoor de investeringssteun wordt verleend, in gebruik wordt genomen.

Jeugdhulp & Gezondheidszorg

Uittreksel Belgisch strafwetboek (1867)

*Aangenomen op 8 juni 1867, laatst gewijzigd door Wet 15 oktober 2018
Belgisch Staatsblad 9 juni 1867, 29 oktober 2018*

in de context van SCHULDIG VERZUIM

Art. 422bis.– Met gevangenisstraf van acht dagen tot een jaar en met geldboete van vijftig euro tot vijfhonderd euro of met een van die straffen alleen wordt gestraft hij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen.

Voor het misdrijf is vereist dat de verzuimer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Heeft de verzuimer niet persoonlijk het gevaar vastgesteld waarin de hulpbehoevende verkeerde, dan kan hij niet worden gestraft, indien hij op grond van de omstandigheden waarin hij werd verzocht te helpen, kon geloven dat het verzoek niet ernstig was of dat er gevaar aan verbonden was.

De straf bedoeld in het eerste lid wordt op twee jaar gebracht indien de persoon die in groot gevaar verkeert, minderjarig is of een persoon is van wie de kwetsbare toestand ten gevolge van de leeftijd, zwangerschap, een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid duidelijk was of de dader bekend was.

Art. 422ter.– Met de straffen in het vorige artikel bepaald wordt gestraft hij die, hoewel hij in staat is het te doen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen, weigert of nalaat aan iemand die in gevaar verkeert, de hulp te bieden waartoe hij wettelijk wordt opgevorderd; hij die, hoewel daartoe in staat, weigert of nalaat het werk of de dienst te doen of de hulp te verlenen waartoe hij wordt opgevorderd bij ongeval, beroering, schipbreuk, overstroming, brand of andere rampen, evenals in geval van roverij, plundering, ontdekking op heterdaad, vervolging door het openbaar geroep of van gerechtelijke tenuitvoerlegging.

Art. 422quater.– In de gevallen bepaald in de artikelen 422bis en 422ter kan het minimum van de bij die artikelen bepaalde correctionele straffen worden verdubbeld, wanneer een van de drijfveren van de misdaad of het wanbedrijf bestaat in de haat tegen, het misprijzen van of de vijandigheid tegen een persoon wegens diens zogenaamd ras, zijn huidskleur, zijn afkomst, zijn nationale of etnische afstamming, zijn nationaliteit, zijn geslacht, zijn seksuele geaardheid, zijn burgerlijke staat, zijn geboorte, zijn leeftijd, zijn fortuin, zijn geloof of levensbeschouwing, zijn huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een handicap, zijn taal, zijn politieke overtuiging, zijn syndicale overtuiging, een fysieke of genetische eigenschap of zijn sociale afkomst.

in de context van BEROEPSGEHEIM

Art. 458.– Geneesheren, heelkundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte (of voor een parlementaire onderzoekscommissie) getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet, het decreet of de ordonnantie hen verplicht of toelaat die geheimen bekend te maken, worden gestraft met gevangenisstraf van een jaar tot drie jaar en een geldboete van honderd euro tot duizend euro of met een van die straffen alleen.

Art. 458bis.– Eenieder, die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen en hierdoor kennis heeft van een misdrijf zoals omschreven in de artikelen 371/1 tot 377, 377quater, 379, 380, 383bis, §§ 1 en 2, 392 tot 394, 396 tot 405ter, 409, 423, 425, 426 en 433quinquies, gepleegd op een minderjarige of op een persoon die kwetsbaar is ten gevolge van zijn leeftijd, zwangerschap, partnergeweld, gebruiken van geweld, gepleegd omwille van culturele drijfveren, gewoontes, tradities, religie of de zogenaamde "eer", een ziekte dan wel een lichamelijk of geestelijk gebrek of onvolwaardigheid kan, onverminderd de verplichtingen hem opgelegd door artikel 422bis, het misdrijf ter kennis brengen van de procureur des Konings, hetzij wanneer er een ernstig en dreigend gevaar bestaat voor de fysieke of psychische integriteit van de minderjarige of de bedoelde kwetsbare persoon en hij deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen, hetzij wanneer er aanwijzingen zijn van een gewichtig en reëel gevaar dat andere minderjarigen of bedoelde kwetsbare personen het slachtoffer worden van de in voormelde artikelen bedoelde misdrijven en hij deze integriteit niet zelf of met hulp van anderen kan beschermen.

Art. 458ter.– § 1. Er is geen misdrijf wanneer iemand die uit hoofde van zijn staat of beroep houder is van geheimen, deze meedeelt in het kader van een overleg dat wordt georganiseerd, hetzij bij of krachtens een wet, decreet of ordonnantie, hetzij bij een met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings.

Dit overleg kan uitsluitend worden georganiseerd, hetzij met het oog op de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de persoon of van derden, hetzij ter voorkoming van de misdrijven bedoeld in Titel I ter van Boek II of van de misdrijven gepleegd in het raam van een criminele organisatie, zoals bepaald in artikel 324bis.

De in het eerste lid bedoelde wet, decreet of ordonnantie, of de met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings bepalen ten minste wie aan het overleg kan deelnemen, met welke finaliteit en volgens welke modaliteiten het overleg zal plaatsvinden.

§ 2. De deelnemers zijn tot geheimhouding verplicht wat betreft de tijdens het overleg meegedeelde geheimen. Eenieder die dit geheim schendt, wordt gestraft met de straffen bepaald in artikel 458.

De geheimen die tijdens dit overleg worden meegedeeld, kunnen slechts aanleiding geven tot de strafrechtelijke vervolging van de misdrijven waarvoor het overleg werd georganiseerd.

Dit overleg kan uitsluitend worden georganiseerd, hetzij met het oog op de bescherming van de fysieke en psychische integriteit van de persoon of van derden, hetzij ter voorkoming van de misdrijven bedoeld in Titel Ier van Boek II of van de misdrijven gepleegd in het raam van een criminele organisatie, zoals bepaald in artikel 324bis.

De in het eerste lid bedoelde wet, decreet of ordonnantie, of de met redenen omklede toestemming van de procureur des Konings bepalen ten minste wie aan het overleg kan deelnemen, met welke finaliteit en volgens welke modaliteiten het overleg zal plaatsvinden.

Art. 458quater.– De artikelen 458bis en 458ter zijn niet van toepassing op de advocaat voor wat betreft het meedelen van vertrouwelijke informatie van zijn cliënt wanneer die zijn cliënt mogelijk aan strafvervolging blootstelt

Opmerking: 324bis (criminele organisatie), 371/1 tot 377 (Voyeurisme, aanranding van de eerbaarheid en verkrachting), 377quater (grooming), 379-380 (bederf of de prostitutie van een minderjarige), 383bis (openbare zedenschennis), 392-405ter (dooslag, slagen & verwoningen), 409 (genitale verminking), 422bis (schuldig hulpverzuim), 423 (verlating minderjarige), 425 (opzettelijk voedsel of verzorging onthouden), 426 (nalaten verzorgen minderjarige), 433quinquies (mensenhandel)

Uittreksel Burgerlijk Wetboek (1804)

*Aangenomen op 21 maart 1804, laatst gewijzigd door Wet 21 december 2018
Belgisch Staatsblad, 3 september 1807, 31 december 2018*

BOEK I : Personen

TITEL IX. Ouderlijk gezag en pleegzorg

HOOFDSTUK I. Ouderlijk gezag

Art. 371. Een kind en zijn ouders zijn op elke leeftijd aan elkaar respect verschuldigd.

Art. 372. Een kind blijft onder het gezag van zijn ouders tot aan zijn meerderjarigheid of zijn ontvoogding.

Art. 373. Wanneer de ouders samenleven, oefenen zij het gezag over de persoon van het kind gezamenlijk uit. Ten opzichte van derden die te goeder trouw zijn, wordt elke ouder geacht te handelen met de andere ouder wanneer hij, alleen, een handeling stelt die met gezag verband houdt behouden de bij de wet bepaalde uitzonderingen. Bij gebreke van instemming kan één van beide ouders de zaak bij de familierechtbank aanhangig maken. De rechtbank kan één van de ouders toestemming verlenen alleen op te treden voor één of meer bepaalde handelingen.

Art. 374. § 1. Wanneer de ouders niet samenleven, blijven zij het ouderlijk gezag gezamenlijk uitoefenen en geldt het in artikel 373, tweede lid, bepaalde vermoeden.

Bij gebreke van overeenstemming over de organisatie van de huisvesting van het kind, over de belangrijke beslissingen betreffende zijn gezondheid, zijn opvoeding, zijn opleiding en zijn ontspanning en over de godsdienstige of levensbeschouwelijke keuzes of wanneer deze overeenstemming strijdig lijkt met het belang van het kind, kan de bevoegde familierechtbank de uitoefening van het ouderlijk gezag uitsluitend opdragen aan één van beide ouders.

Hij kan eveneens bepalen welke beslissingen met betrekking tot de opvoeding alleen met instemming van beide ouders kunnen worden genomen.

Hij bepaalt de wijze waarop de ouder die niet het ouderlijk gezag uitoefent, persoonlijk contact met het kind onderhoudt. Dat persoonlijk contact kan enkel om bijzonder ernstige redenen worden geweigerd. De ouder die niet het ouderlijk gezag uitoefent, behoudt het recht om toezicht te houden op de opvoeding van het kind. Hij kan bij de andere ouder of bij derden alle nuttige informatie hieromtrent inwinnen en zich in het belang van het kind tot de familierechtbank wenden.

In elk geval bepaalt de rechter de wijze waarop het kind wordt gehuisvest en de plaats waar het in het bevolkingsregister wordt ingeschreven als hebbende aldaar zijn hoofdverblijf.

§ 2. Ingeval de ouders niet samenleven en hun geschil bij de familierechtbank aanhangig wordt gemaakt, wordt het akkoord over de huisvesting van de kinderen door de rechtbank gehomologeerd, tenzij het akkoord kennelijk strijdig is met het belang van het kind.

Bij gebrek aan akkoord, in geval van gezamenlijk ouderlijk gezag, onderzoekt de rechtbank op vraag van minstens één van de ouders bij voorrang de mogelijkheid om de huisvesting van het kind op een gelijkmatige manier tussen de ouders vast te leggen.

Ingeval de rechtbank echter van oordeel is dat de gelijkmatig verdeelde huisvesting, niet de meest passende oplossing is, kan zij evenwel beslissen om een ongelijk verdeeld verblijf vast te leggen.

De rechtbank oordeelt in ieder geval bij een met bijzondere redenen omkleed vonnis, en rekening houdend met de concrete omstandigheden van de zaak en het belang van de kinderen en de ouders.

Art. 374/1. De ouder aan wie het gezag over de persoon van het kind is toevertrouwd, ofwel luidens de in artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek bedoelde overeenkomst die werd gehomologeerd met toepassing van artikel 1298 van hetzelfde Wetboek, ofwel ingevolge de overeenstemming tussen de ouders die werd bekrachtigd overeenkomstig artikel 1256 van hetzelfde Wetboek, ofwel bij beslissing van de voorzitter van de rechtbank rechtsprekend in kortgeding, overeenkomstig artikel 1280 van hetzelfde Wetboek, ofwel bij rechterlijke uitspraak met toepassing van de artikelen 223 of 374, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek, mag de rechter verzoeken voor te schrijven dat op het op naam van het kind afgegeven identiteitsdocument en paspoort wordt vermeld dat het zonder de instemming van die ouder geen buitengrens mag overschrijden van de ruimte als bepaald in de Overeenkomst van 19 juni 1990 ter uitvoering van het tussen de regeringen van de Staten van de Benelux Economische Unie, de Bondsrepubliek Duitsland en de Franse Republiek op 14 juni 1985 te Schengen gesloten Akkoord betreffende de geleidelijke afschaffing van de controles aan de gemeenschappelijke grenzen.

Als het ouderlijk gezag gezamenlijk door de vader en de moeder van het kind wordt uitgeoefend, komt het recht om te verzoeken om de toevoeging van de in het eerste lid bedoelde vermelding toe aan die ouder over wie de rechter heeft bepaald dat het kind in het bevolkingsregister wordt ingeschreven als hebbende aldaar zijn hoofdverblijf.

Op verzoek van degene die het omgangsrecht heeft in de zin van artikel 5 van het Verdrag betreffende de burgerrechtelijke aspecten van internationale ontvoering van kinderen, opgemaakt te 's Gravenhage op 25 oktober 1980, kan de rechter beslissen dat op het identiteitsdocument en op het paspoort van het kind wordt vermeld dat ook de instemming van die persoon vereist is om de minderjarige een buitengrens te laten overschrijden.

De rechter brengt de beslissing ter kennis van de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente waar het kind verblijft.

Art. 374/2. De bevoegdheid om een op artikel 374/1 gebaseerd verzoek te behandelen, berust bij de rechter bij wie een aan de gang zijnde echtscheidingsprocedure aanhangig is gemaakt, en in alle andere gevallen bij de bevoegde rechter.

Art. 375. Indien de afstamming niet is vastgesteld ten aanzien van een van de ouders of indien een van beiden overleden of vermoedelijk afwezig is dan wel in de onmogelijkheid verkeert zijn wil te kennen te geven of wilsonbekwaam is, oefent de andere dat gezag alleen uit. Tenzij deze onmogelijkheid voortvloeit uit een uitdrukkelijke beslissing genomen overeenkomstig artikel 492/1 of uit een vermoeden van afwezigheid, wordt ze vastgesteld door de rechtbank van eerste aanleg overeenkomstig artikel 1236bis van het Gerechtelijk Wetboek.

Als van beide ouders er geen overblijft die in staat is het ouderlijk gezag uit te oefenen, moet een voogdijregeling worden uitgewerkt.

Art. 375bis. De grootouders hebben het recht persoonlijk contact met het kind te onderhouden. Datzelfde recht kan aan ieder ander persoon worden toegekend, indien hij aantoonst dat hij met het kind een bijzondere affectieve band heeft.

Bij gebreke van een overeenkomst tussen de partijen, wordt over de uitoefening van dat recht in het belang van het kind op verzoek van de partijen of van de procureur des Konings beslist door de familierechtbank. De familierechtbank weigert de uitoefening van het recht op persoonlijk contact enkel als de uitoefening van het recht ingaat tegen het belang van het kind.

Art. 376. Wanneer de ouders het gezag over de persoon van het kind gezamenlijk uitoefenen, beheren zij ook gezamenlijk zijn goederen en treden zij gezamenlijk als zijn vertegenwoordiger op.

Ten opzichte van derden die te goeder trouw zijn, wordt elke ouder geacht te handelen met instemming van de andere ouder wanneer hij, alleen, een daad van beheer van de goederen van het kind stelt, behoudens de bij de wet bepaalde uitzonderingen.

Oefenen de ouders het gezag over de persoon van het kind niet gezamenlijk uit, dan heeft alleen de ouder die dat gezag uitoefent, het recht om de goederen van het kind te beheren en het kind te vertegenwoordigen, behoudens de bij de wet bepaalde uitzonderingen.

De andere ouder behoudt het recht om toezicht te houden op het beheer. Met dat doel kan hij bij degene die het gezag uitoefent of bij derden alle nuttige informatie inwinnen en zich in het belang van het kind tot de familierechtbank wenden.

Art. 377. (opgeheven)

Art. 378. § 1. Onder voorbehoud van het bepaalde in artikel 935, derde lid, is de machtiging van de vrederechter vereist om de in artikel 410, § 1, 1° tot 6° en 8° tot 14° bepaalde handelingen te verrichten waarvoor de voogd bijzondere machtiging van de vrederechter moet verkrijgen.

De territoriale bevoegdheid van de vrederechter wordt geregeld overeenkomstig artikel 629quater van het Gerechtelijk Wetboek. Bij gebrek aan woonplaats of gewone woonplaats van de minderjarige is de bevoegde vrederechter :

- die van de laatste gemeenschappelijke woonplaats in België van de ouders of in voorkomend geval, die van de laatste woonplaats in België van de ouder die het ouderlijk gezag alleen uitoefent, en bij ontstentenis daarvan,
- die van de laatste gemeenschappelijke verblijfplaats in België van de ouders of in voorkomend geval, die van de laatste verblijfplaats in België van diegene die het ouderlijk gezag alleen uitoefent.

In het belang van de minderjarige kan de met toepassing van het vorige lid bevoegde vrederechter in een met redenen omklede beschikking beslissen om het dossier over te zenden aan de vrederechter van het kanton waar de minderjarige op duurzame wijze zijn hoofdverblijfplaats heeft gevestigd.

De vrederechter beslist over het door de partijen of door hun advocaat ondertekende verzoekschrift. Indien de zaak slechts door een van de ouders bij de rechtbank aanhangig wordt gemaakt, wordt de andere gehoord of ten minste bij gerechtsbrief opgeroepen. Door die oproeping wordt hij partij in het geding.

In geval van belangentegenstelling tussen de beide ouders, of wanneer één van hen verstek laat gaan, kan de vrederechter één van de ouders machtiging verlenen om alleen de handeling te verrichten waarvoor om de machtiging wordt verzocht.

In geval van belangentegenstelling tussen het kind en zijn ouders wordt door de vrederechter hetzij op verzoek van enig belanghebbende, hetzij ambtshalve een voogd ad hoc aangewezen.

§ 2. De handelingen bedoeld in artikel 410, § 1, 7°, zijn niet onderworpen aan de machtiging bedoeld in § 1. In geval van belangentegenstelling tussen de minderjarige en zijn ouders wordt door de rechter bij wie de zaak aanhangig is, hetzij op verzoek van enig belanghebbende, hetzij ambtshalve, een voogd ad hoc aangewezen.

Art. 379. De ouders die belast zijn met het beheer van de goederen van hun minderjarige kinderen, zijn rekening en verantwoording verschuldigd wat betreft de eigendom en de opbrengsten van de goederen waarvan ze niet het genot hebben, en wat betreft de eigendom alleen, van de goederen waarvan hun volgens de wet het genot toekomt.

Iedere rechterlijke beslissing waarbij uitspraak wordt gedaan over geldsommen die toekomen aan een minderjarige, beveelt ambtshalve dat voornoemde geldsommen worden geplaatst op een rekening die op zijn naam is geopend. Behoudens het recht op wettelijk genot, is de rekening onbeschikbaar tot het tijdstip van de meerderjarigheid van de minderjarige.

Wanneer de beslissing bedoeld in het vorige lid in kracht van gewijsde is gegaan, geeft de griffier daarvan kennis door toezending van een afschrift bij een ter post aangetekende brief aan de schuldenaars, waarna deze laatsten zich slechts met nakoming van de beslissing van de familierechtbank rechtsgeldig kunnen bevrijden. Wanneer een voogdij is opgevallen, zendt hij eveneens een afschrift aan de griffier van het vredegerecht waarvan de voogdij afhangt.

Art. 380. (Opgeheven)

Art. 381. (Opgeheven)

Art. 382. (Opgeheven)

Art. 383. (Opgeheven)

Art. 384. De ouders hebben het genot van de goederen van hun kinderen tot aan hun meerderjarigheid of hun ontvoogding. Het genot wordt gekoppeld aan het beheer : het behoort toe , hetzij aan de beide ouders samen hetzij aan de ouder die belast is met het beheer van de goederen van het kind.

Art. 385. (opgeheven)

Art. 386. De lasten van dit genot zijn :

1° Die waartoe vruchtgebruikers gehouden zijn;

2° Levensonderhoud, opvoeding en passende opleiding van de kinderen, overeenkomstig hun vermogen;

3° De betaling van de rentetermijnen of interesten van de kapitalen;

4° De begrafenis kosten en de kosten van de laatste ziekte.

Art. 387. Het strekt zich niet uit tot de goederen welke de kinderen door afzonderlijke arbeid en nijverheid verwerven, noch tot die welke hun geschonken of vermaakt worden onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat de ouders daarvan het genot niet zullen hebben.

In afwijking van het eerste lid heeft de ouder die ten aanzien van een van zijn kinderen onwaardig is, geen recht op het genot van de goederen van dat kind.

Art. 387bis. In alle gevallen, en onverminderd de artikelen 584 en 1280 van het Gerechtelijk Wetboek en artikel 7/1 van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, kan de familierechtbank in het belang van het kind, op verzoek van beide ouders of van één van hen, dan wel van de procureur des Konings, alle beschikkingen met betrekking tot het ouderlijk gezag opleggen of wijzigen, volgens het bepaalde in de artikelen 1253ter/4 tot 1253ter/6 van het Gerechtelijk Wetboek.

Art. 387ter. 1. Ingeval één van de ouders weigert de rechterlijke beslissingen met betrekking tot de verblijfsregeling van de kinderen of het recht op persoonlijk contact uit te voeren, kan de zaak opnieuw voor de reeds geadieerde familierechtbank worden gebracht, overeenkomstig de in artikel 1253ter/7 van het Gerechtelijk Wetboek voorziene procedure

De rechter doet uitspraak met voorrang boven alle andere zaken.

Hij kan nieuwe beslissingen nemen met betrekking tot het ouderlijk gezag of de huisvesting van het kind.

Onverminderd strafvervolgning kan hij de partij die het slachtoffer is van de miskenning van de in het eerste lid bedoelde beslissing toestaan een beroep te doen op dwangmaatregelen. Hij bepaalt de aard van deze maatregelen en de nadere regels betreffende de uitoefening ervan, rekening houdend met het belang van het kind en wijst, indien hij zulks nodig acht, de personen aan die gemachtigd zijn de gerechtsdeurwaarder te vergezellen voor de tenuitvoerlegging van zijn beslissing.

De rechter kan een dwangsom uitspreken om te waarborgen dat de te nemen beslissing zal worden nageleefd en, in die hypothese, stellen dat voor de tenuitvoerlegging van die dwangsom, artikel 1412 van het Gerechtelijk Wetboek van toepassing is.

De beslissing is van rechtswege uitvoerbaar bij voorraad.

§ 2. Dit artikel is eveneens van toepassing wanneer de rechten van de partijen geregeld zijn door een overeenkomst zoals voorzien in artikel 1288 van het Gerechtelijk Wetboek. In dit geval, en onverminderd § 3, wordt de zaak bij de familierechtbank aanhangig gemaakt door middel van een verzoekschrift op tegenspraak.

§ 3. In geval van absolute noodzaak, en onverminderd de mogelijkheid om een beroep te doen op artikel 584 van het Gerechtelijk Wetboek, kan bij eenzijdig verzoekschrift de toestemming worden gevraagd om een beroep te doen op de dwangmaatregelen als bedoeld in § 1. De artikelen 1026 tot 1034 van het Gerechtelijk Wetboek zijn van toepassing. De verzoekende partij moet het verzoekschrift staven met alle dienstige stukken die aantonen dat de weigerende partij daadwerkelijk werd aangemaand haar verplichtingen na te komen en dat zij zich heeft verzet tegen de tenuitvoerlegging van de beslissing.

De inschrijving van het verzoekschrift is kosteloos. Het verzoekschrift wordt gevoegd bij het dossier van de rechtspleging die aanleiding heeft gegeven tot de beslissing die niet werd nageleefd, tenzij de zaak inmiddels bij een andere rechter aanhangig is gemaakt.

§ 4. Dit artikel doet geen afbreuk aan de internationale bepalingen die België verbinden op het vlak van de internationale ontvoering van kinderen.

TITEL X. - MINDERJARIGHEID, VOOGDIJ EN ONTVOOGDING.

HOOFDSTUK I. - MINDERJARIGHEID.

Art. 388. De minderjarige is de persoon van het mannelijke of vrouwelijke geslacht die de volle leeftijd van (achttien) jaren nog niet bereikt heeft.

BOEK III : Wijze van eigendomsverkrijging

TITEL III. CONTRACTEN OF VERBINTENISSEN UIT OVEREENKOMST IN HET ALGEMEEN.

HOOFDSTUK II. - VOORWAARDEN DIE TOT DE GELDIGHEID VAN DE OVEREENKOMSTEN VEREIST ZIJN.

AFDELING II. - BEKWAAMHEID VAN DE CONTRACTERENDE PARTIJEN.

Art. 1124. Onbekwaam om contracten aan te gaan zijn : minderjarigen, krachtens artikel 492/1 beschermde personen en, in het algemeen, al degenen aan wie de wet het aangaan van bepaalde contracten verbiedt

Uittreksel Wet betreffende de euthanasie (2002)

*Aangenomen door het Federale Parlement op 28 mei 2002, laatste gewijzigd door Wet 16 juni 2006
Belgisch Staatsblad 22 juni 2002, 30 juni 2016*

HOOFDSTUK II. - Voorwaarden en procedure

Art. 3. § 1. De arts die euthanasie toepast, pleegt geen misdrijf wanneer hij er zich van verzekerd heeft dat :

- de patiënt een handelingsbekwame meerderjarige, of een handelingsbekwame ontvoogde minderjarige, of nog een oordeelsbekwame minderjarige is en bewust is op het ogenblik van zijn verzoek;
- het verzoek vrijwillig, overwogen en herhaald is, en niet tot stand gekomen is als gevolg van enige externe druk;
- de meerderjarige of ontvoogde minderjarige patiënt zich in een medisch uitzichtloze toestand bevindt van aanhoudend en ondraaglijk fysiek of psychisch lijden dat niet gelenigd kan worden, en dat het gevolg is van een ernstige en ongeneeslijke, door ongeval of ziekte veroorzaakte aandoening;
- de minderjarige patiënt die oordeelsbekwaam is, zich in een medisch uitzichtloze toestand bevindt van aanhoudend en ondraaglijk fysiek lijden dat niet gelenigd kan worden en dat binnen afzienbare termijn het overlijden tot gevolg heeft, en dat het gevolg is van een ernstige en ongeneeslijke, door ongeval of ziekte veroorzaakte aandoening;

en hij de in deze wet voorgeschreven voorwaarden en procedures heeft nageleefd.

§ 2. Onverminderd bijkomende voorwaarden die de arts aan zijn ingrijpen wenst te verbinden, moet hij vooraf en in alle gevallen :

1° de patiënt inlichten over zijn gezondheidstoestand en zijn levensverwachting, met de patiënt overleg plegen over zijn verzoek tot euthanasie en met hem de eventueel nog resterende therapeutische mogelijkheden, evenals die van de palliatieve zorg, en hun gevolgen bespreken. Hij moet met de patiënt tot de overtuiging komen dat er voor de situatie waarin deze zich bevindt geen redelijke andere oplossing is en dat het verzoek van de patiënt berust op volledige vrijwilligheid;

2° zich verzekeren van het aanhoudend fysiek of psychisch lijden van de patiënt en van het duurzaam karakter van zijn verzoek. Daartoe voert hij met de patiënt meerdere gesprekken die, rekening houdend met de ontwikkeling van de gezondheidstoestand van de patiënt, over een redelijke periode worden gespreid;

3° een andere arts raadplegen over de ernstige en ongeneeslijke aard van de aandoening en hem op de hoogte brengen van de redenen voor deze raadpleging. De geraadpleegde arts neemt inzage van het medisch dossier, onderzoekt de patiënt en moet zich vergewissen van het aanhoudend en ondraaglijk fysiek of psychisch lijden dat niet gelenigd kan worden. Hij stelt een verslag op van zijn bevindingen.

De geraadpleegde arts moet onafhankelijk zijn ten opzichte van zowel de patiënt als de behandelende arts en bevoegd om over de aandoening in kwestie te oordelen. De behandelende arts brengt de patiënt op de hoogte van de resultaten van deze raadpleging;

4° indien er een verplegend team is, dat in regelmatig contact staat met de patiënt, het verzoek van de patiënt bespreken met het team of leden van dat team;

5° indien de patiënt dat wenst, het verzoek van de patiënt bespreken met zijn naasten die hij aanwijst;

6° zich ervan verzekeren dat de patiënt de gelegenheid heeft gehad om over zijn verzoek te spreken met de personen die hij wenste te ontmoeten.

7° indien de patiënt een niet-ontvoogde minderjarige is, bovendien een kinder- en jeugdpsychiater of een psycholoog raadplegen en hem op de hoogte brengen van de redenen voor deze raadpleging.

De geraadpleegde specialist neemt kennis van het medisch dossier, onderzoekt de patiënt, vergewist zich van de oordeelsbekwaamheid van de minderjarige en attesteert dit schriftelijk.

De behandelende arts brengt de patiënt en zijn wettelijke vertegenwoordigers op de hoogte van het resultaat van deze raadpleging.

Tijdens een onderhoud met de wettelijke vertegenwoordigers van de minderjarige bezorgt de behandelende arts hen alle in § 2, 1°, bedoelde informatie, en vergewist hij zich ervan dat zij hun akkoord geven betreffende het verzoek van de minderjarige patiënt.

§ 3. Indien de arts van oordeel is dat de meerderjarige of ontvoogde minderjarige patiënt kennelijk niet binnen afzienbare tijd zal overlijden, moet hij bovendien :

1° een tweede arts raadplegen, die psychiater is of specialist in de aandoening in kwestie, en hem op de hoogte brengen van de redenen voor deze raadpleging. De geraadpleegde arts neemt inzage van het medisch dossier, onderzoekt de patiënt en moet zich vergewissen van het aanhoudend en ondraaglijk fysiek of psychisch lijden dat niet gelenigd kan worden, en van het vrijwillig, overwogen en herhaald karakter van het verzoek. Hij stelt een verslag op van zijn bevindingen. De geraadpleegde arts moet onafhankelijk zijn ten opzichte van zowel de patiënt als de behandelende arts en de eerste geraadpleegde arts. De behandelende arts brengt de patiënt op de hoogte van de resultaten van deze raadpleging;

2° minstens één maand laten verlopen tussen het schriftelijke verzoek van de patiënt en het toepassen van de euthanasie.

§ 4. Het verzoek van de patiënt, alsook de instemming van de wettelijke vertegenwoordigers indien de patiënt minderjarig is, worden op schrift gesteld. Het document wordt opgesteld, gedateerd en getekend door de patiënt zelf. Indien de patiënt daartoe niet in staat is, gebeurt het op schrift stellen door een meerderjarige persoon die gekozen is door de patiënt en geen materieel belang mag hebben bij de dood van de patiënt.

Deze persoon maakt melding van het feit dat de patiënt niet in staat is om zijn verzoek op schrift te formuleren en geeft de redenen waarom. In dat geval gebeurt de opschriftstelling in bijzijn van de arts en noteert die persoon de naam van die arts op het document. Dit document dient bij het medisch dossier te worden gevoegd.

De patiënt kan te allen tijde het verzoek herroepen, waarna het document uit het medisch dossier wordt gehaald en aan de patiënt wordt teruggegeven.

§ 4/1. Nadat de arts het verzoek van de patiënt heeft behandeld, wordt aan de betrokkenen de mogelijkheid van psychologische bijstand geboden.

§ 5. Alle verzoeken geformuleerd door de patiënt, alsook de handelingen van de behandelende arts en hun resultaat, met inbegrip van het (de) verslag(en) van de geraadpleegde arts(en), worden regelmatig opgetekend in het medisch dossier van de patiënt

Uittreksel wet betreffende de rechten van de patiënt (2002)

*Aangenomen door het Federale Parlement op 22 augustus 2002, laatst gewijzigd door de Wet 21 december 2018
Belgisch Staatsblad 26 september 2002, 31 december 2018*

Artikel 1. Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

HOOFDSTUK II. - Definities en toepassingsgebied

Art. 2. Voor de toepassing van deze wet moet worden verstaan onder :

1° patiënt : de natuurlijke persoon aan wie gezondheidszorg wordt verstrekt, al dan niet op eigen verzoek;

2° gezondheidszorg : diensten verstrekt door een beroepsbeoefenaar met het oog op het bevorderen, vaststellen, behouden, herstellen of verbeteren van de gezondheidstoestand van een patiënt, om het uiterlijk van een patiënt om voornamelijk esthetische redenen te veranderen of om de patiënt bij het sterven te begeleiden];

3° beroepsbeoefenaar : de beoefenaar bedoeld in het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen alsmede de beroepsbeoefenaar van een niet-conventionele praktijk bedoeld in de wet van 29 april 1999 betreffende de niet-conventionele praktijken inzake de geneeskunde, de artsensijbereidkunde, de kinesithérapie, de verpleegkunde en de paramedische beroepen.

Art. 3. § 1. Deze wet is van toepassing op (contractuele en buitencontractuele) privaatrechtelijke en publiekrechtelijke rechtsverhoudingen inzake gezondheidszorg verstrekt door een beroepsbeoefenaar aan een patiënt.

§ 2. Bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad en na advies van de in artikel 16 bedoelde commissie kan de Koning nadere regels bepalen inzake de toepassing van de wet op door Hem te omschrijven in § 1 bedoelde rechtsverhoudingen, teneinde rekening te houden met de nood aan specifieke bescherming.

Art. 4. In de mate waarin de patiënt hieraan zijn medewerking verleent, leeft de beroepsbeoefenaar de bepalingen van deze wet na binnen de perken van de hem door of krachtens de wet toegewezen bevoegdheden. In het belang van de patiënt pleegt hij desgevallend multidisciplinair overleg.

HOOFDSTUK III. - Rechten van de patiënt

Art. 5. De patiënt heeft, met eerbiediging van zijn menselijke waardigheid en zijn zelfbeschikking en zonder enig onderscheid op welke grond ook, tegenover de beroepsbeoefenaar recht op kwaliteitsvolle dienstverstrekking die beantwoordt aan zijn behoeften.

Art. 6. De patiënt heeft recht op vrije keuze van de beroepsbeoefenaar en recht op wijziging van deze keuze behoudens, in beide gevallen, beperkingen opgelegd krachtens de wet.

Art. 7. § 1. De patiënt heeft tegenover de beroepsbeoefenaar recht op alle hem betreffende informatie die nodig is om inzicht te krijgen in zijn gezondheidstoestand en de vermoedelijke evolutie ervan.

§ 2. De communicatie met de patiënt geschiedt in een duidelijke taal.

De patiënt kan erom verzoeken dat de informatie hem schriftelijk wordt bevestigd.

De patiënt heeft het recht zich te laten bijstaan door een vertrouwenspersoon of het recht op de in § 1 bedoelde informatie uit te oefenen via deze persoon. De beroepsbeoefenaar noteert in voorkomend geval in het patiëntendossier dat de informatie, met akkoord van de patiënt, werd megedeeld aan de vertrouwenspersoon of aan de patiënt in aanwezigheid van de vertrouwenspersoon evenals de identiteit van laatstgenoemde. De patiënt kan bovendien uitdrukkelijk verzoeken dat voormelde gegevens in het patiëntendossier worden opgenomen.

§ 3. De informatie wordt niet aan de patiënt verstrekt indien deze hierom uitdrukkelijk verzoekt tenzij het niet meedelen ervan klaarblijkelijk ernstig nadeel voor de gezondheid van de patiënt of derden oplevert en mits de beroepsbeoefenaar hierover voorafgaandelijk een andere beroepsbeoefenaar heeft geraadpleegd en de desgevallend aangewezen vertrouwenspersoon, bedoeld in § 2, derde lid, heeft gehoord.

Het verzoek van de patiënt wordt opgetekend in of toegevoegd aan het patiëntendossier.

§ 4. De beroepsbeoefenaar mag de in § 1 bedoelde informatie uitzonderlijk onthouden aan de patiënt, voorzover het meedelen ervan klaarblijkelijk ernstig nadeel voor de gezondheid van de patiënt zou meebrengen en mits de beroepsbeoefenaar hierover een andere beroepsbeoefenaar heeft geraadpleegd.

In dergelijk geval voegt de beroepsbeoefenaar een schriftelijke motivering toe aan het patiëntendossier en licht hij de desgevallend aangewezen vertrouwenspersoon bedoeld in § 2, derde lid, in.

Zodra het meedelen van de informatie niet langer het in het eerste lid bedoelde nadeel oplevert, moet de beroepsbeoefenaar de informatie alsnog meedelen.

Art. 8. § 1. De patiënt heeft het recht om geïnformeerd, voorafgaandelijk en vrij toe te stemmen in iedere tussenkomst van de beroepsbeoefenaar.

Deze toestemming wordt uitdrukkelijk gegeven behalve wanneer de beroepsbeoefenaar, na de patiënt voldoende te hebben geïnformeerd, uit de gedragingen van de patiënt redelijkerwijze diens toestemming kan afleiden.

Op verzoek van de patiënt of van de beroepsbeoefenaar en met de instemming van de beroepsbeoefenaar of van de patiënt, wordt de toestemming schriftelijk vastgelegd en toegevoegd aan het patiëntendossier.

§ 2. De inlichtingen die aan de patiënt verstrekt worden, met het oog op het verlenen van diens toestemming bedoeld in § 1, hebben betrekking op het doel, de aard, de graad van urgentie, de duur, de frequentie, de voor de patiënt relevante tegenaanwijzingen, nevenwerkingen en risico's verbonden aan de tussenkomst, de nazorg, de mogelijke alternatieven en de financiële gevolgen. Ze betreffen bovendien de mogelijke gevolgen ingeval van weigering of intrekking van de toestemming, en andere door de patiënt of de beroepsbeoefenaar relevant geachte verduidelijkingen, desgevallend met inbegrip van de wettelijke bepalingen die met betrekking tot een tussenkomst dienen te worden nageleefd.

§ 3. De in § 1 bedoelde informatie wordt voorafgaandelijk en tijdig verstrekt en onder de voorwaarden en volgens de modaliteiten voorzien in § 2 en § 3 van artikel 7.

§ 4. De patiënt heeft het recht om de in § 1 bedoelde toestemming voor een tussenkomst te weigeren of in te trekken.

Op verzoek van de patiënt of de beroepsbeoefenaar wordt de weigering of intrekking van de toestemming schriftelijk vastgelegd en toegevoegd aan het patiëntendossier.

De weigering of intrekking van de toestemming heeft niet tot gevolg dat het in artikel 5 bedoelde recht op kwaliteitsvolle dienstverstrekking jegens de beroepsbeoefenaar ophoudt te bestaan.

Indien de patiënt toen hij nog in staat was de rechten zoals vastgelegd in deze wet uit te oefenen, schriftelijk te kennen heeft gegeven zijn toestemming tot een welomschreven tussenkomst van de beroepsbeoefenaar te weigeren, dient deze weigering te worden geëerbiedigd zolang de patiënt ze niet herroept op een moment dat hij in staat is om zijn rechten zelf uit te oefenen.

§ 5. Wanneer in een spoedgeval geen duidelijkheid aanwezig is omtrent de al dan niet voorafgaande wilsuitdrukking van de patiënt of zijn vertegenwoordiger zoals bedoeld in hoofdstuk IV, gebeurt iedere noodzakelijke tussenkomst van de beroepsbeoefenaar onmiddellijk in het belang van de gezondheid van de patiënt. De beroepsbeoefenaar maakt hiervan melding in het in artikel 9 bedoelde patiëntendossier en handelt van zodra dit mogelijk is overeenkomstig de bepalingen van de voorgaande paragrafen.

Art. 8/1. De beroepsbeoefenaar informeert de patiënt of hij al dan niet beschikt over een verzekeringsdekking of een andere individuele of collectieve vorm van bescherming met betrekking tot de beroepsaansprakelijkheid.

Art. 8/2. De beroepsbeoefenaar informeert de patiënt omtrent zijn vergunnings- of registratiestatus.

Art. 9. § 1. De patiënt heeft ten opzichte van de beroepsbeoefenaar recht op een zorgvuldig bijgehouden en veilig bewaard patiëntendossier.

Op verzoek van de patiënt voegt de beroepsbeoefenaar door de patiënt verstrekte documenten toe aan het hem betreffende patiëntendossier.

§ 2. De patiënt heeft recht op inzage in het hem betreffende patiëntendossier.

Aan het verzoek van de patiënt tot inzage in het hem betreffende patiëntendossier wordt onverwijld en ten laatste binnen 15 dagen na ontvangst ervan gevolg gegeven.

De persoonlijke notities van een beroepsbeoefenaar en gegevens die betrekking hebben op derden zijn van het recht op inzage uitgesloten.

Op zijn verzoek kan de patiënt zich laten bijstaan door of zijn inzagerecht uitoefenen via een door hem aangewezen vertrouwenspersoon. Indien deze laatste een beroepsbeoefenaar is, heeft hij ook inzage in de in het derde lid bedoelde persoonlijke notities. In dit geval is het verzoek van de patiënt schriftelijk geformuleerd en worden het verzoek en de identiteit van de vertrouwenspersoon opgetekend in of toegevoegd aan het patiëntendossier.

Indien het patiëntendossier een schriftelijke motivering bevat zoals bedoeld in artikel 7, § 4, tweede lid, die nog steeds van toepassing is, oefent de patiënt zijn inzagerecht uit via een door hem aangewezen beroepsbeoefenaar, die ook inzage heeft in de in het derde lid, bedoelde persoonlijke notities.

De situatie bedoeld in het vorige lid waarbij de patiënt het recht op inzage in zijn patiëntendossier enkel kan uitoefenen via een door hem aangewezen beroepsbeoefenaar wanneer het patiëntendossier een schriftelijke motivering bevat zoals omschreven in artikel 7, § 4, tweede lid, die nog steeds van toepassing is, is in overeenstemming met artikel 23 van verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van richtlijn 95/46/EG (algemene verordening gegevensbescherming).

§ 3. De patiënt heeft recht op afschrift van het geheel of een gedeelte van het hem betreffende patiëntendossier (...), overeenkomstig de in § 2 bepaalde regels. Ieder afschrift vermeldt dat het strikt persoonlijk en vertrouwelijk is. (De Koning kan het maximumbedrag vaststellen dat aan de patiënt mag worden gevraagd per gekopieerde pagina die in toepassing van voornoemd recht op afschrift wordt verstrekt of andere dragers van informatie

De beroepsbeoefenaar weigert dit afschrift indien hij over duidelijke aanwijzingen beschikt dat de patiënt onder druk wordt gezet om een afschrift van zijn dossier aan derden mee te delen.

§ 4. Na het overlijden van de patiënt hebben de echtgenoot, de wettelijk samenwonende partner, de partner en de bloedverwanten tot en met de tweede graad van de patiënt, via een door de verzoeker aangewezen beroepsbeoefenaar, het in § 2 bedoelde recht op inzage voorzover hun verzoek voldoende gemotiveerd en gespecificeerd is en de patiënt zich hiertegen niet uitdrukkelijk heeft verzet. De aangewezen beroepsbeoefenaar heeft ook inzage in de in § 2, derde lid, bedoelde persoonlijke notities.

Art. 10. § 1. De patiënt heeft recht op bescherming van zijn persoonlijke levenssfeer bij iedere tussenkomst van de beroepsbeoefenaar en inzonderheid betreffende de informatie die verband houdt met zijn gezondheid.

De patiënt heeft recht op respect voor zijn intimiteit. Behoudens akkoord van de patiënt, kunnen enkel de personen waarvan de aanwezigheid is verantwoord in het kader van de dienstverstrekking van de beroepsbeoefenaar, aanwezig zijn bij de zorg, de onderzoeken en de behandelingen.

§ 2. Geen inmenging is toegestaan met betrekking tot de uitoefening van dit recht dan voor zover het bij wet is voorzien en nodig is voor de bescherming van de volksgezondheid of voor de bescherming van de rechten en de vrijheden van anderen.

Art. 11. § 1. De patiënt heeft het recht een klacht in verband met de uitoefening van zijn rechten toegekend door deze wet neer te leggen bij de bevoegde ombudsfunctie.

§ 2. De ombudsfunctie heeft volgende opdrachten :

1° het voorkomen van vragen en klachten door de communicatie tussen de patiënt en de beroepsbeoefenaar te bevorderen;

2° het bemiddelen bij de in § 1 bedoelde klachten met het oog op het bereiken van een oplossing;

3° het inlichten van de patiënt inzake de mogelijkheden voor de afhandeling van zijn klacht bij gebrek aan het bereiken van een in 2° bedoelde oplossing;

4° het verstrekken van informatie over de organisatie, de werking en de procedureregels van de ombudsfunctie;

5° het formuleren van aanbevelingen ter voorkoming van herhaling van tekortkomingen die aanleiding kunnen geven tot een in § 1 bedoelde klacht.

§ 3. Bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad regelt de Koning de voorwaarden waaraan de ombudsfunctie dient te voldoen wat betreft de onafhankelijkheid, het beroepsgeheim, de deskundigheid, de juridische bescherming, de organisatie, de werking, de financiering, de procedureregeling en de gebiedsomschrijving.

Art. 11bis. Elkeen behoort van de beroepsbeoefenaars in de zorgsector de meest aangepaste zorg te krijgen om de pijn te voorkomen, er aandacht voor te hebben, te evalueren, in aanmerking te nemen, te behandelen en te verzachten.

HOOFDSTUK IV. - Vertegenwoordiging van de patiënt

Art. 12. § 1. Bij een patiënt die minderjarig is, worden de rechten zoals vastgesteld door deze wet uitgeoefend door de ouders die het gezag over de minderjarige uitoefenen of door zijn voogd.

§ 2. De patiënt wordt betrokken bij de uitoefening van zijn rechten rekening houdend met zijn leeftijd en maturiteit. De in deze wet opgesomde rechten kunnen door de minderjarige patiënt die tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat kan worden geacht, zelfstandig worden uitgeoefend.

Art. 13. Opgeheven

Art. 14. § 1. De in deze wet vervatte rechten van een meerderjarige persoon worden door de persoon zelf uitgeoefend voor zover hij hiertoe wilsbekwaam is.

Deze rechten worden evenwel uitgeoefend door een persoon die de patiënt vooraf heeft aangewezen om in zijn plaats op te treden, voor zover en zolang hij niet in staat is om zijn rechten zelf uit te oefenen.

De aanwijzing van de in het tweede lid bedoelde persoon geschiedt bij een gedagtekend en door de patiënt en deze persoon ondertekend bijzonder schriftelijk mandaat waaruit de toestemming van laatstgenoemde blijkt. Dit mandaat kan door de patiënt of door de door hem aangewezen vertegenwoordiger door middel van een gedagtekend en ondertekend geschrift worden herroepen.

§ 2. Heeft de patiënt geen vertegenwoordiger aangewezen of treedt de door de patiënt aangewezen vertegenwoordiger niet op, dan worden de rechten bepaald bij deze wet uitgeoefend door de bewindvoerder over de persoon, na machtiging door de vrederechter overeenkomstig artikel 499/7, § 1, van het Burgerlijk Wetboek, voor zover en zolang de beschermde persoon niet in staat is om zijn rechten zelf uit te oefenen.

§ 3. Is er geen bewindvoerder die bevoegd is om de patiënt krachtens § 2 te vertegenwoordigen, dan worden de rechten bepaald bij deze wet uitgeoefend door de samenwonende echtgenoot, de wettelijk samenwonende partner of de feitelijk samenwonende partner.

Indien de persoon die krachtens het eerste lid kan optreden dat niet wenst te doen of ontbreekt, worden de rechten in opeenvolgende volgorde uitgeoefend door een meerderjarig kind, een ouder, een meerderjarige broer of zus van de patiënt.

Indien ook de persoon die krachtens het tweede lid kan optreden dat niet wenst te doen of ontbreekt, behartigt de betrokken beroepsbeoefenaar, in voorkomend geval in multidisciplinair overleg, de belangen van de patiënt. Dit is

eveneens het geval bij conflict tussen twee of meer personen die krachtens § 2 of krachtens het eerste en het tweede lid kunnen optreden.

§ 4. De patiënt wordt zoveel mogelijk en in verhouding tot zijn begripsvermogen betrokken bij de uitoefening van zijn rechten.

§ 5. Het in artikel 11 bedoelde klachtrecht kan in afwijking van §§ 1, 2 en 3 worden uitgeoefend door de in voornoemde paragrafen bedoelde personen die door de Koning bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad zijn aangewezen zonder dat de voorziene volgorde in acht moet worden genomen.

Art. 15. § 1. Met het oog op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de patiënt zoals bedoeld in artikel 10, kan de betrokken beroepsbeoefenaar het verzoek van de in artikel 12 en 14 bedoelde persoon om inzage of afschrift zoals bedoeld in artikel 9, § 2, of § 3, geheel of gedeeltelijk weigeren. In dergelijk geval wordt het recht op inzage of afschrift uitgeoefend door een door de vertegenwoordiger aangewezen beroepsbeoefenaar.

§ 2. In het belang van de patiënt en teneinde een bedreiging van diens leven of een ernstige aantasting van diens gezondheid af te wenden, wijkt de betrokken beroepsbeoefenaar, in voorkomend geval in multidisciplinair overleg, af van de beslissing genomen door de in artikel 12, 14, § 2 of 3 bedoelde persoon. Indien de beslissing genomen werd door een in artikel 14, § 1, bedoelde persoon, wijkt de beroepsbeoefenaar hiervan slechts af voor zover die persoon zich niet kan beroepen op de uitdrukkelijke wil van de patiënt.

§ 3. In de gevallen van § 1, en § 2, voegt de beroepsbeoefenaar een schriftelijke motivering toe aan het patiëntendossier.

HOOFDSTUK V. - Federale commissie " Rechten van de patiënt "

Art. 16. § 1. Bij het Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu wordt een Federale commissie " Rechten van de patiënt " opgericht.

§ 2. Bedoelde commissie heeft tot taak :

1° verzamelen en verwerken van nationale en internationale informatie met betrekking tot patiëntenrechtelijke aangelegenheden;

2° op verzoek of op eigen initiatief adviseren van de minister bevoegd voor de Volksgezondheid met betrekking tot rechten en plichten van patiënten en beroepsbeoefenaars;

3° evalueren van de toepassing van de rechten bepaald in deze wet;

4° evalueren van de werking van de ombudsfuncties en terzake aanbevelingen formuleren;

5° Opgeheven

§ 3. Bij de commissie wordt een ombudsdienst opgericht. Deze is bevoegd om een klacht van een patiënt in verband met de uitoefening van zijn rechten toegekend door deze wet, door te verwijzen naar de bevoegde ombudsfunctie of bij ontstentenis hiervan, deze zelf te behandelen, zoals bedoeld in artikel 11, § 2, 2°, en 3°.

§ 4. De Koning bepaalt nadere regelen inzake de samenstelling en de werking van de Federale commissie " Rechten van de patiënt ". In de samenstelling wordt een evenwichtige verhouding gewaarborgd tussen vertegenwoordigers van de patiënten, van de beroepsbeoefenaars, de ziekenhuizen en verzekeringsinstellingen zoals bedoeld in artikel 2, i, van de gecoördineerde wet van 14 juli 1994 betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen. Als leden met raadgevende stem kunnen eveneens ambtenaren van betrokken ministeriële departementen of overheidsdiensten worden voorzien.

§ 5. Het secretariaat van de commissie wordt waargenomen door de ambtenaar-generaal aangeduid door de minister bevoegd voor de Volksgezondheid.

HOOFDSTUK VI. - Wijzigende en slotbepalingen

Niet opgenomen.

Uittreksel wet tot regeling van de vereiste kwalificaties om ingrepen van niet-heelkundige esthetische geneeskunde en esthetische heelkunde uit te voeren en tot regeling van de reclame en informatie betreffende die ingrepen (2013)

*Aangenomen door het Federale Parlement op 23 mei 2013, laatst gewijzigd door de Wet 22 juni 2016
Belgisch Staatsblad 2 juli 2013, 1 juli 2016*

HOOFDSTUK 5. - Bevoegdheden

Art. 17. Niet-heelkundige esthetisch-geneeskundige of esthetisch-heelkundige ingrepen mogen bij een minderjarige alleen worden uitgevoerd mits schriftelijk akkoord van de wettelijke vertegenwoordiger of vertegenwoordigers van de minderjarige.

Over elke niet-heelkundige esthetisch- geneeskundige of esthetisch-heelkundige ingreep die bij een minderjarige wordt uitgevoerd, vindt er vooraf overleg plaats tussen de minderjarige, zijn wettelijke vertegenwoordiger of vertegenwoordigers en een geneesheer specialist in de psychiatrie of een psycholoog. Van dat overleg wordt een schriftelijk verslag opgemaakt dat deel uitmaakt van het medisch dossier van de minderjarige patiënt.

Decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp (2004)

Aangenomen door het Vlaamse Parlement op 7 mei 2004, laatst gewijzigd door het Decreet 8 juni 2018

Belgisch Staatsblad 4 oktober 2004, 26 juni 2018

HOOFDSTUK I ALGEMENE BEPALINGEN

Art 1 – Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Art 2 – § 1. In dit decreet wordt verstaan onder:

1° decreet integrale jeugdhulp: het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp;

2° jeugdhulp: het geheel van de jeugdhulpverlening, alsook de indicatiestelling en de jeugdhulpregie die worden verricht door en voor de toegangspoort, en de opdrachten die worden uitgevoerd door de gemandateerde voorzieningen, vermeld in artikel 2, § 1, 17°, van het decreet integrale jeugdhulp;

3° jeugdhulpverlening: de hulp- en zorgverlening die zich richt tot minderjarigen of tot minderjarigen en hun ouders, hun opvoedingsverantwoordelijken en/of personen uit hun leefomgeving zoals bedoeld in artikel 2, § 1, 30°, van het decreet integrale jeugdhulp;

4° residentiële jeugdhulpverlening: jeugdhulpverlening waarbij een vervangende woon- of verblijfssituatie wordt aangeboden;

5° semi-residentiële jeugdhulpverlening: jeugdhulpverlening waarbij een vervangende dagactiviteit of een vervangend nachtverblijf wordt aangeboden;

6° gerechtelijke jeugdhulp: jeugdhulp die wordt opgelegd bij een rechterlijke beslissing;

7° buitengerechtelijke jeugdhulp: jeugdhulp die wordt verstrekt zonder interventie van een rechterlijke beslissing;

8° minderjarige: elke natuurlijke persoon jonger dan achttien jaar;

9° niet-begeleide minderjarige vreemdeling: elke minderjarige, die valt onder de toepassing van titel XIII, hoofdstuk 6, van de programmawet (I) van 24 december 2002;

10° ouders: de personen die titularis zijn van het ouderlijk gezag of, bij ontstentenis van deze personen, de wettelijke vertegenwoordiger;

11° opvoedingsverantwoordelijken: de natuurlijke personen, andere dan de ouders, die de minderjarige op duurzame wijze in feite onder hun bewaring hebben of bij wie de minderjarige geplaatst is door bemiddeling of ten laste van een openbare overheid;

12° jeugdhulpaanbieder: een persoon of een voorziening die jeugdhulpverlening aanbiedt als bedoeld in artikel 3 van het decreet integrale jeugdhulp en een voorziening als bedoeld in artikel 2, 6°, c) en d), van het decreet van 15 juli 1997 houdende oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris en houdende oprichting van een Commissie van toezicht met betrekking tot voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren;

13° jeugdhulpvoorziening: een voorziening die jeugdhulpverlening aanbiedt als bedoeld in artikel 3 van het decreet integrale jeugdhulp en een voorziening als bedoeld in artikel 2, 6°, c) en d), van het decreet van 15 juli 1997 houdende oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris en houdende oprichting van een Commissie van toezicht met betrekking tot voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren;

14° jeugdhulpverlener: een persoon die of een team dat binnen een jeugdhulpvoorziening belast is met het verstrekken van jeugdhulpverlening;

15° toegangspoort: orgaan, bedoeld in artikel 17 van het decreet integrale jeugdhulp;

16° dossier: alle gegevens die op een systematische wijze met betrekking tot een minderjarige worden verzameld en bijgehouden;

17° sector: een bevoegdheidsdomein dat geregeld wordt door regelgeving, vermeld in artikel 3, § 1, van het decreet integrale jeugdhulp, of toepasselijk verklaard krachtens artikel 3, § 2, van dat decreet;

18° ondersteuningscentrum Jeugdzorg : een orgaan als vermeld in artikel 33 van het decreet integrale jeugdhulp.

§ 2. Bij verwijzing naar personen wordt in dit decreet de mannelijke vorm gebruikt.

HOOFDSTUK II TOEPASSINGSGBIED

Art 3 – § 1. Onverminderd de wetgeving betreffende de rechten van de patiënt en behoudens afwijkingen waarin dit decreet voorziet, regelt dit decreet de rechten van minderjarigen ten aanzien van de jeugdhulpaanbieders, de toegangspoort en het ondersteuningscentrum Jeugdzorg.

Het is van toepassing vanaf het eerste contact dat een minderjarige heeft met een jeugdhulpaanbieder, de toegangspoort of het ondersteuningscentrum Jeugdzorg, ongeacht op welke wijze en door wie dit contact geïnitieerd wordt.

§ 2. Dit decreet doet geen afbreuk aan wettelijke, decretale of reglementaire bepalingen, die aan minderjarigen ruimere rechten toekennen.

HOOFDSTUK III BEKWAAMHEID VAN DE MINDERJARIGE

Art 4 – § 1. Onverminderd de rechten van de ouders, oefent de minderjarige de rechten, opgesomd in dit decreet, zelfstandig uit.

§ 2. In afwijking van § 1, oefent de minderjarige de rechten, bedoeld in artikelen 8, 13 en 22, zelfstandig uit op voorwaarde dat hij tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat is, rekening houdend met zijn leeftijd en zijn maturiteit. De minderjarige van twaalf jaar of ouder wordt vermoed in staat te zijn tot een redelijke beoordeling van zijn belangen.

HOOFDSTUK IV BELANG VAN DE MINDERJARIGE

Art 5 – Het belang van de minderjarige vormt de belangrijkste overweging bij het verlenen van jeugdhulp.

Het belang van de minderjarige wordt vastgesteld in dialoog met de minderjarige zelf. Aan de mening van de minderjarige wordt passend gevolg gegeven, rekening houdend met zijn leeftijd en maturiteit. Bij de vaststelling van het belang van de minderjarige is tevens respect vereist voor de mening en voor de verantwoordelijkheden van de ouders.

HOOFDSTUK V RECHTEN VAN DE MINDERJARIGE

AFDELING 1 ALGEMENE BEPALING

Art 6 – De rechten die in dit decreet zijn opgesomd, gelden zonder onderscheid voor alle minderjarigen.

AFDELING 2 HET RECHT OP JEUGDHULP

Art 7 – Binnen het beschikbare jeugdhulpaanbod heeft de minderjarige recht op jeugdhulp, zoals bepaald in artikel 6 van het decreet integrale jeugdhulp.

AFDELING 3 RECHT OP INSTEMMING MET EN VRIJE KEUZE VAN DE BUITENGERECHTELIJKE JEUGDHULP

Art 8 – De minderjarige heeft het recht om geïnformeerd vrij in te stemmen met de buitengerechtelijke jeugdhulp of die hulp te weigeren.

Art 9 – Als buitengerechtelijke jeugdhulp die past bij de jeugdhulpvraag of jeugdhulpbehoefte van de minderjarige, door meerdere jeugdhulpaanbieders kan worden verstrekt, heeft de minderjarige het recht om de jeugdhulpaanbieder vrij te kiezen en om zijn keuze nadien te wijzigen, behoudens beperkingen die bij of krachtens wet of decreet zijn opgelegd.

Art 10 – § 1. Bij buitengerechtelijke jeugdhulp heeft de minderjarige te allen tijde het recht de interventie van een bepaalde jeugdhulpverlener te weigeren, voorzover de opdracht en de organisatie van de jeugdhulpvoorziening dat toelaten. De weigering mag de jeugdhulpverlening van de jeugdhulpvoorziening aan de minderjarige niet in het gedrang brengen.

Op verzoek van de minderjarige wordt de weigering, bedoeld in het vorige lid, schriftelijk vastgelegd en toegevoegd aan het dossier van de minderjarige. De minderjarige heeft het recht om een schriftelijke motivering van die weigering aan zijn dossier te laten toevoegen.

§ 2. De bepalingen van § 1 zijn van overeenkomstige toepassing op de toegangspoort en de trajectbegeleiding.

AFDELING 4 RECHT OP INFORMATIE EN DUIDELIJKE COMMUNICATIE

Art 11 – § 1. De minderjarige heeft recht op duidelijke, toereikende en voor hem begrijpelijke informatie over de jeugdhulp en over alle zaken die daarmee verband houden, inzonderheid leefregels en afspraken.

Een voorziening voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren als bedoeld in artikel 2, 6°, van het decreet van 15 juli 1997 houdende oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris en houdende oprichting van een Commissie van toezicht met betrekking tot voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren geeft een kind of een jongere bij zijn opname de informatie die door de Commissie van toezicht met betrekking tot voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren ter beschikking wordt gesteld.

§ 2. In het belang van de minderjarige, zoals omschreven in artikel 5, kan worden beslist om de minderjarige over bepaalde zaken niet te informeren. Een dergelijke beslissing wordt gemotiveerd en in het dossier van de minderjarige opgenomen. De persoon, bedoeld in artikel 24, heeft het recht over die zaken geïnformeerd te worden.

Art 12 – De communicatie met de minderjarige verloopt in een voor hem begrijpelijke taal, afgestemd op zijn leeftijd en maturiteit. De Vlaamse regering bepaalt hoe dit recht wordt nageleefd ten aanzien van anderstalige minderjarigen.

AFDELING 5 HET RECHT OP RESPECT VOOR HET GEZINSLEVEN

Art 13 – Tenzij een rechterlijke beslissing dat beveelt, kan een minderjarige niet tegen zijn wil van zijn ouders worden gescheiden.

Art 14 – Als jeugdhulpverlening de minderjarige scheidt van zijn ouder of opvoedingsverantwoordelijke, heeft de minderjarige recht op informatie over en op regelmatig persoonlijk en rechtstreeks contact met die persoon, tenzij dit in strijd is met het belang van de minderjarige, zoals omschreven in artikel 5, of met een rechterlijke beslissing. Het verstrekken van gevoelige informatie over een ouder of opvoedingsverantwoordelijke gebeurt zo dat het welzijn van de minderjarige zo min mogelijk wordt geschaad.

Art 15 – De minderjarige en inzonderheid de niet-begeleide minderjarige vreemdeling heeft recht op ondersteuning bij het zoeken naar informatie over de situatie van familieleden.

AFDELING 6 RECHT OP INSpraak EN PARTICIPATIE

Art 16 – Onverminderd de procedureregels voor het verlenen van gerechtelijke jeugdhulp, heeft de minderjarige recht op participatie bij de totstandkoming en de uitvoering van de jeugdhulp die hem wordt verleend.

De minderjarige heeft het recht zijn mening vrij te uiten in elke aangelegenheid of procedure betreffende de jeugdhulp die hem betreft. Aan de mening van de minderjarige wordt in de mate van het mogelijke passend gevolg gegeven, in overeenstemming met de leeftijd en de maturiteit van de minderjarige. Als aan de mening van de minderjarige geen passend gevolg wordt gegeven, wordt dat afdoende gemotiveerd. Op verzoek van de minderjarige wordt die motivering aan zijn dossier toegevoegd.

Art 17 – Onverminderd de procedureregels voor het verlenen van gerechtelijke jeugdhulp, heeft de minderjarige recht op een periodieke evaluatie van de jeugdhulpverlening die hij krijgt, in verhouding tot de duur van die hulpverlening. Hij heeft recht op participatie bij die evaluatie.

Art 18 – Tenzij dat in strijd is met een rechterlijke beslissing en voorzover de opdracht en de organisatie van de jeugdhulpvoorziening dat toelaten, heeft de minderjarige aan wie die voorziening semi-residentiele of residentiële jeugdhulpverlening aanbiedt, het recht om met medebewoners te vergaderen over aspecten van de jeugdhulpverlening.

Art 19 – De jeugdhulpvoorzieningen beschikken over een regeling met betrekking tot de inspraak van de minderjarige. Die inspraakregeling voldoet ten minste aan de volgende eisen:

1° er is een inspraakorgaan of een inspraakprocedure;

2° indien mogelijk en in elk geval bij semi-residentiële of residentiële jeugdhulpverlening die gemiddeld ten minste zes maanden bedraagt, gebeurt de inspraak collectief;

3° elke minderjarige aan wie de jeugdhulpvoorziening jeugdhulpverlening aanbiedt, kan participeren aan de inspraak;

4° de jeugdhulpvoorziening biedt haar medewerking om de inspraak te realiseren.

AFDELING 7 HET DOSSIER

Art 20 – De minderjarige heeft recht op een dossier dat door de jeugdhulpvoorziening, de toegangspoort en het ondersteuningscentrum Jeugdzorg zorgvuldig wordt bijgehouden en veilig wordt bewaard.

Het opstellen, het bewaren en het gebruik van het dossier zijn onderworpen aan de verplichtingen die voortvloeien uit de wetgeving betreffende de verwerking van persoonsgegevens, aan de verplichtingen die voortvloeien uit de regelgeving van de sectoren en aan de supplementaire of specifieke verplichtingen, bepaald in deze Afdeling. Als deze verplichtingen onderling tegenstrijdig zijn, hebben de verplichtingen die voor de minderjarige het gunstigst zijn, voorrang.

Art 21 – In het dossier worden de persoonsgegevens betreffende de gezondheid apart bijgehouden. De verwerking van en de toegang tot die gegevens is onderworpen aan de relevante bepalingen uit de wetgeving tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens en betreffende de rechten van de patiënt.

Art 22 – § 1. Dit artikel is van toepassing op de dossiergegevens die geen persoonsgegevens betreffende de gezondheid uitmaken.

§ 2. De minderjarige heeft recht op toegang tot de gegevens die hem betreffen.

Het toegangsrecht geldt niet voor de volgende gegevens:

1° de gegevens die werden verstrekt door derden zonder dat zij daartoe verplicht werden en die zij als vertrouwelijk hebben bestempeld, tenzij zij zich akkoord verklaren met de toegang;

2° de stukken die werden opgesteld ten behoeve van de gerechtelijke overheden;

3° de gegevens waarover de minderjarige, met toepassing van artikel 11, § 2, niet werd geïnformeerd. De persoon, bedoeld in artikel 24, heeft wel recht op toegang tot deze gegevens.

De minderjarige heeft recht op toelichting bij de gegevens waartoe hij toegang heeft.

Behoudens afwijkende bepalingen, wordt het recht op toegang en toelichting verleend ten laatste binnen vijftien dagen na ontvangst van het verzoek.

§ 3. De toegang tot de gegevens wordt verstrekt door inzage.

Als bepaalde gegevens ook een derde betreffen en volledige inzage in de gegevens door de minderjarige afbreuk zou doen aan het recht van de derde op bescherming van zijn persoonlijke levenssfeer, wordt de toegang tot deze gegevens verstrekt via een gesprek, gedeeltelijke inzage of rapportage.

§ 4. Voor de toepassing van § 2 worden de personen die deel uitmaken van het cliëntstelsel ten opzichte van elkaar als derden beschouwd.

Onverminderd de toepassing van § 2, worden, voor de toepassing van § 3, tweede lid, de personen die deel uitmaken van het cliëntstelsel ten opzichte van de minderjarige niet als derden beschouwd, voorzover het gaat om contextuele gegevens.

Contextuele gegevens zijn gegevens die tegelijk de minderjarige en één of meer andere personen die deel uitmaken van het cliëntstelsel, betreffen.

Voor de toepassing van deze paragraaf bestaat het cliëntstelsel uit de volgende personen:

1° de minderjarige;

2° de ouders;

3° de opvoedingsverantwoordelijken;

4° de personen die met de minderjarige samenwonen op het ogenblik van de uitoefening van het recht op toegang.

§ 5. Deze paragraaf is van toepassing als de minderjarige, met toepassing van artikel 4, § 2, het recht op toegang niet zelfstandig kan uitoefenen.

Het recht op toegang wordt uitgeoefend door de ouders.

De ouder kan zich niet beroepen op de toepassing van § 4 wat betreft de contextuele gegevens die het kind en een ander persoon dan de ouder zelf betreffen. Hij heeft geen toegang tot de gegevens, bedoeld in artikel 23.

Ingeval er tegenstrijdige belangen zijn met de ouders of als die het toegangsrecht niet uitoefenen, kan het toegangsrecht van de minderjarige worden uitgeoefend door de persoon, bedoeld in artikel 24.

§ 6. Op verzoek van de minderjarige worden de documenten die hij aanreikt, toegevoegd aan zijn dossier.

De minderjarige heeft het recht om zijn versie te geven van de feiten die vermeld zijn in zijn dossier.

§ 7. De minderjarige heeft recht op een afschrift van de gegevens van zijn dossier waartoe hij toegang heeft door inzage en op een rapport van de gegevens van zijn dossier waartoe hij toegang heeft op een andere wijze dan door inzage.

Ieder afschrift en ieder rapport is persoonlijk en vertrouwelijk, en mag enkel worden aangewend voor doeleinden van jeugdhulp. De dossierhouder die een afschrift of rapport bezorgt, wijst de minderjarige hierop en voegt een toelichting in die zin bij het afschrift of rapport.

De Vlaamse regering kan de modaliteiten bepalen waaronder een afschrift of rapport wordt afgeleverd.

Art 23 – De minderjarige kan zich uitdrukkelijk en gemotiveerd verzetten tegen de toegang van een persoon van het cliëntstelsel, zoals bedoeld in artikel 22, § 4, tot door hem aangewezen gegevens.

AFDELING 8 RECHT OP BIJSTAND

Art 24 – § 1. De minderjarige heeft het recht om zich in alle contacten met de jeugdhulpaanbieders, de toegangspoort en het ondersteuningscentrum Jeugdzorg en in de uitoefening van zijn rechten, opgesomd in dit decreet, te laten bijstaan door een persoon die aan de volgende voorwaarden voldoet:

1° meerderjarig zijn;

2° niet rechtstreeks betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening, georganiseerd ten behoeve van de minderjarige;

3° op ondubbelzinnige wijze door de minderjarige aangewezen zijn;

4° beschikken over een uittreksel uit het strafregister dat een model 2 omvat.

De persoon die de minderjarige bijstaat, legitimeert zich bij elk optreden in die hoedanigheid.

§ 2. Als de minderjarige niet in staat is om zelf een persoon als bedoeld in § 1, aan te wijzen en als de minderjarige en zijn ouders tegenstrijdige belangen hebben, kan de jeugdhulpvoorziening of de toegangspoort voor hem een persoon aanwijzen die beantwoordt aan de bepalingen van § 1, eerste lid, 1° en 2°. De Vlaamse regering bepaalt de nadere regels voor de aanwijzing van die persoon. Het tweede lid van § 1 is op die persoon van toepassing.

Het voorgaande lid is van overeenkomstige toepassing als de minderjarige en zijn opvoedingsverantwoordelijke tegenstrijdige belangen hebben en niemand het ouderlijk gezag over de minderjarige uitoefent.

AFDELING 9 RECHT OP PRIVACY

Art 25 – De minderjarige heeft recht op respect voor zijn persoonlijke levenssfeer, met inbegrip van:

1° de bescherming van zijn persoonsgegevens, onverminderd de bepalingen van Afdeling 7;

2° een respectvolle omgang met de eigen politieke, filosofische, ideologische of religieuze overtuiging en seksuele geaardheid;

3° voorzover de opdracht en de organisatie van de jeugdhulpaanbieder dit toelaten, het recht om bezoek te ontvangen en om te gaan met personen van zijn eigen keuze bij residentiële of semi-residentiële jeugdhulpverlening, tenzij een beperking van dat recht voortvloeit uit een rechterlijke beslissing;

4° het recht op overleg omtrent de verblijfsomstandigheden bij residentiële of semi-residentiële jeugdhulpverlening.

Behalve indien de beperking van het recht, bedoeld in het voorgaande lid, 3°, voortvloeit uit een rechterlijke beslissing, wordt die beperking uitvoerig gemotiveerd in het dossier van de minderjarige.

AFDELING 10 RECHT OP EEN VRIJ BESTEEDBAAR BEDRAG

Art 26 – De minderjarige aan wie residentiële jeugdhulpverlening wordt geboden, met uitzondering van pleegzorg als bedoeld in artikel 2, 11°, van het decreet van 29 juni 2012 houdende de organisatie van pleegzorg, heeft, ten laste van de Vlaamse Overheid, recht op een vrij besteedbaar bedrag. De Vlaamse Regering bepaalt het bedrag, de nadere regels voor de toekenning ervan en de wijze waarop het wordt vereffend.

AFDELING 11 RECHT OP EEN MENSWAARDIGE BEHANDELING

Art 27 – Geen enkele minderjarige wordt in de jeugdhulp onderworpen aan een onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing.

Art 28 – § 1. Sancties vanwege de jeugdhulpaanbieders zijn aan de persoonlijkheid van de minderjarige aangepast en zijn proportioneel met de ernst van de feiten. Ze bevorderen altijd de opvoeding en hebben geen traumatische uitwerking.

§ 2. Lichamelijke straffen, geestelijk geweld, onthouding van maaltijden en, behoudens andersluidende rechterlijke beslissing, onthouding van bezoekrechten, zijn verboden.

§ 3. Tijdelijke afzondering of tijdelijke vrijheidsbeperking is alleen mogelijk indien en zolang als het gedrag van de minderjarige:

1° risico's inhoudt voor zijn eigen fysieke integriteit, of;

2° risico's inhoudt voor de fysieke integriteit van medebewoners of personeelsleden of materieel vernielend werkt.

De procedures van jeugdhulpvoorzieningen om tot tijdelijke afzondering of tijdelijke vrijheidsbeperking over te gaan, zijn duidelijk omschreven in het huishoudelijk reglement en worden duidelijk meegedeeld. Als gebruik wordt gemaakt van een beveiligingskamer, beschrijft het huishoudelijk reglement in elk geval: de inrichting en het gebruik van de beveiligingskamer, het beveiligingsdossier, de duur van de beveiliging en het toezicht.

AFDELING 12 KLACHTRECHT

Art 29 – De minderjarige heeft het recht om bij een jeugdhulpvoorziening, de toegangspoort of het ondersteuningscentrum Jeugdzorg klachten te formuleren over:

1° de inhoud van de jeugdhulp en de wijze waarop ze wordt aangeboden;

2° de leefomstandigheden binnen residentiële en semi-residentiële jeugdhulpverlening;

3° de niet-naleving van de rechten, opgesomd in dit decreet.

De klachtenbehandeling verloopt volgens de bepalingen die terzake van toepassing zijn op de jeugdhulpvoorziening, de toegangspoort of het ondersteuningscentrum Jeugdzorg.

Decreet betreffende de integrale jeugdhulp (2013)

*Aangenomen door het Vlaamse Parlement op 12 juni 2013, laatst gewijzigd door het Decreet 21 december 2018
Belgisch Staatsblad 13 september 2013, 28 januari 2019*

HOOFDSTUK 1. Algemene bepalingen

Art 1 – Dit decreet regelt een gemeenschapsaangelegenheid.

Art 2 – § 1. In dit decreet wordt verstaan onder :

1° (opgeheven);

2° agentschap Jongeren welzijn : het intern verzelfstandigd agentschap, vermeld in artikel 59 van het decreet van 7 maart 2008 inzake bijzondere jeugdbijstand;

3° agentschap Kind en Gezin : het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid Kind en Gezin, vermeld in artikel 3 van het decreet van 30 april 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid Kind en Gezin;

3°/1 algemene verordening gegevensbescherming : de verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van richtlijn 95/46/EG (algemene verordening gegevensbescherming);

4° ambulant : de hulp wordt in de voorziening aangeboden, maar de cliënt overnacht niet in de voorziening;

5° brede instap : jeugdhulpaanbieders die onder de toepassing vallen van minstens de regelgeving, vermeld in artikel 3, § 1, eerste lid, 2°, 4° en 7°, en die modules aanbieden die door de Vlaamse Regering zijn aangewezen als behorend tot de brede instap;

6° consult : partijen die elkaar raadplegen en informatie uitwisselen in het kader van de jeugdhulpverlening, vertrekkend vanuit de hulpvraag;

7° continuïteit : de voortzetting zonder onderbreking van het traject van de jeugdhulpverlening, te realiseren door de samenwerking van de verschillende jeugdhulpaanbieders van de jeugdhulpverlening en de trajectbegeleiding;

8° context : het sociale netwerk rond de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken, dat in functie van de hulpvraag van die personen van betekenis is;

9° crisissituatie : een acuut beleefde noodsituatie waarin onmiddellijk hulp moet worden geboden;

10° crisisjeugdhulpverlening : jeugdhulpverlening die bestaat uit een onmiddellijke en aangepaste actie in geval van een crisissituatie;

11° Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin : het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, vermeld in artikel 1 van het besluit van de Vlaamse Regering van 31 maart 2006 betreffende het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, betreffende de inwerkingtreding van regelgeving tot oprichting van agentschappen in het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en betreffende de wijziging van regelgeving met betrekking tot dat beleidsdomein;

12° diagnostiek : het proces van de verzameling en ordening van de beschikbare relevante gegevens vanuit de hulpvraag;

13° dienstverlener : hulp-, zorg- en dienstverleners die professioneel betrokken zijn bij het welzijn van minderjarigen;

14° erkende voorziening van de bijzondere jeugdbijstand : een voorziening die erkend is met toepassing van hoofdstuk V, afdeling II, van het decreet van 7 maart 2008 inzake bijzondere jeugdbijstand;

15° flexibiliteit : de herzienbaarheid van de aangeboden jeugdhulpverlening in functie van de wenselijkheid en van wat als ondersteunend wordt ervaren door de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken;

15°/2 geanonimiseerde gegevens : gegevens die geen betrekking hebben op een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon of die betrekking hebben op persoonsgegevens die zodanig anoniem zijn gemaakt dat de betrokkene niet of niet meer identificeerbaar is

15°/3 gecodeerde persoonsgegevens : de persoonsgegevens die alleen met een code in verband kunnen worden gebracht met een geïdentificeerde of identificeerbare persoon;

16° geïndiceerde jeugdhulpverlening : enerzijds de jeugdhulpverlening die voor de minderjarige op basis van de hulpvraag en in overleg met de context wordt voorgesteld in het indicatiestellingsverslag, vermeld in artikel 21, eerste lid, 2°, en die in de vorm van inzetbare en combineerbare typemodules wordt beschreven, waarbij flexibiliteit gewaarborgd is, en anderzijds de jeugdhulpverlening die voor de minderjarige wordt voorgesteld in het verzoek van de jeugdrechter om niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening, vermeld in artikel 55;

17° gemandateerde voorzieningen : het ondersteuningscentrum Jeugdzorg en de vertrouwenscentra kindermishandeling;

- 18° gemeenschapsinstelling : een voorziening als vermeld in artikel 47 van het decreet van 7 maart 2008 inzake bijzondere jeugdbijstand;
- 19° gerechtelijke jeugdhulpverlening : de jeugdhulpverlening die wordt opgelegd bij rechterlijke beslissing;
- 20° hulpprogramma : een voorzieningenoverstijgend en gecoördineerd geheel van jeugdhulpverlening dat bestaat uit een combinatie van modules, afgestemd op de hulpvraag, die al dan niet gelijktijdig ingezet worden met de focus op een specifieke doelgroep of problematiek;
- 21° indicatiestelling : het proces, vermeld in artikel 21, dat wordt uitgevoerd door het team Indiciestelling, vermeld in artikel 17, en dat op basis van de hulpvraag en de gemeenschappelijke analyse vaststelt welke jeugdhulpverlening maximaal wenselijk en als ondersteunend en effectief ingeschat wordt en wat de urgentie ervan is;
- 22° inspraak : de medezeggenschap van minderjarigen, ouders en, in voorkomend geval, opvoedingsverantwoordelijken op elk moment in het traject van de jeugdhulpverlening;
- 22°/1 instemming : elke vrije, specifieke, geïnformeerde en uitdrukkelijke wilsuiting
- 23° Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp : het orgaan, vermeld in artikel 65;
- 24° Intersectorale Regionale Prioriteitencommissie : het orgaan, vermeld in artikel 26, § 1, eerste lid, 5°, en derde lid, dat in voorkomend geval overgaat tot de prioritering van dossiers op basis van de hulpvraag, de urgentie en de zorgnood en dat met de minderjarige, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken en de jeugdhulpaanbieders het gemeenschappelijke engagement aangaat om de geïndiceerde jeugdhulpverlening prioritair uit te voeren;
- 25° intersectorale registratielijst : systeem waarin al de indicatiestellingsverslagen, vermeld in artikel 21, eerste lid, 2°, en al de verzoeken van de jeugdrechter om niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening, vermeld in artikel 55, op naam van de minderjarige worden opgenomen met het oog op de jeugdhulpregie, vermeld in artikel 26;
- 26° jeugdhulp : het geheel van de jeugdhulpaanbieders, de personeelsleden die de indicatiestelling en de jeugdhulpregie verrichten binnen en voor de toegangspoort, en de personeelsleden die de opdrachten binnen de gemandateerde voorzieningen uitvoeren;
- 27° jeugdhulpaanbieder : een natuurlijke persoon of een voorziening die jeugdhulpverlening aanbiedt, in de vorm van rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening of niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening of beide, als vermeld in artikel 3, en het ondersteuningscentrum;
- 28° jeugdhulpverleningsbeslissing : het document, opgemaakt door het team Jeugdhulpregie, vermeld in artikel 17, derde lid, dat de geïndiceerde jeugdhulpverlening omzet in een of meer modules niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening of in een persoonsvolgende financiering die het mogelijk maakt om de geïndiceerde jeugdhulpverlening te realiseren, overeenkomstig artikel 26, § 1, eerste lid, 1° ;
- 29° jeugdhulpregie : het proces, vermeld in artikel 26, dat wordt uitgevoerd door het team Jeugdhulpregie, vermeld in artikel 17, en dat de geïndiceerde jeugdhulpverlening omzet in een of meer modules jeugdhulpverlening of in een persoonsvolgende financiering;
- 30° jeugdhulpverlening : de vraaggestuurde hulp- en zorgverlening die zich richt tot minderjarigen, of tot minderjarigen en hun ouders, hun opvoedingsverantwoordelijken of personen uit hun leefomgeving;
- 31° jeugdhulpverleningsvoorstel : het document, opgemaakt door het team Jeugdhulpregie, vermeld in artikel 17, derde lid, dat een selectie bevat van de modules die in aanmerking komen om de geïndiceerde jeugdhulpverlening te realiseren, als een of meer modules niet onmiddellijk beschikbaar zijn, overeenkomstig artikel 26, § 1, eerste lid, 4° ;
- 32° kindermishandeling : elke vorm van lichamelijk, psychisch of seksueel geweld waar van een minderjarige het slachtoffer is, actief door het schadelijke optreden of passief door een ernstige nalatigheid van zijn ouders of van iedere andere persoon ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid staat;
- 33° leefomgeving : de natuurlijke personen, met uitzondering van de ouders en de opvoedingsverantwoordelijken, die bij de minderjarige inwonen of met de minderjarige een familiale of bijzondere affectieve band hebben, onder wie de natuurlijke personen die in de buurt van de minderjarige wonen of met wie de minderjarige geregeld contact heeft, onder meer bij het naar school gaan of tijdens de vrijetijdsbesteding;
- 34° maatschappelijke noodzaak : de kwalificatie die na het onderzoek, vermeld in artikel 34, door de gemandateerde voorziening aan een verontrustende situatie wordt gegeven en die de noodzaak vastlegt om jeugdhulpverlening in te schakelen;
- 35° Managementcomité : het Managementcomité Integrale Jeugdhulp, vermeld in artikel 61;
- 36° minderjarige : elke natuurlijke persoon die jonger is dan achttien jaar;
- 37° mobiel : de hulp wordt niet in de voorziening maar elders aangeboden (thuis, op school enzovoort);
- 38° module : een duidelijk afgelijnde eenheid van jeugdhulpverlening op basis van de hulpvraag, aangeboden door een jeugdhulpaanbieder, gebaseerd op één typemodule, die afzonderlijk, gelijktijdig of consecutief en op een manier waarbij de flexibiliteit met andere eenheden van jeugdhulpverlening gewaarborgd is, kan worden aangeboden;
- 39° netwerk : een functioneel samenwerkingsverband van jeugdhulpaanbieders dat afspraken over een integrale uitbouw van de hulpverlening vastlegt in een samenwerkingsprotocol;
- 40° niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening : de modules van jeugdhulpverlening die volgens het onderscheid, vermeld in artikel 14 en 15, vanwege hun graad van ingrijpendheid behoren tot de niet rechtstreeks

- toegankelijke jeugdhulpverlening en waartoe minderjarigen, ouders en, in voorkomend geval, opvoedingsverantwoordelijken alleen toegang hebben op basis van een jeugdhulpverleningsbeslissing;
- 41° ondersteuningscentrum : het ondersteuningscentrum Jeugdzorg, vermeld in artikel 33;
- 42° opvoedingsverantwoordelijken : andere natuurlijke personen dan de ouders die de minderjarige op duurzame wijze in feite onder hun bewaring hebben of bij wie de minderjarige geplaatst is door bemiddeling of ten laste van een openbare overheid;
- 43° ouders : de natuurlijke personen die titularis zijn van het ouderlijk gezag, of, bij ontstentenis van die personen, de wettelijke vertegenwoordigers;
- 44° persoonsvolgende financiering : het instrument voor de eigen sturing van de hulp door de persoon met een handicap, dat de persoon volgt en waarmee hij op afdoende wijze zorg en assistentie voor zichzelf kan betrekken. Deze financieringswijze wordt opgedeeld in een systeem van persoonsvolgende vouchers en in een systeem van cash budgetten, waarbij de persoon met een handicap kan overstappen van het ene systeem op het andere en terug;
- 45° pleeggezin : het gezin van de pleegzorger;
- 46° pleegzorger : een meerderjarige natuurlijke persoon die één of meer pleegkinderen en/of pleeggasten in het eigen gezin opvangt;
- 47° rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening : de modules van jeugdhulpverlening voor de toegangspoort die volgens het onderscheid, vermeld in artikel 14 en 15, behoren tot de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening en waartoe minderjarigen, ouders en, in voorkomend geval, opvoedingsverantwoordelijken toegang hebben, zonder dat ze daarvoor een jeugdhulpverleningsbeslissing als vermeld in artikel 26, § 1, eerste lid, 3°, nodig hebben;
- 48° regio : een regio integrale jeugdhulp als vermeld in artikel 64;
- 49° residentieel : de hulp wordt in de voorziening aangeboden en de cliënt overnacht in de voorziening;
- 50° sector : een domein dat geregeld wordt door een regelgeving als vermeld in artikel 3, § 1, eerste lid, 1° tot en met 7°, of toepasselijk verklaard wordt krachtens artikel 3, § 2;
- 51° sociale dienst : de Sociale Dienst voor Gerechtelijke Jeugdhulpverlening, vermeld in artikel 56;
- 52° toegangspoort : een orgaan als vermeld in artikel 17;
- 53° typemodule : een afgelijnde eenheid van jeugdhulpverlening, gebaseerd op één functie of op een specifiek omschreven kernproces van hulpverlening, die deel uitmaakt van een intersectoraal opgemaakte set van typemodules en die tot doel heeft de kernopdrachten van de sectoren in dezelfde taal te formuleren en op elkaar af te stemmen;
- 54° verontrustende situatie : een situatie die de ontwikkeling van een minderjarige bedreigt doordat zijn psychische, fysieke of seksuele integriteit of die van een of meer leden van zijn gezin wordt aangetast of doordat zijn affectieve, morele, intellectuele of sociale ontplooiingskansen in het gedrang komen, waardoor het aanbieden van jeugdhulpverlening maatschappelijk noodzakelijk kan zijn;
- 55° vertrouwenscentrum kindermishandeling : een centrum als vermeld in artikel 42;
- 56° vrijwillige jeugdhulpverlening : rechtstreeks of niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening die berust op een vrijwillige medewerking van de betrokken partijen en die geen gerechtelijke jeugdhulpverlening is.
- § 2. Bij verwijzing naar personen wordt in dit decreet de mannelijke vorm gebruikt.

HOOFDSTUK 2. Toepassingsgebied van de integrale jeugdhulp

Art 3 – § 1. Integrale jeugdhulp heeft betrekking op jeugdhulpverlening die aangeboden wordt met toepassing van de volgende regelgeving :

- 1° het besluit van de Vlaamse Regering van 24 juli 1997 tot regeling van de erkenning en de subsidiëring van de centra voor integrale gezinszorg;
- 2° het decreet van 1 december 1998 betreffende de centra voor leerlingenbegeleiding;
- 3° het decreet van 18 mei 1999 betreffende de geestelijke gezondheidszorg;
- 4° het decreet van 30 april 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid Kind en Gezin;
- 5° het decreet van 7 mei 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap;
- 6° het decreet van 7 maart 2008 inzake bijzondere jeugdbijstand;
- 7° het decreet van 8 mei 2009 betreffende het algemeen welzijnswerk;
- 8° het decreet van 29 juni 2012 houdende de organisatie van pleegzorg.
- Binnen de regelgeving, vermeld in het eerste lid, 1° tot en met 7°, bepaalt de Vlaamse Regering welke jeugdhulpverlening onder het toepassingsgebied van de integrale jeugdhulp valt.
- § 2. De Vlaamse Regering kan het toepassingsgebied van de integrale jeugdhulp uitbreiden naar jeugdhulpverlening die met toepassing van andere Vlaamse regelgeving wordt aangeboden.

Art 4 – De Vlaamse Regering kan, voor het aanleveren van relevante gegevens over de minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en voor de jeugdhulpregie, verricht door het team Jeugdhulpregie, vermeld in artikel 17, derde lid, overeenkomsten sluiten met :

- 1° personen of voorzieningen van wie het hulpaanbod niet onder de toepassing valt van een regelgeving als vermeld in art 3;

2° personen of voorzieningen die buiten de Vlaamse Gemeenschap gevestigd zijn.

HOOFDSTUK 3. Missie en principes van de integrale jeugdhulp

Afdeling 1. Missie

Art 5 – Integrale jeugdhulp biedt aan minderjarigen, hun ouders en, in voorkomend geval, hun opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit hun leefomgeving die daar behoefte aan hebben, hulp en zorg op maat die met een grote mate aan flexibiliteit aan de hulpvraag proberen te beantwoorden. Ze doet dat door een gemeenschappelijke analyse van de hulpvraag en in een sectoroverschrijdende samenwerking tussen jeugd-hulpaanbieders en intersectorale afstemming van het jeugdhulpaanbod. Het jeugdhulpaanbod kan herzien worden in functie van wat als efficiënt, effectief en ondersteunend ervaren wordt door de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken.

Ze omvat zowel de rechtstreeks toegankelijke als de niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp, waarmee de personen tot wie ze zich richt, instemmen, als gerechtelijke jeugdhulp.

De integrale jeugdhulp respecteert op elk moment de bepalingen van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, aangenomen in New York op 20 november 1989 en geëxpliciteerd in het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van minderjarigen in de integrale jeugdhulp. De jeugdhulp houdt op elk moment rekening met de godsdienstige, de ideologische en de wijsgerige overtuiging van de minderjarige, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken.

Afdeling 2. Principes

Art 6 – Binnen het beschikbare jeugdhulpaanbod en de beschikbare kredieten heeft elke minderjarige met een jeugdhulpvraag of jeugdhulpbehoefte, alsook elke ouder of opvoedingsverantwoordelijke met een jeugdhulpvraag of jeugdhulpbehoefte die verband houdt met de opvoeding of de ontwikkeling van de minderjarige, maximaal recht op jeugdhulp als vermeld in dit decreet.

De jeugdhulp hanteert een contextgerichte manier van werken en ze zet de jeugdhulpverlening op de meest efficiënte en effectieve manier in.

De jeugdhulp zet maximaal de eigen krachten in van minderjarigen, ouders of, in voorkomend geval, opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit de leefomgeving, en versterkt hen daarin.

De jeugdhulp vertrekt van de hulpvraag of de hulpbehoefte van de personen tot wie ze zich richt, en sluit daar maximaal bij aan. Als verschillende vormen van jeugdhulp gelijkwaardig aan een jeugdhulpvraag of jeugdhulpbehoefte kunnen beantwoorden, wordt de minst ingrijpende vorm van jeugdhulp aangeboden.

Met uitzondering van de gerechtelijke jeugdhulpverlening kan de jeugdhulpverlening alleen worden verleend met instemming van de personen tot wie ze zich richt. De jeugdhulp berust op een vrijwillige medewerking van de betrokken personen. Ze worden maximaal betrokken bij de jeugdhulpverlening. De jeugdhulpverlening kan alleen uitgevoerd worden met :

1° de instemming van de ouders van de minderjarige en, in voorkomend geval, van zijn opvoedingsverantwoordelijken;

2° de instemming van de min-twaalfjarige, rekening houdend met zijn leeftijd en maturiteit, als blijkt dat de min-twaalfjarige tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat is, of de instemming van de minderjarige die twaalf jaar of ouder is, of nadat de minderjarige werd gehoord als die jonger is dan twaalf jaar.

In het belang van de minderjarige kan er van de noodzakelijke instemming, vermeld in het vijfde lid, worden afgeweken, wanneer die instemming omwille van omstandigheden niet onmiddellijk kan worden verleend en in afwachting dat ze wordt verleend, of wanneer die instemming omwille van omstandigheden niet uitdrukkelijk kan worden verleend. In die gevallen is afwijking mogelijk op voorwaarde dat :

1° de afwijking genotuleerd wordt;

2° de afwijking gemotiveerd wordt;

3° er in de motivatie wordt verwezen naar het belang van de minderjarige waarbij duidelijk wordt omschreven over welk belang van de minderjarige het gaat;

4° er in de motivatie wordt aangetoond dat het mogelijke werd gedaan om de werkelijke instemming te verkrijgen.

De jeugdhulp houdt bij haar werking op gepaste wijze rekening met de culturele kenmerken, de socio-economische situatie en de handicap van de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken.

Art 7 – Met behoud van de toepassing van artikel 72 tot en met 76, waaronder het gezamenlijk en gedeeld beroepsgeheim, zijn alle personen die hun medewerking verlenen aan de toepassing van dit decreet, gebonden door de geheimhoudingsplicht met betrekking tot de gegevens waarvan ze bij de uitoefening van hun opdracht kennis krijgen en die daarmee verband houden.

Elke overtreding van dit artikel wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met een geldboete van honderd euro tot vijfhonderd euro.

HOOFDSTUK 4. Doelstellingen van de integrale jeugdhulp

Art 8 – Integrale jeugdhulp heeft betrekking op de samenwerking en afstemming in de jeugdhulp met als doel een gezamenlijk engagement aan te gaan ten behoeve van minderjarigen, hun ouders en, in voorkomend geval, hun opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit hun leefomgeving en daarvoor :

- 1° in te zetten op de vermaatschappelijking van de jeugdhulpverlening;
- 2° de tijdige toegang tot de jeugdhulpverlening te organiseren;
- 3° de flexibiliteit en continuïteit van de jeugdhulpverlening te waarborgen, met inbegrip van de naadloze overgang naar andere vormen van hulpverlening;
- 4° gepast om te gaan met verontrustende situaties in de jeugdhulpverlening;
- 5° in een subsidiair aanbod crisisjeugdhulpverlening te voorzien;
- 6° hen maximaal in de jeugdhulpverlening te laten participeren;
- 7° een integrale aanpak te realiseren bij het organiseren en het aanbieden van jeugdhulpverlening.

HOOFDSTUK 5. Vermaatschappelijking van de jeugdhulpverlening

Art 9 – De jeugdhulp heeft de opdracht om de eigen krachten van minderjarigen, hun ouders en, in voorkomend geval, hun opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit hun leefomgeving in te zetten en die personen te versterken met het oog op :

- 1° het vermijden, als dat mogelijk is, van de instroom van de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken in de hulpverlening;
  - 2° het verhogen van hun participatie in de jeugdhulpverlening;
  - 3° het stimuleren van hun emancipatie en participatie in de samenleving.
- Daarvoor zetten de jeugdhulpaanbieders aangepaste methodieken in die de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving versterken om hun eigen krachten te maximaliseren om aan de hulpvraag te beantwoorden.
- De Vlaamse Regering bepaalt de nadere invulling van de opdrachten, vermeld in het eerste lid en tweede lid, en de wijze waarop de opdrachten worden uitgevoerd.

Art 10 – De methodieken vermeld in artikel 9, tweede lid, hebben tot doel de jeugdhulpverlening aan de minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken zo inclusief mogelijk te organiseren. Daarvoor wordt in dialoog met die personen een ondersteuningsplan opgesteld dat flexibiliteit waarborgt en dat hun bestaande sociale netwerk inzet en versterkt of dat voor hen een sociaal netwerk creëert.

De Vlaamse Regering bepaalt welke elementen het ondersteuningsplan minstens moet bevatten.

HOOFDSTUK 6. De toegang tot de jeugdhulpverlening

Afdeling 1. Algemene bepalingen

Art 11 – De jeugdhulp organiseert voor alle minderjarigen, hun ouders en, in voorkomend geval, hun opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit hun leefomgeving tijdig de toegang tot :

- 1° de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening;
  - 2° de niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening, via de toegangspoort.
- Daarvoor verbetert de jeugdhulp de volgende aspecten van het aanbod :

- 1° de bruikbaarheid;
- 2° de bereikbaarheid;
- 3° de beschikbaarheid;
- 4° de begrijpbaarheid;
- 5° de betaalbaarheid.

Met behoud van de toepassing van hoofdstuk 5 koppelt de jeugdhulp aan elke hulpvraag zo snel mogelijk en in zo weinig mogelijk stappen het minst ingrijpende en meest gepaste beschikbare hulpaanbod, bestaande uit rechtstreeks of niet rechtstreeks toegankelijke modules, of een combinatie van beide, en zet tijdig diagnostiek in.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere invulling van de doelstellingen en de daarmee verbonden opdrachten, de wijze waarop de opdrachten worden uitgevoerd, de modules die tot de brede instap behoren en de intersectorale kwaliteitseisen voor de brede instap.

Art 12 – De rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening wordt versterkt door :

- 1° aanpassingen in het onderscheid, vermeld in afdeling 2, waardoor 30% van de niet-residentiële modules van de niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening, rechtstreeks toegankelijk wordt;
  - 2° bij uitbreidingen van het aanbod van de sectoren minimaal 30% van de totale middelen voor de uitbreiding te besteden aan de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening.
- De Vlaamse Regering kan de verhouding, vermeld in het eerste lid, 2°, verhogen.

Afdeling 2. Modulering en onderscheid

Art 13 – Elke jeugdhulpaanbieder biedt zijn jeugdhulpverlening aan in de vorm van modules die inzetbaar zijn op basis van de hulpvraag en wat jongeren en ouders als ondersteunend ervaren. De Vlaamse Regering bepaalt de regels voor het beschrijven, het combineren en het aanbieden van modules.

Art 14 – De modules jeugdhulpverlening van de jeugdhulpaanbieders, met uitzondering van de modules die worden ingezet in een hulpprogramma, worden opgedeeld in rechtstreeks toegankelijke en niet rechtstreeks toegankelijke modules. De niet rechtstreeks toegankelijke modules kunnen, met uitzondering van het aanbod van de gemeenschapsinstellingen, alleen op basis van een jeugdhulpverleningsbeslissing worden ingezet.

Art 15 – Het onderscheid tussen rechtstreeks toegankelijke en niet rechtstreeks toegankelijke modules wordt gemaakt op basis van een weging van minstens de volgende kenmerken :
duur, frequentie en intensiteit.

In het eerste lid wordt verstaan onder :

1° frequentie : het gemiddelde aantal hulpverlenende contacten over een welbepaalde periode;

2° intensiteit : de gemiddelde duur van één hulpverlenend contact, uitgedrukt in uren per etmaal;

3° duur : de gemiddelde duur waarvoor de (type)module wordt aangeboden.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere invulling van die kenmerken en de wijze waarop ze worden gewogen. Ze kan bepalen dat bij de weging ook rekening wordt gehouden met andere kenmerken van de modules.

Art 16 – De Vlaamse Regering kan voor bepaalde specifieke doelgroepen of problematieken hulpprogramma's vastleggen en de toegankelijkheid van de modules in het hulpprogramma bepalen.

Afdeling 3. De toegang tot de niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening

Onderafdeling 1. Organisatie en taken van de toegangspoort

Artikel 17. – De toegangspoort is een orgaan dat onafhankelijk werkt van de jeugdhulpaanbieders en van de andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden, en dat, met behoud van de toepassing van artikel 55, de buitengerechtelijke toegang tot de niet rechtstreeks toegankelijke modules organiseert.

Per regio wordt een toegangspoort opgericht. Die regio vormt het werkgebied van de toegangspoort.

De toegangspoort bestaat minstens uit een team Indicatiestelling en een team Jeugdhulpregie, die onafhankelijk van elkaar functioneren. Het team Indicatiestelling is multidisciplinair samengesteld, beschikt over een brede expertise inzake de problemen waar de minderjarigen en hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken mee geconfronteerd worden en bevat ook een vertegenwoordiging van minderjarigen, hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de organisatie, de samenstelling, de werking en de vestigingsplaats van de toegangspoort, de intervisie en supervisie van de personeelsleden van de toegangspoort, alsook de wijze waarop haar werking en de kwaliteit van haar dienstverlening worden geëvalueerd.

Art 18 – § 1. De toegangspoort ontvangt de aanvragen voor niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening die aangeboden wordt ter uitvoering van de regelgeving, vermeld in artikel 3, met uitzondering van aanvragen met betrekking tot het aanbod van de gemeenschapsinstellingen, en oefent de taken indicatiestelling en jeugdhulpregie uit volgens de bepalingen van onderafdeling 2 en 3.

§ 2. Voor de aanvragen tot tenlasteneming van individuele materiële bijstand voor de sociale integratie van personen met een handicap als vermeld in artikel 6, 2°, en artikel 8, 3°, van het decreet van 7 mei 2004 tot oprichting van het intern zelfstandig agentschap met rechtspersoonlijkheid Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap, beperkt de opdracht van de toegangspoort zich tot het ontvangen van de aanvraag ervan.

De Vlaamse Regering regelt de samenwerking tussen de toegangspoort en het intern zelfstandig agentschap met rechtspersoonlijkheid Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap voor de afhandeling van de aanvragen, vermeld in het eerste lid.

§ 3. De toegangspoort kan voor personen vanaf achttien jaar en tot maximaal vijfentwintig jaar beslissen over de voortzetting van jeugdhulpverlening die vóór de leeftijd van achttien jaar is aangevraagd, conform de regels die de Vlaamse Regering bepaalt.

§ 4. De toegangspoort beheert de beschikbare capaciteit van de niet rechtstreeks toegankelijke modules. Ze streeft naar een maximale benutting van de beschikbare capaciteit in functie van de hulpvragen en neemt het wachtbeheer op zich.

De toegangspoort gaat in overleg met de jeugdhulpaanbieders van de regio in functie van de regie van jeugdhulpverlening. Dat overleg kan niet geweigerd worden door de jeugdhulpaanbieders. De jeugdhulpaanbieders geven de vrijgekomen plaatsen door aan de toegangspoort.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels daarvoor.

De Vlaamse Regering kan bepalen op welke wijze de toegangspoort ook zicht houdt op het beschikbare aanbod rechtstreeks toegankelijke modules.

Art 19 – Als tijdens de afhandeling van een aanmelding door de toegangspoort de betrokken minderjarige van woonplaats verandert en die woonplaats in het werkgebied van een andere toegangspoort ligt, zorgt die

toegangspoort voor de verdere afhandeling en wordt het dossier van de minderjarige aan haar bezorgd. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels daarvoor.

Onderafdeling 2. Indicatiestelling

Art 20 – Jeugdhulpaanbieders en andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden, kunnen een minderjarige aanmelden bij de toegangspoort met het oog op een indicatiestelling en de realisatie van niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening.

De aanmelding voldoet aan de volgende criteria :

1° ze gebeurt met instemming en met maximale betrokkenheid van de minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken;

2° ze bevat de beschikbare relevante gegevens over de personen, vermeld in punt 1°, en over de betrokken personen uit de leefomgeving van de minderjarige;

3° ze bevat een verslag over de aan de aanmelding voorafgegane casusgerichte subsidiaire acties tot het inzetten en versterken van de krachten van de minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit de leefomgeving van de minderjarige, overeenkomstig artikel 9;

4° ze bevat een verslag over de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening en de dienstverlening, die subsidiair is ingezet voorafgaand aan de aanmelding.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de aanmelding. De Vlaamse Regering bepaalt de wijze van erkenning van andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden als aanmelder en contactpersoon bij de toegangspoort.

Art 21 – Voor de indicatiestelling, heeft het team Indicatiestelling de volgende opdrachten :

1° op basis van de beschikbare relevante gegevens over de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving, in overleg met die personen vaststellen welke jeugdhulpverlening maximaal wenselijk is en de urgentie ervan aangeven, onafhankelijk van het beschikbare jeugdhulpaanbod;

2° een indicatiestellingsverslag opstellen waarin de voorgestelde jeugdhulpverlening in de vorm van typemodules wordt beschreven, met de mogelijkheid om bepaalde typemodules uit te sluiten voor de minderjarige, en waarin de geldigheidsduur van het indicatiestellingsverslag is bepaald, en dat indicatiestellingsverslag bezorgen aan de aanmelder, aan de minderjarige, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken en aan het team Jeugdhulpregie.

De typemodules, opgenomen in het indicatiestellingsverslag, garanderen flexibiliteit bij het organiseren van de jeugdhulpverlening.

Het team Indicatiestelling kan beslissen om geen indicatiestellingsverslag op te maken als het van oordeel is dat niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening niet hoeft te worden ingezet voor de minderjarige. In dat geval bezorgt het team Indicatiestelling een gemotiveerde kennisgeving van die beslissing aan de aanmelder, vermeld in artikel 20, eerste lid, aan de minderjarige, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de indicatiestelling, voor de controle op de kwaliteit van de indicatiestelling, voor het indicatiestellingsverslag en de kennisgeving.

Art 22 – Het team Indicatiestelling kan, met behoud van de toepassing van artikel 4, bijkomende relevante gegevens over de minderjarige vragen aan de aanmelder of aan een erkend multidisciplinair team. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor het vragen en het aanreiken van die gegevens.

De Vlaamse Regering bepaalt de voorwaarden en de procedure voor de erkenning en subsidiëring van multidisciplinaire teams.

De kernopdrachten van de multidisciplinaire teams zijn :

1° het aanleveren van diagnostiek aan de toegangspoort;

2° het aanmelden van minderjarigen bij de toegangspoort en het overmaken aan de toegangspoort van een voorstel van indicatiestellingsverslag in termen van typemodules voor deze minderjarigen.

Art 2° – Als na een indicatiestelling de hulpvraag is gewijzigd, of als de geldigheidsduur van het indicatiestellingsverslag is verstreken, kan hetzelfde team Indicatiestelling een herindicatiestelling verrichten.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de herindicatiestelling.

Art 24 – Als de minderjarige, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken niet akkoord gaan met de inhoud van het indicatiestellingsverslag, vermeld in artikel 21, eerste lid, 2°, of met de kennisgeving, vermeld in artikel 21, derde lid, kunnen ze een tweede indicatiestelling aanvragen. De tweede indicatiestelling wordt verricht door een ander team Indicatiestelling dan het team dat de betwiste indicatiestelling heeft verricht.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de tweede indicatiestelling.

Art 25 – Zowel voor diagnostiek als voor indicatiestelling wordt gebruikgemaakt van instrumenten die gevalideerd zijn door een Vlaams centrum met expertise inzake diagnostiek, indicatiestelling en zorginschaling, zoals bij decreet bepaald.

Onderafdeling 3. Jeugdhulpregie

Art 26 – § 1. Voor de jeugdhulpregie heeft het team Jeugdhulpregie de volgende opdrachten :

1° het indicatiestellingsverslag, vermeld in artikel 21, eerste lid, 2°, of het verzoek van de jeugdrechter om niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening, vermeld in artikel 55, omzetten in een of meer modules niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening in een persoonsvolgende financiering of in een combinatie van beide die het mogelijk maakt om de geïndiceerde jeugdhulpverlening te realiseren, en de minderjarige inschrijven op de intersectorale registratielijst;

2° met het oog op de uitvoering van de geïndiceerde jeugdhulpverlening, samen met de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken, de betrokken personen uit zijn leefomgeving en de persoon of voorziening die de minderjarige heeft aangemeld bij de toegangspoort, onderhandelen met jeugdhulpaanbieders en andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden;

3° ofwel de overeengekomen modules, vermeld in punt 1°, vastleggen in een jeugdhulpverleningsbeslissing en die bezorgen aan de persoon of voorziening die de minderjarige heeft aangemeld bij de toegangspoort, aan de minderjarige, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken, en aan de betrokken jeugdhulpaanbieders, ofwel de persoonsvolgende financiering, vermeld in punt 1°, vastleggen in een jeugdhulpverleningsbeslissing en die bezorgen aan de minderjarige, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken, of een combinatie van beide vastleggen in een jeugdhulpverleningsbeslissing en die bezorgen aan de minderjarige, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken;

4° als de modules, vermeld in punt 1°, of een deel ervan, niet onmiddellijk beschikbaar zijn, en, in voorkomend geval, op basis van een prioritering van de hulpvraag, een jeugdhulpverleningsvoorstel opmaken en dat bezorgen aan de persoon of voorziening die de minderjarige heeft aangemeld bij de toegangspoort, aan de minderjarige, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken en aan de betrokken jeugdhulpaanbieders en de andere betrokken personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden;

5° als de modules, vermeld in punt 1°, of een deel ervan, niet kunnen worden uitgevoerd en de opdracht, vermeld in het eerste lid, 4°, beëindigd is, het dossier bezorgen aan de Intersectorale Regionale Prioriteitencommissie;

6° voor dossiers met de hoogste prioriteit de jeugdhulpaanbieders de opdracht geven om binnen de beschikbare capaciteit een of meer modules niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening uit te voeren.

Voor het verzoek van de jeugdrechter, vermeld in het eerste lid, 1°, wordt nagegaan welke niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening uitvoering kan geven aan de door de jeugdrechter voorgestelde maatregel.

Als het indicatiestellingsverslag, vermeld in het eerste lid, 1°, jeugdhulpverlening indiceert die wordt aangeboden met toepassing van de regelgeving, vermeld in artikel 3, § 1, eerste lid, 5°, en het dossier in aanmerking komt voor een persoonsvolgende financiering, bezorgt het team Jeugdhulpregie het dossier onmiddellijk aan de Intersectorale Regionale Prioriteitencommissie die in voorkomend geval overgaat tot een prioritering van het dossier. De minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken die de regie voeren, beslissen verder over de persoonsvolgende financiering en zorgen voor de regie ervan.

De opdracht, vermeld in het eerste lid, 2°, wordt door het team Jeugdhulpregie alleen uitgevoerd als geen jeugdhulpaanbieders worden gezocht of kunnen worden gevonden door :

1° de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving;

2° een jeugdhulpaanbieder of een andere persoon of voorziening die jeugdhulpverlening aanbiedt, ongeacht of die persoon of voorziening de minderjarige heeft aangemeld bij de toegangspoort.

Dossiers met de hoogste prioriteit, vermeld in het eerste lid, 6°, zijn dossiers :

1° die een prioritair toe te wijzen hulpvraag zijn geworden omdat het verregaande overleg, vermeld in het eerste lid, 5°, niet resulteert in een uitvoering van de geïndiceerde jeugdhulpverlening;

2° waarvoor het indicatiestellingsverslag, vermeld in het eerste lid, 1°, jeugdhulpverlening indiceert die wordt aangeboden met toepassing van de regelgeving, vermeld in artikel 3, § 1, eerste lid, 5°, en waarbij de betrokken minderjarige in een noodsituatie verkeert;

3° die de jeugdrechter met toepassing van artikel 55 heeft laten inschrijven op de intersectorale registratielijst met het oog op de uitvoering van een maatregel die hij heeft bevolen met toepassing van artikel 53.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de jeugdhulpregie, de jeugdhulpverleningsbeslissing, het jeugdhulpverleningsvoorstel en de persoonsvolgende financiering. De Vlaamse Regering bepaalt ook de minimale inhoudelijke en procesmatige criteria voor de prioritering van dossiers door het team Jeugdhulpregie en door de Intersectorale Regionale Prioriteitencommissie, de maximale termijn voor de uitvoering van de opdrachten, vermeld in het eerste lid, 3°, 4°, 5° en 6°, de nadere regels voor de erkenning van een situatie als een noodsituatie, vermeld in het vierde lid, 2°, en de nadere samenstelling en de opdrachten van de Intersectorale Regionale Prioriteitencommissie.

§ 2. Voor iedere indicatiestelling wordt binnen de beschikbare capaciteit de geïndiceerde jeugdhulpverlening gerealiseerd met inzet en verregaand overleg van de relevante jeugdhulpaanbieders. Als in de jeugdhulpverleningsbeslissing tegelijkertijd modules zijn opgenomen die worden aangeboden door verschillende jeugdhulpaanbieders, wijst de jeugdhulpverleningsbeslissing, na overleg met de betrokken jeugdhulpaanbieders, de jeugdhulpaanbieder aan die zal zorgen voor de coördinatie van de jeugdhulpverlening.

§ 3. Jeugdhulpaanbieders die niet rechtstreeks toegankelijke modules aanbieden, verlenen desgevraagd aan het team Jeugdhulpregie hun volle medewerking voor de realisatie van de geïndiceerde jeugdhulpverlening. Als een jeugdhulpaanbieder niet overgaat tot uitvoering van de jeugdhulpverlening, wordt dat ten overstaan van het team Jeugdhulpregie en de minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken gemotiveerd. Jeugdhulpaanbieders kunnen in geen geval de uitvoering van de jeugdhulpverlening weigeren als het team Jeugdhulpregie, met toepassing van paragraaf 1, eerste lid, 6°, hen de opdracht heeft gegeven om modules uit te voeren voor een dossier met de hoogste prioriteit.

Art 27 – Als na de voltooiing van de jeugdhulpregie conform artikel 26 de duur van de modules, vermeld in de jeugdhulpverleningsbeslissing, verstreken is of als er voor een minderjarige een herindicatiestelling heeft plaatsgevonden op basis waarvan een herziening van de jeugdhulpverleningsbeslissing noodzakelijk is, kan hetzelfde team Jeugdhulpregie die herziening verrichten op gemotiveerd verzoek van een jeugdhulpaanbieder die aan de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving jeugdhulpverlening verstrekt. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de herziening van de jeugdhulpverleningsbeslissing.

Onderafdeling 4. Versnelde indicatiestelling en toewijzing in de toegangspoort

Art 28 – De minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving kunnen van de toegangspoort een versnelde indicatiestelling en toewijzing krijgen in urgente situaties waarbij :

1° er een tekort is aan aangeleverde diagnostiek;

2° er vraag is naar een overname, voor een beperkte periode, van een minderjarige door een jeugdhulpaanbieder die modules aanbiedt die vergelijkbaar zijn met de modules van diegene die modules uitvoert voor de minderjarige;

3° jeugdhulpverlening geïndiceerd is vanuit het hulpprogramma crisis;

4° er nood is aan de financiering van specifieke acties voor de versterking van de draagkracht van de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving.

Die specifieke acties kunnen, met inachtneming van de bepalingen in artikel 6 van dit decreet, genomen worden als tijdelijke ondersteuning om te voorkomen dat meer ingrijpende jeugdhulpverlening nodig is en bestaan uit hulp en zorg die buiten het toepassingsgebied, vermeld in artikel 3, § 1, vallen.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de versnelde indicatiestelling en toewijzing en voor de financiering van specifieke acties.

Afdeling 4. Rechtstreekse toegang tot de toegangspoort

Art 29 – Een minderjarige die minstens twaalf jaar is of, als hij jonger is dan twaalf jaar, tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat is, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken kunnen bij de toegangspoort een verzoek tot toekenning van jeugdhulpverlening indienen als cumulatief de volgende voorwaarden vervuld zijn :

1° de minderjarige, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken hebben een hulpvraag gesteld in de rechtstreeks toegankelijke of niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening, maar die hulpvraag is niet beantwoord om een andere reden dan de volledige bezetting van de capaciteit;

2° de minderjarige, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken kunnen aantonen dat er een poging tot bemiddeling heeft plaatsgevonden;

3° de minderjarige, zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken zijn niet betrokken bij een procedure bij het ondersteuningscentrum of bij het vertrouwenscentrum kindermishandeling.

Het verzoek moet gestaafd worden met een document dat aantoont dat er een poging tot bemiddeling heeft plaatsgevonden. Een poging tot bemiddeling als vermeld in het eerste lid, 2°, impliceert dat de vraag naar bemiddeling is gesteld, maar ofwel dat bemiddeling heeft plaatsgevonden, maar niet heeft geleid tot een conflictoplossing, ofwel dat bemiddeling niet heeft plaatsgevonden omdat een van de betrokken partijen zich niet heeft aangeboden bij de bemiddelaar of omdat er binnen een redelijke termijn geen bemiddeling werd georganiseerd.

Als een jeugdhulpaanbieder jeugdhulpverlening weigert aan een minderjarige, een ouder of een opvoedingsverantwoordelijke, moet hij een attest van weigering opmaken waarin die weigering wordt gemotiveerd en waarin de mogelijkheid voor de minderjarige, de ouders of de opvoedingsverantwoordelijke wordt vermeld om bij de toegangspoort een verzoek tot toekenning van jeugdhulpverlening in te dienen. Hij moet de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken ook informeren over die mogelijkheid.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de bemiddeling en voor de voorwaarden voor het verzoek tot toekenning van jeugdhulpverlening bij de toegangspoort.

HOOFDSTUK 7. Continuïteit in de jeugdhulpverlening

Art 30 – Al de jeugdhulpaanbieders die betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening aan een minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving zijn

samen verantwoordelijk voor de continuïteit in die jeugdhulpverlening. De jeugdhulp verbetert voor die personen de continuïteit van de jeugdhulpverlening door :

1° een passende verwijzing in de gevallen waarin een verwijzing wenselijk is;

2° de trajectbegeleiding van de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving in elke fase van de jeugdhulpverlening, als voortzetting van de jeugdhulpverlening noodzakelijk of wenselijk is;

3° een jeugdhulpaanbieder als coördinator aan te wijzen in complexe dossiers waarbij verschillende jeugdhulpaanbieders betrokken zijn;

4° over te gaan tot overleg of bemiddeling, vermeld in het tweede lid van dit artikel, voordat de jeugdhulpverlening aan een minderjarige door een jeugdhulpaanbieder wordt stopgezet als de stopzetting niet gebeurt met wederzijdse toestemming of op verzoek van de minderjarige en zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken;

5° de naadloze overgang naar de andere vormen van hulpverlening te verzekeren.

Daarvoor werken alle partijen die betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening, samen door :

1° een gemeenschappelijk engagement aan te gaan;

2° met maximale betrokkenheid van de minderjarige, zijn vertrouwenspersoon, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving, in overlegmomenten tussen de betrokken jeugdhulpaanbieders te voorzien. Die overlegmomenten worden voorgezeten door een persoon die onafhankelijk is van de jeugdhulpaanbieders;

3° bemiddeling te organiseren tussen de partijen, vermeld in punt 2°, onder leiding van een persoon die onafhankelijk is van de betrokken jeugdhulpaanbieders, in geval van onenigheid of conflict tussen een of meer van de betrokkenen.

Het overleg en de bemiddeling, vermeld in het tweede lid :

1° zijn kosteloos en vlot toegankelijk voor de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken;

2° vinden plaats onder de leiding van een voorzitter of een bemiddelaar die hiertoe opgeleid is. Per regio wordt een lijst met onafhankelijke bemiddelaars aangelegd waarop een beroep kan worden gedaan. De lijst wordt samengesteld uit bemiddelaars met verscheiden achtergronden. Een bemiddelaar is een vrijwilliger;

3° kunnen aangevraagd worden door de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken, zijn vertrouwenspersoon, een jeugdhulpaanbieder of een andere persoon of voorziening die jeugdhulpverlening aanbiedt.

De gegevens die worden uitgewisseld in het kader van het overleg of de bemiddeling, vermeld in het tweede lid, kunnen door een gemandateerde voorziening niet gebruikt worden bij het onderzoek van de verontrustende situatie met het oog op het nemen van de gemotiveerde beslissing, vermeld in artikel 34.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere invulling van die doelstellingen en de daarmee verbonden opdrachten en de wijze waarop de opdrachten worden uitgevoerd.

Art 31 – § 1. De aanmelder, vermeld in artikel 20, eerste lid, en artikel 34, blijft tijdens de afhandeling van de aanmelding door de toegangspoort of door de gemandateerde voorziening mee verantwoordelijk voor de jeugdhulpverlening aan de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving. De Vlaamse Regering kan nadere regels bepalen voor die verantwoordelijkheid van de aanmelder.

§ 2. De vertrouwenspersoon van de minderjarige, vermeld in artikel 24 van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp, fungeert als vast aanspreekpersoon voor de minderjarige door het hele traject van de jeugdhulpverlening, zolang dat door de minderjarige wenselijk wordt geacht. Hij krijgt het mandaat om op elk ogenblik jeugdhulpaanbieders aan te spreken, de belangen van de minderjarigen te verdedigen, bemiddeling en overleg te initiëren en de situatie te volgen.

De continuïteit van de jeugdhulpverlening wordt bewaakt doordat die persoon telkens vermeld wordt bij en op de hoogte gebracht wordt van beslissingen over de jeugdhulpverlening aan de minderjarige.

De persoon die de minderjarige bijstaat, legitimeert zich bij elk optreden in die hoedanigheid.

De Vlaamse Regering kan nadere regels bepalen voor de opdracht en de ondersteuning van de vertrouwenspersoon.

HOOFDSTUK 8. Gepast omgaan met verontrustende situaties

Afdeling 1. Omgaan met verontrustende situaties in de jeugdhulpverlening

Art 32 – De jeugdhulp ondersteunt de individuele jeugdhulpaanbieders in het omgaan met verontrustende situaties. Als jeugdhulpaanbieders gemotiveerd inschatten dat ze zelf niet langer de ontwikkelingskansen of de integriteit van de minderjarige of van een of meer leden van het gezin waartoe de minderjarige behoort, kunnen vrijwaren, richten ze zich tot een gemandateerde voorziening als vermeld in afdeling 2, met behoud van de toepassing van artikel 458bis van het strafwetboek.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels daarvoor met behoud van de toepassing van afdeling 2.

Afdeling 2. De gemandateerde voorzieningen

Onderafdeling 1. Het ondersteuningscentrum Jeugdzorg

Art 33 – § 1. Er wordt een ondersteuningscentrum Jeugdzorg opgericht. Het ondersteuningscentrum vervult minstens de volgende opdrachten :

1° op hun verzoek consult verlenen aan jeugdhulpaanbieders en andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden in verontrustende situaties waar er een vermoeden is dat het aanbieden van jeugdhulpverlening maatschappelijk noodzakelijk is;

2° bij een aanmelding door jeugdhulpaanbieders of door andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden of na een kennisgeving door het openbaar ministerie, door de minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken, zijn vertrouwenspersoon of door een dienstverlener, verontrustende situaties onderzoeken en opvolgen als vermeld in artikel 34, 35, 36, 37, 38 en 41;

3° aan de magistraten die belast zijn met jeugdzaken, de waarborg verlenen dat daadwerkelijk jeugdhulpverlening wordt verleend in verontrustende situaties aan minderjarigen, hun ouders en, in voorkomend geval, hun opvoedingsverantwoordelijken, in het belang van de minderjarige;

4° bij een verontrustende situatie de minderjarige doorverwijzen naar het openbaar ministerie in de gevallen, vermeld in artikel 39.

§ 2. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de organisatie, de samenstelling, de werking en de vestigingsplaats van het ondersteuningscentrum, de intervisie en supervisie van de personeelsleden van het ondersteuningscentrum, alsook de wijze waarop zijn werking en de kwaliteit van zijn dienstverlening worden geëvalueerd.

Art 34 – Na een aanmelding door een jeugdhulpaanbieder of een andere persoon of voorziening die jeugdhulpverlening aanbiedt, onderzoekt het ondersteuningscentrum de verontrustende situatie van de minderjarige. Het onderzoek resulteert in een gemotiveerde beslissing over het al dan niet aanwezig zijn van de maatschappelijke noodzaak tot jeugdhulpverlening.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de aanmelding, het onderzoek, de beslissing en de kennisgeving van de beslissing. De Vlaamse Regering bepaalt de wijze van erkenning van andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden als aanmelder bij het ondersteuningscentrum.

Art 35 – Als volgens de beslissing, vermeld in artikel 34, jeugdhulpverlening maatschappelijk noodzakelijk is en als de lopende jeugdhulpverlening voldoende waarborgen biedt voor de ontplooiingskansen van de minderjarige, en de veiligheid van de minderjarige voldoende gewaarborgd is, wordt die jeugdhulpverlening voortgezet en volgt het ondersteuningscentrum de situatie.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels daarvoor.

Art 36 – Als volgens de beslissing, vermeld in artikel 34, jeugdhulpverlening maatschappelijk noodzakelijk is en als aan een van de volgende voorwaarden voldaan is, organiseert het ondersteuningscentrum voor de minderjarige rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening of als rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening ontoereikend is, via een aanmelding bij de toegangspoort, niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening :

1° er is geen jeugdhulpverlening meer georganiseerd;

2° de lopende jeugdhulpverlening op basis van de hulpvraag is niet meer relevant noch toekomstgericht;

3° er is geen hulpvraag aanwezig;

4° er is niet onmiddellijk passende jeugdhulpverlening beschikbaar.

De jeugdhulpverlening, georganiseerd conform het eerste lid, verloopt volgens de afspraken die het ondersteuningscentrum samen met de betrokken jeugdhulpaanbieder, de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving opstelt. De jeugdhulpaanbieders kunnen zich niet onttrekken aan de opvolging door het ondersteuningscentrum.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels daarvoor.

Art 37 – Telkens als dat nodig wordt geacht, en minstens halfjaarlijks worden de jeugdhulpverlening, vermeld in artikel 35 en artikel 36, en de maatschappelijke noodzaak van die hulpverlening geëvalueerd, in overleg met de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels daarvoor.

Art 38 – Op basis van de evaluatie, vermeld in artikel 37 :

1° kan de opvolging, vermeld in artikel 35, worden voortgezet of stopgezet of kan het ondersteuningscentrum optreden conform artikel 36;

2° kan de jeugdhulpverlening, georganiseerd conform artikel 36, worden voortgezet of gewijzigd of kan het ondersteuningscentrum, als de voorwaarden daarvoor vervuld zijn, overgaan tot de opvolging van de jeugdhulpverlening conform artikel 35.

Art 39 – In de volgende gevallen verwijst het ondersteuningscentrum de minderjarige door naar het openbaar ministerie :

1° als volgens de beslissing, vermeld in artikel 34, jeugdhulpverlening maatschappelijk noodzakelijk is, maar de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving geen gepaste jeugdhulpverlening vrijwillig aanvaarden;

2° als de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving weigeren mee te werken aan het onderzoek naar de maatschappelijke noodzaak.

Een doorverwijzing wordt voorafgegaan door een uitnodiging van het ondersteuningscentrum voor een tegensprekelijk debat met de personen, vermeld in het eerste lid, 1° en 2°

Art 40 – Een doorverwijzing naar het openbaar ministerie bevat minstens :

1° een beschrijving van de verontrustende situatie vanuit het belang van de minderjarige;

2° het standpunt van de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de doorverwijzing naar het openbaar ministerie.

Art 41 – Na een kennisgeving door het openbaar ministerie, door de minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken, zijn vertrouwenspersoon of door een dienstverlener, gaat het ondersteuningscentrum na of er een vermoeden van maatschappelijke noodzaak is. Alleen als na onderzoek en na een gesprek met de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving blijkt dat de maatschappelijke noodzaak tot jeugdhulpverlening niet kan worden uitgesloten, handelt het ondersteuningscentrum conform artikel 34 tot en met 39.

Onderafdeling 2. Vertrouwenscentra kindermishandeling

Art 42 – § 1. Met het oog op hulp- en zorgverlening bij kindermishandeling zijn er zes vertrouwenscentra kindermishandeling actief in het Nederlandse taalgebied en het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad, overeenkomstig artikel 8/1 van hoofdstuk III van het decreet van 30 april 2004 tot oprichting van het intern verzelfstandigd agentschap met rechtspersoonlijkheid Kind en Gezin.

De vertrouwenscentra kindermishandeling vervullen minstens de volgende opdrachten :

1° het onderzoeken van meldingen van kindermishandeling en vermoedens van kindermishandeling op verzoek van om het even welke persoon of instelling;

2° het verstrekken van gepaste jeugdhulpverlening aan minderjarige slachtoffers van kindermishandeling en hun gezin;

3° op hun verzoek consult verlenen aan jeugdhulpaanbieders en andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden in verontrustende situaties waar er een vermoeden is dat het aanbieden van jeugdhulpverlening maatschappelijk noodzakelijk is;

4° bij een aanmelding door jeugdhulpaanbieders of door andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden of na een kennisgeving door het openbaar ministerie, door de minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken, zijn vertrouwenspersoon of door een dienstverlener, verontrustende situaties onderzoeken en opvolgen;

5° aan de magistraten die belast zijn met jeugdzaken, de waarborg verlenen dat daadwerkelijk onderzoek en jeugdhulpverlening wordt verleend in verontrustende situaties aan minderjarigen, hun ouders en, in voorkomend geval, hun opvoedingsverantwoordelijken, in het belang van de minderjarige;

6° bij een verontrustende situatie de minderjarige doorverwijzen naar het openbaar ministerie.

§ 2. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de opdrachten en de werking van de vertrouwenscentra kindermishandeling, alsook de voorwaarden en de procedure voor de erkenning en subsidiëring van de vertrouwenscentra kindermishandeling. De Vlaamse Regering kan bijkomende opdrachten toekennen aan de vertrouwenscentra kindermishandeling.

§ 3. Artikel 34 tot en met 41 zijn van overeenkomstige toepassing op de vertrouwenscentra kindermishandeling bij de uitvoering van hun opdrachten, vermeld in paragraaf 1, tweede lid, 4° en 6°, van dit artikel.

Art 43 – Een onderzoek van de situatie van een minderjarige door een vertrouwenscentrum kindermishandeling sluit de interventie van het ondersteuningscentrum in die situatie uit, en omgekeerd.

De Vlaamse Regering bepaalt nadere regels voor de samenwerking, afstemming en doorverwijzing tussen het ondersteuningscentrum en de vertrouwenscentra kindermishandeling.

HOOFDSTUK 9. Een subsidiair aanbod crisisjeugdhulpverlening

Art 44 – § 1. De jeugdhulp organiseert in elke regio voor minderjarigen, hun ouders en, in voorkomend geval, hun opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit hun leefomgeving in een crisissituatie een permanent subsidiair aanbod crisisjeugdhulpverlening. Daarop kan alleen een beroep worden gedaan door jeugdhulpaanbieders, andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden, dienstverleners en jeugdmagistraten als cumulatief de volgende voorwaarden zijn vervuld :

1° ze worden geconfronteerd met een crisissituatie;

2° ze schatten in dat ze zelf of met een doorverwijzing in de jeugdhulpverlening niet tijdig tot een gepaste oplossing kunnen komen.

Uitzonderlijk kan er ook rechtstreeks een beroep gedaan worden op het permanent subsidiair aanbod crisisjeugdhulpverlening door de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken of zijn vertrouwenspersoon wanneer zij geconfronteerd worden met een crisissituatie en ze zelf op het ogenblik van de crisissituatie niet in de mogelijkheid zijn om zich hiervoor te wenden tot een jeugdhulpaanbieder, een andere persoon of voorziening die jeugdhulpverlening aanbiedt of een dienstverlener.

§ 2. Om het subsidiaire aanbod crisisjeugdhulpverlening te realiseren, werken de jeugdhulpaanbieders vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid samen aan de uitbouw van een hulpprogramma crisisjeugdhulpverlening, dat bestaat uit :

1° een centraal permanent crisismeldpunt : een team van jeugdhulpaanbieders dat een eerste neutrale toetsing doet van de aangemelde crisissituaties en dat consult kan aanbieden aan de personen die een crisissituatie aanmelden als vermeld in paragraaf 1;

2° ambulante of mobiele crisisinterventie : een aanbod van onmiddellijke en kortdurende stressverlagende interventies;

3° ambulante of mobiele crisisbegeleiding : een begeleidingsaanbod aan huis of in een voorziening die jeugdhulpverlening aanbiedt;

4° crisisopvang : een aanbod van verblijf in een voorziening die jeugdhulpverlening aanbiedt.

§ 3. De jeugdhulp verbetert de bekendmaking en de bereikbaarheid van het hulpprogramma crisisjeugdhulpverlening.

§ 4. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de erkenning van de hulpprogramma's crisisjeugdhulpverlening en voor de organisatie van de crisisjeugdhulpverlening.

HOOFDSTUK 10. Een participatieve jeugdhulpverlening

Art 45 – De jeugdhulp versterkt de participatie in de jeugdhulpverlening van de personen tot wie de jeugdhulp zich richt. Daarvoor :

1° brengt de jeugdhulp het perspectief van minderjarigen, hun ouders en, in voorkomend geval, hun opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit hun leefomgeving in in het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp;

2° stimuleert de jeugdhulp de participatie van de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en de betrokken personen uit zijn leefomgeving in de jeugdhulpverlening die hem geboden wordt, door een gezamenlijk engagement op te nemen;

3° brengt de jeugdhulp de vertrouwenspersoon van de minderjarige systematisch op de hoogte en betreft de jeugdhulp de vertrouwenspersoon erbij.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor die opdrachten.

Art 46 – De jeugdhulp garandeert aan de minderjarige, zijn ouders en, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken

1° de toegang tot het dossier van de minderjarige;

2° het recht op een periodieke evaluatie van de aan hem verleende jeugdhulpverlening en op inspraak bij de evaluatie;

3° het recht op inspraak in de jeugdhulpverlening die hem geboden wordt door jeugdhulpaanbieders, en in elke wijziging van die jeugdhulpverlening;

4° het recht op inspraak bij de indicatiestelling en de jeugdhulpregie.

HOOFDSTUK 11. Gerechtelijke jeugdhulpverlening

Afdeling 1. De bevoegdheid van de jeugdrechter om gerechtelijke maatregelen te nemen

Art 47 – De jeugdrechter neemt kennis van verontrustende situaties op vordering van het openbaar ministerie om gerechtelijke maatregelen op te leggen aan de betrokken minderjarigen en, eventueel, aan hun ouders en, in voorkomend geval, aan hun opvoedingsverantwoordelijken :

1° als het openbaar ministerie aantoonde dat cumulatief de volgende voorwaarden zijn vervuld :

a) het verlenen van vrijwillige jeugdhulpverlening is niet mogelijk;

b) alles is in het werk gesteld om vrijwillige jeugdhulpverlening te realiseren in die zin dat het ondersteuningscentrum of het vertrouwenscentrum kindermishandeling is ingeschakeld en dat centrum de minderjarige heeft doorverwezen naar het openbaar ministerie met toepassing van artikel 39 of 42, § 3;

2° als het openbaar ministerie aantoonde dat cumulatief de volgende voorwaarden zijn vervuld :

a) een gerechtelijke maatregel is dringend noodzakelijk;

b) er zijn voldoende aanwijzingen dat de minderjarige onmiddellijk beschermd moet worden tegen een vorm van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik;

c) het verlenen van vrijwillige jeugdhulpverlening is niet meteen mogelijk.

Afdeling 2. De gerechtelijke maatregelen

Onderafdeling 1. Algemene maatregelen

Art 48 – § 1. De jeugdrechtbank en de jeugdrechter kunnen na een vordering als vermeld in artikel 47, 1°, de volgende maatregelen nemen :

1° de ouders van de minderjarige of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken een pedagogische richtlijn verstrekken;

2° voor ten hoogste één jaar de minderjarige onder toezicht stellen van de sociale dienst;

3° voor ten hoogste één jaar contextbegeleiding bevelen;

4° voor ten hoogste zes maanden de minderjarige een opvoedend project opleggen of de minderjarige, eventueel samen met zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken toevertrouwen aan een project;

5° voor ten hoogste één jaar de minderjarige een ambulante voorziening doen bezoeken;

6° voor ten hoogste één jaar de minderjarige die de leeftijd van zeventien jaar heeft bereikt en over voldoende inkomsten beschikt, zelfstandig laten wonen;

7° voor ten hoogste één jaar de minderjarige die de leeftijd van zeventien jaar heeft bereikt, onder permanent toezicht op kamers laten wonen;

8° voor ten hoogste dertig dagen de minderjarige onder de begeleiding stellen van een onthaal- en oriëntatiecentrum;

9° voor ten hoogste zestig dagen de minderjarige onder de begeleiding stellen van een observatiecentrum;

10° een minderjarige toevertrouwen aan een kandidaat-pleegzorger of een pleegzorger als vermeld in artikel 14, § 1 of § 3, van het decreet van 29 juni 2012 houdende de organisatie van pleegzorg ten hoogste tot aan de leeftijd van dertien jaar, al dan niet met toepassing van artikel 5 van voormeld decreet, en een minderjarige die ouder is dan dertien jaar, toevertrouwen aan een kandidaat-pleegzorger of aan een pleegzorger als vermeld in artikel 14, § 1 of § 3, van het decreet van 29 juni 2012 houdende de organisatie van pleegzorg voor ten hoogste drie jaar, al dan niet met toepassing van artikel 5 van het voormelde decreet;

11° uitzonderlijk en voor ten hoogste één jaar de minderjarige toevertrouwen aan een geschikte open inrichting;

12° uitzonderlijk en voor ten hoogste drie maanden de minderjarige die de leeftijd van veertien jaar heeft bereikt, toevertrouwen aan een geschikte gesloten inrichting, als wordt aangetoond dat de minderjarige zich aan de maatregelen, vermeld in punt 10° en 11°, tweemaal of meer heeft onttrokken en dat die maatregel noodzakelijk is voor het behoud van de integriteit van de persoon van de minderjarige;

13° voor ten hoogste één jaar de minderjarige toevertrouwen aan een psychiatrische inrichting, als dat na een psychiatrische expertise noodzakelijk blijkt.

De toepassing van de maatregelen, vermeld in het eerste lid, 5° tot en met 13°, moet een contextgerichte werking mogelijk maken, onder meer door de beperking van de afstand tussen de plaats van de uitvoering van de maatregel en de woonplaats van de minderjarige, tenzij wordt aangetoond dat uitsluitend het belang van de minderjarige het anders vereist.

De jeugdrechter motiveert waarom de minderjarige bij toepassing van § 1, 11°, niet kan worden toevertrouwd aan een kandidaat-pleegzorger of pleegzorger als bedoeld in § 1, 10°.

De jeugdrechtbank en de jeugdrechter motiveren waarom meerdere minderjarigen uit eenzelfde gezin bij toepassing van § 1, 10°, ten aanzien van hen niet kunnen worden toevertrouwd aan eenzelfde kandidaat-pleegzorger of pleegzorger.

Een opvoedend project als vermeld in het eerste lid, 4°, moet cumulatief aan de volgende voorwaarden voldoen :

1° het is gericht tot een specifieke doelgroep of op een bijzondere probleemsituatie;

2° het is georganiseerd door een jeugdhulpaanbieder of door een organisatie die daarvoor een overeenkomst heeft gesloten met de Vlaamse Regering;

3° het is gericht op de versterking van de eigen zorg of op de versterking van de zorg in het eigen milieu.

Als de jeugdrechtbank beslist tot een combinatie van verschillende van de maatregelen, vermeld in het eerste lid, geldt die beslissing voor maximaal zes maanden en moet, in voorkomend geval, in de coördinatie van de maatregelen voorzien worden.

§ 2. Bij een combinatie van maatregelen als vermeld in paragraaf 1 kan op hetzelfde ogenblik slechts één maatregel van toepassing zijn.

In afwijking van het eerste lid kan de Vlaamse Regering bepalen welke maatregelen gelijktijdig toegepast kunnen worden.

Art 49 – Met behoud van de toepassing van de besluiten die ter uitvoering van artikel 48, § 2, van het decreet van 7 maart 2008 inzake bijzondere jeugdbijstand genomen zijn voor de bezoeken, de briefwisseling, de opvoedingsregeling en het pedagogische concept en programma van de erkende voorzieningen van de bijzondere jeugdbijstand, kunnen de jeugdrechtbank en de jeugdrechter voor de minderjarigen de aanvullende voorwaarden bepalen die verbonden zijn aan de maatregelen die overeenkomstig artikel 48, § 1, eerste lid, 2° tot en met 13°, van dit decreet worden genomen. Die aanvullende voorwaarden kunnen alleen een concretisering van de maatregel inhouden.

Art 50 – De jeugdrechtbank en de jeugdrechter belasten :

1° een jeugdhulpaanbieder of, in voorkomend geval, de sociale dienst met de gezinsbegeleiding, vermeld in artikel 48, § 1, eerste lid, 3° ;

2° een jeugdhulpaanbieder met de organisatie van de maatregelen, vermeld in artikel 48, § 1, eerste lid, 4° tot en met 9°, en 11° tot en met 13°, en met de begeleiding van de betrokkenen;

3° een erkende dienst voor pleegzorg met de begeleiding van de kandidaat-pleegzorger of pleegzorger, aan wie overeenkomstig artikel 48, § 1, 10°, de minderjarige werd toevertrouwd.

De Vlaamse Regering bepaalt voor elk van de maatregelen, vermeld in artikel 48, § 1, eerste lid, 3° tot en met 9°, en 11° tot en met 13°, welke jeugdhulpaanbieders in aanmerking komen om de opdracht, vermeld in het eerste lid, uit te voeren. De Vlaamse Regering kan voor de toepassing van het eerste lid andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden, gelijkstellen met een jeugdhulpaanbieder.

Art 51 – De maatregelen, vermeld in artikel 48, § 1, eerste lid, kunnen zowel tijdens de voorbereidende rechtspleging als tijdens en na de rechtspleging over de grond van de zaak worden genomen. Ze kunnen door de jeugdrechter op elk moment worden ingetrokken of op verzoek van de minderjarige, zijn wettelijke vertegenwoordiger, de sociale dienst of het openbaar ministerie worden vervangen door een andere maatregel die in dat artikel is bepaald.

De maatregelen, vermeld in artikel 48, § 1, eerste lid, 2°, 3°, 5° tot en met 7°, 10° 13°, eindigen na het verstrijken van de maximumtermijn, tenzij ze worden verlengd, telkens voor een termijn die de gestelde maximumperiode niet mag overschrijden. De maatregelen, vermeld in artikel 48, § 1, eerste lid, 8°, 9° en 12°, kunnen slechts eenmaal worden verlengd.

Al de maatregelen die tijdens de voorbereidende rechtspleging worden genomen, zijn samen beperkt tot zes maanden. Als een maatregel die na de rechtspleging over de grond van de zaak is genomen, door een andere maatregel wordt vervangen, eindigt die op de dag waarop de vervangen maatregel een einde zou hebben genomen.

De voorbereidende rechtspleging, vermeld in het eerste en derde lid, is de fase van de rechtspleging voor de jeugdrechter, die loopt vanaf de vordering van het openbaar ministerie en die voorafgaat aan het vonnis van de jeugdrechtbank tot het opleggen van een maatregel ten gronde.

Art 52 – De gerechtelijke maatregelen worden geschorst als de minderjarige in een psychiatrische inrichting moet verblijven krachtens de wet van 26 juni 1990 betreffende de bescherming van de persoon van de geesteszieke.

De gerechtelijke maatregelen eindigen van rechtswege op de dag dat de minderjarige meerderjarig wordt.

Onderafdeling 2. Maatregelen in geval van hoogdringende

Art 53 – De jeugdrechter kan, na een vordering als vermeld in artikel 47, 2°, een van de maatregelen nemen, vermeld in artikel 48, § 1, eerste lid, 3° tot en met 13°.

Artikel 48, § 1, tweede lid, artikel 49, 50, 51 en 52, zijn van overeenkomstige toepassing.

Art 54 – Als de jeugdrechter een gerechtelijke maatregel heeft genomen met toepassing van artikel 53, verkent de sociale dienst met de betrokken partijen de mogelijkheden om vrijwillige jeugdhulpverlening te organiseren. Als jeugdhulpverlening op vrijwillige basis is georganiseerd, deelt de sociale dienst de datum van overname door de jeugdhulp mee aan de jeugdrechter en het openbaar ministerie. De jeugdrechter trekt onverwijld en ten laatste de volgende werkdag na de mededeling van deze datum de door hem bevolen maatregel in. Als er geen vrijwillige jeugdhulpverlening kan worden georganiseerd, meldt de sociale dienst dat aan het openbaar ministerie en de jeugdrechter. In dat geval handelen het openbaar ministerie en de jeugdrechter alsof de maatregel, vermeld in het eerste lid, is opgelegd na een vordering als vermeld in artikel 47, 1°.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels.

Afdeling 3. Aan de vorige afdelingen gemeenschappelijke bepaling

Art 55 – De jeugdrechter laat een vraag tot niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening inschrijven op de intersectorale registratielijst voor hij het volgende beveelt:

1° een of meer van de maatregelen, vermeld in artikel 48 en 53;

2° een of meer van de maatregelen, vermeld in artikel 10 van de ordonnantie van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie van 29 april 2004 inzake hulpverlening aan jongeren;

3° een van de maatregelen, vermeld in artikel 37, § 2, eerste lid, 7°, en artikel 37, § 2ter, 7°, van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels.

Afdeling 4. De Sociale Dienst voor Gerechtelijke Jeugdhulpverlening

Art 56 – In elk gerechtelijk arrondissement wordt een Sociale Dienst voor Gerechtelijke Jeugdhulpverlening opgericht. De sociale dienst bestaat uit consultants en vervult in samenwerking met de overheden, vermeld in artikel 57, de opdrachten die eraan zijn toevertrouwd, op de wijze die de Vlaamse Regering bepaalt.

Aan de sociale dienst kunnen vrijwillige consultants worden toegevoegd. De Vlaamse Regering kan nadere regels uitvaardigen voor hun aanstellingsvoorwaarden en opdrachten.

De hoedanigheid van consultant en van vrijwillig consultant is onverenigbaar met de hoedanigheid van personeelslid, lid van de algemene vergadering of lid van de raad van bestuur van een jeugdhulpaanbieder.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de organisatie, de samenstelling, de werking van de sociale diensten, de intervisie en supervisie van de personeelsleden van de sociale diensten, alsook de wijze waarop hun werking en de kwaliteit van hun dienstverlening worden geëvalueerd.

Art 57 – De sociale dienst vervult de opdrachten van sociale aard die eraan worden toevertrouwd door de magistraten, belast met jeugdzaken, ten behoeve van degenen voor wie een gerechtelijke maatregel wordt genomen ter uitvoering van dit decreet of van een wet betreffende de opgave van maatregelen voor minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd.

De sociale dienst vervult ook, als een wet dat bepaalt, de navorsingsopdrachten die eraan worden toevertrouwd door de magistraten, vermeld in het eerste lid, met het oog op het nemen van een gerechtelijke maatregel met toepassing van de regeling, vermeld in het eerste lid. Bij het vervullen van die navorsingsopdrachten verricht de sociale dienst een indicatiestelling die beantwoordt aan de kwaliteitseisen die voor het team Indiciestelling van de toegangspoort gesteld worden krachtens artikel 21.

Art 58 – De sociale dienst waakt erover dat de uitvoering van de gerechtelijke maatregelen die door de jeugdrechtsbank of jeugdrechter worden opgelegd, verloopt volgens een handelingsplan dat, in samenspraak met de betrokken partijen en de jeugdhulpaanbieders, op aanvraag van de sociale dienst wordt opgesteld. Onder de betrokken partijen worden verstaan : de minderjarige, de ouders of, in voorkomend geval, de opvoedingsverantwoordelijken en degenen die in het raam van de regeling, vermeld in artikel 57, eerste lid, betrokken zijn bij de jeugdhulpverlening aan de vermelde personen.

Een consultant van die dienst bezoekt in opdracht van de jeugdrechter of op aanvraag van de minderjarige, zijn ouders of in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken regelmatig en ten minste om de zes maanden iedere persoon die door de jeugdrechtsbank of jeugdrechter aan een jeugdhulpaanbieder of een daarmee gelijkgestelde voorziening, een pleegzorger als vermeld in artikel 14, § 1 of § 3, van het decreet van 29 juni 2012 houdende de organisatie van pleegzorg of een gemeenschapsinstelling is toevertrouwd overeenkomstig de regeling, vermeld in artikel 57, eerste lid. De dienst brengt daarover schriftelijk verslag uit bij de jeugdrechtsbank of jeugdrechter.

HOOFDSTUK 12. Afstemming en een integrale aanpak realiseren

Afdeling 1. De Adviesraad Integrale Jeugdhulp

Afdeling 2. Het Managementcomité Integrale Jeugdhulp

Art 61 – Er wordt een Managementcomité Integrale Jeugdhulp opgericht.

Het Managementcomité stuurt de uitvoering door de jeugdhulp van de doelstellingen, vermeld in artikel 8, aan en gaat systematisch over tot een intersectorale toetsing van sectorale plannen voor uitbreiding of herschikking van het aanbod en de opmaak van een advies voor de Vlaamse Regering met betrekking tot de sectorale ontwikkelingen vanuit het oogpunt van de intersectorale gevolgen ervan.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels voor de intersectorale toetsing.

Art 62 – Het Managementcomité bewaakt de autonome werking van de toegangspoort, vermeld in artikel 17. Voor overleg en beslissingen daarover wordt het Managementcomité uitgebreid met :

- 1° een vertegenwoordiger van minderjarigen;
- 2° een vertegenwoordiger van ouders;
- 3° twee vertegenwoordigers van de jeugdhulpaanbieders.

Art 63 – Het Managementcomité bestaat uit de leidinggevende personeelsleden van de administratieve diensten, bevoegd voor de betrokken sectoren.

De Vlaamse Regering bepaalt de nadere samenstelling en de werking van het Managementcomité en benoemt de voorzitter.

Afdeling 3. Het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp

Art 64 – De Vlaamse Regering bakt de regio's integrale jeugdhulp af.

Art 65 – Er wordt per regio een Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp opgericht.

Het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp stuurt de uitvoering aan in de regio van de doelstellingen, vermeld in artikel 8, en gaat daarvoor in de regio over tot de organisatie van overleg en samenwerking tussen de jeugdhulpaanbieders van de regio.

Het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp kan ter uitvoering van de opdrachten, vermeld in het eerste lid, netwerken oprichten in de regio en afspraken maken met lokale en provinciale overheden en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

De jeugdhulpaanbieders verlenen hun medewerking aan de uitvoering van de opdrachten, beslist door het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp.

De Vlaamse Regering kan nadere regels bepalen voor de opdrachten van het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp, vermeld in het eerste lid, en voor de bepaling, opgenomen in het tweede lid, en kan aan het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp bijkomende opdrachten toevertrouwen.

Art 66 – Een Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp is minimaal samengesteld uit :

- 1° een vertegenwoordiger van minderjarigen;
- 2° een vertegenwoordiger van ouders;
- 3° een vertegenwoordiger van etnisch-culturele minderheden;
- 4° een vertegenwoordiger van mensen in armoede;
- 5° een vertegenwoordiger van mensen met een handicap;
- 6° per sector een vertegenwoordiger van de jeugdhulpaanbieders van de regio, voorgedragen door de representatieve organisaties van het jeugdhulpaanbod;
- 7° een vertegenwoordiger van de toegangspoort in de regio;
- 8° een vertegenwoordiger van de gemandateerde voorzieningen in de regio;
- 9° een vertegenwoordiger van de Vlaamse Gemeenschap;
- 10° een vertegenwoordiger van de provinciale overheid of van de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor de regio Brussel.

De Vlaamse Regering regelt de nadere samenstelling en de werking van het Intersectoraal Regionaal Overleg Jeugdhulp.

Voor de toepassing van het eerste lid, 6°, wordt het bevoegdheidsdomein dat geregeld wordt bij het besluit, vermeld in artikel 3, § 1, eerste lid, 1°, niet als een sector beschouwd.

Afdeling 4. Financiële middelen

Art 67 – Binnen de beschikbare begrotingskredieten kan de Vlaamse Regering middelen toekennen voor de implementatie van de doelstellingen, vermeld in artikel 8. De Vlaamse Regering bepaalt de voorwaarden om in aanmerking te komen voor subsidiëring, het subsidiebedrag en de procedure voor de subsidiëring. Ze bepaalt op welke wijze het gebruik van de subsidie verantwoord wordt.

Voor de dossiers, vermeld in artikel 26, § 1, eerste lid, 6°, kan het team Jeugdhulpregie of het hoofd van het agentschap Jongerenwelzijn subsidies toekennen voor een aanvullend geïndividualiseerd hulpaanbod aan de minderjarige volgens de regels die de Vlaamse Regering bepaalt. Die subsidies kunnen, volgens de regels die de Vlaamse Regering bepaalt, ook worden toegekend aan een of meer organisaties met het kwaliteitslabel "intersectoraal zorgnetwerk", die worden aangewezen na een oproep en die meerdere minderjarigen kunnen begeleiden.

Art 68 – De werkingskosten van de toegangspoorten en van de gemandateerde voorzieningen zijn ten laste van de begroting van de Vlaamse Gemeenschap. De Vlaamse Regering bepaalt de nadere regels daarvoor.

Art 69 – De toegangspoorten en de gemandateerde voorzieningen brengen de administratieve diensten, bevoegd voor de betrokken sectoren, op de hoogte van elke beslissing die ze hebben genomen en die financiële gevolgen heeft voor die diensten. De Vlaamse Regering controleert en bepaalt de nadere regels daarvoor.

Afdeling 5. Registratie in de jeugdhulp

Art 70 – Om het jeugdhulpaanbod, zowel regionaal als supraregionaal, systematisch vraaggericht te kunnen bijsturen, met het oog op wetenschappelijk onderzoek en op de ondersteuning van individuele trajecten in de jeugdhulpverlening, bezorgen de actoren, vermeld in artikel 72, geanonimiseerde of gecodeerde persoonsgegevens aan de Vlaamse overheid.

De Vlaamse Regering kan nadere regels bepalen over de vorm waarin en de wijze waarop de persoonsgegevens worden uitgewisseld. In dat kader wordt bijzondere aandacht besteed aan de gegevensverzameling van de afgelegde trajecten in de jeugdhulpverlening en aan de overgang van vrijwillige naar gerechtelijke jeugdhulpverlening. Ze bepaalt, in voorkomend geval ook de wijze waarop de persoonsgegevens worden gecodeerd.

De initiatiefnemer van de registratie, vermeld in het eerste lid, in voorkomend geval het hoofd van het agentschap Jongerenwelzijn of het hoofd van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, is de verwerkingsverantwoordelijke, vermeld in artikel 4, 7), van de algemene verordening gegevensbescherming, met het oog op de registratie.

Art 71 – Het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin ontwikkelt een registratiesysteem met het oog op de monitoring van de uitvoering van de doelstellingen, vermeld in artikel 8.

HOOFDSTUK 13. Omgaan met persoonsgegevens in de jeugdhulp

Art 72 – § 1. Met het oog op de uitvoering van de bevoegdheden en taken, geregeld bij of krachtens dit decreet, worden persoonsgegevens van de minderjarige, van zijn ouders en, in voorkomend geval, van zijn opvoedingsverantwoordelijken en van de betrokken personen uit zijn leefomgeving, inclusief de bijzondere

categorieën van persoonsgegevens, vermeld in artikel 9, lid 1, van de algemene verordening gegevensbescherming, verwerkt door :

1° de toegangspoort;

2° de gemandateerde voorzieningen;

3° de sociale diensten;

4° de jeugdhulpaanbieders en de andere personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden.

De Vlaamse Regering kan nadere regels bepalen over de vorm waarin en de wijze waarop de persoonsgegevens worden uitgewisseld.

De integrale jeugdhulp respecteert op elk moment de regelgeving over de bescherming van natuurlijke personen bij de verwerking van persoonsgegevens.

§ 2. Met het oog op een vlotte realisatie van niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpverlening door de toegangspoort wordt een elektronisch dossier uitgewerkt dat het traject in de jeugdhulpverlening en de proceslijn van aanmelding tot realisatie maximaal vat en dat daarbij maximaal gebruikmaakt van noodzakelijke informatie bij de betrokken actoren.

Het elektronisch dossier is het individueel dossier bij de toegangspoort omtrent een minderjarige waarbij de gegevens op een elektronische, uniforme en gestandaardiseerde wijze worden opgenomen.

Het elektronisch dossier bevat de volgende gegevens :

1° de identificatiegegevens van de jeugdhulpaanbieder of andere persoon of voorziening die jeugdhulpverlening aanbiedt, die de minderjarige aanmeldt bij de toegangspoort, overeenkomstig artikel 20 van dit decreet;

2° de identificatiegegevens van de aangemelde minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken en in voorkomend geval van andere betrokkenen;

3° de gegevens die noodzakelijk zijn voor het realiseren door de toegangspoort van een kwaliteitsvolle indicatiestelling;

4° het indicatiestellingsverslag;

5° de jeugdhulpverleningsbeslissing of het jeugdhulpverleningsvoorstel.

§ 3. De verwerkingsverantwoordelijke, vermeld in artikel 4, 7), van de algemene verordening gegevensbeschermingis :

1° het hoofd van het agentschap Jongerenwelzijn, voor de verwerking van persoonsgegevens met het oog op de uitvoering van de opdrachten van de toegangspoort, vermeld in artikel 18 van dit decreet, de opdrachten van de Sociale Diensten voor Gerechtelijke Jeugdhulpverlening, vermeld in artikel 56 van dit decreet en de opdrachten van het ondersteuningscentrum Jeugdzorg, vermeld in artikel 33 van dit decreet;

2° het hoofd van het agentschap Kind en Gezin, voor de verwerking van persoonsgegevens met het oog op de uitvoering van de opdrachten van de vertrouwenscentra kindermishandeling.

§ 4. Voor de uitvoering van dit decreet worden de volgende instanties aangewezen als dienstenintegrator :

1° het eHealth-platform, opgericht bij de wet van 21 augustus 2008 houdende oprichting en organisatie van het eHealth-platform, met betrekking tot de gegevensdeling in functie van de verstrekte jeugdhulpverlening, met uitzondering van de gegevens vermeld in punt 2°, a) en b);

2° de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, opgericht bij wet van 15 januari 1990 houdende oprichting en organisatie van een Kruispuntbank van de sociale zekerheid, voor :

a) de identificatiegegevens van de natuurlijke persoon die jeugdhulpverlening aanbiedt en de minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken;

b) de sociale gegevens, vermeld in artikel 2, 4°, van de wet van 15 januari 1990 houdende oprichting en organisatie van een Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, met betrekking tot de minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijke.

Als er bepaalde gegevens gedeeld worden bij of krachtens een wet, een decreet of een ordonnantie met een andere dienstenintegrator dan die vermeld in het eerste lid, dan werken die dienstenintegratoren samen om de gegevensdeling, volgens de bepalingen van dit decreet, zo optimaal mogelijk te laten verlopen met zo weinig mogelijk aanvullende lasten voor de minderjarige zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijke in het bijzonder en meer specifiek voor de jeugdhulpaanbieders of personen en voorzieningen die jeugdhulpverlening aanbieden.

Art 73 – Als verschillende personeelsleden van de toegangspoort belast zijn met de indicatiestelling, wisselen ze onderling de persoonsgegevens uit die nuttig zijn om de indicatiestelling te verrichten.

Als verschillende personeelsleden van de toegangspoort belast zijn met de jeugdhulpregie, wisselen ze onderling de persoonsgegevens uit die nuttig zijn om de jeugdhulpregie te verrichten.

Als verschillende personen van een gemandateerde voorziening betrokken zijn bij een dossier, wisselen ze onderling de persoonsgegevens uit die nuttig zijn voor de effectieve aanpak ervan.

Als verschillende consultants van de sociale dienst betrokken zijn bij een dossier, wisselen ze onderling de persoonsgegevens uit die nuttig zijn voor de effectieve aanpak ervan.

Art 74 – De actoren, vermeld in artikel 72, wisselen onder elkaar persoonsgegevens uit met het oog op de uitvoering van de bevoegdheden en taken, geregeld bij of krachtens dit decreet.

Met behoud van de toepassing van de verplichtingen en beperkingen die voortvloeien uit de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens of uit de regelgeving van de sectoren, is de gegevensuitwisseling onderworpen aan de volgende voorwaarden :

- 1° de gegevensuitwisseling heeft alleen betrekking op gegevens die noodzakelijk zijn voor de jeugdhulpverlening;
- 2° de gegevens worden alleen uitgewisseld in het belang van de personen tot wie de jeugdhulpverlening zich richt;
- 3° de actoren, vermeld in artikel 72, proberen, zo veel mogelijk, de instemming met de gegevensuitwisseling te verkrijgen van de persoon op wie de gegevens betrekking hebben.

De Vlaamse Regering kan nadere regels bepalen over de vorm waarin en de wijze waarop de persoonsgegevens worden uitgewisseld.

Art 75 – Behalve in de gevallen die bij of krachtens dit decreet zijn bepaald, is elke vorm van gegevensoverdracht verboden tussen enerzijds de gemandateerde voorzieningen en anderzijds de magistraten, belast met jeugdzaken en de sociale diensten.

Het verbod, vermeld in het eerste lid, geldt niet als de betrokken minderjarige die minstens twaalf jaar is of die, als hij jonger is, tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat is, en zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken op een geïnformeerde en schriftelijke wijze instemmen met de overdracht van gegevens. Het verbod geldt evenmin voor de basisgegevens met betrekking tot :

- 1° de identificatie van de betrokken partijen;
- 2° de jeugdhulpverlening die verleend wordt of die al verleend is aan de minderjarige en, in voorkomend geval, aan zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken.

Art 75/1 – Behalve in de gevallen die bij of krachtens dit decreet zijn bepaald, is elke vorm van gegevensoverdracht verboden tussen enerzijds de jeugdhulpaanbieders die geen gemandateerde voorziening zijn, en anderzijds de magistraten, belast met jeugdzaken en de sociale diensten.

Het verbod, vermeld in het eerste lid, geldt niet als de betrokken minderjarige, die minstens twaalf jaar is of, als hij jonger is, tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat is, en zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken op een geïnformeerde en schriftelijke wijze instemmen met de overdracht van gegevens.

Het verbod geldt evenmin voor de basisgegevens met betrekking tot:

- 1° de identificatie van de betrokken partijen;
- 2° het feit of er jeugdhulpverlening ten aanzien van de minderjarige en, in voorkomend geval, aan zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken is aangevat, wordt voortgezet of is beëindigd.

De gegevensuitwisseling, vermeld in het tweede lid, kan alleen plaatsvinden na een schriftelijke vraag van magistraten, belast met jeugdzaken, of van de sociale diensten met het oog op het bieden van de gepaste jeugdhulpverlening aan de minderjarige, aan zijn ouders of opvoedingsverantwoordelijken.

Art 76 – Het ondersteuningscentrum en de vertrouwenscentra kindermishandeling kunnen, met behoud van de toepassing van de regelgeving over de bescherming van natuurlijke personen bij de verwerking van persoonsgegevens, in de gevallen, vermeld in artikel 34, 41 en 42, § 1, tweede lid, 1° en 3°, zonder voorafgaande instemming van de betrokkene persoonsgegevens verwerken, inclusief de bijzondere categorieën van persoonsgegevens als vermeld in artikel 9, lid 1, van de algemene verordening gegevensbescherming.

Bij de verwerking van persoonsgegevens in het kader van de opdracht, vermeld in het eerste lid, wordt, met toepassing van artikel 23, lid 1, i), van de voormelde verordening, de informatie aan de betrokken minderjarige, zijn ouders of, in voorkomend geval, zijn opvoedingsverantwoordelijken, uitgesteld, als een onmiddellijke informatie niet in het belang is van de betrokken minderjarige. De beslissing daarover wordt genomen door het betrokken ondersteuningscentrum of vertrouwenscentrum kindermishandeling.

De gegevensverwerking en -uitwisseling, vermeld in het eerste en tweede lid :

- 1° is noodzakelijk om een verontrustende situatie te onderzoeken;
- 2° is beperkt tot die gegevens die moeten verwerkt of uitgewisseld worden om een verontrustende situatie te onderzoeken;
- 3° wordt, met toepassing van artikel 23, lid 1, i), van de voormelde verordening, zo snel mogelijk meegedeeld aan de betrokken minderjarige, zijn ouders en in voorkomend geval zijn opvoedingsverantwoordelijken, uiterlijk binnen dertig werkdagen vanaf het moment dat de gegevens worden verkregen, tenzij dat strijdig is met het belang van de betrokken minderjarige.

Iedereen die op grond van een wettelijk voorschrift of op grond van zijn ambt of beroep tot geheimhouding is verplicht, kan in de volgende gevallen aan een gemandateerde voorziening inlichtingen verstrekken zonder instemming van de betrokkene, als dat noodzakelijk kan worden geacht om een verontrustende situatie te onderzoeken :

- 1° in geval van een verontrustende situatie met een vermoeden van maatschappelijke noodzaak tot jeugdhulpverlening;
- 2° in het kader van een onderzoek door het ondersteuningscentrum en de vertrouwenscentra kindermishandeling als vermeld in artikel 34, 41 en 42, § 1, tweede lid, 1° en 3°.

Art 77 – § 1. Met behoud van de toepassing van artikel 22 van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp heeft iedereen recht op toegang tot zijn persoonlijke gegevens die bij de toegangspoort, de gemandateerde voorziening of de sociale dienst worden bewaard.

Met toepassing van artikel 23, lid 1, i), van de algemene verordening gegevensbescherming gelden de verplichtingen en de rechten, vermeld in artikel 12 tot en met 22 van de voormelde verordening, niet voor de gegevens die worden verstrekt door derden zonder dat ze daartoe verplicht werden en die ze als vertrouwelijk hebben bestempeld, tenzij ze zich akkoord verklaren met de toegang. Als de dossierhouder van oordeel is dat de bescherming van de vertrouwelijkheid niet opweegt tegen de bescherming van het recht op toegang, is de voormelde verordening overeenkomstig van toepassing..

§ 2. Met toepassing van artikel 23, lid 1, i), van de algemene verordening gegevensbescherming wordt, in afwijking van artikel 12, lid 3, van de voormelde verordening, aan het recht op toegang uiterlijk binnen vijftien dagen na ontvangst van het verzoek gevolg verleend.

Met behoud van de toepassing van het eerste lid wordt voor gegevens die bij de toegangspoort en de gemandateerde voorzieningen worden bewaard, het recht op toegang verleend uiterlijk op het ogenblik waarop de toegangspoort of de gemandateerde voorziening een beslissing neemt. Voor gegevens die bij de sociale dienst worden bewaard, wordt het recht op toegang verleend uiterlijk op het ogenblik van het eerste vonnis van de jeugdrechter.

§ 3. De toegang tot de gegevens wordt verstrekt door inzage.

Als bepaalde gegevens ook een derde betreffen en volledige inzage in die gegevens door de betrokkene afbreuk zou doen aan het recht van de derde op bescherming van zijn persoonlijke levenssfeer, wordt de toegang tot die gegevens verstrekt via gedeeltelijke inzage, een gesprek of een rapportage.

Iedereen kan bij de uitoefening van het toegangsrecht naar eigen keuze worden bijgestaan door een door het beroepsgeheim gebonden persoon en, wat de minderjarige betreft, door een personeelslid van de instelling waar de minderjarige onderwijs volgt, op voorwaarde dat die persoon niet rechtstreeks betrokken is bij de jeugdhulpverlening, georganiseerd voor de minderjarige.

Als met toepassing van paragraaf 1, tweede lid, de bescherming van de vertrouwelijkheid niet opweegt tegen de bescherming van het recht op toegang, kan de dossierhouder de toegang tot de gegevens in kwestie verstrekken via gedeeltelijke inzage, een gesprek of een rapportage.

§ 4. Voor de toepassing van paragraaf 1 worden de personen die deel uitmaken van het cliëntsysteem, ten opzichte van elkaar als derden beschouwd.

Met behoud van de toepassing van paragraaf 1 worden voor de toepassing van paragraaf 3, tweede lid, de personen die deel uitmaken van het cliëntsysteem, ten opzichte van elkaar niet als derden beschouwd, als het gaat om contextuele gegevens.

Contextuele gegevens zijn gegevens die tegelijk de persoon die toegang vraagt en een of meer andere personen die deel uitmaken van het cliëntsysteem, betreffen.

Het cliëntsysteem bestaat uit de volgende personen :

1° de minderjarige;

2° de ouders;

3° de opvoedingsverantwoordelijken;

4° de personen uit de leefomgeving van de minderjarige die met hem samenwonen op het ogenblik van de uitoefening van het recht op toegang.

§ 5. Een minderjarige kan het toegangsrecht zelfstandig uitoefenen, rekening houdend met zijn leeftijd en maturiteit, vanaf het ogenblik dat blijkt dat de min-twaalfjarige tot een redelijke beoordeling van zijn belangen in staat is of vanaf de leeftijd van twaalf jaar.

Als de minderjarige jonger is dan twaalf jaar, wordt het toegangsrecht uitgeoefend door een wettelijke vertegenwoordiger.

Met toepassing van artikel 23, lid 1, i), van de algemene verordening gegevensbescherming, gelden de verplichtingen en de rechten, vermeld in artikel 12 tot en met 22 van de voormelde verordening, voor de wettelijke vertegenwoordigers die in het kader van deze paragraaf optreden niet voor de contextuele gegevens die de minderjarige en een andere persoon dan de wettelijke vertegenwoordiger zelf betreffen.

§ 6. Op verzoek van de betrokkenen worden de documenten die ze aanreiken, toegevoegd aan het dossier. Alle betrokkenen hebben het recht om hun versie te geven van de feiten die vermeld zijn in het dossier.

§ 7. De betrokkenen hebben recht op een afschrift van de gegevens van het dossier waartoe ze toegang hebben door inzage. Met toepassing van artikel 23, lid 1, i), van de algemene verordening gegevensbescherming hebben de betrokkenen voor de gegevens waartoe ze toegang hebben op een andere wijze dan door inzage, alleen recht op een rapport..

Ieder afschrift en ieder rapport zijn persoonlijk en vertrouwelijk en mogen alleen worden aangewend voor doeleinden van jeugdhulpverlening. De dossierhouder die een afschrift of rapport bezorgt, wijst de betrokkenen daarop en voegt een toelichting in die zin bij het afschrift of rapport.

De Vlaamse Regering kan de voorwaarden bepalen waaronder een afschrift of rapport wordt uitgereikt.

§ 8. Met toepassing van artikel 23, lid 1, i), van de algemene verordening gegevensbescherming gelden de verplichtingen en de rechten, vermeld in artikel 12 tot en met 22 van de voormelde verordening, niet voor de volgende gegevens die bij de sociale diensten worden bewaard :

1° de gegevens die ter beschikking zijn gesteld van de jeugdrechter;

2° de gegevens die, als er toegang toe verleend zou worden, het geheim van het onderzoek, vermeld in artikel 28quinquies, § 1, van het Wetboek van Strafvordering, schenden.

HOOFDSTUK 14. Toezicht

Art 78 – § 1. De Vlaamse Regering organiseert het toezicht op de naleving van de bepalingen in dit decreet en de uitvoeringsbesluiten ervan.

§ 2. Om de rechtsbescherming van kinderen en jongeren in de jeugdhulp te vrijwaren, organiseert de Vlaamse Regering het volgende met betrekking tot de toegangspoort, de gemandateerde voorzieningen en de sociale dienst gerechtelijke jeugdhulp:

1° een extern toezicht, naast het toezicht als bedoeld in paragraaf 1;

2° de klachtenbehandeling voor kinderen en jongeren, ouders, opvoedingsverantwoordelijken en vertrouwenspersonen van kinderen en jongeren.

§ 3. In afwijking van de paragrafen 1 en 2, werkt de zorginspectie voor het toezicht samen met de onderwijsinspectie, vermeld in artikel 38, § 1, tweede lid, van het decreet van 8 mei 2009 betreffende de kwaliteit van onderwijs, voor zover het een centrum voor leerlingenbegeleiding betreft

HOOFDSTUK 15. Wijzigingsbepalingen

Art 79 – niet opgenomen

Privacy & Sociale Media

Aanbeveling (2018)7 met richtlijnen voor het respect, de erkenning en de invulling van de rechten van het kind in een digitale omgeving

Aangenomen door de Comité van Ministers van de Raad van Europa op 4 juli 2018

Preamble

The Committee of Ministers, under the terms of Article 15.b of the Statute of the Council of Europe, Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members for the purpose of safeguarding and promoting the ideals and principles which are their common heritage, inter alia by promoting common policies and standards;

Reaffirming the commitment of member States to ensure that every child enjoys the full range of human rights enshrined in the United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC), in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ETS No. 5), and their protocols, and that these rights should be fully respected, protected and fulfilled, as technology continues to develop;

Having regard to the obligations and commitments as undertaken within other relevant international and European conventions, such as the revised European Social Charter (ETS No. 163), the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (ETS No. 108), the Convention on Cybercrime (ETS No. 185) and its Additional Protocol concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems (ETS No. 189), the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (CETS No. 197), the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (CETS No. 201), the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (CETS No. 210) and taking into account the recommendations, resolutions and declarations of the Committee of Ministers and of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in this field;

Recognising that the digital environment is complex and subject to rapid evolution, and is reshaping children's lives in many ways, resulting in opportunities for and risks to their well-being and enjoyment of human rights;

Conscious that information and communication technologies (ICTs) are an important tool in children's lives for education, socialisation, expression and inclusion, while at the same time their use can generate risks, including violence, exploitation and abuse;

Bearing in mind the Council of Europe Strategy for the Rights of the Child (2016-2021), which identified the rights of the child in the digital environment as one of its priority areas, and the Council of Europe Internet Governance Strategy (2016-2019), according to which the internet should be a safe, secure, open and enabling environment for everyone, children included, without discrimination;

Recognising that children are entitled to receive support and guidance in their discovery and use of the digital environment, respecting the rights and dignity of children and others;

Determined to contribute effectively to ensuring that consistent policies are being devised, with the participation of children, that take into account the interdependence of opportunities and risks in the digital environment and the need to ensure that appropriate measures are in place so that the rights of the child are respected, protected and fulfilled;

Emphasising that States have the primary responsibility to respect, protect and fulfil the rights of the child, and reaffirming the rights, role and responsibility of parents or carers to provide, in a manner consistent with the best interests and evolving capacities of the child, appropriate direction and guidance for children to exercise their rights;

Recognising also that business enterprises have a responsibility to respect human rights, including the rights of the child, as affirmed in Recommendation CM/Rec(2016)3 of the Committee of Ministers to member States on human rights and business, the United Nations Committee on the Rights of the Child's General Comment No. 16 (2013) on State obligations regarding the impact of the business sector on children's rights, the United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights (2011), the Council of Europe Guidelines for the co-operation between law enforcement and internet service providers against cybercrime (2008), the Human Rights Guidelines for Internet service providers (Council of Europe and EuroISPA) (2008) and the Human Rights Guidelines for online games providers (Council of Europe and ISFE) (2008), and the Children's Rights and Business Principles (2012) drawn up by UNICEF, the UN Global Compact and the NGO Save the Children;

Conscious that policies in this area require a combination of public and private, legal and voluntary measures, that all relevant public and private stakeholders share responsibility for ensuring the rights of the child in the digital environment, and that co-ordination of their actions is necessary;

Taking into account the views and opinions of children consulted in member States of the Council of Europe;

Recognising the need to develop guidance to assist States and other relevant stakeholders in their efforts to adopt a comprehensive, strategic approach for respecting, protecting and fulfilling the rights of the child in the digital

environment, rooted in the standards established by the UNCRC and the Council of Europe and underpinned by the meaningful participation of children,

Recommends that the governments of the member States:

1. review their legislation, policies and practice to ensure that they are in line with the recommendations, principles and further guidance set out in the appendix of this recommendation, promote their implementation in all relevant areas and evaluate the effectiveness of the measures taken at regular intervals, with the participation of relevant stakeholders;
2. ensure that this recommendation, including the guidelines in the appendix, is translated and disseminated as widely as possible among competent authorities and stakeholders, including parliaments, specialised public agencies and civil society organisations, as well as children, in a child-friendly manner and through accessible means, modes and formats of communication;
3. require business enterprises to meet their responsibility to respect the rights of the child in the digital environment and to take implementing measures, and encourage them to co-operate with relevant State stakeholders, civil society organisations and children, taking into account relevant international and European standards and guidance;
4. co-operate with the Council of Europe by creating, implementing and monitoring strategies and programmes that respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment, and share, on a regular basis, examples of strategies, action plans, legislation and good practices related to the implementation of this recommendation;
5. examine the implementation of this recommendation and the guidelines in its appendix within the Committee of Ministers and with the participation of relevant stakeholders every five years at least and, if appropriate, at more frequent intervals.

Appendix to Recommendation CM/Rec(2018)7

Guidelines to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment

1. Purpose and scope

International and European binding instruments and standards set out obligations or provide benchmarks for member States to respect, protect and fulfil the human rights and fundamental freedoms of children in the digital environment. Every child, as an individual rights-holder, should be able to exercise his or her human rights and fundamental freedoms online as well as offline.

The present guidelines are intended to provide assistance to relevant stakeholders in the implementation of the rights enshrined in international and European human rights conventions and standards, in the light of the case law of the European Court of Human Rights. They seek in particular to:

- a. guide States in formulating legislation, policies and other measures to promote the realisation of the full array of the rights of the child in the digital environment and address the full range of ways in which the digital environment affects children's well-being and enjoyment of human rights;
- b. promote the devising, implementation and monitoring by States of a comprehensive strategic and co-ordinated approach, reflecting the principles contained in the present guidelines;
- c. ensure that States require business enterprises and other relevant stakeholders to meet their responsibility to respect the rights of the child in the digital environment and encourage them to support and promote these rights;
- d. ensure concerted action and co-operation at national and international level to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment.

For the purpose of this text:

- “child” refers to any person under the age of 18 years;
- “digital environment” is understood as encompassing information and communication technologies (ICTs), including the internet, mobile and associated technologies and devices, as well as digital networks, databases, content and services.

2. Fundamental principles and rights

The principles and rights set out below should be read as applying to all sections of these guidelines.

2.1. Best interests of the child

1. In all actions concerning children in the digital environment, the best interests of the child shall be a primary consideration. In assessing the best interests of a child, States should make every effort to balance, and wherever possible, reconcile a child's right to protection with other rights, in particular the right to freedom of expression and information as well as participation rights.

2.2. Evolving capacities of the child

2. The capacities of a child develop gradually from birth to the age of 18. Moreover, individual children reach different levels of maturity at different ages. States and other relevant stakeholders should recognise the evolving capacities of children, including those of children with disabilities or in vulnerable situations, and ensure that policies and practices are adopted to respond to their respective needs in relation to the digital environment. This also means, for example, that policies adopted to fulfil the rights of adolescents may differ significantly from those adopted for younger children.

2.3. Right to non-discrimination

3. The rights of the child apply to all children without discrimination on any grounds. All rights are to be granted without discrimination of any kind, irrespective of the child's age, and the child's or his or her parents' or legal guardians' race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national, ethnic or social origin, property, disability, birth,[1] or other status.

4. Whereas efforts should be undertaken to respect, protect and fulfil the rights of each and every child in the digital environment, targeted measures may be needed for children in vulnerable situations, recognising that the digital environment has the potential both to increase children's vulnerability and to empower, protect and support them.

2.4. Right to be heard

5. Children have the right to express themselves freely in all matters affecting them, and their views should be given due weight in accordance with their age and maturity.

6. States and other relevant stakeholders should provide children with information on their rights, including their participation rights, in a way they can understand, and which is appropriate to their maturity and circumstances. They should enhance opportunities for them to express themselves through ICTs as a complement to face-to-face participation. Children should be informed of mechanisms and services providing adequate support, and of procedures for complaints, remedies or redress should their rights be violated. Such information should also be made available to their parents or carers to enable them to support children in exercising their rights.

7. Furthermore, States and other relevant stakeholders should actively engage children to participate meaningfully in devising, implementing and evaluating legislation, policies, mechanisms, practices, technologies and resources that aim to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment.

2.5. Duty to engage other stakeholders

8. In accordance with relevant international standards, States have the primary obligation to respect, protect and fulfil the rights of every child within their jurisdiction and must engage all relevant stakeholders, in particular educational and child protection and care systems, public institutions and business enterprises, civil society stakeholders, as well as children themselves and their parents, legal guardian or any other person who takes care of the child, in order to effectively implement these obligations.

9. Concerning the digital environment, each State should apply such measures as may be necessary to require that business enterprises meet their responsibility to respect the rights of the child in all their operations within the State's jurisdiction, and, as appropriate, in all their operations abroad when domiciled in its jurisdiction. Furthermore, States should encourage and support by other relevant means business enterprises in understanding and respecting the rights of the child.

3. Operational principles and measures to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment

3.1. Access to the digital environment

10. Access to and use of the digital environment is important for the realisation of children's rights and fundamental freedoms, for their inclusion, education, participation and for maintaining family and social relationships. Where children do not have access to the digital environment or where this access is limited as a result of poor connectivity, their ability to fully exercise their human rights may be affected.

11. States should make appropriate arrangements to ensure that all children have adequate, affordable and secure access to devices, connectivity, services and content which is specifically intended for children. Insofar as this is possible, in dedicated public spaces, States should take measures to render access to the digital environment free of charge.

12. States should ensure that access to the digital environment is provided in educational and other care settings for children. Specific measures should be taken for children in vulnerable situations, in particular children living in alternative care, children deprived of liberty or whose parents are deprived of liberty, children in the context of international migration, children in street situations and children in rural communities. In particular, States should require online service providers to ensure that their services are accessible by children with disabilities.

13. Connectivity and access to devices, services and content should be accompanied by appropriate education and literacy measures, including those which address gender stereotypes or social norms that could limit children's access and use of technology.

14. States should ensure that terms and conditions that are associated with the use of a device which can connect to the internet or that apply to the provision of online services or content are accessible, fair, transparent, intelligible, available in the child's language and formulated in clear, child-friendly and age-appropriate language where relevant.

15. States should ensure a plurality of sources of high-quality information and educational digital content and services for children. Children's rights should be taken into account in related public procurement procedures, for instance for educational tools, so that access to and use of digital services and content is not unduly restricted by commercial interests or filters.

3.2. Right to freedom of expression and information

16. The digital environment has considerable potential to support the realisation of children's right to freedom of expression, including to seek, receive and impart information and ideas of all kinds. States should take measures to guarantee children's right to hold and express any views, opinions or expressions on matters of importance to them, through the media of their choice, and irrespective of whether or not their views and opinions are received favourably by the State or other stakeholders.

17. Children, as creators and distributors of information in the digital environment, should be made aware by States, especially through educational programmes, of how to exercise their right to freedom of expression in the digital environment while respecting the rights and dignity of others, including other children. In particular, such programmes should address aspects such as freedom of expression and legitimate restrictions thereon, for example to respect intellectual property rights or prohibit incitement to hatred and violence.

18. States should initiate and encourage the provision of diverse high-quality online content and services of social and cultural benefit to children in support of their fullest development and participation in society. This should include the largest possible amount of high-quality content that is specifically made for children, easy for them to find and understand, provided in their language, and which is adapted to their age and maturity. In this context, information on the rights of the child, including in the digital environment; news; health; information on sexuality, among other resources of benefit to them, is particularly important. In particular, States should ensure that children are able to locate and explore public service media and high-quality content likely to be of benefit to them.

19. Where States make provision for media, these should involve children in active forms of communication, encouraging the provision of user-generated content and establishing other participatory schemes. Attention should also be paid to children's access to, and presence and portrayal in, media online.

20. Any restrictions on children's right to freedom of expression and information in the digital environment should comply with international and European human rights conventions and standards. States should take measures to ensure that children are informed of restrictions in place, such as content filtering, in a manner appropriate to their evolving capacities, and that they are provided with guidance on appropriate remedies, including on how and to whom to make a complaint, report an abuse or request help and counselling. Where appropriate, parents or carers should also be informed of such restrictions and appropriate remedies.

3.3. Participation, right to engage in play and right to assembly and association

21. The digital environment provides distinctive opportunities for the rights of the child to participate, to engage in play and to peaceful assembly and association, including through online communication, gaming, networking and entertainment. States should co-operate with other stakeholders to provide for access of children to such activities that can foster participation, inclusion, digital citizenship and resilience both online and offline.

22. Recognising children's right to engage in play and recreational activities appropriate to their age and maturity, States should provide a range of incentives, investment opportunities, standards and technical guidance for the production and distribution of digital content and services of social, civic, artistic, cultural, educational and recreational benefit to all children. This includes interactive and play-based tools that stimulate skills such as creativity, teamwork and problem solving, appropriate to their evolving capacities and with particular attention to the needs of children in vulnerable situations. Where children participate in the creation or production of these tools, measures should be in place to protect the child's intellectual property rights.

23. States should provide children with information appropriate to their age and maturity, including in non-written forms and through social networking and other media, on their rights, in particular their participation rights. States should also inform them of the opportunities available to them, and where they can get support to take advantage of these opportunities.

24. States should take measures to ensure that children are able to participate effectively in local, national and global public-policy and political debates and to support the development of online civic and social platforms to facilitate their participation and their enjoyment of the right to assembly and association, strengthening their capacity for democratic citizenship and political awareness. States should also ensure that children's participation in the digital environment is acted upon meaningfully, building on existing good practice for child participation and available tools for assessment.

25. States should take measures to protect children exercising their right to peaceful assembly and association in the digital environment from monitoring and surveillance, whether carried out by State authorities directly or in

collaboration with private sector entities. Where such measures interfere with the exercise by children of their rights, they should be subject to conditions and safeguards against abuse, in line with international and European human rights conventions and standards. Notably, they should be prescribed by a law which is accessible, precise, clear and foreseeable, pursue a legitimate aim, be necessary in a democratic society and proportionate to the legitimate aim pursued, and allow for effective remedies.

3.4. Privacy and data protection

26. Children have a right to private and family life in the digital environment, which includes the protection of their personal data and respect for the confidentiality of their correspondence and private communications.

27. States must respect, protect and fulfil the right of the child to privacy and data protection. States should ensure that relevant stakeholders, in particular those processing personal data, but also the child's peers, parents or carers, and educators, are made aware of and respect the child's right to privacy and data protection.

28. States and other stakeholders should ensure that children are made aware of how to exercise their right to privacy and data protection, taking into account their age and maturity and, where appropriate, with the direction and guidance of their parents, carers, legal guardians or other persons legally responsible for the child in a manner consistent with the evolving capacities of the child.

29. Recognising that personal data can be processed to the benefit of children, States should take measures to ensure that children's personal data is processed fairly, lawfully, accurately and securely, for specific purposes and with the free, explicit, informed and unambiguous consent of the children and/or their parents, carer or legal representative, or in accordance with another legitimate basis laid down by law. The data minimisation principle should be respected, meaning that the personal data processing should be adequate, relevant and not excessive in relation to the purposes for which they are processed.

30. Where States take measures to decide upon an age at which children are considered to be capable of consenting to the processing of personal data, their rights, views, best interests and evolving capacities must be taken into consideration. This should be monitored and evaluated while taking into account children's actual understanding of data collection practices and technological developments. When children are below that age and parental consent is required, States should require that reasonable efforts are made to verify that consent is given by the parent or legal representative of the child.

31. States should ensure that the likely impact of intended data processing on the rights of the child is assessed and that the data processing is designed to prevent or minimise the risk of interference with those rights.

32. States should ensure that the processing of special categories of data which are considered sensitive, such as genetic data, biometric data uniquely identifying a child, personal data relating to criminal convictions, and personal data that reveal racial or ethnic origins, political opinions, religious or other beliefs, mental and physical health, or sexual life, should in all instances only be allowed where appropriate safeguards are enshrined in law.

33. States should ensure that easily accessible, meaningful, child-friendly and age-appropriate information about privacy tools, settings and remedies is made available to children. Children and/or their parents or carers or legal representatives should be informed by a data controller how their personal data is being processed. This should include information for instance on how data is collected, stored, used and disclosed, on their rights to access their data, to rectify or erase this data or object to its processing, and how to exercise their rights.

34. States should ensure that children and/or their parents, carers or legal representative have the right to withdraw their consent to the processing of their personal data, have access to their personal data and to have it rectified or erased, notably when the processing is unlawful or when it compromises their dignity, safety or privacy.

35. In relation to the processing of children's personal data, States should implement, or require relevant stakeholders to implement, privacy-by-default settings and privacy-by-design measures, taking into account the best interests of the child. Such measures should integrate strong safeguards for the right to privacy and data protection into devices and services.

36. With respect to connected or smart devices, including those incorporated in toys and clothes, States should take particular care to ensure that data-protection principles, rules and rights are also respected when such products are directed principally at children or are likely to be regularly used by or in physical proximity to children.

37. Profiling of children, which is any form of automated processing of personal data which consists of applying a "profile" to a child, particularly in order to take decisions concerning the child or to analyse or predict his or her personal preferences, behaviour and attitudes, should be prohibited by law. In exceptional circumstances, States may lift this restriction when it is in the best interests of the child or if there is an overriding public interest, on the condition that appropriate safeguards are provided for by law.

38. Children shall not be subjected to arbitrary or unlawful interference with their privacy in the digital environment. Measures which may restrict children's right to privacy must be carried out in accordance with the law, pursue a legitimate aim, be necessary in a democratic society and be proportionate to the legitimate aim pursued. Surveillance or interception measures in particular must comply with these conditions and should be subject to effective, independent and impartial oversight.

39. States should not prohibit in law or practice anonymity, pseudonymity or the usage of encryption technologies for children.

3.5. Right to education

40. States should actively invest in and promote the opportunities offered by the digital environment to realise children's right to education. The goal of education is the development of the child's personality, talents and mental and physical abilities to their fullest potential, and the preparation of the child for a responsible life in a free society. In support of this goal, it is important that the knowledge and resources of the digital environment are available to all children in a way that is inclusive and takes into account children's evolving capacities and the particular circumstances of children in vulnerable situations.

Digital literacy

41. States should promote the development of digital literacy, including media and information literacies and digital citizenship education, to ensure that children have the competence to engage in the digital environment wisely and the resilience to cope with its associated risks. Digital literacy education should be included in the basic education curriculum from the earliest years, taking into account children's evolving capacities.

42. In support of a wide range of rights of the child, digital literacy education should include the technical or functional competences to use a wide range of online tools and resources, as well as skills related to content creation and the critical understanding of the digital environment, its opportunities and risks.

43. Digital literacy should be effectively promoted in the settings where children use the internet, especially schools and organisations working with and for children. States should also promote and support the digital literacy of parents or carers through the State's established mechanisms for reaching parents as an essential means of creating a safer and sustainable digital environment for children and families.

44. Recognising the potential advantages of educational policies that use digital networks to connect formal and non-formal learning, including at home, States should ensure that this does not disadvantage children who lack resources at home or live in residential institutions.

45. Particular efforts should be made by States and other relevant stakeholders, through the education and cultural system, to support and promote the digital literacy of children who have little or no access to digital technology for socio-geographical or socio-economic reasons, as well as sometimes for reasons of place of residence and also of children who have access to but do not use digital technology, who lack the skills to use or underuse digital technology for reasons of vulnerability, in particular for children with disabilities.

46. States should also make efforts to enhance the use of information and communication technology by girls and to promote the equality of opportunities and outcomes for all children.

Educational programmes and resources

47. States should ensure that sufficient high-quality educational resources, physical devices and infrastructures are available to benefit children's operation in the digital environment and support their formal, non-formal and informal education. These may be developed and distributed in co-operation with other relevant stakeholders. Such provision should be evaluated according to current good practice and necessary actions taken by States and other stakeholders to maintain high standards of education relevant to the digital environment.

48. States should develop and strengthen education and awareness-raising initiatives and programmes and user tools for children, parents or carers, and educators and volunteers working with children, with the involvement of children. Such programmes should include knowledge on preventive measures, on rights and responsibilities in the digital environment, identification and reporting of violations, remedies and available redress. Specifically, such programmes should teach children to understand, as appropriate according to their age and evolving capacities, what it means to give consent, to respect other fundamental rights, their own and those of others, to seek redress when needed and to use available tools to protect and fulfil their rights in the digital environment. Furthermore, they should enable children to understand and deal with potentially harmful content (such as violence and self-harm, adult pornography, child sexual abuse material, discrimination and racism, hate speech) and behaviour (such as the solicitation of children for sexual purposes or "grooming", bullying or harassment, unlawful processing of personal data, violation of intellectual property rights), and potential consequences of the way in which information about children or shared by children might be further disseminated in different settings and by others.

49. Formal and non-formal educational and cultural institutions (including archives, libraries, museums, child and youth-led organisations, and other learning institutions) should be supported and encouraged to develop and make available a variety of digital and interactive learning resources and to co-operate across institutional boundaries to optimise learning opportunities in relation to the digital environment.

3.6. The right to protection and safety

50. Taking into account the development of new technologies, children have the right to be protected from all forms of violence, exploitation and abuse in the digital environment. Any protective measures should take into consideration the best interests and evolving capacities of the child and not unduly restrict the exercise of other rights.

51. There are a number of areas of concern for children's healthy development and well-being which may arise in connection with the digital environment, including but not limited to, risks of harm from:

- sexual exploitation and abuse, solicitation for sexual purposes (grooming), online recruitment of children for the commission of criminal offences, for participation in extremist political or religious movements or for trafficking purposes (contact risks);
  - the degrading and stereotyped portrayal and over-sexualisation of women and children in particular; the portrayal and glorification of violence and self-harm, in particular suicides; demeaning, discriminatory or racist expressions or apologia for such conduct; advertising, adult content (content risks);
  - bullying, stalking and other forms of harassment, non-consensual dissemination of sexual images, extortion, hate speech, hacking, gambling, illegal downloading or other intellectual property infringements, commercial exploitation (conduct risks);
  - excessive use, sleep deprivation and physical harm (health risks).
- All of the above factors are capable of adversely affecting the physical, emotional and psychological well-being of a child.

Measures to address risks in the digital environment

52. Being mindful of the speed at which new technologies can emerge, States should take precautionary measures, including by assessing on a regular basis any risks of harm that these may pose to children's health, despite the absence of certainty at that time with regard to scientific and technical knowledge of the existence or extent of such risks.
53. States should promote and provide incentives to business enterprises to implement safety by design, privacy by design and privacy by default as guiding principles for products and services' features and functionalities addressed to or used by children.
54. Where States encourage the development, production and regular update by business enterprises of parental controls to mitigate risks for children in the digital environment, they should ensure that such controls are developed and deployed taking into account children's evolving capacities, and that they do not reinforce discriminatory attitudes, infringe children's right to privacy or deny children the right to information, in accordance with their age and maturity.

Protection and awareness-raising measures

55. Specific measures and policies should be adopted to protect infants from premature exposure to the digital environment due to limited benefits with respect to their particular physical, psychological, social and stimulation needs.
56. States should require the use of effective systems of age-verification to ensure children are protected from products, services and content in the digital environment which are legally restricted with reference to specific ages, using methods that are consistent with the principles of data minimisation.
57. States should take measures to ensure that children are protected from commercial exploitation in the digital environment, including exposure to age-inappropriate forms of advertising and marketing. This includes ensuring that business enterprises do not engage in unfair commercial practices towards children, requiring that digital advertising and marketing towards children is clearly distinguishable to them as such, and requiring all relevant stakeholders to limit the processing of children's personal data for commercial purposes.
58. States are encouraged to co-operate with the media, with due respect for media freedom, with educational institutions and other relevant stakeholders, to develop awareness-raising programmes aimed at protecting children from harmful content as well as preventing their involvement in illegal online activities.
59. States should take measures to encourage business enterprises and other relevant stakeholders to develop and implement policies that address cyberbullying, harassment and incitement to hatred and violence in the digital environment. Such policies should include clear information on unacceptable behaviour, reporting mechanisms and meaningful support for children involved in such acts.
60. States should share good practices on ways to address risks in the digital environment, in relation to both prevention and remedies. States should put in place public awareness-raising measures about counselling, reporting and complaint mechanisms.

Measures regarding child sexual abuse material

61. Policing with respect to child sexual abuse material should be victim-focused with the highest priority being given to identifying, locating, protecting and providing rehabilitative services to the child depicted in such materials.
62. States should continually monitor whether and how child sexual abuse materials are hosted within their jurisdiction and require law-enforcement authorities to establish databases of "hashes", [2] with a view to expediting actions to identify and locate children subjected to sexual exploitation or abuse and apprehending perpetrators.
63. States should engage with business enterprises to provide assistance, including as appropriate technical support and equipment, to law-enforcement authorities to support the identification of perpetrators of crimes against children and collect evidence required for criminal proceedings.
64. Mindful of available technologies and without prejudice to the principles of liability of internet intermediaries and their exemption from general monitoring obligations, States should require business enterprises to take

reasonable, proportionate and effective measures to ensure that their networks or online services are not misused for criminal or other unlawful purposes in ways which may harm children, for example in relation to the production, distribution, provision of access to, advertising of or storage of child sexual abuse material or other forms of online child abuse.

65. States should require relevant business enterprises to apply hash lists with a view to ensuring that their networks are not being misused to store or distribute child sexual abuse images.

66. States should require that business enterprises and other relevant stakeholders take promptly all necessary steps to secure the availability of metadata concerning any child sexual exploitation and abuse material found on local servers, make them available to law-enforcement authorities, remove these materials and, pending their removal, restrict access to such materials found on servers outside of their jurisdiction.

3.7. Remedies

67. Member States should ensure the effective implementation of their obligations under Articles 6 and 13 of the European Convention on Human Rights (ETS No. 5), and other international and European human rights instruments, to fulfil a child's right to an effective remedy when their human rights and fundamental freedoms have been infringed in the digital environment. This entails the provision of available, known, accessible, affordable, and child-friendly avenues through which children, as well as their parents or legal representatives, may submit complaints and seek remedies. Effective remedies can include, depending on the violation in question, inquiry, explanation, reply, correction, proceedings, immediate removal of unlawful content, apology, reinstatement, reconnection and compensation.

68. Children should be provided with information and advice about remedies available at domestic level in a manner adapted to their age and maturity, in a language which they can understand and which is gender and culture sensitive. Mechanisms and processes in place should ensure that access to remedies is speedy and child-friendly, and provides appropriate redress to children.

69. States should ensure that in all cases access to courts or judicial review of administrative remedies and other procedures are available, in line with the principles set out in the Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice (2010).

70. States should, where appropriate, also provide children and/or their parents or legal representatives with non-judicial mechanisms, administrative or other means to seek remedy, such as through ombudspersons for children and other national human rights institutions and data-protection authorities. The availability, adequacy and effectiveness of these mechanisms for handling cases of violations or abuses of the rights of the child in the digital environment should be reviewed on a regular basis.

71. States, as the primary responsible entity, should take appropriate steps to protect children against human rights abuses within the digital environment by business enterprises and to ensure that children have access to an effective remedy, including by:

a. implementing policies and measures to encourage business enterprises to establish their own remedial and grievance mechanisms, in line with the effectiveness criteria set out in the UN Guiding Principles on Business and Human Rights, while ensuring that these mechanisms do not impede the child's access to the State-based judicial or non-judicial mechanisms;

b. encouraging business enterprises to provide information which is accessible, age-appropriate and available in the language of the child about how to introduce complaints and seek redress through remedial and grievance mechanisms;

c. requiring that business enterprises make available, on their platform or within their service, easily accessible ways for any person, and in particular children, to report any material or activity which causes them concern and that reports received are dealt with efficiently and within reasonable timescales.

4. National frameworks

4.1. Legal framework

72. Laws and policies related to the digital environment should be assessed, at their drafting stage, with regard to the impact that their implementation may have on children's enjoyment of human rights and fundamental freedoms. States should review at regular intervals, and, where necessary, update legal frameworks to support the full realisation of the rights of the child in the digital environment.

73. A comprehensive legal framework should provide for preventive and protective measures in relation to the digital environment; provide support measures for parents and carers; prohibit all forms of violence, exploitation and abuse; include effective remedies, recovery and reintegration services; establish child and gender-sensitive counselling, reporting and complaint mechanisms; encompass child-friendly mechanisms for consultation and participation; and set up accountability mechanisms to fight impunity.

74. States should ensure that their legal frameworks encompass the full range of unlawful acts which can be committed in the digital environment, where possible formulated in a technology-neutral manner, leaving room for the emergence of new technologies. Such frameworks should include definitions of offences, criminal, civil or administrative liability and sanctions for natural and legal persons, and provisions of services for children. Due

account should be taken of relevant instruments, such as the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (CETS No. 201), the Convention on Cybercrime (ETS No. 185) and the Optional Protocols to the United Nations Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography (2000) and on a communications procedure (2011), which can serve as benchmarks for criminal law reform and wider reform of legal frameworks and services and can inform the development of an effective legislative framework.

75. Where forms of peer-to-peer online violence or abuse breaches occur, States should, as far as possible, pursue suitable and adequate preventive and restorative approaches, while preventing the criminalisation of children.

76. States should set up legal frameworks that apply to the processing of personal data of children and regularly evaluate the overall effectiveness of such frameworks. Due account should be taken of the relevant international and European instruments which refer to data-protection principles and rights, such as the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (ETS No. 108).

77. Legal frameworks in place should provide that independent data-protection authorities are competent to address complaints made by children and/or their parents or carers or legal representatives related to the unlawful processing of personal data of children and establish effective mechanisms which enable children to seek rectification or erasure of their data if these have been processed contrary to the provisions of domestic law or when children withdraw their consent. Upon request, relevant public and private stakeholders should be obliged to expediently remove or delete such content free of charge.

78. States should create a clear and predictable legal and regulatory environment which helps businesses and other stakeholders meet their responsibility to respect the rights of the child in the digital environment throughout their operations.

79. States should ensure that children or their legal representatives can seek compensation from perpetrator(s) for violations of their rights and abuses. Where appropriate, consideration should be given to the establishment of funds for the compensation of child victims or measures or programmes aimed at providing therapeutic or other support.

Specific requirements for the registry for a country code top-level domain

80. When awarding a contract or licence to an entity to become the registry for a country code top-level domain, States should include clear requirements to have due regard to the best interests of children. Such requirements should cover, for example, a clear prohibition by the registry of the registration or use of any domain name which advertises or suggests that child sexual abuse material may be available on any domain within the registry's purview and the establishment by the registry of mechanisms to ensure that this policy is enforced, including by registrars and registrants. The same requirements should apply to the registration of generic top-level domains.

81. Where a registrant proposes to establish or renew a site or service targeted at children or used by children in substantial numbers within their country code domain, States should ensure that the registry or other competent authority requires registrants to put in place appropriate child-protection policies. This may include, for example, requiring that neither the registrant nor anyone employed by the registrant in connection with delivering the service or in managing any data generated by the service has been convicted of acts of sexual exploitation or sexual abuse of children or other relevant offences.

4.2. Policy and institutional frameworks

Overall strategy and policy coherence

82. In order to achieve greater co-ordination and policy coherence across the full range of the rights of the child in the digital environment, States should establish a comprehensive strategic national approach, and ensure that policies and measures are consistent and mutually reinforcing. This may include the adoption of a strategy or action plan or the integration of specific attention to the rights of the child in the digital environment into existing action plans, strategies and policies in a consolidated manner.

83. A comprehensive strategic national approach should identify competent bodies with the responsibility and authority to implement the actions set out therein, contain realistic and time-specific targets, be supported by adequate human and financial resources, and be based on current scientific knowledge, ongoing and sufficiently resourced research and good practices.

84. States should engage all relevant stakeholders, such as ombudspersons for children and other independent human rights institutions, education stakeholders, data-protection authorities, business enterprises and civil society, including child and youth-led organisations, in the design, drafting, implementation and evaluation of a national strategy or action plan. In particular, States should ensure that children are consulted and empowered to contribute to these processes, with their informed consent and according to their evolving capacities. Due weight should be given to children's views. Children should be informed about how their views were taken into account and how these views influenced the decision-making process. Adequate resources should be made available to ensure children's meaningful participation.

85. Methodologies should be developed to assess progress and evaluate actions foreseen by the national strategy or action plan at all levels and by all stakeholders. Evaluations should be conducted on a regular basis with a view to

identifying policies and measures that are appropriate and effective in respecting, protecting and fulfilling the rights of the child in the digital environment.

86. States should take appropriate measures to widely disseminate information on adopted strategies or action plans and their implementation.

Sectoral policies

87. States should ensure that policies and initiatives are informed by rigorous and up-to-date evidence about children's experiences in the digital environment, in order to map existing opportunities and risks for children, identify emerging trends and guide the targeting of policy and resources to ensure children's well-being in the digital environment.

88. States should devise and implement policies that support educational, cultural and other institutional providers of beneficial resources for children to make these available to children, parents and carers in the digital environment.

89. States should strengthen regulatory agencies' responsibility for drawing up, implementing and enforcing standards and guidance relevant to the rights of the child in the digital environment.

90. States should take measures, including the drafting of policies, operational guidelines and/or codes of conduct, to build awareness and support among business enterprises within their jurisdiction regarding their roles, responsibilities and impact on the rights of the child, and their co-operation with relevant stakeholders.

91. States should devise, within the national framework for child protection, a comprehensive protection and safety policy within which the digital environment is expressly addressed and to which all relevant stakeholders contribute, including children. Such a policy should take into account existing standards and guidance, such as the Council of Europe Policy Guidelines on integrated national strategies for the protection of children from violence (2009).

92. States should put in place strategies to prevent their citizens' access to child sexual abuse material physically located in other jurisdictions, according to their own legislation or a set of internationally recognised criteria.

93. States should engage business enterprises and other relevant stakeholders in the implementation of their sectoral policies, notably the protection and safety policy framework and related awareness-raising measures.

Addressing the risks and impact for the rights of the child

94. States should require business enterprises and other stakeholders to undertake due diligence in order to identify, prevent and mitigate their impact on the rights of the child in the digital environment.

95. States should require business enterprises to perform regular child-rights risk assessments in relation to digital technologies, products, services and policies and to demonstrate that they are taking reasonable and proportionate measures to manage and mitigate such risks.

96. States should encourage business enterprises to develop, apply and regularly review and evaluate child-oriented industry policies, standards and codes of conduct to maximise opportunities and address risks in the digital environment.

97. Recognising that parents, carers and others may rely on an online service's stated terms and conditions of service as a guide to the suitability of that service for their child, being mindful of available technologies and without prejudice to the liability of internet intermediaries, States should require business enterprises to take reasonable, proportionate and effective measures to ensure that their terms and conditions of service are enforced.

Institutional aspects, mechanisms and services

98. States should ensure that institutions responsible for guaranteeing human and children's rights address within their mandate the rights of the child in relation to the digital environment, for example through the promotion of digital literacy skills, high-quality standards for the production of digital content and services of social, educational and cultural benefit to children and child-friendly mechanisms for consultation and participation.

99. States should ensure that there are institutions or mechanisms responsible to receive, investigate and address complaints from children and their parents or legal representatives about human rights violations or abuses in relation to the digital environment, employing child-sensitive procedures that ensure the child's right to privacy throughout and provide for monitoring and follow-up.

100. Competent authorities should establish accessible, safe, confidential, age-appropriate and gender-sensitive counselling, reporting and complaint mechanisms, for example through public bodies, hotlines, helplines and zero-rate chat applications managed by child helplines, and online platforms, as a core dimension of the national child-protection system, with appropriate links to child support services and law-enforcement authorities, and, where appropriate, in close co-operation with external stakeholders. This should include the provision of safe, child-friendly, free-of-charge points of contact for children to report violence, exploitation and abuse in the digital environment to the relevant authorities. Such mechanisms should ensure the child or their parents' or legal representatives' right to confidentiality and anonymity.

101. States should encourage telecommunications companies to waive costs for incoming calls to child helplines by means of toll-free telephone numbers.

102. States should ensure there is an effective mechanism to allow any person to report anonymously the existence of suspected illegal material online, in particular child sexual abuse material.

103. States should, as part of the child-protection system, ensure access to and provide adequate and gender-sensitive support services and assistance for children whose rights and privacy have been violated or who have been subjected to violence, sexual exploitation or abuse in the digital environment, including services to ensure the child's physical and psychological recovery and social reintegration, and prevent their re-victimisation.

104. States should ensure that appropriate sex-offender treatment programmes are available for persons convicted of sexual offences involving children in the digital environment, and that services are made available to anyone concerned about the possibility of their committing a sexual crime involving a child, including in the digital environment.

Investment, resources and training

105. States should invest in hardware, software, connectivity, adequate bandwidth and teacher training in schools to support learning.

106. States should ensure that initial and in-service training informs and empowers educators so that they can support children in acquiring the skills and literacy needed to exercise their rights in the digital environment.

107. States should ensure that policies and measures provide educational institutions with the resources, training and support needed to take preventive and protective measures concerning children, including in school, against violence and abuses of digital media, in ways that prevent escalation, provide appropriate support to children affected by and involved in such acts, provide redress and build resilience.

108. States should take measures to ensure that adequate arrangements are in place to implement screening processes and to provide guidance, advice and assistance to any agency or employer who recruits staff or volunteers to work with children, including within the digital environment, in order to prevent and reduce the risk of individuals with a criminal record being recruited or placed in a position of trust vis-à-vis children.

109. States should allocate adequate resources and provide initial and continuous training for law-enforcement staff, members of the judiciary and professionals working with and for children. Such training should enhance their skills and knowledge of the rights of the child in the digital environment, the risks children face online, how to recognise the signals that a child may be a victim of online harm, violence, abuse and exploitation and what steps to take in response.

110. States should invest in research and knowledge development, including child and youth participation in the field of the rights of the child in the digital environment. Research should be conducted independently of relevant interests and should be sufficiently detailed to differentiate children's experiences by age, sex, socio-economic status and other factors that render children vulnerable or resilient in the digital environment.

4.3. Co-operation and co-ordination at national level

111. States should pursue a comprehensive strategic and co-ordinated multi-stakeholder approach informing and engaging all relevant stakeholders, including national, regional and local law-enforcement and other authorities, educational and social-service agencies, independent human rights institutions, data-protection authorities, professionals working for and with children, civil society, including child and youth-led organisations, business enterprises, industry associations, researchers, families and children, in ways which are tailored to their roles and functions.

112. States should designate an authority or create a co-ordinating mechanism to assess developments in the digital environment that might impact the rights of the child and which includes children in its decision-making processes, and ensure that their national policies adequately address such developments.

113. States should set up co-operation frameworks, procedures and processes between competent State authorities, independent authorities, civil society and business enterprises, taking into account their respective roles and responsibilities, capacities and resources.

114. States should require platforms or providers of communication services to take prompt and effective action in response to complaints of peer-to-peer or other online violence or abuse and to co-operate with national authorities.

115. States should engage business enterprises, such as internet service providers and social network providers, to play an active role in preventing and deleting illegal content, as determined by law or by a judicial or other competent authority.

116. States should encourage civil society stakeholders, as key catalysts in promoting the human rights dimension of the digital environment, to actively monitor, evaluate and promote children's skills, well-being and related information literacy and training initiatives, including actions undertaken by other stakeholders, and to disseminate their findings and results.

117. States should encourage all professional media outlets, and public service media in particular, to be attentive to their role as an important source of information and reference for children, parents or carers, and educators in relation to the rights of the child in the digital environment, with due regard to international and European standards on freedom of expression and information and freedom of the media.

5. International co-operation and co-ordination

118. States should be encouraged to ratify and implement international instruments relevant to the promotion and protection of the rights of the child in the digital environment. Such instruments include, inter alia: the Optional Protocols to the United Nations Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography (2000), and on a communications procedure (2011), the Council of Europe Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (ETS No. 108), the Convention on Cybercrime (ETS No. 185) and its Additional Protocol concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems (ETS No. 189), the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (CETS No. 197), and the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (CETS No. 201).

119. States should co-operate with each other by applying relevant international and regional instruments and arrangements, to the widest extent possible, for the purpose of respecting, protecting and fulfilling the rights of the child in the digital environment. In particular, they should:

- a. have an adequate legal basis for providing assistance and, where appropriate, should have in place treaties, arrangements or other mechanisms to enable efficient co-operation with other States;
- b. ensure that their competent authorities can rapidly, constructively and effectively use clear channels or mechanisms for the effective transmission and execution of requests for information and other types of assistance;
- c. have clear and efficient processes for the prioritisation and timely execution of requests;
- d. not prohibit or place unreasonable or unduly restrictive conditions on the provision of assistance or co-operation.

120. States should support regional and international capacity-building efforts to improve policy and operational measures to respect, protect and fulfil the rights of the child in the digital environment, including the pooling and sharing of successful education and awareness-raising tools.

121. States should co-operate with a view to promoting standardisation of content classification and advisory labels among countries and across stakeholder groups to define what is appropriate and what is inappropriate for children.

122. States should expedite action to ensure that their law-enforcement agencies can connect to the INTERPOL database that deals with child sexual abuse material.

123. Recognising its wider role in relation to the management of the internet, States should actively engage with the Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN) to press for the effective implementation of policies which will enhance or sustain the rights of the child, in particular by ensuring that web addresses which self-evidently advertise or promote child sexual abuse material or any other offences against children are identified and removed, or not authorised to be registered.

124. To facilitate implementation of these guidelines, member States should strengthen co-operation within relevant intergovernmental bodies, transnational networks and other international organisations.

Modernised Convention for the Protection of Individuals with Regard to the Processing of Personal Data (2018)

*Aangenomen door de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa op 10 oktober 2018
Ondertekend door België op 10 oktober 2018.*

Preamble

The member States of the Council of Europe, and the other signatories hereto,
Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve greater unity between its members, based in particular on respect for the rule of law, as well as human rights and fundamental freedoms;
Considering that it is necessary to secure the human dignity and protection of the human rights and fundamental freedoms of every individual and, given the diversification, intensification and globalisation of data processing and personal data flows, personal autonomy based on a person's right to control of his or her personal data and the processing of such data;
Recalling that the right to protection of personal data is to be considered in respect of its role in society and that it has to be reconciled with other human rights and fundamental freedoms, including freedom of expression;
Considering that this Convention permits account to be taken, in the implementation of the rules laid down therein, of the principle of the right of access to official documents;
Recognising that it is necessary to promote at the global level the fundamental values of respect for privacy and protection of personal data, thereby contributing to the free flow of information between people;
Recognising the interest of a reinforcement of international co-operation between the Parties to the Convention,
Have agreed as follows:

Chapter I – General provisions

Article 1 – Object and purpose

The purpose of this Convention is to protect every individual, whatever his or her nationality or residence, with regard to the processing of their personal data, thereby contributing to respect for his or her human rights and fundamental freedoms, and in particular the right to privacy.

Article 2 – Definitions

For the purposes of this Convention:

- a. "personal data" means any information relating to an identified or identifiable individual ("data subject");
- b. "data processing" means any operation or set of operations performed on personal data, such as the collection, storage, preservation, alteration, retrieval, disclosure, making available, erasure, or destruction of, or the carrying out of logical and/or arithmetical operations on such data;
- c. Where automated processing is not used, "data processing" means an operation or set of operations performed upon personal data within a structured set of such data which are accessible or retrievable according to specific criteria;
- d. "controller" means the natural or legal person, public authority, service, agency or any other body which, alone or jointly with others, has decision-making power with respect to data processing;
- e. "recipient" means a natural or legal person, public authority, service, agency or any other body to whom data are disclosed or made available;
- f. "processor" means a natural or legal person, public authority, service, agency or any other body which processes personal data on behalf of the controller.

Article 3 – Scope

1. Each Party undertakes to apply this Convention to data processing subject to its jurisdiction in the public and private sectors, thereby securing every individual's right to protection of his or her personal data.
2. This Convention shall not apply to data processing carried out by an individual in the course of purely personal or household activities.

Chapter II – Basic principles for the protection of personal data

Article 4 – Duties of the Parties

1. Each Party shall take the necessary measures in its law to give effect to the provisions of this Convention and secure their effective application.
2. These measures shall be taken by each Party and shall have come into force by the time of ratification or of accession to this Convention.
3. Each Party undertakes:

- a. to allow the Convention Committee provided for in Chapter VI to evaluate the effectiveness of the measures it has taken in its law to give effect to the provisions of this Convention; and
- b. to contribute actively to this evaluation process.

Article 5 – Legitimacy of data processing and quality of data

1. Data processing shall be proportionate in relation to the legitimate purpose pursued and reflect at all stages of the processing a fair balance between all interests concerned, whether public or private, and the rights and freedoms at stake.
2. Each Party shall provide that data processing can be carried out on the basis of the free, specific, informed and unambiguous consent of the data subject or of some other legitimate basis laid down by law.
3. Personal data undergoing processing shall be processed lawfully.
4. Personal data undergoing processing shall be:
  - a. processed fairly and in a transparent manner;
  - b. collected for explicit, specified and legitimate purposes and not processed in a way incompatible with those purposes; further processing for archiving purposes in the public interest, scientific or historical research purposes or statistical purposes is, subject to appropriate safeguards, compatible with those purposes;
  - c. adequate, relevant and not excessive in relation to the purposes for which they are processed;
  - d. accurate and, where necessary, kept up to date;
  - e. preserved in a form which permits identification of data subjects for no longer than is necessary for the purposes for which those data are processed.

Article 6 – Special categories of data

1. The processing of:
  - genetic data;
  - personal data relating to offences, criminal proceedings and convictions, and related security measures;
  - biometric data uniquely identifying a person;
  - personal data for the information they reveal relating to racial or ethnic origin, political opinions, trade-union membership, religious or other beliefs, health or sexual life,shall only be allowed where appropriate safeguards are enshrined in law, complementing those of this Convention.
2. Such safeguards shall guard against the risks that the processing of sensitive data may present for the interests, rights and fundamental freedoms of the data subject, notably a risk of discrimination.

Article 7 – Data security

1. Each Party shall provide that the controller, and, where applicable the processor, takes appropriate security measures against risks such as accidental or unauthorised access to, destruction, loss, use, modification or disclosure of personal data.
2. Each Party shall provide that the controller notifies, without delay, at least the competent supervisory authority within the meaning of Article 15 of this Convention, of those data breaches which may seriously interfere with the rights and fundamental freedoms of data subjects.

Article 8 – Transparency of processing

1. Each Party shall provide that the controller informs the data subjects of:
  - a. his or her identity and habitual residence or establishment;
  - b. the legal basis and the purposes of the intended processing;
  - c. the categories of personal data processed;
  - d. the recipients or categories of recipients of the personal data, if any; and
  - e. the means of exercising the rights set out in Article 9,as well as any necessary additional information in order to ensure fair and transparent processing of the personal data.
2. Paragraph 1 shall not apply where the data subject already has the relevant information.
3. Where the personal data are not collected from the data subjects, the controller shall not be required to provide such information where the processing is expressly prescribed by law or this proves to be impossible or involves disproportionate efforts.

Article 9 – Rights of the data subject

1. Every individual shall have a right:
  - a. not to be subject to a decision significantly affecting him or her based solely on an automated processing of data without having his or her views taken into consideration;
  - b. to obtain, on request, at reasonable intervals and without excessive delay or expense, confirmation of the processing of personal data relating to him or her, the communication in an intelligible form of the data processed, all available information on their origin, on the preservation period as well as any other information that the

controller is required to provide in order to ensure the transparency of processing in accordance with Article 8, paragraph 1;

c. to obtain, on request, knowledge of the reasoning underlying data processing where the results of such processing are applied to him or her;

d. to object at any time, on grounds relating to his or her situation, to the processing of personal data concerning him or her unless the controller demonstrates legitimate grounds for the processing which override his or her interests or rights and fundamental freedoms;

e. to obtain, on request, free of charge and without excessive delay, rectification or erasure, as the case may be, of such data if these are being, or have been, processed contrary to the provisions of this Convention;

f. to have a remedy under Article 12 where his or her rights under this Convention have been violated;

g. to benefit, whatever his or her nationality or residence, from the assistance of a supervisory authority within the meaning of Article 15, in exercising his or her rights under this Convention.

2. Paragraph 1.a shall not apply if the decision is authorised by a law to which the controller is subject and which also lays down suitable measures to safeguard the data subject's rights, freedoms and legitimate interests.

Article 10 – Additional obligations

1. Each Party shall provide that controllers and, where applicable, processors, take all appropriate measures to comply with the obligations of this Convention and be able to demonstrate, subject to the domestic legislation adopted in accordance with Article 11, paragraph 3, in particular to the competent supervisory authority provided for in Article 15, that the data processing under their control is in compliance with the provisions of this Convention.

2. Each Party shall provide that controllers and, where applicable, processors, examine the likely impact of intended data processing on the rights and fundamental freedoms of data subjects prior to the commencement of such processing, and shall design the data processing in such a manner as to prevent or minimise the risk of interference with those rights and fundamental freedoms.

3. Each Party shall provide that controllers, and, where applicable, processors, implement technical and organisational measures which take into account the implications of the right to the protection of personal data at all stages of the data processing.

4. Each Party may, having regard to the risks arising for the interests, rights and fundamental freedoms of the data subjects, adapt the application of the provisions of paragraphs 1, 2 and 3 in the law giving effect to the provisions of this Convention, according to the nature and volume of the data, the nature, scope and purpose of the processing and, where appropriate, the size of the controller or processor.

Article 11 – Exceptions and restrictions

1. No exception to the provisions set out in this Chapter shall be allowed except to the provisions of Article 5 paragraph 4, Article 7 paragraph 2, Article 8 paragraph 1 and Article 9, when such an exception is provided for by law, respects the essence of the fundamental rights and freedoms and constitutes a necessary and proportionate measure in a democratic society for:

a. the protection of national security, defense, public safety, important economic and financial interests of the State, the impartiality and independence of the judiciary or the prevention, investigation and prosecution of criminal offences and the execution of criminal penalties, and other essential objectives of general public interest;

b the protection of the data subject or the rights and fundamental freedoms of others, notably freedom of expression.

2. Restrictions on the exercise of the provisions specified in Articles 8 and 9 may be provided for by law with respect to data processing for archiving purposes in the public interest, scientific or historical research purposes or statistical purposes when there is no recognisable risk of infringement of the rights and fundamental freedoms of data subjects.

3. In addition to the exceptions allowed for in paragraph 1 of this article, with reference to processing activities for national security and defense purposes, each Party may provide, by law and only to the extent that it constitutes a necessary and proportionate measure in a democratic society to fulfill such aim, exceptions to Article 4 paragraph 3, Article 14 paragraphs 5 and 6 and Article 15, paragraph 2, litterae a, b, c and d.

This is without prejudice to the requirement that processing activities for national security and defense purposes are subject to independent and effective review and supervision under the domestic legislation of the respective Party.

Article 12 – Sanctions and remedies

Each Party undertakes to establish appropriate judicial and non-judicial sanctions and remedies for violations of the provisions of this Convention.

Article 13 – Extended protection

None of the provisions of this chapter shall be interpreted as limiting or otherwise affecting the possibility for a Party to grant data subjects a wider measure of protection than that stipulated in this Convention.

Chapter III – Transborder flows of personal data

Article 14 – Transborder flows of personal data

1. A Party shall not, for the sole purpose of the protection of personal data, prohibit or subject to special authorisation the transfer of such data to a recipient who is subject to the jurisdiction of another Party to the Convention. Such a Party may, however, do so if there is a real and serious risk that the transfer to another Party, or from that other Party to a non-Party, would lead to circumventing the provisions of the Convention. A Party may also do so, if bound by harmonised rules of protection shared by States belonging to a regional international organisation.
2. When the recipient is subject to the jurisdiction of a State or international organisation which is not Party to this Convention, the transfer of personal data may only take place where an appropriate level of protection based on the provisions of this Convention is secured.
3. An appropriate level of protection can be secured by:
  - a. the law of that State or international organisation, including the applicable international treaties or agreements; or
  - b. ad hoc or approved standardised safeguards provided by legally-binding and enforceable instruments adopted and implemented by the persons involved in the transfer and further processing.
4. Notwithstanding the provisions of the previous paragraphs, each Party may provide that the transfer of personal data may take place if:
  - a. the data subject has given explicit, specific and free consent, after being informed of risks arising in the absence of appropriate safeguards; or
  - b. the specific interests of the data subject require it in the particular case; or
  - c. prevailing legitimate interests, in particular important public interests, are provided for by law and such transfer constitutes a necessary and proportionate measure in a democratic society; or
  - d. it constitutes a necessary and proportionate measure in a democratic society for freedom of expression.
5. Each Party shall provide that the competent supervisory authority within the meaning of Article 15 of this Convention is provided with all relevant information concerning the transfers of data referred to in paragraph 3.b and, upon request, paragraphs 4.b and 4.c.
6. Each Party shall also provide that the supervisory authority is entitled to request that the person who transfers data demonstrates the effectiveness of the safeguards or the existence of prevailing legitimate interests and that the supervisory authority may, in order to protect the rights and fundamental freedoms of data subjects, prohibit such transfers, suspend them or subject them to condition.

Chapter IV – Supervisory authorities

Article 15 – Supervisory authorities

- 1 Each Party shall provide for one or more authorities to be responsible for ensuring compliance with the provisions of this Convention.
- 2 To this end, such authorities:
  - a. shall have powers of investigation and intervention;
  - b. shall perform the functions relating to transfers of data provided for under Article 14, notably the approval of standardised safeguards;
  - c. shall have powers to issue decisions with respect to violations of the provisions of this Convention and may, in particular, impose administrative sanctions;
  - d. shall have the power to engage in legal proceedings or to bring to the attention of the competent judicial authorities violations of the provisions of this Convention;
  - e. shall promote:
    - i. public awareness of their functions and powers as well as their activities;
    - ii. public awareness of the rights of data subjects and the exercise of such rights;
    - iii. awareness of controllers and processors of their responsibilities under this Convention;specific attention shall be given to the data protection rights of children and other vulnerable individuals.
3. The competent supervisory authorities shall be consulted on proposals for any legislative or administrative measures which provide for the processing of personal data.
4. Each competent supervisory authority shall deal with requests and complaints lodged by data subjects concerning their data protection rights and shall keep data subjects informed of progress.
5. The supervisory authorities shall act with complete independence and impartiality in performing their duties and exercising their powers and in doing so shall neither seek nor accept instructions.
6. Each Party shall ensure that the supervisory authorities are provided with the resources necessary for the effective performance of their functions and exercise of their powers.
7. Each supervisory authority shall prepare and publish a periodical report outlining its activities.
8. Members and staff of the supervisory authorities shall be bound by obligations of confidentiality with regard to confidential information to which they have access, or have had access to, in the performance of their duties and exercise of their powers.

9. Decisions of the supervisory authorities may be subject to appeal through the courts.

10. The supervisory authorities shall not be competent with respect to processing carried out by bodies when acting in their judicial capacity.

Chapter V – Co-operation and mutual assistance

Article 16 – Designation of supervisory authorities

1. The Parties agree to co-operate and render each other mutual assistance in order to implement this Convention.

2. For that purpose:

a. each Party shall designate one or more supervisory authorities within the meaning of Article 15 of this Convention, the name and address of each of which it shall communicate to the Secretary General of the Council of Europe;

b. each Party which has designated more than one supervisory authority shall specify the competence of each authority in its communication referred to in the previous littera.

Article 17 – Forms of co-operation

1. The supervisory authorities shall co-operate with one another to the extent necessary for the performance of their duties and exercise of their powers, in particular by:

a. providing mutual assistance by exchanging relevant and useful information and co-operating with each other under the condition that, as regards the protection of personal data, all the rules and safeguards of this Convention are complied with;

b. co-ordinating their investigations or interventions, or conducting joint actions;

c. providing information and documentation on their law and administrative practice relating to data protection.

2. The information referred to in paragraph 1 shall not include personal data undergoing processing unless such data are essential for co-operation, or where the data subject concerned has given explicit, specific, free and informed consent to its provision.

3. In order to organise their co-operation and to perform the duties set out in the preceding paragraphs, the supervisory authorities of the Parties shall form a network.

Article 18 – Assistance to data subjects

1. Each Party shall assist any data subject, whatever his or her nationality or residence, to exercise his or her rights under Article 9 of this Convention.

2. Where a data subject resides on the territory of another Party, he or she shall be given the option of submitting the request through the intermediary of the supervisory authority designated by that Party.

3. The request for assistance shall contain all the necessary particulars, relating inter alia to:

a. the name, address and any other relevant particulars identifying the data subject making the request;

b. the processing to which the request pertains, or its controller;

c. the purpose of the request.

Article 19 – Safeguards

1. A supervisory authority which has received information from another supervisory authority, either accompanying a request or in reply to its own request, shall not use that information for purposes other than those specified in the request.

2. In no case may a supervisory authority be allowed to make a request on behalf of a data subject of its own accord and without the express approval of the data subject concerned.

Article 20 – Refusal of requests

A supervisory authority to which a request is addressed under Article 17 of this Convention may not refuse to comply with it unless:

a. the request is not compatible with its powers;

b. the request does not comply with the provisions of this Convention;

c. compliance with the request would be incompatible with the sovereignty, national security or public order of the Party by which it was designated, or with the rights and fundamental freedoms of individuals under the jurisdiction of that Party.

Article 21 – Costs and procedures

1. Co-operation and mutual assistance which the Parties render each other under Article 17 and assistance they render to data subjects under Articles 9 and 18 shall not give rise to the payment of any costs or fees other than those incurred for experts and interpreters. The latter costs or fees shall be borne by the Party making the request.

2. The data subject may not be charged costs or fees in connection with the steps taken on his or her behalf in the territory of another Party other than those lawfully payable by residents of that Party.

3. Other details concerning the co-operation and assistance, relating in particular to the forms and procedures and the languages to be used, shall be established directly between the Parties concerned.

Chapter VI – Convention Committee

Article 22 – Composition of the committee

1. A Convention Committee shall be set up after the entry into force of this Convention.
2. Each Party shall appoint a representative to the committee and a deputy representative. Any member State of the Council of Europe which is not a Party to the Convention shall have the right to be represented on the committee by an observer.
3. The Convention Committee may, by a decision taken by a majority of two-thirds of the representatives of the Parties, invite an observer to be represented at its meetings.
4. Any Party which is not a member of the Council of Europe shall contribute to the funding of the activities of the Convention Committee according to the modalities established by the Committee of Ministers in agreement with that Party.

Article 23 – Functions of the committee

The Convention Committee:

- a. may make recommendations with a view to facilitating or improving the application of the Convention;
- b. may make proposals for amendment of this Convention in accordance with Article 25;
- c. shall formulate its opinion on any proposal for amendment of this Convention which is referred to it in accordance with Article 25, paragraph 3;
- d. may express an opinion on any question concerning the interpretation or application of this Convention;
- e. shall prepare, before any new accession to the Convention, an opinion for the Committee of Ministers relating to the level of personal data protection of the candidate for accession and, where necessary, recommend measures to take to reach compliance with the provisions of this Convention;
- f. may, at the request of a State or an international organisation, evaluate whether the level of personal data protection the former provides is in compliance with the provisions of this Convention and, where necessary, recommend measures to be taken to reach such compliance;
- g. may develop or approve models of standardised safeguards referred to in Article 14;
- h. shall review the implementation of this Convention by the Parties and recommend measures to be taken in the case where a Party is not in compliance with this Convention;
- i. shall facilitate, where necessary, the friendly settlement of all difficulties related to the application of this Convention.

Article 24 – Procedure

1. The Convention Committee shall be convened by the Secretary General of the Council of Europe. Its first meeting shall be held within twelve months of the entry into force of this Convention. It shall subsequently meet at least once a year, and in any case when one-third of the representatives of the Parties request its convocation.
2. After each of its meetings, the Convention Committee shall submit to the Committee of Ministers of the Council of Europe a report on its work and on the functioning of this Convention.
3. The voting arrangements in the Convention Committee are laid down in the elements for the Rules of Procedure appended to Protocol CETS No. [223].
4. The Convention Committee shall draw up the other elements of its Rules of Procedure and establish, in particular, the procedures for evaluation and review referred to in Article 4, paragraph 3, and Article 23, litterae e, f and h on the basis of objective criteria.

Chapter VII – Amendments

Article 25 – Amendments

1. Amendments to this Convention may be proposed by a Party, the Committee of Ministers of the Council of Europe or the Convention Committee.
2. Any proposal for amendment shall be communicated by the Secretary General of the Council of Europe to the Parties to this Convention, to the other member States of the Council of Europe, to the European Union and to every non-member State or international organisation which has been invited to accede to this Convention in accordance with the provisions of Article 27.
3. Moreover, any amendment proposed by a Party or the Committee of Ministers shall be communicated to the Convention Committee, which shall submit to the Committee of Ministers its opinion on that proposed amendment.
4. The Committee of Ministers shall consider the proposed amendment and any opinion submitted by the Convention Committee and may approve the amendment.
5. The text of any amendment approved by the Committee of Ministers in accordance with paragraph 4 of this article shall be forwarded to the Parties for acceptance.
6. Any amendment approved in accordance with paragraph 4 of this article shall come into force on the thirtieth day after all Parties have informed the Secretary General of their acceptance thereof.

7. Moreover, the Committee of Ministers may, after consulting the Convention Committee, decide unanimously that a particular amendment shall enter into force at the expiration of a period of three years from the date on which it has been opened to acceptance, unless a Party notifies the Secretary General of the Council of Europe of an objection to its entry into force. If such an objection is notified, the amendment shall enter into force on the first day of the month following the date on which the Party to this Convention which has notified the objection has deposited its instrument of acceptance with the Secretary General of the Council of Europe.

Chapter VIII – Final clauses

Article 26 – Entry into force

1. This Convention shall be open for signature by the member States of the Council of Europe and by the European Union. It is subject to ratification, acceptance or approval. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.
2. This Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which five member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Convention in accordance with the provisions of the preceding paragraph.
3. In respect of any Party which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 27 – Accession by non-member States or international organisations

1. After the entry into force of this Convention, the Committee of Ministers of the Council of Europe may, after consulting the Parties to this Convention and obtaining their unanimous agreement, and in light of the opinion prepared by the Convention Committee in accordance with Article 23.e, invite any State not a member of the Council of Europe or an international organisation to accede to this Convention by a decision taken by the majority provided for in Article 20.d of the Statute of the Council of Europe and by the unanimous vote of the representatives of the Contracting States entitled to sit on the Committee of Ministers.
2. In respect of any State or international organisation acceding to this Convention according to paragraph 1 above, the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of deposit of the instrument of accession with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 28 – Territorial clause

1. Any State, the European Union or other international organisation may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance, approval or accession, specify the territory or territories to which this Convention shall apply.
2. Any State, the European Union or other international organisation may, at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Convention to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory the Convention shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such declaration by the Secretary General.
3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 29 – Reservations

No reservation may be made in respect of the provisions of this Convention.

Article 30 – Denunciation

1. Any Party may at any time denounce this Convention by means of a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe.
2. Such denunciation shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of six months after the date of receipt of the notification by the Secretary General.

Article 31 – Notifications

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council and any Party to this Convention of:

- a. any signature;
- b. the deposit of any instrument of ratification, acceptance, approval or accession;
- c. any date of entry into force of this Convention in accordance with Articles 26, 27 and 28;
- d. any other act, notification or communication relating to this Convention.

Appendix to the Protocol: Elements for the Rules of Procedure of the Convention Committee

1. Each Party has a right to vote and shall have one vote.
2. A two-thirds majority of representatives of the Parties shall constitute a quorum for the meetings of the Convention Committee. In case the amending Protocol to the Convention enters into force in accordance with its Article 37 (2) before its entry into force in respect of all Contracting States to the Convention, the quorum for the meetings of the Convention Committee shall be no less than 34 Parties to the Protocol.
3. The decisions under Article 23 shall be taken by a four-fifths majority. The decisions pursuant to Article 23 littera h shall be taken by a four-fifths majority, including a majority of the votes of States Parties not members of a regional integration organisation that is a Party to the Convention.
4. Where the Convention Committee takes decisions pursuant to Article 23 littera h, the Party concerned by the review shall not vote. Whenever such a decision concerns a matter falling within the competence of a regional integration organisation, neither the organisation nor its member States shall vote.
5. Decisions concerning procedural issues shall be taken by a simple majority.
6. Regional integration organisations, in matters within their competence, may exercise their right to vote in the Convention Committee, with a number of votes equal to the number of their member States that are Parties to the Convention. Such an organisation shall not exercise its right to vote if any of its member States exercises its right.
7. In case of vote, all Parties must be informed of the subject and time for the vote, as well as whether the vote will be exercised by the Parties individually or by a regional integration organisation on behalf of its member States.
8. The Convention Committee may further amend its rules of procedure by a two-thirds majority, except for the voting arrangements which may only be amended by unanimous vote of the Parties and to which Article 25 of the Convention applies.

Verordening (EU) 2016/679 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG

*Aangenomen door het Europees Parlement en de Raad op 27 april 2016
Publicatieblad L 119 4 mei 2016*

Overwegende hetgeen volgt:

(1) De bescherming van natuurlijke personen bij de verwerking van persoonsgegevens is een grondrecht. Krachtens artikel 8, lid 1, van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (het „Handvest”) en artikel 16, lid 1, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) heeft eenieder recht op bescherming van zijn persoonsgegevens.

(2) De beginselen en regels betreffende de bescherming van natuurlijke personen bij de verwerking van hun persoonsgegevens dienen, ongeacht hun nationaliteit of verblijfplaats, in overeenstemming te zijn met hun grondrechten en fundamentele vrijheden, met name met hun recht op bescherming van persoonsgegevens. Deze verordening beoogt bij te dragen aan de totstandkoming van een ruimte van vrijheid, veiligheid en recht en van een economische unie, alsook tot economische en sociale vooruitgang, de versterking en de convergentie van de economieën binnen de interne markt en het welzijn van natuurlijke personen.

(3) Richtlijn 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad (4) heeft tot doel de bescherming van de grondrechten en de fundamentele vrijheden van natuurlijke personen in verband met verwerkingsactiviteiten te harmoniseren en het vrije verkeer van persoonsgegevens binnen de Unie te waarborgen.

(4) De verwerking van persoonsgegevens moet ten dienste van de mens staan. Het recht op bescherming van persoonsgegevens heeft geen absolute gelding, maar moet worden beschouwd in relatie tot de functie ervan in de samenleving en moet conform het evenredigheidsbeginsel tegen andere grondrechten worden afgewogen. Deze verordening eerbiedigt alle grondrechten alsook de vrijheden en beginselen die zijn erkend in het Handvest zoals dat in de Verdragen is verankerd, met name de eerbiediging van het privéleven en het familie- en gezinsleven, woning en communicatie, de bescherming van persoonsgegevens, de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst, de vrijheid van meningsuiting en van informatie, de vrijheid van ondernemerschap, het recht op een doeltreffende voorziening in rechte en op een onpartijdig gerecht, en het recht op culturele, godsdienstige en taalkundige verscheidenheid.

(5) Dankzij de interne markt is een niveau van economische en sociale integratie bereikt dat tot een aanzienlijke toename van de grensoverschrijdende stromen van persoonsgegevens heeft geleid. De uitwisseling van persoonsgegevens tussen publieke en particuliere actoren, waaronder natuurlijke personen, verenigingen en ondernemingen, is overal in de Unie toegenomen. Het Unierecht noopt de nationale autoriteiten in de lidstaten tot samenwerken en tot het uitwisselen van persoonsgegevens om hun opdrachten te vervullen of om taken uit te voeren namens een autoriteit in een andere lidstaat.

(6) Door snelle technologische ontwikkelingen en globalisering zijn nieuwe uitdagingen voor de bescherming van persoonsgegevens ontstaan. De mate waarin persoonsgegevens worden verzameld en gedeeld, is significant gestegen. Dankzij de technologie kunnen bedrijven en overheid bij het uitvoeren van hun activiteiten meer dan ooit tevoren gebruikmaken van persoonsgegevens. Natuurlijke personen maken hun persoonsgegevens steeds vaker wereldwijd bekend. Technologie heeft zowel de economie als het maatschappelijk leven ingrijpend veranderd en moet het vrije verkeer van persoonsgegevens binnen de Unie en de doorgifte aan derde landen en internationale organisaties verder vergemakkelijken en daarbij een hoge mate van bescherming van persoonsgegevens garanderen.

(7) Die ontwikkelingen vereisen een krachtig en coherenter kader voor gegevensbescherming in de Unie, dat wordt gesteund door strenge handhaving, omdat zulks van belang is voor het vertrouwen dat nodig is om de digitale economie zich in de hele interne markt te laten ontwikkelen. Natuurlijke personen dienen controle over hun eigen persoonsgegevens te hebben. Er dient meer rechtszekerheid en praktische zekerheid te worden geboden aan natuurlijke personen, marktdeelnemers en overheidsinstanties.

(8) Voor zover deze verordening bepaalt dat de regels die zij bevat door lidstatelijk recht kunnen worden gespecificeerd of beperkt, kunnen de lidstaten indien nodig elementen van deze verordening in hun recht opnemen om de samenhang te garanderen en om de nationale bepalingen begrijpbaar te maken voor degenen op wie zij van toepassing zijn.

[...]

(38) Kinderen hebben met betrekking tot hun persoonsgegevens recht op specifieke bescherming, aangezien zij zich allicht minder bewust zijn van de betrokken risico's, gevolgen en waarborgen en van hun rechten in verband met de verwerking van persoonsgegevens. Die specifieke bescherming moet met name gelden voor het gebruik van persoonsgegevens van kinderen voor marketingdoeleinden of voor het opstellen van persoonlijkheids- of gebruikersprofielen en het verzamelen van persoonsgegevens over kinderen bij het gebruik van rechtstreeks aan kinderen verstrekte diensten. In de context van preventieve of adviesdiensten die rechtstreeks aan een kind worden aangeboden, is de toestemming van de persoon die de ouderlijke verantwoordelijkheid draagt, niet vereist.

[...]

(58) Overeenkomstig het transparantiebeginsel moet informatie die bestemd is voor het publiek of voor de betrokkene beknopt, eenvoudig toegankelijk en begrijpelijk zijn en moet duidelijke en eenvoudige taal en, in voorkomend geval, aanvullendvisualisatie worden gebruikt. Die informatie kan elektronisch worden verstrekt, bijvoorbeeld wanneer die tot het publiek is gericht, via een website. Dit geldt in het bijzonder voor situaties, waarin het vanwege zowel het grote aantal actoren als de technologische complexiteit van de praktijk voor een betrokkene moeilijk is te weten en te begrijpen of, door wie en met welk doel zijn persoonsgegevens worden verzameld, zoals bij onlineadvertenties. Aangezien kinderen specifieke bescherming verdienen, dient de informatie en communicatie, wanneer de verwerking specifiek tot een kind is gericht, in een zodanig duidelijke en eenvoudige taal te worden gesteld dat het kind deze makkelijk kan begrijpen.

[...]

(65) Een betrokkene moet het recht hebben om hem betreffende persoonsgegevens te laten rectificeren en dient te beschikken over een „recht op vergetelheid” wanneer de bewaring van dergelijke gegevens inbreuk maakt op deze verordening die of op Unierecht of het lidstatelijk recht dat op de verwerkingsverantwoordelijke van toepassing is. Meer bepaald moeten betrokkenen het recht hebben hun persoonsgegevens te laten wissen en niet verder te laten verwerken wanneer de persoonsgegevens niet langer noodzakelijk zijn voor de doeleinden waarvoor zij zijn verzameld of anderszins verwerkt, wanneer de betrokkenen hun toestemming hebben ingetrokken of bezwaar maken tegen de verwerking van hun persoonsgegevens, of wanneer de verwerking van hun persoonsgegevens op een ander punt niet met deze verordening in overeenstemming is. Dat recht is met name relevant wanneer de betrokkene toestemming heeft gegeven als kind, toen hij zich nog niet volledig bewust was van de verwerkingsrisico's, en hij dergelijke persoonsgegevens later wil verwijderen, met name van het internet. De betrokkene dient dat recht te kunnen uitoefenen niettegenstaande het feit dat hij geen kind meer is. Het dient echter rechtmatig te zijn persoonsgegevens langer te bewaren wanneer dat noodzakelijk is voor de uitoefening van het recht op vrijheid van meningsuiting en van informatie, voor de nakoming van een wettelijke verplichting, voor de uitvoering van een taak in het algemeen belang of in het kader van de uitoefening van het openbaar gezag dat aan de verwerkingsverantwoordelijke is verleend, om redenen van algemeen belang op het vlak van volksgezondheid, met het oog op archivering in het algemeen belang, wetenschappelijk of historisch onderzoek of statistische doeleinden of voor de vaststelling, uitoefening of onderbouwing van een rechtsvordering.

[...]

(71) De betrokkene dient het recht te hebben niet te worden onderworpen aan een louter op geautomatiseerde verwerking gebaseerd besluit, dat een maatregel kan behelzen — over persoonlijke hem betreffende aspecten, waaraan voor hem rechtsgevolgen zijn verbonden of dat hem op vergelijkbare wijze aanmerkelijk treft, zoals de automatische weigering van een online ingediende kredietaanvraag of van verwerking van sollicitaties via internet zonder menselijke tussenkomst. Een verwerking van die aard omvat „profilering”, wat bestaat in de geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens ter beoordeling van persoonlijke aspecten van een natuurlijke persoon, met name om kenmerken betreffende beroepsprestaties, economische situatie, gezondheid, persoonlijke voorkeuren of interesses, betrouwbaarheid of gedrag, locatie of verplaatsingen van de betrokkene te analyseren of te voorspellen, wanneer daaraan voor hem rechtsgevolgen zijn verbonden of dat hem op vergelijkbare wijze aanmerkelijk treft. Besluitvorming op basis van een dergelijke verwerking, met inbegrip van profilering, dient echter wel mogelijk te zijn wanneer deze uitdrukkelijk is toegestaan bij Unierecht of lidstatelijk recht dat op de verwerkingsverantwoordelijke van toepassing is, onder meer ten behoeve van de controle en voorkoming van belastingfraude en -ontduiking overeenkomstig de regelgeving, normen en aanbevelingen van de instellingen van de Unie of de nationale voor oversight bevoegde instanties, en om te zorgen voor de veiligheid en betrouwbaarheid van een dienst die door de verwerkingsverantwoordelijke wordt verleend, of noodzakelijk voor de sluiting of uitvoering van een overeenkomst tussen de betrokkene en een verwerkingsverantwoordelijke, of wanneer de betrokkene zijn uitdrukkelijke toestemming heeft gegeven. In ieder geval moeten voor dergelijke verwerking passende waarborgen worden geboden, waaronder specifieke informatie aan de betrokkene en het recht op menselijke tussenkomst, om zijn standpunt kenbaar te maken, om uitleg over de na een dergelijke beoordeling genomen besluit te krijgen en om het besluit aan te vechten. Een dergelijke maatregel mag geen betrekking hebben op een kind.

Teneinde een voor de betrokkene behoorlijke en transparante verwerking te garanderen, met inachtneming van de concrete omstandigheden en context waarin de persoonsgegevens worden verwerkt, dient de verwerkingsverantwoordelijke voor de profilering passende wiskundige en statistische procedures te hanteren en technische en organisatorische maatregelen te treffen waarmee factoren die aanleiding geven tot onjuistheden van persoonsgegevens worden gecorrigeerd en het risico op fouten wordt geminimaliseerd, en de persoonsgegevens

zodanig te bewaren dat rekening wordt gehouden met de potentiële risico's voor de belangen en rechten van de betrokkene en dat onder meer wordt voorkomen dat zulks voor natuurlijke personen discriminerende gevolgen zou hebben op grond van ras of etnische afkomst, politieke overtuiging, godsdienst of levensbeschouwelijke overtuigingen, lidmaatschap van een vakbond, genetische of gezondheidsstatus, of seksuele gerichtheid, of gevolgen zou hebben die leiden tot maatregelen met een vergelijkbaar effect. Geautomatiseerde besluitvorming en profilering gebaseerd op bijzondere categorieën van persoonsgegevens mogen uitsluitend op specifieke voorwaarden worden toegestaan.

[...]

(75) Het qua waarschijnlijkheid en ernst uiteenlopende risico voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen kan voortvloeien uit persoonsgegevensverwerking die kan resulteren in ernstige lichamelijke, materiële of immateriële schade, met name: waar de verwerking kan leiden tot discriminatie, identiteitsdiefstal of -fraude, financiële verliezen, reputatieschade, verlies van vertrouwelijkheid van door het beroepsgeheim beschermde persoonsgegevens, ongeoorloofde ongedaanmaking van pseudonimisering, of enig ander aanzienlijk economisch of maatschappelijk nadeel; wanneer de betrokkenen hun rechten en vrijheden niet kunnen uitoefenen of worden verhinderd controle over hun persoonsgegevens uit te oefenen; wanneer persoonsgegevens worden verwerkt waaruit ras of etnische afkomst, politieke opvattingen, religie of levensbeschouwelijke overtuigingen, of vakbondslidmaatschap blijkt, en bij de verwerking van genetische gegevens of gegevens over gezondheid of seksueel gedrag of strafrechtelijke veroordelingen en strafbare feiten of daarmee verband houdende veiligheidsmaatregelen; wanneer persoonlijke aspecten worden geëvalueerd, om met name beroepsprestaties, economische situatie, gezondheid, persoonlijke voorkeuren of interesses, betrouwbaarheid of gedrag, locatie of verplaatsingen te analyseren of te voorspellen, teneinde persoonlijke profielen op te stellen of te gebruiken; wanneer persoonsgegevens van kwetsbare natuurlijke personen, met name van kinderen, worden verwerkt; of wanneer de verwerking een grote hoeveelheid persoonsgegevens betreft en gevolgen heeft voor een groot aantal betrokkenen.

HEBBER DE VOLGENDE VERORDENING VASTGESTELD:

HOOFDSTUK I – Algemene bepalingen

Artikel 1 – Onderwerp en doelstellingen

1. Bij deze verordening worden regels vastgesteld betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van persoonsgegevens.
2. Deze verordening beschermt de grondrechten en de fundamentele vrijheden van natuurlijke personen en met name hun recht op bescherming van persoonsgegevens.
3. Het vrije verkeer van persoonsgegevens in de Unie wordt noch beperkt noch verboden om redenen die verband houden met de bescherming van natuurlijke personen ten aanzien van de verwerking van persoonsgegevens.

Artikel 2 – Materieel toepassingsgebied

1. Deze verordening is van toepassing op de gehele of gedeeltelijk geautomatiseerde verwerking, alsmede op de verwerking van persoonsgegevens die in een bestand zijn opgenomen of die bestemd zijn om daarin te worden opgenomen.
2. Deze verordening is niet van toepassing op de verwerking van persoonsgegevens:
  - a) in het kader van activiteiten die buiten de werkingssfeer van het Unierecht vallen;
  - b) door de lidstaten bij de uitvoering van activiteiten die binnen de werkingssfeer van titel V, hoofdstuk 2, VEU vallen;
  - c) door een natuurlijke persoon bij de uitoefening van een zuiver persoonlijke of huishoudelijke activiteit;
  - d) door de bevoegde autoriteiten met het oog op de voorkoming, het onderzoek, de opsporing en de vervolging van strafbare feiten of de tenuitvoerlegging van straffen, met inbegrip van de bescherming tegen en de voorkoming van gevaren voor de openbare veiligheid.
3. Op de verwerking van persoonsgegevens door de instellingen, organen en instanties van de Unie is Verordening (EG) nr. 45/2001 van toepassing. Verordening (EG) nr. 45/2001 en andere rechtshandelingen van de Unie die van toepassing zijn op een dergelijke verwerking van persoonsgegevens worden overeenkomstig artikel 98 aan de beginselen en regels van de onderhavige verordening aangepast.
4. Deze verordening laat de toepassing van Richtlijn 2000/31/EG, en met name van de regels in de artikelen 12 tot en met 15 van die richtlijn betreffende de aansprakelijkheid van als tussenpersoon optredende dienstverleners onverlet.

Artikel 3 – Territoriaal toepassingsgebied

1. Deze verordening is van toepassing op de verwerking van persoonsgegevens in het kader van de activiteiten van een vestiging van een verwerkingsverantwoordelijke of een verwerker in de Unie, ongeacht of de verwerking in de Unie al dan niet plaatsvindt.
2. Deze verordening is van toepassing op de verwerking van persoonsgegevens van betrokkenen die zich in de Unie bevinden, door een niet in de Unie gevestigde verwerkingsverantwoordelijke of verwerker, wanneer de verwerking verband houdt met:

- a) het aanbieden van goederen of diensten aan deze betrokkenen in de Unie, ongeacht of een betaling door de betrokkenen is vereist; of
  - b) het monitoren van hun gedrag, voor zover dit gedrag in de Unie plaatsvindt.
3. Deze verordening is van toepassing op de verwerking van persoonsgegevens door een verwerkingsverantwoordelijke die niet in de Unie is gevestigd, maar op een plaats waar krachtens het internationaal publiekrecht het lidstatelijke recht van toepassing is.

Artikel 4 – Definities

Voor de toepassing van deze verordening wordt verstaan onder:

- 1) „persoonsgegevens”: alle informatie over een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon („de betrokkene”); als identificeerbaar wordt beschouwd een natuurlijke persoon die direct of indirect kan worden geïdentificeerd, met name aan de hand van een identifier zoals een naam, een identificatienummer, locatiegegevens, een online identifier of van een of meer elementen die kenmerkend zijn voor de fysieke, fysiologische, genetische, psychische, economische, culturele of sociale identiteit van die natuurlijke persoon;
- 2) „verwerking”: een bewerking of een geheel van bewerkingen met betrekking tot persoonsgegevens of een geheel van persoonsgegevens, al dan niet uitgevoerd via geautomatiseerde procedés, zoals het verzamelen, vastleggen, ordenen, structureren, opslaan, bijwerken of wijzigen, opvragen, raadplegen, gebruiken, verstrekken door middel van doorzending, verspreiden of op andere wijze ter beschikking stellen, aligneren of combineren, afschermen, wissen of vernietigen van gegevens;
- 3) „beperken van de verwerking”: het markeren van opgeslagen persoonsgegevens met als doel de verwerking ervan in de toekomst te beperken;
- 4) „profilering”: elke vorm van geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens waarbij aan de hand van persoonsgegevens bepaalde persoonlijke aspecten van een natuurlijke persoon worden geëvalueerd, met name met de bedoeling zijn beroepsprestaties, economische situatie, gezondheid, persoonlijke voorkeuren, interesses, betrouwbaarheid, gedrag, locatie of verplaatsingen te analyseren of te voorspellen;
- 5) „pseudonimisering”: het verwerken van persoonsgegevens op zodanige wijze dat de persoonsgegevens niet meer aan een specifieke betrokkene kunnen worden gekoppeld zonder dat er aanvullende gegevens worden gebruikt, mits deze aanvullende gegevens apart worden bewaard en technische en organisatorische maatregelen worden genomen om ervoor te zorgen dat de persoonsgegevens niet aan een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon worden gekoppeld;
- 6) „bestand”: elk gestructureerd geheel van persoonsgegevens die volgens bepaalde criteria toegankelijk zijn, ongeacht of dit geheel gecentraliseerd of gedecentraliseerd is dan wel op functionele of geografische gronden is verspreid;
- 7) „verwerkingsverantwoordelijke”: een natuurlijke persoon of rechtspersoon, een overheidsinstantie, een dienst of een ander orgaan die/dat, alleen of samen met anderen, het doel van en de middelen voor de verwerking van persoonsgegevens vaststelt; wanneer de doelstellingen van en de middelen voor deze verwerking in het Unierecht of het lidstatelijke recht worden vastgesteld, kan daarin worden bepaald wie de verwerkingsverantwoordelijke is of volgens welke criteria deze wordt aangewezen;
- 8) „verwerker”: een natuurlijke persoon of rechtspersoon, een overheidsinstantie, een dienst of een ander orgaan die/dat ten behoeve van de verwerkingsverantwoordelijke persoonsgegevens verwerkt;
- 9) „ontvanger”: een natuurlijke persoon of rechtspersoon, een overheidsinstantie, een dienst of een ander orgaan, al dan niet een derde, aan wie/waaraan de persoonsgegevens worden verstrekt. Overheidsinstanties die mogelijk persoonsgegevens ontvangen in het kader van een bijzonder onderzoek overeenkomstig het Unierecht of het lidstatelijke recht gelden echter niet als ontvangers; de verwerking van die gegevens door die overheidsinstanties strookt met de gegevensbeschermingsregels die op het betreffende verwerkingsdoel van toepassing zijn;
- 10) „derde”: een natuurlijke persoon of rechtspersoon, een overheidsinstantie, een dienst of een ander orgaan, niet zijnde de betrokkene, noch de verwerkingsverantwoordelijke, noch de verwerker, noch de personen die onder rechtstreeks gezag van de verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker gemachtigd zijn om de persoonsgegevens te verwerken;
- 11) „toestemming” van de betrokkene: elke vrije, specifieke, geïnformeerde en ondubbelzinnige wilsuiting waarmee de betrokkene door middel van een verklaring of een ondubbelzinnige actieve handeling hem betreffende verwerking van persoonsgegevens aanvaardt;
- 12) „inbreuk in verband met persoonsgegevens”: een inbreuk op de beveiliging die per ongeluk of op onrechtmatige wijze leidt tot de vernietiging, het verlies, de wijziging of de ongeoorloofde verstrekking van of de ongeoorloofde toegang tot doorgezonden, opgeslagen of anderszins verwerkte gegevens;
- 13) „genetische gegevens”: persoonsgegevens die verband houden met de overgeërfd of verworven genetische kenmerken van een natuurlijke persoon die unieke informatie verschaffen over de fysiologie of de gezondheid van die natuurlijke persoon en die met name voortkomen uit een analyse van een biologisch monster van die natuurlijke persoon;
- 14) „biometrische gegevens”: persoonsgegevens die het resultaat zijn van een specifieke technische verwerking met betrekking tot de fysieke, fysiologische of gedragsgerelateerde kenmerken van een natuurlijke persoon op grond

waarvan eenduidige identificatie van die natuurlijke persoon mogelijk is of wordt bevestigd, zoals gezichtsafbeeldingen of vingerafdrukgegevens;

15) „gegevens over gezondheid”: persoonsgegevens die verband houden met de fysieke of mentale gezondheid van een natuurlijke persoon, waaronder gegevens over verleende gezondheidsdiensten waarmee informatie over zijn gezondheidstoestand wordt gegeven;

16) „hoofdvestiging”:

a) met betrekking tot een verwerkingsverantwoordelijke die vestigingen heeft in meer dan één lidstaat, de plaats waar zijn centrale administratie in de Unie is gelegen, tenzij de beslissingen over de doelstellingen van en de middelen voor de verwerking van persoonsgegevens worden genomen in een andere vestiging van de verwerkingsverantwoordelijke die zich eveneens in de Unie bevindt, en die tevens gemachtigd is die beslissingen uit te voeren, in welk geval de vestiging waar die beslissingen worden genomen als de hoofdvestiging wordt beschouwd;

b) met betrekking tot een verwerker die vestigingen in meer dan één lidstaat heeft, de plaats waar zijn centrale administratie in de Unie is gelegen of, wanneer de verwerker geen centrale administratie in de Unie heeft, de vestiging van de verwerker in de Unie waar de voornaamste verwerkingsactiviteiten in het kader van de activiteiten van een vestiging van de verwerker plaatsvinden, voor zover op de verwerker krachtens deze verordening specifieke verplichtingen rusten;

17) „vertegenwoordiger”: een in de Unie gevestigde natuurlijke persoon of rechtspersoon die uit hoofde van artikel 27 schriftelijk door de verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker is aangewezen om de verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker te vertegenwoordigen in verband met hun respectieve verplichtingen krachtens deze verordening;

18) „onderneming”: een natuurlijke persoon of rechtspersoon die een economische activiteit uitoefent, ongeacht de rechtsvorm ervan, met inbegrip van maatschappen en persoonsvennootschappen of verenigingen die regelmatig een economische activiteit uitoefenen;

19) „concern”: een onderneming die zeggenschap uitoefent en de ondernemingen waarover die zeggenschap wordt uitgeoefend;

20) „bindende bedrijfsvoorschriften”: beleid inzake de bescherming van persoonsgegevens dat een op het grondgebied van een lidstaat gevestigde verwerkingsverantwoordelijke of verwerker voert met betrekking tot de doorgifte of reeksen van doorgiften van persoonsgegevens aan een verwerkingsverantwoordelijke of verwerker in een of meer derde landen binnen een concern of een groepering van ondernemingen die gezamenlijk een economische activiteit uitoefenen;

21) „toezichthoudende autoriteit”: een door een lidstaat ingevolge artikel 51 ingestelde onafhankelijke overheidsinstantie;

22) „betrokken toezichthoudende autoriteit”: een toezichthoudende autoriteit die betrokken is bij de verwerking van persoonsgegevens omdat:

a) de verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker op het grondgebied van de lidstaat van die toezichthoudende autoriteit is gevestigd;

b) de betrokkenen die in de lidstaat van die toezichthoudende autoriteit verblijven, door de verwerking wezenlijke gevolgen ondervinden of waarschijnlijk zullen ondervinden; of

c) bij die toezichthoudende autoriteit een klacht is ingediend;

23) „grensoverschrijdende verwerking”:

a) verwerking van persoonsgegevens in het kader van de activiteiten van vestigingen in meer dan één lidstaat van een verwerkingsverantwoordelijke of een verwerker in de Unie die in meer dan één lidstaat is gevestigd; of

b) verwerking van persoonsgegevens in het kader van de activiteiten van één vestiging van een verwerkingsverantwoordelijke of van een verwerker in de Unie, waardoor in meer dan één lidstaat betrokkenen wezenlijke gevolgen ondervinden of waarschijnlijk zullen ondervinden;

24) „relevant en gemotiveerd bezwaar”: een bezwaar tegen een ontwerpbesluit over het bestaan van een inbreuk op deze verordening of over de vraag of de voorgenomen maatregel met betrekking tot de verwerkingsverantwoordelijke of de verwerker strookt met deze verordening, waarin duidelijk de omvang wordt aangetoond van de risico's die het ontwerpbesluit inhoudt voor de grondrechten en de fundamentele vrijheden van betrokkenen en, indien van toepassing, voor het vrije verkeer van persoonsgegevens binnen de Unie;

25) „dienst van de informatiemaatschappij”: een dienst als gedefinieerd in artikel 1, lid 1, punt b), van Richtlijn (EU) 2015/1535 van het Europees Parlement en de Raad (19);

26) „internationale organisatie”: een organisatie en de daaronder vallende internationaalpubliekrechtelijke organen of andere organen die zijn opgericht bij of op grond van een overeenkomst tussen twee of meer landen.

HOOFDSTUK II – Beginselen

Artikel 5 – Beginselen inzake verwerking van persoonsgegevens

1. Persoonsgegevens moeten:

a) worden verwerkt op een wijze die ten aanzien van de betrokkene rechtmatig, behoorlijk en transparant is („rechtmatigheid, behoorlijkheid en transparantie”);

b) voor welbepaalde, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigde doeleinden worden verzameld en mogen vervolgens niet verder op een met die doeleinden onverenigbare wijze worden verwerkt; de verdere verwerking met het oog op archivering in het algemeen belang, wetenschappelijk of historisch onderzoek of statistische doeleinden wordt overeenkomstig artikel 89, lid 1, niet als onverenigbaar met de oorspronkelijke doeleinden beschouwd („doelbinding”);

c) toereikend zijn, ter zake dienend en beperkt tot wat noodzakelijk is voor de doeleinden waarvoor zij worden verwerkt („minimale gegevensverwerking”);

d) juist zijn en zo nodig worden geactualiseerd; alle redelijke maatregelen moeten worden genomen om de persoonsgegevens die, gelet op de doeleinden waarvoor zij worden verwerkt, onjuist zijn, onverwijld te wissen of te rectificeren („juistheid”);

e) worden bewaard in een vorm die het mogelijk maakt de betrokkenen niet langer te identificeren dan voor de doeleinden waarvoor de persoonsgegevens worden verwerkt noodzakelijk is; persoonsgegevens mogen voor langere perioden worden opgeslagen voor zover de persoonsgegevens louter met het oog op archivering in het algemeen belang, wetenschappelijk of historisch onderzoek of statistische doeleinden worden verwerkt overeenkomstig artikel 89, lid 1, mits de bij deze verordening vereiste passende technische en organisatorische maatregelen worden getroffen om de rechten en vrijheden van de betrokkene te beschermen („opslagbeperking”);

f) door het nemen van passende technische of organisatorische maatregelen op een dusdanige manier worden verwerkt dat een passende beveiliging ervan gewaarborgd is, en dat zij onder meer beschermd zijn tegen ongeoorloofde of onrechtmatige verwerking en tegen onopzettelijk verlies, vernietiging of beschadiging („integriteit en vertrouwelijkheid”).

2. De verwerkingsverantwoordelijke is verantwoordelijk voor de naleving van lid 1 en kan deze aantonen („verantwoordingsplicht”).

Artikel 6 – Rechtmatigheid van de verwerking

1. De verwerking is alleen rechtmatig indien en voor zover aan ten minste een van de onderstaande voorwaarden is voldaan:

a) de betrokkene heeft toestemming gegeven voor de verwerking van zijn persoonsgegevens voor een of meer specifieke doeleinden;

b) de verwerking is noodzakelijk voor de uitvoering van een overeenkomst waarbij de betrokkene partij is, of om op verzoek van de betrokkene vóór de sluiting van een overeenkomst maatregelen te nemen;

c) de verwerking is noodzakelijk om te voldoen aan een wettelijke verplichting die op de verwerkingsverantwoordelijke rust;

d) de verwerking is noodzakelijk om de vitale belangen van de betrokkene of van een andere natuurlijke persoon te beschermen;

e) de verwerking is noodzakelijk voor de vervulling van een taak van algemeen belang of van een taak in het kader van de uitoefening van het openbaar gezag dat aan de verwerkingsverantwoordelijke is opgedragen;

f) de verwerking is noodzakelijk voor de behartiging van de gerechtvaardigde belangen van de verwerkingsverantwoordelijke of van een derde, behalve wanneer de belangen of de grondrechten en de fundamentele vrijheden van de betrokkene die tot bescherming van persoonsgegevens nopen, zwaarder wegen dan die belangen, met name wanneer de betrokkene een kind is.

De eerste alinea, punt f), geldt niet voor de verwerking door overheidsinstanties in het kader van de uitoefening van hun taken.

2. De lidstaten kunnen specifiekere bepalingen handhaven of invoeren ter aanpassing van de manier waarop de regels van deze verordening met betrekking tot de verwerking met het oog op de naleving van lid 1, punten c) en e), worden toegepast; hiertoe kunnen zij een nadere omschrijving geven van specifieke voorschriften voor de verwerking en andere maatregelen om een rechtmatige en behoorlijke verwerking te waarborgen, ook voor andere specifieke verwerkingssituaties als bedoeld in hoofdstuk IX.

3. De rechtsgrond voor de in lid 1, punten c) en e), bedoelde verwerking moet worden vastgesteld bij:

a) Unierecht; of

b) lidstatelijk recht dat op de verwerkingsverantwoordelijke van toepassing is.

Het doel van de verwerking wordt in die rechtsgrond vastgesteld of is met betrekking tot de in lid 1, punt e), bedoelde verwerking noodzakelijk voor de vervulling van een taak van algemeen belang of voor de uitoefening van het openbaar gezag dat aan de verwerkingsverantwoordelijke is verleend. Die rechtsgrond kan specifieke bepalingen bevatten om de toepassing van de regels van deze verordening aan te passen, met inbegrip van de algemene voorwaarden inzake de rechtmatigheid van verwerking door de verwerkingsverantwoordelijke; de types verwerkte gegevens; de betrokkenen; de entiteiten waaraan en de doeleinden waarvoor de persoonsgegevens mogen worden verstrekt; de doelbinding; de opslagperioden; en de verwerkingsactiviteiten en -procedures, waaronder maatregelen om te zorgen voor een rechtmatige en behoorlijke verwerking, zoals die voor andere specifieke verwerkingssituaties als bedoeld in hoofdstuk IX. Het Unierecht of het lidstatelijke recht moet beantwoorden aan een doelstelling van algemeen belang en moet evenredig zijn met het nagestreefde gerechtvaardigde doel.

4. Wanneer de verwerking voor een ander doel dan dat waarvoor de persoonsgegevens zijn verzameld niet berust op toestemming van de betrokkene of op een Unierechtelijke bepaling of een lidstaatrechtelijke bepaling die in een democratische samenleving een noodzakelijke en evenredige maatregel vormt ter waarborging van de in artikel 23, lid 1, bedoelde doelstellingen houdt de verwerkingsverantwoordelijke bij de beoordeling van de vraag of de verwerking voor een ander doel verenigbaar is met het doel waarvoor de persoonsgegevens aanvankelijk zijn verzameld onder meer rekening met:

- a) ieder verband tussen de doeleinden waarvoor de persoonsgegevens zijn verzameld, en de doeleinden van de voorgenomen verdere verwerking;
- b) het kader waarin de persoonsgegevens zijn verzameld, met name wat de verhouding tussen de betrokkenen en de verwerkingsverantwoordelijke betreft;
- c) de aard van de persoonsgegevens, met name of bijzondere categorieën van persoonsgegevens worden verwerkt, overeenkomstig artikel 9, en of persoonsgegevens over strafrechtelijke veroordelingen en strafbare feiten worden verwerkt, overeenkomstig artikel 10;
- d) de mogelijke gevolgen van de voorgenomen verdere verwerking voor de betrokkenen;
- e) het bestaan van passende waarborgen, waaronder eventueel versleuteling of pseudonisering.

Artikel 7 – Voorwaarden voor toestemming

- 1. Wanneer de verwerking berust op toestemming, moet de verwerkingsverantwoordelijke kunnen aantonen dat de betrokkene toestemming heeft gegeven voor de verwerking van zijn persoonsgegevens.
- 2. Indien de betrokkene toestemming geeft in het kader van een schriftelijke verklaring die ook op andere aangelegenheden betrekking heeft, wordt het verzoek om toestemming in een begrijpelijke en gemakkelijk toegankelijke vorm en in duidelijke en eenvoudige taal zodanig gepresenteerd dat een duidelijk onderscheid kan worden gemaakt met de andere aangelegenheden. Wanneer een gedeelte van een dergelijke verklaring een inbreuk vormt op deze verordening, is dit gedeelte niet bindend.
- 3. De betrokkene heeft het recht zijn toestemming te allen tijde in te trekken. Het intrekken van de toestemming laat de rechtmatigheid van de verwerking op basis van de toestemming vóór de intrekking daarvan, onverlet. Alvorens de betrokkene zijn toestemming geeft, wordt hij daarvan in kennis gesteld. Het intrekken van de toestemming is even eenvoudig als het geven ervan.
- 4. Bij de beoordeling van de vraag of de toestemming vrijelijk kan worden gegeven, wordt onder meer ten sterkste rekening gehouden met de vraag of voor de uitvoering van een overeenkomst, met inbegrip van een dienstenovereenkomst, toestemming vereist is voor een verwerking van persoonsgegevens die niet noodzakelijk is voor de uitvoering van die overeenkomst.

Artikel 8 – Voorwaarden voor de toestemming van kinderen met betrekking tot diensten van de informatiemaatschappij

- 1. Wanneer artikel 6, lid 1, punt a), van toepassing is in verband met een rechtstreeks aanbod van diensten van de informatiemaatschappij aan een kind, is de verwerking van persoonsgegevens van een kind rechtmatig wanneer het kind ten minste 16 jaar is. Wanneer het kind jonger is dan 16 jaar is zulke verwerking slechts rechtmatig indien en voor zover de toestemming of machtiging tot toestemming in dit verband wordt verleend door de persoon die de ouderlijke verantwoordelijkheid voor het kind draagt.

De lidstaten kunnen dienaangaande bij wet voorzien in een lagere leeftijd, op voorwaarde dat die leeftijd niet onder 13 jaar ligt.

- 2. Met inachtneming van de beschikbare technologie doet de verwerkingsverantwoordelijke redelijke inspanningen om in dergelijke gevallen te controleren of de persoon die de ouderlijke verantwoordelijkheid voor het kind draagt, toestemming heeft gegeven of machtiging tot toestemming heeft verleend.
- 3. Lid 1 laat het algemene overeenkomstenrecht van de lidstaten, zoals de regels inzake de geldigheid, de totstandkoming of de gevolgen van overeenkomsten ten opzichte van kinderen, onverlet.

[...]

HOOFDSTUK III – Rechten van de betrokkene

Afdeling 1 – Transparantie en regelingen

Artikel 12 – Transparante informatie, communicatie en nadere regels voor de uitoefening van de rechten van de betrokkene

- 1. De verwerkingsverantwoordelijke neemt passende maatregelen opdat de betrokkene de in de artikelen 13 en 14 bedoelde informatie en de in de artikelen 15 tot en met 22 en artikel 34 bedoelde communicatie in verband met de verwerking in een beknopte, transparante, begrijpelijke en gemakkelijk toegankelijke vorm en in duidelijke en eenvoudige taal ontvangt, in het bijzonder wanneer de informatie specifiek voor een kind bestemd is. De informatie wordt schriftelijk of met andere middelen, met inbegrip van, indien dit passend is, elektronische middelen, verstrekt. Indien de betrokkene daarom verzoekt, kan de informatie mondeling worden megedeeld, op voorwaarde dat de identiteit van de betrokkene met andere middelen bewezen is.

2. De verwerkingsverantwoordelijke faciliteert de uitoefening van de rechten van de betrokkene uit hoofde van de artikelen 15 tot en met 22. In de in artikel 11, lid 2, bedoelde gevallen mag de verwerkingsverantwoordelijke niet weigeren gevolg te geven aan het verzoek van de betrokkene om diens rechten uit hoofde van de artikelen 15 tot en met 22 uit te oefenen, tenzij de verwerkingsverantwoordelijke aantoont dat hij niet in staat is de betrokkene te identificeren.

3. De verwerkingsverantwoordelijke verstrekt de betrokkene onverwijld en in ieder geval binnen een maand na ontvangst van het verzoek krachtens de artikelen 15 tot en met 22 informatie over het gevolg dat aan het verzoek is gegeven. Afhankelijk van de complexiteit van de verzoeken en van het aantal verzoeken kan die termijn indien nodig met nog eens twee maanden worden verlengd. De verwerkingsverantwoordelijke stelt de betrokkene binnen één maand na ontvangst van het verzoek in kennis van een dergelijke verlenging. Wanneer de betrokkene zijn verzoek elektronisch indient, wordt de informatie indien mogelijk elektronisch verstrekt, tenzij de betrokkene anderszins verzoekt.

4. Wanneer de verwerkingsverantwoordelijke geen gevolg geeft aan het verzoek van de betrokkene, deelt hij deze laatste onverwijld en uiterlijk binnen één maand na ontvangst van het verzoek mee waarom het verzoek zonder gevolg is gebleven, en informeert hij hem over de mogelijkheid om klacht in te dienen bij een toezichthoudende autoriteit en beroep bij de rechter in te stellen.

5. Het verstrekken van de in de artikelen 13 en 14 bedoelde informatie, en het verstrekken van de communicatie en het treffen van de maatregelen bedoeld in de artikelen 15 tot en met 22 en artikel 34 geschieden kosteloos. Wanneer verzoeken van een betrokkene kennelijk ongegrond of buitensporig zijn, met name vanwege hun repetitieve karakter, mag de verwerkingsverantwoordelijke ofwel:

- a) een redelijke vergoeding aanrekenen in het licht van de administratieve kosten waarmee het verstrekken van de gevraagde informatie of communicatie en het treffen van de gevraagde maatregelen gepaard gaan; ofwel
- b) weigeren gevolg te geven aan het verzoek.

Het is aan de verwerkingsverantwoordelijke om de kennelijk ongegronde of buitensporige aard van het verzoek aan te tonen.

6. Onverminderd artikel 11 kan de verwerkingsverantwoordelijke, wanneer hij redenen heeft om te twijfelen aan de identiteit van de natuurlijke persoon die het verzoek indient als bedoeld in de artikelen 15 tot en met 21, om aanvullende informatie vragen die nodig is ter bevestiging van de identiteit van de betrokkene.

7. De krachtens de artikelen 13 en 14 aan betrokkenen te verstrekken informatie mag worden verstrekt met gebruikmaking van gestandaardiseerde iconen, om de betrokkene een nuttig overzicht, in een goed zichtbare, begrijpelijke en duidelijk leesbare vorm, van de voorgenomen verwerking te bieden. Wanneer de iconen elektronisch worden weergegeven, zijn ze machineleesbaar.

8. De Commissie is bevoegd overeenkomstig artikel 92 gedelegeerde handelingen vast te stellen om te bepalen welke informatie de iconen dienen weer te geven en via welke procedures de gestandaardiseerde iconen tot stand dienen te komen.

[..]

Afdeling 3 – Rectificatie en wissing van gegevens

Artikel 17 – Recht op gegevenswissing („recht op vergetelheid”)

1. De betrokkene heeft het recht van de verwerkingsverantwoordelijke zonder onredelijke vertraging wissing van hem betreffende persoonsgegevens te verkrijgen en de verwerkingsverantwoordelijke is verplicht persoonsgegevens zonder onredelijke vertraging te wissen wanneer een van de volgende gevallen van toepassing is:

- a) de persoonsgegevens zijn niet langer nodig voor de doeleinden waarvoor zij zijn verzameld of anderszins verwerkt;
- b) de betrokkene trekt de toestemming waarop de verwerking overeenkomstig artikel 6, lid 1, punt a), of artikel 9, lid 2, punt a), berust, in, en er is geen andere rechtsgrond voor de verwerking;
- c) de betrokkene maakt overeenkomstig artikel 21, lid 1, bezwaar tegen de verwerking, en er zijn geen prevalerende dwingende gerechtvaardigde gronden voor de verwerking, of de betrokkene maakt bezwaar tegen de verwerking overeenkomstig artikel 21, lid 2;
- d) de persoonsgegevens zijn onrechtmatig verwerkt;
- e) de persoonsgegevens moeten worden gewist om te voldoen aan een in het Unierecht of het lidstatelijke recht neergelegde wettelijke verplichting die op de verwerkingsverantwoordelijke rust;
- f) de persoonsgegevens zijn verzameld in verband met een aanbod van diensten van de informatiemaatschappij als bedoeld in artikel 8, lid 1.

2. Wanneer de verwerkingsverantwoordelijke de persoonsgegevens openbaar heeft gemaakt en overeenkomstig lid 1 verplicht is de persoonsgegevens te wissen, neemt hij, rekening houdend met de beschikbare technologie en de uitvoeringskosten, redelijke maatregelen, waaronder technische maatregelen, om verwerkingsverantwoordelijken die de persoonsgegevens verwerken, ervan op de hoogte te stellen dat de betrokkene de verwerkingsverantwoordelijken heeft verzocht om iedere koppeling naar, of kopie of reproductie van die persoonsgegevens te wissen.

3. De leden 1 en 2 zijn niet van toepassing voor zover verwerking nodig is:
  - a) voor het uitoefenen van het recht op vrijheid van meningsuiting en informatie;
  - b) voor het nakomen van een in een het Unierecht of het lidstatelijke recht neergelegde wettelijke verwerkingsverplichting die op de verwerkingsverantwoordelijke rust, of voor het vervullen van een taak van algemeen belang of het uitoefenen van het openbaar gezag dat aan de verwerkingsverantwoordelijke is verleend;
  - c) om redenen van algemeen belang op het gebied van volksgezondheid overeenkomstig artikel 9, lid 2, punten h) en i), en artikel 9, lid 3;
  - d) met het oog op archivering in het algemeen belang, wetenschappelijk of historisch onderzoek of statistische doeleinden overeenkomstig artikel 89, lid 1, voor zover het in lid 1 bedoelde recht de verwezenlijking van de doeleinden van die verwerking onmogelijk dreigt te maken of ernstig in het gedrang dreigt te brengen;
  - e) voor de instelling, uitoefening of onderbouwing van een rechtsvordering.

HOOFDSTUK IV – Verwerkingsverantwoordelijke en verwerker

Afdeling 1 – Algemene verplichtingen

Artikel 25 – Gegevensbescherming door ontwerp en door standaardinstellingen

1. Rekening houdend met de stand van de techniek, de uitvoeringskosten, en de aard, de omvang, de context en het doel van de verwerking alsook met de qua waarschijnlijkheid en ernst uiteenlopende risico's voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen welke aan de verwerking zijn verbonden, treft de verwerkingsverantwoordelijke, zowel bij de bepaling van de verwerkingsmiddelen als bij de verwerking zelf, passende technische en organisatorische maatregelen, zoals pseudonimisering, die zijn opgesteld met als doel de gegevensbeschermingsbeginselen, zoals minimale gegevensverwerking, op een doeltreffende manier uit te voeren en de nodige waarborgen in de verwerking in te bouwen ter naleving van de voorschriften van deze verordening en ter bescherming van de rechten van de betrokkenen.
2. De verwerkingsverantwoordelijke treft passende technische en organisatorische maatregelen om ervoor te zorgen dat in beginsel alleen persoonsgegevens worden verwerkt die noodzakelijk zijn voor elk specifiek doel van de verwerking. Die verplichting geldt voor de hoeveelheid verzamelde persoonsgegevens, de mate waarin zij worden verwerkt, de termijn waarvoor zij worden opgeslagen en de toegankelijkheid daarvan. Deze maatregelen zorgen met name ervoor dat persoonsgegevens in beginsel niet zonder menselijke tussenkomst voor een onbeperkt aantal natuurlijke personen toegankelijk worden gemaakt.
3. Een overeenkomstig artikel 42 goedgekeurd certificeringsmechanisme kan worden gebruikt als element om aan te tonen dat aan de voorschriften van de leden 1 en 2 van dit artikel is voldaan.

Afdeling 3 – Gegevensbeschermingseffectbeoordeling en voorafgaande raadpleging

Artikel 35 – Gegevensbeschermingseffectbeoordeling

1. Wanneer een soort verwerking, in het bijzonder een verwerking waarbij nieuwe technologieën worden gebruikt, gelet op de aard, de omvang, de context en de doeleinden daarvan waarschijnlijk een hoog risico inhoudt voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen voert de verwerkingsverantwoordelijke vóór de verwerking een beoordeling uit van het effect van de beoogde verwerkingsactiviteiten op de bescherming van persoonsgegevens. Een beoordeling kan een reeks vergelijkbare verwerkingen bestrijken die vergelijkbare hoge risico's inhouden.
2. Wanneer een functionaris voor gegevensbescherming is aangewezen, wint de verwerkingsverantwoordelijke bij het uitvoeren van een gegevensbeschermingseffectbeoordeling diens advies in.
3. Een gegevensbeschermingseffectbeoordeling als bedoeld in lid 1 is met name vereist in de volgende gevallen:
  - a) een systematische en uitgebreide beoordeling van persoonlijke aspecten van natuurlijke personen, die is gebaseerd op geautomatiseerde verwerking, waaronder profilering, en waarop besluiten worden gebaseerd waaraan voor de natuurlijke persoon rechtsgevolgen zijn verbonden of die de natuurlijke persoon op vergelijkbare wijze wezenlijk treffen;
  - b) grootschalige verwerking van bijzondere categorieën van persoonsgegevens als bedoeld in artikel 9, lid 1, of van gegevens met betrekking tot strafrechtelijke veroordelingen en strafbare feiten als bedoeld in artikel 10; of
  - c) stelselmatige en grootschalige monitoring van openbaar toegankelijke ruimten.
4. De toezichthoudende autoriteit stelt een lijst op van het soort verwerkingen waarvoor een gegevensbeschermingseffectbeoordeling overeenkomstig lid 1 verplicht is, en maakt deze openbaar. De toezichthoudende autoriteit deelt die lijsten mee aan het in artikel 68 bedoelde Comité.
5. De toezichthoudende autoriteit kan ook een lijst opstellen en openbaar maken van het soort verwerking waarvoor geen gegevensbeschermingseffectbeoordeling is vereist. De toezichthoudende autoriteit deelt deze lijst mee aan het Comité.
6. Wanneer de in de leden 4 en 5 bedoelde lijsten betrekking hebben op verwerkingen met betrekking tot het aanbieden van goederen of diensten aan betrokkenen of op het observeren van hun gedrag in verschillende lidstaten, of op verwerkingen die het vrije verkeer van persoonsgegevens in de Unie wezenlijk kunnen beïnvloeden, past de bevoegde toezichthoudende autoriteit voorafgaand aan de vaststelling van die lijsten het in artikel 63 bedoelde coherentiemechanisme toe.

7. De beoordeling bevat ten minste:

- a) een systematische beschrijving van de beoogde verwerkingen en de verwerkingsdoeleinden, waaronder, in voorkomend geval, de gerechtvaardigde belangen die door de verwerkingsverantwoordelijke worden behartigd;
- b) een beoordeling van de noodzaak en de evenredigheid van de verwerkingen met betrekking tot de doeleinden;
- c) een beoordeling van de in lid 1 bedoelde risico's voor de rechten en vrijheden van betrokkenen; en
- d) de beoogde maatregelen om de risico's aan te pakken, waaronder waarborgen, veiligheidsmaatregelen en mechanismen om de bescherming van persoonsgegevens te garanderen en om aan te tonen dat aan deze verordening is voldaan, met inachtneming van de rechten en gerechtvaardigde belangen van de betrokkenen en andere personen in kwestie.

8. Bij het beoordelen van het effect van de door een verwerkingsverantwoordelijke of verwerker verrichte verwerkingen, en met name ter wille van een gegevensbeschermingseffectbeoordeling, wordt de naleving van de in artikel 40 bedoelde goedgekeurde gedragscodes naar behoren in aanmerking genomen.

9. De verwerkingsverantwoordelijke vraagt in voorkomend geval de betrokkenen of hun vertegenwoordigers naar hun mening over de voorgenomen verwerking, met inachtneming van de bescherming van commerciële of algemene belangen of de beveiliging van verwerkingen.

10. Wanneer verwerking uit hoofde van artikel 6, lid 1, onder c) of e), haar rechtsgrond heeft in het Unierecht of in het recht van de lidstaat dat op de verwerkingsverantwoordelijke van toepassing is, de specifieke verwerking of geheel van verwerkingen in kwestie daarbij wordt geregeld, en er reeds als onderdeel van een algemene effectbeoordeling in het kader van de vaststelling van deze rechtsgrond een gegevensbeschermingseffectbeoordeling is uitgevoerd, zijn de leden 1 tot en met 7 niet van toepassing, tenzij de lidstaten het noodzakelijk achten om voorafgaand aan de verwerkingen een dergelijke beoordeling uit te voeren.

11. Indien nodig verricht de verwerkingsverantwoordelijke een toetsing om te beoordelen of de verwerking overeenkomstig de gegevensbeschermingseffectbeoordeling wordt uitgevoerd, zulks ten minste wanneer sprake is van een verandering van het risico dat de verwerkingen inhouden.

Afdeling 5 – Gedragscodes en certificering

Artikel 40 – Gedragscodes

1. De lidstaten, de toezichthoudende autoriteiten, het Comité en de Commissie bevorderen de opstelling van gedragscodes die, met inachtneming van de specifieke kenmerken van de diverse gegevensverwerkingssectoren en de specifieke behoeften van kleine, middelgrote en micro-ondernemingen, moeten bijdragen tot de juiste toepassing van deze verordening.

2. Verenigingen en andere organen die categorieën van verwerkingsverantwoordelijken of verwerkers vertegenwoordigen, kunnen gedragscodes opstellen, of die codes wijzigen of uitbreiden, teneinde de toepassing van deze verordening nader toe te lichten, zoals met betrekking tot:

- a) behoorlijke en transparante verwerking;
- b) de gerechtvaardigde belangen die door verwerkingsverantwoordelijken in een specifieke context worden behartigd;
- c) de verzameling van gegevens;
- d) de pseudonimisering van persoonsgegevens;
- e) de aan het publiek en betrokkenen verstrekte informatie;
- f) de uitoefening van de rechten van betrokkenen;
- g) de informatie verstrekt aan en de bescherming van kinderen en de wijze waarop de toestemming wordt verkregen van de personen die de ouderlijke verantwoordelijkheid voor kinderen dragen;
- h) de maatregelen en procedures als bedoeld in de artikelen 24 en 25 en de maatregelen ter beveiliging van de verwerking als bedoeld in artikel 32;
- i) de kennisgeving van inbreuken in verband met persoonsgegevens aan toezichthoudende autoriteiten en de mededeling van die inbreuken in verband met persoonsgegevens aan betrokkenen;
- j) de doorgifte van persoonsgegevens aan derde landen of internationale organisaties; of
- k) buitengerechtelijke procedures en andere procedures voor de beslechting van geschillen tussen verwerkingsverantwoordelijken en betrokkenen met betrekking tot verwerking, onverminderd de rechten van betrokkenen op grond van de artikelen 77 en 79.

3. Behalve door verwerkingsverantwoordelijken of verwerkers die onder deze verordening vallen, kan bij overeenkomstig lid 5 van dit artikel goedgekeurde gedragscodes die overeenkomstig lid 9 van dit artikel algemeen geldig zijn verklaard, eveneens worden aangesloten door verwerkingsverantwoordelijken of verwerkers die overeenkomstig artikel 3 niet onder deze verordening vallen, om te voorzien in passende waarborgen voor doorgifte van persoonsgegevens naar derde landen of internationale organisaties onder de voorwaarden als bedoeld in artikel 46, lid 2, punt e). Die verwerkingsverantwoordelijken of verwerkers doen, via contractuele of andere juridisch bindende instrumenten, bindende en afdwingbare toezeggingen om die passende waarborgen toe te passen, ook wat betreft de rechten van de betrokkenen.

4. Een in lid 2 van dit artikel bedoelde gedragscode bevat mechanismen die het in artikel 41, lid 1, bedoelde orgaan in staat stellen het verplichte toezicht uit te oefenen op de naleving van de bepalingen van de code door de

verwerkingsverantwoordelijken of verwerkers die zich tot toepassing ervan verbinden, onverminderd de taken en bevoegdheden van de overeenkomstig artikel 55 of 56 bevoegde toezichthoudende autoriteiten.

5. De in lid 2 van dit artikel bedoelde verenigingen en andere organen die voornemens zijn een gedragscode op te stellen of een bestaande gedragscode te wijzigen of uit te breiden, leggen de ontwerpgedragscode, de wijziging of uitbreiding voor aan de overeenkomstig artikel 51 bevoegde toezichthoudende autoriteit. De toezichthoudende autoriteit brengt advies uit over de vraag of de ontwerpgedragscode, de wijziging of uitbreiding strookt met deze verordening, en keurt deze ontwerpgedragscode, die wijziging of uitbreiding goed indien zij van oordeel is dat de code voldoende passende waarborgen biedt.

6. Wanneer de ontwerpgedragscode, de wijziging of uitbreiding wordt goedgekeurd overeenkomstig lid 5, en indien de gedragscode in kwestie geen betrekking heeft op verwerkingsactiviteiten in verschillende lidstaten, registreert de toezichthoudende autoriteit de gedragscode en maakt zij deze bekend.

7. Wanneer een ontwerpgedragscode betrekking heeft op verwerkingsactiviteiten in verschillende lidstaten, legt de overeenkomstig artikel 55 bevoegde toezichthoudende autoriteit deze, vóór goedkeuring van de gedragscode, de wijziging of uitbreiding, via de in artikel 63 bedoelde procedure voor aan het Comité, dat advies geeft over de vraag of de ontwerpgedragscode, de wijziging of uitbreiding strookt met deze verordening, of, in de in lid 3 van dit artikel bedoelde situatie, voorziet in passende waarborgen.

8. Wanneer in het in lid 7 bedoelde advies wordt bevestigd dat de gedragscode, de wijziging of uitbreiding strookt met deze verordening of, in de in lid 3 bedoelde situatie, passende waarborgen biedt, legt het Comité zijn advies voor aan de Commissie.

9. De Commissie kan bij uitvoeringshandelingen vaststellen dat de goedgekeurde gedragscode, wijziging of uitbreiding die haar op grond van lid 8 van dit artikel zijn voorgelegd, binnen de Unie algemeen geldig zijn. Die uitvoeringshandelingen worden vastgesteld volgens de in artikel 93, lid 2, bedoelde onderzoeksprocedure.

10. De Commissie zorgt ervoor dat aan de goedgekeurde codes die zij overeenkomstig lid 9 algemeen geldig heeft verklaard, passende bekendheid wordt verleend.

11. Het Comité verzamelt alle goedgekeurde gedragscodes, wijzigingen en uitbreidingen in een register en maakt deze via geëigende kanalen openbaar.

HOOFDSTUK VI – Onafhankelijke toezichthoudende autoriteiten

Afdeling 2 – Competentie, taken en bevoegdheden

Artikel 57 – Taken

1. Onverminderd andere uit hoofde van deze verordening vastgestelde taken, verricht elke toezichthoudende autoriteit op haar grondgebied de volgende taken:

- a) zij monitort en handhaaft de toepassing van deze verordening;
- b) zij bevordert bij het brede publiek de bekendheid met en het inzicht in de risico's, regels, waarborgen en rechten in verband met de verwerking. Bijzondere aandacht wordt besteed aan specifiek op kinderen gerichte activiteiten;
- c) zij verleent overeenkomstig het recht van de lidstaat, advies aan het nationale parlement, de regering, en andere instellingen en organen over wetgevingsinitiatieven en bestuursmaatregelen in verband met de bescherming van de rechten en vrijheden van natuurlijke personen op het gebied van verwerking;
- d) zij maakt de verwerkingsverantwoordelijken en de verwerkers beter bekend met hun verplichtingen uit hoofde van deze verordening;
- e) zij verstrekt desgevraagd informatie aan iedere betrokkene over de uitoefening van zijn rechten uit hoofde van deze verordening en werkt daartoe in voorkomend geval samen met de toezichthoudende autoriteiten in andere lidstaten;
- f) zij behandelt klachten van betrokkenen, of van organen, organisaties of verenigingen overeenkomstig artikel 80, onderzoekt de inhoud van de klacht in de mate waarin dat gepast is en stelt de klager binnen een redelijke termijn in kennis van de vooruitgang en het resultaat van het onderzoek, met name indien verder onderzoek of coördinatie met een andere toezichthoudende autoriteit noodzakelijk is;
- g) zij werkt samen met andere toezichthoudende autoriteiten, onder meer door informatie te delen en wederzijdse bijstand te bieden, teneinde de samenhang in de toepassing en de handhaving van deze verordening te waarborgen;
- h) zij verricht onderzoeken naar de toepassing van deze verordening, onder meer op basis van informatie die zij van een andere toezichthoudende autoriteit of een andere overheidsinstantie ontvangt;
- i) zij volgt de relevante ontwikkelingen voor zover deze een impact hebben op de bescherming van persoonsgegevens, met name de ontwikkelingen in informatie- en communicatietechnologieën en handelspraktijken;
- j) zij stelt de in artikel 28, lid 8, en artikel 46, lid 2, onder d), bedoelde standaardcontractbepalingen vast;
- k) zij stelt een lijst op met betrekking tot het vereiste inzake een gegevensbeschermingseffectbeoordeling overeenkomstig artikel 35, lid 4, en houdt deze lijst bij;
- l) zij verstrekt advies over de in artikel 36, lid 2, bedoelde verwerkingsactiviteiten;
- m) zij bevordert de opstelling van gedragscodes uit hoofde van artikel 40, lid 1, geeft advies en keurt, overeenkomstig artikel 40, lid 5, gedragscodes goed die voldoende waarborgen leveren;

- n) zij bevordert de invoering van certificeringsmechanismen voor gegevensbescherming en van gegevensbeschermingszegels en -merktekens overeenkomstig artikel 42, lid 1, en keurt de criteria voor certificering uit hoofde van artikel 42, lid 5, goed;
  - o) waar van toepassing verricht zij een periodieke toetsing van de overeenkomstig artikel 42, lid 7, afgegeven certificeringen;
  - p) zij zorgt voor het opstellen en het bekendmaken van de criteria voor de accreditatie van een orgaan voor het toezicht op gedragscodes op grond van artikel 41 en van een certificeringsorgaan op grond van artikel 43;
  - q) zij zorgt voor de accreditatie van een orgaan voor het toezicht op gedragscodes op grond van artikel 41 en van een certificeringsorgaan op grond van artikel 43;
  - r) zij geeft toestemming voor de in artikel 46, lid 3, bedoelde contractuele en andere bepalingen;
  - s) zij keurt overeenkomstig artikel 47 bindende bedrijfsvoorschriften goed;
  - t) zij levert een bijdrage aan de activiteiten van het Comité;
  - u) zij houdt interne registers bij van inbreuken op deze verordening en van overeenkomstig artikel 58, lid 2, getroffen maatregelen; en
  - v) zij verricht alle andere taken die verband houden met de bescherming van persoonsgegevens.
2. Elke toezichthoudende autoriteit faciliteert de indiening van klachten als bedoeld in lid 1, onder f), door maatregelen te nemen, zoals het ter beschikking stellen van een klachtenformulier dat ook elektronisch kan worden ingevuld, zonder dat andere communicatiemiddelen worden uitgesloten.
3. Elke toezichthoudende autoriteit verricht haar taken kosteloos voor de betrokkene en, in voorkomend geval, voor de functionaris voor gegevensbescherming.
4. Wanneer verzoeken kennelijk ongegrond of buitensporig zijn, met name vanwege hun repetitieve karakter, kan de toezichthoudende autoriteit op basis van de administratieve kosten een redelijke vergoeding aanrekenen, of weigeren aan het verzoek gevolg te geven. Het is aan de toezichthoudende autoriteit om de kennelijk ongegronde of buitensporige aard van het verzoek aan te tonen.

Children's Online Privacy Protection Act (1998)

Aangenomen door het Amerikaanse Congres op 21 oktober 1998 (15 U.S.C. 6501–6505)

§312.1 Scope of regulations in this part.

This part implements the Children's Online Privacy Protection Act of 1998, (15 U.S.C. 6501, et seq.,) which prohibits unfair or deceptive acts or practices in connection with the collection, use, and/or disclosure of personal information from and about children on the Internet.

§312.2 Definitions.

Child means an individual under the age of 13.

Collects or collection means the gathering of any personal information from a child by any means, including but not limited to:

- (1) Requesting, prompting, or encouraging a child to submit personal information online;
- (2) Enabling a child to make personal information publicly available in identifiable form. An operator shall not be considered to have collected personal information under this paragraph if it takes reasonable measures to delete all or virtually all personal information from a child's postings before they are made public and also to delete such information from its records; or
- (3) Passive tracking of a child online.

Commission means the Federal Trade Commission.

Delete means to remove personal information such that it is not maintained in retrievable form and cannot be retrieved in the normal course of business.

Disclose or disclosure means, with respect to personal information:

- (1) The release of personal information collected by an operator from a child in identifiable form for any purpose, except where an operator provides such information to a person who provides support for the internal operations of the Web site or online service; and
- (2) Making personal information collected by an operator from a child publicly available in identifiable form by any means, including but not limited to a public posting through the Internet, or through a personal home page or screen posted on a Web site or online service; a pen pal service; an electronic mail service; a message board; or a chat room.

Federal agency means an agency, as that term is defined in Section 551(1) of title 5, United States Code.

Internet means collectively the myriad of computer and telecommunications facilities, including equipment and operating software, which comprise the interconnected world-wide network of networks that employ the Transmission Control Protocol/Internet Protocol, or any predecessor or successor protocols to such protocol, to communicate information of all kinds by wire, radio, or other methods of transmission.

Obtaining verifiable consent means making any reasonable effort (taking into consideration available technology) to ensure that before personal information is collected from a child, a parent of the child:

- (1) Receives notice of the operator's personal information collection, use, and disclosure practices; and
- (2) Authorizes any collection, use, and/or disclosure of the personal information.

Online contact information means an email address or any other substantially similar identifier that permits direct contact with a person online, including but not limited to, an instant messaging user identifier, a voice over internet protocol (VOIP) identifier, or a video chat user identifier.

Operator means any person who operates a Web site located on the Internet or an online service and who collects or maintains personal information from or about the users of or visitors to such Web site or online service, or on whose behalf such information is collected or maintained, or offers products or services for sale through that Web site or online service, where such Web site or online service is operated for commercial purposes involving commerce among the several States or with 1 or more foreign nations; in any territory of the United States or in the District of Columbia, or between any such territory and another such territory or any State or foreign nation; or between the District of Columbia and any State, territory, or foreign nation. This definition does not include any nonprofit entity that would otherwise be exempt from coverage under Section 5 of the Federal Trade Commission Act (15 U.S.C. 45). Personal information is collected or maintained on behalf of an operator when:

- (1) It is collected or maintained by an agent or service provider of the operator; or
- (2) The operator benefits by allowing another person to collect personal information directly from users of such Web site or online service.

Parent includes a legal guardian.

Person means any individual, partnership, corporation, trust, estate, cooperative, association, or other entity.

Personal information means individually identifiable information about an individual collected online, including:

- (1) A first and last name;
- (2) A home or other physical address including street name and name of a city or town;
- (3) Online contact information as defined in this section;
- (4) A screen or user name where it functions in the same manner as online contact information, as defined in this section;
- (5) A telephone number;
- (6) A Social Security number;
- (7) A persistent identifier that can be used to recognize a user over time and across different Web sites or online services. Such persistent identifier includes, but is not limited to, a customer number held in a cookie, an Internet Protocol (IP) address, a processor or device serial number, or unique device identifier;
- (8) A photograph, video, or audio file where such file contains a child's image or voice;
- (9) Geolocation information sufficient to identify street name and name of a city or town; or
- (10) Information concerning the child or the parents of that child that the operator collects online from the child and combines with an identifier described in this definition.

Release of personal information means the sharing, selling, renting, or transfer of personal information to any third party.

Support for the internal operations of the Web site or online service means:

- (1) Those activities necessary to:
  - (i) Maintain or analyze the functioning of the Web site or online service;
  - (ii) Perform network communications;
  - (iii) Authenticate users of, or personalize the content on, the Web site or online service;
  - (iv) Serve contextual advertising on the Web site or online service or cap the frequency of advertising;
  - (v) Protect the security or integrity of the user, Web site, or online service;
  - (vi) Ensure legal or regulatory compliance; or
  - (vii) Fulfill a request of a child as permitted by §312.5(c)(3) and (4);
- (2) So long as The information collected for the activities listed in paragraphs (1)(i)-(vii) of this definition is not used or disclosed to contact a specific individual, including through behavioral advertising, to amass a profile on a specific individual, or for any other purpose.

Third party means any person who is not:

- (1) An operator with respect to the collection or maintenance of personal information on the Web site or online service; or
- (2) A person who provides support for the internal operations of the Web site or online service and who does not use or disclose information protected under this part for any other purpose.

Web site or online service directed to children means a commercial Web site or online service, or portion thereof, that is targeted to children.

(1) In determining whether a Web site or online service, or a portion thereof, is directed to children, the Commission will consider its subject matter, visual content, use of animated characters or child-oriented activities and incentives, music or other audio content, age of models, presence of child celebrities or celebrities who appeal to children, language or other characteristics of the Web site or online service, as well as whether advertising promoting or appearing on the Web site or online service is directed to children. The Commission will also consider competent and reliable empirical evidence regarding audience composition, and evidence regarding the intended audience.

- (2) A Web site or online service shall be deemed directed to children when it has actual knowledge that it is collecting personal information directly from users of another Web site or online service directed to children.
- (3) A Web site or online service that is directed to children under the criteria set forth in paragraph (1) of this definition, but that does not target children as its primary audience, shall not be deemed directed to children if it:
  - (i) Does not collect personal information from any visitor prior to collecting age information; and
  - (ii) Prevents the collection, use, or disclosure of personal information from visitors who identify themselves as under age 13 without first complying with the notice and parental consent provisions of this part.
- (4) A Web site or online service shall not be deemed directed to children solely because it refers or links to a commercial Web site or online service directed to children by using information location tools, including a directory, index, reference, pointer, or hypertext link.

§312.3 Regulation of unfair or deceptive acts or practices in connection with the collection, use, and/or disclosure of personal information from and about children on the Internet.

General requirements. It shall be unlawful for any operator of a Web site or online service directed to children, or any operator that has actual knowledge that it is collecting or maintaining personal information from a child, to collect personal information from a child in a manner that violates the regulations prescribed under this part. Generally, under this part, an operator must:

- (a) Provide notice on the Web site or online service of what information it collects from children, how it uses such information, and its disclosure practices for such information (§312.4(b));
- (b) Obtain verifiable parental consent prior to any collection, use, and/or disclosure of personal information from children (§312.5);
- (c) Provide a reasonable means for a parent to review the personal information collected from a child and to refuse to permit its further use or maintenance (§312.6);
- (d) Not condition a child's participation in a game, the offering of a prize, or another activity on the child disclosing more personal information than is reasonably necessary to participate in such activity (§312.7); and
- (e) Establish and maintain reasonable procedures to protect the confidentiality, security, and integrity of personal information collected from children (§312.8).

§312.4 Notice.

- (a) General principles of notice. It shall be the obligation of the operator to provide notice and obtain verifiable parental consent prior to collecting, using, or disclosing personal information from children. Such notice must be clearly and understandably written, complete, and must contain no unrelated, confusing, or contradictory materials.
- (b) Direct notice to the parent. An operator must make reasonable efforts, taking into account available technology, to ensure that a parent of a child receives direct notice of the operator's practices with regard to the collection, use, or disclosure of personal information from children, including notice of any material change in the collection, use, or disclosure practices to which the parent has previously consented.
- (c) Content of the direct notice to the parent—(1) Content of the direct notice to the parent under §312.5(c)(1) (Notice to Obtain Parent's Affirmative Consent to the Collection, Use, or Disclosure of a Child's Personal Information). This direct notice shall set forth:
  - (i) That the operator has collected the parent's online contact information from the child, and, if such is the case, the name of the child or the parent, in order to obtain the parent's consent;
  - (ii) That the parent's consent is required for the collection, use, or disclosure of such information, and that the operator will not collect, use, or disclose any personal information from the child if the parent does not provide such consent;
  - (iii) The additional items of personal information the operator intends to collect from the child, or the potential opportunities for the disclosure of personal information, should the parent provide consent;
  - (iv) A hyperlink to the operator's online notice of its information practices required under paragraph (d) of this section;
  - (v) The means by which the parent can provide verifiable consent to the collection, use, and disclosure of the information; and
  - (vi) That if the parent does not provide consent within a reasonable time from the date the direct notice was sent, the operator will delete the parent's online contact information from its records.
- (2) Content of the direct notice to the parent under §312.5(c)(2) (Voluntary Notice to Parent of a Child's Online Activities Not Involving the Collection, Use or Disclosure of Personal Information). Where an operator chooses to

notify a parent of a child's participation in a Web site or online service, and where such site or service does not collect any personal information other than the parent's online contact information, the direct notice shall set forth:

(i) That the operator has collected the parent's online contact information from the child in order to provide notice to, and subsequently update the parent about, a child's participation in a Web site or online service that does not otherwise collect, use, or disclose children's personal information;

(ii) That the parent's online contact information will not be used or disclosed for any other purpose;

(iii) That the parent may refuse to permit the child's participation in the Web site or online service and may require the deletion of the parent's online contact information, and how the parent can do so; and

(iv) A hyperlink to the operator's online notice of its information practices required under paragraph (d) of this section.

(3) Content of the direct notice to the parent under §312.5(c)(4) (Notice to a Parent of Operator's Intent to Communicate with the Child Multiple Times). This direct notice shall set forth:

(i) That the operator has collected the child's online contact information from the child in order to provide multiple online communications to the child;

(ii) That the operator has collected the parent's online contact information from the child in order to notify the parent that the child has registered to receive multiple online communications from the operator;

(iii) That the online contact information collected from the child will not be used for any other purpose, disclosed, or combined with any other information collected from the child;

(iv) That the parent may refuse to permit further contact with the child and require the deletion of the parent's and child's online contact information, and how the parent can do so;

(v) That if the parent fails to respond to this direct notice, the operator may use the online contact information collected from the child for the purpose stated in the direct notice; and

(vi) A hyperlink to the operator's online notice of its information practices required under paragraph (d) of this section.

(4) Content of the direct notice to the parent required under §312.5(c)(5) (Notice to a Parent In Order to Protect a Child's Safety). This direct notice shall set forth:

(i) That the operator has collected the name and the online contact information of the child and the parent in order to protect the safety of a child;

(ii) That the information will not be used or disclosed for any purpose unrelated to the child's safety;

(iii) That the parent may refuse to permit the use, and require the deletion, of the information collected, and how the parent can do so;

(iv) That if the parent fails to respond to this direct notice, the operator may use the information for the purpose stated in the direct notice; and

(v) A hyperlink to the operator's online notice of its information practices required under paragraph (d) of this section.

(d) Notice on the Web site or online service. In addition to the direct notice to the parent, an operator must post a prominent and clearly labeled link to an online notice of its information practices with regard to children on the home or landing page or screen of its Web site or online service, and, at each area of the Web site or online service where personal information is collected from children. The link must be in close proximity to the requests for information in each such area. An operator of a general audience Web site or online service that has a separate children's area must post a link to a notice of its information practices with regard to children on the home or landing page or screen of the children's area. To be complete, the online notice of the Web site or online service's information practices must state the following:

(1) The name, address, telephone number, and email address of all operators collecting or maintaining personal information from children through the Web site or online service. Provided that: The operators of a Web site or online service may list the name, address, phone number, and email address of one operator who will respond to all inquiries from parents concerning the operators' privacy policies and use of children's information, as long as the names of all the operators collecting or maintaining personal information from children through the Web site or online service are also listed in the notice;

(2) A description of what information the operator collects from children, including whether the Web site or online service enables a child to make personal information publicly available; how the operator uses such information; and, the operator's disclosure practices for such information; and

(3) That the parent can review or have deleted the child's personal information, and refuse to permit further collection or use of the child's information, and state the procedures for doing so.

§312.5 Parental consent.

(a) General requirements. (1) An operator is required to obtain verifiable parental consent before any collection, use, or disclosure of personal information from children, including consent to any material change in the collection, use, or disclosure practices to which the parent has previously consented.

(2) An operator must give the parent the option to consent to the collection and use of the child's personal information without consenting to disclosure of his or her personal information to third parties.

(b) Methods for verifiable parental consent. (1) An operator must make reasonable efforts to obtain verifiable parental consent, taking into consideration available technology. Any method to obtain verifiable parental consent must be reasonably calculated, in light of available technology, to ensure that the person providing consent is the child's parent. (2) Existing methods to obtain verifiable parental consent that satisfy the requirements of this paragraph include:

(i) Providing a consent form to be signed by the parent and returned to the operator by postal mail, facsimile, or electronic scan;

(ii) Requiring a parent, in connection with a monetary transaction, to use a credit card, debit card, or other online payment system that provides notification of each discrete transaction to the primary account holder;

(iii) Having a parent call a toll-free telephone number staffed by trained personnel;

(iv) Having a parent connect to trained personnel via video-conference;

(v) Verifying a parent's identity by checking a form of government-issued identification against databases of such information, where the parent's identification is deleted by the operator from its records promptly after such verification is complete; or

(vi) Provided that, an operator that does not "disclose" (as defined by §312.2) children's personal information, may use an email coupled with additional steps to provide assurances that the person providing the consent is the parent. Such additional steps include: Sending a confirmatory email to the parent following receipt of consent, or obtaining a postal address or telephone number from the parent and confirming the parent's consent by letter or telephone call. An operator that uses this method must provide notice that the parent can revoke any consent given in response to the earlier email.

(3) Safe harbor approval of parental consent methods. A safe harbor program approved by the Commission under §312.11 may approve its member operators' use of a parental consent method not currently enumerated in paragraph (b)(2) of this section where the safe harbor program determines that such parental consent method meets the requirements of paragraph (b)(1) of this section.

(c) Exceptions to prior parental consent. Verifiable parental consent is required prior to any collection, use, or disclosure of personal information from a child except as set forth in this paragraph:

(1) Where the sole purpose of collecting the name or online contact information of the parent or child is to provide notice and obtain parental consent under §312.4(c)(1). If the operator has not obtained parental consent after a reasonable time from the date of the information collection, the operator must delete such information from its records;

(2) Where the purpose of collecting a parent's online contact information is to provide voluntary notice to, and subsequently update the parent about, the child's participation in a Web site or online service that does not otherwise collect, use, or disclose children's personal information. In such cases, the parent's online contact information may not be used or disclosed for any other purpose. In such cases, the operator must make reasonable efforts, taking into consideration available technology, to ensure that the parent receives notice as described in §312.4(c)(2);

(3) Where the sole purpose of collecting online contact information from a child is to respond directly on a one-time basis to a specific request from the child, and where such information is not used to re-contact the child or for any other purpose, is not disclosed, and is deleted by the operator from its records promptly after responding to the child's request;

(4) Where the purpose of collecting a child's and a parent's online contact information is to respond directly more than once to the child's specific request, and where such information is not used for any other purpose, disclosed, or combined with any other information collected from the child. In such cases, the operator must make reasonable efforts, taking into consideration available technology, to ensure that the parent receives notice as described in §312.4(c)(3). An operator will not be deemed to have made reasonable efforts to ensure that a parent receives notice where the notice to the parent was unable to be delivered;

(5) Where the purpose of collecting a child's and a parent's name and online contact information, is to protect the safety of a child, and where such information is not used or disclosed for any purpose unrelated to the child's safety. In such cases, the operator must make reasonable efforts, taking into consideration available technology, to provide a parent with notice as described in §312.4(c)(4);

(6) Where the purpose of collecting a child's name and online contact information is to:

(i) Protect the security or integrity of its Web site or online service;

(ii) Take precautions against liability;

(iii) Respond to judicial process; or

(iv) To the extent permitted under other provisions of law, to provide information to law enforcement agencies or for an investigation on a matter related to public safety; and where such information is not be used for any other purpose;

(7) Where an operator collects a persistent identifier and no other personal information and such identifier is used for the sole purpose of providing support for the internal operations of the Web site or online service. In such case, there also shall be no obligation to provide notice under §312.4; or

(8) Where an operator covered under paragraph (2) of the definition of Web site or online service directed to children in §312.2 collects a persistent identifier and no other personal information from a user who affirmatively interacts with the operator and whose previous registration with that operator indicates that such user is not a child. In such case, there also shall be no obligation to provide notice under §312.4.

§312.6 Right of parent to review personal information provided by a child.

(a) Upon request of a parent whose child has provided personal information to a Web site or online service, the operator of that Web site or online service is required to provide to that parent the following:

(1) A description of the specific types or categories of personal information collected from children by the operator, such as name, address, telephone number, email address, hobbies, and extracurricular activities;

(2) The opportunity at any time to refuse to permit the operator's further use or future online collection of personal information from that child, and to direct the operator to delete the child's personal information; and

(3) Notwithstanding any other provision of law, a means of reviewing any personal information collected from the child. The means employed by the operator to carry out this provision must:

(i) Ensure that the requestor is a parent of that child, taking into account available technology; and

(ii) Not be unduly burdensome to the parent.

(b) Neither an operator nor the operator's agent shall be held liable under any Federal or State law for any disclosure made in good faith and following reasonable procedures in responding to a request for disclosure of personal information under this section.

(c) Subject to the limitations set forth in §312.7, an operator may terminate any service provided to a child whose parent has refused, under paragraph (a)(2) of this section, to permit the operator's further use or collection of personal information from his or her child or has directed the operator to delete the child's personal information.

§312.7 Prohibition against conditioning a child's participation on collection of personal information.

An operator is prohibited from conditioning a child's participation in a game, the offering of a prize, or another activity on the child's disclosing more personal information than is reasonably necessary to participate in such activity.

§312.8 Confidentiality, security, and integrity of personal information collected from children.

The operator must establish and maintain reasonable procedures to protect the confidentiality, security, and integrity of personal information collected from children. The operator must also take reasonable steps to release children's personal information only to service providers and third parties who are capable of maintaining the confidentiality, security and integrity of such information, and who provide assurances that they will maintain the information in such a manner.

§312.9 Enforcement.

Subject to sections 6503 and 6505 of the Children's Online Privacy Protection Act of 1998, a violation of a regulation prescribed under section 6502 (a) of this Act shall be treated as a violation of a rule defining an unfair or deceptive act or practice prescribed under section 18(a)(1)(B) of the Federal Trade Commission Act (15 U.S.C. 57a(a)(1)(B)).

§312.10 Data retention and deletion requirements.

An operator of a Web site or online service shall retain personal information collected online from a child for only as long as is reasonably necessary to fulfill the purpose for which the information was collected. The operator must delete such information using reasonable measures to protect against unauthorized access to, or use of, the information in connection with its deletion.

§312.11 Safe harbor programs.

(a) In general. Industry groups or other persons may apply to the Commission for approval of self-regulatory program guidelines ("safe harbor programs"). The application shall be filed with the Commission's Office of the Secretary. The Commission will publish in the FEDERAL REGISTER a document seeking public comment on the application. The Commission shall issue a written determination within 180 days of the filing of the application.

(b) Criteria for approval of self-regulatory program guidelines. Proposed safe harbor programs must demonstrate that they meet the following performance standards:

(1) Program requirements that ensure operators subject to the self-regulatory program guidelines ("subject operators") provide substantially the same or greater protections for children as those contained in §§312.2 through 312.8, and 312.10.

(2) An effective, mandatory mechanism for the independent assessment of subject operators' compliance with the self-regulatory program guidelines. At a minimum, this mechanism must include a comprehensive review by the safe harbor program, to be conducted not less than annually, of each subject operator's information policies, practices, and representations. The assessment mechanism required under this paragraph can be provided by an independent enforcement program, such as a seal program.

(3) Disciplinary actions for subject operators' non-compliance with self-regulatory program guidelines. This performance standard may be satisfied by:

(i) Mandatory, public reporting of any action taken against subject operators by the industry group issuing the self-regulatory guidelines;

(ii) Consumer redress;

(iii) Voluntary payments to the United States Treasury in connection with an industry-directed program for violators of the self-regulatory guidelines;

(iv) Referral to the Commission of operators who engage in a pattern or practice of violating the self-regulatory guidelines; or

(v) Any other equally effective action.

(c) Request for Commission approval of self-regulatory program guidelines. A proposed safe harbor program's request for approval shall be accompanied by the following:

(1) A detailed explanation of the applicant's business model, and the technological capabilities and mechanisms that will be used for initial and continuing assessment of subject operators' fitness for membership in the safe harbor program;

(2) A copy of the full text of the guidelines for which approval is sought and any accompanying commentary;

(3) A comparison of each provision of §§312.2 through 312.8, and 312.10 with the corresponding provisions of the guidelines; and

(4) A statement explaining:

(i) How the self-regulatory program guidelines, including the applicable assessment mechanisms, meet the requirements of this part; and

(ii) How the assessment mechanisms and compliance consequences required under paragraphs (b)(2) and (b)(3) provide effective enforcement of the requirements of this part.

(d) Reporting and recordkeeping requirements. Approved safe harbor programs shall:

(1) By July 1, 2014, and annually thereafter, submit a report to the Commission containing, at a minimum, an aggregated summary of the results of the independent assessments conducted under paragraph (b)(2) of this section, a description of any disciplinary action taken against any subject operator under paragraph (b)(3) of this section, and a description of any approvals of member operators' use of a parental consent mechanism, pursuant to §312.5(b)(3);

(2) Promptly respond to Commission requests for additional information; and

(3) Maintain for a period not less than three years, and upon request make available to the Commission for inspection and copying:

- (i) Consumer complaints alleging violations of the guidelines by subject operators;
  - (ii) Records of disciplinary actions taken against subject operators; and
  - (iii) Results of the independent assessments of subject operators' compliance required under paragraph (b)(2) of this section.
- (e) Post-approval modifications to self-regulatory program guidelines. Approved safe harbor programs must submit proposed changes to their guidelines for review and approval by the Commission in the manner required for initial approval of guidelines under paragraph (c)(2) of this section. The statement required under paragraph (c)(4) of this section must describe how the proposed changes affect existing provisions of the guidelines.
- (f) Revocation of approval of self-regulatory program guidelines. The Commission reserves the right to revoke any approval granted under this section if at any time it determines that the approved self-regulatory program guidelines or their implementation do not meet the requirements of this part. Safe harbor programs that were approved prior to the publication of the Final Rule amendments must, by March 1, 2013, submit proposed modifications to their guidelines that would bring them into compliance with such amendments, or their approval shall be revoked.
- (g) Operators' participation in a safe harbor program. An operator will be deemed to be in compliance with the requirements of §§312.2 through 312.8, and 312.10 if that operator complies with Commission-approved safe harbor program guidelines. In considering whether to initiate an investigation or bring an enforcement action against a subject operator for violations of this part, the Commission will take into account the history of the subject operator's participation in the safe harbor program, whether the subject operator has taken action to remedy such non-compliance, and whether the operator's non-compliance resulted in any one of the disciplinary actions set forth in paragraph (b)(3).

§312.12 Voluntary Commission Approval Processes.

- (a) Parental consent methods. An interested party may file a written request for Commission approval of parental consent methods not currently enumerated in §312.5(b). To be considered for approval, a party must provide a detailed description of the proposed parental consent methods, together with an analysis of how the methods meet §312.5(b)(1). The request shall be filed with the Commission's Office of the Secretary. The Commission will publish in the FEDERAL REGISTER a document seeking public comment on the request. The Commission shall issue a written determination within 120 days of the filing of the request; and
- (b) Support for internal operations of the Web site or online service. An interested party may file a written request for Commission approval of additional activities to be included within the definition of support for internal operations. To be considered for approval, a party must provide a detailed justification why such activities should be deemed support for internal operations, and an analysis of their potential effects on children's online privacy. The request shall be filed with the Commission's Office of the Secretary. The Commission will publish in the FEDERAL REGISTER a document seeking public comment on the request. The Commission shall issue a written determination within 120 days of the filing of the request.

§312.13 Severability.

The provisions of this part are separate and severable from one another. If any provision is stayed or determined to be invalid, it is the Commission's intention that the remaining provisions shall continue in effect